ALLE DE WERKEN VAN

FLAVIUS JOSEPHUS,

Behelzende
TWINTIG BOEKEN VAN DEN JOODSCHE OUDHEDEN,
Antiquitates Judaicae

Het VERHAAL VAN ZIJN EIGEN LEVEN,

De HISTORIE VAN OORLOGEN DER JOODEN TEGEN DE ROMEINEN,

De TWEE BOEKEN TEGEN APION,

En zijn beschrijving van de

MARTELDOOD DER MACHABEEN.

Waarbij komt
HET GEZANTSCHAP VAN PHILO AAN DEN KEIZER KALIGULA.

Alles volgens de Overzetting van den Heere D'ANDILLY in 't Nederduits overgebracht door

W. SEWEL.

Nog zijn daarbij gevoegd

DE VYF BOEKEN VAN EGESIPPUS
VAN DEN JOODSCHE OORLOGEN, EN DE VERWOESTING VAN JERUSALEM.

t' AMSTERDAM
Bij JOANNES OOSTERWIJK, BOEKVERKOOPER

MDCCXXII

Met privilegie van de Ed: Gr: M: Heeren Staaten van Holland en Westfriesland

t' AMSTERDAM Bij JOANNES OOSTERWIJK, met Privilegie

Opnieuw uitgegeven door BV Uitgeverij De Banier, Utrecht 1975

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015

UITLEGGING DER TITELPRENT

De vreeselyke staat, gevolgd op zwaare zonden,
Word door den JOODSCHEN STAAT, hier als een Maagd verbeeld
In ketenen geboeit, te deerlyk ondervonden,
Een vuurbaak voor elks hert dat zich door hoogmoed streelt.
De Wreedheid dreigt haar met veel slagen te verpletten;
Zy weent, en ziet haar Staat en Tempel in den brand,
Haar Burger Plechtige- en haar Zedelyke wetten
Geschonden en vertreên. Dat heet Gods sterke hand
In 't wreeken, en zyn gunst in 't weldoen, steeds te hoonen.
Wat wond'ren heeft hy tot haar welstand niet' verricht!
Hy schiep deeze Aarde op dat zy hier gerust zou woonen;
Ja hy bescheen. haar met zyn vriend'lyk aangezicht;
Hy liet de waereld door een Zondvloed overstroomen,
Terwyl hy Noach bergde in de Ark, waar uit het zaad
Van Vader Abraham eens moest te voorschyn komen,
Zyn uitverkooren volk. Dus heeft hy steeds haar Staat
Beveiligt en beschermt. Maar ach! het misvertrouwen,
Verzelt met dert'le lust, heeft haar van 't spoor verleid,
Hy liet in 't open veld zyn Tabernakel bouwen,
Waar in hy eene schets van zyne heerlykheid
Vertoonde, om haaren nek, waar 't mogelyk, te buigen;
Maar neen, die was verstyft en harder dan een steen.
Hy nam zelfs hemelen en aarde tot getuigen,
Hoe hy door zegening, kastyding en gebeên,
Haar heeft getracht in top van glory te verhoogen;
Hy gaf haar David die haar rykstroon stelde in kracht,
Toen hy den Jebusiet verwon door 't Alvermogen.
En Salem stichtte, 't oog van 't Oosten vol van pragt;
Hy heeft haar Salomon, dien Vredevorst, geschonken,
Wiens wysheid was berucht by 't onbesnedendom;
Door wiens bestier zy heeft zo heerlyk uitgeblonken
Dat ieder voor haar praal stond van verwond'ring stom.
Maar sterke beenen zyn 't die weelde kunnen dragen.
Waar door de krachtigste wel tuimelt op den grond,
En 't allerscherpst vernuft, door haar bedekte laagen,
Bezwykt en duizeld als het wykt van Gods verbond.
Want toen zy met dien Prins tot blinde afgoderyë
Verviel, verzonk haar zon van voorspoed in een nacht
Van Assurs wreede woede en Babels slavernyë:
En schoon haar overschot weer wierd in stand gebragt
Door overmaat van gunst; 't was niets: haar euveldaaden
Vermeerderden allengs en steegen tot de lucht.
Hartnekkigheid, die zich door reden nooit laat raaden,
Vermeesterde de deugd; 't vermaanen deed geen vrucht.
Toen gaf de Almachtige zyn slagtbyl, scherp gesleepen,
Aan Titus die haar boom en wortel deed vergaan
Door eenen slag; een straf vol doodelyke neepen.
Zo viel die schoone star, om nooit weêr op te staan.
Elk spieg'le zich en leer dan uit JOSEPHUS Schriften.
Hoe 's Hemels strenge wraak op wolle zoolen treed,
Om 't onbekeerlyk hert, verslaaft aan snoode driften,
Te domp'len in een poel van onherstelbaar leed.
Wee hem die door bedrog zyn ziel in slaap laat wiegen.
De Godheid laat zich nooit bespotten of bedriegen. **CL BRUIN**

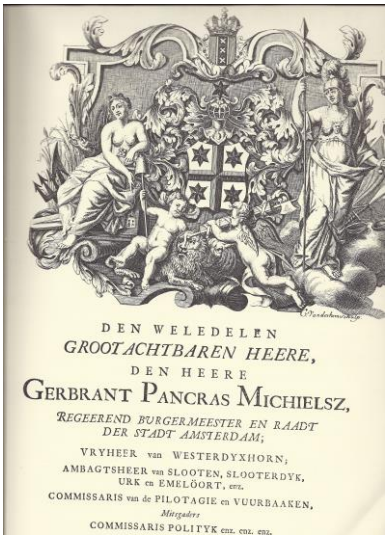

DEN WELEDELEN GROOTACHTBAREN HEERE,

DEN HEERE

GERBRANT PANCRAS MICHIELSZ,

REGEEREND BURGERMEESTER EN RAADT DER STADT AMSTERDAM;

VRYHEER VAN WESTERDYXHORN;

AMBAGTSHEER VAN SLOOTEN, SLOOTERDYK, URK EN EMELOORT, enz.

COMMISSARIS VAN DE PILOTAGIE EN VUURBAAKEN,

Mitsgaders

COMMISSARIS POLITYK enz. enz. enz.

Doorluchtigste Pancras, hooggeliefde Burgervader
Van 't machtig Amsterdam, heer Gijsbrechts wereldstad,
't Mishage uw grootheid niet, dat ik eerbiedigh nader
En wijde uw' eedlen Naam Josephus letterschat.
Verpoos een wyl de zorg, waar mee gy zyt belaaden
Op 't marmre kapitool ten dienst van 't scheepryk Y,
En zie dit boek eens in, dat naast de Heilge blaaden
Het keurigste oog bekoort, en zoo ver streeft voorby
Alle and're schryvers van doorwroghte Staatskronieken,
Gelijk een Arendt, die klapwiekende in de lugt,
Al 't vlug gevogelte in zyn vaart zich na doet kyken,
En met zyn snel gezigt de zon volgt in haar vlugt.
't Gaat wel; gy stemt myn bede: ik zie uw heusheidt straalen,
Uwe oogen weiden in dit wysheidts lustprieel
Waar voor uw wapenschilt en naam op 't heerlykst praalen
Dat nieuwen glans geest aan Josephus boekjuweel.
O Burgervader! die met d' and're Burgervaderen,
Ons Amsterdam regeert, die goutmyn van den Staat,
Wier Burgerliefde en trouwe en heusheidt speelt door d' aderen,
Wel eer der boozen schrik en goeden toeverlaat.
Godt wille in zyne gunst nogh lang uw dagen rekken,
Tot vreugt van uw geslagt en heil der Burgery:
Hy wille u zegenen, en met zyn vleuglen dekken,
En uwen naam en roem vereeuwigen aan 't Y.

Dit wenscht,

WELEDLE GROOT ACHTBARE HEER
Uw onderdanigste dienaar

JOANNES OOSTERWIJK

VOORBERICHT

Van den Heer

ARNAULD D'ANDILLY

De tytel alleen van deeze Histori pryst haar meer aan dan eenige Voorreede zou konnen doen: want als men zegt dat zy begint van de scheppinge der werreld, dat zy zich uytstrekt tót aan de regeering van Nero, en dat een zeer groot gedeelte daarvan uyt de boeken des Ouden Testamenst getrokken is, dan toont men dat geen andere in oudheyd, in langheyd van tyd, en in achtbaarheyd tegen haar kan ophaalen.

Maar 't gene dat haar daarenboven naast de Heylige Schrift boven alle andere Historiën stelt, is, dat daar die niet anders dan de bedryven der menschen verhandelen, deeze aan ons de daaden van Gód zelven vertoont. Overal ziet men 'er zyne almagtigheyd, beleyd, goedheyd, en gerechtigheyd, uytblinken. Zyne Almagtigheyd opent de zéën, en deelt de rivieren, om 'er gansche heiren droogs voets door te doen gaan, en doet de muuren der sterkste steden zonder slag of stoot vallen. Zyn beleyd bestiert alles, en geeft wetten welke men de bron kan noemen, waaruyt alle de wysheyd die men in de wereld vindt, geschept is. Zyne Goedheyd doet van den hemel vallen, en uyt de rotsen te voorschyn komen, spys en drank om een zeer groot volk in de woestyne te voeden en te laaven. En alle de hoofsstoffen zyn als uytvoerders der vonnissen, door zyne Gerechtigheyd uytgesprooken; het water doet door eenen zondvloed de veroordeelde sneuvelen; het vuur verteert hen; de lucht slaat hen door haare wervelwinden; en de aarde opent zich om hen in te slokken. Zyne Profeeten bekrachtigen alles wat ze voorzeggen, door wonderwerken. De Bevelhebbers zyner heiren onderneemen niets dat zy niet uytvoeren. En de Leydslieden zyns volks, welke hy met zynen Geest vervulde, handelden meer gelyk Engelen, dan als menschen.

Moses alleen kan tot een bewys daaraf strekken. Niemand anders heeft ooit zo veele uytmuntende hoedaanigheden te gelyk bezeten; en God heeft nooit aan eenig mensche onder de oude Wet, sederd den val van den eersten mensch, zo krachtig getoond tot welk een volmaaktheyd een schepsel, dat hy met Zyne genaden overstorten wil, kan komen. Overmids men dan zeggen kan, dat een groot gedeelte deezer Historie eenigermaate het werk is van dien onvergelykelyken Wetgeever, doordien het van hem ontleend en genomen is, zo behoort men het niet alleenlyk met achtinge, maar ook met eerbiedigheyd te leezen; en het vervolg tot aan 't eynde van 't gene dat in den Bybel vervat is, verdient zulks niet minder, dewyl het voorgezegd is door dien zelfden Geest Gods die de pen van Moses bestierde, toen hy de vyf eerste boeken der heylige Historie beschreef.

Wat zou men ook niet konnen zeggen van die voortreffelyke Aartsvaderen Abraham, Isaak, en Jakob; van David dien grooten Koning en Profeet te gelyk, die deezen ongemeenen lof verdiend heeft, dat hy een man was naar Gods hart; van Jonathan dien volmaakten Prins, van wien de Schrift zegt dat zyne ziel onafscheydelyk aan die van deezen heyligen Koning kleefde; van die doorluchtige Machabeen, welker godvruchtigheyd en kloekmoedigheyd de oppermagt waaruyt een Vorstendom bestaat, op een byna ongelooflyke wyze met de godsdiensligsle pligten van het Hoogepriesterschap paarden; en eyndelyk van Joseph, Josua, Gideon, en zo veele andere die voor volmaakte voorbeelden van deugd, beleyd, en dapperheyd konnen doorgaan?

Dat nu de Helden der Heydensche aaloudheyd niets gedaan hebben dat vergeeleken kan worden by deeze helden van Gods volk, welker daaden men voor fabelen houden zou, indien men zonder ongodvruchtigheid kon weygeren geloof daaraan te slaan, is niet zeer te verwonderen, omdat de ongeloovigen niet meer dan een menselijke kracht hadden, waartegen

de amen dergenen welke God verkoor om op Zyn bevel te streyden, met Zyn onverwinnelijke hulp gewapend waren, invoege dat het voorbeeld van Debora ons toont dat zelfs een vrouw in een oogenblik een groot Veldoverste kan worden. Maar indien de genaden waarmee God de Zynen begunstigt de grootste monarchen behooren te beweegen om op niets dan op Zyne bystande te betrouwen, de schrikkelyke straften welke hy brengt over zodaanigen die op hunne eygene magt steunen, verpligten hen te sidderen: en de verwerping van Saul, en zo veele andere magtige Vorsten, is als een leevendige schildery, die het yslyk afbeeldsel van hunnen val aan hen voorstellende, hen tot God doet vlieden, om te vermyden dat zy niet in diergelyke onheylen vallen.
't Zyn niet alleen Vorsten, maar ook Vorstinnen, die in dit boek voorbeelden vinden om te vlieden, en om naa te volgen. De Koningin Jesabel is een schrikkelyk Baal van godloosheyd en van straffe; en de Koningin Hester daarentegen een wonderbaar toonbeeld van alle volmaaktheden, en van alle belooningen, die ons over de deugd en het geluk eener groote en heylige Vorstinne konnen doen verwonderd staan.
Indien de Grooten aldaar zulke groote voorbeelden vinden om hen tot het schuuwen van ondeugd, en 't omhelzen der deugd aan te porren, dan is 'er niemand, van wat dat hy ook zy, die uyt zulk een nutte leezinge geen voordeel zal konnen scheppen. Het is een algemeen goed voor allen, en zo bequaam om eerbiedigheyd voor Gods Majesteit in te prenten, door 't zien van zo veele uytwerkingen zyner oneyndige magt, en zyner aanbiddelyke bestieringe, dat men zeer hardhartig moet zyn, indien men er gen voordeel uyt trok.
En hoe zoud het konnen wezen, dat de Chrislenen door dit heylig ontzag niet zouden bewogen worden, nademaal deeze zelfde Hillori ons toont dat die doorluchtige en vermaarde Overwinnaars, Cyrus, Darius, en Alexander, hoewel afgodendienaars, niet hebben konnen laaten eerbiedigheyd te bewyzen aan de heerlykheyd en de plegtige diensten des Tempels, die eene afschaduwing was dier tempelen, welke de leevendige God tegenwoordig bewoont.

Gelyk nu deeze Histori zeer treffelyk in zichzelve is, zo moet men ook bekennen dat niemand anders bekwaamer geweest is om die te beschryven, dan hy, die ze zo wel voor zyne tydgenooten als voor de naakomelingen beschreeven heeft. Want wie kon beter van de gewoonten en zeeden der Jooden onderrecht zyn, dan een Jood? Wie kon beter kennis hebben van alle de dienstplegtigheden en waarneemingen der Wet, dan een Priester? Wie kon den uytslag van zo veele oorlogen beter verhaalen, dan een goet Krygsheld? En wie kon de zaaken beter begrypen, en er verstandiger aanmerkingen op maaken, dan een man van groot aanzien en van een groote staatkunde?
Alle deeze hoedaanigheden vindt men in Josephus. Hy was een Jood van geboorte; hy was niet alleen een Priesyer, maar was uyt de eersye der vierentwintig priesterlyke geslachten, welke onder zyne landaard den eersten rang hielden. Hy was afgedaald van de Asmoneesche Koningen; zyne groote daaden in den oorlog hadden hem zeer aanzienlyk zelfs by de Romeynen gemaakt; en alle die voornaame bedieningen, waarin hy zich zo treffelyk gequeeten heeft, laaten niet toe dat men aan zyne groote eervaarenhevd in staatzaaken twysele. Zyn leeven door hemzelven beschreeven, en zyne *Histori van den Oorlog der Jooden tegen de Romeynen,* geeven zulks genoeg te kennen. En belangende zyne manier van schryven, ik acht het noodeloos die te pryzen, dit werk dezelve overal zeer schoon vertoont, doch inzonderheyd in het negentiende boek, alwaar hy 't bedryfen den dood van den *Keyzer Kaligula* verhaalt, en dat omstandiglyker dan eenig Roomsch [Romeins] Schryver gedaan heeft; invoege dat ik onbeschroomdelyk zeggen mag, dat 'er in Tacitus geen histori is, die dit welspreekend en net verhaal overtreft.

Ik weet dat er zyn die zich verwonderen, dat wanneer hy van de grootste wonderwerken spreekt, hy dan met ééne het geloof daarvan verkleynt, door te zeggen, *dat hy aan ieder de vryheyd laat om er zulk een gevoelen van te hebben als 't hem belieft.*
Maar mijns oordeels heeft hy dit gedaan, omdat hy deeze Hiítori voornaamelyk voor de Grieken en de Romeynen schryvende, (gelyk men ligtelyk oordeelen kan, doordien hy in 't Grieks, en niet in 't Hebreews heeft geschreven) gevreesd heeft dat hun ongeloof zyn schryven verdacht zou houden, indien hy de waarheyd der zaaken, die hen onmoogelyk toescheenen, op een verzekerende wyze bevestigde.
Doch wat reden hem ook daartoe bewoogen hebbe, myn voorneemen is niet hem in die plaatsen, noch in eenige andere daar hy met den Bybel niet overeenkomt, voor te staan. Dat Boek alleen is de Godlyke bron der geschreevene waarheden, die men nergens anders kan zoeken, zonder gevaar te loopen van bedroogen te worden; en alles wat daar tegen strydt behoort men te wraaken. Dit doe ik van ganscher harte, en 't is de pligt van eenen iegelyken zo te doen, om met genoegen, en zonder zwaarigheyd deeze schoone Histori te konnen leezen.
Ik wil ook de verdeediging niet op my neemen van eenige plaatsen alwaar deeze Schryver van verscheydenerleye soorten van Regeeringen spreekt; noch ook van andere byzondere gevoelens, welke niemand gehouden is te volgen; nochte my ook in eenige stoffe van woordenziftery begeeven, laatende die twist over aan zulke die in zodaanig een oefening bedreeven zyn.

Belangende de geschiedenissen deezes werks, men vindt die in den korten inhoud der Hoofdstukken zo beknoptelyk afgeschetst, dat men de Tafels van alle de Hoofdstukken maar behoeft te doorlopen, om een kort uyttreksel van dit gansche boek te zien. [niet opgenomen in deze digitale versie]

By aldien men op sommige plaatsen, als onder andere in de beschryvinge van den Tabernakel, en den Tafel der toonbrooden, eenig verschil tusschen deeze vertaaling en 't Grieks mogt vinden, dat is omdat die plaatsen in den Griekschen text zo bedurven zyn, dat men het niet gevoeglyker heeft weeten uyt te drukken.
Nog staat alhier gezegd te worden, dat de eerste reys alwaar in dit werk van eenig persoon wordt gesprooken, de naam aldaar met een *cursiefe letter* uytgedrukt staat, zynde een teken dat er te voore nog van hem niet gemeld is; zo dat als men eenigen naam eens persoons met een Romeynschen letter gedrukt ziet, zulks een blyk is dat men er te voore al van gesprooken heeft; en als men dan terug zoekt tot dat men dien naam in 't cursyf vindt, zal men er doorgaans zyne hoedaanigheyd en staat by gemeld vinden.

My is nu alleenlyk nog overig den Leezer te verzoeken, dat hy de misslagen, die hem ergens mogten voorkomen, gelieve te verschoonen, dewyl de achteloosheyd hier geen plaats gehad heest, maar alle moogelyke vlyt aangewend is, om deeze overzetting zo getrouw en bevallig in 't licht te doen komen, als eenigsins doenlyk was, zo door zich aan den zin en meening des Schryvers te houden, als door na hedendaagsche spreekwyzen te zoeken, die veeltyds op een verschillende wyze de bevalligheden uytdrukken welke men in de Grieksche taal ontmoet, die zeer cierlyk en ryk is, en menigmaal woorden heeft van verscheydenerley betekenissen; zo dat er dan, veel aangelegen is om wel te kiezen wat best past op die zaak waarvan gesproken wordt, en wat meest met de meening des Historischryvers overeenkomt.

AAN DEN LEEZER

Behalve 't gene wegens Josephus, den Schryver historie, int voorbericht reeds gezegd is, zal 't veelen misschien niet onbehaagelyk weezen, dat men gewag maake van eenige byzonderheden, die aldaar niet gemeld. Hy zelfs heest eene beschryving tzamengesteld van zyn leeven ; en nogtans schynt daaruyt niet duydelyk te blyken van hoedaanig een gezindheyd hy on-der de Jooden was. Sommige hebben hem voor eenen Essener, anderen voor eenen Phariseer, en etlyke voor eenen discipel van Yoannes den Dooper, en eenige voor geenen van die alle gehouden. Men vindt er ook die gemeend hebben dat hy een heymelyke aanhanger van Christus was, omdat in 't XVIII. boek zyner Joodsche Oudheden, in 't IV. Hoosdsluk, een kort getuygenis wegens Christus gevonden wordt, het welk onaangezien de klemmende redenen van T. Faber daar tegen, nog evenwel by sommigen,die Josephus echter niet anders dan eenen Jood aanmerken, voor echt en onvervalscht gehouden wordt, omdat zy meenen dat hy, ofschoon een Jood, heel wel zo schryven konde. Want dat de Werken van Jesus wonderbaar waaren, ontkenden de Jooden niet, alwaar 't dat zyze aan de magt des Duyvels toeschreeven. Dat hy degenen onderwees die gaern van de waarheyd onderrecht wilden zyn, achten zy dat Josephus ook zeer wel kon zeggen; naardien men vindt dat Porphyrius, hoewel hy de Christenen laakt, nogtans van Christus spreekt als van iemand die godvruchtig was; ook prijst de Jood Tryphon by Justinus Martyr het vroom leeven der Christenen.

Belangende de woord, *Deeze was de Christus*, die schynen daar ter plaatse niet meer te willen zeggen, dan Hy de stichter van de gezindheyd der Christenen was. Want Josephus schreef die Histori tot onderrechtinge van Epafroditus en de Heydenen, die Jesus by den naam van Christus bist kenden; en in 't VIII. Hoofdst. van het XX. boek zegt hy insgelyks, dat Jakobus de broeder was van Jesus die genoemd wierdt Christus. Dat hy door bevel van Pilatus gekruysigd was, geeft ook Tacitus, (die de histori van Josephus moogelyk geleezen had) te verstaan. En dat hy ten derden dage weder leevendig verscheen, kon Josephus wel verhaald hebben niet als zyn eygen geloof, maar als dat der Christenen: alhoewel ook de Heydenen geloof daaraan geslagen hebben; want in den brief van Pilatus aan Tiberius, die voor een gedeelte by Justinus, Tertullianus, en Orosius te vinden is, wordt gezegd dat Chrisus ten derden dage weder was opgestaan; en Celsius getuygt ook dat Christus naa zynen dood aan Zyn naavolgeren verscheenen was.
Maar wat ook Josephus wegens Christus mag geloofd hebben, het blykt klaar genoeg dat hy niet heel naauw gezet van religie was; want hoe byster vleyt hy de Romeijnen, en Vespasianus in't byzonder, dien hy in het XXXI. Hoofdst. des VI. boeks van de Joodsche Oorlogen, zegt, dat volgens de voorzegginge der H. Schrift tot het gebied over de ganse wereld voorbeschikt was, alhoewel hy toestaat dat die profety sprak van iemand uit het Joodsche land; en schoon dit door de verstandigste Jooden verklaard wierdt te zien op een van hunne eigen landaard, nogtans, zegt hy, waaren zij daarin misleyd; want Vespasianus wierd er door betekend, doordien hy Keijzer werdt toen hy nog in Judéa was. Dit heeft sommigen doen denken dat Josephus, omdat hy hier en daar in zyne Historie zegt, dat God de Jooden verlaaten had, Vespasianus in 't eerst voor den beloofden Messias aanzag; te meer dewijl hy Agrippa aldus tot de Jooden spreekende invoert: Hoe kont gy u vleijen met een geloof, dat God u begunstigen zal, naardien hy 't alleen is, die 't Roomsche Ryk tot zulk een geluk en moogendheyd verheeven heeft. (Joodse Oorlogen II. Boek, 28 hoofdstuk)
Immers ziet men dat hy over de dingen de Joodsche Godsdienst betreffende, zodaanig een verklaaring doet, die veel meer Heydens dan Joodsch is; want de vierderley koleuren van het voorhangsel des tempels, betrekt hy op de vier elementen; en de zeven armen van den gouden kandelaar wil hy dat de zeven planeeten betekenden. Wat zal men denken van de wondertekenen welke hy zegt, dat voor de verdelging Jerusalems gebeurden? Men ziet dat hy

daarin eveneens doet als de Roomsche Historischryvers, inzonderheyd Titus Livius. Zyne verhaalen van de appelen Sodoms, de rivier Sabbatikus, en de wortel Baaras, zullen by de Heydenen moogelyk meer geloofs gevonden hebben, dan by ons.
Dit alles aangemerkt zynde, is 't zulk een wonder niet dat Minutius Selix hem voor eenen Romeyn aanzag, gelyk uyt deze zyne woorden blikt: De Judaeis scripra corum relege ; vel si Romanis magis gaudes, Flavii Josephi,vel Antonii Juliani de Judaeis require. Dat is, "Indien gy wegens de Jooden onderrecht wilt zyn, lees hunne schriften; of indien gy beter gevallen in de Romeynen hebt, verneem dan na de boeken van Flavius Josephus, of van Antonius Julianus."
Doch schoon Minutius Felix daarin gemist heeft, nogtans is het buyten alle tegenspraak, dat Josephus, zo veel hem moogelyk was getracht heeft de Histori der Jooden op den leest van die der Grieken en Romeynen te schoeijen. En wanneer hy eenige zaak verhaalt, die moogelyk geen geloof onder de Romeynen zou gevonden hebben, spreekt hy er twyfelachtig van en stelt het in ieders keur om daarvan te gelooven wat hy wil; gelyk daar hy de doortogt van de Roode zee beschryvende, schynt te twyfelen, of zy zichzelve opende, dan of zulks door Gods bevél geschiedde; ja dat meer is, hy zegt dat diergelyk een zaak daarnaa aan de Macedoniërs gebeurde, toen zy onder 't geleyde van Alexander de Pamfilische zee doortrokken. Niettemin, vervolgd hy, *laat ik het in ieders vryheyd, om daarvan te oordeelen zo als 't hem goeddunkt*.
Zo ook wanneer hy in 't laatste Hoosdsluk des ÍII. Boeks van de Joodsche Oudheden, God tot eenen Autheur van de Wet gesteld heeft, voegt hy 'er by: *Nogtans laat ik elk daarvan oordeelen zo als 't hem belieft.*
De gevallen van Jonas in den Walvisch en van Nebukadnezars verstooting van de menschen, worden insgelyks met eene soort van twyfelachtigheyd by hem verhaald; en de opnemingen van Enoch en Elias ten hemel, gaat hy met stilzwygen voorby.
Wegens de besinydenis geeft hy ergens te verstaan dat men God zonder die wel dienen kan; en hy stelt het in twyfel of de Egiptenaars dezelve van de Jooden, dan of de Jooden haar van de Egiptenaars ontleend hebben. Waaruyt genoeg blykt, dat hy ten aanzien der Joodsche ceremonien vry ruym van gemoed was, inzonderheyd toen hy zyne boeken der ***Joodsche Oudheden*** schreef, 't welk was onder de regeeringe van Domitianus, by wien hy zo wel in gunste was, als te vooren by Titus, en Vespasianus, die nu gestorven zijnde, zeekerlyk hem niet langer in twyfel kon laaten, of hij de Messias ook geweest waare.
Hierom hebben sommige gemeeend, dat hoewel hij geen Christen was, hij echter hunne godsdienst wel eenige geneegenheid kon toedraagen, en uyt dien hoofde 't gene men in zyne Historie wegens Christus gemeld vindt, geschreven hebben. Immers ziet men dat hij de Esseeners boven andere der Joodsche gezindheden pryst en dezelve waaren 't die ten aanzien van hunne vroomheid en leevensmanier naader aan de Christenen schynen gepaald te hebben dan eenige andere Jooden. Ook vind men niet dat Christus, hoewel Hy de Fariseen en Sadduceen dikwyls scherpelijk bestrafte, ooit de Eseners tegengesproken heeft, zou men eenigsins kunnen afleyden uit hegene hy in het XX boek nopende de apostel Jakobus zegt, namelyk dat het terdood brengen van hem allen de inwoonderen van Jerusalem die eenigsins godvruchtig waaren mishaaagde. Al hetwelk dan aangemerkt zynde, enige geleerde mannen heeft doen gelooven, dat hetgene men in zyne Histori van Christus gemeld vindt, heel wel uit zyne penne kon gevloeid zyn, te meer omdat hy in zyne beschryvinge der Joodsche Oorlogen welke hy ten tyde van Vespasianus had 't zamengesteld, niet alleen van Christlus, maar ook van Johannes den Voorloper, en den Apostel Jakobus, niet een woord gerept had, als zynde toen nog zo vry in zyze gedachten niet, als naderhand toen hy de Joodsche Oudheden beschreef.

Dus veel van Josephus gezegd hebbende, zal 't niet ongevoeglyk zyn ook iets te melden wegens **Egesippus**. Men heeft deezen doorgaans voor eenen anderen Schryver gehouden dan Josephus; hoewel er ook zyn die 't niet onwaarschynelyk geacht hebben, dat Egesippus een

verdurvene benaaming is van Josephus, en dat zulks eenigsins daaruyt zou konnen afgeleyd worden, dat de broeder van Herodes den Grooten, en ook zyn zwager, die beyde Josephus geheeten waaren, by deezen Egesippus den naam voeren van Josippus, welke benaaming men zou mogen denken, dat met der tyd gemaklyk is Egesippus heeft konnen veranderd worden.
En als men 't wel aanmerkt, wat is deeze Egesippus anders dan een ruyme vertaaling der zeven boeken van Josephus wegens de Oorlogen der Jooden. 't Is waar in het XII, Hoofdstuk des Tweeden boeks, en elders, spreekt hy niet alleenlyk als of hy een ander Schryver was dan Josephus, maar ook als een Christen. Doch hoe menigmaal schynt hy zichzelven te vergeeten, wanneer hy noopende de Joodsche plegtigheden eveneens spreekt als een Jood, of liever als Josephus zelf? Ja in 't volgende Hoofdstuk (gelyk ook op andere plaatsen) zegt hy, spreekende van de aaloude Jooden, *Onze Vaders*. Maar het schynt dat deeze ruyme vertaaler, welke Ludovicus Vives geacht heeft Ambrosaus den Bischop van Milanen geweest te zyn, geoordeeld heeft dat deeze Histori onder de Christenen van meerder aanzien zoude weezen, indien ze niet zo duydelijk bleek uyt de penne van eenen Jood voortgekomen te zyn; 't en waare men vermoedde dat er naderhand zulke invoegsels, die den Schryver als eenen Christen voorstellen, benevens de Voorreede en 'tNaabericht, door iemand anders mogten bygedaan zyn, en dat aldus allengskens den naam van Josippus tegen dien van Egesippus verruyld is.
Doch wat daarvan zy, wy geeven dit niet hooger uyt dan voor bedenkingen, waar omtrent ieder de vryheyd heeft om te oordeelen zo als 't hem belieft; en zullen daarop deeze Voorreede hiermede besluyten.

Ps. De boeken van Egesippus zijn niet digitaal aanwezig

HISTORIE DER JODEN
door
FLAVIUS JOSEFUS

BESTAANDE IN 20 BOEKEN

EERSTE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Schepping der wereld.
Adam en Eva zijn Gods gebod ongehoorzaam, worden door Hem uit het aards Paradijs gedreven.

1. *In de beginne schiep God de Hemel en de aarde* (Gen. 1); de aarde was niet zichtbaar, maar met een dikke duisternis bedekt; en de Geest zweefde daarover. Hij beval vervolgens dat het licht werd, en het licht verscheen terstond. Nadat God deze klomp beschouwd had, scheidde Hij het licht van de duisternis; Hij noemde de duisternis nacht, en het licht dag; Hij gaf aan het begin van de dag de naam morgen en aan het einde van die zelfde dag de naam avond: Dit was de eerste dag, welke Mozes de een dag noemt, en niet de eerste, waarvan ik de reden zou kunnen opgeven; maar omdat ik beloofd heb van al die zaken een afzonderlijk boek te schrijven, zal ik zulks tot die tijd toe besparen.
Op de tweede dag maakte God de Hemel, scheidde hem van ‘t overige af, plaatste hem omhoog als het edelste, omringde hem met kristal, en matigde hem door een vochtigheid, bekwaam om regens te verwekken, die de aarde zoetelijk besproeien om haar vruchtbaar te maken.
De derde dag stelde Hij de aarde vast, omringde haar met de zee, en deed haar planten met zaden voortbrengen.
De vierde dag schiep Hij de Zon, de Maan, en de andere sterren; Hij plaatste ze aan de Hemel om tot het voornaamste sieraad daarvan te dienen, en Hij schikte hun bewegingen en loop zodanig, dat zij duidelijk de seizoenen en de omloop des jaars aanwijzen. De vijfde dag schiep Hij de vogels en vissen, doende de laatste in de diepte zwemmen, en de eerste in de lucht vliegen, willende dat zij zich zouden paren, om voort te telen en zich elk naar zijn soort te vermenigvuldigen. De zesde dag schiep God de dieren der aarde, onderscheidde hen in verschillende geslachten van mannetje en wijfje; en die zelfde dag schiep Hij ook de Mens: in dier voege dat de Heere, volgens ‘t verhaal van Mozes, in zes dagen de Wereld, en alles wat er in is, geschapen heeft.
De zevende dag rustte God, en hield op met arbeiden aan het grote werk van de schepping der wereld; en ‘t is om deze reden dat wij op die dag niet werken, en hem de naam Sabbat geven, ‘t welk in de Hebreeuwse taal rust betekent.

2 Mozes spreekt nog meer bijzonder van de schepping des mensen (Gen. 2): Hij zegt dat God het stof der aarde nam, en een mens daaruit vorste, en dat Hij hem de geest en de ziel inblies. Hij voegt er bij dat die mens Adam genoemd werd, wat in ‘t Hebreeuws *Rood* betekent, omdat hij uit een zachte rode aarde gevorst werd; want zodanig is de ware en maagdelijke aarde. God deed de dieren, zo mannetjes als wijfjes, voor Adam komen; en deze eerste mens gaf hun namen, welke zij nog ten huidige dage behouden.

3 God, ziende dat Adam alleen was, en verwonderd stond dat de andere dieren ieder een gezellin hadden, ontnam hem, terwijl hij sliep, één van zijn ribben, van welke Hij een vrouw maakte; en zodra Adam haar zag, bemerkte hij dat zij uit hem voortgekomen, en dat ze een gedeelte van hemzelf was. De Hebreeërs noemen een vrouw Issa, en deze, die de eerste van alle was, werd Eva genaamd, ‘t welk zeggen wil, *Moeder aller levenden.*

4 Mozes verhaalt daarenboven dat God naar de kant van ‘t Oosten een Lusthof plantte, welke hij met allerlei gewassen vulde, en dat in die Hof twee bomen waren, waarvan één de boom des levens was, en de andere die der kennis om ‘t goed van ‘t kwaad te onderscheiden. In deze Hof stelde Hij Adam en Eva, en beval hun de planten waar te nemen: de Hof werd bewaterd door een grote rivier die het ganse land omvloeide, en zich in vier andere vloeden verdeelde.
De eerste, genaamd Phison, ‘t welk volheid betekent, en die door de Grieken Ganges geheten wordt, neemt zijn loop naar Indië, en ontlast zich daar in de zee.
De tweede, genaamd de Euphrates, en in onze taal Phora, ‘t welk verstrooiing of bloem betekent.
En de derde die men de Tigris of Diglath noemt, hetwelk eng en snel betekent, ontlasten zich beiden in de Rode Zee.
En de vierde, geheten Gihon, betekenende dat hij van ‘t Oosten komt, en welke de Grieken Nilus of de Nijl noemen, loopt door Egypte.

5 God beval dan aan Adam en Eva van al de andere vruchten te eten; maar zich van die der kennis te onthouden, zeggende hun dat zij sterven zouden, zo zij die maar aanraakten. Daar was toen een volmaakte eendracht tussen al de dieren, en de slang was zeer gemeenzaam met Adam en Eva. Omdat nu haar kwaadaardigheid haar het geluk deed benijden, dat zij stonden te genieten indien ze het gebod Gods onderhielden; en dat zij integendeel geloofde dat zij in allerlei rampen zouden vallen zo zij het niet gehoorzaamden, overreedde zij Eva, om van de verboden vrucht te eten. Zij zei haar, opdat zij haar daartoe zou doen besluiten, dat er een verborgen kracht in was die de kennis van goed en kwaad had, en dat indien zij en haar man daarvan aten, zij zo gelukzalig zouden wezen als God zelf. Alzo bedroog zij de vrouw, zij verachtte het gebod van haar God, at van de vrucht, en zich daaraan verlustigd hebbende, bepraatte zij Adam om er ook van te eten. Gelijk ‘t nu waar was dat deze vrucht een zeer grote onderscheiding gaf, zo bemerkten zij aanstonds dat ze naakt waren, en zij schaamden zich daarover. Zij namen bladeren van een vijgenboom om zich te bedekken, en zij geloofden zich gelukkiger te zijn dan te voren, omdat zij wisten hetgeen zij tot die tijd toe niet geweten hadden.

6 God kwam in de Hof; en Adam die voor zijn zonde gemeenzaam met Hem verkeerd had, durfde zich toen niet vertonen ter oorzaak van ‘t misdrijf dat hij begaan had. God vroeg hem, waarom hij, in plaats van als te voren met zulk een vermaak tot hem te naderen, nu weg vlood, en zich verborg. Hij nu niet wetende wat hij antwoorden zou, omdat hij zich schuldig kende, zo zei God tot hem: "Ik had u verzorgd met alles wat gij zou hebben kunnen begeren, om een leven van alle zorgen bevrijd, en ‘t welk zeer lang en gelukkig zou geweest zijn, zonder arbeid en met vermaak te leiden. Maar gij hebt u tegen mijn voornemen aangekant; gij hebt mijn gebod versmaad; en ‘t is niet uit eerbiedigheid dat gij zwijgt, maar ‘t is omdat uw geweten u beschuldigt."
Adam bracht alles bij wat hij kon om zich te verschonen, hij bad God het hem te vergeven, en wierp de schuld op zijn vrouw, zeggende dat die hem verleid had, en de oorzaak van zijn zonde was. Zij van haar kant zei dat het de slang was die haar bedrogen had. Waarop God om Adam er voor te straffen dat hij zich zo had laten overrompelen, verklaarde dat de aarde niet meer vruchten voortbrengen zou, dan voor degenen die haar in ‘t zweet huns aanschijns bebouwden,

ja dat ze niet zou opleveren alles wat men van haar zou mogen eisen. Hij strafte Eva ook, en beval dat zij, hebbende zich door de slang laten bedriegen, en zo veel placht over haar man gebracht, niet dan met smarte baren zou. En om de slang voor haar boosaardigheid te straffen, benam Hij haar ‘t gebruik der spraak, maakte haar tong venijnig, veroordeelde haar om niet langer voeten te hebben, maar op de aarde te kruipen, en verklaarde dat zij een vijand van de mens zou zijn. Thans beval Hij Adam haar op de kop te treden, omdat uit haar kop al het kwaad over de mens gekomen was, en dat dit deel ‘t zwakst aan haar zijnde, het minst bekwaam was om zich te verweren. Nadat God hun allen alzo hun straffen had opgelegd, dreef Hij Adam en Eva uit de Lusthof.

HOOFDSTUK 2
Kaïn doodt zijn broeder Abel. God verdrijft hem. Zijn nakomelingen zo slecht als hij. Deugden van Seth. Adams andere zoon.

Adam en Eva kregen twee zonen, ook dochters. (Gen. 4) De eerste dezer zonen was Kaïn genoemd, hetwelk verkrijging, en de tweede Abel, ‘t welk droefheid betekent. Deze twee broeders waren van twee zeer strijdige inborsten: want Abel, de jongste, die een herder was van vee, was rechtvaardig; hij beschouwde God als tegenwoordig bij al zijn daden, en betrachtte slechts hem te behagen. Kaïn daarentegen, welke de eerste was die de aarde beploegde, was zeer kwaadaardig: hij zocht niet dan zijn eigen nut en voordeel, en zijn schrikkelijke goddeloosheid voerde hem tot die spoorloze woede, dat hij zijn eigen broeder doodde; en dat om deze oorzaak. Zij hadden beiden voorgenomen Gode een offerande te doen, Kaïn offerde hem de vruchten van zijn arbeid, en Abel melk en de eerstelingen zijner kudde. God betuigde dat de offerande van Abel, die een vrij voortbrengsel der natuur was, hem aangenamer was dan die welke Kaïns gierigheid als door geweld haar had afgeperst. De hoogmoed van Kaïn kon niet dulden dat God zijn broeder boven hem gesteld had; daarom doodde hij hem, en verborg zijn lichaam, hopende daardoor dat niemand kennis van zijn misdaad krijgen zou. God, voor wiens ogen niets verborgen is, vraagde hem, waar zijn broeder was, dat Hij hem sedert enige dagen niet gezien had, daar zij te voren altoos te samen waren. Kaïn niet wetende wat te antwoorden, zei dat hij ook verwonderd was hem niet meer te zien; en omdat God hem aandrong, antwoordde hij verwaand, dat hij de hoeder noch bewaarder zijns broeders was, noch de zorg van hetgeen hem betrof op zich genomen had. Maar God bestrafte Kaïn hierop aanstonds over zijn broedermoord, en vroeg hem hoe hij zeggen durfde, dat hij niet wist wat van zijn broeder geworden was, naardien hij hemzelf gedood had. Evenwel, omdat Kaïn een offerande offerde en uit kracht derzelve smeekte, om de stilling van Gods toorn, zo strafte de Heere hem niet met een straf die zijn misdaad verdiende; maar Hij stelde hem tot een vloek, dreigde zijn nakomelingen tot in ‘t zevende geslacht te straffen, en verdreef hem met zijn wijf. Maar omdat Kaïn vreesde dat hij dus omzwervende door de wilde beesten verslonden zou worden, verzekerde God hem daarvoor; Hij gaf hem een merkteken waaraan men hem kon kennen, en beval hem heen te gaan.

7 Na dan verscheiden landen doorgetrokken te hebben, zette hij zich met der woon neer in een plaats genaamd Naïs: waar hij veel kinderen teelde. Maar ‘t was er zo ver af dat zijn straf hem enigszins beter maakte, dat hij integendeel nog erger werd: hij gaf zich over aan allerlei wellusten, en pleegde ook geweld; hij roofde, om zich te verrijken, eens anders goed; hij verzamelde booswichten en schelmen, waarover hij zich tot hoofd stelde; en hij voerde hen aan om allerhande misdaden en goddeloosheden te bedrijven. Hij veranderde die eenvoudige manier van leven welke men in ‘t begin onderhield, vond gewichten en maten uit, doende de

kunstgrepen en bedriegerij volgen op die gulhartigheid en oprechtheid, welke plaats had toen men van deze dingen niet wist.
Hij was de eerste die palen stelde om de landerijen te onderscheiden, en die een stad bouwde, welke hij naar de naam zijns oudsten zoons, Enos (Hanoch) noemde, en voorts met muren omringde, en met inwoners bevolkte. Enos teelde Jered, Jared Malaleël, Malaleël Mathusala, en Mathusala Lamech, die bij zijn twee vrouwen Sella en Ada zeven en zeventig kinderen kreeg, waarvan een, genaamd Jobel, zoon van Ada, in hutten en tenten woonde, en een herdersleven leidde. Jubal, zijn broeder, was de uitvinder van muziek, snarenspel, en de luit. Thobel, zoon van Sella, overtrof alle de anderen in dapperheid en kracht, en was een groot krijgsman, waardoor hij zich verrijkte, en wellustig van zijn rijkdom leefde. Hij vond het eerst de kunst van smeden uit.
Lamech had ook één dochter, geheten Naama; en alzo hij in Goddelijke zaken onderwezen was, begreep hij gemakkelijk dat hij de straf van de moord, door Kaïn aan Abel begaan, zou moeten dragen; en hij gaf zulks zijn twee vrouwen te verstaan. Voor ‘t overige dompelden Kaïns nakomelingen zich terwijl Adam nog leefde in allerhande misdaden: zij de zich niet met die van hun vaderen na te volgen, maar zij bedachten nieuwe. Men zag onder hen niet dan moorden en roverijen; en die hun handen niet in ‘t bloed doopten, waren vol van hoogmoed en gierigheid.

8 Adam de eerste en uit de aarde gevormde mens (want van hem is er nog iets te zeggen), ziende Abel gedood, en Kaïn gevlucht, wenste zeer naar andere kinderen. Hij was nu tweehonderd dertig jaren oud, en na nog zevenhonderd jaren geleefd te hebben stierf hij, hebbende nog verscheidene kinderen geteeld, en onder die Seth.

9 ‘t Zou al te wijdlopig vallen indien ik ondernam van al die kinderen van Adam te spreken; daarom zal ik mij vergenoegen met alleen iets te zeggen van Seths nakomelingen. Deze bij zijn vader opgetrokken, begaf zich met ernst tot de deugd. Hij liet kinderen na die hem gelijk waren, en in hun vaderland bleven wonen; waar zij gelukkig en in een volkomen eendracht leefden. Het is aan hun vernuft en hun arbeid dat men de kennis van de starrenloop verschuldigd is: en omdat zij van Adam verstaan hadden, dat de wereld eens door water en eens door vuur vergaan zou, maakten zij, uit vrees dat die wetenschap verloren mocht worden eer de mensen wel daar in onderricht waren, twee zuilen, de één van gebakken steen, en de andere van hardsteen, op welke zij hun verkregen kundigheid graveerden; opdat indien een watervloed de zuil van gebakken steen verdelgde, de hardstenen in stand bleef om het geheugen van hetgeen er op geschreven stond voor de nakomelingen te bewaren. Deze laatste zuil wordt nog hedendaags in Syrië gezien.

HOOFDSTUK 3
Van Adams nakomelingen tot aan de Zondvloed, waarvoor God Noach door de Ark bewaarde; en hem beloofde de mensen niet meer door een zondvloed te straffen.

10. Men volhardde tot in ‘t zevende geslacht in de oefening der deugd, en in de dienst van de waren God (Gen. 5), die voor de enigste Heere van ‘t heelal erkend werd, te leven. Maar degenen die daarop volgden, wandelden de zeden hunner vaderen niet na: zij gaven Gode de ere niet die Hem toekomt, en oefenden geen gerechtigheid jegens de mensen: maar werden met een sterker drift tot het bedrijven van allerhande misdaden gevoerd, dan hun voorouders tot het oefenen van allerlei deugden aangedreven waren, halende alzo de toorn Gods op zich; want veel der Engelen Gods, zich met vrouwen vermengende, brachten een verwaand geslacht voort, hetwelk op zijn krachten vertrouwende, in ‘t vertreden der gerechtigheid roem stelde, en ‘t welk diergelijke daden bedreef, als de Grieken van de Reuzen vertellen.

11 Noach, getroffen van smart dat zij zich dus in ondeugd dompelden, vermaande hen van leven te veranderen: maar toen hij zag dat zij, in plaats van zijn raad te volgen, nog bozer werden, trok hij, uit vrees dat zij hem en zijn huisgezin doden zouden, uit dat land. God, die hem om zijn vroomheid beminde, werd zo getergd door de boosheid en verdorvenheid der overige mensen, dat Hij besloot niet alleen hen te straffen, maar hen ganselijk te verbolgen, en de aarde met andere mensen, die in zuiverheid en onnozelheid leefden, weer te bevolken.
Dies verkortte hij hun levenstijd, die Hij op honderd twintig jaren bracht; voorts overstroomde Hij het aardrijk zodanig, dat het naar een zee geleek, en deed het ganse geslacht in de wateren sneuvelen, uitgenomen Noach, om wie te behouden, beval Hij hem een Ark van vier verdiepingen, driehonderd ellebogen lang, vijftig breed, en dertig hoog, te bouwen; zich met zijn huisvrouw, zijn drie zonen, en hun drie wijven, daarin te begeven, en er alle nodige dingen te doen inbrengen tot onderhoud van hen, en van de dieren van allerlei soort, welke Hij nevens hen daar deed ingaan, om hun geslacht te behouden, te weten een paar van elk, mannetje en wijfje en van sommige soorten zeven paren. Het dak en de zijden dezer Ark waren zo sterk, dat zij ‘t geweld der baren en winden weerstond, en Noach met zijn huisgezin voor die algemene overstroming, welke al de andere mensen deed vergaan, behoedde. Hij was de tiende nakomeling van Adam van man tot man; want hij was de zoon van Lamech; Lamech was de zoon van Mathusala; Mathusala de zoon van Enoch; Enoch de zoon van Jared, Jared de zoon van Malaleël, die nevens zijn zusters uit Kaïnan gesproten was; Kaïnan was de zoon van Enos; Enos de zoon van Seth; en Seth de zoon van Adam.

12 Noach was zeshonderd jaren oud toen de zondvloed kwam; dit geschiedde in de tweede maand, welke de Macedoniërs Dius, en de Hebreeën Mares van noemen: want de Egyptenaars hebben het jaar alzo verdeeld. Maar Mozes heeft in ‘t aanwijzen van de tijd onzer Feesten, de eerste plaats gegeven aan de maand genaamd Nisan die de Xantikus is, omdat het in die was dat hij de Hebreeën uit het land van Egypte leidde; en om die zelfde reden begint hij met die maand de dingen die de Godsdienst betreffen aan te wijzen. Maar belangende alle burgerlijke zaken, en ‘t kopen, verkopen, en diergelijke, daarin heeft hij geen verandering in de maanden gemaakt. Hij geeft te verstaan dat de algemene regen, die deze zondvloed veroorzaakte, op de zevenentwintigste dag der tweede maand, in het tweeduizend tweehonderdzesenvijftigste jaar nadat Adam geschapen was, begon te vallen.
De Heilige Schrift maakt er een uitrekening van, en wijst zeer nauwkeurig de geboorte en de dood der grote personages van die tijd aan. Adam leefde 930 jaren, en was 230 oud toen zijn zoon Seth geboren werd . Seth leefde 912 jaren, en was 205 oud toen zijn zoon Enos geboren werd. Enos leefde 905 jaren, en was 190 oud toen zijn zoon Kaïnan geboren werd. Kaïnan leefde 910 jaren, en was 170 oud toen zijn zoon Malaleël geboren werd. Malaleël leefde 895 jaren, en was 165 oud toen zijn zoon Jared geboren werd. Jared leefde 962 jaren, en was 162 oud toen zijn zoon Enoch geboren werd. Enoch leefde 365 jaren, en was 165 oud toen zijn zoon Mathusala geboren werd. In deze ouderdom van 365 jaren werd hij van God opgenomen, waarom niemand iets van zijn dood heeft geschreven. Mathusala leefde 969 jaren, en was 187 oud toen zijn zoon Lamech geboren werd. Lamech leefde 777 jaren, en was 182 oud toen zijn zoon Noach geboren werd, die 900 jaren leefde. Alle deze jaren (gevoegd bij de 600 welke hij oud was toen de zondvloed kwam) maken de bovengemelde tijd uit.
Het paste beter om deze rekening te maken, de geboortetijd der eerste mensen te verhalen, gelijk ik gedaan heb, dan de tijd van hun dood, omdat hun leven zolang was dat het tot hun naneven uitstrekte.

13 God dan het teken gegeven, en aan de wateren de lossen toom gelaten hebbende om de aarde te overstromen, (Gen. 7, 8) verhieven zij zich, door een gestadige regen van veertig

dagen, vijftien ellebogen lengte boven de hoogste bergen, en lieten alzo geen plaats over daar men vluchten of zich bergen kon. Nadat de regen opgehouden was, verliepen er honderd vijftig dagen eer de wateren terugweken; en de zevenentwintigste dag der zevende maand bleef de Ark op de top van een berg in Armenië stilstaan. Toen opende Noach een venster, en hebbende een weinig land rondom de Ark bespeurd, begon hij zich te troosten en betere hoop te scheppen. Enige dagen daarna deed hij een raaf uitvliegen, om te weten of er ook andere plaatsen ontbloot van ‘t water waren, en of hij veilig zou kunnen uitgaan. Maar de raaf al het land nog onder water vindende, keerde weer in de Ark. Na verloop van zeven dagen deed Noach een duif uitvliegen, en zij kwam weer met beslijkte poten, en een olijftak in haar bek.
Aldus bemerkte hij dat de zondvloed opgehouden was; en na nog zeven dagen gewacht te hebben, deed hij alle de dieren uitgaan die in de Ark waren, hij trad er zelf met zijn vrouw en kinderen uit, offerde Gode een offerande tot dankzeggingen, en hield een gastmaal met zijn huisgezin. De Armeniërs hebben die plaats Aftred of *Uitgang* genoemd, en de inwoners tonen nog heden ten dage enige overblijfselen van de Ark. Allen die de Barbarische Historiën geschreven hebben, spreken van de zondvloed en de Ark, en onder anderen Berosus de Chaldeeër, die alzo zegt: "Men zegt dat er nog enige overblijfselen der Ark op de berg der Kordiërs in Arszeslië te zien zijn: en sommigen brengen vandaar brokken Jodenlijm waarmee ze bestreken was, en gebruiken het tot een tegengift". Hiëronymus de Egyptenaar, die van de oudheden der Pheniciërs ge schreven heeft, Mnaseas, en verscheidene anderen spreken er ook van; en Nikolaus van Damascus in ‘t XCVIste boek zijner Historie schrijft er met deze woorden van: "In Armenië in ‘t landschap van Miniade is een hoge berg genoemd Baris, waar men zegt dat velen gedurende de zondvloed, hun leven borgen; en dat een Ark, welker overblijfselen veel jaren lang in wezen zijn gebleven, en waarin een man zich besloten had, op de top van die berg Bleef stilstaan. ‘t Is waarschijnlijk dat deze man die geweest is waarvan Mozes de Wetgever der Joden gesproken heeft".

14 Noach uit vrees dat God voorgenomen had het aardrijk alle jaren door een vloed te overstromen, (Gen. 8, 9) en alzo ‘t menselijk geslacht te verdelgen, offerde Hem slachtoffers, om Hem te bidden dat Hij de orde, welke Hij eerst vastgesteld had, niet wilde veranderen, en niet meer enige strengheid gebruiken, die alle levende schepselen deed sneuvelen; maar dat Hij zich wilde vergenoegen met de bozen gestraft te hebben zoals hun misdaden verdienden, en de onschuldigen, welker leven Hij had willen behouden, te verschonen; nademaal zij anders ongelukkiger zouden zijn dan degenen die in de wateren begraven waren, indien zij zulk een ijselijke verwoesting met siddering aangezien hebbende, bewaard werden om in een andere diergelijke te vergaan. Dat hij Hem derhalve bad zijn offerande voor aangenaam te houden, en de aarde niet meer met een oog van gramschap te aanschouwen; opdat hij en zijn nakomelingen haar zonder schroom zouden mogen bebouwen, steden stichten, alle de goederen welke zij voor de zondvloed bezaten genieten, en zulk een lang en gelukkig leven, als dat hunner vaderen geweest was, voortaan leiden. Overmits Noach een rechtvaardig man was, werd God door zijn gebed zo bewogen, dat Hij hem zijn verzoek toestond, en tot hem zei: "Dat hij de oorzaak niet geweest was van ‘t verderf diegenen die door de zondvloed gesneuveld waren; maar dat zij de straf welke zij ontvangen hadden zichzelf mochten wijten; want dat Hij hen niet zou hebben doen geboren worden, indien Hij hen had willen verderven; naardien het lichter was hun het leven niet te geven, dan het hun te benemen, nadat het hun gegeven was. Dat zij derhalve hun straf alleen aan hun misdaden moesten toeschrijven; en dat Hij nochtans, uit aanmerking van zijn gebed, zo streng in het toekomende niet jegens hen zou zijn. Invoegen dat wanneer er buitengewone stormen en onweders kwamen te ontstaan, hij noch zijn nakomelingen een nieuwen zondvloed behoefden te vrezen, omdat Hij de wateren niet meer zou toelaten de aarde te overstromen. Maar dat Hij hem en al de zijnen verbood hun handen met bloed te bezoedelen, en hun beval doodslagen streng te straffen. Dat Hij hen volkomen

meesters van de dieren maakte, om er zich van te bedienen zoals zij wilden, uitgenomen hun bloed, ‘t welk zij niet gelijk het overige zouden mogen gebruiken, omdat in het bloed het leven bestaat. En mijn boog, vervolgde Hij, (ogende op de regenboog, want die wordt voor Gods boog gehouden) zal het merk en teken der belofte zijn, welke Ik u doe." Als God Noach dit gezegd en beloofd had, deed Hij hem heengaan.

15 Noach leefde na de zondvloed driehonderd vijftig jaren in allen voorspoed, en stierf in de ouderdom van negenhonderd en vijftig jaren. Hoe groot nu ook het verschil zij tussen de levenstijd der mensen hedendaags, en de langlevendheid diegenen daar ik nu van gesproken heb, echter behoort hetgeen ik verhaal niet voor ongelooflijk gehouden te worden. Want behalve dat onze oude vaders in ‘t bijzonder van God geliefd, en gelijk het werkstuk zijner eigen handen waren, en dat de spijzen welke Zij gebruikten bekwamer waren om het leven te behouden; zo verlengde God het hun zo ter oorzaak hunner deugd, als om hun een middel te geven tot het voltooien van de meetkunde en kennis des sterrenloops; ‘t welk zij niet zouden kunnen gedaan hebben, indien zij minder dan zeshonderd jaren geleefd hadden, omdat het groot jaar niet dan na verloop van zes eeuwen voleindigd wordt.
Allen die Historiën geschreven hebben, zo Grieken als die van een anderen landaard, geven getuigenis van ‘hetgeen ik zeg. Want Maneton, die de Historie der Egyptenaren geschreven heeft, Berosus welke ons die der Chaldeeën heeft nagelaten, Mochus Hesticeus, en Hiëronymus de Egyptenaar, welke die der Feniciërs geschreven hebben, zeggen hetzelfde. En Hesiodus, Hekateus, Akusilaus, Hellanikus, Ephorus en Nikolaus verhalen dat de ouden duizend jaren leefden. Ik laat ondertussen hun die dit zullen lezen, zulk een oordeel daarover vellen als ‘t hun belieft.

HOOFDSTUK 4
Nemrod, achterneef van Noach, bouwt de Toren van Babel, en God om hem te verbasteren en ‘t werk te storen, zendt de verwarring der talen.

16 De drie zonen van Noach, Sem, Jafet en Cham, die honderd jaren voor de zondvloed waren geboren, waren de eersten die de bergen verlieten, om in de vlakte te wonen; en die anderen welke om de zondvloed zeer voor de vlakte vreesden, en de hoogte niet durfden verlaten, aanmoedigden om hen te volgen. Zij gaven de naam van Senaär aan de landstreek daar zij zich eerst neersloegen. God beval hun volksplantingen in andere plaatsen aan te stellen, opdat zij zich vermenigvuldigende en verder uitbreidende, meer land zouden kunnen bebouwen, groter overvloed van vruchten daarvan trekken, en de krakelen, die er anders tussen hen zouden mogen ontstaan, beter vermijden. Maar deze ruwe en onleerzame mensen gehoorzaamden Hem niet, en werden om hun zonden gestraft door de rampen die hun overkwamen. God, ziende dat hun getal steeds aangroeide, beval hun ten tweeden male volksplantingen elders te schikken: maar deze ondankbaren, die vergeten hadden dat ze alle hun goederen aan Hem verschuldigd waren, schreven die zichzelf toe, en gingen voort met Hem ongehoorzaam te zijn, voegende bij hun ongehoorzaamheid nog deze goddeloosheid, dat zij zich inbeeldden dat het een strik was die Hij hun spande, ten einde zij, als ze verdeeld waren, gemakkelijker zouden kunnen verdelgd worden. Nemrod, zoonszoon van Cham, een van Noachs zonen, was degene die hen aanvoerde om God zo te verachten. Deze man, niet minder dapper dan stout, maakte hen wijs dat zij alleen aan hun dapperheid, en niet aan God, al hun goed geluk hadden te wijten. En omdat hij naar dwingelandij haakte, en hen poogde te bewegen dat zij hem tot hun op persten verkoren, en God verlieten, bood hij zich aan om hen tegen de Heere te beschermen, indien Hij de aarde met een nieuwe zondvloed dreigde; en om tot die einde zulken hoge toren te bouwen, dat niet alleen de wateren zich niet daarboven zouden kunnen verheffen, maar dat hij ook de dood hunner vaderen wreken zou. Dit onbezonnen volk liet zich vervoeren door deze dwaze

mening, dat het hun een schande zou wezen voor God te zwichten; en men arbeidde met een ongelooflijke ijver aan dat werk. De menigte en de hete drift der werklieden bracht teweeg dat de toren binnen weinig tijds veel hoger opgehaald werd dan men zou hebben durven hopen: maar zijn overgrote dikte maakte dat hij minder hoog scheen. Zij bouwden hem van gebakken steen, met Jodenlijm gemetseld, opdat hij te hechter zou zijn. God, vertoornd over hun uitzinnigheid, wilde hen echter niet uitroeien gelijk Hij hun vaderen gedaan had, welker voorbeeld hen niet verbeterd had: maar Hij zond een verdeeldheid onder hen, en maakte dat daar zij te voren maar één taal spraken, deze taal zich zo vermenigvuldigde, dat zij elkander niet langer verstonden; en deze verwarring deed aan de plaats waar de toren gebouwd werd, de naam van Babylon geven; want Babel in ‘t Hebreeuws betekent *verwarring*.
De Sibylle spreekt van deze grote gebeurtenis aldus: "Doordat alle de mensen toen niet dan een taal hadden, bouwden zij zulk een hoge toren, dat het scheen alsof hij zich tot aan de Hemel verhief: maar de Goden verwekten zo een zwaar onweer tegen derzelve, dat hij er door omgestoten werd; en zij maakten dat de bouwers in een ogenblik verscheidene talen spraken: van welk geval de stad Babylon haar naam heeft." Hestiseus spreekt van het veld Senaär daar Babylon staat aldus: "De Priesters welke uit die grote beroerte ontkwamen, zijn met de heiligdommen, ten dienste van Jupiter de Overwinnaar geschikt, in Senaär bij Babylon gekomen.

HOOFDSTUK 5
Hoe Noachs nakomelingen zich in verscheidene delen der wereld verspreidden.

17 Deze verscheidenheid van talen noodzaakte die bijkans oneindige menigte des volks zich in verscheidene volksplantingen te verspreiden, (Gen. 10) naardat God hen door Zijn voorzienigheid geleiden zou. Alzo werd niet alleen het midden der aarde, maar ook de oevers der zee met inwoners bevolkt: evenzo waren er die op schepen naar de eilanden overstaken. Sommige dezer landaarden behouden nog de namen, welke degenen van wie zij gesproten zijn haar gaven; enige hebben die veranderd; en ettelijke hebben zodanige namen aangenomen, als zij, die zich in hun land kwamen neerzetten, hun gaven in plaats van de benamingen welke ze te voren hadden. De Grieken zijn de voornaamste aanleiders dezer veranderingen geweest: want in later tijden zich meesters van alle die landen gemaakt hebbende, gaven zij aan de volken welke ze ondergebracht hadden, zulke namen en wetten als zijzelf wilden; om daardoor de roem te bekomen van hun stichters geweest te zijn.

HOOFDSTUK 6
Noachs nakomelingen tot aan Jakob.
Verscheiden landen door hen ingenomen.

18 De zonen der kinderen Noachs om hun gedachtenis in ere te doen blijven, gaven hun namen aan die landen waar zij zich neersloegen. (Genesis 10) alzo gaven de zeven zonen van Jafet, die zich in Azië van de bergen Taurus en Amanus tot aan de rivier Tanaïs, en in Europa tot aan Gades uitstrekten, hun namen aan de landen welke zij in bezit namen, en die nog onbevolkt waren. Gomor stelde de volksplanting der Gomorieten aan, welke de Grieken nu ter tijd Galaten noemen: Magog stelde die der Magogianen aan, welke zij Scythen noemen: Javan gaf de naam aan Ionië en ‘t ganse geslacht der Grieken: Mado was de stichter der Madeërs, welke de Grieken Meden noemen. Thobel gaf zijn naam aan de Thobeliërs, die men tegenwoordig Iberiërs (Spanjaarden) noemt: Mescho gaf de zijnen aan de Meschiniërs (want die van Capadociërs, welke zij nu voeren, is nieuw,) en nog op deze tijd voert ééne van hun steden de naam van Masaka; ‘t welk voor de kenners een bewijs is dat die landaard eertijds zo genoemd

werd. Thyres gaf zijn naam aan de Tyriërs, welker Vorst hij was, en die van de Grieken Thraciërs genoemd werden. Alle die landaarden zijn uit Jafets zeven zonen gesproten. Gomor die de oudste van Jafets kinderen was, had drie zonen: Aschanaxes die zijn naam aan de Aschanaxiërs gaf, welke de Grieken Reginenzers noemen: Riphat die zijn naam gaf aan de Riphateërs, welke de Grieken Paphlagoniërs noemen: en Thygrammes die zijn naam aan de Thygrammeërs gaf, die van de Grieken Phrygiërs genoemd worden. Javan, een andere zoon van Jafet, teelde drie zonen: Alysas die zijn naam aan de Misiërs gaf, welke men hedendaags Eoliërs noemt: Tharsus die zijn naam gaf aan de 'Tharsiërs, welke tegenwoordig de Ciliciërs zijn, wier voornaamste stad nu nog Tarsus geheten wordt: en Chetim die 't eiland, hetwelk men nu ter tijd Cyprus noemt, innam, en aan 'tzelve zijn naam gaf, vanwaar het komt dat de Hebreeën alle de eilanden en zeeplaatsen Chetim noemen; en nog ten huidigen dage wordt ééne der steden van 't eiland Cyprus Citium genoemd ('t welk weinig van Chetim verschilt) door zulken die aan alles Griekse namen geven. Deze zijn de landaarden welke uit de kinderen en neven Jafets gesproten zijn.
Aleer ik de draad mijner rede hervatte, zal ik er nog één zaak bijvoegen, die de Grieken mogelijk niet weten, en deze is, dat zij om de uitspraak bevalliger te maken de namen wel veranderen, maar wij niet alzo wij alle namen dezelfde uitgang geven: Adamos, bij voorbeeld blijft bij ons in alle de uitgangen, Adam.

19 De kinderen van Cham namen Syrië in, en al het land van de bergen Amanus en Libanon tot aan de grote zee, aan 't welk zij namen gaven die nu of t' enenmale onbekend zijn, of zo verbasterd dat men ze nauwelijks herkennen kan. 't Zijn alleen de Ethiopiërs van welke Chus, één der vier zonen van Cham, vorst was, die altoos hun naam behouden hebben; en niet alleen in dat land, maar zelfs in geheel Azië, noemt men hen heden daags nog Chuseërs. De Mesreërs voortgekomen van Mesre hebben ook hun naam nog behouden, want wij noemen Egypte Mesree, en de Egyptenaars Mesreërs. Phute bevolkte Lybië; en noemde die volken naar zijn naam Phuteërs. Daar is nu ter tijd in Mauritanië nog een rivier welke die naam voert, en verscheidene Griekse historieschrijvers spreken er van, gelijk ook van 't naburig land hetwelk zij Phute noemen, maar het heeft sedert zijn naam veranderd naar een zoon van Mesré genaamd Libis; en ik zal in 't vervolg zeggen waarom men er de naam van Afrika aan gegeven heeft.
Clanan, vierde zoon van Cham, zette zich neer in Judea, gelijk het nu genoemd wordt, 't welk hij naar zijn naam Kanaän noemde. Chus die de oudste van Chams zonen was, kreeg zes zonen: Sabas van wien de Sabeërs; Evilas van wien de Evileërs, welke men tegenwoordig Gethuliërs noemt; Sabath van wien de Sabatheërs, welke de Grieken Astabariërs noemen; Sabakta van wien de Sabakteërs; Romus van wien de Romeërs gesproten zijn: deze had twee zonen welker ééne, Judas genaamd, zijn naam gaf aan de Judadeërs, een volk dat onder de westerse Ethiopiërs woont; en de ander geheten Sabeus gaf zijn naam aan de Sabeërs. Hopende Nemrod, zesden zoon van Chus, hij woonde onder de Babyloniërs, en maakte zich meester van hen, gelijk ik hiervoor gezegd heb.
Mesré was vader van acht zonen, die al het land dat er tussen Gaza en Egypte ligt, innamen, maar van deze acht was er niet meer dan één die Philistinus geheten was, wiens naam in het land dat hij bezat nog is overgebleven, want de Grieken hebben de naam van Palestina aan een gedeelte van dat landschap gegeven. Belangende de zeven andere broeders, genaamd Lum, Enam, Labim, Netem, Phetrosim, Chestem en Chepton, men weet van hun verrichtingen (uitgezonderd dat Labim een volksplanting in Lybië oprichtte, en aan dezelve zijn naam gaf) ganselijk niet, omdat de steden, welke zij bouwden, door de Ethiopiërs verwoest zijn, gelijk wij op zijn plaats (Tweede boek, hoofdstuk 5) zullen zeggen. Chanaän had elf zonen, Sydonus die in Fenícië een stad bouwde aan welke hij zijn naam gaf, en die van de Grieken Sydon genoemd wordt; Amath die de stad Amath stichtte, welke men nog hedendaags ziet, en die die naam

onder haar inwoners behoudt, hoewel de Macedoniërs haar de naam van Epiphanië geven naar een van haar Vorsten; Arudeus die ‘t eiland Arude tot zijn deel kreeg; en Aruceus die de stad Arce, op de berg Libanon gelegen, bezat. Hopende de zeven andere broeders, genaamd Eveus, Cheteus, Jebuseus, Eudeus, Sineus, Samareus en Gorgeseus, daar is niets van hen dan hun namen in de Heilige Schrift overgebleven, doordien de Hebreeën hun steden verwoest hebben, om een oorzaak die ik zal verhalen.

Toen de aarde na de zondvloed in haar vorige staat hersteld was (Gen. 9), bebouwde Noach die als te voren, hij plantte wijngaarden, en zamelde op haar tijd de rijp geworden vrucht van dezelve in; welke tot wijn bekwaam zijnde, zo verlustigde hij zich, na gedane offerande, met de wijn. Maar door denzelven dronken geworden, raakte hij in slaap, en leggende wat meer ontbloot dan de welvoeglijkheid toeliet, zag Cham, de jongste zijner zonen, hem in die staat, en toonde hem al spottende aan zijn broederen. Maar zij daarentegen bedekten zijn naaktheid met zodanig een eerbiedigheid als zij hem schuldig waren. Noach verstaan hebbende wat er voorgevallen was, gaf hun zijn zegen; en uit een vaderlijke tederheid Cham verschonende, vergenoegde hij zich met zijn nakomelingen te vervloeken; welke alzo om de zonde van hun vader gestraft werden gelijk wij in ‘t vervolg zullen zien.

20 Sem, de derde van Noachs kinderen, kreeg vijf zonen, die hun woonplaats in Azië van de rivier Eufrates tot aan de Indiaanse zee uitstrekten. Van Elam kwamen de Elameërs, uit welke de Perzen hun oorsprong hebben. Assur bouwde de stad Ninevé, en gaf de naam van Assyriërs aan zijn onderdanen, die zeer rijk en machtig waren. Arpitazad heeft zijn naam gegeven aan de volkeren welke tegenwoordig Chaldeeën genoemd worden, welker Vorst hij was. Van Aram zijn de Arameërs gekomen, welke de Grieken Syriërs noemen; en van Lude zijn de Ludeërs gekomen, welke men hedendaags Lydiërs noemt.
Aram teelde vier zonen, waarvan Us, Trachonitis en Damascus dat tussen Palestina, en Syrië dat Coelo bijgenaamd wordt, gelegen is, gesticht heeft: Gelijk Otrus Armenië; Gether de Bactrianen; en Miseas de Mezaniërs, welker land tegenwoordig het dal van Pasin genoemd wordt. Arphaxad was vader van Sales, en Sales vader van Heber, naar welke naam de Joden van begin af aan Hebreeërs genoemd zijn. Deze Heber had tot zonen Juktan en Phaleg, die geboren werd toen men de landen deelde, want Phaleg in ‘t Hebreeuws betekent deling. Juktan had dertien zonen: Elmodat, Saleph, Azermoth, Israës, Edoram, Uzal, Daël, Ebal, Abernaël, Sapham, Ofir, Evilas, en Jobel, die zich van de vloed Kophen die in Indië is, tot aan Assyrië uitstrekten.

Na dus van Sems nakomelingen gesproken te hebben, staat ons nu wan de Hebreeën, afkomstig van Heber, te spreken. Phaleg, Hebers zoon, teelde Ragau; Ragau teelde Serug; Serug Nachor, en Nachor Thare de vader van Abraham, die alzo de tiende van Noach was, en 292 jaren na de zondvloed geboren werd. Want Thare was 70 jaren oud toen hij Abraham kreeg; Nachor 120 toen hij Thare gewan; Serug had omtrent 132 jaren toen hij Nachor teelde; Ragau had er 130 toen hij Serug kreeg; Phaleg had dezelfde ouderdom toen hij Ragau gewan; Heber had 134 jaren toen hij Phaleg Kreeg; Salé 130 toen hij Heber kreeg; Arphaxad 135 toen hij Sales teelde; en deze Arphaxad, zoon van Sem, en zoonszoon van Noach, werd twee (Twaalf jaren staat er in het Grieks) jaren na de zondvloed geboren.

21 Abraham had twee broeders Nachor en Aran. Deze laatste stierf in de stad Ur in Chaldea, waar men nu nog zijn graf ziet, en hij liet een zoon na geheten Lot, en twee dochters genaamd Sara en Melcha. Abraham trouwde Sara, en Nachor nam Melcha ten wijve. Thare, Abrahams vader, een afkeer van Chaldea gekregen hebbende, omdat hij zijn zoon Aran daar verloren had, verliet hetzelve, en toog met zijn huisgezin naar Karra in Mesopotamië, waar hij stierf in de

ouderdom van tweehonderd en vijf jaren; want het leven der mensen begon toen allengskens zich te verkorten. Het verminderde steeds tot op Mozes toe, en toen stelde God het op honderd twintig jaren, zijnde de tijd die deze grote en voortreffelijke Wetgever leefde. Nachor kreeg bij zijn vrouw Melcha acht zonen, Ux, Baux, Manuel, Zacham, Azam, Phaleg, Iadelph en Bathuël; en bij Rama zijn bijwijf Thtab, Gadam, Thavan, en Macham; Bathuël, een van Nachors zonen geteeld bij zijn vrouw Melcha, teelde een zoon genaamd Laban, en een dochter geheten Rebekka.

HOOFDSTUK 7 Abraham geen kinderen hebbende neemt Lot zijn neef tot zoon aan verlaat Chaldea, en gaat in Kanaän wonen.

22 Abraham geen kinderen hebbende, nam Lot, zoon van zijn broeder Aran, en broeder van Sara zijn huisvrouw, tot zoon aan, (Gen. 22) en om ‘t bevel dat hij van God ontvangen had te gehoorzamen, verliet hij Chaldea in de ouderdom van vijf en zeventig jaren, en ging wonen in ‘t land Kanaän ‘t welk hij zijn nakomelingen nagelaten heeft. Hij was een zeer wijs, voorzichtig en verstandig man, en zo welsprekend dat hij alles wat hij wilde kon aanraden. Naardien niemand hem in begrip en deugd gelijk was, gaf hij aan de mensen een volmaakter kennis van Gods grootheid dan zij te voren hadden gehad: want hij was de eerste die zeggen durfde dat er maar één God was, de Maker van alle dingen, en dat het alleen aan zijn goedheid, en niet aan ons eigen vermogen is, dat wij al ons geluk hebben toe te schrijven. ‘t Gene hem leidde om dus te spreken, was dat hij aandachtig aangemerkt hebbende alles wat er op de aarde en de zee geschiedde, bovendien de loop der zon, der maan, en der starren, daaruit geoordeeld had, dat er een oppermacht moest zijn die alle die bewegingen bestierde, en dat zonder zulks alle dingen in verwarring en wanorde zouden vervallen: dat zij uit zichzelf geen vermogen hadden om ons het voordeel dat w er uit trekken, teweeg te brengen; maar dat zij ‘t zelf ontvingen van die oppermacht waaraan zij volstrekt onderworpen zijn; welke Degene is die ons verplicht Hem alleen te eren, en door gestadige dankzeggingen te erkennen wat wij Hem schuldig zijn. De Chaldeeërs en andere volken van Mesopotamië niet kunnende deze reden van Abraham inschikken, stonden tegen hem op. weshalve hij door ‘t bevel en met de bijstand Gods uit dat land trok om in ‘t land Kanaän te wonen, waar hij een altaar bouwde, en er Gode een offerande op offerde. Berosus spreekt van deze onzen Vader Abraham, zonder hem te noemen, aldus: "In de tiende eeuw na de zondvloed was er onder de Chaldeeën een zeer rechtvaardig man, die groot verstand had in de sterrenkunde." Hekateus spreekt er niet slechts in ‘t voorbijgaan van, maar hij heeft een geheel boek wegens hem geschreven. En mij ‘t vierde boek der Historie van Nikolaus van Damascus leest men deze woorden: "Abraham toog met een grote bende uit het land der Chaldeeën hetwelk boven Babylon ligt, hij regeerde te Damascus, vanwaar hij enigen tijd daarna met al zijn volk vertrok, en zich in ‘t land van Kanaän, ‘t welk nu Judea genoemd wordt neerzette; waar zijn nakomelingen zich op een ongelooflijke wijze vermenigvuldigden, gelijk ik op een andere plaats omstandiger zal zeggen." De naam van Abraham is heden ten dage nog zeer vermaard, en in grote ere gehouden in ‘t land van Damascus, en men toont daar een burg die naar hem "Abrahams woning" genoemd wordt.

HOOFDSTUK 8
Een grote hongersnood noodzaakt Abraham naar Egypte te gaan.
De Koning Farao wordt verliefd op Sara. God bewaart haar.
Abraham komt weer in Kanaän, en maakt een deling met Lot zijn neef. (Gen. 12, 13)

23 Het land Kanaän werd zeer gedrukt door een hongersnood; en Abraham verstaan hebbende dat er in Egypte te die tijde grote overvloed was, besloot te eerder om derwaarts te gaan,

doordien hij genegen was de gevoelens der Priesters van dat land wegens de Godheid te vernemen, opdat, indien zij beter dan hij onderricht waren, hij zich naar hun geloof mocht schikken; of indien hij beter onderwezen was, dat hij hen dan van zijn kennis deelachtig mocht maken. omdat Sara zijn huisvrouw zeer schoon was, en dat hij de onmatigheid der Egyptenaren kende, deed de vrees dat hun Koning op haar zou verlieven, en hem doen doden, hem veinzen dat zij zijn zuster was; en hij onderrichtte haar hoe zij zich zou gedragen om dat gevaar te ontwijken. ‘t Geen hij voorzien had, gebeurde; want het gerucht van Sara’s schoonheid zich met der haast verspreid hebbende, wilde de Koning haar zien; en hij had haar zodra niet gezien, of hij begeerde haar in zijn macht te hebben. Maar God verhinderde de uitwerking van zijn kwaad voornemen, door de pest waarmee hij zijn rijk bezocht, en door de opstand zijner onderdanen Deze Vorst daarover met zijn Priesters geraadpleegd hebbende, om te weten hoe men de toorn Gods zou kunnen stillen, antwoordden zij hem dat het geweld, hetwelk hij der huisvrouw van een vreemdeling had willen aandoen, oorzaak daarvan was. Farao verbaasd over dit antwoord, vraagde wie die vrouw, en wie deze vreemdeling was. Nadat hij zulks verstaan had, deed hij zijn verontschuldiging bij Abraham, en zei hem dat hij gemeend had dat ze zijn zuster, en niet dat zij zijn vrouw was; en dat hij in plaats van hem te verongelijken, geen ander voornemen had gehad dan verwantschap met hem aan te gaan. Voorts gaf hij hem een grote som geld, en liet hem toe in gesprek te treden met de geleerdste mannen zijns rijks. Deze redewisseling maakte zijn deugd bekend, en verwierf hem een zeer grote achting; want deze Wijzen van Egypte van verschillende gevoelens zijnde, en deze verscheidenheid een zeer grote verdeeldheid onder hen makende, deed hij hen zo klaar zien dat zij allen ver van de waarheid afwaren, dat zij eenparig over de grootheid van zijn verstand versteld stonden, en zich over de gaven welke hij had om te overreden, niet genoeg konden verwonderen. Hij onderwees hen ook in de Telkunst en de Starrenkunde, die hun onbekend waren; en ‘t is door hem dat die wetenschappen van de Chaldeeën tot de Egyptenaars, en van de Egyptenaars tot de Grieken zijn overgegaan.

24 Abraham weer in Kanaän gekomen zijnde, deelde het land met Lot, zijn neef. Want de geleiders hunner kudden in krakeel geraakt zijnde over de weiden, gaf hij er Lot de keur van, behield voor zichzelf ‘t gene de ander niet begeerde, en vergenoegde zich met de landerijen die aan de voet van ‘t gebergte lagen. Vervolgens nam hij zijn woning in de stad Hebron, die zeven jaren ouder is dan Tanis in Egypte. Belangende Lot, hij koos de vlakten langs de rivier de Jordaan en dicht bij de stad Sodom, die toen in een zeer bloeiende staat was, en tegenwoordig door Gods rechtvaardige wraak t’ enenmale verdelgd is, zonder dat er het minste spoor van is overgebleven, gelijk wij in ‘t vervolg zullen zeggen.

HOOFDSTUK 9
De Assyriërs slaan in een veldslag die van Sodom, voeren veel gevangenen weg, en onder andere Lot.

25 De heerschappij van Azië was toen in handen der Assyriërs, en ‘t land van Sodom was zeer bevolkt en rijk (Gen. 14). Het werd geregeerd door vijf koningen Ballas, Bareas, Senabar, Symobar, en de koning van Bale. De Assyriërs vielen met een machtig heer, ‘t welk zij in vier partijen deelden, onder ‘t bevel van vier Oversten op hen aan; en na een bloedig gevecht overwinnaars gebleven zijnde, noodzaakten zij hen schatting te betalen. Deze tol gaven zij twaalf jaren lang; maar in het dertiende jaar sloegen Zij aan ‘t muiten. De Assyriërs om zich daarover te wreken, kwamen ten tweeden male onder ‘t gelegde van Marphed, Arioch, Chodollogomir en Thargal, plunderden gans Syrië, temden de nakomelingen der reuzen, en kwamen in ‘t land van Sodom, waar zij zich legerden in het dal dat de naam van de lijmputten

voerde, wegens de groeve van Jodenlijm welke toen daar was, maar sedert de verdelging van Sodom in een meer veranderd is, ‘t welk men Asphaltis noemt, omdat de Jodenlijm daar gestadig opborrelt. Zij kwamen daar tot een groot gevecht hetwelk zeer hardnekkig was; velen van de Sodomieten werden er gedood, en velen gevangen genomen, onder welke Lot, die te hunner hulp gekomen was, zich mede bevond.

HOOFDSTUK 10 Abraham vervolgt de Assyriërs, jaagt hen op de vlucht, en verlost Lot nevens de andere gevangenen.De koning van Sodom en Melchisedech, koning van Jeruzalem, bewijzen hem grote ere. God belooft hem dat hij bij Sara een zoon zal telen. Geboorte van Ismaël, de zoon van Abraham en Hagar. Besnijdenis van God bevolen.

Abraham werd zo getroffen door de nederlaag der Sodomieten, (Gen. 14) die zijn geburen en vrienden waren, en door de gevankelijke staat van Lot, zijn neef, dat hij besloot hun te hulp te trekken; en zonder enigszins te dralen vervolgde hij de Assyriërs, achterhaalde hen de vijfden nacht bij Dan, één van de oorsprongen des Jordaans, overviel hen terwijl zij van de wijn en de slaap bevangen waren, doodde een groot gedeelte daarvan, dreef de overigen op de vlucht, en vervolgde hen de gehelen volgende dag tot aan Soba, in ‘t land van Damascus. Deze voorspoedige uitslag toonde dat de overwinning niet van de menigte, maar van de kloekmoedigheid der strijdende afhangt; want Abraham had niet meer dan driehonderd achttien mannen van zijn volk, en drie zijner vrienden bij zich, toen hij dat grote heir versloeg, en de weinige Assyriërs die er overbleven, borgen zich in hun land, overstelpt van schaamte en schande. Alzo verloste Abraham Lot en alle de andere gevangenen, en keerde geheel heldhaftig terug.

27 De koning van Sodom kwam hem tegemoet bij de plaats die men ‘t koninklijk veld noemt, waar de koning van Solyme, hetwelk tegenwoordig Jeruzalem is, hem ook met grote betuigingen van achtinge en vriendschap ontving. Deze Vorst was genaamd Melchisedech, dat is rechtvaardige Koning; en hij was zulks waarlijk, doordien zijn deugd zodanig was, dat hij door een algemene toestemming tot Priester des allerhoogsten Gods was aangesteld. Hij vergenoegde zich niet met Abraham wel te onthalen; maar hij onthaalde ook alle de zijnen: hij gaf hem onder het gastmaal de lof die zijner kloekmoedigheid en deugd toekwam, en deed aan God openbare dankzeggingen voor zulk een heerlijke overwinning. Abraham van zijn kant bood Melchisedech het tiende deel van de buit aan, welke hij op zijn vijanden behaald had; en deze Vorst nam ‘t zelve aan. Nopende de koning van Sodom, aan wien Abraham een gedeelte van deze roof aanbood, hij kon zwaarlijk besluiten zulks aan te nemen, en vergenoegde zich met zijn onderdanen, die uit de slavernij verlost waren, wedergekregen te hebben. Maar Abraham verplichtte hem daartoe, en behield alleen enigen leeftocht voor zijn volk en een gedeelte van de buit voor zijn drie vrienden Eschal, Enner en Mambre, die hem op dit voorval vergezeld hadden.

28 Deze edelmoedigheid van Abraham was zo aangenaam in Gods ogen, dat Hij hem verzekerde dat ze niet onvergolden zou blijven: (Gen. 15) waarop Abraham antwoordde: "Hoe kunnen uw weldaden, Heere, mij verheugen, omdat ik niemand zal nalaten om die te genieten en bezitten?" want hij had toen nog geen kinderen. Daarop beloofde God hem dat Hij hem een zoon zou geven, en dat zijn nakomelingschap zo groot zou zijn, dat ze het getal der starren evenaren zou. Thans beval Hij hem een offerande te offeren, ‘t welk alzo geschiedde: hij nam een driejarige varre, een geit, en een ram van dezelfde ouderdom, welke hij aan stukken sneed; en een tortelduif en een duif, welke hij geheel offerde, zonder die door te snijden. Eer hij nog het altaar opgericht had, toen de vogelen rondom de slachtoffers vlogen om op hun bloed te

azen, hoorde hij een stem uit de hemel, die hem voorzegde dat zijn nakomelingen vierhonderd jaren lang een grote vervolging in Egypte zouden lijden, maar dat zij eindelijk over hun vijanden zouden zegepralen, de Kanaänieten overwinnen, en derzelver land vermeesteren.

29 Abraham woonde te die tijde in een plaats genaamd de Eik van Ogis, (Gen. 16) dicht bij de stad Hebron, in ‘t land Kanaän. En omdat het hem gestadig kwelde te zien dat zijn huisvrouw onvruchtbaar was, hield hij niet op van God te bidden dat Hij hem een zoon wilde geven: en God bevestigde hem niet alleen de belofte welke Hij hem daarvan gedaan had, maar verzekerde hem ook van alle de andere goederen, welke Hij hem beloofd had toen Hij hem verplichtte Mesopotamië te verlaten.

30 Sara, door Gods bevel, gaf thans aan Abraham een van haar dienstmaagden genaamd Hagar, een Egyptische, opdat hij er kinderen bij verwekken zou. Maar toen deze dienstmaagd zich zwanger gevoelde, verachtte zij haar meesteres, en verheugde zich met de inbeelding dat haar kinderen Abrahams erfgenamen zouden zijn. Deze rechtvaardige man had een afschuw van haar ondankbaarheid, en stelde het aan Sara’s goedvinden om haar te straffen zoals ‘t haar beliefde. Hagar van droefheid bevangen, vluchtte in de woestijn, en bad God zich harer te ontfermen. In die staat beval een Engel haar weer te keren naar haar meesteres, op de verzekering van betere ontmoeting, mits zij zich zedig gedroeg, daar de kastijding die zij ontvangen had een rechtvaardige straf over haar ondankbaarheid en trotsheid was. Voorts dat zij, indien ze tegen Gods bevel verder wegging, jammerlijk omkomen zou; maar zo zij zich aan zijn wil onderwierp, dat zij moeder van een zoon zou worden, die eens in dat landschap regeren zou. Zij gehoorzaamde, verzocht vergiffenis van haar vrouw, verwierf die, en baarde kort daarna een zoon, die Ismaël genoemd werd, ‘t welk betekent *verhoord*, omdat God de gebeden van zijn moeder verhoord had.

31 Abraham was zes en tachtig jaren oud toen Ismaël geboren werd, en negen en negentig wanneer God hem verscheen, en tot hem zei dat Sara een zoon baren zou, welke Isaäk genoemd zou worden, wiens nakomelingen zeer talrijk zouden zijn, en uit wien koningen voortkomen zouden, die ‘t ganse land Kanaän, van Sidon tot aan Egypte, door hun wapenen zouden onderbrengen. En om zijn geslacht van andere volken te onderscheiden, beval hij hem alle de mannelijke kinderen op de achtsten dag na hun geboorte te besnijden; van ‘t welk ik elders nog een andere reden zal geven. En op ‘tgene Abraham God vraagde, of Ismaël in ‘t leven zou blijven, antwoordde Hij hem, dat hij zeer lang zou leven, en dat zijn nakomelingschap zeer groot zijn zou. Abraham dankte God voor deze gunsten, en deed zich aanstonds met zijn geheel huisgezin besnijden, zijnde Ismaël reeds dertien jaren oud.

HOOFDSTUK 11

Een Engel voorzegt Sara dat zij een zoon zal krijgen. Twee andere Engelen komen te Sodom. God verdelgt die stad. Lot alleen bergt zich met twee dochters en zijn wijf die in een zoutpilaar veranderd wordt. De geboorte van Moab en Ammon. God verhindert de koning Abimelech zijn kwaad voornemen omtrent Sara uit te voeren. Geboorte van Isaäk.

32 De inwoners van Sodom, opgeblazen over hun overvloed en groten rijkdom, vergaten de weldaden die zij van God ontvangen hadden, (Gen. 18, 19) en waren niet minder weerbarstig tegen Hem, dan moedwillig tegen de mensen. Zij haatten de vreemdelingen, en dompelden zich in zeer afschuwelijke lusten. God getergd door hun misdaden besloot hen te straffen, hun

stad zodanig te verdelgen dat er niet het minste teken van overbleef en hun land zo te verwoesten, dat het nooit bekwaam zou zijn om enige vrucht of plant voort te brengen.

33 Als God dit tegen de Sodomieten besloten had, zag Abraham, aan de deur zijner woning bij de eik van Mambre gezeten, drie Engelen voor zich. Hij hen voor vreemdelingen aanziende, stond op om hen te groeten, en bood hun zijn woning aan. Deze Engelen zijn nodiging aannemende, deed Abraham een kalf doden, hetwelk gebraden voor hen opgedist werd, met koeken van meelbloem. Zij zetten zich aan tafel onder de eik, en ‘t scheen als of zij aten. Zij vraagden Abraham waar Sara zijn huisvrouw was; hij antwoordde dat ze binnen was: zij zeiden daarop dat ze na enigen tijd zouden wederkomen, en dat zij haar dan, reeds moeder geworden, zouden vinden. Op deze woorden begon zij, die gehoord hebbende, te lachen, omdat zij negentig en haar man honderd jaren oud zijnde, zulks onmogelijk achtte. De Engelen toen, zonder zich langer te verbergen verklaarden dat zij Engelen waren van God gezonden, de één om haar. aan te kondigen dat zij een zoon zouden hebben, en de twee anderen om Sodom uit te roeien. Abraham ontsteld van droefheid over de ondergang van dit rampzalig volk, stond op, en bad God dat Hij de onschuldigen niet met de schuldigen wilde ombrengen. God antwoordde hem, dat niemand van hen onschuldig was, en dat, zo er maar tien zulken onder gevonden werden, Hij het al de anderen vergeven zou. Na dit antwoord durfde Abraham niet meer voor hen spreken.

34 De Engelen te Sodom aangekomen zijnde, bad Lot die op het voorbeeld van Abraham zeer liefdadig jegens vreemdelingen was, hun dat zij bij hem ter herberg wilden komen. De inwoners dezer verfoeilijke stad, ziende hen zo schoon en welgemaakt, drongen Lot, bij wien zij hun intrek genomen hadden, hen in hun handen te stellen om hen te mishandelen. Deze rechtvaardige man verzocht hun meer bezadigdheid te tonen, en hem de hoon niet aan te doen van vreemdelingen, die zijn gasten waren, te beledigen, en in hun personen het recht van gastvrijheid te schenden; waarbij hij nog voegde, dat, indien zijn redenen hun niet voldeden, hij zijn eigen dochters liever aan hen wilde overgeven. Maar ook dit was niet machtig hen te weerhouden. God aanschouwde met een oog van gramschap de stoutheid dezer booswichten; sloeg hen met zulk een blindheid, dat zij de ingang van Loths huis niet vinden konden, en besloot al dat verfoeilijk volk te verdelgen. Maar Lot, door Hem hiervan verwittigd, vertrok met zijn vrouw en twee ongehuwde dochters; terwijl zij, aan welke zij verloofd waren, vermaand om mede te gaan, de spot dreven met deze raad, en die één van Loths gewoonlijke mijmeringen noemde.
Toen schoot God de pijlen zijner gramschap en wrake uit de hemel tegen die misdadige stad, zo dat ze terstond met al haar inwoners tot as verteerd werd; en diezelfde brand vernielde al het land daar om heen, gelijk ik in mijn Historie van de Joodse oorlogen verhaald heb.

35 Loths vrouw, die met hem uitging, en tegen Gods verbod dikwijls omkeek naar de stad om die schrikkelijke brand te zien, werd in een zoutpilaar veranderd, en alzo over haar nieuwsgierigheid gestraft. Ik heb elders over deze zuil, die men ten huidigen dage nog ziet, gesproken. Maar Lot met zijn twee dochters week naar een hoek land, welke de enige was van de ganse landstreek, die van ‘t vuur verschoond werd, en tot op deze stond de naam van Zoar voert, hetwelk zoveel als "eng" betekent. Hij bleef daar enige tijd met veel ongemak, zo omdat zij; alleen waren, als wegens de schaarsheid van spijze. Zijn twee dochters, gelovende dat het gehele menselijk geslacht vergaan was, beeldden zich in dat het haar geoorloofd was, om hetzelve te behouden, haar vader te bedriegen. Zo kreeg de oudste, door bij hem te liggen, een zoon genaamd Moab, hetwelk betekent: van *mijn vader;* en de jongste kreeg er een, geheten Ammon, dat is: *zoon van mijn geslacht.* Van de eersten zijn de Moabieten voortgekomen, die

nog heden een machtig volk zijn; van de tweeden zijn de Ammonieten afgedaald, en beiden bewonen zij Coelo-Syrië. Alzo was het dat Lot de brand van Sodom ontkwam.

36 Belangende Abraham, hij begaf zich naar Gerar in Palestina, (Gen. 20) en de vreze, die hij voor de Koning Abimelech had, deed hem ten tweeden male veinzen dat Sara zijn zuster was. Deze Vorst werd verliefd op haar. Maar God belette hem zijn kwaad voornemen te volvoeren, door een grote ziekte, welke Hij hem toezond; en toen hij van de geneesmeesters opgegeven was, waarschuwde de Heere hem in een droom, Sara geen leed te doen, omdat zij de huisvrouw van die vreemdeling, en niet zijn zuster was. Abimelech bij zijn ontwaking zich wat beter bevindende, vertelde zijn droom aan degenen, die bij hem waren, en deed op hun raad Abraham halen, tot wien hij zei: "dat hij voor zijn huisvrouw niet behoefde bekommerd te wezen, dat God zich tot haar beschermer gesteld had, en dat hij Hem zowel als haar tot getuige nam dat hij haar zuiver in zijn handen stelde: dat indien hij geweten had dat zij zijn huisvrouw was, hij haar hem niet ontnomen zou hebben; maar dat hij, gemeend hebbende dat zij zijn zuster was niet geloofd had dat hij hem enigszins verongelijkte; dat hij hem derhalve bad geen wrok daarover te behouden, maar liever God te bidden dat Deze hem genadig geliefde te zijn. Voor het overige, dat zo hij in zijn landgebied begeerde te blijven, hij allerlei goed onthaal van hem ontvangen zou; en dat zo hij vertrekken wilde, hij hem zou doen geleiden, en hem alles geven, wat hij in zijn land was komen zoeken. Abraham antwoordde hem: dat hij met zijn huisvrouw zijn zuster te noemen, niets tegen de waarheid gesproken had, naardien zij zijns broeders dochter was; en dat hij zulks alleen had gedaan uit vrees voor het gevaar, waarin zij vervallen mocht; dat het hem smartte oorzaak van zijn ziekte geweest te zijn; dat hij van ganser harte zijn gezondheid wenste, en gaarne in zijn land wilde blijven. Op dit antwoord gaf Abimelech hem land en geld, ging een verbond met hem aan, en bevestigde zulks met ede bij de put, die men nu nog Bersabé noemt, dat is, de put des eeds.

37 Enige tijd daarna kreeg Abraham bij zijn huisvrouw Sara, (Gen. 21) volgens de belofte hem van God gedaan, een zoon, welke hij Isaäk noemde, betekenende een lach; omdat Sara gelachen had, toen God haar, die reeds zo hoog bejaard was, zei dat zij een zoon zou baren. Want zij was negentig, en Abraham honderd jaren oud. Isaäk werd de achtsten dag besneden, volgens de gewoonte, die nog bij de Joden onderhouden wordt. Maar, in plaats dat zij de besnijdenis op de achtsten dag na de geboorte der kinderen verrichten, doen de Arabieren zulks niet voor dat ze dertien jaren oud zijn, omdat Ismaël, uit wien zij gesproten zijn, en van welke ik nu ga spreken niet eer dan in die ouderdom besneden werd.

HOOFDSTUK 12
Sara verplicht Abraham Hagar en haar zoon Ismaël weg te zonden. Een Engel vertroost Hagar. Ismaëls nakomelingen.

38 Sara beminde Ismaël in het eerst alsof hij haar eigen zoon geweest ware, doordien zij hem aanmerkte als een, die Abrahams erfgenaam zou zijn; maar toen zij zich moeder van Isaäk zag, oordeelde zij het niet geraden hen beiden te samen op te voeden, omdat Ismaël, veel ouder zijnde, zich gemakkelijk, na de dood van Abraham, zou hebben kunnen als meester aanstellen. Daarom raadde zij Abraham hem met zijn moeder weg te zenden; maar deze kon er nauwelijks toe besluiten, omdat het hem enigszins onmenselijk toescheen, een kind, dat nog zo jong was, en een vrouw, die aan alles gebrek had, dus weg te jagen. Maar God gaf hem te verstaan, dat hij die voldoening aan Sara moest geven: en omdat Ismaël nog niet bekwaam was om zichzelf te bestieren, stelde hij hem in handen van zijn moeder, welke hij beval weg te gaan, gevende haar enige broden en een lederen fles vol waters. Nadat dit brood en water verbruikt was, vond Ismaël zich zo van dorst versmacht, dat hij op het punt was van de geest te geven. Hagar, niet

kunnende hem voor haar ogen zien sterven, legde hem neer aan de voet van een dennenboom, en ging heen. Daarop verscheen haar een Engel, toonde haar een bron, die er dichtbij was, en beval haar wel zorg voor de opvoeding van haar zoon te dragen, omdat zij uit Ismaëls behoudenis een zeer groot geluk te wachten had. Zulk een onverwachte troost deed haar moed scheppen; zij vervolgde haar weg, en ontmoette enige herders, die haar in die grote nood te hulp kwamen. Toen Ismaël tot een huwbaren ouderdom gekomen was, gaf Hagar hem een Egyptische ter vrouwe, omdat zijzelf in Egypte geboren was. Hij teelde er twaalf zonen bij: Nabeth, Cedar, Abdeël, Edumas, Massam, Memas, Masmes, Kodam, Theman, Getur, Naphes en Chalmas, die al het land, dat tussen de Eufraat en de Rode Zee is, innamen, en het Nabathéa noemden. Van hen zijn de Arabieren voortgekomen, en hun nakomelingen hebben de naam van Nabatheërs behouden, wegens hun dapperheid en Abrahams beroemdheid.

HOOFDSTUK 13

Abraham, om Gods bevel te gehoorzamen, offert Hem zijn zoon Isaäk op; en God om zijn getrouwheid te vergelden, bekrachtigt al Zijn beloften.

39 De tedere neiging, die Abraham zijn zoon Isaäk toedroeg, (Gen. 22) was zo groot als ze wezen kon, zo omdat hij een enig kind was, als omdat God hem hetzelve in zijn ouderdom gegeven had. En Isaäk van zijn kant kweet zich zo ijverig van allerlei deugden, diende God zo getrouw en bewees zijn vader zulke grote diensten dat hij deze dagelijks nieuwe oorzaakn gaf, om hem te beminnen. Abraham dacht dan nergens meer aan dan aan zijn sterven, en zijn enige wens was zodanigen zoon tot zijn erfgenaam na te laten. God stond hem zijn begeerte toe, maar wilde eerst zijn getrouwheid beproeven. Hij verscheen hem dan, en na hem de bijzondere genade, waarmee Hij hem steeds begunstigd had, de overwinningen, welke Hij hem op zijn vijanden had doen behalen, en de voorspoed, die Hij hem telkens verleende, voorgehouden te hebben, beval Hij hem zijn zoon op het gebergte Moria te offeren, en door die gehoorzaamheid te betuigen, dat hij des Heren wil boven alles stelde, dat hem lief en waard in de wereld was. Nademaal Abraham overtuigd was dat generlei aanmerking hem ontslaan kon van Gode te gehoorzamen, aan wien alle schepselen hun aanwezen verschuldigd zijn, sprak hij noch tot zijn huisvrouw, noch tot iemand van de zijnen, van het bevel, dat hij ontvangen, en van zijn besluit, dat hij genomen had om het uit te voeren, uit vrees dat zij zouden pogen hem daarvan af te wenden. Hij deed alles, dat tot zodanig een verrichting nodig was, op een ezel laden, en trok naar die berg, nemende Isaäk en twee dienaren mede, die hem twee dagreizen vergezelden. Aan de derden dag zagen zij de plaats, welke God hem aangewezen had; thans liet hij zijn twee knechts aan de voet van de berg klom met Isaäk op de top, waar de Koning David naderhand de Tempel deed bouwen, en zij brachten daar alles wat tot een offerande nodig was, uitgenomen het slachtoffer. Isaäk was toen vijfentwintig jaren oud; hij stelde het altaar toe, maar ziende geen slachtoffer, vraagde hij zijn vader, wat hij dan offeren wilde. Abraham antwoordde hem: "Dat God, die aan de mensen alles kan geven, wat hun ontbreekt, en hun datgene ontnemen, dat zij hebben, hun een slachtoffer zou beschikken, indien hun offerande Hem behaagde." Nadat het hout op het altaar gelegd was, sprak Abraham Isaäk alzo aan: "Mijn zoon! ik heb u van God begeerd met krachtige gebeden: ik heb geen zorg omtrent u gespaard sedert gij ter wereld gekomen zijt; en ik heb het als het toppunt mijner wensen aangemerkt, u tot een volwassen ouderdom te zien komen, en u, als ik sterve, tot erfgenaam van alles, wat ik bezit, na te laten. Maar omdat God, na u aan mij gegeven te hebben, tegenwoordig wil dat ik u verlieze, geduld dan edelmoedig dat ik u aan Hem tot een offerande opdrage. Laat ons Hem, mijn zoon! die gehoorzaamheid en ere geven, om Hem onze dankbaarheid te betuigen voor de gunsten, welke Hij ons in de vrede bewezen, en voor de bijstand, die Hij ons in de oorlog verleend heeft. Naardien gij niet geboren zijt dan om te sterven, wat einde kan er heerlijker voor u zijn, dan door uw vader opgeofferd te worden aan de Opperheer van het heelal, die in

plaats van uw leven door ziekte op een bed, of door een wonde in de oorlog, of door enig ander toeval, waaraan de mensen onderworpen zijn, te eindigen, u waardig geacht heeft, uw ziel in zijn handen weer te geven in het midden der gebeden en offeranden, om voor altoos met Hem verenigd te zijn? Dusdoende zult gij mijn ouderdom vertroosten, door voor mij Gods bijstand te verwerven, in plaats van die, welke ik van u behoorde te ontvangen, na u zo zorgvuldig opgevoed te hebben." Isaäk, als een waardig zoon van zulk een voortreffelijke vader, hoorde dit gesprek niet alleen zonder verbaasdheid, maar met blijdschap aan, en antwoordde hem: "Dat hij onwaardig zou geweest zijn geboren te worden, indien hij weigerde zijn wil te gehoorzamen: inzonderheid wanneer die met die van God overeen kwam." Dit gezegd hebbende, strekte hij zich op ‘t altaar uit om geofferd te worden; en deze grote offerande zou volbracht geweest zijn, indien God het niet verhinderd had. Hij riep Abraham bij zijn naam, verbood hem zijn zoon te doden, en zei, dat hetgeen Hij bevolen had, om hem te offeren, niet was om hem de jongeling te ontnemen na hem die gegeven te hebben, of omdat Hij in het vergieten van mensenbloed behagen nam; maar alleen om zijn gehoorzaamheid te beproeven; dat, nu Hij zag met welk een ijver en getrouwheid hij Hem gehoorzaamd had, Hij zijn offerande aannam, en tot vergelding daarvan beloofde, dat Hij nooit in gebreke zou blijven van hem en zijn ganse geslacht bij te staan; dat deze zoon, die hij hem opgeofferd had, en welke Hij hem wedergaf, gelukkig en zeer lang zou leven; dat zijn nakomelingschap doorluchtig zou zijn door een lange reeks van dappere en vrome mannen; dat zij door hun wapenen het gehele land van Kanaän zouden ten onderbrengen, en dat hun faam onsterflijk, hun rijkdom zo groot, en hun geluk zo ongemeen zou zijn, dat zij van alle andere volken benijd zouden wezen. Na deze toezegging deed God een ram te voorschijn komen, om tot een slachtoffer geofferd te worden. Deze getrouwe vader, en deze wijze en gelukkige zoon, verrukt van blijdschap over de grootheid dezer belofte, omhelsden elkaar en, volbrachten de offerande, keerden weer naar Sara, en God al hun voornemens wel doende uitvallen, bekroonde hen met gelukzaligheid al het overige van hun leven.

HOOFDSTUK
De dood van Sara, Abrahams huisvrouw.

40 Enige tijd daarna stierf Sara, oud zijnde honderdzevenentwintig jaren, (Gen. 23) en werd te Hebron ter aarde gebracht, waar de Kanaänieten haar de begrafenis hadden aangeboden; maar Abraham wilde liever tot dat einde zichzelf van een stuk lands voorzien, hetwelk hij van een inwoner van Hebron, genaamd Ephrem, voor vierhonderd sikkelen kocht, en waar hij en zijn nakomelingen veel grafsteden maakten.

HOOFDSTUK 15
Abraham na Saras dood trouwt Chetura. Welke kinderen hij bij haar kreeg en derzelver nakomelingen. Hij huwelijkt zijn zoon Isaäk uit aan Rebekka dochter van Laban.

41 Abraham trouwde na Sara’s dood met Chetura, en kreeg er zes zonen bij, (Gen. 25) allen onvermoeid in de arbeid, en zeer kloekzinnig. Hun namen waren Zembron, Jazar, Madan, Madian, Lusebak en Sus, Sus teelde twee zonen Sabakan, en Dadan, welke laatste Latusim, Asur en Luom, gewon. Madian had vijf zonen, Ephas, Ophres, Anoch, Ebidas, en Eldas. Abraham raadde hun allen, zich in andere landen neer te slaan waarop zij Troglotide, en al dat gedeelte van gelukkig Arabië, hetwelk zich tot aan de Rode Zee uitstrekt, innamen. Men meent ook dat Ophres, waarvan zo even gesproken is, door de wapenen Lybië bemachtigde, en dat zijn nakomelingen zich daar neerzetten, en het naar zijn naam Afrika noemden, hetwelk Alexander Polyhistor met deze woorden bevestigt: "De Profeet Kleodemus, toegenaamd Malellus, die op het voorbeeld van de Wetgever Mozes een Historie der Joden heeft

geschreven, zegt dat Abraham bij Chetura veel kinderen geteeld heeft, waarvan hij er drie noemt: Aphram, Sur en Japhram, willende dat Sur de naam aan Syrië, Aphram aan de stad Aphra. en Japhram aan Afrika gegeven heeft: en dat zij in Libië tegen Antheus onder het gelegde van Herkules streden." Hij voegt er bij, dat Herkules met de dochter van Aphram trouwde, en dat hij een zoon bij haar teelde, genaamd Dedor, die vader was van Sopho, van wiende Sophaciërs hun naam ontleend hebben.

42 Toen Isaäk de ouderdom van omtrent veertig jaren bereikt had, t werd Abraham te rade hem uit te huwelijken, en liet tot die einde zijn gedachte gaan over Rebekka, de dochter van Bathuël, zijns broeders Nachors zoon. Om haar dan ten huwelijk te verzoeken, koos hij de oudsten zijner dienaren, welke hij door ede verplichtte, doende hem de hand onder zijn heup leggen, dat hij zou nakomen hetgeen hij hem beval; en hij gaf hem zulke kostbare geschenken mede, dat ze niet anders dan geacht konden zijn in een land, waar men nog nooit dergelijks gezien had. Deze getrouwe dienaar was lang onderweg eer hij in de stad Charran kwam, omdat hij Mesopotamië moest doortrekken, waar men niet alleen veel rovers ontmoet, maar ‘s winters zeer kwade wegen heeft, en des zomers door de schaarsheid van water zeer veel moet lijden. Wanneer hij in de voorstad gekomen was, zag hij veel dochters, die naar een put gingen om water te halen. Daarop bad hij God, dat, indien het zijn wil was, dat Rebekka met zijns meesters zoon zou trouwen, zij onder die dochters mocht gevonden worden; en dat de anderen weigerende hem water te geven, hij haar zou mogen kennen aan de beleefdheid, met welke zij hem hetzelve aanbood. Thans kwam hij bij de put, en verzocht die dochters hem wat water te willen geven. Al de anderen antwoordden hem dat het moeilijk te scheppen was, en dat zij voor haarzelf zo veel van node hadden, dat zij er hem niet van geven konden. Rebekka, horende haar dus spreken, zei haar dat zij zeer onbeleefd waren, omdat ze zulks een vreemdeling weigerden, en daarop bood zij het hem zeer goedaardig aan. Zulk een gunstig begin deed deze verstandigen dienaar hopen dat de uitslag van zijn reis gelukkig zou zijn. Hij bedankte haar, en om zich nog meer in zijn gissing te verzekeren, verzocht hij van haar te weten, wie zij waren, die het geluk hadden van haar tot een dochter te hebben. Waarbij hij voegde, dat hij wenste dat God haar de genade bewees van een man aan te treffen, die zij waardig was, en bij wien zij kinderen kreeg, die haar deugden erfden.
Deze wijze dochter antwoordde hem met dezelfde beleefdheid. "Rebekka, " zei zij, "is mijn naam; die van mijn vader was Bathuël, die reeds gestorven is: sedert zijn dood heeft Laban mijn broeder, die met mijn moeder het huisgezin bestiert, voor mij zorg gedragen." Deze man, toen met grote blijdschap ziende dat hij niet langer behoefde te twijfelen, of God hem in zijn voornemen ook bijstond, bood Rebekka een halsketen aan, nevens enige andere versierselen tot optooi van dochters passende, bad haar die te ontvangen tot een teken van erkentenis der gunst welke zij alleen onder al haar gezellinnen de goedheid gehad had hem te bewijzen. Vervolgens verzocht hij haar dat zij hem bij haar bloedvrienden wilde brengen, omdat de nacht ophanden was, en hij juwelen van grote waarde bij zich hebbende, die nergens veiliger geloofde te kunnen bergen dan bij haar; waarbij hij voegde, dat hij uit haar deugd tot die harer nabestaanden oordelende, niet twijfelde of zij zouden hem ontvangen; en dat hij niet voorhad ten hun laste te wezen, maar dat hij al zijn kosten wilde betalen. Zij antwoordde hem, dat hij geen ongelijk had, een goed gevoelen van haar magen te hebben; maar dat hij er niet gunstig genoeg van oordeelde, indien hij dacht dat ze iets, voor het herbergen, van hem zouden begeren; dat zij de gastvrijheid veel beter onderhielden: dat zij zou gaan om er haar broeder van te verwittigen, en dat zij hem vervolgens zou komen halen. Thans ging zij heen, en volbracht hetgeen zij hem beloofd had. Laban beval daarop zijn knechten de kamelen te bezorgen, en nodigde zijn gast ten avondmaal. Toen zij van de tafel opgestaan waren, zei Abrahams dienaar tot hem en tot de moeder van Rebekka: "Abraham, zoon van Thare is uw bloedverwant; Nachor, grootvader dezer kinderen, waarvan gij, o Mevrouw! moeder zijt, was

Abrahams eigen broeder. Deze Abraham is mijn meester, en heeft mij tot ulieden gezonden, om deze dochter ten huwelijk te verzoeken voor zijn enigste zoon en enigen erfgenaam van al zijn goederen. Hij had wel een van de rijkste vrouwen zijns lands voor hem kunnen verkiezen; maar hij achtte dat hij deze eerbiedigheid aan die van zijn geslacht behoorde te bewijzen, dat hij zich niet aan een vreemd huis vermaagschapte. Begunstigt zo ‘t u belieft zijn begeerte, en bewilligt er met blijdschap in, omdat ze buiten twijfel met Gods wil overeenkomt, naardien Hij boven de bijstand, die Hij mij op mijn reizen verleend heeft, mij deze deugdzame dochter en uw huis zo gelukkig heeft doen aantreffen. Want hebbende, toen ik bij de stad kwam, verscheidene dochters gezien, die gingen om water te putten, wenste ik dat zij ééne van het getal ware, en dat ik haar mocht komen te kennen; hetwelk alzo ook kwam uit te vallen. Nadat dan God ulieden heeft doen zien dat dit huwelijk Hem aangenaam is, zo wilt het niet weigeren, maar het verzoek, dat Abraham u door mij doet, toestaan." Zulk een voordelige voorslag, van welke Laban en haar moeder niet konden twijfelen of het zou Gode zeer aangenaam zijn, werd met zodanig een genoegen, als men zich verbeelden kan, van hen aangenomen. Zij zonden Rebekka heen, en Isaäk trouwde met haar, zijnde reeds in het bezit van al zijns vaders goed, omdat de kinderen, welke Abraham bij Chetura geteeld had, zich in andere landschappen hadden neergezet.

HOOFDSTUK 16
Abrahams dood.

43 Abraham overleed kort na Isaäks huwelijk; (Gen. 25) hij was uitmuntende in allerlei deugden, en om zijn uitstekende godsvrucht op een bijzondere wijze van God geliefd en begunstigd. Hij leefde honderd vijfenzeventig jaren, en Izaäk en Ismaël zijn zonen begroeven hem te Hebron bij zijn huisvrouw Sara.

HOOFDSTUK 17
Rebekka baart Esau en Jakob. Een grote hongersnood doet Isaäk uit het land Kanaän trekken, en hij woont enigen tijd in ‘t land van de Koning Abimelech. Esaus huwelijk.

44 Isaäk, door Jakob bedrogen, geeft hem zijn zegen, menende dat hij die aan Esau gaf. Jakob begeeft zich naar Mesopotamië om zijns broeders gramschap te ontwijken. Rebekka was zwanger toen Abraham stierf, (Gen. 25) en dat op zulk een buitengewone wijze, dat Isaäk voor haar beducht zijnde, van God verzocht te weten, hoedanig de uitslag, dier zwangerheid zijn zou. God antwoordde hem, dat zij twee zonen zou baren, uit welke twee volken, die hun naam zouden voeren, voortkomen zouden, maar dat de jongste machtiger zou zijn dan zijn broeder. Men zag kort daarna de uitkomst dier voorzegging. Rebekka beviel van tweelingen, welker oudste gans harig was, en de jongste had deze bij de hiel gevat toen hij ter wereld kwam. De oudste werd wegens de harigheid; waarmee hij geboren was, Esau genoemd; en Isaäk droeg hem een bijzondere liefde toe. De jongste noemde men Jakob, en Rebekka beminde hem veel meer dan haar oudste.

45 Het land Kanaän werd terzelfder tijd door een groten hongersnood gedrukt, (Gen. 28) en in Egypte daarentegen was een grote overvloed: weshalve Isaäk besloot derwaarts te gaan; maar God beval hem te Gerar te blijven. Overmits er grote vriendschap tussen de Koning Abimelech en Abraham geweest was, betoonde die Vorst hem in ‘t eerst ook veel toegenegenheid. Maar toen hij zag dat God hem in alles begunstigde, werd hij er nijdig om en deed hem vertrekken. Hij ging dan naar een plaats genaamd Pharan, betekenende een dal, hetwelk dicht bij Gerar lag; daar wilde hij een put graven; maar Abimelechs veehoeders kwamen gewapenderhand om zulks te beletten; en omdat hij niet gezind was zich tegen hen te verweren, liet hij de plaats aan hen over, waardoor zij zichzelf vleiden, dat zij hem met geweld daartoe gedwongen hadden,

schoon hij vrijwillige afstand had gedaan. Hij begon daarna een andere put te delven, en werd daarin weer door andere herders verhinderd. Ziende zich dus de voet dwars gezet, besloot hij zeer voorzichtig een gunstiger gelegenheid af te wachten; en die tijd kwam welhaast: want Abimelech gaf er hem verlof toe, en daarop groef hij er een, die hij Rohoboth noemde, dat is: groot en wijd. Hopende de twee andere, welke hij begonnen had, de één noemde hij Hesek, dat is krakeel, en de anderen Sithnath, dat is vijandschap.

46 Terwijl nu God dagelijks nieuwe zegeningen over Isaäk uitstortte, deden zijn voorspoed en rijkdom Abimelech vrezen, dat de oorzaakn, welke hij had om zich over hem te beklagen, dieper indruk op zijn gemoed zouden maken, dan de gedachtenis der vriendschap, welke hij hem in de beginne betuigd had, en dat hij daardoor mocht aangespoord worden om zich te wreken. Om hem derhalve niet tot vijand te hebben, kwam hij bij hem vergezeld van een der voornaamste van zijn Hof, Phikol genoemd, om hun verbond te vernieuwen. Het viel hem niet zwaar tot zijn oogmerk te komen, omdat Isaäks goedaardigheid, uit herdenken van de oude vriendschap diens Vorsten jegens hem en zijn vader Abraham, hem gemakkelijk al de kwade bejegeningen deed vergeten. Esau, veertig Jaren oud geworden zijnde, trouwde met Ada, dochter van Helon, en Alibame dochter van Esebeon, beiden Vorsten der Kanaänieten. Hij had van zijn vader geen verlof tot dat huwelijk verzocht, want die zou het hem nooit toegestaan hebben, omdat hij het niet goedkeurde, zich met de inwoners van dat land te vermaagschappen. Niettemin liet hij het toe zonder daartegen te spreken, omdat hij zijn zoon niet voor ‘t hoofd wilde stoten, door hem het terugzenden zijner twee vrouwen te bevelen.

47 Als nu deze zo rechtvaardige man reeds afgemat was van ouderdom, en daarbij zijn gezicht verloren had, deed hij Esau bij zich komen, (Gen. 27) en zei tot hem: dat hij niet langer de klaarheid van de dag kunnende zien, noch God zo nauwkeurig dienen als hij gewoon was, hem, eer hij stierf, zijn zegen wilde geven; dat Esau derhalve ter jacht zou gaan, en hem hetgeen hij ving ten eten brengen; dat hij daarop God bidden zou altoos zijn beschermer te willen zijn, omdat hij de kleinen tijd, die hem nog overig was te leven, niet beter kon besteden, dan de Heere hem gunstig te maken. Esau vertrok aanstonds om dit bevel uit te voeren. Maar Rebekka, welke wenste dat Gods zegen op zijn broeder, en niet op hem mocht vallen, hoewel zulks het oogmerk van hun vader niet was, beval Jakob een geitje te doden, en het gereed te maken om er hem van te laten eten. Hij gehoorzaamde, en toen het avondmaal bereid was, bedekte hij zijn armen en handen met het geitenvel, opdat Isaäk hem aanrakende, menen zou dat hij Esau was; want omdat zij tweelingen waren, geleken zij in al het overige naar elkaar en. Vervolgens bood hij hem aan hetgeen hij gereed gemaakt had, maar het was niet zonder grote vreze, dat indien het bedrog uitlekte, hij hem zijn vloek zou geven in plaats van de zegen; want Isaäk tot hem sprekende, bemerkte in zijn antwoord enig onderscheid tussen zijn stem en die van zijn broeder, weshalve Jakob zijn arm uitstrekte en Isaäk die aangeraakt hebbende, zei tot hem: "Uw stem, mijn zoon, schijnt mij die van Jakob te wezen, maar het haar dat ik op uw armen voel, doet mij geloven dat gij Esau zijt." Isaäk alzo geen mistrouwen meer hebbende, deed thans zijn gebed in dezer voege: "Eeuwige God! van wien alle schepselen hun aanwezen ontvangen hebben, Gij hebt mijn vader overvloed van goederen verleend; ik ben aan U verschuldigd voor al deze, welke ik bezit; en Gij hebt beloofd mijn nakomelingen nog gelukkiger te maken. Bekrachtig, Heere, door de uitwerking de waarheid uwer woorden, en versmaad de zwakheid niet, in welke ik mij bevind, naardien ze mij uw bijstand nog meer doet van node hebben. Wees, zo ‘t U belieft, de beschermer van deze knaap, die ik U aanbied; bewaar hem voor alle gevaren, doe hem een gerust leven leiden; stort met volle handen op hem uit de goederen, waarvan Gij meester zijt; maak hem ontzaglijk voor zijn vijanden, en geef dat zijn vrienden hem beminnen en eren."

Nauwelijks had Isaäk dat gebed uitgesproken, of Esau, voor wien hij het meende gedaan te hebben, kwam terug van de jacht. Hij bemerkte toen zijn dwaling en zei het hem, maar zonder zich daarover te ontstellen. Esau bad hem dat hij ten minste hetzelfde gebed voor hem tot God wilde doen, hetwelk hij voor zijn broeder gedaan had. Hij antwoordde hem dat hij zulks niet doen kon, omdat hij ten gunste van Jakob alles gedaan had wat van hem afhing. Esau, moeilijk van droefheid dat hij zich dus bedrogen zag, kon zijn tranen niet inhouden, en zijn vader werd er zo door getroffen, dat hij hem een anderen zegen gaf, zeggende: dat hij en zijn nakomelingen in de oefening der jacht, in de kunst des oorlogs, en in alle andere bedrijven van kracht en dapperheid zouden uitmunten, en een altoos durenden roem bezitten; maar dat zij Jakob en zijn nakomelingschap zouden dienstbaar zijn.

48 Rebekka, om Jakob te redden van het gevaar, dat de wwaakzucht van zijn broeder Esau haar deed vrezen, overreedde Isaäk hem naar Mesopotamië te zenden, om daar een vrouw uit zijn geslacht te nemen; en Esau, die bemerkt had dat zijn vader misnoegd was over de vermaagschapping, welke hij met de Kanaänieten had aangegaan, had toen Basemmath, Ismaëls dochter getrouwd, en beminde haar meer dan enige van de andere zijner vrouwen.

HOOFDSTUK 18

Jakobs gezicht in ‘t land Kanaän, waar God hem allerlei geluk voor hem en zijn nakomelingen belooft. Hij trouwt in Mesopotamië met Lea en Rachel, Labans dochters. Hij vertrekt heimelijk om weer naar zijn land te keren. Laban vervolgt hem, maar hij wordt van God beschermd. Hij worstelt met een Engel, en verzoent zich met zijn broeder Esau. De zoon des Konings van Sichem schendt Dina, Jakobs dochter. Simeon en Levi, haar broeders doen alles in de stad Sichem door t zwaard sneuvelen. Rachel baart Benjamin en Sterft. Jakobs kinderen.

49 Jakob dan, met het goedvinden zijns vaders, door zijn moeder naar Mesopotamië gezonden zijnde, (Gen. 28) om met een dochter van zijn oom Laban te trouwen, reisde door het land der Kanaänieten; maar omdat die landaard bij hem gehaat was, ging hij in niet één van hun huizen. Hij lag op het veld, en had tot zijn hoofdpeluw niets dan stenen. Terwijl hij sliep, had hij in een droom dusdanig een gezicht: het scheen hem toe dat hij een ladder zag, die van de aarde tot aan de hemel reikte; dat enige doorluchtige en meer dan menselijke personen langs die ladder afklommen, en dat God eindelijk daar boven verscheen, hem bij zijn naam riep, en tot hem zei: "Jakob, nademaal gij een treffelijk man tot een vader hebt, en dat uw grootvader zich door zijn deugd vermaard gemaakt heeft, waarom zijt gij dan dus neerslachtig door droefheid? Vat betere hoop op; u hangen grote goederen boven het hoofd; en Ik zal u nooit verlaten. Toen Abraham uit Mesopotamië verdreven werd, deed Ik hem hier komen; uw vader heb Ik gelukkig gemaakt, en gij zult het niet minder zijn dan hij. Schep moed, vervolg uw weg, en vrees niet onder mijn geleide. Uw huwelijk zal uitvallen zoals gij begeert: gij zult veel kinderen hebben, en die kinderen zullen ontelbaar zijn. Ik zal dit land onderworpen maken aan hen en hun nakomelingen, die zich zo zullen vermenigvuldigen, dat alle landen en zeeën, welke de zon beschijnt, daarvan bevolkt zullen zijn. Laat u dan geen arbeid noch gevaren verschrikken: van nu af aan draag Ik zorg voor u, en zal in het toekomende nog meer voor u zorgen."

50 Zulk een gunstig gezicht vervulde Jakob met vertroosting en blijdschap; hij zuiverde de steen, op welke hij met zijn hoofd gelegen had, toen hem zulk een groot geluk voorzegd werd, en hij deed een gelofte, dat indien hij gelukkig wederkeerde, hij terzelfder plaatse Gode een offerande opofferen, en Hem het tiende van al zijn goederen geven zou, hetwelk hij daarna getrouwelijk volbracht. Hij gaf ook, om die plaats vermaard te maken, aan haar de naam van Bethel, dat is: huis Gods. Thans vervolgde hij zijn reis naar Mesopotamië en kwam eindelijk te

Karran aan. (Gen. 29) Hij ontmoette in de voorstad enige herders, jonge knapen en dochters, zittende op de rand van een put; daarom verzocht hij hun of zij; hem eens te drinken wilden geven; en met hen aan de praat gekomen zijnde, vraagde hij hun of zij niet een man kenden, geheten Laban, en of die nog in ‘t leven was. Zij antwoordden dat ze hem allen zeer wel kenden, en dat hij een man van al te veel aanzien was om niet bekend te zijn; dat hij een dochter had, die doorgaans met hen naar het veld ging; dat ze zich verwonderden dat zij reeds niet al gekomen was, en dat hij van haar alles zou kunnen vernemen, wat hij begeerde te weten. Terwijl zij te samen spraken, kwam de dochter genaamd Rachel, vergezeld van haar herders aangetreden. Daarop toonden ze haar Jakob, en zeiden haar dat die vreemdeling hun naar de gezondheid van haar vader gevraagd had. Zij, nog jong en zeer gulhartig zijnde, betuigde blijde te wezen dat zij Jakob zag, vraagde hem wie hij was, vanwaar hij kwam, en wat de oorzaak zijner komst was; waarbij zij voegde dat ze wenste dat haar ouders hem alles, wat hij van hen begeerde, mochten geven. Zulk een goedaardigheid, en dat ze Jakob zo na bestond, trof hem geweldig, maar nog meer werd hij door haar schoonheid bevangen, die zo ongemeen was, dat hij er over versteld stond. "nademaal gij, " zei hij, "de dochter van Laban zijt, kan ik zeggen dat de verwantschap, die er tussen ons is, ouder is, dan onze geboorte. Want Thare had Abraham, Nachor en Arran tot zonen. Bathuël uw grootvader was de zoon van Nachor; en Isaäk, mijn vader, is de zoon van Abraham en Sara, Arrans dochter. Maar wij bestaan elkaar en nog nader; want Rebekka mijn moeder is de eigen zuster van Laban uw vader; zo dat wij volle nichten en neven zijn. Ik kom ulieden dan bezoeken om mijn plicht bij u af te leggen, en zulk een namaagschap te vernieuwen."
Rachel, die haar vader zo dikwijls had horen spreken van Rebekka, en van de begeerte, die hij; had om enige tijding van haar te verstaan, was zo verrukt van blijdschap over dit bescheid, dat zij Jakob al wenende omhelsde, en hem zei: dat haar vader en het ganse huisgezin zo gestadig aan Rebekka dachten, dat zij er telkens van spraken, en dat, omdat hij hen niet meer zou kunnen verplichten, dan met hun bericht te geven aangaande een persoon, die hun zo lief en waard was, zij hem verzocht haar te volgen, om hun dat vermaak niet een ogenblik te onthouden. Daarop bracht zij hem bij Laban, die zijn neef ziende, toen hij; hem het minst verwachtte, geen mindere blijdschap had, dan Jakob gevoelde door zich in veiligheid bij hem te bevinden. Enige dagen daarna vraagde Laban hem, hoe hij had kunnen besluiten zijn vader en moeder te verlaten in een ouderdom dat zij zijn bijstand nog zo zeer van node hadden en terzelfder tijd deed hij hem aanbieding van alles, wat in zijn vermogen was Jakob, om zijn begeerte te voldoen, vertelde hem al, wat er in hun huisgezin was voorgevallen. Hij zei hem dat hij en zijn broeder tweelingen waren, en dat Rebekka hun moeder, hem meer beminnende dan Esau, haar oudste, door haar behendigheid te wege had gebracht, dat hun vader hem zijn zegen gegeven had met al de voordelen daarnevens gaande, in plaats van die aan zijn broeder te geven. Dat Esau uit wraakzucht alle middelen zoekende om hem te doden, zijn moeder hem bevolen had zijn toevlucht te nemen bij hem als zijn naasten bloedverwant van haar zijde; en dat hij alzo in de staat, waartoe hij zich gebracht zag, alleen op God en hem vertrouwde. Laban, door dit gesprek bewogen, belooft hem allen bijstand, zo uit aanmerking van hun verwantschap? als om aan hem te betuigen de vriendschap, welke hij jegens zijn zuster, schoon zolang en ver afwezend, behouden had. Hij zei hem dat hij hem een volkomen gezag over al zijn veehoeders wilde geven; en dat wanneer hij weer naar zijn land keerde, hij door de geschenken, welke hij alsdan van hem stond te ontvangen, zijn dankbaarheid en vriendschap bemerken zou omdat Jakob reeds een zeer grote genegenheid tot Rachel had, antwoordde hij hem, dat er geen arbeid zou zijn, die hem niet licht zou schijnen in zijn dienst, en wat hij zulk een grote achting had voor Rachels deugd en haar goedheid, waardoor zij hem ten zijn huize gebracht had, dat hij geen andere beloning zijner diensten eiste, dan haar ten huwelijk te mogen hebben. Laban hoorde die voorslag met blijdschap aan, en betuigde hem dat hij niemand liever tot schoonzoon begeren zou: maar dat hij dan enigen tijd bij hem zou moeten

blijven, omdat hij niet besluiten kon zijn dochter naar Kanaän te zenden, en dat het hem zelfs smartte dat hij zijn zuster naar zulk een ver afgelegen land had laten vertrekken. Jakob nam de voorwaarde aan, en beloofde hem zeven jaren te zullen dienen, zeggende dat hij blijde was een gelegenheid gevonden te hebben, om hem door zijn vlijt en diensten te betonen dat hij de vermaagschapping met hem niet onwaardig was.

51 Toen de zeven jaren verstreken waren, en Laban zich verplicht vond zijn beloften na te komen, richtte hij een grote bruiloft aan: maar in plaats van Rachel in het bed te brengen, deed hij er Lea, haar oudste zuster, die gans niet bevallig van wezen was, heimelijk in leggen. De duisternis en de wijn maakten dat Jakob met voor ‘s anderen daags de bedrieglijke trek, die men hem gespeeld had, bemerkte. Hij klaagde daarover aan Laban, die zich verontschuldigde; omdat hij daartoe was gedwongen geweest door de gewoonte des lands, die niet toeliet de jongste voor de oudste uit te huwelijken; maar dat dit hem niet verhinderen zou Rachel ook te trouwen, omdat hij bereid was haar aan hem te geven, zo hij hem nog zeven jaren dienen wilde. Jakob, ziende dat men hem verrast had, en dat er geen verhelpen aan was, werd door zijn zucht tot Rachel bewogen die voorslag, hoewel onbillijk, aan te nemen. Daarom diende hij Laban nog zeven andere jaren, en trouwde haar toen. (De schrift zegt dat Jakob Rachel ten einde van zeven dagen trouwde, mits dat hij Laban dan nog zeven jaren zou dienen).

52 Deze twee zusters hadden bij zich twee dochters genaamd Zelpha en Bala, welke Laban haar gegeven had, niet in de hoedanigheid van dienstmaagden, maar om haar gezelschap te houden, en haar nochtans onderdanig te zijn. Lea, die het ondertussen smartte te zien dat Jakob met Rachels liefde alleen ingenomen was, geloofde dat hij haar ook wel beminnen zou, indien het Gode beliefde haar kinderen te geven; daarom bad zij Hem gestadig haar die gunst te willen bewijzen, en verwierf zulks eindelijk van zijn goedheid. Zij baarde een zoon, die zij de naam van Ruben gaf, om te kennen te geven dat zij die van Hem ontvangen had. (Gen. 29) Zij kreeg er daarna nog drie; de éénnoemde zij Simeon, betekenende dat God haar gunstig geweest was; de anderen Levi, dat is: steun der vriendschap; en de volgende Juda, zijnde zoveel als dankzegging. Deze vruchtbaarheid van Lea maakte inderdaad dat Jakob haar meer beminde: en de vrees die Rachel had, dat deze genegenheid tot haar zuster die, welke hij haar toedroeg, zou verminderen, deed haar besluiten Bala aan Jakob over te geven, die twee zonen bij dezelve teelde, welker oudste zij Dan noemde, dat is te zeggen: Gods oordeel, en de jongste Nephtali, dat is: kloekzinnig, omdat zij door behendigheid de vruchtbaarheid harer zuster bestreden had. Maar Lea bediende zich van dezelfde list, en stelde Zelpha in haar plaats, bij wie Jakob ook twee zonen kreeg, de één genaamd Gad, dat is: bij geval gekomen, en de anderen geheten Asser, dat is: weldoende, omdat Lea voordeel daarvan trok.
Terwijl deze twee zusters dus te samen leefden, bracht Ruben, Lea’s oudste zoon, zijn moeder eens enige appelen van Mandragora. Rachel kreeg een uitstekende lust om er van te eten, en verzocht haar zuster dat zij er haar enige van geven wilde. Lea weigerde zulks; en zei dat zij zich behoorde te vergenoegen met hetgeen zij van Jakobs genegenheid boven haar vooruit had: maar Rachel om haar te bepraten, bood haar aan dat zij Jakob die nacht aan haar wilde overlaten. Zij nam de voorslag aan, werd zwanger van Issaschar, dat is: geboren uit vergelding; vervolgens van Zebulon, dat is: pand der vriendschap, en van een dochter geheten Dina.
Eindelijk had Rachel ook het vermaak van op haar beurt zwanger te worden, en zij baarde een zoon, die Jozef genaamd werd, dat is te zeggen: vermeerdering.

53 Twintig jaren verliepen er aldus, gedurende welke tijd Jakob alzo het opzicht over Labans kudden had. (Gen. 31) Na zulken langen dienst verzocht hij verlof van hem om weer naar zijn land te keren, en zijn twee vrouwen met zich te nemen. Maar Laban hem zulks geweigerd hebbende, besloot hij heimelijk weg te trekken; en Lea en Rachel stonden zulks toe. Dus

vertrok hij met haar, medenemende Zelpha, Bala, al zijn kinderen, huisraad, en de helft van Labans vee. Rachel nam ook de beelden van de Goden van haar vader mede. Zij (van Jakob onderwezen dat men zodanigen dienst der Goden moet verachten) deed dit alleen, om daardoor vrijheid te bekomen, indien haar vader hen in hun vlucht achterhaalde. Laban had hun vertrek zodra niet verstaan, of hij zette hen met veel volk na, en achterhaalde hen de zevenden dag, daar zij zich op een heuvel neergeslagen hadden. Maar toen hij sliep, verscheen God hem in een droom, verbood hem zich door zijn toorn te laten vervoeren om iets tegen Jakob en zijn dochters te ondernemen; en beval hem zich met zijn schoonzoon te verzoenen, zonder zich op de ongelijkheid van beider macht te verlaten; omdat zo hij hem bestond aan te grijpen, Hijzelf voor hem strijden, en zijn beschermer wezen zou. De dag was zodra niet gekomen, of Laban, om Gods bevel te gehoorzamen, deed Jakob mededeling van zijn droom, en verzocht dat deze bij hem komen wilde. Deze ging derwaarts zonder iets te vrezen, en Laban begon hem een groot verwijt te doen: "gij kunt nog niet vergeten hebben, " zei hij, "in hoedanig een staat gij waart, toen gij eerst bij mij kwaamt; hoe ik u ontving met wat een mildheid ik u een gedeelte van mijn goederen bijgezet, en met welk een goedheid ik u mijn dochters ten huwelijk gegeven heb. Wie zou niet gedacht hebben dat zoveel gunsten u voor altoos met een onverbrekelijke toegenegenheid aan mij zouden hebben verbonden? Maar noch de namaagschap, die ons verenigt, noch de aanmerking, dat uw moeder mijn zuster is, dat uw vrouwen aan mij haar leven verschuldigd, en dat uw kinderen de mijn zijn, hebben u kunnen beletten mij te handelen alsof ik uw vijand ware. Gij ontvoert mij mijn goed; gij hebt mijn dochters genoodzaakt mij te verlaten om met u de vlucht te nemen, en gij berooft mij van hetgeen bij mijn voorouderen altoos in de grootste ere en waarde is geweest, omdat het heilige en gewijde dingen zijn. Moet ik dan van de zoon mijner zuster, van mijn schoonzoon, van mijn gast, ja van iemand, die wegens zoveel weldaden zeer aan mij verplicht is, allen hoon en alle belediging ontvangen; die een onverzoenlijke vijand mij zou kunnen aandoen ?"

54 Jakob om zich te verdedigen, antwoordde hem: dat hij de enige niet was, in wiens hart een liefde tot zijn vaderland, en een begeerte, om na zulk een lang afwezen weer derwaarts te keren, ingeprent was. Dat, nopende zijn beschuldiging van hem bestolen te hebben, een ieder billijk mens oordelen zou dat dit verwijt op hemzelf terugkeren zou, omdat in plaats van het hem dank te weten dat hij zijn goederen niet alleen bewaard, maar ook zeer vermeerderd had, hij het zich beklaagde dat hij een klein gedeelte daarvan met zich nam. En belangende zijn dochters, het was iets vreemds, dat hij het kwalijk zou nemen dat vrouwen haar man volgden, en dat de moeders haar kinderen niet verlieten. Jakob, zich alzo verantwoord hebbende, voegde daar nog bij, om zich te bedienen van dezelfde redenen, welke Laban tegen hem bijgebracht had: dat hij zijn oom en schoonvader zijnde, hem niet behoorde zo ruw te bejegenen, gelijk hij twintig jaren lang had gedaan, naardien hij, zonder te spreken van hetgeen hij geleden had om Rachel te verwerven, omdat zijn genegenheid tot haar zulks draaglijk voor hem gemaakt had, sedert zodanig met hem had gehandeld, dat men het niet erger van een vijand had kunnen verwachten. En buiten twijfel had Jakob grote oorzaak om over Labans onbillijkheid te klagen: want deze ziende dat God hem in alles begunstigde, beloofde hem de één tijd, dat hij hem uit de aanwas van het vee al de jongen die wit, en de anderen tijd al die zwart geworpen werden, zou geven. Maar als hij dan zag dat Jakobs deel het grootste was, hield hij zijn woord niet, en stelde hem tot het volgende jaar uit, op hoop dat het dan anders zou uitvallen; en gelijk hij deze daarin steeds bedrogen had, zo liet hij ook niet na Jakob gestadig te bedriegen. Toen Rachel verstond dat Jakob, om haars vaders klachten wegens zijn afgoden, hem toegestaan had die te zoeken, verstak zij ze in de zadel van de kameel, waarop zij reed, en ging er op zitten, brengende tot verschoning om niet op te staan bij, dat zij volgens de gewoonlijke wijze der vrouwen onpasselijk was.

Daarom zocht Laban er niet verder naar, omdat hij geloofde dat zijn dochter in die staat niet tot die dingen, welke bij hem voor heilig gehouden werden, zou hebben willen genaken Voorts beloofde hij Jakob met ede, dat hij niet alleen al het gepasseerde zou vergeten, maar dat hij zijn dochteren dezelfde genegenheid als te voren toedragen zou. En tot een teken van dit hun verbond, richtten zij een zuil op als een altaar, op een berg, die daarvan de naam van Galaäd draagt, en aan het land daarom heen zijn naam gegeven heeft. Vervolgens hielden zij een groot gastmaal; waarna Laban hen verliet om weer naar huis te keren.

55. Thans vervolgde Jakob zijn reis naar Kanaän, en had op de weg gezichten, die hem zulk een grote hoop deden scheppen, dat hij de plaats, daar ze hem verscheen, Gods legerplaats noemde. Maar omdat hij steeds voor Esau's wrok beducht was, zond hij enigen van de zijnen uit om bericht van hem te bekomen, en hij beval hun dat zij hem alzo zouden aanspreken: "De eerbiedigheid, welke Jakob uw broeder u toedraagt, hem hebbende doen geloven dat hij zich niet voor u moest vertonen, toen gij tegen hem vertoornd waart, heeft hem dit land doen verlaten, om zich naar een verafgelegen landschap te begeven. Maar tegenwoordig, nu hij hoopt dat de tijd het misnoegen uit uw gemoed zal uitgewist hebben, komt hij met zijn vrouwen, kinderen, en hetgeen hij door zijn arbeid verkregen heeft, wederom om alles, wat hij bezit, in uw handen te stellen, doordien niets hem meer blijdschap kan geven, dan de goederen, waarmee het Gode beliefd heeft, hem te verrijken, u aan te bieden." Esau werd zo getroffen door deze woorden, dat hij zich aanstonds met vierhonderd mannen op weg begaf om zijn broeder te ontmoeten. Jakob werd door dit groot getal bevreesd; maar echter stelde hij zijn vertrouwen op God, en schikte alles om in staat te zijn van weerstand te bieden, indien zijn broeder met een voornemen kwam om hem geweld aan te doen. Hij verdeelde tot die einde zijn ganse gezelschap in verscheidene troepen, die kort op elkaar volgden, opdat indien de voorste aangegrepen werden, zij naar de anderen zouden kunnen wijken. Voorts deed hij enigen van de zijnen vooruit trekken; en om het gemoed zijns broeders te verzoenen, indien hij nog tegen hem verbitterd ware, gebood hij hun, dat zij hem van zijnentwege enige dieren van verscheiden soort, die om hun zeldzaamheid hem aangenaam konden zijn, zouden aanbieden. Hij belastte hun ook zich wat van één te scheiden, opdat zij alzo verdeeld voortgaande meer in getal mochten schijnen, en hij beval hun vooral met de grootste eerbiedigheid tot Esau te spreken.

56 Nadat hij dus de dag met alles te beschikken besteed had, begon hij tegen de nacht voort te trekken, en toen hij de beek Jobach overgetogen was, verscheen hem een geest, die met hem in strijd raakte. Maar Jakob de sterkste in deze worsteling zijnde, sprak de geest hem alzo aan: "Verblijd u Jakob, en laat u voortaan door niets verbazen: want het is geen mens, die gij overwonnen hebt, maar het is een Engel Gods." Jakob van verwondering versteld staande, bad deze hemelsen geest hem te onderrichten van hetgeen hem te gebeuren stond; waarop deze antwoordde: "Aanmerk het geen nu wedervaren is, als een voorteken niet alleen van de grote goederen, die gij te verwachten hebt, maar van de altijddurendheid van uw geslacht, en van het vertrouwen, dat gij hebben moogt dat het onoverwinnelijk zijn zal." Vervolgens beval de Engel hem de naam van Israël aan te nemen, hetwelk in het Hebreeuws betekent iemand, die een Engel weerstaan heeft: en daarop verdween hij. Jakob, opgetogen van blijdschap, noemde die plaats Fanuël, dat is: Gods aangezicht. En omdat hij in die worsteling aan zekere plaats van zijn heup verstuikt was, at hij sedert nooit van dat gedeelte van enig dier: en het is ons ook niet geoorloofd daarvan te eten.

57 Toen Jakob verstond dat zijn broeder naderde, (Gen. 33) deed hij zijn vrouwen aanzeggen dat zij voortgaan zouden maar van elkaar gescheiden, elk met haar dienstmaagden bij zich, om van ver het gevecht aan te zien, doordat hij genoodzaakt ware tot handgemeenschap te komen. Toen hij nu dicht bij zijn broeder gekomen was, en bemerkte dat die met een vreedzaam

gemoed kwam, wierp hij zich voor hem neer. Esau omhelsde hem, en vraagde wat dat voor een troep van vrouwen en kinderen was: en na deswege onderricht te zijn, bood hij zich aan, die zelf naar hun vader Isaäk te geleiden. Jakob bedankte hem, en verzocht dat hij hem daarvan wilde verschonen, omdat zijn ganse gevolg zo vermoeid was van zulk een langen weg, dat het hun nodig was te rusten. Alzo keerde Esau weer naar Seïr, hetwelk gewoonlijk zijn verblijf was, en van hem die naam ontvangen had, betekenende zoveel als harig.

58 Jakob daarentegen trok naar een plaats genoemd de Tenten, (Gen. 34) welke nog heden die naam behoudt, en vandaar naar Sichem, een stad der Kanaänieten. Het gebeurde dat daar toen een feest gehouden werd; Dina, Jakobs enige dochter, ging derwaarts, om te zien, hoe de vrouwen van dat land zich optooiden. Sichem, zoon van de Koning Hemor, werd met haar schoonheid zo ingenomen, dat hij haar schaakte en besliep; en omdat hij bijster op haar verliefd was, bad hij de Koning, zijn vader, met haar te mogen trouwen. Deze Vorst stemde zulks toe, en ging zelf naar Jakob, om haar ten huwelijk te verzoeken. Jakob vond zich verlegen, zo omdat hij niet wist, hoe hij zijn dochter aan eens Konings zoon zou kunnen weigeren, als omdat hij oordeelde haar gemoedshalve aan een vreemdeling niet te kunnen geven. Hij eiste derhalve van Hemor enigen tijd om zich te beraden, en de Koning keerde weer met een vertrouwen dat het huwelijk zijn voortgang zou hebben. Jakob verhaalde daarop aan zijn zonen alles, wat er voorgevallen was, en zei hun dat men overleggen moest wat er te doen stond. De meesten wisten niet, wat zij er op zeggen zouden: maar Simeon en Levi, volle broeders van Dina, namen een besluit, en zonder iets tegen Jakob te zeggen, kozen zij tot uitvoering van hun voornemen de dag van een groot feest, dat te Sichem gehouden, en met vreugde en gastmalen doorgebracht werd. Zij kwamen ‘s nachts voor de poorten van Sichem, vonden de wacht slapende, en brachten die om. Thans trokken zij ter stad in, sloegen al de mannen, ja zelfs de Koning en zijn zoon, met de scherpte des zwaards, maar verschoonden de vrouwen, en brachten hun zuster weer vandaar. Jakob, ten hoogste verbaasd over zulk een bloedige daad, werd zeer op hen vertoornd, maar God beval hem, in een gezicht, zich te troosten, zijn tenten en paviljoenen te zuiveren en de offerande, waartoe hij zich verbonden had, toen Hij hem in een droom op zijn reis van Mesopotamië verscheen, Hem te offeren.

59 Toen hij dit bevel uitvoerde, vond hij Labans afgoden, welke Rachel medegenomen had zonder iets daarvan tot hem te spreken: en hij begroef ze te Sichem onder een eikenboom, en offerde te Bethel terzelfder plaatse daar hij het gezicht had, waarvan zoëven gesproken is. Vandaar vertrok hij naar Efrata, (Dit is Bethlehem) waar Rachel een zoon baarde, en in de arbeid stierf. Zij werd daar ter plaatse begraven, en was de enige van zijn geslacht, die niet te Hebron in het graf van zijn voorouderen gelegd werd. Deze dood trof Jakob met een geweldige droefheid, en hij noemde het kind Benjamin, omdat het de oorzaak van de pijn was geweest, die zijn moeder het leven gekost had. Alzo had Jakob ééne dochter en twaalf zonen, waarvan acht echte waren, te weten zes van Lea en twee van Rachel: belangende de vier anderen, twee waren er van Bala, en twee van Zelpha. Eindelijk kwam hij te Hebron in het land Kanaän, waar Isaäk zijn vader woonde: maar hij verloor hem kort daarna.

HOOFDSTUK 19
Isaäks dood.

60 JAKOB had de troost niet van zijn moeder Rebekka nog levende te vinden, en Isaäk leefde niet lang na zijn wederkomst. Esau en Jakob begroeven hem bij Rebekka te Hebron in het graf, dat voor hun ganse geslacht geschikt was. Deze man was van God zeer geliefd; ook droeg de Heere geen mindere zorg voor hem, dan Hij voor zijn vader Abraham gedaan had. Hij bereikte

een hoge ouderdom, want nadat hij honderd vijfentachtig jaren met alle deugd geleefd had, ontsliep hij.

TWEEDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Deling tussen Esau en Jakob.

61 Na Isaäks dood deelden zijn twee zonen zijn nalatenschap, (Gen. 35) en geen van beiden bleef ter plaatse, welke hij te voren tot zijn verblijf verkozen had. (Gen. 36) Esau liet Hebron aan Jakob over, en ging te Seïr wonen: voorts nam hij Iduméa in bezit, en gaf aan hetzelve zijn naam, want hij was Edom toegenaamd geweest wegens het volgende voorval: toen hij nog jong was kwam hij eens thuis van de jacht zeer vermoeid, (Gen. 25) en flauw van groten honger, en vond zijn broeder bezig met linzen voor zijn middagmaal te koken: zij scheen hem zo rood en zo goed te zijn, dat de grote lust, die hij had om er van te eten, hem deed verzoeken om er wat van te hebben. Maar Jakob ziende de grote begeerte, die hij er toe had, zei dat hij er hem niet van geven zou, ten ware hij hem zijn eerstgeboorterecht afstond. Esau bewilligde daarin, en beloofde het hem met ede. De jongelingen van hun ouderdom lachten om Esau's domheid, en gaven hem om de rode kleur der linzen de naam van Edom, hetwelk in het Hebreeuws rood betekent, en het land heeft sedert die benaming behouden. Maar omdat de Grieken de namen verzachten om ze aangenamer te maken, hebben zij het Iduméa genoemd.

62 Esau kreeg vijf zonen bij drie vrouwen, (Gen. 36) te weten bij Ada, dochter van Helon, Elifaz, bij Alibama, dochter van Esebeon, Jaüs, Jolam en Kore, en bij Bazemath, Ismaëls dochter, Raguël. Elifaz had vijf echte zonen, Theman, Omer, Opher, Jotam en Kenez: de zesde, genaamd Amalech, teelde hij bij Thesma zijn bijwijf. Zij bewoonden dat gedeelte van Idumea, hetwelk Gobolitis genoemd wordt, bovendien het land Amalekieten, dat de naam van Amalech voert; want de benaming van Iduméa strekte zich eertijds zeer ver uit, en de verscheidene delen van dat grote land hebben de namen diegenen, die er de eerste bewoners van waren, behouden.

HOOFDSTUK 2
Jozefs dromen. De nijd van zijn broederen. Hun besluit om hem te doden.

63 De voorspoed, waarmee God Jakob begunstigde, was zo groot, dat niemand anders in zijn ganse landstreek in rijkdom tegen hem opwoog; en de voortreffelijke hoedanigheden van zijn kinderen maakten hem niet alleen gelukkig, maar ook aanzienlijk bij al de wereld. Zij waren van verstand, wijsheid en dapperheid voorzien, en hun ontbrak niets, dat hen geacht kon maken. God droeg ook zulk een zorg voor die getrouwen dienaar, en deelde zijn gunsten zo mild aan hem uit, dat zelfs die dingen, welke hem het meest scheen tegen te lopen, ten zijn voordele uitvielen. Hij begon al van toen aan door Jakob en de zijnen een weg voor onze vaderen te openen om uit Egypte te trekken, en dat op deze wijze:

64 Jozef, die Jakob bij Rachel geteeld had, (Gen. 37) was degene, welke hij het meest van zijn kinderen beminde, zo wegens zijn verstand en welgemaaktheid van lichaam, als de grote wijsheid, waarin hij boven de anderen uitmuntte. Deze genegenheid, welke zijn vader niet verbergen kon, wekte in zijn broeders afgunst en haat tegen hem op, die toenamen door de dromen, welke hij gehad had, en hun in het bijwezen zijns vaders verhaalde, en die hem zulk een ongemeen geluk voorspelden, dat het bekwaam was om nijd te verwekken, zelfs tussen de naaste vrienden. En dit ging alzo toe: Jakob hem met zijn broeders gezonden hebbende om in de oogst te arbeiden, had hij des nachts een droom, welke men niet als de gewone dromen kon aanmerken: toen hij wakker geworden was, vertelde hij die zijn broederen, opdat zij hem die zouden uitleggen. Het had hem toegescheen; dat zijn schoof overeind op het veld stond, en dat

de hun zich voor dezelve neerbogen en haar aanbaden. Zij konden gemakkelijk oordelen dat die droom betekende dat zijn geluk zeer groot zou zijn, en dat zij hem onderworpen zouden wezen; maar zij ontveinsden dat zij er iets van begrepen, en vatte de nog groter weerzin tegen hem op dan te voren. God, om hun afgunst te beschamen, zond Jozef een anderen droom toe, die veel aanmerkelijker was dan de eerste. Hem dacht dat hij de zon, de maan en elf starren van de hemel op de aarde zag nederdalen, en dat zij zich voor hem neerbogen. hij verhaalde die droom aan zijn vader in de tegenwoordigheid van zijn broederen, op welke hij geen kwaad vermoeden had, en verzocht hem die uit te leggen. Jakob was er over verheugd, naardien hij wel begreep dat dit Jozef een zeer groot geluk voorspelde, en dat er een tijd zou komen dat zijn vader, zijn moeder, en zijn broeders genoodzaakt zouden zijn hem een onderdanige eerbewijzing te doen; want de zon en de maan betekenden zijn vader en zijn moeder, omdat de één de gedaante en kracht aan alle dingen geeft, de andere hen voedt en doet wassen, en de elf starren betekenden zijn elf broeders, die allen hun kracht van hun vader en moeder trokken, gelijk de starren de hun van de zon en de maan ontlenen. Dit was de uitlegging, die Jakob van die droom gaf, en dat zeer wijslijk; maar deze voorspelling bedroefde Jozefs broederen, en hoewel zij, hem dus na bestaande, zowel deel aan zijn geluk moesten hebben als hij zelf, echter benijdden zij hem daarom niet minder dan of hij hun ten enenmale vreemd geweest was. Zij besloten dan hem te doden, en tot die einde brachten zij hun kudden, toen de oogst voorbij was, naar Sichem, waar overvloed van weiland was, zonder iets daarvan tot hun vader te zeggen. Hun vertrek bracht Jakob in bekommering, weshalve hij, om tijding van hen te hebben, Jozef uitzond om naar hen te vernemen.

HOOFDSTUK 3

Jozef door zijn broeders aan de Ismaëlieten verkocht, die hem weer in Egypte verkopen. Zijn kuisheid veroorzaakt dat hij in de gevangenis gezet wordt. Hij legt daar twee dromen uit; en vervolgens twee andere aan de Koning Faraö, die hem tot Landvoogd van Egypte aanstelt. Een hongersnood doet zijn broeders tweemaal derwaarts trekken: in de eerste reis houdt Jozef Simeon vast, en in de tweede Benjamin. Eindelijk maakt hij zich aan hen bekend, en zendt hen om zijn vader te halen.

65 Jozefs broeders zagen hem aankomen met vermaak, (Gen. 37) niet omdat hij van hun vader kwam; maar omdat zij, hem als hun vijand aanmerkende, zich verheugden hem in hun handen te zien vallen, en zij waren zo bevreesd dat ze de gelegenheid, om zich van hem te ontslaan, verliezen zouden, dat zij hem op staande voet wilden om hals brengen. Maar Ruben, de oudste van allen, kon dusdanig een onmenselijkheid niet goedkeuren; daarom stelde hij hun voor ogen; de grootheid van de misdaad, die zij begaan wilden, de haat die zij daardoor op zich halen zouden; en dat, indien een enkele doodslag een schrik bij God en de mensen baarde, de broedermoord bij hen een gruwel was. Dat zij een vader en moeder, die, behalve de liefde, welke zij Jozef om zijn goedaardigheid toedroegen, een bijzondere genegenheid tot hem hadden, omdat hij de jongste hunner kinderen was, in een grote droefheid zouden storten. Dat hij hen derhalve bad de wraak Gods, die hun wrede voornemen reeds in hun harten zag, te vrezen; hoewel Hij ‘t hun vergeven zou, zo zij er berouw en leedwezen van hadden; maar dat Hij hen streng zou straffen, indien zij het uitvoerden. Dat zij zouden bedenken dat alles voor Hem tegenwoordig was; dat de daden, die in de woestijn verricht werden, voor Hem niet verborgener konden zijn, dan die, welke in de steden voorvielen; en dat zo zij zich in zulk een wrede daad wikkelden, hun eigen geweten hun tot een beul verstrekken zou. Hij voegde daarbij, dat, zo het nooit toegelaten was een broeder, zelfs wanneer hij ons beledigd heeft, te doden, en dat het daarentegen altoos prijslijk was, zijn vrienden, wanneer zij misdaan hadden, te vergeven; hoeveel te meer waren zij dan verplicht geen kwaad te doen aan een broeder, van

wien zij nooit zo iets ontvangen hadden. Dat reeds de aanblik toch van zijn jonkheid hen niet alleen behoorde te bewegen om er medelijden mee te hebben, maar ook om hem bij te staan en te beschermen. Dat de oorzaak, waarom zij dus op hem gebeten waren, hen nog veel schuldiger maakte, omdat zij in plaats van afgunst op te vatten over ‘t geluk dat hem beschoren was, en over de voordelen, waarmee het Gode beliefde hem te begunstigen, zij er zich over behoorden te verblijden, en hetzelve aan te merken als hun eigen, naardien zij, hem zo na bestaande, daaraan deel zouden kunnen hebben. En eindelijk, dat zij zich voor ogen zouden stellen, hoedanig Gods toorn en verbolgenheid tegen hen zouden zijn, indien zij, dodende degenen, die Hij waardig geoordeeld had om zoveel weldaden van zijn hand te ontvangen, bestaan durfden de Heere ‘t middel te benemen om hem met zijn genade te begunstigen Toen Ruben zag dat zijn broeders, in plaats van door deze woorden bewogen te worden, zich meer en meer in hun dodelijk besluit. versterkten, stelde hij hun voor, dat zij dan een zachter middel wilden verkiezen om zulks uit te voeren, ten einde hun misdrijf enigszins minder hatelijk mocht zijn. En daarop zei hij dat, indien zij zijn raad wilden volgen, zij zich zouden vergenoegen met Jozef in een put, die daar dicht bij was, te steken, en hem daar te laten sterven, zonder hun handen met zijn bloed te bezoedelen. Zij keurden deze raad goed, en Ruben liet hem met een koord in de put, die bijna droog was, neerdalen, en ging vervolgens weide zoeken voor zijn kudde. Nauwelijks was hij weggegaan, (Gen. 37) of Juda, een ander van Jakobs zonen, zag enige Arabische kooplieden, afkomstig van Ismaël, welke van Gilead kwamen om reukwerk en andere waren naar Egypte te brengen. Hij ried daarop zijn broederen dat zij Jozef aan hen verkopen zouden, opdat hij door dat middel in een afgelegen land mocht sterven, en zij niet beschuldigd konden worden van hem het leven benomen te hebben. Zij vonden die voorslag goed, trokken Jozef die toen zeventien jaren oud was, uit de put, en verkochten hem voor twintig zilverlingen aan die Ismaëlieten.
Toen het nacht geworden was, ging Ruben, die Jozef meende te redden, heimelijk naar de put, en riep hem verscheidene malen; maar hem niet horende antwoorden, geloofde hij dat zijn broeders hem gedood hadden, en hij deed hun daarover een scherp verwijt. Daarom waren zij genoodzaakt hem te zeggen, wat zij gedaan hadden; waardoor zijn droefheid een weinig verzacht werd. Thans overlegden zijn broeders, wat zij doen zouden om hun vader het vermoeden van hun misdrijf te benemen; en zij vonden geen beter middel, dan de rok, die zij Jozef; eer ze hem in de put lieten, ontnomen hadden, te scheuren, alsdan denzelven met het bloed van een bakje te besprengen, en alzo bij Jakob te brengen, om hem te doen geloven dat de wilde beesten zijn zoon verslonden hadden. Daarop gingen zij naar hun vader, die alreeds verstaan had dat Jozef enig ongeluk overkomen was, en zeiden dat zij hem niet gezien hadden, maar dat zij dat kleed geheel bebloed en verscheurd hadden gevonden, en dat zo het hetzelfde was, dat hij aangehad had, toen hij van huis ging, zij reden hadden te vrezen dat hij door het wild gedierte verslonden was. Jakob, die niet gedacht had dat zijn verlies zo groot was, maar die zich alleen had ingebeeld dat zijn zoon gevangen genomen en weggevoerd was, twijfelde niet meer aan zijn dood, zodra hij dat gewaad lag, omdat hij wist dat hij het aanhad, toen hij hem had uitgezonden om naar zijn broeders te vernemen. Daarop werd hij van zulk een hevige droefheid bevangen, dat al ware het dat hij geen andere zonen had gehad, hij hem niet meer beweend kon hebben; voorts bekleedde hij zich met een zak, en wilde naar geen troost, die zijn andere kinderen hem poogden te geven, luisteren.

66 Toen de Ismaëlietische kooplieden, (Gen. 39) die Jozef gekocht hadden, in Egypte aangekomen waren, verkochten zij hem aan Potifar, Faraos Hofmeester, die hem in ere hield, en in goede wetenschappen deed onderwijzen, hem beter voedsel dan doorgaans de slaven gebruiken, vergunde en hem het opzicht over zijn huis gaf. Hij kweet zich daarin tot volkomen genoegen zijns meesters; maar deze verandering van zijn staat deed zijn deugd geenszins veranderen; maar hij deed blijken dat als iemand waarlijk wijs is hij zich dan, zo wel in

voorspoed als in tegenspoed, altoos voorzichtig weet te gedragen. De huisvrouw van Potifar werd door zijn verstand en schoonheid zo bekoord, dat zij bijster op hem verliefd werd; en omdat zij van hem oordeelde meer naar de staat, waartoe het geval hem gebracht had, dan naar zijn edelmoedigheid en deugd, dacht zij dat hij, als een slaaf, zich gelukkig zou achten van zijn meesteres bemind te zijn, en zij maakte geen zwarigheid, een besluit te nemen om hem haar drift te ontdekken. Maar Jozef, merkende het als een grote misdaad aan, zijn meester, van wien hij zoveel gunsten ontvangen had, zulk een ongelijk aan te doen, bad haar, geen zaak van hem te begeren, die hij haar nooit kon noch zou toestaan, hebbende bij zichzelf vastgesteld, liever alles te lijden, dan haar in dit geval te gehoorzamen. Deze weigering deed niets anders dan haar liefde te meer ontvonken; zij vlegde zich met de hoop dat Jozef niet altoos onbuigbaar zou zijn, en zij besloot een ander middel te beproeven. Zij koos tot dat einde de dag van een groot feest, op hetwelk de vrouwen gewoon waren te verschijnen; zij veinsde zich ziek te zijn, om een voorwendsel te hebben van niet uit te gaan, en dan die gelegenheid te nemen om Jozef op te zoeken. Bevindende zich dan alzo in volkomen vrijheid om tot hem te spreken, en hem aan te pressen zei zij tot hem: "Gij zou beter gedaan hebben dat gij terstond aan mijn verzoek had toegegeven, en dat gij hetgeen ik van u begeerde, toegestaan had aan mijn hoedanigheid en het geweld mijner liefde, die mij, hoewel ik uw meesteres ben, dwingt zo ver mij te vernederen, dat ik u heb willen bidden. Maar zo gij wijs zijt, verbeter die misslag, die gij begaan hebt. U is geen verontschuldiging meer overig; want naardien gij gewacht hebt dat ik u ten tweedenmale zou aanzoeken, zo doe ik het nu met te groter zucht. Ik heb geveinsd dat ik ziek was, en ik heb de begeerte om u te zien boven het vermaak gesteld van op dit grote feest te verschijnen. Omdat gij enig wantrouwen hebt gehad, dat hetgeen ik u zei een list mocht geweest zijn om u eens te beproeven mijn volharding laat u niet toe langer te twijfelen of mijn genegenheid waarachtig zij. Kies dan, of de gunst, welke ik u aanbied, te aanvaarden, door mijn liefde te beantwoorden, en in ‘t toekomende van mij nog grotere gunsten te verwachten, of de uitwerkingen van mijn haat en wraak te beproeven, indien gij zekeren waan van kuisheid boven de ere stelt, die ik u aandoe. Want beeld u niet in, zo dat gebeurt, dat iets machtig zal zijn u te behouden: ik zal u bij mijn man beschuldigen dat gij mijn ere hebt willen schenden, en wat gij ook daartegen zou mogen zeggen, hij zal meer geloof slaan aan mijn woorden, dan aan uw verdediging. Deze vrouw, na alzo gesproken te hebben, voegde haar tranen bij haar smekingen: maar noch haar vleierijen, noch haar dreigementen, waren machtig Jozef van zijn plicht te doen wijken; hij wilde zich liever aan alle gevaar blootstellen, dan zich tot een misdadigen wellust laten vervoeren: en hij geloofde dat er geen straf was, die hij niet zou verdienen, indien hij zulk een misdrijf beging om een vrouw te behagen. Hij hield haar voor, "wat zij haar man schuldig was; dat de wettige vermakelijkheden, die men in het huwelijk geniet, te achten zijn boven zulke, die uit een ongeregelde drift ontstaan; en dat de laatste niet zodra voorbij zijn, of zij veroorzaakn te vergeefs een berouw; dat men er gestadig door in vrees is van ontdekt te worden, maar dat men in de echte trouw zulks niet te vrezen heeft. Dat men een goed geweten voor God en de mensen houden moest. Dat indien zij kuis bleef, zij het gezag, dat zij had om over hem te gebieden, behouden zou, in plaats dat zij die achtbaarheid zou verliezen, als zij met hem een misdaad beging, welke hij haar altoos zou kunnen verwijten. En eindelijk dat een gemoed, hetwelk zich aan niets schuldig kent, zeer ver te achten is boven de ongerustheid diegenen, die de schandelijke zonden, welke zij begaan hebben, pogen te dekken."

67 Deze en andere diergelijke woorden, waarmee Jozef de drift dezer vrouw poogde te matigen, en haar tot haar plicht te doen keren, deden niet anders dan haar meer te ontsteken, zodat zij de handen aan hem sloeg en hem wilde dwingen aan haar toe te staan hetgeen zij niet zonder misdaad van hem kon begeren. Hij dan zulk een grote schaamteloosheid niet langer kunnende dulden, ontsloeg zich van haar, liet zijn mantel in haar handen, en nam de vlucht. Dit

wijf, door zijn weigering getergd, en vrezende dat hij haar bij haar man mocht beschuldigen, besloot, hem voor te komen, en zich te wreken. In de vervoerdheid dan, waarin ze was, omdat ze haar geilen lust niet had kunnen boeten, kwam haar man thuis; verwonderd dat hij haar in die staat zag, vraagde hij wat er de oorzaak van was, waarop zij antwoordde: "Gij verdient niet te leven indien gij die trouwlozen en verfoeilijken knecht niet naar verdienste straft, omdat hij zijn ellendigen staat, waarin hij was, toen gij hem kocht, en de overdadige goedheid, welke gij hem bewezen hebt, vergetende, in plaats van zijn erkentelijkheid te betonen, de stoutheid gehad heeft van mijn ere te bestrijden, en u alzo de grootste hoon, die gij ooit zou kunnen ontvangen, te willen aandoen. Hij heeft, om zijn voornemen te mogen uitvoeren, de gelegenheid van een feestdag, en van uw afwezen gekozen. Zeg nu vrij, dat de enige oorzaak van die gemaakte schaamte en zedigheid de vrees geweest is, die hij voor u heeft. De ere, die gij hem gedaan hebt, zonder dat hij het verdiende, en welke hij niet zou hebben durven verhopen, heeft hem tot die verschrikkelijke moedwil aangedreven. Hij heeft zich ingebeeld, doordat hem al uw goed aanvertrouwd, en een volkomen gezag over al uw andere dienaren, schoon veel ouder dan hij, gegeven was, het hem vrijstond zijn gedachten zelfs tot op uw huisvrouw te laten gaan." Nadat zij alzo gesproken had, toonde zij hem Jozefs mantel, en zei dat die onder de weerstand, die zij geboden had, in haar handen gebleven was. Potifar, door deze redenen en haar tranen ontroerd, en aan de liefde, die hij haar toedroeg, meer plaats gevende dan hij behoorde, kon zich niet weerhouden geloof te slaan aan hetgeen hij hoorde en zag; daarom prees hij haar wijsheid zeer, en zonder de waarheid der zaak nader te onderzoeken, twijfelde hij niet of Jozef was schuldig. Hij deed hem dan in een nauwe gevangenis leggen, en gevoelde een heimelijke blijdschap wegens de deugd van zijn huisvrouw, waaraan hij meende niet te moeten twijfelen, na zulk een groot bewijs als zij er hem in dat voorval van gegeven had.

68 Terwijl deze Egyptenaar zich alzo liet bedriegen, stelde Jozef onder zulk een ruwe en onbillijke bejegening de rechtvaardiging van zijn onschuld in Gods handen. Hij wilde zich niet verdedigen, noch zeggen op wat wijze de zaak zich toegedragen had; maar lijdende banden en verdriet met stilzwijgen, vertrouwde hij op God, voor wien niets verborgen kan zijn; die de oorzaak van zijn ongunst wist, en alzo machtig was, als zij, die hem het lijden aandeden, onbillijk waren. Hij ondervond ook wel haast de uitwerkingen der Goddelijke voorzienigheid; want de stokbewaarder, ziende met welk een vlijt en getrouwheid hij alles deed, wat men hem belastte, en bewogen door de deftigheid, die er in zijn gelaat speelde, ontboeide hem, gaf hem betere spijze dan aan de andere gevangenen, en maakte zijn gevangenis alzo dragelijker. (Gen. 40) omdat in de uren, dat het de gevangenen toegelaten was enige rust te nemen, Zij elkaar doorgaans hun ongelukken vertelden, had Jozef vriendschap gemaakt met een Schenker des Konings, die van de Vorst zeer was bemind geweest, maar die hij, om enig misnoegen, dat hij tegen hem had opgevat, had doen gevangen zetten. Deze man, Jozefs bekwaamheid kennende, verhaalde hem een droom, die hij gehad had, en bad hem deze uit te leggen, waarbij hij voegde dat hij ongelukkig was, omdat hij niet alleen in de ongenade zijns heren gevallen, maar ook met dromen, welke hij geloofde van de Hemel te komen, gekweld was. "Mij dacht, ‘vervolgde hij, "dat ik drie wijngaardranken zag met een menigte van druiventrossen geladen, en dat de druiven rijp zijnde, ik die uitdrukte, om er de wijn te doen uitkomen in een beker, die de Koning bij zich had, en dat ik hem vervolgens die wijn aanbood, welke hij goedgunstig aannam."
Jozef, hem alzo hebbende horen spreken, beval hem goedsmoeds te zijn, omdat zijn droom betekende dat hij binnen drie dagen door ‘s Konings bevel uit de gevangenis zou gaan, en weer in zijn gunst komen. "Want" voegde hij er bij, "God heeft aan de vrucht des wijnstoks veel treffelijke gebruiken, en een grote deugd gegeven; zij is dienstig om Hem offeranden te doen, om de vriendschap tussen de mensen te bekrachtigen, hen hun vijandschappen te doen

vergeten, en hun droefheid in blijdschap te veranderen. Gelijk dan dit vocht, dat uw handen uitgedrukt hebben, gunstig van de Koning ontvangen werd, zo twijfel niet of deze droom betekent dat gij uit de ellende, waarin gij zijt, binnen zoveel dagen zult gaan, als het u toegescheen heeft wijngaardranken te zien. Maar wanneer de uitkomst u zal tonen dat mijn voorzegging waar geweest is, vergeet dan in de vrijheid, die gij genieten zult, degenen niet, welke gij in de ketenen gelaten hebt, en wees in uw geluk mijn ongeluk te meer gedachtig, omdat het om geen misdaad is dat ik hier ingeraakt ben, maar omdat ik plichtshalve en uit een deugdelijke neiging, de ere mijns meesters, die ik diende, boven een misdadigen wellust gesteld heb." Het zou te vergeefs wezen, te zeggen wat een blijdschap deze gunstige verklaring van de droom aan die Schenker gaf, en met welk een ongeduld hij er de uitwerking van verwachtte. Maar daar viel ook iets voor van een geheel anderen aard.

69 Een Opperbakker des Konings, die met de Schenker gevangen, en bij dit gesprek tegenwoordig was, hoopte dat een andere droom, die hij had gehad, hem ook zo voordelig zou mogen zijn: daarom vertelde hij die aan Jozef, en verzocht hem die te willen uitleggen. "Mij dacht, " zei hij, "dat ik drie korven op mijn hoofd droeg, waarvan twee met broden, en de derde met verscheidene soorten van spijzen, welke men de Woningen voordient, gevuld waren, en dat de vogelen die alle wegnamen, zonder dat ik zulks verhinderen kon." Jozef aandachtig toegeluisterd hebbende, zei tot hem: "Dat hij wel gewenst had hem een gelukkige uitlegging van die droom te kunnen geven; maar dat hij om hem niet te bedriegen, genoodzaakt was te zeggen, dat de twee eerste korven betekenden dat hem maar twee dagen over waren om te leven, en de derde, dat hij de derden dag zou opgehangen, en voorts van de vogelen gegeten worden."

70 Hetgeen Jozef voorzegd had, miste niet te gebeuren, want drie dagen daarna beval de Koning op een groot gastmaal, hetwelk hij op zijn geboortedag gaf, dat men de Bakker zou ophangen, en de Schenker uit de gevangenis laten om hem in zijn ambt te herstellen. Maar de ondankbaarheid van deze laatste hem zijn belofte hebbende doen vergeten, moest Jozef nog twee jaren de moeilijkheden, die van een gevangenis onafscheidelijk zijn, verdragen. Maar God, die de zijnen nooit verlaat, bediende zich van het volgende middel, om hem te verlossen. De Koning had op één nacht twee dromen, waarvan de betekenis, die hem terzelfder tijd gegeven was, hem uit het geheugen was gegaan. Omdat ze hem nu enig onheil scheen te voorspellen, werd hij bekommerd; en daarom ontbood hij de volgende morgen met het aanbreken van de dag de wijsten onder de Egyptenaren, en beval hun dat zij hem die zouden verklaren; maar zij zeiden dat ze zulks niet konden doen, en vermeerderden alzo zijn bekommering. Dit voorval deed de Schenker aan Jozef, en zijn kennis om dromen uit te leggen, denken; daarom sprak hij er tot de Koning van, en verhaalde hoe Jozef hem zijn droom, en die van de Opperbakker verklaard had; hoe de uitkomst de waarheid van zijn woorden had bekrachtigd; dat Potifar, wiens knecht hij was, hem had doen gevangen zetten; dat hij een Hebreeër van landaard, en naar zijn zeggen van doorluchtigen huize was. Dat derhalve, indien het de Vorst beliefde om hem te zenden, en niet over hem te oordelen naar de ellendigen staat, waarin hij zich bevond, hij van hem zou kunnen verstaan wat die dromen betekenden.
Op dit bericht deed de Koning Jozef aanstonds halen; en hem bij de hand gevat hebbende, zei hij tot hem: "Een van mijn ambtenaren, o jongeling! heeft op zulk een voordelige wijze van u tot mij gesproken, dat het gevoelen, hetwelk ik van uw wijsheid heb, mij doet wensen dat gij mij mijn dromen verklaart, gelijk gij hem de zijnen verklaard hebt, zonder dat gij uit vrees van mij moeilijk te maken, of uit een begeerte om mij te behagen, iets van de waarheid bewimpelt. Het scheen mij toe dat ik, langs de rivier wandelende, zeven heel grote en vette koeien daaruit aan de oever zag opkomen, en dat zeven andere lelijke en magere haar tegenkwamen, en

verslonden, zonder daardoor haar honger te stillen. Ik ontwaakte in een grote bekommering, wat die droom toch betekende, maar weer in slaap gevallen zijnde, had ik een anderen, die mij in nog grotere ongerustheid bracht. Mij dacht dat ik zeven korenaren zag, uit één wortel voortkomende, alle zo rijp en wel gevoed, dat de zwaarte der granen ze nederwaarts deed buigen; en dicht daarbij zeven dorre en schrale korenaren, die de zeven schone verslonden, en mij in die verbaasdheid lieten, daar ik tegenwoordig nog in ben." Nadat de Koning alzo gesproken had, zei Jozef tot hem: de twee dromen, o Vorst, betekenen maar één zaak; want de zeven magere koeien, en de zeven dorre korenaren, die de andere vette koeien, en de welgegroeide korenaren verslonden, betekenen de onvruchtbaarheid en de hongersnood, die gedurende zeven jaren Egypte zullen overkomen, en al de vruchtbaarheid en overvloed der zeven voorgaande jaren zullen verteren; en het schijnt zwaar te zijn zulk een groot kwaad te verhelpen, omdat de magere koeien, die de andere opslokten, daardoor niet verzaad werden. Maar God voorspelt de mensen zulke dingen niet, om hen zo te verschrikken, dat zij door verdriet de moed ten enenmale zouden opgeven; maar veeleer opdat zij door een wijze voorzichtigheid het gevaar, dat hun dreigt, zouden trachten te vermijden. Indien het u derhalve belieft de granen welke die vruchtbare jaren zullen voortbrengen, te bewaren, om die als men ‘t van node heeft, uit te delen dan zal Egypte de onvruchtbaarheid van de andere jaren niet gevoelen." De Koning stond versteld over Jozefs verstand en wijsheid, en vraagde hem op wat wijze men in die jaren van overvloed zou te werk gaan, om de onvruchtbaarheid van de andere draaglijk te maken. Hij antwoordde dat men het koren zodanig moest bezuinigen, dat men er niet meer van verteerde dan nodig was, en dat men het overige moest bewaren om de nood van de toekomende tijd te hulp te komen; waarbij hij nog voegde, dat men de akkerlieden het koren in schuren moest doen opleggen, en niet meer geven dan tot onderhoud nodig was.

71 Farao, toen niet minder voldaan over Jozefs wijsheid, dan over de uitlegging van zijn dromen, oordeelde dat hij niemand bekwamer dan hemzelf zou kunnen kiezen, om zulk een wijzen raad uit te voeren. Daarom gaf hij hem volle macht om alles, wat hij tot zijn dienste, en ten beste van zijn onderdanen nodig achtte, te bevelen. Hij, met dit gezag van de Koning vereerd, en ten blijke daarvan gerechtigd, om zijn zegelring te gebruiken, en zich in het purper te kleden, en op een koninklijken wagen door het gehele land omgevoerd, deed al de granen opleggen, en liet de akkerlieden maar zoveel als nodig was om te zaaien en tot onderhoud te gebruiken, zonder te zeggen, waarom hij zulks deed. Hij was toen dertig jaren oud, en de Koning noemde hem Psontomphaneches wegens zijn overgrote wijsheid, want dat woord betekent zoveel als een doorgronder van verborgen dingen.

72 Hij deed hem ook trouwen met een dochter van groten staat, genaamd Asanethe, wier vader, geheten Potifar, een priester van Heliopolis was. Hij teelde twee zonen bij haar, eer de onvruchtbare jaren kwamen, waarvan hij de eerste Manasse noemde, dat is *vergeting*, omdat de voorspoed, waarin hij toen was, hem zijn verleden verdriet deed vergeten; en de tweeden noemde hij Efraïm, dat is herstelling, omdat hij in de vrijheid van zijn voorouderen hersteld was.

73 Nadat de zeven jaren van overvloed, welke Jozef voorzegd had, voorbij waren, begon de hongersnood zo groot te worden, dat gans Egypte in die onverwachte ramp zijn toevlucht tot de Koning nam. Daarom deelde Jozef, uit last van die Vorst, koren aan hen uit, en verkreeg door zijn wijs beleid zulk een algemene toegenegenheid, dat hij van allen de behouder des volks genoemd werd. Want hij verkocht niet alleen granen aan de Egyptenaren, maar ook aan vreemdelingen, omdat hij achtte dat alle mensen door zullen nauwe band verenigd waren, dat zij, die overvloed hadden, anderen in hun behoeftigheid behoorden te hulp te komen.

74 Het was Egypte alleen niet, dat door de hongersnood gedrukt werd, maar dat kwaad strekte zich in veel andere landschappen uit, onder welke ook Kanaän was. Jakob verstaan hebbende dat er in Egypte koren te koop was, zond al zijn zonen derwaarts om granen te kopen, uitgenomen Benjamin, zoon van Rachel, en Jozefs vollen broeder, welke hij bij zich hield. Deze tien broeders, in Egypte gekomen zijnde, gingen straks naar Jozef toe, om van hem te verzoeken dat hij hun enig koren wilde verkopen, want hij was in zulk een aanzien, dat men, zonder hem grote ere te bewijzen, te vergeefs in des Konings gunst poogde te komen. Hij kende zijn broeders terstond, maar zij kenden hem niet, omdat hij, nog zo jong zijnde toen zij hem verkochten, zijn gelaat nu zeer veranderd was, en zij zich nooit hadden kunnen inbeelden hem in zulken hoge staat te zien. Hij werd te rade hen eens op de proef te stellen; en na hun het koren, dat zij verzocht hadden, geweigerd te hebben, zei hij dat zij buiten twijfel verspieders waren, die te samen tegen des Konings dienst hadden saamgespannen, en die veinsden broeders te zijn, ofschoon zij van verscheidene plaatsen bijeen gekomen waren; omdat ‘t niet waarschijnlijk was dat één man zoveel zonen, allen zo welgemaakt, zou hebben doordien dat zulk een zeldzaam geluk was, dat het zelfs de Koningen niet gebeuren mocht. Hij sprak alzo tot hen, om daardoor iets te vernemen van hun vader, van de toestand van zijn zaken sedert zijn afwezen, en van zijn broeder Benjamin, die hij vreesde dat zij mochten gedood hebben door dezelfde afgunst, waarvan hij de uitwerking gevoeld had. Deze woorden verbaasden hen, en om zich van zulk een zware beschuldiging te zuiveren, antwoordden zij hem door de mond van Ruben, hun oudste, aldus: "Niets is minder in onze gedachten dan hier te komen als verspieders, maar de hongersnood, die in ons land is, heeft ons gedwongen onze toevlucht tot u te nemen, omdat wij verstaan hebben, dat uw goedheid, zich niet vergenoegende met alleen de onderdanen des Konings te hulp te komen, zich ook uitstrekt om de nood der vreemden te verlichten, door hun toe te laten granen te komen kopen. Belangende hetgeen wij gezegd hebben dat wij broeders zijn, men behoeft maar naar onze aangezichten te zien, om uit de overeenkomst van gelaat te bemerken dat w de waarheid gesproken hebben. Onze vader, die een Hebreeër is, is Jakob genaamd; hij heeft bij vier vrouwen twaalf zonen geteeld, en wij waren gelukkig, zolang wij allen in het leven waren. Maar sedert de dood van één van ons, geheten Jozef, zijn alle dingen ons tegengelopen; onze vader is over zijn verlies niet te troosten, en zijn groot verdriet baart ons geen mindere droefheid, dan toen wij de dood van onzen broeder verstonden. De oorzaak dan, die ons hier drijft, is niets anders dan om koren te kopen: wij hebben de jongsten onzer broederen, genaamd Benjamin, bij onzen vader gelaten, om de ouden man op te passen en de zaken van het huis waar te nemen; en indien het u belieft daarnaar te laten vernemen, gij zult, bevinden dat wij oprecht tot u spreken." Uit deze rede verstond Jozef dat hij voor zijn vader en broeder niet bekommerd behoefde te zijn; niettemin beval hij dat men hen allen zou gevangen zetten, om hen ter gelegener tijd nader te ondervragen. Drie dagen daarna deed hij hen voor zich komen, en zei tot hen: "Om mij te verzekeren dat gij waarlijk hier met geen kwaad oogmerk tegen des Konings dienst zijt gekomen en dat gij allen broeders, en kinderen van één vader zijt, begeer ik dat gij mij hier één van ulieden laat, die bij mij in bewaring zal blijven; en dat als gij bij uw vader met het koren, hetwelk gij verzoekt, zult gekomen zijn, gij weer tot mij komt met uw jongsten broeder, die gij naar uw zeggen bij hem gelaten hebt. Dit bevel ontstelde hen in dier voege, dat zij hun ongeluk beklagende, bekenden dat God hen met recht strafte over hun onmenselijkheid tegen Jozef; waarop Ruben hun met een verwijt zei, dat dit leedwezen nu onnut was, en dat zij de straffe, die zij verdiend hadden, kloekmoediglijk moesten dragen. Zij stemden dit toe, en werden door zulk een gevoelige smart getroffen, dat zij hun misdaad niet minder wraakten, dan of zij die niet zelf begaan hadden. Terwijl zij dus in ‘t Hebreeuws spraken, menende dat niemand van degenen, die er tegenwoordig waren, hen verstond, werd Jozef zo ontroerd? ziende hen bijna tot wanhoop gebracht, dat hij zijn tranen niet runnende verkroppen, en zich echter nog niet willende bekend maken, van hen wegging; en zijnde kort daarna wedergekeerd, hield hij

Simeon tot een gijzelaar, ter tijd toe dat zij hem hun jongsten broeder gebracht zouden hebben; en daarop liet hij hun toe koren te kopen en te vertrekken; maar hij beval dat men het geld, dat zij er voor betaalden, heimelijk weer in hun zakken zou steken, hetwelk ook zo gedaan werd.

75 Nadat zij weer in Kanaän gekomen waren, verhaalden zij hun vader alles, wat hun wedervaren was; hoe dat men hen voor verspieders gehouden had; dat zij gezegd hebbende dat ze allen broeders waren, en nog één hadden, die jonger zijnde, bij hun vader gebleven was, de Landvoogd hen niet had willen geloven, maar Simeon in gijzeling gehouden had, totdat zij die jongste bij hem gebracht zouden hebben; dat zij hem derhalve baden, hun broeder Benjamin met hen te willen zenden, omdat hij niets voor hem behoefde te vrezen. Jakob, die reeds zeer bedroefd was dat Simeon achter was gebleven, en wien de dood niet zo zwaar scheen, als zich in gevaar te stellen om Benjamin te verliezen, weigerde hem te laten meegaan; en hoewel Ruben hem aanbood zijn kinderen in zijn handen te zullen stellen, om er mee te handelen zo als het hem beliefde, ingeval Benjamin enig kwaad overkwam, echter kon hij er niet toe besluiten. Deze weerstand van zijn vader stelde hem en zijn broeders in een ongelooflijke bekommering, die nog veel vermeerderde, toen zij het geld, dat zij voor het koren gegeven hadden, in hun zakken vonden. (Gen. 43) Ondertussen bleef de hongersnood duren, zodat, toen de granen, welke zij in Egypte gekocht hadden, bijna op waren, Jakob door nood geperst, bij zichzelf besloot Benjamin te zenden, naardien zijn broeders zonder hem niet durfden wederkeren. Als nu de nood toenam, en zijn zonen hun verzoek verdubbelden, was er niets anders te doen. Juda ook, die stout en hevig van aard was, nam de vrijmoedigheid van hem te zeggen: "Dat zijn ongerustheid wegens Benjamin al te overdreven was, omdat hem, hetzij dat hij bij hem bleef, of van hem afging, niets tegen Gods wil kon overkomen; dat die overtollige en onnutte zorg zijn eigen leven en dat van al de zijnen in gevaar zou stellen, omdat zij niet bestaan konden zonder de onderstand die zij uit Egypte zouden trekken. Dat hij behoorde te overdenken dat hun lang uitblijven de Egyptenaren zou kunnen bewegen om Simeon te doden. Dat zijn godvruchtigheid meebracht dat hij de behoudenis van Benjamin Gode vertrouwde, en eindelijk dat hij hem beloofde deze in gezondheid weer te brengen, of met hem te sterven." Jakob gaf hun dan Benjamin over, en dubbel geld voor het koren, bovendien geschenken voor Jozef, uit de vruchten van Kanaän, namelijk: balsem, mirre, terpentijn en honing. Hierop namen zij afscheid van hun vader, onder het storten van wederzijdse tranen, omdat hij voor de behoudenis van zijn kinderen beducht was; en zij bezorgd waren, dat hun vader van droefheid over hun af zijn mocht sterven: durende deze droevige afscheidneming een gehelen dag. Zij lieten dan eindelijk de ouden man thuis, en trokken naar Egypte, pogende de tegenwoordige droefheid door een betere hoop te verzachten.

76 Zodra zij in Egypte aangekomen waren, gingen zij naar Jozefs paleis; en uit vrees van beschuldigd te worden dat zij het geld voor het gekochte koren medegenomen hadden, verontschuldigden zij zich deswege bij zijn hofmeester, en zeiden die, dat zij, in hun land wedergekomen zijnde, met verbaasdheid dat geld in hun zakken hadden gevonden, hetwelk zij hem nu wederbrachten. Hij hield zich alsof hij niets daarvan wist, en zij schepten nog meer moed, toen zij Simeon in vrijheid gesteld zagen. Weinig tijds daarna kwam Jozef, die bij de Koning geweest was; en zij boden hem de geschenken aan, welke hun vader hem zond. Hij vraagde naar diens gezondheid, en zij zeiden dat die in een goeden staat was.
Aangaande Benjamin was hij buiten bekommering, doordien hij hem onder hen zag; maar echter vraagde hij hun of dat hun jongste broeder was, waarop ja geantwoord zijnde, hij zich vergenoegde met te zeggen dat Gods voorzienigheid zich over alles uitstrekte; en kunnende zich niet langer bedwingen van tranen te storten, ging hij weg om zich niet bekend te maken. Hij gaf hun die zelfde dag een avondmaal, en schikte hen in dezelfde orde aan tafel, die zij

gewoon waren bij hun vader te houden. Voorts onthaalde hij hen treffelijk, en deed voor Benjamin een dubbel deel opdissen.

77 Na het avondmaal, als zij sliepen, belastte hij, (Gen. 44) dat men hun zoveel koren, als zij begeerden, zou geven, en dat men het geld, dat zij betaald hadden, weer in hun zakken zou doen; daarenboven dat men in die van Benjamin de beker, waarvan hij zich doorgaans bediende, steken zou. Door dit middel was het, dat hij eens ontdekken wilde, hoedanig de gesteltenis van zijn broederen jegens Benjamin was; of zij, wanneer hij van die dieverij beschuldigd werd, hem zouden bijstaan, dan of zij hem verlaten zouden, zonder zich om zijn verlies te bekreunen. Zijn bevel dan uitgevoerd zijnde, vertrokken zij met het krieken van de dag, ten hoogste verblijd dat zij hun broeder Simeon weer bekomen hadden, en dat zij zich van hun beloften bij hun vader zouden kunnen kwijten, door hem Benjamin weer te brengen. Maar zij werden zeer verbaasd, toen zij zich omringd zagen van een troep volks te paard, waaronder ook die van Jozefs dienaren was, welke de beker in een der zakken verborgen had. Zij vraagden deze lieden waarom zij hen, die door hun meester zo beleefdelijk onthaald waren, dus vervolgden? Deze Egyptenaars antwoordden hun: dat die goedheid van Jozef, welke zij zo prezen, hun ondankbaarheid nog meer toonde, en hen nog schuldiger maakte; naardien zij, in plaats van de ontvangen gunsten te erkennen, geen zwarigheid gemaakt hadden hem die beker, waarvan hij zich bediend had om hun op een gastmaal tekenen van zijn toegenegenheid te geven, te ontstelen; en dat zij zulk een schandelijken diefstal meer hadden geacht dan de ere zijner gunste, en het gevaar, dat hun dreigde, zo het feit ontdekt werd. Dat het niet missen kon of zij zouden gestraft worden gelijk zij verdienden; omdat, schoon zij de ambtenaar, die die beker bewaarde, voor een tijd hadden kunnen bedriegen, zij echter God niet bedriegen konden, die hun dieverij ontdekt, en niet toegelaten had dat zij er enig voordeel uit trekken zouden. Dat zij tevergeefs veinsden de oorzaak niet te weten, die hen daar gebracht had, omdat de straffe, die zij ontvangen zouden, hun zulks genoeg zou bekend maken." Deze ambtenaar voegde nog een menigte van verwijtingen daarbij; maar omdat zij zich onschuldig kenden, lachten zij er om, en verwonderden zich over de dwaasheid om heden wegens diefstal te beschuldigen, die het geld van het gekochte koren in hun zakken gevonden hebbende, het ter goeder trouwe hadden wedergebracht, schoon niemand kennis van die zaak had; hetwelk een gedrag was, dat regelrecht aanliep tegen de misdaad, waarvan men hen betichtte. En omdat een onderzoek hen beter kon verdedigen dan hun woorden, maakte het vertrouwen, dat zij op hun onschuld hadden, hen zo vrijmoedig, dat zij de Egyptenaren aanzetten om hun zakken te onderzoeken, met bijvoeging, dat indien één van hen schuldig bevonden werd, zij zich onderwierpen om allen gestraft te worden. De Egyptenaars waren met dit voorstel van een onderzoek te doen tevreden, en zelfs op gunstiger voorwaarden, belovende hun zich te zullen vergenoegen met die alleen achter te houden, in wiens zak de beker gevonden werd. De ambtenaar onderzocht dan al hun zakken, en begon voorbedacht met die van de oudste, om die van Benjamin tot op het laatst te besparen; niet omdat hij niet wist dat de beker in die zak was, maar opdat het schijnen mocht dat hij zich nauwkeurig van zijn last kweet.
Wanneer dan de tien eersten niet meer voor zich te vrezen hadden, en niet geloofden dat er voor Benjamin iets te duchten was, begonnen zij reeds over hun vervolgers en over het oponthoud, hetwelk zulk een onbillijk onderzoek hun veroorzaakte, te klagen. Maar toen Benjamins zak geopend werd, en men daar de beker vond, trof de verbaasdheid van zich in zulk een ongeluk vervallen te zien, toen zij meenden buiten gevaar te wezen, hen met zulk een gevoelige droefheid, dat zij hun klederen scheurden. en hun toevlucht tot jammeren en geklag namen. Want zij herinnerden zich terzelfder te de onvermijdelijke straf van Benjamin, de plechtige beloftes welke zij hun vader gedaan hadden van hem gezond weer te brengen, en hetgeen hun verdriet vermeerderde, zij kenden zich allen schuldig aan de ramp, die hun trof, omdat het hun dringende begeerte en over-lastige aanzoeken geweest waren, die Jakob hadden

doen besluiten Benjamin met hen te zenden. Maar deze ruiters, zonder zich om hun klachten te bekreunen, voerden Benjamin naar Jozef: en zijn broeders volgden hem. Jozef ziende Benjamin in de handen van zijn ambtenaren, sprak zijn broederen, die van droefheid beklemd waren, alzo aan: "Gij eerloze mensen? ontziet gij dan Gods voorzienigheid zo weinig, en zijt gij ongevoelig voor de goedheid, die ik ulieden bewezen heb, dat gij zulk een snood stuk hebt durven begaan tegen een weldoener, van wien gij zo veel gunsten ontvangen hebt?" Deze weinige woorden maakten hen zo ontsteld, dat alles, wat zij antwoorden konden, was, zichzelf aan te bieden om Benjamin te verlossen, en in plaats van hem gestraft te worden. Zij zeiden tot elkaar, dat Jozef gelukkig was, overmits hij dood zijnde, van de ellenden van dit leven bevrijd was, en dat indien hij nog leefde, het overheerlijk voor hem was dat God hem waardig oordeelde hun om zijnentwil zulk een strenge tuchtiging te doen lijden. Zij bekenden ook dat men niet schuldiger kon wezen, dan zij tegen hun vader waren, omdat zij dit nieuw verdriet gevoegd hadden bij hetgeen hij reeds wegens Jozefs verlies leed; en daarop vervolgde Ruben met hun de misdaad te verwijten, die zij tegen hun broeder begaan hadden. Thans zei Jozef tot hen: " doordat hij aan hun onschuld niet twijfelde, hij hun verlof gaf naar huis te keren, en dat hij zich vergenoegde met hem te straffen, die misdaan had; maar dat het niet billijk was een schuldige in vrijheid te stellen, om degenen, die het niet waren, een dienst te doen; gelijk het ook niet billijk zou wezen de onschuldigen te doen lijden voor de overtreding des schuldigen. Dat zij mitsdien mochten vertrekken als zij wilden, en dat hij hun alle zekerheid beloofde." Deze woorden doorgriefden hun het hart zodanig, dat allen, uitgenomen Juda, zich buiten staat bevonden om te kunnen antwoorden. Maar hij grootmoedig zijnde, en zijn vader krachtig beloofd hebbende dat hij hem Benjamin wederbrengen zou, besloot zichzelf te wagen om hem te redden, en sprak daarop alzo tot Jozef: wij bekennen heer Landvoogd, dat de belediging, die gij ontvangen hebt, zo groot is, dat zij niet te streng gestraft kan worden; daarom, hoewel de misdaad maar door één alleen, en dat nog door de jongsten van ons, begaan is, echter zijn wij allen gewillig de straf daarvoor te lijden; en schoon het schijnt dat wij niets voor hem te hopen hebben, nochtans laten wij niet na op uw goedertierenheid te vertrouwen; wij durven ons beloven dat gij in dit geval liever de gevoelens, welke u daardoor ingeboezemd worden, zult volgen, dan die van uw rechtvaardige gramschap; nademaal het aan grote zielen, gelijk de uw, eigen is, de hartstochten, waarvan gemene lieden zich laten overwinnen, te boven te komen. Overweeg eens, zo ‘t u belieft, of het wel betamelijk voor u zou zijn, personen te doen sterven, die hun leven door uw goedheid alleen begeren te verlengen. Het zou de eerste reis niet wezen dat gij het ons behouden hebt, omdat Wij het al lang geleden zouden verloren gehad hebben, indien gij ons niet toegelaten had, koren te kopen. Duld dan met dat zulk een grote weldaad, waarvoor wij aan u verplicht zijn, onnut blijve; maar begunstig ons met een tweede, die niet minder zal zijn dan de eerste, want het is één en dezelfde gunst op tweeërlei manieren bewezen, als men degenen, die van honger zouden moeten sterven, het leven behoudt, en zodanigen, die de dood verdiend hebben, hetzelve niet wegneemt. Gij hebt ons behouden door ons voedsel te geven, doe ons die gunst nu ook genieten door een edelmoedigheid, die u betaamt. Wees jaloers over uw eigen gaven, en vergenoeg u niet met ons éénmaal het leven behouden te hebben. En zeker, ik geloof dat God het toegelaten heeft dat wij in een ongeluk gestort zijn, om uw deugd te meer te doen uitschitteren, wanneer gij, vergevende degenen, die u misdaan hebben, daardoor zult doen blijken dat uw goedheid zich niet alleen uitstrekt over de onschuldigen, die uw bijstand nodig hebben, maar ook over de schuldigen, voor welke uw genade hoognodig is. Want gelijk het een zeer loffelijke zaak is de verdrukten te hulp te komen, zo is het voor iemand van een hoogverheven staat niet minder betamelijk, het bijzonder leed, dat hem aangedaan is, te vergeten: en indien het roemwaardig is geringe misslagen te vergeven, zo is het een navolging van de Godheid, als men het leven geeft aan zulken, die verdiend hebben het te verliezen. Indien Jozefs dood mij niet getoond had, hoe ver de uitnemende liefde van onzen ouden vader jegens zijn kinderen gaat, ik zou zo krachtig bij u

niet aanhouden voor de behoudenis van een zoon, die hem zo dierbaar is; of indien ik het deed, het zou alleen wezen om iets toe te brengen tot de ere, die het u zijn zal, hem vergiffenis te verlenen. Wij zouden de dood met geduld lijden, indien onze eerwaardige vader zich over dat verlies kon troosten. Maar hoewel wij nog jong Zijn, en de geneugten van dit leven maar eerst beginnen te smaken, echter gevoelen wij zijn ramp meer dan onze eigen, en wij bidden u niet zo zeer voor ons zelf als voor hem, die niet alleen door ouderdom, maar ook door droefheid overladen is. Wij kunnen met waarheid zeggen dat hij een man is van een uitmuntende deugd; dat hij niets verzuimd heeft om ons aan te sporen dat wij hem zouden navolgen, en dat hij zeer ongelukkig zou zijn, indien wij hem een oorzaak van verdriet waren. Ons afwezen kwelt hem reeds zodanig, dat hij zonder te sterven de tijding en oorzaak van onzen dood niet zou kunnen vernemen; de schande, waarmee die vergezeld zou zijn, zou buiten twijfel zijn dagen verkorten, en om de beschaamdheid daarover te ontwijken, zou hij uit de wereld wensen te gaan, eer het gerucht daarvan zich verspreidde. Hoewel dan uw gramschap zeer billijk is, laat nochtans uw medelijden jegens onzen vader meer vermogen op uw gemoed hebben, dan het misnoegen over onzen misslag. Sta die gunst aan zijn ouderdom toe, omdat hij niet zou kunnen besluiten ons te overleven; sta die toe aan zijn hoedanigheid van vader, om de uw in zijn persoon te eren, en daarbij uzelf, nademaal God u die hoedanigheid ook gegeven heeft. God, die de vader van alle mensen is, zal u gelukkig in uw huisgezin maken, indien gij doet blijken dat gij een naam eert, die u met hem algemeen is, door u tot ontferming te laten bewegen jegens een vader, die het verlies van zijn kinderen niet zou kunnen uitstaan. Ons leven is in uw hand; gelijk gij het ons met recht kunt ontnemen, zo kunt, gelijk het ons ook door genade behouden; en het zal te heerlijker voor u zijn, Gods goedheid, die het ons gegeven heeft, daardoor na te volgen, omdat het niet aan één alleen, maar aan velen zal wezen dat gij het behoudt. Want als gij het aan onzen broeder geeft, schenkt gij het ons allen, naardien wij niet zouden kunnen besluiten hem te overleven, noch zonder hem weer tot onzen vader te keren; omdat wij alles, wat hem overkwam, met hem algemeen zouden hebben. Invoege dat zo gij ons deze gunst weigert, wij u om geen andere bidden, dan dat, gij ons dezelfde straf doet lijden, waartoe gij onzen broeder zult veroordelen; omdat; hoewel wij geen schuld aan zijn misdaad hebben, wij echter liever voor medeplichtig daaraan willen geacht wezen, en met hem ter dood gedoemd worden, dan door droefheid gedwongen zijn, ons zelf het leven te benemen. Ik zal u niet voorhouden, mijnheer, doordat hij nog jong, en aan de zwakheden van zijn leeftijd onderhevig is, de menselijkheid u schijnt te verplichten hem vergiffenis te verlenen; ik zal verscheidene andere zaken met voordacht zwijgen, opdat indien gij door onze gebeden niet bewogen wordt, men het mij wijte, dat ik mijn broeder niet beter heb weten te verdedigen; en dat integendeel, indien gij het hem vergeeft, het schijnen moge dat wij daarvoor alleen verplicht zijn aan uw goedertierenheid, en aan de doordringendheid van uw verstand, die, beter dan wij zelf, de redenen, die ter onzer verdediging dienen, geweten hebt. Maar indien wij zo gelukkig niet zijn, en dat gij hem straffen wilt, dan is de enige gunst, welke ik van u verzoek, dat gij mij in plaats van hem de straffe, waartoe gij hem veroordelen zult, doet lijden, en dat gij hem toelaat weer naar onzen vader te keren; of zo uw voornemen is, hem voor slaaf te houden, gij ziet dat ik bekwamer ben dan hij om u te dienen."

78 Juda alzo gesproken, en betuigd hebbende, dat hij gereed was met blijdschap zich aan alle rampen bloot te stellen, om zijn broeder te redden, wierp zich aan Jozefs voeten neer, om niets achterwege te laten, dat hem zou kunnen buigen, en tot genade bewegen. Zijn broeders deden hetzelfde, en daar was er niet één, die zich niet aanbood, om in plaats van Benjamin gestraft te worden. Zo veel blijken van een ware broederlijke liefde maakten het hart van Jozef zo week, (Gen. 45) dat hij niet langer kunnende veinzen vertoornd te zijn, aan de omstanders beval uit de zaal te gaan; toen hij met zijn broeders alleen was, maakte hij zich aan hen bekend, en sprak hen vervolgens alzo aan: "Vermits de wijze, op welke gij mij voor deze bejegend hebt, mij

oorzaak gegeven heeft om u aan boosaardigheid schuldig te achten, zo is alles, wat ik tot hiertoe gedaan heb, voorbedacht geschied om u te beproeven. Maar de liefde, welke gij voor Benjamin betoond hebt, verplicht mij van gevoelen te veranderen, en zelfs te geloven, dat God, hetgeen gebeurd is, toegelaten heeft, om er het goede uit te trekken, dat gijlieden tegenwoordig geniet, en hetwelk ik van zijn genade hoop, dat in het toekomende nog groter zal zijn. Nademaal dan mijn vader welvarender is dan ik mij had durven beloven, en dat ik uw genegenheid voor Benjamin bespeur, zo wil ik aan het verledene niet meer denken, dan om hetzelve aan Gods goedheid toe te schrijven en om ulieden in dat geval als dienaars van Zijn voorzienigheid aan te merken. Maar gelijk ik het vergeet, zo wil ik dat gijlieden het evenzo vergeten zult en dat een gelukkige uitkomst van een ongelukkigen raadslag u de schaamte over uw misdrijf doe vergeten, zonder dat u enig verdriet deswege overblijve, naardien het zonder gevolg geweest is. Want waarom zou het berouw, van hetzelve begaan te hebben, ulieden tegenwoordig moeilijkheid baren? Verblijdt u liever over hetgeen Gode beliefd heeft onzenthalve te doen, en vertrekt spoedig om er mijn vader kennis van te geven, uit vrees dat de bekommerdheid, waarin hij om uwentwil is, hem niet doe sterven, zonder dat ik de troost hebbe van hem te zien; omdat de grootste blijdschap, welke mijn geluk mij zou kunnen verschaffen, is, hem deelachtig te maken aan de goederen, welke ik van Gods mildheid ontvangen heb. Laat ook niet na uw vrouwen, kinderen en nabestaanden met u te brengen, opdat gij allen aan mijn voorspoed moogt deel hebben; hetwelk ik te meer begeer, omdat deze dure tijd, die ons knelt, nog vijf jaren zal duren." Jozef alzo tot zijn broeders gesproken hebbende, omhelsde hen allen, waarop zij in tranen smolten; en omdat zij niet konden twijfelen of de tedere toegenegenheid, welke hij hun betuigde was oprecht, en de vergiffenis, die hij hun verleende, waarachtig, werd hun het hart door droefheid beklemd, en zij konden het zichzelf niet vergeven dat ze hem zo onmenselijk bejegend hadden. Maar na een menigte van tranen gestort te hebben, werd die dag met een groot gastmaal besloten.

79 De Koning ondertussen, die de komst van Jozefs broeders verstaan had, betoonde geen mindere blijdschap daarover, dan of hem een zonderling geluk bejegend ware. Hij deed hun wagens, met koren geladen, en een grote som van goud en zilver geven, om hun vader te brengen. Jozef stelde hun desgelijks grote geschenken ter hand, om hem die van zijnentwege aan te bieden, en gaf hun andere voor hen al te samen, behalve die, welke voor Benjamin in het bijzonder waren. Daarop keerden zij weer naar hun land, en het viel Jakob niet zwaar, geloof te slaan aan de verzekering, die zij hem gaven, dat die zoon, welke hij zolang beweend had, niet alleen nog volkomen in leven was, maar zich ook tot zulk een groot gezag verheven vond, dat hij gans Egypte, naast aan de Koning, regeerde; omdat die getrouwe dienaar Gods zo veel blijken Zijner oneindige goedheid ontvangen had, dat hij er niet aan twijfelen kon, schoon de uitwerkingen daarvan enigen tijd als opgeschort waren geweest. Alzo maakte hij dan geen zwarigheid om aanstonds te vertrekken, om aan Jozef te geven, en in dezelfde tijd van hem te ontvangen, de grootste van alle vertroostingen, welke de één de ander in dit leven kon toewensen.

HOOFDSTUK 4
Jakob komt met zijn gehele huisgezin in Egypte. Jozefs zonderling beleid gedurende en na de duren tijd. Jakobs en Jozefs dood.

80 Toen Jakob aan de put, genaamd de put des eeds, gekomen was, (Gen. 46) offerde hij Gode een offerande op, en zijn geest was toen door verscheidene gedachten ontroerd; want aan de één kant vreesde hij, dat de overvloed van Egypte zijn kinderen een begeerte om daar te blijven mocht inboezemen, en hun de lust, om weer te keren naar het land Kanaän, waarvan God hun het bezit beloofd had, doen verliezen, en dat zij alzo zijn gramschap op zich halen zouden,

omdat zij bestaan hadden van land te veranderen, zonder Hem raad te vragen. En aan de anderen kant was hij bezorgd dat hij sterven zou, eer hij de troost had gehad van Jozef te zien. In deze bekommerdheid viel hij in slaap, en God verscheen hem in een droom, noemende hem tweemaal bij zijn naam. Jakob vraagde Hem wie Hij was en God antwoordde: "Hoe! Jakob, kent gij uw God niet meer, die u en uw voorvaderen zo dikwijls bijgestaan heeft? Ben Ik het niet, die tegen het voornemen van uw vader Isaäk u tot hoofd van uw huis gesteld heb? Ben Ik het niet, die, toen gij alleen naar Mesopotamië ging, u daar een voordelig huwelijk deed stuiten, en u daar vader van veel kinderen maakte, en u met goederen wel voorzien teruggebracht? Ben Ik het niet, die uw huisgezin bewaard heb, en die, toen gij meende Jozef verloren te hebben, hem tot zulken hoge trap van mogendheid heb verheven, dat zijn staat die van de Koning van Egypte bijkans evenaart? daarom kom Ik u nu tot een leidsman strekken op uw reis, en u aanzeggen dat gij in Jozefs armen uw geest zult geven; dat uw nakomelingen zeer machtig zullen zijn veel eeuwen lang, en dat zij het land, van hetwelk ik u de heerschappij beloofd heb; bezitten zullen."

81 Jakob, door zulk een gunstige droom in zijn hoop versterkt, vervolgde met vreugde zijn reis met zijn zonen en kindskinderen, welker getal zeventig uitmaakte; waarvan ik de namen, die ruw en zwaar om uit te spreken zijn, alhier niet zou verhalen, ten ware sommigen wilden doen geloven dat wij uit Egypte, en niet uit Mesopotamië, oorspronkelijk gesproten zijn. Jakob had twaalf zonen, van welke Jozef reeds in Egypte woonde. Wat de overigens die hem volgden en hun kinderen aangaat: Ruben had vier zonen: Henoch, Phale, Essalan, en Charmis. Simeon had zes zonen: Jemuel, Jamin, Puthod, Jachen, Zoar, en Saär. Levi had drie zonen: Gelsem, Kaath, en Marari. Juda had drie zonen: Sala, Phares, en Zara: en Phares had er twee: Esron en Amyr. Issaschar had vier zonen: Tola, Thrusas, Job, en Samaron. Zebulon had drie zonen: Sorad, Elon, en Janel. Al deze kinderen had Jakob door Lea geteeld, die haar dochter Dina ook met zich bracht, en deze al te samen maakten een getal van drieëndertig personen uit. Jakob had daarenboven bij Rachel: Jozef reeds gemeld en Benjamin. Jozef had twee zonen: Manasse en Efraïm. Benjamin had er tien: Bolossus, Baccharis, Azabel, Gela, Noman, Isis, Aros, Nomphthis, Oprais, en Sarod; en deze veertien personen, gevoegd bij de drieëndertig anderen, maken het getal van zevenenveertig uit, welke kinderen waren uit Jakobs echte vrouwen. Daarenboven had hij bij Bala, Rachels dienstmaagd, geteeld: Dan en Nafthali. Dan had maar één zoon, genaamd Usis. Nafthali had er vier: Elem, Gumes, Sares, en Helim. Deze, gevoegd bij de bovenstaande, maken vierenvijftig personen uit. Voorts had Jakob bij Zelpha, Lea's dienstmaagd: Gad en Aser. Gad had zeven zonen: Zophonias, Ugis, Sumis, Zabron, Erines, Erodes, en Ariët Aser had ééne dochter en zes zonen: Jomnes, Essus, Jubes, Baris, Abar, en Melmiël. Deze zestien personen gevoegd bij de vierenvijftig anderen maken, als men er Jakob niet onder begrijpt, het voormelde getal van zeventig uit.

82 Juda ging vooruit om Jozef te verwittigen dat hun vader naderde, weshalve deze terstond vertrok om hem tegen te gaan; en hij ontmoette hem in de stad Heroön. Jakobs blijdschap was zo groot dat ze hem in levensgevaar bracht, en die van Jozef was niet veel minder. Hij verzocht hem dat hij maar met kleine dagreizen wilde voorttrekken, en ging zelf met vijf broederen heen, om de Koning van de komst zijns vaders en zijn gehele huisgezin kennis te geven. Deze Vorst betuigde zeer verblijd daarover te zijn, en vraagde in wat bezigheid Jakob en zijn kinderen het meeste vermaak hadden. Jozef antwoordde dat zij zeer ervaren waren in de kunst van vee aan te fokken, en dat hetzelve hun voornaamste oefening was. Dit zei hij eensdeels, opdat Jakob niet gescheiden wierd van zijn kinderen, welker bijstand hem om zijn hoge ouderdom zeer nodig was; en anderdeels om te vermijden dat de Egyptenaars hem met een nijdig oog mochten aanzien in de zelfde hanteringen waarmee zijzelf zich bezig hielden; daar zij integendeel hun geen afgunst zouden toedragen in het weiden van vee, omdat zulks hun

ongeoorloofd was. Thans ging Jakob de Koning begroeten, (Gen. 47) en werd van hem naar zijn ouderdom gevraagd. Hij antwoordde dat hij honderd en dertig jaren had, en ziende dat de Vorst zich daarover verwonderde, zei hij dat dit geen lang leven kon geacht worden in vergelijking van dat van zijn voorouderen. Faraö hem dus wel ontvangen hebbende, beval dat hij met zijn kinderen te Heliopolis, waar zijn eigen veehoeders zich onthielden, zijn verblijf zou gaan nemen.

83 Ondertussen nam de hongersnood in Egypte steeds toe, en tegen dit kwaad was geen geneesmiddel, om dat behalve dat de Nijl niet naar zijn gewoonte overliep, en dat er geen regen van de hemel viel, die onvruchtbaarheid zo onverwachts was gekomen, dat het volk niets in voorraad opgelegd had. Jozef gaf hun ook geen koren zonder geld, en toen dat hun begon te ontbreken, nam hij hun vee en hun slaven in betaling aan, en wie landerijen hadden, gaven deze voor voedsel. Als hij nu hierdoor al hun goederen onder de macht van de Vorst had gebracht, werd hun allen (uitgenomen de priesters, die hun goederen behielden) belast elders heen te wijken, opdat de Koning in het bezit van hun land te meer bevestigd werd. De honger deed hun eindelijk hun vrijheid verliezen en allerlei middelen in het werk stellen om levensonderhoud te verkrijgen. Toen nu eindelijk de Nijl na deze grote nood weer begon over te vloeien, en de aarde vruchtbaar te maken, ging Jozef in alle steden, deed het volk daar bijeen komen, gaf hun de landerijen, welke zij aan de Koning afgestaan hadden, wederom, op voorwaarde nochtans dat zij er het vruchtgebruik maar van zouden trekken; vermaande hen dat zij die bebouwen zouden alsof ze hun in eigendom toebehoorden, en verklaarde hun dat de Koning zich met het vijfde deel van het gewas vergenoegen zou. Zij namen deze gunst met blijdschap aan, omdat zij zich zulks niet toegelegd hadden, en arbeidden met al hun macht aan de landbouw. Alzo verkreeg Jozef hoe langer hoe meer de achting der Egyptenaren en de toegenegenheid des Konings, wiens bezit hij zo vergroot had, en de opvolgers dier Koningen genieten nog ten huidigen dage dat vijfde deel van de vruchten des lands.

84 Jakob leefde nog zeventien jaren in Egypte, en stierf in een hoge ouderdom in de armen van zijn kinderen, (Gen. 48, 49, 50) na hun allerlei voorspoed toegewenst te hebben. Hij voorzei door een profetische geest, dat ieder van hen een gedeelte van het land Kanaän bezitten zou, hetwelk in het vervolg van te ook kwam te gebeuren. Hij prees Jozef ongemeen, omdat hij, in plaats van zich gevoelig te tonen over de bejegening, die hem van zijn broeders wedervaren was, hun meer goeds had gedaan, dan of hij grotelijks aan hen verplicht geweest ware hij beval hun dat zij Efraïm en Manasse zijn kleinkinderen bij hun getal zouden voegen, om met hen het land Kanaän te delen, gelijk wij op zijn plaats zullen zeggen, en hij gaf hun te verstaan dat hij te Hebron begeerde begraven te worden.
Hij leefde honderd zevenenveertig jaren, en omdat hij bij niemand van zijn voorouderen in godvruchtigheid achterstond, verleende God hem, zowel als hun, zijn gunst tot vergelding van zijn deugd. Jozef deed met verlof des Konings zijn lijk naar Hebron voeren, en vergat niet om hem met grote pracht te begraven. De vreze, die zijn broeders hadden dat hij, nu niet langer weerhouden uit achting voor hun vader, zich op hen wreken zou, deed hen schromen om weer naar Egypte te komen; maar hij sprak hun moed in, bracht hen met zich terug, gaf hun veel landerijen, en verplichtte hen steeds met een ongelooflijke goedheid. Hij overleed eindelijk toen hij honderd en tien jaren oud was, zijnde een man geweest van een uitmuntende deugd, van een verwonderlijke wijsheid, en die zijn macht met zoveel gematigdheid gebruikte, dat hoewel hij een vreemdeling was en door de vrouw van zijn eersten meester als eerloos was uitgekreten geweest, zijn geluk hem echter van de Egyptenaren niet benijd werd. Zijn broeders stierven evenzo in Egypte, na daar gelukkig geleefd te hebben. Hun kinderen en kindskinderen voerden hun lijken naar Hebron in de grafstede hunner voorouderen; en toen de Hebreeën uit Egypte togen, brachten zij er Jozefs beenderen ook, gelijk hij hun had bevolen, en hen zelfs

met ede had doen beloven. Maar omdat ik genoodzaakt ben in het vervolg dezer historie al de moeilijkheden, welke dit volk geleden, en al de oorlogen, die het tot ten onderbrenging der Kanaänieten gevoerd heeft te verhalen, zal ik eerst van de oorzaak spreken, die hen dwong Egypte te verlaten.

HOOFDSTUK 5

De Egyptenaars behandelen de Israëlieten wredelijk. Voorzegging door de geboorte en wonderdadige behoudenis van Mozes vervuld. De dochter des Konings van Egypte doet hem opvoeden, en neemt hem voor haar zoon aan. Hij gebiedt het heir van Egypte tegen de Ethiopiërs. De Egyptenaars willen hem doden. Hij neemt de vlucht, en trouwt de dochter van Raguël, bijgenaamd Jethro. God verschijnt hem in een brandend doornbos op de berg Sinaï, en beveelt hem zijn volk uit hun slavernij te verlossen. hij doet veel wonderen voor Faraö. God slaat Egypte met veel plagen. Mozes leidt de Israëlieten uit.

85 Overmits de Egyptenaars van nature lui en wellustig zijn, (Exod. 1) en niet dan aan hun vermaak en voordeel denken, zagen zij de voorspoed der Hebreeën, en de rijkdom, welke deze door hun arbeid verkregen, met afgunst aan, ja werden zelfs bevreesd voor de aanwas van derzelver getal. De langheid des tijds dan het geheugen der weldaden, waarvoor geheel Egypte aan Jozef verplicht was, uitgewist hebbende, en de koninklijke regering in een ander stamhuis overgegaan zijnde, begonnen zij de Israëlieten kwalijk te behandelen, en hen met moeilijke arbeid te overladen. Zij gebruikten hen om dijken te maken tot stuiting van de wateren des Nijls, en grachten om deze te leiden. Zij deden hen ook werken aan het maken van muren om de steden in te sluiten, en aan het oprichten van piramiden van een bijstere hoogte, en noodzaakten hen verscheidene handwerken en ambachten met moeite te leren (Het artikel 96 spreekt maar van 215 jaren, hetwelk het algemeen gevoelen der Rabbijnen is). Vierhonderd jaren verliepen er dus; terwijl de Egyptenaren steeds trachtten ons volk te verdelgen, en zij daarentegen alle zwarigheden poogden te boven te komen.

86 Dit kwaad werd gevolgd van een ander, hetwelk de begeerte der Egyptenaren, om ons te vernielen, nog vermeerderde. Een van de leraren hunner wet, aan wie zij de naam van gewijde schrijvers geven, en die bij hen voor grote Profeten geacht zijn, zei tegen de Koning dat er in die tijd iemand onder de Hebreeën zou geboren worden, die, tot mannelijke jaren geklommen, de luister van zijn landgenoten zou verheffen; die Egypte zou vernederen; wiens deugd boven alles zou uitmunten, en wiens roem onsterfelijk zou wezen. De Koning, verbaasd over deze voorzegging, gaf een gebod, volgens de raad desgenen, die hem dit bericht gaf, door hetwelk hij beval, dat men alle mannelijke kinderen, die voortaan onder de Hebreeën geboren werden, zou verdrinken; en hij gelastte de Egyptische vroedvrouwen nauwkeurig op het baren hunner vrouwen te letten, omdat hij zich op de vroedvrouwen van hun volk niet betrouwde. Dit gebod bracht ook mede, dat indien iemand zo stout was dat hij één van die kinderen in het leven behield en opvoedde, hij nevens zijn ganse huisgezin met de dood gestraft zou worden. Zulk een wreed bevel overstelpte de Israëlieten met droefheid, omdat zij zich genoodzaakt vonden zelf de moordenaars hunner kinderen te zijn, en omdat zij hen maar enige jaren konden overleven, scheen de ganse verdelging van hun geslacht onvermijdelijk te wezen. Maar te vergeefs wenden de mensen hun pogingen aan om Gods wil te wederstreven. Dit kind, hetwelk voorzegd was, kwam ter wereld, werd heimelijk, niettegenstaande des Konings verbod, opgevoed, en al de voorzeggingen wegens hetzelve gedaan werden vervuld; en wel aldus:
Een Hebreeër, genaamd Amram, aanzienlijk onder de zijnen, ziende dat zijn huisvrouw zwanger was, was zeer ontroerd over dit bevel, hetwelk strekte om zijn volksstam ten enenmale te verdelgen: daarom nam hij zijn toevlucht tot God, en bad hem medelijden te hebben met een volk, dat Hem altoos had aanbeden, en dat Hij die vervolging, die hen met de

uitersten ondergang dreigde, wilde doen ophouden. God, door zijn gebed bewogen, verscheen hem in een droom, en beval hem goedsmoeds te zijn, zeggende: "dat Hij hunner godvruchtigheid en die van hun vaderen gedachtig was; dat Hij hen daarvoor vergelden zou, gelijk Hij de anderen deswege vergolden had; dat het uit die hoofde was dat Hij hen zo had doen vermenigvuldigen. Dat toen Abraham alleen uit Mesopotamië naar het land Kanaän gegaan was, Hij hem met goederen had voorzien, en zijn huisvrouw vrucht baar gemaakt; dat Hij aan zijn erfgenamen gehele landschappen, Arabië aan Ismaël, Troglopitis aan de kinderen van Ketura, en het land Kanaän aan Isaäk gegeven had. Dat zij zonder ondankbaarheid, ja zonder ongodsdienstigheid niet konden vergeten de gelukkigen uitslag, die zij door zijn bijstand in de oorlog gehad hadden. Dat de naam van Jakob vermaard geworden was, zo wegens het geluk, waarin hij had geleefd, als door hetgeen hij zijn nakomelingen als door erfrecht nagelaten had, en ook omdat hij in Egypte maar met zeventig personen gekomen zijnde, zijn nakomelingschap ten getale van zeshonderd duizend mensen vermenigvuldigd was. Dat hij zich derhalve mocht verzekerd houden dat Hij zorg voor hen in ‘t algemeen, en voor hem in het bijzonder zou dragen. Dat de zoon, van wien zijn huisvrouw zwanger ging, dat kind was, voor welks geboorte de Egyptenaars zo bevreesd waren, dat zij om diens wil al de zoontjes der Israëlieten deden sterven, maar dat het echter gelukkig ter wereld zou komen, zonder te kunnen ontdekt worden door degenen, wien dat wreed onderzoek aanbevolen was. Dat hij tegen alle hoop opgevoed, zijn volk van de slavernij zou verlossen, en dat zulk een grote daad zijn nagedachtenis niet alleen onder de Hebreeën, maar ook onder alle volken der aarde vereeuwigen zou. Dat zijn broeder van zo grote verdienste zou wezen dat hij tot Hogepriester zou verheven, en dat al zijn nakomelingen met die waardigheid vereerd zouden worden."

87 Amram verhaalde dit gezicht aan zijn huisvrouw geheten Jochébed, en hoewel hetzelve hun zo gunstig was, echter was hun bekommerdheid niet te minder omdat zij het niet konden laten steeds voor hun kind beducht te zijn, en dat zulk een groot geluk als hetzelve hun beloofde, hun ongelooflijk toescheen. Maar het baren van Jochébed deed welhaast de waarheid van deze godsspraak zien, want zij was zo spoedig en gelukkig, en haar weeën waren zo licht, dat de Egyptische vroedvrouwen geen kennis daarvan konden bekomen. Zij voedden dit kind heimelijk op, de tijd van drie maanden; maar Amram toen vrezende dat, zo het ontdekt werd, de Koning hem en zijn zoon zou doen doden, en dat alzo hetgeen hem voorzegd was niet zou gebeuren, oordeelde dat hij aan Gods voorzienigheid de behoudenis van een kind, dat hem zo lief en waard was, moest overlaten, denkende dat, schoon hij het altijd had kunnen verbergen, het een verdrietig leven zou wezen zich in een gestadig gevaar, zo voor zichzelf, als voor zijn zoon, te zien; in plaats dat hij, hem in Gods handen stellende, vast geloofde dat Hij door de uitkomst de waarheid Zijner beloften bekrachtigen zou. Na dan dit besluit genomen te hebben, maakten hij en zijn huisvrouw, naar de grootte van het kind, een kistje met biezen doorvlochten; en opdat er het water niet doordringen zou, bestreken zij het met lijm, leiden er het kindje in, zette de het kistje in de rivier, en bevalen het aan de Goddelijke voorzienigheid. Miriam, des kinds zuster, ging op des moeders bevel langs de andere kant van de vloed, om te zien waar het belanden zou. God gaf toen duidelijk te kennen, dat alle zaken niet naar de raadslagen der menselijke wijsheid, maar volgens het voornemen van zijn aanbiddelijk beleid uitvallen; en dat hoe zorgvuldig zulken, die anderen willen verderven, ook voor hun eigen nut of hun bijzondere veiligheid mogen zijn, zij echter dikwijls in hun hoop bedrogen worden; maar dat daarentegen degenen, die op Hem alleen vertrouwen, voor de grootste gevaren tegen allen schijn bewaard worden, gelijk het met dit kind ging. Want terwijl dit biezen kistje ter genade van het water dreef, beval Thermutis, des Konings dochter, die langs de rivier wandelende hetzelve gezien had, aan enigen van de haar zich in het water te begeven om het te halen. Deze brachten het daarop bij haar; en zij werd zo bewogen door de schoonheid van het

kind, dat zij niet moe werd het aan te kijken, en het besluit nam om het te doen opvoeden. Invoege dat het door een geheel buitengewone gunste Gods opgebracht werd zelfs door diegenen, welke om deszelfs wil zijn ganse volk wilden verdelgen. Deze Prinses beval terstond dat men een voedster zou opzoeken; men bracht er haar éne, maar het kind wilde er niet aan zuigen, noch ook aan iemand van de anderen, welke men bij haar bracht.
Mirjam hierop zich gedragende alsof zij bij geval daar aankwam, zei tot de Prinses: "‘t Is te vergeefs, Mevrouw, dat gij al die voedsters doet halen, want zij zijn niet van dezelfde landaard als dat kind; maar indien gij er een uit de Hebreeën nam, mogelijk zou het kind er geen afkeer van hebben. "Thermutis keurde die raad goed, en zei dat Mirjam er een zou gaan zoeken. Deze ging terstond heen, en haalde Jochébed, die bij niemand als de moeder van het kind bekend was; en het zoog dadelijk aan haar, zodat de Prinses haar beval het zeer zorgvuldig op te voeden. Zij noemde het Moyses, dat is te zeggen: uit het water behouden; want *Mo* betekent in de Egyptische taal water, en *yses* behouden.
Gods voorzienigheid werd ten enenmale in hem bewaarheid: hij werd de grootste personage, die er ooit onder de Hebreeën geweest is, en hij was de zevende van Abraham; want Amram zijn vader was de zoon van Kathi, Kathi was die van Levi, Levi was de zoon van Jakob. Jakob was de zoon van Isaäk, en Isaäk die van Abraham. Nadat Mozes begon op te groeien, betoonde hij meer verstands, dan zijn ouderdom meebracht: ja zelfs onder het spelen gaf hij tekenen dat er iets groots en ongemeens van hem te verwachten stond. Toen hij drie jaren oud was deed God op zijn gelaat zulk een bijzondere schoonheid uitblinken, dat zelfs de meest stuurse mensen daardoor verrukt werden. Hij trok de ogen van allen, die omtrent hem kwamen, tot zich, en hoe groot hun haast ook was. zij moesten stilstaan om hem te bekijken, en zich over hem te verwonderen. Thermutis ziende hem zo vol van bevalligheden, en zelf geen kinderen hebbende, besloot hem tot haar zoon aan te nemen. Daarom bracht zij hem bij haar vader, en na een verhaal van zijn schoonheid, en het verstand, dat hij al deed blijken, gedaan te hebben, zei zij tot hem: dit is een geschenk, wat de Nijl mij op een wonderlijke wijze gegeven heeft; ik heb dit knaapje uit zijn armen ontvangen; ik heb voorgenomen het tot mijn kind aan te nemen, en ik bied het u aan tot een erfgenaam, omdat gij geen zonen hebt. "Dit gezegd hebbende, gaf zij het kind mij zijn handen; de Koning nam het met vermaak aan, en om zijn dochter te verplichten, drukte hij het tegen zijn borst, en zette zijn kroon op zijn hoofd. Mozes, als een kind dat speelt, nam ze af, wierp ze ter aarde, en trad er op. Dit bedrijf werd aangemerkt als een zeer kwaad voorteken; en de wetgeleerde, die voorzegd had, dat zijn geboorte dodelijk voor Egypte zou zijn, werd er zo door ontsteld, dat hij begeerde dat men hem op staande voet doden zou. "Dit is, heer Koning, "zei hij", dat kind, wegens hetwelk God ons te kennen gegeven heeft, dat zijn dood onze rust zou verzekeren. Bij ziet reeds dat de uitkomst mijn voorzegging bekrachtigt, omdat het nauwelijks geboren is, of het versmaadt uw grootheid, en treedt uw kroon met voeten; maar als gij het doet sterven, zult gij de Hebreeën de hope, die zij er op stellen, doen verliezen, en gij zult uw volk van vrees verlossen. "Thermutis, hem dus horende spreken, nam het kind weg, zonder dat de Koning zich daartegen verzette, omdat God hem de gedachte benam van het te doen doden.
Inmiddels werd het knaapje met grote zorgvuldigheid door de Prinses opgevoed, en gelijk de Hebreeën zich daarover verblijdden, zo baarde het bij de Egyptenaren argwaan. Maar doordien zij niemand zagen van degenen, op welke de kroon kon komen te vervallen, van wien zij een gelukkige regering konden hopen, al ware het dat Mozes er niet was, lieten zij de gedachte van hem te doden, varen.

88 Zodra deze knaap, alzo geboren en opgebracht, tot een ouderdom gekomen was om blijken van zijn moed te kunnen geven, verrichtte hij daden van dapperheid, die niet toelieten te twijfelen aan hetgeen wegens hem voorzegd was, dat hij de roem zijns landaards zou verheffen, en de Egyptenaars vernederen, en dat bij deze gelegenheid. De grenzen van Egypte

werden door de Ethiopiërs, die er dicht aan wonen, geplunderd; waarop de Egyptenaars hen met een krijgsheir tegentrokken, maar zij werden in een slag overwonnen, en moesten met schande wijken. De Ethiopiërs, opgeblazen door deze zege, oordeelden dat het een lafhartigheid zou geweest zijn zich niet van hun geluk te bedienen, en vleiden zich met de waan van gans Egypte te zullen bemachtigen. Zij trokken er dan van verscheidene kanten in, en de grote buit, die zij maakten, zonder enigen weerstand te ontmoeten, vermeerderde hun hoop van hun toeleg uit te voeren. Dus togen zij tot aan Memfis, en tot aan de zee. De Egyptenaars, zich te zwak bevindende om zulk een grote macht te stuiten, zonden naar het orakel om raad, en kregen door een heimelijk besluit Gods tot antwoord, dat zij een Hebreeër te hulp moesten nemen. De Koning kon uit die woorden gemakkelijk besluiten, dat Mozes de man was, die de Hemel beschikt had om Egypte te behouden. en hij verzocht hem van zijn dochter. om hem tot veldoverste van zijn heer aan te stellen. Zij stond zulks toe, en zei dat zij achtte hem daardoor een groten dienst te doen; maar zij noodzaakte hem ook zich met ede te verbinden, dat men hem geen leed doen zou, en terwijl zij haar grote genegenheid voor Mozes alzo betuigde, kon zij zich niet bedwingen de Egyptische priesters met verwijt te vragen, of zij zich niet schaamden dat ze iemand, wiens bijstand zij gedwongen waren te verzoeken, als een vijand hadden willen behandelen, en hem het leven benemen. Men kan licht denken dat Mozes de bevelen des Konings en der Prinses, die zo roemrijk voor hem waren, met vermaak gehoorzaamde, de schriftgeleerden der beide volken waren er gelijk over verheugd om verschillende redenen: de Egyptenaars hoopten dat, als zij hun vijanden onder het beleid van Mozes overwonnen hadden;, zij gemakkelijk gelegenheid zouden vinden om hem verraderlijk te doden, en de Hebreeën lieten zich voorstaan dat zij onder zijn gelegde uit Egypte zouden kunnen trekken, en zich van de slavernij bevrijden.

Inmiddels was deze uitmuntende veldheer niet zodra aan het hoofd van het heir gesteld, of hij maakte dat men zich over zijn voorzichtigheid verwonderde; want in plaats van langs de Nijl te trekken, toog hij midden door het land, om alzo de vijanden te verrassen, die geenszins dachten dat hij bij hen zou hebben kunnen komen door zulk een gevaarlijken weg, wegens de menigte van velerlei slangen, die zich daar ophouden, want daar zijn er, die nergens anders gevonden worden, en die niet alleen vreselijk zijn wegens haar venijn, maar ook schrikkelijk om te aanschouwen, omdat zij, vleugels hebbende, de mensen op de aarde aanvallen, en zich ook in de lucht verheffen om op hen neer te schieten. Mozes, om zich daarvoor te behoeden, deed in kooien van riet gemaakt, zekere vogels zetten, genoemd Ibis, die heel mak zijn tegenover de mensen, maar doodvijanden van de slangen, welke niet minder voor hen vrezen dan voor de herten. Maar ik behoef van deze vogelen niet meer te zeggen, omdat zij de Grieken niet onbekend zijn. Toen Mozes met Zijn heir in deze gevaarlijke landstreek gekomen was, liet hij deze vogels los, toog door dat middel zonder gevaar voort, overviel de Ethiopiërs, bestreed hen, dreef hen op de vlucht, en deed hun de hoop van Egypte te overmeesteren, verliezen. Zulk een grote overwinning stelde zijn voornemen geen palen, maar hij trok in hun land, nam veel van hun steden in, plunderde ze, en deed er een grote slachting. Zulk een heerlijke voorspoed deed de moed der Egyptenaren zo aanwassen, dat zij geloofden alles te kunnen uitvoeren onder het gelegde van zulk een uitmuntende hoofdman, en de Ethiopiërs daarentegen hadden niet dan het beeld der slavernij en des doods voor ogen. Deze uitmuntende veldheer dreef hen tot binnen Saba, de hoofdstad van Ethiopië, welke Kambyses, Koning der Perzen, naderhand Meroë, naar de naam van zijn zuster, noemde.

Daar belegerde hij hen, hoewel die plaats voor onwinbaar kon geacht worden, omdat zij, behalve haar sterke vestingen, van drie rivieren, de Nijl, Astapus, en Astobora, waarvan de overtocht zeer moeilijk is, omringd was: zodat zij op een eiland liggende, niet minder beschut werd door het water, hetwelk haar van alle kanten besloot, dan door de kracht van haar muren en bolwerken; de dijken, die haar voor de overstroming dier rivieren beschermden, strekten desgelijks tot een beschutsel, wanneer de vijanden het water al gepasseerd waren. Terwijl

Mozes het verdriet had van te zien dat zoveel moeilijkheden tezamen het veroveren der stad bijna onmogelijk maakten, en dat het zijn heer speet dat de vijanden niet meer tot handgemeenschap durfden komen, gebeurde het dat Tharbis, dochter des Konings van Ethiopië, hebbende hem van de muren in een aanval buitengewone daden van kloekmoedigheid en beleid zien doen, tot zulk een verwondering kwam over zijn dapperheid, die het geluk van Egypte had verheven, en Ethiopië, te voren heldhaftig, had doen sidderen, dat zij haar hart door liefde tot hem verwond gevoelde; en omdat haar verliefde zucht steeds aangroeide, zond zij iemand om zichzelf hem ten huwelijk aan te bieden. Hij nam die voorslag aan, mits dat zij de plaats in zijn handen zou leveren, en hij bekrachtigde zijn belofte met een eed. En nadat hij de Ethiopiërs verwonnen, die Prinses getrouwd, en God voor zoveel gunsten, hem bewezen, gedankt had, bracht hij de overwinnende Egyptenaars weer in hun land.

89 Maar deze ondankbaren, in plaats van zich voor hun behoudenis, die zij aan hem verschuldigd waren, erkentelijk te tonen, vermeerderden hun haat tegen hem, en poogden meer dan ooit hem te verderven; want zij vreesden dat de roem, die hij verkregen had, hem zo opgeblazen zou doen worden; dat hij zich meester van Egypte zou trachten te maken. Zij raadden de Koning hem te doen doden; en die Vorst leende een oor aan die praat, omdat Mozes grote achting hem argwaan gaf, en dat hij begon te vrezen, dat deze zich boven hem verheffen zou, waarin hij gestijfd werd door zijn priesters, die om hem meer daartoe aan te sporen, hem onophoudelijk zijn gevaar voorstelden. Alzo gaf hij zijn stem tot Mozes dood, die onvermijdelijk zou geweest zijn, indien hij niet des Konings voornemen ontdekt, en daarop zich aanstonds weggemaakt had. Hij vluchtte in de woestijn, en dat alleen was zijn behoudenis, omdat zijn vijanden zich niet konden inbeelden dat hij die weg genomen had. omdat hij daar niets te eten vond, werd hij van groten honger gekweld, maar hij leed het met geduld; (Exod. 2) en nadat hij lang gegaan had, kwam hij eindelijk omtrent de middag bij de stad Midian, gelegen aan de oever van de Rode zee, en alzo genoemd naar één van de zonen, die Abraham bij Kétura geteeld had. Omdat hij zeer vermoeid was, ging hij bij een put zitten rusten, en kreeg bij dat voorval gelegenheid om zijn dapperheid te tonen, en zich daardoor een weg tot beter staat te banen, en dat in dezer voege. Een priester genaamd Raguël, of anders Jethro, zeer aanzienlijk onder de zijnen, had zeven dochters, die volgens de gewoonte der Trogloditische vrouwen, het vee van haar vader hoedden. Omdat nu het zoete water schaars in dat land was, haastten de herders en herderinnen zich om het te gaan putten, en er hun beesten mee te drenken. Alzo gebeurde het dat deze zusters die dag het eerst bij de put kwamen, water daaruit schepten, en er de bakken mee vulden, om haar kudde te drenken. Maar enige herders daar bijkomende, jaagden haar weg, en namen het water, hetwelk zij niet zonder moeite geput hadden. Mozes dit trots geweld ziende, oordeelde het een schande voor hem te zijn zulks te dulden: daarom dreef hij die moedwillige weg, en verleende aan deze dochteren de bijstand, welke de billijkheid van hem vereiste. Zij verhaalden aan haar vader, wat hij harenthalve gedaan had, en verzochten hem dat hij zijn erkentelijkheid aan die vreemdeling voor de dienst, welke zij van hem genoten hadden, wilden betonen. Raguël prees haar dankbaarheid, deed Mozes halen, en vergenoegde zich niet met hem voor zo een edelmoedige daad te bedanken, maar gaf hem Sippora, ééne zijn dochteren, ten huwelijk, en daarboven het opzicht over zijn vee, waarin te die tijde de rijkdom van een volksstam bestond.

90 Terwijl Mozes dan bij zijn schoonvader woonde en zijn kudde hoede, (Exod. 3 en 4) dreef hij ze eens ter weide op de berg Sinaï, die der hoogste is van dat ganse landschap, en daar benevens zeer welig van weiland was, zo om zijn natuurlijke vruchtbaarheid, als omdat de andere herders daar niet kwamen ter oorzaak van de heiligheid dier plaatse, waar men zei dat God woonde. Daar was het dat hij een wonderbaar gezicht had. Hij zag een brandend doornbos, hetwelk in dier voege van de vlammen omringd was, dat het scheen alsof het er van

verteerd zou worden, zonder dat nochtans de bladeren, bloemen of takken in het minste daardoor beschadigd werden. Dit wonderwerk verbaasde hem; maar nooit was iemands schrik groter dan de zijn, toen hij uit het midden van het doornbos een stem hoorde, die hem bij zijn naam riep en hem vraagde: wie hem zo stout gemaakt had van op een heilige plaats te komen, die niemand nog ooit had durven genaken, en hem voorts beval van die vlam te wijken zonder zijn nieuwsgierigheid verder uit te strekken, maar zich te vergenoegen dat hij verdiend had die te zien, als zijnde een waardig navolger van de deugd van zijn vaderen. Deze stem voorzei hem ook de heerlijkheid, die hem nakende was, en dat de bijstand, welke hij van God zou ontvangen, hem vermaard onder de mensen maken zou; en zij beval hem onbeschroomd weer naar Egypte te keren om de Hebreeën uit hun wrede slavernij te verlossen. want, voegde die zelfde stem daarbij, "zij zullen zich meester maken van dat vruchtbaar en overvloedig land, hetwelk Abraham, de oorsprong van uw geslacht, bewoond heeft, en ze zullen dat groot geluk aan uw wijs beleid verschuldigd zijn. Maar nadat gij hen alzo uit Egypte zult geleid hebben, zo verzuim niet terzelfder plaatse een offerande te offeren."

91 Mozes nog verbaasder over hetgeen hij hoorde dan over hetgeen hij gezien had, zei: "Grote God, wiens almachtigheid ik aanbid, welke Gij zo menigmaal ter gunste mijner voorouderen hebt doen blijken, ik zou zonder de uiterste dwaasheid uw bevelen niet ongehoorzaam kunnen zijn. Maar omdat ik maar een algemeen persoon zonder gelag ben, vrees ik dat ik dit volk niet zal kunnen overreden, een land, daar zij zolang gewoond hebben, te verlaten, om mij te volgen daar, waar ik hen zou willen leiden. En wanneer ik hen daartoe al kon doen besluiten, hoe zou ik de Koning kunnen dwingen hen te laten vertrekken, naardien Egypte het geluk, dat het geniet, aan hun arbeid verschuldigd is." Hij alzo gesproken hebbende, beval God hem op zijn bijstand te vertrouwen, verzekerde hem dat Hij hem in die onderneming niet verlaten zou, en beloofde hem zijn woord in zijn mond te leggen wanneer hij redenen zou moeten gebruiken, en hem met zijn kracht aan te doen als het op enig werk aankwam. Om hem nu een blijk daarvan te geven, beval Hij hem een staf, die hij in zijn hand had ter aarde te werpen. Mozes gehoorzaamde, en die staf veranderde in een slang, die op haar buik kroop, verscheidene kronkels met haar staart maakte, en haar kop opbeurde als om zich te verweren, indien men haar zou hebben willen aantasten; en straks daarop was er geen slang meer te zien, maar de staf vertoonde zich als te voren. Vervolgens beval God Mozes zijn hand in zijn boezem te steken: hij deed het, en haalde ze zo wit als kalk daar weer uit, waarna zij terstond weer haar vorige gedaante keerde. Voorts belastte Hij hem water in een nabijgelegen plaats te scheppen; hij deed zulks, en het veranderde in bloed. God, ziende dat deze wonderwerken hem verbaasden, beval hem moed te grijpen, met verzekering van zijn bijstand, belovende hem dat Hij zijn zending door dergelijke wonderwerken bekrachtigen zou. Thans gebood Hij hem aanstonds te vertrekken, en dag en nacht voort te reizen, om zijn volk te verlossen, omdat Hij niet dulden kon dat het langer onder zulk een zware dienstbaarheid verzuchtte. Mozes, dus veel gezien en gehoord hebbende, kon niet langer aan de uitwerking van Gods beloften twijfelen, daarom bad hij, dat Hij hem dezelfde macht om wonderwerken te doen, waarmee Hij hem nu begunstigde, ook in Egypte geliefde te verlenen, en dat hij bij de genade van hem zijn stem te hebben doen horen, ook die van hem zijn naam te zeggen, wilde voegen; opdat hij Hem beter zou kunnen aanroepen, wanneer hij Hem een offerande opofferde. God stond hem die gunst toe, hetwelk Hij nooit aan enig mens op aarde gedaan had; maar het is mij niet geoorloofd die naam te melden.

92 Mozes, verzekerd van Gods hulp en macht, welke Hij hem verlenen zou om wonderwerken te doen, telkens als Hij het nodig oordeelde, schepte grote hoop om de Hebreeën te verlossen en de Egyptenaars te vernederen. Hij verstond terzelfder tijd dat Faraö, onder wiens regering hij uit Egypte was gevlucht, gestorven was. Derhalve verzocht hij van Raguël zijn schoonvader

verlof om derwaarts te keren voor de welstand zijns volks; en het viel hem niet zwaar zijn toestemming te bekomen. Daarop begaf hij zich op weg met zijn huisvrouw, nevens Gerson en Eleazar, zijn twee zonen, waarvan de naam des eersten Pelgrim, en die des anderen Gods hulp betekent, omdat het de Goddelijke hulp was, die hem voor de lagen der Egyptenaren behoed had. Aäron zijn broeder, hem op Gods gebod op de grenzen van Egypte tegemoet gegaan zijnde, verhaalde hij deze alles, wat hem op de berg wedervaren was, en de bevelen, welke God hem gegeven had. De voornaamste der Israëlieten kwamen ook tot hem; en om hen te verplichten dat zij zijn woorden geloof gaven, gebruikte hij in hun tegenwoordigheid de macht, welke hij had om wonderwerken te doen. hun verbaasdheid deswege strekte hun tot verzekering, en zij begonnen alles van Gods bijstand te verhopen.

93 Mozes alzo ziende dat de vurige begeerte, (Exod. 5) welke de Hebreeën hadden om van de dienstbaarheid ontslagen te zijn, hen bewoog om hem een volkomen gehoorzaamheid te bewijzen, ging naar de nieuwen Koning toe, stelde hem de diensten voor, welke hij de Koning, zijn voorzaat, tegen de Ethiopiërs had bewezen, waarvoor men hem met ondankbaarheid vergolden had; verhaalde wat God op de berg Sinaï tot hem gezegd, en de wonderwerken, welke Hij gedaan had, om hem geloof aan zijn beloften te doen slaan, en bad hem dat hij door zijn ongeloof de wil van die Opperheer aller Koningen niet mocht weerstaan. (Exod. 7) Farao spotte met deze reden; weshalve Mozes in zijn tegenwoordigheid dezelfde wonderen deed, welke hij op de berg Sinaï gedaan had. Deze Vorst, in plaats van er door bewogen te worden, werd toornig, en zei hem dat hij een booswicht was, die weleer gevlucht zijnde om de slavernij te ontgaan, zich in de zwarte kunst had doen onderwijzen, om door zijn beguichelingen te bedriegen; dat hij priesters van zijn wet had, die hetzelfde konden doen; dat Mozes daarom zich niet had te beroemen alsof hij de enige was, aan wien God die genade bewees, en alzo het eenvoudige volk te misleiden, door hun wijs te maken dat er iets Goddelijks in hem was. Vervolgens ontbood hij zijn priesters; deze gekomen zijnde, wierpen hun staven op de grond, en ze werden in slangen veranderd. Mozes, zonder zich eens daarover te verwonderen, antwoordde: "ik veracht geenszins, heer Koning, de wetenschappen der Egyptenaren; maar hetgeen ik doe is zo ver boven hun kennis en toverkunst, als de Goddelijke zaken de menselijke te boven gaan, ik zal duidelijk tonen dat de wonderwerken, die ik doe, niet, gelijk de hun, maar een ijdele schijn van waarheid hebben, om eenvoudige en lichtgelovige mensen te bedriegen; maar dat ze uit Gods kracht en vermogen voortkomen." Dit gezegd hebbende, wierp hij zijn staf ter aarde, en beval hem zich in een slang te veranderen: dit geschiedde, en deze verslond al de staven der Egyptenaren, welke ook slangen geleken; daar na tot zijn vorige gedaante wedergekeerd zijnde, vatte Mozes hem met zijn hand weer op.
De Koning, in plaats van zich over zulk een grote wonderdaad te verwonderen, werd meer en meer in toorn ontstoken, en na tot Mozes gezegd te hebben, dat zijn wetenschap en kunsten hem onnut zouden zijn, beval hij degenen, die het opzicht had over de werken, welke men de Israëlieten oplegde, dat men die nog verzwaren zou. Hierop onthield die ambtenaar hun het stro, dat hij gewoon was hun tot het maken van tichelstenen te verschaffen; zo dat zij, na de gansen dag gewerkt te hebben, des nachts stro moesten gaan zoeken, hetwelk hun arbeid verdubbelde. Mozes, zonder zich over de dreigementen des Konings te ontzetten of door de gestadige klachten der Hebreeën, die zeiden dat al zijn pogingen nergens anders toe dienden dan om hun lijden te vergroten, bewogen te worden, bleef pal in ‘t bevorderen van zijn toeleg, en omdat hij zulks ondernomen had alleen uit een brandende begeerte tot hun vrijheid, besloot hij die teweeg te brengen in weerwil van de Koning en henzelf. Hij kwam dan weer bij de Vorst, om van hem te verzoeken dat hij de Hebreeën wilde toelaten naar de berg Sinaï te gaan, om Gode een offerande te offeren, gelijk Hij bevolen had. Wijders hield hij hem voor, dat hij de wil des Hemels niet behoorde te wederstreven; maar dat terwijl God hem nog gunstig was, zijn eigen belang hem verplichtte aan dit volk de vrijheid toe te staan, welke hij voor hen

verzocht. Dat indien hij dit weigerde, hij niemand dan zichzelf de oorzaak van zijn ongeluk zou kunnen wijten, wanneer hij door zijn ongehoorzaamheid allerlei straffen op zich zou halen; dat hij zich kinderloos zou zien; dat de lucht, de aarde, en al de andere grondstoffen hem teger. zouden zijn, en dienaars der Goddelijke wrake worden. Voorts dat de Hebreeën, schoon hij het niet wilde toelaten, evenwel uit zijn rijk zouden trekken; en dat de Egyptenaars de straffen hunner verstoktheid niet zouden kunnen ontwijken.

94 Dit vertoog van Mozes maakte geen indruk op ‘s Konings gemoed, en de Egyptenaars werden door allerlei plagen gedrukt. Ik zal die ieder bijzonder verhalen, zo om haar ongemeenheid, als om de waarheid van hetgeen Mozes gezegd had te tonen, en om de mensen meteen aan te wijzen, hoeveel er hun aan gelegen is God niet te vertoornen, die hun zonden zo schrikkelijk kan straffen. Het water van de Nijl veranderde in bloed; (Exod. 7) en omdat het Egypte aan bronnen ontbreekt, werden de inwoners gewaar dat de dorst één van de grootste ongemakken is, want het water van die rivier had niet alleen de kleur van bloed, maar men kon het niet drinken zonder hevige pijnen te gevoelen; maar voor de Israëlieten was het zo zoet en goed als van te voren. De Koning, door dit wonderteken verbaasd, en voor zijn onderdanen bekommerd, stond de Hebreeën toe te vertrekken; maar zodra had dit euvel niet opgehouden, of hij keerde weer tot zijn vorig opzet, en trok het verlof, dat hij eerst gegeven had, wederom in. God, om hem te straffen, dat hij de genade, welke Hij hem bewezen had door hem van zulk een gesel te verlossen, zo kwalijk erkende, sloeg Egypte met een andere plaag. Sene ontelbare menigte van kikvorsen bedekte de aarde (Exod. 7, 8, 9) zodat zij alles, wat die voortbracht, opaten; de Nijl werd er metterhaast ook van vervuld, en een gedeelte, dat in het water van die rivier stierf, besmette hetzelve in dier voege, dat men het niet drinken kon. Men zag het slijk op het veld evenzo een menigte van zulk gedierte voortbrengen, waaruit een andere slijm ontstond, die nog vuiler was dan de eerste. Deze vorsen kwamen ook in de huizen, in de ketels, en in de schotels, bedierven al de spijzen, sprongen tot in de bedden, en vergiftigden de lucht door hun stank. De Koning, ziende zijn land in zulk een ellende, beval Mozes met al zijn volk te gaan, waar hij wilde. Terstond verdwenen de kikvorsen, en het aardrijk en de rivieren werden in hun vorige staat hersteld. Maar deze Vorst vergat toen het onheil, dat hem zulk een vrees had aangejaagd, en gelijk alsof hij nog groter op zich wilde halen, herriep hij het verlof, dat hij zijns ondanks verleend had. Maar God strafte hem over dit verbreken van zijn woord, hetwelk een Vorst geenszins betaamde. De Egyptenaars vonden zich overstelpt met zulk een menigte van luizen, dat zij er jammerlijk door geplaagd werden, zonder enig hulpmiddel te kunnen vinden. Deze grote en schandelijke kwaal maakte de Koning zo bevreesd, dat hij de Hebreeën toestond heen te gaan; maar zodra was ze niet opgehouden, of hij beval dat hun vrouwen en kinderen te pand zouden blijven. God ziende, dat deze Vorst zich inbeeldde dat hij de storm, die gereed was om zijn rijk ten enenmale te verdelgen, altoos zo zou kunnen afkeren, even alsof het Mozes, en niet Hijzelf was, die hem en zijn volk strafte over de wrede vervolging, welke zij tegen de Hebreeën pleegden, zond zulk een overgrote menigte van verscheidene ongedierte, tot die tijd onbekend, dat de aarde zo zeer daarmee bedekt werd, dat men die onmogelijk kon bebouwen. veel personen stierven er van, en die in het leven bleven, werden besmet van het venijn, hetwelk zo veel zieken en lijken maakten. Maar zelfs dit was niet machtig de Koning te bewegen om Gods wil ganselijk te gehoorzamen; Want hij gaf verlof dat de vrouwen met haar mannen zouden heentrekken, maar beval dat hun kinderen blijven zouden. Zulk een grote hardnekkigheid van deze Vorst om Gods bevel te weerstaan, haalde over zijn onderdanen, om zijnentwille, nog grotere plagen dan die zij reeds geleden hadden. Zij werden allen met zweren bedekt, en velen stierven er jammerlijk aan. Deze schrikkelijke gesel niet machtig zijnde om Farao's hart te bewegen, zo sloeg God Egypte met een plaag, die het nog nooit ondergaan had. Hij deed een dichten hagel van zulk een bijstere grootte neervallen, dat men in de Noordse landen, die daaraan meest onderhevig zijn, niet

gewoon is iets dergelijks te zien; en men was nochtans al vrij diep in de lente. Al de vruchten werden hierdoor bedorven, en daar kwam als een wolk van sprinkhanen, die alles, wat er nog overgebleven was, verteerden, zo dat de Egyptenaars alle hoop verloren van iets te zullen inoogsten. Indien het de Koning alleen aan verstand gescheeld had, zouden al die plagen te samen hem tot inkeer moeten gebracht hebben om dit voor te komen; maar hoewel hij de oorzaak daarvan genoeg begreep, nochtans was zijn boosheid zo groot, dat hij steeds in het wederstreven van Gods wil volhardde, even alsof het in zijn macht geweest ware Hem te weerstaan, en dat geen belangstelling in de welvaart zijns volks, hetwelk hij voor zijn ogen zag vergaan, machtig was hem te stuiten. Hierom stond hij aan Mozes toe, dat hij de Israëlieten met hun vrouwen en kinderen zou uitleiden, mits dat zij al hun goederen voor de Egyptenaren zouden laten, tot vergelding van hetgeen die verloren hadden. Mozes hield hem voor dat die voorslag niet billijk was, omdat de Hebreeën daardoor buiten vermogen gesteld werden om Gode offeranden te offeren. Terwijl de tijd dus met twisten verliep, werden de Egyptenaars met zulk een dikke duisternis omringd, (Exod. 10, 11, 12) dat zij niet het minste licht konden zien om er hun gang naar te richten, waardoor velen sneuvelden, en anderen vreesden in dergelijk een ongeluk te zullen vervallen. Deze duisternis duurde drie dagen en drie nachten, zonder dat Faraö besluiten kon de Israëlieten te laten trekken. Nadat zij verdwenen was, kwam Mozes bij hem, en zei tot hem: "Hoe lang zult gij Gods wil wederstreven? Hij beveelt u de Hebreeën te laten gaan, daar is geen ander middel overig om u te bevrijden van zoveel plagen, die u drukken." Deze Vorst, door toorn vervoerd, dreigde hem het hoofd te doen afhouwen, indien hij ooit meer zou bestaan dergelijke taal te voeren.
Mozes antwoordde hem dat hij er dan niet meer van spreken zou; maar dat hij verzekerd was, dat hijzelf en de meeste groten van zijn land hem zouden bidden met al de Israëlieten te willen vertrekken. God, getergd door Farao's tegenstand, besloot de Egyptenaren nog met één gesel te slaan, die hen dwingen zou zijn volk te laten gaan. Hij gebood Mozes de Israëlieten te bevelen, dat zij een offer zouden bereiden op de tienden tegen de veertienden der maand, welke de Egyptenaars Pharmuth, de Hebreeën Nisan, en de Macedoniërs Xantikus noemen; dat zij zich gereed zouden houden tot hun vertrek, en dat zij al hun goederen met zich zouden nemen. Mozes gehoorzaamde, en hij verzamelde hen allen, verdeelde hen in benden en gezelschappen, en als de veertiende dag der maand, welke God daartoe genoemd had, aankwam, offerden zij Hem een offerande, zuiverden hun huizen, door die met bloed met een bundeltje hysop te besprenkelen, en na de maaltijd gehouden te hebben, verbrandden zij al het vlees, dat er nog overig was, als zijnde gereed om te vertrekken. Wij onderhouden deze gewoonte nog, en noemen dat feest Pascha, dat is Doortocht, omdat het in die nacht was dat God door de Israëlieten heengaande, zonder hun enig kwaad te doen, de Egyptenaren met zulk een zware plaag sloeg, dat al de eerstgeborenen daaraan stierven, zodat velen diegenen, die nabij het paleis des Konings woonden, tot Faraö kwamen om hem te bidden dat hij de Hebreeën wilde laten trekken.

95 Hij, zulks niet langer kunnende weerstaan, gaf er Mozes bevel toe, menende dat de Hebreeën niet zodra vertrokken zouden zijn, of men zou de rampen, die Egypte drukten, zien ophouden. De Egyptenaars gaven hun zelfs geschenken, sommigen uit verlangen om hen te zien wegtrekken, en anderen wegens de omgang, die zij met hen gehad hadden; ook betuigden zij door hun tranen het leedwezen, dat ze hadden van hen zo kwalijk behandeld te hebben. De Israëlieten namen hun weg door de stad Letopolis, die toen woest lag, en waar Kambyses later, toen hij Egypte plunderde, een andere stad, genaamd Babylon, gesticht heeft; en zij trokken zo spoedig voort, dat zij de derden dag te Baälsefon, aan de oever van het Rode meer gelegen aankwamen. Omdat het daar ter plaatse zo onbewoond was, dat men er niets te eten vond, kneedden zij meel met water, leiden het te roosten, en speisden er zich dertig dagen mede, maar toen begon het hun te ontbreken, schoon zij het zeer bezuinigd hadden. Ter gedachtenis

van dit hun gebrek, is het dat wij nog hedendaags een feest van acht dagen vieren, hetwelk wij het feest der ongehevelde broden noemen. De menigte dezes volks nu was bijna ontelbaar, omdat er behalve de vrouwen en kinderen zeshonderd duizend weerbare mannen onder waren.

HOOFDSTUK 6

De Egyptenaars jagen de Israëlieten na met een groot heer, en achterhalen hen aan de oever van de zee. Mozes smeekte in deze nood om Gods bijstand. De Israëlieten togen uit Egypte in de maand Xantikus of Nisan, de vijftienden der maan, (Exod. 12) vierhonderd dertig jaren, nadat onze vader Abraham in het land gekomen was, en ('t Artikel 85 zegt 400 jaren) tweehonderd vijftien jaren, sedert Jakob voet in Egypte had gezet. Mozes was toen tachtig jaren oud, en Aäron zijn broeder drie-en-tachtig. Zij namen Jozefs gebeente met zich, gelijk hij zijn kinderen bevolen had.

97 Nauwelijks waren de Hebreeën vertrokken, (Exod. 14) of het berouwde de Egyptenaren dat zij hen hadden laten gaan; maar de Koning speet het meer dan iemand anders, omdat hij Mozes aanmerkte als een tovenaar, en geloofde dat al de plagen, waarmee Egypte was geslagen geweest, niet dan een uitwerksel van zijn bezwering waren. Daarom beval hij dat men zich zou wapenen om hen na te jagen, en hen te dwingen weer te keren, indien men hen achterhalen kon. Want behalve dat hij zich inbeeldde dat zulks geen wederstreving van Gods wil zou zijn, doordien die nagekomen was door het verlof, dat hij hun gegeven had om te vertrekken, liet hij zich ook voorstaan dat het niet zwaar zou vallen, mensen, die vermoeid en niet gewapend waren, te overwinnen. Daarop jaagden de Egyptenaars hen na langs die ruwe en moeilijke wegen, welke Mozes met voordacht gekozen had, zo opdat zij straf zouden lijden voor het schenden van hun trouw, indien ze uit berouw van hen te hebben laten trekken hen vervolgden; als om voor te komen dat de Filistijnen, naburen van Egypte en vijanden der Hebreeën, kennis van hun tocht kregen. Ook wilde hij, door de gewonen weg naar Palestina te verlaten, die van de woestijn nemen, hoewel deze zeer moeilijk was, om alzo Gode een offerande op de berg Sinaï, volgens het bevel van Hem ontvangen, te offeren, en daarna het land Kanaän in te nemen.

98 Wanneer nu de Hebreeën aan de oever van de Rode zee gekomen waren, vonden zij zich van alle kanten omringd van het heer der Egyptenaren, bestaande uit zeshonderd krijgswagenen, vijftigduizend ruiters, en tweehonderdduizend welgewapende mannen te voet. Hier was geen weg van uitkomst, omdat zij aan de een kant de zee voor zich hadden, en aan de anderen kant besloten waren door een ontoegankelijk gebergte en rotsen, die zich tot aan de oever uitstrekten. Ook was er geen kans om tot een gevecht te komen, omdat zij geen geweer hadden, noch omween beleg uit te staan, omdat al hun leeftocht op was; zodat er geen ander middel, om hun leven te behouden, voor hen over was, dan zich aan de genade hunner vijanden over te geven. Dit uiterste gevaar deed hun al de wondertekenen, welke God ter hunner verlossing gedaan had, vergeten, zo dat zij Mozes over hun ellende beschuldigden; hun onbescheid ging zo ver, dat toen hij hen van Gods bescherming wilde verzekeren, zij gereed waren om hem te stenigen, en vrijwillig weer in hun oude slavernij te keren. Want behalve hun eigen vreze, werden zij ook bewogen door de tranen en het gekrijt hunner vrouwen en kinderen, die door droefheid van zich in zulken uitersten nood te zien, tot wanhoop gebracht waren.

99 Mozes, zonder zich over de vergramdheid dezer grote menigte te ontzetten, bleef vast in zijn voornemen, om zijn toeleg uit te voeren. Hij kon zich niet verbeelden dat God, na zo veel wonderwerken gedaan te hebben om hun vrijheid teweeg te brengen, zou toelaten dat zij vergingen, of weer in de handen hunner vijanden vervielen. mij hun derhalve een hart onder de riem te steken, en hun hoop te doen herleven, sprak hij hen alzo aan: "Indien het maar een mens ware, die lieden tot hiertoe op zulk een wonderbare wijze geleid had, zou gij aan het vervolg van zijn bijstand wel kunnen twijfelen? Maar nu God zelf uw leidsman heeft willen wezen, welk een dwaasheid is het, dat gij op zijn bescherming in het toekomende niet zou betrouwen. Buiten twijfel heeft Hij niet toegelaten dat gijlieden u tot deze staat gebracht zou zien, dan opdat, wanneer gij u zelf verloren acht, en uw vijanden menen dat gij hun niet ontkomen kunt, de bijstand, welke Hij ulieden verlenen zal, aan al de wereld niet alleen zijn onweerstaanbare macht, maar ook de genegenheid, die Hij u toedraagt, klaar doe blijken. Want het is voornamelijk in zodanige gelegenheden, dat het Hem belieft te doen zien dat Hij degenen helpt, die op Hem vertrouwen. Zijt dan niet langer bevreesd, nademaal Hij, die het kleine kan groot maken, en dat zwak is versterken, uw beschermer wil zijn. Laat hun heer, hoe vreselijk het ook zij, ulieden niet verschrikken; en schoon gij aan de één kant door het gebergte, en aan de anderen door de zee besloten zijt, wacht u echter van de moed te verliezen; omdat God, als het Hem belieft, de zeeën droog, en de bergen vlak en effen kan maken."

HOOFDSTUK 7
De Israëlieten gaan droogvoets door de Rode zee, waarin het heir der Egyptenaren hen najagende, verdrinkt.

100 Nadat Mozes alzo gesproken had, leidde hij de Israëlieten naar de zee, in het gezicht der Egyptenaren, die vermoeid van de weg, die zij hadden afgelegd, tot ‘s anderen daags uitstel genomen hadden om hen te bevechten. Toen hij aan de oever gekomen was, hebbende de staf, met welke hij zo veel wonderen gedaan had, in zijn hand, riep hij God om hulp aan, en deed dit vurig gebed: "Gij ziet, Heere, dat het menselijkerwijze onmogelijk is, dit groot gevaar, waarin wij ons bevinden, te ontkomen. Gij alleen kunt dit volk, dat niet uit Egypte gegaan is, dan om U te gehoorzamen; behouden. Onze enige hoop bestaat in uw bijstand, alleen Gij zijt onze toevlucht in deze nood. Gij kunt ons, zo Gij wilt, tegen de woede der Egyptenaren beschermen. Haast U dan, o almachtige God, om uw arm ter onzer begunstiging uit te strekken; en doe de moed en de hoop uws volks in hun flauwhartigheid en wanhoop opwakkeren. Deze zee en de rotsen, die ons besluiten, en zich tegen onzen doortocht aankanten, zijn de werken uwer handen. Gebied hen slechts, Heere! zij zullen uw stemme gehoorzamen. Ja, Gij kunt, indien Gij wilt, ons dwars door de lucht doen ontkomen." Deze uitmuntende leidsman van Gods volk zijn gebed geëindigd hebbende, sloeg de zee met die wonderdadige staf; aanstonds verdeelde zij zich en week weg, om de Hebreeën een vrijen doortocht te laten, en hun een middel te geven om haar droogvoets, gelijk alsof zij op het vaste land gegaan hadden, over te trekken. Mozes, deze uitwerking van Gods hulp ziende, trad er eerst in, en beval de Israëlieten hem op de weg, welke de Almachtige tegen de orde der natuur voor hen gebaand had, te volgen, en de Heere ijverig te danken, omdat het middel, waarvan Hij zich bediende om hen uit zulk een groot gevaar te trekken, ongelooflijk scheen. De Hebreeën, kunnende toen niet langer aan Gods blijkbaren bijstand twijfelen, spoedden zich om Mozes te volgen. De Egyptenaars daarentegen meenden in het eerst dat de vrees hun het verstand beneveld, en hen vervoerd had, om zich in zulk een ogenschijnlijk gevaar, en in een onvermijdelijke dood te storten. Maar toen zij hen reeds ver voortgegaan zagen, zonder enigen hinderpaal ontmoet te hebben, of door enig kwaad getroffen te zijn, jaagden zij hen haastig na, menende dat die nieuwe weg niet minder veilig voor hen zou zijn, dan voor degenen, welke zij dus zonder vrees zagen voorttrekken. De

ruiterij ging dan vooruit, en al het overige heir volgde; en omdat zij veel tijds besteed hadden, om zich vaardig te maken, en de wapenen op te nemen, waren de Israëlieten reeds aan de anderen oever gekomen, eer zij hen achterhalen konden; hetwelk hen vast deed vertrouwen, dat ze zowel als zij, in veiligheid daar belanden zouden. Maar zij waren bedrogen, en wisten niet dat God die weg maar voor zijn volk bereid had, en niet voor hun vervolgers, die hen alleen najaagden om hen te verdelgen. Wanneer dan al de Egyptenaars in deze droge ruimte der zee getreden waren, verenigden de wateren zich in een ogenblik en overstelpten hen. De winden voegden zich bij de baren, om een storm te verwekken; een zware regen viel neer uit de hemel; de bliksems mengden zich onder het gerommel des donders; de donderslagen volgden op de bliksem; en opdat er niets aan al de tekenen der strengste straffen, waarmee God in zijn toorn de mensen tuchtigt, zou ontbreken, bedekte een donkere en ijselijke nacht het vlak der zee; invoege dat er van dit geweldig heir niet een enig mens overbleef om de tijding van dit schrikkelijk ongeval in Egypte te brengen.

101 Wie zou kunnen begrijpen, hoedanig de blijdschap der Israëlieten was, dat zij zich alzo tegen allen schijn, door de almachtigen bijstand Gods behouden, en hun vrijheid, door de verbazende dood diegenen, die hen weer in een nieuwe slavernij meenden te wikkelen, verzekerd zagen? Zij brachten de gansen nacht in vreugde door, en Mozes maakte een lofzang om Gode oneindige dankzeggingen voor deze zo buitengewone gunst te geven. Dit alles heb ik verhaald zoals ik het in de heilige boeken beschreven gevonden heb; en niemand behoort het als een onmogelijke zaak aan te merken, dat mensen, die in de onschuld en eenvoudigheid der eerste tijden leefden, een doorgang ter hunner behoudenis in de zee gevonden hebben, hetzij dat ze zichzelf opende, of dat zulks door Gods wil geschiedde, nademaal dergelijk een zaak lang daarna de Macedoniërs gebeurd is, toen zij de Pamfilische zee onder het gelegde van Alexander doortrokken, toen God zich van dat volk bediende om het rijk der Perzen te vernielen, gelijk al de historieschrijvers, die het leven van die Vorst beschreven hebben, verhalen. Niettemin laat ik het aan ieders vrijheid, om daarover te oordelen, zoals het hem goeddunkt.

102 De volgende dag na dit gedenkwaardig voorval, dreven de winden en de golven de wapenen der Egyptenaren aan de oever, waar de Israëlieten gelegerd waren. Mozes schreef dit toe aan een bijzondere bestiering Gods, die hun alzo een middel verleende om zich van geweer te voorzien. Hij deelde daarop al die wapenen aan hen uit, en om Gods bevel te gehoorzamen, leidde hij hen naar de berg Sinaï, om tot erkentenis dat Hij hen zo wonderdadig gered had, Hem een offerande van geschenken op te offeren.

DERDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
De Israëlieten van dorst versmachtend, willen Mozes stenigen. God doet kwakkelen en Manna neervallen, en water uit een rots komen.

103 De blijdschap, die de Israëlieten gevoelden van zich alzo toen zij zulks het minst verwachtten, door Gods almachtige hand verlost te zien, werd gestoord door de bijstere ongemakken, welke zij aantroffen op de weg naar de berg Sinaï; want die landstreek was zo woest, en de aarde zo dor en onvruchtbaar door gebrek aan water, dat niet alleen de mensen, maar ook de beesten daar geen voedsel vonden. Wanneer zij derhalve het water, hetwelk zij door Mozes bevel hadden medegenomen, verbruikt hadden, werden zij genoodzaakt met groten arbeid, wegens de hardigheid van de grond, putten te delven; maar het water, dat zij er vonden, was zo weinig, dat het voor hen niet genoeg kon wezen, behalve dat het zulk een bitteren en kwaden smaak had dat zij het niet drinken konden.

104 Nadat zij een lange wijl voortgegaan waren, kwamen zij tegen de avond bij een plaats geheten Mara, wegens de bitterheid des waters. (Exod. 14) omdat zij nu zeer vermoeid waren en hun leeftocht ontbrak; hielden zij daar stil; want zij vonden er een put, die, hoewel niet genoegzaam voor zulk een grote menigte, hun echter enigen onderstand in hun nood deed hopen, en hen te meer troostte, omdat men hun gezegd had dat er geen putten op hun gansen weg te vinden waren. Maar dit water was zo bitter, dat noch mensen, noch paarden, noch andere dieren het konden drinken. Dit moeilijk voorval maakte al het volk zeer mismoedig, en Mozes ten hoogste bekommerd, omdat de vijanden, die men daar te bestrijden vond, niet zulke waren, welke men door een edelmoedige weerstand kon afkeren; maar dat het honger en dorst waren, waardoor die grote menigte van mannen, vrouwen en kinderen tot de uitersten nood gebracht waren. Hij wist derhalve niet, wat hij doen zou, en hij gevoelde de ongeneugten der anderen niet min alsof het zijn eigen waren; want ieder keerde zich tot hem; de moeders baden hem zich over haar kinderen te ontfermen; de mannen dat hij medelijden met hun vrouwen wilde hebben, en elk verzocht hem enig hulpmiddel voor zulk een groot kwaad te zoeken. In deze dringende nood wendde hij zich tot God, om van zijn goedheid te verwerven dat Hij dit bitter water zoet maakte: en God gaf hem te verstaan dat Hij hem die gunst inwilligde. Daarop nam hij een stuk hout, hetwelk hij in tweeën spleet, en nadat hij het in de put had geworpen, zei hij tot het volk dat God zijn gebed verhoord had, en dat Hij dit water al het kwaad, dat het had, benemen zou, mits dat zij deden, hetgeen hij hun beval. Zij vraagden wat er dan voor hen te doen stond, en hij zei dat de sterksten onder hen een grote partij water uit de put moesten scheppen, en dat het overige dan goed zou zijn om te drinken. Zij gehoorzaamden, en dus werd het water door het gedurig roeren zuiver, en geschikt om te drinken.

105 Thans braken zij uit die legerplaats op, en kwamen aan een oord, genoemd Elim, hetwelk hun van ver vrij voordelig had toegescheen, omdat zij er dadelbomen zagen; maar zij vonden er maar zeventig, en die nog klein en met weinig vrucht voorzien, wegens de onvruchtbaarheid der aarde. Daar waren ook twaalf bronnen, maar zo flauw, dat ze in plaats van te vloeien, maar lekten. Zij maakten er dan enige kleine groeven, om water te bekomen; maar zij vonden in ‘t graven bijna geen water, (Exod. 16) en zo zij al iets in de hand vingen, was het zandig en troebel. De grote dorst, die dit volk leed, gevoegd bij het gebrek aan eetwaren, omdat die, welke zij hadden medegebracht, in dertig dagen opgeraakt waren, bracht hen tot zulk een vertwijfeldheid, dat zij al de gunsten, van God genoten, en de bijstand, welke zij van Mozes ontvangen hadden, ganselijk vergaten: ja zij beschuldigden hem met een groot geschreeuw, dat hij de oorzaak van al hun wederwaardigheden was, en zij namen stenen op om er hem mee te

gooien. Deze voortreffelijke man, wiens geweten hem niets ten laste leidde, ontzette zich niet dat hij hen dus verbitterd tegen hem zag; maar vertrouwende op God, vertoonde hij zich aan hen met een gelaat, welks deftigheid ontzag baarde, en zei met zijn gewone manier van spreken, die bekwaam was om te overreden: "Dat die ongemakken, welke zij leden, hun de weldaden, die zij van God genoten hadden, niet behoorden te doen vergeten; maar dat zij de genade en gunsten, welke Hij hun bewezen had, toen zij zich zulks in het minst niet durfden beloven, noch ook de volharding van zijn bijstand van zijn goedheid verhopen, zich moesten voor ogen stellen. Dat er zelfs reden was om te geloven, dat Hij hen tot zulk een uiterste niet had laten komen, dan om hun geduld en dankbaarheid eens te beproeven, en te zien, welk van beide de grootste indruk op hun gemoed maakte, of het gevoel der tegenwoordige placht, of de herinnering der verleden weldaden. Dat zij niet uit Egypte getrokken zijnde dan op Gods bevel, ook hadden zorg te dragen, dat zij door hun onerkentelijkheid en hun gemor zich zijn hulp niet onwaardig maakten: dat zij niet ontgaan konden in die zonden te vervallen, indien zij zijn bevelen, en de dienaar van zijn wil versmaadden; dat zij daarin te schuldiger zouden zijn, omdat ze geen oorzaak hadden van te klagen dat hij hen bedrogen had, omdat hij niets had gedaan, dan stipt na te komen hetgeen hem bevolen was. Vervolgens stelde hij hun voor de plagen, waarmee God de Egyptenaars had geslagen, toen deze hen tegen zijn wil poogden te houden: hoe dat Hij de wateren van de Nijl ten aanzien van hun van de in bloed veranderd, en zo bedorven had dat deze ze niet drinken konden, hebbende voor hen zijn gewonen goeden smaak behouden: hoe de zee zich in tweeën gescheiden hebbende, zij in veiligheid aan de andere zijde des oevers gekomen waren; terwijl hun vijanden, die hen langs dezelfde weg najaagden, in de wateren hun graf gevonden hadden: hoe zij zich zonder wapenen bevindende, God hen overvloedig daarvan had voorzien: en eindelijk door hoe velerlei wonderwerken Hij hen menigmaal uit de armen des doods gerukt had. Dat zij derhalve, naardien Hij nooit ophoudt almachtig te zijn, aan zijn bijstand niet moesten wanhopen, maar alles, wat Hij over hen liet gebeuren, geduldig verdragen, en zijn hulp niet aanmerken als al te langzaam, omdat ze juist zodra niet kwam, als zij het gaarne hadden. Dat zij zich ook niet moesten inbeelden, dat God hen in de staat, waarin zij zich bevonden, verlaten had; maar liever denken dat Hij hun standvastigheid, en hun liefde tot de vrijheid eens op de toets wilde stellen, en zien of zij ze genoeg waardeerden, om haar door honger of dorst te verkrijgen; dan of zij het juk ener schandelijke dienstbaarheid, die hen onderwierp aan meesters, welke hen maar als beesten spijsden, om dienst van hen te trekken, hoger achtten. Dat wat hemzelf aanging, hij niet voor zijn persoon vreesde, omdat een dood, die hij ten onrechte leed, hem niet nadelig kon wezen; maar dat hij voor hen beducht was, omdat zij hem het leven niet benemen konden, zonder Gods beleid te veroordelen, en zijn bevelen te versmaden."

106 Deze aanspraak bracht hen tot inkeer; de stenen vielen hun uit de handen; zij hadden berouw over de misdaad, welke zij begaan wilden; en Mozes achtende dat het niet zonder oorzaak was, dat dit volk zich zo ontsteld had, maar dat de nood, waarin zij waren, hen daartoe had gebracht, oordeelde het zijn plicht te wezen Gods bijstand voor hen te verzoeken. Daarom begaf hij zich op een heuvel, om Hem te bidden dat Hij medelijden met zijn volk, hetwelk van niemand dan van Hem alleen hulp kon verwachten, wilde hebben, en hun de misslag, die de menselijke zwakheid hun in zulk een hoge nood had doen begaan, vergeven. God beloofde hem dat Hij zorg voor hen dragen, en hun een spoedige hulp verlenen zou. Na zulk een gunstig antwoord ontvangen te hebben, kwam Mozes weer bij het volk, hetwelk uit de vrolijkheid van zijn gelaat oordelende dat God zijn gebed verhoord had, eensklaps van droefheid tot blijdschap overging. Hij zei tot hen, dat hij hun van Godswege de verlossing van hun wederwaardigheden aankondigde. Kort daarna kwam er een grote menigte van kwakkelen, een gevogelte dat zeer gewoon is nabij de Arabische zeeboezem, die zee-engte overdrijven, en moe van vliegen, in het leger der Hebreeën neervallen. Elk greep deze vogels aan als een spijze, die hun in zulken

dringende nood van God gezonden was; en Mozes dankte Hem dat Hij zo spoedig zijn belofte vervuld had.

107 Maar deze genade was de enige niet; Gods oneindige goedheid voegde een tweede daarbij: want Mozes met opgeheven handen biddende, viel er een dauw uit de hemel, die hij onder het neervallen gevoelde te stremmen, hetwelk hem deed vermoeden dat het wel een andere spijze mocht zijn, die God hun ook toezond, weshalve hij het proefde en het zeer goed bevond te wezen. Kerende zich dan tot het volk, hetwelk zich inbeeldde dat het sneeuw was, want het was toen het seizoen daarvan, zei hij tot hen, dat het geen gewone dauw was, maar een nieuwe spijze, die van Gods milde hand voortkwam. Vervolgens at hij er van voor hun ogen, om hen te beter van hetgeen hij zei te overtuigen. Thans begonnen zij er ook van te eten, en bevonden dat het de smaak had van honing, de gedaante van een gom, genoemd *bedellion*, die van een boom, naar een olijfboom gelijkende, voortkomt, en dat het de grootte had van korianderzaad. Daarom repte elk zich om het op te rapen, maar Mozes beval hun uitdrukkelijk, dat zij er dagelijks niet meer van verzamelen zouden dan een zekere maat genaamd Gomer. Hij verzekerde hun terzelfder tijd dat die spijze hun nooit ontbreken zou; en wilde door dat gebod de gierigheid der sterksten stuiten, omdat die anders de zwaksten zouden belet hebben zo veel daarvan te vergaderen, als zij van node hadden. En inderdaad, wanneer het gebeurde dat iemand meer van hetzelve opraapte dan hem volgens die order geoorloofd was, zijn moeite was te vergeefs, want hij had toch niet meer dan een Gomer, en indien hij iets daarvan tot ‘s anderen daags bewaarde, dan werd het bitter, geheel bedorven en vol van wormen, waaruit waarlijk bleek dat er in die spijze iets bovennatuurlijks en Goddelijks was. Zij had daarenboven nog deze buitengewone hoedanigheid, dat degenen, die ze aten, haar zo lekker bevonden, dat zij geen andere begeerden. Daar valt nog hedendaags in dat land een dauw gelijkende naar die, welke het Gode toen beliefde ter gunste van Mozes te zenden. De Hebreeën noemden hem Man, hetwelk in onze taal een zekere manier van vragen is, alsof men zei: "Wat is dat?" en men noemt het nog Manna. Zij ontvingen het dan met grote blijdschap als iets, dat uit de hemel kwam, en werden er gedurende veertig jaren, die zij in de woestijn waren, mee gespijsd.

108 Het leger trok vervolgens voort naar Rafidim, waar zij een geweldigen dorst leden, omdat die landstreek nog slechter van water voorzien vonden, dan de plaats, vanwaar zij kwamen. Daarop begonnen zij tegen Mozes te morren; maar hij ging weg om die eerste woede te ontwijken, en nam zijn toevlucht weer tot God, om Hem te bidden dat gelijk Hij dit volk spijze om de honger te stillen gegeven had; het Hem ook believen mocht hen te voorzien met hetgeen tot lessing van hun dorst kon dienen, nademaal het een zonder het ander onnut was. God vertoefde niet met zijn gebed te verhoren; maar beloofde hem dat Hij hun een overvloeiende springader geven zou, en die doen voortstromen uit een plaats, daar zij het minst zulks zouden verwachten. Thans beval Hij hem een steenrots, die voor hem stond, met zijn staf in hun tegenwoordigheid te slaan, en beloofde dat Hij er aanstonds water uit zou doen komen, omdat Hij dit aan het volk wilde geven, zonder dat het hun de minste moeite zou kosten om het te gaan zoeken. Mozes, door deze belofte verzekerd, ging naar het volk, hetwelk hem zag afkomen van die verhevene plaats, waar hij zijn gebed gedaan had en hem met ongeduld verwachtte. Hij zei tot hen dat God hen, tegen hun verwachting, uit die nood, waarin zij waren, wilde helpen, en tot die einde een springader uit die rots zou doen te voorschijn komen. Deze woorden verbaasde allen, omdat zij meenden dat ze die steenrots zouden moeten doorhouwen; en de dorst en vermoeidheid van de weg had hen reeds zo afgemat, dat zij zich nauwelijks op de been konden houden. Maar Mozes sloeg de rots met zijn staf, waarop ze aanstonds openspleet, en een groten stroom van zeer klaar water opleverde. Hun verwondering was niet minder dan hun blijdschap; zij dronken er met vermaak van, en bevonden dat het een

aangename zoetheid had, als zijnde een wonderdadig water, en een geschenk, hetwelk zij van Gods hand ontvingen. Zij offerden Hem voor die grote weldaad offeranden en dankzeggingen, en werden met grote eerbiedigheid jegens Mozes vervuld, ziende hoe hij van God geliefd was. De heilige Schrift geeft getuigenis van deze belofte, die God aan Mozes deed, dat er water uit een steenrots zou vloeien.

HOOFDSTUK 2
De Amalekieten vangen een oorlog aan met de Hebreeën, die een grote zege op hen behalen onder aanvoering van Jozua volgens de bevelen door Mozes gegeven, en door de kracht van zijn gebeden. Zij komen bij de berg Sinaï.

109 De naam en het gerucht der Hebreeën, die zich naar alle kanten verspreidden, sloeg de naburige volken met schrik. (Exod. 17) Zij vermaanden elkaar om hen tegen te trekken, en zo het doenlijk was, hen ten enenmale uit te roeien. Gelijk nu de Amalekieten, die Edom en de stad Petra onder de regering van verscheidene koningen bewoonden, de dappersten van allen waren, zo waren zij ook de ijverigsten tot deze oorlog, en zonden daarom gezanten aan de naast bijgelegene volken om hen tot de krijg aan te manen, stellende hun voor, dat hoewel die vreemdelingen, welke hun land met zulk een groot getal naderden, vluchtelingen waren, die zich uit Egypte weggemaakt hadden om van de dienstbaarheid bevrijd te zijn, men hen echter niet verachten, maar bestrijden moest, eer zij zich meer versterkten, en opgeblazen door verwaandheid, omdat men hen met vrede liet, zelf eerst begonnen de oorlog aan hen te verklaren. Dat de voorzichtigheid vereiste dat men zich spoedig tegen zulk een aangroeiende macht verzette, en hen in de woestijn aangreep, zonder te wachten, totdat zij zich door het innemen van enige rijke en machtige steden ontzaglijker maakten; nademaal het gemakkelijker was het gevaar door een wijze voorzichtigheid te vermijden, dan er zich uit te redden wanneer men er eens in gevallen was. Deze redenen vonden zo veel ingang, dat zij besloten tegen de Israëlieten gezamenlijk op te trekken. Mozes, die op niets minder bedacht was, dan zo een zware oorlog op de hals te krijgen, ziende de zijnen door zulk een onverwacht gevaar verschrikt, en echter genoodzaakt om vijanden, ten krijg afgericht en van alles voorzien, te bevechten, terwijl zijzelf van alles onvoorzien waren, vermaande hen op God te vertrouwen, omdat het door zijn bevel, en met zijn bijstand was, dat Zij de vrijheid boven de slavernij gesteld hadden, en alles, wat zich tegen hun vertrek had aangekant, te boven gekomen waren.
Voorts zei hij, dat zij alleen aan de overwinning moesten denken, zonder zich in te beelden dat de overvloedige voorraad, welke de vijanden hadden van alles, wat ten oorlog nodig was, aan deze enig voordeel op hen zou geven; omdat zij, God op hun zijde hebbende, niet hadden te twijfelen of ze zouden in alles de overhand op hen hebben, naardien zij de onoverwinnelijke macht van zijn hulp in veel gevaarlijker voorvallen dan de oorlog zelfs ondervonden hadden; omdat men in de oorlog maar tegen mensen te strijden had; terwijl, toen zij zich door de zee en het gebergte ingesloten hadden gezien, en op het punt geweest waren om van honger en dorst te sterven, God hun een weg dwars door de wateren gebaand, en door verscheidene wonderwerken uit de grote nood, waarin zij waren, gered had.
Tot een besluit voegde hij er bij: dat zij te dapperder moesten strijden, omdat, indien ze de overwinning verkregen, zij zich dan in een gelukkigen overvloed van allerlei goederen zouden bevinden. Nadat hij hen door deze woorden alzo had aangemoedigd, verzamelde hij al de oppersten en voornaamste der Israëlieten; sprak tot hen in het algemeen en in het bijzonder, beval de jongen de ouden te gehoorzamen, en aan deze, dat zij stiptelijk de bevelen des veldoversten moesten nakomen. Deze waardige leidsman, hebbende hen alzo met hoop op een gelukkigen uitslag vervuld, en hun het gevecht doende aanmerken als iets, dat een einde aan al hun moeilijkheden zou maken, zo kregen zij zulk een verlangen om handgemeen te worden,

dat zij hem drongen om hen tegen hun vijanden aan te voeren, opdat hun hitte niet verflauwen mocht door een oponthoud, dat niet anders dan nadelig voor hen wezen kon.
Hij koos dan uit al die grote menigte hen, welke hij het bekwaamste tot de strijd oordeelde, en stelde tot veldheer over hen aan Jozua, zoon van Nun, uit de stam Efraïm, een man van grote verdienste; want behalve dat hij niet minder verstandig dan dapper, welsprekend, en onvermoeid in de arbeid was, muntte hij door zijn godvruchtigheid, in welke Mozes hem opgevoed had, boven alle anderen uit. Mozes stelde daar benevens enige benden om de vijanden te beletten, dat zij zijn heir het water afsneden, en aan een groter getal beval hij de bewaring van het leger, de vrouwen, kinderen, en pakkage. Toen hij alles alzo geschikt had, brachten de Israëlieten de nacht onder de wapenen door, en wachtten maar naar het teken van hun veldheer, en het bevel van hun hoofdman, om op de van de aan te vallen Mozes was onderwijl bezig met Jozua van alles, wat hij op die groten dag te doen had, te onderrichten; en toen het licht geworden was, vermaande hij hem om door zijn daden aan de verwachting, die men van hem had, te beantwoorden, en door een gelukkigen uitslag de achting en toegenegenheid des krijgsvolks te verkrijgen.
Ook sprak hij in het bijzonder tot de voornaamste hoofden, en in het algemeen tot het ganse heer, om hen tot hun plicht op te wekken. En na hun al deze bevelen gegeven te hebben, beval hij hen Gode en aan het gelegde van Jozua, en begaf zich toen naar de berg. Aanstonds gingen de heiren met een grote dapperheid van weerszijden op elkaar en los; en omdat de oversten niets achterwege lieten om hen aan te moedigen, was het gevecht zeer hardnekkig. Mozes van zijn kant streed door gebeden; en hebbende bemerkt dat, wanneer zijn handen ten hemel opgeheven waren, de zijnen de overhand hadden, en dat in tegendeel als hij ze door vermoeidheid liet zakken, de Amalekieten voordeel kregen, verzocht hij Aäron, zijn broeder, de éne, en Hur, zijn schoonbroeder, die met Mirjam, zijn zuster, getrouwd was, de anderen arm te ondersteunen. Alzo bleven de Israëlieten ten enenmale overwinnaars; en daar zou niet één van de Amalekieten overgebleven zijn, indien niet de opkomende nacht aan een gedeelte gelegenheid gegeven had, om onder begunstiging der duisternis te ontkomen. Nooit hebben onze voorouders een vermaarder, noch voordeliger zege behaald; omdat behalve de roem van zulke machtige vijanden overwonnen, en een schrik in de harten der naburige volken gebracht te hebben, zij het leger der Amalekieten vermeesterden, en zowel in het algemeen als in het bijzonder zulk een rijken buit daarvan behaalden, dat zij uit het gebrek, dat ze aan alles hadden, tot een uitstekende overvloed van goederen geraakten; want zij kregen een grote menigte van goud en zilver, van allerhande koperen vaten, van geweer, en van alles, wat men in de oorlog zo tot sieraad als tot gerief gebruikt, van paarden, en voorts van alles, wat men in een krijgsheir van node heeft.

110 Dusdanig was de uitkomst van deze groten slag; en de Israëlieten werden er zo door bemoedigd, dat zij geloofden dat voortaan niets hun onmogelijk zou vallen. Des anderen daags beval Mozes de doden uit te schudden, en de wapenen der gevluchten op te rapen; voorts deelde hij vergeldingen uit aan degenen, die zich wel gekweten hadden, en prees openlijk de dapperheid en het beleid van Jozua, die terzelfder tijd in de toejuichingen van het ganse heir een heerlijk getuigenis van zijn deugd ontving. Maar wat iets zonderlings in deze doorluchtige overwinning was, zij kostte niet één van de Israëlieten het leven, hoewel de slachting, die zij onder hun vijanden aanrichtten, zo groot was, dat men al de doden niet tellen kon. Daarop richtte Mozes een altaar op met dit opschrift: AAN GOD, De OVERWINNAAR; offerde offeranden op hetzelve, en voorzei dat het volk der Amalekieten geheel zou uitgeroeid worden, omdat zij, schoon van de Hebreeën nooit beledigd, zo onbillijk en onheus waren geweest, dat zij in een woestijn, waar alles hun ontbrak, op hen aangevallen waren. Vervolgens richtte hij een gastmaal aan, om de blijdschap, welke hij wegens deze overwinning had, te betuigen. Ondertussen weergalmde het ganse leger van lofzangen tot Gods ere; en daar verliepen alzo

enige dagen met vermaak en vreugde. Nadat de Hebreeën door deze ruste nieuwe krachten geschept hadden, trok het heir in een goede orde voort, vertonende zich veel fraaier dan het tot nog toe gedaan had; omdat de wapenen, welke zij van hun vijanden bekomen hadden, aan dezulken, die er geen hadden, gegeven zijnde, daar veel meer gewapenden waren dan te voren. Alzo kwamen ze, drie maanden nadat zij uit Egypte getrokken waren, aan de berg Sinaï, op welke Mozes zo veel wonderlijke dingen bij het brandende doornbos gezien had.

HOOFDSTUK 3
Raguël, Mozes schoonvader, komt bij hom, en geeft hem goede raad.

111 Raguël, Mozes schoonvader, de gelukkigen uitslag van dit gevecht vernomen hebbende, kwam hem bezoeken om nevens hem God daarover te loven. (Exod. 18) Mozes, die met hem Sippora, zijn vrouw en haar kinderen ontving, was over deze komst zo verblijd, dat hij Gode een offerande offerde, en aan al het volk een gastmaal gaf, dicht bij het doornbos, hetwelk hij geheel in brand had gezien, zonder dat het door het vuur verteerd werd. Aäron en Raguël nevens die grote menigte zongen eendrachtig op dit vreugdemaal lofzangen ter ere Gods, die zij als de veroorzaker van hun vrijheid en behoudenis dankten. Zij verzwegen ook Mozes lof niet, die zij hem naast God erkenden verschuldigd te zijn voor zoveel roemwaardige en gelukkige uitkomsten; en Raguël verbreide door lofzangen de roem, die het de Heere en Mozes, aan wiens beleid het zoveel verplicht was, verdiend hadden. Raguël bemerkte ‘s anderen daags met welk een menigte van zaken Mozes overkropt was, omdat allen zich bij hem vervoegden om hun geschillen te beslechten, omdat zij hem bekwamer daartoe oordeelden dan enig ander mens; en dat ze van zijn onzijdigheid en zijn liefde tot de gerechtigheid zo zeer overtuigd waren, dat zelfs degenen, wien de uitspraak tegenviel, zulks zonder morren verdroegen. Hij wilde er hem toen niet meer van spreken, uit vrees van de blijdschap des volks, dat ze door hun leidsman zelf gevonnist werden, te storen. Maar nadat hij hem alleen gevonden had, raadde hij hem enige personen, op wie hij zich vertrouwen kon, te kiezen, om hen van zaken, die van geen groot belang waren, kennis te laten nemen; en zulke, waaraan de welvaart des volks hing, die door hem alleen onderschraagd kon worden, voor zichzelf te behouden.
"Daarom, " vervolgde hij, "Doordat u niet onbekend is met hoedanige genade God u heeft willen begunstigen, en dat Hij zich van u bediend heeft om dit volk uit zoveel gevaren te redden, zo laat aan anderen de taak over om geschillen tussen bijzondere personen te beslechten, en verledig u zelf ten enenmale om God te dienen, opdat Hij u nog bekwamer make om deze grote menigte in hun gewichtige en dringendste aangelegenheden bij te staan. Ik zou het ook geraden achten, dat gij al uw benden overzag, haar in hopen van tienduizend mannen verdeelde, en aan ieder van die een overste gaf; en dat die hopen weer verdeeld werden in regimenten van duizend, en van vijfhonderd mannen; deze in rotten van honderd, en van vijftig mannen; en deze rotten in troepen van dertig, van twintig, en van tien mannen, allen onder het bestier van bevelhebbers, die een naam dragen naar het getal diegenen, die onder hun opzicht staan. Belangende de rechters, die behoorde men uit de vroomste en deugdzaamste mannen te kiezen, om door hen de gewone geschillen te beslechten; en zo er enige zaken van meerder belang waren, die zou men voor de voornaamste des volks kunnen brengen; en zo er enige mochten voorkomen, daar zij geen uitspraak over weten te doen, behoud de kennisneming daarvan voor u zelf. Door dit middel zal aan elk recht geschieden; niets zal u verhinderen om gestadig Gods bijstand te verzoeken, en gij zult Hem meer en meer gunstig jegens uw Heere maken."
Mozes keurde deze raad van Raguël niet alleen goed, maar zei in een volle vergadering dat deze er de uitvinder van was, en gaf er hem al de roem van. Hij heeft hetzelve alzo in de heilige boeken verhaald; zo ver was hij er vandaan dat hij anderen de ere, die hun toekwam, zou hebben willen onthouden, en zo ver was zijn deugd boven de gewoonlijke misslagen der

mensen verheven, gelijk wij er elders verscheidene blijken van zullen zien. Hij deed al het volk bijeenkomen, om hun bekend te maken dat hij met God op don berg zou gaan spreken, zeggende dat hij hoopte hun nieuwe getuigenissen van diens uitstekende goedheid jegens hen te brengen; en beval hun het leger zo na aan de berg neer te slaan als Zij konden, om alzo dier opperste Majesteit, aan wie Zij al hun geluk verschuldigd waren, te nader te wezen.

HOOFDSTUK 4

Mozes spreekt met God op de berg Sinaï, en brengt de volke de Tien Geboden welke God hun ook uit zijn eigen mond deed verstaan. Mozes keert weer naar de berg, vanwaar hij de twee Tafelen der Wet terugbrengt, en de volke van Godswege beveelt een Tabernakel te bouwen. De berg Sinaï, die in hoogte al de andere van dat landschap overtreft, is aan alle kanten zo vol van steile rotsen, dat men hem niet alleen nauwelijks beklimmen, (Exod. 19) maar ook zonder daarvoor te ijzen niet wel aanzien kan. En omdat het algemeen geloof is dat God daar woont, schijnt de plaats vreselijk en ontoegankelijk te zijn.

112 Nadat Mozes derwaarts gegaan was, bleven de Hebreeën niet in gebreke om volgens het ontvangen bevel met hun leger de voet des bergs te naderen, en zij waren allen vervuld met de verwachting van de gunsten, welke hij beloofd had voor hen van God te zullen verwerven. Terwijl zij dan zijn wederkomst verwachtende waren, onderhielden zij het bevel, dat hij hun gegeven had, om zich die gunsten waardig te maken; zij leefden in grote matigheid, onthielden zich drie dagen van hun vrouwen; kleedden zich even als deze en hun kinderen beter dan zij doorgaans deden, en brachten twee dagen in feesten en maaltijden door, doende tevens gestadige gebeden tot God, dat het Hem beliefde Mozes wel te ontvangen, en hun de gunsten, welke zij verhoopten, door hem te zenden. De derden dag ‘s morgens voor zonnenopgang zag men iets, dat men toen nog nooit gezien had: de hemel was ten enenmale klaar en helder, en men bespeurde een wolk, die het ganse leger der Israëlieten bedekte; een onstuimige wind vergezeld van een zware regen veroorzaakte een groten storm; de bliksems volgden zo dicht daarop, dat zij niet alleen de ogen verblindden, maar de harten met schrik sloegen; en de donder, die met een zonderling geluid neerviel, gaf Gods tegenwoordigheid te kennen. Ik laat degenen, die dit lezen, daarover oordelen, zo als zij willen; maar ik heb mij verlicht geacht dit te verhalen, zo als ik het in de heilige boeken beschreven vind. Zulk een ongemeen onweer, en zulk een vreselijk geraas, gevoegd bij het algemeen geloof dat God die berg bewoonde, verbaasde de Hebreeën zo geweldig, dat zij niet uit hun tenten durfden gaan. Zij geloofden dat God in zijn toorn Mozes gedood had, en dat Hij met hen eveneens zou handelen; maar terwijl zij in die vrees waren, zagen zij Mozes, vervuld van majesteit en schitterende van heerlijkheid, aankomen. Zijn tegenwoordigheid deed hun droefheid verdwijnen, en hen beter hoop scheppen; want zij verdreef niet alleen de vrees hunner gemoederen, maar ook verdween de wolk, die de lucht te voren verduisterde, zodat zij tot haar vorige helderheid wederkeerde. Deze grote Profeet, nadat hij al het volk had doen tezamen komen, om hen te onderrichten omtrent de bevelen, welke hij van God ontvangen had, koos een verhevene plaats, vanwaar ieder hem kon horen, en sprak tot hen in dezer voege: "God heeft zich niet vergenoegd met mij te ontvangen op zodanige wijze als aan zijn oneindige goedheid betaamt, maar Hij heeft uw leger ook met zijn tegenwoordigheid willen vereren, en ulieden door mijn bemiddeling de gelukkigste wijze van leven, die men bedenken kan, voorschrijven. ik bid ulieden dan om zijnentwille, en om de wonderbare werken, welke Hij uwenthalve gedaan heeft, dat gij met zulk een eerbiedigheid als gij Hem schuldig zijt, luistert naar hetgeen Hij mij bevolen heeft te zeggen. Denkt niet dat het maar een mens is, die tot ulieden spreekt; maar laat uw gedachten liever gaan over de voordelen, die gij ontvangen zult door het onderhouden der geboden, welke ik u van Godswege breng; en ontziet de majesteit van Hem, die niet versmaad heeft zich van

mij te bedienen, om u zo groot een geluk te bezorgen. want het is niet Mozes, de zoon van Amram en Jochébed, die ulieden deze treffelijke geboden zal geven; maar het is de almachtige God, die, om u van de gevangenschap te bevrijden, de wateren des Nijls in bloed veranderde; die de hoogmoed der Egyptenaren heeft vernederd, door hen met verscheidene plagen te slaan; die ulieden een weg door de zee heeft gebaand; die uw honger door een spijze, uit de hemel neerdalende, heeft verzaad, en uw dorst door het water, dat Hij uit een rots deed komen, gelest. ‘t Is Hij, die Adam in het bezit stelde van alles, wat de aarde en de zee kan voortbrengen; die Noach in het midden van de wateren van de zondvloed heeft bewaard; die Abraham, onzen aartsvader, wanneer hij een vreemdeling en zwerver was, het land Kanaän gaf, die Isaäk deed geboren worden uit een vader en een moeder, die niet meer op een bekwamen ouderdom waren om kinderen te telen; die aan Jakob twaalf uitmuntende en voortreffelijke zonen gaf; die de regering van geheel Egypte in Jozefs handen stelde. En eindelijk: ‘t is Hij, die ulieden de gunst bewijst van u door mij zijn geboden te geven: welke, zo gij heden die godsdienstig onderhoudt en stelt boven de liefde, die gij uw vrouwen en kinderen toedraagt, dan zal er niets aan uw geluk ontbreken. De aarde zal altoos vruchtbaar voor ulieden zijn, en de zee steeds stil en bedaard: gij zult rijk in kinderen wezen, en ontzaglijk voor uw vijanden. Ik zeg u dit met vaste verzekerdheid; want ik ben zo gelukkig geweest dat ik God gezien heb: ik heb zijn onsterfelijke stem gehoord, en gijlieden behoeft er niet aan te twijfelen dat Hij u bemint, en dat Hij zorg voor uw nakomelingen dragen zal."

113 Nadat dit vertoog geëindigd was, deed Mozes al het volk met hun vrouwen en kinderen aankomen, om zelf Gods stem te horen, en uit zijn eigen mond hun bevelen te verstaan, opdat het niet tot krenking van hun achtbaarheid mocht strekken, indien zij ze maar door de bediening eens mensen ontvingen. Daarop hoorden zij allen een stem uit de hemel, die zeer onderscheidenlijk tot hen sprak, en zij verstonden de geboden, welke Mozes hun sedert in de twee tafelen der Wet geschreven gaf. Het is mij niet geoorloofd de woorden zelf te herhalen maar de inhoud daarvan zal ik neerzetten:
1. Gebod. Dat er maar één God is, (Exod. 20) en dat Hij alleen aanbeden moet worden.
2. Dat men geen gelijkenis van enig dier aanbidden moet.
3. Dat men niet ijdel bij Gods naam moet zweren
4. Dat men de heiligheid en ruste van de zevenden dag door geen werk moet ontheilige.
5. Dat men zijn vader en zijn moeder eren moet.
6. Dat men geen doodslag moet begaan.
7. Dat men geen overspel bedrijven moet.
8. Dat men niet moet stelen.
9. Dat men geen vals getuigenis spreken moet.
10. Dat men geen ding, hetwelk van een ander is, moet begeren.
Het volk, deze geboden uit Gods mond gehoord hebbende, gelijk Mozes tot hen gezegd had, ging met blijdschap heen. De volgende dagen kwamen zij dikwijls bij Mozes in zijn tent om hem te verzoeken dat hij hun wetten van Godswege beschikken wilde om tot de regering van de Gemeentestaat te dienen. Hij beloofde hun zulks, en bracht het ook enigen tijd daarna tot stand, gelijk ik elders zal zeggen, hebbende Ik mij voorgenomen een bijzonder boek daarover te schrijven.

114 Enige te daarna keerde Mozes weer naar de berg, (Exod. 24) en klom er op ten aanzien van al het volk. Hij bleef daar veertig dagen; en dit vertoeven bracht hen in grote bekommering, waarvan de vreze, dat hem enig kwaad mocht wedervaren zijn, de voornaamste oorzaak was. Elk sprak er onderscheidenlijk van: die hem niet beminden zeiden dat het wild gedierte hem verslonden had; anderen beeldden zich in dat God hem tot zich had genomen; en de wijsten dobberden tussen beide meningen, vindende in de ene een ongeluk dat allen mensen kan

overkomen, en vertroostende zich bij de gedachte aan de andere, omdat die hun meer overeenkomende met Mozes deugd scheen te zijn. Maar omdat zij geloofden dat ze nooit weer zodanig een hoofd en zulken machtigen beschermer zouden kunnen vinden, zo was hun droefheid uitermate, omdat zij geen hoop hadden, die deze verzachtte. En zij durfden hun leger niet opbreken, omdat Mozes hun bevolen had daar ter plaatse te wachten. Hij kwam eindelijk weer na verloop van veertig dagen, zonder dat hij al die tijd door enig menselijk voedsel was onderhouden; en zijn tegenwoordigheid vervulde al het volk met blijdschap. Hij verzekerde hen van de zorg, die God steeds voor hen dragen zou; onderrichtte hen van hetgeen de Heere hem bevolen had hun te doen weten, hopende de manier, volgens welke zij zich gedragen moesten, om in een volkomen geluk te leven. Hij zei tot hen dat zij een Tabernakel moesten maken, in welke God soms zou nederdalen, en dat zij die met zich voeren zouden, om niet genoodzaakt te zijn Hem altoos op de berg Sinaï raad te vragen; omdat als Hij die Tabernakel met zijn tegenwoordigheid vervulde, Hij daar op hun gebeden zou kunnen acht geven, en die ontvangen. Hij gaf hun ook te verstaan, volgens hetgeen God zelf hem getoond had, hoedanig de Tabernakel, die als een draagbare Tempel was, gebouwd moest zijn, en hij vermaande hun geen tijd te verliezen om daaraan te arbeiden. Vervolgens bood hij hun twee Tafelen aan, in welke God met zijn eigen hand de Tien Geboden, waarvan hierboven gesproken is, gegraveerd had, staande vijf daarvan op elke tafel.

115 Deze rede, gevoegd bij hun blijdschap over Mozes wederkomst, (Exod. 35) maakte hen allen zo verheugd, dat ieder zich spoedde om tot het bouwen des Tabernakels iets toe te brengen; leverende tot die einde goud, zilver, koper, onverderfelijk hout, geitenhaar, schaapsvellen, waarvan sommige wit en andere blauw, purper, of scharlakenrood waren, bovendien wol van dezelfde kleuren, en zeer fijn vlas. Ook gaven zij kostelijke gesteenten, die men in goud zet, en waarmee men zich oppronkt, benevens een menigte van voortreffelijke reukwerken. Nadat elk dus om strijd had aangebracht al wat hij geven kon, ja sommigen meer dan zij missen konden, nam Mozes volgens Gods bevel enige personen, die zo bekwaam waren om aan dat werk te arbeiden, dat indien de keur daarvan aan het volk gestaan had, zij de ogen op geen behendiger mannen zouden hebben kunnen werpen. (Exod. 36)
Wij vinden hun namen nog in de heilige Schrift, te weten: Bezaleël uit de stam van Juda, zoon van Uri, zoon van Mirjam, Mozes zuster, en Aholiab, zoon van Isamach uit de stam van Dan. Het volk betoonde zulk een ijver tot dit werk, en bood zijn arbeid en goederen zo blijde daartoe aan, dat Mozes genoodzaakt was, zelfs op het aanraden diegenen die er het bestier van hadden, met trompettengeschal af te kondigen dat men niet langer behoefde iets aan te brengen, omdat er niet meer van node was. Men begon derhalve aan het werk te gaan, volgens de schets en het toonbeeld dat God zelf daarvan aan Mozes gegeven had, die ook een opgave had van het getal der heilige vaten, welke in de Tabernakel ten dienste der offeranden moesten gebruikt worden. Gelijk nu de mannen hun mildheid in dit geval betoonden, zo lieten de vrouwen de haar niet minder blijken in hetgeen zij gaven voor het gewaad der priesters, en voor de nodige sieraden om Gods lof met pracht en praal te verbreiden

HOOFDSTUK 5
Beschrijving van de tabernakel

116. Alles alzo bereid, en de gouden, zilveren en koperen vaten, de verscheidene sieraden, en de priesterlijke kleding voltooid zijnde, deed Mozes, na alvorens bekend gemaakt te hebben dat men die dag vieren zou, en dat ieder naar zijn vermogen Gode een offerande zou offeren, de Tabernakel in dezer voege samenstellen. Eerst ordineerde hij de Voorhof, in het midden van welke de Tabernakel zou opgericht worden, en maakte die van honderd ellebogen in de lengte, en vijftig in de breedte. Ter wederzijde waren twintig koperen zuilen in de lengte, en tien aan

het achterste einde in de breedte, zijnde elk vijf elleboogslengten hoog; aan ieder derzelve waren ringen; haar kapitelen waren van zilver; de voetstallen, die van verguld koper waren, hadden van onderen spitse koperen punten als die van pieken, om diep in de grond te kunnen gestoken worden. Aan de ringen werden snoeren gehecht, welke, aan het opperste van koperen nagels van een el lang, die in de grond gestoken waren, vastgehecht, iedere zuil stevig deden staan, en de Tabernakel tegen het geweld der winden sterkten. Een groot behangsel van fijn linnen rondom van de kapitelen tot aan de voetstallen gespannen, omsloot geheel de omvang dier drie zijden als een wand. Dusdanig waren de twee zijden en het achtereinde. Belangende het voorste einde dat als de gevel van deze omtrek was, het was van vijftig ellebogen, en het had een opening van twintig, om tot een ingang te dienen. Ter wederzijde van die opening was een dubbele zuil van gepolijst zilver, uitgenomen de voet, die van koper was; die zuil was binnen de omtrek geplaatst naast drie andere zuilen, die ter wederzijde op een rechte lijn en een evenmatige afstand stonden, om een portaal van vijf ellebogen diep te maken, hetwelk desgelijks gelijk het overige met een fijn linnen behangsel omspannen was. Een voorhangsel van twintig ellebogen lang, en vijf hoog, hing voor de ingang, en besloot denzelven. Het was geweven van fijn linnen, scharlaken, purper en hemelsblauw garen, en versierd met verscheidene gedaanten, maar met geen van enig dier. Binnen de omgang was een groot vat van koper op een voet van hetzelfde metaal, waaruit de priesters water namen om hun handen te wassen, en hun voeten mee te besprengen. Dus was de gehele toestel van buiten. Mozes deed de Tabernakel in het midden oprichten, en stelde de ingang naar Het oosten, opdat de opgaande zon hem met haar eerste stralen beschijnen zou; hij was dertig ellebogen lang, en tien (Twaalf, volgens anderen; maar ten onrechte, alzo ‘t dan niet wel uit zou komen) breed; de een zijde was naar het zuiden, de andere naar het noorden, en het achtereinde naar het westen gekeerd; zijn hoogte kwam met de breedte overeen. Iedere zijde bestond uit twintig planken, overeind staande, elk anderhalve elleboog breed, en vier vingeren dik; zij waren alle met gouden platen zowel van binnen als van buiten bekleed. Aan iedere plank waren twee pinnen of duvels, om dus in twee basementen of voeten, van zilver daar toe gemaakt, gezet te kunnen worden. De zijde naar het westen, welke het achtereinde des Tabernakels was, bestond uit zes planken, van binnen en van buiten met gouden platen bekleed, en zo dicht tezamen gevoegd dat het maar een stuk scheen. Men ziet uit het getal der stukken, die de zijden besloegen, dat ze gezamenlijk de lengte van dertig ellebogen uitmaakten, want daar waren er twintig, en elk was anderhalve elleboog breed en vier vingeren dik, recht tegenover elkaar staande; maar hopende het achtereinde des Tabernakels, de zes stukken, van welke gesproken is, kwamen maar op negen ellebogen uit, dus voegde men er ter wederzijde op de hoeken een bij van een halve el breed, maar van dezelfde hoogte als de andere. In het midden van ieder dier stukken was een vergulde bout met een oog van goud gemaakt, en al die bouten waren op een rechte lijn geplaatst, zodat al de ogen recht op elkaar zagen en alle buiten uitstaken; voorts waren er vergulde roeden of richels, ieder vijf ellebogen lang, die door de ogen gingen, al die planken tezamen voegden, en kunstig met moerschroeven op malkander pasten. Hopende het achtereinde van het gebouw, dat werd stevig gemaakt door een richel, die even als de andere door zo veel ringen heenging als er stukken hout waren; de einden van die richel waren inwaarts gekeept, op dat die, welke de zijden stevig hielden, en wier einden op de hoeken van het gebouw uitkwamen en uitstaken als mannetjesschroeven, in deze wijfjes- of moerschroeven zouden inschroeven en sluiten; dus hielden ze de Tabernakel van alle kanten zo vast, dat hij door het geweld der winden niet kon verwrikt worden. De lengte des Tabernakels van binnen was in drie delen, ieder tien ellebogen lang, afgeschut; en voor het achterste vertrek stonden vier zuilen van dezelfde stof en fatsoen als de andere, met even diergelijke voetstallen als degenen, waarvan reeds gesproken is, staande op een gelijken afstand van elkaar. De priesters mochten overal in de Tabernakel komen, uitgenomen in het vertrek, dat door de vier zuilen afgeschoten was, want dat was voor hen een ontoegankelijke plaats, waar zij niet mochten

binnentreden. Deze verdeling des Tabernakels in drieën was een afschaduwing van de wereld; want het binnenste vertrek was als de Hemel waar God woont, En de andere, die voor de priesters alleen openstonden, verbeeldden de zee en de aarde. Aan de ingang stonden vijf gouden zuilen op koperen voeten, en men spande over de Tabernakel dekkleden van purper, hemelsblauw, scharlaken en fijn getwijnd linnen. het eerste dezer tapijten was van tien ellebogen in het vierkant, en bedekte de zuilen, die deze heilige plaats van het overige afscheidden, om alzo de mensen het gezicht daarvan te benemen. Deze ganse Tempel had wel de naam van heilig, maar het ruim, dat tussen de vier zuilen besloten was, werd het HEILIGE DER HEILIGEN genoemd. (Exod. 36)
Op het reeds gemelde kleed waren allerlei bloemen, en andere sieraden, maar geen gedierte afgebeeld. Het tweede was het eerste, zo in fatsoen als in grootte, maaksel, en kleuren gelijk; boven met haken vastgemaakt zijnde, daalde het neer, en bedekte de vijf zuilen, waar de ingang voor de priesters was, ten halve. Boven dit kleed was een ander met ringen, door welke een snoer ging, om het te kunnen openschuiven, voornamelijk op feestdagen, opdat het volk het eerste tapijt, hetwelk vol van verscheidene afbeeldsels was, zou mogen zien. Op de andere dagen, en voornamelijk als het geen mooi weer was, lag het tweede kleed, hetwelk van een stof was, die de regen weerstaan kon, over het andere heen om het te bewaren. Men heeft sedert het bouwen van de Tempel steeds onderhouden zodanig voorhangsel voor de ingang te hangen. Behalve dit waren er nog tien tapijten, ieder achtentwintig ellebogen lang, en vier breed; zijnde met gouden moerschroeven zo net aan een gehecht, dat het scheen alsof het maar één stuk was; hetwelk, over de Tabernakel gelegd, het opperste, en al de zijden tot op één el na van de grond, bedekte. Daar waren nog elf andere stukken van dezelfde breedte, maar langer, hebbende ieder de lengte van dertig ellebogen; deze waren van haar zo kunstig geweven als de andere van wol, en werden van buiten over de andere tapijten, die het binnenste versierden, heen gespannen; en boven aan elkaar gehecht zijnde, hingen zij tot op de grond, en vormden zo een soort van paviljoenen; maar het elfde dezer stukken diende om de ingang te bedekken. Dit ganse toestel was met geitenvellen bedekt om het voor de regen en de grote hitte der zon te beschutten; en als men het van ver zag, kon men het niet zonder verwondering aanschouwen, omdat de glans van zo veel verscheidene verwen zo afstak, dat men zich verbeeldde de hemel te zien. Voor het overige, de haar klederen en de tezaam genaaide vellendeksels strekten, gelijk het tapijt aan de ingang, tot afwering van de hitte en de regen. Alzo was de inrichting van de Tabernakel.

HOOFDSTUK 6
Beschrijving van de Ark, die in de Tabernakel was.

117 De Tabernakel alzo opgericht zijnde, maakte men ook een Ark, (Exod. 37) die Gode toegewijd was: zij was van zeer duurzaam hout, hetwelk de Hebreeën Aroona noemen, en vijf spannen lang, drie hoog en even breed, zijnde van binnen en buiten geheel met gouden platen bekleed, zodat er geen hout aan te zien was. Het deksel was er zo hecht en net met gouden pinnen (Krammen; ook hengsels volgens anderen) aan vastgemaakt, dat het scheen alsof het maar één stuk was. Aan de twee grootste zijden waren grote gouden ringen, die dwars door het hout heengingen, en waardoor vergulde handbomen gestoken werden, om de Ark te dragen als het nodig was; want men gebruikte geen lastdieren daartoe, maar de Levieten en priesters zelf droegen ze op hun schouderen. Boven op het deksel waren twee gevleugelde beeltenissen (door de Hebreeën Cherubin genoemd), hoedanige nooit van mensen gezien waren; maar Mozes had ze gemaakt naar die beeltenissen, welke hij voor Gods troon zag. In deze Ark legde hij de twee Tafelen, waarop de Tien Geboden stonden, van welke iedere tafel vijf behelsde, te weten op elke kolom twee en een halve: en hij plaatste de Ark in het Heiligdom.

HOOFDSTUK 7

Beschrijving van de gouden Tafel, de Kandelaar, en de Altaren die in de Tabernakel stonden.

118. Mozes stelde ook in de Tabernakel een tafel, niet ongelijk aan die van Delfos; zijnde twee ellebogen lang, één breed, en drie spannen hoog; de voeten, die haar onderschraagden, waren van boven tot op de helft vierkant, maar van daar tot beneden gelijk die der Dorische rustbanken. De tafel had een rand van vier vingeren breed; haar zijden waren uitgehold, en met een sierlijke lijst, die boven en onder uitstak, omvangen. Aan ieder dier voeten waren zo veel ringen, die opwaarts naar het blad van de tafel stonden, en aan hetzelve vastgehecht waren, waarin handbomen, van vast hout gemaakt, staken, die men er gemakkelijk kon uitnemen, alzo die ringen niet eenvoudig rond toeliepen, maar met het een einde in het opperste van de tafel, en met het andere in de voet kwamen, en dicht bij de tafel aan het boveneinde komende, een toelopenden ronden ring maakten, waar men de handbomen doorheen stak. Met deze handbomen werd de tafel over de weg gedragen. Die stelde haar doorgaans in de Tabernakel aan de noordzijde, dicht bij het heiligdom, en men zette twaalf ongehevelde broden daarop, ter wederzijde zes op een stapel, zijnde van zuivere meelbloem gemaakt; voor ieder van die broden waren nodig twee gomers, hetwelk een Hebreeuwse maat was, houdende zeven Attische kotilas. Boven op die broden werden twee gouden schalen met wierook gezet. Alle zeven dagen, op de dag, die wij de Sabbat noemen, nam men die twaalf broden af, en stelde andere in hun plaats. De reden, waarom wij iedere zevenden dag Sabbat noemen, zal ik elders zeggen. Tegenover die tafel, aan de zuidzijde, stond een gouden kandelaar, niet dicht, maar hol van binnen, wegende honderd minas; dit gewicht noemen de Hebreeën Kinchares, de Grieken zouden het een talent noemen. Deze kandelaar was versierd met ronde knopjes, lelies, granaatappelen en schaaltjes ten getale van zeventig, die van de middelstam af opgingen tot boven aan de zeven takken, waaruit hij bestond, en welker getal dat der zeven planeten evenaarde. Deze zeven armen stonden tegenover elkaar, en boven op elken arm was een lamp, naar het getal der planeten, alle welke lampen naar het oosten en zuiden zagen; de kandelaar schuins gezet zijnde. Tussen de tafel en de kandelaar, die overdwars stond, (Exod. 30) was een Altaar, op hetwelk men Gode reukwerk offerde. (Exod. 38) Dit altaar, dat een elleboog in het vierkant, en twee ellebogen hoog was, was van zeer duurzaam hout, en met dikke gouden platen bekleed; bovenop was er een gouden komfoor, hebbende aan alle kanten gouden kroontjes, door welke hetzelve rondom omringd werd. Voorts waren er grote ringen aan het Altaar, door welke stokken staken, om alzo door de priesters te kunnen gedragen worden. Aan de ingang des Tabernakels stond een ander Altaar, dat met koper overtrokken, vijf ellebogen in het vierkant, drie hoog en evenzo met goud versierd. In plaats dat op het ander een komfoor was, lag op dit een rooster als een net, en komsgewijze uitgehold, door hetwelk de kolen en de as neervielen, omdat er geen voetstal onder was. Bij dit altaar lagen trechters, schalen, reukvaten, bekers, en andere nodige gereedschappen tot de godsdienst, zijnde alle van louter goud; maar al het overig offergereedschap was van koper. Dus was de Tabernakel en zijn inrichting.

HOOFDSTUK 8 Van de kleding en sieraden der gewone Priesters, en van die des Hogepriesters.

119 Nu staat ons te spreken van de kleding zowel van die der gewone priesters, welke de Hebreeën Chaneas noemen als van die des Hogepriesters, die Anarabachen, hetgeen zoveel als Opperpriester betekent, van hen geheten wordt. Wij zullen met de gewone priesters een begin maken. Hij, die de dienst zou waarnemen, moest volgens de wet zuiver en kuis zijn, en bekleed met een gewaad genoemd Manachaz, dat is, dichtsluitende, zijnde een soort van onderbroek van getwijnd garen, die men om de lendenen toebond: daarover trok hij een rok van dubbel fijn

lijnwaad, welke men Chetomene noemde, Omdat het vlas bij ons Cheton heet: deze hing neer tot aan de enkels, sloot dicht om het lijf, en had ook nauwe mouwen om de armen te bedekken; men gordde hem om de borst, een weinig onder de oksels met een gordel van vier vingeren breed, die zo los geweven was, dat hij naar een slangenhuid geleek; dit kleed was met verscheidene bloemen van scharlaken, purper, hemelsblauw en fijn linnen bestikt. De gordel ging tweemaal om het lijf, van boven van de borst af aan, en was van voren geknoopt, hangende de einden neer tot op de voeten, om de priester te eerwaardiger voor het volk te maken als hij niet offerde: maar als hij offerden slingerde hij de gordel over de linkerschouder, om zijn dienst onbelemmerder te kunnen verrichten. Mozes noemde die gordel Abaneth, en wij noemen hem hedendaags Emian, hetwelk een naam is, die wij van de Babyloniërs ontleend hebben. Deze rok was zonder plooien, en had om de hals een grote opening, die voor en achter toegestrikt werd: men noemde die Massabazan. Hij droeg een zekere muts, die weinig meer dan het halve hoofd bedekte, en welke men nu nog Masnaampthes noemt; zij gelijkt veel op een wrongkroon, en is van linnen gemaakt, maar zeer dik wegens de veel windsels: men zette daarover een kap van heel fijn linnen, die het ganse hoofd bedekte, en tot op het voorhoofd kwam, verbergende de naden en windsels der wrong: men maakte ze heel zorgvuldig vast, opdat ze onder het offeren niet kwam af te vallen.
Dusdanig was de kleding der gewone priesters.
Belangende nu de Hogepriester, die was boven hetgeen ik alhier verhaald heb, nog bekleed met een hemelsblauwe rok, die hem tot op de enkels hing, en Meeir genoemd werd: deze werd met dergelijken gordel als van de anderen, behalve dat hij met goud doorvlochten was, gegord. Het onderste van de rok was bezet met franjes, met gouden granaatappeltjes en klokjes overhands versierd. Deze rok uit één stuk en zonder naad zijnde, was niet geheel open, maar alleen achter van boven tot beneden de schouders, en van voren tot halfwege de borst, zijnde tot sieraad van de opening een boordsel daaraan gezet, gelijk mede aan de splitten van de mouwen. Boven over de rok kwam nog een derde gewaad, genaamd Efod, gelijkende enigszins naar de Griekse schoudermantel, en alzo gemaakt: het was van een elleboogs lengte, met mouwen voorzien, en van fatsoen als een gekort rokje: dit gewaad was met verscheidene kleuren doorweven, en met goud bestikt, hebbende op het midden van de borst een opening van vier vingeren breed in het vierkant. Deze opening was bedekt met een stuk stof gelijk dat van de Efod, Essen genoemd, dat is in het Grieks Logion, betekenende een orakel of godlijk antwoord. Deze lap, die een span breed was, werd met gouden ringetjes, die met een hemelblauwen band, gaande door die ringetjes, te samen gestikt werden, aan de gouden ringetjes van de rok vastgehecht; en opdat er geen opening tussen die ringetjes zou gezien worden, was de naad door een hemelsblauw lint bedekt. Deze Opperpriester had op ieder van zijn schouderen een sardonyx in goud gezet; en die twee gesteenten strekten tot haken om de Efod te sluiten: op deze twee stenen waren de namen van Jakobs twaalf zonen in het Hebreeuws gesneden, te weten op die van de rechterschouder de zes oudsten, en op die van de linker de zes jongsten. Op deze borstlap waren twaalf edele gesteenten, van een onwaardeerbaren prijs, zijnde in vier rijen geplaatst, te weten drie op een rij, en door kleine gouden kroontjes gescheiden, opdat zij niet zouden uitvallen. Op de eerste rij stonden een sardonyx, topaz, en smaragd; op de tweede een robijn, jaspis, en saffier; op de derde een hyacint, amathist, en agaat; en op de vierde een chrijsolyt, onyx, en beril. Op ieder dezer stenen was de naam gesneden van één der zonen Jakobs, welke wij als de hoofden onzer stammen aanmerken; en deze namen stonden volgens de orde hunner geboorte. Omdat nu de gezegde gouden ringetjes al te zwak waren, om het gewicht dezer gesteenten te kunnen dragen, zo waren er twee andere ringen, die sterker waren, aan de rand van de borstlap dicht bij de hals gehecht, en door deze gingen twee gouden kettinkjes, die aan de einden der schouderen uitkwamen en daar vastgestrikt werden. De boveneinden dezer kettinkjes, die tot achter op de rug reikten, werden aan een ring vastgemaakt, die achter aan het boordsel van de Efod was; en daardoor werd de lap voornamelijk voor afvallen behoed. Een

riem van verscheidene kleuren, en met goud doorvlochten, was aan die borstlap vastgenaaid, en werd rondom deze toegestrikt, hangende de einden daarvan nederwaarts: voorts waren al de franjes heel net aan haar uiterste einden in gouden nestelingen of pijpjes rondom (om niet uit te rafelen) gevat. De hoed des Hogepriesters geleek enigszins op de muts der gewone priesters, maar was met nog een andere soort van muts van een hemelsblauwe kleur bedekt. Voorts was het hoofd van de Hogepriester omgeven met een gouden kroon, die met drie randen gewerkt en bezet was met zekere knopjes, gelijk men aan de plant ziet, welke de Hebreeën Dacchar, en de Grieken Hijosciamos noemen, en nu gemeenlijk bilzenkruid geheten wordt.
En indien iemand het niet mocht kennen, omdat hij er nooit van gehoord had, zal ik het alhier beschrijven: Dit gewas groeit doorgaans omtrent drie mannen hoog; de wortel gelijkt wel naar een raap, en de bladeren naar raket: het heeft een velletje, hetwelk afvalt als de vrucht rijp is: uit zijn takjes komen knoppen voort ter grootte als het lid des kleinen vingers, en gelijkende enigszins naar een kelkje. Ik zal tot beter verstand diegenen, die dit gewas niet kennen, nog daar bijvoegen, dat het van onderen is als een half klootje, hetwelk naar boven smaller wordende, zich daarna weer uitbreidt, en als een bekkentje maakt, gelijkende naar het hart van een doorgesneden granaatappel, boven op hetwelk een rond dekseltje is, zo net gemaakt gelijk als of men het rond gedraaid had, zijnde gekarteld gelijk het binnenste der granaatappelen. En boven op het dekseltje dezer knopjes groeit de vrucht, welke gelijkt naar het graan van het kruid Sideritis, en welks bloem is als die van maankop. Deze gekroonde hoed of muts bedekte het achterhoofd en de twee slapen; maar de kroontjes raakten het voorhoofd niet, maar dit werd omringd door een brede strook van goud, op welke Gods naam met gewijde letteren geschreven stond. Dusdanig was het gewaad des Opperpriesters: en ik kan mij niet genoeg verwonderen over de onbillijkheid diegenen, die ons haten, en als goddelozen uitkrijten, omdat wij de Godheden, welke zij aanbidden, verachten; want indien zij op het gebouw des Tabernakels, de priesterlijke kleding, en de vaten, waarvan men zich bedient, om Gode te offeren, eens nauwkeurig willen letten, dan zullen zij bevinden dat onze Wetgever een Goddelijk man was, en dat men ons valselijk beschuldigt; nademaal uit al die dingen, welke ik beschreven heb, gemakkelijk te zien is, dat zij enigszins de ganse wereld betekenen. Want van de drie afdelingen des Tabernakels verbeeldden de twee, waarin de priesters mochten ingaan als in een ongewijde plaats, de aarde en de zee, die voor alle mensen openstaan, en het derde vertrek, hetwelk ontoegankelijk voor hen is, is als een hemel, voor God alleen bewaard, omdat de Hemel zijn woonplaats is. De twaalf toonbroden betekenen de twaalf maanden des jaars. De kandelaar, uit zeventig stukken bestaande, verbeeldt de zeventig zetels of krachten der planeten, en de zeven lampen stellen die zeven planeten voor. De tapijten, van vierderlei kleuren geweven, betekenen de vier hoofdstoffen; want het linnen heeft betrekking, op de aarde, uit welke het vlas voorkomt; het purper verbeeldt de zee, omdat het geverfd wordt met het bloed van zekeren vis; het hemelsblauw is een teken van de lucht; en het scharlaken stelt het vuur voor. De rok van de Opperpriester betekent ook de aarde; het hemelsblauw, dat naar het azuur trekt, verbeeldt de hemel; de granaatappelen de bliksem, en het geklank der klokjes de donder. De Efod van vier kleuren geweven is desgelijks een afbeeldsel der ganse natuur; en ik acht dat het goud daarbij gevoegd is om het licht te verbeelden. De borstlap, die in het midden is, verbeeldt de aarde, die het middelpunt der wereld is: en de riem, die hem omringt, heeft betrekking op de zee, die rondom de aarde loopt. De twee sardonyxen, die tot haken dienen, betekenen de zon en de maan; en de twaalf andere kostelijke stenen slaan op de maanden, of de twaalf hemeltekenen van de Zodiak. De priesterlijke hoed beeldt de hemel af, als zijnde van een hemelsblauwe kleur, en zou zonder dat niet waardig zijn dat er Gods naam op geschreven stond. En de drie dubbele kroon verbeeldt door haar glans zijn heerlijkheid en opperste Majesteit. In dezer voege heb ik geacht dat men al die dingen behoort te verklaren, ten einde zo hier als elders geen gelegenheid mocht verloren gaan, om de grote wijsheid van onzen uitmuntenden Wetgever te tonen.

HOOFDSTUK 9
God stelt Aäron aan tot Hogepriester.

120 Nadat alles alzo beschikt, en er niets overig was, dan de Tabernakel in te wijden, verscheen God aan Mozes, en beval hem Aäron, (Exod. 28, 29, 30, 40) zijn broeder, tot Opperpriester aan te stellen, omdat hij waardiger tot dat ambt was dan iemand anders. Mozes deed het volk bijeenkomen, en herinnerde aan hetzelve Aärons deugden, en zijn liefde tot de algemenen welstand, die hem menigmaal zijn leven daarvoor had doen wagen. Elk keurde dit voornemen goed, en toonde zich verheugd over die keuze. Daarop ving Mozes aan alzo te spreken: "Gij ziet, mannen, dat al de werken, welke God ons aanbevolen heeft, volgens zijn eis en ons vermogen voltooid zijn. Gelijk gijlieden nu weet dat Hij deze Tabernakel met zijn tegenwoordigheid wil eren, en dat er voor alle dingen tot Hogepriester zodanig een moet aangesteld worden, die het bekwaamst is om zich wel in dat ambt te kwijten, opdat hij zorg drage voor alles, wat de dienst Gods betreft, en dat hij uw begeerten en gebeden aan Hem voordrage, zo beken ik dat indien de keuze aan mij gestaan had, ik naar die ere zou hebben gestaan; zo omdat alle mensen natuurlijk geneigd zijn zulks te begeren, als ter oorzaak, dat ulieden niet onbekend is, wat moeite ik voor het gemene belang uitgestaan heb. Maar God zelf, die al van overlang Aäron, als de rechtvaardigsten onder ulieden, en de waardigsten om geëerd te worden, tot die heiligen dienst beschikt had, heeft hem zijn stem gegeven, en ter zijner gunst uitspraak gedaan. Derhalve zal Aäron voortaan uw gebeden en wensen aan Hem opofferen; en de Heere zal ze te gunstiger aanhoren, omdat Hij ulieden niet alleen bemint, maar dat ze Hem aangehouden worden door degenen, die Hij verkoren heeft om uw voorspraak bij Hem te wezen.

121 Deze rede was de volke zeer aangenaam; en zij allen keurden door hun toestemming de verkiezing, welke God gedaan had, voor goed; want buiten twijfel was Aäron de persoon, die voornamelijk tot die grote waardigheid behoorde verheven te worden, zo wegens zijn afkomst, en de uitmuntende deugd van zijn broeder Mozes. Hij had toen vier zonen, Nadab, Abihu, Eleazar en Ithamar.

122 Mozes beval dat men het overige, hetwelk tot het bouwen des Tabernakels gegeven was, zou gebruiken om datgene er van te maken, hetwelk tot het bedekken daarvan nog nodig was, alsmede tot het bedekken van de gouden kandelaar, het gouden altaar des reukoffers en andere vaten; opdat wanneer men die over het veld droeg, zij door de regen, of het stof, of enige andere invloeden der lucht, niet mochten bedorven worden. Thans deed hij het volk samenkomen, en beval hun dat elk hoofd voor hoofd nog een halve sikkel zou geven, zijnde een Hebreeuwse munt, die omtrent vier Attische drachmen bedraagt. Zij kwamen dit bevel aanstonds na, en men bevond dat er zeshonderd vijftigduizend vijfhonderd vijftig mannen waren, die deze uitgave deden, zijnde allen vrije personen, en van twintig tot vijftig jaren oud. Dit geld werd daarop ten dienste des Tabernakels gebruikt

123 Toen zuiverde Mozes de Tabernakel en de priesters op deze wijze: hij nam het gewicht van vijf honderd sikkelen uitgelezen mirre, even veel lisch, en half zoveel kaneel en balsem: dit deed hij tezamen stampen in een hin van olijfolie, zijnde een maat, die twee Attische koës houdt, en daarvan maakte hij een zeer welriekende balsem, waarmee hij de Tabernakel en de priesters zalfde, en hen alzo reinigde.
Daarna offerde hij op het gouden altaar een grote menigte van voortreffelijk reukwerk, van hetwelk ik, om de lezer niet verdrietig te vallen, geen bijzonder verhaal zal doen. Sedert bleef men nooit in gebreke tweemaal ‘s daags, te weten voor de opgang der zonne en als zij

onderging reukoffers te branden. Men bewaarde ook gezuiverde olie om er de lampen van de gouden kandelaar mede te voorzien, van welke drie over dag brandden, en de andere ‘s avonds aangestoken werden. Bezaleël en Ahóliab brachten zeven maanden door met het maken van de werken, waarvan ik gesproken heb, en dus liep het eerste jaar sedert de uittocht uit Egypte ten einde. Deze twee werklieden, maar inzonderheid Bazaleël, waren ongemeen kunstig, en bedachten uit zichzelf veel dingen.

124 Met het begin van het volgend Jaar, (Exod. 40) in de maand, welke de Hebreeën Nisan, en de Macedoniërs Xantikus noemen, met de nieuwe maan, werd de Tabernakel, en al de vaten, die er in waren, gewijd. God deed toen zien dat het niet te vergeefs was dat zijn volk aan zulk een heerlijk werk gearbeid had; want om te tonen, hoe aangenaam het Hem was, wilde Hij daarin wonen, en het met zijn tegenwoordigheid eren: hetwelk in dezer voege geschiedde. Terwijl de hemel overal helder en klaar was, zag men een wolk alleen boven de Tabernakel verschijnen, niet zo dik als de winterwolken gemeenlijk zijn, maar echter dik genoeg om er niet te kunnen doorzien; en daar viel een kleine dauw, die te kennen gaf aan degenen, die geloof hadden, dat God hun gebeden verhoorde, en die door zijn tegenwoordigheid begunstigde. 125 Nadat Mozes al de werklieden, ieder naar zijn verdiensten beloond had, offerde hij offeranden aan de ingang des Tabernakels, gelijk God hem bevolen had, te weten een stier, een ram, en een bok voor de zonden. Wanneer ik van de offeranden spreek, zal ik zeggen hoe die plechtigheden toegingen, en zal alsdan verhalen, welke slachtoffers, die ten brandoffer geofferd werden, men geheel verbrandde, en van welke het volgens de wet ook toegelaten was te eten.

126 Mozes besprengde met het bloed der geofferde beesten de klederen van Aäron en zijn zonen, en zuiverde ze met fonteinwater en de balsem, (Lev. 8) van welke ik gesproken heb, opdat zij priesters des Heren zouden worden, en hij deed zulks zeven dagen achtereen. Hij heiligde ook de Tabernakel en al de vaten met die balsem en het bloed der stieren, rammen en bokken, waarvan er dagelijks één van elke soort gedood werd. Vervolgens beval hij de achtsten dag te vieren (Lev. 9) en gebood dat elk naar zijn vermogen offeren zou. Zij gehoorzaamden met blijdschap, en offerden elk om strijd, slachtoffers, welke niet zodra op het altaar gelegd waren, of een vuur, dat in de tegenwoordigheid des volks als een bliksem daaruit voortkwam, verteerde deze.

127 Kort hierop leed Aäron het grootste hartzeer, dat een vader zou kunnen overkomen; maar omdat hij een verhevene ziel had, en oordeelde dat het Gode beliefd had zulks toe te laten, droeg hij het grootmoedig. Te weten, Nadab en Abihu, zijn twee oudste zonen andere slachtoffers geofferd hebbende dan die, (Lev. 10) welke Mozes hun bevolen had te offeren, schoot de vlam met zulk een geweld op hen, dat ze hun ganse borst en aangezicht zo deerlijk brandden, dat zij er van stierven zonder dat men hen redden kon. Mozes beval hun vader en broederen de lijken buiten het leger te brengen om ze daar eerlijk te begraven. En hoewel al het volk deze schielijke en onverwachte dood beweende, echter verbood hij het daarover rouw te dragen, ten einde zij deden blijken dat zij met de waardigheid van het priesterambt bekleed zijnde, Gods ere meer ter harte namen, dan hun bijzonder verdriet.

128 Deze heilige en voortreffelijke Wetgever weigerde al de ere, welke het volk hem wilde aandoen, om zich alleen ten dienste Gods te verledigen. Hij ging nu niet meer op de berg Sinaï om Hem raad te vragen, maar trad in de Tabernakel, om door de Heere onderricht te worden van alles, wat hem te doen stond: en hij behield steeds uit zedigheid hetzelfde gewaad, en gedroeg zich zodanig in het overige, dat hij als een onbeambt persoon leefde, zonde van anderen onderscheiden te zijn dan door de zorg, welke hij voor het volk droeg. Hij gaf hun in

geschrifte wetten en regelen, die zij onderhouden moesten om in eendracht en vrede te leven, en zich Gode aangenaam te maken. Maar hij deed in dat alles niets dan volgens de bevelen, welke hij van Hem ontvangen had.

129 Ik zal van deze wetten op haar plaats spreken; maar ik moet hier nog iets bijvoegen; dat ik overgeslagen heb bij de beschrijving van de kleding des Hogepriesters, namelijk dat God, om te beletten dat degenen, die dit heilige en heerlijke gewaad droegen, andere mensen onder de dekmantel van de gave der profetie zouden verongelijken, hun offeranden nooit met zijn tegenwoordigheid eerde, zonder een zichtbaar blijk daarvan te geven, niet alleen aan zijn volk, maar ook aan de vreemdelingen, die er kwamen. Want wanneer het Hem beliefde hun die gunste te doen, dan flikkerde één van de twee Sardonixen, (van welker natuur het nodeloos zou zijn iets alhier te zeggen, omdat zij bij ieder genoeg bekend zijn) die op de rechterschouder des Opperpriesters was, met zulk een glans, dat men het van ver zien kon; hetwelk niet natuurlijk zijnde, en buiten zulke voorvallen niet gebeurende, verwondering moet baren bij de zodanigen, die trachten wijs te schijnen door de verachting, welke zij omtrent onzen Godsdienst betonen. Maar daar is een andere zaak, die nog wonderlijker is, namelijk dat God zich doorgaans van de twaalf edele gesteenten, welke de Hogepriester op zijn borstlap droeg, bediende, om de overwinning vooraf te kennen te geven. Want eer men met het leger opbrak, kwam er zulk een helder licht uit die stenen voort, dat al het volk daardoor bemerkte dat Gods majesteit tegenwoordig, en gereed was om hen bij te staan. Hierom is het dat diegenen onder de Grieken, welke geen afkeer van onze geheimenissen hebben, die borstlap Logion, of Orakel noemen.
Maar daar zijn, nu ik dit schrijf, al tweehonderd jaren verlopen, sinds die sardonyx en borstlap zulk een glans en licht voor het laatst gegeven hebben; doordien God om onze zonden tegen ons vertoornd is, gelijk ik elders zeggen zal, zullende nu de draad van mijn verhaal volgen. Toen nu de Tabernakel gewijd, en alles, wat de Goddelijke dienst betrof voltooid was, verheugde het volk zich, ziende dat God zich verwaardigde in hun leger, en onder hen te wonen, zo dat het niet dan lofzangen ter Zijner ere zong, en Hem offeranden offerde, even alsof hun niets kwaads te vrezen stond, maar alles hun in het toekomende naar wens gelukken zou. De stammen gemeenschappelijk, en elk in het bijzonder offerden geschenken aan zijn aanbiddelijke Majesteit. De twaalf Hoofden en Vorsten dezer stammen offerden zes wagens, elk door twee ossen getrokken, om de Tabernakel te vervoeren; en ieder van hen offerde een schaal, wegende zeventig sikkelen, een bekken van honderd dertig sikkelen, en een wierookvat, houdende tien darikos, hetwelk men met verscheidene reukwerken vulde; en de schaal en het bekken dienden om er meel met olie gemengd in te doen, waarvan men zich op het altaar bij de offeranden bediende; en men offerde ten brandoffer een kalf, een schaap, eenjarige lammeren, en een bok, tot verzoening der zonden. Ieder dezer Vorsten offerde nog andere slachtoffers, welke heilzame genoemd werden, bestaande in twee ossen, vijf schapen, en eenjarige lammeren en geitjes, hetwelk zij twaalf dagen achtereen, elk op zijn dag, deden. Mozes, gelijk ik gezegd heb, ging nu niet meer op de berg Sinaï, maar in de Tabernakel, om God raad te vragen, en van Hem te verstaan, welke wetten Hij ingesteld wilde hebben. Deze waren zo voortreffelijk, dat ze niemand anders dan Gode toegeschreven kunnen worden, en onze voorouders ze enige eeuwen lang zo godsdienstig onderhouden hebben, dat zij niet geloofden dat de vermakelijkheden des vredes, noch de noodwendigheden des oorlogs hen verschonen konden, indien zij ze overtraden. Maar ik zal in een afzonderlijke verhandeling daarover spreken.

HOOFDSTUK 10
Wetten betreffende de Offeranden, de Priesters, de Feesten, en veel andere zo burgerlijke als staatszaken.

131 Ik zal alhier van enige der wetten, die de zuiveringen en offeranden betreffen, een verslag geven, omdat wij nu aan die stof gekomen zijn. Daar zijn tweeërlei offeranden, de één bijzondere, en de andere algemene en die geschieden op twee verscheidene wijzen; want het slachtoffer wordt of ganselijk door het vuur verteerd, waardoor het de naam van brandoffer krijgt; of het wordt tot dankzegging geofferd, en alzo gegeten door degenen, die het offeren. Ik zal van het eerste eerst spreken. (Lev. 1) Als een enkel persoon een brandoffer offert, biedt hij een os, een lam, en een bokje aan, welke twee laatste maar een jaar oud moeten zijn, maar de os mag wel ouder wezen; maar zij moeten mannetjes zijn, en geheel verbrand worden. Wanneer men de beesten keelt, besprenkelen de priesters het altaar met hun bloed, en nadat zij ze wel gewassen hebben, snijden zij ze aan stukken, werpen er zout op, en leggen ze op het altaar, waarvan het hout reeds aangestoken is. Vervolgens wassen zij de voeten en ingewanden der dieren, en werpen die nevens het andere in het vuur. Maar de huiden behoren hun toe. Dit is hetgeen omtrent de brandofferen in achtgenomen wordt. Bij de offeranden, (Lev. 3) die tot dankzegging gedaan worden, slacht men beesten van gelijke soort; maar zij moeten zonder enig letsel, en meer dan een jaar oud zijn, en mogen zowel wijfjes als mannetjes wezen. Nadat ze geslacht zijn, besprengen de priesters het altaar met hun bloed; dan leggen zij de nieren, een gedeelte van de lever, en al het vet met de staart van het lam daarop. De borst en de rechterdij behoren de priesters toe, en die het offer geofferd hebben, mogen van het overschot twee dagen lang eten, maar dan moeten zij de rest verbranden. (Lev. 5) Hetzelfde wordt bij de offeranden, die voor de zonden geofferd worden, in achtgenomen. Maar die de middelen niet hebben om deze dieren te offeren, mogen volstaan met twee duiven, of een paar tortelduiven, waarvan de ééne ten brandoffer gegeven wordt, en de andere voor de priesters is, gelijk ik zulks breder in de verhandeling, die ik over de offeranden meen uit te geven, zal verklaren. Iemand, die onwetend gezondigd heeft, offert een ooilam en een geitje van zodanig een ouderdom als reeds gemeld is; maar de priesters besprengen met het bloed alleen de hoornen van het altaar, in plaats dat zij het anders het ganse altaar doen: en zij leggen op hetzelve de nieren, met een gedeelte van de lever en al het vet, behoudende voor zich het vel, en al het vlees, hetwelk zij diezelfde dag in de Tabernakel eten; want de wet verbiedt iets daarvan tot des anderen daags te bewaren. Iemand die willens, maar heimelijk gezondigd heeft, offert een ram, gelijk de wet beveelt, en de priesters eten er evenzo dezelfde dag van in de Tabernakel.

Wanneer de hoofden der stammen voor de zonden offeren, dan offeren zij even als het gemene volk, alleen met dit onderscheid, dat de os en het bokje beide mannetjes moeten zijn. De wet gebiedt ook dat men bij de offeranden, (Lev. 2) zowel bijzondere als gewone, met een lam de maat van een gomer meelbloem, met een schaap twee gomers, en met een os drie gomers brenge. Evenzo beveelt zij dat men met een os een halve hin olie, hetwelk een aloude maat der Hebreeën is, houdende twee Atheense Choës, met een schaap het derde deel van die maat, en met een lam het vierde deel daarvan offere. Men was daarenboven gehouden even veel wijn te offeren, welke men rondom het altaar goot. Als iemand, om zijn geloften te volbrengen, niet anders dan meelbloem offert, dan werpt hij er een handvol van op het altaar, en de priesters nemen het overige om te eten, hetzij dat zij het in olie koken, of er koeken van bakken. Maar alles wat de priester offert, moet verbrand worden. De wet verbiedt het jong van enig dier, met de moeder te offeren, tenzij het ten minste acht dagen oud zij. Men offert evenzo nog andere offeranden, hetzij tot wederkrijging der gezondheid, of om andere oorzaken; en men eet koeken met het vlees der dieren, waarvan de priesters hun deel hebben, mogende men niets van hetzelve tot des anderen daags bewaren. De wet beveelt ook dagelijks des morgens vroeg (Num. 28, 29) en tegen de avond een lam op gemene kosten te offeren, en twee op de Sabbat op dezelfde wijze; en als het nieuwe maan is offert men, behalve de gewone slachtoffers, twee ossen, zeven eenjarige lammeren, en een ram. En indien er iets verzuimd was, offerde men een bok voor de zonde; en in de zevende maand, welke de Macedoniërs Hyperberetheon noemden, offerde men daarenboven een os, een ram, zeven lammeren, en een bok voor de zonde.

Op de tienden dag der maan van diezelfde maand vastte men ook des avonds, en men offerde een os, een ram, zeven lammeren, en een bok voor de zonde, benevens nog twee andere bokken, waarvan men de één levend buiten het leger voerde, opdat de straffe, welke het volk voor hun zonde verdiend had, op zijn kop zonde vallen; en de andere bok werd in het voorleger, op een reine plaats gebracht en daar met huid en al verbrand, zonder iets daarvan over te houden. Men verbrandde ook een os, die niet door het volk, maar door de Hogepriester gegeven werd, welke, nadat het bloed van die os en dat van de bok binnen gebracht was, zijn vinger daarin doopte, en er zevenmaal het deksel en de vloer des Tabernakels mee besprengde, bovendien het binnenste des Tabernakels, het buitenste van het gouden altaar, en het grote altaar, dat aan de ingang des Tabernakels onbedekt stond. Vervolgens bracht men de afval der beesten, de nieren, een gedeelte van de lever, en al het vet op het altaar, en de Opperpriester deed er van het zijn nog een ram bij, dat Gode ten brandoffer opgeofferd werd.

132 De vijftienden van die maand, (Lev. 31) terwijl de winter naderde, werd aan al het volk bevolen dat zij, elk voor zijn gezin, tenten en hutten zouden oprichten en vastmaken, opdat die tegen de wind, de koude, en andere ongelegenheden van dat moeilijk seizoen, zouden kunnen stand houden: en dat wanneer zij in het land, dat God hun beloofd had, zouden gekomen zijn, zij zich in de hoofdstad daarvan zouden begeven, omdat de Tempel daar zou gebouwd worden; dat zij daar gedurende acht dagen een feest zouden vieren; dat zij er Gode slachtoffers zouden offeren, sommige ten brandoffer en andere tot dankzegging; en dat zij takken van mirtus, wilgen- en palmbomen, waaraan men citroenen zou hechten, in hun handen dragen zouden. De offerande, die op de eersten dier acht dagen geofferd wordt, is een brandoffer, bestaande uit dertien ossen, veertien lammeren, twee rammen, en een bok tot verzoening voor de zonden. De volgende dagen geschiedt hetzelfde, uitgenomen dat men dagelijks van het getal een os afneemt, totdat het op zeven gekomen is. De achtste dag is een dag van ruste, die gevierd wordt zonder enig werk te doen, en men offert dan een kalf, een ram, zeven lammeren, en een bok voor de zonde. Dit zijn de plechtigheden van het Loofhuttenfeest, hetwelk sedert altoos bij ons volk is onderhouden geweest.

133 In de maand Xantikus, (Lev. 23) bij ons Nisan genoemd, waarin het jaar begint, (Num. 6) op de veertienden dag der maand, (Deut. 10) als de zon in het teken van de Ram is, zijnde de tijd dat onze voorvaders uit Egypte, en meteen uit hun dienstbaarheid togen, verplicht de wet ons om diezelfde offerande, welke zij toen deden, en die de naam van Pascha gekregen heeft, te vernieuwen. Wij vieren dat feest volgens onze stammen, zonder iets van het geofferde te bewaren voor de volgende dag, zijnde de vijftiende der maand, en de eerste van het feest der ongezuurde broden, hetwelk aanstonds op dat van Pascha volgt, en zeven dagen duurt, in welke tijd men geen ander dan ongedesemd brood eet, en iedere dag twee stieren, één ram en zeven lammeren slacht, en ten brandoffer offert; bij hetwelk voor de zonden een geit geofferd wordt, waarvan de priesters eten. De zestienden dag der maand, die de tweede van het feest der ongedesemde broden is, begint men van de nieuwe granen, die nog niet aangeroerd zijn, te eten. En omdat het billijk is zijn erkentelijkheid Gode te betuigen voor de weldaden, die men ontvangt, zo offert men Hem de eerstelingen der gerst op deze wijze. Men droogt een schoof met aren bij het vuur, en doet er het graan uit, hetwelk gezuiverd zijnde, offert men er een gomer van, latende een handvol daarvan op het altaar blijven, en het overige is voor de priesters. Alsdan staat het aan al het volk vrij de oogst, hetzij gezamenlijk, hetzij in het bijzonder, te beginnen; ten tijde dier eerstelingen offert men Gode een lam ten brandoffer.

134 Zeven weken na het feest van Pascha, (Lev. 23) dat is negen en veertig dagen daarna, offert men Gode op de vijftigste dag, die de Hebreeën Asartha, dat is volheid van genade, en de

Grieken Pentekoste of Pinkster noemen een brood van twee gomers tarwemeel, dat gedesemd is, en men slacht twee lammeren, welke de priesters tot een avondmaal dienen, zonder dat zij iets daarvan tot de volgende dag mogen bewaren. En tot brandofferen offert men voor de zonde drie kalveren, twee rammen, veertien lammeren en twee bokken.

135 Daar is geen feest, waarop men geen brandofferen offert, en het werken niet nalaat; want dat zijn twee zaken, welke de wet onvermijdelijk beveelt te onderhouden; en na de offerande eet men van hetgeen geofferd is. Ook geeft men ten koste van het algemeen vier en twintig gomers tarwemeel, waarvan men ongehevelde broden maakt, welke men des daags voor de Sabbat twee aan twee bakt; des morgens op de Sabbatdag zet men er twaalf van op de gewijde tafel, zes aan de éne en zes aan de andere zijde tegen elkaar over: en daar blijven ze met twee schotelen wierook tot de volgende Sabbat staan, wanneer men ze aan de priesters geeft om te eten, na alvorens andere broden in hun plaats gezet te hebben. En de wierook wordt verbrand in het heilig vuur, hetwelk de brandoffers verteert en men zet weer anderen op met de broden. De Opperpriester offert van het zijn tweemaal des daags een gomer van zuiver meel met olie gekneed, en een weinig gebakken, waarvan hij des morgens de éne helft, en des avonds de andere in het vuur werpt. Maar van dit alles zal ik elders breder handelen; dus acht ik het genoeg dit bij voorraad gezegd te hebben. 136 Nadat Mozes de stam van Levi van de anderen afgezonderd had (Num. 3) om ze Gode toe te wijden, zuiverde hij hen met fonteinwater, en offerde een offerande: vervolgens beval hij aan hen de bewaring des Tabernakels, en der heilige vaten; en gelastte hun zich vlijtig in die heiligen dienst te kwijten, volgens hetgeen de priesters hun zouden gebieden. Alzo begonnen die van deze stam toen aangemerkt te worden als Gode toegewijd te zijn. (Lev. 7, 17) Mozes verklaarde terzelfder tijd, welke dieren rein en geoorloofd waren om te eten, en welke men, omdat ze onrein waren, niet eten mocht. Wij zullen de reden daarvan zeggen wanneer zich een gelegenheid daartoe voordoet.
Belangende het bloed, hij verbood volstrekt het te nuttigen, omdat hij geloofde dat de ziel en het leven der dieren in hun bloed besloten waren; ook verbood hij het vlees der beesten, die van zelf gestorven waren, alsmede het vet der geiten, schapen en ossen te eten.

137 Hij beval dat de melaatsen, (Lev. 14) en die met een zaadvloed gekweld waren, van de anderen zouden afgezonderd worden. Dat de vrouwen niet dan na zeven dagen nadat haar zuiveringen voorbij waren, met de mannen zouden mogen omgaan. Dat iemand, die een lijk begraven had, niet rein zou geacht worden dan zeven dagen daarna. Dat iemand, die meer dan zeven dagen met een zaadvloed gekweld was, twee ooilammeren zou offeren, waarvan het ééne voor het altaar, en het andere voor de priesters zou zijn. Dat degene, wien bij nacht een bevlekking overkomen was, zich met koud water moest wassen, om zich te reinigen, gelijk de mannen ook moesten doen als zij met hun vrouwen te doen gehad hadden. Dat de melaatsen altoos van de anderen moesten afgescheiden zijn, en als dode mensen aangemerkt worden; en dat, indien God op de gebeden van iemand van hen, hem zijn gezondheid wedergaf, en het door een levendige kleur bleek dat hij van de kwaal genezen was, hij dan door verscheidene offeranden, waarvan wij elders zullen spreken, zich erkentelijk daarvoor moest tonen. Hetwelk dan toont hoe belachelijk het verdichtsel is diegenen, die zeggen dat Mozes uit Egypte gevloden was, alleen omdat hij de melaatsheid had, en dat al de Hebreeën, daarmee bevangen zijnde gelijk hij, daarom door hem naar het land Kanaän geleid werden. Want indien zulks waarachtig ware, immers zou hij schaamshalve zodanig een wet niet hebben willen bevestigen; ja zou hij er zich niet tegen aangekant hebben, indien een ander zulks voorgesteld had, aangezien er veel volken zijn, waar de melaatsen niet alleen niet veracht, en van anderen afgescheiden, maar zelfs tot eerambten verheven, en in krijgsbedieningen, ambten van staat, ja ook tot de tempeldienst aangesteld worden? Indien Mozes dan met die kwaal besmet geweest ware, wie zou hem kunnen belet hebben de volke wetten te geven, die hun eerder voordelig

dan nadelig zouden geweest zijn? daarom blijkt het dan klaar, dat zulks een zaak is, die men uit loutere kwaadaardigheid tegen ons volk verzonnen heeft; en het is ganselijk waar, dat Mozes, van die kwaal vrij zijnde, en ook het volk, waarmee hij verkeerde, die wet ter ere Gods ingesteld heeft voor zulken, die er mede gekweld waren. Niettemin laat ik aan elk de vrijheid om daarover te oordelen zo als het hem goeddunkt.

138 Mozes verbood ook de kraamvrouwen in de Tabernakel te komen (Lev. 12) en de Goddelijke dienst bij te wonen vóór de veertigste dag na haar verlossing, indien zij een zoon gebaard hadden, en de tachtigste dag, zo zij van een dochter verlost waren; na verloop van die te waren zij gehouden offeranden te offeren, waarvan een gedeelte Gode toegewijd was, en het overige de priesters toekwam.

139 Wanneer een man zijn vrouw van overspel verdacht hield, (Num. 5) offerde hij een gomer gerstemeel, waarvan hij een handje vol op het altaar wierp, en het overige was voor de priesters; vervolgens plaatste één van deze de vrouw aan de deur, die tegenover de Tabernakel was, nam haar de sluier af, die zij op het hoofd had, schreef Gods naam op een perkament, deed haar met ede verklaren dat zij haar echt-trouw niet geschonden had, en voegde deze vloekwens daarbij, dat, indien zij haar trouw te buiten gegaan was, en een valse eed gedaan had, alsdan haar rechter heup mocht verstuiken, haar buik barsten, en zij alzo jammerlijk sterven; maar integendeel, indien haar man alleen uit jaloezie, en door een overmaat van liefde, haar ten onrechte verdacht gehouden had, het Gode mocht believen haar na tien maanden een zoon te geven. Na die eed doopte de priester het perkament, waarop Gods naam geschreven stond, in ‘t water, en als die ganselijk daardoor uitgewist, en als in het water versmolten was, mengde hij er enig stof van de vloer des Tabernakels onder, en deed de vrouw die drank drinken. Indien zij dan ten onrechte beschuldigd was, werd ze zwanger, en baarde gelukkig; maar zo zij schuldig zijnde, door een valse eed en door onkuisheid, haar trouw jegens God en haar man geschonden had, stierf zij op zulk een schandelijke wijze, gelijk gezegd is.

140 Dusdanig waren de wetten, welke Mozes de volke omtrent de offeranden en zuiveringen gaf; voorts stelde hij nog andere in. Hij verbood het overspel ten enenmale, doordien hij geloofde dat het geluk des huwelijks in de kuisheid en getrouwheid, welke de man aan zijn vrouw, en de vrouw haar man schuldig is, ganselijk bestond, en dat er het gemene belang veel aan gelegen was dat de kinderen wettig waren.

141 Hij doemde als een afgrijselijke misdaad (Lev. 18, 20, 21) iemands bloedschande met zijn moeder, of stiefmoeder, of moei, zo van ‘s vaders als moeders zijde, of zuster, of schoondochter begaan. Hij verbood elk gemeenschap met zijn vrouw als zij haar maandstonden had; en hij doemde als een verfoeilijk feit zich met beesten of jongens te vermengen, en stelde op zodanige gruwelen de straf des doods.

141 Belangende de priesters, hij wilde dat die veel kuiser zouden zijn dan anderen; want hij verplichtte hen niet alleen om dezelfde wetten te onderhouden, maar hij verbood hun ook met een vrouw, die te voren verlaten was, of met een slavin, of waardin, of met een, die om enigerhande oorzaak verstoten was, te trouwen. Waarbij hij ten aanzien van de Hogepriester nog voegde, dat hij met gelijk de andere priesters een weduwe ter vrouw zou mogen nemen, maar dat hij met een maagd zou moeten trouwen, en die behouden. Hij verbood hem ook enig dood lichaam te naderen, hoewel het de anderen priesters vrijstond bij de lijken van hun moeders, broeders en kinderen te komen. Hij beval ook dat aan hun lichamen geen gebrek of letsel mocht zijn. Indien het nu onder de priesters gebeurde dat iemand enig letsel aan zijn lichaam had, dan was het hem wel geoorloofd nevens de anderen zijn deel te hebben, maar niet

tot het altaar te naderen of in de Tempel te gaan. Zij waren gehouden zuiver en onberispelijk te zijn, niet alleen, wanneer zij de Goddelijke dienst verrichtten, maar ook in al het overige van hun leven. En wanneer zij het heilig gewaad, bij hun dienst passende, aanhadden, waren zij, behalve de zuiverheid, waarin ze altoos moesten leven tot zulk een matigheid verplicht, dat het hun verboden was wijn te drinken. De dieren, welke zij offerden, moesten gaaf en zonder enig gebrek wezen. Deze waren de wetten, die Mozes in de woestijn gaf, en welke hij zolang hij leefde deed onderhouden. Hij stelde ook nog andere in, om waargenomen te worden als het volk in het bezit van het land Kanaän zou gekomen zijn.

143 Hij beval dat men alle zeven jaren het land een jaar zou laten braak liggen, (Lev. 2, 5) zonder het te bebouwen of te bezaaien, even als hij bevolen had dat men op de zevenden dag het werk moest staken. Waarbij hij voegde, dat alles, wat de aarde in dat jaar van rust van zelf voortbracht, voor allen gemeenschappelijk zou zijn, zelfs voor vreemdelingen, en dat het niemand zou vrijstaan iets daarvan voor zich alleen te behouden. Hij wilde ook dat men hetzelfde zou in acht nemen na zevenmaal zeven jaren; en dat in het volgende jaar, hetwelk het vijftigste, en het Jubeljaar der Hebreeën is, de schuldenaren al hun schulden kwijtgescholden, en de lijfeigenen in vrijheid gesteld moesten worden, hetwelk zag op zulken, die te voren vrij geweest zijnde, in plaats van de straf des doods wegens het overtreden van enige wetten, tot slavernij veroordeeld waren. Ook moesten, volgens deze wet, de landen weer tot hun eerste bezitters keren, hetwelk op deze wijze toeging. Als het Jubeljaar nabij was rekenden de verkoper en de koper van het land te samen uit, hoeveel de inkomsten daarvan bedragen hadden, en wat kosten daarop gelopen waren: en indien de inkomsten meer bedroegen dan de onkosten, zo nam de verkoper zijn land weer aan; maar zo de onkosten hoger geweest waren, dan keerde de verkoper dit meerdere uit, en het land werd weer zijn eigen. Maar indien de inkomsten en de onkosten gelijk waren, nam de oude bezitter zijn land weer naar zich. Hetzelfde werd ook in achtgenomen omtrent huizen, die in vlekken stonden; maar ten aanzien van zulke, die in de steden en de bemuurde burchten stonden, mocht de verkoper zijn huis weer benaderen, wanneer hij de prijs van de verkoop weer uitkeerde eer het jaar om was; maar indien hij het jaar liet verlopen zonder het geld weer te geven, dan was de koper vast in zijn bezit. Mozes ontving al deze wetten van God zelf op de berg Sinaï, om die de volke over te leveren, toen het aan de voet van die berg gelegerd was; en hij deed ze beschrijven, om door de nakomelingen onderhouden te worden.

HOOFDSTUK 11
Telling des volks. Manier van legering; opbreking en orde van optocht.

144 Mozes alzo zorg gedragen hebbende voor hetgeen de Godsdienst (Num. 1) en de burgerlijke regering betrof, liet zijn gedachten ook gaan over de krijgszaken, omdat hij voorzag dat zijn volk zware oorlogen zou moeten voeren; en daarop beval hij de vorsten en hoofden der stammen, uitgenomen die van Levi, een juiste telling te doen van allen, die bekwaam waren om de wapenen te dragen; want omdat de Levieten ten dienste Gods gewijd waren, (Num. 26) zo waren ze van al het overige bevrijd. Nadat deze heirschouwing geschied was, bevond men een getal van zes honderd drie duizend zes honderd en vijftig mannen van twintig tot vijftig jaren oud. In plaats van de stam Levi bracht hij onder het getal der vorsten de stam van Manasse, Jozefs zoon, en stelde Efraïm in stede van Jozef, zijn vader, Doordat, zoals reeds gemeld is, Jakob aan Jozef verzocht had hem zijn twee zonen te geven, om die als de zijnen aan te nemen.

145 Men stelde de Tabernakel in het midden van het leger, en drie stammen werden aan iedere zijde met grote ruimten tussen ieder geplaatst. Voorts perkte men een grote plaats af tot een

markt, waar men allerlei waren en koopmanschappen verkocht; en de kooplieden en kunstenaars waren met zulk een gevoegelijke orde in hun winkels geplaatst, dat het scheen alsof het een stad was. De priesters, en na hen de Levieten besloegen de plaatsen, die naast aan de Tabernakel waren. (Num. 9) Men deed een telling van de Levieten bijzonder, en bevond hun getal te zijn drie en twintig duizend achthonderd tachtig zielen van dertig dagen en daarboven oud.

146 Zolang als de wolk, (Exod. 40) waarvan wij gesproken hebben, (Num. 10) de Tabernakel bedekte, bleef het leger op dezelfde plaats; maar wanneer de wolk voortging dan brak men op. Mozes bedacht een zekere zilveren trompet, die alzo gemaakt was: zij was bijkans een elleboog lang, haar pijp was omtrent zo dik als een fluit, en daar waren geen andere openingen dan aan het einde, dat men in de mond moest steken, en aan het wijde einde, hetwelk was gelijk een gemene trompet: wordende deze soort bij de Hebreeën Asofra genoemd. Mozes deed er twee zulke maken, waarvan de een diende om het volk te doen samenkomen, en de andere om de oversten bijeen te roepen, als er iets wegens de zaken van het gemenebest te overleggen was: maar als er op beide te gelijk geblazen werd, dan moest de ganse menigte bijeenkomen.

147 Wanneer de Tabernakel van plaats veranderde, dan hield men deze orde: op het eerste geschal der trompet braken de drie stammen, die naar het oosten gelegerd waren, op; op het tweede geluid der trompet braken de drie stammen op die naar het zuiden lagen; alsdan brak men de Tabernakel af, die tussen de zes stammen, welke vooruit trokken, en de zes andere, die na moesten komen, geplaatst werd, met de Levieten er rondom. Op het derde geklank der trompet trokken de drie stammen op, die naar het westen stonden; en op het vierde trompetgeschal volgden de drie, die naar het noorden lagen. Men bediende zich van deze trompetten ook bij de offeranden, zo op de Sabbat als op andere dagen: en men vierde toen met offeranden en plechtigheden het eerste Pasen, dat onze voorvaders sedert hun uittocht uit Egypte hielden.

HOOFDSTUK 12
Gemor des volks tegen Mozes; en de straffe, die God daarover oplegde.

148 Nadat het leger van de berg Sinaï opgebroken, en enige dagen voortgetrokken was, (Num. 11) kwam het aan een plaats genaamd Iseremoth. Daar begon het volk op nieuw te morren en de oorzaak van al hun rampen op Mozes te schuiven, zeggende dat het op zijn aanraden was dat zij een van de vruchtbaarste landen der wereld verlaten hadden, en dat in plaats van het geluk, op hetwelk hij hen had doen hopen, zij zich door allerlei ellenden getroffen vonden: dat zij niet alleen geen water hadden om hun dorst te lessen, maar dat zij van honger zouden moeten vergaan, indien het Manna kwam op te houden. Zij voegden nog veel andere zeer vinnige verwijtingen tegen Mozes hierbij: waarop één van hen aan deze menigte voorhield, dat zij de weldaden, van hem genoten, niet alzo behoorden te vergeten, noch Gods bijstand te mistrouwen. Maar die woorden, in plaats van hen te stillen, verbitterden hen te meer, en deden hun gemor toenemen. Mozes zonder zich des te bekreunen, zei tot hen, dat schoon zij groot ongelijk hadden, dat ze hem alzo bejegenden, hij echter hun beloofde, overvloed van vlees voor hen van God te zullen verwerven, niet alleen voor één dag, maar voor veel dagen. En omdat zij het niet geloven wilden, en dat één van hen vraagde hoe hij voor die grote menigte spijze zou kunnen geven, antwoordde hij: "Gij zult haast zien dat noch God, noch ik, schoon zo weinig bij ulieden geacht, zullen ophouden u bij te staan." Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of het ganse leger werd met kwakkelen bedekt, waarvan elk zo veel nam als hij wilde. Maar God vertoefde niet lang met hen voor hun baldadigheid jegens Hem, en het

schelden tegen zijn dienaar, te straffen; zo dat het velen het leven kostte, waarom die plaats de naam kreeg, die zij nog heden voert, van Chibrathaba, dat is: de graven der begeerlijkheid.

HOOFDSTUK 13 Mozes zendt verspieders naar het land Kanaän. Gemor en oproer des volks over het bericht, dat hun deswege gedaan werd. Jozua en Kaleb spreken kloekhartig tot hen. Mozes verkondigt hun uit Gods naam, dat zij tot straf hunner zonde niet in dat land, hetwelk Hij hun beloofd had, zouden komen, maar dat hun kinderen het zouden bezitten. Mozes lof, en in wat achting hij altoos is gehouden geweest.

149 Mozes legde het volk toen op de grenzen der Kanaänieten, aan een plaats genaamd Pharan, (Num. 13, 14) waar het moeilijk was te wonen; en daar sprak hij het volk alzo aan: "God heeft ulieden, door zijn grote goedheid, de vrijheid, en een land, dat van alles goeds overvloeit, beloofd: het éne geniet gijlieden reeds, en het ander zult gij ook haast genieten; want wij zijn nu op de grenzen der Kanaänieten gekomen; en noch hun Koningen, noch hun steden, noch al hun krijgsmacht te samen gevoegd, zullen ons kunnen beletten, de vervulling Zijner beloften te zien. Bereidt u dan om kloekmoedig te strijden, omdat het zonder vechten niet zal toegaan dat zij u dit kostelijke land zullen inruimen. Maar wij zullen het in spijt van hen bezitten, nadat wij hen overwonnen hebben. Maar wij moeten eerst enigen vooraf op kondschap uitzenden, om te vernemen naar de vruchtbaarheid des lands, en de macht der inwoners; en vooral moeten wij ons meer dan ooit te samen verenigen, en Gode de ere geven, die wij Hem schuldig zijn, ten einde Hij onze beschermer en bijstand zij." Het volk prees deze voorslag, en koos twaalf van de aanzienlijksten onder zich, één uit elke stam, om het land der Kanaänieten te gaan bespieden, beginnende van de kant, die naar Egypte strekt, en vervolgende tot aan de stad Hamath. En de berg Libanon.
Zij brachten veertig dagen met die reis door; en na de aard des lands wel beschouwd, en van de levensmanier der ingezetenen in ‘t bijzonder kennis genomen te hebben, deden zij verslag van hetgeen zij gezien hadden, en brachten van de vruchten des lands mede, welke zo groot en schoon waren, dat het volk daardoor aangemoedigd werd om het te gaan bemachtigen. Maar de afgezondenen, uitgenomen twee, schrikten hen daarvan af wegens de moeilijkheid der onderneming, zeggende, dat men grote en diepe rivieren moest doorwaden, bijkans ontoegankelijke bergen overtrekken, sterke en machtige steden bestormen, reuzen, welke zij in Hebron gezien hadden, bevechten, en eindelijk, dat zij nog niets zo vreselijks gezien hadden, sedert zij uit Egypte getogen waren. Alzo ging de schrik dezer afgezondenen in het gemoed des volks over; zodat zij, er aan wanhopende zulk een moeilijke toeleg te kunnen uitvoeren, weer in hun tenten keerden, om daar hun ongeluk met hun vrouwen en kinderen te bewenen: en hun droefheid en flauwhartigheid deed hen zeggen, dat God hun beloften genoeg deed, maar dat zij er de uitwerking niet van zagen.
Thans vatten zij het tegen Mozes op, en deden de gansen nacht niet dan schelden tegen hem en Aäron. Zodra het dag geworden was, kwamen zij oproerig te samen om hen te stenigen, en dan weer naar Egypte te keren. Jozua, zoon van Nun, uit de stam van Efraïm, en Kaleb uit de stam van Juda, welke twee van de twaalf verspieders waren, ziende deze wanorde, en duchtende voor een kwaad gevolg, zeiden tot hen: dat zij alzo de moed niet moesten verloren geven, of God, als ongetrouw in zijn beloften, beschuldigen, en geloof slaan aan de ijdele schrik, die men hun aanjoeg, door hun de zaken heel anders te vertonen, dan ze inderdaad waren. Maar dat zij liever behoorden hen te geloven, en hen te volgen, om zulk een vruchtbaar land te veroveren. Dat zij zich aanboden om hun tot leidslieden in zulk een roemruchtige onderneming te dienen. Dat er zoveel zwarigheid niet in stak, als men hun poogde diens te maken: dat die bergen zo hoog, en de rivieren zo diep niet waren, dat ze lieden van moed en dapperheid konden weerhouden: en dat zij niets te vrezen hadden, naardien God zich voor hen verklaarde, en voor hen strijden wilde. "Trek dan zonder schroom voort, " vervolgden ze, "in vast vertrouwen op

zijn bijstand, en volgt ons, die gereed zijn om u aan te voeren." Terwijl deze twee oprechte en edelmoedige Israëlieten alzo spraken, om de ontroerde menigte te stillen, waren Mozes en Aäron ter aarde gevallen, en baden God, niet opdat Hij hen voor de woede des volks beschutten zou maar dat Hij zich over hun dwaasheid wilde ontfermen, en hun gemoederen, die door de tegenwoordigen nood, en een ijdele vrees voor het toekomende ontroerd waren, doen bedaren. Hun gebed werd terstond verhoord: men zag een wolk de tabernakel bedekken, om te kennen te geven dat God die met zijn tegenwoordigheid vervulde.
Mozes, toen vol van vertrouwen, naderde tot het volk, en zei tot hen: dat God besloten had hen te straffen, niet zo zwaar als zij wel verdienden, maar gelijk een goed vader zijn kinderen kastijdt. "Want, " vervolgde hij, "in de Tabernakel gegaan zijnde, om Hem met tranen te bidden dat Hij ulieden niet wilde uitroeien, heeft Hij mij de weldaden, waarmee Hij u begunstigd heeft, uw grote ondankbaarheid, en de hoon, die gij Hem aangedaan hebt, door meer geloof te slaan aan valse berichten, dan aan zijn beloften, omstandig vertoond. Niettemin heeft Hij mij verzekerd, dat, omdat Hij ulieden onder alle volken verkoren heeft om zijn volk te zijn, Hij u niet ganselijk verdelgen zal: maar dat gij tot straf uwer zonde het land Kanaän niet bezitten, noch de zoetigheid en overvloed van deszelfs vruchten smaken, maar veertig jaren in de woestijn omzwerven zult zonder huizen of steden te hebben; hetwelk Hem nochtans niet verhinderen zal, uw kinderen in de bezitting te stellen van het land en de goederen, welke Hij ulieden beloofd heeft, en welke gij u door uw gemor en ongehoorzaamheid onwaardig gemaakt hebt."
Deze rede sloeg al het volk met schrik en grote droefheid. Zij baden Mozes dat hij hun voorspraak bij God wilde vrezen, ten einde het Hem believen mocht hun misslag te vergeven, en zijn beloften te volbrengen. Maar hij antwoordde hun: dat zij niet te verwachten hadden dat de opperste Majesteit zich door hun gebeden zou laten bewegen; omdat het niet door enige oplopendheid of om een geringe oorzaak was, zoals onder de mensen, maar door een beweging van gerechtigheid, en een welberaden wil, dat Hij dat vonnis tegen hen uitgesproken had.

150 Hoewel het nu ongelooflijk mocht schijnen dat één man alleen een bijkans ontelbare menigte van mensen in de grootste hitte van hun oproerigheid zou kunnen stillen, echter behoeft men zich daarover niet te verwonderen, doordien God, die Mozes altoos bijstond, hun hart bereid had om zich door woorden te laten overreden, en dat zij reeds verscheidene malen door de ongelukken, waarin zij vervallen waren, de straffen wegens hun ongeloof en ongehoorzaamheid ondervonden hadden. Maar wat groter blijk van de uitmuntende deugd van deze voortreffelijke Wetgever, en van de wonderbare achtbaarheid, welke hij verkreeg, zou men kunnen begeren, dan te zien dat niet alleen degenen, die ten zijn tijde leefden, maar zelfs al de nakomelingen, hem zodanig in ere gehouden hebben, dat er nog hedendaags niemand onder de Hebreeën is, die zich niet verplicht acht al zijn inzettingen zo nauwkeurig na te komen, alsof hij nog zelf tegenwoordig was, en gereed om de overtreders daarvan te straffen? Onder veel andere bewijzen van deze meer dan menselijke achtbaarheid, welke hij verkreeg, schijnt dit volgende mij zeer opmerkelijk te zijn. Wanneer enige lieden uit de landschappen aan geen zijde van de Eufraat gekomen waren om onzen Tempel te bezoeken, en daar offeranden te offeren, hebbende vier maanden lang met groot gevaar, grote kosten, en veel moeilijkheid gereisd, hebben ze evenwel geen deel mogen nemen aan de offeranden, omdat Mozes zulks degenen, die in onze zeden niet onderwezen zijn, en met ons niet naar de vaderlijke wijze verkeren, verboden heeft. Dus hebben enigen geen verlof kunnen krijgen om te offeren; anderen zijn genoodzaakt geweest hun offeranden ten halve te laten steken; en anderen hebben geen vrijheid kunnen verwerven om in de Tempel te gaan, zonder dat zij echter daarover zijn verstoord geweest, of enige de minste klachten gedaan hebben, willende liever de wetten, door die groten persoon gemaakt, gehoorzamen, dan hun begeerte opvolgen, hoewel niets hen tot zulk een onderwerping bewoog, dan hun verwondering over zijn deugd;

omdat men door te geloven dat hij die wetten van God zelf ontvangen had, hem als iets meerder dan een mens aanmerkt.

En het is nog niet lang geleden, zijnde kort voor de Joodse oorlog, onder de regering van de Keizer Klaudius, toen Ismaël Hogepriester was, dat, Judéa van zulk een duren tijd gedrukt zijnde dat een gomer meel vier drachmen gold, men echter op het feest der ongedesemde broden zeventig Kor, zijnde een en dertig Siciliaanse, en een en veertig Attische Medimnen, offerde, zonder dat iemand der priesters, schoon van honger geplaagd, die durfde aanraken om er van te eten; zozeer vreesden ze de wet te overtreden, en Gods toorn, die zelfs de verborgene zonden zo streng straft, over zich te halen. Wie zal zich dan verwonderen dat Mozes zulke buitengewone dingen deed, omdat men nu nog zoveel eeuwen daarna ziet, dat hetgeen hij bij geschrifte nagelaten heeft, van zodanig een achtbaarheid is, dat zelfs onze vijanden genoodzaakt zijn te bekennen, dat het God is, die de mensen zulk een volmaakte levensmanier door hem gegeven heeft en zich van zijn uitmuntend beleid om hen die te doen aannemen, bediend heeft? Nochtans laat ik elk daarover oordelen, zoals hem belieft.

VIERDE BOEK

HOOFDSTUK 1. Gemor der Israëlieten tegen Mozes. Zij bevechten de Kanaänieten buiten zijn bevel, en zonder met God geraadpleegd te hebben; weshalve zij met een groot verlies op de vlucht geslagen worden; en daarop weer beginnen te murmureren.

151 Hoe groot ook de moeilijkheden waren, welke de Israëlieten in de woestijn uitstonden, (Num. 14) echter speet niets hun zozeer als dat God hun niet toeliet de Kanaänieten te bevechten. Zij wilden het bevel dat Mozes hun gaf van in ruste te blijven, niet gehoorzamen; maar zichzelf wijsmakende dat zij zijn bijstand niet van node hadden om hun vijanden te overwinnen beschuldigden zij hem dat hij hen altoos in die ellende laten wilde, opdat zij zich zonder hem niet zouden kunnen helpen. Derhalve besloten zij de oorlog aan te gaan, gelovende dat het niet was met het oog op Mozes dat God hen begunstigde, maar omdat Hij zich verklaard had hun beschermer te zijn, gelijk Hij die van hun voorvaderen was geweest; dat, omdat Hij hen om hun deugd van de dienstbaarheid bevrijd had, hij hun de overwinning zou geven, indien zij dapper streden; dat zij uit zichzelf sterk genoeg waren om hun vijanden te overwinnen, al ware het dat Mozes beletten wilde dat God hun gunstig was; dat het hun voordeliger zou zijn zich naar eigen goedvinden te bestieren, dan Mozes blindelings te gehoorzamen, en hem tot een dwingeland te hebben, nadat men het juk der Egyptenaren afgeschud had; dat zij zich al te lang door Zijn kunstgrepen hadden laten bedriegen, wanneer hij zich beroemd had van gemeenzame samenspraken met God te houden, en door Hem van alles onderricht te zijn, even alsof hij door een bijzondere genade de enige was, die het toekomende wist, en zij niet zowel als hij van Abrahams afkomst waren; dat de voorzichtigheid meebracht de hoogmoed van een mens te verachten, en zich op God te verlaten, om een land te veroveren, waarvan Hij hun het bezit beloofd had; en eindelijk dat zij zich door Mozes, onder voorgeven van Gods bevelen, niet behoorden te laten misleiden. Al deze aanmerkingen, gevoegd bij de grote nood, waarin zij zich in die woeste en onvruchtbare plaatsen bevonden, deden hun dit besluit nemen, en tegen de Kanaänieten optrekken. Dit volk, zonder zich te verbazen dat zij hen in zulk een grote menigte zo stoutelijk op hen zagen aankomen, ontving hen zo wakker, dat zij er velen van op de plaats doodden, de anderen op de vlucht joegen, en hen tot in hun leger vervolgden. Dit verlies drukte de Israëlieten te meer, doordien zij zich met de hoop op een gelukkigen uitslag gevleid hebbende, bemerkten dat God op hen vertoornd was, omdat zij zonder zijn bevel zich in die oorlog gewikkeld hadden, en dat zij derhalve reden hadden om nog iets ergers in het toekomende te vrezen.

152 Mozes hen zo bedrukt ziende, en vrezende dat de vijanden, opgeblazen door hun overwinning, die verder zouden trachten voort te zetten, leidde het leger dieper in de woestijn terug, nadat zij allen beloofd hadden hem te zullen gehoorzamen, zonder iets buiten zijn raad te doen, of met de Kanaänieten te strijden, voordat zij bevel daartoe van God ontvangen hadden. Maar gelijk grote heiren niet dan bezwaarlijk hun oversten gehoorzamen, voornamelijk wanneer zij veel ongemak lijden, zo begonnen de Israëlieten, welker getal uit zeshonderdduizend strijdbare mannen bestond, die zelfs in hun voorspoed vrij onbuigzaam waren, nu door veel wederwaardigheden gedrukt, weer te murmureren, en keerden al hun gramschap tegen Mozes. Deze muiterij steeg zo hoog, dat wij niet vinden dat er ooit een zo groot onder de Grieken, ja zelfs niet onder de Barbaren geweest zij; en zij zou de gansen ondergang des volks veroorzaakt hebben, indien Mozes, zonder eens aan te merken de ondankbaarheid, die hen dreef om hem te willen stenigen, liet ter hunner hulp gekomen ware, en indien God hen niet door zijn buitengewone goedheid bewaard had, schoon zij niet alleen hun Wetgever, maar Hemzelf door het versmaden Zijner bevelen, gehoond hadden. Ik zal nu

gaan verhalen, wat de oorzaak van dit oproer was, en hoe Mozes zich gedroeg, nadat hij het gestild had.

HOOFDSTUK 2
Korach en tweehonderd vijftig der voornaamste Israëlieten, die met hem samenspanden, beroeren het volk zo tegen Mozes en Aäron, dat zij gedreigd worden gestenigd te worden. Mozes spreekt hen met zoveel kracht aan dat hij het oproer stilt.

153 Korach, (Num. 16) die zo van wege zijn afkomst als door zijn rijkdom zeer aanzienlijk was onder de Hebreeën, en wiens redenen zo krachtig waren dat zij een zeer groten indruk op de gemoederen des volks maakten, vatte zulk een jaloezie op, omdat Mozes tot zo een groot gezag verheven, en boven hem gesteld was, ofschoon hij van dezelfde stam was en hem in rijkdom overtrof. Hij klaagde er openlijk tegen al de Levieten, en inzonderheid tegen zijn nabestaanden over, zeggende: dat het een ondragelijke zaak was, dat Mozes door zijn staatzucht en listen, onder voorwendsel van met God te rade te gaan, niet dan zijn eigen ere zocht, tot nadeel van alle anderen, en dat hij daarom tegen alle reden, en zonder de stem des volks daarover te raadplegen, Aäron, zijn broeder, tot Hogepriester had aangesteld, en de andere eerambten door een tirannieke dwingeland aan zodanigen, als het hem beliefde, had begeven. Dat het ongelijk, hetwelk hij hun aandeed, te groter en gevaarlijker was, omdat het heimelijk zijnde, en niet gewelddadig schijnende, hun vrijheid onderdrukt was eer zij het konden gewaar worden; omdat gelijk degenen, welke men waardig acht om te gebieden, tot die ere verheven worden door de toestemming van allen, zulken daarentegen, die buiten hoop zijn van door eerlijke en geoorloofde middelen daartoe te zuilen komen, en die geen geweld durven gebruiken, uit vrees van de naam van vroomheid, welke zij pogen te verkrijgen, te verliezen, allerlei kwade wegen inslaan om daartoe te geraken; dat derhalve de voorzichtigheid hun verplichtte zulk een bestaan te straffen, voordat de aanleiders van hetzelve geloofden dat ze ontdekt waren, en zonder te wachten dat zij, zich meer versterkt hebbende, voor openbare vijanden aangezien werden. "Want wat reden," vervolgde hij, "kan Mozes bijbrengen dat hij de waardigheid van Hogepriester aan Aäron en zijn zonen met voorbijgang van alle anderen opgedragen heeft; daar men, zo God gewild had dat de stam Levi tot die ere zou verheven worden, men mij boven Aäron moest gesteld hebben, omdat ik van dezelfde stam, en rijker en ouder ben? En integendeel, indien de oudheid der stammen in aanmerking behoorde te komen, dan had men die ere aan de Rubenieten moeten opdragen, en aan Dathan, Abiram en Phala, de oudsten en rijksten van hun stam, gegeven hebben. Korach sprak alzo onder schijn van genegenheid tot het algemeen belang, maar inderdaad om het volk op te ruien, en daardoor het Hogepriesterschap te bekomen. Deze klachten verspreidden zich niet alleen in de stam van Levi, maar sloegen haast tot de anderen over met verzwaring der zaak, omdat elk iets van het zijn daarbij voegde; en nadat het ganse leger alzo daarmee vervuld was, liepen de dingen zover dat tweehonderd vijftig der voornaamste met Korach samenspanden, om Aäron het Opperpriesterschap te ontnemen, en Mozes te onteren. Inmiddels werd het volk zo oproerig dat het stenen opraapte om Mozes en Aäron te stenigen, en in menigte met een schrikkelijk getier voor de Tabernakel kwam aanstuiven, roepende dat men, om zich van slavernij te ontslaan, die dwingeland moest doden, die hun ondragelijke dingen beval, onder schijn van Gode te gehoorzamen, welke, indien Hijzelf een Hogepriester had willen kiezen, Aäron niet tot die waardigheid zou aangesteld hebben, naardien er zoveel anderen veel waardiger waren om die plaats te bekleden; en dat indien Hij die hem had willen geven, zulks niet door de dienst van Mozes, maar door de stem van al het volk zou geschied zijn.

154 Mozes, hoewel hem de lasteringen van Korach bekend waren, en dat hij zag met welk een woede het volk tegen hem ingenomen was, ontzette zich niet eens daarover, omdat hij op de

zuiverheid van zijn geweten steunde, en wist dat het niet hij, maar God zelf was, die Aäron met het Hogepriesterschap vereerd had. Daarom vertoonde hij zich vrijmoedig voor deze vertoornde menigte, en in plaats van al het volk aan te spreken, wendde hij zich tot Korach en wijzende met zijn hand op die tweehonderd vijftig personen van aanzien, welke hem vergezelden, verhief hij zijn stem, en sprak aldus: "Ik stem toe dat gij, en deze, die zich bij u gevoegd hebben, zeer aanzienlijk zijt, en ik versmaad niemand onder het ganse volk, schoon zij minder in rijkdom en andere zaken zijn. Maar dat Aäron tot Hogepriester aangesteld is, is niet geschied om zijn rijkdom, want gij zijt veel rijker dan hij en ik te samen; het is niet om de edelheid van zijn afkomst, omdat God ons allen uit één stamhuis heeft doen geboren worden, en dat wij één en dezelfde overgrootvader hebben; het is ook geen broederlijke genegenheid geweest, die mij aangedreven heeft om hem in dat ambt te stellen; omdat ik, zo ik iets anders beoogd had dan God, en de gehoorzaamheid, welke ik Hem schuldig ben, die ere liever voor mij zelf genomen, dan hem gegeven zou hebben, alzo ik mij zelf het naaste was. Want waartoe zou ik door onrecht in enig gevaar gewikkeld zijn, en al het voordeel daarvan aan een anderen overgelaten hebben ? maar ik ben zeer onschuldig aan die misdaad; God zou niet toegelaten hebben dat ik Hem dus veracht had, en gijlieden onkundig gebleven waart van hetgeen u te doen stond om Hem te behagen. Hoewel het nu de Heere zelf is, en niet ik, die Aäron met dat ambt vereerd heb, nochtans is deze gereed om het af te staan aan degene, die er door uw verkiezing toe geroepen zal worden, zonder tot zijn voordeel aan te voeren dat hij er zich waardiglijk in gekweten heeft; want al is het dat hij met ulieder goedkeuring daarin getreden is, echter is hij zo weinig met staatzucht behebt, dat hij het liever wil neerleggen, dan oorzaak tot zulk een grote onrust geven. Zijn wij dan de eerbied, welke wij Gode schuldig zijn, te buiten gegaan, dat wij aangenomen hebben hetgeen Hem beliefde aan ons op te dragen; of zouden wij integendeel zulks zonder ongodsdienstigheid kunnen geweigerd hebben? Maar gelijk het de gever toekomt zijn gift te bevestigen, zo staat het ook aan God zich op nieuw te verklaren, van wien het Hem gelieft zich te bedienen om uw offeranden te ontvangen, en de godsdienst voor ulieden te doen verrichten. En zou Korach zo verwaand zijn, dat hij, uit een zucht om zich tot die ere te verheffen, zou durven bestaan Gode de macht om daarover te beschikken, te ontweldigen? Laat af dan van zulk een groot oproer te verwekken; de dag van morgen zal dit geschil beslechten. Dat een ieder van ulieden morgen ochtend kome met een wierookvat in de hand, en met vuur en reukwerk. En gij, Korach, schaam u niet voor God te wijken, en zijn oordeel af te wachten, zonder u boven Hem te willen verheffen. Vergenoeg u dat gij u stelt onder de rij diegenen, die naar die waardigheid staan, waarvan ik niet kan zien, waarom Aäron meer zou uitgesloten zijn dan gij, naardien hij van hetzelfde geslacht is, en wij men hem niet beschuldigen kan dat hij bij het bedienen van dat ambt zich ergens in vergrepen heeft. Wanneer gijlieden dan zult bijeengekomen zijn, zult gij allen, in tegenwoordigheid des gansen volks, Gode reukwerk offeren; en degene, wiens offer Hem het aangenaamst zal zijn, zal tot Hogepriester aangesteld worden, zonder dat men mij zal mogen beschuldigen dat ik uit eigen beweging die ere aan mijn broeder opgedragen heb, indien God zich voor hem verklaart."
Deze woorden van Mozes hadden zoveel kracht, dat zij het oproer, en het kwaad vermoeden, dat men tegen hem opgevat had, ten enenmale stilden; en het volk keurde niet alleen zijn voorstel goed, maar prees het als iets, dat voordelig voor het gemene best moest zijn; en daarop scheidde de vergadering.

HOOFDSTUK 3
Schrikkelijke straf over Korach, Dathan en Abiram, en die van hun aanhang.

155 Des anderen daags kwam al het volk weer te samen, om te zien wat oordeel God na de offeranden zou uitspreken omtrent degenen, die naar het Hogepriesterambt stond. (Num. 16) De verwachting naar die uitslag kon niet wel zonder enige beroerte toegaan; want behalve dat

de menigte van nature tot nieuwigheden, en tot tegenspreking van zijn oversten genegen is, waren de gemoederen verdeeld; sommigen wensten dat Mozes openlijk van heerszucht mocht overtuigd worden; en anderen, die wijzer waren, verlangden een einde aan het oproer te zien gemaakt, omdat dit niet kon duren zonder de ondergang van de goede orde te veroorzaaken. Mozes deed Dathan en Abiram ontbieden, om de offerande, gelijk het afgesproken was, bij te wonen. Zij weigerden zulks, zeggende niet te kunnen dulden dat Mozes zich alzo een oppergezag over hen aanmatigen zou. Op dit antwoord nam Mozes enige aanzienlijke personen bij zich, en schoon hij van God gesteld was om over allen te gebieden, echter ontzag hij zich niet naar die oproerigen toe te gaan. Dathan en die van zijn aanhang, verstaande dat hij dus vergezeld aankwam, gingen met hun vrouwen en kinderen uit hun tenten, om hem te verwachten, en namen ook enig volk met zich, om hem weerstand te bieden, indien hij iets wilde ondernemen.

Doch Mozes genaderd zijnde, hief zijn handen ten hemel, en zei, zo luid dat ieder hem horen kon: "Opperheer van het heelal, die uit medelijden jegens uw volk, het uit zoveel gevaren gered hebt; Gij, die een getrouw getuige van al mijn daden zijt, Gij weet, Heere, dat ik niets zonder uw bevel gedaan heb. Verhoor derhalve mijn gebed, en gelijk Gij tot in de heimelijkste gedachten der mensen, en de verborgenste overleggingen des harten doordringt, zo onthoud U niet, o God, de waarheid te doen blijken, en de ondankbaarheid diegenen, die mij zo onbillijk beschuldigen, te schande te maken. Gij weet, Heere, alles, wat er in de eerste jaren mijns levens voorgevallen is; Gij weet het niet van horen zeggen, maar omdat Gij er bij tegenwoordig geweest zijt. Gij weet ook wat mij sedert overkomen is; en dit volk is er niet onkundig van. Omdat het mijn gedrag ten kwade duidt, geef Gij, o God, zo ‘t U belieft, getuigenis mijner onschuld. Waart Gij het niet, Heere, die, toen ik door uw bijstand, door mijn arbeid, en door de genegenheid, welke mijn schoonvader mij toedroeg, een stil en gelukkig leven leidde, mij noodzaakten het te verlaten, om voor de welvaart dezes volks, en voornamelijk om hen uit de dienstbaarheid te verlossen, mij zelf in zoveel moeilijkheden te wikkelen? en nochtans, nadat zij uit zoveel rampen door mijn beleid gered zijn, ben ik het voorwerp van hun haat geworden. Gij dan, Heere, die aan mij verscheen zijt in het midden der vlammen op de berg Sinaï, om mij daar uw stem te doen horen, en mij aanschouwer van zoveel wonderen te maken; die mij uw bevelen de Koning van Egypte deed aanzeggen die uw arm op zijn rijk gedrukt hebt, om ons een middel te verlenen om uit de slavernij te gaan, en zijn hoogmoed en macht voor ons vernederd hebt; die, toen wij niet langer wisten waarheen ons te keren, ons een wonderdadige weg midden door de zee gebaand, en de Egyptenaars, die ons najaagden, onder de golven begraven hebt; die ons wapenen gaf, toen wij wapenloos waren; die de bittere wateren om onzentwille zoet maakte; die water uit een rotssteen deed komen om onzen dorst te lessen; die ons spijze uit de zee beschikte, wanneer wij er geen op aarde vonden; die ons uit de hemel een voedsel toezond, dat de mensen te voren onbekend was; en eindelijk die al ons gedrag door voortreffelijke en heilige wetten geregeld hebt; kom, o almachtige God, en oordeel onze zaak, omdat Gij een rechter en te gelijk een oprechte getuige zijt Doe aan al het volk blijken dat ik nooit geschenken aangenomen heb om onrecht te doen, noch de rijken voor de armen gesteld, of iets nadeligs voor ‘t gemene best begaan heb; maar dat ik integendeel altoos getracht heb het naar mijn vermogen te dienen. En nu men mij beschuldigt dat ik Aäron tot Hogepriester aangesteld heb, niet om U te gehoorzamen, maar uit gunste, en door een bijzondere neiging, zo toon dat ik niets dan door uw bevel gedaan heb, en doe blijken hoedanig een zorg het U belieft voor ons te dragen, door Dathan en Abiram naar verdienste te straffen; omdat zij U durven beschuldigen van ongevoelig te zijn, en dat Gij U door mijn kunstenarijen hebt laten bedriegen. En opdat de straffe, welke Gij over deze ontheiligers uwer ere zult doen, aan de gehele wereld bekend zij, zo doe hen, zo het U belieft, toch niet een gewonen dood sterven, maar laat de aarde, welke zij onwaardig zijn te betreden, zich openen, om hen met hun huisgezinnen en al hun have te verzwelgen. En dat zulk een opmerkelijk

bewijs uwer oppermacht een exempel zij om de gehele wereld de eerbiedigheid, welke men uw opperste Majesteit schuldig is, te leren, en een bewijs dat ik in de dienst, waarmee Gij mij vereerd hebt, niets gedaan heb dan uw bevelen na te komen. Maar zo de misdaden, waarmee men mij beticht, waar zijn, bewaar dan degenen, die mij beschuldigen, en doe op mij alleen de uitwerking mijner vervloeking neervallen. Maar, Heere, nadat Gij de verstoorders uws volks alzo zult gestraft hebben, zo bid ik U dat Gij de overigen in eendracht, vrede, en de onderhouding uwer heilige wetten bewaart; nademaal het een belediging uwer gerechtigheid zou zijn, te geloven dat zij de straffe, die de schuldigen alleen verdiend hebben, op de onschuldigen zou doen nederdalen."
Mozes mengde zijn tranen onder dit gebed, hetwelk niet zodra geëindigd was, of men zag de aarde beven, en met zulk een geweld zich bewegen als de baren der zee door de winden in een zware storm. Al het volk werd met vrees bevangen, en daarop opende de aarde zich met een vreselijk geluid, en verslond die oproerigen met hun huisgezinnen, tenten, en al hun have; en sloot zich daarna weer zo dicht toe, dat er gans geen teken van dit wonderdadig geval te bespeuren was. Dit was het einde dezer rampzaligen, en alzo deed God zijn gerechtigheid en macht kennen. En deze hun straf was te jammerlijker, omdat zelfs hun nabestaanden eensklaps van de gevoelens, welke zij hun ingeboezemd hadden, tot een geheel ander gevoelen overstappende, in plaats van hen te beklagen, zich over hun ongeluk verheugden, en Gods rechtvaardig oordeel met gejuich prezen, roepende dat zij verdienden als onwaardigen verfoeid te worden.

156 Mozes deed daarna degenen, die Aäron het ambt van Opperpriester betwistten, aankomen, om het aan hem, wiens offerande God verklaren zou Hem aangenaam te zijn, alsdan op te dragen. Dit getal bestond uit tweehonderd vijftig, die allen in grote achting bij de volke waren, zo wegens de deugden hunner voorouders, als om hun aanzien. Aäron en Korach vertoonden zich het eerst, en toen zij allen met het wierookvat in de hand voor de Tabernakel gekomen waren, brandden zij reukwerk ter ere Gods. Maar men zag aanstonds zulk een groot en schrikkelijk vuur verschijnen, dat men nooit iets dergelijks gezien heeft, zelfs niet wanneer de bergen vol zwavel, uit hun brandende kolken vlammende wervelwinden uitbraken, en de bossen, in brand gevlogen door de kracht der winden tot as verteerd worden. Men bemerkte dat God alleen machtig was zulk een vurige gloed te ontsteken, waarvan het geweld die tweehonderd vijftig mannen, en Korach met hen, in dier voege verteerde, dat er niet het minste spoor van hun lichamen overbleef Aäron alleen bleef van deze bovennatuurlijke vlammen ongeschonden, ten einde men niet behoefde te betwijfelen dat het de uitwerking van Gods almachtigheid was. Mozes, om de nakomelingen een gedenkteken dezer merkwaardige straf na te laten, en de goddelozen, die zich inbeeldden dat God door de boosheid der mensen kan bedrogen worden, te doen sidderen, beval aan Eleazar, Aärons zoon, al de wierookvaten dezer rampzaligen, die dus schrikkelijk gedood waren, aan het koperen altaar te hechten.

HOOFDSTUK 4

Nieuw gemor der Israëlieten tegen Mozes. God bevestigt Aäron ten derde male in het Opperpriesterschap door het bloeien van zijn staf. Steden, de Levieten toegeschikt. Verscheidene wetten door Mozes ingebeeld. De koning van Idumea weigert de Israëlieten de doortocht. Dood van Mirjam, Mozes zuster, en van Aäron zijn broeder, die door zijn zoon Eleazar in het ambt van hogepriester opgevolgd wordt. De Koning der Amorieten weigert de Israëlieten de doortocht.

157 Nadat ieder door zulk een openbaar blijk gezien had, dat het niet Mozes maar God zelf' was, die Aäron en zijn kinderen in het Hogepriesterschap bevestigd had, (Num. 17) durfde niemand hem hetzelve betwisten; maar het volk liet daarom niet na een nieuw oproer, dat ter

oorzaak van zijn oorsprong nog gevaarlijker en hardnekkiger was dan het eerste, te verwekken. Want hoewel zij toen overtuigd waren dat alles, wat er was gebeurd, door het bevel en de wil Gods geschied was, echter beeldden zij zich in dat het alleen was om Mozes te begunstigen; en zij spraken uit dat hij het door zijn dringende verzoeken verworven had; even als of God geen ander oogmerk had gehad dan hem te verplichten, en niet degenen, die hem zo zeer beledigd hadden te straffen. Alzo konden zij niet verdragen dat zij voor hun ogen zulk een groot aantal personen van aanzien hadden zien sterven, welke zij zeiden geen andere misdaad begaan te hebben, dan dat zij al te ijverig voor de dienst Gods waren geweest, en dat Mozes zich daarvan had bediend, ter bevestiging van zijn broeder in een ambt, naar hetwelk voortaan nooit iemand zou durven staan, nademaal zij, die zulks bestaan hadden, alzo gestraft waren. Daarenboven hitsten de magen der gestorvenen het volk ook op, vermaanden om de al te grote macht van Mozes te beperken, en hielden hun voordat hun eigen veiligheid hen daartoe verplichtte. Zodra Mozes des verwittigd was, deed de vrees voor een oproer, dat zeer gevaarlijk zou kunnen zijn, hem het volk vertederen. Zonder zich te verdedigen tegen hun klachten uit vrees van hen nog meer te vertoornen, beval hij aan de oversten der stammen, dat zij elk een staf zouden brengen, op welke de naam van hun stam geschreven stond, en verklaarde aan hen dat het Opperpriesterschap zou gegeven worden aan de stam, wensen God zou te kennen geven dat boven de andere moest gesteld worden.
Deze voorslag beviel hun; daarom brachten zij die staven aan, en de naam van de stam van Levi werd op die van Aäron geschreven. Mozes legde ze alle in de Tabernakel, en haalde ze des anderen daags daar weer uit. Ieder van de vorsten der stammen kende de zijnen; en het volk kende ze ook aan enige merken die ze er op gemaakt hadden. Maar terwijl al de andere in dezelfde staat waren als daags te voren, zag men dat die van Aäron niet alleen botten had geschoten, maar, hetwelk veel vreemder was, dat hij rijpe amandelen droeg, want deze staf was van amandelbomenhout. Zulk een groot wonderwerk verbaasde het volk zodanig, dat hun haat tegen Aäron en Mozes in verwondering over het oordeel, dat God ter hunner begunstiging uitsprak, veranderde. Uit vrees dan van hem nog meer te wederstreven, stonden zij toe dat Aäron voortaan dat grote ambt rustig bezitten zou. Alzo was het dat hij, nadat God hem ten derden male bevestigd had, in het bezit daarvan bleef, zonder dat iemand zich meer daartegen durfde aankanten; en na zoveel gemor en oproer bleef het volk eindelijk in rust.

158 Mozes, bekommerd dat de stam Levi, ziende zich bevrijd van ten oorloge te gaan, (Num. 18,35 Lev.14,18,26) zich mocht bezighouden met naar levensnooddruft te zoeken en daardoor de dienst Gods verzuimen, beval dat als men het land Kanaän zou veroverd hebben, men aan die stam acht en veertig van de beste steden zou geven, met al het land dat er binnen tweeduizend treden af lag; en dat het volk aan hen en de priesters jaarlijks de tienden zou betalen van de vruchten, die men inzamelde: hetwelk sedert altoos getrouw is onderhouden geweest. Nu staat ons van de priesters te spreken. Mozes beval, dat van deze acht en veertig steden aan de Levieten toegestaan, deze er hun dertien zouden geven, bovendien het tiende deel der tienden. Evenzo beval hij dat het volk Gode de eerstelingen van al de vruchten des bodems zou offeren, en aan de priesters het eerstgeborene der dieren die offerbaar waren; opdat zij er een slachtoffer van makende, het vlees van dat geofferde beest in de heilige stad met hun ganse huisgezin mochten eten.
Nopens zodanige, die door de wet verboden waren te eten, men zou in plaats van het eerstgeborene anderhalve sikkel offeren; en ieder mens zou voor het eerstgeborene van zijn kinderen vijf sikkelen ten offer brengen. De eerstelingen der vachten van de schapen kwamen de priesters ook toe; en die brood bakten, moesten hun enige koeken geven. Wanneer degenen, welke men Nazireeërs noemde, (Num. 6) omdat zij een gelofte deden van hun haar te laten groeten en geen wijn te drinken, de tijd hunner gelofte vervuld hadden, en zich voor de tempel kwamen vertonen om hun haar te laten scheren, behoorden de beesten, welke zij offerden, de

priesters toe. En aangaande hen, die zichzelf Gode ten korban (welk woord betekent een godsgaaf of gift aan God) hadden toegewijd, als zij vrijwillig de dienst, waartoe zij zich verbonden hadden, opzeiden, moesten zij, een man vijftig, en een vrouw dertig sikkelen aan de priesters geven; en die de middelen niet hadden om zoveel te betalen, lieten het over aan dezer bescheidenheid. Degenen, die beesten slachtten, niet om Gode te offeren, maar om ze te huis te eten, waren gehouden de vetten darm, de borst, en de rechterschouder daarvan de priesters te geven. Dit was hetgeen Mozes tot onderhoud der priesters beval, behalve hetgeen hun toekwam uit de zondofferen des volks, gelijk wij in het voorgaande boek gezegd hebben. Hij wilde dat hun vrouwen, dochters, en dienstknechten deel aan alles zouden hebben, uitgenomen aan hetgeen voor de zonden geofferd werd, waarvan alleen de mannen, die de Goddelijke dienst verrichtten, mochten eten, en zulks in de Tabernakel, en op de dag dat de slachtoffers geofferd waren.

159 Nadat Mozes, sedert het stillen van het oproer, al die dingen bevolen had (Num. 20) deed hij het leger tot op de grenzen der Idumeërs voorttrekken, en zond gezanten aan hun koning om de doortocht te verzoeken, verzekering gevende dat men zijn land geen schade zou aandoen, en voor alles, wat men genoot, betalen, ja zelfs voor het water zo hij het begeerde. Deze vorst weigerde zulks, en trok de Israëlieten gewapend tegen, om zich tegen hun doortocht aan te kanten, indien zij met kracht zulks wilden bestaan. Mozes vraagde God om raad, en Hij verbood hem de oorlog eerst te beginnen, maar beval weer achterwaarts naar de woestijn te keren.

160 Terzelfder tijd van de nieuwe maan der maand Xantikus, juist veertig jaren na de uittocht uit Egypte, stierf Mirjam, Mozes zuster, en men begroef haar met grote staatsie op een berg genaamd Sin. De rouw, die men er over bedreef, duurde dertig dagen, en toen die geëindigd waren, zuiverde Mozes het volk in dezer voege. (Num. 20) De Hogepriester slachtte dicht bij het leger op een zuivere plaats een rode jonge koe, die nog nooit een juk gedragen had, doopte zijn vinger in haar bloed, besprengde de Tabernakel zevenmaal daarmee, en deed toen die gehele vaars met huid en ingewand in het vuur leggen, werpende een tak van cederhout met hysop, en scharlaken-vervige wol daarbij. Daarna vergaderde een zuiver en kuis man de as, welke hij op een reine plaats legde; en allen, die gereinigd moesten worden, omdat ze door het aanraken van een dode zich verontreinigd hadden, wierpen een weinig van die as in fonteinwater, in hetwelk zij een takje hysop doopten, en waarmee zij zich de derden en de zevenden dag besproeiden, en alsdan voor gereinigd gehouden werden. Mozes beval dat men deze plechtigheid onderhouden zou, wanneer men in het beloofde land zou gekomen zijn.

161 Dit voortreffelijk Opperhoofd legde het Heere vervolgens dwars door de woestijn naar Arabië: (Num. 20) en toen zij nabij der Arabieren hoofdstad, eertijds Arce, en nu Petra genoemd, gekomen waren, beval hij Aäron op een hoge berg, die als tot een landscheiding dient, te klimmen, omdat dat de plaats was, waar hij zijn leven stond te eindigen. Deze klom er op, trok zijn priesterlijk gewaad in het gezicht des gansen volks uit, bekleedde Eleazar zijn oudsten zoon en opvolger daarmee, en stierf in de ouderdom van honderd drie en twintig jaren op de eersten dag der maand, welke de Atheners Hekatombeon, de Macedoniërs Lous, en de Hebreeën Ab noemen. Alzo verloor Mozes in één en hetzelfde jaar zijn zuster en zijn broeder; en al het volk beweende Aäron dertig dagen.

162 Mozes trok vandaar met het leger voort naar de vloed Arnon, (Num. 21) die zijn oorsprong uit het gebergte van Arabië neemt, en na de ganse woestijn doorkruist te hebben, in het meer Asphaltites uitloopt; en de Moabieten van de Amorieten scheidt. Dit land is zo vruchtbaar dat het zijn inwoners kan voeden, schoon die zeer talrijk zijn. Mozes zond gezanten naar Sihon

Koning der Amorieten, om van hem de doortocht te verzoeken op dezelfde voorwaarden, als men de Koning van Iduméa aangeboden had. Maar die vorst weigerde zulks ook, en vergaderde een groot heer, om de Israëlieten, zo zij ondernamen de rivier over te trekken, het hoofd te bieden.

HOOFDSTUK 5

Hoofdstuk 5 De Israëlieten verslaan de Amorieten, en daarna de koning Og, die hun te helpe kwam. Mozes trekt naar de Jordaan.

Mozes achtte dat hij die bitse weigering van de Koning der Amorieten niet behoefde te verdragen; en bemerkende daarenboven dat het volk, waarover hij het bestier had, zo onleerzaam en wrokachtig was, dat de ledigheid en het gebrek, waarin zij zich bevonden, hen lichtelijk tot een nieuwe muiterij zou kunnen verwekken, tot welke hij hun de gelegenheid liefst wilde benemen, ging hij met God te rade om te weten, of hij zich een weg met geweld zou banen. En de Heere gaf hem niet alleen verlof daartoe, maar beloofde hem ook de overwinning. Alzo ving hij de oorlog aan met een vast vertrouwen, en vervulde zijn krijgsbenden met hope en kloekmoedigheid, zeggende tot hen, dat de tijd nu gekomen was om hun begeerte ten strijde te voldoen, nademaal God zelf hen daartoe aanvoerde. Zodra hadden zij dit verlof niet bekomen, of zij namen de wapenen met blijdschap op, stelden zich in slagorde, en trokken de vijanden tegen. De Amorieten, ziende hen met zulk een kloekmoedigheid aankomen, werden zo met vrees bevangen, dat zij hun stoutheid vergaten; want nauwelijks stonden zij de eersten aanval uit of zij namen de vlucht; maar de Hebreeën volgden hen zo kort op de hielen, dat zij, hun geen tijd gevende om zich te herzamelen, hen in de uiterste verbaasdheid brachten, zodat zij in wanorde naar hun steden vloden om daar hun veiligheid te zoeken. Maar omdat de Hebreeën niet konden dulden dat hun overwinning onvolkomen zou zijn, en zij zeer behendig op slingers, en ander geweer om van ver te vechten, afgericht waren, zijnde daarbij zeer snel en lichtgewapend, zo achterhaalden zij de vluchtenden, of troffen ze met slingers, pijlen, en schichten, als zij er niet bij konden komen. De slachting was zeer groot, voornamelijk bij de rivier, doordien degenen, die vloden, niet minder door dorst, omdat het in de zomer was, dan door de pijn hunner wonden afgemat, met grote troepen daar naar toe lopende, terstond omsingeld en afgemaakt werden. Sihon, hun Koning, werd onder de doden gevonden. Omdat de dappersten in de strijd gedood waren, en de overwinnaars alzo geen tegenstand vonden, namen zij zeer velen gevangen, schudden de doden uit, en maakten een groten buit, te meer omdat het veld met een menigte van vruchten bezaaid was, en men nog niet geoogst had. Dusdanig een nederlaag trof de Amorieten, die onvoorzichtig in hun gedrag, en lafhartig in het gevecht waren. De Hebreeën vermeesterden hun land, hetwelk als een eiland ingesloten is tussen drie rivieren, te weten naar het zuiden door de Arnon, naar het noorden door de Jabbok, die in de Jordaan vloeiende daar haar naam verliest, en naar het westen door de Jordaan.

164 Staande de zaken aldus, vernam Og, Koning van Galaäd en Gaulanites, die Sihon, zijn bondgenoot en vriend te hulp kwam, dat deze de slag verloren had. Maar omdat hij zeer stout was, wilde hij daarom niet laten met de Israëlieten tot een gevecht te komen, vleiende zich met de hoop der overwinning. Maar zij versloegen hem met zijn ganse heir, en hijzelf sneuvelde in de strijd. Na deze zege trok Mozes over de rivier Jabbok, kwam in het rijk van Og, en maakte zich meester van al de steden, welker inwoners, die allen zeer rijk waren, hij deed doden. Deze Koning was van buitengewone grootte en schoonheid, en van dapperheid en sterkte niet minder. Van zijn krachten en grote gestalte kon men oordelen uit zijn bedstede, in Rabatha, de koninklijke stad der Ammonieten, gevonden; zij was van ijzer, vier ellebogen breed en negen lang. Zijn dood bracht de Hebreeën niet alleen veel voordeel aan, maar baande hun ook een

weg tot de grootste veroveringen; want zij namen zestig sterke en welbemuurde steden in, en daar was niet één van hen, tot de minsten krijgsknecht toe, die zich niet verrijkte. Mozes geleidde daarna het leger naar de Jordaan in een groot veld, dat vol van dadelbomen en balsem was, recht tegenover Jericho, een rijke en machtige stad; en de Israëlieten waren nu zo moedig na hun overwinning, dat zij niet dan naar oorlog haakten. Mozes, enige dagen Gode offeranden van dankzegging geofferd, en al het volk wel onthaald hebbende, zond een gedeelte van zijn heer om het land der Midianieten te plunderen, en hun steden te bemachtigen. Daarom staat nu te verhalen, hoedanig de oorsprong van die oorlog was.

HOOFDSTUK 6

De Profeet Bileam gaat, op het verzoek der Midianieten en van Balak de Koning der Moabieten, de Israëlieten vervloeken; maar God dwingt hem hen te zegenen. Verscheidenen onder de Israëlieten, inzonderheid Zimri, door liefde tot de Midianietische dochteren meegesleept, verlaten God, en offeren aan de afgoden. Schrikkelijke straffe, welke God daarover uitoefent, en in ‘t bijzonder over Zimri.

Balak, Koning der Moabieten, die door vriendschap en een oud verbond aan de Midianieten verknocht was, (Num. 22,23,24) ziende de voortgang der Hebreeën, begon voor zichzelf te vrezen; want hij wist niet dat God hem verboden had andere landen dan dat van Kanaän te veroveren. Gedreven dan door een kwade raad besloot hij hun weerstand te bieden. Omdat hij een volk, dat stout en moedig door zijn overwinningen geworden was, niet durfde aangrijpen, waren zijn gedachten alleen om hun te beletten dat zij zich groter maakten. Hij zond tot die einde gezanten naar de Midianieten, om met hen te overleggen wat men doen zou. De Midianieten zonden die zelfde gezanten met enigen hunner voornaamste naar Bileam, die een vermaard waarzegger, en hun vriend was, wonende dicht bij de Eufrates, om hem te verzoeken dat hij wilde afkomen om de Israëlieten te vervloeken. Hij ontving deze gezanten heel wel, en vraagde God, wat hij hun antwoorden zou, waarop de Heere hem verbood te doen wat zij begeerden. Bileam antwoordde hun derhalve, dat hij gewenst had hun zijn genegenheid te kunnen betonen; maar dat God, die hem vermaard gemaakt had door ware dingen te laten voorzeggen, hem verbood zich daarmee te bemoeien, omdat Hij dat volk, hetwelk zij wilden gevloekt hebben, beminde; en dat hij hun daarom ried vrede met hen te maken. De gezanten met dit antwoord wedergekeerd zijnde, zonden de Midianieten, op aandringen van de koning Balak, hen ten tweeden male naar Bileam. Deze begerig om hen te behagen, vraagde God nogmaals om raad, die hierom op hem verstoord, hem beval te doen hetgeen de gezanten begeerden.

Bileam niet bemerkende dat God dus tot hem sprak in Zijn toorn, omdat hij zijn bevel niet gevolgd had, ging met de gezanten heen. Op zijn weg vond hij een pad tussen twee muren, zo eng, dat er maar even plaats was om door te gaan; en daar ontmoette hem een Engel Gods. Zodra de ezelin, op welke Bileam reed, die zag, keerde zij ter zijde, en knelde haar meester zo dicht tegen één van de muren, dat hij zich kneusde, zonder dat de slagen, welke hij haar gaf om de pijn, die hij leed, haar konden doen voortgaan. Als nu de Engel pal staan bleef, en de ezelin op nieuw geslagen werd, viel zij op haar knieën neer, en bestrafte Bileam door de wil Gods, met een menselijke stem, zeggende, dat, omdat zij nooit te voren, als hij haar bereed, hem te leur gesteld had, het vreemd was dat hij haar nu sloeg, en niet zag dat God niet goedkeurde dat hij deed wat degenen naar welke hij toeging, van hem eisten. Door dit wonderwerk verschrikt, vertoonde de Engel zelf zich nu aan hem, en bestrafte hem scherp, dat hij zijn ezelin alzo zonder oorzaak sloeg; daar hij; zelf straf verdiende, door de wil Gods te wederstreven. Deze woorden vermeerderden Bileams verbaasdheid, invoege dat hij terug wilde keren; maar God beval hem zijn weg te vervolgen, en niets te zeggen dan hetgeen Hij hem zou ingeven. Toen kwam hij dan bij de Koning Balak, die hem met blijdschap ontving. Hij verzocht die Vorst

hem op een berg te doen brengen, van waar hij het leger der Israëlieten zien kon. Balak, vergezeld van verscheidenen van zijn hof, leidde hem op een berg, die niet meer dan zestig stadiën van het leger af lag. Bileam dit wel aanschouwd hebbende, beval de Koning daar zeven altaren te doen oprichten, om er Gode zeven ossen en zeven rammen op te offeren.
Dit geschiedde; en nu werden die slachtoffers ten brandoffer geofferd, om te weten naar welke zijde de overwinning zou overslaan. Thans richtte Bileam zijn woord naar het heer der Israëlieten, en sprak aldus: "Gelukzalig" volk, wiens Leidsman God zelf wil zijn, hetwelk Hij met weldaden wil vervullen, en gestadig voor hun welstand waken. Geen ander volk zal in liefde tot de deugd u evenaren, en die uit u zullen voortkomen, zullen u nog overtreffen, doordien God, die u bemint, als zijnde zijn volk, u de gelukkigsten wil maken van alle mensen, welke de zon met haar stralen beschijnt. Gij zult dat kostelijke land bezitten, hetwelk Hij u beloofd heeft; uw kinderen zullen er na u het bezit van hebben, en de aarde en de zee zullen van het gerucht uws Naams weergalmen, en zich over de glans uwer heerlijkheid verwonderen. Uw nakomelingen zullen zich zo vermenigvuldigen, dat er geen plaats op de wereld zal wezen, waar zij niet zijn. Gelukkig heirleger, dat hoe groot gij ook zijt, uit nakomelingen van een enigen man bestaat. Het land Kanaän zal voor het tegenwoordige groot genoeg voor u zijn; maar de ganse wereld zal eens niet ruim genoeg wezen om u te kunnen bevatten. Uw getal zal dat der starren gelijk zijn. Gij zult niet alleen het vaste land, maar ook de eilanden bevolken. God zal u in vredestijd met overvloed van alles goeds verzorgen, en u in de oorlog heldhaftig maken. Alzo hebben wij te wensen dat onze vijanden en hun nakomelingen het wagen mogen u te bestrijden, omdat zij het niet zonder hun gehele verderf zullen kunnen doen: zo zeer zijt gij van God, die de nederigen verhoogt en de hoogmoedigen vernedert, bemind en begunstigd."
Nadat Bileam deze profetie niet uit zichzelf, maar door de beweging van Gods Geest uitgesproken had, zei de Koning Balak, gram van droefheid tot hem, dat dit niet dat geen was, wat hij beloofd had, en hij gaf hem een bits verwijt, dat hij voor de grote geschenken, welke hij ontvangen had om de Israëlieten te vloeken, hen integendeel met duizend zegeningen begroette. Bileam antwoordde: "Gelooft gij dan o Balak, als Gods Geest ons aangrijpt, dat het aan ons staat om te zeggen of te zwijgen, wat wij willen? ‘t Is God die ons spreken doet zo als het Hem belieft, zonder dat wij er enig deel in hebben. Ik heb het verzoek, dat de Midianieten mij gedaan hebben, niet vergeten. Ik ben gekomen met het voornemen om hen te bevredigen, en ik had niets minder in de zin dan de lof der Hebreeën te verkondigen, en van de gunsten te spreken, welke God voorheeft hun te schenken. Maar Hij is machtiger geweest dan ik, die besloten had tegen zijn wil de mensen te behagen. Want als Hij in ons hart intrek neemt, maakt Hij er zich meester van; en omdat Hij het geluk van dit volk wil teweeg brengen, en Zijn roem onsterfelijk maken, heeft Hij de woorden, welke ik gesproken heb, in mijn mond gelegd. Niettemin omdat uw verzoek en dat der Midianieten, van al te groot belang bij mij is, om niet alles te doen wat in mijn vermogen staat; zo is mijn raad dat men andere altaren oprichte, en andere offeranden doe, om te zien of wij God door ons gebed kunnen bewegen." Balak keurde deze voorslag goed. De offeranden werden vernieuwd, maar Bileam kon van God geen verlof verwerven om de Israëlieten te vloeken. Integendeel voorzei hij, ter aarde neergestrekt, de ongelukken die de Koningen en steden, welke zich tegen hen zouden verzetten, stonden te overkomen. Onder die steden werden enige genoemd, die nog niet gebouwd zijn; maar hetgeen reeds gebeurd is met die, welke zo op het vaste land als op de eilanden bekend zijn, doet ons geloven dat het overige van dit orakel ook eens zal vervuld worden.

166 Balak, zeer verstoord dat hij zich in zijn hoop bedrogen zag, (Num. 25) zond Bileam terug, zonder hem enige ere aan te doen. Deze dicht bij de Eufraat gekomen zijnde, verzocht de Koning en de voornaamste der Midianieten te zien, tot welke hij alzo sprak: "Nademaal gij, o Koning, en gijlieden, o Midianieten, begeert dat ik ulleden op uw verzoek iets toesta tegen Gods wille, zo is dit alles, wat ik u zeggen kan. Hoopt niet dat het geslacht der Israëlieten,

hetzij door de wapenen, hetzij door pest, hetzij door hongersnood, hetzij door enig ander ongeval ooit zal uitsterven; overmits God, die hen in zijn bescherming genomen heeft, hen voor al die onheilen zal behoeden; en dat, schoon zij in enige ramp vervallen, zij er zich met meerder roem uit opbeuren zullen, als zijnde wijzer door die straf geworden. Maar indien gijlieden voor enigen tijd over hen wilt zegepralen, zal ik er u een middel toe aanwijzen. Zendt naar hun leger de schoonste uwer dochteren, wel opgetooid; beveelt haar dat zij niets verzuimen om de jonge en dapperste mannen verliefd op haar te maken; zegt haar, dat als zij hen in liefde tot haar ontstoken zien, zij zich dan gedragen alsof ze weg wilden gaan; en dat wanneer de anderen haar verzoeken te blijven, zij dan antwoorden dat ze zulks niet kunnen doen tenzij; ze haar plechtig beloven van de wetten huns lands en hun Godsdienst afstand te zullen doen, om de Goden der Midianieten en Moabieten te aanbidden. Dit is het enige middel, dat er voor ulieden overig is om God in toorn tegen hen te doen ontsteken."

Dit gezegd hebbende ging hij heen. De Midianieten ondertussen lieten niet na, tengevolge van deze raad, hun dochters te zenden, en haar te onderrichten van hetgeen haar te doen stond. De jonkmans onder de Hebreeën, door haar grote schoonheid verrukt, werden met een brandende begeerte naar haar vervuld, hetwelk zij haar te kennen gaven, en zij werden door het antwoord, dat zij van haar kregen, nog meer ontstoken. Toen deze dochters hen zo hevig verliefd zagen, veinsden zij te willen weggaan; maar de anderen baden haar met tranen dat Zij toch blijven zouden, en beloofden haar te zullen trouwen, nemende God tot getuige van de eed, die zil daarop deden; en zeggende dat zij haar niet alleen als hun huisvrouwen zouden beminnen, maar dat zij haar volstrekt voogdessen van henzelf en al hun goederen maakten. "Ons ontbreken, " antwoordden zij, "geen goederen, noch iets van hetgeen ons gelukkig kan maken, zijnde van onze magen zozeer geliefkoosd als wij zouden kunnen wensen; wij zijn hier met gekomen om onze schoonheid te koop te brengen; maar ulieden aanmerkende als vreemdelingen, welke wij grote achting toedragen, hebben w u deze beleefdheid willen bewijzen. Maar nu gij betuig zoveel genegenheid voor ons te hebben, en dat ons vertrek u zoveel verdriet zou aandoen, vinden wij ons door uw gebeden bewogen. Indien gijlieden derhalve, gelijk gij zegt, ons trouwbeloften wilt geven, hetwelk de enige voorwaarde is om ons te houden, zullen wij blijven, en al ons leven bij u verslijten. Maar wij vrezen dat als gijlieden ons moe zult zijn gij ons schandelijk weer terug zenden zult; gij behoort ons zulk een rechtmatige vrees ten goede te houden."

Deze verliefde minnaars boden haar aan, zodanige verzekering van hun trouw te geven als zijzelf begeerden; waarop zij antwoordden: "Nademaal gijlieden dus gezind zijt, en dat gij enige gewoonten hebt; van alle andere volken verschillende, gelijk als van zekere spijze niet te eten, en zekeren drank niet te drinken, moet gij, zo gij met ons trouwen wilt, onze Goden aanbidden; anders kunnen wij niet geloven dat de liefde, welke gij ons zegt toe te dragen, waar en oprecht zij. En wie zou het vreemd kunnen vinden, of ulieden laken, dat gij de Goden des lands waar gij komt, en welke alle andere volken aanbidden, ook eert, naardien uw God van ulieden alleen maar aanbeden wordt, en de wetten, welke gij onderhoudt ten enenmale iets bijzonders zijn? daarom staat het dan in uw keus, om te leven gelijk andere mensen, of ergens een andere wereld te zoeken, waar gij leven kunt zoals het u belieft."

Deze rampzaligen, door hun dierlijke en blinde drift vervoerd, namen deze voorwaarden aan, verlieten het geloof hunner vaderen, aanbaden veel goden, offerden offeranden op de wijze der Midianieten, aten zonder onderscheid allerlei spijzen, en schroomden niet, opdat ze deze dochteren, die nu hun vrouwen geworden waren, mochten behagen, de geboden des waren Gods te schenden. Het ganse leger werd terstond van het vergift, dat door deze jongelingen verspreid was, besmet. Men zag de ouden Godsdienst gevaar lopen, en een nieuwe muiterij, gevaarlijker dan de voorgaande, begon reeds uit te barsten. Want deze jonge maats, eens de zoetigheid dezer uitheemse wetten, waardoor zij onbedwongen naar hun zin mochten leven, gesmaakt hebbende, lieten er zich zonder weerhouding door verrukken, en bedierven door hun

voorbeeld niet alleen het geringe volk, maar ook de aanzienlijksten. Zimi, hoofd van de stam Simeons trouwde met Kozbi, dochter van Zur, een der vorsten van Midian, en offerde, om llaar te behagen, volgens het gebruik haars lands, tegen het bevel van Gods wet.
Mozes, zulk een vreemde wanorde ziende, en de gevolgen daarvan vrezende, deed het volk te samen komen; en zonder iemand in het bijzonder te beschuldigen, opdat hij degenen, die menende dat hun misdrijf bedekt was, nog bekwaam waren om weer tot hun plicht te keren, niet tot wanhoop mocht brengen, zei tot hen: "Dat het een zaak was, welke hun deugd en die hunner vaderen geenszins betaamde de wellust boven de Godsdienst te stellen. Dat zij tot inkeer moesten komen terwijl ze nog tijd hadden; en dat zij de kracht huns gemoeds moesten betonen, niet door de Goddelijke en heilige wetten te verachten, maar door hun drift te beteugelen. Dat het iets zonderlings was, dat zij, wijs in de woestijn geweest zijnde, zich in dit schone land tot zulk een uiterste dwaasheid lieten vervoeren, en dat zij de welstand, die zij door hun behoeftigheid verkregen hadden, nu door overvloed gingen verliezen." Toen Mozes door dit gesprek deze onbedachtzamen tot erkenning van hun misdaad poogde te brengen, sprak Zimri hem alzo aan: "Leef gij, Mozes, zoals het u goed dunkt, volgens de wetten, welke gij gemaakt hebt, en die door een langdurig gebruik bekrachtigd zijn, zonder hetwelk gij al overlang straf geleden, en tot uw schade geleerd zou hebben, dat gij ons zo niet behoorde te bedriegen. Wat mij aangaat, gij moogt vrij weten, dat ik uw tirannieke bevelen niet langer gehoorzamen wil, omdat ik al te wel zie dat gij onder de dekmantel van godvruchtigheid, en dat ge ons wetten van Godswege geeft, uzelf de heerschappij door uw listen aangematigd en ons in dienstbaarheid gebracht hebt, door ons alle vermakelijk heden te verbieden, en ons de vrijheid, welke allen vrijgeboren mensen toekomt, te benemen. Was er in onze slavernij van Egypte wel iets zo zwaar, als de macht, die gij u toeëigent, om ons naar uw believen te straffen volgens de wetten welke gij zelf ingesteld hebt; in plaats dat gij het zijt die verdient gestraft te worden, omdat gij, de inzettingen van alle andere volken verwerpende, begeert dat de uw alleen zullen onderhouden worden, stellende alzo uw eigen oordeel boven dat van alle andere mensen! Gelijk ik dan geloof zeer wel gedaan te hebben in hetgeen ik gedaan heb, en dat mij vrijstond te doen, zo schroom ik niet voor deze ganse vergadering te verklaren, dat ik een uitheemse vrouw getrouwd heb; maar begeer dat gij het uit mijn eigen mond verstaat, en dat vrij al de wereld het wete. Het is ook waar, dat ik de Goden, welke door u verboden zijn, offer, doordien ik meen niet gehouden te wezen mij aan zulk een dwingelandij te onderwerpen, dat ik van niemand dan u alleen zou mogen leren hetgeen de Godsdienst betreft; en ik acht dit voor geen weldaad dat men, gelijk gij doet, zich meer gezag over mij wil aanmatigen, dan ik zelf erken."
Zimri alzo zo voor zich zelf, als voor hen, die van zijn gevoelen waren, gesproken hebbende, stond het volk met vrees en in stilte te wachten naar de uitslag van dit groot geschil. Maar Mozes wilde niet meer twisten, om de moedwil van Zimri niet meer gaande te maken, en opdat anderen op zijn voorbeeld de onrust niet vermeerderden. Daarom scheidde de vergadering, en dit euvel zou van een vervaarlijker gevolg geweest zijn, zonder de dood van Zimri, die alzo voorviel.
Phineas, die buiten tegenspraak voor één der voornaamste van zijn jaren gehouden werd, zo om zijn voortreffelijke hoedanigheden, als omdat hij zoon was van de Hogepriester Eleazar, en achterneef van Mozes, kon de stoutheid van Zimri niet verdragen; en vrezende dat zij, zo ze ongestraft bleef, tot verachting der wetten zou aangroeien, besloot hij die groten hoon, Gode aangedaan, te wreken. Gelijk er dan niets was, dat hij niet bekwaam was om uit te voeren, doordien hij niet minder kloekmoedigheid dan ijver had, ging hij naar de tent van Zimri, en doodde hem en zijn vrouw te gelijk met één steek. Verscheidene andere jonkmans, door diezelfde geest als Phineas gedreven, en door zijn koenheid en voorbeeld aangemoedigd, vielen op degenen aan, die aan dezelfde zonde als Zimri schuldig waren, en doodden er een grote menigte van. Voorts werd er een pest van God gezonden, die niet alleen al de anderen

wegrukte, maar ook die van hun nabestaanden, welke, in plaats van hen te bestraffen, en in het begaan van zulk een zware zonde te stuiten, hen daartoe aangespoord hadden; en het getal diegenen, die dus stierven was veertienduizend mensen.

167 Mozes terzelfder tijd op de Midianieten verstoord deed het heer optrekken om hen ganselijk te verdelgen, gelijk ik verhalen zal, (Num. 31) na alvorens iets tot zijn lof te vermelden, hetwelk ik niet behoor over te slaan. Te weten, dat hoewel Bileam op het verzoek van zijn stamvolk gekomen was om de Hebreeën te vervloeken, en dat hij, na van God daarin belet te zijn, die verfoeilijke raad, gelijk gezegd is, gegeven had, om alzo de Godsdienst onzer vaderen te vernietigen, Mozes hem nochtans de ere gedaan heeft van zijn profetie te beschrijven, schoon het hem gemakkelijk zou gevallen zijn, die zichzelf toe te eigenen, zonder dat iemand hem deswege zou hebben kunnen berispen; daardoor heeft hij dan aan al de nakomelingen een gunstig getuigenis ter zijner gedachtenis nagelaten. Ik laat echter een iegelijk daarover oordelen naar zijn goedvinden, en keer weer tot mijn verhaal. Mozes zond maar twaalfduizend mannen tegen de Midianieten, hebbende duizend uit elke stam genomen, en stelde Phineas, die de roem der wetten gehandhaafd, en de misdaad, welke Zimri door het schenden daarvan beging, gewroken had, tot opperhoofd daarvan aan.

HOOFDSTUK 7
De Hebreeën overwinnen de Midianieten, en vermeesteren hun ganse land. Mozes bevestigt Jozua om de Leidsman des volks te zijn. Steden gebouwd. Vrijsteden verordend.

168 Toen de Midianieten de Hebreeën zagen aankomen, verzamelden zij al hun krijgsmacht, en versterkten de toegangen, waardoor men in hun land kon trekken. Daarop volgde een veldslag, waarin zij overwonnen werden; de Hebreeën versloegen zulk een menigte van hen, dat men de doden nauwelijks tellen kon. Onder deze bevonden zich al hun Koningen, namelijk Och, Zur, Reba, Evy en Rekem, die de naam gegeven heeft aan de hoofdstad van Arabië, welke naam zij heden ten dage nog voert, en die door de Grieken Petra genoemd wordt. De Hebreeën plunderden het ganse land; en tengevolge van het bevel, hetwelk Mozes aan Phineas gegeven had, sloegen zij alle mannen en vrouwen dood, verschonende alleen de dochters, waarvan zij er omtrent twee en dertigduizend medebrachten, benevens een buit van tweeënvijftigduizend zeven en zestig ossen, zestigduizend ezels, en een overgrote menigte van gouden en zilveren vaten, waarvan de Midianieten, door hun buitengewone pracht, zich gewoonlijk bedienden. Phineas alzo zegepralend, zonder enig verlies, wedergekeerd zijnde, deelde Mozes al de buit uit, en gaf er een vijftigste deel van aan Eleazar en de priesters, een ander vijftigste deel aan de Levieten, en verdeelde het overige onder het volk, hetwelk zich daardoor in staat bevond om in groter overvloed te leven, en de rijkdom, door hun dapperheid verkregen, in rust te genieten.

169 Mozes, nu tot een hoge ouderdom gekomen, stelde, door Gods bevel, (Num. 27, Deut. 3) Jozua tot zijn opvolger aan, zo in het profetisch ambt, als in het opperbevel over het heer, waartoe hij zeer bekwaam was, zijnde in de kennis der Goddelijke en menselijke wetten door de onderwijzingen van Mozes zeer ervaren.

170 In dezelfde tijd verzochten de stammen van Gad en Ruben en de halve stam van Manasse, (Num. 32) die zeer rijk in vee en alle andere goederen waren, aan Mozes dat hij hun het land der Amorieten, enigen tijd te voren bemachtigd, wilde geven, omdat het zeer schone weilanden had. Dit verzoek deed hem denken, dat zij onder die dekmantel zich van het bevechten der Kanaänieten zochten te bevrijden. Daarom zei hij tot hen dat het maar uit lafhartigheid was dat

zij zulks begeerden, om alzo in een land, dat door de wapenen des gansen volks veroverd was, in rust te leven, en zich niet bij het heer te voegen, om het land over de Jordaan in te nemen, van hetwelk God hun het bezit beloofd had, als zij de volken, welke Hij hun beval als vijanden te behandelen, zouden overwonnen hebben. Zij antwoordden hem dat het er zo ver vandaan was dat zij het gevaar vermijden wilden, dat zij integendeel van voornemen waren door dat middel hun vrouwen, kinderen, en goederen in veiligheid te stellen, om alzo ten allen tijde gereed te zijn het heer te volgen, waar men het ook leiden wilde. Mozes, met deze reden voldaan, stond hen hun begeren toe in tegenwoordigheid van Eleazar en Jozua en de voornaamste hoofden, welke hij tot die einde had doen samenkomen, op voorwaarde dat deze stammen nevens de anderen tegen de vijanden zouden optrekken, totdat de oorlog ten enenmale geëindigd was. Alzo namen zij dat land in bezitting, bouwden er sterke steden, en brachten er hun vrouwen, kinderen, en al hun have in, om de wapenen te vrijer te kunnen opnemen, en zich van hun belofte te kwijten. Mozes stichtte ook tien steden, (Num. 25, Deut. 4, 9, Joz. 20) als een gedeelte van de acht en veertig, waarvan wij gesproken hebben, en maakte drie van die tien tot vrijsteden voor degenen, die een onopzettelijke doodslag kwamen te begaan, en hij beval dat hun ballingschap zou duren zolang als de Hogepriester, onder wiens bediening de doodslag begaan was, leefde; maar dat zij na diens dood weer in hun land zouden mogen keren; en dat zo zij binnen die tijd door iemand van de magen des gedoden buiten die vrijsteden gevonden werden, hij hen vrijelijk mocht doden. De namen dezer drie steden zijn: Bozar op de grenzen van Arabië, Ariman in ‘t land Gilead, en Golan in Batanea. Mozes beval ook dat men, na de verovering van het land Kanaän, nog drie van die steden, welke de Levieten toebehoorden, tot vrijplaatsen bestemmen zou. Zelafead, één van de voornaamste van de stam van Manasse, in die tijd gestorven zijnde, en niet dan dochters nagelaten hebbende, kwamen enigen der aanzienlijksten uit die stam bij Mozes, en vraagden of deze dochters van haar vader erven zouden. Hierop antwoordde hij van ja, indien zij met iemand van diezelfde stam trouwden; maar niet, zo zij in een anderen stam huwelijkten; om alzo door dat middel voor elke stam de goederen diegenen, die er toe behoorden, te bewaren.

HOOFDSTUK 8
Voortreffelijke aanspraak van Mozes tot het volk. Wetten, welke hij hun geeft.

171 Toen de veertig jaren na de uittocht uit Egypte op dertig dagen na verstreken waren, (Deut. 4) deed Mozes al het volk bijeenkomen aan de oever van de Jordaan, ter plaatse waar tegenwoordig de stad Abila staat, zijnde een landstreek, waar de dadelbomen zeer welig groeiden. En hij sprak tot hen aldus: "Metgezellen en deelgenoten mijner langdurige omzwerving, omdat ik nu de ouderdom van honderd en twintig jaren bereikt heb, is het tijd dat ik de wereld verlaat. En omdat God niet wil dat ik ulieden voorga in de oorlogen, welke gij zult moeten voeren, nadat gij de Jordaan overgestoken zijt, wil ik het weinige leven, dat mij nog overig is, tot bevestiging van uw geluk, door alles wat van mij afhangt, aanwenden, om ulieden te verplichten dat gij mijner gedachtenis altoos een goede genegenheid toedraagt: en ik zal mijn dagen met blijdschap eindigen, wanneer ik u zal te kennen gegeven hebben, waarin gij uw waar geluk moet stellen, en door welke middelen gij zulks voor uw kinderen zult kunnen teweegbrengen. Waarom toch zou gijlieden geen geloof aan mijn redenen slaan, naardien er geen bewijs is, dat ik niet getracht heb u mijn liefde voor uw welstand te tonen; en dat gij weet dat het gevoel onzer ziele nooit zuiverder is, dan wanneer zij gereed staat om dit lichaam te verlaten. Gij, kinderen Israëls, prent het diep in uw hart, dat de enige ware gelukzaligheid daarin bestaat, dat men van God begunstigd wordt; Hij wil die gunst alleen geven aan degenen, die door hun godvruchtigheid zich haar waardig maken; het is te vergeefs dat de goddelozen zich vleien met de hoop van die te zullen verkrijgen. Indien gijlieden u dan zodanig gedraagt als Hij begeert, en ik u vermaan, zult gij altoos gelukkig zijn: uw voorspoed zal door alle

volken der wereld benijd worden, gij zult ten allen tijde bezitten hetgeen gij reeds verkregen hebt, en gij zult welhaast in het bezit geraken van hetgeen u nog te overwinnen staat. Draagt alleen zorg, dat gij Gode een getrouwe gehoorzaamheid bewijst; stelt nooit andere wetten boven die, welke ik u van zijnentwege gegeven heb; onderhoudt ze vlijtig; en wacht u vooral van door een strafbare versmading iets, dat de godsdienst betreft, te veranderen. Overmits alles mogelijk is voor degenen, welke God bijstaat, zo zult gijlieden u zelf de ontzaglijksten van alle mensen maken, indien gij deze raad volgt; gij zult al uw vijanden te boven komen, en zult de grootste vergeldingen, welke de deugd geven kan, gedurende uw leven ontvangen. De deugd zelf zal er de voornaamste van zijn, omdat het door haar is dat men al het andere verkrijgt; zij alleen kan ulieden gelukzalig maken, en u een onsterfelijke naam en roem onder de uitheemse volken doen verwerven. Dit is hetgeen gijlieden te hopen hebt, zo gij de wetten, welke gij door mijn tussenkomst van God hebt ontvangen, godsdienstig onderhoudt, en ze onophoudelijk overdenkt, zonder ooit te dulden dat men ze schendt. Ik verlaat de wereld met deze troost, dat ik ulieden in een groten voorspoed laat; en ik beveel u aan het wijs beleid uwer opperhoofden en overheden, die niet in gebreke zullen blijven goed toezicht op u te houden. God ook, aan wien gij al de weldaden, welke gij tot hiertoe genoten hebt, verschuldigd zijt, zal zijn zorg niet van u aftrekken; neen, Hij zal niet ophouden u te beschermen, zo gij niet nalaat Hem te eren, en al uw vertrouwen op zijn bijstand te stellen. Het zal ulieden niet ontbreken aan personen, die u treffelijke onderwijzingen zullen geven, als daar zijn de Hogepriester Eleazar, Jozua, de Raad, en de hoofden uwer stammen. Maar het moet met gewilligheid zijn dat gij hun gehoorzaamt, bedenkende dat degenen, die wel hebben kunnen gehoorzamen, ook wel zullen kunnen gebieden, wanneer zij tot ambten en waardigheden verheven worden. Beeldt u derhalve niet in, gelijk gijlieden tot nog toe gedaan hebt, dat de vrijheid bestaat in ongehoorzaam te zijn tegen uw oversten; want dat is een grote misslag, welke gij vooral moet verbeteren. Wacht u ook van u door toorn tegen hen te laten vervoeren, gelijk gij dikwijls tegen mij gedaan hebt; want het kan ulieden nog niet ontgaan zijn, dat gij mij menigmaal in groter gevaar van mijn leven gebracht hebt, dan onze vijanden ooit gedaan hebben.

Ik zeg u dit niet verwijtender wijze; want waarom zou ik op een te, dat ik op het punt sta om van u te scheiden, u door het herdenken van hetgeen eertijds voorgevallen is, bedroeven, naardien ik niet de minsten toorn betoonde zelfs toen, wanneer het gebeurde; maar ik zeg het u, ten einde gijlieden wijzer in het toekomende moogt zijn, en omdat men u niet genoeg voor ogen kan stellen, hoeveel er u aan gelegen is, niet tegen uw opperhoofden te murmureren, wanneer gij de Jordaan overgetrokken zijnde, en u van het land Kanaän meester gemaakt hebbende, u zelf met allerlei goederen overladen zult vinden. Want zo gijlieden het ontzag, hetwelk gij Gode schuldig zijt, uit het oog verliest, en de deugd verlaat, dan zal Hij u ook verlaten; Hij zal uw vijand worden; gij zult het land, dat gij door zijn bijstand veroverd hebt, met schande door uw ongehoorzaamheid kwijt raken; gij zult naar alle gewesten der wereld in slavernij vervoerd worden, en daar zullen geen landen noch zeeën zijn, waar men geen blijken van uw dienstbaarheid bespeuren zal. Er zal dan geen tijd wezen om het u te beklagen, dat gij deze heilige wetten niet onderhouden hebt. Om derhalve niet in dit ongeluk te vervallen, zo schenkt niet één van uw vijanden, nadat gijlieden hen overwonnen hebt, het leven maar acht het als een zaak van de uiterste aangelegenheid, dat gij hen allen doodt, zonder éénen van hen te verschonen; omdat gij anders door gemeenschap met hen te houden, u tot afgoderij zou kunnen laten verlokken, en alzo de wetten uwer vaderen verlaten. Ik beveel ulieden ook het vuur en het zwaard te gebruiken, om al de tempels, altaren en bossen, aan de valse godheden toegewijd, zodanig te verdelgen, dat er niet het minste spoor van overblijft. Dit is het enige middel om in het bezit der goederen, welke gij genieten zult, te blijven. En opdat niemand van ulieden zich door onwetendheid tot het kwade laat verlokken, heb ik op Gods bevel de wetten beschreven, welke gij nakomen moet, en de levensmanier welke gij behoort te volgen, zo in de

algemene als in de bijzondere zaken: zo gijlieden die getrouwelijk onderhoudt, zult gij de gelukkigsten van alle mensen wezen."

172 Mozes alzo tot al de Israëlieten gesproken hebbende, gaf hun een boek, in hetwelk al die wetten, en de manier van leven, welke zij houden moesten, beschreven waren. Omdat zij nu allen hem als reeds gestorven aanmerkten, deed het herdenken van de gevaren, en de arbeid, welke hij om hunnentwille uitgestaan had, hen in tranen uitbarsten; en hun droefheid vermeerderde, doordien zij geloofden dat het onmogelijk zou zijn, ooit dergelijk een Opperhoofd weer aan te treffen, en dat, bij gebrek van hem tot voorspraak te hebben, God hun nooit meer zo gunstig zou wezen. Dezelfde gedachten verwekten in hen zulk een berouw over hun woede tegen hem in de woestijn, dat zij zich niet konden troosten. Maar hij bad hen, dat ze hun droefheid zouden betomen, en alleen aan een getrouwe onderhouding van Gods wetten denken. En daarop scheidde de bijeenkomst. Eer ik verder ga, acht ik het nodig te zeggen, welke die wetten waren, opdat de lezer bemerke, hoe overeenkomende zij zijn met de deugd van zulk een groten Wetgever als Mozes was, en opdat hij zie, welke de gewoonten zijn, die wij sedert zoveel eeuwen onderhouden hebben. Ik zal die dan verhalen zo als deze grote man die gegeven heeft, zonder enig optooisel daarbij te voegen; en ik zal alleen de schikking veranderen, omdat hij ze op onderscheidene tijden, naar dat God hem zulks beval, heeft voorgedragen; hetwelk ik verplicht ben te melden, opdat indien deze historie te eniger tijde in de handen van iemand van ons volk kwam te vallen, hij mij niet van gebrek aan oprechtheid mocht beschuldigen. Ik zal dan gaan spreken van de wetten, die op de burgerlijke regering betrekking hebben; maar aangaande die, welke onze onderlinge betrekkingen betreffen, daarvan zal ik gewag maken in een boek, hetwelk ik over onze zeden en manieren, en de redenen dier wetten, hoop te schrijven.
Nu keer ik tot de eerste terug, welke de navolgende zijn: Nadat gijlieden het land Kanaän veroverd en daar steden gebouwd zult hebben, zult gij in veiligheid de vruchten uwer overwinning genieten, en uw geluk zal bestendig en duurzaam zijn, mits dat gij u Gode aangenaam maakt door de volgende zaken te onderhouden: In de stad, welke God zelf in dat land, op een bekwamen en vruchtbaren stand zal kiezen, en die de heilige stad zal genoemd worden, zal men een enigen Tempel bouwen, (Ex. 20, Deut. 5, Deut. 16) en één altaar daarin oprichten van stenen, die niet gehouwen zijn, maar met zoveel vlijt opgezocht, dat zij tezamen gevoegd en gepleisterd zijnde, niet nalaten een aangenaam gezicht te geven. Men zal tot dat altaar met geen trappen mogen opklimmen, maar langs een schuins opgaande grond. En in geen andere stad zal een Tempel of altaar wezen, omdat er maar één God is, en niet meer dan één Hebreeuwse landaard. Wie God gelasterd zal hebben, (Ex. 20) zal gestenigd, en een dag gehangen hebbende, heimelijk met schande begraven worden. Al de Hebreeën, in wat land van de wereld zij ook wonen, zullen zich driemaal ‘s jaars naar de heilige stad en de Tempel begeven, om God daar voor zijn weldaden te danken, en om zijn bijstand voor het toekomende te smeken; alsmede om de vriendschap door gastmalen en bezoeken onder elkander te onderhouden, omdat het billijk is dat zij, die maar één volk zijn, en éne en dezelfde wet hebben, onderling elkanders kennis houden. Daartoe is niets zo geschikt als zodanige bijeenkomsten, die door het gezicht en de samenspraken der personen, het geheugen daarvan in het gemoed prenten, terwijl dat degenen, die nooit gezien worden, voor vreemdelingen bij anderen doorgaan. Daarom zult gijlieden behalve de tienden, die de priesters en Levieten toekomen, andere tienden verzamelen, welke gij ieder in zijn stam verkopen zult, en het geld daarvan in de heilige stad aan gastmalen, welke gij op die feestdagen houden zult, besteden; omdat het billijk is, ter ere Gods verheugd te zijn over hetgeen de landerijen, welke wij van zijn mildheid ontvangen hebben, voortbrengen. Men zal niets ten offer brengen, (Deut. 28) dat voortkomt uit de winst ener ontuchtige vrouw; want hetgeen door kwade middelen en een onkuise handel gewonnen wordt, is Gode niet aangenaam. Om diezelfde reden is het ook niet

geoorloofd te offeren van hetgeen men ontvangen heeft voor het uitlenen van jacht- of herdershonden, om er een teelt van te bekomen. Men zal de goden, welke andere volken eren, niet lasteren of vloeken; men zal hun tempels niet beroven; en men zal niets van hetgeen aan enige godheid geofferd is, wegnemen. Niemand zal zich met stof van linnen en wol onderéén gemengd kleden, doordien dat de priesters alleen overgelaten is. Wanneer de menigte iedere zeven jaar in de heilige stad zal tezamen komen om het Loofhuttenfeest te vieren, zal de Hogepriester op een verhevene plaats klimmen, vanwaar hij de wet openlijk en overluid zal lezen, zodat ieder het verstaan kan, zonder dat men de vrouwen, kinderen, ja zelfs de slaven zal mogen verhinderen daarbij te komen; omdat het goed is, die hun zo in het hart te prenten, dat zij nooit uit hun geheugen kan uitgewist worden, om hun alzo de verontschuldiging, van uit onkunde gezondigd te hebben, te benemen. Want die heilige wetten zullen buiten twijfel een sterker indruk op hun gemoederen maken; wanneer zijzelf horen, welke de straffen zijn, waarmee de overtreders bedreigd worden.

Voor alles moet men zorgen dat de kinderen die wetten leren, omdat niets hun zo nuttig kan wezen. Tweemaal ‘s daags, des morgens en des avonds, zal men de weldaden, waarvoor wij aan God verplichting hebben, en hoe Hij ons uit de dienstbaarheid der Egyptenaren verlost heeft, gedenken, ten einde wij Hem voor de vroegere gunsten danken, en andere in het toekomende van Hem trachten te verwerven. Men moet op de deuren schrijven, en ook aan het hoofd en om de arm gedenkcedels dragen van de voornaamste zaken, welke God voor ons gedaan heeft, en die tot grote blijken van zijn goedheid en macht strekken; om ons het geheugen daarvan gestadig te vernieuwen. Men moet tot bestuurders in elke stad zeven mannen van erkende deugd, en bekwaam om het recht te bedienen, kiezen; ieder twee dienaars uit de stam van Levi toevoegen, en hun allen zo veel ere bewijzen, dat ook niemand de stoutheid hebbe om enig spijtig woord in hun tegenwoordigheid te spreken; opdat de eerbiedigheid, welke zij zich gewennen aan mensen te bewijzen, hen oplegde om God te eren. De vonnissen, die deze overheden zullen uitspreken, zal men uitvoeren, zo zij niet door geschenken omgekocht zijn, of het klaar blijkt dat zij kwalijk geoordeeld hebben; want omdat de gerechtigheid boven alles te achten is, moet men die zonder eigenbelang en gunst oefenen; naardien men God anders veracht, en Hij zwakker zou schijnen dan de mensen, indien de vrees om rijke en aanzienlijke personen te vertoornen, meerder vermogen op het gemoed der rechters had, dan de vrees om het recht, hetwelk Gods macht is, te schenden. Indien nu de rechters zich verlegen vinden om enige zaken te beslechten, gelijk het dikwijls gebeurt, dan moeten zij ze in haar geheel, zonder enige uitspraak daarover te doen, naar de heilige stad brengen, om daar door de Hogepriester, de Profeet, en de Raad beslist te worden, zoals die in gemoede zullen achten schuldig te zijn. Men zal aan één getuige geen geloof slaan, (Deut. 19) maar daar moeten er drie, of ten minste twee wezen, en dat personen van een onbesproken leven. De vrouwen zullen om de wispelturigheid van haar geslacht, en omdat zij al te stout in het spreken zijn, niet als getuigen aangenomen worden. Men zal ook geen dienstknechten als getuigen nemen, omdat de geringheid van hun staat hun de moed beneemt, en dat de vrees of enig voordeel hen zou kunnen bewegen om tegen de waarheid te getuigen. Iemand, die overtuigd zal worden dat hij een valse verklaring gedaan heeft, zal dezelfde straf lijden, die men de aangeklaagde, indien hij op zijn getuigenis gevonnist ware, zou opgelegd hebben.

Wanneer er een doodslag begaan is, (Deut. 21) zonder dat men weet, wie er de dader van is, en men geen vermoeden heeft op iemand, die het uit haat of wraak mocht gedaan hebben, moet men een nauwkeurig onderzoek deswege doen, en zelfs een vergelding beloven aan degene, die de dader weet aan te wijzen. En zo de persoon niet ontdekt wordt, zullen de regeerders der nabuursteden van de plaats, waar de doodslag begaan is, met de raad vergaderen, om te vernemen, welke stad naast aan de plaats ligt, waar men het lichaam van de omgebrachte gevonden heeft; alsdan zal die stad een jonge koe kopen, welke men in een dor en onvruchtbaar dal, waar geen granen noch bomen groeien, zal brengen; daar zullen de priesters

en Levieten, nadat zij het beest de hals zullen afgesneden hebben, hun handen boven hun hoofd wassen, en met luider stemme nevens de overheden betuigen, dat zij niet schuldig zijn aan die doodslag; dat zij denzelven niet gedaan hebben, dat zij niet tegenwoordig waren, toen hij begaan werd, en dat zij God bidden zijn toorn te willen staken, en niet toe te laten dat er ooit dergelijk een ongeluk weer op die plaats gebeure. Een regering, waar de voornaamste aan het roer zitten, is buiten twijfel goed, omdat zij het gezag in handen van welgegoede lieden stelt: aanvaardt die derhalve, om geen andere meesters te hebben dan de wetten, welke God ulieden geeft, omdat het u genoeg behoort te zijn dat Hij uw Leidsman wil wezen. Maar zo gij te eniger tijd begeerte krijgt om een koning te hebben, (Deut. 17) kiest er een van uw landaard, die de gerechtigheid en alle andere deugden bemint. Maar hoe bekwaam hij ook zij, hij behoort zich meer op God en de wetten, dan op zijn eigen wijsheid en beleid te verlaten, en niets buiten overleg met de Hogepriester en de Raad te doen: ook zal hij niet mogen veel vrouwen hebben, of veel geld bijeenschrapen, of een menigte van paarden houden, ten einde hij daardoor niet tot versmading der wetten vervoerd worde. En indien hij al te veel aan die dingen zou overgegeven zijn, moet gijlieden toezien dat hij niet machtiger worde dan voor de staat dienstig is. Men moet de landpalen zo van zijn eigen als van eens anders land niet veranderen, omdat zij tot onderhouding des vredes dienen; maar zij moeten altoos vast en onbewegelijk blijven, gelijk alsof God zelf die gesteld had, omdat zulk een verandering groten twist zou kunnen veroorzaken, en dat degenen, welker gierigheid niet dulden kan dat men hunner begeerlijkheid palen stelt, lichtelijk tot verachting der wetten vervoerd worden. Men zal tot zijn bijzonder gebruik niet bezigen, (Deut. 17) noch ook aan God opofferen, de eerstelingen der vruchten, welke de bomen voor het vierde jaar, nadat ze geplant zijn, voortbrengen, omdat men ze als ontijdige vruchten behoort aan te merken; en dat alles, hetwelk tegen de wetten der natuur strijdt, niet waardig is Gode geofferd te worden, noch geschikt om de mensen te spijzen. Maar betreffende de vruchten, welke de bomen in het vierde jaar dragen, wie deze plukt, zal ze in de heilige stad brengen om de eerstelingen nevens de tienden daarvan Gode te offeren, en de overige met zijn vrienden bovendien de weduwen en wezen te eten. Maar in het volgende jaar, hetwelk het vijfde is, zal hij er zulk een gebruik van maken als hem goeddunkt. Men moet niets bij een wijngaard zaaien, omdat het genoeg is dat de aarde hem voede, zonder dat men haar grond nog met het ijzer opene.

Men moet de aarde met ossen beploegen, zonder andere dieren daarbij in te spannen; ook zal men geen verschillende soorten voor één ploeg mogen zetten. Men zal de zaden, welke men in de aarde werpt, niet mogen mengen, en twee of drie soorten te gelijk daarin zaaien; want de natuur heeft geen behagen in zulk een mengsel. Men moet ook nooit beesten van verschillende soorten elkander laten bespringen, omdat de mensen door zodanig voorbeeld zich niet aan een verfoeilijke vermenging gewennen; want het gebeurt lichtelijk dat hetgeen, hetwelk in het eerst van klein belang scheen, in het vervolg zeer gevaarlijke uitwerkingen voortgebracht heeft. Om die oorzaak moet men nauw toezien dat men niets toelate, welks navolging de goede zeden zou kunnen bederven. Hierom is het dat de wetten zelfs de minste zaken bepalen, om ieder bij zijn plicht te houden. De maaiers moeten de korenhalmen niet al te zuinig inzamelen, maar enige garven voor de armen overlaten. Evenzo moet men ook enige druiven aan de wijnstok, en enige olijven aan de olijfbomen laten blijven; want het is klaar dat zulk een gelukkige achteloosheid zoveel schade niet toebrengt aan degene die ze pleegt, als de arme wel voordeel uit die liefdadigheid trekt; en God maakt de aarde vruchtbaarder voor degenen, die zich niet zover aan eigenbaat overgeven, dat zij eens anders voedsel zich toeëigenen.

Wanneer de ossen het graan uittreden, moet men hen niet muilbanden; omdat het niet meer dan redelijk is dat zij enig voordeel van hun arbeid trekken. Zo moet men ook een reiziger, hetzij inboorling of vreemdeling, niet beletten dat hij enig ooft neme en ete als het rijp is; maar men behoort hem het liever van goeder harte te geven, zonder dat het hem echter zal vrijstaan, iets daarvan weg te dragen. Evenzo behoort men degenen, die in het voorbijgaan bij de wijnpersing

komen, niet te verhinderen dat zij van de druiven proeven; nademaal het billijk is dat men anderen iets meedeelt van de goederen, welke het Gode belieft ons te verlenen; en omdat dit seizoen, hetwelk het vruchtbaarste van het gehele jaar is, maar een korten tijd duurt. En indien iemand beschroomd mocht wezen, die druiven aan te roeren die moet men daartoe aansporen; want indien zodanige lieden Israëlieten zijn, behoort de bloedverwantschap, die er tussen ons is, hen niet alleen deelachtig, maar deelhebbers te maken van hetgeen wij bezitten; en zo zij vreemdelingen zijn, behoren wij gastvrijheid jegens hen te oefenen, zonder te denken dat wij door zo een klein geschenk, hetwelk wij hun doen van de vruchten, die wij van Gods mildheid genieten, iets verliezen; naardien Hij niet alleen ons verrijkt, maar ook aan andere volken, door hetgeen wij hun van onze goederen meedelen, zijn grootdadigheid jegens ons wil te kennen geven.

Als iemand dit bevel overtreedt, die zal men negen en dertig geselslagen geven, en hem met zulk een slaafse straf kastijden, omdat hij vrij zijnde, zich een slaaf van het goed gemaakt, en zichzelf alzo onteerd heeft. Want wat is er redelijker, dan dat wij, die zoveel in Egypte en in de woestijn geleden hebben, ons over eens anders ellende en gebrek ontfermen, en dat wij, zoveel van Gods oneindige goedheid ontvangen hebbende, een gedeelte daarvan aan degenen, die behoeftig zijn, uitdelen? Behalve de twee tienden, welke men Jaarlijks aan de Levieten en voor de gewijde gastmalen moet geven, moet er ook ieder derde Jaar een derde betaald worden ten behoeve der arme weduwen en wezen. Men moet de eerstelingen van alle vruchten in de Tempel brengen; (Deut. 26) en na God gedankt, en de offeranden, die de wet beveelt, gebracht te hebben, omdat Hij ons zulk een vruchtbaar land gegeven heeft, moet men die eerstelingen de priesters geven. Iemand, die de twee tienden, het éne aan de Levieten, en het andere ten gebruike der heilige gastmalen, zal betaald hebben, zal zich, eer hij weer naar huis keert, aan de poort van de Tempel vervoegen, en Gode danken, dat het Hem beliefd heeft ons van de Egyptische dienstbaarheid te verlossen, en zulk een vruchtbaar en overvloedig land te geven. Daarna zal hij verklaren dat hij de tienden volgens Mozes wet betaald heeft, en God bidden dat Hij ons altoos gunstig zij, ons bij de goederen, welke Hij ons gegeven heeft, behoude, en er nog andere bijvoege. Wanneer de mannen huwbaar geworden zijn, zullen zij met dochters van een vrijen staat en van eerlijke ouders trouwen; die dusdanig een huwelijk zal versmaden, om met eens anders vrouw, welke hij door zijn listen bekoord heeft, te huwen, zal zulks niet vermogen te doen, opdat hij haar eersten man niet bedroeve.

Al is het dat vrije mannen op slavinnen verlieven, echter zullen zij haar niet mogen trouwen; maar moeten hun drift beteugelen, omdat de eerbaarheid en welvoeglijkheid hen daartoe verplicht. Een vrouwmens, dat zich tot ontucht heeft overgegeven, zal niet mogen trouwen, omdat zij haar lichaam onteerd hebbende, God de offeranden, die Hem voor zulke huwelijken gedaan worden, niet aanneemt; behalve dat kinderen uit deugdzame ouders geboren, een edeler inborst hebben, en meer tot deugd genegen zijn, dan zulke, die uit een schandelijke gemeenschap en onkuise liefde voortkomen. Indien iemand, een dochter getrouwd hebbende, die voor maagd doorging, (Deut. 24) meent reden te hebben om te geloven dat zij het niet was, die zal haar voor het gerecht dagen, en de bewijzen van zijn vermoeden tonen; daarop zal de vader of de broeder, of bij gebrek van die, de naaste bloedverwant van de dochter voor haar pleiten; en zo zij onschuldig verklaard wordt, zal de man haar moeten houden, zonder dat hij ooit zal vermogen haar terug te zenden, ten ware om een grote oorzaak, die niet wedersproken kan worden; tot straf van zijn lastering en zijn hoon, die hij harer onschuld aangedaan heeft, zal hij negen en dertig geselslagen ontvangen, en vijftig sikkelen aan de vader der dochter geven. Maar indien zij schuldig bevonden wordt, en van burgelijke geboorte is, zal zij gestenigd, maar zo ze van priesterlijke afkomst is, levend verbrand worden. Indien een man, die twee vrouwen getrouwd heeft, (Deut. 21) de éne, hetzij om haar schoonheid, of om enige andere reden, meer genegenheid toedraagt dan de andere, en indien de zoon dergene, welke hij meest bemint, hoewel hij jonger zij dan de zoon van haar, welke hij minst liefheeft, bij hem aanhoudt om het

eerstgeboorterecht, opdat hij volgens de wetten, die ik u gegeven heb, een dubbel erfdeel hebbe, zo moet men hem zulks niet toestaan; omdat het niet billijk is dat het ongeluk der moeder, van minder door haar man bemind te zijn, het eerstgeboorterecht, dat haar zoon van nature toekomt, zou benadelen.
Indien iemand een dochter, die aan een ander verloofd is, zal onteerd hebben, en dat het met haar bewilliging geschied is, zullen zij beiden gestraft worden, als zijnde schuldig, de man, omdat hij haar bepraat heeft om een eerloos vermaak boven een wettig huwelijk te stellen; en zij, omdat ze of door gewinzucht, of uit een schandelijken lust, zich alzo aan ontucht overgegeven heeft. Wie een dochter schendt, welke hij alleen aantreft, zodat niemand haar te hulp kon komen, zal met de dood gestraft worden. Wie een onverloofde dochter beslaapt, zal gehouden zijn haar te trouwen, of vijftig sikkelen aan haar vader te betalen, zo deze haar aan hem niet ten huwelijk wil geven. Iemand, die zich om enige oorzaak van zijn vrouw wil scheiden, gelijk zulks dikwijls gebeurt, zal haar bij geschrifte beloven dat hij haar nooit zal weer opeisen, opdat zij vrijheid hebbe te hertrouwen; men zal op geen andere voorwaarde een echtscheiding toestaan. En indien zij daarna met een ander getrouwd zijnde, die tweede man haar kwalijk behandelt, of komt te sterven en dat de eerste haar weer wil nemen, zal zulks echter niet mogen geschieden.
Indien een man zonder kinderen sterft, zal zijn broeder de weduwe moeten trouwen; (Deut. 25) en zo hij een zoon bij haar krijgt, zal hij hem de naam des overledenen geven, en hem als hun erfgenaam aanmerken; want het is dienstig voor het gemene belang dat het goed door dat middel in de geslachten bewaard worde, en het zal der weduwe een troost zijn, met een persoon, die haar man zo na bestond, te leven. Indien nu de broeder des overledenen weigert te trouwen, zal zij voor de Raad gaan verklaren dat het aan haar niet gestaan heeft, dat zij niet in haars mans geslacht gebleven is en kinderen aan hetzelve gegeven heeft; maar dat haar zwager, met wien zij gewillig was te trouwen, der gedachtenis zijns broeders die smaad heeft aangedaan, van haar niet te begeren. En wanneer de Raad hem ontboden, en de reden daarvan gevraagd zal hebben, en dat hij er een geeft, hetzij die goed of kwaad is, zal zij een van des schoonbroeders schoenen uittrekken, en hem in het aangezicht spuwen, zeggende dat hij die schande verdient, omdat hij der gedachtenis zijns broeders zulken groten hoon aangedaan heeft.
Aldus zal hij met deze smet, die hem al zijn leven zal aankleven, uit het raadhuis gaan; en de vrouw zal mogen trouwen met wien het haar goed dunkt. Indien iemand in de oorlog een dochter, maagd of getrouwde, genomen heeft en met haar een huwelijk wil aangaan, (Deut. 41) moet men haar eerst het haar afscheren, en zij een rouwkleed aantrekken, om haar vrienden en magen, die in het gevecht gesneuveld zijn, te bewenen, ten einde zij, haar droefheid voldaan hebbende, te onbelemmerder van geest kan zijn op haar bruiloftsfeest. Want het is billijk dat iemand, die een vrouw neemt om er kinderen bij te telen, enige toegeeflijkheid omtrent haar rechtmatige droefheid betone, en zich niet zo door zijn vermaak late vervoeren, dat hij daar niet eens aan denkt. Maar na een rouw van dertig dagen, hetwelk een genoegzame tijd is voor wijze lieden, om hun nabestaanden en vrienden te bewenen, zal het geoorloofd zijn bruiloft te houden. En indien die man, na zijn lust geboet te hebben, die vrouw komt te verachten, zo zal het hem niet vrijstaan haar voor slavin te houden, maar zal zij vrij en frank zijn, om te gaan waar zij wil. Indien het gebeurt dat er kinderen zijn, (Deut. 27) die hun ouderen geen behoorlijke ere geven, maar hen verachten en overmoedig bejegenen, dan zullen die ouders, welke de natuur zelf tot rechters aangesteld heeft, zodanig kind voorhouden: "Dat toen zij trouwden, zij zulks niet deden uit wellust, of uit enige begeerte om hun goederen te vermeerderen, maar om kinderen te telen, die hen in hun ouderdom zouden kunnen bijstaan: dat God hun die gegeven hebbende, zij ze met blijdschap en dankzegging ontvangen, en hen met alle vlijt opgevoed hadden, zonder enige kosten ter hunner onderwijzing te sparen; " waarbij zij deze woorden kunnen voegen: "maar omdat men de jonkheid een weinigje moet

toegeven, zo laat het u genoeg zijn, mijn zoon, dat gij u tot hiertoe zo kwalijk van uw plicht gekweten hebt: kom tot inkeer, word wijzer, en gedenk dat God het leed, dat degenen aangedaan wordt van wien men het leven ontvangen heeft, aanmerkt alsof het Hemzelf bejegend ware, omdat Hij de algemene vader van alle mensen is, en dat de wet een onvermijdelijke straf daarop stelt, van welke het mij smarten zou, indien ze u te beurt kwam te vallen."

Indien de zoon na zodanig een vermaning zich betert, moet men hem de misslagen, welke hij eer uit onkunde dan uit boosheid begaan heeft, vergeven; men zal alzo de wijsheid des wetgevers prijzen, en de vaders zullen gelukkig zijn dat zij hun kinderen de straffen, welke de wetten bevelen, niet zien lijden. Maar indien deze wijze berisping te vergeefs is, indien de jongeling in zijn ongehoorzaamheid volhardt, en in moedwil tegen zijn ouderen voortgaat met de wetten te overtreden, dan zal men hem buiten de stad leiden, waar men hem in het gezicht van al het volk zal stenigen; en nadat zijn lichaam de gansen dag in het openbaar ten toon zal gelegen hebben, zal men het des nachts begraven.

Hetzelfde zal men ook in acht nemen omtrent allen, die ter dood verwezen worden. (Deut. 23) Men zal zelfs zijn vijanden begraven; want geen dode behoort zonder begrafenis te blijven, omdat zulks een al te harde toepassing der straf zou zijn. Het zal geen Israëliet geoorloofd zijn enig geld, of spijze, of drank op woeker uit te lenen, omdat het niet billijk is uit de armoede diegenen, die van onzen landaard zijn, ons voordeel te zoeken; maar men moet het voor een geluk achten hen bij te staan, verwachtende beloning daarvoor van God. Maar wie geld, of vruchten, hetzij gedroogde of verse, ter leen ontvangen hebben, behoren, wanneer God hun de genade van een goed gewas verleent, deze weer te geven, en dat met gelijke blijmoedigheid als toen zij die ontvingen; omdat zulks de weg is om weer geholpen te worden, als men andermaal tot gebrek vervalt. Indien nu de schuldenaar zich niet schaamt zijn schuld onbetaald te laten, (Deut. 24) zo mag de schuldeiser daarom niet ten zijn huize gaan om pand tot verzekering te nemen, maar hij moet wachten, totdat het gerecht zulks beveelt; en dan mag hij het gaan eisen, zonder nochtans in het huis te treden: de schuldenaar zal gehouden zijn het hem terstond te geven, omdat het niet geoorloofd is zich tegen iemand, die met de bijstand der wetten gewapend komt, aan te kanten. Indien dan de schuldenaar in een gegoeden staat is, zal de schuldheer het pand mogen behouden totdat het geleende aan hem voldaan zal zijn; maar indien hij arm is, moet men het hem weergeven, eer de zon ondergaat, voornamelijk zo het een kleed is, opdat hij er zich des nachts mee dekken kan; want God heeft medelijden met de armen. Maar men zal geen molensteen, noch iets, dat tot een molen behoort, te pand mogen nemen, opdat men de ellende der armen niet verzware, door hun het middel hunner kostwinning te benemen. Iemand, die een mens steelt, zal met de dood gestraft worden. En wie goud of zilver steelt, zal het dubbel moeten weergeven. Wie een huisdief, of een, die door de muur van zijn huis inbreekt om te stelen, doodslaat, zal niet gestraft worden. Wie een beest steelt, zal de waarde daarvan vierdubbel betalen, en zo het een os is, vijfdubbel; maar zo hij die boete niet kan opbrengen, zal hij voor slaaf moeten dienen.

Indien een Hebreeër aan een anderen Hebreeër verkocht is, zal hij zes jaren in diens dienst blijven, maar in het zevende jaar in vrijheid gesteld worden. Indien hij in het huis van zijn meester wonende, met een slavin getrouwd is, en er kinderen bij geteeld heeft, en dat hij uit genegenheid tot deze toch liever met hen in slavernij wil blijven, zal hij in het Jubeljaar, dat is het vijftigste, met zijn vrouw en kinderen in vrijheid gesteld worden.

Indien iemand enig goud of zilver op de weg gevonden heeft, (Deut. 22) zal hij door een uitroeper de plaats, waar hij het heeft gevonden, doen bekend maken, om het te kunnen weergeven aan degene, die het verloren heeft, doordien men uit eens anders schade zijn voordeel niet trekken moet. Hetzelfde zal men ook doen, zo men enig vee, in de woestijn verdwaald gevonden heeft: zo men niet kan te weten komen, wie er de eigenaar van is, zal men het mogen behouden, na God tot getuige genomen te hebben dat men gans geen voornemen

gehad heeft, zich eens anders goed toe te eigenen. Wanneer men enig lastdier, dat in het slijk blijft steken, ergens aantreft, moet men het daar uithelpen, alsof het zijn eigen ware. In plaats van iemand, die verdwaald is, te bespotten, en zich over zijn ongeval te verheugen, moet men hem weer op de rechten weg brengen. Men moet nooit kwaad spreken van een dove, of van iemand, die afwezig is. Indien iemand in een twist een ander slaat, zonder een scherp wapen daartoe te gebruiken, zal hij gestraft worden met zoveel slagen, als hij gegeven heeft. Maar zo de gekwetste een langen tijd, nadat hij de wonden ontvangen heeft, komt te sterven, zal hij niet als een doodslager gestraft worden: en indien de gekwetste er van opkomt, zal degene, die hem gekwetst heeft, al de kosten ook van de geneesheer moeten betalen. Zo iemand een zwangere vrouw met de voet schopt, en zij een miskraam krijgt, zal hij een geldboete aan haar, en een andere aan haar man moeten uitkeren, omdat hij daardoor het getal des volks verminderd heeft, een mens belettende ter wereld te komen. Maar zo de vrouw aan de stoot sterft, zal hij met de dood gestraft worden, doordien de wet eist dat hij, die een ander het leven beneemt, het zijn verlieze.

Al wie bevonden zal worden vergift bij zich te hebben, zal met de dood gestraft worden; omdat het billijk is dat hij het kwaad onderga, hetwelk hij een ander wilde aandoen. Indien iemand een ander van zijn gezicht berooft, zal men hem de ogen uitsteken, omdat het rechtmatig is, dat hij behandeld worde, gelijk hij gehandeld heeft, ten ware de blinde liever met geld wilde voldaan zijn, hetwelk de wet ter zijner keuze stelt. De meester van een os, die stoots is, is verplicht hem te doden. Indien de os iemand stoot dat hij er aan sterft, zal hij aanstonds met stenen doodgegooid worden, en men zal van zijn vlees niet eten. Indien het blijkt dat de meester de kwaadaardigheid van zijn os geweten, en er geen zorg voor gedragen heeft, zal hij met de dood gestraft worden, omdat hij de oorzaak is dat zijn os iemand gedood heeft. Maar indien de gedode een slaaf is, zal de os wel gestenigd worden, maar zijn meester zal met dertig sikkelen aan de heer van de slaaf te betalen vrij wezen. Zo het gebeurt dat de ééne os de anderen doodt, zullen zij beide verkocht, en de prijs daarvan onder hun meesters verdeeld worden. Iemand, die een put of groeve graaft, moet wel zorg dragen dat hij die bedekke, niet om iemand de vrijheid om water te scheppen te benemen, maar om te beletten dat men er invalle: en indien bij gebreke van zulks bevolen te hebben, enig beest daarin valt en sterft, zal hij gehouden zijn de prijs aan de eigenaar daarvan te betalen.

Ook moet men leuningen rondom de daken van de huizen maken, opdat niemand daar afvalle. Degene, (Lev. 6) wien iets te bewaren gegeven is, zal het als een geheiligde zaak onder zich houden, en het aan geen mens mogen geven, wat men er hem ook voor zou mogen aanbieden; want al was er geen getuige van, nochtans behoort hij op het getuigenis van zijn geweten alleen acht te hebben, en te denken dat God door de boosheid en listen der mensen niet bedrogen kan worden. Maar indien de bewaarder het vertrouwde buiten zijn schuld verliest, zal hij bij de zeven rechters (hier voren gemeld) gaan, en in hun tegenwoordigheid God met ede tot getuige nemen, dat hij geen hand in die dieverij gehad, noch gebruik van enig gedeelte van het aanvertrouwde gemaakt heeft; dan zal hij vrij zijn; maar zo hij er slechts iets van gebruikt heeft, zal hij het geheel moeten weergeven. Men moet zeer stipt zijn in het betalen van het dagloon, (Deut. 24) dat een arbeider in het zweet zijns aanschijns heeft verdiend, bedenkende dat God aan de armen, in plaats van landerijen, leden gegeven heeft om hun kost te winnen: en daarom moet men de betaling niet tot de volgende dag uitstellen, maar hun die dezelfde dag geven, omdat God niet wil dat zij, bij gebreke van hun verdiende geld te ontvangen, gebrek zouden lijden. Men moet de kinderen niet straffen om de zonden hunner vaderen; omdat, indien ze vroom zijn, zij waardig zijn beklaagd te worden dat ze uit ondeugende ouders geboren zijn, en geenszins om dier ondeugden behoren gehaat te worden. Evenzo moet men de vaderen de gebreken hunner kinderen niet wijten, maar deze liever toeschrijven aan hun kwade inborst, die hun de goede onderwijzingen, welke zij hun gegeven hebben, heeft doen verachten en verwerpen. Men moet een afschuw hebben van zodanigen, die zich vrijwillig hebben laten

snijden, en daardoor het middel, hetwelk God hun tot voortteling der mensen gegeven heeft, verloren hebben; want behalve dat zij zoveel als in hun vermogen was, getracht hebben het getal mensen te verminderen, en dat zij enigszins de doodslagers der kinderen zijn, welke zij konden geteeld hebben, zo hebben zij die daad niet kunnen begaan, zonder alvorens de zuiverheid huns gemoeds bezoedeld te hebben; omdat het buiten twijfel is, dat indien het niet verwijfd geweest ware, zij hun lichaam niet in zulk een staat zouden gesteld hebben, dat men hen niet hoger dan vrouwen kan aanmerken. Omdat men derhalve alles, wat tegen de natuur is, als een wanschepsel moet verwerpen, zo moet men mens noch beest van enig teken zijner kunne beroven.

173 "Deze zijn de wetten, welke gijlieden verplicht zult zijn gedurende de vrede te onderhouden, opdat God u gunstig zij, en niets die zou mogen storen: en ik bid Hem dat Hij nooit toelate dat men ze afschaffe om andere in haar plaats te stellen. Maar omdat het onmogelijk is dat er zelfs in de aller-geregeldste staten geen beroerten ontstaan, en dat de mensen niet onverhoeds of vrijwillig in enig ongeluk vervallen, is het nodig dat ik ulieden enigen raad daarvoor geve; ten einde gij door zulke voorvallen niet overrompeld wordt, maar bereid zijt tot hetgeen u te doen staat. Ik wens dat, als gijlieden door Gods bijstand en uw arbeid het land, dat Hij voor u bestemd heeft, zult verkregen hebben, gij het in vrede en volkomen rust bezitten moogt; dat gij er noch door de pogingen uwer vijanden, noch door inlandse verdeeldheden gestoord moogt worden; en dat in plaats van de wetten en de wandel uwer vaderen te verlaten, om andere, die er mede strijdig zijn, te volgen, gij onverzettelijk in de onderhouding dergene, welke God u gegeven heeft, blijven moogt. Maar indien gijlieden of uw nakomelingen u genoodzaakt vindt om krijg te voeren, dan wens ik van ganser harte, dat het nooit in uw eigen land zij. In zulk een geval moet uw eerste begin wezen, (Deut. 20) krijgsboden naar uw vijanden te zenden, om te verklaren dat, hoewel gij sterk zijt zo in ruiterij; als voetvolk, en dat gij God tot uw beschermer en tot aanvoerder uwer krijgsheiren hebt, gij echter liever niet genoodzaakt wilde zijn om tot de wapenen te komen, omdat gij gans geen begeerte hebt om iets daardoor te winnen. Indien zodanig een toespraak hen overreedt om in vrede met ulieden te blijven, is het beter die niet te breken; maar indien zij zulks versmaden, en niet schromen u een onrechtvaardigen oorlog aan te doen, trekt dan kloekmoedig tegen hen op, nemende God tot uw veldoverste, en de wijsten en ervarensten uwer hoofdlieden om te gebieden, onder Hem; want de meerderheid van hoofden, die een gelijk gezag hebben, is in plaats van voordelig, veeltijds schadelijk door de vertraging, die zulks in het uitvoeren der aanslagen veroorzaakt. Belangende de soldaten, men behoort de dappersten en sterksten uit te kiezen, zonder dat men er de bloden onder menge, omdat die in plaats van u nuttig te zijn, zulks aan uw vijanden zouden wezen, door te vluchten als het op een vechten gaat.
Men zal degenen, die een huis gebouwd hebben, niet noodzaken ten oorlog te gaan, voor dat zij er een jaar in gewoond hebben; noch zulken, die een wijngaard geplant hebben, voor dat zij er vruchten van hebben bekomen; noch ook pas getrouwde mannen, opdat de begeerte om zich te behoeden, en wat hun lief en waard is te genieten, hen niet al te zorgvuldig voor hun leven make. Onderhoudt in uw legers een nauwkeurige krijgstucht; en als gijlieden een plaats zult belegeren, en hout nodig hebt tot stormgereedschappen, zo wacht u om vruchtbomen omver te houwen, omdat God die tot nut der mensen geschapen heeft, en omdat zij, zo ze konden spreken en van plaats veranderen, over het leed, dat gij hun zonder oorzaak aandoet, klagen en zich elders verplanten zouden. Wanneer gijlieden overwinnende zijt, doodt dan degenen, die u in het gevecht weerstand bieden, maar verschoont de anderen om hen cijnsbaar te maken, uitgenomen de Kanaänieten, welke gij ganselijk uitroeien zult. Ziet wel toe, vooral in de oorlog, dat geen vrouw zich als een man, of een man zich als een vrouw klede." (Deut. 22)
Deze zijn de wetten, welke Mozes ons volk nagelaten heeft; ook gaf hij ons die, welke hij veertig jaren te voren beschreven had, en waarvan wij elders zullen spreken.

174 Deze uitmuntende man deed het volk op de volgende dagen evenzo bijeenkomen, (Deut. 30, 31, 32, 34) verzocht met vurige gebeden aan God dat Hij hen geliefde bij te staan, indien ze zijn heilige wetten onderhielden, en sprak een vloek uit over zodanigen, die daarin nalatig zouden zijn. Voorts las hij hun een lofzang voor, welke hij in zesvoetige verzen had samengesteld, waarin hij de zaken, die hun beschoren waren, voorzegde, van welke een gedeelte reeds vervuld is, en de rest nog wordt vervuld, zonder dat men er iets, dat niet met de waarheid overeenkomt, in kan bespeuren. Dit heilige boek, bovendien de Ark, in welke de twee tafelen der wet waren, gaf hij de priesters in bewaring, en beval hun de zorg des Tabernakels aan.

175 Hij beval het volk dat, wanneer zij in bezit van het land Kanaän zouden gekomen zijn, zij het ongelijk, dat de Amalekieten hun hadden aangedaan, zouden indachtig wezen, en hun de oorlog aandoen, om hen te straffen, gelijk zij verdienden, voor het smadelijk gedrag, waarmee zij hen in de woestijn bejegend hadden Hij gelastte hun ook, (Deut. 27, 28) dat, nadat zij het gemelde land hadden veroverd en al de ingezetenen aan het zwaard opgeofferd, zij dicht bij de stad Sichem een altaar naar het oosten, hebbende de bergen Gerisim ter rechter, en Ebal ter linkerhand, zouden oprichten; dat men vervolgens het ganse leger in tweeën zou delen; dat men zes stammen op de éénen berg, en zes op de anderen zou doen gaan; en dat de priesters en Levieten zich evenzo eenparig op die twee bergen verdelen zouden. Dat dan degenen, die op de berg Gerisim waren, God zouden bidden dat Hij dezulken, die de wetten, welke hun door Mozes waren gegeven, godvruchtig onderhielden, wilde zegenen. Dat degenen, die op de berg Ebal waren, dat verzoek door hun gejuich zouden bekrachtigen, en op hun beurt dezelfde zegeningen uitspreken, waarop de anderen door een dergelijk geroep van blijdschap zouden antwoorden. En eindelijk dat zij de een na de ander in dezelfde orde allerlei vervloekingen tegen de schenders van Gods wet uitspreken zouden. Mozes deed al die zegeningen en vloeken opschrijven, en om ze te beter in geheugen te doen houden, op de twee zijden van dat altaar graveren. Hij liet het volk toe alleen die dag tot hetzelve te naderen, en er brandoffers op te offeren, hetwelk anders volgens de wet verboden was. Deze waren de inzettingen, die Mozes de Hebreeën gaf, en welke zij nog hedendaags onderhouden

176 De volgende dag deed hij al het volk te samen komen, (Deut. 29) begerende dat ook de vrouwen en kinderen, ja zelfs de slaven, zich daar zouden laten vinden; en hij deed hun allen zweren, dat zij onverbreekbaar, en volgens Gods wil, al de wetten, welke hij hun van zijnentwege gegeven had, zouden onderhouden, zonder ter oorzaak van bloedverwantschap, of door gunst, of door vreze, of uit enig ander inzicht, die te overtreden. Indien ettelijke hunner magen, of enige steden, zouden bestaan iets daartegen te doen, dat zij allen gezamenlijk die wetten met kracht zouden handhaven, en dat zij, als ze die goddelozen overwonnen hadden, de steden tot de grond toe zouden uitroeien, zonder dat er enig spoor van overbleef. Maar indien zij niet sterk genoeg waren om hen te overweldigen en te straffen, dat ze ten minste zouden betuigen een afschrik van hun goddeloosheid te hebben. Hierop beloofde al het volk met ede dit alles te zullen onderhouden. Daarna onderrichtte Mozes hen op wat wijze zij hun offeranden moesten doen, opdat ze Gode te aangenamer mochten zijn. Hij beval hun dat zij zich in geen oorlog zouden wikkelen, voordat zij uit de buitengewone glans der gesteenten op de borstlap des Hogepriesters zouden bemerkt hebben dat God hun onderneming goed vond.

177 Toen voorzei Jozua door de geest der profetie, terwijl Mozes nog leefde, en zelfs in zijn tegenwoordigheid, alles, wat hij tot nut des volks zou doen, hetzij in de oorlog door de wapenen, of in de vrede door het instellen van goede en heilzame wetten: hij vermaande hen zorgvuldig de manier van leven, die hun bevolen was, na te komen, en zei dat God hem

geopenbaard had, dat indien zij van de godvruchtigheid hunner vaderen afweken, zij in allerlei ongelukken zouden storten; dat hun land uitheemse volken ten roof zou worden; dat hun vijanden hun steden zouden verdelgen, hun Tempel verbranden, hen in slavernij voeren; en dat zij in een jammerlijke dienstbaarheid zouden zuchten, omdat zij onmeedogende mensen tot meesters zouden hebben; dat zij dan, maar al te laat, berouw over hun ongehoorzaamheid en ondankbaarheid zouden hebben, maar dat de oneindige goedheid Gods nochtans niet laten zou de steden aan hun oude inwoners, en die Tempel aan zijn volk weer te geven; hetwelk niet alleen eens, maar verscheidene malen zou gebeuren.

178 Mozes beval toen aan (Deut. 31, 34, 35) Jozua dat hij het heer tegen de Kanaänieten zou aanvoeren, verzekerde hem dat God hem in die onderneming zou bijstaan, wenste het volk alle geluk en voorspoed, en sprak hen alzo aan: "Omdat God besloten heeft heden mijn leven te doen eindigen, en ik tot mijn vaderen ga, is het billijk, eer ik sterve, dat ik Hem mij ulieder tegenwoordigheid dank voor de zorg, welke Hij voor u gedragen heeft, verlossende ulieden niet alleen van zoveel onheilen, maar u met veel goederen overladende, alsook omdat Hij altoos in de moeilijkheden, welke ik ten uw voordele heb uitgestaan, mijn bijstand geweest is. Want Hij alleen is het, aan wien gij het begin en de voleindiging van uw geluk verschuldigd zijt: ik ben er maar een dienaar van geweest, en heb slechts zijn bevelen uitgevoerd. Het zijn de daden Zijner almachtige goedheid, waarvoor ik Hem niet genoeg kan danken en bidden dat Hij daarmee volharde. Ik kwijt mij dan van deze plicht, en bid ulieden dat gij zulk een diepe eerbiedigheid jegens God, en zulk een ontzag voor zijn wetten in uw geheugen prente, dat gij die altoos aanmerkt als de grootste van alle gunsten, welke Hij u reeds bewezen heeft, of die gij ooit van Hem zou kunnen ontvangen. Indien een wetgever, schoon maar een mens zijnde, niet dulden kan dat men de wetten, die hij ingesteld heeft, verwaarloost, maar zodanig een verachting uit al zijn macht straft, oordeelt dan eens hoedanig de toorn en verbolgenheid Gods zal wezen, indien gij nalaat de zijnen te onderhouden; maar ik bid Hem van ganser harte niet toe te laten dat u het ongeluk overkome van zulks te beproeven."
179 Nadat Mozes alzo gesproken had, voorzei hij aan een iegelijke stam, wat hem stond te wedervaren, en wenste hun duizend zegeningen. Al deze grote menigte kon haar tranen niet inhouden; mannen, vrouwen, groot en klein, betuigden gezamenlijk hun droefheid om het verliezen van zulk een uitnemend opperhoofd; ja zelfs de kinderen smolten in tranen, omdat zijn uitmuntende deugd zelfs aan die tedere leeftijd niet onbekend kon zijn. Aangaande degenen, die tot hun rijpe verstand gekomen waren, sommigen hunner beweenden de grootheid van hun verlies voor het toekomende, en anderen beklaagden zich dat zij niet genoeg begrepen hadden, wat een geluk het voor hen was, zodanigen leidsman te hebben, en dat zij er van beroofd werden, nu zij het begonnen te erkennen. Maar niets gaf een krachtiger blijk van hun droefheid, dan hetgeen die groten wetgever zelf wedervoor; want hoewel hem genoeg bekend was dat men het uur des doods niet moet bewenen, omdat dit niet dan door Gods wille, en volgens de onvermijdelijke wet der natuur komt, echter werd hij door de tranen van al het volk zo ontroerd, dat hijzelf zich van wenen niet weerhouden kon.
Thans ging hij naar de plaats, (Jos. 1) waar hij zijn leven stond te eindigen, en de ganse menigte volgde hem zuchtende.
Hij wenkte de versten met zijn hand dat zij zouden blijven staan, en verzocht degenen, die dichtst bij hem waren dat zij hem niet meer zouden bedroeven, door hem met zulke klemmende blijken van toegenegenheid te volgen. Om hem dan te gehoorzamen hielden zij stil, en beklaagden gezamenlijk hun ongeluk wegens zulk een groot en algemeen verlies. De raadsheren, Eleazar de Hogepriester, en Jozua de veldoverste, waren de enigsten, die hem vergezelden. Toen hij op de berg Abarim, die tegenover Jericho ligt, en zo hoog is, dat men vandaar het ganse land Kanaän ziet, gekomen was, nam hij afscheid van de Raad, omhelsde EIeazar en Jozua, en zei hun vaarwel; en terwijl hij nog sprak omringde hem een wolk,

waardoor hij in een dal gevoerd werd. De heilige boeken, welke hij ons nagelaten heeft, zeggen dat hij stierf, want hij vreesde dat men geloven mocht, dat hij wegens de uitmuntendheid van zijn deugden levend in de Hemel opgenomen was. Op één maand na heeft hij van de honderd twintig jaren, welke hij geleefd heeft, veertig in de regering van dit grote volk, waarover God hem het bestuur gegeven had, doorgebracht; hij overleed op de eersten dag der laatste maand van het jaar, welke de Macedoniërs Dystros, en de Hebreeën Adar noemen. Nooit heeft enig mens in wijsheid die doorluchtige wetgever kunnen evenaren; nooit heeft iemand zo goed als hij geweten altoos het beste besluit te nemen, en hetzelve uit te voeren; nooit is iemand in de omgang met enig volk, zo om het te regeren, als om het door klem van woorden te overreden, bij hem te vergelijken geweest. Hij was altoos zodanig meester van zijn hartstochten, dat het scheen alsof hij er vrij van was, en er geen andere kennis van had dan door de uitwerking welke hij daarvan bij anderen bespeurde. Zijn krijgskunde kan hem stellen onder de rang der grootste oorlogshelden, en niemand anders heeft de gave der profetie in zulk een hoge graad gehad: zijn woorden waren als orakelen, en het scheen alsof God zelf door zijn mond sprak. Het volk beweende hem dertig dagen, en nooit had enig verlies hen zo gevoelig getroffen; ja, hij is niet alleen betreurd geweest door degenen, die het geluk hadden gehad van hem te kennen, maar ook door de zodanigen, die de uitstekende wetten, welke hij ons nagelaten heeft, nagegaan hebben, omdat de heiligheid, die men er in bespeurt, niet toelaat aan de uitmuntende deugd diens wetgevers enigen twijfel te slaan.

VIJFDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Jozua trekt met zijn heer de Jordaan door een wonder over, en neemt Jericho in, waar Rachab met de haar alleen behouden wordt. De Israëlieten worden geslagen door die van Ai wegens de zonde van Achan, en veroveren die stad, nadat hij gestraft was. List der Gibeonieten om een verbond met de Hebreeën aan te gaan, welke hun ter hulp komen tegen de Koning van Jeruzalem, en vijf andere Koningen, die allen gedood worden. Jozua verslaat veel andere Koningen, richt de Tabernakel te Silo op, verdeelt het land Kanaän onder de stammen, en zendt die wan Ruben, Gad, en de halve stam van Manasse terug. Deze stammen, weer over de Jordaan getrokken zijnde, richten een altaar op, hetwelk een oorlog scheen te zullen veroorzaken. De dood van Jozua, en de Hogepriester Eleazar.

180 Wij hebben in het voorgaande boek gezien hoe Mozes uit het midden der mensen weggenomen werd. (Deut. 34) Nadat men hem nu de laatste plichten bewezen had, en de tijd des rouws voorbij was, beval Jozua aan al de troepen zich gereed te houden, zond enigen om Jericho, en de gesteltenis der inwoners te bespieden, en trok met het heer voort om de Jordaan over te gaan. omdat men aan de stammen van Ruben, Gad, en de halve van Manasse het land der Amorieten, hetwelk een zevende deel van dat van Kanaän is, gegeven had, verhaalde hij aan hun oversten de zorg, die Mozes tot aan zijn dood toe voor hen gedragen had, en vermaande hen om blijmoedig na te komen hetgeen zij hem beloofd hadden; zijnde daartoe verplicht, zo wel om zijn toegenegenheid tot hen te erkennen, als om het algemene nut. Hij vond hen zo bereid, dat zij vijftig duizend mannen verschaften. Daarop trok hij van Abila zestig stadiën voort naar de Jordaan. Alhier kwamen degenen, welke hij op kondschap uitgezonden had, hem bescheid brengen: dat de Kanaänieten niets vermoedden, en hen voor vreemdelingen, die uit nieuwsgierigheid in hun land waren gekomen, aangezien hadden; dat zij de stad op hun gemak, zonder door iemand belet te worden, hadden beschouwd, opgemerkt waar de muren het sterkste, en waar ze het zwakste waren, en welke poorten men het gemakkelijkste zou kunnen innemen. Dat zij zich tegen de avond in een herberg, (Jos. 2) dicht bij de stadswal, waar zij reeds geweest waren, hadden begeven; dat toen zij na het avondmaal zich gereed maakten om te vertrekken, men de Koning aangediend had dat er mannen door de Hebreeën uitgezonden waren om de stad te bespieden, en dat ze bij Rachab ingegaan waren met het voornemen om zich heimelijk weg te maken. Dat die vorst daarop enig volk gezonden had om hen te vangen, en tot scherp onderzoek te brengen om hen uit te horen: maar dat Rachab hen onder de vlasbosjes, welke langs de muur te drogen legde, verscholen, en tot degenen, die door de Koning gezonden waren, gezegd had, dat het wel waar was dat enige vreemdelingen, welke zij nochtans niet kende, ten harent gegeten hadden, maar dat zij een weinig voor het ondergaan der zon vertrokken waren; dat indien men vreesde dat zij met enig oogmerk, hetwelk schadelijk voor de stad en de Koning mocht zijn, gekomen waren, men hen gemakkelijk zou kunnen achterhalen en terug brengen. Dat deze personen dus door die vrouw bedrogen, in plaats van huiszoeking te doen, die wegen waren ingeslagen, die zich naar de rivier uitstrekten, welke zij meenden dat de vreemdelingen genomen hadden; dat zij ver voortgegaan zijnde, eindelijk wedergekeerd waren zonder iets vernomen te hebben. Dat toen dit gerucht weer tot stilstand gekomen was, Rachab hun voorgehouden had het gevaar, waarin zij zich met haar huisgezin gesteld had om hen te behoeden; zeggende dat God haar bekend gemaakt had dat de Hebreeën het ganse land Kanaän zouden vermeesteren, en dat zij haar daarom met ede moesten beloven dat zij, Jericho ingenomen, en al hun inwoners volgens hun besluit gedood hebbende, haar en al de haar in het leven zouden houden, gelijkerwijs zij hun leven gered had. Dat zij daarop, na haar alvorens gedankt te hebben, geantwoord hadden, dat, wanneer zij de stad op het punt zag van ingenomen te worden, zij al haar nabestaanden, en al

haar goed in haar huis moest brengen, en een rode lap laken voor haar deur hangen, omdat zij haar durfden verzekeren dat ter vergelding van de dienst, welke zij hun gedaan had, hun Veldoverste een uitdrukkelijk verbod van ten harent in te gaan, en haar enig leed te doen, zou doen afkondigen. Maar dat indien iemand van haar magen in het gevecht gedood werd, zulks hem zelf, en niet hun te wijten ware, en zij aan eedbreuk niet schuldig zouden zijn. En eindelijk, dat die vrouw hen met een touw bij de stadsmuren neergelaten had. Jozua verwittigde Eleazar de Hogepriester en de Raad van dit bericht; deze keurden de eed goed, en bekrachtigden de belofte aan Rachab gedaan.

181 Naardien Jericho over de Jordaan lag, (Jos. 3) en dat men, om hetzelve aan te tasten, noodzakelijk met het heir de vloed, die toen juist door de regens zeer gezwollen was, moest overtrekken, vond Jozua zich zeer bekommerd, omdat hij geen schuiten had om een brug te slaan, en dat zo hij er al gehad had, de vijanden hem zulks belet zouden hebben. In deze grote verlegenheid beloofde God hem de rivier doorwaadbaar te maken. Daarom wachtte hij twee dagen, en trok ze toen in dezer voege over. De priesters gingen vooruit met de Ark; de Levieten volgden hen, en droegen de Tabernakel met al de geheiligde vaten: al het overige heer toog voort, ieder volgens de rang van zijn stam, en de vrouwen en kinderen gingen in het midden, om door de snelle loop der rivier niet weggevoerd te worden. Toen de priesters daar ingetreden waren, bevonden zij dat het water niet meer beroerd, maar dat het bezonken en de grond vast, en alzo waadbaar was. Bij deze vervulling van Gods belofte trokken al de overigen onbeschroomd voort: de priesters bleven in het midden der rivier staan, totdat ze allen overgetogen waren, en zij waren zelf niet zodra aan de overzijde gekomen, of het water hernam zijn ouden loop, en zwol weer zo hoog als te voren.
Het heir trok toen omtrent vijftig stadiën voort en sloeg zich tien stadiën van Jericho neer.

182 Jozua deed toen een altaar oprichten van twaalf stenen, (Jos. 4, 5) welke de vorsten der twaalf stammen op zijn bevel uit de Jordaan opgenomen hadden, tot een gedenkteken van Gods bijstand, die om zijns volks wil het geweld en de onstuimigheid van die vloed gestuit had. Op dit altaar offerde hij een offerande; voorts vierde hij daar het paasfeest, en zijn heer verheugde zich in een overvloed, die niet minder groot was, dan het gebrek te voren was geweest, want behalve de menigte van buit waarmee zij zich verrijkten, maaiden zij het rijpe koren af, waarmee de velden bedekt stonden. Het manna, hetwelk hen veertig jaren gespijsd had, hield toen op.

183 Jozua, zich meester van het veld ziende, doordien de schrik al de Kanaänieten in hun steden opgesloten hield, werd te rade hen daar aan te tasten. Op de eersten dag dan van het feest trokken de priesters, vergezeld van de Raad, naar Jericho, in het midden der krijgsbenden, dragende enigen de Ark op hun schouderen, en blazende anderen op zeven hoornen om de benden aan te moedigen. Nadat zij in deze orde rondom de stad getrokken waren, keerden zij weer naar het leger; en zij deden zes dagen achtereen hetzelfde. De zevenden dag vergaderde Jozua het ganse heir en al het volk, en zei tot hen, dat God, eer de zon onderging, Jericho in hun handen zou leveren, zonder dat zij enig geweld zouden behoeven te gebruiken om er zich meester van te maken, doordien de muren van zelf zouden neervallen, om hun de toegang open te stellen. Hij beval hun vervolgens niet alleen al de inwoners, maar al wat leven had, te doden, zonder zich door mededogen, of door een begeerte tot de roof, of door vermoeidheid te laten weerhouden; en dat zij, zonder iets van hetgeen ze krijgen konden, voor zichzelf te bewaren, al het goud en zilver, dat gevonden, bijeen zouden brengen, en aan God, tot dankzegging voor zijn bijstand, als eerstelingen opofferen van de buit van de eerste stad, die in hun handen viel, en niemand van dat algemeen bevel uit zonderen dan alleen Rachab en haar maagschap, ter oorzaak van de eed, die de verspieders haar gezworen hadden. Nadat hij deze bevelen gegeven

had, deed hij het heer naar de stad trekken: het deed zevenmaal een gang rondom dezelve, terwijl de priesters voor de Ark gingen en op de hoornen bliezen, gelijk des daags te voren, om de krijgsknechten aan te moedigen; als zij dus zevenmaal de stad omgetrokken waren vielen de muren van zelf neer. Zulk een wonderdadig voorval verschrikte de inwoners in dier voege, dat zij de moed ten enenmale verloren hebbende, de Hebreeën van alle kanten zonder tegenstand lieten inkomen. Hierop richtten deze een schrikkelijke slachting aan, en spaarden vrouwen noch kinderen: voorts staken zij de stad in brand, en legden al de huizen ten platte lande in de as. Alleen Rachab en haar vrienden, welke zich in haar huis geborgen hadden, bleven van die algemene verwoesting bevrijd, en werden tot Jozua gebracht, die haar er voor bedankte dat zij de mannen, door hem gezonden, gered had, belovende haar zulks te zullen vergelden; gelijk hij haar ook daarna landerijen gaf, en haar steeds gunstig bejegende. Inmiddels werd te Jericho alles, wat het vuur verschoond had, door het zwaard vernield, en tegen degenen, die bestaan zouden deze stad weer op te bouwen, de vloek uitgesproken; want men bad God dat de eerste, die er de grondvesten van legde, het oudste van zijn kinderen met het begin van het werk, en het jongste als het voltooid was, mocht verliezen. En deze vloek is niet krachteloos en zonder uitwerking geweest, gelijk wij te zijner plaatse zullen zeggen. Men vond in deze machtige stad een groot menigte van goud, zilver en koper, zonder dat iemand iets daarvan durfde naar zich nemen, ter oorzaak van het verbod deswege gedaan. Jozua deed al die rijkdom de priesters ter hand stellen, om hem in de schatkist te bewaren.

184 Maar Achan, zoon van Zebedias, (Jos. 7) uit de stam van Juda, die des Konings wapenrok, geheel van goud geweven, en een goudstaaf van tweehonderd sikkelen gewicht genomen had, meende dat het niet billijk was, dat hij, zich aan het gevaar blootgesteld hebbende, niet enig voordeel daaruit trekken zou; en dat het niet nodig was, iets, hetwelk hem te stade kon komen, aan God, die dit niet behoefde, op te offeren. Dus begroef hij die buit in zijn tent, beeldende zich in dat hij God bedriegen kon, gelijk hij de mensen bedrogen had. Te dier tijde was het heir gelegerd op een plaats, welke de Hebreeën Gilgal noemden, dat is te zeggen Vrijheid, omdat zij van de slavernij der Egyptenaren bevrijd, en van al die rampen, welke zij in de woestijn geleden hadden, verlost zijnde, geloofden dat ze nu niets meer te vrezen hadden. Weinige dagen na de verdelging van Jericho, zond Jozua drieduizend mannen tegen de stad, Ai, boven Jericho gelegen, welke met de vijanden in gevecht rakende geslagen werden, zo dat er zes en dertig het leven lieten. De tijding van dit ongeluk bedroefde het heer veel meer dan het verlies groot was, hoewel de gesneuvelden personen van verdienste waren; terwijl zij zich toch verbeeld hadden reeds meesters van het ganse land te zijn, en hoopten volgens Gods belofte altoos overwinnaars te zullen wezen, zagen zij dat deze uitslag hun vijanden moedig maakte.
Zij bedekten zich derhalve met zakken, en gaven zich zodanig aan de droefheid over, dat zij die gehelen dag in jammer en geklag doorbrachten, zonder te willen eten. Jozua ziende hen zo mismoedig en neerslachtig, nam zijn toevlucht tot God, wierp zich op zijn aangezicht ter aarde en sprak Hem met vertrouwen alzo aan: "Het is niet door roekeloosheid geweest, o Heer! dat wij ondernomen hebben dit land te veroveren: Uw dienstknecht Mozes heeft er ons toe aangemaand naar aanleiding van de belofte, welke Gij hem gedaan, en door verscheidene wonderwerken bekrachtigd hebt, dat Gij er ons meesters van maken, en ons altoos de zege over onze vijanden geven zou. Wij hebben er ook in verscheidene voorvallen de blijken van gezien; maar dit onverwacht verlies geeft ons oorzaak om er aan te twijfelen, en niets goeds voor het toekomende te hopen. Niettemin, o God! nademaal Gij almachtig zijt, is het licht voor U ons te helpen, en onze droefheid in blijdschap, onze moedeloosheid in vertrouwen te veranderen, en ons de overwinning te geven."
Jozua alzo gebeden hebbende, zei God tot hem dat hij zou ontstaan, en het heer zuiveren, omdat het bezoedeld was door de diefstal van iets, dat men Hem moest toegewijd hebben, hetwelk de oorzaak was van de ramp hun overkomen; maar dat zij na het straffen van die grote

misdaad heldhaftig zouden zijn. Jozua verhaalde dit orakel aan het volk, en wierp het lot, in tegenwoordigheid van de Hogepriester Eleazar en de overheid: hetzelve viel op de stam van Juda; thans wierp hij het op de geslachten van die stam en het viel op Zarchi; eindelijk wierp hij het op al de mannen van dat geslacht, en het viel op Achan, die, ziende dat het hem onmogelijk was te verbergen hetgeen God ontdekken wilde, zijn diefstal bekende, en voor het volk te voorschijn bracht: weshalve hij aanstonds met de dood gestraft, en tot een teken van schande bij nacht begraven werd, gelijk men gewoon is te doen met de zodanigen, die door het gerecht ter dood gebracht worden. Nadat Jozua het heer gereinigd had, voerde hij het aan tegen die van Ai, leggende ‘s nachts enig volk in een hinderlaag, dicht bij de stad; waarna hij vroeg in de morgenstond een schermutseling aanving. omdat de overwinning, welke de vijanden behaald hadden, hen koen maakte, vielen zij moedig aan; en de Hebreeën, om hen van de stad af te trekken, veinsden de vlucht te nemen. Maar eensklaps omkerende boden zij hun het hoofd, en gaven een teken aan degenen, die in de hinderlaag waren, welke gezamenlijk naar de stad trokken en haar vermeesterden zonder enige moeite, door die de ingezetenen zich zo verzekerd van de zege hielden, dat een gedeelte op de muren, en een ander gedeelte naar buiten gegaan was, om het gevecht te aanschouwen. De Hebreeën sloegen allen, die in hun handen vielen, dood, zonder iemand te verschonen. Aan de anderen kant versloeg Jozua de benden, die hem tegengetrokken waren; en toen deze zich in de stad meenden te bergen, zagen zij dat die ingenomen was, en in brand stond; waarom zij buiten hoop op enige hulp naar het platte lande vloden, waar zij best konden. Men kreeg in die stad een grote menigte van vrouwen, kinderen, slaven, vee, veel zilvergeld, en in ‘t kort gezegd, een overvloedige buit, welke Jozua onder zijn heer uitdeelde, dat nog te Gilgal gelegerd was.

185 Toen de Gibeonieten, die niet ver van Jeruzalem woonden, (Jos. 9) vernomen hadden, wat Jericho en Ai wedervaren was, twijfelden zij niet of Jozua zou hen ook aanvallen, en zij oordeelden niet te vergeefs te zijn hem door hun gebeden te willen vertederen, wetende dat hij een dodelijke oorlog aan de Kanaänieten verklaard had. Dus achtten zij dat het ruim zo geraden zou wezen, een verbond met de Hebreeën aan te gaan, en zij bewogen de Kepherieten en de Kathieremieten, hun geburen, desgelijks te doen, omdat dit het enige middel was om zich voor het gevaar, dat hen bedreigde, te behoeden. Zij kozen daarop ettelijken der bekwaamsten onder zich, en zonden die naar Jozua. Deze gezanten oordeelden dat zij, om hun voornemen wel te doen slagen, zich wachten moesten van te zeggen, dat ze Kanaänieten waren; maar integendeel dat zij moesten doen geloven dat hun land ver vandaar lag, en dat zij geen gemeenschap met hen hadden, maar dat het gerucht van de deugd der Hebreeën hen bewogen had om hun vriendschap te verzoeken. En om dit bedrog een schijn te geven, deden zij oude klederen aan, om alzo te doen geloven dat ze door de lengte des wegs versleten waren. Nadat zij zich in die staat in de vergadering van de voornaamste der Israëlieten vertoond hadden, zeiden zij: dat de inwoners van hun stad Gibeon, en die der naburige steden, wetende dat God de Israëlieten zo begunstigde, dat Hij hen meesters van het ganse land Kanaän wilde maken, hen gezonden hadden om een verbond met hen aan te gaan, en te verzoeken dat zij hen als hun landgenoten wilden behandelen, zonder hen echter te noodzaken hun aloude gewoonten en levensmanier te veranderen; en tot teken van de lengte van de weg, die zij afgelegd hadden, toonden zij hen hun klederen. Jozua, aan hun woorden geloof slaande, stond hun verzoek toe; Eleazar de Hogepriester en de Raad beloofden hun met ede, dat zij hen als vrienden en bondgenoten behandelen zouden; en het volk bekrachtigde dit verbond. Dus door bedrog hun begeerte verkregen hebbende, keerden zij weer tot de hun. Jozua toog vervolgens met het heer in het land Kanaän naar het gebergte, waar hij vernam dat de Gibeonieten ook Kanaänieten en geburen van Jeruzalem waren. Hij ontbood daarop de voornaamste van hen, en klaagde over het bedrog dat ze gepleegd hadden. Zij antwoordden dat zij daartoe genoodzaakt waren geweest, doordien ze geen ander middel zagen om zich te redden. Jozua deed hierop de

Hogepriester en de Raad te samen komen: en men besloot de gegevene trouw, die met ede bevestigd was, niet te schenden; maar dat zij echter zouden gehouden zijn dienstbaar te wezen, en aan de gemene werken te arbeiden. Alzo ontkwam dit volk het gevaar, dat hen bedreigde.

186 Dit bedrijf der Gibeonieten vertoornde de Koning van Jeruzalem zodanig, (Jos. 10) dat hij vier naburige Koningen tot zich riep, om hen gezamenlijk te bevechten. De Gibeonieten ziende hen dicht bij een fontein, niet ver van hun stad gelegerd, zo dat zij zich gereed maakten om op hen aan te vallen, namen hun toevlucht tot Jozua. Alzo geschiedde het, hetwelk iets zonderlings is, dat in een tijd, toen zij alles van hun eigen landslieden te vrezen hadden, de enige hoop op hun behoudenis in de bijstand diegenen bestond, die gekomen waren om hen te verdelgen. Jozua brak dan terstond op met zijn ganse heer, trok nacht en dag voort, greep de vijanden vroeg in de morgenstond aan, zodra zij gereed waren om de stad te bestormen, joeg hen op de vlucht, en vervolgde hen langs de heuvelen tot aan het dal van Bethoron. Nooit heeft men duidelijker, dan in dit gevecht gezien, dat God zijn volk bijstond; want behalve de donder, de bliksem, en een buitengewone hagel, zag men door een vreemd wonderwerk dat de dag tegen de orde der natuur verlengd werd, om te beletten dat de duisternis des nachts de Hebreeën een gedeelte hunner overwinning ontrukte. Alzo werden deze vijf Koningen, die hun veiligheid meenden te vinden in een hol, dicht bij Makkeda, waarin zij geweken waren, door Jozua gevangen, en allen op zijn bevel gedood. Dat die dag langer was dan een gewone dag, dit vindt men in de heilige boeken, die in de Tempel bewaard worden. Na deze gelukkigen uitslag leidde Jozua het heer naar het gebergte van Kanaän, en na daar een grote slachting onder de landzaten aangericht te hebben, veroverde hij een zeer groten buit, en bracht die te Gilgal.

187 Het gerucht van de overwinningen der Hebreeën, (Jos. 11) en dat zij niemand van hun vijanden verschoonden, maar allen, die in hun handen vielen, doodsloegen, deed de Koningen nabij de Libanon, die ook van het geslacht der Kanaänieten waren, en welke de velden bewoonden, met de Filistijnen samenspannen en tegen de Hebreeën uittrekken. Alzo kwamen zij al te samen met driehonderdduizend mannen te voet, tienduizend te paard, twintigduizend wagens, zich dicht bij Beroth, een stad van Galiléa, niet ver van een andere deszelven lands, genaamd het hoge Kades, legeren. Zulk een vreselijk heer verbaasde de Israëlieten en Jozua zelf in dier voege, dat het scheen alsof het hart hun ten enenmale ontzonk. Maar God hen over hun vrees bestraft hebbende, en nog meer dat zij op zijn bijstand niet vertrouwden, beloofde hun wederom de overwinning. Voorts beval Hij hun aan, al de paarden, die zij zouden bekomen, de kniebogen te kerven, en al de wagens te verbranden. Daarop grepen zij moed, trokken moedig op de vijanden aan, achterhaalden hen de vijfden dag, en leverden hun slag. Het gevecht was zeer hardnekkig, en de slachting onder de vijanden bijna ongelofelijk: velen werden al vluchtende gedood, weinigen ontkwamen het, en niemand van de Koningen bracht er het leven af. Nadat men dus met de mensen gehandeld had, spaarde men de paarden ook niet, en alle wagens werden verbrand. De overwinnaars plunderden het ganse land, zonder dat iemand zich daartegen durfde verzetten; zij overweldigden de steden, en deden allen, die in hun handen vielen, door de scherpte des zwaards sneuvelen.

188 Dus waren er ten einde van vijf jaren, welke deze oorlog duurde, van al de Kanaänieten geen over dan een klein getal, die naar zeer sterke plaatsen geweken waren. Jozua, van Gilgal vertrekkende, bracht het heer in het gebergte (Jos. 18) en zette de heiligen Tabernakel in de stad Silo, welker stand hem heel fraai toescheen, om daar te blijven, tot dat zich een gunstige gelegenheid zou aanbieden om een Tempel te bouwen. Thans begaf hij zich met al het volk naar Sichem, waar hij, volgens het bevel door Mozes gegeven, het heer in tweeën deelde, stellende een gedeelte daarvan op de berg Gerizim, en het ander op de berg Ebal, waar hij een

altaar bouwde. Daar offerden de Priesters en Levieten Gode offeranden, spraken de vloeken, hiervoren gemeld, uit, graveerden die op het altaar, en keerden toen weer naar Silo.

189 Jozua die reeds tot hoge jaren gekomen was, ziende dat de steden, welke de Kanaänieten nog bezaten, bijna onwinbaar waren, zo door haar stand, als omdat de ingezetenen, wetende dat de Hebreeën uit Egypte getogen waren met het voornemen, om zich meester van hun land te maken, al de tijd, die er sedert verlopen was, besteed hadden om die plaatsen in zulken staat te stellen dat ze niet bemachtigd konden worden, deed al het volk te Silo bijeenkomen; herinnerde aan hetzelve de gelukkige uitslag, waarmee God hen tot die tijd toe had begunstigd, omdat zij zijn wetten onderhouden hadden; voorts, dat zij een en dertig Koningen, die hun weerstand hadden durven bieden, verslagen, hun heiren, waarvan nauwelijks iemand hun heldhaftige wapenen ontkomen was, in stukken gehouwen, en de meeste van hun steden ingenomen hadden, maar dat die, welke nog overschoten, zo sterk waren, en de hardnekkigheid harer verweerders zo groot, dat er langdurige belegeringen toe vereist werden om ze te bemachtigen. Dat hij derhalve meende dat men de stammen, (Jos. 18) die aan geen zijde van de Jordaan woonden, maar mede over die vloed getrokken waren, om nevens hen aan de gevaren van deze oorlog deel te nemen, daarvoor moest bedanken, en hen terug zenden: voorts dat men uit de overige stammen enige vrome mannen zou kiezen, die men nauwkeurige kondschap zou laten nemen van de grootte en gesteldheid van het ganse land Kanaän, om er een getrouw bericht van te kunnen geven. Deze voorslag werd in ‘t algemeen goedgekeurd, en Jozua zond tien mannen met enige bekwame landmeters, om al het land te meten, en hetzelve, naardat het min of meer vruchtbaar was, te waarderen. Want de natuur van het land Kanaän is zodanig, dat schoon er grote velden zijn, die overvloed van vruchten voortbrengen, de landouw echter niet vruchtbaar kan geacht worden als men ze vergelijkt bij die van Jericho en Jeruzalem, meestendeels tussen het gebergte gelegen, en zich niet wijd uitstrekkende, maar toch vruchten opleverende, welke om haar overvloed en haar schoonheid die van alle andere landen overtreffen. En daarom was het dat Jozua wilde dat men de overslag meer naar de waarde dan naar de grootte der akkers maken zou, omdat het dikwijls gebeurt dat één morgen land meer waard is dan veel andere. Deze tien afgezondenen zeven maanden aan die arbeid besteed hebbende, kwamen weer te Silo, waar, gelijk ik reeds gezegd heb, de Tabernakel toen was. (Jos 13-19)
Daarop deed Jozua de Hogepriester Eleazar, de Raad, en de vorsten der stammen te samen komen, en maakte met hen een verdeling van het ganse land tussen de negen en een halven stam, naarmate van het getal der mannen, die in elken stam waren. De stam van Juda kreeg tot zijn aandeel Opper-Judea, welks lengte zich tot aan Jeruzalem, en welks breedte zich tot aan het meer van Sodom uitstrekt, zijnde de steden zich van Askelon en Gaza daaronder begrepen. De stam Simeon kreeg een gedeelte van Iduméa, hetwelk aan Egypte en Arabië grenst. De stam Benjamin kreeg het land, dat zich in de lengte tot aan de rivier de Jordaan, en in de breedte van Jeruzalem tot aan Bethel uitstrekt; zijnde dit maar een klein bestek, wegens de vruchtbaarheid der landerijen; want Jeruzalem en Jericho zijn er onder begrepen. De stam Efraïm kreeg het land, dat zich in de lengte van de Jordaan tot aan Gadara, en in de breedte van Bethel tot aan het grote veld uitstrekt. De halve stam van Manasse kreeg de landstreek, welker lengte zich van de Jordaan tot aan de stad Dora, en welker breedte tot aan de stad Bethsan, die men heden Scytopolis noemt, zich uitstrekt. De stam van Issaschar kreeg hetgeen begrepen is van de Jordaan af tot aan de berg Karmel toe, en welks breedte aan de berg Ithabarim eindigt. De stam van Zebulon kreeg het land, dat door de berg Karmel en de zee begrensd wordt, en zich tot aan het meer Gennésareth uitstrekt. De stam van Aser kreeg die vlakte met bergen omringd, welke achter de berg Karmel ligt tegen over Sidon, waar de stad Arce, anders Actipus genoemd, zich uitstrekt. De stam van Nafthali verkreeg Opper-Galiléa en het land, hetwelk zich van het oosten uitstrekt tot aan de stad Damascus, de berg Libanon, en de oorsprong der

Jordaan, die uit die berg ontspringt aan de zijde, welke aan de stad Arce naar het noorden paalt. De stam van Dan kreeg de valleien die naar het westen strekken, welker landpalen zijn Azote en Doris, waar de steden Jamnia en Gittha gelegen zijn, en de ganse landstreek, die te Acharon begint en bij het gebergte eindigt, waar het gedeelte van de stam van Juda Zijn begin nam. Alzo verdeelde Jozua onder de negen stammen en de halve stam van Manasse de zes landschappen, welke de zes zonen van Kanaän naar hun namen genoemd hadden: en het zevende, zijnde dat der Amorieten, had Mozes aan de stammen van Ruben en Gad, en aan de andere helft van de stam van Manasse gegeven, gelijk wij reeds gezien hebben. Maar de landen der Sidoniërs, Aruseërs, Amatheërs en Aritheërs waren onder die verdeling niet begrepen.

190 omdat Jozua wegens zijn ouderdom zijn ondernemingen niet langer zelf kon uitvoeren, en dat hij zag dat degenen, welke hij zulks belastte, nalatig daaromtrent te werk gingen, vermaande hij de stammen om elk in het land, dat hun ten deel gevallen was, kloekmoedig tot uitroeiing der overige Kanaänieten te arbeiden; houdende hun voor, dat zulks niet alleen tot hun veiligheid, maar tot verzekering van hun godsdienst en wetten diende; waarbij hij voegde, dat zij moesten denken aan hetgeen Mozes hun gezegd had, te meer omdat zij zulks door ondervinding geleerd hadden. (Jos. 20, 21) Hij beval hun ook, dat zij in handen der Levieten zouden stellen de acht en dertig steden, die hun nog ontbraken om het getal van acht en veertig vol te maken; omdat de tien andere hun aan de overzijde van de Jordaan in het land der Amorieten gegeven waren; en hij stelde drie van die acht en dertig steden tot vrijplaatsen aan, omdat hij niets meer behartigde dan stipt na te komen alles, wat Mozes bevolen had. Deze drie steden waren Hebron in de stam van Juda, Sichem in de stam van Efraïm, en Kades in Opper-Galiléa in de stam Nafthali. Daarna deelde hij het overige van de buit, die zo groot was, zo in goud, als kleding en allerlei huisraad, dat het gemenebest en ieder in het bijzonder, daardoor verrijkt werd; voorts waren de paarden en het vee ontelbaar.

191 Jozua vergaderde daarna het ganse heer, (Jos. 23) en sprak tot de vijftigduizend strijdbare mannen, welke aan geen zijde der Jordaan hun deel gekregen en zich bij die van de andere stammen in hun krijgvoering gevoegd hadden, aldus: "Omdat het Gode, die niet alleen de Heer, maar ook de Vader onzes volks is, beliefd heeft ons dit rijke land te geven, met belofte van het altoos te bezitten, en dat gijlieden volgens zijn bevel u zo edelmoedig bij ons in deze oorlog gevoegd hebt, is het billijk dat, nu er niets moeilijks meer uit te voeren is, gij weer naar huis keert om enige rust te genieten. Gelijk wij dan niet kunnen twijfelen of gijlieden zou, als wij uw hulp weer van node hadden, gewillig wezen, om ons bij te staan, zo willen wij ook uw goedwilligheid niet misbruiken, maar liever u bedanken, omdat gij u in de gevaren nevens ons tot hiertoe begeven hebt. Wij verzoeken dan alleen van ulieden, dat gij ons altoos dezelfde genegenheid wilt toedragen, en indachtig wezen dat, gelijk wij naast Gods bescherming het geluk, dat wij genieten, aan uw bijstand verschuldigd zijn, gij ook alzo aan de onzen, hetgeen gij bezit, hebt toe te schrijven. Gijlieden hebt zowel als wij de vergelding van de moeilijkheden, welke wij te samen in deze oorlog uitgestaan hebben, genoten, naardien gij er mede door verrijkt zijt, en dat behalve de schatten van goud, zilver en anderen buit, welke gij hebt behaald, gij nog éne zaak verkregen hebt, die ulieden veel dierbaarder behoort te zijn, en dat is de dank, die wij u wijten, en welke wij altoos gereed zullen zijn u te betuigen. Want gelijk het waar is, dat gijlieden na de dood van Mozes de bevelen, welke hij gegeven had, met geen mindere vaardigheid en gewilligheid hebt nagekomen, dan toen hij nog in leven was; zo kan men ook niets bij de erkentenis vergelijken, welke wij u deswege toedragen. Wij laten ulieden dan met blijdschap weer naar huis keren, en bidden u dat gij de liefde, welke onverbrekelijk tussen ons behoort te zijn, nooit afbreekt en dat de rivier, die ons scheidt, u niet belette ons altoos aan te merken als Hebreeën. Schoon wij ter wederzijde van haar oevers wonen, echter zijn wij allen daarom niet minder van Abrahams geslacht; en voor zoveel

dezelfde God het leven aan onze en uw voorouders gegeven heeft, zijn wij eenparig verplicht, zo in de godsdienst als in ons ganse gedrag, de wetten, welke wij van Hem door Mozes ontvangen hebben, te onderhouden, en te geloven dat, als wij er nooit afwijken, God altoos onze beschermer zijn, en aan het hoofd onzer heirlegers strijden zal, terwijl Hij, zo wij de gebruiken van andere volken omhelzen, zich niet alleen van ons zal verwijderen, maar ons ten enenmale verlaten."
Nadat Jozua alzo gesproken had, nam hij afscheid van de hoofden dier stammen, die weggingen, in het bijzonder, en van al hun krijgsbenden in het algemeen; waarna al de Hebreeën, die bij hem blijven zouden, hen vergezelden; hun tranen gaven te kennen hoe smartelijk die scheiding hun viel.

192 Toen nu de stammen van Ruben, Gad, en de halve stam van Manasse de Jordaan overgetrokken waren, (Jos. 22) richtten zij een altaar aan de oever der rivier op, om de nakomelingen te dienen tot teken van hun nauwe verbintenis met die van hun landzaten, welke de andere zijde bewoonden. De andere stammen zulks vernomen hebbende, en de oorzaak daarvan niet wetende, beeldden zich in dat zij dit gedaan hadden om een heilloze aanbidding aan vreemde god heden te bewijzen; en op dit vals vermoeden, dat zij de godsdienst hunner vaderen verlaten hadden, vervoerde hun ijver hen tot het opnemen der wapenen, om zulk een grote misdaad te straffen. Zij oordeelden dat de ere Gods hun veel dierbaarder behoorde te zijn, dan de bloedverwantschap en de betrekking diegenen, die zulk een goddeloosheid begaan hadden; in die verkeerde drift wilden zij aanstonds tegen hen optrekken. Maar Jozua Eleazar de Hogepriester, en de Raad weerhielden hen, en stelden hun voor, dat eer men naar de wapenen greep, men weten moest wat het doel dier stammen was en indien men de zaak zodanig bevond, gelijk het vermoed werd, men alsdan hen met geweld mocht tegentrekken. Daarop werd Pinehas, Eleazars zoon, vergezeld van tien andere aanzienlijke gezanten, afgezonden, om te vernemen wat hen bewogen had, dat altaar aan de oever der rivier te bouwen. Toen zij daar gekomen waren, sprak Pinehas hen in een volle vergadering alzo aan: "Het misdrijf, dat gijlieden begaan hebt, is te groot om alleen met woorden gestraft te worden: niettemin heeft de gedachte aan de bloedverwantschap, waardoor wij zo nauw verenigd zijn, en de hope, die erbij ons is, dat het u berouwen zal zulks gedaan te hebben, ons belet aanstonds de wapenen op te nemen om u te straffen. Om alle beschuldiging te vermijden, alsof wij ons al te licht in zodanigen oorlog gewikkeld hadden, zijn wij tot ulieden afgezonden, om te weten, wat u tot het oprichten van dit altaar aan de oever der rivier bewogen heeft. Zo gij er goede reden voor hebt, zullen wij geen oorzaak hebben om u te laken; maar zo gij schuldig zijt, zullen wij een wraak daarover nemen, zo als zulk een grote misdaad, van in uw schuldigen plicht jegens God te kort te komen, vereist. Wij kunnen nauwelijks geloven dat gijlieden, die zoveel kennis hebt van zijn wil, en die zelf zijn wetten door de mond van Mozes hebt horen uitspreken, ons niet zodra zou verlaten hebben, om weer naar het land te keren, hetwelk gij van zijn goedheid ontvangen hebt, of gij zou, al de weldaden, waarmee Hij u overladen heeft, vergetende, zijn Tabernakel, de Ark Zijns verbonds, en zijn altaar vaarwel zeggen, om tot de goddeloosheid der Kanaänieten over te gaan, en aan hun valse goden te offeren. Desniettegenstaande, indien gijlieden zo ongelukkig geweest zijt van tot zulken misslag te vervallen, vergeven wij het u, op voorwaarde dat gij er niet in voortgaat, maar tot de godsdienst onzer vaderen wederkeert. Maar indien gijlieden hardnekkig in uw zonden blijft, zal er niets zijn, dat wij niet doen zullen om die inzettingen voor te staan, en gij zult ons, gewapend met de ijver voor Gods ere, weer over de Jordaan zien komen, om u op dezelfde wijze te behandelen als wij de Kanaänieten behandeld hebben. Beeldt u niet in, dat gijlieden, omdat een grote rivier ons van u afscheidt, daardoor buiten de palen van Gods macht zijt: deze strekt zich overal uit, en het is onmogelijk zich voor zijn oordelen en gerechtigheid te verschuilen. En indien het landschap, dat gijlieden bewoont, een hinderpaal voor uw welstand is, behoort gij het te verlaten, hoe vruchtbaar het

ook zij, en liever een nieuwe verdeling te maken. Maar gij zult veel beter doen met van uw dwaling af te staan, gelijk wij u bidden bij de liefde, welke gij uw vrouwen en kinderen toedraagt, ten einde wij met genoodzaakt worden ulieden tot onze vijanden te verklaren; want om u zelf en alles, wat u lief en waard is, te behouden, moet gijlieden één van deze twee kiezen: óf u door onze redenen laten overtuigen, of tot een oorlog komen.
Pinehas alzo gesproken hebbende, werd door de voornaamste der vergadering alzo beantwoord: "Nooit hebben wij gedacht de eendracht, die ons zo nauw te samen verbindt, te verbreken, of van de godsdienst onzer vaderen af te wijken, maar wij willen er altoos in volharden. Wij erkennen geen anderen dan de enigen God, die de gemeenschappelijke vader is van al de Hebreeën, en wij willen nooit ergens offeren, dan op het koperen altaar, dat aan de ingang van zijn Tabernakel staat. Want wat aangaat dit, dat wij aan de oever der Jordaan opgericht hebben, en waarover gij zulk een argwaan tegen ons hebt opgevat, het is niet met het oogmerk geweest om daar slachtoffers te offeren, maar enkel om de nakomelingen tot een teken te dienen van de verwantschap, die er tussen ons is, en van de verplichting, welke wij hebben om vast in één en hetzelfde geloof te blijven. God is getuige van hetgene wij tot ulieden zeggen. Daarom behoort gij, in plaats van ons te beschuldigen, een beter gevoelen in het toekomende van ons te hebben, en ons niet te verdenken van een misdaad, waaraan niemand van Abrahams geslacht kan schuldig zijn, zonder de dood verdiend te hebben." Pinehas was zo voldaan over dit antwoord, dat hij hen deswege prees, en weer bij Jozua gekomen zijnde, deed hij verslag van zijn zending in de tegenwoordigheid des gansen volks. Dit veroorzaakte een algemene blijdschap, omdat zij nu niet gehouden waren de wapenen op te nemen, om het bloed hunner broederen te vergieten: di1es dankten zij God met offeranden, waarna ieder weer naar huis keerde. Jozua nam zijn verblijf te Sichem.

193 Na verloop van twintig jaren deed dit voortreffelijk opperhoofd der Israëlieten, zich door een hoge ouderdom verzwakt ziende, (Jos. 24) de Raad, de Vorsten der stammen, de Overheden, de voornaamste der steden, en de aanzienlijksten uit het volk bijeenkomen, en stelde hun voor, door welk een gestadige reeks van weldaden God hen uit de ellende, waarin zij geweest waren, tot een groten voorspoed en heerlijkheid had doen overgaan; voorts vermaande hij hen, zijn geboden godsdienstiglijk te onderhouden, opdat Hij hen altoos mocht gunstig wezen; zeggende verder, dat hij nu dit leven stond te verlaten en hun daarom deze vermaning naliet, die hij wenste dat ze nooit vergaten. Na hen dus vermaand te hebben, stierf hij, zijnde honderd en tien jaren oud, van welke hij er veertig onder Mozes bestiering doorgebracht, en sedert diens dood het volk vijf en twintig jaren geregeerd had. Hij was een man zo voorzichtig, zo welsprekend, zo wijs in zijn raadslagen, zo kloekmoedig in het uitvoeren daarvan, en zo bekwaam in de gewichtigste bedrijven van vrede en oorlog, dat niemand van zijn tijdgenoten zulk een uitstekend krijgsman, en te gelijk een zo bezadigd bestierder van een groot volk is geweest. Men begroef hem te Thimnath, een stad in de stam van Efraïm. Eleazar de Hogepriester overleed omtrent die zelfden tijd, en Pinehas zijn zoon volgde hem in het ambt: zijn grafstede wordt nog heden ten dage in de stad Gabatha gezien.

194 Het volk raadpleegde daarna met deze nieuwe Opperpriester, om te weten wat Gods wil was omtrent de verkiezing van iemand tot hun opperhoofd tegen de Kanaänieten, en kreeg ten antwoord, dat men het bestuur van die oorlog aan de stam van Juda moest overlaten. Daarom werd het aan deze opgedragen, en hij verplichtte die van Simeon om hem bij te staan, onderbeding dat als men de Kanaänieten, die nog in hun landstreek waren, zou uitgeroeid hebben, hij dan aan die van Simeon dezelfde bijstand zou betonen, om de vijanden, die onder hen nog overgebleven waren, ook uit te roeien.

HOOFDSTUK 2

De Stammen van Juda en Simeon verslaan de Koning Adonibezek, en nemen veel steden in. De anderen vergenoegen zich met de Kanaänieten cijnsbaar te maken.

195 Naardien de Kanaänieten toen nog vrij machtig waren, deed de dood van Jozua hen hopen dat zij de Israëlieten zouden kunnen overwinnen, (Richt. 1) en zij verzamelden tot die einde een machtig heer bij de stad Bezek, onder het gelegde van de koning Adoni-bezek, dat is, Heer van Bezek, want Adoni betekent in het Hebreeuws Heer. Maar de stammen van Juda en Simeon bestreden deze vijanden zo dapper, dat zij er meer dan tienduizend van ombrachten, al de overigen op de vlucht sloegen, Adoni-bezek gevangen namen, en hem de handen en voeten afkapten: waarin hij bekende de uitoefening te bespeuren van Gods rechtvaardige straf, die toeliet dat hij zo behandeld werd, gelijk hij twee en zeventig andere koningen behandeld had. In deze staat brachten zij hem dicht bij Jeruzalem, waar hij stierf, en begraven werd. Vervolgens namen zij veel steden in, belegerden Jeruzalem, en vermeesterden de benedenstad, waarvan zij al de inwoners doodsloegen. Maar de bovenstad was zo sterk, zo wegens haar ligging, als door haar vestingen, dat zij genoodzaakt waren het beleg op te breken. Thans besprongen zij de stad Hebron, namen ze stormenderhand in, en brachten al de inwoners om; onder deze waren enigen van het geslacht der reuzen, zijnde mensen zo bijster groot, zo vreselijk van gelaat, en met zulk een schrikkelijke stem, dat het bijna ongelofelijk is; men ziet tot op deze tijd hun gebeente nog. Omdat die stad zeer aanzienlijk was, gaf men haar aan de Levieten, met tweeduizend ellebogen lands daar om heen volgens Mozes bevel; het overige van die landstreek werd aan Kaleb, één diegenen, die gezonden waren om het land te bespieden, gegeven. Men droeg ook zorg om de nakomelingen van Jethro de Midianieter, Mozes' schoonvader te belonen, omdat zij hun vaderland verlaten hadden om Gods volk te volgen, en als zijnde deelgenoten geweest van de ongemakken, welke in de woestijn geleden waren.
Deze zelfde stammen van Juda en Simeon, nadat zij de steden op het gebergte bemachtigd hadden, kwamen neer in de vlakte, strekten zich naar de zee uit, en ontnamen de Kanaänieten de steden Askelon en Azote; maar die van Gaza en Ekron konden zij niet vermeesteren, omdat ze in ‘t vlakke land gelegen waren, en de belegerden door het groot getal hunner wagenen hen beletten nabij te komen, en hen dwongen met verlies te wijken. Zo keerden deze twee stammen weer, om van de buit, die zij gekregen hadden, in rust te genieten. De stam van Benjamin, onder wiens deel Jeruzalem behoorde, liet de inwoners dier grote stad met vrede, en vergenoegde zich met hun een schatting op te leggen. Terwijl men dus aan de één kant de krijg staakte, en van de anderen kant geen gevaar liep, begaven zij zich tot het bebouwen van hun landerijen; de andere stammen hun voorbeeld volgende, lieten de Kanaänieten ook met rust en hielden zich tevreden met hen tolplichtig gemaakt te hebben.
De stam Efraïm een lange tijd de stad Bethel belegerd hebbende, zonder die te kunnen innemen, liet daarom niet na het beleg voort te zetten, tot eindelijk één der ingezetenen, die er leeftocht naar toe bracht, in hun handen gevallen zijnde, zij deze met ede beloofden dat zij hem en zijn huisgezin in het leven zouden laten, indien hij hen in de plaats bracht. Hij liet zich overhalen, en door middel van hem werden zij er meesters van; daarom hielden zij hem hun woord, maar doodden al de overigen.

196 De Israëlieten hielden toen op met krijg te voeren, (Richt. 2) en dachten nergens meer aan dan om in vrede en met vermaak de goederen, waarmee zij zich voorzien zagen, te genieten. Maar hun overvloed en rijkdom vervoerde hen tot weelde en wellust, zodat zij zich over de onderhouding der oude tucht niet meer bekommerden, en voor Gods stemme en die van zijn heilige wetten doof werden. Zo haalden zij zich zijn toorn op de hals. Hij zaf hun te verstaan dat het tegen zijn bevel was dat zij de Kanaänieten verschoonden, maar dat er een tijd zou

komen dat ze tot loon voor de zachtheid, waarmee zij hen bejegenden, hun wreedheid ondervinden zouden. Deze voorzegging verschrikte hen, maar kon hen echter niet doen besluiten de oorlog weer aan te vangen, zo om de schattingen, welke zij van die volken trokken, als omdat de weelde hen zo verwijfd gemaakt had, dat de arbeid hun ondraaglijk geworden was. Men zag geen behoorlijke inrichting van de maatschappij meer onder hen; de overheid had geen gezag; men onderhield niet langer het oud gebruik om raden te verkiezen; niemand bekommerde zich om het algemene, en elk dacht maar aan zijn eigen belang en voordeel. In het midden van zodanig een wanorde viel er een bijzondere twist voor, welke een bloedige inlandsen oorlog veroorzaakte, die alzo zijn oorsprong had:

197 Zekere Leviet, (Richt. 19) wonende in het land, dat aan de stam van Efraïm ten deel gevallen was, trouwde een vrouw uit de stad Bethlehem in de stam Juda. omdat hij nu haar ter oorzaak van haar schoonheid zeer beminde, en zij hem daarentegen gans niet lief had, verweet hij haar zulks onophoudelijk. Zij, moe wordende van dit te verdragen, verliet hem na verloop van vier maanden, en keerde weer naar haar ouders. De man, door geweldige liefde gedreven, toog derwaarts om haar te zoeken, en werd minnelijk van haar magen ontvangen, die haar weer met hem verzoenden. Nadat hij daar vier dagen geweest was, besloot hij haar weer mede naar huis te nemen, maar omdat de oude lieden bezwaarlijk van haar dochter konden scheiden, kon hij niet eer dan tegen de avond vertrekken. Zijn vrouw was op een ezelin gezeten, en zij hadden een dienaar tot gezelschap. Toen zij dertig stadiën wegs afgelegd hadden, bevonden zij zich dicht bij Jeruzalem, en de dienaar ried hun, niet verder voort te trekken, omdat de donker begon te vallen, en men bij nacht alles te vrezen had, zelfs als men zich bij zijn vrienden bevond, hoe veel te meer wanneer men dicht bij zijn vijanden was. De Leviet keurde die raad niet goed; omdat de Kanaänieten meesters van Jeruzalem zijnde, hij niet besluiten kon bij vreemdelingen te vernachten, en liever nog twintig stadiën verder wilde reizen, om bij iemand van zijn volk te gaan. Zo kwam hij heel laat in de stad Gibea, liggende in de stam van Benjamin. Zij bleven enigen tijd op het plein, zonder dat iemand hun huisvesting aanbood. Eindelijk kwam er een oud man van de stam van Efraïm, maar in die stad woonachtig, van het veld, en vond hen in die staat. Hij vraagde de Leviet wie hij was, en waarom hij zo laat naar een herberg zocht. De ander antwoordde dat hij van de stam van Levi was, en zijn vrouw van haar ouders gehaald had, om ze naar het land Efraïm, waar hij woonde, te brengen. Hierdoor verstond de oude man dat zij zijn stamgenoten waren, en bracht hen daarop in zijn huis. Enige jonge mannen van die stad, welke hen op het plein gezien, en de schoonheid van die vrouw bewonderd hadden, ziende dat zij bij deze grijsaard, die geen kracht genoeg had om hen te beschermen, in huis gegaan waren, kwamen aan de deur kloppen, en zeiden tot hem dat hij die vrouw aan hen moest overleveren. Hij bad hen dat zij toch vertrekken, en hem zulk leed niet aandoen zouden. Omdat zij bleven aanhouden, zei hij dat ze van zijn maagschap, en eens Levieten vrouw was, zodat zij daarom een zware misdaad zouden begaan, indien ze, om hun geilen lust te boeten, de wetten alzo met voeten traden. Maar zij dreven de spot met dit zeggen, en dreigden hem te doden, indien hij hun langer tegenstond. Deze goede man, willende toen, het kostte wat het wilde, zijn gasten van zulk een gruwelijke overlast bevrijden, bood deze onzinnige zijn eigen dochter aan, om liever haar dan het recht der gastvrijheid te schenden. Maar niets kon hun voldoen, dan deze vrouw in hun geweld te hebben; dus schaakten zij haar, en nadat zij de gansen nacht hun dierlijke drift met haar voldaan hadden, lieten zij ze met het krieken van de dag heengaan. Zij, vol van spijt over zulk een gruwelijk leed, en ten uiterste beschaamd over hetgeen haar wedervaren was, durfde haar man, die dus in haar persoon gehoond was, niet onder de ogen komen, en zeeg alzo dood neer. Hij, haar alzo ziende, meende dat ze maar in zwijm gevallen was; dus poogde hij haar weer te doen bekomen, en te troosten, zeggende dat, hoewel de smaad haar aangedaan niet groter of snoder wezen kon, zij zich daarom niet zodanig aan de wanhoop moest overgeven, omdat het ten enenmale tegen haar wil

was, dat zij dit aller-gruwelijkste geweld geleden had. Maar toen hij, dus gesproken hebbende, bemerkte dat zij dood was, gevoelde hij zich door een overmaat van droefheid getroffen, maar gedroeg zich echter voorzichtig genoeg naar de grootheid des ongeluks.
Hij nam stilzwijgend het lichaam, legde het op de ezelin, en bracht het te huis, waar hij het in twaalf stukken sneed, waarvan hij aan elke stam één zond, en hen verwittigde van hetgeen er gebeurd was. Zulk een ongehoorde en ijselijke gebeurtenis bracht deze tot zulk een gramschap, (Richt. 20) dat zij allen te Silo voor de Tabernakel bijeenkwamen, en besloten op staande voet Gibea te gaan aantasten. Maar de Raad hield hun voor dat zij niet zo licht de oorlog aan hun landgenoten moesten aankondigen, zonder alvorens omstandig van de misdaad onderricht te zijn, omdat de wet verbiedt anders te handelen, zelfs tegenover vreemdelingen; dat men daarom gezanten aan hen moest zenden om voldoening te eisen. Dat het derhalve billijk was een bezending tot de Gibeanieten af te vaardigen, en hen aan te manen dat zij de schuldigen streng straften; waarmee, zo zij dit deden, men genoegen moest nemen: maar indien zij het weigerden, dan kon men het feit door de wapenen wreken. Dit vertoog overreedde hen, en men zond enigen naar de Gibeanieten, om over dit gruwelstuk der jonge mannen, die door het schenden der vrouw de wet Gods geschonden hadden, te klagen, en te eisen dat men hen met de dood, die zij rechtvaardig verdiend hadden, strafte.
Dit volk, dat zich inbeeldde in kracht en moed voor niemand onder te doen, achtte dat het een schande zou zijn, zulk een voldoening te geven uit vreze voor oorlog: derhalve bereidden zij zich daartoe, en met hen al de overigen van de stam Benjamin. Deze weigering om recht te doen vertoornde al de andere stammen in dier voege, dat zij zich met ede verbonden, nooit een van hun dochters aan iemand van die stam ten huwelijk te geven, en hun een bloediger oorlog aan te doen dan die, welke hun voorvaders tegen de Kanaänieten gevoerd hadden. Daarop trokken zij met vierhonderdduizend mannen te velde om hen te bestrijden. Die van de stam Benjamin hadden maar vijfentwintig-duizend zeshonderd mannen, onder welke vijfhonderd zo afgericht waren, dat zij zich gelijk van beide handen bedienden, werpende uit een slinger met de linker, en vechtende met de andere.
De slag geschiedde bij Gibea; de Benjaminieten kregen de overwinning, dodende twee en twintigduizend van de Israëlieten en zij zouden er misschien nog meer gedood hebben, indien de nacht hen niet gescheiden had. Alzo keerden zij zegepralende weer naar hun stad, en de Israëlieten naar hun leger, zeer bedroefd en verslagen over hun verlies. Des anderen daags werd het gevecht hervat; de Benjaminieten waren andermaal overwinnaars, en sloegen achttienduizend mannen dood van de Israëlieten, die hierover zo ontzet waren, dat zij hun leger opbraken, en naar Bethel, dat er niet ver af lag, zich begaven. Zij vastten de gansen volgende dag, en baden God, door tussenkomst van de Opperpriester Pinehas, dat Hij zijn gramschap wilde laten varen, zich met het verlies, dat zij tweemaal geleden hadden, vergenoegen, en hun voortaan gunstig zijn. God verhoorde hun gebed, en beloofde hun zijn bijstand. Thans grepen zij weer moed, deelden hun heer in tweeën, leiden des nachts de helft daarvan in een hinderlaag dicht bij de stad, en trokken met het andere gedeelte voort.
De Benjaminieten togen hen stout tegen, vast vertrouwende een derde overwinning te zullen behalen. Daarop weken de Israëlieten achterwaarts om hen verder van de stad af te trekken, en deze schijn van vluchten maakte de Benjaminieten zo opgeblazen, dat zelfs die, welke door hun ouderdom van de krijgsdienst vrij waren, en daarom het gevecht van de muren der stad slechts aanschouwden, mede uittrokken om deel aan de buit te hebben, die zij geloofden dat hun niet ontgaan kon. Maar toen de Israëlieten zagen dat zij hen ver genoeg afgetrokken hadden, keerden zij om, gaven het teken aan die, welke zich in de hinderlaag gelegd hadden, en vielen allen gezamenlijk met een groot geschreeuw op hun vijanden aan. Toen bemerkten de Benjaminieten dat het met hen gedaan was; dus wierpen zij zich in een dal, waar ze van alle kanten omringd, en allen met schichten en pijlen gedood werden, uitgenomen zeshonderd, die met het zwaard in de vuist een opening dwars door hun vijanden maakten, en de vlucht op een

berg namen, om alzo hun leven te redden. Bijna vijfentwintigduizend mannen lieten op de plaats het leven. Inmiddels staken de Israëlieten Gibea in brand, waar zij, zonder ouderdom of kunne te ontzien, allen, tot vrouwen en kinderen toe, om het leven brachten; later met de andere steden van de stam Benjamin eveneens handelende, ja hun wraak zover uitstrekkende, dat zij, omdat de stad Jabes in Gilead geweigerd had hen in die oorlog bij te staan, twaalfduizend uitgelezen mannen derwaarts zonden, die stad innamen, de mannen, vrouwen, en kinderen doodsloegen, (Richt. 21) en alleen vierhonderd maagden in het leven behielden. Zo scherp was hun wraakzucht gewet door de mishandeling van de vrouw des Leviets, en het verlies dat zij in de twee rampspoedige gevechten geleden hadden. Maar toen hun woede wat tot bedaren kwam, werden ze tot medelijden over de ondergang hunner broederen bewogen: zozeer dat, schoon de straffe, welke zij hen hadden doen lijden, rechtvaardig was, zij een vasten hielden, en naar de zeshonderd mannen, die hun leven door de vlucht geborgen hadden, enigen afzonden om hen te doen wederkeren; men vond hen in de woestijn bij een rots genoemd Rimmon. Deze afgezondenen verklaarden hun dat de andere stammen deel in hun ongeluk namen; maar dat, omdat het niet te verhelpen was, zij het met geduld moesten verdragen, en zich met de overigen van hun geslacht verenigen, om de gehelen ondergang van hun stam voor te komen, en dat men hun tot die einde al hun landerijen en hun vee zou weergeven. Zij namen deze aanbieding in dank aan, bekenden dat God hen rechtvaardig gestraft had, en keerden weer naar hun land.
Voorts gaven de Israëlieten hun die vierhonderd dochters, welke zij uit Jabes weggenomen hadden, tot vrouwen; en omdat zij voor de oorlog gezworen hadden, hun geen van de hun ten huwelijk te zullen geven, overlegden ze wat hun te doen stond ten aanzien van de tweehonderd, die er nog ontbraken om het getal gelijk te maken. Enige waren van gevoelen, dat men zich niet behoefde te binden aan een eed, die roekeloos en uit gramschap gedaan was; dat het Gode niet onaangenaam zou zijn hetgeen men deed, om een stam, die gevaar liep van ganselijk uit te sterven, in wezen te houden; en dat gelijk het een grote misdaad was een eed te breken uit een kwaad oogmerk, zulks niet geacht kon worden, wanneer men, door de nood gedwongen, die niet hield. De Raad daarentegen betuigde dat de naam alleen van meinedigheid hun afschrik baarde. En terwijl de gevoelens dus verdeeld waren, zei iemand uit de aanwezigen, dat hij een middel wist om vrouwen aan de Benjaminieten te geven, zonder dat men de gedane eed overtrad.
Men beval hem dit voor te stellen, en hij deed het in dezer voege: "Omdat wij", zei hij, "gehouden zijn ons driemaal ‘s jaars naar de stad Silo te begeven, om daar onze grote feesten te vieren, en wij onze vrouwen en kinderen met ons derwaarts nemen, zo moeten we de Benjaminieten toelaten, die van onze dochters, welke zij zonder ons toedoen krijgen kunnen, te schaken. En indien de vaders klachten daarover indienen, en recht eisen, heeft men hun maar te antwoorden, dat zij het zichzelf moeten wijten omdat ze haar niet beter bewaard hebben, en dat men zich niet door toorn moet laten vervoeren tegen degenen, wien men er reeds al te veel blijken van gegeven heeft." Deze raad werd goedgekeurd, en men besloot de Benjaminieten toe te staan dat zij zich door dat middel van vrouwen voorzagen. Het feest dan gekomen zijnde, verborgen de tweehonderd, die geen vrouwen hadden, zich buiten de stad in de wijngaarden en kreupelbossen. Toen de dochters al springende en dansende buiten kwamen, zonder iets te wantrouwen, schaakten zij er het getal van, dat hun ontbrak, trouwden er mee, en begaven zich heel vlijtig tot de akkerbouw, om de landerijen in hun vorige staat te herstellen. Alzo werd deze stam, die op het punt van zijn ondergang stond, door de voorzichtigheid der Israëlieten behouden, en nam zowel in getal als rijkdom welhaast weer toe.

198 Omtrent die zelfden tijd was de stam Dan even ongelukkig als die van Benjamin; (Richt. 18) want de Kanaänieten ziende dat de Hebreeën zich geheel ontwenden aan de oorlog, en alleen bedachten hoe zich te verrijken, Begonnen hen te verachten, en besloten hun

krijgsmacht te vergaderen, niet uit enige vrees voor hen, maar om deze in zodanigen staat te brengen, dat ze in het toekomende hun geen schrik zouden kunnen aanjagen, of hun steden innemen. Alzo kwamen zij dan te velde met een groot getal voetvolk en wagens, trokken de steden Askelon en Ekron, die van de stam Juda waren, op hun zijde, nevens veel andere, die in de vlakte gebouwd waren, en noodzaakten die van de stam van Dan naar het gebergte te vlieden. Maar omdat zij daar geen land genoeg vonden om zich te voeden, en dat ze niet sterk genoeg waren om door de wapenen te herwinnen, hetgeen zij verloren hadden, zonden zij vijf mannen landwaarts in, verder van de zee af, om te zien of zijn daar bouwlanden konden vinden om die te bewonen. Nadat zij nu een gansen dag gegaan, en het grote veld van Sidon overgetogen waren, vonden zij dicht bij de berg Libanon en de oorsprong van de kleine Jordaan een zeer vruchtbaar land. Hiervan brachten zij bescheid, en het kleine heer begaf zich aanstonds derwaarts.
Voorts bouwden zij daar een stad, welke zij Dan noemden, naar de naam van éénen van Jakobs zonen, zijnde evenzo de naam van hun stam. Ondertussen verliep het met de zaken der Israëlieten hoe langer hoe meer, omdat zij, in plaats van zich in de arbeid te oefenen, en God te dienen en te eren, zich aan de ondeugden der Kanaänieten overgaven, en elk naar zijn eigen zin leefden, zonder enige beteugeling, en buiten alle tucht.

HOOFDSTUK 3 De Koning der Assyriërs brengt de Israëlieten onder.

199 God werd zo vertoornd, (Richt. 3) ziende hoe zijn volk zich aan allerlei zonden overgaf, dat Hij hen desgelijks overgaf; de weelde en wellust deden hen welhaast het geluk, dat zij met zo veel moeite verkregen hadden, verliezen. Caschan Rischataim, Koning der Assyriërs, deed hun de oorlog aan, doodde velen van hen in verscheidene gevechten, bemachtigde een gedeelte hunner steden, terwijl andere met verdrag aan hem overgingen, en legde hun allen zware schattingen op. Alzo werden zij acht jaren lang door allerlei rampen gedrukt, maar eindelijk op de volgende wijze daarvan verlost.

HOOFDSTUK 4
Othniël verlost de Israëlieten van de dienstbaarheid aan de Assyriërs.

200 Othniel, zoon van Kentaz, (Richt. 3) van de stam van Juda, die zeer ervaren en dapper was, werd in een gezicht bevolen, dat hij niet moest gedogen dat zijn landslieden in zulk een ellende gebracht werden, maar dat hij liever alles moest ondernemen om hen te verlossen. Hij koos tot zijn bijstand in zulk een groten aanslag het kleine getal van mannen, hetwelk hij wist dat kloekmoedig genoeg was om geen gevaar te ontzien, als het er op aankwam om een ondraaglijk juk van de hals te schudden. Zij maakten een begin met de Assyrische bezetting om hals te brengen. Het gerucht van zulk een gelukkigen uitslag zich verspreid hebbende, groeiden zijn krijgsbenden in weinig tijds zo aan, dat zij met de Assyriërs in getal bijna gelijk waren. Daarop leverde hij deze slag, overwon hen, joeg hen op de vlucht, dwong hen zich over de Eufraat te begeven, en verkreeg alzo roemruchtig voor het volk de vrijheid weer. Het volk, om Othniël die groten dienst te vergelden, maakte hem tot hun opperhoofd, en gaf hem de naam van Richter wegens het gezag, dat aan hem opgedragen werd om te vonnissen. Hij overleed in dat ambt nadat hij het veertig jaren bediend had.

HOOFDSTUK 5
Eglon, Koning der Moabieten, maakt de Israëlieten dienstbaar, en Ehud verlost hen.

201 Na de dood van die wijzen en edelmoedig regeerder (Richt. 3) vonden de Hebreeën zich in een erger staat dan te voren, zo omdat zij zonder hoofd waren, als omdat zij Gode zijn schuldige ere onthielden, en aan de wetten geen behoorlijke gehoorzaamheid bewezen. Eglon, Koning der Moabieten, verklaarde hun de oorlog, overwon hen in verscheidene gevechten, en maakte hen cijnsbaar; hij vestigde te Jericho de zetel Zijner heerschappij, en plaagde hen met allerlei rampen. In deze staat waren zij achttien jaren; maar God, eindelijk uit ontferming over hun verdrukkingen door hun gebeden bewogen, besloot hen te verlossen. Ehud, zoon van Gera, uit de stam van Benjamin, zijnde jong, sterk, kloekmoedig, en zowel links als rechts, zodat hij tot alles bekwaam was, woonde toen te Jericho, en vond een middel om door geschenken Eglons goede gunst te verkrijgen, zo dat hij een vrijen toegang in zijn paleis kreeg. ‘t Gebeurde eens op een zekeren dag in de zomer omtrent de middag, dat hij een ponjaard nam, die hij onder zijn klederen aan de rechterzijde verborg, en dus van twee van zijn dienaren vergezelschapt naar de Vorst ging om hem een geschenk te brengen. De lijfwacht was toen niet bij de hand, hetzij ze door het middagmaal, hetzij ze door de hitte te achtelozer was. Hij leverde ondertussen zijn geschenk over aan Eglon, die zich toen in een koel vertrek begeven had, en met hem begon te kouten, alzo ze alleen waren, hebbende de Vorst de knechten bevolen buiten te gaan. Ehud, vrezende zijn doel te zullen missen, doordien Eglon op zijn troon gezeten was, verzocht hem op te staan, omdat hij hem een droom, die God hem toegezonden had; vertellen zou. De Vorst, uit begeerte om die te verstaan, rees overeind, en Ehud stak hem aanstonds zijn dolk in het lijf, liet deze in de wonde steken, ging ter kamer uit, en haalde de deur achter zich toe. De ambtenaars des Konings dachten dat hij deze slapende gelaten had, en Ehud, zonder tijd te verliezen, ging de Israëlieten in de stad heimelijk zeggen, wat hij gedaan had, en vermaande hen, dat zij zouden trachten hun vrijheid weer te krijgen. Zij grepen daarop terstond de wapenen op, en deden door het ganse land op de hoorn blazen, om hun landgenoten te doen heenkomen. Inmiddels verliep er vrij veel tijd eer Eglons bedienden enig mistrouwen kregen; maar toen zij de avond zagen vallen, deed de vrees dat hem iets mocht overkomen zijn, hen in zijn kamer gaan, waar zij hem dood vonden liggen. Hun verbaasdheid was zo groot, dat zij, niet wetende wat te doen, daardoor aan de Israëlieten tijd gaven om hun op het lijf te komen, eer zij in staat waren om zich te verweren, zodat er een gedeelte van hen gedood werd, terwijl de overigen ten getale van omtrent tienduizend de vlucht namen naar hun land. Maar de Israëlieten, die de doorgangen naar de Jordaan bezet hadden, sloegen hen op de weg dood, voornamelijk bij de veren; invoege dat niet één van hen het ontkwam.
De Hebreeën, alzo van de dienstbaarheid der Moabieten ontslagen zijnde, kozen met gemene toestemming Ehud tot hun hoofd en vorst, als zijnde hun vrijheid aan hem verschuldigd. hij was een man van de grootste verdienste, en ten hoogste prijzenswaardig. Hij bediende dat ambt tachtig jaren. Samgar, zoon van Anath, volgde hem in de regering en stierf eer het jaar om was.

HOOFDSTUK 6 Jabin, Koning der Kanaänieten, maakt de Israëlieten aan zich onderworpen Debora en Barak verlossen hen.

202 Overmits de Israëlieten zich door hun wederwaardigheden niet verbeterd hadden, (Richt. 4) vervielen zij weer tot hun goddeloosheid en verachting der wetten; weshalve zij, het juk der Moabieten nauwelijks afgeschud hebbende, door Jabin, Koning der Kanaänieten, overwonnen en ten ondergebracht werden. Hij hield zijn hof in de stad Hazor, gelegen aan het meer Samachon, houdende doorgaans op de been driehonderdduizend mannen te voet, tienduizend te paard, en drieduizend wagens. Zijn veldoverste Sisera stond bij hem in grote gunst, doordien hij de Israëlieten in veel gevechten overwonnen had, en het voornamelijk aan zijn beleid en dapperheid toe te schrijven was, dat zij cijnsbaar geworden waren. In deze strenge dienstbaarheid, die met veel tegenspoed vergezeld was, brachten zij twintig jaren door omdat God zulks tot straf voor hun hoogmoed en hun ondankbaarheid gedoogde. Maar na verloop

van die tijd bekenden zij dat de verachting Zijner heilige wetten de oorzaak van al hun rampen was. Zij wendden zich derhalve tot een Profetes, genaamd Debora, hetwelk in het Hebreeuws een bij betekent, en verzochten haar, God te bidden dat Hij zich over hun ellenden wilde ontfermen. Daarom bad zij God voor hen, en Hij verhoorde haar gebed, belovende dat Hij hen verlossen zou onder het gelegde van Barak, welke naam in onze taal bliksem betekent, zijnde een man uit de stam van Nafthali. Debora, uit kracht van deze godsspraak, beval Barak tienduizend mannen te verzamelen, en de vijanden daarmee aan te grijpen, alzo dit klein getal genoeg was, omdat God hem de overwinning beloofde. Barak hierop antwoordende dat hij die last niet kon aanvaarden, tenzij; zij nevens hem met het heer optrok, hernam zij, enigszins verstoord: "Schaamt gij u niet de ere, waarmee God u verwaardigt, aan een vrouw te willen afstaan? maar ik zal daarom niet weigeren die aan te nemen." Daarop brachten zij tienduizend mannen bijeen, en gingen zich op de berg Thabor legeren. Sisera trok op bevel van de Koning, zijn meester, evenzo op, en sloeg zijn leger dicht bij het hun neer. Barak en de zijnen door de menigte hunner vijanden versaagd, wilden wijken en zich verder van hen af begeven; maar Debora weerhield hen en beval hun diezelfde dag slag te leveren zonder dat grote heer te vrezen, naardien de overwinning van God alleen afhing, en zij zich van zijn bijstand verzekerd konden houden. De strijd ging dan aan; en daar ontstond een zware regen, gemengd met hagel, die de wind met zulk een geweld de Kanaänieten in het aangezicht dreef, dat hun boogschutters en slingeraars hun bogen en slingers niet gebruiken konden, noch degenen, die zwaarder gewapend waren, zich van hun zwaarden konden bedienen, zozeer had de koude hun handen verstijfd. De Israëlieten daarentegen, die storm slechts van achteren hebbende, werden er niet alleen weinig door belemmerd, maar gevoelden hun moed door zulk een blijkbaar teken van Gods bijstand verdubbeld. Derhalve boorden zij door de vijanden heen, versloegen er een grote menigte van, en van degenen, die overbleven, sneuvelde een groot gedeelte onder de voeten der paarden en de wielen der wagens van hun eigen heer, hetwelk geheel in wanorde de vlucht nam. Sisera alles verloren ziende, trad van zijn wagen, en ging in het huis ener Kenietiesche vrouw, Jaël geheten, welke hij bad hem te willen verbergen en een teug drinken te geven. Zij gaf hem zure melk, waarvan hij zeer gretig dronk, doordien hij groten dorst had, en daarna in slaap viel. Deze vrouw, hem in die staat ziende, dreef hem met een hamer een groten spijker door de slaap van het hoofd, en Baraks volk aankomende, toonde zij hun zijn dood lichaam. Zodat volgens Debora's voorzegging de ere dezer grote zege aan een vrouw toekwam. Thans toog Barak naar de stad Hazor, waar hij de Koning Jabin, die hem met een heer tegenkwam, sloeg en doodde, de stad tot de grond toe slechtte, en Gods volk veertig jaren regeerde.

HOOFDSTUK 7
203 De Midianieten, bijgestaan van de Amalekieten en Arabieren, maken de Israëlieten dienstbaar

Na de dood van Barak en Debora, (Richt. 6) die bijkans op één tijd stierven, deden de Midianieten, bijgestaan door de Amalekieten en Arabieren, de Israëlieten de oorlog aan, overwonnen hen in een groten veldslag, plunderden hun land, en sleepten er een groten buit vandaan. In dezer voege drukten zij het volk zeven jaren, en dwongen het eindelijk al het vlakke land te verlaten, en in het gebergte te wijken. Daar groeven zij onderaardse holen om er in te wonen, en alles, wat zij van het platte land konden meenemen, te bergen; want de Midianieten stonden hun toe de akkers gedurende de winter te bebouwen, om dan zelf ten tijde des oogstes het genot van hun arbeid te trekken. Alzo was hun ellende zeer groot; en in die jammerlijken staat namen zij hun toevlucht tot God, en baden Hem om bijstand.

HOOFDSTUK 8
Gideon verlost het volk Israëls uit de dienstbaarheid der Midianieten.

204 Eens op zekeren tijd dat Gideon, zoon van Joas, uit de stam van Manasse, (Richt. 6) enige korenschoven heimelijk op zijn wijnpers dorste, omdat hij het niet openlijk op de dorsvloer, uit vreze voor de vijanden, durfde doen, verscheen hem een engel onder de gedaante van een jongeling, en zei hem dat hij gelukkig en door God bemind was. "
‘t Is er een schoon bewijs van", antwoordde Gideon, "dat ik genoodzaakt ben mij van een wijnpers in plaats van de dorsvloer te bedienen." maar de engel vermaande hem de moed niet verloren te geven, maar iets tot verlossing des volks te doen. De ander voegde hem daarop toe, dat dit voorstel een onmogelijke zaak behelsde, zo omdat zijn stam de zwakste van allen in getal van volk was, als doordien hij zichzelf nog jong en onbekwaam tot zulk een groten aanslag bevond.
"God, " hernam de engel "zal alles vergoeden, en de Israëlieten de overwinning geven als zij u tot veldoverste hebben." Gideon verhaalde dit gezicht aan enige personen van zijn jaren, die van gevoelen waren dat men aan die toezegging behoorde geloof te slaan, en daarom aanstonds tienduizend mannen, die gewillig waren alles te bestaan om zich van de dienstbaarheid te bevrijden, te samen brachten. (Richt. 7) God verscheen daarna Gideon in een droom, en zei hem dat, omdat de mensen zo ijdel waren, dat ze, op hun eigen vermogen steunende, hun overwinningen liever aan zichzelf, dan aan zijn hulp wilden toeschrijven, Hij hun daarom wilde tonen dat het aan Hem alleen was dat zij zulks verschuldigd waren. Dat Hij hem derhalve beval zijn heer op het heetst van de dag aan de oever van de Jordaan te leiden, en geen anderen voor dappere mannen te houden, dan dezulken, die voorover bukten om op hun gemak te drinken, en de anderen daarentegen, die zonder orde en met groten haast het water schepten, slechts als blodaards aan te zien, omdat zulk haastig drinken een teken van bevreesdheid gaf. Gideon gehoorzaamde, en bevond dat er maar driehonderd waren, die het water met hun handen schepten, en alzo zonder enigen haast aan de mond brachten. Met dit klein getal beval God hem des nachts op de vijanden aan te vallen; en de ontroerdheid bemerkende van zijn gemoed, gelastte Hij hem, opdat hij moed mocht vatten, zich alleen met één van de zijnen in stilte naar het leger der Midianieten te begeven, om te zien wat daar omging. Hij kwam dit bevel na, en toen hij dicht bij de tenten der vijanden gekomen was, hoorde hij dat een soldaat aan zijn makker een droom, die hij gehad had, vertelde.
"Ik heb, " zei hij, "gedroomd, dat ik een klomp deeg van gerstemeel, die nauwelijks oprapens waardig was, door het ganse leger zag rollen, en dat hij eerst des Konings tent, en daarna al de andere om ver wierp."
"Deze droom, " antwoordde zijn kameraad", voorspelt de ganse verdelging van ons heer, en dat om deze reden: de gerst is het geringste van alle granen, en omdat er tegenwoordig geen verachter volk in geheel Azië is; dan de Israëlieten, kan men hen bij de gerst vergelijken. Nu weet gij dat zij enige krijgsbenden verzameld, en onder het gelegde van Gideon een aanslag voorgenomen hebben. Hierom vrees ik zeer dat deze deegklomp, door welke gij al onze tenten hebt zien omwerpen, een teken is dat Gideon over ons zal zegepralen."
Dit gesprek vervulde Gideon met hope; hij verhaalde het de zijn, en beval hun zich te wapenen. Zij deden het met blijdschap, omdat er niets was dat zij bij zulk een gelukkige voorspelling niet zouden ondernomen hebben. Omtrent de vierde nachtwake deelde Gideon zijn bende in drie troepen, ieder van honderd mannen; om de vijanden te overrompelen beval hij dat zij elk in de linkerhand een fles met een brandende fakkel daarin, en in de rechterhand een ramshoorn in plaats van een bazuin zouden nemen. Het leger der vijanden strekte zich zeer ver uit, ter oorzaak van de menigte hunner kamelen; en hoewel elke soort van volk afzonderlijk lag, echter waren zij allen in één omtrek besloten. Toen de Israëlieten dicht bij hen gekomen waren, bliezen zij allen te gelijk op hun ramshoornen, volgens Gideons bevel, sloegen hun flessen aan stukken, en kwamen onder een groot geschreeuw, elk met zijn fakkel in de hand, in het vijandelijk leger, met een vast vertrouwen dat God hun de overwinning geven zou. De

duisterheid des nachts, gevoegd bij de slaperigheid der vijanden, maar voornamelijk de bijstand Gods, bracht dezelve in zulk een schrik en verwarring, dat er veel meer door hen zelf dan door de Israëlieten gedood werden, doordien dit grote heer uit volken, die verscheidene talen spraken, bestond, en zij in de verwarring elkander voor vijanden aanzagen, en alzo ombrachten. Zodra de andere Israëlieten de tijding dezer uitstekende overwinning kregen, namen zij de wapenen op om de vijanden na te jagen. Zij achterhaalden hen ter plaatse, waar de doorgang hun door enige beken afgesneden was, waar zij een grote slachting hielden.
De Koningen Oreb en Zeëb waren onder het getal der doden, maar de Koningen Zebah en Tsalmuna (Richt. 8) ontkwamen het met achttienduizend mannen, en legerden zich zo ver van de Israëlieten af als zij konden. Gideon, die niet moe werd Gods ere en de roem zijns lands te verbreiden, trok spoedig naar hen toe, hieuw al hun troepen in stukken, nam hen gevangen, en de Midianieten en Arabieren, die ter hunner hulpe gekomen waren, verloren bijna honderdtwintigduizend mannen in die twee gevechten. De Israëlieten kregen een overgrote buit van goud, zilver en andere kostelijkheden, benevens een menigte van kamelen en paarden. Gideon weer te Efraïm, zijn geboorte- en woonplaats gekomen zijnde, deed de twee Koningen der Midianieten, welke hij gevangen genomen had, doden. Zijn eigen stam, toen jaloers over de ere, welke hij behaald had, en zulks niet kunnende dulden, besloot hem te bevechten, onder de dekmantel dat hij zich, zonder hun kennis van zijn voornemen te geven, in de oorlog gewikkeld had. Maar hij niet minder wijs dan dapper zijnde, antwoordde met grote zedigheid, dat hij zo niet gedaan zou hebben, indien God het hem niet bevolen had, en dat dit echter niet verhinderen zou, dat zij, zowel als hij, deel aan de overwinning zouden hebben. Alzo bracht hij hen tot bedaren, en deed aan de Staat door zijn voorzichtigheid geen minderen dienst, dan hij door de gewonnen veldslagen gedaan had, omdat hij daardoor een burgeroorlog voorkwam. Maar deze stam werd naderhand voor zijn hoogmoed gestraft, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen. De bescheidenheid van deze uitmuntende persoon was zo ongemeen groot, dat hij zich van het hoog gezag ontslaan wilde; maar men dwong hem hetzelve te behouden, zodat hij het veertig jaren bezat. Hij bediende het recht, en beslechtte de geschillen met zulk een onzijdigheid, bekwaamheid, en wijsheid, dat het volk altoos de vonnissen door hem uitgesproken bekrachtigde, omdat ze volkomen billijk waren. Hij overleed in een hoge ouderdom, en werd in zijn vaderstad begraven.

HOOFDSTUK 9

Wreedheden en dood van Abimelech, Gideons bastaardzoon. De Ammonieten en Filistijnen brengen de Israëlieten ten onder. Jeftha verlost hen, en straft de stam Efraïm. Apsan, Helon, en Abdon regeren het volk Israëls na Jeftha's dood.

205 Gideon had bij verscheidene vrouwen zeventig echte zonen geteeld, (Richt. 9) en bij Druma, zijn bijzit, een bastaard, geheten Abimélech, Deze ging na de dood zijns vaders naar Sichem, van waar zijn moeder geboortig was. Zijn bloedvrienden daar voorzagen hem van geld; en hij daarmee een bende van de snoodste mannen, die hij vinden kon, bijeengebracht hebbende, keerde met dat volk naar zijns vaders huis, doodde al zijn broeders, uitgenomen Jotham, die het ontvluchtte, matigde zich de heerschappij met geweld aan, en alle wetten met voeten tredende, pleegde hij zulk een tirannie, dat hij zich bij alle eerlijke lieden gehaat en ondraaglijk maakte.
Op zekere dag dat men te Sichem een groot feest vierde, op hetwelk een menigte van volk te samen gekomen was, verhief Jotham zijn stem zo luid van de top des bergs Gerizim, die dicht bij de stad ligt, dat al het volk hem hoorde, en stilzweeg om naar hem te luisteren. Hij verzocht hun aandacht, en zei: Dat de bomen eens te samen gekomen zijnde, en sprekende gelijk de mensen, de vijgenboom gebeden hadden hun koning te willen zijn; maar dat die zulks weigerde, zeggende dat hij zich vergenoegde met de ere, die men herm ten opzichte van de

smakelijkheid van zijn vruchten aandeed, en dat hij niets meer begeerde. Dat zij daarop die ere de wijnstok aanboden, maar dat die dezelve ook verwierp: dat zij ze toen aan de olijfboom opdroegen, maar dat die niet minder bescheidenheid toonde dan de anderen. En eindelijk dat zij zich tot de braambos keerden, welks hout nergens goed toe is dan om verbrand te worden, en dat die hun alzo antwoordde: "Indien het u ernst is mij tot uw Koning aan te nemen, rust dan onder mijn schaduw; maar zo het maar uit spotzucht geschiedt, en om mij wat wijs te maken, dat dan een vuur van mij uitga, en u allen vertere." "Ik vertel ulieden dit niet, " zei Jotham, "als een sprookje om u te doen lachen; maar ik zeg het omdat gij toelaat, niettegenstaande hetgeen gij verplicht zijt aan Gideon wegens zo veel weldaden, dat Abimélech, wiens aard is gelijk het vuur, uw dwingeland geworden is, nadat hij zijn broeders zo wredelijk om hals gebracht heeft." Deze woorden gesproken hebbende ging hij weg, en hield zich drie jaren in iet gebergte verscholen, om Abimélechs woede te ontwijken. Enige tijd daarna berouwde het die van Sichem dat zij het bloed van Gideons kinderen dus hadden laten vergieten; daarom verdreven zij Abimélech uit hun stad en uit hun gansen stam; maar toen de tijd van de druivenoogst gekomen was, veroorzaakte de vrees voor zijn wraakzucht dat zij niet buiten de stad durfden gaan. Een man van aanzien, genaamd Gaäl, kwam te dier tijd met een groot getal krijgsvolk en enige van zijn magen te Sichem: zij verzochten hem dat hij hen wilde beschermen, opdat ze hun vruchten mochten inoogsten. Hij dit verzoek toegestaan hebbende, waren zij buiten vreze, zodat zij openlijk tegen Abimélech spraken, en al de zijn, die in hun handen vielen, doodsloegen. Zebul, één van de voornaamste der stad, die Abimélechs huiswaard geweest was, liet hem weten dat Gaäl het volk tegen hem opruide, en dat het derhalve raadzaam voor hem was een hinderlaag buiten de stad te leggen, in welke hij hem beloofde de ander te leiden, waardoor hij zich op zijn vijand zou kunnen wreken, en dat hij hem daarna met het volk wel weer bevredigen zou. Abimélech bleef niet in gebreke van zijn raad te volgen, noch Zebul van na te komen hetgeen hij hem beloofd had. Zebul en Gaäl in de voorstad gekomen zijnde, was Gaäl, die niets mistrouwde, zeer verwonderd; dat hij krijgsvolk op zich zag aankomen, en riep Zebul toe: "Zie daar vijanden, die op ons afkomen." "‘t Zijn maar schaduwen van de rotsen", antwoordde Zebul. "Geenszins, " hernam Gaäl, die hen toen dichter bij zag, "‘t is zeker krijgsvolk."
"Hoe, " zei Zebul, "gij die Abimélech zijn lafhartigheid verwijt, wat belet u thans om uw dapperheid te tonen, en hem te bevechten?" Gaäl geheel ontroerd, stond de eersten aanval uit, en na enigen van de zijnen verloren te hebben, keerde hij met de overigen weer in de stad. Zebul beschuldigde hem toen van bloheid in die ontmoeting, en was de oorzaak dat men hem wegjaagde. De inwoners daarna weer uitgaande om hun oogst voort te zetten, legde Abimélech het derde deel van zijn volk in een hinderlaag rondom de stad, met bevel om de poorten te bemachtigen om hun het wederkeren te beletten; en hij met de overigen van zijn benden op degenen, die in het veld verstrooid waren, aangevallen zijnde, maakte zich meester van de stad, slechtte die tot op de grond, en bestrooide ze met zout. Degenen, die zijn geweld ontkomen waren, zich herzameld hebbende, namen een rots in, welke door haar stand zeer sterk was, en werden te rade die met een muur te omringen, maar Abimélech gaf er hun geen tijd toe; hij ging uit met al zijn krijgsvolk, dat hij bij zich had, nam een drogen takkenbos, gelastte al de zijnen desgelijks te doen, en na alzo als in een ogenblik een grote menigte hout rondom de rots bijeengebracht te hebben, deed hij er de brand in steken, en nog andere brandbare stoffen daarop werpen, al hetwelk zulk een grote vlam verspreidde, dat niet één van die arme vluchtelingen het ontkwam, en vijftienhonderd mannen behalve de vrouwen en kinderen verbrandden Zo jammerlijk sneuvelden de Sichemieten, die deernis waardig zouden geweest zijn, indien zij door hun ondankbaarheid tegen een man, van wien ze groten bijstand hadden genoten, geen straf verdiend hadden. De verdelging dezer ellendige stad vervulde de Israëlieten met zulken schrik, dat zij niet twijfelden of Abimélech zou zijn tocht vervolgen, en van zijn staatzucht geen palen zetten vóór dat hij hen allen ten ondergebracht had. Ondertussen toog hij

zonder tijdverlies naar de stad Thebez, bemachtigde haar stormenderhand, en belegerde een groten toren, op welke het volk gevlucht was. Doch, zodra als hij bij de poort kwam, wierp een vrouw een stuk van een molensteen van boven neer op zijn hoofd, waardoor hij ter aarde viel, en voelende dat hij dodelijk gewond was, beval hij zijn schildknaap hem te doden, om de schande niet te hebben dat hij door de hand ener vrouw gestorven was. Hij werd gehoorzaamd, en onderging aldus, volgens Jothams voorzegging, de straf voor zijn broedermoord, en voor Zijn wreedheid jegens de ingezetenen van Sichem. Zijn krijgsvolk verliep aanstonds na zijn dood.

206 Jaïr, de Gileadieter uit de stam van Manasse regeerde daarna het volk Israëls. (Richt. 10) Hij was gelukkig in alles, maar voornamelijk in zijn kinderen, want hij had dertig zonen, alle dappere en brave mannen, die de eersten rang in het landschap Gilead bekleedden. Nadat hij zijn aanzienlijk ambt twee en twintig jaren bediend had, overleed hij en werd met grote staatsie te Kamon, ééne der steden van dat landschap, begraven.

207 De verachting, die de Israëlieten alstoen tegenover Gods wetten betoonden, deed hen wederom vervallen in een staat, nog ongelukkiger dan de voorgaande; want de Ammonieten en Filistijnen kwamen met een machtig heer in hun land, plunderden het ganselijk, vermeesterden de plaatsen aan geen zijde der Jordaan, en wilden die rivier overtrekken om al de andere ook in te nemen. De Israëlieten, (Richt. 11) door deze straf tot nadenken komende, namen hun toevlucht tot God, smeekten om zijn bijstand, offerden Hem offeranden, en baden Hem dat indien Hij zijn toorn niet ganselijk wilde stillen, het Hem ten minste believen mocht die te matigen. Hij liet zich door hun gebeden bewegen, en beloofde hun zijn bijstand. Daarom trokken zij te velde tegen de Ammonieten, die in het landschap Gilead gevallen waren; maar omdat het hun aan een hoofd ontbrak, en dat Jeftha, zo om de dapperheid zijns vaders, als omdat hijzelf enige krijgsbenden in dienst hield, in grote achting was, zonden zij enigen aan hem om te verzoeken of hij het bestuur over hen wilde aanvaarden, belovende dat zij gedurende zijn leven geen anderen veldoverste zouden aannemen. Hij verwierp hun aanbod in het eerst, omdat zij hem niet bijgestaan hadden tegen zijn broeders, die hem onwaardig hadden bejegend, en na zijns vaders dood verdreven, onder voorgeven dat zijn moeder een uitheemse was, welke zijn vader uit liefde ter vrouw genomen had; het was om zich over deze hoon te wreken, dat hij naar Gilead gevlucht zijnde, een ieder, die dienst onder hem wilde nemen, in zijn bezolding aannam. Maar eindelijk hun krachtig aanzoek niet langer kunnende weerstaan, voegde hij zijn benden bij de hun en zij leiden de eed af dat ze hem als hun veldheer zouden gehoorzamen. Nadat hij met veel voorzichtigheid alles wat nodig was verzorgd, en zijn heer in de stad Mizpa samengetrokken had, zond hij gezanten aan de Koning der Ammonieten, om over zijn intocht in een land, dat hem niet toebehoorde, te klagen. Deze Vorst antwoordde hem door andere gezanten, dat hijzelf oorzaak had om te klagen, dat de Israëlieten, na hun uittocht uit Egypte, dat land zijn voorzaten, die er de wettige heren van waren, ontnomen hadden. Hierop zei Jeftha dat hun meester het niet vreemd moest vinden dat de Israëlieten het land der Amorieten bezaten; maar dat hij het hun dank mocht weten dat zij hem dat van Ammon gelaten hadden, hetwelk ook in Mozes macht was geweest te veroveren.
Voorts, dat zij niet gezind waren hem een land over te laten, hetwelk ze op Gods bevel ingenomen, en al driehonderd jaren bezeten hadden: zo dat dit verschil niet anders dan door de wapenen te beslechten was. Jeftha, deze gezanten alzo afgevaardigd hebbende, deed Gode een gelofte, dat indien Hij hem de overwinning gaf, hij alsdan het eerste levend schepsel, dat hem op zijn tehuiskomst ontmoette, aan Hem opofferen zou.
Vervolgens leverde hij de vijanden slag, overwon hen, jaagde hen na tot aan de stad Minni, trok in het land der Ammonieten, verdelgde daar veel plaatsen, welke hij door zijn soldaten liet plunderen, en verloste zijn volk alzo roemruchtig van de dienstbaarheid, waaronder het

achttien jaren gezucht had. Maar zo gelukkig als hij in deze oorlog was, en zo veel ere als hij er mee inlegde, hetwelk hem door openlijke erkentenis betuigd werd, zo ongelukkig was hij in zijn eigen persoon: want de eerste die hem, weer tehuis komende, tegenkwam, was zijn enige dochter, die hem tegemoet ging, en nog maagd was. Zijn hart van droefheid doorboord, deed hem een diepe zucht slaken, en in geklag uitbarsten over het dodelijk bewijs, dat zij hem van haar toegenegenheid gaf; en hij vraagde haar door wat ongelukkig toeval zij juist het slachtoffer moest zijn, dat hij gehouden was Gode op te offeren. Deze edelmoedige dochter; in plaats van zich over die woorden te ontzetten, antwoordde hem met een wonderbare standvastigheid: dat een dood, door de zege haars vaders en de vrijheid haars vaderlands veroorzaakt, haar niet anders dan aangenaam kon zijn; en dat de enige gunst, welke zij van hem verzocht, was dat hij haar twee maanden tijd wilde geven om zich met haar gezellinnen te beklagen, dat zij nog zo jong zijnde, van haar stond gescheiden te worden. De rampzalige vader vond geen zwarigheid haar die kleine gunst toe te staan, en na verloop van die tijd offerde hij dat onschuldig slachtoffer, hetwelk God niet van hem eiste, en waartoe geen wet hem verplichten kon; maar hij wilde zijn gelofte voldoen, zonder zich te laten weerhouden door het oordeel dat de mensen daarover zouden mogen vellen.

208 De stam Efraïm verklaarde daarna de oorlog aan hem, (Richt. 12) onder voorgeven dat hij, om de roem van de krijg, die hij gevoerd had, alleen te behouden, en buit van de vijanden te bekomen, die zonder hen ondernomen had. Hij antwoordde hun in het eerst met zachtheid, dat hij eerder reden had om te klagen, dat zij hun landslieden in zulken zware oorlog gewikkeld ziende, nagelaten hadden hun hulp aan te bieden. Voorts verweet hij hun, dat zij tegen hun gemeenschappelijke vijand niet hebbende durven ten strijde trekken, het maar een slecht aanzien had, zich nu tegen hun eigen broeders kwansuis dapper te tonen. En eindelijk dreigde hij met Gods bijstand hen te zullen straffen, indien zij in hun dwaasheid voortgingen. Toen hij zag dat zij in plaats van zich door die redenen te laten bewegen, met een groot heer, hetwelk zij van Gilead bijeengetrokken hadden, in aantocht waren, toog hij hun tegen, leverde hun slag, overwon hen, dreef hen op de vlucht, zond krijgsvolk om zich van de veren der Jordaan, waar zij het konden ontvluchten, te verzekeren, en bracht alzo te weeg dat er twee en veertigduizend van hen gedood werden. Deze grootmoedige Overste der Israëlieten overleed, nadat hij dit grote ambt zes jaren bediend had, en werd in de stad Sebeï in net landschap van Gilead vanwaar hij geboortig was, begraven.

209 Ebsan, uit de stad Bethlehem in de stam van Juda, volgde Jeftha in het oppergezag, en regeerde zeven jaren zonder iets merkwaardigs uitgericht te hebben. Hij had dertig zonen en zo veel dochters, allen getrouwd en stierf hoogbejaard, wordende in zijn land begraven.

210 Helon uit de stam van Zebulon was zijn nazaat, en richtte insgelijks niets merkelijks uit gedurende tien jaar dat hij zijn ambt beklede.

211 Abdon zoon van Eliël uit de stam van Efraim volgde Helon op. Onder hem hadden de Israëlieten een volkomen vrede. Hij liet bij zijn sterven 40 zonen en 30 zoons zonen na, allen welgemaakte dappere mannen. Hij werd met grote statie begraven te Pharaton, zijn geboorteplaats.

HOOFDSTUK 10

De Filistijnen overwinnen de Israëlieten, en maken hen cijnsbaar. Wonderlijke geboorte van Simson. Zijn bijster grote sterkte. Hij doet de Filistijnen veel kwaad. Zijn dood.

212 Na de dood van Abdon overwonnen de Filistijnen de Israëlieten, en maakten hen tolplichtig aan zich, veertig jaren lang; maar eindelijk schudden deze hun juk af op de volgende wijze. (Richt. 13) Manoach, die zonder tegenspreken voor één van de voornaamste onder die van de stam van Dan gehouden werd, was een man van grote deugd, getrouwd aan een vrouw, die in schoonheid al de andere van haar land overtrof, en met zulk een overgrote liefde door hem bemind werd, dat er zelfs jaloezie onder liep. Omdat zij geen kinderen hadden, en zeer verlangden om er te hebben, baden zij God gestadig daarom, en bijzonder toen zij op zekere hofstede waren, welke Zij dicht bij de stad hadden. Eens op een dag dat deze vrouw daar alleen was, verscheen haar een Engel onder de gedaante eens jongelings van een buitengewone schoonheid en grootte en zei tot haar: dat hij haar van Godswege kwam boodschappen, dat zij moeder stond te worden van een schonen zoon, wiens sterkte zo ongemeen zou zijn, dat hij niet zodra tot de kracht van zijn jeugd zou gekomen zijn, of hij zou de Filistijnen vernederen; maar dat God haar het afscheren van zijn haar verbood, en haar beval hem geen sterken drank, maar alleen water te laten drinken. Zij verhaalde dit haar man, en vertelde hem zoveel van des jongelings schoonheid en bevalligheid, dat die lof zijn minnenijd vermeerderde. Zij, dit bemerkende, en niet minder kuis dan schoon zijde, bad God dat Hij, om haar man dit onbillijk vermoeden te benemen; zijn Engel nog eens geliefde te zenden, opdat haar man hemzelf zien mocht. Haar gebed werd verhoord, zodat de Engel, toen zij beiden op de hofstee waren, weer bij haar verscheen. Zij bad hem te willen wachten totdat zij haar man zou gehaald hebben, hetwelk hij haar toestond, en daarop kwam zij straks met deze aan. Manoach, toen met zijn eigen ogen deze gezant Gods ziende, was daarom evenwel nog van zijn jaloezie niet bevrijd: daarom verzocht hij hem andermaal te willen zeggen, wat hij reeds tot zijn huisvrouw gezegd had; waarop de Engel antwoordende dat het genoeg was dat zij het wist, bad hij hem, dan te willen zeggen wie hij was, opdat wanneer hij een zoon zou bekomen hebben, hij hem dan zou kunnen bedanken en geschenken aanbieden. De Engel gaf te verstaan dat hij geen geschenken van node had, noch hem zulk een goede tijding had gebracht om er voor zichzelf enig voordeel uit te trekken. De ander verzocht toch zo sterk dat hij hem dan als een gast enig onthaal mocht bereiden, dat hij van hem verkreeg een weinig te zullen vertoeven. Terstond slachtte Manoach een bokje, en gaf het zijn huisvrouw om te koken; zodra als het gereed was, zei de Engel dat zij, zonder het in een schotel te doen, het maar met brood op zekeren steen zou leggen. Zij dit gedaan hebbende, roerde de Engel het vlees en brood met een roede aan, die hij in zijn hand had; en fluks ontstond er een vlam, die hetzelve ten enenmale verteerde, en Manoach en zijn huisvrouw zagen de Engel ten hemel opvaren in het midden van de rook des vuurs, die hem als tot een wagen verstrekte.

Dit Goddelijk gezicht bracht Manoach in grote bekommerdheid; maar zijn huisvrouw vermaande hem niet te vrezen, en verzekerde hem dat het hun niet anders dan voordelig zou zijn. Kort daarna werd zij zwanger; zij verzuimde niets van hetgeen haar bevolen was, en baarde eindelijk een zoon, die zij Simson noemde, hetwelk sterk betekent.

Dit kind opgroeiende, (Richt. 14) gaf door zijn eenvoudige levenswijze en lang haar welhaast blijken van wat aangaande hem voorzegd was. Toen hij tot volwassen leeftijd gekomen was, kwam hij met zijn ouders eens in een stad der Filistijnen, genaamd Thimnath, waar een grote samenkomst van volk was. Daar verliefde hij op een dochter van dat land, en verzocht zijn ouders dat zij hem wilden toelaten, met haar te trouwen. Zij zeiden hem dat zulks niet wezen mocht, omdat ze een vreemde was, en dat de wet zodanige huwelijken verbood. Maar hij hield er zo sterk op aan, doordien God het om de welstand zijns volks zo bestuurde, dat zij er eindelijk in bewilligden, en de dochter aan hem verloofd werd.

Toen hij haar dikwijls ging bezoeken, ontmoette hem eens een leeuw op de weg, en hoewel hij geen wapen bij zich had, greep hij hem, zonder enige vervaardheid te tonen, bij de keel, verscheurde hem, en wierp hem in een haag ter zijde van de weg. Enige dagen daarna diezelfde weg weer langs komende, zag hij een zwerm bijen, die honing maakten in het lijf van die

leeuw; hij nam er drie honigraten uit, welke hij nevens andere geschenken aan zijn bruid bracht. Zulk een buitengewone sterkte maakte de verwanten dezer dochter, welke hij ter bruiloft genodigd had, zo bevreesd, dat zij, als tot een teken van ere, dertig jonkmans van zijn ouderdom kozen, onder voorgeven van hem te vergezelschappen, maar inderdaad om op hem te passen, indien hij iets zou willen bestaan. In het midden van de vrolijkheid op de bruiloft zei Simson tot zijn gezellen: "Ik zal ulieden een raadsel opgeven, en zo gij het mij binnen zeven dagen uitlegt, zal ik elk van u een sluier en een rok vereren." En daarop zei hij: "Spijze kwam voort van de verslinder, en zoetigheid van de wrede."
Zij brachten drie dagen door met naar de uitlegging daarvan te zoeken, maar te vergeefs; daarom baden zij Simsons vrouw dat zij hem de verklaring zou afvergen, en die hun dan te verstaan geven. Zij sloeg zulks af; maar werd toen met verbranden bedreigd; weshalve zij haar man bad dat hij haar het raadsel verklaren wilde. Hij weigerde zulks in het eerst, maar eindelijk overwonnen door haar tranen, en de klachten, die zij deed over de kleine genegenheid, welke hij haar toedroeg, en daarenboven niets mistrouwende, verhaalde hij haar hoe hij een leeuw gedood, en daarna de drie honigraten, welke hij haar had gebracht, in diens lijf gevonden had. De jonkmans door haar van het geheim verwittigd, kwamen de zevenden dag, eer de zon onder was, bij hem, en zeiden tot hem: "Daar is niets gruwzamer dan een leeuw, en niets zoeter dan honing." "Voegt er vrij bij, " antwoordde Simson, "en niets gevaarlijker dan een vrouw, naardien de mijn mij verraden, en ulieden mijn geheim geopenbaard heeft.'
Hoewel hij nu dus bedrogen was, wilde hij echter hun zijn woord houden, en om hetzelve na te komen, beroofde hij enige Askelonieten, welke hij op de weg ontmoette. Maar hij kon niet besluiten zijn vrouw deze trek ten goede te houden; daarom verliet hij haar; en zij zich versmaad ziende, trouwde met een van zijn vrienden, die de bemiddelaar van hun huwelijk geweest was. Dit speet hem zo, dat hij besloot zich op haar en al haar volk te wreken. Daarom nam hij, toen de oogst op handen was, driehonderd vossen, aan welker staarten hij brandende fakkels vastmaakte, en hen alzo in het koren liet lopen, waardoor het geheel verbrandde. De Filistijnen, over dit groot verlies verstoord, zonden enigen hunner voornaamste naar de stad Thimnath, om naar de oorzaak daarvan te vernemen, en deze verstaan hebbende, deden zij Simsons vrouw en haar magen levend verbranden. Simson ondertussen sloeg al de Filistijnen dood, die hem voorkwamen, en week toen op een rots, die sterk door haar ligging was, zijnde gelegen in een plaats genaamd Etam in de stam van Juda. De Filistijnen, om zich daarover te wreken, vielen op die gansen stam aan. En toen deze hun voorhielden, dat zij hun vereiste schatting betaalden, en onschuldig waren aan hetgeen Simson gedaan had, en het daarom onbillijk was dat zij om zijnentwil zouden moeten lijden, werd hun geantwoord, dat het enige middel om zich daarvan te bevrijden, was, dat zij hem in hun handen overleverden. Hierop gingen drieduizend mannen van die stam gewapend naar die rots, en uitten grote klachten tegen Simsom, dat hij de Filistijnen zo tergde, daar deze zulks op het ganse volk konden wreken; zij zeiden hem dat om zo groot een kwaad te weren, zij gekomen waren om hem te vangen, en aan de Filistijnen over te leveren; dat zij hem daarom verzochten hetzelve te willen toestaan, met toezegging dat zij hem geen ander leed zouden doen. Hij kwam dan af; zij bonden hem met twee touwen, en leidden hem heen.
De Filistijnen daarvan verwittigd, gingen hem met een groot geroep van blijdschap tegemoet. Maar toen zij kwamen ter plaatse, die nu nog de naam van Kinnebak voert, ter oorzaak van hetgeen daar toen voorviel, zijnde dicht bij hun leger, rukte Simson zijn touwen aan stukken, nam een ezelskinnebak, hetwelk hij daar bij geval vond, viel op hen aan, sloeg duizend van hen dood, en dreef de overigen op de vlucht. Zulk een buitengewone daad, die ten enenmale zonder voorbeeld was, maakte hem zo opgeblazen, dat hij, vergetende dat zulks Gode dank geweten moest worden, hetzelve aan zijn krachten toeschreef. Maar het duurde niet lang of hij werd voor zijn ondankbaarheid gestraft, en met zulk een hevige dorst bevangen, dat hij ten enenmale bezwijkende, genoodzaakt was te bekennen dat al de kracht der mensen maar zwakheid was.

Hij keerde zich dan tot God, en bad dat Hij hem niet aan zijn vijanden wilde overleveren, ofschoon hij het wel verdiend had, maar hem in die grote nood bijstaan. God door zijn gebed bewogen, deed terstond een fontein uit de steenrots komen, en Simson gaf die plaats de naam van kinnebak, ter gedachtenis aan het wonderwerk, dat God beliefd had daar te doen. Sedert die tijd achtte hij de Filistijnen zo weinig, dat hij niet schroomde naar Gaza te gaan, en daar in een openbare herberg thuis te liggen. Zodra de overheid kennis daarvan had, stelde zij wachten aan de poorten om hem het vluchten te beletten. Simson dit vernomen hebbende, stond ter middernacht op, rukte de poortdeuren open, legde ze met haar hengsels en grendels op zijn schouderen, en droeg ze op een berg bij Hebron. Maar in plaats van zoveel gunsten, die hij van God genoot te erkennen, en de heilige wetten, welke Deze aan zijn voorouderen gegeven had, te onderhouden, gaf hij zich aan de ongeregelde zeden der uitheemsen over, en was alzo zelf de oorzaak van al zijn rampen; want hij werd verliefd op een Filistijnse hoer, geheten: Delila. Zodra de voornaamste van dat volk dit wisten, kwamen zij deze vrouw bezoeken, en verkregen door grote beloften van haar, dat zij zou trachten van hem te weten te komen, waarin de wonderdadige sterkte, die hem zo onverwinnelijk maakte, eigenlijk bestond. Delila, om te doen wat zij begeerden, gebruikte onder de goede sier al de liefkozingen en vleierijen, waarvan zulk slag van vrouwen zich weet te bedienen om liefde te verwekken; en terwijl zij tot hem met bewondering van zijn grote daden sprak, nam zij daaruit aanleiding om hem te vragen, vanwaar die bijster grote sterkte ontstond. Hij kon wel begrijpen met wat oogmerk zij hem zulk een vraag deed, en antwoordde daarom, om haar te bedriegen, in plaats dat zij hem bedroog, dat indien men hem met zeven wijngaardranken bond, hij niet sterker zou zijn dan een ander. Zij, dit gelovende, verhaalde het aan de overheid, en deze zond enig krijgsvolk, hetwelk, nadat hij door de wijn bevangen was, hem zo bond als gezegd is. Delila wekte hem toen op, zeggende dat er waren, die hem te lijf wilden. Maar hij stond op, verbrak zijn banden, en maakte zich vaardig om hun weerstand te bieden. Daarop verweet zij hem, dat hij haar zo weinig vertrouwde, dat hij weigerde haar een zaak te zeggen, welke zij zo gaarne wilde weten, even alsof zij niet getrouw genoeg was om een geheim te bewaren, dat van zulk een groot belang voor hem was. Hij antwoordde, dat als men hem met zeven touwen bond, hij dan krachteloos zou zijn. Zij nam er een Proef van, en bevond dat hij haar andermaal bedrogen had. Zij liet niet af hem lastig te vallen, en hij bedroog haar ten derden male, zeggende, dat men zijn haar met garen doorvlechten moest. Maar eindelijk hield zij zo sterk bij hem aan, en smeekte hem op zo velerlei wijzen, dat hij; haar behagen willende, en zijn ongeluk niet kunnende ontgaan, tot haar zei: "Het is waar, dat het God beliefd heeft een gans bijzondere zorg voor mij te dragen, en gelijk het door een bestiering Zijner voorzienigheid geweest is dat ik ter wereld gekomen ben, zo is het ook door zijn bevel dat ik mijn haar laat wassen, want Hij heeft mij verboden het af te snijden, en het is daarin dat al mijn sterkte bestaat." Deze goddeloze vrouw had hem deze bekentenis zodra niet afgeperst, of zij schoor hem, terwijl hij sliep, zijn haar af, en leverde hem over aan de Filistijnen, welke hij nu niet langer weerstaan kon. Zij groeven hem de ogen uit, bonden hem, en voerden hem weg. Enige tijd daarna, toen de groten en voornaamste van dat volk op een feestdag een groot gastmaal hielden in een zeer ruime plaats, welker dak maar op twee zuilen steunde, deden zij Simson halen om hun tot een vermakelijk schouwspel te verstrekken. Zijn haar was toen weer gegroeid, en deze kloekmoedige man, het als de grootste van alle rampen aanmerkende dus smadelijk bejegend te worden en zich niet te kunnen wreken, veinsde nog heel zwak te zijn, en verzocht aan degene, die hem bij de hand leidde, dat hij hem bij de pilaren brengen zou om er tegen te leunen. Dit geschiedde; en toen hij er bij gekomen was, schudde hij dezelve met zulk een kracht dat hij ze omver haalde, waardoor het dak van het grote gebouw instortte. Dit kostte drieduizend mensen het leven, en hijzelf sneuvelde evenzo onder de bouwval. Dusdanig was het einde van Simson, die het volk Israëls twintig jaren regeerde. Nooit is er iemand hem gelijk geweest, zo in kloekmoedigheid, als in die bovennatuurlijke kracht, welke in het laatste ogenblik zijns levens zo dodelijk voor zijn

vijanden was. Dat hij zich dus door een vrouw liet bedriegen, was een gevolg der menselijke zwakheid, die aan dergelijke misslagen onderhevig maakt; voor het overige kan men zich niet genoeg over hem verwonderen. Zijn vrienden kwamen zijn lijk weghalen, en begroeven het te Zora in het graf van zijn voorouderen.

HOOFDSTUK 11

Historie van Ruth, huisvrouw van Boaz, overgrootvader van David. Geboorte van Samuël. De Filistijnen overwinnen de Israëlieten, en nemen de Ark des verbonds weg. De zonen van Eli, de hogepriester in de strijd gedood.

213 Na Simsons dood regeerde Eli de Hogepriester het volk Israëls, (Ruth 1) en daar was in zijn tijd een grote hongersnood. Elimelech, een inwoner der stad Bethlehem, in de stam van Juda, onmachtig om in die duurte te kunnen bestaan, begaf zich met zijn huisvrouw Naomi, en zijn twee zonen Chiljon en Machlon naar het land der Moabieten, waar alles hem naar wens gaande, huwelijkte hij zijn oudsten zoon uit aan een dochter genaamd Orpa, en de jongsten aan een andere, geheten Ruth. Tien jaren daarna stierven de vader en de zonen. Naomi, vol van droefheid, besloot weer naar haar land te keren, hetwelk toen in beter staat was dan toen zij het verliet. Haar twee schoondochters wilden haar volgen; maar omdat zij die te lief had om toe te laten, dat ze aan haar ongeluk deel zouden hebben, verzocht zij deze achter te blijven, en bad God dat Hij haar meer geluk in een tweede huwelijk wilde toevoegen, dan zij in haar eerste gehad hadden. Orpa willigde haar begeerte in; maar de grote genegenheid, welke Ruth haar toedroeg, maakte dat deze haar niet verlaten, of zich in tegenspoed van haar verwijderen kon. Alzo gingen zij dan naar Bethlehem waar Boaz, die een neef van Elimelech was, haar, gelijk wij in het vervolg zullen zien, met veel vriendschap ontving; en Naomi zei tot degenen, die haar bij haar naam noemden: »Gij moogt mij liever Mara heten, hetwelk droefheid betekent, dan Naomi, hetwelk zoveel is als geluk." De tijd van de oogst gekomen zijnde, (Ruth 2) ging Ruth, met verlof van haar schoonmoeder, om korenaren op te lezen tot haar onderhoud, en kwam bij geval op een akker, die Boaz toebehoorde. Deze kwam er kort daarna, en vroeg zijn arbeiders, wie die jonge vrouw was; deze zeiden het hem, en gaven hem alles, wat zij van haar wisten, te kennen, zoals zij het van haar zelf gehoord hadden. Boaz prees de liefde, die zij haar schoonmoeder en der nagedachtenis van haar man toedroeg, en haar veel geluk wensende, beval hij dat men haar zou toelaten niet alleen nalezing te doen, maar ook mede te nemen hetgeen zij wilde; en dat men haar daarenboven te eten en te drinken zou geven gelijk de maaiers. Maar Ruth bewaarde de spijze voor haar schoonmoeder, en bracht haar die tegen de avond met hetgeen zij opgezameld had. Naomi had haar desgelijks een gedeelte bewaard van hetgeen haar geburen haar ter middagmaal gebracht hadden; en als Ruth haar wedervaren aan haar verhaald had, zei Naomi tot haar dat Boaz haar in maagschap bestond, en zulk een goed man was, dat hij, gelijk men hopen mocht, zorg voor haar dragen zou. Daarna ging Ruth weer in het veld om korenaren op te zamelen. (Ruth 3) Enige dagen nadat de gerst geheel uitgedorst was, kwam Boaz op zijn landhoeve, en sliep op zijn dorsvloer. Naomi dit vernomen hebbende, oordeelde dat het haar voordelig zou kunnen wezen, indien Ruth aan zijn voeten ging slapen, en beval haar tot die einde alles te doen, wat zij zou kunnen. Ruth durfde haar niet ongehoorzaam zijn, en legde zich daarop zacht aan Boaz voeten. Hij werd zulks niet terstond gewaar, omdat hij vast in slaap was; maar ter middernacht ontwakende, voelde hij dat er

iemand aan zijn voeten lag, en vraagde wie het was. Ruth antwoordde: "Ik ben Ruth, uw dienaresse; en ik bid u, mij toe te laten dat ik hier ruste."
Hij vroeg niet meer, en liet haar slapen; maar ‘s morgens bijtijds wekte hij haar op, eer zijn volk nog opgestaan was, en zei haar dat zij zoveel gerst mocht meenemen, als zij begeerde, en voorts weer naar haar schoonmoeder moest keren, eer iemand gewaar werd dat zij die nacht daar zo dicht bij hem doorgebracht had, doordien men voorzichtig alle praterij moest vermijden, voornamelijk in een zaak van zulk een belang; waarbij hij voegde: "Ik raad u degene, die u nader bestaat dan ik, te verzoeken of hij u ter vrouw wil nemen; en zo hij er in bewilligt, moogt gij hem trouwen; maar zo niet, dan zal ik een huwelijk met u aangaan, gelijk de wet mij verplicht." Ruth verhaalde dit gesprek aan haar schoonmoeder, en zij kregen toen beiden vaste hoop dat Boaz haar niet verlaten zou. Tegen de middag kwam hij in de stad deed de overheid bijeen komen, en ontbood Ruth nevens haar bloedverwant, tot welke hij zei: "Bezit gij het landgoed van Elimelech en zijn zonen niet?" "Ja, " antwoordde hij, "ik bezit het uit kracht van het recht dat de wet mij geeft, als zijnde zijn naaste bloedvriend." "Het is niet genoeg, " hernam Boaz, "een gedeelte van de wet na te komen, maar men moet die in haar geheel volbrengen; indien gij derhalve het goed wilt behouden, dan moet gij deze weduwe van Machlon, welke gij hier tegenwoordig ziet, trouwen." Hierop antwoordde deze man, dat hij, reeds getrouwd zijnde, en kinderen hebbende, liever het goed en de vrouw aan hem wilde afstaan. Boaz nam de overheid tot getuigen van die verklaring, en zei tegen Ruth dat zij die bloedvriend een van zijn schoenen zou uittrekken, en er hem een slag mee op de wang geven, gelijk de wet beval. Zij deed zulks, en trouwde toen met Boaz.
Na verloop van een jaar bracht zij een zoon ter wereld, welke Naomi opvoedde, en hem Obed noemde, hopende dat hij haar tot een steun in haar ouderdom zou strekken, want Obed betekent in het Hebreeuws bijstand. Deze Obed was de vader van Isaï, vader van de Koning David, wiens kinderen tot in het eenentwintigste geslacht het Joodse volk geregeerd hebben.
Ik heb mij genoodzaakt geacht deze geschiedenis te verhalen, om aan te tonen dat God de zodanigen, als het Hem belieft, tot de oppermacht verheft, gelijk men aan de persoon van David gezien heeft, die uit dit geslacht zijn oorsprong had. De zaken der Hebreeën waren toen in een slechten staat, (1 Sam. 2) en zij raakten met de Filistijnen in oorlog door het volgende toeval. Hofni en Pinehas, zonen van de Hogepriester Eli, waren niet minder onbeleefd tegen de mensen, dan verwaand tegen God; en daar was geen ongerechtigheid die zij niet begingen: want zij vergenoegden zich niet met datgene te ontvangen wat hun toekwam, maar namen ook, wat hun niet toebehoorde; zij verleidden de vrouwen, die uit godsdienstigheid in de Tempel kwamen, door geschenken of belaagden haar kuisheid door geweld, en pleegden alzo een openbare tirannie. Deze menigvuldige misdaden maakten hen gehaat bij het volk, en zelfs bij hun vader. En omdat God hem zowel als Samuël, die toen nog maar een kind was, had bekend gemaakt, dat zij zijn rechtvaardige wraak niet ontkomen zouden, zo verwachtte hij alle uren de voltrekking daarvan, en beweende hen reeds als gestorven. Maar aleer ik verhaal hoe zij, en al de Israëlieten om hunnentwille, gestraft werden, zal ik van dit kind spreken, hetwelk naderhand een groot Profeet werd.

214 Elkana, die uit de stam van Levi was, (1 Sam. 1) en te Rama in de stam van Efraïm woonde, had twee vrouwen, te weten Hanna en Peninna: bij de laatste had hij kinderen gekregen, maar niet bij Hanna, welke hij zeer beminde. Eens dat hij met zijn huisgezin te Silo was, waar de heilige Tabernakel stond, gebeurde het dat Hanna, Peninna's kinderen bij hun moeder aan tafel gezeten ziende, terwijl Elkana de spijze, die van de offerande overgeschoten was, onder hen en zijn twee vrouwen uitdeelde, dat zij zo van droefheid, omdat zij onvruchtbaar was, overvallen werd, dat de tranen haar langs de wangen biggelden, en haar man te vergeefs zijn best deed om haar te troosten. Zij ging daarna in de Tabernakel, bad God vurig haar een blijde moeder te willen maken, en deed een gelofte dat, indien Hij haar een zoon gaf,

zij die aan zijn dienst zou wijden. Omdat zij niet afliet steeds hetzelfde te bidden, meende Eli, de Opperpriester, die voor de Tabernakel gezeten was. dat zij te veel wijn gedronken had, en beval haar weg te gaan. Zij antwoordde hem dat zij nooit anders dan water dronk; maar dat zij uit droefheid, omdat ze kinderloos was, God gebeden had haar kinderen te willen verlenen. Hierop zei Eli tot haar, dat zij zich niet moest bedroeven, omdat God haar een zoon geven zou. Met die hoop kwam zij weer bij haar man, en at met blijdschap; en weer naar hun land kerende, werd zij zwanger, en baarde een zoon, die zij Samuël noemde, hetwelk zoveel is als van God gebeden. Zij kwamen daarna weer te Silo, om door offeranden dankzegging te doen, en tienden te betalen. Hanna, om haar gelofte te volbrengen, wijdde het kind Gode toe, en leverde het over in handen van Eli; daarom liet men zijn haar groeien; hij dronk niets dan water, en werd in de Tempel opgevoed. Sedert kreeg Elkana bij Hanna nog andere zonen, en drie dochters.

215 Toen Samuël twaalf jaren oud was, (1 Sam. 3) begon hij te profeteren; want op een nacht, terwijl hij sliep, riep God hem bij zijn naam. Hij meende dat het Eli was, die hem geroepen had, en ging terstond naar hem toe; maar deze zei dat hij geen gedachte had gehad om hem te roepen.
Hetzelfde gebeurde tot driemaal achtereen. Eli, toen wel begrijpende wat het zijn mocht, zei tot hem: "Mijn zoon, ik heb u deze reis zo min geroepen als de vorige; maar het is God, die u geroepen heeft. Antwoord derhalve dat gij gereed zijt Hem te gehoorzamen." God riep daarna Samuël nog eens, en hij antwoordde: "Zie hier ben ik, Heer, wat belieft u dat ik doe? ik ben gereed u te gehoorzamen" Daarop sprak God hem alzo aan "Weet dat de Israëlieten een zeer zware ramp zal treffen; dat Eli’s twee zonen op één dag sterven zullen; en dat het Hogepriesterschap uit zijn geslacht in dat van Eleazar zal overgaan, omdat hij mijn vloek op zijn kinderen gehaald heeft, door hun meer liefde toe te dragen dan Mij."
De vreze, welke Samuël had dat hij Eli door het vertellen van dit orakel bedroeven zou, maakte dat hij niet besluiten kon zulks te doen; maar Eli drong er hem toe; en deze ongelukkige vader twijfelde toen niet aan het verlies van zijn kinderen. Ondertussen wies Samuël meer en meer op in genade, en alles, wat hij profeteerde, kwam ook zo te gebeuren.

216 Kort daarna togen de Filistijnen te velde om de Israëlieten te bestrijden, (1 Sam. 4) zich legerende dicht bij de stad Afek en omdat niemand hun tegenstond, kwamen zij nog nader.
Eindelijk kwam het tot een gevecht, waarin de Israëlieten overwonnen werden; en na omtrent vierduizend mannen verloren te hebben, weken zij in wanorde weer naar hun leger. Hun vreze van ten enenmale verslagen te zullen worden, was zo groot, dat zij enigen naar de Raad en de Hogepriester afzonden, om te verzoeken dat men hun de Ark des verbonds wilde toezenden, alzo zij niet twijfelden, of zij zouden met die bijstand de overwinning verkrijgen; niet bedenkende dat God, die het vonnis hun straf uitgesproken had, machtiger was dan de Ark, welke men niet eerde, en die ook geen eerbiedigheid verdiende, dan alleen om Gods wille. Men zond dan de Ark naar het leger, vergezeld van de twee zonen van Eli, van welke Pinehas reeds het priesterambt bediende, ter oorzaak van de hoge ouderdom zijns vaders, die hierover tot zijn zonen zei, dat indien het gebeurde, dat ze genomen werd, en zij zo lafhartig waren, dat zij zulk een verlies nog overleefden, zij nooit onder zijn ogen behoefden te komen. De aankomst van de Ark verwekte zulk een vreugde onder de Israëlieten, dat zij zich reeds overwinnaars geloofden te zijn; en de Filistijnen werden er met schrik door bevangen. Maar beiden werden zij hierin bedrogen; het verlies, dat de Filistijnen vreesden, trof hun vijanden, en het vertrouwen, hetwelk de Israëlieten op de Ark gesteld hadden, was ijdel; want met de eersten aanval werden zij op de vlucht geslagen, verliezende dertigduizend mannen, onder welke ook de twee zonen van Eli waren, en de Ark zelf viel in de macht der Filistijnen.

HOOFDSTUK 12
Eli de Hogepriester sterft van droefheid over het verlies der Ark. Dood van Pinehas huisvrouw en geboorte van Ikabod.

217 Een man uit de stam van Benjamin, (1 Sam. 4) die ter nauwernood aan de slag ontkomen was, bracht te Silo de tijding van deze grote nederlaag, en het verlies der Ark. Op staande voet weergalmde alles van gekrijt en geklag; en de Hogepriester Eli, aan de stadspoort op een hoge stoel gezeten, dit gerucht horende, kon lichtelijk daaruit besluiten dat er enig groot ongeluk gebeurd was. Daarom deed hij die man halen, en vernam van hem het verlies in de veldslag, en de dood van zijn twee zonen, met een onverslagen gemoed, doordien God hem er op voorbereid had, en dat de vooruitgeziene onheilen veel minder treffen, dan die, welke onverwachts komen. Maar toen hij hoorde dat de Ark zelf door de vijanden genomen was, vervulde dit onvoorzien onheil hem met zulk een droefheid, dat hij van zijn stoel neerviel, en de geest gaf in de ouderdom van achtennegentig jaren, nadat hij het volk veertig jaren geregeerd had. Pinehas huisvrouw, die zwanger was, werd zo ontsteld door de dood haars mans, dat zij ook stierf, brengende met de zeven maanden een zoon ter wereld, die in het leven bleef, en Ikabod genoemd werd, betekenende schande en oneer, ter oorzaak van de smaad, die de kinderen Israëls op die noodlottige dag geleden hadden. Eli, van wien wij gesproken hebben, was de eerste der nakomelingen van Ithamar, de tweeden zoon van Aäron, die het Hogepriesterdom bediende; want te voren was het altoos gebleven en overgegaan van vader tot zoon in het geslacht van Eleazar, die het aan Pinehas nagelaten had, van wien het op Abiëzer, vervolgens op Bochi, en van deze op Ozi was gekomen, op wien Eli gevolgd was, in wiens geslacht het bleef tot de tijd van Salomo, toen het weer in dat van Eleazar terugkeerde.

ZESDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

De Ark des verbonds veroorzaakt onder de Filistijnen, die haar genomen hadden, zulke zware plagen, dat zij genoodzaakt worden haar terug te zenden.

218 Nadat de Filistijnen de Israëlieten overwonnen, (1 Sam. 5) en de Ark des verbonds genomen hadden, voerden zij haar in triomf naar de stad Asdod, en brachten ze in de tempel van hun God Dagon, met de anderen buit, welke zij aan hem offerden. Des anderen daags ‘s morgens, toen zij kwamen om deze afgod ere te bewijzen, zagen zij met geen minder verdriet dan verbaasdheid, dat zijn beeld van het voetstuk, waarop het stond, was neergevallen, liggende voor de Ark ter aarde. Zij stelden het wel weer op zijn plaats; maar ditzelfde gebeurde verscheidene reizen, en zij vonden telkens dat beeld voor de Ark neergevallen, als om haar te aanbidden. Maar God vergenoegde zich niet met hen in die verslagenheid te zien, maar bezocht de stad en het ganse land met zulk een scherpen rodeloop, dat ze de mensen het ingewand doorknaagde, en zij met onlijdelijke smarten stierven. Voorts werd het gehele land met muizen vervuld, die alles afaten, en noch het koren, noch enige andere vruchten verschoonden. De ingezetenen van Asdod, zich tot zulken ellendigen staat gebracht ziende, bemerkten eindelijk dat het de Ark was, die hun overwinning zo dodelijk maakte. Om zich derhalve van die rampen te bevrijden, verzochten zij aan die van Askelon, te willen toestaan; dat men de Ark in hun stad bracht. Deze bewilligden gaarne hierin; maar zodra was zij er niet gekomen, of die inwoners werden met dezelfde kwalen geslagen, zodat zij overal Gods verbolgenheid tegen degenen, die niet waardig waren haar te ontvangen, met zich bracht. De Askelonieten, om van dit euvel ontslagen te wezen, zonden de Ark naar een andere stad, maar daar kon ze ook niet blijven, omdat zij er geen minder kwaad veroorzaakte dan in de andere plaatsen. Dus kwam ze in vijf verscheidene steden van Palestina, en vorderde van elk, als een soort van tol, de straffe, welke zij verdienden door de kerkroof, die door het houden van iets, dat Gode toegewijd was, begaan werd. Dit volk, bezwaard door al deze rampen (1 Sam. 6) en anderen door hun voorbeeld geleerd, voor hetzelfde ongeluk vrezende, oordeelden dat de beste weg, die zij konden inslaan was, de Ark niet langer te houden, en de voornaamste uit de steden Gath, Ekron, Askelon, Gaza, en Asdod vergaderden te samen om te overleggen, op wat wijze men zich daarin gedragen moest. Sommigen stelden voor om dezelve de Israëlieten weer toe te zenden, nademaal God degenen, die haar in hun steden ontvangen hadden met zoveel gesels kwelde, om zijn gramschap over het nemen daarvan te tonen, en er wrake over te oefenen. Ettelijken waren van een ander gevoelen, zeggende, dat men die plagen niet aan het nemen der Ark had toe te schrijven, omdat, indien zij van zulk een grote kracht geweest, of zo door God bemind ware, Hij haar niet in hun handen zou hebben laten vallen, omdat zij van een verschillenden godsdienst waren. Maar dat men deze rampen met geduld moest verdragen, en ze alleen aan de natuur toeschrijven, die door de wisseling der tijden zodanige veranderingen in de lichamen, het aardrijk, de gewassen, en alles, waarover haar macht zich uitstrekt, voortbracht.

Anderen, die wijzer en verstandiger waren, sloegen een middenweg voor, aanradende om de Ark niet terug te zenden, en ook niet te houden; maar aan God, uit naam der vijf steden, vijf gouden beelden te offeren, om Hem te danken voor de genade, welke Hij hun bewezen had, door hen van die ijselijke kwaal, waartegen de menselijke geneesmiddelen niets hadden kunnen doen, te verlossen; en Hem ook een offerande aan te bieden van vijf gouden muizen, van fatsoen als die, welke hun land verwoest hadden; en alles gezamenlijk in een kistje gedaan zijnde, in de Ark te leggen; die alsdan op een nieuwen wagen te zetten, voor welke men twee koeien, die eerst gekalfd hadden, zou inspannen, en de kalveren ondertussen op te sluiten, opdat de koeien daardoor niet mochten verhinderd worden, maar zich te meer spoeden, om te eerder weer bij haar jongen te komen; voorts dat men de koeien dus voor de wagen gespannen, op een kruisweg zou brengen, en zodanig een weg laten inslaan, als zijzelf wilden; en indien zij van zelf de weg naar de Israëlieten kozen, dat men dan reden zou hebben om te denken, dat de Ark de oorzaak van al hun onheilen was geweest; maar indien ze een anderen weg insloegen,

men dan bemerken zou dat er in de Ark geen kracht geweest was. Ieder keurde deze raad goed, en men voerde hem aanstonds uit. Nadat dan alles alzo vervaardigd was, bracht men de wagen met de koeien daarvoor op het midden van een kruisweg.

HOOFDSTUK 2
Blijdschap der Israëlieten over do wederkomst der Ark. Samuël vermaant hen om hun vrijheid te herwinnen. Wonderdadige overwinning door hen op de Filistijnen behaald, welke zij verder beoorlogen.

219 De koeien gingen toen de weg op naar de Israëlieten, (1 Sam. 6) even alsof men haar derwaarts gemend had; en de voornaamste der Filistijnen volgden, om te zien waar zij zouden staan blijven. Toen zij aan een vlek van de stam Juda, genaamd Bethsemes, gekomen waren, stonden zij stil, schoon er een fraaie en grote vlakte voor haar lag. Het was toen in de tijd des oogstes, en elk was bezig met zijn koren in te zamelen; maar zodra de inwoners van het vlek de Ark gewaar werden, deed hun blijdschap hen alles verlaten, om naar de wagen toe te lopen. Zij namen de Ark en het kistje, zetten die op een steen, offerden de koeien en de wagen Gode ten brandoffer, en betoonden door openbare gastmalen hun vreugde, van hetwelk de Filistijnen, zo even gemeld, aanschouwers waren en de tijding daarvan aan de anderen brachten. Maar deze Bethsemieten ondervonden de gevolgen van Gods gramschap; want zeventig van hen stierven, omdat zij, geen priesters zijnde, de Ark hadden durven aanraken; en de droefheid daarover was te groter, doordien deze dood geen tol was, die zij aan de natuur betaalden, maar een straffe, welke zij ontvingen. Alzo bemerkende dat zij niet waardig waren, zulk een heilig en kostelijk pand bij zich te houden, deden zij aan al de stammen weten, dat de Filistijnen de Ark weder gezonden hadden. Daarop werd bevel gegeven haar naar Kirjath-Jearim, een stad dicht bij Bethsemes, te brengen.

Men zette ze op bij een Leviet genaamd Abinadab, die wegens zijn godvruchtigheid vermaard was, omdat men oordeelde dat het huis van zulk een geëerd man een geschikte plaats was om haar te ontvangen. Deze heilige man beval de zorg daarvoor aan zijn zonen, die er twintig jaren lang met de grootste vlijt op pasten; want zolang bleef ze te Kirjath-Jearim, nadat zij vier maanden bij de Filistijnen was geweest. 220 Gedurende die twintig jaren dat de Ark te Kirjath-Jearim bleef, (1 Sam. 7) leefden de Israëlieten godsdienstig en offerden Gode zeer ijverig offeranden en gebeden.

Dus oordeelde de Profeet Samuël dat het toen de geschikte tijd was, om hun vrijheid weer te bekomen, en mede de vruchten daarvan te genieten: en om zich enigszins naar hen te schikken, sprak hij hen alzo aan "Nademaal onze vijanden niet ophouden ons te onderdrukken, en daar God betoont dat Hij ons gunstig is, zo is het niet genoeg, gebeden voor onze vrijheid op te zenden, maar men moet alles bestaan om die weer te krijgen. Doch, ziet toe dat gijlieden door de verdorvenheid uwer zeden u haar niet onwaardig maakt; maar hebt de gerechtigheid lief, haat de zonde, en bekeert u tot God met zulk een zuiverheid van gemoed, dat niets u voortaan belette, Hem de ere te geven, die gij Hem schuldig zijt. Indien gijlieden u dus gedraagt, dan is er geen geluk, dat gij u niet moogt voorstellen; want gij zult u zelf van de dienstbaarheid bevrijden, en over uw vijanden zegepralen, omdat het door God alleen is, en niet door de sterkte, dapperheid, en menigte der strijdenden, dat men die voordelen erlangen kan; en dat Hij die niet geeft, dan aan de vroomheid en gerechtigheid. Stelt dan al uw vertrouwen op Hem, en ik beloof u dat Hij uw hoop niet bedriegen zal."

Deze woorden moedigden het volk zo aan, dat zij hun blijdschap door hun gejuich betoonden, zeggende dat zij gereed waren te doen hetgeen God hun beval. Thans gelastte Samuël hen bijeen te komen in de stad genaamd Mizpa, dat is, zichtbaar. Daar schepten zij water, offerden Gode offeranden, vastten een ganse dag, en deden openlijk gebeden. De Filistijnen van deze bijeenkomst verwittigd, kwamen terstond met een machtig heer aanrukken, menende hen daar

te overrompelen, en gemakkelijk in stukken te houwen. De Israëlieten door de grootheid van dit gevaar verschrikt, namen hun toevlucht tot Samuël, en zeiden hem, dat zij schroomden tegen zulke machtige vijanden ten strijde te gaan: dat het wel waar was dat zij daar vergaderd waren, om gebeden en offeranden te doen, en zich met ede tot het aangaan van een oorlog te verbinden; maar dat, aangezien de Filistijnen hen op de hals vielen, eer zij tijd hadden om de wapenen op te nemen, en zich tot het afweren van deze aanval te bereiden, hun gans geen hoop overig was, zo niet God, door hun gebeden bewogen, zich stellig hun beschermer verklaarde. De Profeet vermaande hen niets te vrezen, en verzekerde hun Gods bijstand: vervolgens offerde hij Hem uit de naam van het ganse volk een zooglam, en bad Hem degenen, die op Hem alleen vertrouwden, niet te verlaten, of te gedogen dat zij in de macht hunner vijanden vervielen. Dit slachtoffer was Gode zo aangenaam, dat Hij beloofde voor hen te zullen strijden, en hun de overwinning te geven. Eer de offerande volbracht, en geheel door het heilig vuur verteerd was, waren de Filistijnen reeds uit hun leger getrokken om de strijd te beginnen; en omdat zij de Israëlieten verrast hadden, zonder hun tijd te geven om zich in staat van tegenweer te stellen, twijfelden zij niet aan een goeden uitslag; maar deze was zodanig, dat zij het niet zouden hebben kunnen geloven, indien men het hun voorzegd had. Want door een betoning van Gods almachtigheid, voelden zij de aarde zo onder hun voeten beven, dat zij nauwelijks overeind konden blijven staan; ja op sommige plaatsen zagen zij deze zich openen, en degenen die er op stonden, verzwelgen. Voorts kwam er een vreselijke donder, van zulke brandende bliksemen vergezeld, dat hun gezicht daardoor verblind, en hun handen verzengd werden, en zij hun geweer niet langer konden houden.
Aldus waren zij genoodzaakt hun wapenen neer te werpen, en hun behoudenis in de vlucht te zoeken. De Israëlieten versloegen daarop een groot getal van hen, en jaagden hen na tot aan een plaats genaamd Chore, waar Samuël een steen deed zetten, tot een teken zijner overwinning, noemende die de Sterke, tot een blijk dat het volk al hun kracht in die vermaarden strijd aan God alleen verschuldigd was. Dit buitengewoon geval vervulde de Filistijnen met zulk een schrik, dat zij de Israëlieten niet meer durfden aangrijpen; en de koenheid, welke zij te voren betoond hadden, ging door een zonderlinge verandering nu in het hart der overwinnaren over. Samuël zette derhalve de oorlog tegen hen voort, versloeg velen van hen in verscheidene gevechten, bedwong hun hoogmoed, en herwon het land tussen de steden Gath en Ekron, dat zij van de Israëlieten, die gedurende deze oorlog met de Kanaänieten in vrede leefden, door de wapenen veroverd hadden.

HOOFDSTUK 3
Samuël laat de regering aan zijn zonen over, die zich aan allerlei ondeugden overgeven.

221 Nadat Samuël de zaken zijns volks zo heerlijk hersteld had, koos hij enige steden uit, om alle geschillen daar te beslechten, gaande zelf tweemaal ‘s jaars derwaarts om rechtsdag te houden. En omdat hem niets meer ter harte ging, dan de Staat, volgens de wetten, welke hij van God ontvangen had, te besturen, onderhield hij dit een langen tijd. Maar zijn ouderdom hem eindelijk onbekwaam makende om die arbeid te verrichten, gaf hij de regering over aan zijn zonen, welker oudste Joël, en de jongste Abia geheten was. Hij beval de een te Bethel, (1 Sam. 8) en de anderen te Bersséba te blijven, om elk over een gedeelte des volks rechter te zijn. Maar de ondervinding toonde toen dat de kinderen niet altoos naar hun vaders aarden; maar dat soms kwade mensen brave, en vromen daarentegen kwade kinderen voorttelen. Want deze, in plaats van in huns vaders voetstappen te wandelen, sloegen een geheel omgekeerde weg in;

invoege dat zij geschenken namen, het recht schandelijk verkochten, de heilige wetten met voeten traden, zich in allerlei wellusten dompelden, zonder enige vrees dat zij God vertoornen, en hun vader, die zo hartelijk wenste dat zij zich wel van hun plicht mochten kwijten, mishagen zouden.

HOOFDSTUK 4

De Israëlieten, het kwaad gedrag van Samuëls zonen niet kunnende gedogen, dringen er bij hem op aan om hun een Koning te geven. Dit verzoek veroorzaakt hem een groot verdriet; God vertroost hem, en beveelt hem hun begeerte te voldoen.

222 De Israëlieten, ziende dat de orde, die Samuël zo wijslijk had ingesteld, door de ongeregeldheid en ondeugden van zijn kinderen ganselijk om ver geworpen was, begaven zich naar hem toe in de stad Rama, waar hij woonde, brachten hem de grote onwelvoegelijkheid van zijn zonen onder ‘t oog, en baden hem, dat naardien zijn ouderdom hem niet langer toeliet te regeren, hij hun een koning wilde geven, om hen te besturen, en de overlast, die zij van de Filistijnen leden, te wreken. Dit gesprek trof de Profeet zeer gevoelig, doordien hij, de gerechtigheid ten hoogste beminnende, van het koningschap geen liefhebber was, en zich vast verbeeldde dat een regering, die door de voornaamste des volks geleid wordt, de beste en gelukkigste van alle was. Zijn droefheid ging zoverre, dat hem de lust tot eten, drinken, en slapen verging. Zijn geest door verscheidene gedachten zo ontroerd zijnde, dat hij de ganse nacht slapeloos doorbracht, verscheen God hem om hem te troosten, en zei tot hem: "Het verzoek, dat dit volk u gedaan heeft, beledigt u zo veel niet als Mij, omdat zij daardoor tonen dat ze Mij niet langer tot Koning willen hebben: en het is nu niet eerst dat zij dus gezind zijn: zij kregen die gedachten al, zodra Ik hen uit Egypte geleid had. Het zal hun berouwen, maar al te laat, wanneer hun euvel onherstelbaar zal zijn, en zijzelf zich hun ondankbaarheid tegen Mij en u zullen beklagen. Ondertussen beveel Ik u nu, dat gij hun degene, die Ik u zal tonen, tot Koning geven zult, na hen alvorens omtrent de onheilen, die hun staan te overkomen, gewaarschuwd, en gezegd te hebben dat het tegen uw wil is, dat gij die verandering, welke zij zo driftig begeren, onder hen maakt."
De volgende dag vergaderde Samuël al het volk, en beloofde hun dat hij hun een koning geven zou, nadat hij hun eerst verklaard had, wat zij onder een Koning te lijden zouden hebben."Weet dan voor eerst", zei hij,"dat de Koningen uw zonen zullen nemen, om hen tot allerlei diensten te gebruiken; sommigen in de oorlog, hetzij tot gemene soldaten, of tot bevelhebbers, anderen om hem op te wachten, en in alles ten dienste te staan; en anderen om de landbouw waar te nemen, als slaven, welke men voor geld gekocht heeft. Dat zij ook uw dochters naar zich nemen zullen, om haar tot verschillend keukenwerk te gebruiken, evenals dienstmeiden, die uit vrees voor straf tot de arbeid gedwongen worden. Dat zij uw landerijen en vee zullen nemen, om die aan hun gesnedenen en huisdienaren te geven. En eindelijk, dat gijlieden en uw kinderen niet alleen aan de Koning, maar ook aan zijn knechten onderworpen zult zijn. Alsdan zult gij denken aan hetgeen ik u heden voorzeg, en door na berouw over uw misslag gekweld, zult gij in de droefheid uws harten om Gods bijstand smeken, opdat Hij ulieden van zulk een slavernij verlosse; maar Hij zal uw gebeden niet verhoren, maar u de straf uwer onvoorzichtigheid en ondankbaarheid laten lijden." Het volk had gans geen oren om naar de waarschuwing van de Profeet te luisteren; maar drong des te sterker op inwilliging van hun verzoek aan, omdat zij, zonder het toekomende eens in overweging te nemen, nergens aan dachten dan om een Koning te hebben, die hun heer ten strijde aanvoerde, om zich op hun vijanden te wreken. En omdat al de naburige volken onder Koningen stonden, scheen niets hun billijker te zijn, dan dier gelijk een soort van regering aan te nemen. Samuël hen zo hardnekkig ziende in hun besluit, zo dat alles, wat hij voorstelde, te vergeefs was, zei tot hen dat zij

vertrekken zouden, en dat, als het tijd was, hij hen weer zou doen bijeenkomen, om hun te verklaren wie het was, die God hun tot Koning geven wilde.

HOOFDSTUK 5

Saul over ‘t volk Israël tot koning aangesteld. Hoe hij zich genoodzaakt vond die van Jabes, welke door Nahas, koning der Ammonieten, belegerd waren, te hulp te komen.

223 Kis, een vroom man van de stam van Benjamin, had een zoon, genaamd Saul, die zo groot, zo kloek van leest, en zo verstandig en dapper van gemoed was, (1 Sam. 9) dat hij voor een ongemeen man kon doorgaan. Zijn vader, die in het aanfokken van ezels vermaak schiep, eens enige schone ezelinnen missende, beval hem met een van zijn knechten om die te gaan zoeken. Hij ging heen, en ze, zo wel in de zijnen als in de andere stammen, te vergeefs gezocht hebbende, besloot hij weer naar zijn vader te keren, die hij vreesde dat zijnenthalve zeer bekommerd zou zijn. Toen hij dicht bij Rama gekomen was, zei zijn knecht tot hem dat er in de stad een profeet woonde, die altoos de waarheid zei, en dat men derhalve hem eens moest aanspreken om te vernemen, wat van de ezelinnen geworden was. Saul antwoordde dat hij niets had om hem te geven, omdat hij al zijn geld op de reis reeds besteed had. De knecht zei, dat hij nog het vierde deel van een sikkel had, hetwelk men de profeet zou kunnen geven; want zij wisten niet dat deze nooit enig loon van iemand nam. Toen zij aan de stadspoorten gekomen waren, kwamen hun enige jonkvrouwen tegemoet, die naar de fontein gingen. Saul vraagde haar waar de profeet woonde; zij wezen het hem, en zeiden dat indien hij die wilde spreken, hij zich wat haasten moest, om bij hem te komen, eer hij aan tafel ging, omdat hij veel personen te gast genood had. Maar het was juist om deze oorzaak dat Samuël een gastmaal had aangericht; want hebbende de gehelen voorgaande dag in den gebede doorgebracht, om van God te weten, wie het was, die Hij tot Koning bestemd had, was hem van de Heere geantwoord, dat Hij hem ‘s anderen daags terzelfder ure een jonkman uit de stam van Benjamin zou toezenden. Alzo in zijn huis gezeten, verwachtte hij het uur, dat God gezegd had, om dan, als die man gekomen zou zijn, ter maaltijd te gaan. Toen Saul aankwam, openbaarde God aan Samuël dat hij het was, die Hij verkoren had. Saul groette hem, en verzocht hem te willen zeggen, waar de profeet woonde, doordien hij, een vreemdeling zijnde, zulks niet wist. Samuël antwoordde dat hij het was, en hem daarop ter maaltijd leidende, zei hij hem dat hij niet alleen de ezelinnen, welke hij zolang gezocht had, zou wedervinden; maar dat hij regeren, en alzo van allerlei goederen voorzien worden zou."Gij spot met mij," antwoordde Saul,"ik kan mij zulks geenszins voorstellen; want de stam, waaruit ik ben, is niet aanzienlijk genoeg om Koningen soort te brengen; en het geslacht mijns vaders is een van de minste van mijn stam." Toen hij in de zaal gekomen was, deed Samuël hem bij al de andere gasten, die zeventig en getal waren, aanzitten, stellende hem boven aan, met zijn knecht naast zich, en beval degenen, die de tafel dienden, Saul een koninklijk gerecht voor te dissen. Het uur van scheiden gekomen zijnde, gingen alle gasten weer naar huis; maar de Profeet behield Saul bij zich om hem ten zijnen te doen overnachten.

De volgende (1 Sam. 10) morgen wekte Samuël hem vroeg op, bracht hem buiten de stad, en beval hem zijn knecht wat vooruit te zenden, omdat hij hem alleen iets te zeggen had. Saul deed zulks, en daarop goot Samuël hem olie, welke hij in een kruik met zich genomen had, op het hoofd, omhelsde hem, en zei: "God stelt u tot Koning aan over zijn volk, om hun leed op de Filistijnen te wreken: en tot een teken dat het waar is, hetgeen ik u van zijnentwege verklaar, zult gij van hier vertrekkende drie mannen op de weg ontmoeten, die naar Bethel gaan om God te aanbidden, waarvan de eerste drie broden, de tweede een bokje, en de derde een fles wijn zal dragen; zij zullen u beleefdelijk groeten, en twee broden aanbieden, welke gij moet aannemen. Vandaar zult gij naar Rachels graf gaan, en een man zal u tegen komen, die u zeggen zal dat uw ezelinnen gevonden zijn. En wanneer gij bij de stad Gibea zult gekomen zijn, zal u een

gezelschap van profeten ontmoeten: alsdan zal God u met zijn geest vervullen, gij zult nevens hen profeteren, en allen, die het zien, zullen met verwondering zeggen: Vanwaar komt de zoon van Kis dit groot geluk? Als dit alles alzo zal geschied zijn, dan behoeft gij niet te twijfelen of God is met u; groet dan uw vader, en al uw magen, en kom te Gilgal weer bij mij, opdat wij Gode offeranden van dankzegging mogen offeren." Samuël, alzo tot Saul gesproken hebbende, liet hem gaan, en alles, wat hij hem voorzegd had, kwam zo te gebeuren. Toen hij nu weer thuis gekomen was, vraagde hem zijn bloedvriend Abner, die hij meer dan iemand anders beminde, hoe zijn reis afgelopen was. Hierop deed hij hem een verhaal van alles, uitgenomen datgene, hetwelk zijn koninklijke waardigheid betrof, waarvan hij niet tot hem wilde spreken, hetzij dat hij vreesde dat men er geen geloof aan slaan, of dat het afgunst verwekken zou; want hoewel hij zijn bloedverwant en vriend was, echter oordeelde hij dat het best zou wezen de zaak geheim te houden, nademaal de menselijke zwakheid zo groot is, dat maar weinigen bestendig in hun vriendschap zijn, en bekwaam om de voorspoed van anderen, zelfs die van hun nabestaanden en vrienden, zonder nijd aan te zien, ofschoon zij weten dat deze hun door een bijzondere genade Gods te beurt valt.

224 Thans deed Samuël het volk te Mizpa te samen komen, en sprak tot hetzelve in dezer voege: "Dit is hetgeen de Heere mij bevolen heeft ulieden van zijnentwege te zeggen: Toen gij onder het juk der Egyptenaren gedrukt waart, heb Ik u van slavernij bevrijd, en u sedert van de tirannie der naburige koningen, die u zo menigmaal overwonnen hebben, verlost. De erkentenis, die gijlieden Mij tegenwoordig voor deze weldaden betoont, is, dat gij Mij niet langer tot Koning hebben wilt. Gij wilt u niet langer laten regeren door degene, die alleen oneindig goed zijnde, alleen onder zijn bestiering u gelukkig maken kan. Gijlieden verlaat uw God, om een mens op de troon te verheffen, die de macht, welke gij hem geeft, gebruiken zal om u als beesten, volgens zijn driften en zinnelijkheid, te behandelen. Want hoe kunnen de mensen zoveel liefde jegens de mensen hebben, als Ik, wiens maaksel zij zijn?" Vervolgens liet Samuël zich alzo horen: "Nademaal gijlieden het dan zo begeert, en niet schroomt God dus te beledigen, schikt u dan volgens uw stammen en geslachten, en werpt het lot." Dit werd gedaan, en het lot viel op de stam van Benjamin. Men nam toen de namen op van al de geslachten van die stam; men deed ze in een bus, en het lot viel op dat van Matri; eindelijk wierp men het op de mannen van dat geslacht; en het lot viel op Saul. Hij was niet in de bijeenkomst, omdat hij, wetende wat er stond te geschieden, zich daar niet wilde laten vinden, ten einde het bleke dat hij door geen eerzucht gedreven was om Koning te wezen, waarin hij zeker veel bescheidenheid toonde, doordien hij, terwijl vaak anderen hun blijdschap niet kunnen verbergen, wanneer hun enig gunstig toeval, schoon maar middelmatig, bejegent, niet alleen geen vreugde liet blijken dat hij zich tot Koning over een groot volk zag aangesteld, maar zich zo verschuilde dat men hem niet vinden kon. In deze bekommering bad Samuël God dat Hij hem geliefde bekend te maken, waar Saul was; hetwelk verworven hebbende, deed hij hem halen, en het volk voorstellen. leder kon hem gemakkelijk zien, omdat hij in lengte boven alle anderen uitmuntte, en dat er in de gestalte zijns lichaams en in zijn wezen een koninklijke majesteit uitblonk.
Toen zei Samuël tot hen: "Ziet daar de man, die God ulieden tot Koning geeft; ziet hoe hij in grootte boven u allen uitsteekt, en waardig is om over u te gebieden." Daarop riep al het volk: "Leve de Koning." En Samuël beschreef alles, wat hij voorzegd had, dat hun onder de heerschappij der Koningen overkomen zou en legde dat boek in de Tabernakel, om de nakomelingen tot een getuigenis van de waarheid zijner voorzeggingen te dienen. Thans keerde hij weer naar Rama, en Saul begaf zich naar Gibea zijn geboorteplaats, waar veel deugdzame personen hem volgden, om hem de ere, welke zij hem als hun Koning schuldig waren, te bewijzen. Maar veel kwaadaardigen daarentegen dreven de spot met hem, verachtten

die nieuwen Koning, boden hem geen geschenken aan, en lieten er zich niet aan gelegen zijn om hem te behagen.

225 Een maand nadat Saul alzo tot de koninklijke waardigheid verheven was, (1 Sam. 11) verkreeg hij door de oorlog, waarin hij tegen Nahas, Koning der Ammonieten gewikkeld werd, een zeer groten naam. Deze vorst, die de Israëlieten, welke aan geen zijde van de Jordaan woonden, al te voren groot kwaad gedaan had, was toen met een machtig heer in hun land gevallen, en had hun steden bemachtigd. Om hun alle hoop op een opstand te benemen, had hij hun allen, hetzij dat hij hen had gevangen genomen, of dat zij zich vrijwillig aan hem overgegeven hadden, het rechteroog doen uitsteken; en omdat zij in het vechten met hun schilden het linkeroog bedekten, konden zij in die staat zich niet meer van hun geweer bedienen, en waren alzo onbekwaam om krijg te voeren. Nadat hij alzo de Israëlieten aan geen zijde van de Jordaan behandeld had, trok hij met zijn heer naar het landschap Gilead, legerde zich dicht bij Jabes, de hoofdstad daarvan, en deed de ingezetenen aanzeggen, dat zij zich zouden hebben over te geven op voorwaarde dat men hun het rechteroog zou uitsteken gelijk al de anderen, of dat hij, zo zij zulks weigerden, niet één van hen het leven schenken, en hun stad ingenomen hebbende, die ten enenmale verdelgen zou; dat het derhalve in hun keus stond, of een klein gedeelte van hun lichaam, of het geheel te verliezen. Deze voorslag verschrikte de inwoners in dier voege, dat zij, niet wetende wat te besluiten, die vorst verzochten dat hij hun zeven dagen tijd wilde geven, om bijstand van hun landgenoten te verzoeken, belovende dat zo zij die niet verkregen, zij zich op zodanige voorwaarden, als het hem beliefde, zouden overgeven. Nahas stond hun dit verzoek toe, zozeer verachtte hij de Israëlieten; en daarop zonden zij enigen naar alle steden om hun de uitersten nood, waartoe zij gebracht waren, bekend te maken. Deze tijding verbaasde en bedroefde hen zodanig, dat zij, in plaats van zich in staat te stellen om de hun te hulp te komen, zich ophielden om hun ongeluk te beklagen; en de inwoners van Gibea, waar Saul woonde, waren niet minder ontsteld dan de anderen. Deze nieuwe Koning was toen op het veld met de landbouw bezig; en hen bij zijn wederkomst in zulk een grote verslagenheid vindende, had hij er niet zodra de oorzaak van verstaan, of door een Goddelijken geest gedreven, zond hij deze afgezondenen, van welke hij slechts enigen bij zich behield om hem tot wegwijzers te dienen, weer terug, om die van Jabes te verzekeren dat hij hun binnen drie dagen zou te hulp komen, en de vijanden verslaan eer de zon opging, opdat wanneer deze de wereld met haar stralen bescheen, zij de Ammonieten vernederd en hen van vrees verlost mocht zien.

HOOFDSTUK 6
Grote overwinning door de Koning Saul op Nahas Koning der Ammonieten behaald. Samuël zalft Saul ten tweeden male tot Koning en bestraft het volk nog eens ernstig, dat zij hun vorm van regering veranderd hadden.

226 Saul, willende het volk door vrees voor straf noodzaken om aanstonds de wapenen op te nemen en de oorlog te beginnen, sneed zijn ossen, die van de landbouw kwamen, de kniezenuwen aan stukken, en dreigde dus te doen met het vee van allen, die zich niet ‘s anderendaags bij de Jordaan in het geweer lieten vinden, om Samuël en hem te volgen, waar zij hen leiden zouden. Dit had zulk een uitwerking dat elk hem gehoorzaamde; en bij de stad Bala wapenschouwing gehouden zijnde, bevond men dat er zevenhonderdduizend mannen waren, behalve de stam van Juda, die er alleen zeventig duizend opleverde. Saul toog dan de Jordaan over, trok de ganse nacht voort, kwam voor het opgaan der zon dicht bij het leger der vijanden, deelde zijn heer in drieën, en viel op hen aan, toen zij er minst op verdacht waren. Een zeer groot getal van hen werd verslagen, en Nahas hun Koning ook onder de doden gevonden. Door deze overwinning verkreeg Saul niet alleen een groten naam onder de Israëlieten, die

verwonderd over zijn dapperheid, zijn lof alom verkondigden, maar men zag, door een schielijke verandering, dat zij, die hem tevoren veracht hadden, toen de eersten waren om hem ere te bewijzen, en openlijk te zeggen dat niemand bij hem te vergelijken was. Hij oordeelde echter dat het niet genoeg was, die van Jabes behouden te hebben; maar trok voort in het land der Ammonieten, plunderde het ganselijk, verrijkte zijn heer, en keerde toen weer naar Gibea, niet minder met roem, dan met de buit van zijn vijanden beladen. Het volk, opgetogen van blijdschap over deze grote daad, was ongemeen wel in zijn schik dat het zulk een Koning gekregen had; het vraagde niet alleen spotswijze, waar degenen nu waren, die geacht hadden dat hij onnut en onbekwaam zou zijn, maar riep ook dat deze anderen ten voorbeeld behoorden gestraft te worden, en wilde met kracht en geweld dat men enigen zou doen sterven; zo baldadig is de menigte in voorspoed, en zo lichtelijk laat ze zich vervoeren tegen zodanigen, die haar wederspreken. Saul prees hun genegenheid, maar hij betuigde met ede, dat hij niet dulden zou dat de blijdschap van die dag door de lijfstraf van iemand van hen gestoord werd; omdat het geen schijn zelfs van billijkheid had, dat men een zege, welke zij aan God verschuldigd waren, met het bloed van zijn broederen bezoedelen zou; maar dat het veel beter was alle vijandschap te staken, opdat niets de algemene vreugde verhinderde. Daarna kwam al het volk, op Samuëls bevel, te Gilgal te samen om Sauls verkiezing te bevestigen, en de Profeet zalfde hem ten tweeden male tot Koning, stortende een kruik met heilige olie op zijn hoofd uit. In dezer voege was het dat de Gemeentestaat in een Koninkrijk veranderd werd; want gedurende de regering van Mozes en zijn opvolger Jozua de veldheer bestond de regering uit de voornaamste des volks: en na Jozua's dood werd de oppermacht aan niemand opgedragen, zodat er achttien jaren zonder overheid verliepen. Toen keerde men weer tot de eerste wijze van regering, en droeg het hoog gezag met de naam van Richter op aan degene, die door zijn dapperheid en kennis in de oorlog zich die ere meest waardig maakte, en op die Richters volgden de Koningen.

226 Eer deze algemene vergadering scheidde, (1 Sam. 12) sprak Samuël hen alzo aan: "Ik bezweer ulieden in de tegenwoordigheid des almachtigen Gods, die, om onze voorvaders uit de slavernij van Egypte te verlossen, hun dat geëerde paar broederen, Mozes en Aäron, toezond, dat gijlieden vrijelijk en onbeschroomd, zonder dat enige bijzaak u weerhoude, zegt of ik ooit door eigen belang of gunst iets tegen de gerechtigheid gedaan heb; of ik ooit van u een kalf of schaap, of iets anders ontvangen heb; hoewel het geoorloofd schijnt zodanige dingen, die men dagelijks tot ‘s levensonderhoud gebruikt, aan te nemen, wanneer degenen, die ze offeren, deze vrijwillig geven; en of ik mij ooit van iemands lastbeesten, zijns ondanks bediend heb; of van iets anders, dat u toebehoort. Spreekt ronduit, zeg ik u nog eens, in tegenwoordigheid van uw Koning." Daarop riepen zij allen dat hij nooit iets dier gelijks gedaan, maar hen rechtvaardig en heilig geregeerd had. Toen vervolgde de Profeet aldus: "Nademaal gijlieden toestemt, dat er niets op mijn gedrag te zeggen valt, zo laat mij u onbeschromelijk herinneren, dat gij geen Koning hebt kunnen begeren, zonder een grote misdaad tegen God te begaan. Want behoort gij niet te gedenken, dat onze vader Jakob weleer door hongersnood alleen met zeventig personen naar Egypte getogen, en zijn nakomelingen, tot een overgroot getal vermenigvuldigd, onder een wrede slavernij daar vervallen zijnde, God door de gebeden zijns volks bewogen, zich niet van een Koning bediende, om hen uit die ellende te verlossen; maar hun Mozes en Aäron zond, die hen naar het land, hetwelk gijlieden tegenwoordig bezit, geleidden. En dat wanneer gij, tot straf uwer zonde en ondankbaarheid, overwonnen en ten ondergebracht waart geweest door verscheidene volken, het ook niet door Koningen geweest is dat Hij u verlost heeft, maar door het beleid van Jeftha en Gideon, onder welke gij door wonderdadige gevechten over de Assyriërs, Ammonieten, Moabieten, en Filistijnen gezegepraald hebt. Wat dwaasheid heeft ulieden dan aangedreven tot afschudding van het juk Gods, om u aan dat van een mens te onderwerpen? Ik heb u nochtans in uw afwijking toegegeven, en bekend gemaakt wie het was,

die God verkoren had om over u te heersen. Maar opdat gijlieden er niet aan zou twijfelen dat deze verandering Hem zeer onaangenaam en Hij zwaarlijk tegen u vertoornd is, zal ik er u een openbaar bewijs van geven, door Hem te verzoeken dat Hij op deze stond zulk een storm zende, dat men dier gelijk een hier te lande in het midden van de zomer nooit gezien heeft."
Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of God bekrachtigde de waarheid daarvan door zulk een zware donder, geweldigen bliksem, en groten hagel, dat het volk, door zo groot een wonderwerk verschrikt, zich ganselijk verloren achtte, en schuld bekennende, de Profeet bad, dat hij in zijn vaderlijke toegenegenheid God wilde bidden, dat Hij hun deze misslag, die door onwetendheid begaan was, geliefde te vergeven, gelijk Hij hun zo veel andere vergeven had. Samuël beloofde hun zulks, en vermaande hen meteen in godvruchtigheid en gerechtigheid te leven; aan het kwaad, dat hun overkomen was, wanneer zij daarvan afweken, te denken; de gedachtenis aan al de wonderen, welke God om hunnentwille gedaan had, niet te verliezen; en altoos de wetten, die Hij hun door Mozes gegeven had, om die getrouwelijk te onderhouden, voor ogen te hebben; omdat dat het enige middel was om hen gelukkig te maken, en zijn zegen over hun Koningen te brengen; maar dat God, zo zij daarin te kort kwamen, een schrikkelijke wraak over hen zou oefenen.
Nadat Samuël Saul alzo ten tweeden male in de koninklijke regering bevestigd en de Hebreeën deze dingen voorzegd had, scheidde de vergadering.

HOOFDSTUK 7

Saul offert zonder Samuël te verwachten en haalt zich alzo Gods gramschap op de hals. Grote overwinning op de Filistijnen door Jonathan behaald. Saul wil hem doden, om de eed, die hij gedaan had, na te komen. Al het volk kant zich daartegen. Sauls kinderen, en zijn grote macht.

227 Nadat Saul weer te Bethel gekomen was, nam hij drieduizend mannen in dienst, (1 Sam. 13) van welke hij tweeduizend tot zijn lijfwacht behield, en Jonathan, zijn zoon, met de overigen naar Gibea zond. De zaken der Israëlieten waren toen daar in een slechten staat; want de Filistijnen hen overwonnen hebbende, hadden zich niet vergenoegd met hen te ontwapenen, en een bezetting in de vaste plaatsen te leggen; maar hun ook het gebruik van ijzer verboden, zodat zij genoodzaakt waren al het gereedschap voor de landbouw aan hen te vragen. Jonathan was zodra niet daar aangekomen, of hij nam een kasteel dicht bij Geba in, hetwelk de Filistijnen zo vertoornde, dat zij, om zich daarover te wreken, met driehonderdduizend mannen te voet, dertigduizend wagens, en zesduizend ruiters te velde kwamen, en zich dicht bij Michmas legerden. Toen Saul de tijding daarvan kreeg, trok hij uit Gilgal, en deed overal in zijn rijk weten, dat indien men zijn vrijheid wilde behouden, men de wapenen moest opnemen, en de Filistijnen bestrijden. Maar in plaats van te zeggen, hoe groot hun krijgsmacht was, gaf hij te verstaan dat hun heer zo groot niet was, dat men het behoefde te vrezen. Het volk niettemin vernam de waarheid der zaak, en werd er zo door verschrikt, dat sommigen zich in spelonken verborgen, en anderen over de Jordaan trokken, om bij de stammen van Ruben en Gad hun veiligheid te zoeken. Saul, hen zo bevreesd ziende, deed Samuël verzoeken te willen komen, om gezamenlijk te overleggen, wat men doen zou. De Profeet beval hem te wachten ter plaatse waar hij was, en slachtoffers te bereiden, met toezegging dat hij de zevenden dag bij hem zou komen, om Gode op de Sabbat offeranden te offeren, en daarna een veldslag te leveren. Saul gehoorzaamde hem voor een gedeelte, maar niet in alles; want hij wachtte zo veel dagen als de Profeet bevolen had; maar ziende dat hij niet kwam, en dat zijn krijgsvolk hem verliet, offerde hij het offer, en vernemende dat de Profeet aankwam, ging hij hem tegemoet. Maar Samuël zei hem, dat hij kwalijk gedaan had met de offeranden, die men voor de welstand des volks Gode moest doen, te offeren, zonder naar hem te wachten. Saul om zich te verontschuldigen, antwoordde daarop: dat hij zo veel dagen, als hem gezegd was, gewacht had;

maar dat zijn krijgsvolk verlopende op het gerucht, dat de vijanden van Michmas naar Gilgal in aantocht waren, hij zich genoodzaakt gevonden had te offeren."Indien gij", antwoordde de Profeet,"gedaan had, hetgeen ik u had bevolen, en de bevelen, welke ik u van Godswege had gegeven, niet zo weinig in acht genomen had, gij zou de kroon voor veel Jaren op uw hoofd, en op dat van uw nazaten bevestigd gehad hebben." Nadat hij alzo gesproken had, keerde hij terug, gans onvoldaan over het bedrijf van die Vorst.

228 Saul, vergezeld van Jonathan en Ahia de Hogepriester, één der nakomelingen van Eli, benevens zeshonderd mannen, waarvan de meesten ongewapend waren, omdat de Filistijnen hun het middel tot bewapening benomen hadden, ging naar Geba, vanwaar hij op een heuvel met overgrote droefheid aanschouwde dat de vijanden het ganse land, waar zij van drie verschillende plaatsen ingekomen waren, verwoestten, zonder dat hij, ter oorzaak van het klein getal zijns volks, zulks beletten kon.

229 Terwijl hij zich in dit verdriet bevond, (1 Sam. 14) bestond Jonathan, door een buitengewone kloekmoedigheid, de stoutste aanslag, die men zou kunnen bedenken. Hij nam zijn schildknaap met zich, en hebbende hem doen beloven dat hij hem niet verlaten zou, besloot hij heimelijk in het leger der vijanden te gaan, om daar enige wanorde te veroorzaken, en klom tot die einde de heuvel af. Maar dat leger was zeer moeilijk om te genaken, omdat het besloten lag in een driehoek, omringd van rotsen, die tot bolwerken verstrekten, weshalve men niet zonder groot gevaar daarbij kon opklimmen, of het leger enigszins naderen; maar deze natuurlijke sterkte maakte de vijanden te achtelozer op hun wacht. Jonathan verzuimde niets om zijn schildknaap moed in te spreken, en zei tot hem: "Indien de vijanden, als zij ons gewaar worden, ons bevelen af te komen, zal het een teken zijn dat onze toeleg gelukken zal; maar zo zij niets tot ons zeggen, zullen wij weer terugkeren." Zij kwamen dan bij het leger, met het krieken van de dag. De Filistijnen hen ziende, zeiden: zie daar de Israëlieten, die uit hun holen en schuilhoeken te voorschijn komen; vervolgens riepen zij Jonathan en zijn schildknaap toe: "Komt af om de straf voor uw roekeloosheid te ontvangen." Jonathan hoorde die woorden met blijdschap, als een zeker voorteken dat God zijn onderneming begunstigde. Thans ging hij weg naar een andere plaats, waar de rots zo zwaar te beklimmen was, dat men er geen wacht hield. Hij en zijn schildknaap klauterden daarbij op met een ongelooflijke moeite; en de vijanden in slaap vindende, brachten zij er twintig van om het leven: en omdat niemand zich kon inbeelden dat twee mannen alleen zulken stoute aanslag zouden hebben durven bestaan, werd het ganse leger met zo groot een schrik bevangen, dat sommigen hun geweer wegwierpen om zich te bergen, ettelijken elkander als vijanden doodsloegen, omdat het heer uit verscheiden volken bestond; en anderen in het vluchten ekander zo verdrongen, dat zij de steilten aftuimelden.
Saul door zijn verspieders verwittigd dat er een grote beweging in het leger der Filistijnen was, vraagde of er ook iemand van de zijnen was uitgetrokken; en verstaan hebbende dat Jonathan en zijn schildknaap vermist werden, verzocht hij de Hogepriester zich met de Efod te bekleden, om van God te vernemen wat er gaande was. Deze deed zulks, en zei vervolgens dat God hem de overwinning geven zou. Saul vertrok daarop terstond met dat weinige volk, hetwelk hij bij zich had, om in die wanorde op de vijanden aan te vallen; en deze tijding zich verspreidende, kwamen veel Israëlieten, die zich in spelonken verscholen hadden, bij hem. Alzo vond hij zich binnen een korte stond van bijna tienduizend mannen vergezeld, met welke hij de Filistijnen, die naar alle kanten verstrooid waren, najaagde. Maar hetzij door onvoorzichtigheid, of omdat hij zijn zeer grote blijdschap niet matigen kon, hij beging een groten misslag; want willende zich ganselijk op zijn vijanden wreken, vervloekte hij en wijdde hij aan de dood degene, die nalaten zou de vijanden te vervolgen en te doden, en die dus iets zou eten, eer het avond was. Kort daarna kwam hij met de zijnen in een bos van de stam Efraïm, waar veel honigbijen waren. Jonathan, die niets wist van deze vloek door zijn vader uitgesproken, en van de

instemming, die al het volk daarmee betuigd had, at van een honigraat; maar zodra hij het bevel verstaan had hield hij op met eten, en zei alleen dat de Koning beter gedaan zou hebben, zulk een verbod niet te doen, omdat men door het eten meer kracht zou gehad hebben om de vijanden te vervolgen, en er alzo veel meer zou hebben kunnen afmaken. Nadat men een grote slachting gedaan had, keerde men tegen de avond weer om het leger te plunderen; en omdat men onder de buit een grote menigte van vee vond, sloegen de overwinnaars veel daarvan dood, en aten het vlees met het bloed. De wetgeleerden verwittigden de Koning terstond van de zonde, die het volk beging, door tegen Gods gebod bloedig vlees te eten. Daarom beval hij een groten steen naar het midden van het leger te wentelen, de beesten daarop te slachten, en ze schoon te laten uitbloeden, opdat het vlees zuiver mocht zijn, en men God door bloed te eten niet vertoornde. Ieder gehoorzaamde; en Saul deed een altaar oprichten, op hetwelk men Gode brandoffers offerde, zijnde het eerste altaar, hetwelk hij deed maken. De Vorst, willende toen het leger der vijanden plunderen, zonder te wachten totdat het dag was, en het krijgsvolk zulks met geen minder drift begerende, beval de Priester Ahitub, God om raad te vragen of Hem zulks aangenaam zou zijn. Ahitub deed het en berichtte hem dat God niet antwoordde.
"Dit stilzwijgen," zei Saul,"ontstaat buiten twijfel uit een gewichtige oorzaak; want God is altoos gewoon ons te verstaan te geven, wat wij doen moeten, zelfs eer wij met Hem geraadpleegd hebben, en daar moet enige heimelijke zonde wezen, die Hem doet stilzwijgen. Maar ik zweer bij hemzelven, al ware het ook Jonathan, die haar begaan had, dat ik hem niet meer verschonen zal dan de geringste des volks, en dat het hem, om Gods gramschap te stillen, zijn leven zal kosten." Elk riep uit dat de Koning zijn besluit moest nakomen. Daarop trad hij met Jonathan ter zijde, en deed het lot werpen, om te weten wie het was, die gezondigd had; en het lot viel op Jonathan. Saul zeer verbaasd, vraagde hem, wat misdaad hij dan begaan had; en deze antwoordde dat hij zich nergens schuldig aan kende, uitgenomen dat hij, onkundig van het verbod, een weinig honing gegeten had toen hij de vijanden najaagde.
Toen zwoer Saul dat hij hem zou doen sterven, liever dan zijn eed breken, welks nakoming hij boven zijn eigen bloed en alle natuurlijke banden achtte. Jonathan, zonder zich in het minste daarover te ontzetten, zei tot hem met een onbezweken grootmoedigheid: "Ik bid u, vader, geenszins om mijn leven, maar zal de dood met blijdschap lijden, opdat gij uw eed moogt nakomen; en ik kan mij niet ongelukkig achten, nu ik Gods volk de opgeblazenheid der Filistijnen door zulk een uitmuntende en heerlijke zege heb zien breidelen." Het volk werd door deze buitengewone edelmoedigheid zo bewogen, dat zij allen bij ede verklaarden, niet te zullen dulden dat men hem, aan wien zij de gelukkigen uitslag van die strijd verschuldigd waren, zou doden. Alzo rukten zij Jonathan uit de handen van de Koning zijn vader, en baden God hem de misslag, die hij begaan had, te willen vergeven.

230 Na deze groten krijgstocht, in welke bijkans zestigduizend mannen der vijanden gesneuveld waren, regeerde Saul gelukkiglijk, en behaalde grote voordelen op de Ammonieten, Moabieten, Filistijnen, Idumeërs, Amalekieten, en de Koning Zoba. Hij had drie zonen Jonathan, Jozua, Malchisua, en twee dochters Merab en Michal. Hij gaf het ambt van Overste zijns krijgsheirs aan Abner, zoon van Ner, zijn oom, die broeder was van Kis, beiden zonen van Abiël. Behalve de menigte van voetvolk, dat hij onderhield, was hij sterk in ruiterij, had zeer veel wagens, en koos de sterkste en behendigste mannen tot zijn lijfwacht. De overwinning vergezelde hem in al zijn ondernemingen, en hij bracht de zaken der Israëlieten tot zulk een voorspoed en macht, dat zij ontzien werden van de naburige volken.

HOOFDSTUK 8

Saul verslaat op Gods bevel de Amalekieten, maar behoudt hun Koning tegen het verbod in ‘t leven, en zijn soldaten zijn heet op de roof. Samuël verklaart hem dat hij Gods gramschap op zich gehaald had.

231 Samuël kwam tot Saul, en zei hem dat nademaal God hem boven alle anderen tot Koning verkoren had, hij gehouden was Hem te gehoorzamen; (1 Sam. 15) want zo hoog als hij boven zijn onderdanen was verheven, was God boven hem en alles, wat er in de Hemel en op de aarde was; dat hij hem derhalve dit van Zijnentwege aanzei: "Vermits de Amalekieten mijn volk in de woestijn, nadat het, uit Egypte getrokken, naar het land ging, dat het nu bezit, zoveel kwaad gedaan hebben, vereist de gerechtigheid dat zij voor die grote onheusheid gestraft worden. Daarom beveel ik ulieden dat gij hun de oorlog aanzegt, en hen overwonnen hebbende, ganselijk uitroeit, zonder ouderdom of kunne te verschonen, om hen alzo te straffen voor hetgeen zij uw voorvaderen hebben aangedaan. Ik wil ook niet dat men enig beest in het leven spare, of iets van de buit behoude: maar alles moet Mij ten brandoffer opgeofferd, en zelfs de naam der Amalekieten zodanig uitgeroeid worden, gelijk Mozes bevolen heeft, dat er niet het minste spoor van overblijve."
Saul beloofde getrouw te zullen nakomen hetgeen God hem beval; en om door een spoedige uitvoering zijn gehoorzaamheid te betonen, bracht hij terstond al zijn krijgsmacht bijeen, en bevond bij de heirschouwing dat die vierhonderdduizend mannen uitmaakte, zonder de stam Juda, die alleen dertigduizend leverde, daaronder te begrijpen. Met dit heer trok hij in het land der Amalekieten; en om list bij zijn macht te voegen, legde hij verscheidene hinderlagen langs de beek, om hen alzo te overrompelen, en van alle kanten in te sluiten. Vervolgens leverde hij hun slag, overwon hen, dreef hen op de vlucht, en hield niet op van hen na te jagen, totdat hij hen ganselijk verslagen had. Nadat het begin van zijn onderneming hem volgens Gods voorzegging, zo wel gelukt was, belegerde hij hun plaatsen, en maakte zich meester daarvan. Sommige nam hij in door stormtuig, ettelijke door ondermijning, andere door aarden wallen, welke hij van buiten opwierp, enige door uithongering, andere door gebrek aan water, en andere door andere middelen. Voorts verschoonde hij noch vrouwen noch kinderen, en kon echter niet voor onmenselijk of wreed aangezien worden, omdat hij, behalve dat het zijn vijanden waren, daarin God gehoorzaamde, die men zonder misdaad geen gehoorzaamheid weigeren kan.
Maar toen hij Agag, hun koning, gevangen had genomen, werd hij door de buitengewone gestalte en schoonheid, en het aanzienlijk gelaat van die Vorst zo bewogen, dat hij meende dat men hem behoorde te verschonen; en latende zich dus door zijn neiging vervoeren, gebruikte hij ongelukkiglijk, in plaats van Gods bevel na te komen, een goedertierenheid, die hem niet geoorloofd was; want God haatte de Amalekieten zodanig, dat Hij niet wilde dat men zelfs hun kinderen verschonen zou, hoewel hun zwakheid, voor het natuurlijk gevoel hen der ontferming waardig maakte; maar hun Koning was niet alleen zijn vijand, maar had zijn volk groot kwaad gedaan. De Israëlieten nu volgden hun Koning in zijn zonden na, verachtende even als hij het bevel Gods; want in plaats van al de paarden en het vee te doden, bewaarden zij die, namen al het zilver, dat zij vonden, en plunderden nagenoeg alles, wat van enige waarde was. In dezer voege verwoestte Saul het ganse land van de stad Pelusion af tot aan de Rode Zee toe, uitgenomen die van Sichem in het landschap Midian, welke hij wilde behouden, ter oorzaak van Raguël, Mozes schoonvader, en daarom voor de oorlog had doen waarschuwen om zich met de Amalekieten niet te verenigen.

232 Saul keerde thans weer, zo vergenoegd en zo roemzuchtig op zijn zege, alsof hij nauwkeurig alles, wat hem van Samuël bevolen was, nagekomen had. Maar God was integendeel vertoornd, omdat Saul tegen zijn verbod de Koning Agag had in het leven behouden, en dat zijn krijgsbenden op zijn voorbeeld zijn bevelen versmaad hadden; welke misdaad te minder verschoonlijk was, doordien zij hun overwinning aan Hem verschuldigd waren, en dat er geen Koning is, die, hoewel maar een mens zijnde, zulk een groten hoon, als zij Hem, die Opperkoning van alle Koningen is, aangedaan hadden, zou willen dulden. Hierom

zei God tot Samuël, dat het Hem berouwde Saul op de troon gesteld te hebben, naardien deze, om zijn eigen wil te volgen, Zijn geboden met voeten trad. Deze afkeer, welke God van Saul had, trof de Profeet met zulk een gevoelige droefheid, dat hij de ganse nacht bad dat het Saul mocht vergeven worden; maar hij kon zulks niet verwerven, omdat de Heere het niet billijk vond, op iemands voorbidding voor zulk een grote misdaad vergiffenis te verlenen; en dat degenen, die door een ijdele begeerte naar de roem van goedertierenheid de overtredingen ongestraft laten, de oorzaak zijn dat ze te menigvuldiger begaan worden. Samuël alzo ziende dat hij God door zijn gebeden niet bewegen kon, ging ‘s morgens vroeg naar Saul te Gilgal. De Koning trad hem tegemoet, omhelsde hem, en zei: "Ik dank God voor de zege, welke het Hem geliefd heeft mij te geven; en ik heb alles gedaan, wat Hij mij bevolen heeft." "Wat is dan," zei de Profeet,"dit geluid van klein en groot vee, dat ik in uw leger hoor?"
"Het is enig vee," antwoordde Saul,"hetwelk het volk genomen en bewaard heeft om Gode te offeren; maar ik heb de Amalekieten ganselijk uitgeroeid, gelijk gij mij van Zijnentwege bevolen hebt, uitgenomen alleen hun Koning Agag, met welke wij doen zullen, hetgeen u belieft."
"Het zijn geen slachtoffers," hernam Samuël,"die Gode behaaglijk zijn; maar rechtvaardige mensen, die zijn wil gehoorzamen, en niets achten wel gedaan te wezen dan hetgeen Hij beveelt. Want men kan zonder Hem te versmaden het offeren van offeranden wel nalaten; maar men zou Hem niet ongehoorzaam kunnen zijn, zonder Hem te verachten; en die Hem niet gehoorzamen, kunnen Hem geen aangename offeranden opofferen. Hoe vet de offerbeesten, en hoe zuiver en kostelijk de offeranden, die zij Hem alzo aanbieden, in zichzelf ook zijn, Hij verwerpt ze, en heeft er een afkeer van; doordien ze veel eer een openbaring hunner geveinsdheid, dan een teken hunner godvruchtigheid zijn. Maar integendeel aanschouwt Hij met een gunstig oog zodanigen, die geen andere begeerte hebben dan om Hem te behagen, en die liever willen sterven, dan in het minste tegenover zijn bevelen in gebreke te blijven. Hij eist van hen geen slachtoffers; en als zij ze Hem al offeren, hoe gering ze ook zijn, zo zal Hij ze met meer genoegen aannemen, dan alles, wat de rijke Hem zou mogen aanbieden. Weet dan dat gij de toorn en de verbolgenheid Gods op u gehaald hebt, door het verachten van zijn bevelen. En met hoedanige ogen meent gij, zal Hij een offerande aanschouwen, welke gij Hem doet van dingen, die Hij ten verderve bestemd heeft? Is het wel mogelijk dat gij u zou inbeelden dat er geen onderscheid zij tussen uitroeien en offeren? Het verschil daarvan is zo groot, dat gij om de straf te ondergaan voor het verzuimen van Gods bevel, u wel bereiden moogt om de kroon, welke Hij u op het hoofd gezet heeft, te verliezen.
Saul, verbaasd over deze woorden van de Profeet, antwoordde hem, dat hoewel hij het krijgsvolk in hun plunderdrift niet had kunnen weerhouden, hij nochtans bekende schuld te hebben; maar dat hij hem om vergiffenis bad, en zijn voorbede bij God verzocht, bij de verzekering, die hij hem gaf, van niet weer tot dergelijke misslag te vervallen. Hij smeekte hem vervolgens een weinig te willen blijven om Gode een slachtoffer, tot verzoening van zijn gramschap, te offeren. Maar omdat de Profeet wel wist dat God geen welgevallen daaraan zou hebben, wilde hij niet vertoeven.

HOOFDSTUK 9

Samuël voorzegt Saul dat God zijn Koninkrijk in een ander geslacht zal doen overgaan. Hij doodt Agag, de Koning der Amalekieten, en zalft David tot Koning. Saul door de boze geest gedreven, doet David halen om muziek voor hem te spelen.

233 Saul greep Samuël bij zijn mantel om hem alzo het weggaan te beletten, en deze zich daartegen verzettende, scheurde die; waarop de Profeet tot hem zei: "Alzo zal uw Koninkrijk van u afgescheurd worden, en op een vromen man overgaan; want God is niet gelijk de mensen; Hij is onveranderlijk in zijn besluiten." Saul bekende nog eens dat hij gezondigd had;

maar zei, dat, omdat hetgeen gedaan was, niet hersteld kon worden, hij hem bad ten minste nevens hem in de tegenwoordigheid des ganse volks God te willen aanbidden. Samuël stond hem zijn verzoek toe, en daarop bracht men de Koning Agag tot hem. Deze Vorst riep wel overluid, dat de dood, die men hem wilde aandoen wreed was, maar de Profeet zei tot hem: "Nademaal gij zo veel moeders onder de Israëlieten de dood van haar kinderen hebt doen bewenen, is het niet meer dan billijk dat uw moeder uw dood ook beschreie." En alzo gesproken hebbende, deed hij hem te Gilgal doden, en keerde weer naar Rama.

234 Toen opende Saul zijn ogen, en bemerkte in welk een ongeluk hij gestort was door God vertoornd te hebben; daarom keerde hij naar zijn koninklijk huis te Geba, hetwelk een heuvel betekent, en zag Samuël na die dag nooit weer. Deze Profeet kon ondertussen niet laten om zijnentwil bedroefd te zijn en te zuchten. Maar God beval hem goedsmoeds te wezen, en de heilige olie te nemen, waarmee hij naar Bethlehem zou gaan naar het huis van Isaï, zoon van Obed, om die van zijn zonen, welke Hij hem tonen zou, tot Koning te zalven. Hierop antwoordde Samuël dat indien Saul zulks gewaar werd, hij hem zou doden; maar God beval hem niets te vrezen. Daarom ging hij naar Bethlehem, waar hij met grote blijdschap ontvangen werd, en omdat elk hem naar de oorzaak van zijn komst vraagde, antwoordde hij dat het was om een offerande te doen. Toen hij geofferd had, verzocht hij Isaï met hem maaltijd te komen houden, en zijn zonen mee te brengen. Deze kwam daarop met de oudsten, genaamd Eliab, die groot van gestalte en van een kloeke gedaante was. Samuël hem ziende, geloofde dat hij het was, die God tot Koning wilde aanstellen; maar hij begreep Gods mening kwalijk; want Hem gevraagd hebbende of hij op die jongeling, die hem zo waardig scheen om het rijk te gebieden, de heilige olie zou uitstorten, antwoordde de Heere: "Ik oordeel niet gelijk de mensen; doordien gij ziet dat hij schoon van gedaante is, acht gij hem waardig om te heersen; maar het is niet de schoonheid des lichaams, die Ik aanmerk bij het schenken ener kroon, Ik zie alleen op het gemoed, welks sieraden zijn godvruchtigheid, gerechtigheid en gehoorzaamheid."
De profeet dit antwoord ontvangen hebbende, zei tot Isaï dat hij al zijn zonen zou doen komen. Terstond kwamen er vijf andere te voorschijn, genaamd Aminadab, Samma, Nathanaël, Raël en Asam, die niet minder schoon van gestalte waren dan de oudste. Samuël vraagde de Heere toen, wie van die hij tot Koning zalven zou, en het antwoord was: "Niemand van deze." daarom vraagde hij Isaï, of hij dan niet meer zonen had.
"Ik heb er nog één, zei hij,"geheten David, die mijn vee hoedt." "Laat hem dan halen," hernam Samuël,"want het is niet meer dan redelijk dat hij zo wel als zijn broeders deel aan dit gastmaal hebbe." Hij kwam dan, zijnde enigszins ros, daarbij schoon en wel gemaakt van leest, en in zijn gelaat speelde iets, dat heldhaftig was.
De Profeet hem ziende, zei stilletjes: "deze is het, die God tot Koning verkoren heeft." Thans deed hij hem aan zijn zijde zitten, naast hem de vader, en vervolgens zijn broeders: daarna goot hij de olie op zijn hoofd, en fluisterde hem in het oor: "dat God hem verkoren had om Koning te zijn; dat hij de gerechtigheid moest beminnen, en Zijn geboden godsdienstig onderhouden; dat alsdan zijn rijk lang duren, en zijn nakomelingschap doorluchtig zijn zou: dat hij niet alleen de Filistijnen, maar alle andere volken, waarmee hij in oorlog kwam, zou overwinnen, en dat zijn nagedachtenis onsterfelijk zou wezen."

235 Nadat Samuël alzo tot hem gesproken had, keerde hij weer naar huis, en de geest Gods ging van Saul over in David, zodat hij begon te profeteren. Saul daarentegen werd van een boze geest bezeten, die hem telkens scheen te willen verstikken. De artsen wisten voor deze kwaal geen ander hulpmiddel te bedenken, dan dat men een kunstig muzikant enige gezangen onder het geluid der harp bij hem zou laten zingen, wanneer de boze geest hem plaagde. Hij beval derhalve dat men hem zodanig een opzoeken zou. En omdat men hem zei dat er niemand zo bekwaam toe was als zekere zoon van Isaï, genaamd David, die niet alleen zeer ervaren in

de muziek was, maar ook schoon van gestalte, en bekwaam om hem in de oorlog te dienen, deed hij zijn vader aanzeggen dat hij hem van het veehoeden had te ontslaan, en aan de Koning te zenden, die zoveel goeds van hem gehoord had, dat hij hem begeerde te zien. Isaï zond hem terstond met geschenken; Saul ontving hem zeer wel, maakte hem tot zijn wapendrager, en bejegende hem gunstiglijk in alles. Want behalve dat David hem zeer aangenaam was, kon hij alleen door de liederen, welke hij op de harp speelde, hem weer tot bedaren brengen; daarom verzocht hij aan zijn vader hem te mogen houden, doordien hij zeer wel met hem voldaan was.

HOOFDSTUK 10

De Filistijnen komen om de Israëlieten te bestrijden. Een reus onder hen, Goliath geheten, doet een voorslag om de krijg door een enkel gevecht van één Israëliet tegen hem te beslechten: en terwijl niemand op die uitdaging antwoordt, neemt David deze aan.

236 Enige tijd daarna kwamen de Filistijnen met een groot heer om de Israëlieten te bestrijden, (1 Sam. 17) en legerden zich tussen de steden Socho en Azéka. Saul trok hun terstond tegen, en zekere hoogte ingenomen hebbende, noodzaakte hij hen te wijken, om zich op een andere, die daartegenover lag, te legeren. In hun heer was een reus, Goliath geheten, zijnde van Gath; deze was vier ellen en een handbreed lang; zijn sterkte kwam met zijn grootte overeen, zo dat hij naarmate daarvan gewapend was; want zijn harnas woog vijfduizend sikkelen, zijn helm was niet minder sterk, en zijn dijstukken, die van koper waren, waren in overeenkomst met al het andere; zijn spiets was zo zwaar, dat hij in plaats van die in de hand te dragen, haar op zijn schouder droeg; het ijzer alleen woog zeshonderd sikkelen. Deze schrikkelijke reus, gevolgd van een groten troep, vertoonde zich in deze toerusting in het dal, dat tussen de twee heerlegers lag, en riep met luider stemme, om van Saul en al de zijnen gehoord te kunnen worden: "Wat behoeft men tot een veldslag te komen? Kiest één uit de uw, met wie ik dit geschil beslechte; en laat de partij desgenen, die overwonnen wordt, gehouden zijn zich aan de overwinnaar te onderwerpen. Want is het niet beter alleen één man voor het gevaar bloot te stellen, dan een gans heer te wagen?"
De volgende dag kwam hij terzelfder plaatse weer hetzelfde zeggen, en deed alzo veertig dagen lang dier gelijk een uitdaging. Saul en de zijnen niet wetende, wat zij hierop antwoorden zouden, vergenoegden zich met in slagorde te blijven staan, zonder dat het tot een treffen kwam. David was toen niet in het leger, doordien Saul hem naar zijn vader gezonden had, om het hoeden der kudde weer waar te nemen, slechts drie van zijn broederen bij zich houdende. Maar Isaï, ziende dat die oorlog lang uitgerekt werd, zond David naar zijn broeders om hun enige dingen te brengen, en meteen te vernemen, hoe het er mede geschapen stond. Goliath kwam naar zijn gewoonte, maar verwaander dan ooit te voren, en deed de Israëlieten duizend verwijtingen, omdat niemand van hen het hart had, om tegen hem te strijden. David, die toen tegen zijn broeders sprak van hetgeen zijn vader hem gelast had, werd zo ontroerd door de reus dus te horen spreken, dat hij tot hen zei dat hij gereed was, om hem te bevechten. Eliab, de oudste van hen, werd toornig, bekeef hem vinnig, dat hij in onervarenheid zich zo roekeloos betoonde, en beval hem weer naar huis te gaan en zijns vaders vee te hoeden. David antwoordde zijn broeder niet, om het ontzag, dat hij hem toedroeg, maar zei tot enige andere krijgslieden, dat hij de uitdaging van die reus wel zou durven aannemen. Dit werd Saul geboodschapt, die hem daarop deed halen, en hem vraagde, of het waar was dat hij zulks gezegd had."Ja, heer Koning," antwoordde hij; "ik vrees die Filistijn niet; en indien het u gelieft mij verlof te geven, zal ik niet alleen zijn stoutheid bestraffen, maar zal ik hem zo verachtelijk maken als hij thans schrikkelijk schijnt; de roem, die door u en uw heer daardoor behaald zal worden, zal te groter wezen, omdat hij niet door een ervaren oorlogsman, maar door een jongen aankomeling geveld wordt."

Saul prees zijn koenheid wel, maar durfde zulk een gewichtig bedrijf aan iemand van zo jonge jaren niet vertrouwen, voornamelijk omdat er een man van zulk een bijstere sterkte en beproefde dapperheid te bevechten was. David, zijn gedachten aan zijn gelaat bespeurende, zei tot hem: "Ik durf u onbeschroomd, o koning, beloven, dat ik met Gods bijstand, welke ik in andere voorvallen genoten heb, overwinnaar zal zijn; want toen ik de kudde mijns vaders weidde, en één mijner lammeren door een leeuw weggenomen werd, liep ik deze na, en rukte het hem uit zijn tanden, hetwelk hem zo verwoed maakte, dat hij op mij aanviel; maar ik greep hem bij de staart, wierp hem ter aarde en doodde hem. Evenzo deed ik met een beer, die mijn kudde besprong; ik geloof niet dat deze Filistijn vreselijker is dan leeuwen of beren. Maar hetgeen mij nog meer versterkt, is, dat ik niet geloven kan dat God de lasteringen, welke die Filistijn tegen Hem uitbraakt, en de hoon, die hij u en uw ganse heir aandoet, langer verdragen zal; daarom houd ik mij er verzekerd van dat Hij mij de genade zal verlenen om diens hoogmoed te temmen en te overwinnen."
Zulk een buitengewone koenheid deed Saul hopen dat de uitslag voorspoedig zou zijn. Hij bad God, gaf David verlof tot de strijd, bracht hem zijn eigen wapen bij, en deed zelf hem zijn helm, harnas, en zwaard aan. Maar David, die niet gewoon was wapenen te dragen, vond er zich zo door belemmerd, dat hij zei: "Deze wapenen, Heer Koning, passen u, die er zich zo wel van weet te bedienen, maar niet mij; en daarom bid ik u mij de vrijheid te laten van te strijden naar mijn eigen zin." Saul stond hem zulks toe; daarop legde hij de wapenen af, nam alleen zijn stok, slinger en vijf stenen, welke hij uit de beek had opgeraapt, en stak die in zijn tas. Alzo ging hij naar Goliath toe, die hem voor zo verachtelijk aanzag, dat hij hem al spottende vraagde, of hij hem voor een hond hield, dat hij hem dus met stenen gewapend tegenkwam. "Ja, nog erger dan een hond," antwoordde David. Deze woorden maakten de reus zo verbolgen, dat hij bij zijn goden zwoer, dat hij zijn lichaam aan stukken zou scheuren, en het de beesten en vogelen te eten geven. Hierop zei David: "Gij verlaat u op uw spiets, harnas en zwaard; en ik vertrouw op de kracht van de almachtige God, die zich van mijn arm wil bedienen, om u ter aarde te vellen, en uw ganse heir te verstrooien. Ik zal u heden uw kop afhouwen, en uw lichaam zal ik de honden, die gij door uw razernij gelijk zijt, te eten geven. Alsdan zal gans de wereld weten dat de God der Israëlieten hen beschermt, dat zijn Voorzienigheid hen geleidt, dat zijn hulp hen onoverwinbaar maakt, en dat geen krijgsmacht en wapenen degenen, welke Hij verlaat, beletten kan te sneuvelen." De trotse reus hem zo jong en ongewapend ziende, hoorde die woorden met een nieuwe verbittering, en trad langzaam naar hem toe, omdat het gewicht van zijn wapenen hem niet toeliet snel te gaan.

HOOFDSTUK 11

David doodt Goliath. ‘t Ganse heir der Filistijnen neemt de vlucht, en Saul houdt er een grote slachting onder. Hij benijdt David, en om zich van hem te ontslaan, belooft hij hem Michal zijn dochter ten huwelijk, mits dat hij hem de hoofden van zeshonderd Filistijnen bracht. David neemt de voorwaarde aan en voert haar uit.

237 David, voor wie God op een onzichtbare wijze streed, ging Goliath kloekmoedig tegen, nam een steen uit zijn tas, legde die in zijn slinger, en wierp hem met zulk een kracht, dat hij, zijn voorhoofd treffende, daarin neerzonk, en de reus voorover dood ter aarde deed vallen. Aanstonds liep de roemrijke overwinnaar naar hem toe; en zelf geen zwaard hebbende,

bediende hij zich van dat van Goliath, om deze het hoofd af te houwen. Dezelfde slag, die deze verwaanden Filistijn het leven deed verliezen, vervulde al de anderen met zulk een schrik, dat zij, een veldslag niet durvende wagen, nadat ze degene, op wie zij al hun vertrouwen stelden, voor hun ogen hadden zien neer vallen, de vlucht namen. De Israëlieten jaagden hen met een vrolijk gejuich na tot aan de grenzen van Gath, en tot voor de poorten van Askelon; en nadat zij dertigduizend van hen gedood, en nog eens zo velen gekwetst hadden, keerden zij weer, en plunderden hun leger, waarna zij hetzelve in brand staken. Voorts nam David Goliaths hoofd met zich, en wijdde zijn zwaard Gode toe. (1 Sam. 19)

238 Toen Saul zegepralend wederkeerde, kwamen de vrouwen en dochters hem met trommelen en cimbalen tegemoet, om haar vreugde over die grote overwinning te betonen; en omdat de eersten zongen dat Saul meer dan duizend, en de laatsten dat David over de tienduizend gedood had, verwekten deze woorden bij Saul zulk een nijd, dat hij oordeelde dat David bij die roemrijken lof niet anders ontbrak dan de naam van Koning. Daarom bezon hij van toen af zich te verbeelden, dat het niet veilig was, David langer bij zich te houden. Onder de schijn dan van hem te verhogen, maar inderdaad om hem van de hand te zenden en te doen omkomen, gaf hij hem het bevel over duizend mannen, menende dat het niet wel zou kunnen missen, of hij zou in een krijgsbediening, die hem aan zoveel gevaren blootstelde, moeten sneuvelen. Maar omdat God David nooit verliet, gelukten al zijn ondernemingen hem zo wel, dat hij zich door zijn buitengewone dapperheid een algemene achting verwierf; en Michal, één van Sauls dochters, die nog ongetrouwd was, werd zo verliefd op hem, dat zij haar liefde zelfs voor de Koning, haar vader, niet verbergen kon. Saul verheugde zich daarover, hopende dat dit hem als een middel zou dienen om David van kant te helpen, en antwoordde daarom degenen, die er tot hem van spraken, dat hij hem die Prinses gaarne ten huwelijk wilde geven; want hij redeneerde aldus: "Ik zal hem voorstellen dat hij, om die ere te verwerven, mij de hoofden van zeshonderd Filistijnen moet brengen; ik houd mij er verzekerd van dat hij, niet minder dapper dan eerzuchtig, die voorwaarde met blijdschap zal aannemen, omdat, hoe gevaarlijker ze is, zij hem des te groter roem zal aanbrengen; en dat hij alzo geen gevaren zal ontzien, en ik mij van hem zal kunnen ontslaan, zonder mij zelf enige blaam daardoor op de hals te halen."
Nadat hij dit besluit genomen had, gaf hij bevel dat men Davids neiging omtrent dit huwelijk eens onderzoeken zou. Weshalve zij, die deze last ontvangen hadden, tot David zeiden, dat de Koning hem zulk een grote genegenheid toedroeg, en met zoveel genoegen de gunst des volks aanschouwde, dat hij hem de Prinses zijn dochter ten huwelijk wilde geven."Indien gijlieden niet begrijpt," antwoordde David,"wat een ere het zij ‘s Konings schoonzoon te wezen, dan zijt gij van een geheel ander gevoelen dan ik; want ik acht dat er een te groot onderscheid is tussen zulk een verheven staat en mijn lage afkomst." Dit bericht werd Saul aangediend, en hij deed hem door die personen wederom boodschappen, dat hij zich er niet over had te bekommeren dat hij niet rijk was, en geen grote geschenken aan zijn dochter kon geven, doordien hij met voorhad haar aan hem te verkopen, maar ze hem te geven: dat het hem genoeg was in een schoonzoon een buitengewone dapperheid met andere deugden, welke hij in hem bespeurd had, gepaard te zien: dat hij daarom niets anders van hem begeerde, dan de Filistijnen een dodelijke oorlog aan te doen, en hem zeshonderd hoofden van hen te brengen: dat dit het grootste en aangenaamste geschenk was, dat hij hem zou kunnen geven, en ook zijn dochter, die ongevoelig voor de gebruikelijke gaven, geen betere keus doen kon, dan iemand, die over de vijanden van haar vader en haar vaderland gezegepraald had, ten man te nemen. Nademaal nu David geloofde dat Saul oprecht handelde, bekommerde hij zich niet eens over de moeilijkheid van de onderneming, maar nam de voorwaarde met blijdschap aan; en om door zijn diensten zulk een grote ere te verwerven, viel hij aanstonds met zijn krijgsvolk op de vijanden aan. God stond hem bij die gelegenheid bij, gelijk bij al de andere, zodat hij een groot

getal Filistijnen versloeg, aan de Koning de zeshonderd hoofden, welke hij geëist had, bracht, en hem verzocht zijn belofte na te komen.

HOOFDSTUK 12
Saul geeft zijn dochter Michal aan David tot vrouw, en besluit terzelfder tijd hem te doen doden. Jonathan geeft er David bericht van, die daarop de vlucht neemt.

239 Saul, zijn dochter aan David niet kunnende weigeren, (1 Sam. 19) omdat het een schande zou geweest zijn, hem geen woord te houden, en aan geheel de wereld te doen zien, dat hij geen anderen toeleg had gehad dan David te bedriegen, en in zulk een hachelijke onderneming te doen sneuvelen, was genoodzaakt dit huwelijk zijn gang te laten gaan. Maar hij veranderde daarom niet van gevoelen; want omdat Dand meer en meer van God en de mensen bemind werd, scheen deze hem zo ontzaglijk toe, dat hij zich verbeeldde van zijn leven en kroon niet verzekerd te kunnen zijn, dan door Davids dood. Om derhalve het één zowel als het ander te redden, verkoos hij Jonathan zijn zoon, en enigen van zijn getrouwste dienaren, om dat voornemen uit te voeren. Jonathan, die David ter oorzaak van zijn deugd zeer beminde, was zeer verwonderd te zien dat zijn vader, door zulk een zonderlinge verandering, zo in eens van de grote genegenheid, welke hij aan David betuigd had, overging tot het besluit om hem te doden. Weshalve hij, ver van de uitvoerder van dit onrechtvaardig en wreed bedrijf te willen zijn, David daarvan verwittigde, hem radende aanstonds te vluchten, met toezegging dat hij naar de gelegenheid zou zoeken, om de Koning te spreken, de oorzaak van zijn haat uit te vorsen, hem dan tevens neer te zetten, en hem voor te houden, dat er geen reden was om iemand, die zoveel aan hem en zijn rijk toegebracht had, om te brengen; ja dat, schoon deze al enigen misslag begaan had, de grootheid van zijn diensten de Koning tot vergiffenis behoorde te doen overhellen. Voorts beloofde hij, hem kennis te zullen geven van de uitslag van dit gesprek, en in hoedanig een stemming hij zijn vader gelaten had. David volgde daarop zijn raad, en maakte zich uit de weg.

HOOFDSTUK 13 Jonathan spreekt Saul zo krachtig over David aan, dat deze hem in gunst weer aanneemt.

140 Jonathan des anderen daags Saul in een goeden luim vindende, sprak hem alzo aan: "Welke grote misdaad, mijn vader, heeft David toch begaan, die u bewogen heeft om hem te willen doen sterven, hem, die u zulke uitmuntende diensten heeft gedaan, die u op de Filistijnen heeft gewroken, die hun trotsheid heeft vernederd, die de eer van onzen volksstam heeft hersteld, die de hoon heeft doen ophouden, welke ons veertig dagen lang aangedaan werd, toen wij niemand konden vinden, die de reus, welke hij zo roemruchtig verslagen heeft, durfde bevechten; hem, zeg ik, die gij de ere gedaan hebt van uw dochter ten huwelijk te geven, nadat hij, om zich dat waardig te maken, u het geëiste getal van Filistijnenhoofden gebracht had? Heb toch, zo het u belieft, de goedheid, van eens te overdenken welke een droefheid zijn dood ons zou veroorzaken, niet alleen om zijn deugd, maar ook om die verwantschap; en hoedanig het verdriet mijner zuster zou zijn, als zij zich bijkans even spoedig weduwe als getrouwd zou zien. Indien gij u ook wilt herinneren, dat hij uw gemoed tot bedaren gebracht heeft in die ontroeringen, welke u zijn overkomen, gij zult buiten twijfel bevinden dat die diensten zo groot zijn, dat ze nooit vergeten behoren te worden; gij zult gunstiger gevoelens voor hem krijgen; en door een man van zodanige verdiensten te behouden, zult gij hem voor u zelf, en voor uw ganse huis, hetwelk zo veel aan hem verplicht is, bewaren." Deze redenen van Jonathan waren van zoveel kracht, dat zij de gramschap en vrees van Saul overwonnen; zo dat hij met ede beloofde, David geen kwaad te zullen doen. Deze edelmoedige Prins ging hem

aanstonds daarvan kennis geven en bracht hem weer bij de Koning, waar hij zijn vorige bediening wederom waarnam.

HOOFDSTUK 14

David verslaat de Filistijnen. Zijn roem vermeerdert Sauls argwaan: deze schiet met een schicht naar hem om hem te doden. David vlucht, en Michal, zijn vrouw redt zijn leven. Hij komt bij Samuël. Saul vertrekt om hem te doden, en verliest zijn verstand voor een etmaal lang. Jonathan sluit een nauwe vriendschap met David, en spreekt voor hem bij Saul, die hemzelf wil doden. Hij verwittigt er David van, die naar Gath, een stad der Filistijnen vlucht, en bij het doortrekken enigen onderstand van Achimelech de Hogepriester ontvangt. Te Gath aangekomen zijnde veinst hij zinneloos te wezen, en wijkt naar de stam van Juda, waar hij vierhonderd mannen bijeen brengt voorts trekt hij naar de Koning der Moabieten, en komt daarna weer in Juda. Saul doet Achimelech en al de priesters, waarvan Abjathar alleen het ontkomt, ombrengen. Saul tracht verscheidenmaal te vergeefs David te vangen en te doden; maar deze daarentegen gelegenheid hebbende, om Saul het leven te benemen, eerst in een spelonk, en daarna op zijn bed, midden in het leger, vergenoegt zich met hem blijken te geven dat zulks in zijn macht was geweest. Samuëls dood. Door welk toeval David met Abigaïl, Nabals weduwe, trouwt; hij komt weer bij Achis de Filistijn, Koning van Gath, die hem wikkelt in de oorlog tegen de Israëlieten.

241 In dezelfde tijd begonnen de Filistijnen de oorlog wederom, en David werd met een heer hun tegen, gezonden; waarop hij hen bestreed, en een grote menigte van hen gedood hebbende, zegevierend weer bij Saul kwam. Maar hij werd door deze niet ontvangen gelijk hij hoopte, en gelijk zulk een grote dienst vereiste, omdat zijn roem bij hem verdacht zijnde, Saul in plaats van zich over zijn voorspoed te verblijden, die gevaarlijk oordeelde, en niet dan met verdriet vernam. Eens toen hem zijn oude kwelling door de boze geest weer overkwam, beval hij David voor hem op de harp te spelen; terwijl deze zulks deed, wierp Saul een schicht, die hij in zijn hand had, met alle macht naar hem toe, en zou hem gedood hebben, ten ware hij de scheut ontweken hadde. Daarop vluchtte hij naar huis, en ging die ganse dag niet uit. Toen het nacht geworden was, zond Saul een wacht om zijn huis te omringen, opdat hij het niet zou kunnen ontkomen, omdat hij voorhad hem door het gerecht ter dood te doen veroordelen. Michal, Davids huisvrouw, kreeg daarvan bericht, en omdat haar liefde jegens een man van zulk een uitmuntende verdienste haar de dood minder deed achten, dan het hartzeer hem te verliezen, ging zij terstond naar hem toe, en zei: "Zo de zon u morgenochtend nog hier vindt, zal ik u nooit meer levend zien. Vlucht dan, terwijl de nacht het u toelaat, welke ik wens dat God langer wil maken dan naar gewoonte, opdat hij u te gunstiger zij; want de Koning heeft besloten u te doen sterven en dit wreed voornemen niet uit te stellen." Nadat zij alzo gesproken had, maakte zij een touw aan het venster vast, en liet hem neer. Vervolgens schikte zij zijn bed gelijk als voor een zieke, en legde de lever van een vers geslachte geit onder het dek. Des morgens vroeg zond Saul enigen om David gevangen te nemen; maar Michal zei tot hen dat hij de ganse nacht ziek was geweest, en de gordijnen van het bed opschuivende, deed de lever, die nog warm was en zich bewoog, het dek ook bewegen; waardoor zij niet twijfelden of David lag in het bed en was ziek. Weshalve zij zulks aan de Koning verhaalden, die hun beval hem te halen, in hoedanig een staat hij ook ware, naardien hij toch sterven moest. Zij keerden dan terstond weer, sloegen het dek op, en bevonden, dat de Prinses hen bedrogen had. Saul bekeef zijn dochter heftig dat zij zijn vijand dus had laten ontkomen; maar zij verschoonde zich met te zeggen, dat David gedreigd had haar te doden, indien zij weigerde hem in die nood bij te staan: dat zij derhalve daartoe was gedwongen geweest, en niet twijfelde, naardien zij de ere had van

des Konings dochter te zijn, of zijn liefde tot haar zou sterker wezen dan zijn haat tegen David. Saul, door deze redenen bewogen, verleende haar vergiffenis.

242 David, het gevaar alzo ontkomen zijnde, ging naar de Profeet Samuël te Rama, verhaalde hem hoe Saul naar zijn leven stond, zodat het weinig gescheeld had of hij had hem met een schicht gedood: dat ofschoon hij hem nooit beledigd, maar in al zijn oorlogen door Gods bijstand met groot voordeel gediend had, hij in plaats van genegenheid, niet dan afgunst daardoor zich op de hals had gehaald. Samuël, door deze onbillijkheid van Saul ontroerd, trok uit Rama, en bracht David te Galbaäth, waar hij enigen tijd met hem woonde. Zodra Saul bericht daarvan bekomen had, zond hij enig krijgsvolk om hem te halen. Deze vonden Samuël in het midden van een gezelschap Profeten, en terstond met die zelfden geest vervuld wordende, begonnen zij nevens hem te profeteren. Saul zond daarop anderen met een gelijken last om David te vangen; en hun wedervoer dezelfde zaak. Toen zond hij nog eens anderen, en zij profeteerden evenzo. Hierover ontstak hij in zulk een gramschap, dat hijzelf er heen ging; en eer hij nog Samuël genaderd was, begon hij ook te profeteren: maar bij hem gekomen zijnde verloor hij zijn verstand ten enenmale, wierp zijn klederen weg en bleef een ganse nacht en dag dus naakt voor Samuël en David op de aarde liggen.

243 Thans ging David naar Jonathan om hem zijn beklag te doen: (1 Sam. 20) dat hoewel hij nooit oorzaak aan de Koning gegeven had om misnoegd op hem te zijn, deze er echter steeds op uit was om hem het leven te benemen. Jonathan bad hem zulke gedachten niet te willen hebben, noch al te licht geloof te slaan aan degenen, die hem zulks verhaalden; maar zich op zijn woord verzekerd te houden dat de Koning zijn vader niets dergelijks in de zin had, omdat hij, indien zulks zo ware, het hem wel bekend gemaakt zou hebben, omdat hij niet gewoon was iets te doen, zonder tot hem daarvan te spreken; en dat hijzelf dan niet nagelaten zou hebben hem daarvan kennis te geven. David verzekerde hem daarentegen met ede, dat hetgeen hij zei waarachtig was, en bad hem daaraan niet te willen twijfelen, maar gelovende hetgeen hij zei, hem eerder behulpzaam te zijn om zijn leven te redden, dan te wachten totdat zijn dood hem met leedwezen deed zien, dat hij hem ten onrechte geloof geweigerd had. Hij voegde daarbij, dat hij zich niet behoefde te verwonderen dat de Koning, zijn vader, de nauwe vriendschap kennende, die er tussen hen was, hem niets van zijn voornemen gezegd had. Jonathan hierdoor overreed, toonde zich bedroefd daarover, en vraagde, waarin hij hem zou kunnen dienst doen."Naardien ik mij verzekerd houd," antwoordde David,"dat er niets is hetwelk ik van uw vriendschap niet verwachten mag, zo is dit hetgeen, dat mij in de zin komt. omdat het morgen nieuwe maan is, en dat de Koning op die dag een groot gastmaal houdt, waarbij ik gewoon ben mij te laten vinden, zal ik u, zo gij het goed vindt, buiten de stad opwachten, zonder dat iemand dan gij het weet: en als de Koning vraagt, waar ik ben, moogt gij hem, zo het u belieft, antwoorden, dat ik naar Bethlehem gegaan ben om het feest van mijn stam bij te wonen, na u alvorens verlof daartoe verzocht te hebben. Indien de Koning dan antwoordt, gelijk men gewoon is te doen als men iemand bemint: Ik wens hem een goede reis, zo zal hetzelve een teken zijn dat hij mij geen kwaad hart toedraagt. Maar indien hij op een andere wijze antwoordt, zal het een blijk van het tegendeel wezen, en gij zult mij een dienst doen, door mij daarvan te verwittigen. Deze daad, in dit mijn ongeluk, zal met uw edelmoedigheid, en de vriendschap, welke gij mij zo plechtig beloofd hebt, overeenkomen. Maar indien gij bevindt dat ik die niet verdiene, en zo gij gelooft dat ik de Koning misdaan hebbe, wacht dan niet totdat hij mij doe sterven, maar voorkom hem door mij het leven te benemen."
Deze laatste woorden doorgriefden het hart van Jonathan: hij beloofde David alles, wat hem mogelijk was te doen, om de mening van de Koning zijn vader te doorgronden, en hem een getrouw verhaal te doen van hetgeen hij deswege zou ontdekken. Hij deed nog meer; want om hem te meer zekerheid te geven, bracht hij hem buiten, sloeg zijn ogen op naar de hemel, en

bekrachtigde zijn belofte door een eed, en dat met deze woorden: "Ik neem tot getuige van het verbond, dat ik met u aanga, de eeuwigen God, die alles aanschouwt, die overal tegenwoordig is, en die mijn gedachten weet, zelfs eer mijn tong die openbaart, dat ik niet ophouden zal des Konings gemoed te doorgronden, totdat ik wete wat hij ten uw opzichte in de zin heeft; en dat ik u aanstonds het goed of het kwaad, dat ik verneme, zal doen verstaan. God weet met hoe groot een genegenheid ik Hem bidde u te willen bijstaan, gelijk Hij tot hiertoe gedaan heeft, en met welk een vertrouwen ik wens dat Hij u nooit verlate, schoon zelfs mijn vader en ik zelf uw vijanden werden. Wees van uw kant deze mijn betuiging indachtig; en indien gij mij overleeft, zo betoon mij uw erkentelijkheid door zorg voor mijn kinderen te dragen." Na deze eed zei Jonathan tot David dat hij hem wachten zou in het veld, waar men gewoon was zich in het schieten te oefenen, en dat hij niet laten zou ook daar met een wapenjongen te komen, zodra hij zou ontdekt hebben, hoedanig de Koning zijn vader gezind was; dat hij daar gekomen zijnde, drie pijlen naar het doel zou schieten, en indien des Konings neiging hem gunstig was, dat hij dan zijn wapenjongen bevelen zou die pijlen op te rapen en hem toeroepen, dat ze voor hem lagen; maar zo ze hem tegen was, dat hij dan het tegendeel tot de knaap zeggen zou. Maar dat, hoedanig de zaken ook waren, hij met alle macht zou arbeiden om te beletten dat hem enig kwaad overkwam. En dat hij hem alleen bad, der vriendschap, die hij hem betuigde toe te dragen, in zijn voorspoed indachtig te zijn, en zijn toegenegenheid aan zijn kinderen te betonen. omdat David niet twijfelde aan de waarheid van Jonathans beloften, bleef hij niet in gebreke op de bescheiden plaats te komen.

De volgende dag, zijnde die der nieuwe maan, kwam de Koning, nadat hij zich volgens het gebruik gereinigd had, aan tafel om het avondmaal te houden. Jonathan zette zich daarop aan zijn rechter- en Abner, de Veldoverste, aan zijn linkerhand. Saul ziende dat Davids plaats ledig bleef, meende dat hij zich niet gereinigd had, maar zei niets; maar des anderen daags hem weer niet ziende, vraagde hij Jonathan, waarom David in die twee dagen op een zo plechtig gastmaal niet verscheen was. Jonathan antwoordde, dat hij naar Bethlehem gegaan was om een feest van zijn stam bij te wonen, na alvorens van hem verlof daartoe verzocht te hebben."En hij bad mij ook, (dus vervolgde hij) mede daar te willen komen; weshalve ik, zo gij het toestaat, derwaarts meen te gaan; want gij weet, hoe zeer ik hem bemin."

Toen bemerkte Jonathan hoe groot zijns vaders haat tegen David was: want Saul, niet langer die kunnende ontveinzen, stoof van gramschap tegen hem op, verweet hem dat hij zijn vijand geworden was om Davids vriend te zijn en vraagde hem of hij zich niet schaamde dus zijn eigen vader te verlaten, om samen te spannen met iemand, die hem de hatelijkste van alle mensen behoorde te wezen; omdat men wel begrijpen kon dat zolang David in het leven was, geen van beiden veilig zou kunnen regeren. Na alzo gesproken te hebben, beval hij Jonathan David tot hem te brengen, opdat hij hem zijn verdiende straf deed lijden. Deze edelmoedige Prins hierop vragende, welke misdaad David dan begaan had, die des doods waardig was, zo bleef Sauls woede niet langer binnen de palen van een enkel verwijt, maar hij kwam tot scheldwoorden, en van scheldwoorden tot daden; want hij greep een schicht om zijn zoon te doden, en hij zou die schrikkelijke moord ook begaan hebben, indien het niet belet was geworden door degenen, die er bij waren. Jonathan kon toen niet langer twijfelen aan hetgeen David hem van Sauls dodelijke haat gezegd had, omdat hij zag dat zijn vriendschap voor deze hemzelven het leven bijkans gekost had. Hij ging dan van de maaltijd zonder eten weg, en bracht de ganse nacht in droefheid door, omdat hij nu door zijn eigen gevaar geleerd had, hoe groot dat van zijn vriend was. Des morgens vroeg ging hij, onder de schijn van zich in het schieten te oefenen, naar de plaats, waar David hem verwachtte; hij deed gelijk afgesproken was, en zond zijn wapenjongen terug, om alzo met David alleen te kunnen spreken. David wierp zich neer voor zijn voeten, en zei dat hij zijn leven aan hem verschuldigd was; maar Jonathan beurde hem op en kuste hem. Dus bleven zij een langen tijd in elkanders armen, hun ongeluk bewenende, omdat deze scheiding hun zwaarder zou vallen dan de dood, en zij elkaar

niet verlaten konden; maar eindelijk moest het geschieden, hoe moeilijk het hun ook viel; het geschiedde niet zonder elkaar de betuigingen van hun onverbrekelijke vriendschap, met ede bevestigd, te vernieuwen.

244 David, om de vervolging van Saul te ontvlieden, ging naar de stad Nob naar de Hogepriester Achimelech, (1 Sam. 21) die verwonderd van hem dus alleen te zien, naar de oorzaak daarvan vraagde. David antwoordde hem dat hij een bevel des Konings, waartoe hij niemand van node had, ging uitvoeren; dat hij zijn volk bescheiden had om op zekere plaats bij hem te komen; en dat hij hem verzocht hetgeen hij tot dit reisje nodig had te willen geven, nevens enig geweer. Achimelech verzorgde hem; maar ten opzichte van geweer, zei hij niets anders te hebben dan het zwaard van Goliath, hetwelk hijzelf Gode toegewijd had; echter bood hij het hem aan, en David nam het met zich; maar een Syriër, Doëg geheten, die het opzicht over Sauls muilezels had, was daar bij geval tegenwoordig. David ging van daar naar Gath, een stad der Filistijnen, waar de Koning Achis zijn hof hield: daar werd hij herkend, en men zei terstond tot die Vorst, dat David de Hebreeër, die zoveel Filistijnen gedood had, in die stad was. David, zulks vernemende, en zich in geen minder gevaar ziende dan hetgeen hij had willen ontvluchten, besloot te veinzen, en zich zinneloos aan te stellen; hetwelk hem zo wel gelukte, dat Achis toornig werd op zijn volk, omdat ze hem een gek gebracht hadden, en beval dat zij hem wegjagen zouden.

245 David, alzo vrij geraakt, (1 Sam. 22) ging naar de stam Juda, waar hij zich in een hol, dicht bij de stad Adullam, verborg, en zulks zijn broederen liet weten. Zij kwamen hem met al hun magen bezoeken, en veel anderen vervoegden zich ook bij hem, hetzij ter oorzaak van de slechten toestand hunner middelen, of om de vreze, die zij voor Saul hadden. Hun getal groeide eindelijk tot vierhonderd aan, zodat David toen niets meer vreesde. Thans ging hij naar de Koning der Moabieten, en verzocht hem te willen toestaan dat hij en degenen, die hem vergezelden, in zijn land mochten blijven, tot de tijd toe dat zijn zaken een keer namen. Deze Vorst bewilligde in dat verzoek, en bejegende hem en zijn ganse gezelschap zeer wel, gedurende de tijd, dat hij in zijn staten bleef, hetwelk was totdat de Profeet Samuël hem beval de woestijn te verlaten, en weer naar zijn stam te keren; waarop hij vertrok, en zich in de stad Sarim ophield. Saul, dit vernemende, en horende dat hij een groot getal gewapende mannen bij zich had, werd er over ontsteld, omdat hij wist dat zijn dapperheid en beleid hem bekwaam maakte om alles te bestaan. In zijn bekommering, deed hij in het paleis der koninklijke stad Geba, die op een heuvel genaamd Arnon gelegen is, al zijn vrienden, al de oversten van zijn heer, en van zijn ganse stam bijeenkomen, en van zijn lijfwacht en de ambtenaren zijns huizes vergezeld, sprak hij hen van zijn troon in dezer voege aan: "Nademaal Ik met geloven kan dat de weldaden, waardoor ik ulieden verrijkt, en de ere tot welke ik u verhoogd heb, door u vergeten zijn, zo wenste ik wel te weten of gij hoop hebt van nog grotere van David te ontvangen; want mij is niet onbekend hoedanig een genegenheid gij hem allen toedraagt, en dat mijn eigen zoon ulieden haar ingeboezemd heeft. Ik weet dat Jonathan en David buiten mijn toestemming een zeer nauw verbond met elkaar aangegaan, ja dat zij het met ede bekrachtigd hebben, en dat Jonathan met al zijn vermogen David tegen mij bijstaat. Gijlieden ondertussen laat er u niet aan gelegen zijn, maar wacht gerust af welke uitslag dit hebben zal."
Op deze rede des Konings volgde een stilzwijgen, hetwelk Doëg eindelijk brak, en alzo aanhief: "Ik heb David te Nob zien komen bij de Hogepriester Achimelech, die hem voorzei wat hem wedervaren zou, hem het zwaard van Goliath gaf, en hem verzorgde van hetgeen hij voor zijn reis nodig had." Saul ontbood terstond Achimelech en al zijn magen, en sprak hem alzo aan: "Welke reden hebt gij om op mij ontevreden te zijn, dat gij David, daar hij mijn vijand is, en tegen mijn dienst samenspant, zo wel onthaald, en hem geweer gegeven, ja hem voorzegd hebt, wat hem beschoren is? Kan het u wel onbekend wezen, dat hij vluchtende is ter

oorzaak van de dodelijke haat, die hij mij en het koninklijk huis toedraagt?" Achimelech ontkende niet dat hij de bijstand, waarvan men hem beschuldigde, aan David verleend had, maar om te tonen dat het niet zo zeer ten zijn voordele, als uit betrekking op de Koning was, antwoordde hij aldus: "Ik heb hem, Heer Koning, niet ontvangen als uw vijand, maar als uw getrouwen dienaar, als een der voornaamste bevelhebbers van uw heer, en als een, die de ere had van uw schoonzoon te zijn. Want hoe kon ik mij verbeelden dat iemand, die wegens zo veel gunsten aan u verplichting heeft, uw vijand, en niet veeleer ten hoogste tot uw dienst genegen zou wezen? Belangende nu dat hij met mij de Goddelijke wil geraadpleegd, en daarop een antwoord van mij ontvangen heeft, daarin heb ik niets anders gedaan dan ik gewoon was. En nopende hetgeen ik hem gegeven heb tot voortzetting van zijn reis, omdat hij zei om een zeer gewichtige zaak van u uitgezonden te zijn, ik dacht dat ik door hem zulks te weigeren, u beledigd zou hebben. Derhalve hebt gij niet te denken, dat welk een kwaad voornemen David ook zou mogen gehad hebben, ik hem toch tot uw nadeel zou hebben willen begunstigen."
Sauls argwaan ging zo ver dat hij geen geloof sloeg aan deze oprechte verontschuldigingen; maar hij beval zijn lijfwacht dat ze Achimelech met al zijn nabestaanden doden zouden. omdat deze weigerden dit schelmstuk te begaan, omdat Gods wet niet toeliet zodanig een gehoorzaamheid te bewijzen, gaf Saul de last daartoe aan de goddelozen Doëg, die met behulp van dergelijke schelmen als hijzelf was, Achimelech en allen, die van zijn maagschap waren, welker getal driehonderd vijfentachtig was, vermoordde. De bittere woede van Saul was hiermee nog niet gestild; want hij zond deze booswichten naar Nob, een woonstede der priesters en andere bedienaren van Gods wet, waar zij alles, wat ze vonden, zonder zelfs vrouwen of kinderen te verschonen, ombrachten, en de stad in brand staken, zodat Abjathar, één van Achimelechs zonen, de enige was, die dit wrede en afgrijselijke bloedbad ontkwam; waardoor tevens vervuld werd hetgeen God de Hogepriester Eli voorzegd had, dat zijn nakomelingen, ter oorzaak van zijn twee zonen, zouden verdelgd worden.
Dit verfoeilijk bedrijf van Saul, die door de gruwelijkste van alle snoodheden zich niet ontzag het bloed van het ganse priesterlijk geslacht, zonder verschoning van oud of jong te plengen, en een stad, die God zelf tot verblijf van zijn priesters en profeten verkoren had, in de as te leggen, gaf klare blijken, hoe verre de verdorvenheid van het gemoed der mensen kan gaan. Zolang hun lage staat hen belet het kwade te doen, waartoe hun neiging hen aanspoort, schijnen zij zachtzinnig en bescheiden te zijn, betuigen liefde tot de gerechtigheid te hebben, ja zelfs godvruchtig te wezen, en schijnen te geloven dat God, die overal tegenwoordig is, onze daden aanschouwt, en al onze gedachten doorgrondt. Maar wanneer zij tot gezag en macht verhoogd zijn, tonen ze dat zulke gevoelens hun niet ter harte gaan; en gelijk de toneelspelers, die, zich van kleding veranderd hebbende, weer op het toneel komen om een ander personage voor te stellen, verschijnen zij in hun rechten aard, worden stout en verwaand, en verachten God en de mensen. En hoewel de grootheid van hun staat, die zelfs hun geringste bedrijven aan de blik van geheel de wereld bloot legt, hen buiten opspraak in hun verrichtingen behoorde te doen zijn, echter willen zij, even alsof God de ogen voor alles sloot, of voor hen vreesde, en alsof Hij goedkeurde, wat de mensen billijk achten, alles, wat hun vrees of haat en onvoorzichtigheid hun inblaast, uitvoeren, zonder er zich om te bekreunen, wat hun zou mogen wedervaren. Invoege dat wanneer zij grote diensten met aanzienlijke verering beloond hebben, zij zich niet vergenoegen met degenen, die deze met recht hebben verdiend, op valse berichten en lasteringen daarvan te beroven; maar zij benemen hun zelfs het leven, en maken alzo geen wettig gebruik van hun macht, door de schuldigen te straffen, maar begaan daden van ongerechtigheid en wreedheid, door de onschuldigen, die hun minderen zijnde, zich tegen hun geweld niet beschermen kunnen, te verdrukken.
Hiervan strekt Saul, de zoon van Kis, gelijk wij zien’ tot een duidelijk voorbeeld. Want kan er wel iets wonderlijker zijn, dan dat hij, die na de regering van de voornaamste des volks, en die der Richteren, de eerste was, welke over Gods volk tot Koning aangesteld werd, op een bloot

vermoeden tegen Achimelech opgevat, meer dan driehonderd priesters en profeten deed ombrengen, hun stad verbranden, en hen onder haar puinhopen begraven, zodat het aan hem niet schortte, dat er geen enkele bedienaar van Gods wil meer overbleef, en dat Gods Huis niet ganselijk verlaten werd; omdat de woede hem vervoerde om niet alleen personen, voor de heiligen dienst bestemd, uit te roeien, maar ook de plaats, welke hun tot verblijf gegeven was, tot de grond toe te verdelgen. Abjathar, alleen deze ijselijke moord ontkomen zijnde, ging naar David toe, en verhaalde hem, hoe de zaak geschied was. Deze verwonderde zich daar niet over, omdat Doëg er bij geweest zijnde, toen hij met Achimelech sprak, hij wel gedacht had dat deze die gelegenheid niet zou laten voorbijgaan om de Hogepriester te belasteren; maar toch smartte het hem ten hoogste dat hij er aanleiding toe gegeven had, en hij verzocht Abjathar bij hem te blijven, omdat hij nergens veiliger kon wezen.

246 Hij vernam terzelfder tijd dat de Filistijnen in de landstreek van Kehila gevallen waren, (1 Sam. 23) en daar een grote verwoesting aanrichtten; daarom besloot hij hen aan te tasten, maar ging eerst met Samuël te rade om te weten of het Gode aangenaam zou zijn; en de Profeet verzekerde hem dat God hem de overwinning geven zou. Aanstonds viel hij op de vijanden aan, doodde velen van hen, maakte een groten buit, en toog binnen Kehila, om de inwoners te beschutten, totdat zij al hun koren in de stad zouden gebracht hebben. omdat een grote daad niet verborgen kan blijven, verspreidde het gerucht van deze zich aan alle kanten, en kwam de Koning Saul ook ter oren, die zich verheugde toen hij hoorde, dat David zich in een plaats opgesloten had, menende dat het een teken was, dat God hem in zijn handen wilde leveren. Daarom beval hij zijn krijgsvolk die stad te belegeren, en het beleg niet op te breken voor dat men haar ingenomen, en David gevangen en gedood had. Maar God openbaarde aan David dat het met hem gedaan zou zijn, indien hij zich niet spoedig vandaar begaf, doordien de inwoners van Kehila, om hun vrede te kopen, hem in handen des Konings zouden leveren. Daarop toog hij met zijn vierhonderd mannen naar de woestijn op een heuvel, genaamd Hachila; en Saul miste zijn aanslag. Thans trok David naar de landstreek van Zif, in een plaats geheten Ken. Jonathan daar bij hem gekomen zijnde, om hem te omhelzen en met hem te spreken, vermaande hem, onaangezien zijn tegenwoordige wederwaardig-heden, goedsmoeds te zijn; verzekerde hem dat hij over al het volk regeren zou; en zei hem dat hij zich niet verwonderen moest, dat, om tot die top van ere te geraken, hij veel moeilijkheden zou moeten doorstaan. Zij vernieuwden daarna met ede de betuigingen hunner vriendschap, en God tot getuige nemende, vervloekten zij degene, die daarin te kort zou komen; Jonathan aan David deze troost in zijn ongeluk gegeven hebbende, keerde daarop weer naar huis. De inwoners van Zif, om Saul een dienst te doen, lieten niet na hem kennis te geven dat David zich niet ver van hun stad ophield, en beloofden de Koning alles te zullen doen, wat zij konden, om hem in zijn handen te leveren, hetwelk gemakkelijk kon uitgevoerd worden, indien hij enige doorgangen deed bezetten, en zelf met zijn benden kwam aanrukken. Saul prees hun getrouwheid, betuigde dat hij er hun grotelijks dank voor wist; en beloofde hun dat hij deze dienst erkennen zou.
Thans zond hij hun krijgsvolk om David in de verborgenste plaatsen der woestijn te zoeken, en verzekerde hun dat hijzelf in persoon haastig volgen zou. De Zifieten dienden zijn troepen voor wegwijzers, en lieten niets achterwege om Saul te behagen; en deze schelmse mensen, die zich maar stil behoefden gehouden te hebben, om een onschuldigen en zeer vromen man te redden, deden door eigenbelang en vleierij alles, wat zij konden, om hem aan zijn vijand over te leveren en te doen sterven. Maar God gedoogde niet dat hun kwaad voornemen gelukte; want David daarvan verwittigd, dat de Koning naderde, verliet de engten, waarin hij geweken was, en ging naar de grote rots, die in de woestijn van Maon is. Saul, hem vervolgende, kwam aan de andere zijde van de rots, deed die van alle kanten omringen, en zou ze geheel ingesloten hebben, indien hij geen tijding ontvangen had dat de Filistijnen in zijn land gevallen waren. Daarom oordeelde hij het nodiger die algemene en vreselijke vijanden te verdrijven, dan zijn

rijk ten roof te laten, om een bijzondere vijand; die hij niet zoveel behoefde te vrezen, na te jagen. Door dit middel ontkwam David een bijna onvermijdelijk gevaar, en week naar de engte van Engédi.

247 Saul kreeg er bericht van, en had de Filistijnen niet zodra verdreven, (1 Sam. 24) of hij nam drieduizend uitgelezen mannen uit al zijn benden en trok naar die plaats toe: daar gekomen zijnde, begaf hij zich, door nood gedwongen, in een heel wijd en diep hol, waar David zich met al de zijnen verborgen had. Een van zijn volk kende de Koning, en zei tot David dat God hem nu de schoonste gelegenheid van de wereld aanbood, om zich op zijn vijand te wreken, en zich voor altoos van diens onrechtvaardige vervolgingen te ontslaan, door hem het leven te benemen. David, in plaats van die raad te volgen, oordeelde door een godvruchtige overtuiging, dat hij zonder God te vertoornen, degene, die Hij tot Koning aangesteld had, en welke in die hoedanigheid zijn heer en meester was, geenszins mocht doden; omdat; hoe boos onze vijanden ook zijn, en wat zij ook mogen doen om ons te vernielen, men nooit kwaad met kwaad vergelden moet. Hij vergenoegde zich daarom met een slip uit Sauls mantel te snijden, en toen deze uit het hol ging, volgde hij hem, en riep hem toe. Saul kende zijn stem, en keerde zich om. David toen, volgens gewoonte voor hem neervallende, zei tot hem: "Is het billijk, o Koning, dat gij geloof slaat aan het zeggen der lasteraars, die u bedriegen, en dat gij degenen mistrouwt, die u het meest toegedaan, en uw getrouwste vrienden zijn? Behoort gij niet veel eer over hen te oordelen volgens hun daden? Woorden kunnen bedriegen; maar de daden tonen, wat men in het binnenste van zijn hart heeft. Aan de daden kunt gij de boosaardigheid diegenen kennen, die mij onophoudelijk bij u beschuldigen van zulke kwade voornemens, waaraan ik nooit gedacht heb, en welke ik niet zou kunnen uitvoeren, al ware het dat ik die hadde. Ondertussen hebben ze u aangespoord om alle middelen tot mijn verderf in het werk te stellen. Maar naardien gij ziet, o Koning, hoe kwalijk gegrond het geloof is, alsof ik iets tegen uw persoon zou ondernomen hebben, zo bid ik u te overwegen of gij, zonder Gods gramschap op u te halen, kunt voortgaan om de dood te zoeken van iemand, die heden u het leven hebbende kunnen benemen, die gelegenheid om zich te wreken, en zijn veiligheid te bewerken, niet zou verwaarloosd hebben, indien hij uw vijand geweest ware. Want immers zou het mij al zo gemakkelijk gevallen zijn u te doden, als deze slip, welke gij in mijn handen ziet, uit uw mantel te snijden. Maar hoe recht matig mijn misnoegen ook zou mogen wezen, ik heb het beteugeld; terwijl gij u door uw onrechtvaardige haat laat vervoeren. Maar God zal ons beider rechter zijn, en de schuldige veroordelen."

Saul, verbaasd over het gevaar, dat hij gelopen had, en zich niet genoeg over Davids deugd en edelmoedigheid kunnende verwonderen, slaakte een diepen zucht, en deze zucht perste David de tranen uit de ogen. Saul, door zulk een buitengewone edelmoedigheid ontroerd, zei: "Mij voegt het, te wenen, en niet u, omdat ik, na zoveel diensten van u ontvangen te hebben, u evenwel zo wredelijk heb vervolgd. Gij hebt heden getoond dat gij een waardig, navolger van de deugden onzer vaderen zijt, die in plaats van hun vijanden, wanneer zij ze in hun macht hadden, het leven te benemen, het zich een roem rekenden, hen te verschonen. Ik twijfel derhalve niet of God zal u de kroon op het hoofd zetten, om u over zijn volk te doen regeren, en ik verzoek u mij met ede te willen beloven, dat gij, in plaats van alsdan mijn geslacht te verdelgen, zorg wilt dragen om het te behouden, zonder te denken aan het kwaad, dat ik u gedaan heb." David beloofde het met ede; en daarop scheidden zij, kerende Saul weer naar zijn rijk, terwijl David naar de engte der Masticiërs ging.

248 Omtrent die tijd kwam de profeet Samuël te sterven; (1 Sam. 25) en omdat al het volk hem, wegens zijn uitmuntende deugd in zeer grote ere gehouden had, waren de betoningen van toegenegenheid aan zijn gedachtenis niet minder. Want nadat zij hem te Rama, zijn

geboorteplaats, met grote pracht begraven hadden, beweenden zij hem een langen tijd; het was niet alleen een algemene rouw, maar elk betreurde hem in het bijzonder, even alsof hij zijn bloedvriend was geweest; omdat behalve zijn liefde tot de gerechtigheid, zijn vroomheid zo ongemeen was geweest, dat hij zich ten hoogste bemind gemaakt had bij God. Hij had na de dood van Eli, de Hogepriester, het volk twaalf jaren alleen geregeerd, en nog achttien jaren onder Sauls regering geleerd.

249 Zeker man uit het land der Zifieten, Nabal geheten, woonde te die tijde in de stad Maon, en was zo rijk, voornamelijk in vee, dat hij drieduizend schapen, en duizend geiten had. David verbood zijn volk iets van hetgeen deze toebehoorde aan te tasten, hoe zeer zij het ook mochten van node hebben, of onder hoedanig een voorwendsel het ook mocht wezen; omdat hij wist dat men eens anders goed niet mocht nemen, ten ware men Gods geboden overtreden wilde; en dat men dus doende een vromen man, die waardig was dat men hem ontzag, een belangrijken dienst zou doen.
Maar Nabal was een onbeschoft mens, van een norse en zeer kwade aard. Zijn huisvrouw daarentegen, Abigaïl genaamd, was zeer beleefd, welgemanierd, deugdzaam, en ongemeen schoon. Op een tijd, dat Nabal zijn schapen liet scheren, zond David tien mannen van zijn volk om hem van zijntwege te begroeten, hem allerlei voorspoed gedurende veel jaren te wensen, en hem te verzoeken dat hij hem iets tot onderhoud voor zijn bende wilde verlenen, naardien hijzelf van zijn veehoeders vernemen kon, dat gedurende de langen tijd, dat hij in die woestijn geweest was, hij noch hem, noch de zijnen ooit in het minst beledigd, maar hem daarentegen behoed had; en dat, zo hij hem enige weldaad bewees, hij het aan geen ondankbare zou gedaan hebben. Maar Nabal, in plaats van hun een bescheiden antwoord te geven, vraagde, wie die David was? Zij zeiden hem dat hij een zoon was van Isaï."Hoe," riep hij,"een vluchteling, die zich verbergt uit vrees van in zijns meesters handen te vallen, speelt die dus stoutelijk de baas!" Deze bitse woorden, David aangediend zijnde, maakten hem zo vertoornd, dat hij zwoer dat, eer de nacht voorbij zou zijn, hij Nabal met zijn ganse huisgezin verdelgen, zijn huis vernielen, en al zijn goederen verwoesten zou, doordien hij zich niet alleen ondankbaar voor de genoten weldaad toonde, maar de stoutheid had gehad van hem zo een schimpig verwijt te doen. Hij liet van de zeshonderd mannen, welke hij toen bij zich had, tweehonderd tot bewaring van de pakkage achter, en trok met de overigen heen om zijn voornemen uit te voeren. Een van Nabals herders ondertussen, die bij dit gesprek zijns meesters tegenwoordig was geweest, verwittigde zijn meesteres daarvan, stelde haar het gevolg voor ogen, en verklaarde, dat David noch de zijnen hun kudde in het allerminst ooit beledigd hadden.
Aanstonds deed Abigaïl een goeden voorraad op ezelen laden, en zonder iets tot haar man, die zich bij zijns gelijken vrolijk maakte, te zeggen, ging zij David tegemoet. Zij kwam hem tegen in een dal, en zodra zij hem zag, steeg zij af, viel ter aarde voor hem neer, en bad hem geen acht te willen slaan op hetgeen haar man gezegd had, doordien zijn naam van Nabal, hetwelk in het Hebreeuws een dwaas betekent, niet dan al te wel op hem paste. Voorts zei zij, dat zij er niet bij tegenwoordig was geweest, toen zijn volk bij hem gekomen was, en vervolgde aldus: "Ik bid u dat gij het ons vergeeft, en dat gij bedenkt, hoeveel reden gij hebt om God te danken dat gij uw handen niet met bloed bezoedeld hebt; want die rein bewarende, zult gij Hem verplichten om uw vijanden te straffen, en op hun hoofd het onheil neer te storten, hetwelk gereed was om op dat van Nabal te vallen. Ik beken dat uw toorn tegen hem rechtvaardig is; maar matig deze, zo het u belieft, om mijnentwil, die aan zijn misdrijf geen deel heb; want goedheid en zachtzinnigheid zijn deugden, een man passende, die God tot de rijksregering bestemd heeft; en heb de goedheid om deze kleine geschenken, welke ik u aanbied, voor lief te nemen." David nam de geschenken aan, en antwoordde haar: "‘t Is God, die u hier geleid heeft; gij zou anders de dag van morgen niet gezien hebben; want ik had gezworen deze nacht Nabal en zijn ganse huisgezin te zullen verdelgen, om hem voor zijn ondankbaarheid, en de hoon, mij

aangedaan, te straffen. Evenwel vergeef ik het hem om uwentwil, naardien God u ingegeven heeft dat gij door uw gebeden mijn toorn gestuit hebt: maar hij zal daarom de straffe, die hij verdient, niet ontvlieden, maar door enig ander middel omkomen."
Abigaïl keerde zeer getroost door zulk een gunstig antwoord weer terug, en vond haar man zo dronken, dat zij hem toen niets zeggen kon; maar ‘s anderen daags verhaalde zij hem alles, wat er voorgevallen was. De grootheid van het gevaar, dat hij gelopen had, verschrikte en ontstelde hem in dier voege, dat hij beroerd werd over zijn ganse lijf, en tien dagen daarna stierf. David zulks vernemende, zei dat hij zijn verdiende loon ontvangen had, en dankte God dat Hij hem niet had toegelaten, zijn handen met bloed te bezoedelen; lerende door dat exempel dat de ogen des Heren over al de bedrijven der mensen gaan, en dat Hij de bozen straft, en de goeden beloont. De deugd en wijsheid van Abigaïl, gevoegd bij haar grote schoonheid, hadden David zulk een achting en genegenheid voor haar ingeboezemd, dat hij, ziende dat zij weduwe was, haar liet weten dat hij gezind was haar ter vrouw te nemen. Zij antwoordde, dat ze niet waardig was zijn voeten te kussen, echter trok zij met een aanzienlijk gevolg naar hem toe, en trouwde met hem. Hij had reeds een andere vrouw, genaamd Ahinoam, van de stad Abizar; en belangende Michal, Saul had haar aan Palti, zoon van Laïs, uit de stad Jesraël, ten huwelijk gegeven.

250 Niet lang daarna werd Saul door enige Zifieten verwittigd dat David weer in hun land was. (1 Sam. 25) Hierop toog de Koning aanstonds te velde met drieduizend krijgsknechten, en legerde zich diezelfde dag te Sicelle. David van deze tocht bericht gekregen hebbende, zond enige kondschappers uit, die hem recht bescheid brachten. Daarop begaf hij zich des nachts op weg, vergezeld alleen van Abisaï, de zoon van zijn zuster Zeruja, en Achimelech de Chetteër, en kwam in Sauls leger, waar hij al het krijgsvolk, ja zelfs Abner, hun veldoverste, slapende vond. Hij ging dan in de tent des Konings, die ook sliep, en nam zijn schicht van zijn hoofdpeluw weg. Abisaï wilde Saul doden, maar David weerhield zijn arm, en belette zulks, zeggende dat hoe ondeugend Saul ook ware, men echter zonder misdaad een Koning, van God aangesteld, het leven niet benemen kon, en dat het Gode zelf toekwam hem te straffen, wanneer Hij het oordeelde tijd te zijn. Alzo vergenoegde hij zich met zijn schicht, en een kruik, die bij hem stond, weg te dragen, opdat Saul niet zou behoeven te twijfelen of het in Davids macht gestaan had, hem het leven te benemen: en zich op de duisterheid van de nacht verlatende, en op zijn kloekmoedigheid, ging hij uit het leger gelijk hij er ingekomen was, zonder dat iemand het gewaar werd. Nadat hij de beek overgegaan was, klom hij op de berg, vanwaar Sauls ganse leger hem kon horen, en riep Abner met zulk een luide stem toe, dat deze en al de soldaten daardoor ontwaakten. Abner vraagde, wie het was, die hem riep."Het is," antwoordde David,"de zoon van Isaï, die gij najaagt. Maar hoe komt het dat gij, die zo dapper, en in het grootste aanzien bij de Koning zijt, zo weinig zorg draagt om hem te bewaren, dat gij slaapt, in plaats van voor de behoudens van zijn persooon te waken? En kunt gij loocheen, dat gij aan een halsmisdaad schuldig zijt, omdat ge zo achteloos zijt geweest, dat gij niet gewaar werd dat enigen van de mijn in uw leger, ja tot in des Konings tent toekomen zijn? Zie hier zijn schicht en zijn kruik, en oordeel daaruit of gij goede wacht gehouden hebt."
Saul kende Davids stem, en ziende dat het door de achteloosheid der zijn gemakkelijk voor deze zou geweest zijn hem te doden, bekende hij dat hij zijn leven aan hem verschuldigd was, en zei tot hem, dat hij hem toestond weer inl alle veiligheid naar zijn huis te keren, omdat hij niet langer aan zijn genegenheid en getrouwheid twijfelen kon, omdat hij hem verscheidene malen het leven behouden had, toen hij het hem had kunnen benemen, om zich daarover te wreken dat Saul, in plaats van zijn diensten te erkennen, hem uitgebannen, van het gezelschap en de troost van zijn nabestaanden beroofd, en door vervolging in de uitersten nood gebracht had. David liet terstond weten dat men des Konings schicht en kruik mocht wederhalen, en betuigde dat God, die wist dat hij hem had kunnen doden, indien hij gewild had, rechter van

hun daden zou wezen. 251 In dezer voege behield David ten tweeden male Sauls leven: en omdat hij niet langer in dat land wilde blijven, uit vrees dat hij eindelijk in Sauls handen zou vallen, (1 Sam. 27) besloot hij, met toestemming van allen, die bij hem waren, naar het land der Filistijnen te gaan. Achis, Koning van Gath, één der vijf steden van dat volk, ontving hem gunstiglijk met de zijn. Saul dacht niet meer, iets tegen David te ondernemen, ziende hoe kwalijk alles hem gelukt was, en hoe groot een gevaar hijzelf gelopen had. David, niet willende zich in een stad opsluiten, uit vreze van de inwoners tot last te zijn, verzocht de Koning Achis, dat hij hem een plaats op het land wilde geven; deze gaf hem daarop een vlek, genoemd Ziklag, hetwelk hij zo beminde, dat hij naderhand Koning geworden zijnde, het kocht, om het in eigendom te hebben. Hij woonde daar vier maanden en twintig dagen, en stroopte gedurende die tijd heimelijk in de landen der Gezurieten, Girzië, en Amalekieten, die naburige volken der Filistijnen waren, en ontvoerde hun veel paarden, kamelen, en vee. Maar hij nam niemand gevangen, opdat de Koning niet bemerken zou, van wie hij die buit, van welke hij hem een gedeelte toezond, gehaald had. En wanneer Achis vraagde, van waar hij die roof kreeg, antwoordde David dat het was uit de vlakte van Judéa, naar de kant van het Zuiden: hetwelk deze Vorst te eer geloofde, omdat hij wenste dat zulks waar was, doordien David, die van zijn eigen land als vijanden behandelende, zich daardoor buiten staat stelde om ooit weer daar te durven komen, en hij alzo hoopte dat hij hem altoos bij zich zou kunnen houden, en tot zijn voordeel zich van hem bedienen.

252 Omtrent die zelfden tijd besloten de Filistijnen de Israëlieten de oorlog aan te doen: (1 Sam. 29) en de Koning Achis bestemde de stad Rengam tot een verzamelplaats van al zijn krijgsbenden, David doende aanzeggen, dat hij zich met zijn zeshonderd mannen ook daar zou laten vinden. David antwoordde dat hij hem met blijdschap zou gehoorzamen, om hem zijn dankbaarheid voor de genoten weldaden te betonen: de Koning beloofde hem dat, indien hij overwinnaar bleef, hij zijn diensten door grote eerambten zou vergelden, en hem hoofdman van zijn lijfwacht maken.

HOOFDSTUK 15

Saul zich in de oorlog tegen de Filistijnen van God verlaten ziende, vraagt door een toveres de schim van Samuël om raad, welke hem voorzegt dat hij de slag verliezen, en met zijn zonen gedood zou worden. Achis, een van de Koningen der Filistijnen, neemt David met zich ten strijde, maar de andere Vorsten willen dat hij weer naar Ziklag gezonden worde. Daar komende, bevindt hij dat de Amalekieten die plaats geplunderd en verbrand hadden. Hij vervolgt en verslaat hen. Saul verliest de slag: Jonathan en twee andere van Sauls zonen worden daar gedood, en hijzelf zwaar gekwetst. Hij doet zich door een Amalekiet doden. Treffelijke daad van Jabes in Gilead, om de lijken van die Prinsen te bekomen.

Saul, vernomen hebbende dat de Filistijnen tot aan Sunem genaderd waren, trok hun tegen met zijn heer, en legerde zich tegenover het hun, dicht bij de berg Gilboa; maar toen hij zag, dat zij onvergelijkelijk veel sterker waren dan hij, gevoelde hij dat zijn hart bezweek; en hij verzocht de Profeten dat zij God om raad zouden vragen, om te weten hoedanig de uitslag van de oorlog zou zijn. Maar God antwoordde niet; en dit stilzwijgen verdubbelde zijn vreze; want hij geloofde dat hij van Hem verlaten was; zijn moed ontzonk hem en hij besloot in die ontroerdheid zijn toevlucht tot toverij te nemen. Maar hij had al de zwarte kunstenaars, tovenaars, en zulken, die zich met waarzeggerij ophielden, uit zijn rijk verjaagd; en omdat hij derhalve niet wist, waar zodanig een te vinden, beval hij te vernemen of er niet één overgebleven was van degenen, die door hun bezweringen de zielen der doden deden

opkomen, om hem te vragen en toekomende zaken van hem te verstaan. Een van de zijnen zei hem, dat er in de stad Endor een vrouw woonde, die zijn begeerte zou kunnen voldoen. Aanstonds, zonder tot iemand iets te zeggen, ging hij verkleed en alleen van twee personen vergezeld, naar die vrouw toe, verzocht haar hem te voorzeggen, wat hem wedervaren zou, en tot die einde de ziel eens verstorvenen, die hij haar zou noemen, te doen opkomen. Zij antwoordde hem dat zij zulks niet mocht doen, omdat de Koning een streng verbod tegen zodanige waarzeggerijen had laten uitgaan; dat zij hem derhalve bad, omdat zij hem nooit ergens in misdaan had, dat hij haar geen strik wilde spannen, om haar in een misslag te doen vallen, die haar het leven zou kosten. Saul beloofde haar met ede, dat geen mens er van weten, noch zij deswege enig gevaar lopen zou. Hierdoor vatte zij moed; en hij beval haar de geest van Samuël te doen opkomen. Zij, niet wetende wie Samuël was, maakte geen zwarigheid te gehoorzamen; maar toen zij diens schim zag verschijnen, en daarin, ik weet niet wat Goddelijks bespeurde, werd zij verbaasd en ontroerd, en zich tot Saul kerende, zei zij tot hem: "Zijt gij de Koning Saul niet?" (want zij had zulks van het spook verstaan). Hij antwoordde: dat hij het was, en beval haar te zeggen, waaruit die grote ontroerdheid, waarin hij haar zag, ontstond."‘t Is," hernam zij,"omdat ik een man zie opkomen, die ten enenmale Goddelijk schijnt." "Hoe oud is hij," vraagde Saul,"en hoe gekleed?"
"Hij schijnt een eerwaardig grijsaard te wezen," antwoordde zij,"en heeft een priesterlijk gewaad aan." Toen twijfelde Saul niet of het was Samuël, en hij viel voor hem neer op de grond. De schim vraagde hem, waarom hij hem noodzaakte uit de andere wereld te komen. "De nood," zei Saul,"heeft er mij toe gedrongen; want door een machtig heer bedreigd zijnde, vind ik mij verlaten van Gods hulpe, die noch door zijn Profeten, noch door dromen, mij wil onderrichten van hetgeen mij nakende is: derhalve schoot mij niets anders over, dan tot u, die mij altoos zulk een genegenheid toegedragen hebt, mijn toevlucht te nemen." Samuël wetende dat de tijd van Sauls dood gekomen was, zei tot hem: "Naardien gij weet dat God u verlaten heeft, is het te vergeefs van mij te vernemen, wat u gebeuren zal; maar omdat gij het nochtans verstaan wilt, weet dan dat David regeren zal, dat hij deze oorlog gelukkiglijk zal eindigen: en dat tot straf dat gij de bevelen, welke ik u van Godswege gegeven had, na het overwinnen der Amalekieten niet nagekomen hebt, uw heer morgen verslagen zal worden, en in die slag zult gij de kroon, het leven, en uw zonen verliezen."
Deze woorden maakten Saul ijskoud om zijn hart, en hij viel in een flauwte, hetzij door een overmaat van droefheid, of omdat hij in twee dagen bijna niet gegeten had. De vrouw verzocht hem iets te willen nuttigen tot herstelling van zijn krachten, en om weer naar zijn heer te keren. Hij weigerde zulks; maar zij drong hem te meer daartoe aan, zeggende dat zij geen andere vergelding van hem eiste voor het wagen van haar leven, door te doen hetgeen hij begeerd had, voordat zij zelfs wist dat ze geen gevaar zou lopen, omdat het de koning zelf was, die haar zulks beval. Saul haar ernstig verzoek niet langer kunnende afslaan, zei tot haar, dat hij dan iets eten zou. Daarop slachtte zij een kalf, hetwelk alles was, wat zij had, maakte het gereed, diende het hem en de zijnen voor, en Saul keerde die zelfden nacht weer naar zijn heer. Ik meen dat men de goedhartigheid dezer vrouw niet genoeg kan prijzen: want hoewel zij de Koning nooit te voren gezien had en een wrok tegen hem kon gehad hebben, omdat hij haar tot zulk een grote armoede gebracht had, door het verbod om haar kunst uit te oefenen, waarmee zij anders haar kost kon winnen, echter had zij zulk een meedogen met zijn ongeluk, dat zij hem niet alleen troostte, maar hem alles gaf wat ze had, zonder enige vergelding daarvoor te eisen, of iets voor hetzelve te kunnen verwachten, omdat zij wist dat hij de volgende dag sterven zou. En dit is te prijselijker, omdat de mensen natuurlijk niet geneigd zijn goed te doen, dan aan degenen, van welke zij zulks terug kunnen ontvangen. Alzo heeft zij ons een schoon voorbeeld gegeven om de zodanigen, die onze hulp van node hebben, zonder gewin bij te staan; omdat zulk een edelmoedigheid Gode zo aangenaam is, dat niets Hem meer kan bewegen om ons gunstig te zijn. Ik moet alhier nog een andere aanmerking bijvoegen, die voor gans de wereld,

maar inzonderheid voor Koningen, Vorsten, Groten, Overheden, of andere personen, die in aanzienlijke bedieningen zijn, en voor al dezulken, die, in wat staat het ook zij, een groot en verheven gemoed hebben, dienstig kan wezen om hen zodanig tot de liefde tot de deugd te ontvonken, dat zij geen arbeid, noch gevaar, ja zelfs de dood niet ontzien, om een onsterflijke naam te verkrijgen, door hun leven ten dienste des vaderlands op te offeren. Dit zien wij dat Saul deed; want hoewel hem door Samuël aangezegd was dat hij met zijn zonen in de strijd zou sneuvelen, wilde hij een ter liever zijn leven verliezen, dan het te behouden, door een daad te doen, die onbetamelijk was voor een Koning, namelijk zijn heer te verlaten, hetwelk zoveel zou geweest zijn als het in de handen van zijn vijanden over te leveren. Hij nam het derhalve niet eens in beraad, of hij zich en zijn kinderen aan een gewisse dood zou blootstellen; hij oordeelde het veel heerlijker te zijn, dat zij nevens hem roemruchtig hun leven eindigden, strijdende voor de welstand van de Staat, om alzo altoos in het geheugen der nakomelingen te blijven, dan dat ze hun ongeluk overleefden, en alzo geen achting of aanzien in de wereld hadden. Ik kan dan van deze Vorst niet anders opmerken, dan dat hij daarin zeer rechtvaardig, wijs, en edelmoedig geweest is: en indien enige anderen voor of na hem hetzelfde gedaan hebben, of zouden mogen doen, zo is er geen lofspraak, die zij niet waardig zijn. Want al is het dat degenen, die oorlog voeren in de hope van als overwinnaars weer te keren, daardoor verdienen dat de historieschrijvers hun grote en merkwaardige daden prijzen, echter dunkt mij dat dezulken hen nog in dapperheid overtreffen, die naar het voorbeeld van Saul hun ere in dier voege boven hun leven stellen, dat zij de zekere en onvermijdelijke gevaren verachten. Niets is algemener dan dat men zich wikkelt in zaken, welker uitslag twijfelachtig is, en waarvan men, zo het geluk ons dient, grote voordelen kan behalen. Maar zichzelf niets te kunnen voorstellen, dan hetgeen dodelijk is, ja verzekerd te zijn dat men het leven in de strijd verliezen zal, en echter met onverschrokken moed de dood te tarten, dit is iets, dat men een overmaat van edelmoedigheid en dapperheid noemen kan.

Dit is hetgeen Saul zeer treffelijk deed; het kan tot een voorbeeld dienen voor allen, die hun gedachtenis door de roem hunner daden pogen te vereeuwigen; maar voornamelijk voor Koningen, welke de verhevenheid van hun staat niet alleen verplicht de zorg voor hun volk te behartigen, maar hen ook berispenswaardig maakt, indien zij hetzelve maar flauw beminnen. Ik zou nog veel meer tot lof van Saul kunnen zeggen, ten ware ik, om niet al te langwijlig te wezen, de draad mijner rede niet moest hervatten. Nadat dan de Koningen en Vorsten der Filistijnen, gelijk wij gezien hebben, al hun krijgsmacht verzameld hadden, kwam Achis, Koning van Gath, het laatst met zijn volk aan, vergezeld van David en zijn zeshonderd mannen.

De andere Vorsten vraagden Achis, wie die zeshonderd Israëlieten medegebracht had. Hij antwoordde dat het David was, die, om Sauls gramschap te ontwijken, bij hem was gekomen, en die om zijn dankbaarheid te tonen, omdat hij hem in zijn land ontvangen had, en tevens om zich op Saul te wreken, zich aangeboden had om hem in die oorlog te dienen. Maar deze Vorsten konden niet goedvinden zich te vertrouwen aan iemand, wiens getrouwheid hun verdacht moest zijn, en die, om zich met Saul te verzoenen, bij die gelegenheid zijn wapenen tegen hen zou kunnen wenden, en hun veel kwaads doen, gelijk hij reeds gedaan had; omdat het dezelfde David was, van wie de Hebreeuwse dochters in haar reien hadden gezongen dat hij zulk een menigte van Filistijnen verslagen had: weshalve zij van gevoelen waren dat het best was, hem terug te zenden. Achis, zich daaraan onderwerpende, ontbood David, en zei tot hem: "De kennis, die ik van uw dapperheid en getrouwheid heb, heeft mij bewogen om u in deze oorlog te gebruiken; maar de andere Vorsten en Hoofden van het heer keuren zulks niet goed. Hierom is het, dat hoewel ik u niet mistrouw, en dat ik u steeds dezelfde genegenheid toedraag, ik nochtans verzoek dat gij wederkeert naar de plaats, die ik u gegeven heb, om alzo de stroperijen, welke de vijanden van die kant zouden mogen doen, te beletten; waarmee gij mij geen geringer dienst zult doen, dan zo gij hier nevens ons streed."

David gehoorzaamde, en vond bij zijn terugkomst dat de Amalekieten, om zich van het afwezen des Konings Achis te bedienen, Ziklag ingenomen en verbrand, en al de vrouwen en kinderen van David en zijn volk, bovendien de buit, die zij daar en in het omliggende land hadden bekomen, met zich weggevoerd hadden. Deze grote en zware ramp trof David zo gevoelig, dat hij zijn klederen scheurde, en zich aan de droefheid ten enenmale over gaf. Zijn krijgslieden werden ook zo tot wanhoop vervoerd over hun verlies, dat zij de schuld van hun ongeluk op hem werpende, gereed waren om hem te stenigen. Maar David weer tot bedaren gekomen zijnde, hief zijn gemoed op tot God, en verzocht Abjathar de Hogepriester dat hij zich met de Efod wilde bekleden, om de Heere raad te vragen, of hij de Amalekieten zou kunnen achterhalen, en in zulk geval van God bijgestaan worden, om zich op hen te wreken, en de vrouwen en kinderen, welke zij weggevoerd hadden, weer te bekomen. Abjathar, gedaan hebbende, wat David van hem begeerde, beval hem van Godswege, de vijanden na te jagen.
David liet daarop geen tijd verloren gaan, en toen hij aan de beek van Bezor gekomen was, vond hij een Egyptenaar, die zo zwak was dat hij niet voort kon, omdat hij in drie dagen niet gegeten had. Hij deed hem derhalve iets te eten geven, en vraagde hem, nadat hij zijn krachten weer bekomen had, vanwaar hij was. Hij antwoordde dat hij een Egyptenaar was, en dat zijn meester hem achtergelaten had, omdat hij, flauw zijnde, hem niet volgen kon bij het terugtrekken der Amalekieten, nadat zij Ziklag geplunderd en in brand gestoken hadden. David nam deze man dan tot zijn wegwijzer, en achterhaalde alzo de vijanden, want omdat zij niets vermoedden, en verheugd waren over hun groten buit, vond hij hen onder de drank goede sier makende; sommigen lagen reeds dronken ter aarde neergestrekt; anderen stonden op het punt om hen te volgen, en anderen hadden de beker nog, in de hand. Zij alzo niet in staat zijnde, om zich te verweren, en die er nog bekwaam toe waren door de Israëlieten overrompeld wordende, werd er zulk een grote menigte van hen gedood, dat er nauwelijks vierhonderd mannen, die op kemelen vloden, het ontkwamen. Deze slachting duurde van de morgen tot aan de avond.
Toen David en de zijnen na deze gelukkigen uitslag, waardoor zij niet alleen hun vrouwen en kinderen, maar al de buit, welke de Amalekieten hadden weggevoerd, terug bekomen hadden, wederom ter plaatse waren gekeerd, waar zij tweehonderd van de hun tot bewaring der pakkage hadden gelaten, weigerden de vierhonderd, die David op de tocht vergezeld hadden, deze enig deel van de buit te geven, maar wilden dat deze zich met het wederkrijgen van hun vrouwen en kinderen vergenoegen zouden, zeggende dat het lafhartigheid was, die hen had doen achterblijven. Maar David bestrafte hen om hun onbillijkheid, en zei, dat naardien God hen dit voordeel had doen behalen. degenen, die zich bij de strijd niet konden laten vinden, omdat de bewaring der pakkage hun aanbevolen was, gelijk nevens hen behoorden te delen. Deze rechtmatige uitspraak is sedert bij ons als een wet geacht, die men altoos onderhouden heeft. Nadat David dan alzo weer te Ziklag gekomen was, zond hij aan zijn magen en vrienden in de stam van Juda een gedeelte van de buit.

255 Ondertussen geschiedde de slag tussen de Israëlieten en de Filistijnen, (1 Sam. 31) en het gevecht was hardnekkig ter wederzijde; maar eindelijk neigde de overwinning naar de zijde der Filistijnen: Saul en zijn zonen, die zich in diepst van de strijd begeven hadden, geen hope ziende om de overhand te verkrijgen, besloten roemruchtig te sterven: daarom deden zij zulke buitengewone daden van dapperheid, dat zij al de macht der vijanden naar zich trokken; en nadat zij een groot getal van deze gedood hadden, werden zij eindelijk door hun menigte overweldigd. Jonathan met zijn twee broeders, Aminadab en Malchisua, sneuvelden onder het vechten, en hun dood deed de Israëlieten ten enenmale de moed verliezen, zodat zij de vlucht namen; waarop de Filistijnen een grote slachting onder hen hielden. Saul vluchtte in een goede orde met een troep van de zijn; maar de vijanden zonden hun een groot getal boogschutters na, die hen bijna allen met schichten en pijlen ombrachten. Saul zelf, na alles gedaan te hebben, waartoe de dapperheid iemand bekwamen kan, vond zich zo van wonden doorboord, dat hij,

willende sterven, geen macht genoeg had om zichzelf te doden. Hij beval derhalve zijn schildknaap, dat hij hem met zijn zwaard doorstoten zou, om alzo niet levend in de handen der vijanden te vallen. Maar ziende dat deze daartoe niet besluiten kon, zette hij de punt van zijn zwaard tegen zijn borst, om er alzo in te vallen; maar zijn zwakheid was zo groot dat zijn pogingen te vergeefs waren.
Toen een jonkman dicht bij zich ziende, vraagde hij hem, wie hij was; en deze geantwoord hebbende, een Amalekiet, bad hij hem door zijn hand te mogen sterven, omdat het hem aan kracht ontbrak om zichzelf te doden. De jonkman gehoorzaamde hem, ontnam hem daarna zijn gouden armringen en koninklijke kroon, en vluchtte zo snel hij kon. Toen Sauls schildkaap zijn heer dood zag, doodde hij zichzelf, en al de krijgsknechten van zijn ganse lijfwacht werden bij de berg Gilboa gedood. De Israëlieten, die in het dal aan geen zijde van de Jordaan woonden, het verlies van deze veldslag, en de dood van Saul en zijn zonen vernomen hebbende, weken naar de vaste plaatsen, en verlieten de steden, die zij in de vlakte bewoonden, waarop de Filistijnen deze innamen.

256 Des anderen daags na deze groten strijd, schudden de overwinnaars de doden uit, en vonden onder de lijken die van Saul en zijn zonen; daarop hieuwen zij hun het hoofd af, en nadat zij hun dood in hun ganse land ruchtbaar gemaakt, en hun wapenen aan hun afgod Astaroth toegewijd hadden, hingen zij hun lichamen aan mikken op de muren van Bethsan, welke stad nu Scythopolis genoemd wordt. Die van Jabes in Gilead betoonden bij dat voorval hun grote kloekmoedigheid; want ziende dat men aan die grote Prinsen niet alleen de eer der begrafenis onthield, maar hun lijken zo schandelijk behandelde, kwam dit hun zo onbetamelijk te voren, dat zij de ganse nacht voorttrekkende, de lichamen in het gezicht der vijanden losmaakten en wegdroegen, zonder dat iemand de stoutheid had om zich daartegen te verzetten. De ganse stad bereidde hun een zeer eervolle begrafenis, en al de burgers met hun vrouwen en kinderen beweenden hen zeven dagen lang door een openbaren rouw met vasten en tranen, uit overgrote droefheid om het verlies van hun Koning en zijn zonen. In dezer voege eindigde Saul, volgens Samuëls voorzegging, zijn leven, omdat hij Gods bevel omtrent de Amalekieten overtreden, de Hogepriester Achimelech met het gehele priesterlijk geslacht gedood, en de stad, die hun van God tot een woonplaats was toebeschikt, verbrand had. Hij had achttien jaren gedurende het leven van Samuël, en twintig jaren na diens dood geregeerd.

ZEVENDE BOEK
HOOFDSTUK 1.

Davids grote droefheid over de dood van Saul en Jonathan. David door de stam Juda als Koning erkend. Abner doet Isboseth, Sauls zoon, door al de andere stammen als koning uitroepen, en trekt tegen David op. Joab Davids veldheer, verslaat hem; en Abner, vluchtende, doodt Azahel, Joabs broeder. Abner, door Isboseth bemoedigd, gaat tot David over, doet al de andere stammen zijn voorbeeld volgen en brengt hem zijn vrouw Michal weer. Joab vermoordt Abner; David daarover bedroefd, doet zijner gedachtenis ere aan.

258 De veldslag, waarvan wij gesproken hebben, (2 Sam. 1) viel voor op dezelfde tijd, dat David de Amalekieten versloeg; op de derden dag na zijn wederkomst te Ziklag, kwam degene, die Saul gedood had en die aan het gevecht ontkomen was, met gescheurde klederen, en as op het hoofd gestrooid, zich voor Davids voeten nederwerpen. David vraagde hem vanwaar hij kwam; hij antwoordde, uit het leger, en dat er een veldslag geleverd was; dat de Israëlieten die verloren hadden; dat er een grote menigte verslagen was, en dat de Koning Saul en zijn zonen onder anderen gesneuveld waren. Voorts dat hij, hetgeen hij verhaalde, niet alleen met zijn eigen ogen gezien had, maar dat hij de Koning aangetroffen hebbende, zo verzwakt door de menigte van zijn wonden dat hij zichzelf niet doden kon, schoon hij al zijn krachten daartoe inspande, om niet levend in de macht van zijn vijanden te vallen, hem op zijn bevel van het leven beroofd had; en dat tot een bewijs van de waarheid zijns verhaals, hij Sauls gouden armbanden en kroon, welke hij deze had afgenomen, met zich gebracht had. David, na zodanige blijken aan deze dodelijke mare niet kunnende twijfelen, scheurde zijn klederen, en smolt in tranen, het overige van de dag met zijn gemeenzaamste vrienden in rouw en beklag door brengende. Maar onder al de oorzaken van droefheid was hem de gevoeligste, dat hij zich door Jonathans dood beroofd zag van de waardste vriend, die hij in de wereld had, en aan wiens toegenegenheid en edelmoedigheid hij meer dan één reis zijn leven verschuldigd was.
Men moet bekennen dat zijn deugd ten aanzien van Saul niet genoeg geprezen kan worden; want hoewel die vorst alles had aangewend, om hem het leven te benemen, echter trof diens dood hem niet alleen zeer gevoelig, maar hij deed de rampzalige, die hem volgens zijn eigen zeggen, omgebracht had, en eens Amalekieten zoon was, ook met de dood straffen. David maakte daarna ter ere van Saul en Jonathan grafschriften en lofdichten, die nog heden ten dage gezien worden en bestaan. 258 Nacht hij alzo alle mogelijke eer aan de nagedachtenis dezer Prinsen bewezen had, (2 Sam. 1) en de tijd van de rouw verstreken was, liet hij God door de Profeet vragen, in welke stad van de stam van Juda het Hem beliefde dat hij zou wonen; en toen de Heere antwoordde, dat het Hebron was, ging hij met zijn twee vrouwen en zijn krijgsvolk daarheen. Zodra het gerucht van zijn aankomst zich verspreid had, begaf de ganse stam zich derwaarts, en verklaarde hem met eenparige stemmen tot Koning. Daar ter plaatse vernam hij de edelmoedige daad van die van Jabes, om hun achting en liefde jegens Saul en de Prinsen, zijn zonen, te betonen. Hij prees hen grotelijks deswege, en zond enigen om hen uit zijn naam daarvoor te bedanken, en hun tevens bekend te maken dat de stam van Juda hem als Koning erkend had.
Na de dood van Saul en zijn drie zonen, die in de slag gesneuveld waren, verborg Abner, zoon van Ner, die het oppergezag over het leger had, Isboseth, de enige, die van Sauls zonen overgebleven was; met deze trok hij over de Jordaan, deed hem door al de andere stammen als Koning uitroepen, en maakte dat hij zijn verblijf te Mahanaïm nam, hetwelk twee veldlegers betekent.
Deze veldheer, die een zeer kloekmoedig man, en tot grote ondernemingen bekwaam was, kon niet dulden, dat die van de stam van Juda David tot Koning verkoren hadden; daarom trok hij

met zijn beste benden hen tegen; en Joab, zoon van Zur en Seruja, Davids zuster, vergezeld van Abisaï en Ahazel, zijn tweebroeders, toog hem met Davids gehele krijgsmacht tegemoet. De twee legers elkaar bij Gibeon genaderd zijnde, stelde Abner voor, dat men, eer het tot een veldslag kwam, de dapperheid van enigen der twee partijen eens zou beproeven. Joab nam die voorslag aan, en men koos ter wederzijde twaalf mannen. Deze, het gevecht eerst met het werpen van schichten beginnende, raakten vervolgens handgemeen; toen greep elk zijn vijand bij het haar, en zonder los te laten, gaven zij elkander zoveel steken met hun zwaarden, dat ze allen op de plaats het leven lieten. Daarop leverde men slag; het gevecht was hevig, en het heer van David behield de overhand. Abner werd genoodzaakt met de zijnen te vluchten; en Joab en zijn broeders vermaanden hun krijgsvolk, dat zij niet moesten ophouden hen na te jagen. Azahel, die in het lopen niet alleen de mensen, maar de snelste paarden voorbij rende, liep Abner ongemeen snel na, zonder zich met iemand anders op te houden. Abner zich dus gedrongen ziende, beloofde hem, indien hij zijn vervolging, wilde staken, dat hij hem dan een volkomen uitrusting zou geven; maar ziende dat Azahel niet afliet van voort te lopen, bad hij hem nog eens, dat hij hem toch niet wilde dwingen hem te doden, en zich daardoor Joab, zijn broeder, tot een onverzoenlijk vijand te maken. Azahel evenwel niet ophoudende, met hem kort op de hielen te volgen, wierp Abner eindelijk zijn spiets naar hem met zulk een vinnige scheut, dat hij hem dood ter aarde deed vallen. Die van zijn partij, welke na hem kwamen, hielden stil, om zijn lichaam te aanschouwen; maar Joab en Abisaï, brandende van begeerte om zijn dood te wreken, renden voorbij, en jaagden de vijanden met nog groter drift na dan te voren, tot dat de zon ondergegaan was, en tot aan een plaats geheten Amon, dat is, waterleiding. Toen riep Abner tot Joab, dat men degenen, die van één en hetzelfde bloed waren, al te hard drong, en tot een gevecht op nieuw noodzaakte; dat men daarin te groter ongelijk had, omdat Azahel, zijn broeder, door zijn hardnekkigheid om hem na te jagen, hoe zeer hij hem ook gebeden had zulks te staken, zelf de oorzaak van zijn dood was geweest, en hem gedwongen had, die dodelijken scheut te doen, welke deze het leven gekost had. Joab deed daarop de aftocht blazen, en sloeg zijn leger terzelfder plaatse neer; maar Abner, zonder stil te houden, trok de ganse nacht voort, ging over de Jordaan, en kwam bij de Koning Isboseth. ‘s Anderendaags deed Joab de doden begraven, waarvan het getal opgenomen zijnde drie honderd zestig beliep aan de zijde van Abner, en maar twintig aan Joabs zijde, Azahel daaronder gerekend, wiens lijk hij naar Bethlehem liet voeren, en in het graf van zijn voorouderen begraven, waarna hij weer bij David te Hebron kwam. Zodanig was de oorsprong van de burgeroorlog onder de Israëlieten, (2 Sam. 3) die al vrij lang duur: maar Davids partij werd van tijd tot tijd sterker, en die van Isboseth verzwakte daarentegen.

260 David had zes zonen bij zijn zes vrouwen, te weten bij Ahinoam Ammon, die de oudste was; bij Abigaïl Chileaf, die de tweede; bij Maächa, dochter van Thalmaï, Koning van Gesur, Absalom, die de derde; bij Haggith, Adonia, die de vierde; bij Abital Sefatja, die de vijfde, en bij Egla Jithream, die de zesde was.

261 Gedurende deze burgeroorlog tussen de twee Koningen, en in verscheidene gevechten, die er voorvielen, bestond de voornaamste kracht van Isboseth in de dapperheid en voorzichtigheid van zijn veldheer Abner, die door zijn wijs beleid het volk lang aan zijn zijde hield. Maar omdat de Vorst op hem vertoornd werd, omdat men hem verhaald had dat Abner Rizpa, dochter van Sibat, die de beminde van de Koning Saul, zijn vader, was geweest, onderhield, toonde Abner zich zo gevoelig daarover, dat hij, zijn diensten kwalijk vergolden achtende, dreigde tot David over te gaan, en aan ieder te doen zien dat Isboseth de kroon aan zijn genegenheid, aan zijn ervarenheid in krijgszaken, en aan zijn getrouwheid verschuldigd was. Op deze bedreigingen volgde de daad; want hij deed aan David voorstellen, dat hij al het volk zou overreden om hem als Koning te erkennen, en Isboseth te verlaten, mits dat David hem

met ede beloofde, dat hij onder het getal van zijn voornaamste vrienden ontvangen, en met zijn bijzonder vertrouwen vereerd zou worden. David nam deze aanbieding met blijdschap aan, en om deze onderhandeling te meer te bevestigen, verzocht hij dat men hem Michal zijn vrouw, wilde terug zenden, aangezien hij haar met gevaar van zijn leven verkregen had, door de hoofden van zeshonderd Filistijnen aan Saul te leveren, om haar alzo te verdienen. Abner, om Davids begeerte te voldoen, ontnam deze Prinses aan haar man Palti, en zond haar weer met bewilliging van Isboseth, aan wien David deswege ook geschreven had. Abner deed vervolgens de hoofden van het leger, en de voornaamste des volks tezamen komen, en betoogde hun dat, toen zij Isboseth wilden verlaten om David te volgen, hij hun zulks belet had; maar dat hij het nu in hun keuze liet, omdat hij vernomen had, dat God David door de handen van Samuël tot Koning over zijn volk had doen zalven. en dat Hij voorzegd had dat de roem, om de Filistijnen ten onder te brengen, voor hem alleen bewaard was. Dit gesprek van Abner, hetwelk genoeg te verstaan gaf, hoedanig zijn gevoelen was, maakte zulk een indruk op hun gemoederen, dat zij zich openlijk voor David verklaarden. Maar nu bleef nog over, de stam van Benjamin, waaruit Isboseths ganse lijfwacht bestond, om te zetten. Abner hield hun dezelfde redenen voor, en overreedde hen zowel als de anderen.

Nadat hij alzo aan zijn belofte voldaan had, kwam hij, vergezeld van twintig personen, bij David, om hem verslag te doen van hetgeen hij gedaan had, en de verdere bekrachtiging van diens gegeven woord te bekomen. David ontving hem met al de betuigingen van toegenegenheid, die hij had kunnen wensen, en onthaalde hem enige dagen prachtig; waarna Abner verlof verzocht om weer te keren, en het heer van Isboseth tot hem over te brengen, opdat hij alleen over Israël regeren mocht. Nauwelijks was Abner uit Hebron getrokken, of Joab kwam daar aan, en vernam wat er voorgevallen was. De verdiensten van Abner, die hij wist een groot krijgsman te zijn, en de opmerkelijke dienst, welke deze David gedaan had, deden hem vrezen dat hij de eersten rang bij David zou verkrijgen, en daar benevens tot zijn nadeel het gezag over het heer bekomen. Om derhalve deze slag te voorkomen, poogde Joab David te bepraten dat hij aan Abners beloften geen geloof sloeg, doordien hij zeker wist dat deze al zijn krachten zou inspannen, om de kroon op het hoofd van Isboseth te bevestigen; daarbij voegende dat alles, wat deze met de Koning verhandeld had, maar een list was om hem te bedriegen, en dat hij zeer verheugd wedergekeerd was, omdat zijn toeleg hem zo wel gelukt was.

Maar toen hij zag dat dit gesprek geen vat had op het gemoed van deze wijzen Vorst, nam hij een verfoeilijk besluit; en om hetzelve uit te voeren, zond hij met groten spoed iemand Abner achterna, om hem van Davids wege te zeggen dat hij fluks moest terugkomen, omdat deze vergeten had over een zaak van groot belang met hem te spreken. Men vond Abner in een plaats geheten Sira, maar twintig stadiën van Hebron gelegen: en omdat hij niets vermoedde, keerde gij terstond terug. Joab, vergezeld van Abisaï, zijn broeder, ging hem tegemoet met zeer grote betuigingen van vriendschap, gelijk zij, die enig kwaad oogmerk hebben, gewoon zijn te doen; trok hem ter zijde bij een poort, onder de schijn van in het geheim over een zaak van belang met hem te willen spreken, en zonder hem tijd te geven om zijn zwaard te trekken, duwde hij hem het zijn dwars door het lijf. Hij bracht tot verschoning van deze lafhartige en schandelijke daad, het ombrengen van Azahel zijn broeder bij, hoewel alleen de vrees van zijn ambt te verliezen, en in weinig aanzien bij David te komen, hem daartoe had aangedreven.

Uit dit geval kan men zien, dat er niets is, waartoe eigenbelang, eerzucht, en argwaan niet in staat zijn de mensen te vervoeren. Zij gebruiken allerlei kwade middelen om hun fortuin te vestigen, en zich tot eerambten te verheffen; en als zij er toe gekomen zijn, maken ze geen zwarigheid hun toevlucht tot de grootste misdaden te nemen, om in hun staat te blijven; omdat zij die middelen, om de voordelen, welke al hun geluk uitmaken, te verkrijgen, als een gering kwaad aanmerken, en liever hun fortuin, het koste wat het wil, pogen te bewaren. De droefheid, die David over deze eerlozen moord gevoelde, was ongemeen: hij betuigde voor

God met zijn handen ten hemel opgeheven, dat hij er niet van geweten, noch die bevolen had; hij sprak een zware vloek uit tegen de schuldige, zijn medeplichtigen, en tegen zijn ganse huis, omdat hij niet dulden kon dat men hem verdenken zou van zulk een schandelijke misdaad, gelijk het niet houden van zijn woord en het schenden van de eed was. Hij beval dat men openlijk rouw over Abner zou dragen, en deed een plechtige uitvaart houden, waarbij personen van de grootste staat met een zak op het hoofd, en met gescheurde klederen, het lijk vergezelden; ja, hij ontzag zich niet zelf deze droevige staatsie bij te wonen. Maar zijn zuchten en tranen deden nog beter blijken, hoezeer deze dood hem bedroefde, en hoe ver het er van af was, dat hij in zulk een snode en schelmse daad bewilligd had. Hij deed hem te Hebron een prachtige tombe oprichten, en er een grafschrift tot zijn lof in houwen: voorts ging hij op zijn graf wenen; en elk volgde zijn voorbeeld, zonder dat het mogelijk was hem te bewegen, dat hij die dag voor zonsondergang enige spijze nuttigde. zoveel blijken van Davids gerechtigheid en godvruchtigheid deden hem de genegenheid van al het volk, en voornamelijk diegenen, die Abner het meest bemind hadden, verkrijgen. Zij konden hem niet genoeg prijzen, dat hij na diens dood het woord, dat hij hem bij zijn leven gegeven had, zo stipt hield; en dat in plaats van op zijn gedachtenis te smalen, omdat hij zijn vijand geweest was, hij hem dezelfde ere deed bewijzen, alsof hij zijn beste vriend en bloedverwant geweest ware. In plaats dan dat dit voorval de achting voor David zou verminderd hebben vermeerderde het haar; daar was niemand, wien de bewondering van zulk een grote goedheid niet deed hopen, dat wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbood, hij er ook de blijken van genieten zou. Ook bleef er niet het minste vermoeden over dat hij enigszins de hand in deze hatelijke moord gehad had. Maar omdat hij niets wilde nalaten van alles, wat zijn droefheid over Abners dood kon doen blijken, voegde hij bij zo veel andere tekenen, die hij er reeds van gegeven had, nog dit, dat hij de grote menigte des volks, die bij de begrafenis gekomen was, alzo aansprak: "Ons ganse volk heeft een zeer groot verlies geleden door de dood van Abner, een groot krijgsman, die zo uiterst bekwaam was om de gewichtigste zaken te bestieren. Maar God, wiens Voorzienigheid de wereld regeert, zal zijn dood niet ongestraft laten: Joab en Abisaï zullen de uitoefening van zijn gerechtigheid ondervinden, en ik neem Hem tot getuige dat de oorzaak, die mij belet hen naar verdienste te straffen, is, dat zij machtiger zijn dan ik."

HOOFDSTUK 2

Baëna en Rechab vermoorden de Koning Isboseth, en brengen zijn hoofd bij David, die in plaats van hen te belonen, hen doet doden. Al de stammen erkennen hem als Koning. Hij verzamelt zijn krijgsmacht en neemt Jeruzalem in. Joab klimt op de muur.

262 Isboseth was zeer bedroefd over Abners dood, want hij bestond hem niet alleen in de bloede, maar had het hem ook dank te weten dat hij zijn vader op de troon gevolgd was, maar hij overleefde hem niet lang; want Banëa en Rechab, zonen van Rammon, twee der voornaamste uit de stam Benjamin, vermoordden hem in zijn bed, menende dat zij David daardoor verblijden, en zichzelf de weg tot hoge staat banen zouden. Zij gebruikten daartoe de tijd, dat hij wegens de hitte op de middag te slapen lag, terwijl zijn lijfwacht ook sliep; en hem het hoofd afgehouwen hebbende, gingen zij met zulk een groten haast, alsof men hen vervolgde, op weg, om het David te brengen. Zij verhaalden deze wat ze gedaan, en hoe groten dienst zij hem bewezen hadden, door degene, die hem het rijk betwistte, om het leven te

brengen. Maar in plaats van de vergelding, die zij zich voorgesteld hadden, ontvingen zij dit schrikkelijk en toornig antwoord: "Gij snode booswichten, die spoedig overeenkomstig de grootheid van uw misdaad zult gestraft worden, wist gij niet, hoe ik met de man, die Saul gedood had en mij zijn kroon bracht, gehandeld heb, schoon hij die daad maar verricht had om Saul te gehoorzamen, en opdat deze niet levend in de macht van zijn vijanden zou vallen? Of meent gijlieden dat ik zo van natuur veranderd ben, dat ik nu de schelmen bemin, en dat ik de moord tegen uw heer begaan, zou aanzien als een grote weldaad, waarmee gij mij verblijd hebt? Lafhartigen en ondankbaren, die gij zijt, schrikt gij er niet van dat gij een Vorst, die nooit iemand kwaad, en u zoveel goeds gedaan had, in zijn bed hebt durven vermoorden? Maar ik zal ulieden straffen voor uw trouweloosheid en voor de hoon, die gij mij aangedaan hebt, door u in te beelden dat ik zulk een verfoeilijk bedrijf zou kunnen goedkeuren, en mij daarover verheugen."
Nadat David alzo tot hen gesproken had, beval hij dat men hun een wreden dood zou aandoen. Hij vierde de uitvaart van Isboseth prachtig, en deed zijn hoofd in Abners graf leggen.

263 Kort daarna kwamen al de voornaamste der Israëlieten, (2 Sam. 5) en de bevelhebbers van het leger bij de edelmoedige Vorst te Hebron, om hem als hun Koning getrouwheid te beloven. Zij hielden hem voor, wat diensten zij hem, zelfs bij het leven van Saul, gedaan, en met welk een eerbiedigheid zij hem gehoorzaamd hadden, toen hij over een gedeelte van het heer van die Vorst gebood, en zij voegden er bij dat zij wel wisten, dat God lang te voren door de Profeet Samuël verklaard had, dat hij en zijn kinderen na Saul over hen regeren, en dat hij de Filistijnen ten onder brengen zou. David betoonde groot genoegen over hun goedwilligheid, vermaande hen daarin voort te gaan, en verzekerde hun dat zij het zich nooit zouden behoeven te beklagen. Voorts deed hij een groten maaltijd voor hen aanrichten, en na hun zo veel tekenen van genegenheid, als zij zouden hebben kunnen wensen, gegeven te hebben, zond hij hen terug, met bevel dat zij hem uit iedere stam allen, die gewapend en in staat waren om hem te dienen, te Hebron zouden brengen.

264 Volgens deze last zag men te Hebron zesduizend achthonderd mannen uit de stam van Juda aankomen, (1 Kron. 12) gewapend met spietsen en schilden. Deze hadden de partij van Isboseth gevolgd, en waren niet van het getal diegenen uit die stam, die David tot Koning verkoren hadden. Uit de stam Simeon zevenduizend en honderd mannen. Uit de stam Levi vierduizend zevenhonderd mannen, begeleid door Joden; bij welke zich Zadok de Hogepriester en twee en twintig van zijn bloedvrienden gevoegd hadden. Uit de stam Benjamin maar vierduizend mannen, omdat zij bleven hopen dat er iemand van Sauls geslacht regeren zou. Uit de stam Efraïm twintigduizend achthonderd zeer sterke en dappere mannen. Uit de halve stam van Manasse achttienduizend mannen. Uit de stam van Issaschar twintigduizend mannen, en daar benevens tweehonderd, die toekomende dingen konden voorzeggen. Uit de stam Zebulon vijftigduizend mannen, allen uitgelezen volk; want die stam was de enige, die geheel tot David overkwam zij waren op dezelfde wijze gewapend als die van de stam Gad. Uit de stam van Nafthali duizend uitgelezen mannen, allen met schilden en schichten gewapend, en van een zeer grote menigte van geringere krijgsknechten gevolgd. Uit de stam van Dan zevenentwintig duizend zeshonderd uitgelezen mannen. Uit de stam van Aser veertigduizend mannen, en uit de stammen van Ruben en Gad, en de anderen halve stam van Manasse, die aan geen zijde van de Jordaan woonden, honderdtwintigduizend mannen, allen gewapend met helmen, schilden, speren en zwaarden, met welke laatste de andere stammen ook gewapend waren. Dit waren de benden, die bij David te Hebron aankwamen, en voorraad van krijgsbehoeften en leeftocht met zich brachten. Deze allen verklaarden hem eendrachtiglijk voor Koning. En nadat men drie dagen in vreugde en met openbare gastmalen doorgebracht had, trok hij met al zijn krijgsmacht naar Jeruzalem. (Kron. 11)

265 De Jebuzieten, die deze stad bewoonden, en van afkomst Kanaänieten waren, dit heer ziende aankomen, sloten de poorten, en om hun verachting voor hetzelve te betonen, deden zij op de muren geen anderen dan blinden, kreupelen, en verminkten komen, zeggende dat zij zich op de sterkte van hun stad zo verlieten, dat deze bekwaam genoeg waren om die te beschermen. David, door deze vermetelheid getergd, besloot hen met wakkeren moed aan te tasten, om door het veroveren dier plaats een schrik te brengen in al de anderen, die hem tegenstand zouden willen bieden. Hij maakte zich haastig meester van de benedenstad; maar de grootste zwarigheid was om de burg in te nemen. Om de zijnen dan tot een rechtmatige dapperheid aan te moedigen, beloofde hij aan het krijgsvolk, dat zich kloekmoedig zou kwijten, grote vergelding en ere, en het ambt van Opperveldheer aan degene, die allereerst de muur beklimmen zou. De begeerte om zulk een grote ere te verkrijgen, maakte dat elk om strijd poogde die te verdienen. Maar Joab voorkwam hen allen, en eiste toen met luider stemme van de Koning het nakomen van zijn belofte.

HOOFDSTUK 3

David neemt zijn verblijf te Jeruzalem, en versiert die stad. De Koning van Tyrus zoekt een verbond met hem aan te gaan. Vrouwen en kinderen van David.

266 Nadat David Jeruzalem alzo ingenomen had, dreef hij er de Jebuzieten uit, deed de muren vernieuwen, noemde de stad naar zijn naam, vestigde zijn rijkszetel daar, en hield er zijn verblijf gedurende de ganse tijd van zijn regering, hebbende te Hebron zeven en een haff jaar gewoond, toen hij alleen over de stam Juda regeerde. Sedert die tijd werden zijn zaken door Gods bijstand steeds voorspoediger, en hij versierde Jeruzalem zodanig, dat hij er een zeer vermaarde stad van maakte.

267 Hiram, Koning van Tyrus, zond gezanten aan hem om een verbond te sluiten en zijn vriendschap te verzoeken en hem cederhout en bekwame werklieden van zijntwege aan te bieden, om een paleis voor hem te bouwen. David voegde de stad en de burg aaneen, gaf aan Joab last om ze door een zelfde vesting te omsluiten, en veranderde de naam dier stad; want ten tijde van Abraham, die wij als de grondlegger van ons geslacht aanmerken, noemde men haar Salem of Solyme, en daar zijn er, die willen dat Homerus haar ook zo genoemd heeft, want men noemt de Tempel zo in het Hebreeuws, welke benaming zekerheid of vesting betekent. Daar waren nu vijfhonderd vijftien jaren verlopen, sedert Jozua de landen van de Kanaänieten veroverd en verdeeld had, tot op de tijd dat David Jeruzalem innam, zonder dat de Israëlieten ooit de Jebuzieten hadden kunnen verdrijven.
Ik moet niet vergeten te zeggen, dat David het leven en de goederen van één der rijkste inwoners van Jeruzalem, Orphona genaamd, herbergde, zo om de toegenegenheid, die deze de Israëlieten betoond, als om de dienst, welke hij David zelf bewezen had.
David trouwde daarna nog andere vrouwen, bij welke hij negen zonen kreeg, te weten: Amna, Emna, Eban, Nathan, Salomon, Jebar, Eliël, Phana, Ennaphen, en ééne dochter Thamar geheten, die de volle zuster van Absalom was: daarenboven had hij nog twee onechte zonen, Jenaë en Elifaz genoemd.

HOOFDSTUK 4

David behaalt twee grote overwinningen op de Filistijnen en hun bondgenoten. Hij doet de Ark des Heren met grote staatsie binnen Jeruzalem brengen. Uza sterft op staande voet, omdat hij gewaagd had die aan te raken. Michal belacht David, omdat hij voor de

Ark gezongen en gedanst had. Hij wil een Tempel bouwen, maar God beveelt hem dat werk voor Salomo over te laten.

268 Toen de Filistijnen vernomen hadden dat David tot Koning over gans Israël aangesteld was, verzamelden zij een groot heer, en legerden zich dicht bij Jeruzalem, in een dal, het Reuzendal genoemd. David, die nooit iets ondernam zonder Gode raad te vragen verzocht de Hogepriester dat hij Zich met de Efod wilde bekleden, om te weten hoedanig de uitslag van die oorlog zou zijn, en God antwoordde dat zijn volk de overhand zou behouden. David trok terstond tegen de vijanden op, overrompelde hen, versloeg er een grote menigte van, en jaagde de overigen op de vlucht. Niemand verbeelde zich echter, omdat hij deze grote overwinning zo gemakkelijk behaalde, dat dit heer der Filistijnen zwak, of niet ten oorlog afgericht was; want zij hadden tot bondgenoten bekomen geheel Syrië en Fenicië, wier inwoners recht strijdbare volken zijn, gelijk zij ook deden blijken, omdat zij, in plaats van de moed na zulk een nederlaag te verliezen, de Israëlieten met drie machtige heerlegers kwamen bestrijden, en zich terzelfder plaats legerden, waar zij te voren de slag verloren hadden. David verzocht de Hogepriester andermaal God om raad te vragen, hetwelk deze deed, en hem van zijnentwege beval dat hij zich met zijn heer in het bos, hetwelk de naam van Geween heeft, zou ophouden, en er niet uittrekken om slag te leveren, voor dat hij zag dat de takken der bomen zich van zelf bij stil weer, zonder dat er wind aan de lucht was, bewogen. David gehoorzaamde dit bevel stipt; en toen God door dit wonderwerk toonde dat Hij hem met zijn tegenwoordigheid begunstigde, trok hij op met de volkomen verzekerdheid van de overwinning te zullen behalen. (2 Sam. 6) De vijanden konden de eersten aanval niet weerstaan; maar zetten het aanstonds op een vluchten, waardoor de Israëlieten hen zonder veel moeite ombrachten, hen najagende tot aan Gezer op de grenzen der twee koninkrijken; waarna zij wederkeerden om de legerplaats te plunderen, waar zij grote schatten vonden, benevens de afgoden, welke zij aan stukken braken.

269 Na twee zulke voorspoedige veldslagen beval David, op raad van de Oudsten, Rijksgroten en Oppersten van zijn heir, aan de voornaamste krijgslieden van Juda, dat zij de Priesters en Levieten naar Kirjath-Jearim zouden geleiden, om de Ark des Heren vandaar af te halen, en naar Jeruzalem te brengen; want die stad was bestemd, om daar in het toekomende al de offeranden, plechtigheden, en tempeldiensten ter ere Gods te verrichten. Indien ook Saul een nauwkeurig onderhouder van de godsdienst geweest ware, zou hij niet in die rampen gevallen zijn, welke hem de kroon en het leven deden verliezen. Toen alles gereed was, wilde David deze plechtigheid in persoon bijwonen. De priesters haalden de Ark uit het huis van Abinadab, en zetten haar op een nieuwe wagen, door ossen getrokken, die door zijn broeders en zonen bestuurd werden. De Koning ging voor aan, en al het volk volgde, psalmen en lofzangen zingende, onder het geschal van bazuinen, cimbalen, en ander speeltuig. Toen men aan een plaats gekomen was, genoemd de dorsvloer Nachons, traden de ossen een weinig buiten het spoor, waardoor de Ark dreigde om te vallen: Uza, dit ziende, sloeg er zijn hand aan om ze te stuiten, maar hij viel aanstonds dood ter aarde, door een werking der Goddelijke gramschap, doordien hij, zelf geen priester zijnde, de stoutheid had gehad om haar aan te raken. Die plaats heeft sedert de naam gedragen van Uza's straf.
David door dit wonderwerk verschrikt, vreesde dat hem hetzelfde wedervaren zou, indien hij de Ark in de stad bracht, doordien Uza zo streng gestraft was alleen omdat hij ze aangeraakt had; hij deed ze derhalve in een landhuis brengen van zekeren man Obed Edom genaamd, die van het geslacht der Levieten was. Daar bleef zij drie maanden, en bracht hem en zijn huisgezin groot geluk en zegen aan. David ziende dat deze man, die te voren arm was, rijk werd, en dat elk, die nabij hem woonde of van hem hoorde, zijn geluk roemde, had niet langer vrees dat hem enig onheil zou overkomen, indien hij de Ark naar Jeruzalem deed voeren; weshalve hij zulks op deze wijze volvoerde. De priesters, vergezelschapt van zeven zangkoren,

droegen haar op hun schouderen, en David zelf ging vooruit, dansende en op de harp spelende. Dit bedrijf scheen Michal, zijn vrouw, zover beneden zijn rang te wezen, dat zij er mee spotte. Toen nu de Ark in de stad gekomen was werd ze in een Tabernakel gezet, welke David tot die einde had doen bouwen. Hij deed zeer veel en aanzienlijke offeranden bij deze plechtigheid, en gaf aan al het volk een maaltijd, aan een ieder, zowel mannen als vrouwen en kinderen, een stuk vlees met een bol broods en koeken uitdelende. Toen elk weer naar zijn huis, en David naar zijn paleis gekeerd was, kwam Michal hem tegen, en na Hem geluk en voorspoed gewenst te hebben, gaf zij hem te verstaan dat het haar zeer vreemd dacht, dat zulk een vorst als hij, zo ten aanschouwen van iedereen gedanst, en door een onbetamelijke zelf vernedering gans geen teken van zijn koninklijke deftigheid in zijn gewaad getoond had. Maar David antwoordde haar, dat het hem niet berouwde, omdat hij wist dat dit bedrijf Gode aangenaam was, die hem boven haar vader en veel anderen verkoren had, en dat niets hem zou beletten, om bij andere dergelijke voorvallen eveneens te doen. Deze Prinses kreeg geen kinderen bij hem, maar had er vijf bij Palti, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen.

270 David, ziende dat alles hem door Gods bijstand naar wens ging, meende, (2 Sam. 7) dat hij, zonder Hem te vertoornen, niet mocht wonen in een prachtig paleis van cederhout gebouwd, en met allerlei kostelijke sieraden opgepronkt, terwijl hij toeliet dat de Ark des verbonds haar verblijf slechts in een tabernakel had. Daarom besloot hij ter ere Gods een prachtige Tempel te bouwen, volgens hetgeen Mozes voorzegd had, dat ten eniger tijde geschieden zou. Hij sprak er tot de profeet Nathan van, die van gevoelen was dat zulks Gode aangenaam zou zijn, en dat Deze hem in die onderneming zou bijstaan. Dit versterkte David nog meer in zijn voornemen; maar de volgende nacht verscheen God Nathan in een droom, en beval hem David te zeggen, dat hoewel zijn toeleg prijselijk was, daar hij de eerste was, die voorgenomen had Hem een Tempel te stichten, Hij echter niet wilde dat David er mee zou voortvaren, omdat zijn handen zo menigmaal van het bloed van zijn vijanden waren gekleurd geweest; maar dat, wanneer hij zijn leven in een gelukkigen ouderdom zou geëindigd hebben, Salomo, zijn zoon en opvolger, dat heilig werk ondernemen en volvoeren zou; dat Hij geen mindere zorg voor die vorst zou dragen, dan een vader voor zijn zoon draagt: dat Hij diens kinderen na hem zou doen regeren; en dat, indien hij Hem vertoornde, de straffe, waarmee hij gestraft zou worden, niet hoger zou gaan dan ziekte en hongersnood. David alzo met grote blijdschap van de profeet vernomen hebbende, dat het Koningschap op zijn kinderen zou overgaan, en dat zijn nakomelingen doorluchtig zouden zijn, ging zich aanstonds voor de Ark neerwerpen om God te aanbidden, en Hem te danken omdat Hij hem niet alleen van een geringen herder tot zulk een grote waardigheid verhoogd had, maar dat Hij die ook tot zijn nazaten wilde doen overgaan; en dat Zijn Voorzienigheid daarenboven niet nalaten zou voor de welstand zijns volks te waken, en het die vrijheid te doen genieten, welke Hij, door het van de dienstbaarheid te verlossen, voor hen verworven had.

HOOFDSTUK 5
Grote overwinningen door David op de Filistijnen, de Moabieten, en de Koning der Sophoniërs behaald.

271 Enige tijd daarna besloot David, (2 Sam. 8) die zijn leven niet in ledigheid wilde doorbrengen, maar zijn rijk zij door rechtmatige oorlogen vergroten, en het zo machtig maken dat zijn kinderen hetzelve in vrede zouden kunnen bezitten, gelijk God hem voorzegd had, de Filistijnen te beoorlogen. om dit te doen, verzamelde hij al zijn krijgsbenden bij Jeruzalem, trok hun tegen, overwon hen in een groten veldslag, en veroverde een gedeelte van hun land, hetwelk hij aan zijn rijk hechtte. Hij voerde ook krijg tegen de Moabieten, van welke hij een groot getal versloeg, en de overigen, die zich aan hem overgaven, een schatting oplegde.

Daarna bestreed hij de Sophoniërs, overwon in een veldslag bij de Eufraat Adrazar, zoon van Arach, hun Koning, versloeg van het volk twintigduizend mannen te voet, en vijfduizend te paard, en nam duizend wagens, waarvan hij er maar honderd behield en de overige verbrandde.

HOOFDSTUK 6

David verslaat in een veldslag Hadad, Koning van Damascus en Syrië. De koning der Harmathieten zoekt met hem in een verbond te treden. David brengt de Idumeërs onder, draagt zorg voor Mefibóseth Jonathans zoon. Hij doet Hannun Koning der Ammonieten, die zijn gezanten schandelijk mishandeld had, de oorlog aan.

272 Hadat, Koning van Damascus en Syrië, een groot vriend van Adrazar, vernomen hebbende dat David deze beoorloogde, toog hem met een groot heer te hulpe. De veldslag viel voor dicht bij de Eufraat Hadad kreeg de nederlaag, en verloor twintigduizend man, terwijl de overigen het door de vlucht ontkwamen. De historieschrijver Nikolaus spreekt in het vierde boek van zijn historie alzo van deze Koning: "Lang daarna regeerde de machtigste van al de vorsten van dat land, genaamd Hadad, over Damascus en over geheel Syrië, uitgenomen Fenicië. Hij raakte in oorlog met David, Koning der Joden, en werd na verscheidene gevechten door hem overwonnen in een groten veldslag, die bij de Eufraat voorviel, waar hij daden deed, een groten krijgsman en dapperen koning betamende."
Diezelfde schrijver spreekt ook van de nakomelingen van die vorst, welke na hem regeerden, en van zijn dapperheid, niet minder dan van zijn rijk, de erfgenamen waren. Alzo luiden zijn woorden: "Na de dood van deze vorst, regeerden zijn nakomelingen, die allen zijn naam voerden, gelijk de Ptolomeën in Egypte, tot aan het tiende geslacht, en die zijn roem niet minder bezaten dan zijn kroon. De derde van hen, die de doorluchtigste was, willende het verlies zijns grootvaders wreken, bestreed de Joden onder de regering van de Koning Achab, en verwoestte het ganse land rondom Samaria." In dezer voege spreekt die historieschrijver daarvan, en dat naar waarheid; want deze is die Hadad, welke ten tijde, toen Achab over Israël regeerde, het omliggende land van Samaria verwoestte, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen. Nadat David door zijn overwinnende wapenen het rijk van Damascus en al het overige van Syrië ten ondergebracht, sterke bezettingen in de nodige plaatsen gelegd, en al het volk tolplichtig gemaakt had, keerde hij zegevierend weer naar Jeruzalem.
Aldaar wijdde hij Gode de gouden pijlkokers en andere wapenen der lijfwacht van de Koning Hadad; maar toen naderhand Sisak, Koning van Egypte, Rehabeam, Salomo’s zoon overwon, en Jeruzalem innam, voerde deze dezelve met andere geroofde schatten weg, gelijk wij omstandiger in het vervolg dezer historie zullen verhalen. Deze machtige en wijze Koning der Israëlieten, zich verder van de bijstand, welke hij van God ontving, willende bedienen, belegerde de twee voornaamste steden van de Koning Adrazar, genoemd Bethach en Maskon, nam ze in, plunderde ze, en vond er behalve een menigte goud en zilver, een soort van koper, dat hoger gewaardeerd wordt dan goud, en van hetwelk Salomo, toen hij de Tempel bouwde, veel bekkens liet maken, bovendien dat grote watervat, hetwelk men de gegotene zee noemde.

273 omdat de ondergang van de Koning Adrazar, Thoï de Koning der Hamathieten, deed vrezen, dat het lot hem niet gunstiger zou zijn, zond hij de Prins Joram, zijn zoon, tot de Koning David, om hem wegens de overwinning op hun gemeenschappelijke vijand behaald, geluk te wensen, en voorts een verbond met hem te verzoeken, met aanbieding van kostelijke vaten van goud, zilver, en koper, zeer kunstig bewerkt. David bewees die Prins alle ere, die men aan de staat zijns vaders en de zijnen schuldig was, trad met hem in een verbond, gelijk verzocht werd, ontving de geschenken en wijdde die Gode toe, nevens het goud, dat hij in de veroverde steden gevonden had; want zijn godvruchtigheid deed hem beseffen dat hij de Goddelijke Majesteit niet genoeg kon danken, omdat zij hem niet alleen overwinnaar had

gemaakt, wanneer hijzelf in persoon aan het hoofd van zijn heer optrok, maar ook wanneer hij door zijn bevelhebbers de oorlog voerde; gelijk gebleken was in die strijd, welke hij tegen de Idumeërs had ondernomen onder het bestier van Abisaï, Joabs broeder, die hen niet alleen na het verslaan van achttienduizend man, ten onder gebracht en cijnsbaar gemaakt, maar hun ook een zeker hoofdgeld opgelegd had.

274 De liefde, welke deze Koning der gerechtigheid toedroeg, was zo groot, dat hij geen vonnissen uitsprak, die niet rechtmatig en billijk waren. Hij had tot veldoverste Joab; tot bewaarder der algemene gedenkschriften Josafat, zoon van Achilud; tot geheimschrijver zijner bevelen Sisan; tot hoofdman van zijn Lijfwacht, onder welke ook de oudsten van zijn eigen zonen waren, Benaja, zoon van Jojada; en bij Abjathar voegde hij in het Hogepriesterambt Zadok, wien hij een bijzondere liefde toedroeg, en die van het geslacht van Pinehas was.

275 Nadat hij alles alzo in orde gebracht had, (2 Sam. 9) dacht hij aan het verbond met Jonathan gemaakt, en de veel blijken, welke hij van diens vriendschap ontvangen had; want bij zijn andere buitengewone hoedanigheden was hij zeer dankbaar van aard; daarom onderzocht hij of er niet nog iemand van diens zonen in het leven was aan wien hij zich wegens de genoten weldaden erkentelijk tonen kon. Men bracht hem een van Sauls vrijgelatenen, Ziba geheten, van welke hij vernam dat er nog één der zonen van die Prins, genaamd Mefibóseth, overig was, maar kreupel, omdat zijn voedster, op de tijding van de nederlaag en de dood van Saul en Jonathan schielijk met hem willende vluchten, hem had laten vallen. David deed met grote zorg vernemen, waar deze zich ophield, en vernomen hebbende dat Machir in de stad Lodebar hem opvoedde, beval hij hem te halen. Mefibóseth, bij hem gekomen zijnde, viel voor hem neer, en David beval hem goedsmoeds te zijn, belovende hem een gunstig onthaal, met toezegging dat hij hem in het bezit zou stellen van alles, wat zijn vader en de Koning Saul, zijn grootvader, toebehoord had; voorts gelastte hij hem dagelijks aan zijn tafel te komen eten. Mefibóseth, verblijd over zoveel gunsten, viel nog eens aan ‘s Konings voeten, om hem daarvoor te bedanken. David beval aan Ziba de landerijen, welke hij aan die Prins wedergaf, te doen bebouwen, hem jaarlijks de inkomsten daarvan te Jeruzalem te brengen, en hem met zijn vijftien zonen en twintig dienaars te dienen. Alzo behandelde hij Jonathans zoon, alsof hij zijn eigen zoon geweest ware, gaf de naam van Micha aan een zoon, die Mefibóseth kreeg, en droeg daarenboven een bijzondere zorg voor de andere bloedvrienden van Saul en Jonathan.

276 Nahas, Koning der Ammonieten, vriend en bondgenoot van David, stierf omtrent die tijd, en Hanun, zijn zoon, volgde hem in de regering; (2 Sam. 10) daarom zond David gezanten om hem het deel, dat hij in zijn droefheid nam, te betuigen, en hem van het voortzetten der vriendschap, welke hij met de Koning zijn vader onderhouden had, te verzekeren. Maar Hanuns voornaamste hovelingen verbeeldden zich, door een verkeerd wantrouwen tegen David, dat dit gezantschap niets was dan een voorwendsel om de staat hunner krijgsmacht te bespieden; en zeiden daarom tot hun nieuwen Koning, dat hij aan de woorden van de Koning der Israëlieten geen geloof kon slaan, zonder zich aan groot gevaar bloot te stellen. De vorst, zich door die kwaden raad latende leiden, deed deze gezanten de baard half afscheren, en hun klederen tot op de helft afsnijden; dit schimpig bedrijf was het enige antwoord dat hij hun gaf. David door zodanigen hoon, waardoor zelfs het recht der volkeren geschonden werd, ten hoogste gebelgd, verklaarde openlijk dat hij die smaad door de wapenen wreken zou. De Ammonieten ondertussen, zulks voorziende, rustten zich ten oorlog toe; hun Koning zond gezanten aan Syrus, Koning van Mesopotamië, met duizend talenten, om hem om zijn bijstand te verzoeken. De Koning Zoba voegde zich bij hem; en deze twee vorsten te samen brachten twintigduizend voetknechten bijeen; twee andere Koningen, de één van het land Maacha, en de ander genaamd Isboth, kwamen evenzo met tweeëntwintigduizend mannen aan.

HOOFDSTUK 7

Joab, Davids veldheer, verslaat vier Koningen, die Hanun, koning der Ammonieten ter hulpe gekomen waren. David behaalt een grote overwinning op de Koning der Syriërs. Hij verlieft op Bathseba, doet haar halen, en is oorzaak van de dood van Uria, haar man. Hij trouwt Bathseba. God bestraft hem over zijn zonde door de Profeet Nathan: hij toont berouw daarover. Ammon, Davids oudste zoon, schendt zijn zuster Thamar, en Absalom, haar broeder doodt hem.

277 Deze grote toebereidselen der Ammonieten, en de verbintenis van zoveel Koningen verbaasden David niet, omdat de oorlog, die hij ondernam om die groten hoon te wreken, zeer rechtvaardig was. Hij zond zijn beste krijgsbenden tegen hen, onder het gelegde van Joab, die zonder tijd te verspillen de hoofdstad huns lands, genoemd Rabba, ging belegeren. Daarop togen de vijanden ter stad uit om hem te bevechten, en deelden hun heer in tweeën. De hulptroepen stelden zich in slagorde in een vlakte, en de Ammonieten legerden zich dicht bij hun muren recht tegenover de Israëlieten. Joab deelde toen zijn heer ook in tweeën, trok met zijn uitgelezen benden tegen de Koningen, die Hanun ter hulp gekomen waren, en gaf de anderen aan het bevel van Abisaï over, om de Ammonieten het hoofd te bieden, met de last van hem bij te staan indien hij kwam te wijken, gelijk hij hem bijspringen zou indien de Ammonieten hem te sterk waren; voorts vermaande hij hem zo dapper te strijden dat men hem niet kon verwijten geaarzeld te hebben. De vreemde Koningen wederstonden de eersten aanval van Joab met grote kloekmoedigheid; maar eindelijk zeer velen van de hun verloren hebbende, namen zij de vlucht. De Ammonieten, zulks ziende, durfden met Abisaï niet tot handgemeenschap komen, daarom keerden ze weer naar hun stad, en Joab toog zegevierend terug naar zijn Koning te Jeruzalem. Hoewel dit verlies de Ammonieten hun zwakheid had doen zien, werden zij er echter niet wijzer door, noch konden zij besluiten zich stil te houden; maar zij zonden enigen naar Chalama, Koning der Syriërs, die aan geen zijde van de Eufraat woonde, om zijn krijgsbenden in hun soldij; over te nemen. Deze zond hun daarop tachtigduizend voetknechten en tienduizend paarden, onder het bevel van Sobach zijn veldheer. David zijn vijanden zo sterk ziende, wilde de oorlog niet langer door zijn veldoversten voeren, maar besloot zelf in persoon op te trekken; daarom toog hij over de Jordaan naar hen toe, leverde hun slag, overwon hen, versloeg op de plaats veertigduizend mannen te voet en zevenduizend te paard; en Sobach de veldoverste van de Koning Chalama ontving een wonde, waaraan hij stierf. Zulk een roemrijke overwinning vernederde de hoogmoed der Mesopotamiërs, zodat zij gezanten naar David zonden met geschenken, om de vrede van hem te verzoeken. Omdat nu de winter op handen kwam, keerde David weer naar Jeruzalem; maar zodra de lente gekomen was, zond hij Joab om de krijg tegen de Ammonieten te vervolgen; deze verwoestte hun ganse land, en belegerde andermaal Rabba, hun hoofdstad.

278 Inmiddels gebeurde het dat deze zo rechtvaardige en godvruchtige Koning, die zo ijverig was in de onderhouding van de wetten van zijn vaderen, in een grote zonde verviel; want des avonds volgens zijn gewoonte op een hoge galerij van zijn paleis wandelende, zag hij in een nabijgelegen huizing een vrouw, Bathseba geheten, die zich baadde, en zo uitstekend schoon was, dat hij zijn begeerte naar haar niet kon beteugelen. Hij ontbood haar derhalve en besliep haar; zij, enigen tijd daarna bemerkende dat ze zwanger was; verzocht hem op een middel

bedacht te wezen om haar van de dood, die door Gods wet tegen de overspeleressen verordend was, te redden. David, om dit in het werk te stellen, deed Joab boodschappen dat hij hem Uria, Bathseba's man, moest zenden; en toen deze gekomen was, ondervraagde hij hem omstandig naar de staat van beleg, en kreeg tot antwoord dat alles zeer wel ging. Hierop zond David hem tot zijn avondmaal enige gerechten van zijn tafel, en liet hem zeggen, dat hij te huis moest gaan slapen. Maar Uria, in plaats van te gehoorzamen, bracht de nacht bij de lijfwachten door. David, dit vernomen hebbende, vraagde hem, waarom hij na een zolang afwezen zijn huisvrouw niet was gaan bezoeken, omdat niemand, van de reis te huis komende, gewoon was anders te doen. Maar hij antwoordde, dat, omdat zijn veldheer en zijn spitsbroeders in het leger op het veld sliepen, hij meende dat het hem niet voegen zou zijn gemak te nemen, en zich met zijn vrouw te vermaken. David beval hem derhalve die dag te blijven, omdat hij hem niet voor ‘s anderen daags weer heen kon zenden, en tegen de avond noodde hij hem ter maaltijd, en deed hem lustig inschenken, opdat hij door de drank vrolijker dan naar gewoonte, lust zou krijgen om bij zijn vrouw te slapen. Maar hij bracht die nacht alweder voor de deur van ‘s Konings kamer bij de lijfwacht door. David verstoord, dat hij niets bij hem had kunnen winnen, schreef aan Joab dat, om Uria over zekere misdaad, die hij begaan had, te straffen, hij deze op een post moest stellen, waar het grootste gevaar was, en dan bevel geven dat elk hem verliet, opdat hij alleen blijvende het niet zou kunnen ontkomen.

Deze brief gesloten en met zijn zegel verzegeld, stelde hij Uria ter hand; en Joab had hem zodra niet ontvangen, of hij beval Uria met enigen van zijn dapperste krijgslieden een aanval te doen op een plaats, die hij wist een der gevaarlijkste te zijn; en hij verzekerde hem dat zodra hij enige opening in de muur zou gemaakt hebben, hij hem met het ganse heir zou volgen om er door te breken; vermanende hem voorts door zijn kloekmoedigheid aan de achting, die de Koning voor hem had, en de goeden naam door hem reeds verworven, te beantwoorden. Uria nam die hachelijke last met blijdschap aan, en Joab beval heimelijk degenen, die Hem vergezelschapten, dat zij hen verlaten en wijken moesten, zodra zij zagen dat de vijanden op hem aanvelen. De Ammonieten, zich dus aangetast ziende, en voor het gevolg beducht, deden met hun dapperste mannen een groten uitval; Uria's makkers hielden geen stand, uitgenomen enige weinigen, die van het geheim niet wisten. Uria Toen hen door zijn voorbeeld tonende dat de dood boven de vlucht te stellen was, bleef pal staan, weerstond het geweld der vijanden, doodde velen van hen; en na alles gedaan te hebben, wat men van een der dapperste krijgslieden verwachten kon, zag hij zich eindelijk van alle kanten omringd en met wonden doorboord, en stierf alzo een roemruchtige dood met die weinigen, welke zijn dapperheid en deugd navolgden! Joab zond aanstonds iemand om de Koning te boodschappen, dat, omdat het lange beleg hem begonnen was te verdrieten, hij het raadzaam geoordeeld had een zware storm te lopen; maar dat zulks hem niet gelukt was, doordien de vijanden die zo wakker afgeslagen hadden, dat hij met groot verlies der zijn had moeten wijken: voorts belastte hij de bode, dat indien de koning zich gram toonde over de kwaden uitslag, hij hem dan verder verhalen moest dat Uria één van hen was, welke bij de aanval gesneuveld waren.

‘t Gebeurde zo, gelijk hij er staat op gemaakt had; want David zei geheel verstoord dat Joab een grote misslag begaan had, met een aanval te bevelen, aleer hij het stormtuig gebruikt had om een bres te maken: dat hij behoorde gedacht te hebben aan Abimelech, Gideons zoon, die, hoewel een strijdbaar man, zijn leven op een schandelijke wijze verloor, door een vrouw gedood wordende, omdat hij roekeloos de toren van Thebes met geweld had willen bemachtigen: en dat hem zich kwalijk aan andere krijgshelden spiegelde, wanneer men dezelfde feilen beging, die zij begaan hadden, in plaats van die daden na te volgen, waarin zij voorzichtigheid en een goed beleid betoond hadden. Joabs bode, de Koning alzo hebbende horen spreken, begon te vertellen dat Uria in het gevecht gesneuveld was. Terstond stilde des Konings gramschap, zodat hij van taal veranderende, beval aan Joab te zeggen, dat men zich over de kwaden uitslag in de oorlog niet moest verontrusten, maar zulks aan het lot der

wapenen, dat juist niet altoos gunstig is, toeschrijven; dat hij dit ongeluk tot een waarschuwing nemende, het beleg met meer voorzichtigheid moest voortzetten, door het opwerpen van schansen, en het gebruiken van stormgereedschap, om zich alzo meester van de plaats te maken, en dat hij, die ingenomen hebbende, haar moest uitroeien, en de inwoners verdelgen.

279 Bathseba beweende ondertussen haar man enige dagen; en toen de tijd des rouws verstreken was, nam David haar ter vrouw; en zij verloste niet lang daarna van een zoon.

280 God aanschouwde dit bedrijf van David met een oog van gramschap, (2 Sam. 12) en beval Nathan in een droom dat hij David scherp deswege bestraffen moest. Omdat deze Profeet een zeer wijs man was, en wel wist dat de Koningen, als hun driften de overhand hebben, het recht weinig tellen, meende hij, dat om ‘s Konings gemoed te onderzoeken, het best ware zacht tot hem te spreken, eer hij tot de bedreigingen kwam, welke God hem bevolen had te doen; daarom sprak hij hem alzo aan: "In zekere stad waren twee inwoners, waarvan de één zeer rijk was, en veel vee bezat; de ander daarentegen was zo arm dat al zijn have in een enig schaapje bestond, hetwelk hij zo lief had, dat hij het niet minder dan één van zijn kinderen verzorgde met dat weinigje broods, hetwelk hij had. ‘t Gebeurde eens dat deze rijke een gast kreeg; maar in plaats van hem iets van zijn eigen vee voor te zetten, deed hij het schaap van die arme man met geweld nemen en slachten, en onthaalde zijn gast alzo op eens anders kosten." David, door deze grote onbillijkheid getroffen, zei dat die man een snood mens was, dat hij het geroofde vierdubbel behoorde te vergoeden, en daarenboven met de dood gestraft te worden. "Gij hebt u zelf," hernam de Profeet,"veroordeeld, en een rechtvaardig vonnis gestreken over een strafvaardige misdaad, die gij zelf begaan hebt."
Voorts stelde hij hem voor ogen, hoe hij de toorn en de verbolgenheid van die God op zich gehaald had, die door een ongewone gunst hem tot Koning over zijn volk aangesteld, hem overwinnaar veler volken gemaakt, zijn heerschappij ver uitgestrekt, en hem voor al de belagingen van Saul behoed had. Dat het een gruwelijke zaak was, dat hij, die veel vrouwen bezat, zich tot zulk een wreed en goddeloos geweld had laten vervoeren, dat hij eens anders huisvrouw voor zich nam, en haar man deed ombrengen door hem aan zijn vijanden over te leveren. Maar dat God een rechtvaardige wraak over hem oefenen, en toelaten zou dat een van zijn eigen zonen zijn vrouwen ten aanschouwen van de gehele wereld zou misbruiken, en de wapenen tegen hem opnemen, om hem openlijk te straffen voor de misdaad, die hij in het heimelijk begaan had. Waarbij hij nog voegde, dat hij het verdriet zou hebben van het kind, de rampzalige vrucht zijns overspels, te zien sterven. David, door deze bedreigingen verschrikt, barstte uit in tranen, en het hart van droefheid doorgriefd, bekende en beleed de grootheid van zijn zonde; want hij was een rechtvaardig man, die, uitgenomen deze misdaad, geen andere misdreven had. God, door zijn groot berouw bewogen, beloofde hem bij het leven en bij het bezit zijns koninkrijks te bewaren, en zijn zonde te vergeten nadat hij er boete over gedaan zou hebben. Maar volgens hetgeen de Profeet hem voorzegd had, bezocht de Heere het kind, dat hij bij Bathseba had geteeld, met een zware ziekte. De overgrote liefde, welke David der moeder toedroeg, vervulde hem met zulk een smartelijke droefheid, dat hij zeven dagen zonder eten in rouw doorbracht; zich met een zak bekleedde, ter aarde neergestrekt bleef liggen, en God onophoudelijk om het behoud dezes kinds bad. Maar zijn gebed werd niet verhoord, en het kind stierf de zevenden dag. Niemand der zijn durfde hem deze tijding brengen, uit vrees dat hij, die reeds zo bedroefd was, nog hardnekkiger het nuttigen van spijze zou weigeren, en de zorg voor zijn lichaam ten enenmale verwaarlozen; naardien men reden had te geloven, en dat, omdat de ziekte van dit kind hem zoveel droefheid veroorzaakt had, deszelfs dood hem nog veel meer ter harte zou gaan. David bemerkte uit de ontroerdheid van hun gelaat, wat zij voor hem poogden te verbergen; en vermoedende, wat er van de zaak was, vraagde hij er iemand naar, en vernam alzo de dood des kinds.

Aanstonds rees hij overeind, waste en verkleedde zich, en beval dat mem hem spijze voorzetten zou. Zijn vrienden en dienstboden over zulk een schielijke verandering verwonderd, verzochten dat hij hun de reden daarvan wilde zeggen. "Kunt gij niet begrijpen", zei hij, "dat zolang het kind in het leven was, de hoop van zijn behoudenis van God te verwerven, mij alle pogingen deed aanwenden om Hem te bewegen? doch, nu het gestorven is, zouden mijn droefheid en klachten onnut wezen." Dit verstandig antwoord maakte dat men loffelijk van zijn wijsheid sprak; en Bathseba baarde een tweede zoon, die Salomo genoemd werd.

281 Ondertussen zette Joab het beleg van Rabba voort, vernielde de waterleidingen, en belette dat er enige leeftocht in de stad gebracht werd. Alzo zagen de inwoners zich zeer door honger en dorst gekweld, omdat hun niet dan één put was overgebleven, die op ver na geen water genoeg kon opleveren. Joab schreef toen aan de Koning, en verzocht hem bij zijn heer te komen, om zelf de ere van het innemen en veroveren der stad te hebben. David prees zijn liefde en getrouwheid, toog met verse benden naar het beleg toe, bemachtigde de plaats met geweld, en gaf ze aan zijn krijgsvolk ten roof: De buit was zeer groot; en David vergenoegde zich met voor zijn deel te nemen de gouden kroon des Konings der Ammonieten, die een talent woog, en met veel kostelijke gesteenten, onder welke een sardonyx van zeer grote waarde uitmuntte, versierd was. Voorts deed hij al de inwoners, zonder iemand te verschonen, door verschillende pijnigingen ombrengen; en behandelde de andere steden van dat land, welke hij ook stormenderhand innam, niet zachter.

282 Toen hij na zulk een roemruchtige verovering weer te Jeruzalem gekomen was, (2 Sam. 13) wedervoer hem een zwaar onheil, waarvan de oorzaak deze was: De prinses Thamar, zijn dochter, overtrof in schoonheid al de andere dochters en vrouwen van haar tijd, en Ammon, Davids oudste zoon, werd zo smoorlijk op haar verliefd dat hij zijn drift niet kunnende voldoen, omdat zij zeer streng bewaard werd, in zulk een kwijning verviel, dat hij geheel uitteerde, en nauwelijks meer kenbaar was. Jonadab zijn neef en bijzondere vriend, was verstandig genoeg om te oordelen dat die kwaal uit dergelijk een oorzaak sproot; dus drong hij hem te zeggen wat ervan de zaak was. Ammon bekende voor hem de liefde, welke hij van zijn zuster toedroeg; en Jonadab gaf hem een raad, welke hij in het werk stelde. Hij veinsde zich heel ziek te zijn, legde zich te bed, en verzocht de Koning, zijn vader, toen die hem kwam bezoeken, dat hij hem zijn zuster Thamar wilde zenden. Zodra zij gekomen was, bad hij haar dat zij enige koeken voor hem wilde bakken, zeggende dat hij die, door haar handen toebereid, veel liever zou eten. Zij deed het op staande voet, en bracht ze hem; toen verzocht hij haar dat zij ze in zijn vertrek wilde brengen, omdat hij zich wilde te slapen leggen, en beval daarop al zijn volk ter kamer uit te gaan. Thans stond hij op, ging naar het vertrek, waar Thamar alleen was, ontdekte haar zijn minnedrift, en waagde haar kracht en geweld aan te doen. Straks zette zij het op een schreeuwen, en zei hem alles, wat zij kon, om hem van dit snood bedrijf, zo schandelijk voor het koninklijk geslacht, af te houden; en ziende dat al haar redenen niets op hem vermochten, bad zij hem dat indien hij zijn geile drift niet kon overwinnen, hij haar dan ten minste van de Koning zijn vader ten huwelijk zou verzoeken. Maar Ammon, reeds door de dolle woede van zijn min vervoerd, had geen oren om naar haar te luisteren, maar verkrachtte haar, onaangezien alle tegenweer, die zij bood: en door de zeldzaamste verandering, waarvan men ooit gehoord heeft, ging hij in een ogenblik daarna van die brandende liefde, welke hij voor haar had, over tot zulk een groten haat, dat hij haar met scheldwoorden bejegende, en beval te vertrekken. Zij verzocht te wachten totdat het avond geworden was, om de schande te ontvlieden van bij klaren dag voor de ogen van geheel de wereld te verschijnen, na het bitterste leed, dat er wezen kon, uitgestaan te hebben. Maar hij weigerde haar zulks toe te staan, en deed haar ter deur uitstoten. De Prinses van droefheid overstelpt, nam haar sluier, die volgens het gebruik van ‘s Konings dochteren op de aarde sleepte, scheurde hem aan flarden, strooide as

op haar hoofd, en ging alzo midden door de stad, door huilen en krijten het geweld, dat haar aangedaan was, ruchtbaar makende. Absalom, wiens volle zuster zij was, haar in deze staat ontmoet, en de oorzaak van haar wanhoop vernomen hebbende, deed al wat hij kon om haar te troosten, en zij bleef een langen tijd bij hem wonen zonder te trouwen.
Deze verfoeilijke daad trof David zeer gevoelig; maar omdat hij Ammon, omdat hij zijn oudste zoon was, een grote liefde toedroeg, kon hij niet besluiten hem te straffen, gelijk het feit verdiende. Absalom ontveinsde zijn wraakzucht, en behield een wrok in zijn hart ter tijd toe dat hij zich naar de grootheid der misdaad zou kunnen wreken. Alzo verliep er een jaar, en wanneer hij toen naar Baäl-Hazor in de stam van Efraïm stond te gaan, om zijn schapen te doen scheren, nodigde hij de Koning zijn vader en al zijn broeders op een gastmaal, dat hij voor hen wilde aanrichten. Maar omdat David deze nodiging afsloeg, en niet wilde dat hij zulke grote kosten maken zou, verzocht Absalom dat hij hem dan ten minste de gunst wilde bewijzen van er al zijn broeders heen te zenden. De Koning stond hem dit toe; waarop zij daar kwamen, en toen Ammon door de drank begon vrolijk te worden, deed Absalom hem vermoorden.

HOOFDSTUK 8

Absalom vlucht naar Gesur. Drie jaren daarna verwerft Joab van David dat hij mag wederkeren. Hij wint de genegenheid des volks; gaat naar Hebron wordt als Koning uitgeroepen, en Achitofel kiest zijn zijde. David verlaat Jeruzalem om naar geen zijde van de Jordaan te wijken. Getrouwheid van Husaï en de hogepriesters. Boosheid van Ziba. Schrikkelijke moedwil van Simeï. Absalom begaat een snood schelmstuk op Achitofels raad.

283 Deze moord van Ammon verschrikte al de andere van Davids zonen zo geweldig, dat zij te paard stegen, en met lossen toom naar de Koning hun vader renden. Maar zij waren de eersten niet, die hem deze tijding brachten; een ander had meer spoed gemaakt en hem gezegd dat Absalom al zijn broeders had doen doden. Het verlies van zo veel kinderen, en dat door zulk een gruwelijke misdaad, gepleegd door één van hen, doorboorde Davids hart, en stortte hem in zulk een bitteren rouw, dat hij, zonder nadere bevestiging dier mare af te wachten, zich ten enenmale aan de droefheid overgaf, zijn klederen scheurde, zich ter aarde wierp, in een hevig gekrijt uitbarstte, in tranen smolt, en niet alleen zijn dode zonen beweende, maar ook hem, die hen omgebracht had. Jonadab zijn neef, zoon van Simea, zei om hem te troosten, dat schoon hij reden had om te geloven dat Absalom zich tot die daad had laten bewegen uit een gevoel van wrok om de hoon, zijn zuster aangedaan, er echter weinig schijn was dat hij zijn handen met het bloed van zijn andere broeders zou bezoedeld hebben. Onder dit spreken hoorde men een groot gedruis van mannen te paard, en daarop zag men Davids zonen verschijnen. De bedrukte vader, ziende tegen zijn hoop in, dat die, welke hij meende dood te zijn, nog leefden, liep toe om hen te omhelzen, mengde zijn tranen met de hun, en zijn droefheid over het verlies van één van zijn zonen, met hun droefheid over het missen van één hunner broederen. Ondertussen was Absalom naar Gesur geweken naar zijn grootvader van moeders zijde, die Heer van die plaats was, en hij woonde daar drie jaren. Toen Joab na verloop van die tijd zag dat des Konings toorn bedaard was, (2 Sam. 14) en dat hij gemakkelijk te bewegen zou zijn om Absalom te doen wederkomen, bediende hij zich van deze list om hem daartoe te overreden Hij zond naar de Koning een oude vrouw, die veinsde zeer bedrukt te wezen, en tot hem zei, dat haar twee zonen te samen in krakeel geraakt zijnde, het zo hoog gelopen was dat, van woorden tot slagen komende, de één de ander had gedood, en dat de dader door het gerecht vervolgd werd, om hem ook te doen sterven. Dat zij zich derhalve op het punt zag van beroofd te worden van de enigste steun, die haar in haar ouderdom nog overig was; en dat zij in die nood geen andere uitvlucht hebbende dan de goedertierenheid zijner majesteit, hem bad haar zoon vergiffenis te

verlenen. David beloofde haar zulks, en daarop vervolgde zij aldus: "Ik ben ten hoogste heer Koning, aan u verplicht voor dit grote medelijden met mijn hoge ouderdom, en de staat, waartoe ik gebracht ware, indien ik het enige kind, dat mij nog overig is, zou verliezen. Maar indien gij wilt dat ik aan de waarheid uwer goedheid niet twijfele, dan moet gij, zo ‘t u belieft, eerst uw gramschap tegen de Prins uw zoon laten varen, en hem in genade aannemen. Want hoe kan ik mij verzekerd houden dat gij mijn zoon zijn misdaad vergeven zult, indien gij de uw dergelijk een misdrijf niet vergeeft? En zou het een zaak zijn, met uw wijsheid bestaanbaar, vrijwillig het verlies van één uwer kinderen te voegen bij het smartelijk, maar onherstelbaar verlies van een anderen zoon?"
Dit vertoog deed de Koning oordelen dat deze vrouw door Joab uitgezonden was, en hij vraagde haar of zulks niet alzo was. Zij antwoordde ja, en daarop ontbood hij Joab, en zei tot hem, dat hij zijn verzoek inwilligde, en Absalom zijn misdaad vergaf, zodat hij vrij mocht wederkeren. Joab viel voor hem neer, en aanstonds vertrekkende, bracht hij Absalom weer te Jeruzalem. Maar de Koning deed hem weten dat hij zich niet voor hem zou hebben te vertonen, omdat hij nog niet in staat was om hem te zien. Weshalve hij, om dit bevel te gehoorzamen, twee jaren op zichzelf als een ambteloos man leefde, zonder dat het verdriet van zich niet volgens zijn hoge geboorte behandeld te zien, iets van zijn goed voorkomen verminderde; want hij was zo schoon en welgemaakt van leest, en zo groot van gestalte, dat niemand hem gelijk was. Hij had ook zulk een hoofd met haar, dat wanneer men het hem om de acht maanden afschoor, het tweehonderd sikkelen, dat is vijf ponden woog.
Twee jaren leefde hij dus te Jeruzalem en kreeg in die tijd drie zonen en een dochter. Maar daarna niet langer kunnende dulden uit ‘s Konings tegenwoordigheid gebannen te zijn, deed hij Joab verzoeken dat hij een goed woord voor hem wilde doen, om zijn vader te mogen zien; maar geen antwoord ontvangende, stak hij de brand in zekere hoeve, die Joab toebehoorde. Deze ging terstond naar hem toe om te vragen wat hem daartoe bewogen had; hij antwoordde, dat het was om hem te noodzaken dat hij tot hem kwam, omdat hij dit niet anders had kunnen te weeg brengen, en dat hij hem bad zijn verzoening met de Koning te willen bewerken, naardien zijn ballingschap hem dragelijker viel, dan het verdriet van zich altoos in ongenade te zien. Joab werd door zijn droefheid zo bewogen, en stelde die op zulk een levendige wijze aan David voor, dat hij last kreeg om Absalom te halen. Deze gekomen zijnde viel zijn vader te voet, en bad hem om vergiffenis. (2 Sam. 15) David stond hem die toe, en beurde hem op. Nadat de verzoening alzo gemaakt was, begon hij terstond een groten staat te voeren: behalve de paarden en wagens, welke hij hield, bestond zijn lijfwacht uit vijftig personen. Nademaal zijn eerzucht geen palen had, ontwierp hij een toeleg om de Koning zijn vader de voet te lichten, en zichzelf ten rijkstroon te verheffen: en om hiertoe te komen, liet hij niet na zich elke morgen in het paleis te laten vinden, waar hij degenen, die hun rechtszaak verloren hadden troostte, en tot hen zei, dat zulks te wijten was aan de kwade raadslieden des Konings, en ook aan deze zelf, omdat hij zich in zijn oordeel bedroog. Eindelijk toen hij zich van de genegenheid des volks verzekerd hield, verzocht hij in het vierde jaar na zijn verzoening verlof van de Koning, om naar Hebron te gaan, tot het volbrengen ener gelofte, die hij gedurende zijn ballingschap gedaan had. Daar gekomen zijnde deed hij zulks het ganse land door weten; waarop men van alle kanten tot hem kwam. Achitofel, die van Gilo en één van Davids raadsheren was, kwam er ook, nevens tweehonderd inwoners van Jeruzalem, die echter niets anders beoogden dan het feest bij te wonen. Alzo gelukte Absaloms toeleg naar wens, want hij werd door allen tot Koning verkoren.

284 David ontroerd, gelijk men denken kan, over de stoutheid en goddeloosheid van zijn zoon, die na de vergiffenis, hem voor zijn grote misdaad toegestaan, zijn vader nog het leven en het rijk, dat God zelf hem verleend had, wilde benemen, besloot zich naar de vaste plaatsen aan geen zijde van de Jordaan te begeven, en de beslissing van zijn zaak Gode aan te bevelen. Hij

liet derhalve de bewaring van zijn paleis aan tien van zijn bijwijven over, en vertrok uit Jeruzalem, gevolgd van een grote menigte van mensen, die niet besluiten konden hem te verlaten, en van die zeshonderd mannen, welke toen Saul hem vervolgde, hem altoos bijgebleven waren. Zadok en Abjathar, Hogepriesters, en al de Levieten wilden evenzo met hem gaan, en de Ark meenemen; maar hij ried hun te blijven, hopende dat God niet laten zou zonder die hulp zorg voor hem te dragen; en hij verzocht alleen van hen, dat zij door getrouwe personen hem heimelijk bericht wilden geven van hetgeen er omging. Jonathan, zoon van Abjathar, en Ahimaäz Zadoks zoon, bewezen hun getrouwheid ook in dit voorval; en Ithaï de Gethieter betoonde hem zulk een genegenheid, dat hoewel de Koning hem beval te blijven, hij er echter niet toe overgaan wilde. Toen deze vorst met blote voeten de Olijfberg beklom, en dat allen, die hem vergezelden, tranen stortten, werd hem verhaald dat Achitofel, door een schrikkelijke trouweloosheid, tot Absalom was overgegaan. Dit smartte hem meer dan iets anders, omdat hij Achitofels grote bekwaamheid kende; en hij bad God, niet te willen gedogen dat Absalom geloof aan hem sloeg, en zijn raad volgde. Toen hij boven op de berg gekomen was, beschouwde hij Jeruzalem, en stortte een vloed van tranen, doordien hij ‘t verlies van zijn koninkrijk, en het vertrek uit deze voorname plaats, die er de hoofdstad van was, even zwaar schatte.

Husaï, één van zijn trouwste dienaren, kwam met gescheurde klederen, en as op zijn hoofd, bij hem. David poogde hem nog te troosten, en zei hem dat de grootste dienst, die hij hem nu kon doen, was tot Absalom te gaan, onder de schijn van zijn zijde te willen kiezen, om alzo zijn voornemens te doorgronden, en Achitofels raadslagen te weerstaan. Husaï derhalve om hem te gehoorzamen, begaf zich naar Jeruzalem, waar Absalom kort daarna ook aankwam. David wat voortgetrokken zijnde, (2 Sam. 16) kwam Ziba, die hij Mefibóseth toegevoegd had om zorg voor zijn landgoed te dragen, bij hem, met twee ezels, beladen met eetwaren, welke hij de Koning aanbood. Deze vraagde hem waar zijn meester was; en hij antwoordde dat deze te Jeruzalem was gebleven, in de hoop dat bij zulk een grote verandering de gedachtenis aan de koning, zijn grootvader, hem tot Koning mochte doen verkiezen. Dit vals bericht vertoornde David dermate, dat hij die schelmse man al Mefibóseths goed gaf, zeggende dat hij de bezitting daarvan beter verdiende dan de ander.

Toen David dicht bij de plaats genoemd Bahurim gekomen was, ontmoette hem Simeï, zoon van Gera, Sauls bloedverwant, die hem niet alleen met scheldwoorden beledigde, maar ook met stenen gooide. En ziende dat zij, die bij de Koning waren, deze voor zijn werpen poogden te beschutten, vermeerderde zijn woede in dier voege, dat hij uit al zijn macht riep, dat David een bloedhond, en oorzaak van zeer veel kwaad was; dat hij God dankte, omdat hij toegelaten had dat zijn eigen zoon hem strafte over de misdaden, welke hij tegen Saul, zijn Koning en Heer, had begaan."Ga," zei hij", ga uit dit land, gij booswicht en vervloekte als gij zijt." Abisaï, deze schrikkelijke moedwil niet kunnende dulden, wilde hem doden. Maar David weerhield hem, zeggende, dat de tegenwoordige onheilen hun genoeg behoorden te zijn, zonder aanleiding tot nieuwe te geven."Hierom is het," vervolgde hij, "dat ik mij om het schelden dezes mans niet bekreune.

Ik merk hem maar aan als een dolle hond, en ik voeg mij gelaten naar Gods wil, die hem gezonden heeft om mij te vloeken. Want wat behoeft men zich te verwonderen dat hij mij scheldt, daar mijn eigen zoon zich openlijk mijn doodvijand durft verklaren? Maar God is te goedertieren dan dat Hij mij niet eindelijk met een oog van ontferming zou aanschouwen, en te rechtvaardig om de aanslagen diegenen, die mijn verderf zoeken. niet te verijdelen." Deze deugdzame Koning vervolgde alzo sprekende zijn weg, zonder zich aan Simeïs scheldwoorden te laten gelegen liggen; en die goddeloze mens ging naar de andere zijde van de berg, om Zijn schelden te hervatten. Eindelijk kwam David aan de oever van de Jordaan, en liet zijn volk, van die lange reis vermoeid, zich daar wat verversen.

285 Absalom ondertussen van Achitofel, op wien hij al zijn vertrouwen stelde, vergezelschapt, kwam te Jeruzalem, en Husaï, Davids getrouwe vriend, viel nevens anderen voor hem neer, en wenste hem een lange en gelukkige regering. Absalom vraagde hem hoe hij, die tot hiertoe zijns vaders beste vriend geweest was, hem had kunnen verlaten, om zijn partij aan te nemen. "Doordat ik zag," antwoordde Husaï,"dat iedereen met een algemene toestemming zich aan u onderwerpt, heb ik gevreesd dat het een wederstreving van Gods wil zou zijn, indien ik er mij ook niet naar schikte, gelovende dat Hij het is, die u de troon heeft doen beklimmen. En indien gij mij de genade bewijst van mij onder het getal diegenen, welke gij met uw toegenegenheid vereert, te ontvangen, zal ik u met dezelfde getrouwheid en ijver dienen, als ik de Koning uw vader gediend heb; doordien ik mij verbeeld dat er geen oorzaak is om over de verandering te klagen, omdat de kroon niet uit het één huis in het andere is overgegaan, maar dat ze in het koninklijke geslacht blijft, omdat de zoon de vader opvolgt." Absalom deze woorden gehoor gevende, liet alle mistrouwen tegen hem varen.

286 De nieuwe Koning met Achitofel te rade gaande, hoe hij zich zou gedragen om zijn heerschappij te bevestigen, werd hem door die booswicht geraden, zijns vaders bijwijven ten aanschouwen van al het volk te misbruiken; ten einde ieder, daardoor zou zien, dat er geen verzoening tussen hen kon komen, maar dat het noodzakelijk tot een bloedigen oorlog moest komen, en dat ieder die zijn zijde gekozen had, onafscheidelijk daaraan gehecht moest blijven. Deze jonge vorst volgde die heilloze en schandelijke raad, en besliep die bijwijven ten aanschouwen van al het volk in een tent, welke hij op het paleis deed spannen. Alzo zag men vervullen, hetgeen de profeet Nathan David voorzegd had.

HOOFDSTUK 9

Achitofel geeft Absalom een raad, die David ten enenmale ten verderve zou gebracht hebben. Husaï geeft hem een anderen, daartegen aandruischemde, welke gevolgd wordt, en hij geeft er David bericht van. Achitofel verhangt zich uit wanhoop. David haast zich om de Jordaan over te trekken. Absalom stelt Amasa tot zijn veldoverste aan, en gaat de Koning zijn vader bevechten; maar hij verliest de slag, en wordt door Joab gedood.

287 ABSALOM daarna Achitofel raad vragende hoe hij zich in deze oorlog zou gedragen, (2 Sam. 17) kreeg tot antwoord, dat de dood van de Koning zijn vader het enige middel was om zich van de kroon te verzekeren, en hen, aan welke hij dit verschuldigd was te behouden. "Indien gij mij," zei hij,"tienduizend uitgelezene mannen uit uw krijgsmacht wilt geven, zal ik u deze dienst bewijzen." Deze raad beviel Absalom; maar hij begeerde het gevoelen van Husaï, die hij altoos zijns vaders besten vriend noemde, ook te weten, en daarom verhaalde hij hem Achitofels raad, en vraagde hem om de zijn. Husaï, menende dat David een verloren man zou zijn, indien men Achitofels raad volgde, gaf er een, die er regelrecht tegen aandruiste, en sprak tot Absalom in dezer voege: "Gij kent, Heer Koning, de grote dapperheid uws vaders en diegenen die bij hem zijn, waarvan men geen ander bewijs behoeft, dan dat hij altoos overwinnaar gebleven is in al de oorlogen door hem ondernomen. Buiten twijfel heeft hij zich tegenwoordig ergens gelegerd; en omdat niemand beter op de kunst des oorlogs afgericht is, zijn er geen krijgslisten, die hij niet gebruiken zal. Hij zal bij nacht een gedeelte van zijn benden in enig dal, of achter een rots leggen; en als de onzen degenen, welke hij te voorschijn brengt, bestrijden zullen zij wijken totdat ze ons in hun lage gelokt hebben; vanwaar zij daarna

tegelijk op ons zullen aanvallen; de tegenwoordigheid van de Koning uw vader, die er ongetwijfeld zelf in persoon zal bij wezen, zal hun de moed ontvonken, en die der onzen benemen. Hierom meen ik, dat zonder zich met Achitofels raad op te houden, de Koning al zijn krijgsmacht spoedig moet bijeen verzamelen, en er zelf het bevel over nemen, zonder zich op een ander te betrouwen; want door dat middel zal uw vader, zo hij u durft afwachten, zich zo zwak, in vergelijking van u, bevinden, dat het u gemakkelijk zal vallen hem te overwinnen door het groot getal der benden, die, brandende van ijver, u hun genegenheid in het begin uwer regering zullen trachten te betonen. En indien hij zich in enige stad opsluit, zult gij die gemakkelijk door stormtuig en ondergraving kunnen innemen."
Absalom achtte deze raad beter dan die van Achitofel, omdat God het zo schikte; en Husaï deed er de Hogepriesters Zadok en Abjathar aanstonds kennis van hebben, ten einde zij David zouden raden spoedig de Jordaan over te trekken, opdat niet Absalom van opzet veranderende, hem naderde eer zulks geschied ware. Deze Opperpriesters zonden zonder tijdverlies een trouwe dienstmaagd naar hun zonen, die zich buiten de stad verborgen hielden, met bevel om aanstonds te vertrekken, en David van de toestand der zaken te verwittigen. Zij begaven zich straks op weg, en hadden nauwelijks twee stadiën afgelegd, of enige ruiters, die hen gezien hadden, gingen er Absalom bericht van geven. Daarop zond hij volk uit om hen te achterhalen; maar omdat zij op het zien der ruiters reeds argwaan opgevat hadden, waren zij van de gemene weg afgeweken naar een dorp genoemd Bahurim onder het gebied van Jeruzalem, waar zij zekere vrouw baden hen te willen verbergen; zij deed zo, hen neerlatende in een put, waarvan zij de mond met vellen bedekte. Die hun nagezonden waren, in het dorp gekomen zijnde, vraagden haar of zij niet twee jonkmans gezien had; zij antwoordde ja, en dat zij hun te drinken gegeven had, waarna ze weer vertrokken waren; maar dat zij, zo ze zich haastten, hen gemakkelijk konden achterhalen. Zij, zulks gelovende, jaagden hen een langen tijd te vergeefs na. Toen de vrouw zag dat er niets meer te vrezen was, trok zij die twee jongelingen uit de put; waarop zij hun reis met groten spoed vervolgden, bij David kwamen, en hun boodschap aan hem deden. Deze wijze vorst liet niet na zich van die goeden raad te bedienen; want hoewel het reeds avond geworden was, nochtans trok hij op staande voet met al zijn volk, dat hij bij zich had, de Jordaan over. Achitofel ziende, dat Husaïs raad boven de zijnen gesteld was, steeg te paard, en reed naar Gilo, zijn geboorteplaats, deed al zijn vrienden en magen daar bijeenkomen, en verhaalde hun wat raad hij Absalom gegeven had, maar dat deze die niet had willen volgen; dat hij daarom een verloren man was, doordien David de overhand zou krijgen, en weer op de troon komen, waarbij hij voegde, dat wat hemzelf aanging, hij liever als een kloekmoedig man wilde sterven, dan door beuls handen omgebracht worden, omdat hij David verlaten en zich bij Absalom gevoegd had. Dus gesproken hebbende. gaat hij naar een afgelegen hoek in zijn huis, verhangt zich, en eindigt alzo zijn leven op zulke wijze, als hij oordeelde verdiend te hebben, waarna zijn vrienden hem begroeven.

288 David, ondertussen de Jordaan overgetrokken zijnde, ging naar Mahanaïm, de schoonste en sterkste stad van dat landschap. Al de groten des lands ontvingen hem met een grote toegenegenheid, sommige uit medelijden met zijn ongeluk, en anderen uit eerbiedigheid wegens zijn vorige staat en luister; de voornaamste waren Barzillaï de Gileaditer, Sobi, Overste der Ammonieten en Machir, een der groten van het landschap Gilead: zij voorzagen hem en de zijnen rijkelijk van alles, wat zij tot hun onderhoud en verkwikking van node hadden.

289 Nadat Absalom een groot heer verzameld, (2 Sam. 12) en tot veldheer, in plaats van Moab, Amasa, diens bloedverwant aangesteld had, (want hij was zoon van Jethra en Abigal, zuster van Seruja, Joabs moeder, beide zusters van David,) toog hij over de Jordaan, en legerde zich dicht bij Mahanaïm. Hoewel David maar vierduizend krijgslieden bij zich had, wilde hij echter niet wachten totdat Absalom hem kwam aangrijpen, maar besloot hem te voorkomen. Hij

verdeelde zijn heer in drie hopen, over de eersten Joab stellende, over de tweeden Abisaï, en over de derden Ithaï, die hij zeer beminde, en volkomen vertrouwde ofschoon hij van Gath afkomstig was. En hoewel hijzelf gaarne het gevecht had bijgewoond, echter weerhielden hem de oversten van zijn benden, en zijn trouwste dienaars, en stelden hem voorzichtig voor, dat er voor hem, indien hij de slag verloor, en er zelf tegenwoordig was, geen toevlucht overbleef; terwijl zo hij er niet bij was, degenen, die het ontkwamen, zich bij hem vervoegen, en hem gelegenheid geven konden om een nieuwe macht bijeen te verzamelen: behalve dat zijn afwezen de vijanden zou doen geloven, dat hij een gedeelte van zijn troepen achtergehouden had. David gaf aan hun redenen gehoor, bleef te Mahanaïm, en vermaande zijn volk dat zij in de strijd hun getrouwheid, alsmede hun erkentelijkheid wegens zijn weldaden zouden tonen: waarbij hij hun beval dat, zo God hun de zege gaf, zij voor de behoudenis van Absaloms leven zo veel zorg hadden te dragen, alsof het voor zijn eigen ware: voorts wenste hij hun een gelukkigen uitslag.
Daarop stelden de heiren zich in slagorde op een grote vlakte, en Joab had een woud achter zich. Het gevecht was zeer bloedig, en ter wederzijde werden daden van grote dapperheid verricht: want daar waren geen gevaren, welke zij, die David getrouw gebleven waren, niet verachtten, om hem zijn rijk te doen herwinnen, en geen pogingen, die zij, welke Absaloms zijde gekozen hadden, niet deden, om hem de kroon te doen behouden, en hem voor de straf, welke hij, door haar zijn vader te ontweldigen, verdiend had, te behoeden: waarbij nog kwam dat zij ongelijk sterker zijnde dan hun vijanden, het een schande zou geweest zijn zich te laten overwinnen Daarentegen verdubbelde deze ongelijkheid van macht de kloekmoedigheid van Davids krijgsknechten, omdat die hun overwinning te roemrijker zou maken. En omdat zij allen oude en zeer dappere soldaten waren, boorden zij door de vijandelijke benden heen, verbraken ze, dreven ze op de vlucht, jaagden ze na in de bossen en vaste plaatsen, waar zij zich meenden te bergen, namen sommigen gevangen, en sloegen anderen dood, zodat er meer in de vlucht, dan in de strijd, het leven lieten, zijnde het getal der gesneuvelden bijna twintigduizend. Naardien Absaloms grote lichaamsgestalte hem zeer kenbaar maakte, waren er velen, die het op hem gemunt hadden; en de vrees van levend in hun handen te vallen, deed hem met losse toom op een snelle muilezel vluchten. Maar omdat de wind in zijn lang haar speelde, raakte het in de takken van een dichten boom zo verward en vast gestrengeld, dat de ezel voortrennende, hij uit de zadel gelicht werd, en alzo tussen hemel en aarde aan zijn hoofdhaar bleef hangen. Zeker krijgsknecht verwittigde Joab aanstonds daarvan, en deze beval hem Absalom te doden, hem vijftig sikkelen daarvoor beloven des "Hoe", zei de soldaat,"de zoon mijns Konings doden, daar deze ons zo bevolen heeft hem het leven te sparen! Ik zal het niet doen, al wilde gij mij tweeduizend sikkelen geven." Daarop liet Joab zich ter plaatse brengen waar Absalom hing, en doodde hem toen met een spiets, die hij hem door het hart stiet. Joabs schildknapen maakten het lichaam van de boom los, wierpen het in een donkere en diepe groeve, en bedekten het met stenen, zodat het enigszins naar een tombe geleek. Joab deed daarna de aftocht blazen, zeggende dat zij het bloed hunner broederen moesten sparen. Absalom had in het Koningsdal, twee stadiën van Jeruzalem, een marmeren zuil opgericht, met zeker opschrift, opdat, indien zijn geslacht uitstierf, zijn naam toch in het geheugen der mensen mocht blijven. Hij had drie zonen, en een schone dochter geheten Thamar, die naderhand met de Koning Rehabeam, Davids kleinzoon, trouwde, en bij welke deze Abia teelde, die zijn vader in de regering opvolgde, en van wien wij breder ter zijner plaatse zullen spreken.

HOOFDSTUK 10

David, een groten rouw over Absaloms dood bedrijvende, laat zich door Joabs aanspraak troosten. Hij vergeeft Simeï en geeft Mefiboseth de helft van zijn goederen weer. Al de stammen keren terug onder zijn gehoorzaamheid. Die van Juda hem tegemoet gegaan zijnde worden de anderen jaloers daarover, en slaan aan ‘t muiten, op het aanstoken van

Seba. David beveelt Amasa, zijn veldoverste, enige krijgsmacht te verzamelen, en deze tegen te trekken maar die dralende, zendt hij Joab met de troepen, die hij hij zich had. Joab, Amasa ontmoetende doodt hem verraderlijk, vervolgt Seba, en brengt zijn hoofd bij David. Grote hongersnood door God gezonden wegens de slechte behandeling door Saul de Gibeonieten aangedaan. David voldoet hen en de hongersnood houdt op. Hij begeeft zich zo diep in de strijd, dat een reus hem gedood zou hebben zo Abisaï hem niet te hulp gekomen was. Na de Filistijnen dikwijls overwonnen te hebben geniet hij een groten vrede en stelt verscheidene werken op tot Gods lof. buitengewone dappere daden van David helden. God zendt hem een zware pest om hem te straffen over het tellen der weerbare mannen. Om die te doen ophouden, bouwt David een altaar. God belooft hem dat zijn zoon Salomo de Tempel zal bouwen. Hij vergadert de nodige bouwstoffen daartoe.

290 NA Absaloms dood werd zijn aanhang ten enenmale verstrooid. Ahimaäz, zoon van Zadok de Hogepriester, verzocht Joab, dat hij hem naar David wilde zenden met de tijding van de slag, en hoe God hem daarin bijgestaan had. Maar Joab antwoordde, dat, omdat men de Koning tot nog toe niets, dan hetgeen aangenaam was, geboodschapt had, hij het niet kon goedvinden hem zulk een droevige tijding, als die van Absaloms dood, te brengen: dat hij daarom Cuschi gezonden had, om hem verslag te doen van hetgeen er voorgevallen was. Ahimaäz bad hem toen dat hij dan ten minste mocht heengaan, om van het winnen van de veldslag tijding te brengen, zonder iets van Absalom te melden, hetwelk Joab hem toestond. Hij vertrok dan op staande voet, en omdat hij een kortere weg wist dan die, welke Cuschi genomen had, kwam hij er eer dan deze. David was toen aan de stadspoort, om enig nieuws te vernemen van iemand, die in de strijd was geweest. Een schildwacht, Ahimaäz ziende aankomen, en hem niet kennende omdat hij nog ver was, zei dat hij iemand zag, die heel snel kwam aanlopen. De Koning nam deze grote haast voor een goed teken op; en een weinig daarna zei de schildwacht dat hij er nog een zag komen, hetwelk die Vorst nog meer in zijn goed vermoeden versterkte. Toen Ahimaäz nabij gekomen was, kende de wachter hem, en riep de Koning toe dat het Ahimaäz, de zoon des Hogepriesters was. David twijfelde toen niet of hij bracht goede tijding; en Ahimaäz zich voor zijn voeten neergeworpen hebbende, verhaalde hem dat zijn heer de zege behaald had. David, zonder van iets anders te spreken, vraagde hoe het met Absalom stond. Hij antwoordde dat hij David geen bericht daarvan geven kon, omdat Joab hem terstond, nadat de slag gewonnen was, had heen gezonden om er de Koning de tijding van te brengen, en dat hij alleen wist dat een groot getal krijgsvolk hem met groten ijver nazette. Cuschi kwam thans ook aan, wierp zich evenzo voor de Koning neer, en bevestigde de tijding van het winnen van de slag. David liet niet na hem ook met nadruk aangaande Absalom te vragen; en hij antwoordde: "Ik wens, heer Koning, dat hetgeen Absalom wedervaren is, al uw vijanden wedervare." Deze woorden namen alle blijdschap; die David over de zege gevoelde, uit zijn hart weg, en zijn innige droefheid ontroerde al zijn dienaars. Hij ging naar de hoogste plaats der stad, en beweende daar zijn zoon, sloeg op zijn borst, rukte zijn haar uit, en zijn rouw geen perken stellende, riep hij met luider stemme: "Absalom mijn zoon, mijn zoon Absalom! gave God dat ik met u gestorven ware!" Want terwijl hij altijd van een zeer menslievenden aard was, beminde hij deze zoon boven al zijn andere kinderen. (2 Sam. 19) De krijgslieden, de grote droefheid des Konings vernomen hebbende, oordeelden het wanvoeglijk te zijn dat zij in een zegepralende houding voor hem verschijnen zouden: daarom kwamen zij al schreiende, met neergeslagene ogen, ter stad in, alsof zij overwonnen waren.
Maar Joab, ziende dat de Koning zijn hoofd bedekt hield, en niet afliet zijn zoon bitterlijk te bewenen, sprak hem alzo aan: "Weet gij wel, o Koning, wat gij doet, en aan hoedanig een gevaar gij u blootstelt? Schijnt het niet alsof gij degenen haat, die alles voor uw dienst gewaagd hebben? ja, dat gij u zelf en het ganse koninklijke geslacht haat, nademaal gij u

bedroeft over de dood van één uwer dodelijkste vijanden? Want indien Absalom de overhand gekregen, en zijn overweldigde heerschappij bevestigd had, zou er wel iemand van ons geweest zijn, die hij niet zou hebben doen sterven, en zou hij niet met u en uw kinderen een begin daarvan gemaakt hebben? In plaats van u en ons te bewenen, gelijk gij hem beweent, zou hij niet alleen verheugd geweest zijn, maar hij zou degenen, die medelijden met ons ongeluk gehad hadden, gestraft hebben. Schaamt gij u dan niet, o Koning, uw groten vijand, die te goddelozer geweest is, omdat hij het leven van u ontvangen hebbende, u alle ere en ontzag schuldig was, alzo te beklagen? Houd op, zo het u belieft, met u zelf te kwellen om een persoon, die het zo weinig verdient: vertoon u aan uw krijgsvolk; en betuig hun dat gij het hun dank weet, dat zij ten koste van hun bloed u zulk een gewichtige overwinning verworven hebben. En indien gij dit niet doet, maar met zulk een onredelijke droefheid voortgaat, verklaar ik u dat ik deze dag de kroon op het hoofd van een ander zetten zal; en dan zult gij eerst ware oorzaak hebben om te wenen."
Deze woorden brachten David tot bedaren, en deden hem de zorg, die hij als Koning voor zijn staat moest dragen, weer op zich nemen. Hij trok andere klederen aan om zijn krijgsknechten te verblijden, ging uit zijn vertrek, toonde zich aan hen; en elk kwam hem zijn eerbied bewijzen.

291 Die van Absaloms heer nog overgebleven waren, zonden boden naar alle steden, om haar voor te houden welke weldaden zij van David hadden genoten; dat zij door de overwinningen, die hij in zo veel oorlogen had behaald, hun vrijheid weergekregen hadden; dat zij bekennen moesten dat ze ongelijk gehad hadden met tegen hem te muiten, en dat nu Absalom dood was, zij David om vergiffenis moesten bidden, en hem verzoeken de bestiering van het rijk weer op zich te nemen. David, hiervan verwittigd, schreef aan de hogepriesters Zadok en Abjathar dat zij aan de Oversten van de stam Juda zouden voorstellen, dat, naardien de Koning uit hun stam was, het schandelijk voor hen zou zijn de laatsten te wezen, om hem hun blijdschap over zijn herstelling te betuigen: dat zij hetzelfde ook tot Amasa zouden zeggen, en er bijvoegen dat, omdat hij het voordeel had van ‘s Konings neef te zijn, hij van diens goedheid niet alleen vergiffenis van tegen hem met de wapenen opgestaan te zijn, maar ook een bevestiging in het ambt van veldheer, dat Absalom hem gegeven had, mocht hopen. Zadok en Abjathar kweten zich zo wel van deze last, dat de zaak gelukte, gelijk David gewenst had. Want al de stammen zonden op het aanraden van Amasa een bezending tot hem, om hem te verzoeken wederom te Jeruzalem te komen. Maar die van Juda muntten daarin boven de anderen uit, want zij gingen hem tegemoet tot aan de Jordaan.

292 Simeï ging ook derwaarts met duizend mannen uit zijn stam, en Ziba liet er zich met zijn vijftien zonen en twintig dienaars mede vinden. Toen zij aan de rivier gekomen waren, maakten zij een schipbrug, om de Koning en de zijnen de overtocht te gemakkelijker te maken: en toen hij de oever genaderd was, groette de ganse stam van Juda hem. Simeï viel hem op de brug te voet, bad om vergiffenis, en verzocht hem op te merken dat hij de eerste was, die hem zijn berouw kwam tonen, en dat hij derhalve hoopte dat David toch met hem geen begin wilde maken, om zijn macht tot bestraffing der misdadigers te gebruiken. Abisaï hem alzo horende spreken, zei: " Meent gij, dat dit genoeg is om de straf te ontgaan, die gij door het lasteren van een Koning, die God zelf ons gegeven heeft, verdiend hebt?" Maar David het woord nemende zei tot Abisaï: "Ei lieve, laat ons de blijdschap van deze dag niet storen; ik merk die aan als de eersten mijner regering, en wil daarom aan allen vergiffenis verlenen." Vervolgens zei hij tot Simeï: "Vrees niet; uw leven is in veiligheid." Simeï wierp zich daarop ter aarde, en ging toen voor hem heen.

293 Mefiboseth, Jonathans zoon, volgde na hem, zeer jammerlijk gekleed; zijn haar en baard waren gans haveloos, omdat des Konings verdriet hem zo gevoelig getroffen had, dat hij zich sedert diens vlucht uit Jeruzalem niet had willen laten scheren: voorts was hij in al het overige omtrent zijn lichaam haveloos geweest: zo ver was het er vandaan, dat Ziba's beschuldiging tegen hem waar was. David door deze Prins, die niet minder goed dan ongelukkig was, begroet zijnde, vraagde hem waarom hij hem in zijn vlucht niet vergezelschapt had."Ziba," antwoordde hij,"is er de enige oorzaak van geweest; want terwijl ik hem belast had om mij van hetgeen tot die reis nodig was te voorzien, heeft hij zulks niet alleen niet gedaan, maar mij met de uiterste verachting bejegend; dat zou mij echter niet belet hebben te vertrekken, indien ik wel ter been geweest ware. Hij heeft nog meer gedaan, heer Koning, want zich niet vergenoegende met mij te beroven van de middelen, waardoor ik mij van mijn plicht mocht kwijten, en u mijn liefde en getrouwheid betonen, heeft hij mij valselijk bij u beticht. Maar ik ken uw voorzichtigheid, gerechtigheid, godvruchtigheid, en liefde tot de waarheid al te wel, om te vrezen dat gij zijn lasteringen geloof zou geven. Ik weet, dat toen het in uw macht stond om u te wreken over de vervolging, welke u onder de regering mijns grootvaders aangedaan werd, gij zulks niet wilde doen. En ik zal nooit die weldaad vergeten, dat het u beliefd heeft, toen gij ten rijkstroon verheven waart, mij onder het getal uwer vrienden aan te nemen, en mij te behandelen als één uwer naaste en liefste bloedverwanten, mij dagelijks aan uw tafel doende eten." Nadat David hem alzo had horen spreken, wilde hij niet geloven dat hij schuldig zou zijn, noch ook voor waar aannemen dat Ziba hem belasterd had; maar hij vergenoegde zich met te zeggen, dat hij Ziba bevelen houde hem de helft van zijn goederen, die deze toegewezen waren, wederom te geven. Waarop Mefibóseth antwoordde: "Laat hem vrij alles behouden, heer Koning, het is mij genoeg u met roem in uw rijk hersteld te zien."

294 Barzillaï van Gilead, die een bekwaam en schoon man was, en David in zijn tegenspoed bijgestaan had, geleidde hem tot aan de Jordaan, waar David hem aanspoorde, om mede naar Jeruzalem te gaan, belovende dat hij hem zoveel gunst en ere bewijzen zou alsof hij Davids eigen vader geweest ware. Barziliaï bedankte hem daarvoor, maar verzocht verlof om terug te keren, alzo er voor hem niet anders te doen was dan zich tot sterven te bereiden, omdat hij, reeds tachtig jaren oud zijnde, geen smaak meer vond in de vermakelijkheden der wereld, in kostelijke spijzen en dranken, in de melodie der muziekinstrumenten en in andere dingen, waarop zij plegen onthaald te worden, die met de Koningen leven. David ziende dat hij niet te bewegen was, om met hem te gaan, verzocht dat hij hem dan ten minste zijn zoon Chimham wilde geven, opdat hij aan deze in ‘s vaders plaats vriendschap zou kunnen bewijzen. Alzo keerde Barzillaï, nadat hij zich voor de Vorst neergeworpen, en hem alle heil en voorspoed gewenst had, weer naar huis.

295 Toen David te Gilgal aangekomen was, kwamen de ganse stam Juda, en bijkans de helft van al de andere bij hem. Maar de voornaamste des lands, vergezeld van een groot getal ingezetenen, deden hun beklag dat die van Juda de Koning tegemoet gegaan waren, zonder hen daarvan verwittigd te hebben; omdat zij, zo ze het geweten hadden, niet in gebreke zouden gebleven zijn van zich ook daar te hebben laten vinden. De Vorsten van de stam Juda antwoordden, dat er geen reden was om zich daarover gebelgd te zijn, omdat zij van dezelfde stam zijnde als de Koning, meer dan anderen verplicht waren hem die bijzondere eerbied te bewijzen: en dat zij er geen voordeel mede beoogden, maar zich van hun plicht wilden kwijten. Omdat deze verschoning de Vorsten der andere stammen niet voldeed, gaven zij daarop dit antwoord: "Wij kunnen ons niet genoeg verwonderen, o broeders, dat gijlieden u verbeeldt dat de Koning u nader zij dan ons, nademaal God hem aan ons allen gegeven hebbende, uw stam deswege boven de andere niets vooruit kan hebben: zodat gijlieden daarom ongelijk hebt, te

denken dat het u toekwam de Koning te gaan ontmoeten, zonder ons kennis daarvan te geven." (2 Sam. 20)
Terwijl nu deze twist hoe langer hoe meer ontstak, begon Seba, zoon van Bichri, uit de stam van Benjamin, een zeer oproerig en boosaardig mens, uit al zijn macht te roepen: "Wij hebben met David niets te maken, en wij kennen geen zoon van Isaï." En daarop deed hij de bazuin blazen, om door dat teken te kennen te geven, dat hij David de oorlog aankondigde. Terstond verlieten al de stammen David, uitgenomen die van Juda, welke hem naar Jeruzalem geleidde.

296 Daar gekomen zijnde deed hij zijn bijwijven, die door Absalom misbruikt waren, uit zijn paleis gaan, en in een huis brengen, waar zij van onderhoud voorzien werden, zonder dat hij haar sedert ooit meer zag.

297 Hij gaf aan Amasa, volgens zijn belofte, het ambt van veldoverste, hetwelk Joab te voren bekleed had, en beval hem zoveel krijgsvolk, als hij kon, uit de stam Juda bijeen te verzamelen, en binnen drie dagen bij hem te brengen, om Seba spoedig na te trekken. De derde dag verstreken, en Amasa niet terug gekomen zijnde, wilde David niet langer wachten, uit vrees dat Seba zich versterken, en hem meer gevaar veroorzaken mocht, dan hij van Absalom gelopen had. Daarom beval hij Joab al de krijgsmacht, die deze bij zich had, nevens zijn bende van zeshonderd mannen te nemen, en vergezeld van zijn broeder Abisaï, met spoed Seba na te trekken, en hem te bevechten in welke plaats of staat hij hem ook aantrof; opdat hij niet, zo men hem tijdgave, zich van enige sterke plaats meester maakte, en hun alzo meer werk gaf. Joab met zijn pantsier gewapend, en van zijn broeder vergezeld, vertrok op staande voet met de bende van zeshonderd mannen, die David altoos gevolgd was, en al de andere troepen, die er binnen Jeruzalem waren. Joab bij het vlek Gibeon, veertig stadiën van Jeruzalem liggende, gekomen zijnde, ontmoette Amasa met een grote menigte krijgsvolk. Hij naderde tot hem, en met voordacht zijn zwaard uit de schede hebbende laten vallen, raapte hij het op, en het alzo als zonder opzet in de hand houdende, vatte hij Amasa bij de baard, onder de schijn van hem te willen omhelzen, en doodde hem met een steek dwars door het lijf. Hoe snood ook het bedrijf van Joab was, toen hij Abner vermoordde, dit laatste was nog veel verfoeilijker; want het eerste kon voor een gedeelte toegeschreven worden aan zijn groot hartzeer over de dood van Asahel, zijn broeder, terwijl dit alleen uit naijver geschiedde; want ziende dat de Koning aan Amasa het ambt van veldheer gegeven, en hem een grote genegenheid betoond had, liet hij zich daardoor bewegen, om zijn handen te wassen in het bloed van een man van verdienste en van grote verwachting, die hem nooit enig leed gedaan had, en die daarenboven zijn bloedverwant was. Na het begaan van dit feit toog hij voort tegen Seba, en liet bij het lijk een man staan met het bevel, om overluid te roepen tot al de benden, welke met Amasa gekomen waren, dat deze naar verdienste gestraft was, en dat indien zij hun genegenheid tot de Koning wilden tonen, zij zijn veldoverste Joab en zijn broeder Abisaï moesten volgen. Deze man volbracht zijn last, en toen elk met verbaasdheid bij het dode lichaam staan bleef, deed hij het met een mantel bedekken, en naar een plaats, die van de weg af lag, dragen.

298 Al deze benden volgden daarop Joab, die Seba lang vervolgd hebbende, eindelijk vernam dat hij zich binnen Abel-macha, een sterke stad, ophield. Hij toog daarop heen om hem daar te vatten; maar de inwoners weigerden hem de ingang tot de stad. Dit vertoornde hem dermate, dat hij haar belegerde, met het doel om niet één van hen te verschonen, maar de stad ganselijk te verdelgen.
Zekere verstandige vrouw, het gevaar ziende, waarin zij zich door hun onvoorzichtigheid gewikkeld hadden, en door liefde tot haar vaderland gedreven, klom op de muur, en riep de voorwacht der belegeraars toe, dat zij hun veldheer Joab begeerde te spreken. Joab kwam daarop te voorschijn, en zij zei tot hem: "God heeft de Koning over de volken gesteld, om hen

tegen hun vijanden te beschermen, en hen een gelukkigen vrede te doen genieten. Maar gij daarentegen wilt ‘s Konings wapenen gebruiken om één van zijn voornaamste steden te verdelgen, schoon wij hem nooit beledigd hebben." Joab antwoordde, dat ver van zodanig een voornemen te hebben, hij hun alle geluk en voorspoed toewenste, en alleen begeerde dat men hem Seba, de zoon van Bichri, die tegen de Koning opgestaan was, in handen geven, en dat hij dan het beleg aanstonds opbreken zou. De vrouw verzocht hem een weinig geduld te hebben, zeggende dat men hem genoegen zou geven.
Thans deed zij de inwoners te samen komen, en zei tot hen: "Hebt gijlieden dan voorgenomen met uw vrouwen en kinderen om te komen, en dat om een ondeugend mens, die gij niet kent, en hem te beschermen tegen de Koning, die u zoveel weldaden bewezen heeft? en beeldt gij u in, sterk genoeg te zijn om zo groot een leger te weerstaan?" Deze woorden overtuigden hen, zodat zij Seba het hoofd afhieuwen, en het over de muren in Joabs leger wierpen, die terstond het beleg opbrak, en weer naar Jeruzalem keerde. Deze grote dienst verplichtte David hem in het ambt van veldoverste te bevestigen; daarna maakte hij Benaja hoofdman van zijn lijfwacht en van zijn bende van zeshonderd mannen. Hij stelde Adoram aan tot ontvanger der schattingen, gaf het opzicht over ‘s lands gedenkschriften aan Sabathes en Achileus, maakte Susa schrijver, en behield Zadok en Abjathar in het Hogepriester-ambt.

299 Enige tijd daarna werd het ganse rijk door een zware hongersnood bezocht. (2 Sam. 21) David nam zijn toevlucht tot God, en bad Hem zich over zijn volk te ontfermen, en niet alleen de oorzaak van dat onheil, maar ook het hulpmiddel daartegen bekend te maken. De profeten gaven hem tot antwoord, dat die hongersnood duren zou totdat de Gibeonieten gewroken waren over het ongelijk, hun door Saul aangedaan, die velen van hen had doen ombrengen ondanks de inhoud van het verbond, dat Jozua met hen had aangegaan, en hetwelk hij en de Raad plechtig bezworen hadden; waarom dan het enige middel, om Gods gramschap te stillen, en de duren tijd te doen ophouden, was, aan dat volk zodanig een voldoening te geven, als het zelf begeerde. Na dit antwoord ontbood David aanstonds de voornaamste der Gibeonieten, om hun te vragen wat zij eisten. Zij gaven daarop te verstaan, dat zij zeven personen van Sauls geslacht begeerden om hen op te hangen. Men willigde het verzoek in, en leverde het geëiste getal aan hen over, zonder echter Mefibóseth, welke David behouden wilde, omdat hij Jonathans zoon was, daarbij te voegen. Nadat de Gibeonieten alzo voldaan waren, deed God een gunstige regen op het aardrijk nederdalen, waardoor het in zijn vorige staat hersteld, en weer vruchtbaar werd, zodat de Israëlieten wederom overvloed genoten als vroeger.

300 Nademaal David het belang van zijn staat boven zijn rust stelde, viel hij op de Filistijnen aan, en overwon hen in een zwaar gevecht; maar nooit had hijzelf groter gevaar gelopen; want door de ijver, waarmee hij hen najaagde, zo ver vooruit geraakt zijnde, dat hij zich alleen bevond, en door vermoeidheid flauw en machteloos geworden, werd een Filistijn van het reuzengeslacht, Achmon genaamd, zoon van Arapha, zijnde gewapend met een maliënkolder, een zwaard en een spiets, wegende driehonderd sikkelen, hem gewaar, kwam op hem af, wierp hem ter aarde, en zou hem gedood hebben, maar Abisaï, ter zijner hulp toegeschoten, benam die vreselijke reus het leven. Het gehele heer werd zo getroffen door het gevaar, waarin de Koning geweest was, dat de oversten, niet kunnende dulden dat zijn grote kloekmoedigheid hen nog eens in gevaar zou brengen van de allerbeste vorst, in wiens wijs beleid al hun heil bestond, te verliezen, hem met ede deden beloven dat hij zich nooit meer in veldslagen begeven zou. Na dit gevecht verzamelden de Filistijnen zich in de stad Gaza, en David dit vernomen hebbende, beval terstond met een sterk heer hen tegen te trekken. Onder de dappersten van zijn krijgslieden was een Chetieter Sobach geheten, die zich treffelijk in die oorlog kweet, en een der voornaamste oorzaken van de overwinning was, omdat hij velen diegenen ombracht, die zich beroemden van het geslacht der reuzen te zijn, en die door hun

grote sterkte stout en vermetel waren. Zulk een groot verlies deed echter de Filistijnen de moed niet ontzinken. Zij dan de krijg hervattende, zond David tegen hen zijn bloedverwant Nephan, die hier door een groten naam verkreeg, want hij alleen streed tegen de sterkste en dapperste der Filistijnen, en doodde hem, waardoor de anderen zo versaagd werden dat zij de vlucht namen; en die dag kostte velen dier strijdbare vijanden het leven. Enige tijd daarna kwamen zij weer te velde, en legerden zich dicht bij de grenzen der Israëlieten. Jonathan, zoon van Simea en Davids neef, doodde één van hen, die een schrikkelijke reus was van zes ellebogen lengte, zes vingers en evenveel tonen aan elke hand en voet hebbende. Gelijk dit gevecht tot groten roem van die dapperen Israëliet strekte, zo was het ook niet minder tot voordeel van zijn landslieden, doordien de Filistijnen na die tijd hun de oorlog niet meer durfden aandoen.

301 Toen David, na zoveel gevaren uitgestaan, (2 Sam. 22) en zoveel veldslagen gewonnen te hebben, zich in een volkomen vrede zag, maakte hij tot Gods lof veel liederen en gezangen, op verschillende maat; want sommige waren drie-, andere vijfvoetige verzen, welke hij de Levieten beval op de Sabbat en andere feestdagen te zingen met behulp van verschillende speeltuigen, die hij tot dat einde had laten maken, onder welke vedels waren met tien snaren, waarop men met een strijkstok speelde; snaartuigen met twaalf tonen, die met de vinger bespeeld werden; en grote koperen cimbalen; hetwelk genoeg gezegd is, om niet ten enenmale onkundig van deze speeltuigen te wezen.

302 Deze vorst hield ook steeds enige mannen van buitengewone dapperheid bij zich, (2 Sam. 23) waaronder acht en dertig boven anderen uitmuntten; maar ik zal maar van vijf hunner spreken, om te tonen hoe groot hun heldenmoed was, die hen bekwaam maakte om ganse volken te overwinnen. De eerste was Jessen, zoon van Achen, die verscheiden male de vijandelijke slagordeningen verbrak, en negenhonderd mannen in éénen strijd neervelde.
De tweede was Eleazar, zoon van Dodo, die, toen de Israëlieten, verschrikt door het groot getal der Filistijnen, de vlucht namen in de slag van Azaram, waar hij zich met David bevond, alleen bleef, de vijanden stuitte, en zulk een grote slachting onder hen aanrichtte, dat het bloed, waarmee zijn zwaard geverfd werd, hetzelve aan zijn hand deed vast kleven, hetwelk de zijnen zulk een moed bijzette, dat zij niet alleen omkeerden, maar op de vijanden, die reeds aan het deinzen waren, invielen, en die vermaarde overwinning behaalden, waarin een gedeelte van het krijgsvolk werk genoeg had om de doden, die onder de bliksemende arm van Eleazar neer vielen, uit te schudden.
De derde was Sebas, zoon van Ili, die, toen de Hebreeën, onthutst over de aannadering der Filistijnen, welke zich op het veld, genoemd de Kinnebak, in slagorde gesteld hadden, begonnen te wijken, zich alleen tegen zoveel vijanden stelde, en zulke buitengewone daden van dapperheid bedreef, dat hij hen in wanorde bracht, op de vlucht sloeg, en najaagde. Ik zal nog een andere daad dezer drie helden verhalen. Toen de Filistijnen met een groot heer terug kwamen, en in het dal, hetwelk tot aan Bethlehem reikt, en niet meer dan twintig stadiën van Jeruzalem is, zich legerden, gebeurde het dat David, die toen te Jeruzalem was, op de burg geklommen zijnde om God naar de uitslag des krijgs te vragen, zich deze woorden ontvallen liet: "O welk een zuiver water drinkt men in mijn vaderland, en voornamelijk van dat uit de put, die dicht bij Bethlehems poort is. Waarlijk zo iemand het mij kon brengen, dat geschenk zou mij veel aangenamer zijn dan een grote som geld."
Deze drie dappere mannen, hem alzo horende spreken, gingen terstond dwars door het leger der vijanden naar Bethlehem toe, schepten water uit die put, keerden langs dezelfde weg weer, en boden het de Koning aan, zonder dat iemand der Filistijnen hun de doortocht had pogen te beletten, zo omdat zij over hun grote koenheid verbaasd stonden, als omdat ze wegens hun klein getal niet voor hen behoefden te vrezen. Maar David vergenoegde zich met dit water van hun hand te ontvangen, zonder daarvan te drinken,"omdat," zei hij "het groot gevaar, waarin

die mannen zich begeven hebben om het te halen, hetzelve al te duur maakt." Het alzo in Gods tegenwoordigheid uitstortende, offerde hij het Hem op. en dankte Hem voor de behoudenis diegenen, die het hem gebracht hadden.
De vierde dezer helden was Abisaï, Joabs broeder, die alleen in een gevecht zeshonderd vijanden op één dag doodde. De vijfde was Benaja, van priesterlijke afkomst, die door twee broeders, voor de dappersten onder de Moabieten gehouden, te gelijk aangevallen zijnde, hen beiden doodde; en daarna ongewapend door een buitengewoon groten Egyptenaar, die wel gewapend was, aangegrepen, hem met zijn eigen strijdbijl, die hij hem ontweldigde, ombracht. Nog iets van zijn kloekmoedigheid moet ik hier bijvoegen. Op zekeren tijd, als het sneeuwde, was er een leeuw in een kuil gevallen, en omdat de opening daarvan eng was, was het te begrijpen dat die door de sneeuw verstopt ging worden; dus begon het beest schrikkelijk te brullen. Benaja daar voorbij komende, hoorde het, klom in de kuil, en versloeg de leeuw met zijn stok. De overige drie en dertig van Davids helden waren van geen mindere dapperheid.

303 David, het getal willende weten van de weerbare mannen, die in zijn rijk waren, (2 Sam. 24) en niet denkende aan hetgeen Mozes bevolen had, dat telkens als men zulk een telling deed, men Gode voor ieder hoofd een halve sikkel moest geven, beval Joab zulks uit te voeren. Maar toen deze zich verschoonde, met te zeggen dat het niet nodig was, gebood David hem volstrekt dat hij het doen moest. Hij vertrok dan, en nadat hij met de oversten der stammen en de schrijvers negen maanden en twintig dagen daarmee doorgebracht had, kwam hij weer te Jeruzalem; en men bevond volgens de lijsten, die hij er van overleverde, dat het getal diegenen, die bekwaam waren om wapenen te dragen, negenhonderdduizend mannen beliep zonder de stam van Juda, die alleen vierhonderdduizend kon opleveren, noch de stammen van Benjamin en Levi, daaronder te begrijpen. De Koning had hem bevolen dat werk te staken, omdat hem bekend gemaakt was, dat hij zich daarin bezondigde. Deze vorst, van de profeten verstaande dat God om deze telling op hem vertoornd was, bad Hem om vergiffenis, en de Heere beval hem, door zijn profeet Gad, uit drie straffen, welke Hij hem voorstelde, te kiezen, welke hij liefst onderging, te weten: of een hongersnood van zeven Jaren, of een oorlog van drie maanden, in welke hij altoos zou overwonnen worden; of een zware pest, die drie dagen duren zou. David was zo ontroerd over dit voorstel, dat hij, geheel verslagen, niet wist, welke van de drie hij kiezen zou. Maar omdat de profeet bij hem aandrong om tot een besluit te komen, opdat hij de Here bericht mocht brengen, dacht hij bij zichzelf dat indien hij de hongersnood koos, het schijnen zou alsof hij zijn behoudenis boven die van zijn onderdanen stelde, naardien het hem aan geen brood ontbreken zou, al ware het dat zij het moesten missen; en dat indien hij de oorlog verkoos, zulks niet gevaarlijker voor hem zijn zou, omdat hij sterke vestingen en veel krijgsbenden had om voor zijn veiligheid te waken; maar dat indien hij de pest koos, hij daardoor zou te kennen geven dat hij; niet op zijn eigen belang zag, omdat de ziekte de Koningen niet meer ontziet dan het geringe volk. Hierom besloot hij die straf te kiezen, menende dat het beter voor hem zou wezen, in de hand Gods, dan in die der mensen te vallen. De profeet had dit de Heere niet zodra geboodschapt, of men zag die schrikkelijke gesel door het ganse rijk woeden, zonder dat men uit de verschillende tekenen dier hevige ziekte iets afleiden kon. Het scheen in het algemeen wel dat het een zware pest was, maar zij rukte de mensen op verschillende wijzen weg. De kwaal van sommigen werd niet bespeurd, en deed hen echter schielijk sterven; anderen gaven de geest te midden van zeer hevige pijnen; ettelijken, de geneesmiddelen niet kunnende verdragen, bliezen de laatsten adem onder de handen der artsen uit; enigen verloren in een ogenblik hun gezicht, en stikten terstond, en anderen terwijl zij bezig waren met de doden te begraven, zegen neer en hadden de begrafenis zelf van node. Deze besmettelijke ziekte had reeds op éénen morgen zeventigduizend mensen gedood, en de verdelgende Engel had zijn arm reeds opgeheven, om Jeruzalem dezelfde uitoefening van de gramschap des Hemels te doen gevoelen. David, die zich met een zak

bekleed, en zijn hoofd met as bedekt had, ter aarde neergevallen zijnde om God te bidden dat Hij zich met dat groot getal doden wilde vergenoegen en zijn toorn stillen, werd in de lucht die Engel met een ontbloot zwaard in de hand gewaar, en riep Toen overluid tot God, dat nademaal hij alleen schuldig en zijn volk onschuldig was, hij Hem derhalve bad het volk te sparen, en hem en zijn ganse huis aan te tasten. God, door zijn gebed bewogen, deed de schrikkelijke kwaal ophouden, en hem door de profeet Gad zeggen, dat hij een altaar op de dorsvloer van Aranja zou bouwen, en Hem daar een offerande offeren. Deze Aranja was een Jebuzieter, voor wien David zoveel genegenheid had, dat hij hem na het innemen der stad het leven had laten behouden, zo als ik hierboven gezegd heb. David ging dan naar hem toe, en vond hem bezig met het koren op zijn dorsvloer te dorsen. Aranja, de Koning met de zijnen hem ziende naderen, liep hem tegen, viel voor hem neer, en vraagde hem hoe het kwam, dat hij zijn dienaar de ere van zijn bezoek gaf. Hij antwoordde, dat hij zijn dorsvloer wilde kopen om er een altaar te bouwen, en Gode een offerande te offeren. "De dorsvloer," hernam Aranja,"de ploeg, de ossen, en al de dieren tot een offerande nodig, zijn tot ‘s Konings dienst; ik schenk ze hem van goeder harte, en bid God, die offerande voor lief en aangenaam te nemen." De Koning prees zijn mildheid en gulhartigheid, en bedankte hem deswege, maar wilde zijn aanbieding niet aannemen, zeggende dat men Gode geen offerande moest doen van iets, dat men voor niet ontvangen had. Hij kocht derhalve de dorsvloer voor vijftig sikkelen, en deed er een altaar oprichten, waarop hij de Heere brandoffers en zoenoffers offerde. Deze dorsvloer stond op dezelfde plaats, waar Abraham eertijds Izaäk bracht om hem Gode op te offeren, en waar, nadat hij zijn arm opgeheven had om de slag te doen, een ram zich bij het altaar vertoonde, die hij in plaats van zijn zoon slachtte en offerde. David ziende dat zijn offerande Gode aangenaam was, noemde die plaats het ALTAAR VAN AL HET VOLK, en besloot daar een tempel te bouwen.
Dit behaagde de Heere zo wel dat Hij hem door de profeet liet weten, dat zijn zoon en opvolger dat voornemen zou uitvoeren. Na deze voorzegging deed hij de vreemdelingen, die in zijn rijk met ter woon gekomen waren, tellen; en men bevond dat hun getal honderdtachtig duizend uitmaakte, waarvan hij tachtigduizend aan het houwen van stenen stelde; de overigen beval hij de andere bouwstoffen aan te brengen, drieduizend vijfhonderd uit hen verkoren hebbende, om opzicht over de werklieden te houden. Voorts vergaderde hij veel ijzer en koper, en een grote menigte van cederhout, hetwelk de Tyriërs en Sidoniërs hem op zijn schrijven beschikten; hij zei tot zijn vrienden dat hij al die toebereidselen maakte om zijn zoon, die nog jong was, deze moeite te besparen, en hem gelegenheid te geven om de Tempel te gemakkelijker te bouwen.

HOOFDSTUK 11

David beveelt Salomo de tempel te bouwen. Adonia wil zich als Koning opwerpen; maar David zich voor Salomo verklaard hebbende, verlaat elk Adonia en hijzelf onderwerpt zich aan Salomo. Verscheidene inzettingen van David. Hij houdt een aanspraak tot de voornaamste zijns volks, en tot Salomo, die hij ten tweeden male doet zalven.

304 NADAT David dit verricht had, ontbood hij Salomo bij zich, en sprak alzo tot hem: "De eerste zaak, mijn zoon, welke ik u beveel, wanneer gij mij in de regering zult opgevolgd zijn, is een Tempel ter ere Gods te bouwen. Het is een werk, dat ik zelf gaarne had uitgevoerd; maar de Heere heeft het mij door zijn Profeet verboden, omdat mijn handen met bloed bevlekt zijn in de oorlogen, welke ik heb moeten voeren. Hij deed mij aanzeggen dat Hij tot uitvoering van dit voornemen mijn jongsten zoon, wiens naam Salomo zou zijn, verkoren had; dat Hij het kind een vaderlijke liefde zou toedragen, en dat ons volk zo gelukkig onder zijn regering zou zijn, dat het alle goeds genieten zou in een vrede, die nooit door uitheemse of binnenlandse oorlog gestoord zou worden.

Nademaal gij dan, eer gij geboren waart, door God tot Koning voorbeschikt zijt geweest, zo tracht door godvruchtigheid, kloekmoedigheid en liefde tot de gerechtigheid, u zo groot een ere waardig te maken. Onderhoud godsdienstig de geboden, welke Hij ons door Mozes gegeven heeft, en laat nooit toe dat anderen die schenden. Merk als een grote weldaad de genade aan, welke Hij u bewijst van u de Tempel te laten bouwen, en werk er met ijver aan, zonder dat de grootheid dier onderneming u afschrikke. Ik zal, eer ik sterf alles, wat daartoe nodig is, doen bereiden; ik heb reeds tot die einde verzameld tienduizend talenten goud, honderdduizend talenten zilver, een zeer grote menigte van ijzer, koper, hout, en gesteenten, en ik heb een overgroot getal van smeden, metselaars en timmerlieden vergaderd. Indien u echter nog iets ontbreekt, dat moogt gij verzorgen, en gij zult u zelf daardoor Gode aangenaam maken. Hij zal uw beschermer zijn, en zijn almachtige hulp zal u in staat stellen om niets te vrezen."

305 Nadat deze grote Vorst alzo tot Salomo gesproken had, vermaande hij de oversten der stammen zijn zoon in het bouwen van de Tempel bij te staan, God getrouwelijk te dienen, en zich verzekerd te houden dat tot vergelding hunner godvruchtigheid niets in staat zou wezen de vrede en voorspoed, die Hij hun zou doen genieten, te storen. Voorts beval hij dat als de Tempel zou voltooid wezen, de Ark des verbonds daarin moest gezet worden met al de gewijde vaten, die er al voor langen tijd in behoorden geweest te zijn; zijnde zulks nagelaten door de onachtzaamheid onzer vaderen tegenover Gods bevel, om zulks te doen, zodra zij in het bezit van het beloofde land zouden gekomen zijn.

306 Deze uitmuntende Koning was toen nog maar zeventig jaren oud; (1 Kon. 1) maar de zware arbeid, die hij gedurende zijn ganse leven had uitgestaan, had hem zodanig verzwakt, dat hem geen natuurlijke warmte meer overig was, en alles, wat men gebruikte om hem te dekken, hem die niet geven kon. Er werd derhalve geoordeeld dat het beste middel om hem te verwarmen zou zijn een jonge maagd bij hem te doen liggen om hem te koesteren; daarom zocht men tot die einde de schoonste jonge dochter van het land, geheten Abisag, over welke hierna meer staat gesproken te worden.

307 Adonia, Davids vierde zoon, welke hij geteeld had bij Aggith, één van zijn vrouwen, (1 Kon. 1) was een grote en zeer schone Prins, en niet minder eerzuchtig dan Absalom: weshalve hij besloot zich als Koning op te werpen, en dit voornemen aan zijn vrienden bekend maakte. Hij voorzag zich van wagens en paarden, en nam vijftig mannen tot zijn lijfwacht. Omdat dit ten aanschouwen van ieder geschiedde, kon het voor de Koning zijn vader niet verborgen blijven, en echter sprak deze hem niet eens daarover aan. Joab de veldheer en Abjathar de Hogepriester, wikkelden zich in de aanslag van Adonia; maar Zadok, desgelijks Hogepriester, de profeet Nathan, Benaja, hoofdman der lijfwacht, Simeï, Davids vriend, en die bende dappere mannen, waarvan hiervoor gesproken is, bleven de belangen van Salomo trouw. Adonia bereidde in de voorstad van Jeruzalem, bij de fontein van ‘s Konings tuin, een kostelijk gastmaal, en nodigde al zijn broeders, uitgenomen Salomo, daarop; ook had hij Joab, en de voornaamste van de stam van Juda genodigd, maar Zadok, Nathan, Benaja en die voor Salomo waren, niet. Nathan verwittigde Bathseba, Salomo’s moeder, van hetgeen er omging, en zei tot haar dat het enige middel om de behoudenis van haar en haar zoon te verzekeren, was tot de Koning te gaan, en hem te zeggen, dat, ofschoon hij haar met ede beloofd had, dat Salomo hem in de regering opvolgen zou. Adonia echter zich reeds in het bezit van het rijk stelde; onder welk gesprek hij zou komen binnentreden, om te bevestigen hetgeen zij gezegd had. Bathseba volgde zijn raad; Zij ging naar de Koning, viel voor hem neer, en na verlof verzocht te hebben om over een gewichtige zaak met hem te spreken, zei zij tot hem, dat Adonia een groot gastmaal hield, waarop hij al zijn broeders genodigd had, uitgenomen Salomo; dat hij er Abjathar, Joab, en zijn voornaamste vrienden ook op genodigd had; dat al het volk, deze grote

bijeenkomst ziende, verlangend was te weten, wie het wezen zou, voor wien de Koning zich zou gelieven te verklaren; dat zij hem bad zijn plechtige belofte aan haar gedaan, om Salomo tot zijn opvolger te verkiezen, te willen indachtig zijn, en te bedenken dat indien Adonia na zijn overlijden kwam te regeren, zij en haar zoon een wissen dood te verwachten hadden. Terwijl zij alzo sprak werd de Koning aangediend, dat Nathan gekomen was om hem te bezoeken; waarop bevel gegeven zijnde dat hij binnen zou treden, de profeet hem vraagde: of zijn voornemen was dat Adonia na hem regeren zou, en of hij zulks verklaard had, naardien die Prins een groot gastmaal hield, op hetwelk hij al zijn broeders, behalve Salomo, genodigd, en Joab, bovendien veel anderen ook daartoe verzocht had; en dat onder de goede sier en vrolijkheid al de gasten hem een lange en gelukkige regering gewenst hadden. Voorts dat Adonia hem, noch Zadok, noch Benaja genodigd had, en dat hij derhalve, omdat het nodig was dat een ieder ‘s Konings wil wist, hem bad, die te willen bekend maken. Nadat de profeet alzo gesproken had, beval David dat Bathseba, die ter kamer uitgetreden was toen Nathan er in kwam, weer binnen zou komen; hetwelk geschied zijnde, zei hij tot haar: "Ik zweer u bij de eeuwigen en almachtigen God, dat Salomo, uw zoon, op mijn troon zal zitten, en dat hij nog deze dag regeren zal." Bathseba viel op deze woorden voor hem neer en wenste hem een lang leven. David ontbood daarop Zadok en Benaja, en zei tot hen, dat, om aan al het volk te doen weten dat hij Salomo tot zijn opvolger verkoren had, hij wilde dat zij en de profeet, vergezeld van zijn gehele lijfwacht, Salomo op des Konings muilezel zouden doen stijgen, en hem naar de fontein Gihon geleiden; dat Zadok en Nathan hem daar tot Koning van Israël zouden zalven, en de gewijde olie op zijn hoofd uitstorten; dat zij hem daarna door de ganse stad zouden doen rijden, en voor hem onder het bazuingeschal laten uitroepen: "De Koning Salomo leve, en zij eeuwig op de koninklijken troon van Juda gezeten!" Daarna deed hij Salomo bij zich komen, en gaf hem bevelen om wel, heilig en in gerechtigheid te regeren, niet alleen over de stam Juda, maar ook over al de andere.

Benaja, God gebeden hebbende dat Hij Salomo geliefde te begunstigen, ging met de anderen heen, zette de hem op ‘s Konings muilezel, en leidde hem dwars door de stad naar de fontein Gihon, waar hij tot Koning gezalfd werd, en voerde hem dezelfde weg terug. Omdat zulk een openbare daad niet toeliet te twijfelen, of het Salomo was, die David onder al zijn kinderen verkoren had om zijn opvolger te wezen, riep elk: "Leve de Koning, en God geve dat hij veel jaren gelukkiglijk regere." Toen zij in het Paleis gekomen waren, deden zij hem op de troon van de Koning zijn vader zitten. De blijdschap des volk was zo ongemeen, dat men terstond door de ganse stad niets zag dan gastmalen en vreugdetekenen; en het geluid der fluiten, harpen, en ander speeltuig was zo groot, dat te gelijk de lucht en de aarde daarvan weergalmden. Adonia en zijn gasten werden hierdoor ontroerd, en Joab gaf te verstaan dat het geschal van al dat speeltuig hem niet behaagde.

Terwijl zij allen alzo bekommerd waren en niet aten, zag men Jonathan, zoon van Abjathar, met grote haast aankomen. Adonia verblijdde zich in het eerst, hopende dat hij goede tijding bracht; maar toen men verstond, wat er voorgevallen was, en hoe de Koning zich voor Salomo verklaard had, stond elk van tafel op en ging weg. De vreze, die Adonia voor Davids gramschap had, deed hem zijn toevlucht aan de voet des altaars zoeken, vanwaar hij iemand naar de nieuwen Koning Salomo zond, om vergiffenis voor hetgeen hij gedaan had, en het behoud van zijn leven te verzoeken. Deze, die niet minder goedaardig dan wijs was, stond hem zulks toe, maar op voorwaarde van niet meer tot dergelijken misslag te vervallen, omdat hij het zichzelf te wijten zou hebben, indien hem uit gebrek van zijn plicht waar te nemen, enig kwaad overkwame. Thans deed hij hem van het altaar halen; en nadat Adonia zich voor zijn voeten neergeworpen had, beval hij hem naar huis te gaan zonder iets te vrezen, en nooit te vergeten, hoeveel er hem aan gelegen was als een eerlijk man te leven.

308 David, om de kroon nog meer aan Salomo te verzekeren, wilde hem door al het volk als Koning doen erkennen; hij ontbood tot die einde te Jeruzalem de voornaamste der stammen, bovendien de Priesters en Levieten, waarvan het getal van hen, die tussen de dertig en vijftig jaren oud waren, achtendertigduizend beliep. Uit deze koos hij zesduizend om het volk te richten, en als schrijvers te dienen: drie en twintigduizend om op de Tempelbouw toe te zien, vierduizend om er deurwachters van te wezen, en de overigen om liederen en lofzangen ter ere Gods, bij de verschillende speeltuigen, welke hij had doen maken, en waarvan hierboven gesproken is, te zingen. Hij gebruikte hen tot die verschillende diensten volgens hun geslachten; en nadat hij die der Priesters van de andere geslachten afgescheiden had, bevond men dat er vierentwintig van waren, te weten zestien afkomstig van Eleazar, en acht van Ithamar. Hij beval dat ze bij beurten zouden dienen, elk een week, van de éne tot de andere Sabbat.
Het lot in tegenwoordigheid van hem en de Hogepriesters Zadok en Abjathar, en al de Oversten der stammen geworpen zijnde, werden zij allen de één na de ander, naardat het lot viel, opgeschreven, en deze orde wordt nog ten huidigen dage onderhouden. Nadat deze Vorst de geslachten der Priesters alzo verdeeld had, verdeelde hij die der Levieten desgelijks in vierentwintig klassen, om even als de anderen van week tot week te dienen. Hij bewees een bijzondere ere aan de nakomelingen van Mozes, en beval hun de bewaring van de schat des Heren en de geschenken aan, welke de Koningen Hem zouden offeren. Hij beval ook dat de ganse stam Levi, zo Priesters als anderen, dag en nacht de dienst Gods zouden waarnemen, gelijk Mozes geboden had.

309 Daarna verdeelde hij al zijn krijgsvolk in twaalf hopen, ieder van vierentwintigduizend mannen, onder het bevel van één overste, die mindere bevelhebbers onder zich had; hij beval dat ieder dezer benden bij beurten een maand lang de wacht voor Salomo’s paleis zou houden, en hij gaf geen dezer ambten dan aan personen van verdienste en vroomheid. Hij stelde ook enigen aan om opzicht te hebben over de schatten, buurten, akkers, en alles wat ‘s lands inkomsten betrof, hetwelk ik onnodig acht breder te verhalen.

310 Toen de Koning dit alles alzo zeer wijselijk beschikt had, deed hij al de vorsten der stammen, en al zijn voornaamste ambtenaars bijeenkomen, en sprak hen, nadat hij op zijn troon gezeten was, alzo aan: "Mijn medebroeders en landslieden, ik acht mij verplicht ulieden bekend te maken, dat ik mij voorgenomen had een Tempel ter ere Gods te bouwen, en tot die einde veel goud en zilver verzameld had, maar dat de Heere mij het uitvoeren van dat voornemen door de Profeet Nathan verboden heeft, omdat mijn handen bezoedeld waren door het bloed der vijanden, die ik in de oorlogen, welke het algemeen welzijn en het belang van de Staat mij noodzaakten te voeren, overwonnen heb. Mij werd terzelfder tijd aangezegd dat mijn zoon, die na mij de troon zou bekleden, dat werk beginnen en voltooien zou. Nademaal gijlieden dan weet, dat, hoewel onze vader Jakob twaalf zonen had, Juda echter met algemene toestemming tot Vorst over al de anderen aangesteld werd, en dat, schoon ik zes broeders had, God mij echter boven hen uitverkoren heeft, om mij tot de koninklijke waardigheid te verheffen, zonder dat zij enig misnoegen deswege hebben laten blijken; zo begeer ik ook dat al mijn andere kinderen zonder morren dulden, dat Salomo over hen gebiede, omdat God hem verkoren heeft om hem ten rijkstroon te verheffen. Want zo wij gehouden zijn, het met geduld te dragen, wanneer Hij wil dat wij ons aan vreemden zullen onderwerpen, hebben wij dan geen oorzaak om ons te verblijden, dat het één onzer broederen is, aan wien Hij die ere bewijst, naardien de bloedverwantschap ons daaraan mededeelachtig maakt? Ik bid God van ganser harte, dat Hij de belofte, welke Hij mij gedaan heeft, om dit Koninkrijk zeer gelukkig onder de regering van deze nieuwen Koning te maken, vervulle, en dat dit geluk duurzaam zij. Dit zal buiten twijfel geschieden, mijn zoon," zei hij; zich tot Salomo kerende,"indien gij de

godvruchtigheid en gerechtigheid bemint, en indien gij de wetten, welke God aan onze vaderen gegeven heeft, getrouwelijk onderhoudt. Maar indien gij daarin te kort komt, zijn er geen rampen, welke gij niet te verwachten hebt."
Nadat hij zijn rede alzo geëindigd had, stelde hij Salomo de schets, en een omstandige beschrijving, op welke wijze de Tempel moest gebouwd worden, ter hand, alsmede een lijst van de gouden en zilveren vaten, die tot de godsdienst nodig waren, benevens het gewicht daarvan. Vervolgens beval hij zijn zoon, met grote vlijt en nauwkeurigheid aan dat werk te arbeiden, en vermaande de vorsten der stammen, maar inzonderheid die van Levi, de behulpzame hand daartoe te bieden, zo ter oorzaak van zijns zoons jonkheid, als omdat God hem tot hun Koning, en tot uitvoering van dat grote werk verkoren had. Hij zei hun ook dat het niet zwaar zou vallen, zulks te volbrengen, omdat hij hun goud, zilver, hout, smaragden, en andere kostelijke gesteenten, en voorts alle nodige werklieden daartoe naliet; dat hij daarbij uit zijn eigen schatkist nog zou voegen drieduizend talenten van het fijnste goud, om te gebruiken voor de sieraden van het allerheiligste en het binnenste van de Tempel, en voor de Cherubijnen, die op de Ark, welke als Gods wagen was, zouden staan, en haar met hun vleugelen bedekken.
Deze aanspraak van die groten Koning werd met zulk een blijdschap door de vorsten der stammen, de Priesters, en de Levieten, aangehoord, dat zij beloofden vrijwillig tot dit heilig werk te zullen geven vijfduizend talenten goud, tienduizend staters, honderdduizend talenten zilver, en een grote menigte ijzer; en zo iemand veel kostelijke stenen had, die bracht ze ook bij de schatten, waarover Jailus, één van Mozes nakomelingen, tot bewaarder gesteld werd. Al het volk, maar David voornamelijk, was zeer getroffen door deze ijver, die de voornaamste des rijks betoonden. De Vorst dankte met luider stem God daarvoor, Hem Vader en Schepper van het heelal noemende, Koning der Engelen en der mensen, beschermer der Hebreeën, en stichter van de grote gelukzaligheid van dat volk, waarvan Hij hem de regering in handen gegeven had.
Hij eindigde met een vurig gebed, dat het Hem believen mocht hen steeds met zijn gunsten te overladen, en Salomo's hart en gemoed met alle deugden te vervullen. Voorts beval hij hen God te loven; en aanstonds viel elk ter aarde om zijn eeuwige Majesteit te aanbidden; en dit bedrijf eindigde met een betuiging van allen, dat zij erkentelijk waren voor het geluk, dat ze onder Davids regering genoten hadden. 's Anderendaags werden er grote offeranden gebracht, en duizend schapen, duizend rammen, duizend kalveren, en een grote menigte van offervee Gode ten zoenoffer opgeofferd. Het overige van de dag bracht David met al het volk in feestelijkheid en blijdschap door; Salomo werd ten tweeden male door Zadok de Hogepriester gezalfd, en in het paleis gebracht, waar men hem op de troon van de Koning zijn vader zette, zonder dat ooit iemand sedert die dag in gebreke bleef van hem te gehoorzamen.

HOOFDSTUK 12
David geeft zijn laatste onderrichting aan Salomo, en sterft. Salomo doet hem met een buitengewone pracht begraven.

311 DAVID niet lang daarna gevoelende dat hij ten enenmale begon te verzwakken, oordeelde dat zijn einde nabij was: (1 Kon. 2) daarom ontbood hij Salomo, en sprak hem alzo aan: "Mijn zoon, ik sta nu op het punt om de tol, die wij allen aan de natuur schuldig zijn te betalen, en tot mijn vaderen te gaan. 't Is een weg, die iedereen betreden moet, en van welke men nooit in deze wereld wederkeert. Hierom is het dat ik dit weinige leven, dat mij nog overschiet, gebruik, om u nog eens aan te bevelen dat gij rechtvaardig jegens uw onderdanen, en godvruchtig jegens God zijt, die u op de troon verheven heeft; dat gij de geboden, welke Hij ons door Mozes gegeven heeft, wel onderhoudt, zonder door gunst vleierij, drift, noch uit enig ander inzicht, ooit daarvan af te wijken; want gij zou anders zijn gunsten missen; maar bij indien gij u zo getrouwelijk; van die plicht kwijt als gij schuldig zijt, en ik u vermaan, dan zal

Hij de scepter in ons huis bevestigen, en nooit zal iemand anders over de Hebreeën regeren. Wees indachtig aan de misdaden door Joab begaan, toen hij door ijver- en wraakzucht gedreven, de twee vrome en dappere Veldoversten, Abner, de zoon van Ner, en Amasa, de zoon van Jether, verraderlijk doodde; wreek hun dood op zodanige wijze als gij het gevoeglijkst oordeelt; want ik heb het niet kunnen doen, omdat hij machtiger was dan ik. Ik beveel u de kinderen van Barzillaï de Gileadieter: betoon hun om mijnentwil een bijzondere genegenheid, houd hen bij u in grote ere, en merk het goed onthaal, dat gij hun doet, niet aan als een weldaad, maar als een erkentenis van hetgeen ik van hun vader genoten heb, die, toen ik in ballingschap was, mij met een gadeloze edelmoedigheid bijstond, en ons alzo aan hem verplicht heeft. Belangende Simeï, de zoon van Gera, de Benjaminiet, die mij met een menigte van scheldwoorden hoonde, toen ik genoodzaakt was uit Jeruzalem te trekken, om een veilige wijk aan geen zijde van de Jordaan te zoeken, en wien ik nochtans het leven schonk, toen hij op mijn terugkomst mij tegemoet kwam, laat hem, zo hij u daartoe oorzaak geeft, niet ongestraft blijven."

312 Nadat David alzo tot Salomo gesproken had, gaf hij de geest in de ouderim van zeventig jaren, van welke hij zeven en een half te Hebron over de stam van Juda, en drie en dertig te Jeruzalem over het gehele Israëlitische volk geregeerd had. Hij was een Vorst van grote godvruchtigheid, en die al de hoedanigheden bezat, welke een Koning nodig zijn, om de rust en het geluk van een groot volk te bewerken. Nooit heeft iemand hem in dapperheid overtroffen; altoos was hij de voorste om zich tot heil van zijn onderdanen, en tot roem van de Staat, aan het gevaar bloot te stellen; en hij verplichtte de zijnen veeleer door zijn voorbeeld, dan door zijn gezag, om dappere daden te verrichten. Hij was zeer wijs in zijn raadslagen, zeer werkzaam in voorkomende voorvallen, voorzichtig tegenover het toekomende, matig, zachtzinnig mededogend, rechtvaardig, en beleefd: deugden, waarlijk een groot Vorst betamende. Nooit heeft hij die oppermacht, waartoe hij zich verheven zag, misbruikt, uitgenomen in het geval van Uria’s vrouw; en nooit heeft enig ander Koning, hetzij van de Hebreeën, of van enig, ander volk, zulke grote schatten nagelaten.

313 De Koning Salomo, zijn zoon, deed hem te Jeruzalem begraven met zulk een grote pracht, dat hij, behalve de plechtigheden bij de lijkstaatsie van Koningen gebruikelijk, ongelooflijke schatten in zijn graf deed brengen, gelijk men gemakkelijk uit het volgende kan afleiden. Toen Antiochus, bijgenaamd de Godvruchtige, zoon van Demetrius, dertienhonderd jaren daarna, Jeruzalem belegerde, en Hyrkanus, de Hogepriester, hem met geld tot het opbreken van het beleg wilde bewegen, deed deze een vertrek van Davids graf, omdat hij elders geen geld wist te vinden, openen, en haalde drieduizend talenten daaruit, waarvan hij die Vorst een gedeelte gaf. En langen tijd daarna haalde de Koning Herodes een zeer grote som uit een ander vertrek van dat graf, zonder nochtans de kist aan te roeren, waarin de koninklijke as besloten lag, omdat die zo kunstig onder de aarde verborgen was dat men ze niet vinden kon.

ACHTSTE BOEK

HOOFDSTUK 1. Salomo doet Adonia, Joab en Simei doden, ontneemt Abjathar het hogepriesterambt, en neemt de dochter des Konings van Egypte tot vrouw.

314 WIJ hebben in het voorgaande boek gezien, welke deugden David bezat, (1 Kon. 2) welke weldaden hij ons volk bewezen heeft, en hoe hij, na veel overwinningen behaald te hebben, in een gezegenden ouderdom stierf. Salomo, zijn zoon, die hij nog bij zijn leven op Gods bevel tot Koning had aangesteld, volgde hem nog heel jong in de regering op, en al het volk wenste hem naar gewoonte met grote toejuiching allerlei voorspoed en een lange regering.

315 Adonia, die bij het leven van de Koning zijn vader, gelijk wij gezien hebben, zich het Koningschap wilde aanmatigen, ging de Koningin Bathséba, Salomo's moeder, bezoeken. Zij hem vragende, of hij haar van node had, en zeggende dat ze hem gaarne wilde dienen, antwoordde hij, dat haar wel bekend was dat de regering hem toebehoorde, zo omdat hij de oudste was, als door de toestemming, die het volk daartoe gegeven had; maar dat hij desniettegenstaande, omdat God Salomo verkoren had, zich gewillig aan deze onderwierp, en zich met zijn tegenwoordigen staat vergenoegde; maar dat hij haarbad, aan de Koning voor hem te willen verzoeken, dat Abisag, die men wist nog maagd te zijn, doordien de Koning zijn vader haar alleen genomen had, om zich te verwarmen, toen zijn natuurlijke kracht door de ouderdom verdwenen was, hem ter vrouw mocht gegeven worden. Bathséba beloofde hem die dienst te bewijzen, en beval hem goedsmoeds te zijn, zo om de genegenheid, die de Koning hem toedroeg, als ter oorzaak van de bede, die zij voor hem doen zou; dus verliet hij haar welgemoed, en vol hoop op dat huwelijk. Zij ging daarop terstond naar de Koning, en deze haar te gemoet tredende en omhelzende, leidde haar in de zaal, waar zijn troon stond, en deed haar aan zijn rechterhand zitten. Zij zei toen: "Ik heb een verzoek aan u, mijn zoon, en bid u dat gij het mij niet afslaat."
Hij antwoordde, dat, omdat men alles voor een moeder behoorde te doen, hij zich verwonderde haar alzo te horen spreken, even alsof zij twijfelde dat hij haar niet alles, wat zij begeerde, blijdelijk zou toestaan. Hierop verzocht zij hem dan goed te vinden dat zijn broeder Adonia met Abisag trouwde. Dit verzoek kwam hem zeer onverwacht voor, en vertoornde hem dermate, dat hij haar onverrichter zake heen liet gaar, zeggende, dat Adonia, als ouder zijnde dan hij zijn kroon ook wel mocht geëist hebben: dat het klaar bleek dat hij dat huwelijk niet verzocht dan met een kwaad opzet, en dat iedereen wel wist dat Joab, de Veldoverste, en Abjathar, de Hogepriester, zijn belangen voorstonden. Daarop beval hij Benaja de Hoofdman van zijn lijfwacht, heen te gaan en Adonia te doden.

316 Hij ontbood daarna Abjathar de Hogepriester en zei tot hem: "Gij hebt de dood wel verdiend, maar omdat gij veel moeilijkheden met de Koning, mijn vader, uitgestaan, en nevens hem tot het overbrengen van de Ark des verbonds geholpen hebt, leg ik u geen andere straf op dan dat gij van hier wijkt, en nooit weer onder mijn ogen komt. Ga naar uw vaderland, en woon daar buiten op het land zolang gij leeft, want gij hebt u het ambt, dat gij bedient, onwaardig gemaakt."
In dezer voege week het Hogepriesterschap uit het huis van Ithamar, gelijk God aan Eli, Abjathars grootvader, voorzegd had, en ging over op dat van Pinehas, in de persoon van Zadok. Gedurende de tijd dat dit ambt in het huis van Ithamar was geweest, sedert Eli, die dit het eerste uit dat geslacht had bediend, hadden de nakomelingen van Pinehas een ambteloos leven geleid: te weten Bocci, zoon van Jozef de Hogepriester, Joatham, zoon van Bocci, Mareoth, zoon van Joatham Aroph, zoon van Mareoth, en Ahitub zoon van Aroph en vader van Zadok, die tot Hogepriester aangesteld werd onder de regering van David.

317 Toen Joab de dood van Adonia vernomen had, ontzette hij zich niet weinig, en omdat hij zich voor deze had verklaard, was hij niet zonder reden beducht, dat hem hetzelfde lot zou te beurt vallen; hij vluchtte derhalve naar het altaar, hopende dat de godvruchtigheid des Konings hem ontzag voor die heilige plaats zou doen hebben. Maar Salomo deed hem door Benaja bevelen voor het gerecht te verschijnen om zich te verdedigen. Hierop antwoordde hij, dat hij niet dacht van daar te gaan, en dat als hij toch sterven moest, hij liever wilde dat het in het Heiligdom geschiedde dan elders. Dit aan Salomo geboodschapt zijnde, beval hij Benaja hem het hoofd af te slaan, en zijn lichaam te doen begraven, om hem alzo voor de twee grote misdaden, welke hij door het vermoorden van Abner en Amasa begaan had, te straffen, zodat hij en zijn nakomelinge daarvoor boetende, ieder mocht bemerken dat de Koning, zijn vader, en hij ten enenmale onschuldig daaraan waren. Benaja volvoerde die last, en volgde Joab in het veldheersambt. Belangende dat van Hogepriester, het ging geheel over op de persoon van Zadok, omdat de Koning Abjathar daarvan beroofd had.

318 Salomo gebood Simeï in dezelfde tijd te Jeruzalem een huis te bouwen, om daar te wonen, verbiedende hem op straf des doods ooit over de beek Kedron te komen, met bevel dat hij dit onder ede beloven moest. Simeï bedankte de Koning voor deze gunst, en zei bij het afleggen van de eed, dat hij er van ganser harte toe bereid was. Hij verliet dan zijn woonplaats, en kwam zich te Jeruzalem met ter woon neerzetten. Drie jaren daarna gebeurde het, dat twee van zijn slaven van hem gevlucht en naar Gath geweken zijde, hij derwaarts ging en hen vandaar terugbracht Salomo vertoornd, omdat hij niet alleen zijn bevel veracht, maar ook de eed, in Gods tegenwoordigheid gedaan, geschonden had, ontbood hem, en sprak hem alzo aan: "Gij booswicht, hebt gij niet met ede beloofd nooit uit Jeruzalem te zullen gaan, en hebt gij niet geschroomd meinedigheid te voegen bij de moedwil, eertijds in het honen van wijlen de Koning mijn vader begaan, toen Absaloms oproer hem noodzaakte de hoofdstad van zijn rijk te verlaten? Bereid u om de straf te ondergaan, welke gij verdient, en die aan ieder zal doen zien, dat de vertraging van de straf der bozen maar dient, om die te strenger te maken." Na dit gesprek kreeg Benaja last Simeï te doden, hetwelk hij ook volbracht.

319 Toen Salomo zich alzo van zijn vijanden ontslagen, en daardoor zijn heerschappij bevestigd had, nam hij de dochter van Faraö, Koning van Egypte, ter vrouwe, en Jeruzalems muren veel hoger en sterker gemaakt hebbende, dan ze voorheen waren, bestuurde hij het rijk sedert in volkomen vrede; zijn jonkheid belette hem niet gerechtigheid te oefenen, de wetten te betrachten, en de bevelen zijns stervenden vaders voor ogen te houden, maar hij behandelde alles met de hoogste voorzichtigheid en het doordringendst oordeel, niet anders dan, alsof hij een man van Jaren en beproefde ervarenheid ware geweest.

HOOFDSTUK 2

Salomo ontvangt van God de gave der wijsheid Vonnis door hem uitgesproken aangaande twee vrouwen, waarvan de ééne een dood had. Namen der landvoogden. Hij doet de Tempel bouwen, en er de Ark des verbonds in zetten. God voorzegt hem het geluk of het ongeluk, dat hem en zijn volk zou overkomen, als zij zijn geboden onderhielden of overtraden. Salomo bouwt een prachtig paleis, versterkt Jeruzalem, en sticht verscheidene steden. Vanwaar het komt dat al de Koningen van Egypte Faraö genaamd worden. Salomo maakt de overige Kanaänieten cijnsbaar. Hij rust een grote vloot uit. De Koningen van Egypte en Ethiopië komen hem bezoeken. Overgrote rijkdom van Salomo. Zijn liefde jegens vreemde vrouwen doet hem tot afgoderij vervallen. God doet hem boodschappen op welke wijze bij gestraft zal worden. Hadad staat tegen hem op. God doet Jerobeams door een profeet aanzeggen dat hij over de tien stammen zal regeren.

320 Een van Salomo’s eerste daden was naar Hebron te gaan, (1 Kon. 3) en Gode duizend slachtoffers en brandoffers op te offeren op het koperen altaar, dat Mozes had doen maken; en dit was de Heere zo aangenaam, dat Hij hem ‘s nachts in een droom verscheen, en tot hem zei dat Hij tot vergelding van zijn godvruchtigheid hem zodanig een gave toestond, als hij zef zou begeren. De vorst, hoewel jong, liet zich niet verleiden door begeerte naar rijkdom of andere dingen, die de meesten zo aangenaam toeschijnen; maar wenste van God het schoonste en grootste, dat de Heere liefst de mensen, als hun het aller-nuttigste, geeft.
"Heere," zei hij,"ik bid u, mij de geest van wijsheid en verstand te geven, opdat ik mijn rijk wijselijk en in gerechtigheid moge regeren." Deze bede behaagde Gode zozeer, dat Hij hem een wijsheid beloofde, zo ongemeen, als noch vorst, noch onderdaan, ooit te voren bezeten had. Hij zei tot hem, dat Hij hem niet alleen zijn begeerte toestond, maar dat Hij er rijkdom, ere, overwinning over zijn vijanden, en het bezit zijns koninkrijks voor zijn nakomelingen zou bijvoegen, mits dat hij op Hem vertrouwde, in de gerechtigheid volhardde, en de andere deugden van zijn vader David navolgde. Salomo trad op deze woorden uit zijn bed, aanbad God, en keerde weer naar Jeruzalem, waar hij voor de heiligen Tabernakel een groot getal van slachtoffers opofferde, en aan al het volk een gastmaal gaf.

321 Deze jonge en voortreffelijke vorst sprak terzelfder tijd een vonnis uit in zulk een moeilijke zaak, dat ik het gepast acht, die alhier te verhalen, opdat men in dergelijke gevallen zich van zijn voorbeeld zou kunnen bedienen om de waarheid uit te vorsen. Twee vrouwen van een ontuchtig leven kwamen bij hem, waarvan de éne, ontroerd zo het scheen door het ongelijk, dat men haar aangedaan had, zei: "Deze vrouw, heer Koning, en ik wonen te samen in ééne kamer, en zijn beiden te gelijk, op éénen tijd, elk van een zoon bevallen. Drie dagen daarna is het gebeurd, dat zij, haar kind bij zich hebbende, het in de slaap dood lag en verstikte; en omdat ik toen sliep, nam zij het mijn uit mijn arm, en legde het haar, dat dood was, in zijn plaats. Toen ik ontwaakte, en mijn kind, hetwelk ik zeer goed kende, de borst wilde geven, vond ik dit dode kind bij mij. Daarop eiste ik mijn zoon wederom; maar zij heeft hem mij geenszins willen weergeven, en blijft even hardnekkig om hem te houden, en ik heb niemand, die mij bijstaat, om er haar toe te dwingen. Dit heeft mij, o Koning, genoodzaakt, om mijn toevlucht tot uw gerechtigheid te nemen."
Nadat deze vrouw alzo gesproken had, vraagde de Koning de andere, wat zij daarop had te antwoorden. Deze hield stoutelijk staande dat het kind, hetwelk nog leefde, het haar, en dat het dode dat van haar tegenpartij was. Niemand van degenen, die er tegenwoordig waren, kon geloven dat men zulk een duistere zaak zou kunnen ontwarren, om er de waarheid van na te sporen. De Koning alleen vond het middel daartoe uit; te weten: hij deed beide kinderen voor zich brengen, beval een van zijn lijfwachten ze midden door te houwen, en aan ieder der vrouwen de helft van elk te geven. Dit vonnis scheen in het eerst zo kinderachtig, dat ieder bij zichzelf daarom lachte; maar men veranderde weldra van oordeel, want de rechte moeder begon te roepen, dat zij, liever dan haar kind dus te zien doden, het aan de andere wilde gegeven zien, omdat zij dan ten minste de troost had van te weten, dat het nog leefde. De andere vrouw daarentegen stemde in de deling gewillig toe, en vond zelfs een wrede stof tot vermaak in de droefheid van haar vriendin. Uit deze verscheidenheid van gezindheid, die de natuur alleen in staat was in te boezemen, viel het de Koning niet zwaar te oordelen, wie de rechte moeder was. Daarom beval hij dat men het levende kind zou geven aan haar, die zich tegen het ombrengen van hetzelve had aangekant, en hij strafte de boosheid der andere, die haar eigen zoon verloren hebbende, die van haar gezellin ook poogde om het leven te brengen. Dit blijk van des Konings grote wijsheid bracht hem bij ieder in achting, en men begon van die dag af hem te gehoorzamen als een vorst van Gods Geest vervuld.

322 Nu staat mij te spreken over zijn krijgsoversten en landvoogden. (1 Kon. 4) Hur, had het bevel over het ganse land van Efraïm. Dioklerus, over de landvoogdij van Bethlehem. Abinadab, Salomo's schoonzoon, gebood over het gewest aan de zeekant, waaronder Dor begrepen is. Baäna, zoon van Achil, gebood over het grote veld en het land, dat zich tot aan de Jordaan uitstrekt. Geber, gebood over het ganse land van Gilead en Gaulanitis tot aan de berg Libanon, waarin zestig grote en sterke steden waren. Ahimaaz, die ook met een dochter van de Koning Salomo, Bazima geheten, getrouwd was, gebood over geheel Galiléa tot aan Sidon. Banachat, gebood over de landstreek aan de zee nabij Arce gelegen. Saphat, gebood over de twee bergen Itabyrim en Karmel, en over het deel van Galiléa, hetwelk zich tot aan de Jordaan uitstrekt. Simeï, gebood over het ganse land van de stam van Benjamin. En Geber, had het bevel over het ganse gewest, hetwelk aan geen zijde van de Jordaan is. Salomo hab daarenboven een oppersten stadhouder, die over al deze landvoogden gebood.

323 Men kan niet genoeg vermelden hoe groot het geluk was, dat al de Israëlieten, inzonderheid die van de stam van Juda, onder de regering van Salomo genoten, omdat men zich in een blijvende vrede verheugde die noch door uitheemse oorlogen, noch door inlandse verdeeldheden gestoord werd, en niemand ergens anders aan dacht, dan om zijn landerijen te bebouwen, en zijn goederen te vermeerderen. De Koning had ook ambtenaars, die de schattingen ontvingen, welke de Syriërs, en andere uitheemse volken, die tussen de Eufraat en Egypte woonden, gehouden waren te betalen; en deze bestelden onder andere dagelijks voor zijn tafel dertig maten meelbloem, zestig maten ander meel, tien gemeste ossen, tien ossen uit de weide, honderd vette lammeren, behalve de herten, buffels en ander wildbraad, gevogelte en vis, welke hem dagelijks toegebracht werden. Hij had ook zulk een overgrote menigte van wagens, dat er veertigduizend kribben van node waren voor de paarden, die de wagens trokken, en twee aan twee gekoppeld waren. Daarenboven onderhield hij twaalfduizend ruiters, waarvan de een helft te Jeruzalem de wacht hield over zijn persoon, en de andere helft in de steden verdeeld was. Het voeder voor zijn paarden, in welke plaats hij zich ook bevond, werd bezorgd door de spijsmeester van zijn huis.

324 God vervulde die vorst met zulk een wijsheid en verstand, dat niemand in de ganse oudheid ooit bij hem heeft kunnen vergeleken worden; want hij overtrof daarin de aller-wijsten der Egyptenaren, die anders wegens hun wetenschappen alom vermaard waren, alsmede de aller-verstandigsten onder de Hebreeën van die tijd, welker namen ik niet kan nalaten alhier te melden, namelijk Athan, Heman, Chalchol en Dardan, alle vier zonen van Mahol. Deze uitmuntende Koning maakte boeken met vijfduizend gezangen en gedichten, en met drieduizend gelijkenissen en spreuken, beginnende van de hysop tot aan de ceder, en behandelende al het gedierte, zo vogelen als vissen en landdieren; hij kende hun natuur; niets liet hij ondoorzocht, maar hij wist over alles als een wijsgeer te redeneren, tonende hun eigenschappen wel begrepen te hebben. God gunde hem ook de kennis, om tot hulp der mensen verscheidene geneesmiddelen samen te stellen, onder welke ook zulke waren, die de kracht hadden om boze geesten te verdrijven, zo dat ze nooit durfden wederkeren. Deze manier van uitdrijving is nog in groot gebruik onder die van onze landaard; ik heb een Jood gezien, Eleazar genaamd, die in de tegenwoordigheid wan de Keizer Vespasianus, diens zoon, en velen van zijn hoofdlieden en verscheiden soldaten, die bezeten waren, genas. Hij hechtte aan de neus van de bezetene een ring, onder wiens zegel zekere wortel gehecht was, waarvan Salomo zich voor dat gebruik bediende; en zodra de boze geest de lucht daarvan kreeg, wierp hij de zieke ter aarde en verliet hem; alsdan sprak Eleazar dezelfde woorden, welke Salomo bij geschrifte nagelaten heeft; en terwijl hij van die vorst gewag maakte, verbood hij de boze geest weer te komen. Maar om de klacht van zijn bezwering nog beter te tonen, vulde hij een kruik met water, en beval de boze geest die omver te stoten om door dat teken te doen zien dat hij uit

de bezetene gevaren was; en de boze geest gehoorzaamde hem. Ik heb deze geschiedenis alhier verhaald, opdat niemand aan de buitengewone kennis, welke God aan Salomo door een bijzondere genade verleend had, zou behoeven te twijfelen.

325 Naardien Hiram, Koning van Tyrus, een groot vriend van David was, vernam hij met blijdschap dat Salomo zijn vader in het rijk was opgevolgd, en zond hem derhalve gezanten om hem deswege geluk te wensen. Salomo antwoordde daarop in een geschrift, hetwelk hij aan hen overhandigde, en dat van deze inhoud was: "De Koning Salomo aan de Koning Hiram: De Koning, mijn vader, heeft een grote begeerte gehad om een Tempel ter ere Gods te bouwen; maar hij heeft zulks niet kunnen doen, ter oorzaak van de gestadige oorlogen waarin hij zich gewikkeld vond, en die hem niet toelieten de wapenen neer te leggen, voor dat hij zijn vijanden overwonnen, en hen cijnsbaar gemaakt had.
Thans echter, nu God mij de genade bewijst van een geruste vrede te genieten, heb ik besloten dat werk te ondernemen, omdat Hij mijn vader voorzegd heeft, dat ik het geluk zou hebben van het te beginnen en te voltooien. Hierom is het, dat ik u verzoeke enigen van uw werklieden te zenden, om met de mijn op de berg Libanon het nodige hout daartoe te hakken; want de Sidoniërs zijn bekwamer in dat werk dan ons volk, en ik zal hen daarvoor betalen naar uw goedvinden." (1 Kon. 5) De Koning Hiram ontving deze brief met blijdschap, en antwoordde op denzelven in dezer voege: "De Koning Hiram aan de Koning Salomo: Ik dank God dat gij de Koning, uw vader, die wijzen en braven vorst, op de troon opgevolgd zijt, en ik zal zeer gaarne doen, hetgeen gij van mij begeert. Ik zal bevelen dat er in mijn bossen een goed getal van cypressen en cederen balken gehouwen worde, welke ik u ter zee zal toezenden, en tot vlotten gemaakt, naar zulk een plaats van uw rijk laten voeren, die u het geriefelijkst dunkt, om ze van daar naar Jeruzalem te brengen. Ik verzoek u in vergelding daarvan ons de toevoer van koren te vergunnen, hetwelk gij weet, dat ons op dit eiland ontbreekt."
De oorspronkelijke brieven zijn niet alleen in onze kanselarij, maar ook in die der Tyriërs nog te vinden. Zo iemand nader bericht daarvan begeert, die heeft maar degenen, die er de bewaring van hebben, te verzoeken om ze te mogen zien, en hij zal bevinden dat ik ze getrouwelijk nageschreven heb. Dit vind ik mij verplicht te zeggen, om te tonen dat ik nooit iets bij de waarheid voeg, en dat de begeerte om mijn historie aangenaam te maken, mij geen zaken daaronder doet mengen, die slechts waarschijnlijk zijn; derhalve begeer ik niet dat zij, die dit boek lezen; zonder onderzoek daaraan geloof slaan, en ik verzoek dat niemand mij met zijn goedkeuring verere, indien ik niet de waarheid overal op vaste gronden verhaal. Salomo was zeer wel voldaan over de handelwijze van de Koning Hiram, en stond hem toe jaarlijks uit zijn staten tweeduizend maten tarwe, tweeduizend bath olie, en duizend bath wijn, ieder bath twee en zeventig pinten inhoudende te voeren.

326 De vriendschap dezer twee Koningen vermeerderde nog, en bleef steeds duren. Omdat Salomo niets meer ter harte ging dan de tempelbouw, beval hij zijn onderdanen hem dertigduizend arbeiders te beschikken, en verdeelde het werk, waartoe hij deze gebruikte, in dier voege, dat die arbeid hun niet te lastig viel; want nadat tienduizend een maand lang hout op de berg Libanon gehouwen hadden, keerden zij weer naar hun huis, en bleven daar twee maanden, terwijl tienduizend anderen hun plaats innamen, die, als zij een maand gewerkt hadden, evenzo naar huis gingen; daarop volgden dan de overige tienduizend; en na hen kwamen de eerste tienduizend weer om eveneens zo te doen. Het opzicht over dit werk werd aan Adoram gegeven. Zeventigduizend van de vreemdelingen, in het rijk wonende, waarvan hierboven gesproken is, brachten stenen en andere bouwstoffen aan, gelijk de Koning David bevolen had; tachtigduizend anderen waren metselaars, en onder hen waren er drieduizend tweehonderd als bazen over de anderen gesteld. Eer de grote stenen, die tot grondvesten van de

Tempel geschikt waren, aangebracht werden, bereidden zij ze op de berg; en de werklieden, door de Koning Hiram gezonden, deden hetzelfde met hetgeen hun werk betrof.

327 Alle dingen alzo bereid zijnde, begon de Koning Salomo de Tempel te bouwen in het vierde jaar van zijn regering, (1 Kon. 6) en in de tweede maand, die de Macedoniërs Arthemisius en de Hebreeën Jar noemen, vijfhonderd twee en negentig jaren na de uittocht uit Egypte; duizend en twintig jaren nadat Abraham uit Mesopotamië naar Kanaän trok; duizend vierhonderd veertig jaren na de zondvloed; en drieduizend eenhonderd en twee jaren na de schepping der wereld. Het was toen in het elfde jaar der regering van Hiram, wiens hoofdstad, Tyrus genoemd, tweehonderd veertig jaren te voren was gebouwd. De grondvesten van de Tempel werden zeer diep gemaakt en opdat zij tegen de invloed des tijds zouden kunnen bestand zijn; en het groot gevaarte, dat men er op bouwen zou, zonder bezwijken onderschragen, waren de stenen, die men in de grond legde, zo groot, dat dit werk niet minder bewonderenswaardig was, dan de prachtige sieraden, en kunstige werkstukken, die men er op timmerde, en waaraan zij tot een steunsel moesten dienen. Al de stenen, welke men van de grondslag tot aan het dak gebruikte, waren geheel wit. De lengte van de Tempel was zestig ellebogen, de hoogte desgelijks, en de breedte twintig. Boven dit gebouw werd nog een ander van dezelfde grootte gezet, zodat de ganse hoogte van de Tempel honderd en twintig ellebogen was. Hij was naar het Oosten gekeerd, en het voorportaal was evenzo honderd twintig ellebogen hoog, twintig lang, en tien breed. Rondom de Tempel waren dertig kamers als galerijen, die tot stutting van de buitenwanden dienden, en alle tot malkander toegang hadden, en ieder was vijf ellebogen lang, evenveel breed, en twintig hoog. Boven die vertrekken waren twee verdiepingen, met een gelijk getal van kamers, die alle eveneens waren; zodat dan deze hoogte van drie verdiepingen zestig ellebogen uitmaakte, en van dezelfde hoogte was als het onder gebouw van de Tempel, waarvan wij gesproken hebben, en daar was niets bovenop getimmerd. Al deze kamers waren met cederhout gedekt, en ieder der bovenste had zijn afzonderlijk dak, afgescheiden van de andere daken; maar de overige kamers waren alle door grote en lange balken aan een gehecht, om het werk vaster te doen zijn, zodat zij alle te samen één gebouw uitmaakten. Haar zolderingen waren van cederhout zeer glad geschaafd, en met verguld lofwerk, in het hout gesneden, versierd. Het overige was ook met cederhout beschoten, en alles zo net bewerkt en verguld, dat men er niet kon intreden, zonder dat de glans van het geheel de ogen verblindde. Het ganse maaksel van dit prachtige gebouw was van stenen, die zo glad geslepen, en zo dicht aan een gehecht waren dat men de voegen daarvan niet besmeuren kon; maar het scheen alsof ze uit één stuk gevormd waren, zonder dat enige kunst of enig werktuig, van hetwelk voortreffelijke meesters zich bedienen, om hun werk sieraad bij te zetten, iets daartoe geholpen had. Salomo deed in de dikte van de muur, aan de zijde van het oosten, waar geen grote deur, maar alleen twee kleine deuren waren, een wenteltrap van zijn eigen vinding maken, om tot boven op de Tempel te kunnen klimmen. Van binnen en buiten de Tempel waren cederplanken met sterke kettingen aaneen gehecht, om alles vast aan malkander te houden.

Toen dit grote bouwgevaarte voltooid was, deed Salomo het in tweeën verdelen, waarna het een gedeelte het Heilige der Heilige of het Heiligdom genoemd werd, dat twintig ellen lang was, en Gode bijzonder werd toegewijd, zodat het niemand geoorloofd was daarin te gaan. Het andere gedeelte, hetwelk veertig ellebogen lang was, noemde men de heiligen Tempel, en was voor de priesters bestemd. Deze twee delen waren gescheiden door grote cederen deuren, die kunstig geneden en zwaar verguld waren, en over welke linnen voorhangsels hingen, met bloemen van purper, hemelsblauw en scharlaken bestikt. Salomo deed ook twee Cherubijnen maken van louter goud, ieder vijf ellebogen hoog; hun vleugelen waren van dezelfde lengte; en deze twee afbeeldsels waren in dier voege in het Heilige der Heilige geplaatst, dat twee van hun vleugels, welker einden tot elkaar reikten, de gehele Ark des verbonds bedekten; hun twee

andere vleugels raakten de ééne de zuidelijken, en de andere de noordelijken wand van dit vertrek, hetwelk Gode bijzonder toegewijd en twintig ellebogen ruim was, gelijk gezegd is. Maar hoe eigenlijk de gedaante dier Cherubijnen was, zou men bezwaarlijk kunnen zeggen, omdat men er zich geen recht denkbeeld van maken kan. De ganse vloer van de Tempel was met gouden platen bedekt; ook waren de deuren van de groten ingang, die twintig ellebogen wijd, en in evenredigheid daarmee hoog was, met platen van goud bekleed. En met één woord gezegd, Salomo liet niets van binnen noch van buiten aan de Tempel onverguld. Voorts deed hij voor de deur van de plaats, die de heilige Tempel genoemd werd, een voorhangsel spannen, gelijk aan dat, van hetwelk wij reeds gesproken hebben; maar aan de deur des portaals was er geen.

Voor dit alles, (1 Kon. 7) maar voornamelijk voor de werken van goud, zilver en koper, gebruikte Salomo een werkman, Huram geheten, die hij van Tyrus ontboden had, wiens vader Ur genaamd, hoewel een Tyriër van geboorte, van de Israëlieten afkomstig, en wiens moeder uit de stam van Nafthali was. Deze man maakte hem ook twee koperen zuilen, vier vingeren dik, achttien ellebogen hoog, en twaalf ellebogen in de omtrek, op welke gegoten kapitelen waren, in de gedaante van lelies, vijf ellebogen hoog; rondom dezelve was verguld lofwerk, hetwelk de lelies bedekte; voorts hingen er in twee rijen tweehonderd gegoten granaatappelen aan. Deze zuilen stonden aan de ingang van het portaal van de Tempel, en de één, die ter rechterhand stond, werd Jachin, en de ander ter linkerzijde Boaz genoemd. Deze kunstenaar maakte ook een koperen vat van een halfronde gedaante, hetwelk men ter oorzaak van zijn buitengewone grootte een zee noemde; want de wijdte van de een zijde des rands tot aan de andere was tien ellebogen, en de randen waren een handbreed dik. Dit grote vat steunde op een voet, gemaakt als een gedraaide spil met tien groefkringen, de dikte hebbende van een elleboog; rondom deze spil stonden twaalf runderen; drie aan drie naar de vier hoofdstreken gekeerd, die met hun achterste gedeelte binnenwaarts hurkten, zodat het vat daarop kwam te rusten. Dit vat hield tweeduizend bath in, zijnde een maat voor vloeibare stoffen. Behalve dit maakte hij nog voor tien andere vierkante koperen vaten, even zoveel voeten of stellingen van hetzelfde metaal, zijnde ieder dezer voeten vijf ellebogen lang, vier breed, en zes hoog; en alle uit verschillende stukken, die elk afzonderlijk gegoten en gemaakt waren, en in dezer voege te samen gezet: vier vierkante zuilen, op vier hoeken geplaatst, ontvingen in twee holle groeven de zijstukken die er inschoten, en ieder dezer zijstukken had drie platen, of panelen, welke ieder in het bijzonder omzoomd waren met lijstwerk, hetgeen trapsgewijze gemaakt was; op welke men in verheven werk de gedaante van een leeuw of ook wel van een stier, of ook wel die van een arend aanschouwde; zijnde de zuilen mede op een even sierlijke wijze met dergelijke beeltenissen bewerkt. Dit ganse werk, alzo te samengesteld, steunde op vier gegoten raderen van hetzelfde metaal, die van hun assen tot aan de buitenranden een wijdte van anderhalve elleboog hadden, de bochten dezer raderen waren zeer fraai aan de zijden van de voetstal gevoegd, en de spaken nauwkeurig daarin gezet. De vier hoeken van die voet, welke een ei-rond vat moesten onderschragen, waren bovenop voorzien van vier armen, waaraan uitgestrekte handen, en op welke een lijst was, waarin het vat, dat op die handen steunde, sluiten moest; en de zijden, op welke het beeldwerk van de leeuw of de arend was, waren zo dicht gevoegd aan de stukken die de hoeken vulden, dat het ganse werk maar één stuk scheen.

Aldus was het maaksel dier tien voeten, op welke hij tien gegoten kuipen of ronde vaten zette, die elk veertig maten inhielden; want zij waren vier ellebogen hoog, en boven aan de rand even zo veel ellebogen wijd. Deze tien wasvaten werden op de tien voeten gezet, welke men Mechonoth noemde van deze stonden er vijf ter linkerzijde van de Tempel naar het noorden, en vijf ter rechterzijde naar het zuiden. Terzelfder plaatse stelde men ook het grote vat, de zee genoemd, ten dienste der Priesters om hun handen en voeten te wassen, wanneer zij in de Tempel kwamen om te offeren; en de kuipen waren tot reiniging van de ingewanden en voeten der beesten, welke men ten brandoffer offerde. Hij maakte ook een koperen altaar van twintig

ellebogen lang, evenveel breed en tien hoog, op hetwelk men het offer brandde. Ook maakte hij al de vaten en nodige gereedschappen voor het altaar, als ketels, tangen, bekkens, haken, enz., alles van koper, dat blonk alsof het goud was. De Koning Salomo deed ook veel tafels maken, en onder andere ééne van louter goud, op welke de toonbroden, die men Gode toewijdde, gezet werden. De andere tafelen, tienduizend in getal, die in fraaiheid voor deze weinig onderdeden, hoewel op verschillende wijzen gemaakt, dienden om er twintigduizend gouden vaten of schalen en veertigduizend zilveren op te zetten. Hij deed ook, volgens Mozes voorschrift, tienduizend kandelaars maken, waarvan er één dag en nacht in de Tempel brandde, gelijk de wet beveelt; en een tafel voor de broden, welke men Gode offerde, staande aan de noordzijde van de Tempel, tegenover de groten kandelaar, die naar het zuiden geplaatst was, tussen welke beide het gouden altaar stond. Dit alles werd in het voorste gedeelte van de Tempel gezet, dat veertig ellebogen lang, en door een voorhangsel van het Heilige der Heilige, in hetwelk de Ark des verbonds staan moest, gescheiden was.
Salomo deed ook tachtigduizend wijnkruiken maken, benevens tienduizend gouden, en twintigduizend zilveren bekers; voorts tachtigduizend gouden schotels om er meel, dat op het altaar gemengd werd, in te doen; honderdzestigduizend zilveren schotels; zestigduizend gouden schaaltjes om er meel met olie in te mengen, honderdtwintig duizend zilveren schaaltjes, twintigduizend Mozaïsche maten, Hin en Assaron genoemd, van goud en veertigduizend van zilver; bovendien twintigduizend gouden wierookvaten om het reukwerk te offeren; en vijftigduizend andere, om het vuur van het grote altaar naar het kleine, dat in de Tempel stond, te dragen. De Koning liet ook duizend priesterkledingen voor de priesters maken, bovendien hun lange rokken, en de Ephods met kostelijke gesteenten. Maar de kroon, op welke, Mozes Gods naam geschreven had, is altoos maar één in getal geweest, en nog heden te zien. Hij deed ook linnen rokken voor de priesters, en tienduizend pureeren gordels maken; voorts tweehonderdduizend zulke rokken voor de Levieten, die lofzangen en psalmen zongen tweehonderdduizend bazuinen, gelijk Mozes bevolen had, en veertigduizend speeltuigen, als harpen, hakkeborden, en andere instrumenten, gemaakt van zeker gemengd metaal, uit goud en zilver bestaande.
Met zo grote rijkdom en pracht deed Salomo de Tempel bouwen en versieren; en dat alles ter ere Gods. Ook deed hij rondom de Tempel een omgang of hekwerk maken van drie ellebogen hoog, in het Hebreeuws Gison genoemd, om het ongewijde volk de toegang te beletten, omdat die niemand dan de priesters en Levieten vrijstond. Buiten die omgang deed hij een andere soort van Tempel bouwen van een vierhoekige gedaante, omringd van grote galerijen, met vier grote poorten, die naar het oosten, westen, noorden en zuiden zagen, en aan welke grote vergulde deuren gehangen waren; hier mocht iedere Jood binnenkomen, mits hij volgens de wet gezuiverd, en daarbij gezind was Gods geboden te onderhouden. Het maaksel van deze anderen Tempel was zulk een wonderbaar werk, dat het nauwelijks gelooflijk is; want om hem waterpas te bouwen met de hoogte van die berg, op welke de eerste Tempel stond, moest men een dal, welks diepte men niet zonder daarvoor te ijzen kon aanschouwen, ter hoogte van vierhonderd ellebogen opvullen. Deze Tempel deed hij met een dubbele galerij, ondersteund door twee rijen van stenen pilaren van gehouwen steen, omringen; zijnde die galerijen, welker deuren van zilver waren, met cederhout beschoten. Al deze prachtige werken voltooide Salomo in zeven jaren, welke spoed niet minder verwonderlijk was, dan de grootte, kostelijkheid en sierlijkheid der werken; want niemand kon zich verbeelden dat het mogelijk was dit alles binnen zulk een korten tijd te maken.

328 Deze grote vorst schreef daarna aan de overheden en oudsten, dat zij al het volk bevelen zouden zeven maanden daarna te Jeruzalem te komen, om de Tempel te zien, en de overbrenging der Ark des verbonds bij te wonen. Deze zevende maand was die, welke de Hebreeën Thisry, en de Macedoniërs Hyperbereteus noemen; en dat was juist de tijd dat het

Loofhuttenfeest plechtig onder ons gevierd werd. Nadat men dan uit alle plaatsen van het rijk ten bestemden dage in de hoofdstad gekomen was, werd de Tabernakel met de Ark des verbonds, welke Mozes had doen maken, en al de vaten tot de offeranden behorende, in de Tempel overgebracht. Al de wegen waren besproeid met het bloed der slachtoffers die geofferd waren door de Koning, de Levieten, en al het volk; de lucht was met zulk een hoeveelheid van reukwerk vervuld, dat men het zeer ver kon ruiken; en niemand scheen er aan te twijfelen, dat God die nieuwen Tempel, welke Hem toegewijd was, met zijn tegenwoordigheid zou komen vereren; want allen, die deze heilige plechtigheid bijwoonden, hielden niet op van dansen, en zingen van lofzangen, totdat zij bij de Tempel gekomen waren.
Op zodanige wijze werd de Ark overgebracht; en toen zij in het Heiligdom zou gezet worden, traden de priesters, die haar op hun schouders droegen, alleen daarin, en stelden haar tussen de twee Cherubijnen, die zodanig, gelijk gezegd is, gemaakt waren, dat zij de Ark ganselijk met hun vleugelen bedekten, zodat zij er onder stond als onder een hemel; en daar lag anders niets in dan de twee stenen tafelen, op welke de Tien Geboden, die God met zijn eigen mond op de berg Sinaï uitgesproken had, gegraveerd waren. Voor het Heiligdom werd de kandelaar, de tafel, en het gouden altaar op dezelfde wijze gezet, als ze in de Tabernakel stonden, wanneer men daar de gewone offeranden offerde. Maar het koperen altaar werd voor de ingang van de Tempel geplaatst, opdat, zodra men de deuren opende, ieder de statigheid der offeranden zou kunnen zien. Maar de vaten, die in zulk een grote menigte voor de dienst Gods bestemd waren, werden alle in de Tempel gezet.

329 Nadat dit alles met alle mogelijke ontzag en groten eerbied volbracht was, en de priesters uit het Heiligdom gegaan waren, zag men een wolk verschijnen, niet dik, gelijk die, welke ‘s winters met een groten storm dreigen, maar zeer dun; zij bedekte de ganse Tempel, en verspreidde over denzelven een fijnen en lichten dauw, waarmee de priesters zo bedekt werden, dat men hen nauwelijks zien kon. Toen twijfelde niemand of God was in dat heilige huis, ter zijner ere gewijd, nedergedaald, om te betuigen dat het Hem aangenaam was. Thans stond Salomo op, en deed dit gebed, dat met zijn grootheid overeenkomstig was: "Hoewel wij weten, Heere, dat het paleis, hetwelk Gij bewoont, eeuwig is, en dat de lucht, de zee en de aarde, welke Gij geschapen hebt, en vervult, niet machtig zijn U te omvatten, echter hebben wij niet nagelaten deze Tempel te bouwen, en U toe te wijden, om U daar offeranden te offeren, en gebeden, die opstijgen tot aan de troon Uwer opperste Majesteit. Wij hopen dat Gij daarin zult wonen, zonder denzelven ooit te verlaten. Want nademaal Gij alles ziet en hoort, zult Gij, al is het dat Gij dit heilige huis met uw tegenwoordigheid vereert, niet nalaten overal te zijn, waar Gij U verwaardigt te wonen, omdat Gij altoos nabij een iegelijk van ons zijt, en voornamelijk bij degenen, die nacht en dag het verlangen hebben om U te dienen."
Vervolgens richtte deze grote Koning zijn aanspraak tot het volk, en stelde hun voor ogen, dat Gods macht oneindig, en Zijn Voorzienigheid bewonderenswaardig is: dat Hij David, zijn vader, alles, wat met hem gebeurd was, en wat na zijn dood gebeuren zou, voorzegd had. En wat hemzelven aanging, dat Hij hem, nog eer hij geboren was, de naam, die hij voerde, gegeven, en tevens voorzegd had dat hij de Koning, zijn vader, in de regering opvolgen, en de Tempel bouwen zou. Dat zij derhalve, ziende dat God reeds zulk een groot gedeelte van datgene waarop Hij hen had doen hopen, vervuld had, Hem daarvoor behoorden te danken; over hun toekomend geluk naar de maatstaf het tegenwoordige moesten oordelen, en nooit aan de vervulling van zijn beloften twijfelen. Thans keerde de wijze Koning zijn ogen naar de Tempel, en zijn handen naar het volk uitstrekkende sprak hij God wederom alzo aan: "Heere, woorden zijn de enige tekenen, welke de mensen U van hun erkentelijkheid voor weldaden kunnen geven, doordien uw oneindige grootheid U zo ver boven hen verheft, dat zij U ten enenmale onnodig zijn. Maar nademaal wij op aarde het voornaamste werk uwer handen zijn zo is het billijk dat wij ten minste onze stem gebruiken om uw lof te verkondigen, en dat ik uit

de naam van mijn ganse huis, en van al dit volk, onophoudelijke dankzegging opoffere voor al de weldaden, waarvoor wij aan U verplicht zijn. Ik dank U dan, Heere, dat het U beliefd heeft mijn vader uit de lagen staat, waarin hij geboren was, tot zulk een grote heerlijkheid te verheffen, en dat Gij aan mij tot op deze dag toe al uw beloften vervuld hebt. Ik bid U, o almachtige God, om de voortduring uwer gunsten: behandel mij altoos, zo het U belieft, als een, die de ere heeft door U bemind te worden Bevestig de scepter in mijn handen, en in die mijner nazaten, gedurende veel geslachten, gelijk Gij er mijn vader op hebt doen hopen. Geef mij en de mijn die deugden, welke U het aangenaamste zijn. Ik bid U ook, stort enig gedeelte van uw geest uit op deze Tempel, om te tonen dat Gij onder ons woont. Schoon hij niet waardig zou mogen wezen om U te ontvangen, en dat de Hemel zelf te klein is om de woonplaats uwer eeuwige Majesteit te zijn, laat daarom niet na hem met uw tegenwoordigheid te vereren: draag er zorg voor, Heere, als voor iets, dat U toebehoort, en behoed hem voor al het geweld onzer vijanden. En bij indien uw volk zo ongelukkig mocht wezen, dat het U kwam te mishagen en te vertoornen, vergenoeg U, zo het U belieft, met het te straffen door hongersnood, pest, en andere dergelijke gesels, waarmee Gij gewoon zijt de zodanigen, die uw heilige wetten niet onderhouden, te tuchtigen: en zo het door berouw over zijn zonde bewogen, zijn toevlucht in deze Tempel tot uw barmhartigheid neemt, wend dan uw oogenl van hetzelve niet af, maar verhoor zijn gebeden. Ik waag het, o almachtige God, nog meer van U te verzoeken; want ik bid U dat Gij in dit huis, ter uwer ere gewijd, niet alleen de gebeden diegenen, welke Gij tot uw volk verkoren hebt, gelieft te verhoren, maar ook de gebeden der zodanigen, die van alle gewesten der wereld zullen komen, om daar om uw bijstand te smeken. Laat alle volken weten dat het geschied is om U te gehoorzamen, dat wij deze Tempel gebouwd hebben; dat wel verre van zo afgunstig te zijn, dat wij anderen dit geluk zouden benijden, wij in tegendeel wensen dat zij aan uw weldaden deelachtig mogen worden, en dat Gij uw gunsten in het algemeen over alle mensen moogt uitstorten."

Salomo alzo gesproken hebbende, viel ter aarde neer om God in een vurig gebed te aanbidden, en na een wijle alzo neergelegen te hebben, stond hij op, en offerde veel slachtoffers op het altaar. Toen deed God openbaar blijken dat die offerande Hem aangenaam was: want een vuur, uit de Hemel op het altaar nederdalende, verteerde het offer in het gezicht van al het volk. Zulk een groot wonderwerk liet niemand in twijfel of God die Tempel bewoonde: en elk wierp zich ter aarde, om Hem te aanbidden en te danken. Salomo vervolgde met het verkondigen van des Heren lof; en om het volk te bewegen dat zij hetzelfde deden, en met nog meerder ijver baden, stelde hij hun voor, dat na zulke blijkbare tekenen van Gods grote goedheid jegens hen, zij Hem niet te veel konden bidden om hen altoos gunstig te willen zijn, hen voor alle zonde te behoeden, en hen in godvruchtigheid en gerechtigheid, volgens de geboden, hun door Mozes gegeven, en welker onderhouding hen de gelukkigste van alle mensen kon maken, te doen leven. Eindelijk vermaande hij hen te bedenken, dat het enige middel, om de goederen, welke zij genoten, te behouden en er nog meer te verkrijgen, was, God met een volkomen zuiverheid des harten te dienen, en zich niet in te beelden dat het meerder ere was te verkrijgen hetgeen men niet heeft, dan te bewaren hetgeen men bezit.

Deze gelukkige Vorst offerde diezelfde dag, zo voor zichzelf als voor al het volk, twaalfduizend kalveren, en honderdtwintigduizend lammeren: en deze slachtoffers waren de eerste, welker bloed in de Tempel vergoten werd. Hij richtte daarna voor het volk, zo mannen, vrouwen, als kinderen, een algemeen gastmaal aan van een gedeelte van het vlees dier geofferde beesten; en men vierde veertien dagen lang bij de Tempel het Loofhuttenfeest met openbare gastmalen en een koninklijke pracht. Nadat Salomo alzo alles, hetwelk blijken van zijn ijver en godsdienstigheid kon geven, volbracht had, liet hij ieder weer naar huis keren. Ondertussen kon al het volk hem niet genoeg danken voor de goedheid, met welke hij hen regeerde; en ieder prees zijn wijsheid, die hem zulk een groot werk had doen ondernemen en voltooien. Zij baden God dat hij veel jaren lang gelukkig over hen mocht regeren; en zij

vertrokken met zulk een blijdschap, Gode onophoudelijk lofzangen zingende, dat zij te huis kwamen, zonder dat de lengte van de weg hen enigszins verdroten had.

330 Nadat de Ark alzo in de Tempel was gezet, (1 Kon. 9) en ieder de grootheid en praal van dit prachtig gebouw had aanschouwd; nadat men Gode zulk een menigte van slachtoffers geofferd, en zo veel dagen met gastmalen en openbare vreugdetekenen had doorgebracht, en elk weer naar zijn huis vertrokken was, gaf God Salomo in een droom te verstaan, dat Hij zijn gebed, om de Tempel te behoeden, verhoord had, en dat Hij niet laten zou die met zijn tegenwoordigheid te vereren, zolang hij en het volk zijn geboden onderhielden. En dat, wat hemzelf in het bijzonder aanging, Hij hem met zoveel geluk zou overladen, dat niemand dan die van zijn geslacht en van de stam Juda over Israël regeren zou, mits dat hij zich altoos schikte naar de onderwijzingen, welke hij van zijn vader ontvangen had. Maar dat, indien hij zich zodanig vergat dat hij de godvruchtigheid verliet, en door een trouweloze verandering aan de valse goden der vreemde volken enige godsdienstige ere bewees, hij hem met zijn gehele geslacht zou uitroeien; dat zijn onderdanen dan in zijn straf delen zouden; dat zij door oorlogen en allerlei plagen zouden gekweld worden; en Hij hen uit het land, dat Hij hun vaderen had gegeven, verdrijven zou; dat zij in vreemde landen zouden dolen en omzwerven; dat die Tempel, welke hij met Gods toelating gesticht had, door uitheemse volken verdelgd en in de as gelegd zou worden; dat men hun steden zou verwoesten; en eindelijk, dat zij in zulke jammerlijke rampen zich zouden storten, dat het gerucht, hetwelk zich daarvan naar alle kanten verspreiden zou, zo ongelooflijk zou schijnen, dat men met verbaasdheid zou zeggen: "Hoe kan het wezen, dat deze Israëlieten, welke God eertijds tot zulk een hoogte van geluk en heerlijkheid verheven had, nu zo gehaat en van Hem verlaten zijn?" Waarop dan het droevig overschot van dat rampzalig volk zou antwoorden: "‘t Zijn onze zonden, en de overtreding der wetten, welke God aan onze voorvaderen gegeven had die ons in deze afgrond van ellende gestort hebben." Zodanig een verhaal vindt men in de heilige Schrift van hetgeen God aan Salomo in een droom openbaarde.

331 Nadat deze machtige Koning zeven jaren, gelijk wij gezegd hebben, (1 Kon. 7) aan de tempelbouw besteed had, besteedde hij er dertien aan zijn koninklijk paleis, doordien hij dat werk niet met zulk een ijver ondernam, hoewel het echter zodanig was dat God hem noodzakelijk bijstaan moest, om het binnen die tijd te voltooien. Maar hoe treffelijk het ook was, het kon echter geenszins bij de Tempel vergeleken worden, zo omdat de bouwstoffen niet met zulk een grote zorgvuldigheid daartoe bereid waren, als omdat het maar een huis des Konings en niet een huis Gods was. Niettemin kon men uit de kostelijkheid van dit prachtige paleis genoeg bespeuren, hoedanig de voorspoed van dat grote Rijk, en het ongemeen geluk van die Vorst was, in wiens handen het Gode beliefd had de scepter te stellen. En tot voldoening des lezers acht ik het niet onvoeglijk een beschrijving van dat gebouw alhier te geven.
Dit paleis was door veel zuilen onderschraagd, en het was niet minder ruim dan prachtig, omdat Salomo wilde dat het geschikt zou zijn, om de grote menigte van volk, hetwelk tot beslechting hunner geschillen daar te samen kwam, te bevatten. Het was honderd ellebogen lang, vijftig breed, en dertig hoog. Zestien grote vierkante pilaren van de Korinthische orde ondersteunden het, en de net bewerkte deuren dienden niet minder tot deszelfs sieraad, dan tot sluiting. Een groot gebouw van dertig ellebogen in het vierkant, desgelijks steunende op zware zuilen, en tegenover de Tempel geplaatst, verhief zijn kruin in het midden van dit prachtig gesticht, en binnen hetzelve was een grote troon, waarop de Koning het recht uitsprak.

332 Bij dit gebouw voegde Salomo een koninklijk huis voor de Koningin, en andere vertrekken, om na het afdoen der rijkszaken zijn rust te nemen. Alles was met cederhout

beschoten, en van stenen van tien ellebogen in het vierkant gebouwd, waarvan een gedeelte met platen van kostelijk marmer, dat men doorgaans niet dan tot versiering van tempels en koninklijke paleizen gebruikt, bekleed was. De wanden dezer vertrekken waren met drie rijen van kostelijke tapijten behangen, op welke velerlei bomen en gewassen zo kunstig afgebeeld waren, dat de takken en bladeren daarvan het gezicht bedrogen, en zich scheen te bewegen, en de zoldering was met verscheidene schilderijen op een witten grond versierd. Nog deed de Vorst, alleen tot sieraad, veel andere gebouwen maken met grote galerijen en ruime zalen, tot maaltijden geschikt; al het huisraad daartoe nodig was van goud. ‘t Zou zwaar vallen de menigte, de ruimte, en de pracht van al deze gebouwen te beschrijven, van welke sommige groter, andere kleiner, enige diep onder de aarde, en andere hoog in de lucht opgetrokken waren: alsmede hoedanig de schoonheid der bossen en tuinen was, welke hij tot vermaak voor het oog, en om zich in derzelver koele schaduw, als de zon op het heetst was te vermeien, had doen planten. Wit marmer, cederhout, bovendien goud en zilver, waren de stoffen, waarvan het paleis gebouwd, en waarmee het versierd was; en men zag het beschot en de welfsels van dit gebouw, zowel als van de Tempel, met een menigte van kostelijke gesteenten, in goud gezet, pronken. Salomo deed ook een zeer groten ivoren troon maken, op de wijze van het gestoelte eens rechters. Men klom er langs zes trappen op, op welke aan de einden een leeuw afgebeeld stond; (1 Kon. 10) en boven die trappen en bij de zetel zelf, waren evenzo twee leeuwen. De leuningen van de zetel waren als twee armen, die de Vorst, wanneer hij er op zat, scheen te omvatten. De zetel zelf rustte op een halve os, die zijn kop naar zijn rug toekeerde. Voorts was er niets aan deze prachtige troon, dat niet met goud overtogen was.

333 Salomo volbracht dit alles in twintig Jaren; Hiram, Koning van Tyrus, beschikte hem een menigte van goud, ceder- en dennehout, waartegen Salomo hem grote geschenken gaf, hem jaarlijks koren zendende, wijn en olie in overvloed: daarenboven gaf hij hem twintig steden van Galiléa, die nabij Tyrus lagen: maar de Vorst, deze bezichtigd hebbende, behaagden zij hem niet; zodat hij ze weigerde; waardoor zij de naam kregen van Kabul, hetwelk in de Feniciesche taal onaangenaam betekent. Diezelfde Vorst verzocht Salomo hem enige raadselen uit te leggen, en deze deed het met grote schranderheid van geest en verstand. Menander, die de Jaarboeken van Fenicië en Tyrus in het Grieks vertaald heeft, spreekt van deze twee Koningen aldus: "Na de dood van Abibal, Koning der Tyriërs, volgde hem Hiram zijn zoon op, en leefde drieenvijftig jaren, waarvan hij er vierendertig regeerde. Deze Vorst vergrootte het eiland Tyrus door een hoeveelheid aarde, welke hij daar deed aanbrengen; die vergroting noemde men het grote Veld. Hij wijdde ook een pilaar van goud in de tempel van Jupiter, en deed veel hout op de berg Libanon houwen, om tot het dekken van tempels te gebruiken; want hij deed de oude afbreken en nieuwe ter ere van Herkules en Astarte bouwen. Hij was het, die allereerst Herkules een beeld oprichtte in de maand, welke de Macedoniërs Peritius noemen. Hij deed de Lyciërs, omdat ze de schuldige schatting weigerden te betalen, de oorlog aan, en overwon hen. In zijn tijd was er een jonkman, genaamd Abdemon, die de raadselen, welke Salomo koning van Jeruzalem, hem voorstelde, wist uit te leqgen." Een ander historieschrijver, Dion geheten, spreekt er alzo van: "Na de dood van Abibal, versterkte Hiram zijn zoon en opvolger, de stad Tyrus aan de oostzijde, en om er de tempel van Jupiter Olympius aan te hechten, deed hij de ruimte tussen beide met aarde vullen.
Hij gaf aan die tempel een grote som goud, en deed ook veel hout op de berg Libanon houwen om voor dergelijke gebouwen te gebruiken." Waarbij deze historieschrijver nog voegt, dat Salomo, Koning van Jeruzalem, aan Hiram raadselen zond en andere van hem verzocht, onder voorwaarde, dat wie des anderen raadselen niet uitleggen kon, een geldboete zou betalen: dat Hiram, dit aangenomen hebbende, maar niet kunnende volbrengen, aan hem een grote som geld betaalde; maar dat hij daarna door een Tyriër, geheten Abdemon, Salomo’s raadselen

verklaarde, en hem andere voorstelde, welke Salomo niet uitleggen kon, en dat hij daardoor veel geld van deze terugkreeg. Dit is hetgeen ons Dion daarvan schrijft.

334 Salomo ziende, dat de muren van Jeruzalem niet met de grootheid en de naam van zulk een grote stad overeen kwamen, deed er nieuwe om maken, en ze tot meerdere versterking van grote torens en bolwerken voorzien. Hij stichtte ook Hazor en Megiddo, twee zo schone steden, dat zij wel onder de voornaamste mogen gerekend worden, en herbouwde Gezer in Palestina, welke stad Faraö, Koning van Egypte, nadat hij ze stormenderhand ingenomen, en nevens alle inwoners verdelgd had, aan zijn dochter, toen zij met de Koning Salomo trouwde, tot een geschenk had gegeven. Haar geschikte ligging bewoog Salomo om ze te herbouwen, omdat ze daardoor in een tijd van oorlog van groot belang was, en meteen geschikt in vredestijd om een opstand des volks te verhinderen. Voorts stichtte hij Bethhoron en Balath, niet ver van daar; ook stichtte hij enige andere steden, zeer geschikt voor vermaak en verlustiging omdat de lucht daar zeer zuiver, het aardrijk heel vruchtbaar, en het water zeer goed was. Deze gelukkige Vorst, zich alzo meester van de woestijn, die boven Syrië is, gemaakt hebbende, deed daar ook een grote stad bouwen, twee dagreizen van Opper-Syrië, één dagreis van de Eufraat, en zes dagreizen van het grote Babylon. En hoewel die plaats ver van de andere bewoonde plaatsen van Syrië af lag, echter ondernam hij dat werk, omdat het de enige plaats is, waar degenen, die uit de woestijn komen, putten en fonteinen vinden. Deze stad gebouwd hebbende, deed hij haar met sterke muren omringen, en noemde haar Thamor, gelijk ze ook door de Syriërs genoemd wordt; maar bij de Grieken heeft zij de naam van Palmyra.

335 Dit waren de werken, welke Salomo gedurende zijn regering deed maken. En omdat ik opgemerkt heb, dat velen begerig zijn te weten, vanwaar het komt dat al de Koningen van Egypte sedert Menes, die de stad Memfjs gebouwd heeft, en veel jaren voor Abraham leefde, meer dan dertienhonderd jaren lang, en tot aan de tijd van Salomo toe, de naam van Faraö, zijnde die van een hunner Koningen, gevoerd hebben, acht ik het der moeite waard, de reden daarvan aan te geven. Faraö betekent in het Egyptisch Koning; en daarom geloof ik, dat die vorsten andere namen in hun jonkheid gehad hebbende, deze naam hebben aangenomen zodra zij tot de kroon kwamen, omdat hij volgens de taal huns lands hun oppermacht betekende. Want zien wij ook niet dat al de Koningen van Alexandrië, welke eerst andere namen droegen, die van Ptolomeüs naar de eersten Koning aangenomen hebben, wanneer zij ten rijkstroon stegen, en dat de Romeinse Keizers hun geslachtsnamen weglieten om die van Caesar, als zijnde veel aanzienlijker, aan te nemen. Dat nu Herodotus de Halikarnasser niet spreekt van de namen van driehonderd dertig Koningen van Egypte, welke hij zegt dat na malkander sedert Menes geregeerd hebben, is mijns oordeels om deze reden, dat ze allen Faraö genaamd waren. Als er na hen een vrouw regeerde, laat hij niet na te zeggen dat zij Nikaulis genoemd werd, doordien het alleen mannen waren, die de naam van Faraö konden dragen. Ik vind ook in onze Kronieken, dat geen ander Koning van Egypte, na de schoonvader van Koning Salomo, de naam van Faraö gevoerd heeft, en dat die vorstin Nikaulis, toen over Egypte en Ethiopië heersende, de Koning van Israël kwam bezoeken, gelijk wij zo aanstonds zullen zeggen; hetwelk ik verhaal om aan te tonen dat onze historie in veel zaken met die der Egyptenaren overeenkomt.

336 Omdat er van de berg Libanon af tot aan de stad Amath toe nog enige Kanaänieten over waren, die de Koningen Israëls niet wilden erkennen, bracht Salomo hen ten onder, en legde hun tot een tol op, jaarlijks een zeker getal slaven te leveren, om voor verscheidene werken, en inzonderheid voor de landbouw, gebruikt te worden; want niemand onder de Israëlieten was gehouden zich tot dergelijk slaafs werk te laten gebruiken; omdat het niet billijk scheen, dat God zoveel volken onder hun heerschappij gebracht hebbende, zij niet in beteren staat zouden

zijn dan die, welke zij overwonnen hadden. Dus hielden zij zich alleen bezig met krijgsoefeningen, met het bereiden van wapenen, en het mennen van wagens en paarden. Vijfhonderd vijftig mannen werden aangesteld om over de arbeid dier slaven het opzicht te hebben.

337 Salomo deed ook veel schepen bouwen in de Egyptische zeeboezem, de Rode zee, op een plaats genoemd Ezeon-Geber, welke men hedendaags Berenice noemt, niet ver gelegen van een andere stad, Elan geheten, welke landstreek toen tot het Koninkrijk van Israël behoorde. De Koning Hiram betoonde hem veel gunst in dit geval; want hij gaf hem zo veel stuurlieden. die ervaren in de zeevaart waren, als hij begeerde, om nevens zijn ambtenaren goud te gaan halen uit een landschap van Indië, Ofir genoemd, hedendaags het Goudland geheten, vanwaar zij vierhonderd talenten goud voor Salomo brachten.

338 De Koningin van Egypte en Ethiopië, waarlijk een uitmuntende vorstin, van de deugden en wijsheid van Salomo hebbende horen spreken, was begerig met haar eigen ogen te zien of het waar was, hetgeen de faam van hem had verbreid, dan of het alleen één van die geruchten was, welke verdwijnen, wanneer men ze naspeurt; hierom schroomde zij niet de reis te ondernemen, om over veel zeer gewichtige zaken met hem in gesprek te treden. Zij kwam dan te Jeruzalem met een uitrusting aan, zulk een grote Koningin betaamde, kamelen bij zich hebbende, met goud, gesteenten, en kostelijk reukwerk beladen. De vorst ontving haar met een ere, zo als men haar schuldig was, en loste haar twijfelingen zo gemakkelijk op, dat zij ze nauwelijks had voorgesteld, of zij werd er klaar in onderricht. Zulk een ongemeen schrander begrip vervulde haar met verbaasdheid; zij moest bekennen dat zijn wijsheid het gerucht, dat zich daarvan alom verspreid had, nog overtrof; en zij kon zich over zijn groot verstand, dat in de luister en de statelijkheid van zijn gebouwen, in zijn huishouding, en in al zijn overig beleid uitmuntte, niet genoeg verwonderen.
Maar niets verwonderde haar meer dan het sierlijke huis, dat men het Bos van Libanon noemde, en de prachtige gastmalen, welke die vorst daar dikwijls aanrichtte, waar hij dan zeer statig door ongemeen kostelijk geklede ambtenaars bediend werd. Zij stond niet minder versteld over de menigte van offeranden, welke men Gode dagelijks offerde, en over de vlijt en godvruchtigheid der priesters en Levieten in hun dienst. Alzo nam haar verwondering steeds toe zodat zij niet laten kon zich in dezer voege daarover tegenover die wijzen Koning uit te drukken: "Men mag met reden aan ongewone zaken twijfelen, wanneer men er niets van weet dan door het algemeen gerucht; maar hoewel men mij verhaald heeft van de wonderen, welke gij, zo door uw wijsheid en uw uitmuntend gedrag, als door de grootheid van uw machtig en bloeiend Koninkrijk bezit, echter beken ik dat datgene, hetwelk ik nu zelf van uw geluk zie, ver overtreft wat ik mij daarvan verbeeld had; want het is zo groot, dat men het moet gezien hebben, om het te kunnen geloven. Wat zijn uw onderdanen gelukkig, dat zij zulk een groten vorst tot Koning hebben, en hoe gelukkig uw vrienden en dienaars, dat zij dagelijks uw tegenwoordigheid genieten! Zeker, zij kunnen God niet te veel danken voor zulk een genade!"
Maar het was niet alleen door woorden, dat deze grote Koningin de ongewone achting, welke zij voor die uitmuntend Koning had, aan hem betuigde, maar zij voegde daar nog een geschenk bij van twintig talenten goud, veel kostelijke gesteenten, en een menigte van voortreffelijk reukwerk. Men zegt ook dat ons land aan haar mildheid zekere balsemplant verschuldigd is, welke zich zodanig vermenigvuldigd heeft, dat ze tegenwoordig in Judea zeer welig groeit. Salomo van zijn kant deed voor haar niet onder in milddadigheid, en weigerde haar niets van hetgeen zij van hem begeerde. Alzo keerde deze vorstin weer naar huis, met het grootste vergenoegen, zo ten aanzien van hetgeen zij ontvangen, als van wat zij gegeven had.

339 Terzelfder tijd bracht men Salomo met de vloot uit het gewest, dat het Goudland genoemd werd, edele gesteenten, en het schoonste pijnbomenhout, dat men nog ooit gezien had, van hetwelk hij het pilaarwerk van de Tempel en van zijn paleis, alsmede harpen en andere speeltuigen ten dienste der Levieten deed maken, om er lofzangen ter ere Gods bij te zingen. Dit hout geleek zeer veel op dat van de vijgenboom, uitgenomen dat het blanker en glimmender was, en veel verschilde van hetgeen de kooplieden die naam geven, om het beter te kunnen verkopen. Dit achtte ik nodig te zeggen, opdat niemand hierdoor misleid mocht worden. Diezelfde vloot bracht voor die vorst ook zeshonderd zes en zestig talenten goud mede, zonder daaronder te rekenen hetgeen de kooplieden voor zichzelf medegebracht, en hetgeen de Koningen van Arabië hem tot een geschenk gezonden hadden. Hiervan deed hij tweehonderd schilden van louter goud maken, wegende ieder zeshonderd sikkelen, en driehonderd andere, elk drie gouden minen zwaar, welke hij alle in het huis, het Bos Libanons genoemd, deed ophangen. Hij deed ook een menigte van gouden kroezen met gesteenten bezet, en ander gouden vaatwerk maken, om op gastmalen te gebruiken, waar niets dan louter goud gebezigd werd; want wat het zilver aangaat, het was toen ter te in geen achting, omdat de schepen, van welke Salomo een groot getal op de Tarsische zee hield, om allerlei waren naar uitheemse volken te voeren, hem er een overgrote hoeveelheid van thuis brachten, bovendien goud, olifantstanden, Ethiopische slaven en apen. Deze schepen hadden drie jaren voor hun heen- en wederreis nodig

340 Het gerucht van de deugd en wijsheid van deze machtige vorst verspreidde zich zo door de ganse wereld, dat veel Koningen, geen geloof kunnende slaan aan hetgeen men daarvan vertelde, begerig werden hem te zien, om van de waarheid verzekerd te zijn. Om te betonen dat zij hem een buitengewone achting toedroegen, zonden zij hem tot een geschenk gouden en zilveren vaten, purperen kledingen, allerlei soorten van specerijen, paarden, wagens en muilezels, die zo sterk en schoon waren, dat men niet twijfelen kon of zij moesten hem aangenaam zijn. Alzo werd zijn getal van duizend wagens, en twintigduizend paarden, welke hij alreeds bezat, met nog vierhonderd wagens vergroot. De paarden, die men hem gezonden had, waren niet alleen zeer schoon, maar overtroffen al de andere in snelheid. De berijders daarvan deden dit nog meer uitkomen; want het waren jonkmans, kloek van lichaam, in Tyrisch purper uitgedost, met pijlkokers gewapend, lang haar, met goudstof bestrooid, dragende, waardoor hun hoofden glinsterden, als er de zon met haar stralen op scheen. Deze prachtige benden vergezelden de Koning elke morgen, wanneer hij naar gewoonte op een kostelijken wagen, en in het wit gekleed, ter stad uitreed naar zeker lusthuis, niet ver van Jeruzalem, Ethan genoemd, waar hij zijn vermaak nam, omdat er zeer schone tuinen waren, sierlijke fonteinen, en het een zeer vruchtbare landouw was.

341 Nademaal de wijsheid, welke deze grote vorst van God ontvangen had, zich tot alles uitstrekte, en dat daardoor niets van zijn opmerkzaamheid ontgaan kon, verzuimde hij ook niet hetgeen de grote wegen betrof; maar hij deed alle, die op Jeruzalem uitliepen, met bruine stenen bestraten, zo tot gerief des volks, als om zijn heerlijkheid te tonen. Hij hield maar weinig wagens bij zich, en verdeelde de andere in de steden, die een zeker getal onderhouden moesten, en daarom de wagensteden genoemd werden. Hij vergaderde te Jeruzalem zulk een grote hoeveelheid zilver, dat het zo algemeen werd als de stenen; en hij deed zoveel cederen planten op de velden van Judea, waar ze te voren niet waren, dat ze zo algemeen werden als moerbeziënbomen. Voorts deed hij in Egypte paarden opkopen, waarvan het paar met de wagen hem op niet meer dan zeshonderd drachmen zilver kwam te staan, welke hij dan de Koningen van Syrië en anderen vorsten aan geen zijde van de Eufraat toezond.

342 Maar deze vorst, de van God meest begunstigde en geëerdste van al de Koningen zijns tijds, (1 Kon. 11) en die in wijsheid niet minder dan in rijkdom allen, die voor hem over Gods volk geregeerd hadden, overtrof, volhardde zo niet tot de einde toe; maar verliet de wetten van zijn vaderen. Zijn laatste daden bezwalkten al de luister en de glorie van zijn vorig leven; want hij liet zich zo door de liefde tot de vrouwen vervoeren, dat die dwaze drift hem het verstand benevelde. Hij vergenoegde zich niet met die van zijn landaard, maar hij nam ook uitheemsen tot zich; als Sidoniesche, Tyrische, Ammonietische, Idumeesche; hij schaamde zich niet, opdat hij haar mocht behagen, haar goden te eren, en alzo met voeten de inzettingen van Mozes te treden, die zo uitdrukkelijk verboden had, vrouwen van vreemde volken te nemen, uit vreze dat zij het volk tot afgoderij zouden vervoeren, en het de dienst van de enigen eeuwigen, en waarachtigen God doen verlaten.

Maar de dierlijke wellust van deze vorst deed hem al zijn plichten vergeten, want hij trouwde tot zevenhonderd vrouwen toe, allen van grote staat, onder welke ook, gelijk wij reeds gezegd hebben, de dochter van Faraö, Koning van Egypte was; en hij onderhield meer dan driehonderd bijwijven. Zijn geile drift maakte hem ten enenmale haar slaaf, zodat hij zich niet weerhouden kon, haar in haar goddeloosheid na te volgen; hoe meer zijn jaren toenamen, zo veel te meer nam zijn verstand af; zodat hij van de dienst Gods afwijkende, zich aan de heilloze plechtigheden van hun afgoderij gewende. Maar dit was de eerste stap niet, die hij afwijkende deed; want hij was al begonnen de geboden Gods te overtreden, toen hij de koperen ossen, die de gegoten zee onderschraagden, en de leeuwen op de trappen van zijn troon had doen maken, hetwelk niet geoorloofd was. (1 Kon. 8, 10) Omdat hij dan niet meer wandelde in de voetstappen van zijn vader, die door zijn godvruchtigheid tot zulk een hoge trap van heerlijkheid gestegen was, en die hij te meer gehouden was na te volgen, omdat God hem zulks verscheidene malen in de droom bevolen had, zo heeft hij zijn gedachtenis daarmee bevlekt, en is met minder roem gestorven. God deed hem welhaast door zijn profeet aanzeggen, dat zijn bedrijf Hem bekend was, en dat hij de voldoening niet zou hebben van Hem ongestraft te vertoornen. Dat nochtans ter oorzaak der belofte, welke Hij David gedaan had, God hem, zolang hij leefde, zou laten regeren; maar dat Hij na zijn dood zijn zoon om zijnentwil zou straffen. Dat Hij deze echter niet ten enenmale van het rijk zou beroven, maar dat tien stammen zich aan zijn gehoorzaamheid onttrekken, en dat de twee overige hem onderdanig blijven zouden, zo om de liefde, welke de Heere zijn vader toegedragen had, als uit liefde voor de stad Jeruzalem, waar Hij gewild had dat men Hem een Tempel zou bouwen. Het is nodeloos te zeggen, hoedanig Salomo's droefheid was, toen hij door die woorden vernam dat hij door zulk een verandering van staat zo ongelukkig stond te worden, als hij te voren gelukkig geweest was.

Enige tijd na deze bedreiging van de profeet verwekte God aan Salomo een vijand, Hadad genoemd, en dat uit deze oorzaak. Toen Joab, Davids veldoverste, Idumea ten onderbracht, en toen hij gedurende de tijd van zes maanden allen, die bekwaam waren de wapenen te dragen, deed ombrengen, vluchtte Hadad, die van koninklijken bloede, en toen nog heel jong was, vandaar, en begaf zich naar Faraö, Koning van Egypte, die hem niet alleen wel ontving en gunstig bejegende, maar zulk een genegenheid voor hem kreeg, dat hij hem, tot mannelijke ouderdom gekomen zijnde, de zuster van zijn gemalin, Taphis geheten, ter vrouw gaf, bij welke hij een zoon teelde, die met de kinderen van Faraö opgevoed werd. Na de dood van David en Joab, verzocht Hadad verlof van de Koning om weer naar zijn land te keren; maar hoezeer hij daarop aanhield, hij kon het verlof niet verwerven; de vorst vraagde hem telkens, welke reden hij daartoe had, en of hem iets in Egypte ontbrak. Maar toen God, die Faraö te voren weerhouden had om Hadads verzoek toe te staan, het besluit nam om Salomo's ongodsdienstigheid, welke Hij niet langer kon gedogen, te straffen, liet Hij toe dat Farao Hadad weer naar Idumea liet keren. Zodra deze daar aangekomen was, liet hij niets achterwege om het volk tot afwerping van het juk der Israëlieten op te ruien, maar hij kon er hen niet toe

bewegen, omdat de sterke bezetting, welke Salomo in hun land gelegd had, hen afschrikte om iets te ondernemen. Hadad trok derhalve naar Syrië, waar hij Rezon vond, die tegen Hadad-Ezer, Koning der Sophoniërs, opgestaan zijnde, met een grote menigte rovers het ganse land plunderde en verwoestte: met deze maakte hij een verbond, en bemachtigde door zijn bijstand een gedeelte van Syrië, zodat hij tot Koning daarvan verklaard werd, en nog bij Salomo's leven dikwijls in het land der Israëlieten kwam stropen, en er veel kwaad aanrichtte.

343 Maar het waren niet alleen uitheemsen, die de kalmen vrede, welke Salomo te voren genoten had, kwamen storen; maar zijn eigen onderdanen deden hem de oorlog aan; want Jerobeam, zoon van Nebath, door een oude voorzegging bemoedigd, stond ook tegen hem op. Diens vader was hem vroeg ontvallen, zodat zijn moeder de zorg voor zijn opvoeding had gehad. Toen hij volwassen was, gaf Salomo, ziende dat hij iets groots kon worden, hem het opzicht over de vestingbouw van Jeruzalem. Van dit ambt kweet hij zich zo wel, dat de Koning hem vervolgens de landvoogdij over de stam van Jozef gaf. Het gebeurde nu, toen hij in die tijd uit Jeruzalem ging, dat de profeet Ahia van Silo hem ontmoette. Deze hem gegroet hebbende leidde hem naar een veld, dat van de weg af lag, waar niemand hen zien kon; toen scheurde hij zijn mantel in twaalf stukken, en gebood hem tien stukken daarvan te nemen, zeggende dat God zulks bevolen had tot een teken dat Hij hem over tien stammen tot Koning zou stellen, tot straf voor Salomo, omdat hij zich zo aan de liefde van zijn vrouwen overgegeven had, dat hij, om haar te behagen, haar afgoden had geëerd; maar dat de twee andere stammen aan zijn zoon zouden blijven om de belofte, welke God David gedaan had."Naardien gij dan," vervolgde de profeet,"nu ziet, wat de Heere bewogen heeft zijn gunsten aan Salomo te onttrekken en hem te verwerpen, zo onderhoud godsdienstig zijn geboden, heb de gerechtigheid lief, en stel u zelf altoos voor ogen, dat, als gij Gode de ere geeft, die gij Hem schuldig zijt, Hij uw godvruchtigheid zal belonen, en u met dezelfde gunsten, welke Hij David bewezen heeft, in ruime mate zegenen."
Doordat Jerobeam van een eerzuchtige en opbruisende aard was, bliezen die woorden van de profeet hem zo op, en maakten zulk een krachtige indruk op zijn gemoed, dat hij in zijn gebied gekomen, geen tijd liet verloren gaan, om het volk tegen Salomo op te ruien, ten einde men hem tot Koning in diens plaats aanstelde. Salomo bericht hiervan krijgende, zond enigen af om hem te vangen en te doden; maar hij vluchtte naar Sisak, Koning van Egypte, en bleef bij deze, totdat Salomo gestorven was, om alzo een gunstiger gelegenheid tot uitvoering van zijn voornemen af te wachten.

HOOFDSTUK 3

Salomo's dood. Rehabeam, zijn zoon, maakt het volk misnoegd. Tienstammen scheuren zich van hem af, en nemen Jerobeam tot hun Koning, die om hen te beletten naar de Tempel te Jeruzalem te gaan, hen tot de afgoderij verleidt, en zelf het Hogepriesterambt wil bedienen. De profeet Jadon bestraft hem, en doet een groot wonderwerk. Een vals profeet bedriegt die waren profeet, en is do oorzaak zijns doods. Hij bedriegt Jerobeam ook die zich aan alle goddeloosheden overgeeft. Rehabeam verlaat God desgelijks. Salomo stierf eindelijk in de ouderdom van vier en negentig jaren, van welke hij er tachtig geregeerd had. Hij was de gelukkigste, de rijkste, en de wijste aller Koningen geweest, tot dat hij op het laatst van zijn leven zich zodanig door de liefde tot zijn vrouwen liet vervoeren, dat hij Gods wet schond, en alzo de oorzaak was van al die rampen en placht, welke de Israëlieten overkwamen, gelijk het vervolg dezer historie zal tonen.

345 Rehabeam, zijn zoon, wiens moeder Naäma geheten, een Ammonietische was, volgde hem in de regering. Terstond werd Jerobeam door velen van de voornaamste des rijks uit Egypte

terug ontboden. Hij kwam met spoed in de stad Sichem; Rehabeam verscheen er evenzo, hebbende goed gevonden al het volk daar te doen samenkomen, om zich met algemene toestemming te doen kronen. De vorsten der stammen, bovendien Jerobeam, verzochten hem dat hij hen van een gedeelte der grote schattingen, waarmee Salomo hen bezwaard had, wilde bevrijden, om hun alzo het middel tot betaling te geven, en zijn regering te vaster en zekerder te maken, omdat zij alsdan door liefde, en niet door vrees aan hem onderworpen zouden zijn. Hij eiste drie dagen tijd om zich te beraden; maar dit uitstel baarde wantrouwen bij hen, doordien zij oordeelden dat een Vorst, en voornamelijk van zo jonge jaren, met vermaak enige goedgunstigheid jegens zijn onderzaten behoorde te betonen. Evenwel hoopten zij, dat, hoewel hij hun niet op staande voet hun verzoek toegestaan had, Zij het nochtans verwerven zouden. Rehabeam ondertussen deed de vrienden van de Koning, zijn vader, te samenkomen, om met hen te overleggen welk antwoord hij geven zou. Deze bejaarde mannen, die niet minder ervarenheid dan wijsheid hadden, en die de aard des volks wel kenden, rieden hem dat hij het met zachtheid zou aanspreken, en bij deze gelegenheid die hoogmoed, welke als onafscheidelijk van de koninklijke macht is, wat laten verdwijnen, om hen daardoor te winnen, omdat de onderdanen lichtelijk tot het beminnen hunner Koningen gedreven worden, wanneer die hen zacht handelen, en zich enigermate vernederen, door hun genegenheid te betonen. Maar Rehabeam keurde deze raad, die hem in die tijd zo nodig was, niet goed, maar ontbood de jongelingen, die met hem opgevoed waren, en hun verhaald hebbende, wat de oude raadsheren hem geraden hadden, beval hij dat zij hem hun gevoelen zou zeggen. Deze, die zo door hun jonkheid, als omdat God het niet anders geliefde toe te laten, niet wisten wat best was, rieden hem het volk te antwoorden, dat zijn kleinste vinger dikker was dan zijns vaders lenden; dat indien die hen hard behandeld had, hij hen nog strenger behandelen zou; en dat in plaats van hen met roeden te geselen gelijk die gedaan had, hij hen met schorpioenen zou slaan. Deze raad behaagde Rehabeam, als best, zijns bedunkens, bij de koninklijke majesteit passende. De derde dag dan gekomen zijnde, deed hij het volk bijeenkomen, hetwelk een gunstig antwoord verwachtende, integendeel op zodanig een wijze door hem aangesproken werd, als de jonge lieden hem geraden hadden; dit alles buiten twijfel door Gods bestiering, om alzo hetgeen de profeet Ahia voorzegd had, te vervullen.

Zulk een wreed antwoord maakte zulk een indruk op de gemoederen des volks, alsof zij er de uitvoering reeds van gevoeld hadden; zodat zij verwoed uitschreeuwden, dat ze voor altoos van Davids geslacht afzagen; dat hij, zo hij wilde, de Tempel, die zijn vader had doen bouwen, mocht behouden, maar dat zij hem nooit onderdanig wilden zijn. Hun gramschap liep zo hoog, dat Adoram, die opziener der schattingen was, tot hen gezonden zijnde om de scherpe woorden des Konings te vergoelijken, en om hun voor te houden, dat zij die eerder aan de geringe ervarenheid van de vorst, dan aan enige kwaadwilligheid moesten toeschrijven, met stenen dood gegooid werd zonder dat zij hem wilden horen spreken. Rehabeam, daar uit bemerkende dat hij zelf, onder zulk een verbitterde menigte, zijn leven niet zeker was, steeg op zijn wagen, en reed vluchtende naar Jeruzalem, waar de stammen van Juda en Benjamin hem als Koning erkenden. Maar de andere tien stammen ontsloegen zich voor altoos van de gehoorzaamheid aan Davids nazaten, en verkoren Jerobeam om over hen te heersen. Rehabeam, zulks niet kunnende dulden, bracht honderdtachtigduizend mannen uit de twee stammen, die hem getrouw gebleven waren, op de been, om de tien andere door geweld onder zijn gehoorzaamheid te brengen. Maar God verbood hem door zijn profeet zich in die oorlog te wikkelen, zo omdat het niet edel was tegen zijn eigen landzaten te strijden, als doordien het op Gods bevel was dat die stammen hem verlaten hadden. Ik zal nu de daden van Jerobeam, Koning van Israël, gaan verhalen, en vervolgens tot die van Rehabeam Koning van Juda, komen, omdat de orde der historie zulks vereist.

346 Jerobeam deed te Sichem, waar hij zijn woning vestigde, een paleis bouwen, en een ander in de stad Penuël. Enige tijd daarna, toen het Loofhuttenfeest aankwam, begon hij te denken, dat indien hij zijn onderdanen toeliet naar Jeruzalem te gaan om daar hetzelve te vieren, zij door de praal der plechtigheden, en door de dienst, welke men Gode in de Tempel bewees, lichtelijk tot berouw, dat ze hem tot hun Koning verkoren hadden, konden bewogen worden; en dat zij, hem alzo verlatende, zich weer onder Rehabeams gehoorzaamheid zouden begeven, waardoor hij dan niet alleen de kroon zou kwijt raken, maar ook gevaar lopen van er zijn leven bij in te schieten. Tot voorkoming dan van dit gevreesde kwaad, deed hij twee tempels, de één in de stad Bethel, en de anderen te Dan, dicht bij de oorsprong van de kleine Jordaan, bouwen, en vervolgens twee gouden kalveren maken, welke in die beide tempels gezet werden.
Daarna vergaderde hij zijn tien stammen, en sprak hen alzo aan: "Mijn vrienden, ik acht dat gijlieden er niet onkundig van zijt dat God overal tegenwoordig is, en dat er daarom geen plaats is, waar Hij de gebeden diegenen, die Hem aanroepen, niet verhoort. Hierom is het dat ik het niet geraden vinde, dat gij, om uw godsdienst uit te oefenen, de moeite neemt van naar Jeruzalem te gaan, hetwelk zo ver van hier ligt, en onze vijand is. Hij, die de Tempel deed bouwen was een mens, zowel als ik; ik heb twee gouden kalveren doen maken en wijden, waarvan het één te Bethel, en het ander te Dan opgericht is, ten einde gijlieden naar één van die twee steden, die u het naastgelegen is zou kunnen gaan om God te aanbidden. Het zal ulieden aan geen priesters en Levieten ontbreken; ik zal die uit het midden van u aanstellen, zonder dat gij daarom u tot de stam van Levi, of het geslacht van Aäron behoeft te wenden; maar wie tot die dienst begeren toegelaten te worden, behoeven Gode maar een kalf en een schaap te offeren, op dezelfde wijze als Aäron deed, toen hij eerst tot priester aangesteld werd." Op deze wijze was het dat Jerobeam het volk, dat zich aan hem onderworpen had, bedroog, en tot verlating van Gods wet, en de godsdienst hunner voorvaderen, vervoerde, hetwelk oorzaak was van de rampen, die de Hebreeën naderhand overkwamen, en van de slavernij, waartoe zij eindelijk vervielen, nadat ze door vreemde volken ten ondergebracht waren, gelijk wij ter behoorlijker plaatse zullen verhalen.

347 Het feest van de zevende maand daarop genakende, besloot Jerobeam het te Bethel te vieren, gelijk het door de stammen van Juda en Benjamin te Jeruzalem gevierd werd. Hij deed een altaar tegenover het gouden kalf oprichten; en wilde het ambt van Hogepriester zelf bedienen. Alzo klom hij naar dit altaar, vergezeld van priesters van zijn eigen maaksel. Maar toen hij de slachtoffers in tegenwoordigheid des ganse volks zou offeren, kwam er van Jeruzalem op Gods bevel een profeet, Jadon genaamd. die zich in het midden van die grote menigte begevende, zijn aangezicht naar het altaar keerde, en zo luid, dat het door de Koning en al de omstanders kon gehoord worden, alzo sprak: "Altaar, altaar, dit zegt de Here: Daar zal een vorst uit Davids stamhuis, genaamd Josia, voortkomen, die op ditzelfde altaar die valse priesters, welke alsdan leven zullen, zal offeren, en de beenderen diegenen, die dood zijn, verbranden omdat zij dit volk bedriegen, en het tot goddeloosheid verleiden En opdat niemand aan de waarheid mijner voorzegging twijfele, zult gij op dit ogenblik de bevestiging daarvan zien: dit altaar zal vaneen gescheurd, en het vet der beesten, waarmee het bedekt is, op de aarde gestort worden."
Deze woorden maakten Jerobeam zo vertoornd, dat hij beval de profeet te grijpen, tot die einde zelf zijn hand uitstrekkende; maar hij kon ze niet weer naar zich halen, omdat zij terstond verlamde, en als een verstorven lid werd. Het altaar scheurde terzelfder tijd ook vaneen, en de offeranden, die er op lagen, vielen ter aarde, volgens hetgeen de man Gods voorzegd had. Jerobeam toen niet betwijfelende, of God had door die profeet gesproken, verzocht hem de Heere om zijn genezing te bidden. De profeet deed dit, en de hand werd terstond in haar vorige staat hersteld. Dit verblijdde hem zo, dat hij de profeet bad zijn gastmaal te willen bijwonen,

maar deze weigerde zulks, zeggende dat God hem verboden had een voet in het paleis te zetten of in de stad brood te eten of water te drinken: ja dat Hij hem bevolen had langs een anderen weg, dan die hij gekomen was, weer te keren. Deze onthouding van de Profeet vermeerderde Jerobeams ontzag voor hem, en hij begon te vrezen dat de uitslag van zijn onderneming niet gelukkig zou zijn. In die zelfde stad woonde een vals profeet, die hoewel hij Jerobeam bedroog, nochtans in grote ere bij hem was, omdat bij hem niet dan aangename zaken voorzei. En omdat hij zeer oud en zwak was, hield hij toen in die kwijnende staat het bed. Ondertussen verhaalden zijn zonen hem, dat er een profeet van Jeruzalem gekomen was, die onder andere wonderwerken, welke hij gedaan had, de verlamde hand des Konings had hersteld. Deze daad deed hem vrezen dat Jerobeam die profeet meer zou achten dan hem, en dat hij alzo al zijn aanzien verliezen zou. Hij belastte derhalve zijn zonen fluks zijn ezel te zadelen, waarmee hij zich op weg begaf om de profeet te achterhalen, die hij onder de schaduw van een eikeboom vond rusten. Hij groette hem, en deed zijn beklag, dat hij niet in zijn huis gekomen was, waar hij een blij onthaal zou genoten hebben. Jadon antwoordde dat God hem verboden had, in die stad te eten bij wien het ook ware."Dat verbod," hernam de valse profeet,"behoort zich tot mij niet uit te strekken, want ik ben ook een profeet gelijk gij ik aanbid God op dezelfde wijze, en het is op zijn bevel dat ik u hier achterhaal, om u ten mijnent te brengen, en gastvrijheid jegens u te oefenen." Jadon hem gelovende, liet zich bedriegen en volgde hem. Maar toen zij te samen aten, verscheen God hem, en zei dat hij, tot straf voor zijn ongehoorzaamheid, bij het wederkeren een leeuw zou ontmoeten, die hem doden zou, en dat hij in het graf van zijn vaderen niet begraven zou worden; hetwelk ik acht alzo naar Gods wil geschied te zijn, opdat Jerobeam, wiens godsdienst door Jadon als vals veroordeeld was, aan de woorden van de valse profeet geen geloof zou slaan.

De profeet ondervond welhaast de uitvoering van Gods woorden; want bij het wederkeren kwam hem een leeuw tegen, die hem van zijn ezel wierp en doodde, en zonder de ezel aan te roeren, bij het lichaam bleef staan om het te bewaren. Enige voorbijgangers, hem in die staat ziende, boodschapten zulks de valse profeet, die aanstonds zijn zonen heen zond om het lijk te halen, hetwelk hij met grote staatsie deed begraven, en beval dat wanneer hij gestorven zou zijn, men zijn lichaam in hetzelfde graf zou leggen. Doordien een gedeelte der zaken, welke Jadon voorzegd had, reeds gebeurd waren, twijfelde hij niet of het overige zou ook gebeuren; en dat gelijk het altaar vaneen gescheurd was, alzo ook de priesters en valse profeten behandeld zouden worden, zoals deze voorzegd had; dat derhalve als zijn beenderen onder die van Jadon gemengd waren, hij geen oorzaak zou hebben om te vrezen, dat ze nevens de andere zouden verbrand worden. Toen deze goddeloze man dit bevel gegeven had, ging hij naar Jerobeam, en vraagde hem, waarom hij zich zo had laten ontrusten door de woorden van een buitensporig mens. Deze antwoordde dat hetgeen met het altaar en met zijn hand gebeurd was, genoeg deed blijken, dat die man met Gods geest vervuld, en een waarachtig profeet was. Hierop bracht deze kwaadaardige man enige aannemelijke maar valse redenen bij, om de vorst dat geloof te benemen, en de waarheid te verduisteren; want hij zei tot hem, dat betreffende hetgeen zijn hand overkomen was, zulks alleen ontstaan was uit vermoeidheid, omdat hij zo veel slachtoffers op het altaar gelegd had, gelijk genoegzaam bleek, doordien zij na een weinig rust in haar vorige staat hersteld was.

En belangende het altaar, voor zoveel dit eerst nieuw gebouwd was, behoefde men zich niet te verwonderen dat het het gewicht van zo veel geofferde beesten niet had kunnen dragen. Voorts dat het klaar bleek, nademaal een leeuw die man verscheurd had dat niets, van hetgeen hij gezegd had, waar was. De Koning, door dit gesprek overreed, vervreemde zich niet alleen van God, maar verviel tot zulk een vermetelheid en dwaasheid, dat hij bestond zich tegen Hem te verheffen; want hij gaf zich over aan allerlei misdaden, en poogde gestadig nieuwe uit te voeren, die de eerste overtroffen.

348 Hebbende alzo van deze vorst gesproken, (1 Kon. 14) zo staat ons ook iets te zeggen van Rehabeam, Salomo's zoon, die maar over twee stammen regeerde. In die van Juda deed hij veel grote steden bouwen, te weten: Bethlehem, Etham, Thekoa, Bethzur, Socho, Adullam, Ipa, Maresa, Zif, Adoraim, Lachis, Azeka, Zora, Ajalon en Hebron. Ook stichtte hij enige grote steden in de stam van Benjamin, stelde overal stadvoogden en sterke bezettingen, verzorgde ze met koren, wijn, olie, en andere onmisbaarheden, waaronder schilden en speren voor veel duizenden. De priesters en Levieten, en alle godvruchtige personen, die in de tien stammen onder Jerobeam waren, niet kunnende dulden dat die vorst hen wilde noodzaken, de gouden kalveren, welke hij had doen maken, te aanbidden, verlieten de steden, waar zij woonden, om God te Jeruzalem te dienen; en deze daad van godvruchtigheid vermeerderde in de tijd van drie jaren het getal van Rehabeams onderdanen zeer veel.
De Koning van Juda nam eerst iemand van zijn eigen magen ter vrouwe, bij welke hij drie zonen kreeg, en trouwde daarna met een andere van zijn maagschap, Maächa geheten, oudste dochter van Thamar, Absaloms dochter, bij wie hij een zoon teelde, Abia genaamd. En hoewel hij nog andere echte vrouwen had ten getale van achttien, en dertig bijwijven, en hij van deze acht en twintig zonen, en zestig dochters kreeg, echter beminde hij Maächa boven al de anderen, en verkoor Abia, haar zoon, tot zijn opvolger, en vertrouwde hem zijn schatten en sterkste plaatsen toe. Gelijk het doorgaans gebeurt dat de voorspoed verdorvenheid van zeden voortbrengt, zo deed de aanwas van Rehabeams macht hem God vergeten, en het volk volgde zijn goddeloosheid na; want de levenswijze des Konings is meest altijd een voorbeeld voor de onderdanen; gelijk het voorbeeld van 's vorsten deugd hen bij hun plicht houdt, zo leidt dat van ondeugden hen tot wanorde, doordien zij zich verbeelden dat men de Koningen onteert, als men hen niet navolgt. Omdat nu Rehabeam alle eerbiedigheid en vrees Gods met voeten trad, vervielen zijn onderdanen tot dezelfde misdaad, even alsof zij vreesden te zullen misdoen, indien ze rechtvaardiger waren dan hij.

HOOFDSTUK 4

Sisak, Koning van Egypte, belegert de stad Jeruzalem, welke Rehabeam lafhartig aan hem overgeeft. Hij plundert de Tempel en berooft die van de schatten, door Salomo nagelaten. Rehabeams dood. Abia, zijn zoon volgt hem op. Jerobeam zendt zijn vrouw naar de profeet Ahia, om raad te vragen omtrent de ziekte van Abia, zijn zoon. De profeet antwoordt dat deze sterven zou En voorzegt verder de ondergang van Jerobeam en zijn ganse geslacht ter oorzaak van zijn goddeloosheid.

349 God, om rechtvaardige straf tegen ahabeam te oefenen, bediende zich van Sisak, Koning van Egypte. (Herodotus dwaalt, wanneer hij dit bedrijf aan Sesostris toeschrijft) Deze vorst kwam in het vijfde jaar van Rehabeams regering in diens land met een heer van twaalfhonderd wagens, zestigduizend ruiters, en vierhonderdduizend mannen te voet, welker grootste gedeelte uit Libiërs en Ethiopiërs bestond; en nadat hij bezettingen in verscheidene plaatsen, die zich aan hem overgaven, gelegd had, belegerde hij Jeruzalem. Rehabeam, die zich daarbinnen opgesloten had, nam zijn toevlucht wel tot God; maar deze luisterde naar zijn gebed niet; en de profeet Semaja verschrikte hem, door te zeggen dat gelijk hij en zijn volk God hadden verlaten, God hen ook alzo verlaten had. De vorst en zijn onderdanen zich alzo buiten hoop op ontzet ziende; verootmoedigden zich, en bekenden dat het recht was dat zij straffen voor hun goddeloosheid en misdaden ontvingen. God, door hun berouw bewogen, liet hun door zijn profeet zeggen dat Hij hen niet ganselijk zou uitroeien; maar dat Hij hen onder de heerschappij der Egyptenaren zou doen komen, om hun het onderscheid te laten voelen, dat er is tussen

onderworpen te zijn aan God alleen, of aan mensen. Alzo ontzonk Rehabeam de moed, en hij gaf Jeruzalem bij verdrag aan Sisak over, die zijn woord niet hield; want hij plunderde de Tempel, nam al de schatten, Gode toegewijd weg, en ook die van Rehabeam, alsmede de gouden schilden, welke Salomo had doen maken, en de gouden pijlkokers der Sofoniërs, welke David Gode toegewijd had, en keerde alzo weer naar zijn land, beladen met een zeer kostelijke buit, die een ongelooflijke som beliep. Herodotus maakt van deze oorlog gewag, en bedriegt zich alleen in de naam des Konings van Egypte, wanneer hij zegt, dat deze na verscheidene landschappen doorkruist te hebben, de Syriërs in Palestina, die zich zonder vechten aan hem overgaven, onder zijn heerschappij bracht; hetwelk duidelijk te verstaan geeft dat het van ons volk is dat hij spreekt, en dat het door de Egyptenaren ten onder gebracht werd; want hij voegt er bij, dat die vorst in de plaatsen, welke zich zonder slag of stoot aan hem hadden overgegeven, zuilen deed oprichten, op welke hij, tot verwijt voor hun lafhartigheid, de delen der vrouwelijkheid had doen uithouwen; hetwelk buiten twijfel op Rehabeam ziet, omdat hij de enige onzer Koningen geweest is, die Jeruzalem overgaf, zonder een storm af te wachten.
Die zelfde historieschrijver zegt ook, dat de Ethiopiërs de besnijdenis van de Egyptenaren geleerd hebben: "want (schrijft hij) de Feniciërs en de Syriërs, die in Palestina wonen, bekennen zelf, dat ze die van de Egyptenaren geleerd hebben." Nu is het kenbaar dat in Palestina geen Syriërs, maar wij alleen, besneden worden. Maar ik laat aan ieder de vrijheid om daarover te schrijven, zoals hem goeddunkt.

350 Toen de Koning Sisak weer naar Egypte gekeerd was, deed Rehabeam in plaats van de gouden schilden, welke door Sisak weggevoerd waren, een gelijk getal van koperen maken, welke hij aan zijn lijfwachten gaf. Het overige zijns levens bracht hij, zonder enige merkwaardige daad te verrichten, in rust door, echter door vreze gekweld, omdat hij met Jerobeam in een onverzoenlijke vijandschap leefde Hij stierf in de ouderdom van zeven en vijftig jaren, van welke hij er zeventien geregeerd had. Zijn onverstand en trotsheid deden hem, gelijk wij gezien hebben, het grootste gedeelte van zijn rijk verliezen, omdat hij de raad van de vrienden zijns vaders Salomo niet had willen aannemen. Hij is te Jeruzalem in de koninklijke grafstede begraven. Abia, zijn zoon, volgde hem op de troon, in het achttiende jaar van Jerobeams regering over de tien stammen.

351 alzo verhaald hebbende hoedanig Rehabeams einde was, zo staat ons te zeggen hoe dat van Jerobeam geweest is. Deze verfoeilijke vorst ging steeds voort met God te vertoornen door zijn schrikkelijke goddeloosheden; want hij deed gestadig altaren op de hoogste plaatsen der bossen oprichten, en stelde personen uit het geringe volk tot priesters aan. Maar God vertoefde niet lang met hem voor al die gruwelen te straffen door de rechtvaardige straf, die Hij aan hem en al zijn nakomelingen oefende; want Abia, zijn zoon, ziek geworden zijnde, beval hij der Koningin, zijn vrouw, zich met een eenvoudig gewaad te kleden, en naar de profeet Ahia, die hem weleer voorzegd had dat hij Koning zou worden, te gaan; voorts zich als een vreemde aan te stellen, en van hem te vernemen of zijn zoon aan die ziekte sterven zou. Zij vertrok aanstonds naar Silo; en zij dicht bij het huis van Ahia gekomen zijnde, openbaarde God aan de profeet, die van ouderdom bijna blind was, dat Jerobeams vrouw tot hem kwam, en gaf hem in, wat hij haar antwoorden moest. Toen zij aan de deur gekomen was, veinzende een geringe en vreemde vrouw te zijn, riep de profeet haar toe: "Kom in, gij vrouw van Jerobeam, zonder te willen verbergen, wie gij zijt; want God heeft het mij geopenbaard, en mij bekend gemaakt, wat ik u antwoorden zal. Keer dan weer naar uw man, en boodschap hem deze woorden des Heeren: Toen gij van weinig aanzien waart, heb Ik het rijk, dat aan Davids nazaten komen moest, gescheurd, om er U een deel van te geven; maar uw schrikkelijke ondankbaarheid heeft u al mijn weldaden doen vergeten; gij hebt mijn dienst verlaten, om afgoden, door uw handen gemaakt, te aanbidden. Maar ik zal uw ganse geslacht uitroeien; en het de honden en vogelen

te eten geven; en Ik zal een Koning over Israël stellen, die niemand uwer nakomelingen verschonen zal. Het volk, dat onder u staat, zal van die straffen niet vrij wezen; het zal uit dit vruchtbaar land, dat gij tegenwoordig bezit, verdreven, en aan geen zijde van de Eufraat verstrooid worden, omdat Set uw goddeloosheid nagevolgd, en Mij de schuldige ere onthouden heeft, om een heillozen dienst aan de valse goden, die het maaksel der mensen zijn, te bewijzen. Haast u dus," vervolgde de profeet,"om dit antwoord uw man te brengen; en wat uw zoon aangaat, hij zal, zodra gij ter stad intreedt, sterven; men zal hem een eervolle begrafenis geven, en al het volk zal hem bewenen, omdat hij de enige van al Jerobeams geslacht is, in welke iets goeds is."
Deze vorstin door dit antwoord van droefheid vervuld, en haar zoon reeds als dood beschouwende, keerde al wenende weer naar de Koning; door zich te haasten, verhaastte zij de dood van haar zoon, die niet voor haar aankomst sterven zou, en die zij niet hopen kon levend weer te zien. Ook vond zij hem gestorven, volgens de voorzegging van de profeet, en verhaalde toen aan Jerobeam alles, wat deze haar gezegd had.

HOOFDSTUK 5

Grote overwinning door Abia, Koning van Juda, op Jerobeam, koning van Israël bevochten. Abia sterft; zijn zoon Asa volgt hem op in de regering. Jerobeams dood. Nadab, zijn zoon, komt na hem aan de regering, Baëza vermoordt hem. en brengt Jerobeams geslacht om.

352 Jerobeam, de voorzeggingen, welke God door de mond van Zijn profeet uitgesproken had, (1 Kon. 15 en 1 Kron. 13) verachtende, verzamelde achthonderdduizend mannen, om Abia, Rehabeams zoon, wiens jonkheid hij versmaadde, te beoorlogen. Maar omdat de kloekmoedigheid van die vorst zijn jaren overtrof, ontzette hij zich niet over die grote menigte van vijanden; maal hopende op een overwinning, bracht hij uit de twee stammen, die onder hem stonden, een heer van vierhonderdduizend mannen op de been, trok Jerobeam tegen, legerde zich dicht bij de berg Zemaraim, en bereidde zich tot een gevecht. Toen de heiren in slagorde geschaard stonden, en tot de aanval gereed waren, klom Abia op een heuvel, gaf een teken met zijn hand aan Jerobeams krijgsbenden, dat hij iets tot hen te spreken had, en hij ving alzo aan: "Ulieden is niet onbekend, dat God David, mijn overgrootvader, over al zijn volk gesteld hebbende, hem beloofde dat zijn nakomelingen na hem regeren zouden. Hierom kan ik mij er niet genoeg over verwonderen, dat gijlieden u der heerschappij van de Koning, mijn vader, onttrokken hebt, om u aan die van Jerobeam, zijn geboren onderdaan, te onderwerpen; dat gij thans zelfs gewapenderhand opkomt tegen mij, die van God gesteld ben om over u te gebieden, en dat gij mij dit klein gedeelte des koninkrijks, hetwelk mij nog overig is, wilt ontweldigen, terwijl Jerobeam zulk een groot deel daarvan bezit. Maar ik hoop dat hij die onrechtvaardige heerschappij niet lang bezitten zal. God zal hem buiten twijfel straffen voor al de misdaden, die hij begaan heeft, die hij nog dagelijks begaat, en tot welke hij ulieden ook doet vervallen. Want hij is het, die u heeft aangedreven om tegen mijn vader op te staan, welke u geen ander kwaad gedaan heeft, dan dat hij ulieden al te streng aansprak door de kwaden raad, die hij volgde, en die uw misnoegen zo deed opwellen, dat hij u stemde om niet alleen uw wettigen vorst, maar God zelf, door het schenden van zijn heilige wetten, te verlaten; terwijl gijlieden de onbezonnen woorden eens jongen Konings, die niet gewoon was een openbare aanspraak te houden, behoorde verschoond te hebben. En indien hij al door zijn geringe ervarenheid u een billijke oorzaak van klagen gegeven had, behoorden dan niet de weldaden, waardoor gijlieden aan de Koning Salomo, mijn grootvader, verhouden waart, u zulks te hebben doen vergeten; naardien er niets betamender is, dan de misslagen der kinderen, uit aanmerking van de goede daden hunner vaderen, te vergeven. En nochtans, zonder u door enig dezer inzichten te laten leiden, komt gijlieden mij met een groot heer bestrijden. Ik moet

bekennen dat ik niet begrijpen kan, waarop gij uw vertrouwen bouwt. Is het op de gouden kalveren, en op de altaren, die op de hoogten opgericht zijn? Zijn die dingen, in plaats van tekenen uwer godvruchtigheid, niet veel eer blijken uwer goddeloosheid? Of steunt gij op het getal uwer krijgsbenden, hetwelk het mijn verre overtreft? Maar hoe groot ook een heer zij, kan het op een gelukkigen uitslag hopen wanneer het tegen de gerechtigheid strijdt? Deze alleen, gevoegd bij een zuivere godsdienst, kan een overwinning te weeg brengen. Hierom mag ik mij dezelve beloven, nademaal noch ik, noch ook deze, die mij getrouw zijn gebleven, van het onderhouden der wetten onzer vaderen zijn afgeweken; maar altoos de waren God, de Schepper van het heelal, die het begin en einde aller dingen is, aanbeden hebben, en niet de afgoden, door mensenhanden uit een vergankelijke stof gemaakt, ja door een tiran, die uw lichtgelovigheid misbruikt om ulieden ten verderve te brengen. Komt dan tot inkeer, volgt een beteren raad, en houdt op, u verder van het wijs beleid onzer voorvaderen te verwijderen, en die heilige wetten, welke ons tot het toppunt van grootheid en macht verheven hebben, te vertreden."
Terwijl Abia sprak, deed Jerobeam heimelijk een gedeelte van zijn benden afzakken, om het heer zijns vijands van achteren te omsingelen en aan te grijpen, hetwelk onder het krijgsvolk van Abia een groten schrik baarde. Maar deze, zonder zich daarover te ontzetten, vermaande hen, al hun vertrouwen op God te stellen, die door geen mensen kon geëvenaard worden. Door deze stoutmoedige toespraak schepten zij zulk een moed, dat zij God om zijn bijstand aangeroepen, en hun veldgeschrei met het geschal van de bazuinen der priesters gemengd hebbende, met een buitengewone kloekmoedigheid ten strijde gingen. God vernederde de hoogmoed hunner vijanden dermate, dat men noch in de historiën der Grieken, noch in die der Barbaren van dergelijk een slachting in enig gevecht leest; want vijfhonderdduizend mannen van Jerobeams heer sneuvelden in de roemrijke overwinning, welke God aan de Koning Abia verleende. Deze roemruchtige Vorst veroverde daarna Bethel en Jesana met derzelver onderhorige landstreken, en veel andere van Jerobeams sterkste plaatsen, en hij bracht diens zaken in zodanig een staat, dat hij gedurende het leven van deze Koning van Juda ten enenmale machteloos was. Maar diens tijd was Kort; want hij regeerde maar drie jaren. Hij werd te Jeruzalem in het graf van zijn voorvaderen begraven, en liet bij veertien vrouwen zestien dochters en twee en twintig zonen na, waarvan één, genaamd Asa, die hij bij Michaja geteeld had, hem in het bestuur opvolgde, en tien jaren in volkomen vrede regeerde.

353 Dit is hetgeen men bij geschrifte omtrent Abia, koning van Juda vermeld vindt. Jerobeam, Koning van Israël overleefde hem niet lang; hij regeerde twee en twintig jaren; en zijn zoon Nadab, die hem zowel in zijn goddeloosheid als in de regering volgde, nadat Asa reeds twee jaren geregeerd had, regeerde maar twee jaren, daar hij terwijl hij Gibbethon, een stad der Filistijnen, belegerde, door Baëzà, zoon van Ahia, verraderlijk werd gedood; waarna deze, zich meester van het rijk gemaakt hebbende, Jerobeams ganse geslacht, volgens Gods voorzegging, uitroeide, en hun lichamen, tot straf voor hun misdaden en goddeloosheid, de honden te eten gaf.

HOOFDSTUK 6

Deugden van Asa, Koning van Juda, en zoon van Abia. Merkwaardige overwinning door hem op Zerah, Koning der Ethiopiërs, behaald. De Koning van Damascus staat hem bij tegen Baëza, Koning van Israël, die sterft; Ela zijn zoon, die hem opvolgt, wordt door Zimri vermoord.

354 Asa, Koning van Juda, en zoon van Abia, was zulk een wijs en godsdienstig vorst, dat hij geen ander richtsnoer van zijn daden had dan Gods wet. (1 Kon. 15 en 2 Kon. 14 en 16) Hij bestrafte de ondeugden, verbande de ongeregeldheden, en ging de verdorvenheid tegen, die in

zijn rijk ingeslopen was. Hij had alleen in de stam van Juda driehonderdduizend uitgelezen mannen, met speren en schilden gewapend, en tweehonderd vijftigduizend in die van Benjamin, welke ook schilden hadden en zich van pijl en boog bedienden. In het tiende jaar van zijn regering kwam Zerah, Koning van Ethiopië, tegen hem te velde met een heer van honderdduizend ruiters, negenhonderdduizend voetknechten en driehonderd wagens. Asa trok hem tegen tot aan Maresa, een stad in Judea, en stelde zijn heer in het dal Zaphar, niet ver van die stad, in slagorde. Toen hij deze grote menigte van vijanden aanschouwde, liet hij de moed niet vallen, maar zich tot God wendende om zijn bijstand te verzoeken, zei hij in zijn gebed, dat hij zich die beloven durfde, omdat hij tot het bevechten van zulk een machtig heer niet opgetrokken was, dan vol van vertrouwen op zijn hulp; en dat hem bekend was, dat de Heere een klein getal overwinnaar van een groot kon maken, en de zwakste over de sterkste en machtigste doen zegepralen. Dit gebed van deze deugdzame vorst was Gode zo aangenaam, dat Hij hem door een teken zijn aanstaande overwinning bekend maakte. Hij trad dan met volkomen vertrouwen ten strijde, doodde een grote menigte van vijanden, sloeg de overigen op de vlucht, en jaagde hen na tot aan de stad Gerar, welke hij met geweld innam. Zijn krijgslieden plunderden de stad, en beroofden het leger der Ethiopiërs, waar zij zulk een grote menigte van goud, kamelen, paarden, en vee kregen, dat zij, met rijken buit beladen, weer naar Jeruzalem keerden. Toen zij de stad naderden, kwam de profeet Azaria hun tegemoet, beval hun stil te staan, en zei tot hen, dat God hun die heerlijke zege verleend had, omdat Hij hun godvruchtigheid en onderwerping aan zijn heilige wetten gezien had; en dat, indien zij voortgingen zo te leven, Hij hen ook steeds over hun vijanden zou doen zegepralen. Maar dat, indien zij van de waren godsdienst afweken, zij tot zulk een jammerlijke ellende vervallen zouden, dat er niet één waarachtig profeet, noch één rechtvaardig priester onder hen te vinden zou zijn; dat hun steden verdelgd zouden worden, en zij, over de ganse aardbodem verstrooid, als ballingen zouden omzwerven. Dat Hij hen derhalve vermaande de deugd meer en meer te beminnen, terwijl het in hun macht was, en hun geluk van Gods gunstelingen te zijn, niet moedwillig met de voet te verstoten. Deze woorden vervulden Asa en de zijnen met zulk een blijdschap, dat zij, zo allen in het algemeen als elk in het bijzonder, niets, dat in hun vermogen was, achterwege lieten, om Gods wet te doen onderhouden.

355 Ik keer nu weer tot Baëza, die Nadab, Jerobeams zoon, vermoord hebbende, zich het bestuur over het rijk Israëls had aangematigd. Deze vorst verkoor de stad Thirza tot zijn verblijfplaats, en regeerde vier en twintig jaren, zijnde nog erger en goddelozer dan Jerobeam en zijn zoon Nadab; want daar waren geen kwellingen, waarmee hij zijn onderdanen niet plaagde, noch lasteringen, welke hij niet tegen God uitbraakte. (Kon. 16) alzo haalde hij des Heren toorn over zich; en God deed hem door Jehu, zijn profeet, aanzeggen, dat Hij zijn ganse geslacht verdelgen zou, gelijk Hij dat van Jerobeam verdelgd had; omdat hij, in plaats van de gunst des Hemels, waardoor hij Koning geworden was, te erkennen, en het hart zijns volks door liefde tot de godsdienst en de gerechtigheid te winnen, de verfoeilijke Jerobeam in zijn misdaden en gruwelen nagevolgd was. Deze bedreigingen brachten die goddelozen vorst geenszins tot verbetering en boete, om daardoor Gods gramschap te stillen, maar hij dompelde zich meer dan ooit in allerlei zonden. Hij belegerde Rama, een fraaie stad, slechts veertig stadiën van Jeruzalem gelegen: en nadat hij haar ingenomen had, versterkte hij ze, en legde er een zware bezetting in, om vandaar uit ten platten lande te kunnen stropen. De Koning Asa, om zich daartegen te beschermen, zond gezanten naar de Koning van Damascus, om bijstand van hem te verzoeken, met het oog op het verbond dat er tussen hun vaderen opgericht was. Deze vorst nam het geld aan, en zond aanstonds een heer in het land van Baëza, waar het grote roverijen pleegde, enige steden verbrandde, Ijon, Dan, Abelmaïm en veel andere plunderde, en Baëza noodzaakte de vestingbouw van Rama te staken, om zijn eigen land te beschermen. Ondertussen gebruikte Asa de bouwstoffen, die Baëza had doen vervaardigen om tot

versterking van Rama te dienen, tot het versterken van Geba en Mizpa. Baëza heeft na die tijd niets tegen Asa kunnen ondernemen, alzo hij door de dood verhinderd werd. Hij ligt in de stad Thirza begraven. Ela zijn zoon volgde hem op in het bestuur, en regeerde maar twee jaren; want Zimri, die over de helft der ruiterij gebood, deed herm vermoorden op een gastmaal ten huize van een van zijn ambtenaren, Arza geheten, waar hij geen lijfwacht bij zich had, doordien hij al zijn krijgsvolk uitgezonden had om een stad der Filistijnen Gibbethon geheten te belegeren.

HOOFDSTUK 7

Het heer van Ela, Koning van Israël, die door Zimri vermoord was, kiest Omri tot Koning. Zimri verbrandt zichzelf. Achab volgt Omri, zijn vader, op in het rijk van Israël. Zijn grote goddeloosheid. Straf, waarmee God hem bedreigt door de profeet Elia, die zich naar de woestijn begeeft en daar door de raven gespijsd wordt. Ella komt bij een weduwe te Sarepta, waar hij grote wonderen verricht. Hij doet ook een groot wonder in tegenwoordigheid van Achab en al het volk, en doet vierhonderd Baälpriesters doden. Izébel staat hem naar het leven, waarop hij de vlucht neemt. God beveelt hem om Jehu tot Koning van Israël en Hazaël tot Koning van Syrië te doen zalven. Elisa aangesteld tot profeet, Izébel doet Naboth stenigen, om Achab in het bezit van Naboths wijnberg te stellen. God zendt Elia om Achab te bestraffen, en deze toont berouw over zijn zonde.

356 Zimri, de Koning Ela vermoord en de kroon daarop aanvaard hebbende, roeide, volgens de voorzegging van de profeet Jehu, het ganse geslacht van Baëza uit, gelijk met dat van Jerobeam geschied was. Maar de straf over zijn misdaad vertoefde niet lang; want het heer, dat Gibbethon belegerde, de moord door hem begaan, en zijn bemachtigen van het rijk vernomen hebbende, brak het beleg op, en koos de veldheer Omri tot Koning. Deze ging terstond Zimri in Thirza belegeren, en nam de stad stormenderhand in. De geweldenaar hierop zich van alle hulp ontbloot ziende, vluchtte naar het binnenste van het koninklijk paleis, stak er de vlam in, en verbrandde zichzelf, na slechts zeven dagen geregeerd te hebben. Thans werd het volk verdeeld, daar de één Omri, en de andere Tibni tot Koning wilde hebben. Maar de partij van Omri was de sterkste, en deze bleef in vreedzame bezitting van de kroon van Israël door de dood van Tibni, die om ‘t leven gebracht werd. Hij steeg ten rijkstroon in het dertigste jaar van Asa, Koning van Juda, en regeerde twaalf jaren, zes in de stad Thirza, en zes te Samaria. Hij noemde die stad Samaria, naar de naam desgenen, van wien hij de berg, op welke hij ze stichtte, gekocht had. Hij verschilde niet van de Koningen, zijn voorzaten, dan dat hij in goddeloosheid hen allen nog te boven ging; want daar was geen ondeugd, welke hij niet pleegde, om het volk van de godsdienst hunner vaderen af te wenden. Maar God verdelgde hem en zijn ganse geslacht door een rechtvaardige straffe. Hij stierf te Samaria, en Achab, zijn zoon, volgde hem in de regering op.

357 Deze voorbeelden van gunsten, waarmee God de vromen beloont, en van de straffen, welke Hij over de bozen brengt, tonen, hoe Hij over de bedrijven der mensen waakt; want wij zien dat de Koningen van Israël in korten tijd, de één na de ander verdelgd, en met hun ganse geslacht, wegens hun goddeloosheid, uitgeroeid werden, en dat God daarentegen, om de godvruchtigheid van Asa, Koning van Juda, hem een en veertig jaren, in voorspoed liet regeren. Hij stierf in een gezegenden ouderdom, en Josafat, zijn zoon, die hij bij Abeda verwekt had, volgde hem zowel in zijn deugd, als in zijn bestuur, en betoonde door zijn daden

dat hij een waardig navolger van de godvruchtigheid en kloekmoedigheid van David, uit wien hij gesproten was, geweest is, gelijk men breder in het vervolg zal zien.

358 Achab, Koning van Israël, nam zijn verblijf te Samaria, en regeerde twee en twintig jaren. In stede van de verfoeilijke inzettingen der Koningen, zijn voorzaten, te veranderen, bedacht hij nieuwe, en trachtte hen, en wel inzonderheid Jerobeam, in goddeloosheid te overtreffen; want hij aanbad ook de gouden kalveren, door deze ongericht, en voegde bij die grote misdaad nog andere. Hij trouwde met Izébel, dochter van Ethbaäl, Koning der Tyriërs en Sidoniërs, en werd een aanbidder van hun goden. Nooit heeft men stouter en kwaadwilliger vrouw gezien; ja, haar goddeloosheid ging zo verre, dat zij zich niet schaamde Baäl, de god der Tyriërs, een tempel te stichten, voor hem bossen van allerlei geboomte te doen planten, en valse profeten voor de verfoeilijke dienst van die afgod aan te stellen. En omdat Achab al zijn voorzaten in boosheid overtrof, had hij altoos gaarne zulk soort van mensen bij zich.

359 Zeker profeet, (1 Kon. 17) genaamd Elia, van Thisbe, een stad in Gilead, kwam hem van Godswege zeggen, en verzekerde hem met ede, dat, wanneer hij na het verrichten van zijn last weggegaan zou zijn, God noch regen noch dauw op het aardrijk zou geven in al de tijd van zijn afwezen. Dit gesproken hebbende, ging hij naar het zuiden, en zette zich daar neer bij een beek, om geen gebrek aan drank te hebben; want wat zijn spijze aangaat, die werd hem dagelijks door de raven gebracht. Toen deze beek uitgedroogd was, ging hij op Gods bevel naar Sarepta, een stad tussen Tyrus en Sidon gelegen, om daar bij een weduwe spijze en onderhoud te genieten. Toen hij dicht bij de poort der stad gekomen was, ontmoette hij een vrouw, die bezig was met hout op te rapen, en God openbaarde hem dat het deze was, bij welke hij zijn inkeer nemen moest. Hij, bij haar gekomen zijnde, groette haar, en verzocht dat zij hem een teug water wilde geven. Zij deed zulks, en toen zij wegging verzocht hij dat zij hem wat brood wilde brengen. Maar zij verzekerde hem met ede, dat zij maar een handvol meel en een weinig olie had, en dat zij gekomen was om wat hout op te zoeken, en daarmee een broodje voor zich en haar zoon te bakken, waarna zij genoodzaakt zouden zijn van honger te sterven."Wees welgemoed", hernam de profeet, en heb betere hope; geef mij maar iets van hetgeen gij te eten hebt; want ik beloof u dat uw schotel nooit zonder meel, noch uw kruik zonder olie zijn zal, totdat God regen van de hemel doet vallen." De vrouw gehoorzaamde hem; en noch hij, noch zij, noch haar zoon hadden enig gebrek tot aan de dag toe, dat de droogte ophield. De historieschrijver Menander, wanneer hij de daden van Ethbaäl, Koning der Tyriërs, verhaalt, spreekt van deze droogte aldus: "In zijn tijd was er een grote droogte, die van de maand Hyperbereteus tot aan diezelfde maand in ‘t volgende jaar duurde. Deze vorst liet grote gebeden doen, en die werden door een zware donder gevolgd. Hij was het die de stad Botrys in Fenicië en Auzate in Libië deed bouwen." Buiten twijfel wordt met deze woorden die droogte bedoeld, welke onder de regering van Achab voorviel; want Ethbaäl regeerde terzelfder tijd te Tyrus.

360 De zoon der weduwe, van wien wij zo even gesproken hebben, stierf kort daarna, en de droefheid der bedrukte moeder vervoerde haar zozeer, dat zij dat verlies aan de komst van de profeet toeschreef; omdat, zei zij, hij, haar zonden bespeurd hebbende, de oorzaak was dat God, om haar daarover te straffen, haar enigen zoon had weggenomen. Maar de profeet vermaande haar op God te vertrouwen, begeerde het lijk van haar zoon te zien, en beloofde hem levend aan haar weer te geven. Zij gaf hem het dode kind; en hij bracht het op zijn kamer, legde het op zijn bed, en zijn stem tot God verheffende, zei hij, in droefenis van zijn ziel, dat daar de dood van dat kind een slechte vergelding zou zijn van de liefde, welke de moeder, in het herbergen en spijzigen, aan hem bewezen had, hij de Heere derhalve bad het leven aan de knaap te willen weergeven. God door medelijden jegens de moeder bewogen, en niet

begerende, dat men de profeet als de oorzaak van haar ongeluk zou aanzien, maakte de jongen weer levend. De vrouw, van blijdschap verrukt, en tegen alle hoop haar zoon weer levend in haar armen ziende, zei tot Elia: "Nu bemerk ik dat gij door Gods geest spreekt."

361 Enige te daarna zond God deze profeet naar de Koning Achab, (1 Kon. 18) om hem te zeggen dat er regen komen zou. De hongersnood was toen zo groot, en het gebrek aan alles, wat tot levensonderhoud nodig was, zo ongemeen, dat zelfs de paarden en andere dieren door de overgrote droogte geen gras op het veld vonden. Weshalve Achab, om zijn beesten in het leven te behouden, aan Obadja, die het opzicht over al zijn veehoeders had, beval, voeder in de vochtigste plaatsen te doen zoeken; en ziende, dat degenen die hij alom uitgezonden had, om de Profeet Elia te zoeken, hem niet vonden, werd hij te rade zelf hem te gaan zoeken, en belastte Obadja hem te volgen, maar langs een anderen weg. Deze Obadja was een vroom man, en zo godvrezend, dat hij, toen Achab en Izébel de profeten des Heren deden ombrengen, honderd van hen in holen verborgen had, waar hij hen met water en brood spijsde. Hij had de koning slechts even verlaten, of Elia kwam hem tegen. Obadja vraagde hem wie hij was, en zulks vernomen hebbende, wierp hij zich voor zijn voeten neer."Boodschap de Koning mijn komst", zei de profeet."Wat kwaad heb ik u gedaan," antwoordde Obadja,"dat gij mijn dood bewerken wilt? Want omdat de Koning u overal laat zoeken om u te doden, zal hij mij buiten twijfel doen sterven, als ik hem zal gezegd hebben dat gij gekomen zijt, en Gods geest u dan naar elders gevoerd zal hebben, waardoor hij menen zal dat ik hem bedrogen heb. Gij kunt echter, zo gij wilt, mijn leven redden; en ik bid u dat gij het doet om de genegenheid, die ik aan honderd profeten, uws gelijken, getoond heb, welke ik der woede van Izébel ontrukt en in holen verborgen heb, waar ik hen nog onderhoud."
De man Gods zei hem dat hij met een volle gerustheid naar de Koning kon gaan, omdat hij hem met ede beloofde, dat hijzelf die dag nog voor deze verschijnen zou. Obadja ging dan heen, en Achab kwam op dat bericht Elia te gemoet, en zei geheel vergramd tot hem: "Zijt gij het dan, die zoveel kwaad, en inzonderheid deze onvruchtbaarheid, welke ons tot zulk een ellende gebracht heeft, in mijn rijk veroorzaakt hebt?" De profeet, zonder zich eens te ontzetten, antwoordde hem, dat al dat onheil, waarover hij klaagde, hemzelf te wijten was; omdat hij het op zich gehaald had door de verfoeilijke dienst, welke hij de afgoden der volken bewees, ondertussen de waren God verlatende. Verder beval hij hem al het volk op de berg Karmel te doen bijeenkomen, en aan zijn profeten en die der Koningin, welke hij allen bij hun getal noemde, bovendien de vierhonderd profeten der Hoogten, te gelasten dat zij zich ook daar lieten vinden. Nadat die allen daar verscheen waren, sprak Elia de grote menigte alzo aan: "Hoe lang zult gijlieden in twijfel blijven hangen tot welke zijde gij zult overslaan? Indien gij gelooft dat onze God de enige eeuwige God is, waarom kleeft gij Hem dan niet aan met een volkomen onderwerping des harten, en trouwe onderhouding van zijn geboden? En indien gij gelooft dat gij de vreemde goden aanbidden moet, waarom neemt gij hen dan niet als uw goden aan?"
Toen niemand antwoordde, vervolgde de profeet aldus: "Om dan door een ontwijfelbaar blijk te tonen, wie de machtigste is, óf de God, die ik aanbid, of de goden, welke men wil dat gijlieden eren zult, en welke godsdienst, óf de mijn, of die der vierhonderd profeten, de ware is, zal ik een os nemen, die ik op het hout, voor de offerande bereid, zal leggen, maar zonder enig vuur daarbij te doen. Laat dan de vierhonderd profeten hetzelfde doen, en hun goden bidden, gelijk ik mijn God bidden zal, dit hout aan brand te steken; alsdan zal men zien, wie de ware God is." Deze voorslag goedgekeurd zijnde, zei Elia tot die profeten dat zij een os mochten uitkiezen, eerst offeren, en al hun goden aanroepen. Zij deden zulks, maar te vergeefs. Elia, om hen te bespotten, zei dat zij luider moesten roepen, omdat hun goden misschien op enige reis, of in slaap gevallen waren. Zij hielden aan met roepen en tieren tot aan de middag toe, en sneden zich, volgens hun gewoonte, met scheermessen en priemen in de huid, zonder

dat zij iets daarmee vorderden. Toen het Elia's beurt geworden was om te offeren, beval hij hun terzijde te gaan, en gelastte hij het volk nauw toe te zien of hij ook heimelijk enig vuur bij het hout bracht. Elk naderde daarop, en Elia nam twaalf stenen, volgens het getal der stammen, bouwde daarvan een altaar, dat hij met een diepe groeve omringde, waarna hij het hout er op schikte, en toen het slachtoffer op het hout leide. Toen deed hij er vier grote kruiken fonteinwater overheen gieten, waardoor niet alleen het offer en al het hout doornat, maar ook de groeve met water gevuld werd. Toen dit gedaan was, begon de profeet God aan te roepen, en bad Hem zijn macht aan het volk, dat zolang in blindheid was gehouden, te willen bekend maken. Daarop zag men vuur uit de hemel op het altaar nederdalen, en het offer en al het water verteren, zodat de plaats zo droog was als te voren. Het volk over dit grote wonderwerk verbaasd, viel ter aarde neer en aanbad de Heere, roepende dat Hij de enige en waarachtige God was: dat al de andere goden maar ijdele verdichtselen, zonder kracht en vermogen, en verachtenswaard waren, zodat men hun zonder dwaas te zijn geen eer bewijzen kon. Vervolgens grepen zij op het bevel van Elia de vierhonderd valse profeten aan, en brachten hen om het leven. Daarna beval hij de Koning zijn maaltijd onbekommerd te houden, zeggende dat God welhaast regen geven zou.
Nadat de vorst vertrokken was, klom de profeet op de top van de berg Karmel, zat daar op de aarde neer, en legde zijn hoofd tussen zijn knieën. Omdat de lucht helder en klaar was, beval hij zijn dienaar op een rots te klimmen, en naar de zeekant uit te zien, om te ontdekken of er niet een wolkje opkwam. De knecht zulks gedaan hebbende, boodschapte hem dat hij niets zag, maar weer heengezonden zijnde tot zevenmaal toe, kwam hij hem eindelijk zeggen, dat hij iets zwarts aan de lucht zag, dat zich niet meer dan een voet groot vertoonde. Toen zond de profeet zijn knecht de Koning achterna, om hem te zeggen dat hij zich met grote haast naar de stad Jizreël moest spoeden, indien hij niet door een zware bui wilde overvallen worden. Achab, dit vernemende, deed zijn wagen in der ijl voortrennen; en de profeet door Gods geest gedreven liep niet minder snel. Nauwelijks waren zij aan de stad gekomen, of de lucht betrok geheel met dikke wolken, en een onstuimige wind zich verheffende, viel er een zware slagregen op aarde neer.

362 Toen Izébel de wonderen door Elia gedaan, en de dood van haar profeten vernomen had, deed zij hem aanzeggen dat zij hem eveneens zou doen behandelen, als hij hen behandeld had. Hij, door deze dreigementen verschrikt, vluchtte naar de stad Berseba, liggende aan het uiterste van de stam van Juda, op de grenzen van Idumea, waar hij zijn dienaar liet, terwijl hij alleen naar de woestijn ging. Daar gekomen zijnde, bad hij God hem uit de wereld te willen wegnemen, en viel eindelijk onder een boom in slaap. Alzo van droefheid overstelpt zijnde, gevoelde hij, dat iemand hem wakker maakte, en zag hij dat hem water en spijze gebracht was. Door dit onverwachte voedsel zich gesterkt hebbende, ging hij weer voort, totdat hij aan de berg Sinaï kwam, waar God de wet aan Mozes gegeven had; en een wijd hol gevonden hebbende, besloot hij zijn verblijf daarin te nemen. Hier hoorde hij een stem, die hem vraagde, waarom hij de stad verlaten, en zich naar de woestijn begeven had. Hij antwoordde, dat, omdat hij de profeten der afgoden had doen ombrengen, en getracht had het volk tot de aanbidding van de waarachtigen God, die alleen aanbiddenswaardig is, te overreden, Izébel hem overal liet zoeken, om hem het leven te benemen. De stem beval hem dan des anderen daags uit het hol te komen, om te horen wat hem te doen stond. Hij deed zulks, en werd terstond gewaar dat de aarde onder zijn voeten beefde, en dat zijn ogen door een helderen glans van vuur getroffen werden.
Vervolgens kwam er een grote stilte, en hij hoorde een hemelse stem, die hem beval niet te vrezen, zeggende dat hij niet in de macht van zijn vijanden vallen zou; maar dat hij weer naar huis zou keren, en Jehu, zoon van Nimsi, tot Koning over Israël, en Hazael tot Koning der Syriërs zalven moest. Omdat de Heere zich van hen bedienen wilde, om al die booswichten te

straffen. Verder beval die stem hem Elisa, zoon van Safat, uit de stad Abel tot profeet in zijn plaats aan te stellen. Elia, om dit bevel te gehoorzamen, vertrok aanstonds, en Elisa, nevens enige anderen, die met twaalf paar ossen de akker bebouwden, op de weg aangetroffen hebbende, wierp hij zijn mantel op hem. Straks begon Elisa te profeteren, verliet zijn ossen, en met Elia's verlof afscheid van zijn ouders genomen hebbende, volgde hij hem, zonder hem ooit te verlaten.

363 Zeker inwoner van de stad Izreël, Naboth geheten, (1 Kon. 21) had een wijnberg, die aan des Konings landerijen paalde waarom Achab hem verscheidene malen verzocht had, die aan hem tot zulk een prijze, als hijzelf daarvoor begeerde, te willen verkopen, of tegen een andere hoeve te verruilen, omdat hij er de zijnen mee vergroten wilde. Maar Naboth kon daartoe niet overgaan, zeggende dat geen vruchten hem zo aangenaam waren, als die van zijn vaderlijk erfgoed voortkwamen. Deze weigering verstoorde Achab in dier voege, dat hij noch eten, noch drinken, noch zich wassen wilde. Izébel hem de oorzaak daarvan gevraagd hebbende, zei hij haar dat Naboth door een onbetamelijke onbeleefdheid hem hardnekkig geweigerd had, zijn landgoed aan hem te verkopen of te verruilen, hoewel hij zich zo ver vernederd had, dat hij er hem om had gebeden met woorden, der Koninklijke Majesteit geenszins betamende. Deze trotse vorstin antwoordde, dat het geen zaak was, waarom hij zich behoefde te bedroeven, en zijn gezondheid niet in acht te nemen; dat hij geheel gerust kon wezen, zonder zich langer te kwellen, want dat zij het zo beschikken zou dat Naboths stijfhoofdigheid niet ongestraft bleef. Terstond schreef zij uit 's Konings naam aan de voornaamste ambtenaren des landschaps, dat zij een vastendag zouden uitschrijven, en dat ze, als het volk vergaderd was, aan Naboth, wegens zijn aanzienlijk geslacht, de eerste plaats zouden inruimen; maar vervolgens door drie mannen, daartoe omgekocht, tegen hem doen getuigen dat hij God en de Koning gelasterd had; om zich door dat middel van hem te ontslaan. Dit bevel werd uitgevoerd, en Naboth door het volk gestenigd. Zodra Izébel deze tijding bekomen had, ging zij naar de Koning, om hem te zeggen dat hij zich in het bezit van Naboths wijnberg kon stellen, zonder dat het hem iets behoefde te kosten. Hij verheugde zich zo daarover, dat hij uit het bed opstond, en stuks heenging. Maar God, door dit bedrijf vertoornd, zond Elia naar hem toe, om te vragen, waarom hij de wettigen bezitter van dat erf had doen doden, om er zich onrechtvaardig meester van te maken. Achab vernomen hebbende dat de profeet aankwam, ging hem te gemoet, en om de schande van het verwijt, dat hij verwachtte, te ontgaan, bekende hij, dat hij zich dat erf aangematigd had, maar bracht tot verschoning bij, dat hij het had willen kopen en betalen."Uw bloed," antwoordde de profeet,"en dat van uw vrouw, zal terzelfder plaatse, waar dat van Naboth gestort en door de honden gelikt is, vergoten, en uw ganse geslacht uitgeroeid worden, tot straf voor dit snode feit, dat men een burger tegen alle recht en billijkheid om het leven heeft doen brengen." Deze woorden maakten zulk een indruk op Achabs gemoed, dat hij zijn zonde bekende, zich met een zak bekleedde, blootsvoets ging, en niet wilde eten, om alzo voor zijn misdaad verzoening te verwerven. God, door zijn berouw bewogen, deed hem door Elia zeggen, doordat hij leedwezen over die grote misdaad had, Hij de straf daarvoor tot na zijn dood zou uitstellen, maar dat zijn zoon het zou moeten ontgelden.

HOOFDSTUK 8

Benhadad, Koning van Syrië en Damascus, door twee en dertig andere Koningen bijgestaan, belegert Achab, Koning van Israël, in Samaria. Hij wordt door een wonderwerk verslagen en gedwongen het beleg op te breken. Hij hervat de oorlog in het volgende jaar, verliest een groten veldslag en ternauwernood ontkomen zijnde, neemt hij zijn toevlucht tot Achabs goedertierenheid, die hem gunstig bejegent, en weer naar zijn land laat trekken. God daardoor getergd, dreigt hem door de profeet Micha met straf.

3364 Terzelfder tijd verzamelde Benhadad, Koning van Syrië en Damascus, al zijn krijgsmacht, riep twee en dertig Koningen, die over de Eufraat woonden te hulp, en trok op tegen Achab, die zich niet sterk genoeg achtende om het tot een veldslag te laten komen, alles, wat hij ten platten lande had, naar zijn sterkste plaatsen deed brengen, en zichzelf binnen Samaria opsloot, hetwelk zo sterk gemaakt was, dat het onwinbaar scheen. Benhadad zond hem een krijgsbode om vrijgeleide te verzoeken voor gezanten, die hem voorslagen van vrede zouden doen. Toen hij dit verzoek inwilligde, deed Benhadad hem voorstellen, dat indien hij zijn schatten, vrouwen, en kinderen aan deze wilde overleveren, om er mee te doen wat hem beliefde, hij het beleg opbreken, en weer naar zijn land zou keren. Achab stond dit toe, en Benhadad zond hem die zelfde gezanten daarna weer, om hem te zeggen dat hij van voornemen was, de volgende dag enigen van de zijnen te zenden, om zijn paleis, en al de huizen van zijn magen en vrienden te doorzoeken, en er uit te nemen wat hun aanstond. Achab, over deze nieuwen voorslag versteld, deed het volk te samen komen, en zei tot hen, dat zijn grote genegenheid voor hun welstand, en zijn begeerte om vrede voor hen te verwerven, hem tot inwilliging van Benhadads eis, om zijn vrouwen, kinderen en schatten aan hem af te staan, had doen besluiten. Maar dat hij nu een anderen eis deed om zijn volk alle huizen binnen te zenden, om alles, wat hun aanstond, daaruit te nemen, waardoor hij genoeg deed blijken dat hij geen vrede in de zin had; doordien hij, bemerkt hebbende dat Achabs liefde tot zijn onderdanen hem bewogen had om alles, wat hemzelf toebehoorde af te staan, nu een voorwendsel van twist zocht door te vragen der burgerij behoorde. Maar dat hijzelf nochtans gereed was om te doen wat het volk begeerde. Elk riep toen dat men naar de trotse eis van die barbaar niet luisteren, maar zich ten oorlog toerusten moest. Daarop deed Achab de gezanten bij zich komen, en zei tot hen, dat zij hun meester houden zeggen, dat zijn liefde tot zijn onderdanen hem de voorwaarden van het eerste voorstel deed aannemen, maar niet van het tweede.
Over dit antwoord werd Benhadad zo vertoornd, dat hij die gezanten ten derden male zond om met bedreigingen te zeggen, dat hij wel zag dat Achab zich op de sterkte van zijn stad verliet, maar dat zijn soldaten elk maar een handvol aarde behoefden aan te brengen, om stormkatten op te werpen, die hoger zouden zijn dan de stadsmuren; daarmee de grootheid van zijn heer willende aantonen. Hierop antwoordde Achab, dat het geen woorden, maar daden waren, die de krijgszaken beslissen moesten. De gezanten kwamen weer bij Benhadad, terwijl hij die twee en dertig Koningen, zijn bondgenoten, op een gastmaal onthaalde; en al die vorsten besloten gezamenlijk de stad met geweld aan te grijpen, en alle middelen in het werk te stellen om ze te bemachtigen. In dit groot gevaar, waarin Achab zich met zijn volk gebracht zag, kwam een profeet hem van Godswege aanzeggen, dat hij niet moest vrezen, omdat hij al die vijanden overwinnen zou. De vorst vragende, van wien God zich bedienen wilde, om hem te verlossen, antwoordde de profeet: "Van de jongens van uw veldheren, en gij zelf zult om hun onbedrevenheid hun tot hoofd verstrekken." Achab deed hen dan bijeenkomen, en bevond hun getal tweehonderd twee en dertig te zijn. Terzelfder tijd werd hem geboodschapt dat Benhadad goede sier maakte, en zich aan brasserij overgaf; daarom beval hij deze kleine schare tegen dit grote heer uit te trekken. Benhadad, door zijn schildwachten hiervan verwittigd, zond hem enigen van de zijnen tegen, met bevel om die uitgetrokkenen, hetzij dat ze kwamen om over vrede te handelen, of om te vechten, aan handen en voeten gebonden tot hem te brengen. Ondertussen deed Achab al het krijgsvolk in de stad in het geweer komen, terwijl deze jongens Benhadads voorposten zo vinnig aangrepen, dat zij er verscheidenen van doodsloegen, en de overigen tot in hun leger vervolgden. Om dit gelukkig begin te vervolgen, deed Achab zijn krijgsbenden uittrekken, die de Syriërs zonder veel moeite versloegen, omdat zij, op zo iets niet bedacht, bijna allen dronken waren; elk smeet zijn geweer weg, om het op een lopen te zetten, en Benhadad zelf zocht zijn behoudenis in de snelheid van zijn paard. Achab en de zijnen jaagden hem lang na, doodden allen die in hun handen vielen, plunderden hun leger, en kwamen met een groten buit van goud, zilver, paarden en wagens weer te Samaria. Dezelfde

profeet zei daarna tot Achab, dat hij een heer moest verzamelen, omdat hij in het volgende jaar een anderen zware aanval zou hebben door te staan, omdat de Syriërs hem opnieuw zouden komen bevechten.

365 Benhadad, dit grote gevaar ontkomen zijnde, hield krijgsraad met zijn voornaamste bevelhebbers, om te overleggen, op welke wijze men de oorlog tegen de Israëlieten zou voortzetten. Zij waren van gevoelen, dat als men hen overwinnen wilde, men hen dan niet in het gebergte moest aangrijpen, doordien hun God daar zo machtig was, dat Hij hen daar altoos heldhaftig maakte; maar dat, zo men hen in de vlakte aantastte, zij dan overwonnen zouden worden. Voorts dat hij de Koningen, ter zijner hulp gekomen, moest terug zenden, en alleen krijgsbenden en oversten bij zich houden: en dat hij ruiterij en voetvolk moest werven tot vervanging diegenen, welke hij verloren had. Deze raad werd door Benhadad goedgekeurd, en op zijn bevel in het werk gesteld. Zodra de lente gekomen was, trok hij in het land der Israëlieten, en legerde zich in een groot veld, dicht bij de stad Afek. Achab toog hem tegen; en hoewel zijn heer veel minder in getal was, echter legerde hij er zich tegenover. De profeet kwam toen bij hem, en zei, dat God, om te tonen dat Hij niet minder machtig in de vlakte, dan in het gebergte was, tegen de verwachting der Syriërs, hem wederom de zege zou geven. De heiren bleven in elkanders gezicht, eer zij handgemeen werden, zeven dagen liggen. Op de laatsten, dat is de zevenden dag, des morgens, ving de strijd aan, en het gevecht was ongemeen hardnekkig; maar eindelijk waren de Syriërs genoodzaakt te wijken, en de Israëlieten de rug te keren, die hen met zulk een ijver najaagden, dat het getal diegenen, welke zij in de strijd of in de vlucht ombrachten, gevoegd bij hen, die door hun eigen wagens en volk gedood werden, honderdduizend mannen beliep. Zeven en twintigduizend kwamen binnen Afek, welke stad het met hen hield, zodat zij daar veilig meenden te zijn, maar zij sneuvelden onder haar instortende muren.
De Koning Benhadad met enige van zijn voornaamste bevelhebbers in een hol gevloden zijnde, verzekerden deze hem, dat de Koningen van Israël zulke goede en edelmoedige vorsten waren, dat men Achab wel bewegen kon om hem het leven te schenken, indien hij hun toeliet om uit zijn naam lijfsgenade voor hem te verzoeken. Hij veroorloofde hun zulks; en zij met zakken bekleed, en een koord om de hals, hetwelk de gewoonte der Syriërs is om hun verootmoediging te betonen, gingen naar Achab, en baden hem om het leven van hun Koning, met belofte dat hij altoos aan hem onderworpen zou zijn. Achab, die zich verblijd toonde dat Benhadad niet in de strijd gesneuveld was, zei dat zij zich verzekerd houden konden, dat hij hem als zijn broeder bejegenen zou, welke belofte hij met ede bevestigde. Op dit gegeven woord kwam Benhadad bij hem, en wierp zich voor hem neer. Achab, die toen op zijn wagen zat, bukte zich, en hem de hand toegereikt hebbende, deed hij hem bij zich komen, kuste hem, en zei dat hij zich verzekerd mocht houden, dat hem van zijnentwege geen onthaal, dan met zijn staat overeenkwam, zou wedervaren. Benhadad hem daarvoor bedankt hebbende, betuigde dat hij zulk een grote weldaad nooit vergeten, dat hij alle steden, welke zijn voorzaten van de Israëlieten veroverd hadden, zou weergeven, en dat de weg van Damascus niet minder vrij voor hen zou zijn, dan die van Samaria. Nadat dit verbond tussen die twee Koningen gemaakt, en met ede bevestigd was, zond Achab Benhadad met geschenken terug.

366 Zodra dit geschied was, beval zeker profeet, Micha genoemd, aan een Israëliet, dat hij hem een slag aan het hoofd moest geven, omdat de Heere zulks begeerde. Maar deze man kon daartoe niet besluiten; toen zei de profeet tot hem, dat hij, tot straffe, omdat hij geen geloof geslagen had aan hetgeen hem van Godswege bevolen was, door een leeuw zou verscheurd worden: hetwelk ook zo gebeurde. De profeet gaf daarop hetzelfde bevel aan een ander, die zich aan zijn makker spiegelende, hem gehoorzaamde. Toen bewond Micha zijn hoofd, en ging alzo naar Achab toe, tot wien hij zei, dat hij in ‘s Konings leger gediend had, en dat zijn

hoofdman hem een gevangene in bewaring gegeven had, met bedreiging tevens dat het zijn leven zou kosten, indien hij hem liet ontkomen; dat het ongeluk echter gewild had dat de gevangene hem ontsnapt was, en hij daardoor gevaar van zijn leven liep. Achab antwoordde dat hij niet anders verdiend had, dan het te verliezen. Thans ontblootte Micha zijn hoofd, waardoor de Koning hem terstond kende, en wel begreep dat hij zich van die list bediend had, om zijn zeggen meerder klem bij te zetten. De profeet verklaarde dan aan hem dat, nademaal hij Benhadad, die zo veel lasteringen tegen God had uitgebraakt, had laten ontvluchten, de Heere tot zijn straf toelaten zou, dat zijn heer door deze verslagen, en hijzelf in de slag gedood zou worden. Deze bedreiging van de Profeet verbitterde Achab dermate, dat hij hem deed gevangen zetten, en zich geheel bedroefd naar zijn Paleis begat.

HOOFDSTUK 9

Grote godvruchtigheid van Josafat, Koning van Juda. Zijn geluk; zijn krijgsmacht, Hij huwt zijn zoon Joram uit aan een dochter van Achab Koning van Israël, en voegt zich bij hem om Benhadad, Koning van Syrië, te beoorlogen, nlaar hij begeert eerst Het de profeten raad te plegen.

367 Wij keren nu weer tot Josafat, Koning van Juda. Hij vergrootte zijn rijk, (2 Kron. 17 en 18) en legde sterke bezettingen met alleen in al zijn steden, maar ook in die in de stam van Efraïm, welke zijn grootvader Abia de Koning Jerobeam, die over Israël regeerde, ontnomen had. Deze vorst werd steeds van God begunstigd, omdat hij, rechtvaardig en godvruchtig zijnde, Hem onophoudelijk poogde te dienen en te behagen. De naburige Koningen droegen hem zulk een eerbied toe, dat zij het zelfs door geschenken toonden; zodat men zijn ere en rijkdom zag aanwassen. In het derde jaar van zijn regering deed hij de voornaamste heren van zijn rijk en de priesters bijeenkomen, en beval hun naar alle steden te gaan, om het volk in Mozes wetten te onderwijzen, en hen uit alle vermogen tot de aanbidding en gehoorzaamheid, die zij Gode schuldig waren, te brengen. Zulk een heilig bevel had zulk een gelukkigen uitslag, dat elk om strijd zich schikte om de geboden Gods te onderhouden. De vrome vorst heerste niet alleen in de harten van zijn onderdanen, maar de naburige volken beminden en eerden hem ook, en zochten nooit de vrede met hem te verbreken. De Filistijnen betaalden hem de schuldige schattingen, en de Arabieren de zeshonderd en dertig lammeren, en evenveel geitebokjes, welke zij gehouden waren jaarlijks aan hem op te brengen. Hij versterkte de grote steden, die te voren zwak waren, en hield behalve de bezettingen een grote krijgsmacht op de been; want hij had in de stam van Juda driehonderdduizend mannen met schilden gewapend, waarvan Adna honderdduizend, en Johanan tweehonderdduizend aanvoerde, behalve nog tweehonderdduizend boogschutters uit de stam van Benjamin, van welke hij ook overste was. Een ander veldheer, Jozabad genaamd, had evenzo honderdtachtigduizend mannen, met schilden gewapend, onder zijn bevel. Nadat Josafat zijn staat alzo in veiligheid gesteld had, gaf hij zijn zoon Joram ten huwelijk aan Athalia, dochter van Achab, Koning van Israël, en ging naar Samaria om die vorst te bezoeken, welke hem niet alleen prachtig ontving, maar ook al zijn krijgsvolk, dat hij met zich gebracht had, wel onthaalde, en hem vervolgens verzocht zijn wapenen bij de zijnen te voegen, om de Koning van Syrië te beoorlogen, en de stad Ramoth in Gilead, die de vader van deze Koning zijn vader Omri ontnomen had, te herwinnen. (2 Kron. 22) Josafat bewilligde in zijn verzoek, en deed tot die einde van Jeruzalem een heer; zo sterk als dat van Achab, te Samaria komen. Deze twee Koningen, elk afzonderlijk op een troon buiten de stadspoorten gezeten zijnde, hielden daar wapenschouwing over hun benden, en deden soldij aan hen betalen. Josafat begeerde daarna ernstig dat men profeten, zo er enigen waren, zou doen komen, en met hen omtrent de oorlog raadplegen, om te weten of zij het geraden vonden, die aan te gaan, doordien Achab; drie jaren te voren Benhadad Koning van Syrië in vrijheid gesteld hebbende, sedert altoos in vrede met hem geleefd had.

HOOFDSTUK 10

De valse profeten van Achab, en voornamelijk Zedekia verzekeren hem dat hij de koning van Syrië overwinnen zal; maar de profeet Mircha voorzegt hem het tegendeel. De Slag wordt geleverd. en Achab sneuvelt. Ahazia, zijn zoon, volgt hem in de regering op.

368 Hierop ontbood Achab zijn valse profeten, ten Hij getale van vierhonderd, om van hen te weten of God hem de overwinning over Benhadad geven, en of hij de stad, die de oorzaak des oorlogs was, bemachtigen zou. Zij antwoordden hem, dat hij niet behoefde te schromen de krijg aan te gaan, omdat het hem zeker wel gelukken, en die Koning, even als de eerste reis, in zijn handen zou vallen. Maar de Koning Josafat oordeelde uit hun manier van spreken dat zij valse profeten waren, en vraagde Achab of er niet een profeet des Heren was, van wien zij met meerdere zekerheid zouden kunnen vernemen wat hun beschoren was. Hij antwoordde dat er één was, Micha genaamd; maar dat hij hem haatte en in de gevangenis had doen zetten, omdat hij hem nooit dan kwaad profeteerde, en hem ook voorzegd had, dat hij door de Koning van Syrië overwonnen en gedood zou worden. Josafat verzocht echter dat men hem deed komen; dus liet hij hem halen door een kamerling, die hem onderweg vertelde, wat de andere profeten voorzegd hadden. Micha zei daarop tot hem, dat het niet geoorloofd was voor God te liegen, en dat hij derhalve tot de Koning zeggen zou, hetgeen de Heere hem ingaf. Toen hij gekomen was, en men hem bevolen had de waarheid te verklaren, zei hij, dat God hem de Israëlieten getoond had, die hier en daar als schapen zonder herder vluchtende door de Syriërs vervolgd werden; en dat dit betekende dat zij het allen zouden ontkomen, en dat de Koning alleen in de slag sneuvelen zou. Toen zei Achab tot Josafat: "Heb ik het u niet gezegd, dat die man mijn vijand is?"

Micha verzekerde hem echter dat hij niet gesproken had, dan hetgeen God hem had te verstaan gegeven, en dat die valse profeten hem bedrogen, door hem die oorlog aan te raden, en hoop te geven dat hij de zege behalen zou, daar nochtans, indien hij zich daarin wikkelde, zijn verderf onvermijdelijk zou wezen. Deze woorden maakten Achab eerst bekommerd. Maar Zedekia, één dier valse profeten, trad te voorschijn, en zei tot hem dat hij aan dit zeggen van Micha geen geloof moest slaan, omdat die nooit iets waarachtigs voorspelde; dat men daarvan geen ander bewijs behoefde, dan hetgeen Elia, een groter profeet dan hij, voorzegd had, namelijk dat de honden zijn bloed te Izreël op Naboths wijnberg zouden likken, gelijk zij dat van Naboth gedaan hadden, toen deze door het volk gestenigd werd; waaruit dan bleek dat Micha’s voorzegging tegen die van Elia streed; en dat er daarom niets valser kon zijn, dan dat hij verzekerde dat de Koning binnen drie dagen gedood zou worden; maar dat men welhaast zou zien, wie van beiden, of hij, of Micha, de waarheid sprak, en met Gods Geest vervuld was "Want", voegde Zedekia daarbij,"ik zal hem in het aangezicht slaan, en laat hij dan, zo hij een waar profeet is, maken dat mijn hand verdorre, gelijk u niet onbekend is dat de profeet Jadon aan de Koning Jerobeam deed, toen deze hem wilde doen vatten." Thans sloeg hij Micha, en omdat hem niets kwaads deswege wedervoer, liet Achab alle vrees varen, en trok onbeschroomd tegen de Syriërs op. Ik acht dat God, deze kwaden vorst willende straffen, de zaak alzo bestierde, dat hij, om in zijn ongeluk te storten, meer geloof sloeg aan zijn valse profeten, dan aan een waar profeet. Zedekia nam daarna ijzeren hoornen, en zei tot Achab: "Zie, dit zal u tot een teken zijn, waardoor God u te kennen geeft, dat Syrië verdelgd zal worden." Maar Micha verzekerde hem van het tegendeel, en zei dat het welhaast gebeuren zou, dat Zedekia zich zou trachten te verschuilen, om de straf voor zijn leugen te ontvlieden. Deze woorden vertoornden Achab in dier voege, dat hij de stadvoogd Amon beval Micha in bewaring te nemen, en hem niet dan water en brood te eten te geven.

369 Daarop trokken Achab en Josafat met hun ganse krijgsmachten te velde om Ramoth in Gilead te belegeren. Benhadad, Koning van Syrië, toog hen tegen, en legerde zich niet ver van die plaats. De twee samen verbondene Koningen hadden besloten dat Achab, om Micha's profetie te verijdelen, zich maar als een eenvoudig soldaat zou kleden, en dat Josafat, zo gewapend en gekleed als Achab gewoon was, in de veldslag verschijnen zou. Maar de verandering van gewaad veranderde Achabs noodlot niet. Benhadad had aan al zijn oversten bevolen, en door hen zijn soldaten doen aanleggen, dat zij niemand dan Achab alleen zouden doden. Zij dan, menende dat Josafat Achab was, liepen allen op hem aan, en omringden hem van alle kanten. Waar nabij hem komende, bemerkten zij dat ze bedrogen waren, en weken terug. Het gevecht duurde van de morgen tot de avond, en de Syriërs hadden steeds de overhand; maar om hun Koning te gehoorzamen, brachten zij niemand om het leven, doordien het alleen op Achab gemunt was, die zij overal te vergeefs zochten. Maar een pijl, bij toeval door iemand van Benhadads knechten, Aman geheten, geschoten, trof hem, doorboorde zijn pantser, en kwetste hem in de long. De vreze, die hij had, dat zijn wonde de zijnen versaagdheid zou aanjagen, deed hem zijn wagenmenner bevelen, met hem uit de strijd te rijden; hij wilde echter niet afstijgen voor dat de zon ondergegaan zou zijn, hoewel hij zeer hevige pijn leed. Maar hij verloor zo veel bloed, dat zijn krachten hem eindelijk begaven, en hij de geest gaf. Toen de nacht gekomen was, vernamen de Syriërs zijn dood door een krijgsbode, die men hun toezond, en daarop keerden zij weer naar hun land. Het lijk van de vorst werd inmiddels naar Samaria gevoerd, om daar begraven te worden: en toen men zijn wagen, die overal met zijn bloed bemorst was, aan de fontein te Izreël afspoelde, zag men de vervulling van Elia's profetie, want de honden kwamen daar zijn bloed likken; en sedert die tijd zijn de hoeren gewoon geweest, zich bij die fontein te wassen. Ook werd Micha's profetie vervuld, omdat Achab bij Ramoth gestorven was. Uit dit voorbeeld kan men zien, dat men de woorden van de profeten des Heren in grote achting behoort te houden, en niet die der valse profeten, welke, om de mensen te behagen, niets zeggen dan hetgeen deze aangenaam is, daar het nochtans de Godspraken alleen zijn, die ons waarschuwen omtrent hetgeen, dat ons nut is te doen of te laten. Uit dit zelfde voorbeeld kunnen wij ook leren, hoe groot de kracht der besluiten is, die door God uitgesproken zijn, omdat, wat kennis wij er ook van hebben, wij de uitvoering daarvan niet kunnen afwenden. Maar de mensen vleien zich zolang met een ijdele hope, totdat zij in de rampen storten, die hun voorzegd zijn. Alzo wilde Achab degene, die hem zijn dood voorspeld had, niet geloven, maar gaf meer geloof aan degenen, die hem bedrogen, door hem het tegendeel te zeggen. Ahazia, zijn zoon, volgde hem op in de regering.

NEGENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

De profeet Jehu berispt Josafat Koning van Juda, omdat hij zijn wapenen bij die van Achab, Koning van Israël, gevoegd had. Hij erkent zijn misslag, en God vergeeft het hem. Zijn uitmuntend beleid. Wonderdadige overwinning, welke hij op de Moabieten, de Ammonieten, en Arabieren behaalt. Goddeloosheid en dood van Ahazia, Koning van Israël, gelijk de profeet Elia voorzegd had. Joram, Zijn broeder volgt hem op in de regering. Elia opgenomen. Joram door Josafat en de Koning van Idumea bijgestaan, behaalt een grote overwinning op Mesa, Koning der Moabieten. Dood van Josafat, koning van Juda.

370 Toen de Koning Josafat, nadat hij zijn wapenen bij die van Achab tegen de Koning van Syrië gevoegd had, (2 Kron. 19) weer van Samaria te Jeruzalem kwam, ging de profeet Jehu hem tegemoet, en bestrafte hem dat hij zulk een goddelozen Koning bijgestaan had zeggende dat God daarover vertoornd was, maar dat Hij hem des niet tegenstaande in het leven behouden, en Hem, ter oorzaak van zijn deugd, uit de handen van zijn vijanden gerukt had. De godvruchtige vorst, met berouw over zijn misslag vervuld, keerde zich met dankzeggingen en offeranden tot God. Daarna doorreisde hij zijn ganse rijk, om het volk in de heilige geboden des Heren te onderwijzen, en hen te vermanen dat zij Hem van ganser harte moesten dienen en aanbidden. Hij stelde overheden aan in alle steden, en beval hun uitdrukkelijk aan iedereen recht te doen, zonder zich door geschenken te laten omkopen, of enig onderscheid te maken voor adel, rijkdom en andere voordelen, indachtig zijnde dat God, die de verborgenste dingen doorgrondt, alle daden der mensen aanschouwt. Toen hij dit in alle steden der twee stammen gedaan had en weer te Jeruzalem gekomen was, stelde hij daar ook rechters aan, welke hij uit de priesters, Levieten, en voornaamste des volks verkoor, en wien hij zowel als de anderen beval, het recht ongekrenkt te handhaven. Hij beval ook dat wanneer hun uit de andere steden gewichtige zaken voorgebracht werden, zij met de uiterste zorgvuldigheid zouden toezien, om een rechtvaardig oordeel daarover te vellen; omdat het betamelijk was, dat het recht en de billijkheid gehandhaafd werden, voornamelijk in een stad, waar de Tempel Gods, en het paleis der Koningen was. Voorts stelde hij de priesters Amarja en Zebadja, die uit de stbim van Juda waren, tot Hoofden aan van die Raad.

371 Omtrent die tijd kwamen de Moabieten en Ammonieten, bovendien de Arabieren, (2 Kron. 20) die zij ter hunner hulde verzocht hadden, met een groot heer in Josafats landen trekken, en zich driehonderd stadiën van Jeruzalem legeren, dicht bij het meer Asphaltis in de landstreek van Engedi, waar de balsem en zeer schone dadelbomen groeien. Josafat met verbaasdheid horende, dat deze volken zo ver in zijn rijk gekomen waren, deed al de inwoners in de Tempel te samen komen, en bad God dat Hij hem tegen die machtige vijanden wilde bijstaan en hun stoutheid straffen, waardoor ze aangedreven waren om hem en zijn volk uit een land te drijven, waarvan de Heere zelf hun het bezit gegeven had; dat hij dit te meer van de Heere smeekte, alzo zij, die die Tempel gesticht hadden, al hun vertrouwen op zijn bijstand gesteld hadden, zonder te betwijfelen of Hij zou hun altoos gunstig zijn. De vorst bad alzo met tranen; en al het volk, mannen, vrouwen en kinderen, voegden hun gebeden daarbij. Toen kwam de profeet Jahaziël aantreden, en zei overluid, sprekende tot de Koning en al het volk, dat hun gebeden verhoord waren; dat God voor hen strijden, en hun de overwinning geven zou; dat zij des anderen daags hun vijanden tot aan een heuvel, Siz genoemd, (dat is in het Hebreeuws uitmuntendheid) gelegen tussen Jeruzalem en Engedi, moesten tegentrekken, en dat zij daar bij hen komende, hun geweer niet zouden behoeven te gebruiken, maar alleen toeschouwers zijn van de strijd, die de Heere voor hen voeren zou. Nadat de profeet alzo gesproken had, vielen de

Koning en al het volk met het aangezicht ter aarde, dankten God, en aanbaden Hem, terwijl de Levieten op hun speeltuig lofzangen ter zijner ere aanhieven.

372 De volgende dag, met het aanbreken van de dageraad, begaf de Koning Josafat zich te velde; en toen hij in de woestijn bij de stad Thekoa gekomen was, zei hij tot zijn benden, dat zij zich niet in slagorde behoefden te stellen, omdat al hun kracht bestond in een volkomen vertrouwen op de bijstand, welke God hun door zijn profeet beloofd had; maar dat zij de priesters met hun bazuinen, en de Levieten, met hun zangers vergezeld, slechts vooruit behoefden te laten gaan, om God voor de reeds verkregen overwinning en de zege op de vijanden behaald, te danken. Dit bevel des Konings werd met eerbied door het ganse heer ontvangen en stipt nagekomen. Aanstonds sloeg God de Ammonieten en andere volken, die zich bij hen gevoegd hadden, met zulk een schrik en vervaardheid, dat zij elkander voor vijanden aanziende, door woede vervoerd, de één de ander doodsloegen, met zulk een verbittering en toorn, dat er van dat overgroot getal niet één in het leven bleef, en het dal, waar dit gevecht voorviel, geheel met doden bedekt was. Josafat, vervuld van blijdschap, dankte de Heere voor deze wonderdadige zege, waarbij degenen, die er de eer en het voordeel van wegdroegen, niets gedaan, noch ook enig gevaar deswege uitgestaan hadden; hij gaf zijn krijgsvolk daarna verlof om het leger der vijanden te plunderen, en de doden uit te schudden, tot hetwelk drie gehele dagen nauwelijks genoeg waren, zo groot was het getal der verslagenen, en zulk een menigte van buit werd er gevonden. De vierden dag verzamelde al het volk zich in zeker dal, om Gods lof en de wonderen van zijn kracht uit te spreken; waarom men die plaats sedert het dal des lofs genoemd heeft. Nadat deze roemruchte vorst met zijn heer weer naar Jeruzalem gekeerd was, bracht hij enige dagen door met offeranden te doen, en openbare gastmalen te geven, tot erkentenis der weldaden, welke God aan hem en zijn ganse rijk bewezen had, door voor hen te strijden, en hun vijanden door zijn almacht te verdelgen. omdat het gerucht dezer bovennatuurlijke overwinning zich onder de andere volken verspreid had, konden deze niet betwijfelen of die vorst werd bijzonder van God begunstigd, en zij kregen zulk een groten dunk van zijn gerechtigheid en heiligheid, dat die gedurende het overige gedeelte zijns levens niet uit hun gemoed gewist werd.

373 Naardien hij met Ahazia, Koning van Israël, vriendschap onderhield, rustten zij te samen een vloot uit, om op Pontus en Thracië te handelen; maar die schepen leden schipbreuk, omdat zij al te groot waren en niet goed bestuurd konden worden, waardoor die toeleg in het riet liep.

374 Wij komen nu tot Ahazia. (2 Kon. 1) Hij hield zijn verblijf te Samaria, was niet beter dan zijn vader en grootvader, en toonde zich een groot navolger te zijn van Jerobeams goddeloosheid, die allereerst het volk van de aanbidding Gods afwendde. In het tweede jaar der regering dezes jongen Konings weigerden de Moabieten hem de schatting te betalen, die zij aan Achab, zijn vader, betaald hadden. Eens gebeurde het dat hij van de galerij zijns paleis afklimmende, van boven neerviel, en omdat hij zich geweldig bezeerd had, zond hij naar Ekron om de *god der Vliegen*, want zo was de naam van die afgod, te vragen, of hij van die val weer opkomen en genezen zou. Hierop beval God de profeet Elia de boden, die de Koning heengezonden had, tegemoet te gaan, en hun te vragen of het volk Israëls dan geen eigen God had, dat de vorst hen alzo naar een vreemden God zond om raad te vragen. Nadat Elia dit gezegd had, beval hij hen hun meester te zeggen, Zat hij aan zijn wonden zou sterven. Alzo keerden zij weer terug. Ahazia verwonderd dat hij hen zo spoedig zag wederkomen, vraagde naar de oorzaak daarvan; en zij antwoordden dat ze een man ontmoet hadden, die hun verboden had verder te gaan, en meteen belast hem van Godswege te zeggen, dat zijn ziekte steeds zou toenemen. Toen de Koning hun hierop vraagde, hoe die man er uitzag, en hoedanig een persoon hij was, zeiden zij dat hij geheel met haar bedekt, en met een lederen gordel

omgord was. Hieruit begreep de vorst dat het Elia was, en zond een hoofdman met vijftig soldaten om hem te halen. Deze bevelhebber vond hem op de top van de berg gezeten, en zei tot hem dat hij moest afkomen, om mede naar de Koning te gaan, en dat, indien hij het niet gewillig deed, hij er hem met geweld zou heenbrengen. Elia antwoordde dat hij hem metterdaad zou doen zien, dat hij een waarachtig profeet was; daarop bad hij God dat er vuur van de hemel mocht nederdalen, om die hoofdman met zijn soldaten te verbranden; terstond zag men een vlammende wervelwind in de lucht verschijnen, die hen allen tot as verteerde. De tijding hiervan de Koning aangediend zijnde, zond hij een anderen hoofdman met een gelijk getal soldaten, die de profeet evenzo dreigde met geweld te halen, zo hij niet goedschiks afkwam. Elia herhaalde zijn gebed, en het vuur des hemels verteerde die hoofdman en degenen, die hem vergezelden, gelijk het de eersten gedaan had. De Koning zond toen ten derden male een hoofdman met vijftig andere soldaten; maar deze wijzer zijnde, groette de profeet, toen hij tot hem genaderd was, zeer beleefdelijk, en zei tot hem: "U is buiten twijfel niet onbekend dat het tegen mijn wil is, en dat het alleen geschiedt om het bevel des Konings te gehoorzamen, dat ik tot u kom, gelijk de anderen gedaan hebben; derhalve bid ik u mededogen met ons te hebben, en vrijwillig af te komen om naar de Koning te gaan." Elia, door het eerbiedig gedrag van deze hoofdman bewogen, kwam af, en volgde hem. Toen hij bij de Koning gekomen was, gaf God hem in wat hij zeggen zou; zodat hij die vorst op deze wijze aansprak: "Aldus zegt de Heere: Nademaal gij Mij niet voor uw God hebt willen erkennen, en met geloofd hebt dat Ik machtig was om u de uitslag uwer kwaal te voorzeggen, maar naar de God van Ekron gezonden hebt om raad te vragen, zo verklaar Ik u dat gij sterven zult."

375 Een korten tijd daarna werd die voorzegging vervuld; en omdat Ahazia geen kinderen had, volgde Joram, zijn broeder, hem op in de regering. Deze regeerde twaalf jaren, wandelde zijns vaders goddeloosheid na, en verliet, even als deze, de God van zijn voorvaderen, om de vreemde goden te aanbidden, hoewel hij anders zich niet onbekwaam gedroeg. Onder zijn regering was het dat Elia uit het gezicht der mensen verdween, zonder dat men ooit heeft kunnen weten, wat van hem geworden is. Hij had Elisa, gelijk gezegd is, tot zijn leerling aangenomen. Men ziet uit de Heilige Schrift dat hij en Enoch, die voor de zondvloed leefde, van de mensen weggenomen zijn; maar men heeft nooit enige kennis van hun dood gehad.

376 Nadat Joram alzo aan de kroon van Israël gekomen was, (2 Kon. 3) besloot hij Mesa, Koning der Moabieten, de oorlog aan te doen, omdat hij de schatting van tweehonderdduizend schapen met hun vachten, welke hij aan zijn vader Achab placht te betalen, nu aan hem weigerde op te brengen. Hij dan, zijn eigen macht bijeenverzameld hebbende, deed aan Josafat, Koning van Juda, verzoeken, of hij hem in die zaak wilde bijstaan, gelijk hij weleer Achab, zijn vader, bijgestaan had. Hierop antwoordde Josafat dat hij hem niet alleen bijstaan wilde, maar dat hij de Koning van Iduméa, die van hem afhankelijk was, met zich zou brengen: over welk bericht Joram zich zo verheugde, dat hij met zijn heer naar Jeruzalem trok om er hem voor te bedanken. Josafat ontving hem zeer statelijk; en die twee vorsten, nevens de Koning van Iduméa, besloten in het land der vijanden te trekken door de woestijn van Iduméa, van welke kant de Moabieten geenszins enigen aanval verwachtende waren. Deze drie Koningen togen dan gezamenlijk heen, en nadat zij zeven dagen voortgetrokken, en door gebrek aan goede wegwijzers verdoold waren, bevonden zij zich uit gebrek aan water in zulk een nood, dat mensen en paarden van dorst stierven. omdat Joram van een ongeduldige aard was, vraagde hij de Heere al morrende, wat kwaad hij Hem gedaan had, dat dus drie Koningen zonder vechten in de handen hunner vijanden moesten vervallen. Josafat daarentegen, die een godvruchtig vorst was, troostte hem, en liet vernemen of er in het heer niet een profeet Gods was, met wien zij in deze uitersten nood konden raadplegen. Een van Jorams knechten zei dat hij Elisa, zoon van Safat, die een leerling van Elia was, gezien had. Terstond gingen de drie

Koningen op Josafats aanraden hem in zijn hut, die buiten het leger was, bezoeken, en zij baden hem, bij monde van Joram, dat hij hun zeggen wilde, hoedanig de uitslag van die oorlog zou zijn. Elisa gaf die vorst tot antwoord, dat deze hem maar met vrede zou laten, en liever de profeten van zijn vader en zijn moeder daarover om raad vragen. Maar Joram bleef aanhouden en bad hem te willen spreken, omdat hun aller leven daaraan hing. Hierop riep Eliza God aan tot getuige, en verklaarde met ede, dat hij hem niet geantwoord zou hebben, indien het niet geweest ware om de wil van Josafat, die een rechtvaardig en godvrezend vorst was. Hij zei dan dat men een speelman moest ontbieden; en zodra die begon te spelen, zei de profeet, met Gods geest vervuld, tot de drie Koningen, dat zij groeven in de beek moesten doen graven, en dat ze dan zien zouden dat die groeven, zonder dat zich enige wind aan de lucht bewoog, of dat er van de hemel één druppel water viel, vol zouden worden, en hun en het ganse heir water verschaffen om hun dorst te lessen."Maar," vervolgde de profeet,"dat zal de enige gunst niet zijn, welke gijlieden van God verwerven zult: gij zult door zijn bijstand over uw vijanden zegepralen; gij zult hun schoonste en sterkste steden innemen, hun land plunderen, hun bomen afhouwen, hun fonteinen toestoppen, en hun beken elders heen leiden."
Nadat de profeet alzo gesproken had, zag men ‘s anderen daags voor zonsopgang de beek vol water, hetwelk van Iduméa, drie dagreizen vandaar, waar God regen had doen vallen, gekomen was; en alzo kreeg dit grote heer water in overvloed. De Koning der Moabieten, vernomen hebbende dat de drie Koningen dwars door de woestijn tegen hem optrokken, verzamelde al zijn krijgsmacht op de grenzen van zijn rijk, om hen tegen te trekken, en hun alzo de intocht te beletten. Toen hij tot aan de beek gekomen was, vertoonde het water, door de weerschijn van de stralen der opgaande zon, zich roodachtig; weshalve deze vorst en de zijnen meenden dat het bloed was, en zichzelf daarom wijs maakten, dat dit dus als een stroom kwam aanvloeien, doordien hun vijanden, van dorst versmachtende, elkaar hadden omgebracht. Met deze valse mening ingenomen, verzochten de Moabieten verlof van hun Koning, om het leger te plunderen: en zulks verworven hebben des togen zij onbedacht en zonder orde als naar een buit, die zij meenden zeker in bezit te hebben. Maar zij vonden zich welhaast van alle kanten door hun vijanden omringd, die een gedeelte van hen doodsloegen, en de overigen op de vlucht dreven. Thans vielen de drie Koningen in hun land, verwoestten veel steden, bedierven de vruchtbaarste akkers, die vol stenen uit de beken werpende, hieuwen de beste bomen omver, verstopten de fonteinen, vernielden alles, en belegerden de Koning zelf in de plaats, waarnaar hij gevlucht was. De vorst, zich in gevaar ziende van daar overweldigd te worden, besloot een uitval te doen om zich te redden. Daarom toog hij met zevenhonderd uitgelezen mannen ter stad uit, en poogde door het leger der vijanden, ter plaatse waar hij meende, dat men minst op zijn hoede was, heen te slaan; maar dit mislukte hem, zodat hij genoodzaakt werd weer ter stad in te keren, waar hij uit wanhoop iets deed, hetwelk men niet zonder schrik verhalen kan: hij nam de Prins, zijn oudsten zoon, die zijn opvolger moest zijn, en offerde hem op de muren der stad in het gezicht der belegeraars. Dit ijselijk schouwspel vervulde de drie Koningen met zulk een grote deernis, dat zij met het oog op deze menselijke lotgevallen het beleg opbraken, en ieder weer naar zijn land keerde. Josafat overleed niet lang daarna te Jeruzalem in de ouderdom van zestig jaren, waarvan hij er vijf en twintig geregeerd had. Hij werd met zodanig een statie begraven, als zulk een groot vorst en navolger van Davids deugden verdiende.

HOOFDSTUK 2

Joram, zoon van Josafat, volgt hem op in de regering. De olie ener weduwe wonderdadig door Elisa vermenigvuldige. Benhadad. Koning van Syrië, enig volk zendende om hem te vangen, verwerft Eliza van God dat dit met blindheid geslagen wordt, en brengt het te Samaria. Benhadad belegert daar Joram, Koning van Israël. Het beleg wonderdadig volgens Eliza’s voorzegging opgebroken. Benhadad vermoord door Hazaël, die zich de

regering over Syrië en Damascus aanmatigt. Schrikkelijke goddeloosheid en afgoderij van Joram, Koning van Juda. Zware straf, waarmee God hem dreigt.

377 Josafat, Koning van Juda, liet veel kinderen na, van welke Joram, de oudste, hem in de regering opvolgde, gelijk hij bevolen had. (2 Kron. 21) Hij had dezelfde naam als de broeder van zijn vrouw, Joram, Koning van Israël, Achabs zoon, die, van de oorlog tegen de Moabieten weerkerende, Eliza met zich te Samaria gebracht had. De daden van die profeet zijn zo merkwaardig, dat ik nodig acht die alhier te verhalen, zoals men ze in de Heilige Schrift aangetekend vindt.

378 De weduwe van Obadja, hofmeester van de Koning Achab, (2 Kon. 4) kwam die profeet klagen dat zij niet in staat was om het geld weer te geven, dat haar man geleend had tot onderhoud dier honderd profeten, welke hij, gelijk Eliza buiten twijfel bekend was, uit Izébels macht had gered, en voor haar vervolging behoed; en nu door haar schuldeisers zo lastig gevallen werd, dat ze haar en haar zonen tot slaven wilden hebben; en dat zij daarom in deze hoge nood tot hem gekomen was, biddende dat hij zich over haar ontfermen wilde. Eliza vraagde haar of zij dan niets had. Zij antwoordde dat haar niets anders was overgebleven dan een weinig olie in een kruik. Hierop beval hij haar van haar geburen zo veel ledige vaten, als zij krijgen kon te lenen, de deur van haar kamer dan toe te sluiten, en de olie uit haar kruik in die vaten over te gieten, die God onderwijl alle vullen zou. Zij deed gelijk haar bevolen werd, en de belofte van de profeet door de daad bekrachtigd zijnde, ging zij weer naar hem toe, om hem zulks te verhalen. Hij gelastte haar toen die olie te verkopen, een gedeelte van het geld tot betaling harer schulden, en het overige tot onderhoud van haar en haar kinderen te gebruiken. Alzo redde hij deze arme vrouw van de vervolging harer schuldeisers.

379 Ik zal nu een andere daad van die groten profeet verhalen. (2 Kon. 6) Benhadad, Koning van Syrië, enig volk in een hinderlaag gelegd hebbende, om Joram, Koning van Israël, als hij ter jacht ging, te doden, zo waarschuwde Eliza deze daarvoor, en belette alzo dat hij er heen ging. Benhadad, zijn toeleg dus mislukt ziende, werd zo toornig, dat hij degenen, welke hij zijn voornemen meegedeeld had; met de dood dreigde, omdat hij tot niemand anders daarvan gesproken hebbende, oordeelde dat zij hem verraden, en er zijn vijand kennis van gegeven hadden. Hierop zei een van hen, dat zij allen onschuldig aan die misdaad waren; maar dat men het aan Eliza, de profeet, wijten moest, die, al zijn aanslagen wetende, die aan Joram ontdekte. Benhadad dit vernemende, beval dat men uitvorsen zou in welke stad die profeet zich onthield; en verwittigd dat het te Dothan was, zond hij een groot getal van krijgslieden om hen te vangen. Zij bezetten de stad bij nacht, opdat hij het niet ontkomen mocht; de knecht van Eliza, zulks des morgens vroeg vernomen hebbende, ging al bevende naar zijn meester, om er hem kennis van te geven. De profeet, die zich op de bijstand des Hemels verliet, beval hem onbekommerd te wezen, en bad de Heere dat Hij hem moed wilde doen grijpen, door hem de grootheid zijner oneindige macht te tonen. God verhoorde zijn gebed, en toonde de dienaar een grote menigte van ruiters en wagens, tot bescherming van de profeet gewapend. Eliza bad de Heere ook de Syriërs zo te willen verblinden, dat zij hem niet zouden kennen: God hem zulks beloofd hebbende, ging hij midden onder hen, en vraagde wat zij begeerden. Zij antwoordden dat zij de Profeet Eliza zochten."Indien gij mij volgen wilt", hernam hij,"zal ik u in de stad brengen, waar hij is" en omdat hun gemoed niet minder dan hun ogen verduisterd was, volgden zij hem, en werden alzo binnen Samaria gebracht. Toen deed de Koning Joram op Eliza's aanraden hen door al zijn krijgsbenden omringen, en de poorten der stad sluiten, en de profeet bad toen God, de verblinding hunner ogen te doen verdwijnen. Hij verwierf zijn bede; en men kan lichtelijk oordelen; hoe groot hun verbaasdheid en schrik waren, dat zij zich dus in het midden hunner vijanden zagen. Joram vraagde de man Gods, of hij wilde toestaan dat men hen

allen met pijlen doorschieten zou. Maar de profeet antwoordde uitdrukkelijk van neen, zeggende, dat het onbillijk zou zijn, gevangenen te doden, welke hij niet door de krijg bekomen had, en die geen kwaad in zijn land gedaan hadden, maar wonderdadiglijk door God in zijn handen geleverd waren; dat hij integendeel hen wel behoorde te onthalen, en weer naar hun Koning te zenden. Joram volgde zijn raad; en Benhadad verwonderde zich zo over Gods macht en de genade, waarmee deze zijn profeet begunstigde, dat hij zolang Eliza leefde, geen list meer tegen de Koning van Israël gebruiken, maar hem alleen met openbare macht bestrijden wilde.
Dus toog hij met een groot heer in zijn land; en Joram zich onmachtig bevindende om hem in het veld te weerstaan, hield zich binnen Samaria opgesloten, vertrouwende op zijn sterke vestingen. Benhadad, oordelende dat hij de plaats niet wel met geweld zou kunnen bemachtigen, werd te rade haar uit te hongeren, en begon alzo het beleg. Het gebrek aan alle levensnooddruft werd welhaast zo groot, dat een ezelskop tachtig, en een maat duivendrek, welke men in plaats van zout gebruikte, vijf zilverlingen gold. Joram, ter oorzaak dezer ellende vrezende dat iemand, door wanhoop gedreven, de vijanden de stad mocht binnenlaten, ging dagelijks zelf de ronde op de muren doen, en bezichtigde al de wachten.
Toen gebeurde het dat een vrouw zich voor zijn voeten kwam werpen, en hem bad zich harer te ontfermen. Hij, menende, dat zij enige spijze van hem begeerde, antwoordde haar heel forse, dat hij geen schuur of voorraadkamer had, om haar te kunnen verzorgen. Maar de vrouw zei dat zij van hem zulks niet vergde, maar alleen begeerde dat hij zeker geschil, hetwelk zij met een van haar buurvrouwen had. beslechten wilde. Hij beval haar dan te zeggen, wat het was; hierop verhaalde zij, hoe die andere vrouw en zij, beiden op ‘t punt zijnde om van honger te sterven, en elk een zoontje hebbende, te samen overeengekomen waren die beiden op te eten, omdat er geen ander middel voor haar over was om in het leven te blijven; dat ze daarop haar zoon had gedood, en zij hem te samen opgegeten hadden; maar dat die buurvrouw nu, tegen haar belofte haar kind niet wilde slachten, maar het verscholen had. Deze woorden troffen de vorst zo aan het hart, dat hij, zijn gewaad scheurende, een luiden schreeuw gaf, en door toorn tegen de profeet Eliza vervoerd, voornam hem te doen doden, omdat hij, door zijn gebeden van God een verlossing kunnende verwerven, Hem daarom niet bidden wilde. Dus beval hij dat men hem op staande voet het hoofd zou afhouwen, en een dienaar ging terstond heen om deze last uit te voeren. De profeet, die zich stil in zijn huis hield, dit door een Goddelijke openbaring vernomen hebbende, zei tot zijn leerlingen: "De Koning, die eens moordenaars zoon is, zendt iemand om mij het hoofd af te houwen; maar houdt u bij de deur, om ze te sluiten, zodra gij hem ziet aankomen Het zal de Koning weldra berouwen dat hij zulk een bevel gegeven heeft, en hij zal zelf straks hier komen." Zij deden gelijk hun bevolen was; en Joram, getroffen door berouw over de last, die hij gegeven had, en vrezende dat men die zou uitvoeren, kwam met grote haast om zulks te beletten. Hij deed zijn beklag bij de profeet, dat die zo weinig door zijn en des volks rampen bewogen was, en zich niet verwaardigde God om verlossing uit die placht te bidden. Eliza beloofde hem toen dat er ‘s anderen daags, op dat zelfde uur, zulk een overvloed van levensmiddelen in Samaria zou zijn, dat men een maat meelbloem openlijk op de markt voor een sikkel zou verkopen, en dat twee zulke maten gerst niet meer gelden zouden. Doordat de vorst aan de voorzeggingen van de profeet niet kon twijfelen, nadat hij er zo menigmaal de waarheid van ondervonden had, veroorzaakte de hoop op dit naderende geluk hem zulk een blijdschap, dat hij er al de tegenwoordige ongelukken door vergat: en zij, die hem vergezelden, waren er niet minder over verheugd, uitgenomen een der voornaamste bevelhebbers die overste van het derde deel van zijn krijgsmacht was, en op wiens schouder Joram leunde. Deze zei tot Eliza: "O profeet, hetgeen gij de Koning belooft, is niet gelofelijk, al ware het ook dat God meel en gerst uit de Hemel deed regenen." "Twijfel er niet aan," antwoordde Eliza,"gij zult het met uw eigen ogen zien; maar gij zult er ook niet meer dan het gezicht van hebben, want het genot zal u niet mogen te beurt vallen." Dit viel uit gelijk het

voorzegd was. Het was te Samaria de gewoonte dat de melaatsen zich niet binnen de stad mochten ophouden: en om die reden hadden vier Samaritanen, die met die kwaal besmet waren, zich in een woning buiten de wallen begeven. Omdat zij nu niets hadden om van te leven, en niet hopen konden uit de stad iets te krijgen, ter oorzaak van de grote hongersnood, waartoe deze gebracht was, zodat, hetzij ze daar gingen om een aalmoes te verzoeken, of dat ze te huis bleven, zij de dood toch niet konden ontgaan, zo oordeelden zij het best zich aan de vijanden over te geven, naardien ze, wanneer die medelijden met hen hadden hun leven behouden zouden; en indien die hen ombrachten, zulk een dood hun gemakkelijker zou vallen, dan die, welke zij door de honger niet ontgaan konden.
Nadat zij dit besluit genomen hadden, gingen zij des nachts naar het leger der Syriërs. Maar omdat God deze diezelfde nacht een geraas had doen horen, als dat van paarden, wagens en een groot heer, hetwelk hen kwam bevechten, waren deze daardoor zo verschrikt geworden, dat ze hun tenten verlaten, en tot Benhadad, hun Koning, gezegd hadden, dat de Koning van Egypte en de Koningen der eilanden Joram te hulp gekomen waren, en hot gekletter hunner wapenen reeds deden horen. Omdat Benhadad hetzelfde gedruis gehoord had, sloeg hij lichtelijk geloof aan hun zeggen; en zonder dat hij of de zijnen wisten wat zij deden, namen zij met zulk een haast en wanorde de vlucht, dat ze van al hun goederen en schatten, waarvan het leger vol was, niets medenamen. De vier melaatsen, daarna in het leger komende, vonden er alles in overvloed, en hoorden niet het minste gerucht; dus traden zij voort, en gingen in een tent, waar zij niemand vindende, zoveel aten en dronken als zij wilden, en toen klederen en veel goud en zilver namen, dat zij in een veld buiten het leger begroeven. Vandaar gingen zij in een andere tent, en daarna nog in twee andere, waar zij hetzelfde deden, zonder enig mens te vinden. Zij konden toen niet langer twijfelen, of de vijanden waren gevlucht, en zij beschuldigden zichzelf, dat zij de Koning en hun medeburgers die tijding niet gebracht hadden. Zij spoedden zich dan zoveel zij konden, en riepen de schildwachten toe dat de vijanden de vlucht genomen hadden; deze boodschapten zulks aan de lijfwacht des Konings, die, zodra hij dit vernam, raad hield met zijn oversten en vrienden, en tot hen zei dat die vlucht der Syriërs bij hem verdacht was, en hij vreesde dat Benhadad, buiten hoop zijnde van de stad door hongersnood te bemachtigen, geveinsd had af te trekken, maar de belegerden, indien zij uitkwamen om het leger te plunderen, terstond van alle kanten zou omringen en in stukken houwen, om alzo de stad zonder tegenstand te kunnen innemen. Dat derhalve zijn gevoelen was, dat men niet minder op zijn hoede moest wezen dan te voren. Een van de verstandigsten onder hen prees deze raad, en zei dat hij het geraden oordeelde, twee ruiters uit te zenden, om al het land tot aan de Jordaan toe te verspieden; dat, indien zij door de vijanden gevangen werden, anderen door dat voorbeeld geleerd, op hun hoede moesten zijn, om niet in dergelijk ongeval te komen; en dat, indien zij gedood werden, hun dood daarom juist niet verhaast zou worden, omdat zij toch anders door hongersnood zouden hebben moeten sterven. De Koning keurde dit voorstel goed, en zond straks ruiters uit. Deze, wedergekomen zijnde, boodschapten dat ze niet één van de vijanden gevonden, maar de ganse weg met wapenen en granen, die weggeworpen waren, om te sneller te kunnen vluchten, bezaaid gezien hadden. Joram gaf de zijnen toen verlof om het leger der Syriërs te plunderen, en zij kregen er een zeer groten buit; want behalve al het goud, zilver, de paarden, en het vee, vonden zij er zo veel tarwe en gerst, dat het wel een droom scheen.
Aldus vergaten zij al hun geleden ongemak, en de overvloed was zodanig als Eliza voorzegd had: twee maten gerst werden voor éénen sikkel verkocht, en ééne maat meelbloem voor die zelfden prijs, zijnde een maat gelijk aan anderhalve Italiaanse mudde. De enige, die van deze gelukkige verandering geen genot had, was die bevelhebber, op wien de Koning leunde, toen hij bij Eliza kwam; want omdat de vorst hem bevolen had bij de stadspoort op te passen, dat het volk, naar buiten lopende, elkaar door de drang niet onder de voet trad, had hij het ongeluk

van zelf vertreden te worden, en stierf alzo zonder iets van de overvloed te genieten, gelijk de profeet voorzegd had, alleen omdat hij diens woorden niet geloofd had.

380 Toen Benhadad, weer te Damascus gekomen, (2 Kon. 8) vernam dat die schrik, welke zijn heer, buiten toedoen van enigen vijand, verdelgd had, van God gezonden was, baarde het hem zulk een verdriet, te zien dat God hem dus tegen was, dat hij in een zware ziekte viel. Terzelfder tijd vernomen hebbende, dat Eliza naar Damascus op weg was, beval hij zijn vertrouwdste dienaar Hazaël hem met geschenken tegemoet te gaan, en hem te vragen of hij van zijn ziekte zou opkomen. Hazaël deed veertig kamelen met de beste vruchten van het land en andere kostelijkheden beladen, en na de profeet gegroet te hebben, bood hij hem die van ‘s Koningswege aan, en vraagde uit diens naam of er hoop op herstel voor hem was. De profeet antwoordde hem dat Benhadad sterven zou, maar wilde niet dat hij zulks boodschappen zou. Deze woorden bedroefden Hazaël; de profeet daarentegen stortte tranen bij het voorzien van de placht, die zijn volk na Benhadads dood stonden te overkomen. Hazaël, dit ziende, vraagde hem naar de oorzaak van zijn droefheid; en Eliza antwoordde: "Ik ween om het kwaad, dat gij de Israëlieten zult aandoen; want gij zult de beste mannen onder hen ombrengen; hun sterkste plaatsen in de asse leggen; hun kinderen tegen de stenen verpletteren, en zelfs de zwangere vrouwen zult gij niet verschonen."
Hazaël, over deze rede versteld, vraagde hoe dat zou kunnen geschieden, en welke waarschijnlijkheid er was, dat hij ooit zulk een grote macht zou hebben. Toen verklaarde de profeet dat God hem geopenbaard had, dat hij Koning van Syrië zou worden. Hazaël, weer bij Benhadad gekomen zijnde, gaf hem hoop op beterschap; maar ‘s anderen daags smoorde hij hem met een natten doek, en maakte zich meester van de regering. Hij was overigens een dapper man, en won de genegenheid der Syriërs en die van Damascus dermate, dat zij hem nog hedendaags nevens Benhadad onder het getal hunner goden stellen, en beiden gestadige eer bewijzen, zo wegens de weldaden, die zij van hen ontvangen, als om de prachtige tempels en andere sieraden, waarmee beiden de stad Damascus in aanzien gebracht hebben. Ook roemen zij zeer op de grote oudheid van hun geslacht, zonder te bedenken dat het nog geen elfhonderd jaren is, dat hun geslacht leefde. Joram, Koning van Israël, Benhadads dood vernomen hebbende, meende, dat hij nu niets meer te vrezen had, en dat hij het overige van zijn dagen in rust en vrede zou doorbrengen.

381 Maar om weer te keren tot Joram, Koning van Juda, (2 Kon. 8 en 2 Kron. 21) die, zoals we gezegd hebben, dezelfde naam droeg als de Koning van Israël, nauwelijks was hij op de troon gezeten, of hij maakte zijn regering berucht door de moord van zijn eigen broederen, en des voornaamste van zijn rijk, welke door de Koning Josafat, zijn vader, zeer bemind was geweest. Het was hem met genoeg dat hij een navolger was der Koningen van Israël, die de eersten geweest zijn, welke de wetten onzer vaderen schonden, en alle godvruchtigheid verachtten; maar hij overtrof hen in allerlei boosheden. en leerde van zijn vrouw Athalia, Achabs dochter, een goddeloze verering aan de vreemde goden bewijzen. Alzo tergde hij God dagelijks meer en meer door zijn misdaden en goddeloosheid, en door de ontwijding der heiligste zaken van onzen godsdienst. Evenwel wilde God hem, wegens de belofte aan David gedaan, niet uitroeien. Maar de Idumeërs, die hem te voren onderworpen waren, schudden het juk af, en begonnen daarmee, door hun koning, die Josafat altoos getrouw gebleven was, te doden, waarna zij een ander in zijn plaats aanstelden. Joram, om wraak daarover te nemen, kwam bij nacht met een grote menigte van ruiterij en wagens in hun land, en verwoestte enige steden en dorpen op de grenzen, zonder dat hij verder durfde voorttrekken. Maar deze tocht, in stede van aan die volken ontzag voor hem in te boezemen, bewoog nog anderen om tegen hem op te staan; en degenen, die het land Labin bewoonden, wilden hem niet meer erkennen. De dwaasheid en uitzinnigheid van die vorst spatte zo ver uit, dat hij zijn onderdanen dwong naar

de bossen op het gebergte te gaan, om daar de valse goden te aanbidden. Eens toen hij met die razernij bezeten was, bracht men hem een brief van de profeet Elia, in welke hij met een schrikkelijke straf Gods bedreigd werd, omdat hij, in plaats van de wetten des Heren, gelijk zijn voorzaten deden, te onderhouden, de gruwelen der Koningen Israëls nagevolgd, en die van de stam van Juda benevens de inwoners van Jeruzalem gedwongen had, zoals de Israëlieten door Achab gedwongen werden, om de dienst huns Gods te verlaten en de afgoden te aanbidden; bij hetwelk hij nog de moord van zijn broederen en van zo veel brave lieden gevoegd had; maar dat hij er de verdiende straf voor lijden zou; dat zijn volk door het zwaard van zijn vijanden zou vallen; dat wrede overwinnaars zijn eigen vrouwen en kinderen niet verschonen zouden; dat hem door een langzamen buikloop zijn ingewand uit zijn lijf zou uitgaan en hij alsdan berouw zou hebben, maar al te laat, omdat dit niet zou kunnen verhinderen dat hij de adem in het midden van duizend pijnen uitblies.

HOOFDSTUK 3
Schrikkelijke dood van Joram, koning van Juda.

382 Ahazia, zijn zoon, volgt hem op in de regering. Enige tijd daarna deden de Arabieren, die dicht bij Ethiopië wonen, door een groot getal andere woeste volken bijgestaan, een inval in Jorams rijk, hetwelk zij ganselijk uitplunderden, en zijn vrouwen en kinderen doodden, uitgenomen één, Ahazia genaamd. Joram viel, volgens de voorzegging van de profeet, in die ijselijke ziekte, waarmee hij bedreigd was, zodat, zijn ingewand hem dagelijks door de stoelgang uitgaande, hij eindelijk een jammerlijken dood stierf. Het volk, in plaats van hem te beklagen, had zulk een afkeer van hem, dat het hem alle ere onwaardig achtte, en zelfs niet wilde dat hij in het graf van zijn voorouderen, maar dat hij elders, als een gering man; zou begraven worden: en zulks, zo ik meen, om deze reden, dat iemand, die door Gods toorn aan zulk een plaag gestorven was, niet beter verdiende behandeld te worden. Hij heeft veertig jaren geleefd, waarvan hij er acht regeerde, door zijn zoon Ahazia in de regering opgevolgd wordende.

HOOFDSTUK 4
Joram, Koning van Israël, belegert Ramoth, wordt gekwetst, wijkt naar Jizreël om zich te laten verbinden, en laat zijn veldheer Jehu het beleg voortzetten. De profeet Eliza gezonden om Jehu tot Koning van Israël te zalven, met bevel van God om het ganse geslacht Achabs uit te roeien. Jehu trekt op Jizreël aan, waar Joram, en Ahazia, Koning van Juda, gekomen waren.

383 Joram, Koning van Israël, hopende, dat hij na de dood des Konings van Syrië, de stad Ramoth in Gilead terug bekomen zou, belegerde die met een groot heer; en werd onder dat beleg door een pijl, door een Syriër geschoten, gekwetst; maar omdat het geen dodelijke wonde was, begaf hij zich naar de stad Jizreël, om zich daar van zijn wonden te laten genezen, ondertussen het opzicht over het beleg aan zijn veldheer, Jehu, zoon van Nimsi, aanbevelende. Deze veldoverste nam de stad stormenderhand in; en Joram besloot met het beoorlogen der Syriërs voort te varen, zodra hij van zijn kwetsuur zou genezen zijn. Terzelfder tijd beval de profeet Eliza één van zijn leerlingen de heilige olie te nemen, en er mee naar Ramoth te gaan, om daar Jehu tot Koning van Israël te zalven; en hem te verklaren dat hij zulks op Gods bevel deed; waarna hij hem enige zaken van Godswege zou gelasten, en zich dan, als iemand die vluchtte, wegmaken, opdat men niet mocht denken dat hij medeplichtig aan dat bedrijf was. De leerling vond Jehu, gelijk de profeet gezegd had, in het midden der krijgsbevelhebbers gezeten, en verzocht hebbende, om hem alleen te spreken, stond Jehu op, en bracht hem in zijn kamer. Daar goot de man hem de olie op het hoofd, en zei tot hem: "God wijdt u tot Koning over

Israël, opdat gij de misdaad, door Jezébel begaan, toen zij tegen alle recht het bloed der profeten vergoot, zou wreken; en Hij beveelt u Achabs ganse geslacht uit te roeien, gelijk dat van Jerobeam, zoon van Nebat, en dat van Baësa wegens hun goddeloosheid uitgeroeid is."
Dit gezegd hebbende, ging hij de kamer uit, en liep met grote haast weg. Jehu kwam toen weer bij de leden van zijn gezelschap, en zij hem vragende, wat die persoon toch bij hem was komen doen, omdat hij hun toegescheen had niet wel bij zijn zinnen te wezen, antwoordde hij: "Gij hebt gelijk, dus te denken; want hij heeft tot mij gesproken als een zinneloze." De nieuwsgierigheid om te weten wat het was, maakte dat zij bij hem aandrongen om het hun te zeggen; waarop hij zei: "Hij heeft mij verklaard dat het Gods wil is, mij tot uw Koning aan te stellen." Op die woorden legden zij allen hun mantels op de grond, en stapelden ze op elkaar, om er hem op te doen zitten als op een troon, en riepen hem toen onder het geschal der trompetten tot Koning uit. Terstond trok deze vorst met het ganse heir naar Jizreël, waar de Koning Joram, gelijk gezegd is, zich van zijn wonde deed genezen, en waar Ahazia, Koning van Juda, zoon van zijn zuster, gekomen was om hem te bezoeken. Jehu, om Joram te verrassen, en in zijn toeleg niet te falen, zei tot zijn krijgsvolk, dat, indien zij hem een blijk wilden geven dat ze hem van harte tot hun Koning verkoren hadden, zij dan moesten beletten dat Joram enige kennis van zijn komst kreeg.

HOOFDSTUK 5
Jehu doodt met eigen hand Joram, Koning van Israël, en Ahazia, koning van Juda.

384 Het heir van Jehu gehoorzaamde zijn bevel met blijdschap, en bezette alle wegen, die op Jizreël uit liepen, zo wel, dat het onmogelijk was de Koning Joram enig bericht van zijn aankomst te brengen en Jehu, op zijn wagen gezeten, en door zijn ruiterij gevolgd, trok naar de stad toe. Toen hij er dicht bij was, riep de torenwachter dat er een grote troep ruiters aan kwam. Daarop beval de Koning aan iemand van de zijnen te gaan zien welk volk het was. Deze ruiter, bij Jehu komende, zei tot hem, dat hij door de Koning gezonden was, om te vernemen hoe het in het heer ging. Jehu antwoordde dat hij zich daarover niet te bekommeren had, maar hem volgen moest. De wachter, ziende dat die ruiter, in plaats van terug te komen, zich bij de troep gevoegd had, deed er Joram van verwittigen, die straks een anderen zond, welke Jehu desgelijks bij zich hield. De wachter deed dit Joram boodschappen, die toen op zijn wagen klom, om nevens Ahazia, Koning van Juda, zelf te gaan zien wat er te doen was; want Jehu kwam slechts langzaam aantrekken. Hij ontmoette hem op Naboths akker, en vraagde hem, of alles in zijn leger nog wel stond. Jehu, in plaats hem te antwoorden, verweet hem dat hij zich beroemen kon de zoon ener toveres en losbandige te zijn. Deze woorden gaven Joram duidelijk te verstaan dat men zijn verderf gezworen had, zodat hij tot de Koning Ahazia zei: "Wij zijn verraden; " en terzelfder tijd wendde hij zijn wagen, om naar de stad te vluchten. Maar Jehu belette het hem door het schot met een pijl, die hem het hart doorboorde, en hem dood onder zijn wagen deed vallen. Toen werd Jehu indachtig, dat hijzelf de profeet Elia tot Achab, Jorams vader, had horen zeggen, dat hij en zijn ganse geslacht op de zelfden akker, die hij Naboth zo onrechtvaardig ontweldigd had, sneuvelen zouden, en daarom beval hij Bidkar, overste van een derde deel van zijn benden, dat hij Jorams lichaam op dat stuk land van Naboth zou werpen: en alzo werd die voorzegging vervuld. De vreze, die Ahazia had van eveneens als Joram behandeld te worden, deed ook hem zijn wagen wenden, om een anderen weg in te slaan. Maar Jehu jaagde hem na tot aan een kleinen heuvel, waar hij hem met een pijl kwetste; Ahazia, zich gekwetst gevoelende, klom van zijn wagen, steeg te paard, en vluchtte met lossen toom naar de stad Megiddo, waar hij niet lang waarna aan die wonde stierf. Men bracht zijn lijk te Jeruzalem, daar het begraven werd, nadat hij maar een jaar geregeerd, en reeds getoond had, dat hij nog erger was dan zijn vader.

HOOFDSTUK 6

Jehu, Koning van Israël, doet Izébel, de zeventig zonen Achabs, al de magen van die vorst, twee en veertig bloedvrienden van Ahazia, Koning van Juda, en voorts al de priesters van Baäl, voor wien Achab een tempel had doen bouwen, ombrengen.

385 Toen Jehu zijn intrede te Jizreël deed, klom de Koningin Izébel, die zich prachtig opgetooid had, op een toren, om hem te zien aankomen, en zei, toen zij hem zag naderen: "O wat een getrouw dienaar, die zijn heer vermoord heeft!" Op die woorden sloeg Jehu zijn ogen op, vraagde haar wie zij was, en beval dat ze zou afkomen; maar zij zulks weigerende, gebood hij de kamerlingen, die bij haar stonden, dat zij haar van boven neer zouden werpen. Zij gehoorzaamden hem; en de rampzalige vorstin werd onder de val zo tegen de muren verpletterd, dat zij ze met haar bloed verfde, en op de grond liggende, onder de voeten der paarden, die haar overreden, de adem uitblies. Jehu, in het paleis gegaan zijnde, beval daarna dat men haar begraven zou volgens haar staat, omdat zij van koninklijke afkomst was; maar men vond niet dan de uiterste delen van haar lichaam, omdat de honden al het overige opgegeten hadden. Dit deed de nieuwen Koning denken aan de profetie van Elia, die haar zodanigen dood voorspeld had.

386 Achab had zeventig zonen nagelaten, die allen te Samaria opgevoed werden. (2 Kon. 10) Jehu, om te onderzoeken, hoe de gezindheid der Samaritanen ten zijn opzichte was, schreef aan de opzieners dier jonge Prinsen, en aan de voornaamste regeerders der stad, dat, omdat hun geen wapenen, paarden, wagens, krijgsvolk, noch sterke vestingen ontbraken, zij uit Achabs zonen één tot Koning mochten kiezen, die zij de bekwaamste oordeelden om te regeren, en zich op de doodslager van hun heer te wreken. De overheid en inwoners, zich niet in staat achtende te zijn om iemand, die twee zulke machtige Koningen gedood had, te weerstaan, antwoordden, dat zij geen anderen heer erkenden dan hem, en dat ze gereed waren, om alles te doen, wat hij hun gebieden zou. Op dit antwoord schreef hij aan de overheid, dat zo zij inderdaad dus gezind waren, zij hem dan de hoofden van al de zonen van Achab moesten toezenden. Zij, deze brief ontvangen hebbende, ontboden de opzieners dier jonge Prinsen, en belastten hun uit te voeren hetgeen Jehu bevolen had. Deze onmeedogende mensen volgden dat bevel op, legden de afgehouwen hoofden in korven, en zonden ze Jehu toe. Hij zat met enige van zijn vrienden aan de maaltijd, toen men er mee aankwam, en beval dat men ze in twee hopen aan de zijden van de poort van zijn paleis zou leggen. De volgende morgen ging hij ze bezien, en zei toen tot het volk: "Het is waar, dat ik de Koning, mijn meester, gedood heb; maar deze heb ik niet gedood." Hij wilde hun daardoor te verstaan geven, dat er niets gedaan was, dan volgens het besluit en de wil Gods, die door de profeet Elia voorspeld had, dat men Achab en zijn ganse geslacht zou uitroeien.
Hij deed daarna allen, die van Achabs maagschap nog in het leven waren, ombrengen, en begaf zich toen naar Samaria. Onderweg ontmoette hij twee en veertig bloedverwanten van Ahazia, Koning van Juda, en vraagde hun waarheen zij gingen. Zij antwoordden dat ze Joram, Koning van Israël, en Ahazia, hun Koning, die bij hem was, wilden gaan begroeten; want zij wisten niet dat hij hen beiden gedood had. Maar Jehu deed hen vatten, en allen om het leven brengen. Kort daarna kwam Jonadab, een vroom man en Zijn oude vriend, bij hem, en prees hem dat hij, door het uitroeien van Achabs ganse geslacht, Gods bevel zo getrouwelijk uitvoerde. Jehu beval hem op de wagen te komen, om met hem naar Samaria te rijden, en ooggetuige te zijn dat hij niet één van die booswichten verschonen zou; maar dat hij al de valse profeten en verleiders des volks, die het daartoe gebracht hadden, dat het de dienst Gods had verlaten, en valse godheden aanbad, door het zwaard zou doen ombrengen; naardien zulk een vromen man, als hij was, niets aangenamer kon wezen dan te zien dat de goddelozen naar verdienste gestraft werden. Jonadab gehoorzaamde hem, klom op zijn wagen, en kwam met hem te Samaria. Jehu

deed toen Achabs magen opzoeken en doden; en opdat er niet één der afgodische profeten van die vorst ontkwame, bediende hij zich van deze list: hij deed al het volk bijeenkomen, en zei tot hen, dat hij zich voorgenomen hebbende de dienst, welke men Achabs goden bewees, te verbreiden, daarin niets wilde doen dan met goedvinden hunner priesters en profeten; dat hij derhalve begeerde dat deze allen, niemand uitgezonderd; bij hem zouden komen, om een menigte van offeranden aan Baäl, hun god, op het feest te offeren; en dat degenen, die achterbleven, met de dood gestraft zouden worden. Thans stelde hij een dag voor die plechtigheid, en deed zijn bevel in al de plaatsen van zijn rijk afkondigen. Toen de priesters en profeten gekomen waren, deed hij hun allen klederen geven, en ging toen met Jonadab, zijn vriend, tot hen in de Tempel, daar nauwkeurig doende onderzoeken, of ook iemand vreemds zich onder hen gemengd had, omdat hij, zo hij zei, niet wilde dat ongewijden aan die plechtigheden deel zouden hebben. Toen nu de profeten en priesters zich gereed maakten om te offeren, beval hij aan tachtig van de trouwste mannen van zijn lijfwacht, hen allen om het leven te brengen, om alzo wraak te nemen over de langdurige verachting van de godsdienst der voorvaderen, en hij dreigde hen zelf met dan dood, indien zij iemand verschoonden. Zij kwamen deze last stipt na, en staken zelfs op zijn bevel de brand in Baals tempel, om Samaria van al de gruwelen en afgoderijen, daar gepleegd, te zuiveren. Deze Baäl was de god der Tyriërs, voor wien Achab, om Ethbaäl Koning van Tyrus en Sidon, zijn schoonvader, te behagen, een tempel te Samaria had doen bouwen, en profeten en alle andere benodigdheden bezorgd om hem eer te bewijzen. Deze afgodische dienst werd door Jehu afgeschaft, maar des niet tegenstaande liet hij de Israëlieten toe de gouden kalveren te aanbidden. En hoewel dit Gode mishaagde, niettemin beloofde Hij hem door zijn profeet, dat, omdat hij zovele goddeloosheden gestraft had, zijn nakomelingen tot in het vierde geslacht over Israël regeren zouden.

HOOFDSTUK 7

Athalia, Jorams weduwe, wil Davids ganse geslacht uitroeien. Jojada, de Hogepriester, behoedt Joas, de zoon van Ahazia, zet hem op de troon, en doet Athalia doden.

387 Athalia, dochter van Achab, Koning van Israël, en weduwe van Joram, Koning van Juda, ziende dat Jehu de Koning Joram, haar broeder, gedood had, (2 Kron. 2, 22 en 23) en dat hij haar gehele geslacht verdelgd, en zelfs Ahazia, haar zoon, koning van Juda, niet verschoond had, besloot desgelijks het gehele geslacht van David uit te roeien, opdat niemand van zijn nakomelingen de troon zou kunnen beklimmen. Zij liet niet achterwege dit uit te voeren; en daar was maar één van de zonen van Ahazia, die de dood ontkwam, hetwelk alzo toeging: Joseba, zuster van Ahazia en huisvrouw van Jojada, de Hogepriester, in het paleis gekomen zijnde, en in het midden van die moord dit kind, Joas geheten, vindende hetwelk toen nog maar een jaar oud en door zijn voedster verscholen was, nam het met zich, en voedde het buiten weten van iemand anders dan van haar man in de Tempel op, gedurende de zes jaren, die Athalia over Jeruzalem regeerde. Aan het einde van die tijd overreedde Jojada vijf hoofdlieden, dat zij met hem zonden samenspannen om Athalia de kroon te ontnemen, en die op het hoofd van Joas te zetten. Zij verbonden zich allen met ede, deze toeleg geheim te houden, en kregen een vaste hoop dat zij die ook konden uitvoeren. Thans gingen deze vijf hoofdlieden overal rond, om uit de naam des Hogepriesters aan alle priesters, Levieten, en de voornaamste der stammen te bevelen, dat zij te Jeruzalem bij hem zouden komen. Toen zij daar aangekomen waren, zei Jojada tot hen, dat, indien zij hem wilden beloven zeker geheim voor zich te houden, hij hun een zaak van groot belang voor het ganse rijk, waarin hij hun bijstand van node had, wilde bekend maken. Zij beloofden het hem met ede: daarop bracht hij tot hen de enigsten Prins, die er nog van Davids geslacht over was, en zei tot hen: "Ziet daar uw Koning, en wel de enige, die er nog is overgebleven van het stamhuis, hetwelk gijlieden weet, dat God

voorzegd heeft, dat altoos over u regeren zal. Indien gij dan mijn raad volgen wilt, zo ben ik van oordeel, dat het derde deel van ulieden, die hier zijt, deze Prins in de Tempel moet bewaren; dat het ander derde deel al de toegangen moet bezetten, en dat het overige derde deel moet wacht houden aan de poort, waardoor men in ‘s Konings paleis gaat, en dat allen, die ongewapend zijn, in de Tempel blijven, waar men niemand met geweer zal laten inkomen dan alleen de priesters." Daarna verkoos hij enige priesters en Levieten, om zich gewapend bij hun nieuwen Koning te houden, en hem tot een wacht te dienen, met bevel om allen, die er gewapend wilden indringen, dood te slaan, en alleen voor de behoudenis van die Prins zorg te dragen. Allen keurden zij deze raad goed, en schikten zich om die op te volgen. Toen opende Jojada in de Tempel het wapenhuis, hetwelk David had doen maken, deelde al het geweer, dat hij daar vond, aan de priesters en Levieten uit, en plaatste hen allen rondom de Tempel zo dicht aaneen, dat zij elkaar bij de hand konden vatten, opdat er niemand zou kunnen doordringen. Daarna werd de jonge Koning te voorschijn gebracht, gekroond, en door Jojada met de heilige olie gezalfd, terwijl al de omstanders met handgeklap en gejuich riepen: "Lang leve de Koning!"

388 Athalia, dit gerucht horende, was er niet minder over versteld dan verwonderd, zodat zij van haar lijfwacht vergezeld, ten paleis uitging naar de Tempel, waar de priesters haar lieten inkomen; maar haar lijfwacht werd door hen, die rondom de Tempel gesteld waren, buiten gehouden. Zodra deze trotse vorstin de jongen Prins op de troon gezeten zag, met de kroon op het hoofd, scheurde zij haar gewaad, en riep dat men die jongen, van wien men zich bediende om haar van het rijk te beroven, zou doden. Jojada daarentegen beval de hoofdlieden, dat zij haar aangrijpen, en naar de beek Kedron zouden leiden, om haar daar de verdiende straf te doen ondergaan, doordien het onbetamelijk zou zijn de Tempel met het bloed van zulk een verfoeilijke persoon te bezoedelen. Voorts gelastte hij, dat zo iemand op zich nam haar te beschermen, zij die maar op staande voet zouden doden. Dit bevel werd terstond uitgevoerd; en zodra zij buiten de poort van ‘s Koning muilezels gekomen was, benam men haar het leven.

389 Na deze grote verandering deed Jojada allen, die in het geweer waren, benevens al het volk, in de Tempel komen, en hen de eed van getrouwheid aan hun nieuwe Koning afleggen, met belofte om voor zijn behoudenis te waken, en aan de vergroting van zijn rijk te arbeiden. Ook deed hij Joas met ede beloven, dat hij Gode de schuldige ere bewijzen, en de wetten, door Mozes gegeven, nooit schenden zou. Thans liepen zij allen naar Baäls tempel, welke Athalia en de Koning Joram, haar gemaal, om de Koning Achab te behagen, tot schande van de almachtigen God, hadden doen bouwen; en zij vernielden hem tot de grond toe, Matthan, de priester van Baäl, dodende. Jojada beval toen, volgens de instelling van de Koning David, de bewaring van de Tempel toe aan de priesters en Levieten, gelastte hun Gode tweemaal ‘s daags, gelijk de wet meebrengt, de plechtige offeranden, bovendien het reukwerk te offeren, en koos enige Levieten om de Poorten van de Tempel te bewaren, opdat er niemand, die onrein was, inkwame. Toen de Hogepriester alles alzo beschikt had, bracht hij de jongen vorst, vergezeld van de menigte des volks, uit de Tempel naar het koninklijk paleis. Daar werd hij op de troon gezet, en het gejuich vernieuwd; en omdat er niemand was, die zich niet gelukkig achtte, te zien dat Athalia's dood hun zulk een rust bereidde, bracht de gehele stad Jeruzalem veel dagen in feesten en gastmalen door. De jonge Koning, wiens moeder Sibja was genaamd, was uit de stad Berseba gesproten, en toen nog maar zeven jaren oud. Hij was een godsdienstig onderhouder van Gods wetten, zolang, Jojada leefde, en trouwde op zijn aanraden twee vrouwen, bij welke hij zonen en dochteren verwekte.

HOOFDSTUK 8

Dood van Jehu, koning van Israël. Joahaz zijn zoon, volgt hem in de regering op. Joas, Koning van Juda, doet de Tempel van Jeruzalem herstellen, Dood van Jojada de Hogepriester. Joas vergeet God, en begeeft zich tot allerlei goddeloosheid. Hij doet Zacharia, de Hogepriester en zoon van Jojada, stenigen. Hazaël, Koning van Syrië, belegert Jeruzalem. Joas geeft hem al zijn schatten, opdat hij het beleg opbreke, en wordt door de vrienden van Zacharia gedood.

390 Hazaël, Koning van Syrië, beoorloogde Jehu, Koning van Israël, (2 Kon. 10) en verwoestte al het land. dat de stammen van Ruben, Gad, en de halve stam Manasse aan geen zijde van de Jordaan bewoonden; ook plunderde hij Gilead en Bathanea, brandde en blaakte overal, en verschoonde niemand van degenen, die in zijn handen vielen, zonder dat Jehu zich inspande om het te beletten. En deze rampzalige Koning, wiens schijnbare ijver maar geveinsdheid was geweest, betoonde zich door zijn vermetele trotsheid een verachter van Gods wet te zijn. Hij stierf nadat hij zeven en twintig jaren geregeerd had en werd te Samaria begraven. Joahaz, zijn zoon, volgde hem op in de regering.

391 Doordat het onderhouden van de Tempel ten enenmale onder de regeringen van Joram, Ahazia en Athalia was verwaarloosd, besloot Joas denzelven te vernieuwen, (2 Kon. 12 en 2 Kron. 24) en beval hij Jojada Levieten door het ganse rijk te zenden, om van ieder van zijn onderdanen een halve zilveren sikkel tot die einde te eisen. Maar omdat Jojada niet geloofde dat het volk dat geld vrijwillig geven zou, kwam hij die last niet na. Toen de Koning, in het drie en twintigste jaar van zijn regering, hem en de Levieten hierover bestrafte, en bevel gaf om voortaan toe te zien, dat de Tempel hersteld werd, zo deed hij een houten kist maken met een deksel, dat er dicht op sloot, en in hetwelk een gat was; deze kist in de Tempel bij het altaar gezet zijnde, beval hij dat elk zoveel daarin zou werpen, tot herstelling van de Tempel, als het hem goeddacht. Deze manier behaagde het volk zo wel, dat ieder om strijd goud en zilver daarin wierp; de priester benevens de schrijver, die het opzicht over de schat van de Tempel had, maakten de kist alle dagen in het bijzijn des Konings ledig; en nadat zij het geld geteld en opgeschreven hadden, brachten zij de kist weer op haar plaats. Toen men bevond dat er geld genoeg was, namen de Hogepriester en de Koning het vereiste werkvolk daartoe aan, en bezorgden de bouwstoffen, die tot vernieuwing van het gebouw nodig waren. Nadat het werk voltooid was, werd het overige goud en zilver, hetwelk nog een grote som bedroeg, tot bekers, drinkschalen en andere vaten ten behoeve van de godsdienst, gebruikt. Daar ging geen dag voorbij, dat men niet veel offeranden offerde; en men onderhield die gewoonte, zolang de Hogepriester leefde. Hij overleed eindelijk in de ouderdom van honderd en dertig jaren; en men begroef hem in de grafsteden der Koningen, zo om zijn buitengewone vroomheid, als omdat hij Davids geslacht voor uitsterven behoed, en de kroon in hetzelve bewaard had. Na zijn dood zag men welhaast dat Joas, en op zijn voorbeeld de voornaamste van zijn rijk, God vergaten, zich aan allerlei goddeloosheden overgaven, en niets dan het vertreden van de godsdienst en de gerechtigheid scheen te behartigen. God deed er hen scherp over bestraffen door zijn profeten, die hun te kennen gaven, dat de Heere op hen vertoornd was. Maar zij werden zo verhard in hun zonde dat zij, noch door dreigementen, noch door het gedenken der straffen, die hun voorvaders om dergelijke misdaden geleden hadden, weer tot hun plicht konden gebracht worden. Ja hun verwoedheid liep zo hoog, dat Joas, de grote weldaden, waardoor hij aan Jojada verbonden was vergetende, diens zoon Zacharia, die hem in het Hogepriesterambt was opgevolgd, deed stenigen, omdat deze door ingeving van Gods Geest hem in tegenwoordigheid des volks vermaand had, om in het toekomende gerechtigheid te oefenen, en hem met zware straf gedreigd had, indien hij in zijn zonden voortging. De profeet

riep al stervende God tot getuige, dat deze vorst, tot beloning voor de heilzamen raad, die hij hem gegeven, en voor de diensten, welke zijn vader hem gedaan had, nu zo onrechtvaardig en wreed was, dat hij hem op die wijze deed sterven.

392 Maar God vertraagde niet lang met het straffen van zulk een zware misdaad. Hazaël, Koning van Syrië, kwam met een groot heer in Joas rijk, plunderde en verdelgde de stad Gath, en belegerde Jeruzalem. Joas werd hierdoor zo van schrik bevangen, dat hij al de schatten, die in de Tempel waren, alsmede die van de Koningen zijn voorzaten, en alle geschenken, welke het volk Gode geofferd had, hem toezond, en daardoor aan de gierigheid van die vorst zo voldeed, dat deze het beleg opbraken wegtrok. Maar Joas ontvlood daarom zijn verdiende straf niet; want hij viel in een gevaarlijke ziekte; en de vrienden van Zacharia benamen hem in zijn bed het leven, om de dood van hun vriend, en de zoon eens mans, die bij hen in zo groot een ere was geweest, te wreken. Deze goddeloze vorst was toen nog maar zeven en veertig jaren oud. Men begroef hem te Jeruzalem, maar niet in het graf der Koningen, omdat men hem die ere onwaardig oordeelde.

HOOFDSTUK 9

Amazia volgt Joas, zijn vader, op in de regering van Juda. Joahas, Koning van Israël, zich bijna ten ondergang gebracht ziende door Hazaël, Koning van Syrië, neemt zijn toevlucht tot God, en wordt van de Heere bijgestaan. Joas, zijn zoon, volgt hem op in de regering. De dood van de profeet Eliza, die hem voorzegt dat hij de Syriërs overwinnen zal. Het lijk van die profeet maakt een dode weer levend. Dood van Hazaël, Koning van Syrië. Benhadad, zijn zoon, volgt hem op in de regering.

393 Amazia volgde Joas, zijn vader, op in de regering van Juda, (2 Kon. 14). En (2 Kron. 25) Joahas was Jehu, zijn vader, in de regering van Israël opgevolgd in het een en twintigste jaar der regering van Joas, en regeerde zeventien jaren. Joahas was niet alleen zijn vader gelijk, maar zelfs de eersten Koningen van Israël, die God zo openbaar veracht hadden; en hoewel hij een grote krijgsmacht had, echter nam Hazaël, Koning van Syrië, zo veel sterke plaatsen van hem, en versloeg zulk een menigte van zijn volk, dat hij niet meer dan tienduizend mannen te voet, en vijfhonderd te paard overhield. Zo grote rampen troffen de Israëlieten volgens hetgeen de profeet Eliza aan Hazaël voorzegd had, toen hij hem verzekerde dat hij, na het ombrengen van de Koning Benhadad, over Syrië en Damascus zou regeren. Joahas, zich in deze nood bevindende, nam zijn toevlucht tot God, en bad dat Hij hem wilde beschermen, en niet toelaten, dat hij onder de macht van Hazaël kwam. De Opperheer van het heelal toonde toen dat Hij zijn gunsten niet alleen over de rechtvaardigen uitstort, maar ook over hen, die berouw over hun misdaden hebben: en dat in plaats van hen ganselijk te verdelgen, gelijk Hij doen kon, Hij zich vergenoegt met hen te straffen; want Hij verhoorde die vorst, gaf hem weer vrede in zijn rijk, en deed hem zijn eerste geluk wederkrijgen.

394 Na de dood van Joahas volgde Joas, zijn zoon, hem op in het rijk van Israël in het zeven en dertigste jaar der regering van Joas, (1 Kon. 13) Koning van Juda; (want die twee Koningen voerden beiden dezelfde naam,) en regeerde zestien jaren. Hij geleek zijn vader Joahas niet, maar was een vroom man; en omdat de profeet Eliza toen al zeer oud, en daarbij heel ziek geworden was, ging hij hem bezoeken; ziende dat deze op zijn uiterste lag, begon hij te wenen en te jammeren, hem zijn vader, zijn steun, en zijn enigste toeverlaat noemende. Hij zei tot hem, dat zolang Eliza geleefd had, hij zijn toevlucht nooit tot de wapenen had behoeven te nemen om zijn vijanden te overwinnen, doordien hij hen altoos zonder vechten, door de bijstand van diens voorzeggingen en gebeden, overweldigd had. Maar dat, nu deze uit de wereld scheidde, hij hem ongewapend en weerloos liet, bloot staande aan de woede der Syriërs

en andere volken, die zijn vijanden waren, en dat hij het derhalve beter voor zich zou achten met hem te sterven, dan, van zijn hulp verstoken, langer te leven. De profeet werd zo ontroerd en bewogen door deze klachten, dat hij de Koning troostte, en gelastte dat men hem een boog met pijlen zou brengen. Dit geschied zijnde, beval hij de vorst de boog te spannen en er mee te schieten. Joas deed zo, maar schoot maar drie pijlen: daarop zei de profeet: "Indien gij er meer geschoten had, gij zou geheel Syrië hebben kunnen verdelgen; maar omdat gij u vergenoegd hebt met maar drie pijlen te schieten, zult gij de Syriërs maar driemaal overwinnen, en de landen, welke zij uw voorzaten ontnomen hebben, weer veroveren."
Kort nadat de profeet deze woorden gesproken had, overleed hij. Hij was een man van uitmuntende deugd, die op een zeer zichtbare wijze van God bijgestaan werd. Men heeft zeer buitengewone blijken van zijn profetische geest gezien, waarom zijn gedachtenis tegenwoordig nog in grote ere onder de Hebreeën gehouden wordt. Men maakte hem ook een treffelijke grafstede, gelijk iemand, die met zo grote genade van God begunstigd was, verdiende. Het gebeurde eens dat rovers, een man vermoord hadden, en hem in dat graf wierpen; maar zodra had dit dode lichaam dat van de profeet niet aangeroerd, of het werd weer levend. Dit hadden wij van de profeet Eliza te zeggen, omtrent hetgeen hij bij zijn leven voorzegd, en na zijn dood door Goddelijke kracht verricht heeft.

395 Hazaël, Koning van Syrië, gestorven zijnde, werd door Benhadad, zijn zoon, in de regering opgevolgd; Joas, Koning van Israël, sloeg hem in drie veldslagen, en herwon alzo van hem de landen, welke zijn vader Hazaël de Israëlieten ontnomen had, gelijk door de profeet Eliza voorzegd was. Joas eindelijk ook overleden zijnde, werd te Samaria begraven, en door zijn zoon Jerobeam in het rijk Israëls opgevolgd.

HOOFDSTUK 10

Amazia, Koning van Juda, door God bijgestaan, verslaat de Amalekieten, de Idumeërs, en de Gabalitanen. Hij vergeet God, en offert de afgoden, tot straf voor welke zonde hij overwonnen en gevangen genomen wordt door Joas, Koning van Israël, aan wien hij gedwongen wordt Jeruzalem over te geven. Hij wordt door de zijnen vermoord, en door zijn zoon Uzzia in de regering opgevolgd.

396 In het tweede jaar der regering van Joas, Koning van Israël, volgde Amazia, Koning van Juda, wiens moeder, Joaddan geheten, van Jeruzalem was, zijn vader op in de regering. Hoewel hij nog jong was, echter beminde hij de gerechtigheid. Hij begon zijn regering met wraak te oefenen over de dood zijns vaders; hij verschoonde niemand diegenen, die, voorgevende zijn vrienden te zijn, hem zo wredelijk vermoord hadden; maar hun kinderen deed hij geen leed, omdat de wet verbiedt de kinderen om de zonden hunner vaderen te straffen. Hij besloot de Amalekieten, bovendien de Idumeërs, en Gabalitanen de oorlog aan te doen; ten die einde bracht hij uit de stammen van Juda en Benjamin omtrent driehonderdduizend mannen op de been, allen in de bloei huns levens, en die ongeveer twintig jaren oud waren. Hij stelde bevelhebbers over hen aan, en zond honderd talenten zilver aan Joas, Koning van Israël, om met honderdduizend mannen door hem bijgestaan te worden. Toen hij gereed was, om met dit grote heer te velde te trekken, beval een profeet hem van Godswege, die Israëlieten terug te zenden omdat zij goddelozen waren, en hij zeker overwonnen zou worden, indien hij zich van hen bediende, terwijl hij, op Gods bijstand steunende, door zijn krijgsmacht alleen zijn vijanden zou overwinnen. Dit speet hem, omdat hij reeds geld tot soldij der hulpbenden gegeven had; maar de profeet vermaande hem tot gehoorzamen aan het bevel Gods, die hem dat verlies met woeker kon vergoeden. Hij zond dan die honderdduizend mannen terug, zonder het gegeven geld weer te eisen; thans trok hij zijn vijanden tegen, overwon hen in een hevig gevecht, versloeg tienduizend van hen, en nam er

een gelijk getal gevangen, welke hij op de plaats genoemd de grote rots liet brengen, dicht bij Arabië, waar hij hen allen van boven neer deed werpen. Hij kreeg ook een groten en kostelijken buit: maar de Israëlieten, welke hij terug gezonden had, daarover gebelgd zijnde, stroopten in zijn land tot aan Bethhoron, voerden veel vee weg, en doodden drieduizend ingezetenen. Amazia, opgeblazen door de voorspoed van zijn wapenen, vergat dat hij die aan God verschuldigd was, en door een schandelijke ondankbaarheid, in stede van Hem de ere te geven, verliet hij zijn dienst, om de valse godheden der Amalekieten te aanbidden. De profeet kwam daarop bij hem, en zei, dat hij ten hoogste verwonderd was te zien dat hij als goden zodanigen eerde, die hun aanbidders tegen hem niet hadden kunnen beschermen, noch beletten dat hij zo velen van hen doodde, zo veel anderen gevangen nam, en zelfs die afgoden nevens anderen buit naar Jeruzalem kon brengen.
Deze woorden maakten Amazia zo toornig, dat hij de profeet dreigde te doden, indien hij meer op die wijze waagde te spreken. Deze antwoordde dan, dat hij zich stil zou houden, maar dat God echter niet nalaten zou, hem naar verdienste te straffen. Nademaal de hoogmoed van Amazia steeds groter werd, en hij er behagen in had de Heere te beledigen, in plaats van te erkennen dat al zijn geluk van Hem kwam, en er Hem voor te danken, schreef hij enigen tijd daarna aan Joas, Koning van Israël, dat deze hem met al zijn volk moest gehoorzamen, gelijk de tien stammen Israëls weleer zijn voorvaderen David en Salomo gehoorzaamd hadden; en dat, indien hij niet gezind ware zulks vrijwillig te doen, hij zich dan ten oorlog toerusten moest, naardien hij besloten was, dat geschil door de wapenen te beslechten. Joas antwoordde daarop in dezer voege: "De Koning Joas aan de Koning Amazia. Daar was eens op de berg Libanon een grote cypresseboom, en een distel; de distel verzocht van de cipres zijn dochter voor zijn zoon ten huwelijk; maar terwijl hij dit verzoek liet doen, kwam er een wild beest, dat hem vertrad en verpletterde. Spiegel u aan dit voorbeeld, om niets boven uw macht te ondernemen; en wees door uw overwinning, op de Amalekieten behaald, niet zo opgeblazen, dat gij u in gevaar zou stellen van uw ganse rijk te verliezen." Amazia ten hoogste over deze brief verstoord, rustte zich ten oorlog toe; buiten twijfel dreef God hem daartoe aan, om zijn rechtvaardige straf aan hem uit te oefenen. Toen de heiren elkaar en genaderd waren, en zich in slagorde gesteld hadden, werd dat van Amazia schielijk door zodanigen schrik van de Hemel geslagen, dat het de vlucht nam, eer men zelfs handgemeen werd, Amazia ter genade van zijn vijanden latende. Joas, hem in zijn macht hebbende, zei dat er geen middel voor hem was om de dood te ontgaan, dan door de poorten van Jeruzalem voor hem en zijn heer open te stellen. De begeerte, die de vorst had om zijn leven te behouden, deed hem de inwoners overhalen dat zij deze voorwaarde aannamen. Joas dan, een bres van vierhonderd ellebogen wijd in de stadsmuur hebbende doen breken, reed zegepralende op zijn wagen, gevolgd van zijn ganse heer, in deze hoofdstad van het rijk, Amazia gevangen met zich leidende. Hij nam al de schatten, die in de Tempel waren, en al het goud en zilver, dat hij in het paleis der Koningen vond, stelde Amazia in vrijheid, en keerde weer naar Samaria. Dit viel voor in het veertiende jaar der regering van Amazia. Enige jaren daarna, toen deze ongelukkige vorst zag dat zijn vrienden zelfs hem belaagden, vluchtte hij naar de stad Lachis; maar dat kon hem niet behoeden; want daar benamen zijn belagers hem het leven, en brachten zijn lichaam te Jeruzalem, waar hij met zodanig een lijkstaatsie, als voor Koningen gebruikelijk is, begraven werd. Alzo eindigde hij jammerlijk zijn dagen in het negen en twintigste Jaar van zijn regering, en het vier en vijftigste zijns levens, tot straffe, dat hij God veracht, en de waren godsdienst verlaten had, om de afgoden te aanbidden. Uzia, zijn zoon, volgde hem op in de regering.

HOOFDSTUK 11

De profeet Jona voorzegt Jerobeam, koning van Israël, dat hij de Syriërs overwinnen zal. Geschiedenis van die profeet, door God naar Ninevé gezonden om de ondergang van het rijk van Assyrië te voorzeggen. Jerobeams dood. Zacharia, zijn zoon, volgt hem in de

regering op. Treffelijke hoedanigheden van Uzzia, Koning van Juda. Hij verovert veel plaatsen, en versterkt Jeruzalem. Maar zijn voorspoed doet hem God vergeten waarom de Heere Hem schrikkelijk straft. Jotham, zijn zoon, volgt hem op in de regering. Sallum vermoordt Zacharia, Koning van Israël, en matigt zich de kroon aan. Menahem doodt Sallum, en regeert tien jaren. Pekahia, zijn zoon, volgt hem op. Pekah vermoordt hem en regeert in zijn plaats. Tiglat-Pilezar, koning van Assyrië, voert een zware oorlog tegen hem. Deugden van Jotham, Koning van Juda. De profeet Nahum voorzegt de verdelging van het rijk van Assyrië.

398 In het vijftiende jaar der regering van Amazia, Koning van Juda, was Jerobeam, (2 Kon. 14) zijn vader Joas in het rijk van Israël opgevolgd, en gedurende veertig jaren, welke hij regeerde, hield hij zijn verblijf te Samaria even als zijn voorzaten. De goddeloosheid van die vorst, en zijn neiging tot afgoderij was zeer groot, zodat hij daardoor buitensporige dingen bedreef, en in het vervolg zeer veel placht over zijn onderzaten bracht. Zeker profeet, Jona genoemd, voorzei hem dat hij de Syriërs overwinnen, en de landpalen van zijn rijk uitbreiden zou tot aan de stad Hamath naar het noorden, en tot aan het meer Asphaltis naar het zuiden, welke de oude grenzen van het land Kanaän waren, die Jozua gesteld had. Jerobeam, door deze voorzegging aangemoedigd, verklaarde de oorlog aan de Syriërs, en veroverde al het land, hetwelk Jona voorzegd had dat hij vermeesteren zou. Doordat ik beloofd heb oprechtelijk en getrouwelijk te zullen verhalen, hetgeen men in de heilige boeken der Hebreeën geschreven vindt, mag ik niet stilzwijgend voorbijgaan hetgeen die profeet betreft. God beval hem de inwoners van Ninevé, die grote en machtige stad, aan te kondigen, dat het rijk van Assyrië, waarvan het de hoofdstad was, verdelgd zou worden.
Die last scheen hem zo gevaarlijk te zijn, dat hij niet besluiten kon die uit te voeren; en alsof het in zijn macht geweest ware, zich voor Gods ogen te verbergen, ging hij te Joppe scheep om naar Tarsis in Cilicië te varen. Maar er ontstond zulk een zware storm, dat de schipper, de stuurman en het bootsvolk, zich in gevaar ziende van te vergaan, gebeden voor hun behoudenis deden. Jona was de enige, die in een hoek van het schip met zijn mantel bedekt liggende, hun voorbeeld niet navolge. Terwijl het onweer ondertussen hand over hand toenam, schoot hun in de zin, of mogelijk iemand onder hen de oorzaak van dit ongeluk was; en om te weten, wie dit zou mogen wezen, wierpen zij het lot, en het viel op Jona. Zij vraagden hem wie hij was, en waarom hij die reis ondernomen had. Hij antwoordde dat hij een Hebreeër en een profeet des almachtigen Gods was, en dat indien zij het gevaar, dat hen dreigde, ontkomen wilden, zij hem in de zee moesten werden, omdat hij er alleen de oorzaak van was. Zij konden in het eerst daartoe niet besluiten, doordien het hun een soort van goddeloosheid toescheen alzo een vreemdeling, die zijn leven aan hen vertrouwd had, aan een wissen dood over te geven. Maar toen zij zich op het punt zagen van te zullen vergaan, wierpen zij, ten dele door Jona zelf, ten dele door de begeerte om zich te redden, aangezet, de profeet in zee; waarop het onweer bedaarde. Men leest dat een walvis hem opslokte, en dat hij na drie dagen eneven zo veel nachten, levend en onbeschadigd weer uitgespogen werd aan de oever van de Euxynsche zee, waar hij God om vergiffenis gebeden hebbende, toen naar Ninevé ging, en aan dat volk verkondigde dat zij de heerschappij over Azië haast verliezen zouden. Dus luidt zijn geschiedenis, zo als ik die uit onze schrijvers heb opgemaakt.

399 Jerobeam, Koning van Israël, overleed nadat hij veertig jaren voorspoedig geregeerd had, en werd te Samaria begraven. (2 Kon. 14 en 15) Zacharia, zijn zoon, volgde hem op in de regering, gelijk Uzzia, in het veertiende jaar van Jerobeams regering, zijn vader Amazia, die hem bij Jechobia van Jeruzalem verwekt had, in de regering van Juda gevolgd was.

400 De Koning Uzzia was zo goedaardig, zulk een beminnaar van de gerechtigheid, (2 Kron. 26) en zo kloekmoedig en voorzichtig, dat al die voortreffelijke hoedanigheden te samen gevoegd, hem bekwaam maakten om grote daden uit te voeren. Hij overwon de Filistijnen, en ontweldigde hun de steden Gath en Jabne, wier muren hij deed slechten; hij bestreed de Arabieren, geburen van Egypte; stichtte een stad dicht bij de Rode zee, waarin hij een sterke bezetting legde; bracht de Ammonieten ten onder en maakte hen cijnsbaar; bemachtigde al het land, dat zich tot aan Egypte uitstrekt; en wendde daarna zijn vlijt aan tot het herstellen en versterken van Jeruzalem. Hij deed de muren, die door het verzuim van zijn voorgangers zeer vervallen waren, verbeteren; hij liet het vak, dat Joas, Koning van Israël, in de muur deed breken, toen hij na het gevangen nemen van de Koning Amazia in zegepraal ter stad inreed, weer dicht maken; hij deed opnieuw veel torens bouwen van honderdvijftig ellebogen hoog; hij beval schansen op te werpen aan de afgelegenste hoeken der stad; en maakte ook veel waterleidingen. Hij onderhield een zeer groot getal van paarden en vee, doordien het land zeer rijk in weiden was; en omdat hij een groot liefhebber van de landbouw was, deed hij zeer veel vruchtbomen en andere gewassen Planten Hij onderhield driehonderdzeventigduizend soldaten, allen uitgelezen volk, gewapend met zwaarden, schilden, koperen harnassen, bogen en slingers, en deelde hen in regimenten onder het opzicht van tweeduizend goede bevelhebbers. Hij deed ook veel stormgevaarten maken om stenen en schichten te werpen, alsmede grote haken en ander tuig om steden te bestormen. De hoogmoed bij zulk een groten voorspoed bedierf het gemoed van die vorst dermate, dat die tijdelijke en vergankelijke macht hem de eeuwige en onvergankelijke macht Gods deed verachten; want hij sloeg Gods heilige wetten niet gade, en in plaats van de deugd te betrachten, begon hij zijn vader in het plegen van goddeloosheid na te volgen. Zijn voorspoed en de luister van zijn grote daden strekten maar tot zijn verderf, en deden blijken dat het de mensen zwaar valt, zich in groot geluk gematigd te houden.
Eens op een feestdag kleedde hij zich met het priesterlijk gewaad, en kwam in de Tempel om Gode reukwerk op het gouden altaar te offeren. De Hogepriester Azaria kwam daarop toelopen, vergezeld van tachtig priesters, zei dat zulks hem niet geoorloofd was, en dat hij niet verder mocht treden, maar moest terug gaan, indien hij God door zulk een roekeloze daad niet vertoornen wilde. Uzzia werd hierover zo vergramd, dat hij dreigde hem, bovendien al de andere priesters, te doden, indien hij hem in zijn voornemen belette. Nauwelijks waren deze woorden uitgesproken, of er ontstond een grote aardbeving; het dak van de Tempel opende zich, een straal der zon sloeg die goddelozen Koning in het gezicht, en hij bevond zich op dat ogenblik geheel door melaatsheid bedekt. De aardbeving scheurde ook de berg van een, die op een plaats, dicht bij de stad, naar het westen lag en Eroge genoemd werd, waarvan de helft, vier stadiën vandaar, tegen een anderen berg, die zich naar het oosten strekte, gevoerd werd, hetwelk de ganse weg versperde, en des Konings tuinen met aarde bedekte. De priesters, de vorst geheel melaats ziende, konden gemakkelijk begrijpen, wat er de oorzaak van was; dus zeiden ze hem dat die kwaal hem als een blijkbare straf van God was toegezonden, en bevalen hem ter stad uit te gaan. Zijn grote schande benam hem de stoutheid van zich daartegen te kanten; zodat hij dit bevel gehoorzaamde, en alzo rechtvaardig voor zijn goddeloosheid en zijn roekeloos bestaan, om zich boven alle menselijke ordening te verheffen, gestraft werd. Hij bracht alzo enigen tijd buiten de stad door, als een ambteloos persoon levende, terwijl Jotham, zijn zoon, de regeringszaken waarnam. Hij stierf eindelijk van verdriet, dat hij zich tot zulk een staat gebracht zag. Hij was acht en zestig jaren oud, hebbende twee en vijftig daarvan geregeerd. Men begroef hem in zijn tuin in een afzonderlijk graf, en Jotham volgde hem in de regering op.

401 Aangaande Zacharia, Koning van Israël, (2 Kon. 15) deze had nauwelijks zes maanden geregeerd of een van zijn vrienden, Sallum genaamd, zoon van Jates, vermoordde hem, en

matigde zich het rijk aan; maar hij bezat die heerschappij, welke hij door zulk een schelmstuk verkregen had, niet langer dan een maand. Menahem, de veldoverste, die toen in stad Thirza was, de moord van Zacharia vernomen hebbende, trok met zijn ganse krijgsmacht recht op Samaria aan; bevocht, overwon en doodde Sallum; zette zich op eigen gezag de kroon op het hoofd, en keerde met zijn zegepralend heer naar Tifsah terug. Maar omdat de inwoners hem niet erkennen wilden, en de poorten voor hem sloten, plunderde hij het ganse land, nam de stad met geweld in, doodde allen, verschoonde zelfs de kinderen niet, en pleegde alzo tegen zijn eigen volk zodanige wreedheden, welke men nauwelijks tegen overwonnen barbaren zou oefenen. Ook betoonde hij even weinig zachtzinnigheid en menselijkheid gedurende de tien jaren, die hij over Israël regeerde. Pul, Koning van Assyrië, verklaarde de oorlog aan hem; en omdat hij zich niet machtig genoeg achtte om deze het hoofd te bieden kocht hij de vrede van hem voor duizend talenten zilvers, en vorderde daarna zijn onderdanen die som af, door een belasting van vijftig drachmen voor ieder persoon. Hij stierf niet lang daarna en werd te Samaria begraven.
Pekahia, zijn zoon, volgde hem op in de regering, en erfde zijn wreedheid zowel als zijn kroon; maar deze regeerde niet langer dan twee jaren. Pekah, zoon van Remalia, overste ener bende van duizend mannen, doodde hem verraderlijk op een gastmaal, dat hij voor zijn vrienden had aangericht, bemachtigde het rijk, en regeerde twintig jaren, zonder dat men zeggen kan of hij meer in goddeloosheid dan in onrechtvaardigheid uitmuntte. Tiglath-Pilesar, Koning van Assyrië, beoorloogde hem, veroverde het ganse land van Gilead, alsmede de landstreek aan geen zijde van de Jordaan, en het daarbij gelegen Galiléa, nevens Kedes en Hazor, en voerde al de inwoners gevangen naar zijn rijk.

402 Jotham, zoon van Uzzia, Koning van Juda, verwekt bij Jeruzalem, van Jeruzalem geboortig, regeerde toen. Hij was een vorst, van alle deugden voorzien; want hij was niet minder gehoorzaam aan God, dan rechtvaardig jegens de mensen. Hij wendde grote vlijt aan tot het verbeteren en versieren der grote stad: hij deed het voorplein en de poorten van de Tempel verbouwen, en een gedeelte der neergestorte muren weer opbouwen; waarbij hij grote en sterke torens voegde, terwijl hij tevens alle wanorde uit zijn rijk verbande. Hij overwon de Ammonieten, legde hun een jaarlijkse schatting op van honderd talenten, tienduizend maten tarwe en even zoveel gerst; en hij vergrootte het gebied en de macht van zijn staat zodanig, dat hij niet minder door zijn vijanden ontzien, dan door zijn onderdanen bemind werd.

403 Gedurende zijn regering voorspelde zeker profeet, Nahum genaamd, de val des rijks van Assyrië en de verdelging van Ninevé, met deze woorden: "Gelijk het water van een groten vijver door de wind beroerd wordt, zo zal men het volk van Ninevé door vrees ontroerd zien, en hun gedachten zullen zo geslingerd zijn, dat als zij tot malkander zullen zeggen: laat ons vluchten, Zij ook zeggen zullen: laten we blijven, om ons goud en zilver mede te nemen; maar niemand van hen zal die laatsten raad volgen, omdat zij hun leven liever zullen bergen dan hun goed. Men zal onder hen niet horen dan gejammer en geklag; hun schrik zal zo groot zijn dat zij nauwelijks op hun benen zullen kunnen staan, en hun gelaat zal niet kenbaar wezen. Waar zullen zich dan de leeuwen, en de moeders der leeuwenwelpen ophouden? O Ninevé, zegt de Heere, Ik zal u uitroeien, en men zal geen leeuwen meer uit u zien voortkomen, die de ganse wereld zullen doen beven." De profeet sprak nog veel andere dergelijke zaken aangaande die machtige stad, welke ik alhier niet verhaal, om de lezer niet te vervelen. Honderd vijftien jaren daarna zag men de vervulling dier profetie.

HOOFDSTUK 12

Dood van Jotham, Koning van Juda. Achaz, zijn goddeloze zoon, volgt hem op in de regering. Rezin, Koning van Syrië en Pekah, Koning van Israël, beoorlogen hem. Nadat

die twee Koningen gescheiden waren, voert hij krijg tegen Pekah en wordt door hem in een veldslag overwonnen. De profeet Oded beweegt de Israëlieten de gevangenen terug te zenden.

404 Jotham, Koning van Juda, stierf in de ouderdom van een en veertig jaren, nadat hij er zestien van geregeerd had, (2 Kon. 18 en 2 Kron. 28) en werd in het graf der Koningen begraven. Achaz, zijn zoon, volgde hem op in de regering. Deze vorst was zeer goddeloos, want hij vertrad Gods wetten, en volgde de Koningen van Israël hun gruwelen na. Hij richtte te Jeruzalem altaren op om de afgoden te offeren; hij offerde zijn eigen zoon ten brandoffer, volgens de gewoonte der Kanaänieten, en beging veel andere verfoeielijke misdaden. Rezin, Koning van Syrië en Damascus, en Pekah, Koning van Israël, die te samen vrienden waren, deden hem de oorlog aan, en belegerden hem in Jeruzalem. Maar de stad was zo sterk dat zij zich genoodzaakt vonden het beleg op te breken. Rezin veroverde daarna de stad Elath, aan de Rode zee gelegen, deed al de inwoners ombrengen, en bracht daar een volksplanting van Syriërs in. Hij nam ook veel andere plaatsen in, doodde een groot getal Joden, en keerde met zijn heer, beladen met buit, weer naar Damascus. Toen Achaz zag dat de Syriërs weggetogen waren, dacht hij dat hij niet minder sterk was dan de Koning van Israël; daarom trok hij tegen hem op; het kwam tot een veldslag, in welke God, om hem wegens zijn misdaden te straffen, toeliet, dat hij overwonnen werd, met verlies van honderdtwintigduizend mannen, en van zijn zoon, Maäseja genaamd, die gedood werd door Zichri, veldoverste van Israël, welke ook Azrikam, ‘s rijks opperbewindsman, en Elkana, veldoverste van Juda, gevangen nam. De Koning van Israël voerde daarbij een grote menigte van mannen en vrouwen gevangen weg. Toen de Israëlieten zegepralende en met buit beladen weer naar Samaria keerden, kwam de profeet Oded hen tegemoet, en voegde hun toe, dat zij hun overwinning niet aan hun eigen macht moesten toeschrijven, maar aan Gods gramschap tegen Achaz. Hij bestrafte hen dat zij, zich met hun geluk niet vergenoegende, zulk een menigte van personen durfden gevangen nemen, die uit de stammen van Juda en Benjamin voortgekomen, uit hetzelfde bloed gesproten waren als zij; en hij zei hun, dat indien zij ze niet in vrijheid stelden, God hen streng straffen zou. De Israëlieten hielden daarop raad, en Berechja, die een man van groot aanzien onder hen was, benevens drie anderen, zeiden, dat zij niet zouden dulden dat men die gevangenen in hun steden bracht, uit vrees dat zij daardoor Gods gramschap en wraak op zich zouden halen: en dat zij reeds al te veel andere zonden, waarover zij door de profeten bestraft waren, begaan hadden, al ware het dat zij er niet meer nieuwe bijvoegden. Het krijgsvolk, door deze rede bewogen, liet het aan hen over om te doen zoals zij het zouden goedvinden; en daarop namen deze verstandige mannen de gevangenen de ketens af, onthaalden hen wel, gaven hun reisgeld om weer naar huis te keren, ja vergezelden hen tot voorbij Jericho, niet ver van Jeruzalem; waarna zij zich weer naar Samaria begaven.

HOOFDSTUK 13

Achaz, Koning van Juda, verzoekt de bijstand van Tiglath-Pileser, koning van Assyrië, die Syrië verwoest, Rezin, Koning van Damascus, doodt en Damascus inneemt. Schrikkelijke goddeloosheid van Achaz. Zijn dood. Hizkia, zijn zoon, volgt hem op in de regering. Pekah, Koning van Israël, vermoord door Hosea, die het rijk voor zich meest, en door Salmaneser, Koning van Assyrië, overwonnen wordt. Hizkia herstelt de godsdienst, overwint de Filistijnen, en veracht de dreigementen van de Koning van Assyrië.

405 Na zulk een groot verlies zond Achaz, Koning van Juda, (2 Kon. 16 en 17) gezanten met kostelijke geschenken naar Tiglath-Pileser, Koning van Assyrië, om bijstand van hem te verzoeken tegen de Israëlieten, de Syriërs en die van Damascus, en beloofde hem een grote

som geld. Deze vorst kwam daarop zelf in persoon met een machtig heer, verwoestte geheel Syrië, nam de stad Damascus met geweld in, doodde Rezin, de Koning daarvan, zond de ingezetenen naar Opper-Medië, en deed de Assyriërs in hun plaats komen. Daarna trok hij op tegen de Israëlieten, en voerde velen van hen gevangen weg. Achaz ging toen naar Damascus om hem te bedanken, en bracht hem niet alleen al het goud en zilver, dat hij in zijn schatkist had, maar ook dat, hetwelk in de Tempel was, zonder zelfs de geschenken, die Gode geofferd waren, daarvan uit te zonderen. De snode vorst had zo weinig verstand en oordeel, dat hoewel de Syriërs zijn openbare vijanden waren, hij echter niet naliet hun goden te aanbidden, even alsof hij al zijn hoop op hun bijstand moest stellen. Maar toen hij zag dat deze door de Assyriërs overwonnen waren, aanbad hij de goden der overwinnaars, omdat er geen valse godheden waren, welke hij niet liever wilde eren dan de waarachtigen God, de God van zijn voorvaderen, wiens gramschap, welke hij zich op de hals gehaald had, de oorzaak van al zijn rampen was. Zijn goddeloosheid ging zo ver, dat het hem niet genoeg was, de Tempel van al zijn schatten te beroven, maar hij deed hem ook sluiten, opdat niemand God met de plechtige en gewone offeranden zou eren. Nadat hij de Heere door zoveel misdaden getergd had, stierf hij in de ouderdom van zes en dertig Jaren, waarvan hij er zestien geregeerd had, en liet zijn zoon Hiskia als zijn opvolger na.

406 Omtrent diezelfde tijd werd Pekah, Koning van Israël, verraderlijk gedood door Hosea, een van zijn vertrouwdste vrienden, die na hem het rijk negen jaren bestuurde, een zeer boos en goddeloos mens zijnde. Salmaneser, Koning van Assyrië, deed hem de oorlog aan, en had geen moeite om hem te overwinnen en een schatting op te leggen, doordien hij van God verlaten was.

407 In het vierde jaar der regering van Hoséa beklom Hizkia, zoon van Achaz en Abia, een Jeruzalemse vrouw, de rijkstroon van Juda. (2 Kon. 18 en 2 Kron. 29, 30, 31) Deze vorst was zo vroom, rechtvaardig, en godsdienstig, dat hij, van het begin van zijn regering af, oordeelde niets voordeligers voor zich en zijn onderdanen te kunnen doen, dan de godsdienst te herstellen. Ten die einde vergaderde hij al het volk, de priesters en de Levieten, en sprak alzo tot hen: "Gijlieden weet van de placht, welke gij ter oorzaak van de zonden mijns vaders geleden hebt, omdat hij Gode zijn rechtmatige ere onthouden, en u daarenboven tot de aanbidding der valse goden, welke hijzelf aanbad, overgehaald heeft. Nademaal gijlieden dan de straf, die op de goddeloosheid volgt, geleden hebt, vermaan ik u afstand daarvan te doen, uw gemoederen van al die onreinheden te zuiveren, en u bij de priesters en de Levieten te vervoegen, om de Tempel des Heren te openen, door plechtige offeranden te reinigen, en in zijn vorige luister te herstellen, omdat dit het enige middel is om Gods gramschap te stillen, en Hem gunstig jegens u te doen zijn." Nadat de Koning alzo gesproken had, openden de priesters de Tempel, reinigden hem, maakten de gewijde vaten klaar, en brachten de offeranden, volgens de gewoonte hunner voorouders, op het altaar. Thans zond Hizkia boden naar al de plaatsen van zijn rijk, om het volk te bevelen naar Jeruzalem te komen; ten einde men daar het feest der ongehevelde broden, hetwelk door de goddeloosheid van de Koningen, zijn voorzaten, gedurende veel jaren was verzuimd, vieren mocht. Zijn ijver ging nog verder; hij deed ook de Israëlieten door gezanten vermanen hun bijgeloof te verlaten, en weer tot hun oude heilige gewoonten terug te keren, om Gode de schuldige ere te geven; hij beloofde dat hij hen te Jeruzalem wel ontvangen zou, indien zij het feest daar met hun landslieden wilden komen vieren. Hij verzekerde dat hij alleen hun geluk, en niet zijn eigen belang beoogde, en dat dit hem bewoog, om hen tot het volgen van zulk een heilzamen raad uit te nodigen. Maar de Israëlieten luisterden naar die boodschap niet, maar dreven de spot met de afgezondenen, en beschimpten de profeten, die hen vermaanden die wijzen raad te volgen, en hun voorzeiden, wat placht hun beschoren waren, indien zij in hun goddeloosheid voortgingen. Ja, hun

dwaasheid en woede liep zo hoog, dat zij zelfs de profeten om het leven brachten, en hun misdaden door nieuwe overtredingen verzwaarden, totdat God hen eindelijk tot hun straf in de handen hunner vijanden overleverde, gelijk hierna staat verhaald te worden. Evenwel waren er nog velen onder de stammen van Manasse, Zebulon en Issaschar, die door de woorden der profeten bewogen, zich bekeerden, en naar Jeruzalem gingen om God daar te aanbidden.
Toen deze nu daar gekomen waren, begaf de Koning zich met alle groten des rijks en het volk naar de Tempel, waar hij zeven stieren, zeven rammen, zeven lammeren, en zeven bokken voor zichzelf offerde. Nadat de vorst en de groten hun handen op de hoofden der slachtoffers gelegd hadden, werden ze door de priesters gedood, en, ten brandoffer bestemd zijnde, ten enenmale door het vuur verteerd. De Levieten, die er rondom stonden, zongen ondertussen bij verscheidene soorten van speeltuig lofzangen ter ere Gods, gelijk David eertijds bevolen had; de priesters bliezen op de bazuinen, en de Koning en al het volk lagen met het aangezicht ter aarde om God te aanbidden. De vorst offerde daarna nog zeventig ossen, honderd rammen, en tweehonderd lammeren, en gaf aan het volk zeshonderd ossen, en drieduizend andere dieren; en nadat de priesters al deze plechtigheden, zoals de wet vereiste, volbracht hadden, hield de Koning een maaltijd met al het volk, en dankte de Heere nevens hen. Toen het feest der ongezuurde broden gekomen was, offerde men de paasofferanden en andere slachtoffers zeven dagen lang. Behalve de offers, die door het volk geofferd werden, gaf de Koning tweeduizend stieren, en zevenduizend andere dieren, de groten, om zijn mildheid na te volgen, gaven evenzo duizend stieren, en duizend veertig stuks ander vee; zodat men sedert de tijd van Salomo geen feest zo statelijk had zien vieren. Vervolgens zuiverde men Jeruzalem en het ganse land van de gruwelen, door de goddelozen dienst der afgoden ingevoerd, en de Koning verschafte van het zijn het nodige vee om de dagelijkse offeranden, door de wet ingesteld, te offeren. Hij beval dat het volk aan de priesters en de Levieten de tienden en de eerstelingen der vruchten betalen zou, opdat deze gelegenheid mochten hebben om zich ganselijk met de dienst Gods bezig te houden; hij deed bekwame bewaarplaatsen voor hen bouwen, om hetgeen hun alzo voor hun vrouwen en kinderen gegeven werd, te kunnen wegleggen. Zodat alles, wat de godsdienst betrof, volgens de oude wijze hersteld werd.

408 Nadat deze godsdienstige vorst dit alles in dezer voege beschikt had, verklaarde hij de oorlog aan de Filistijnen, overwon hen, en maakte zich meester van al hun steden van Gaza af tot Gath toe. De Koning van Assyrië dreigde hem met de verwoesting van zijn ganse land, indien hij de schatting niet betaalde, welke zijn vader gewoon was op te brengen. Maar het vertrouwen, dat hij door zijn godvruchtigheid op God stelde, en het geloof dat hij sloeg aan de voorzeggingen van de profeet, Jesaja, die hem onderrichtte van alles, wat te gebeuren stond, deed hem die dreigementen versmaden.

HOOFDSTUK 14
Salmaneser, Koning van Assyrië, neemt Samaria in, verdelgt het rijk van Israël ten enenmale, voert de Koning Hoséa en al zen volk gevangen weg, en zendt een goed getal van Chuteërs om het koninkrijk van Israël te bewonen.

409 Salmaneser, Koning van Assyrië, (2 Kon. 17) vernomen hebbende dat Hosea, Koning van Israël, heimelijk iemand naar de Koning van Egypte afgezonden had om die tot het aangaan van een verbond tegen hem te bewegen, toog in het zevende jaar der regering van Hoséa, met een groot heer naar Samaria, en maakte zich na een beleg van drie jaren daarvan meester, in het negende jaar der regering van Hoséa, en het zevende van Hizkía, Koning van Juda. Hij nam Hoséa gevangen, verdelgde het koninkrijk van Israël ganselijk, voerde al het volk gevankelijk weg naar Medië en Perzië, en zond naar Samaria, en alle andere plaatsen van het rijk Israëls, volkplantingen van Chuteërs, volken zijnde uit zeker landschap van Perzië, die die naam

gekregen hebben van de rivier Chuth, langs welke zij wonen. Alzo werden de tien stammen, uit welke het koninkrijk van Israël bestond, uit hun land verdreven, negenhonderd zeven en veertig jaren, nadat hun voorvaders uit Egypte getogen waren en het land door de wapenen veroverd hadden; achthonderd jaren na de regering van Jozua; en tweehonderd veertig jaren, zeven maanden en zeven dagen nadat zij van Rehabeam, kleinzoon van David, waren afgevallen, om Jerobeam, zijn onderdaan, aan te hangen en hem als Koning te erkennen, gelijk hierboven verhaald is. Dus was het dat dit rampzalig volk gestraft werd, omdat het Gods wet, en de stem der profeten, die hun zo menigmaal de rampen voorzegd hadden, waarin zij zich storten zouden, indien zij in hun goddeloosheid voortgingen, veracht had. Jerobeam was de heilloze stichter van dit kwaad, toen hij, ten troon verheven, het volk door zijn voorbeeld tot afgoderij vervoerde, en de toorn Gods over hen haalde, waarvoor zij naar verdienste gestraft werden De Koning van Assyrië deed de kracht van zijn wapenen ook aan Syrië en Fenicië gevoelen; men vindt gewag van hem gemaakt in de jaarboeken der Tyriërs, doordien hij hen onder de regering van Eluleus, hun Koning beoorloogde, gelijk Menander in zijn Historie der Tyriërs, die in ‘t Grieks overgezet is, verhaalt, er alzo van sprekende:, , Eluleus regeerde zes en dertig jaren; en omdat de Gitteërs van hem afvielen, toog hij hen tegen met een vloot, en bracht hen weer onder bijwijze gehoorzaamheid. De Koning van Assyrië zond ook een heer tegen hem, vermeesterde gans Fenicië, en keerde na het maken van de vrede weer naar zijn land. Niet lang daarna gebeurde het dat de steden Sidon, Arce, het aloude Tyrus, en veel andere, het juk der Tyriërs afschudden, om zich onder de heerschappij des Koning’s van Assyrië te begeven. En omdat de Tyriërs alleen zich aan hem niet wilden onderwerpen, zond hij hun zestig schepen tegen, die door de Feniciërs uitgerust, en van achthonderd roeiers voorzien waren. Maar de Tyriërs gingen met twaalf schepen die vloot te keer, verstrooiden dezelve, namen vijfhonderd mannen gevangen, en legden met die overwinning grote ere in. De Koning van Assyrië keerde toen weer, maar liet veel krijgsvolk langs de rivier en bij de waterleidingen, om de Tyriërs te beletten dat zij er water vandaan haalden; hetwelk vijf jaren geduurd hebbende, werden zij genoodzaakt putten te delven. Dit is hetgeen men in de Kronieken der Tyriërs betreffende Salmaneser, Koning van Assyrië, vindt.

410 De nieuwe inwoners van Samaria, die Chuteërs genoemd werden, om de reeds gemelde reden, bestonden uit vijf verschillende volken, die elk een bijzondere God dienden en aanbaden, gelijk zij te voren in hun eigen land gewoon waren. Maar God werd hierover zo vertoornd, dat hij hun een zware pest toezond, waartegen zij geen hulpmiddel vonden, totdat zij door een orakel vermaand werden de almachtigen God te aanbidden, opdat Hij hen dan verlossen zou. Aanstonds zonden zij enigen naar de Koning van Assyrië, om hem te bidden dat hij hun ettelijke van de Hebreeuwse priesters, welke hij gevangen hield, wilde toezenden. De vorst stond hun dit verzoek toe; en nu werden zij in de wet Gods onderwezen, gaven Hem de behoorlijke ere, en terstond begon de pest op te houden. Deze volken, welke de Grieken Samaritanen noemen, volharden nog tot deze huidige dag in die godsdienst. Ten onzen opzichte veranderen zij naar de tijdsomstandigheden; want als onze zaken in een goeden staat zijn, betuigen zij dat ze ons als hun broeders aanmerken, omdat de één zo wel als de ander van Jozef afkomstig zijnde, wij allen onzen oorsprong tot een zelfden broeder terugbrengen. Maar wanneer het geluk ons tegen loopt, dan zeggen zij dat ze ons niet kennen, en dat ze niet gehouden zijn ons te beminnen, omdat zij, uit zulk een ver land gekomen zijnde om zich neer te zetten in de streek, die zij nu bewonen, niets gemeenschappelijk met ons hebben. Maar laat ons tot een betere gelegenheid uitstellen om daarvan te spreken.

TIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Sanherib, Koning van Assyrië, komt met een groot heer in het Koninkrijk van Juda en houdt tegenover koning Hizkía, die, om hem tot terugkeren te bewegen, een grote som geld gegeven had, geen woord. Hij oorloogt in Egypte, en laat Jeruzalems door zijn veldheer Rabsake belegeren. De profeet Jesaja verzekert Hizkía van Gods bijstand. Sanherib komt uit Egypte terug zonder daar zijn voornemen te hebben kunnen volbrengen.

411 In het veertiende jaar der regering van Hizkía, Koning van Juda, kwam Sanherip, (2 Kon. 19) Koning van Assyrië, met een machtig heer in zijn rijk; en nadat hij al de andere steden van Juda en Benjamin ingenomen had; trok hij naar Jeruzalem. Hizkía zond gezanten aan hem, met de aanbieding van zijn schatplichtige te worden op zodanige voorwaarden, als hijzelf begeren zou. De vorst nam dit aan, en beloofde hem met ede, dat hij zonder enige vijandelijkheid te plegen uit zijn land zou trekken, mits dat Hizkía hem dertig talenten goud, en driehonderd talenten zilver betaalde. Deze, zich op zijn woord verlatende, putte al zijn schatkisten uit om hem die som te zenden, in de hoop van daardoor vrede te hebben. Maar Sanherib, dit geld ontvangen hebbende, wilde zijn gegeven woord niet houden; en zelf in persoon tegen de Egyptenaars en Ethiopiërs uitgetogen zijnde, liet hij Rabsake zijn opperveldheer met een grote krijgsmacht, en vergezeld van twee andere van zijn voornaamste legerhoofden, Tharton en Anacharis genaamd, in Judéa, om de oorlog, welke hij daar begonnen had, voort te zetten. Deze veldoverste dan, Jeruzalem genaderd zijnde, deed Hizkía boodschappen dat hij moest komen om met hem in gesprek te treden. Maar de Koning hem niet vertrouwende, zond drie van zijn getrouwste ambtenaren af, te weten Eljakim, zijn opperhofmeester, Sebna, zijn geheimschrijver en Joah, zijn kanselier. Deze in het heer gekomen zijnde, zei Rabsaké tot hen in tegenwoordigheid van al zijn bevelhebbers: "Keert weer naar uw meester, en zegt hem dat de grote Koning Sanherib vraagt, waarop hij zich verlaat dat hij weigert, diens heer binnen Jeruzalem te ontvangen. Indien het is op een bijstand der Egyptenaren, dan moet hij zijn verstand verloren hebben, en hij gelijkt naar iemand, die op een riet steunende, zijn hand door het breken daarvan kwetst, in plaats dat het hem tot een steun zou dienen.
Voorts moet hij weten dat het op Gods bevel is dat de Koning deze oorlog ondernomen heeft, en dat deze hem daarom even wèl gelukken zal, als die, welke hij tegen de Israëlieten heeft gevoerd, en dat hij zich meester van beide die Koninkrijken zal maken." Rabsaké in het Hebreeuws, dat hij heel wel kende, gesproken hebbende, zo verzocht Eljakim, uit vrees dat het volk zulks horende, versaagd mocht worden, dat hij in het Syrisch wilde spreken. Maar de ander, wel bemerkende, waarom Eljakim dit begeerde, vervolgde overluid in het Hebreeuws: "Daar gijlieden niet onkundig zijt, wat de wil des Konings is, en hoeveel er u aan gelegen ligt u daaraan te onderwerpen, waartoe dan langer gedraald met ons in uw stad te ontvangen? en waarom poogt uw meester, en gij met hem, het volk met ijdele en dwaze hoop te vleien? Want indien gijlieden u dapper genoeg acht om ons te weerstaan, wel aan, ik zal u tweeduizend van mijn paarden schenken, zo gij mij uit de uw zoveel manschappen tonen kunt. Maar hoe kunt gijlieden tonen, wat gij niet hebt? En wat vertoeft gij u te onderwerpen aan degene, welke gij niet weerstaan kunt? Weet gij niet, wat voordeel het is, vrijwillig te doen, hetgeen men niet ontgaan kan, en hoe gevaarlijk het is, als men wacht totdat men er met geweld toe gedwongen wordt?" Dit antwoord bracht de Koning Hizkía in zulk een verslagenheid, dat hij zijn koninklijk gewaad aflegde, en zich met een zak, volgens het gebruik onzer voorvaderen, kleedde, en met zijn aangezicht op de aarde viel, en God bad, hem in die nood bij te staan, naardien er geen hulp dan van Hem alleen te verwachten was. Voorts zond hij enige van zijn vrienden, en ettelijke priesters, om de profeet Jesaja te verzoeken dat hij Gode offeranden

wilde offeren, ten einde het de Heere mocht believen mededogen met zijn volk te hebben, en de verwaanden hoogmoed der vijanden te vernederen. De profeet deed hetgeen Hizkia verzocht; en door een openbaring van God ingelicht, beval hij hem niet bevreesd te zijn, doordien de Heere op een zeldzame wijze de stoutheid dier barbaren te schande zou maken, en zij met schaamte en zonder vechten zouden moeten wijken; waarbij hij nog voegde, dat de Koning der Assyriërs, tot dusverre zo ontzaglijk, door de zijnen in zijn eigen land zou vermoord worden, na zijn terugkomst uit de oorlog in Egypte, die hem niet gelukken zou.
Terzelfder tijd ontving de Koning Hizkía brieven van die vorst, door welke deze hem liet weten, dat hij zijn verstand moest verloren hebben, om zich te kunnen verbeelden, dat hij zich niet aan een overwinnaar van zo veel machtige volken zou moeten onderwerpen; verder dreigde hij, hem met al zijn volk te zullen verdelgen, indien hij de poorten van Jeruzalem voor zijn benden niet open stelde. Maar het vast vertrouwen, dat Hizkía op God had, deed hem deze brieven verachten, zodat hij ze weer toegevouwen hebbende, die in de Tempel legde, en in zijn gebeden tot God, dat Hij Jeruzalem mocht verlossen, volhardde. Toen boodschapte de profeet Jesaja hem, dat zijn smekingen verhoord waren, dat hij niets van de pogingen der Assyriërs te vrezen had, en dat hij zich en al de zijnen in staat zou zien, om in vollen vrede de akkers te bebouwen, welke zij door de oorlog hadden moeten verlaten. Sanherib was toen bezig met het beleg der stad Pelusium, waarvoor hij reeds een langen tijd gelegen had; maar toen zijn stormwallen tot zulk een hoogte opgeworpen waren als de stadsmuren, en hij tot de storm gereed was, kreeg hij bericht dat Tirhaka, Koning van Ethiopië, met een machtig heer tot bijstand der Egyptenaren in aantocht was, en door de woestijn kwam trekken om hem te overvallen; daarom brak hij het beleg op, en toog weg. Herodotus, in het tweede boek van zijn Historiën van Sanherib sprekende, zegt dat hij gekomen was om de Koning van Egypte, die ook een priester van Vulkanus was, te beoorlogen; en hij voegt er bij, dat de reden, die hem noodzaakte het beleg van Pelusium op te breken, was, dat die Koning en priester zijn god Vulkaan om hulp gebeden hebbende, ‘s nachts in het heer des Konings der Arabieren (waarin de historieschrijver dwaalt, want hij moest gezegd hebben der Assyriërs) zulk een menigte van muizen kwam, dat zij de pezen der bogen doorknaagden, en het ander geweer onbruikbaar maakten, hetwelk hem noodzaakte het beleg te staken. Berosus, die de historie der Chaldeeën beschreven heeft, maakt ook van Sanherib gewag, zeggende dat hij Koning der Assyriërs was, en een oorlog in geheel Azië en Egypte voerde.

HOOFDSTUK 2

Door een pest, van God gezonden, sterven op één nacht honderdvijfentachtig duizend mannen van het heer van Sanherib, die Jeruzalem belegert, hetwelk hem noodzaakt het beleg op te breken, en weer haar zijn land te keren, waar twee van zijn zonen hem vermoorden.

412 SANHERIB bevond hij zijn wederkomst uit Egypte dat zijn heer met honderdvijf en tachtig duizend mensen verminderd was door een pest, van God gezonden, de eersten nacht nadat hij begonnen was Jeruzalem met geweld onder het beleid van Rabsaké aan te tasten. Dit ontstelde hem zo dat hij, uit vrees van nog meer volk te verliezen, zich in grote haast naar Ninevé, de hoofdstad van zijn rijk, begaf, waar korten tijd daarna Adramelech en Sareser, zijn twee oudste zonen, hem in de Tempel van zijn god Nisroth ombrachten; welke vadermoord bij het volk zulk een afgrijzen baarde, dat men hen ten lande uitjaagde. Zij namen de vlucht naar Armenië: en Esar-Haddon volgde hem op in de regering.

HOOFDSTUK 3

Hizkía, Koning van Juda, zwaarlijk ziek zijnde, bidt God hem een zoon te geven, en zijn leven te verlengen. God bewilligt in zijn bede, en de profeet Jesaja geeft er hem een teken

van, door de schaduw der zon tien graden terug te doen gaan. Baladan, Koning der Babyloniërs, zendt gezanten aan Hizkía om een verbond met hem te maken. Hij toont hun al zijn kostbaarheden, hetwelk de Heere zo mishaagt, dat Hij hem door de profeet doet zeggen dat al zijn schatten en kinderen eens naar Babylon zouden gevoerd worden. De koning sterft.

413 alzo werd Hizkía, Koning van Juda, tegen alle hoop van het verderf, (2 Kon. 20) dat hem dreigde, verlost; en hij kon deze wonderdadige redding aan niemand dan Gode toeschrijven, die zijn vijanden eensdeels door de pest, en anderdeels door vreze, dat het overige van het heer hetzelfde lot ondergaan zou, verdreven had. Weshalve hij met al zijn volk de Goddelijke Majesteit openlijk dankte voor die bijstand, waardoor de Assyriërs gedwongen waren geweest, het beleg op te breken. Enige tijd daarna verviel hij in zulk een zware ziekte, dat de artsen en al zijn vrienden aan zijn leven wanhoopten. Maar dit was het eigenlijk niet, dat hem meest bekommerd maakte: zijn grootste verdriet was dat hij, zonder kinderen stervende, zijn geslacht met hem uitgestorven en het rijk zonder wettigen opvolger zou zijn. In deze droefheid bad hij God zijn dagen te willen verlengen totdat Hij hem kinderen zou gegeven hebben. God, in zijn hart ziende dat dit waarlijk de reden was, waarom hij dit verzoek deed, en dat het niet was om de genoegens van het koninklijk leven langer te genieten, zond de profeet Jesaja, om hem te zeggen dat hij binnen drie dagen weer gezond zou worden, dat hij nog vijftien jaren leven, en, eer hij stierf, een zoon hebben zou. De felheid van zijn ziekte scheen hem zo weinig overeenkomst met de toezegging van zulk een groot geluk te hebben, dat hij er bezwaarlijk volkomen geloof aan kon slaan; dus bad hij de profeet, dat hij hem toch door enig teken wilde tonen, dat het van Godswege was, dat hij alzo tot hem sprak, om alzo zijn geloof te versterken; omdat men alzo de waarheid der zaken, als zij zo ongemeen zijn dat men ze niet zou durven geloven, best bewijzen kan. De profeet vraagde hem hoedanig een teken hij begeerde; de Koning antwoordde, dat hij wenste te zien dat de zon, die nu reeds tien graden ver de schaduw in zijn paleis had uitgestrekt, die weer geheel mocht doen wijken. en dat dezelfde schaduw, na zo een terugtred gedaan te hebben, weer op de vorige plaatse mocht komen. De profeet verzocht dit van de Heere, en het werd hem toegestaan; na welk wonderteken Hizkía terstond gezond werd, en naar de Tempel ging om God daar te loven en te aanbidden.

414 Omtrent die tijd vermeesterden de Meden het rijk der Assyriërs, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen; en Baladan, Koning der Babyloniërs, zond gezanten naar Hizkía, met geschenken, om een verbond met hem te maken. Deze ontving en onthaalde hen prachtig, toonde hun zijn schatten, zijn gesteenten, zijn wapenhuizen, voorts alles, wat enigszins kostelijk was, en zond hen toen met geschenken voor hun Koning terug. Jesaja kwam daarna bij hem, en vraagde, vanwaar die mannen, die hem bezocht hadden, gekomen waren. Hij antwoordde, dat het gezanten waren, welke de Koning van Babylon gezonden had, en dat hij hun al zijn kostbaarheden had getoond, opdat zij hun meester zouden kunnen verhalen, hoedanig zijn rijkdom en macht was."Ik verklaar u van Godswege", zei de profeet,"dat binnen korten tijd al uw rijkdom naar Babylon gevoerd zal worden; dat men uw nakomelingen tot gesnedenen zal maken, en dat zij in die hoedanigheid de Koning van Babylon zullen moeten dienen."
Hizkía met grote droefheid horende, dat zijn Rijk en zijn nakomelingen met zulke zware rampen bedreigd werden, antwoordde de profeet, dat nademaal niets de uitvoering van Gods besluit kon beletten, hij Hem ten minste om deze gunst bad, dat hij het overschot van zijn dagen in vrede verslijten mochte. De historieschrijver Berosus maakt ook gewag van deze Baladan, Koning van Babylon. En aangaande Jesaja, die uitmuntende profeet, die nooit naliet de waarheid te zeggen, het vertrouwen, dat hij had op de zekerheid van zijn voorzeggingen, maakte dat hij niet schroomde die op te schrijven, ten einde zij, die na hem zouden komen,

daaraan niet behoefden te twijfelen. En hij was het niet alleen, die dus deed; maar daar zijn nog twaalf andere profeten geweest, die desgelijks gedaan hebben: en wij zien, dat al het goede en kwade, dat ons overkomt, volkomen met hun profetie overeenstemt, gelijk het vervolg dezer historie zal tonen. Nadat de Koning Hizkia, volgens Gods belofte, nog vijftien jaren na zijn ziekte geleefd had, overleed hij in de ouderdom van vier en vijftig jaren, waarvan hij er negen en twintig had geregeerd.

HOOFDSTUK 4

Manasse, Koning van Juda, vervalt tot allerlei goddeloosheden. God dreigt hem door zijn profeten, maar hij slaat er geen acht op. Een heer des Konings van Babylon verwoest zijn ganse land en voert hem gevangen weg, maar hij, zijn toevlucht tot God nemende, wordt weer in vrijheid gesteld, waarna hij tot aan het einde zijns levens God getrouw dient. Zijn dood. Amon, zijn zoon, volgt hem op in de regering. Hij wordt vermoord; en Josia, Zijn zoon, komt mij zijn plaats.

415 MANASSE, welke Hizkía, Koning van Juda, (2 Kon. 21) bij Hefzibah, een Jeruzalemse vrouw, verwekt had, volgde hem op in de regering; maar hij sloeg een geheel anderen weg in dan zijn vader gevolgd was; want hij gaf zich over aan allerlei ondeugden en goddeloosheid en was een navolger der Koningen van Israël, welke God om hun gruwelen verworpen had. Hij waagde het zelfs de Tempel, de ganse stad Jeruzalem, en het gehele land te ontheiligen; want door geen vreze voor Gods gerechtigheid weerhouden, versmaadde hij zijn geboden, en deed veel vrome lieden ombrengen; zonder zelfs de profeten te verschonen; zodat er geen dag voorbij ging, die niet iemand van hen het leven kostte, en op welke men de stad niet door hun bloed bezoedeld zag. God, door al deze misdaden tot toorn getergd, zond Gods profeten om hem en al zijn volk met dezelfde straffen te dreigen, die hun broederen, de Israëlieten, overkomen waren, omdat zij, even als die, zijn gramschap en verbolgenheid over zich gehaald hadden. Maar deze verstokte Koning en zijn volk wilden aan deze woorden geen geloof slaan, hoewel zij, indien zij er naar hadden willen luisteren, hun rampen hadden kunnen voorkomen. Naderhand moesten zij de waarheid daarvan metterdaad ondervinden; want steeds voortgaande met God te beledigen, wekte Deze de Koning der Babyloniërs en Chaldeeën tegen hen op, zodat die een groot heer in Judéa zond, hetwelk niet alleen het ganse land verwoestte, maar Manasse zelf door bedrog gevangen kreeg, en naar zijn vijand bracht, die hem naar zijn goeddunken strafte. Toen bekende die ellendige vorst dat de grootheid van zijn zonden hem tot die staat gebracht had; hij nam derhalve zijn toevlucht tot God, en bad Hem dat Hij zich zijner ontfermen wilde. Zijn gebed werd verhoord; de zegevierende Koning van Babylon zond hem weer vrij naar Jeruzalem; en de verandering zijns levens toonde, dat zijn bekering oprecht was. Hij poogde de gedachtenis van zijn vorige daden te vernietigen, en al zijn zorgen tot herstelling van de godsdienst aan te wenden. Hij wijdde de Tempel opnieuw, deed het altaar herbouwen, om er offeranden volgens de wet van Mozes op te offeren; hij reinigde de ganse stad; en om de weldaad, dat God hem uit de slavernij verlost had, te erkennen, trachtte hij het overige zijns levens zich door zijn deugd welbehaaglijk in de ogen des Heren te maken, en in gestadige dankbaarheid voor Hem te wandelen. Door dit gedrag, hetwelk ten enenmale streed tegen hetgeen hij voorheen gedaan had, bewoog hij zijn onderdanen om hem in zijn boetvaardigheid na te volgen, gelijk zij hem weleer in zijn zonden, die zoveel onheilen over hen hadden gehaald, nagevolgd hadden. Nadat hij dus al de plechtigheden van de ouden godsdienst hersteld had, begon hij Jeruzalem te versterken. Hij vergenoegde zich niet met de oude muren te verbeteren, maar hij deed nieuwe maken, en ze van hoge torens voorzien; voorts versterkte hij de voorsteden, en verzorgde ze met koorn en alle andere noodwendigheden. Kortom, de verandering van die vorst was zo groot, dat men van die dag af, dat hij God begon te dienen, tot aan het einde zijns levens toe, hem in zijn ijver voor de godsdienst niet zag verkoelen. Hij

overleed in de ouderdom van zeven en zestig jaren, nadat hij vijf en vijftig daarvan geregeerd had, en werd in zijn tuin begraven. Amon, zijn zoon, die hij bij Mesullemet, van de stad Jotba gebooitig, verwekt had, volgde hem op in de regering. Hij wandelde de goddeloosheden na, die zijn vader in zijn jonkheid gepleegd had, en het duurde niet lang of hij werd er voor gestraft; want nadat hij twee jaren geregeerd, en de ouderdom van vier en twintig jaren bereikt had, werd hij door zijn eigen dienaars vermoord. Het volk benam deze daarop het leven, en begroef hem in zijns vaders graf. Josta, zijn zoon, die toen nog maar acht Jaren oud was, volgde hem op in de regering.

HOOFDSTUK 5
Grote deugden en uitmuntende godvruchtigheid van Josia, Koning van Juda. Hij schaft de afgoderij ten enenmale af in zijn rijk, en herstelt de godsdienst.

416 DE moeder van Josia, Koning van Juda, (2 Kon. 22) Jedida genaamd, was van de stad Bozkath, en deze vorst was zo rechtschapen, en zo gehecht aan de deugd, dat hij gedurende zijn ganse leven de Koning David tot een voorbeeld nam. In de ouderdom van twaalf jaren gaf hij een doorluchtig blijk van zijn godsvrucht en liefde tot de gerechtigheid, want hij vermaande het volk afstand te doen van de dienst der valse goden, en de God hunner vaderen te aanbidden; en hij begon de onderhouding der oude wetten met zulk een wijs overleg te herstellen, alsof hij veel ouder was geweest. Hij deed hetgeen hij instelde stipt waarnemen; en behalve die wijsheid, welke hemzelf eigen was, bediende hij zich van de oudste en bekwaamste mannen, om de dienst Gods in zijn vorige staat, en zijn rijk in orde te stellen; zich wachtende van tot zodanige misdaden te vervallen, die de ondergang van enige van zijn voorzaten veroorzaakt hadden. Hij liet te Jeruzalem en door zijn ganse rijk een onderzoek doen naar de plaatsen, waar men de valse goden aanbad; hij deed de bossen omhouwen, en de altaren, aan hen toegewijd, afbreken, hen berovende van hetgeen andere Koningen daar ter hunner ere geofferd hadden. Door dit middel trok hij het volk af van die dwaze eerbewijzingen, welke het aan die valse godheden betoond had, en bewoog het, om de waren God door behoorlijke aanbidding te eren. Hij deed daarna de gewone brandoffers en offeranden offeren; en stelde weer de overheden en tuchtmeesters aan, om nauwkeurig recht te oefenen, en scherp toe te zien, dat elk zijn plicht waarnam: hij deed door zijn ganse gebied een bevel uitgaan, dat elk zoveel goud en zilver als hijzelf wilde, tot herstelling van de Tempel zou geven, zonder iemand daartoe te dwingen; en hij beval de zorg en het bestier van dat werk aan Maäsèja, stadvoogd van Jeruzalem, Safan de geheimschrijver, Joha, de kanselier, en Hilkia de Hogepriester. Zij arbeidden daaraan met zodanige vlijt, dat de Tempel welhaast in zulk een fraaie staat hersteld werd, dat elk met vermaak dit heerlijk bewijs van des Konings godvruchtigheid aanschouwde. In het achttiende jaar van zijn regering beval hij de Hogepriester, om niet alleen al het overgeschoten goud en zilver, maar ook hetgeen in de schatkist was, te gebruiken tot het maken van drinkvaten en schalen ten dienste van de Tempel. Onder het nakomen van dit bevel vond de Hogepriester de heilige boeken, die door Mozes nagelaten waren, en in de Tempel bewaard werden. Hij stelde ze de geheimschrijver Safan ter hand, die dezelve las, en bij de Koning bracht; en na hem gezegd te hebben, dat alles, wat hij bevolen had, volbracht was, las hij hem die boeken voor. De vorst werd er zo door ontroerd, dat hij zijn klederen scheurde, en Safan, benevens de Hogepriester en enige van zijn vertrouwdste vrienden naar de profetesse Hulda, huisvrouw van Sallum, die een man van groot aanzien, en van een doorluchtig geslacht was, heenzond, om haar uit zijn naam te verzoeken, dat zij Gods gramschap wilde verzoenen, en om Deszelfs gunst smeken, omdat hij meende reden te hebben om te vrezen, dat hij, tot straf voor de zonden, door de Koningen, zijn voorzaten, door het overtreden van Mozes wetten begaan, met al zijn volk uit zijn land

verdreven, en naar een vreemd land gevoerd zou worden, om daar hun leven jammerlijk te eindigen.
De profetes beval hun de Koning te boodschappen, dat geen gebeden machtig waren om van God een herroeping van zijn vonnis te verwerven; dat zij uit hun vaderland verdreven, en van alles beroofd zouden worden, omdat zij zijn wetten geschonden hadden, zonder berouw daarover te tonen, schoon zij overvloedig tijd gehad hadden om zich te bekeren; dat de profeten hen daartoe vermaand, en hun menigmaal hun naderende straf voorzegd hadden. Dat God hen derhalve in al de rampen, waarmee zij bedreigd waren, zou doen vervallen, om hun te doen weten dat Hij God is, en dat zijn profeten hun van zijnentwege niets, dan hetgeen waarachtig was, verkondigd hadden. Maar dat Hij des niet tegenstaande, wegens de godvruchtigheid van hun tegenwoordigen Koning, de uitvoering daarvan uitstellen zou tot na diens dood; maar dat dan de straf niet langer uitgesteld zou worden. Nadat de Koning dit antwoord ontvangen had, (2 Kon. 23) deed hij al de priesters en Levieten, en al zijn anderen onderdanen aanzeggen, dat zij te Jeruzalem moesten komen.
Toen zij daar bijeengekomen waren, las hij hun voor, wat in die heilige boeken geschreven stond; klom daarna op een verhevene plaats, en deed hen met ede beloven dat zij God van ganser harte dienen, en Mozes wetten onderhouden zouden. Zij beloofden hem zulks, en offerden offeranden om Gods bijstand te verwerven. Thans gelastte de Koning de Hogepriester te zien, of er in de Tempel niet nog enige vaten overgebleven waren, welke de Koningen, zijn voorzaten, ten dienste der afgoden gebruikt hadden; men vond er een vrij groot getal van, welke hij alle deed verbranden, en de as daarvan in de lucht strooien; waarna ook alle afgodische priesters, die niet van Aärons geslacht waren, omgebracht werden. Nadat hij te Jeruzalem al deze plichten godvruchtig volbracht had, doorreisde hijzelf zijn landschappen, om daar ten enenmale alles te doen afbreken, wat de Koning Jerobeam ter ere der vreemde goden had opgericht; ook deed hij de beenderen der valse profeten op het altaar, dat Jerobeam gebouwd had, verbranden, volgens hetgeen een profeet die goddelozen vorst, toen hij op dat altaar, in tegenwoordigheid des ganse volks offerde, voorzegd had; te weten, dat een nazaat van de Koning David, genaamd Josia, dit alles zou uitvoeren. En alzo zag men er na driehonderdzestig jaren de vervulling van. Josia's godvruchtigheid ging nog verder. Hij liet een zorgvuldig onderzoek doen naar al de Israëlieten, die de Assyrische gevangenschap ontkomen waren, en hij vermaande hen, de heillozen dienst der afgoden te verlaten, om de almachtigen God te aanbidden, gelijk hun vaderen gedaan hadden. Daar waren geen steden, vlekken, of dorpen, waar hij geen nauwkeurige huiszoeking liet doen naar alles, hetwelk tot afgoderij gediend had. Hij deed ook alle wagens, welke zijn voorzaten aan de zon toegewijd hadden, verbranden, en liet niets over van hetgeen het volk aanleiding tot de afgodendienst gegeven had. Toen hij alzo zijn ganse Rijk had gezuiverd, deed hij al het volk te Jeruzalem bijeenkomen, om daar het feest der ongedesemde broden, hetwelk wij Pascha noemen, te vieren, en hij gaf van zichzelf aan het volk dertigduizend lammeren en geitenbokjes, en drieduizend runderen, om openbare gastmalen te houden. De voornaamste priesters schonken ook aan de mindere priesters tweeduizend zeshonderd lammeren, de voornaamste Levieten gaven aan de minderen vijfduizend lammeren, en vijfhonderd ossen; daar was niet één van die beesten, hetwelk niet naar de inzettingen van Mozes, onder het naarstig opzicht der priesters, geofferd werd. Sedert de te van de profeet Samuël werd geen feest met zo groot een pracht gevierd, omdat men er al de plechtigheden bij waarnam, die door de wet, en volgens de oude overlevering, ingesteld waren. Nadat nu de Koning Josia in rast en vrede geleefd, en zich met rijkdom en eer had gezegend gezien, eindigde hij zijn dagen op zodanig een wijze, als ik zal verhalen.

HOOFDSTUK 6

Josia, Koning van Juda belet de doortocht aan het heer van Necho. Koning van Egypte, die de Meden en Babyloniërs gaat beoorlogen. Hij wordt gekwetst, waardoor hij sterft. Zijn zoon Joahaz volgt hem op en is zeer goddeloos. Koning Necho voert hem gevankelijk naar Egypte, waar hij sterft. Necho stelt zijn oudsten broeder Eljakim in zijn plaats tot Koning aan, hem Jojakim noemende.

417 NECHO, Koning van Egypte, zich meester willende maken van Azië, trok met een groot heer naar de Eufraat, om de Meden en Babyloniërs, die het Assyrische rijk verdelgd hadden, te beoorlogen. Toen hij bij de stad Megiddo, die tot het koninkrijk van Juda behoort, gekomen was, kantte de Koning Josia zich tegen zijn doortocht aan. Necho deed deze door een krijgsbode aanzeggen, dat zijn voornemen niet was hem te bestrijden, maar dat hij naar de Eufraat trok, en dat Josia hem derhalve niet behoorde te noodzaken om hem tegen zijn voornemen de oorlog aan te doen. Maar Josia door deze redenen niet bewogen. volhardde in zijn besluit: het scheen dat zijn hooghartigheid hem daartoe aandreef. Terwijl hij zijn heer in slagorde stelde, en op zijn wagen gezeten, van rij tot rij reed, om zijn soldaten aan te moedigen, schoot een Egyptenaar hem met een pijl, die hem zo zwaar kwetste, dat hij van pijn genoodzaakt was zijn heer te doen aftrekken; hij keerde weer naar Jeruzalem, waar hij aan zijn wonde stierf. Hij werd met grote pracht in het graf van zijn voorouderen begraven, nadat hij negen en dertig jaren geleefd, en een en dertig geregeerd had. Het volk was ongemeen bedroefd over het verlies van deze vorst, zodat het hem veel dagen beweende. De profeet Jeremia heeft een lijkdicht tot zijn lof gemaakt, hetwelk nog voorhanden is. Die zelfde profeet voorzei ook in zijn, nog bestaande geschriften, de rampen, die Jeruzalem zouden overkomen, bovendien de Babylonische gevangenschap; en niet alleen hij, maar ook de profeet Ezechiël had te voren twee boeken over die zaak geschreven. Die twee mannen waren beiden van priesterlijke afkomst; Jeremia woonde te Jeruzalem van het dertiende jaar van Josia's regering tot aan de verdelging van de stad en de Tempel, gelijk ter zijner plaatse zal verhaald worden.

418 Na de dood van Josia volgde zijn zoon Joahaz, die hij bij Hamutal van Libna gewonnen had, hem op in de regering. Hij was drie en twintig jaren oud, en leefde zeer goddeloos. De Koning van Egypte, weerkerende van de oorlog, die hij ondernomen had, ontbood hem bij zich te Hamath, een stad in Syrië. Toen hij daar gekomen was, hield hij hem gevangen, en stelde tot Koning in zijn plaats Eljakim aan, zijn oudsten broeder, maar zoon ener moeder Zabida geheten, uit de stad Abuma. Hij gaf deze de naam van Jojakin, legde hem een schatting op van honderd talenten zilver en een talent goud, en voor de Joahaz naar Egypte, waar hij stierf, maar drie maanden en tien dagen geregeerd hebbende. De Koning Jojakim was ook een goddeloos vorst, zonder vrees voor God, of enige liefde jegens de mensen.

HOOFDSTUK 7

Nebukadnézar, koning van Baylonië, verslaat in een groten veldslag Necho, Koning van Egypte, en maakt Jojakim, Koning van Juda, tot zijn schatplichtige. De profeet Jeremia voorzegt Jojakim de onheilen, die hem beschoren waren; waarom de Koning hem naar het leven staat.

419 IN het vierde jaar der regering van Jojakim, Koning van Juda, kwam Nebukadnézar, Koning van Babel, met een groot heer tot aan de stad Karchamis, aan de Eufraat gelegen, om Necho, Koning van Egypte, die toen over geheel Syrië heerste, te beoorlogen. De vorst toog hem met een grote krijgsmacht tegen, en nadat hij bij die vloed slag geleverd had, werd hij overwonnen, en genoodzaakt met groot verlies te wijken. Nebukadnézar trok thans de Eufraat over, en veroverde gans Syrië tot aan Pelusium toe. Hij wilde toen echter Judea niet binnentrekken; maar in het vierde jaar van zijn regering, hetwelk het achtste van Jojakim was,

naderde hij met een machtig heer, en dreigde de Joden geweldig, zo zij hem geen schatting betaalden. Jojakim, hierdoor verschrikt, besloot de vrede aan te nemen, en betaalde schatting gedurende drie jaren; maar het volgende jaar, vernemende dat de Koning van Egypte die van Babel de oorlog zou aandoen, weigerde hij de opgelegde schatting te betalen. (2 Kon. 24). Maar hij werd in zijn hoop bedrogen; want de Egyptenaars durfden tegen de Babyloniërs niet ten strijde trekken, gelijk de profeet Jeremia hem dikwijls voorspeld had dat gebeuren zou, en dat het te vergeefs voor hem zou zijn, zijn vertrouwen op hun bijstand te stellen. Die profeet had hem ook gezegd, dat de Koning van Babel Jeruzalem innemen, en hij diens slaaf zou zijn. Hoe waarachtig die voorzeggingen ook waren, niemand sloeg er geloof aan; niet alleen het volk verachtte ze, maar zelfs de groten dreven er de spot meê, en werden zo toornig, omdat de profeet hun niets dan ongeluk voorspelde, dat zij hem bij de Koning beschuldigden, en deze aanzetten om hem te doen sterven. De vorst bracht de zaak voor zijn raad, welks grootste deel van gevoelen was dat men hem ter dood moest veroordelen. Anderen, die wijzer waren, rieden aan dat men hem zou laten gaan, zonder hem enig leed te doen, herinnerende dat hij de enige niet was, die Jeruzalem zware onheilen had voorspeld, want dat de profeet Micha en anderen hetzelfde gedaan hadden, zonder dat zij daarom door de Koningen, die toen leefden, kwalijk waren bejegend, maar veeleer als profeten Gods geëerd. Ofschoon dus Jeremia door de meeste stemmen ter dood verwezen was, redde dit verstandig oordeel zijn leven. Hij schreef al die profetieën in een boek; en het volk daarna op een algemenen vastendag in de negende maand van het vijfde jaar van Jojakims regering in de Tempel vergaderd zijnde, las hij openlijk alles, wat hij in dat boek geschreven had voor, omtrent hetgeen der stad, de Tempel, en het volk nakende was. De voornaamste der vergadering rukten hem het boek uit de handen, raadden hem en Baruch, zijn schrijver, zich weg te maken, zodat niemand hen vinden kon, en brachten het boek bij de Koning. Deze deed het zich voorlezen, en werd er zo toornig om, dat hij het verscheurde, in het vuur wierp, en beval dat men Jeremia en Baruch halen zou om hen te doden; maar zij waren reeds gevlucht om zijn gramschap te ontwijken.

HOOFDSTUK 8

Jojakim, Koning van Juda, laat Nebukadnézar binnen Jeruzalem komen, maar deze geen woord houdende, doet hem nevens veel anderen ombrengen voert drieduizend der voornaamste Joden, onder welke ook Ezechiël was gevangen weg. Jojachin wordt tot Koning van Juda in plaats van Jojakim zijn vader aangesteld.

420 NIET lang daarna kwam de Koning Nebukadnézar met een groot heer. De Koning Jojakim, die hem niet wantrouwde, en evenwel door de voorspellingen van de profeet ontroerd was, bevond zich geenszins in staat om te oorlogen; weshalve hij hem binnen Jeruzalem liet komen, op zijn toezegging dat hij er geen kwaad zou doen. Maar hij hield zijn woord niet, maar deed hem met al de uitgelezene jonge mannen der stad ombrengen, en beval dat men zijn lichaam buiten de stad zou werpen, zonder aan hetzelve de begrafenis te vergunnen. Na die trouweloze en wrede daad stelde hij Jojachin, de zoon, tot Koning in zijns vaders plaatse aan, en voerde drieduizend der voornaamste Joden, onder welke ook de profeet Ezechiël, die maar toen nog heel jong was, gevankelijk naar Babel. Dit was het einde van Jojakim, Koning van Juda. Hij leefde maar zes en dertig jaren, waarvan hij er elf geregeerd had. Jojachin, zijn zoon, welke hij bij Nehusta, een Jeruzalemse vrouw gewonnen had, regeerde maar drie maanden en tien dagen.

HOOFDSTUK 9

Nebukadnézar heeft berouw dat hij Jojachin tot Koning aangesteld heeft. Hij doet hem met zijn moeder, zijn voornaamste vrienden, en een groot getal inwoners van Jeruzalem gevangen wegvoeren.

421 HET berouwde Nebukadnézar welhaast dat hij Jojachin tot Koning van Juda aangesteld had, want hij vreesde dat het herdenken van hetgeen zijn vader was aangedaan, hem tot afval mocht bewegen; daarom zond hij een groot heer om Jeruzalem te belegeren. Omdat Jojachin een goed en rechtvaardig vorst was, deed zijn liefde voor zijn onderdanen, en zijn begeerte om hen voor ongelukken te behoeden, hem besluiten om zijn moeder en enige van zijn nabestaanden aan de voornaamste van het vijandelijk heer in gijzeling te geven, nadat hij hun alvorens met ede had doen beloven, dat zij hem en de stad geen kwaad zouden doen. Maar daar was geen jaar voorbij of Nebukadnézar brak al wederom zijn woord: hij beval zijn veldoversten dat zij hem al de jonge mannen, benevens al de handwerkslieden en kunstenaars van Jeruzalem gevangen zouden overzenden. Het getal van deze bedroeg tienduizend achthonderd twee en dertig, onder welke de Koning Jojachin zelf; zijn moeder, en zijn voornaamste vrienden waren, welke allen door die trouwlozen vorst streng bewaard werden.

HOOFDSTUK 10

Nebukadnézar stelt Zedekia tot Koning van Juda aan in plaats van Jojachin. Zedekia gaat een verbond met de koning van Egypte tegen hem aan. Nebukadnézar belegert hem in Jeruzalem. De koning van Egypte komt hem te hulp. Nebukadnézar breekt het beleg op om slag te leveren, verslaat hem, en komt daarna het beleg weer voortzetten. De profeet Jeremia voorzegt al het nakend onheil, en wordt daarom in de gevangenis, en daarna in een put gezet, om hem te doen sterven. Zedekia doet hem er uithalen, en vraagt hem wat hij doen moet. Zijn raad is Jeruzalem over te geven; maar Zedekia kan er met toe besluiten.

422 DEZELFDE Nebukadnézar, Koning van Babel, stelde in Jojachin’s plaats zijn oom van vaders zijde, Zedekia, tot Koning van Juda aan, nadat hij hem had doen zweren dat hij hem getrouw blijven, en met de Egyptenaars geen verstandhouding zou hebben. (2 Kon. 25) Deze vorst was toen nog maar een en twintig jaren oud, zijnde de broeder van Jojakim, beiden zonen van de Koning Josia, en Hamutal. Omdat hij alleen omgang hield met personen van zijn ouderdom, die, hoewel hoog van staat, echter goddeloos waren, verachtte hij, zowel als zij, de deugd en gerechtigheid, en het volk, op zijn voorbeeld, gaf zich over aan allerlei ongebondenheden. De profeet Jeremia vermaande hem dikwijls van Godswege om boete te doen, zich te bekeren, en geen geloof te slaan aan die slechte vrienden, met welke hij verkeerde, noch aan de valse profeten, die hem bedrogen, en zeiden dat de Koning van Babel Jeruzalem niet meer belegeren, maar dat de Koning van Egypte hem beoorlogen en overwinnen zou. Deze woorden van de profeet scheen, terwijl hij sprak, enigen indruk op het gemoed van de vorst te maken, zodat hij voorgaf zijn raad te zullen volgen, maar zijn gunstelingen, die hem leidden zoals zij wilden, deden hem terstond van voornemen veranderen. Ezechiël, die, gelijk wij gezegd hebben, toen te Babel was, voorzei ook de verdelging van de Tempel, en zond bericht daarvan naar Jeruzalem. Maar Zedekia sloeg ook geen geloof aan zijn profetieën, omdat, ofschoon ze met die van Jeremia overeen kwamen in hetgeen de val en de gevangenschap van Zedekia betrof, zij echter daarin geen overeenkomst scheen te hebben, dat Ezechiël omtrent hem verzekerde dat hij Babel niet zien zou, terwijl Jeremia duidelijk zei dat de Koning van Babel hem gevangen weg zou leiden; dit verschil maakte dat Zedekia hun voorzeggingen niet geloofde. Maar de uitkomst heeft de waarheid daarvan getoond, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen.

423 Acht jaren daarna verbrak Zedekia het verbond met de Koning van Babel, om tot dat met de Koning van Egypte over te gaan, in de hoop dat zij hun macht te samen gevoegd hebbende, de ander hun niet zou kunnen weerstaan. Maar zodra Nebukadnézar bericht hiervan ontvangen

had, kwam hij met een machtig heer te velde, verwoestte Judéa, vermeesterde de sterkste plaatsen, en belegerde Jeruzalem. De Koning van Egypte kwam toen met een grote krijgsmacht Zedekia te hulp; waarop de Koning van Babel het beleg opbrak, hem tegen trok, hem in een groten veldslag overwon, en uit geheel Syrië verdreef. Inmiddels lieten de valse profeten niet na, toen de belegering gestaakt was, Zedekia te bedriegen, zeggende dat hij geen reden zou hebben om te vrezen dat hij weer beoorloogd zou worden, maar dat hij zijn onderdanen, die in Babel gevangen waren, welhaast zou zien wederkeren, met al de gewijde vaten, welke men uit Gods Tempel geroofd had. Maar Jeremia zei hem integendeel, dat die lieden hem bedrogen door hem zulke hoop te geven; dat hij zich op de bijstand der Egyptenaren niet behoefde te verlaten; dat de Koning van Babel hen overwinnen zou; dat hij Jeruzalem belegeren, uithongeren, en deszelfs inwoners naar Babel gevangen zou wegvoeren: dat hij al de schatten van de Tempel roven, de brand daarin steken, en de stad gans verwoesten zou. Dat die gevangenschap zeventig jaren zou duren; maar dat de Perzen en Meden de heerschappij; der Babyloniërs zouden vernietigen, en de Hebreeën, door hen uit de slavernij verlost, weer te Jeruzalem komen, en de Tempel herbouwen zouden. Deze woorden van Jeremia vonden bij velen geloof; maar de vorsten, en allen, die eveneens hun roem er in stelden goddeloos te zijn, bespotten hem als een waanzinnige.
Enige tijd daarna gebeurde het dat deze profeet, naar Anathot, zijn geboorteplaats gaande, twintig stadiën van Jeruzalem gelegen, iemand van de overheid onderweg ontmoette, die hem staande hield, en beschuldigde dat hij tot de Koning van Babel wilde overlopen. Jeremia antwoordde hem dat hij zulks niet in zijn gedachten had, maar dat hij eens naar zijn geboortestad ging. Maar deze heer, aan zijn zeggen geen geloof slaande, voerde hem voor de rechtbank, waar hij gepijnigd werd; waarna men hem in de kerker zette, met het voornemen om hem met de dood te straffen.

424 In het negende jaar der regering van Zedekia, op de tienden dag der tiende maand, hervatte de Koning van Babel de belegering van Jeruzalem, en deed gedurende achttien maanden alle mogelijke pogingen, om er zich meester van te maken. De wapenen van die vorst waren het enige kwaad niet, dat de belegerden kwelde, zij zagen zich terzelfder tijd geplaagd door twee ijselijke gesels, hongersnood en pest, waarvan de een niet minder groot, dan de andere scherp was. Ondertussen riep Jeremia het volk van uit de gevangenis steeds toe, dat zij de poorten voor de Koning van Babel moesten open zetten, omdat er geen ander middel overig was om zich te redden. Maar hoe groot ook hun rampen waren, de vorsten en aanzienlijkste heren, in plaats van zich door de woorden van de profeet te laten bewegen, werden zo vertoornd op hem, dat zij hem bij de Koning aanklaagden als een waanzinnige, die hun en het volk allen moed poogde te benemen, door hun niet dan onheilen te voorzeggen. Dat wat henzelf aanging, zij bereid waren voor ‘s Konings dienst en voor het vaderland te sterven; maar dat deze onzinnige hen door zijn zwaarmoedigheid tot vluchten aanmaande, zeggende dat de stad ingenomen worden, en zij allen sneuvelen zouden. De Koning, door een zekere aangeborene goedaardigheid, was juist niet verbitterd tegen Jeremia; maar vrezende de voornaamste personen van zijn rijk in die staat van zaken reden tot ongenoegen te geven, liet hun toe, met hem te doen wat zij wilden. Daarop gingen zij naar de gevangenis, haalden de profeet daaruit, en lieten hem met een touw neer in een put vol modder, opdat hij er in smoren zou, en waarin hij zonk tot aan de keel toe. Zeker dienaar des Konings, een Moor, die bij deze goed stond aangeschreven, boodschapte hem wat de profeet wedervaren was, zeggende dat de rijksgroten zeer kwalijk deden dat zij zulk een vromen man zo mishandelden, en dat zij hem liever in de kerker moesten hebben laten sterven, dab hem op zulk een jammerlijke wijze om het leven te brengen. De Koning door deze woorden getroffen, kreeg berouw dat hij de profeet dus ter genade van zijn vijanden gelaten had, en gelastte die Ethiopiër dertig van zijn ambtenaren met zich te nemen, en hem spoedig uit de put te trekken. De Moor voerde deze last aanstonds uit,

en stelde Jeremia in vrijheid; waarna de Koning hem heimelijk bij zich ontbood, en vraagde of hem niet enig middel bekend was, om van God ver lossing uit het gevaar, dat hun dreigde, te verwerven. Hij antwoordde dat hij wel een middel wist, maar dat het te vergeefs was hem dat te zeggen, omdat hij wel verzekerd was dat degenen, op wie de Koning zich het meest verliet, in plaats van geloof daaraan te slaan, tegen hem zouden opstaan, als of hij, met zulk een voorslag te doen, een grote misdaad begaan had."Maar," vervolgde hij,"waar zijn ze nu, die u bedriegen, en zo ronduit zeggen dat de Koning van Babel niet zal weer komen. Heb ik geen reden om bevreesd te zijn als ik u de waarheid durf te zeggen, omdat het mijn leven geldt?" De Koning beloofde hem toen onder ede, dat hij noch van hem, noch van de groten, gevaar zou lopen.
Jeremia daardoor aangemoedigd, zei dat de raad, die hij hem te geven had op Gods stellige bevel, was, de stad aan de Babyloniërs over te geven; dat dit het enige middel was om zich te redden, en voor te komen dat de stad verwoest, en de Tempel verbrand werd; dat, zo hij zulks niet deed, hij de oorzaak van al de naderende rampen zijn zou. De Koning antwoordde dat hij gaarne zijn raad wilde opvolgen, maar dat hij vreesde dat de overlopers, die bij de Koning van Babel waren, hem zouden benadelen en oorzaak van zijn dood worden. Maar de profeet voegde hem daarop toe, dat, indien de Koning zijn raad volgde, hij er voor instaan wilde, dat noch hem, noch zijn vrouwen en kinderen, noch de Tempel, iets kwaads wedervaren zou. De Koning verbood hem aan iemand iets te verhalen van hetgeen er tussen hen verhandeld was, inzonderheid niet aan de groten, indien zij hem mochten vragen, waarover hij met de Koning in gesprek geweest was; dat hij zeggen kon dat hij aan de Koning verzocht had in vrijheid te mogen blijven. De groten lieten niet na de profeet te vragen wat er tussen hem en de Koning voorgevallen was; en hij antwoordde zo als de vorst hem bevolen had.

HOOFDSTUK 11

Nebukadnézars heer neemt Jeruzalem in, plundert de Tempel, verbrandt hem even als het koninklijk paleis, en verdelgt de stad. Nebukadnézar doet Seraja de Hogepriester en veel anderen doden, doet de Koning Zedekia de ogen uitsteken, en voert hem gevangen naar Babel, bovendien een grote menigte van Joden. Zedekia sterft. Volgreeks der Hogepriesters. Gedalia door Nebukadnézar aangesteld om over de in Judéa gebleven Hebreeën te gebieden. Ismaël vermoordt hem. Hij neemt enigen gevangen. Johanan en zijn vrienden jagen hem na, verlossen hen, en vluchten naar Egypte tegen de raad van de profeet Jeremia. Nebukadnézar, de Koning van Egypte overwonnen hebbende, voert de Joden gevangen naar Babel, doet hun kinderen die van groten staat waren, wel opvoeden. Daniël en drie van zijn metgezellen alle vier maagschap van de koning Zedekia, waren onder dat getal. Daniël, die toen Belsazar genoemd werd, legt de Koning een droom uit, en wordt nevens zijn metgezellen in de voornaamste rijksambten gesteld. De drie metgezellen van Daniël, Sadrach, Mesach en Abednego weigeren het beeld, dat Nebukadnézar had doen oprichten, te aanbidden, en worden daarom in een gloeiende oven geworpen. God bewaart hen. De Koning heeft weer een droom, die hem door Daniël verklaard wordt, maar na hij zeven Jaren in de woestijn onder de beesten verkeert, maar eindelijk tot zijn vorige staat terugkeert. Zijn dood. Prachtige gebouwen door hem te Babel gesticht.

425 ONDERTUSSEN zette de Babyloniër het beleg wakker voort; hij deed hoge torens maken, en veel wallen, zo hoog als de stadsmuren, opwerpen, vanwaar hij de belegerden bestormde. De inwoners van hun kant lieten niet na zich met alle mogelijke dapperheid te verweren, zonder dat hongersnood of pest machtig waren hen daarin te doen verflauwen. Hun kloekmoedigheid sterkte hen tegen alle onheilen en gevaren; en zonder zich door de stormgevaarten hunner vijanden te laten verbazen, stelden zij andere daartegen over. Alzo was

het niet alleen met openbaar geweld, maar met behendigheid en list dat deze dappere volken elkaar bestreden; en het was voornamelijk door het laatste dat de een de plaats hoopte te winnen, en de ander zulks te beletten. Achttien maanden liepen er alzo voorbij; maar eindelijk, toen de belegerden van binnen door hongersnood en pest, en van buiten door een menigte van pijlen, welke de belegeraars uit hun hoge torens neerschoten, geperst werden, werd de stad ingenomen, omtrent middernacht, in het elfde jaar van Zedekia's regering, op de negenden dag der vierde maand, door Nergelear, Aremantus, Emagar, Nabozar, en Echarampsar, veldoversten van Nebukadnézar, die toen zelf te Ribla was. Zij trokken recht op de Tempel aan. De Koning Zedekia met zijn gemalin, kinderen, nabestaanden, en enige personen van aanzien, welke hij het meest beminde, ging ter stad uit om door zekere enge wegen naar de woestijn te vluchten. De Babyloniërs, hiervan door enige overlopers verwittigd, jaagden hem na met het aanbreken van de dag; zij achterhaalden hem bij Jericho, en omdat zijn meeste volgelingen op het gezicht van de vijand hem verlaten hadden, namen zij hem met zijn vrouwen en kinderen, en die weinigen, welke hem bijgebleven waren, gevangen, en brachten hem bij hun Koning. Nebukadnézar schold hem voor een trouwloze, die zich niet ontzien had de belofte te breken, waarmee hij voorheen toegezegd had het rijk, welks kroon hij aan hem verschuldigd was, onschendbaar in afhankelijkheid van Babel te zullen houden. Verder verweet hij hen; zijn ondankbaarheid, omdat hij, de weldaad vergetende, welke hij hem had bewezen door het rijk, dat zijn neef Jojachin eigenlijk toebehoorde, aan hem te geven; dat hij daarenboven de macht, die hij van zijn weldoener had ontvangen, tegen deze gebruikt had; en hij eindigde met deze woorden: "Maar de grote God heeft u in mijn handen geleverd om u te straffen." Hij deed daarna in zijn tegenwoordigheid, en in het bijzijn der andere gevangenen, Zedekia's zonen en vrienden doden, hemzelf de ogen uitsteken, en beval dat men hem met ketenen zou boeien, om hem in die staat naar Babel te voeren. Alzo werden de voorzeggingen van Jeremia en Ezechiël, welke die rampzalige vorst zo zeer veracht had, beide vervuld; te weten die van Jeremia, dat hij gevangen naar Nebukadnézar zou gevoerd worden, en van aangezicht tot aangezicht met hem spreken, en die van Ezechiël, dat hij naar Babel geleid zou worden, maar het niet zien zou. Uit dit voorbeeld kunnen zelfs de eenvoudigsten zien, hoedanig de oneindige macht en wijsheid Gods is, omdat Hij door onderscheidene middelen, juist in de tijd, welke Hij besloten heeft, alles wat Hij beveelt en voorzegt, kan doen gebeuren. Ook bespeurt men daaruit de onkunde en ongelovigheid der mensen, die hun beletten te voorzien wat hun nakende is, en die hen in de gedreigde onheilen doen vallen, als zij er minst op verdacht zijn, en die daarenboven maken dat zij dezelve niet gewaar worden voor dat zij ze voelen, en het niet meer in hun macht is ze te ontwijken. Dit was het einde van Davids geslacht, nadat een en twintig Koningen, van hem afkomstig, na elkaar de scepter van het Koninkrijk van Juda gevoerd, en al deze regeringen te samen, de twintig jaren van Saul, die uit een anderen stam was gesproten, daaronder begrepen, vijfhonderd veertien jaren, zes maanden, en tien dagen geduurd hadden.

Na deze overwinning zond Nebukadnézar zijn veldoverste Nebusaradan naar Jeruzalem, met bevel om de Tempel, na alles, wat er in was, daaruit genomen te hebben, te verbranden, het koninklijk paleis in de as te leggen, de stad te verdelgen, en al de inwoners naar Babel in slavernij te voeren. In het achttiende jaar der regering van die vorst, hetwelk het elfde van Zedekia's regering was, op de eersten dag der vijfde maand, beroofde die veldheer de Tempel van alles, wat hij er in vond, wegnemende al de gouden en zilveren vaten, en het groot koperen wasvat, de Zee genaamd, hetwelk Salomo had doen maken, en de twee koperen pilaren met hun kapitelen, en de gouden tafels en kandelaren, waarna hij de Tempel in brand stak, en de ganse stad vernielde. Dit viel voor, vierhonderd zeventig jaren, zes maanden, tien dagen na het bouwen van de Tempel; duizend twee en zestig jaren, zes maanden, en tien dagen na de uittocht uit Egypte; negentienhonderd zeven en vijftig jaren, zes maanden, tien dagen na de zondvloed, en drieduizend vijfhonderd dertien jaren, zes maanden, tien dagen na de schepping

der wereld. Nebusaradan gaf voorts bevel het volk naar Babel gevangen te voeren, en leidde zelf Seraja, de Hogepriester, Zefanja de tweeden onder de priesters, de drie bevelhebbers, welke de wacht van de Tempel aanbevolen geweest was, de voornaamste der kamerlingen, zeven diegenen die in het grootste aanzien bij Zedekia geweest waren, zijn geheimschrijver van staat, en zestig andere voorname personen, naar zijn Koning, die toen te Ribla, een stad in Syrië, was, aan wien hij deze mannen, met de schat van de Tempel aanbood. De Koning deed terstond de Hogepriester, en enigen der aanzienlijksten het hoofd afhouwen, en de Koning Zedekia, Josadok, zoon van Seraja, bovendien de andere gevangenen, naar Babel voeren.

Nu ik alzo verhaald heb hoedanig de volgreeks der Koningen, die de scepter over Gods volk gevoerd hebben, geweest is, zal ik ook die der Hogepriesters vermelden, welhe na het bouwen van Salomo's Tempel elkaar gevolgd zijn: De eerste was Sadok, wiens opvolgers waren Ahimaäz; Azaria, Joram, Hisus, Achioram, Phideas, Sudeas, Julus, Jotham, Urias, Nerias, Odeas, Sallum, Elcias, Seraja en Josadok, die te Babel gevangen binnen gebracht werd.
Deze allen zijn van vader tot zoon elkaar in het Hogepriesterschap gevolgd. Belangende het geringe volk de armen, en de vluchtelingen, Nebusaradan, door Nebukadnézar tot landvoogd van Judéa aangesteld, liet ze daar blijven, en stelde tot gebieder over hen Gedalia, zoon van Ahikam aan, die van adellijke afkomst en een fraai man was. Hij legde hun een schatting op ten behoeve van de Koning. De gemelde Nebusaradan haalde de profeet Jeremia uit de gevangenis, maande hem sterk aan om mede naar Babel te gaan, waar hij hem volgens bevel van de Koning, zijn meester, alles geven zou wat hij van node had; maar hij liet nochtans, indien hij niet gezind was hem te volgen, het in zijn keus in welke plaats hij liefst wonen wilde, opdat hij er zijn vorst kennis van geven mocht. De profeet gaf te verstaan dat hij geen van beide begeerde te doen; maar dat hij op de puinhopen zijns vaderlands zijn dagen wilde eindigen, om het droevig overschot van die deerlijke verwoesting niet uit het gezicht te verliezen. Nebusaradan gelastte Gedalia wèl zorg voor hem te dragen; en nadat hij de profeet grote geschenken gegeven, en hem ook voor Baruch, zoon van Neri, die mede van een zeer edel geslacht, en wèl in de taal zijns lands onderwezen was, de vrijheid toegestaan had, keerde hij weer naar Babel, en Jeremia nam zijn verblijf in de stad Mizpa.

426 Toen de Hebreeën, die gedurende de belegering van Jeruzalem gevlucht, en naar verscheidene plaatsen geweken waren, vernomen hadden dat de Babyloniërs weer naar hun land gekeerd waren, kwamen zij van alle kanten bij Gedalia te Mizpa. De voornaamste waren Johanan, zoon van Kareas, Jesanja, Seraja, en enige anderen, bovendien Ismaël, die van koninklijk geslacht, maar zeer boosaardig en doortrapt was, daar hij zich, toen Jeruzalem belegerd was, bij Bahalis, Koning der Ammonieten gevoegd had. Gedalia ried hen hun landerijen te bebouwen, zonder voor de Babyloniërs te vrezen, en hij zwoer hen te zullen bijstaan, indien men hen stoorde; zeggende, dat zij maar een besluit behoefden te nemen in welke stad zij zich wilden neerzetten; dat hij tot de nodige herbouwing der plaatsen order zou geven, om ze bewoonbaar te maken; maar dat zij het seizoen niet moesten laten voorbijgaan, opdat ze koren, wijn, en olie mochten bekomen, om in de winter van te kunnen leven. Hij liet hun toe zodanige plaatsen als zij wilden te kiezen om te bebouwen. Toen door al de naburige landschappen van Judea het gerucht zich verspreidde, hoe Gedalia allen, die tot hem kwamen, ontving, en hun landerijen gaf om te bebouwen, mits dat zij een zekere schatting aan de Koning van Babel betaalden, kwam men van alle kanten bij hem, en elk schikte zich tot de arbeid. omdat deze minzaamheid van Gedalia hem bij Johanan en andere voorname personen bemind maakte, verwittigden zij hem dat de Koning der Ammonieten Ismaël tot hem gezonden had, om hem verraderlijk te doden, waarna deze zich dan tot Koning van Israël kon opwerpen, als zijnde van koninklijke afkomst. Dat het middel om daartegen te waken, was, hun verlof te geven om Ismaël om te brengen, opdat zij het overschot huns volks zouden mogen behoeden

voor het verderf, dat hen onvermijdelijk treffen zou, indien hij zijn kwaden aanslag uitvoerde. Gedalia antwoordde, dat het niet waarschijnlijk was dat Ismaël, die niets dan goeds van hem ontvangen had, het op zijn leven zou toeleggen; dat hij niets kwaads verricht had gedurende de nood, waarin hij verkeerd had, dus nu zulk een slecht feit wel niet wagen zou tegen zijn weldoener, welke hij met al zijn macht behoorde bij te staan, indien anderen iets tegen deze ondernamen. Johanan en de andere oversten, Gedalia dus niet kunnende overtuigen, gingen weg. Dertig dagen daarna kwam Ismaël, vergezeld van tien van zijn vrienden te Mizpa om Gedalia te bezoeken, die hen minnelijk ontving en wel onthaalde, en hun verscheidene malen toedronk, om hun zijn genegenheid te betuigen. Toen Ismaël, en zij, die met hem gekomen waren, zagen dat de wijn en daarna de slaap Gedalia begon te bevangen, doodden zij hem en al de andere gasten, die zich aan de drank waren te buiten gegaan, en vermoordden toen, onder begunstiging van de nacht, de Joden en de Babylonische soldaten, die in de stad waren, terwijl deze gerust lagen te slapen. De volgende dag, ‘s morgens kwamen omtrent tachtig personen van het land om geschenken aan Gedalia te brengen; Ismaël zei dat hij maken zou dat zij hem te spreken kregen; maar zodra zij binnenshuis gekomen waren, werden ze door hem en zijn makkers gedood, en om de moord bedekt te houden, in een diepen put geworpen, uitgenomen enigen, die hun beloofden aan te wijzen, waar ze op het land hun huisraad, klederen en koorn verborgen hadden. Ismaël nam ook ettelijke personen te Mizpa met vrouwen en kinderen, en daaronder de dochters van de Koning Zedekia, welke Nebusaradan in Gedalia’s bewaring gelaten had, gevangen; en nadat deze booswicht zoveel schelmstukken begaan had, toog hij op weg om weer naar de Koning der Ammonieten te keren. Maar Johanan en andere personen van aanzien, zijn vrienden, vernomen hebbende wat er gebeurd was, toonden zich zo gevoelig hierover, dat zij met al het gewapend volk, dat ze bijeen konden krijgen, Ismaël najaagden, en hem bij de fontein van Hebron achterhaalden. De gevangenen, welke hij wegvoorde, bemerkten welhaast dat Johanan met de zijnen tot hun ontzet gekomen was; dus liepen zij met blijdschap tot hem over, en Ismaël nam alleen met acht van zijn makkers de vlucht naar de Koning der Ammonieten. Johanan met zijn vrienden en degenen, welke hij dus verlost had, ging naar Mandra, waar hij die dag doorbracht, en daarna te rade werd zich naar Egypte te begeven, uit vrees dat de Babyloniërs hen mochten doden, om de dood van Gedalia, die zij als gezaghebber hadden aangesteld, op hen te wreken. Evenwel wilden zij eerst de raad van Jeremia daarover inwinnen; dus gingen zij naar hem toe, en verzochten van hem de wil van God in deze te vernemen, met ede belovende te zullen nakomen, wat deze hun bevelen zou.

De profeet voldeed aan hun verzoek, en tien dagen daarna verscheen God aan hem, en beval hem aan Johanan en de zijn, en aan al het volk te zeggen, dat indien zij bleven waar ze waren, Hij zorg voor hen dragen, en beletten zou dat de Babyloniërs hun enig leed deden; maar indien ze naar Egypte gingen, dat Hij hen zou verlaten, en in zijn gramschap hen eveneens straffen als Hij hun broederen gedaan had. Jeremia gaf hun dit antwoord van Godswege; maar zij sloegen het in de wind, en wilden niet geloven dat het op des Heren bevel was dat hij hun belastte daar te blijven; maar verbeeldden zich dat hij hun die raad gaf, om Baruch, zijn leerling, te behagen, en hen aan de woede der Babyloniërs bloot te stellen. Hierom verachtten zij Gods bevel, en gingen naar Egypte, Jeremia en Baruch met zich voerende. Toen openbaarde God zich aan zijn profeet, en beval hem tot zijn volk te zeggen, dat de Koning van Babel de Koning van Egypte beoorlogen, en overwinnen zou; dat een gedeelte van hen gedood, en de overigen gevangen naar Babel gevoerd zouden worden. Deze voorzegging werd door de uitkomst bewaarheid; want vijf jaren na de verwoesting van Jeruzalem, zijnde in het drie en twintigste jaar van Nebukadnézar’s regering, kwam die vorst met een groot heer in Neder-Syrië, bemachtigde het, overwon de Ammonieten en Moabieten, beoorloogde daarna Egypte, veroverde het, doodde de Koning, die er toen regeerde, stelde een anderen in zijn plaats, en voerde al de Joden, welke men daar te lande vond, naar Babel.

427 Zie daar de rampzaligen staat, waartoe het ganse Hebreeuwse volk zich gebracht zag, zijnde tweemaal, telkens door een bijzonder toeval, over de Eufraat gevoerd; de eerste keer toen Salmaneser, Koning der Assyriërs, onder de regering van Hoséa, Koning van Israël, Samaria ingenomen hebbende, de tien stammen gevankelijk wegvoerden; en daarna toen Nebukadnézar, Koning der Chaldeeën en Babyloniërs, nadat hij Jeruzalem had ingenomen, de twee overige stammen ten lande uitvoerde. Maar terwijl Salmaneser uit het binnenste van Perzië en Medië Chuteërs naar Samaria gezonden had, van waar zij Samaritanen genaamd zijn, zond Nebukadnézar geen volkplantingen naar het land der twee stammen, door hem veroverd, zodat Judéa, Jeruzalem, en de Tempel zeventig jaren woest en verlaten bleven. Er verliepen honderd dertig jaren, zes maanden, en tien dagen tussen de gevankelijke wegvoering der tien stammen, welke het rijk van Israël uitmaakten, en die der overige twee stammen, waaruit het koninkrijk van Juda bestond.

428 Uit de kinderen van het Joodse volk, (Dan. 1) die aan de Koning Zedekia vermaagschapt, of anderszins van doorluchtigen huize waren, koos Nebukadnézar de zodanigen uit, die de bevalligsten, en van een schone gestalte waren, stelde opzieners en leermeesters over hen aan, om hen op te voeden, en vlijtig te onderwijzen; ook deed hij sommigen ontmannen, gelijk hij gewoon was te doen tegenover alle volken, die hij overwon. Hij gelastte dat men hun van dezelfde spijzen zou geven; die op zijn tafel opgedist werden, en hij deed hun niet alleen de Chaldese en Babylonische talen leren, maar ook al de wetenschappen dier volken, waarin zij zich zeer leerzaam toonden. Onder deze jongelingen, die Zedekia in de bloede bestonden, waren er vier zeer schoon van gestalte, en van groot verstand, genaamd Daniël, Hananja, Misaël en Azarja; maar de Koning veranderde hun namen, en gaf aan Daniël die van Beltsasar, aan Hananja die van Sadrach, aan Misaël die van Mesach, en aan Azarja die van Abednego. Hun voortreffelijke inborst, uitmuntend verstand, en buitengewone wijsheid, maakten dat de vorst een grote genegenheid voor hen kreeg. Ondertussen waren zij zo matig, dat ze liever eenvoudige spijzen aten, en zich van alles, wat leven ontvangen had, onthielden, dan dat zij gespijsd werden met de lekkere gerechten, welke men hun van ‘s Konings tafel voordiende. Derhalve verzochten zij de kamerling Aspenaz, die in last had om hen te verzorgen, dat hij de spijze, voor hen bestemd, voor zichzelf wilde houden, en hun slechts peulvruchten, dadelen, of iets dergelijks uit het plantenrijk geven, omdat zij tegen die lekkere spijzen een tegenzin hadden. Hij antwoordde dat hij aan hun begeerte gaarne zou voldoen, maar dat hij vreesde, indien hij zulks deed, dat de Koning uit de verandering van hun gelaat het bemerken zou, omdat het wezen en de kleur zich doorgaans schikt naar het voedsel, dat men gebruikt; dat dit nog sterker zou blijken door het verschil tussen hen en de andere jongelingen, die lekkerder gespijsd werden; en dat het niet te vergen was, dat hij om hun te behagen, zich in gevaar zou stellen van zijn leven te verliezen. Toen zij bemerkten dat deze gesnedene niet ongenegen was hun van dienst te zijn, drongen zij er te meer op aan, en verwierven van hem dat hij er ten minste voor de tijd van tien dagen de proef van name, om indien die levenswijze geen schade aan hun gezondheid toebracht, daarmee voort te gaan, of zo men enige vermindering in hun uiterlijk bespeurde, de vorige manier te hervatten. Hij stond hun verzoek dan toe; en nadat hij gezien had, dat het hun niet alleen niet schaadde, maar dat zij zelfs frisser en kloeker werden dan de andere jongelingen van hun ouderdom, die met de spijzen van ‘s Konings tafel gevoed werden, behield hij onbeschroomd voor zich de spijze, die voor hen bestemd was, en gaf hun zulken kost als zij begeerden. Alzo werden hun lichamen veel bekwamer voor de arbeid, en hun verstand vatbaarder om iets te leren; en omdat zij door geen lekkernijen, die de mensen verwijfd maken, verzwakt werden, namen zij zeer toe in de wetenschappen der Egyptenaren en Chaldeeën; inzonderheid Daniël, die zich ook tot het uitleggen van dromen begaf en van God zelf met openbaringen begunstigd werd.

429 Twee jaren na de overwinning, die Nebukadnézar op de Egyptenaren behaalde, (Dan. 2) had die vorst een wonderlijken droom, waarvan God hem, terwijl hij sliep, de uitlegging gaf; maar zodra hij ontwaakte was hij de droom en zijn betekenis vergeten. Hij ontbood derhalve de geleerdsten onder de Chaldeeën, die er hun werk van maakten toekomende zaken te voorzeggen, en ter oorzaak hunner wijsheid de naam van Wijzen gekregen hadden. Hij verhaalde hun dat hij een droom gehad, maar hem vergeten had, en beval hun dat zij hem denzelven, en zijn betekenis zouden zeggen. Zij antwoordden, dat hetgeen hij begeerde, voor mensen onmogelijk was, en dat alles, wat zij doen konden, was, hem de uitlegging van zijn droom te geven, nadat hij die aan hen verteld zou hebben. Maar hij dreigde hen met de dood, indien zij aan zijn begeerte niet voldeden, en omdat zij bij hun zeggen bleven, gelastte hij dat men hen doden zou. Daniël, dit bevel vernomen hebbende, en ziende dat hij en zijn metgezellen hetzelfde gevaar liepen, ging naar Arioch, hoofdman van ‘s Konings lijfwacht, om de reden daarvan te weten. Arioch verhaalde hem de ganse zaak; daarop verzocht Daniël dat hij de Koning wilde bidden, dat de uitvoering, van hetgeen deze bevolen had tot ‘s anderendaags mocht uitgesteld worden, omdat hij hoopte dat God zijn gebed verhoren, en hem de droom openbaren zou. De bevelhebber verhaalde dit de Koning, en de vorst stond het verzoek toe. Daniël en zijn metgezellen brachten de ganse nacht in gebeden door, om van God te verwerven dat het Hem believen mocht de Wijzen en henzelf uit het gevaar, waarin zij door ‘s Konings gramschap gebracht waren, te verlossen, door hun de droom, die de vorst vergeten had, bekend te maken. God, door ontferming bewogen, openbaarde aan Daniël welke die droom geweest was, en wat die betekende, opdat hij zulks de Koning mocht bekend maken. De blijdschap, welke Daniël deswege had, was zo groot, dat hij fluks opstond, om zijn metgezellen de gunst, welke hij van God ontvangen had, bekend te maken; en hen in een wanhopige staat vindende, waarin zij niets dan de dood voor ogen scheen te hebben, beval hij hun moed en betere hoop te hebben. Zij dankten de Heere dat Hij zich over hun jonkheid ontfermd had; en zodra het dag geworden was, ging Daniël naar Arioch, verzoekende dat hij hem bij de Koning wilde brengen, opdat hij hem zijn droom bekend mocht maken.

Toen hij voor de vorst gebracht was, begon hij alzo tot hem te spreken: dat, schoon hij hem zijn droom verklaarde, hij hem echter bad niet te willen denken dat hij verstandiger was dan de Wijzen, die het niet hadden kunnen doen; want dat de kennis, die hij daarvan bekomen had, daaruit voortvloeide, dat God, uit medelijden met het gevaar, waarin hij en zijn metgezellen zich bevonden, hem de droom en haar betekenis geopenbaard had. "En," vervolgde hij,"ik was niet zozeer ontroerd, o Koning, door het gevaar, dat mijn makkers en mij bedreigde, als door het verdriet om het ongelijk te zien dat gij u zelf aandeed, door onrechtvaardig zoveel brave lieden ter dood te veroordelen, omdat zij geen zaak konden doen, die de mensen, hoe verstandig ze ook mogen zijn, ten enenmale onmogelijk is, en die niemand dan God alleen doen kan.

De zaak dan, Heer Koning, heeft zich alzo toegedragen: toen gij in bekommering waart om te weten, wie na u over de wereld heersen zou, heeft God, om u de volgende Monarchen bekend te maken, u in de droom een groot beeld getoond, welks hoofd was van goud, schouders en armen van zilver, de buik en dijen van koper, en de benen en voeten van ijzer. Daarna zaagt gij een steen van een berg afgerukt tegen dat beeld aanvallen, waardoor het aan stukken geslagen, en tot gruis en stof vermaald werd, hetwelk de wind wegvoerde, zonder dat er in het minste iets van overbleef. En eindelijk zaagt gij dat die steen zo aangroeide, dat hij de ganse aarde bedekte. Dusdanig was uw droom, o Koning, en dit is er de betekenis van: het gouden hoofd stelt u en de Koningen van Babel, uw voorzaten voor. De schouders en armen van zilver betekenen dat uw rijk door twee machtige Koningen overheerd zal worden. De dijen van koper geven te kennen dat een andere Koning die uit het westen zal komen, die twee Koningen overheren zal. En de benen en voeten van ijzer geven te kennen, dat gelijk het ijzer harder is dan het goud, het zilver en het koper, alzo ook een ander overwinnaar zal komen, die hem ten

onder zal brengen." Daniël verklaarde de Koning evenzo, wat die steen betekende; maar omdat mijn voornemen is om alleen verleden en geen toekomende zaken te verhalen, zal ik daarvan niet meer zeggen; maar zo iemand nadere onderrichting daarvan begeert, die leze in de heilige Schrift het boek van Daniël. Nebukadnézar door blijdschap en verwondering vervoerd viel voor hem neer om hem te aanbidden, beval aan al zijn onderdanen dat zij aan hem offeranden zouden offeren als aan een God, gaf hem de naam desgenen, welke hij te voren als zijn God erkend had, en verhief hem en zijn vrienden tot de voornaamste ambten des rijks. Zulk een schielijk en zeldzaam geluk verwekte zo groot een afgunst tegen die vier personen, dat het hun bijna het leven gekost had door dit volgende voorval.

430 Nebukadnézar deed een gouden beeld maken (Dan. 3) van zestig ellebogen hoog en zes breed, hetwelk op het grote plein van Babel opgericht werd; en toen hij het wilde doen inwijden, ontbood hij de voornaamste Personen uit alle plaatsen van zijn rijk, en beval dat ieder op het eerste geschal der trompetten ter aarde zou neervallen, om het te aanbidden, met bedreiging dat allen, die zulks niet deden, in een gloeienden oven zouden geworpen worden. Elk gehoorzaamde dit gebod, uitgenomen Daniëls vrienden, welke zeiden zulks niet te kunnen doen, zonder de wetten hunner vaderen te overtreden. Terstond werden zij in het vuur geworpen, maar God redde hen; want door zijn oneindige macht werden zij door het vuur, alsof het van hun onschuld wist, gespaard, in plaats van er door verteerd te worden, en zij bleven overwinnaars van de vlammen. Dit wonderwerk vermeerderde de achting, die de Koning hun toedroeg, omdat hij hen aanmerkte als personen van een buitengewone deugd, die bijzonder van God bemind waren.

431 Kort daarna had die vorst een anderen droom, (Dan. 4) in welke hij meende dat hij van zijn koninkrijk beroofd was, en zeven jaren in de woestijn bij de beesten door bracht, en daarna in zijn vorige waardigheid hersteld werd. Hij ontbood de Wijzen, verhaalde hun zijn droom, en begeerde de uitlegging daarvan; maar daar was niemand, die ze hem geven kon. Daniël was de enige, die zulks naar waarheid deed, niets zeggende dan hetgeen men inderdaad zag gebeuren; want die vorst steeg weer op de troon, nadat hij zeven jaren in de woestijn doorgebracht, en Gods gramschap door grote boetvaardigheid gestild had, zonder dat iemand gedurende die tijd zijn rijk durfde bemachtigen. Dat ik dit alhier verhaal, behoort mij door niemand kwalijk geduid te worden, omdat men het in de heilige Schrift beschreven vindt, en dat ik in het begin dezer Historie verklaard heb, niets anders te zullen doen dan in het Grieks ter goeder trouw te schrijven hetgeen men in de boeken der Hebreeën verhaald vindt, zonder iets daar af of bij te doen.

432 Nadat Nebukadnézar drie en veertig jaren geregeerd had, is hij eindelijk gestorven. Hij was een vorst van groot verstand, en veel gelukkiger dan iemand van zijn voorzaten. Berosus spreekt in zijn derde boek van de Historie der Chaldeeën alzo van hem: Nebukadnézar, de vader desgenen van wien wij gesproken hebben, vernemende dat de landvoogd, die hij over Egypte, Neder-Syrië, en Fenicië gesteld had, van hem afgevallen was, en zelf niet langer bekwaam zijnde om de ongemakken des oorlogs te kunnen doorstaan, deed zijn zoon met een gedeelte van zijn krijgsmacht tegen hem optrekken. Deze jonge vorst overwon de muiter, bracht al de landschappen weer onder de gehoorzaamheid zijns vaders, en vernomen hebbende dat deze terzelfder tijd te Babel, nadat hij een en twintig jaren geregeerd had, gestorven was, bracht hij de zaken van Egypte en andere landschappen in orde, beval zijn vertrouwdsten bevelhebbers het heer met de gevangene Joden, Syriërs, Feniciërs, en Egyptenaren, weer naar Babel te voeren; en zelf, van weinig volk vergezeld, spoedig voorttrekkende, nam hij de weg dwars door de woestijn. Toen hij in zijn rijk aangekomen was, aanvaardde hij de regering, nadat het bewind gedurende zijn afwezigheid waargenomen was door de Chaldese Wijzen,

wier voornaamste niets beter behartigd hadden dan de heerschappij voor hem te bewaren; en alzo volgde hij de Koning zijn vader in de regering op. Een der eerste zaken, welke hij deed, was de meegebrachte gevangenen door zijn ganse gebied in volkplantingen te verdelen; voorts wijdde hij de kostelijke buit, die hij bekomen had, aan de tempel van Bel en andere tempels; en hij vergenoegde zich niet met de oude gebouwen van Babel te verbeteren, maar hij vergrootte ook de stad, en versterkte de watergracht; en om de vijanden het bemachtigen daarvan te beletten, al ware het dat zij de rivier overgetrokken waren, deed hij van binnen en buiten hoop drie dubbele muren van gebakken steen maken. Ook versterkte hij het overige der stad, deed er prachtige poorten bouwen, en stichtte een nieuw paleis dicht bij dat van wijlen de Koning, zijn vader, welks kostbaarheid en sieraad alhier te beschrijven overtollig zou zijn. Maar toch kan ik niet nalaten te verhalen dat dit prachtige gebouw in vijftien dagen voltooid werd. En omdat zijn gemalin, die in Medië opgevoed was, enige overeenkomst met haar vaderland begeerde te zien, deed hij om haar te behagen, terrassen boven op dat paleis maken, van zulke grote stenen, dat het wel bergen geleken; en die terrassen deed hij met aarde bedekken, en er velerlei soorten van bomen in planten, zodat die hangende tuinen in de lucht voor een van ‘s werelds wonderen zijn gehouden geworden. Van deze verwonderlijke tuinen maakt Megasthenes in het derde boek van zijn Historie van Indië ook gewag; en hij poogt te bewijzen dat die vorst, door zijn grote en uitmuntende daden, Hercules ver overtroffen, en niet alleen Lybië, maar ook Iberië (Spanje) veroverd heeft. Diokles spreekt er in het tweede boek van zijn Historie van Perzië mede van; en Philostratus zegt in die van Indië en Fenicië, dat hij de stad Tyrus, waarvan Ethbaël toen Koning was, dertien jaren lang belegerde. Dit is alles wat ik omtrent die vorst bij de historieschrijvers heb kunnen vinden.

HOOFDSTUK 12

Dood van Nebukadnézar, Koning van Babel. Evilmerodach, zijn zoon, volgt hem in de regering op, en stelt Jojachin, koning van Juda in vrijheid. Volgreeks der Koningen van Babel tot op de Koning Belsazar. Cyrus, Koning van Perzië, en Darius, Koning der Meden, belegeren hem in Babel. Zijn gezicht; waarvan Daniël hem de uitlegging geeft. Cyrus neemt Babel in, en de Koning Belsazar gevangen. Darius voert Daniël naar Medië, en verheft hem tot groten staat. De afgunst der groten tegen hem is oorzaak dat hij in de leeuwenkuil geworpen wordt. God bewaart hem, en hij wordt machtiger dan te voren. Zijn profetieën en lof.

433 NADAT Nebukadnézar gestorven was, volgde zijn zoon Evilmerodach, hem op in de regering, en stelde niet alleen Jechonias, Koning van Juda, anders Jojachin genaamd, in vrijheid, maar gaf hem grote geschenken, maakte hem tot opziener over zijn huis, en bewees hem grote vriendschap. Alzo bejegende hij hem heel anders dan Nebukadnézar gedaan had, toen hij uit liefde tot zijn vaderland, gelijk hierboven verhaald is, zich met zijn vrouwen, kinderen en al zijn goed, ter goeder trouw aan die Koning overgaf, mits dat deze het beleg van Jeruzalem zou opbreken; waarin deze nochtans zijn woord niet hield. Evilmerodach regeerde achttien jaren, waarna zijn zoon Niglizar hem in de regering opvolgde, en veertig jaren op de troon zat. Labosordach, zijn zoon, die na hem kwam, regeerde maar negen maanden; en Beltsasar zijn zoon, die de Babyloniërs Naboandel noemen, volgde hem op. Deze werd door Cyrus, Koning der Perzen en Darius, Koning der Meden, beoorloogd, en in Babel belegerd.

434 Terwijl deze vorst belegerd werd, zag hij zeker wonderbaar en verbazend gezicht (Dan. 5). Hij gaf een gastmaal aan de groten van zijn hof, en aan zijn bijwijven, in een zaal, waar een prachtig toestel stond van gouden en zilveren vaten, gelijk de Koningen gewoon zijn te gebruiken; maar om de praal te vergroten beval hij dat men die vaten, welke uit de Tempel te Jeruzalem genomen, en door Nebukadnézar aan zijn afgodstempel geschonken waren, halen

zou; toen hij nu door de wijn verhit was, werd hij zo stout dat hij uit die vaten dronk, en lasterlijke woorden tegen God uitbraakte. Maar op staande voet zag hij een hand uit de muur te voorschijn komen, en daarop schrijven. Dit gezicht verschrikte hem: daarom ontbood hij de wijsten van de Chaldeeën en andere volken, die er hun werk van maakten om gezichten en dromen uit te leggen, en beval hun dat zij hem zeggen zouden, wat die woorden betekenden. Zij antwoordden hem dat het hun onmogelijk was. Hierdoor werd zijn bekommering zo groot, dat hij door zijn ganse gebied deed uitroepen, dat hij een gouden ketting, een purperen tabbaard, gelijk de Koningen der Chaldeeën gewoon waren te dragen, en het bestuur over het derde deel van zijn koninkrijk zou geven aan degene, die hem deze woorden verklaarde. Op deze grote aanbieding kwamen er van alle kanten dezulken, die voor de verstandigsten gehouden werden, en zij lieten niet na hun uiterste pogingen te doen om de uitlegging daarvan te vinden; maar al hun arbeid was vergeefs. De grootmoeder des Konings, hem in zulk een ongerustheid ziende, zei dat hij de hoop om een gewenste verklaring te bekomen niet moest opgeven, omdat er onder de gevangenen, welke Nebukadnézar, na de verdelging van Jeruzalem, naar Babel had doen voeren, iemand, Daniël genaamd, was, van zulk een buitengewone kennis, dat hij zaken, die Gode alleen bekend waren, verklaarde, en dat hij Nebukadnézar een droom uitgelegd had, die niemand had weten te verklaren; weshalve hij hem maar behoefde te ontbieden, en zijn begeerte te zeggen, om te weten wat die woorden betekenden, al ware het ook dat ze hem enige ramp voorspelden. Op dit bericht ontbood Beltsazar Daniël terstond; en hem gelukkig genoemd hebbende omdat hij van God de gave ontvangen had, om alles, wat anderen niet wisten, te doorgronden, verzocht hij hem te willen zeggen wat die woorden, op de muur geschreven, betekenden, en beloofde, zo hij zulks doen konde, hem een purperen tabbaard, een gouden ketting, en het bevel over het derde deel zijns koninkrijks te geven, om aan de gehele wereld door die tekenen van ere te tonen, hoedanig zijn uitstekende wijsheid was, wanneer men naar de oorzaak van zulk een begunstiging vernam.
Daniël, wetende dat de wijsheid, die van God komt, altoos geneigd moet zijn om goed te doen zonder enige beloning daarvoor te begeren, betuigde de Koning dat hij daarvoor niets wilde ontvangen, en zei vervolgens, dat die woorden betekenden dat het einde zijns levens nabij was, omdat hij zich aan de straffe, waarmee God de Heere de goddeloosheid van zijn overgrootvader Nebukadnézar had getuchtigd, niet had gespiegeld, noch door dat voorbeeld geleerd had, zich niet boven zijn geoorloofde staat te verheffen; dat hem niet onbekend was dat die vorst gedurende enige jaren als de beesten had moeten leven; dat God, door zijn gebeden tot ontferming bewogen, hem in de omgang met mensen, en in zijn regering hersteld had; en dat hij zich zo erkentelijk daarvoor getoond had, dat hij niet opgehouden had gedurende het overige zijns levens de Heere daarvoor te danken, en zijn almacht te loven. Dat hij, Beltsazar, des niet tegenstaande, in plaats van lering uit zulk een groot voorbeeld te trekken, niet geschroomd had lasteringen tegen God uit te braken, en met zijn bijwijven uit de gewijde vaten te drinken, waarover de Heere zo vertoornd was, dat Hij hem door die lettertekenen had willen te verstaan geven, hoedanig het einde zijns levens zou zijn. Want, vervolgde hij, dit is de betekenis dier woorden: MENÉ, is te zeggen Getal, en betekent dat het getal, hetwelk God voor de jaren uwer regering gesteld heeft, bij kans vol is, en dat gij nog maar weinig tijds te leven hebt. THEKEL is Gewicht, en betekent dat God de tijd uwer regering in zijn rechtvaardige weegschaal gewogen heeft, en dat deze ten einde loopt. En UPHARSIN is een Stuk en Verdeling, en betekent dat uw rijk onder de Meden en Perzen verdeeld en gescheurd zal worden. Hoe groot ook het hartzeer was dat de Koning Beltsazar beving bij het vernemen van de rampen, welke hem door de verklaring dier duistere woorden voorspeld werden, echter oordeelde hij dat Daniël, als een vroom man, niets anders gedaan had, dan hem de waarheid te verklaren, en dat het onbillijk zou zijn zulks aan hem te wreken; daarom liet hij niet na hem te geven hetgeen hij beloofd had.

435 Kort daarna, in het zeventiende jaar van zijn regering, nam Cyrus, Koning van Perzië, Babylon in, en Beltsazar zelf gevangen: deze was de laatste Koning van Nebukadnézars geslacht. Darius, zoon van Astyages, aan wien de Grieken een anderen naam geven, was twee en zestig jaren oud, toen hij met hulp van zijn bloedverwant Cyrus de Babylonische heerschappij vernietigde (Dan. 6). Hij voerde de profeet Daniël met zich naar Medië; en om te tonen hoe hoog hij hem achtte, maakte hij hem één van de drie opperlandvoogden, welker macht zich over driehonderd zestig anderen uitstrekte; want hij merkte hem aan als een zeer bekwaam man, en hield in de gewichtigste zaken met hem alleen raad. Zijn andere staatsdienaren, niet kunnende dulden dat hij dus boven hen gesteld was, werden er zo jaloers om, gelijk het doorgaans aan de hoven der Koningen toegaat, dat zij niets onbeproefd lieten om enige gelegenheid te vinden, waardoor zij hem bij de vorst konden belasteren; maar dit was hun onmogelijk, omdat Daniëls deugd zo groot was, en zijn handen zo zuiver waren, dat hij geloofd zou hebben die te bezoedelen, indien hij geschenken aangenomen had; omdat hij het als een schandelijke zaak aanmerkte enig loon te willen trekken voor zijn weldoen. Maar zij lieten daarom niet na hem te belagen, en meenden eindelijk een middel gevonden te hebben, waardoor zij hem ten verderve konden brengen. Zij hadden opgemerkt dat hij driemaal ‘s daags God bad; daarom gingen zij naar de Koning, en zeiden tot hem dat al de groten en regeerders van zijn rijk goedgevonden hadden, dat er een wet gemaakt werd, door welke het aan al zijn onderdanen verboden zou zijn binnen dertig dagen iets aan hem of aan de goden te verzoeken; en dat de overtreders van dat gebod in de kuil der leeuwen zouden geworpen worden. Darius, die op hun boosaardigheid niet verdacht was, stond hun verzoek toe, en deed dat bevelschrift door zijn ganse gebied afkondigen. Een ieder poogde het bevel te onderhouden, uitgenomen Daniël, die zonder zich daaraan te bekreunen, voortging met zijn gebeden tot God te richten, ten aanzien van iedereen. Zijn vijanden lieten niet na hem aanstonds bij de Koning te beschuldigen, dat hij diens bevel overtreden had, en dat hij de enige was, die zulks had durven bestaan; dat hij te meer schuld had, omdat hij het niet uit enige godvruchtigheid gedaan had, maar omdat hij wist dat degenen, die zijn vrienden niet waren, op zijn bedrijf acht sloegen. En omdat deze heren vreesden dat de grote liefde, welke Darius Daniël toedroeg, hem tot het verlenen van vergiffenis mocht doen neigen, drongen zij er bij hem zo sterk op aan, om omtrent het uit voeren van zijn bevel onverzettelijk te blijven, en te gelasten dat men Daniël in de leeuwenkuil zou werpen, dat hij er zich onmogelijk van ontslaan kon. Maar hopende dat God Daniël voor de woede dier woeste dieren bewaren zou, vermaande Darius hem zijn ongeluk grootmoedig te dragen. Hierop werd Daniël in de kuil der leeuwen geworpen, en de ingang met een groten steen gesloten, waarna Darius die met zijn zegelring deed verzegelen, en weer naar zijn paleis keerde, met zulk een grote bekommeling en ongerustheid wegens hetgeen Daniël wedervaren zou, dat hij niet wilde eten, en de ganse nacht slapeloos doorbracht. Des anderen daags, ‘s morgens vroeg, ging hij naar de kuil, en vond zijn zegel nog ongeschonden; daarom riep hij door een opening, die aan de ingang was, Daniël met luider stemme toe, en vraagde of hij nog leefde. Deze antwoordde, ja, en dat hem geen leed geschied was; waarop de vorst aanstonds gelastte hem uit de kuil te trekken. De vijanden van Daniël in plaats van te bekennen dat God hem door een wonderwerk bewaard had, zeiden stoutelijk tot de Koning dat zulks geschied was, doordien men de leeuwen te voren zoveel eten gegeven had, dat zij geen honger hadden. Over deze boosaardigheid werd de Koning zo vertoornd, dat hij beval de leeuwen spijze voor te werpen, en nadat zij verzadigd waren Daniëls beschuldigers in de kuil te stoten, om te zien of zij hen verschonen zouden, gelijk ze zeiden dat hij door die beesten gespaard was. Dit bevel werd uitgevoerd, en niemand twijfelde toen of God alleen had Daniël gered; want de leeuwen verslonden al die lasteraars met zulk een gulzige woede, alsof zij de uitgehongerdste dieren van de wereld geweest waren. Maar mijns oordeels was het de misdaad dier booswichten, en niet de honger, die deze felle beesten tegen hen aanhitste; omdat God wilde dat zelfs de onredelijke dieren de dienaars van zijn

rechtvaardige wrake zouden zijn. Nadat Daniëls vijanden alzo gestraft waren, deed Darius door zijn ganse rijk afkondigen, dat de God, die Daniël aanbad, de enige, waarachtige, en alvermogende God was, en hij verhief deze uitmuntend man tot zulk een aanzienlijken staat, dat niemand twijfelen kon of hij was boven alle anderen bij de Koning bemind; en in die grote ere en buitengewone begunstiging van God werd hij met de hoogste bewondering door ieder aanschouwd. Hij deed te Ekbatana, hoofdstad van Medië, een prachtig paleis bouwen, hetwelk tegenwoordig nog te zien is, en zich zo sierlijk, in strijd met de gewone gesteldheid der gebouwen, houdt, alsof het maar kort geleden gebouwd, was. In dit paleis is de grafstede van de Koningen der Perzen, Meden en Parthen; en de bewaring daarvan wordt nog ten huidige dage een priester van ons volk aanbevolen.

Ik vind in die groten profeet niets verwondelijker, dan dat bijzonder en bijna ongelooflijk geluk dat hij boven de anderen gehad heeft, van gedurende zijn ganse leven door Koningen en volken geëerd te zijn geweest, en na zijn dood een onsterfelijke gedachtenis nagelaten te hebben. Want de boeken, die hij geschreven heeft, en welke door ons nog gelezen worden, geven te kennen dat God zelf tot hem sprak, en dat hij niet alleen in het algemeen, gelijk de andere profeten, toekomende zaken voorzegd, maar ook de tijd, waarin ze gebeuren zouden, aangewezen heeft; en dat, daar de anderen niets voorzeiden dan onheilen, waardoor zij zich bij de vorsten en hun onderdanen gehaat maakten, deze hun voordelige en gunstige zaken voorzegd heeft, die hen bewogen om hem te beminnen, en welker waarheid, sedert door de uitkomst bekrachtigd zijnde, iedereen verplicht heeft, niet alleen aan zijn woorden geloof te slaan, en hem in achting te houden, maar ook te geloven dat er iets Goddelijks in hem was.

Ik zal één van zijn voorzeggingen verhalen, om te tonen hoe zeker zij waren. Hij zegt dat hij met zijn vrienden buiten Suza, hoofdstad van Perzië, gegaan zijnde om de buitenlucht te scheppen, er een aardbeving ontstond, welke zijn gezelschap zo ontzette en verschrikte, dat zij wegvloden, en hem alleen lieten; dat hij toen met zijn aangezicht op de aarde neerviel en in die staat iemand voelde, die hem aanraakte en beval op te staan, om dingen te zien, die lang daarna aan zijn volk geschieden zouden. Dat hij toen opstond en een ram zag met veel hoornen, waarvan de laatste al de anderen in grootte overtrof. Toen zijn ogen naar het Westen kerende, zag hij een bok komen, die de ram stiet, ter aarde wierp, en met voeten trad. Dat hij daarna uit het voorhoofd van die bok een groten hoorn zag te voorschijn komen, die gebroken werd, en dat er vier anderen uit voortkwamen, die naar de vier winden gekeerd waren; dat tussen die vier hoornen zich een kleine vertoonde; en dat God hem gezegd had, dat wanneer deze hoorn zou volwassen zijn, deze zijn volk beoorlogen, Jeruzalem met geweld innemen, al de tempeldiensten afschaffing, en gedurende twaalf honderd zes en negentig dagen de offeranden beletten zou. Nadat God hem dit gezicht getoond had, verklaarde hij het de Koning aldus: dat de ram de heerschappij; der Meden en Perzen betekende, wier Koningen door de hoornen afgebeeld werden, en dat de grootste de laatste onder hen was, doordien hij al de anderen in rijkdom en macht overtreffen zou. Dat de bok betekende dat er uit Griekenland een Koning zou komen die de Perzen overwinnen, en zich van hun grote rijk meester zou maken. Dat de grote hoorn die Koning betekende, en dat de vier kleine hoornen uit die groten voortgekomen, zich naar de vier delen der wereld uitstrekkende, degenen verbeeldden, die, na de dood van die vorst, dat grote rijksgebied onder zich verdelen zouden, ofschoon zij zijn kinderen noch nakomelingen waren. Dat zij veel jaren zouden regeren: dat uit hun nakomelingen een koning zou komen, die de Joden beoorlogen, al hun wetten en staatsbestuur afschaffen, de Tempel plunderen, en drie jaren lang de dienst der offeranden daar verbieden zou; al hetwelk onder de regering van Antiochus Epifanes gebeurd is. Deze profeet had ook kennis van het Romeinse rijk, en van de vreselijke verwoesting, die ons land daardoor zou overkomen. God had al die zaken aan hem getoond, en hij heeft ze bij geschrifte nagelaten, opdat zij, die er de uitkomst van zouden zien, zich over de gunsten, welke hij van de Here ontvangen had, mochten verwonderen; en ook, opdat hij daardoor de dwaling der Epikuristen mocht weerleggen, die in

plaats van Gods Voorzienigheid te aanbidden, geloven, dat Hij zich met de dingen dezer wereld niet bemoeit, en dat deze door dat opperste, gelukzalig, onverderflijk, en almachtig Wezen niet bewaard of bestuurd wordt; maar dat zij door zichzelf bestaat; zonder op te merken, dat indien hun bewering waar was, men de wereld welhaast vernield zou zien, gelijk een schip, dat zonder stuurman door de woedende baren geslingerd, of als een wagen, die zonder voerman door hollende paarden voortgerukt wordt. Men behoeft geen ander bewijs dan Daniëls profetieën, om de dwaasheid der mensen, die niet willen erkennen dat God zorg draagt voor hetgeen hier op aarde geschiedt, ten toon te stellen; want indien alles, wat in de wereld voorvalt slechts bij toeval gebeurde, hoe zou het dan kunnen wezen, dat wij al die voorzeggingen vervuld zien? Ondertussen heb ik het mijn plicht geacht deze dingen, zo als ik ze in de heilige Boeken beschreven vind, te verhalen; aan hen, die van een ander gevoelen zijn, de vrijheid latende om daarvan te geloven wat hun goeddunkt.

ELFDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Cyrus, Koning van Perzië, laat de Joden weer naar hun land keren, om Jeruzalem en de Tempel te herbouwen.

436 In het eerste jaar der regering van Cyrus, Koning van Perzië, zeventig jaren nadat de stammen van Juda en Benjamin gevankelijk naar Babel gevoerd waren, (Ezra 1, 3) vervulde God, uit ontferming over hun wederwaardigheden, hetgeen Hij door de profeet Jeremia nog vóór de verdelging van Jeruzalem voorzegd had; namelijk, dat wij, na zeventig jaren onder Nebukadnézar en zijn nakomelingen in slavernij doorgebracht te hebben, weer naar ons land keren, de Tempel herbouwen, en onze vroegere gelukkige staat genieten zouden. Dus gaf Hij Cyrus in het hart de volgende brief te laten schrijven, en die door geheel Azië te zenden:
"Dit verklaart de Koning Cyrus: Wij geloven dat de almachtige God, die ons tot Koning van de gehele wereld gesteld heeft, de God is, die het volk Israëls aanbidt; want Hij heeft door de profeten voorzegd hoedanig mijn naam zou zijn, en dat ik de Tempel van Jeruzalem, in Judea, ter zijner ere gewijd, herstellen zou." Dat de vorst alzo sprak, was, omdat hij in de profetieën van Jesaja, tweehonderd en tien jaren, eer hij geboren was, geschreven, en dus honderd en veertig jaren vóór de verdelging van de Tempel, gelezen had, dat God die profeet had bekend gemaakt, dat Hij Cyrus tot Koning over verscheidene volken zou aanstellen, en hem het voornemen ingeven om zijn volk tot herbouw van zijn Tempel weer naar Jeruzalem te zenden. Deze voorzegging baarde zulk een verwondering bij hem, dat hij begerig om die te vervullen,

de voornaamste der Joden te Babel deed te samen komen, en tot hen zei, dat hij hun verlof gaf om weer naar hun land te keren, en de stad Jeruzalem, bovendien de Tempel, wederom gij op te bouwen; dat zij niet behoefden te vrezen dat God hen in die toeleg niet zou bijstaan; en dat hij aan de naburige vorsten en landvoogden omtrent Judea zou schrijven, dat zij hun het goud en zilver, daartoe nodig, en dieren voor de offeranden beschikken moesten." Hierop begaven de voornaamste der stammen van Juda en Benjamin zich met de priesters en Levieten spoedig naar Jeruzalem; maar die hun bezittingen niet wilden verlaten, bleven in Babel. Toen zij daar aangekomen waren, gaven de groten, aan welke de Koning geschreven had, hun goud en zilver; velen gaven vee en paarden, en anderen, die geloften gedaan hadden, offerden tot betaling daarvan plechtige offeranden, terwijl men nu de stad begon te herbouwen, en de voorvaderlijke inzettingen weer waar te nemen. Cyrus zond terzelfder tijd de gewijde vaten, die onder de regering van Nebukadnézar uit de Tempel des Heren genomen, en naar Babel gevoerd waren, terug, en gaf die aan Mithridates, zijn schatmeester, met bevel om ze aan Abasar over te leveren, opdat die dezelve zou bewaren totdat de Tempel voltooid was, en ze dan aan de priesters en de voornaamste der Joden te geven om ze weer in de Tempel te zetten. Ook schreef hij de volgende brief aan de landvoogden van Syrië:
"De Koning Cyrus aan Sysina en Sarabasan heil: Wij hebben aan alle Joden, die in ons gebied wonen, en die weer naar hun vaderland willen keren, vrijheid verleend om derwaarts te gaan, de stad Jeruzalem te herbouwen, en de Tempel des Heren in zijn vorigen staat te herstellen. Wij zenden Zerubbabel, hun vorst, en Mithridates, onzen schatmeester, om er de grondvesten van te leggen, en hem ter hoogte van zestig ellebogen en een gelijke breedte op te bouwen, met drie rijen van gepolijste stenen, en ééne rij van hout, dat daar te lande groeit. Wij willen ook dat er een altaar gebouwd worde, om Gode te offeren, en wij begeren dat alles op onze kosten geschiede. Ook zenden wij door Mithridates en Zerubbabel de gewijde vaten, welke de Koning Nebukadnézar uit de Tempel deed nemen, terug, om ze daar weer te plaatsen. Het getal daarvan is vijftig gouden en vijfhonderd zilveren bekkens, veertig gouden Therikleefsche drinkkoppen (aldus naar de eersten maker genoemd) en vijfhonderd zilveren, vijftig gouden en vijfhonderd zilveren emmers, dertig gouden en driehonderd zilveren offerschalen, dertig gouden en tweeduizend vierhonderd zilveren kleinere schalen, en nog duizend andere grote vaten. Wij staan daarenboven de Joden dezelfde inkomsten toe, welke hun voorvaderen genoten hebben; en voor beesten, wijn, en olie geven wij hun tweehonderdvijfduizend vijfhonderd drachmen; en voor meelbloem twintigduizend vijfhonderd Perziaansche maten koren, hetwelk wij willen dat uit de landerijen van Samaria gehaald zal worden. De priesters zullen volgens Mozes inzetting Gode al de slachtoffers te Jeruzalem offeren, en Hem voor onzen welstand en de behoudenis van ons huis en voor het rijk der Perzen bidden. En zo iemand zo vermetel is, dat hij onze bevelen niet in alles nakomt, willen wij dat hij gekruisigd, en zijn goed aan onze schatkist vervallen verklaard worde." Dit was de inhoud van ‘s Konings brief.—Het getal der Joden, die weer naar Jeruzalem keerden, was twee en veertig duizend vierhonderd twee en zestig personen.

HOOFDSTUK 2

De Joden beginnen Jeruzalem en de Tempel te herbouwen. Na de dood van Cyrus schrijven de Samaritanen en andere omliggende volken aan de Koning Cambyses, zijn zoon, om dat werk te doen stilstaan.

437 TOEN de Joden, tengevolge van het bevel door de Koning Cyrus gezonden, de grondvesten van de Tempel legden, (Ezra 4) en met ijver aan de wederopbouw daar van werkten, kwamen de naburige volken, en inzonderheid de Chuteërs, welke Salmaneser, Koning van Assyrië, uit Perzië en Medië had doen komen om Samaria weer te bevolken, nadat de Israëlieten daaruit weggevoerd waren, aan de landvoogden en die het opzicht over dat werk

hadden verzoeken, dat zij de Joden de voortgang van dat werk, en het herbouwen der stad beletten wilden. Deze personen, door hen omgekocht, begonnen zich nalatig in het uitvoeren van hun last te betonen, te meer omdat Cyrus geen bericht daarvan krijgen kon, omdat hij toen in de oorlog tegen de Massageten gewikkeld was, in welke hij ook het leven verloor. Cambyses, zijn zoon, volgde hem op, en zodra deze aan de regering gekomen was, werd hem door de Syriërs, Feniciërs, Ammonieten, Moabieten, en Samaritanen, de volgende brief gezonden: "Heer Koning! Uw knechten Rehum, de kanselier, Simsai, de schrijver, en de andere ambtenaars van Syrië en Fenicië wensen u heil. Wij achten ons verplicht om u te verwittigen, dat de Joden, die naar Babel vervoerd waren, weer in dit land gekomen zijn; dat zij hun stad, die ter zake van hun oproer verdelgd was, weer opbouwen; dat zij de muren daarvan weer oprichten, markten instellen, en de Tempel weer opbouwen. Indien men hun toelaat, daarmee voort te gaan, zullen zij het werk niet voltooid hebben, of zij zullen aanstonds weigeren u de schattingen te betalen, en uw bevelen na te komen, en zij zullen zich altoos tegen de Koningen verzetten, omdat zij geneigd zijn steeds te gebieden, en nooit te gehoorzamen. Ziende dan hoe ijverig zij aan het opbouwen van die Tempel arbeiden, hebben wij het onzen plicht geacht u daarvan kennis te geven. Zo het u belieft de schriften van uw voorzaten na te zien, zult gij daarin vinden dat de Joden de natuurlijke vijanden der Koningen zijn, en dat het om die reden is dat men hun stad verdelgd heeft. Waarbij wij nog kunnen voegen, dat, indien gij hun toelaat de stad te herbouwen en met muren te versterken, u daardoor de doortocht naar Fenicië en Coelo-Syrië zal gesloten zijn."

HOOFDSTUK 3

Cambyses Koning van Perzië, verbiedt de Joden het verder opbouwen van Jeruzalem en de Tempel. Hij sterft op Zijn terugreis uit Egypte. De Wijzen regeren het rijk een jaar. Darius tot Koning verkoren.

438 DEZE brief verbitterde Cambyses, die van nature boosaardig was, uitermate; zo dat hij er alzo op antwoordde: "De Koning Cambyses aan Rehum, onzen kanselier, Simsai en Bislam, onze schrijvers, nevens de overigen van hun medegenoten, met de andere ingezetenen van Samaria en Fenicië, onze groet. Nadat wij uw brief ontvangen hadden, hebben wij de schriften onzer voorvaderen nagezien, en daarin gevonden dat de stad Jeruzalem van alle tijden her een vijandin der Koningen geweest is; dat haar inwoners altoos oproerig en tot oproer geneigd zijn geweest; en dat zij bestuurd is geworden door machtige en heerszuchtige vorsten, die Coelo-Syrië en Fenicië met geweld schatting hebben afgedwongen. Om derhalve te beletten dat de stoutheid van dit volk hen tot een nieuwen afval vervoere, verbieden wij u hun het herbouwen dier stad toe te laten." Rehum, Simsai, en de anderen hadden deze brief ternauwernood ontvangen, of zij gingen met een groot gevolg te paard naar Jeruzalem, en verboden de Joden met het herbouwen van de stad en de Tempel voort te gaan. Alzo stond dit werk negen jaren stil, tot in het tweede jaar der regering van Darius, Koning van Perzië; want Cambyses regeerde maar zes jaren, en stierf te Damascus, op zijn terugtocht uit Egypte, hetwelk hij onderworpen had. De Wijzen regeerden na zijn dood het rijk een jaar met een onbeperkte macht; maar na het ombrengen van hen verkoren de zeven Perziaansche huizen, gelijk men ze noemt, met algemene toestemming Darius, Hystaspes zoon, tot Koning.

HOOFDSTUK 4

De Koning Darius legt aan Zerubbabel, vorst der Joden, en twee anderen vragen voor; en door Zerubbabel daarop geantwoord zijnde, staat hij hem tot vergelding het herbouwen van de stad Jeruzalem en de Tempel toe. Een groot getal Joden keert weer naar Jeruzalem, onder het gelegde van Zerubbabel, en arbeidt aan dat werk. De Samaritanen

en andere volken verzoeken aan Darius, om het hun te beletten, maar die vorst weigert hun verzoek.

439 TOEN Darius nog niet aan de regering was, had hij Gode een gelofte gedaan, (Ezra 5, 6) dat indien hij ooit de troon beklom, hij al de gewijde vaten, die te Babel nog over waren, weer naar de Tempel te Jeruzalem zou zenden. Tot Koning verklaard zijnde, gebeurde het dat Zerubbabel, vorst der Joden, zijn oude vriend, bij hem kwam; hij deed hem en twee anderen de eer aan, dat hij hen tot zijn drie voornaamste lijftrawanten verhief. Deze Koning richtte in het eerste jaar van zijn regering een prachtig gastmaal aan, zo voor zijn voornaamste ambtenaren, als voor de grootste heren der Meden en Perzen, en de landvoogden der honderd zeven en twintig landschappen, over welke zijn gebied zich uitstrekte, van Indië tot aan Ethiopië. Na het scheiden van de maaltijd ging elk naar zijn verblijf. Darius na een korten slaap wakker geworden zijnde, en niet weer kunnende slapen, begon met zijn drie lijftrawanten wat te praten, en zei tot hen dat hij aan degene, die zijn vraag het best zou kunnen beantwoorden, zou toestaan een purperen kleed en een gouden halsband te dragen, uit een gouden beker te drinken, op een gouden ledikant te slapen, op een wagen, welks paardentuig van goud was, te rijden, een zijden tulband te dragen, naast hem te zitten, en zijn bloedvriend genaamd te worden. Hij vraagde dan aan de eerste, of de wijn niet het allersterkste was; aan de tweede of het de Koningen, en aan de derde of het de vrouwen niet waren, dan of niet misschien de waarheid allen in kracht overtrof; en hij beval hun dat zij er hun gedachten over zouden laten gaan. De volgende morgen ontbood hij al de vorsten en grote heren van Perzië en Medië; en op zijn troon, waar hij gewoon was vonnissen uit te spreken, zich gezet hebbende, beval hij aan deze drie trawanten, dat zij voor de ganse vergadering zouden antwoorden op de drie vragen, welke hij hun voorgesteld had. De eerste, om de kracht des wijns te tonen sprak aldus: "Doorluchtige mannen! om te tonen dat alles voor de kracht van de wijn moet wijken, dunkt mij dat er eeen ander bewijs nodig is, dan dat men ziet hoe hij het verstand benevelt, en de Koningen zelfs in een zodanigen staat brengt, dat ze zijn als kinderen, die men leiden moet; dat hij aan de slaven de vrijheid van spreken, welke zij door de dienstbaarheid kwijtgeraakt zijn, wedergeeft; dat hij de armen zo vergenoegd maakt als de rijken; dat hij het gemoed der mensen zo verandert, dat zelfs in de allerellendigsten het besef hunner rampen verdoofd wordt, zodat zij, hun armoede vergetende, zich zulk een overvloed voorstellen dat ze niet dan van miljoenen spreken; dat hij hen hoogdravend doet spreken, gelijk zulken die van groten staat zijn, hun de vrees voor de ontzaglijkste personen, ja zelfs voor de grootste monarchen benemende; en dat hij maakt dat zij hun beste vrienden niet alleen niet kennen, maar ook haten. En dat, als deze mensen uitgeslapen hebben en weer nuchteren zijn, zij niet meer denken aan hetgeen zij in hun dronkenschap gezegd of gedaan hebben. Hierom acht ik dat de wijn voor de sterkste behoort gehouden te worden."

Nadat de eerste alzo tot lof van de wijn gesproken had, hief degene, die bewijzen zou dat niets de macht der Koningen kon evenaren, alzo aan: "Niemand kan in twijfel trekken dat de mensen alles onder hun gezag hebben, want zij heersen over de aarde en de zee, en gebruiken die elementen tot zodanigen dienst als hun goeddunkt. Maar de Koningen gebieden over de mensen, en heersen over zulken, die alle andere dieren onder hun bedwang hebben. Wat is er dan dat tegen hun macht op weegt? Alles, wat zij hun onderdanen bevelen, wordt aanstonds uitgevoerd. Als het hun goeddunkt, wikkelen zij deze in oorlogsgevaren; en, hetzij dat er muren te bestormen, of vijanden op het veld te bestrijden, of in ontoegankelijke gebergten te bevechten zijn, zij maken geen zwarigheid in de dood te gaan om hun vorsten te gehoorzamen. Wanneer zij veldslagen gewonnen, en overwinningen behaald hebben ten koste van hun bloed, gedijt al de roem daarvan ten voordele der Koningen, die ook het genot van de arbeid en van het zweet diegenen plukken, welke zich met de landbouw bezighouden, terwijl anderen ten oorlog trekken. Alzo maaien de vorsten, hetgeen zij niet gezaaid hebben; zij genieten allerlei

vermaak, en slapen op hun gemak, terwijl hun wachters aan hun deur waken, en zij smaken alle genoegens, hoe gewichtig een zaak zij ook elders te verrichten hebben. Hoe kan men dan nog betwijfelen of de macht der Koningen alles overtreft?"
Zerubbabel, die het laatst moest spreken, om het vermogen van de vrouwen en haar waardigheid aan te tonen, begon aldus: "Ik stem toe dat de kracht des wijns en de macht der Koningen groot is; maar echter beweer ik dat het vermogen der vrouwen nog groter is. Alle mannen, ja zelfs de Koningen, zijn van vrouwen geboren, en indien zij degenen, die de akker bebouwen, niet ter wereld gebracht hadden, de wijnstok zou die vrucht, wier sap zo aangenaam is, niet voortbrengen. Zonder de vrouwen zou ons alles ontbreken; aan haar arbeid zijn wij de voornaamste gerieflijkheden des levens verschuldigd; zij spinnen de wol en de zijde, waarvan wij klederen dragen; zij nemen de huishouding waar, zodat wij haar geenszins zouden kunnen missen. Haar schoonheid heeft zoveel bekoorlijkheden, dat zij ons het goud, het zilver, en al wat kostelijk in de wereld is, doet vergeten, om haar gunst te winnen. Om haar te volgen, verlaten wij zonder verdriet vader, moeder, vrienden, magen, en zelfs ons vaderland; en wij maken haar voogdessen, niet alleen van alles, wat wij ter zee en te land door duizend moeilijkheden verkregen hebben, maar ook van onzen persoon. Zal ik hier nog bijvoegen, dat ik gezien heb dat de Koning, die over zo veel volken heerst, toeliet dat Apaméa zijn minnares, dochter van Rapsakes, de Themasyner, hem een kinnebakslag gaf, zijn kroon hem van het hoofd rukte, om ze op haar eigen hoofd te zetten, en dat die grote vorst lachte, als zij in een goede luim was, en zich bedrukt toonde als zij droevig was, haar vleide, haar gedrag navolgde, en zich zo ver vernederde dat hij verschoning van haar verzocht, wanneer hij haar ergens in mishaagd mocht hebben?" Al de omstanders stonden zo verwonderd over deze rede, dat zij elkaar aanzagen. Daarop ging Zerubbabel van de lof der vrouwen tot die der waarheid over."Ik heb aangetoond, zei hij, hoe groot het vermogen der vrouwen is: maar noch de vrouwen, noch de Koningen kunnen bij de waarheid vergeleken worden; want hoe groot ook de aarde, hoe hoog de hemel, en hoe snel de loop der zon zij, het is God die hen beweegt en bestuurt. God nu is rechtvaardig en waarachtig; dus blijkt het klaar, dat niets het vermogen der waarheid kan evenaren. De ongerechtigheid vermag niets tegen haar; en hoewel alle andere dingen vergankelijk zijn, en als een bliksem voorbijgaan, is de waarheid niet alleen onsterfelijk en eeuwigdurend? maar zijn ook de voordelen, waarmee zij ons verrijkt, even duurzaam als zij zelf: het toeval kan ons daarvan niet beroven, noch de tijd die veranderen, omdat ze boven hun bereik zijn, en door niets kunnen vernietigd worden." Zerubbabel alzo gesproken hebbende, werd ten hoogste geprezen; en men erkende dat hij wel bewezen had, dat de waarheid de sterkste was, en dat zij nooit verouderde, of aan enige verandering onderhevig was. De Koning zei hem, dat hij maar zeggen moest wat hij begeerde boven hetgeen hij beloofd had aan degene, die zijn voorstel het best verklaren zou; omdat hij het zeer gewillig zou geven, daar hij hem als de wijste en verstandigste van allen erkende: waarbij de vorst nog voegde, dat hij in het toekomende zijn raad wilde inwinnen, hem naast zich zou doen zitten, en hem in geen mindere achting houden, dan of hij een van zijn naaste bloedverwanten ware. Zerubbabel antwoordde, dat hij geen andere gunst van hem begeerde, dan de vervulling van zijn belofte, om Jeruzalem, zo hij ooit tot de kroon kwam, te doen herbouwen, de Tempel weer op te richten, en er al de gewijde vaten, welke de Koning Nebukadnézar daaruit had doen lichten en naar Babel voeren, weêr in te brengen. Toen rees de Koning met een blij gelaat van zijn troon op, kuste Zerubbabel, en gelastte, aan zijn landvoogden te schrijven, dat zij hem en allen, die met hem wilden heentrekken om de tempel te Jeruzalem te herbouwen, op de reis behulpzaam moesten zijn. Ook beval hij de overheden van Syrië en Fenicië, cederbomen op de berg Libanon te doen vellen om naar Jeruzalem gevoerd te worden, en degenen die de stad zouden herbouwen, daarin bij te staan: voorts berichtten die brieven, dat alle Joden, die weer naar Jeruzalem keerden, van hun gevangenschap ontslagen zouden zijn; en dat de Koning wilde dat zijn ambtenaren hun geen schatting zouden opleggen, maar hen zo veel land laten bebouwen

als zij bewerken konden: dat de Idumeërs, Samaritanen, en die van Coelo-Syrië hun alle landerijen, welke hun voorvaders bezeten hadden, weer zouden moeten inruimen, en hun vijftig talenten voor het bouwen van de Tempel geven: dat de Joden dezelfde offeranden en plechtigheden zouden mogen waarnemen, die door hun voorvaderen onderhouden waren; dat men uit zijn schatkist zou nemen hetgeen nodig was voor de klederen der Hoge- en gewone priesters, en voor de speeltuigen, waarbij de Levieten lofzangen zongen; en dat men jaarlijks aan de wachters van de Tempel en de stad zoveel land en geld geven zou, als tot hun onderhoud nodig was. In het kort, Darius bekrachtigde alles wat Cyrus omtrent de herstelling der Joden, en de teruggave der gewijde vaten bevolen had.

440 Nadat Zerubbabel alzo van die vorst alles, wat hij wensen kon, verworven had, was het eerste, dat hij bij het verlaten van het paleis deed, God te danken voor de gunst, dat hij in de ogen van die vorst boven anderen uitmuntte, erkennende dat hij al zijn geluk aan Gods bijstand verschuldigd was, en biddende dat het Hem behagen mochte verder hem daarmee te zegenen. Toen hij te Babel gekomen was, en aan zijn volk die goede tijding bekend gemaakt had, dankte het God nevens hem, omdat het Hem behaagd had hen naar hun vaderland weer te brengen, en zij brachten zeven dagen met gastmalen en andere vrolijkheden door. Vervolgens kozen de huisgezinnen personen uit hun stammen, om hen naar Jeruzalem te geleiden; en zij voorzagen zich van paarden en andere beesten om hun vrouwen en kinderen te dragen.
Aldus toog deze grote menigte van mannen en vrouwen, jong en oud, begeleid door degenen welke Darius daartoe bestemd had, met een ongelooflijke blijdschap, onder het geschal van fluiten en trommelen, op weg. Om de lezer niet lastig te vallen, en de draad mijner rede niet af te breken, zal ik hun namen overslaan en mij vergenoegen met hun getal te te melden. Van de stammen van Juda en Benjamin waren van de ouderdom van twaalf jaren en ouder vier millioen zeshonderd acht en twintig duizend personen: deze werden gevolgd door vierduizend zeventig Levieten, en veertigduizend zevenhonderd twee en veertig vrouwen en kinderen. Van het geslacht der Levieten waren er honderd en acht en twintig zangers, honderd tien deurwachters, en driehonderd twee en negentig, die het Heiligdom bedienden. Voorts waren er zeshonderd twee en zestig, die zich Israëlieten noemden, maar niet bewijzen konden dat zij het waren, en daarom ook niet als zodanig erkend werden; alsmede vijfhonderd vijfentwintig, die vrouwen getrouwd hadden, welke zij zeiden van het geslacht der priesters en Levieten te zijn, maar wier namen in derzelver geslachtregisters niet te vinden waren, en welke daarom van het priesterschap geweerd werden. Daarna volgden nog zevenduizend driehonderd zevenendertig slaven; tweehonderd vijfenveertig zangers en zangeressen; vierhonderd vijfendertig kamelen, en vijfduizend vijfhonderd vijfentwintig lastbeesten, om de pakkage te dragen.
Zerubbabel, zoon van Sealthiël, uit de stam Juda, en van David afkomstig, was het hoofd van deze grote menigte, benevens Jesua, zoon van Josadak, de Hogepriester. Behalve deze twee waren nog uit het volk tot hoofden aangesteld Mardocheus, en Zerebeus; welke ook honderd stukken goud, en vijfduizend zilverlingen voor de reiskosten gaven. In dezer voege was het dat de priesters, Levieten, en een gedeelte van het Joodse volk, dat in Babylonië was, weer heentrokken om Jeruzalem te bewonen; terwijl degenen die achterbleven, slechts terugkeerden, nadat zij hen een gedeelte van de weg uitgeleid hadden.

441 In de zevende maand daarna zonden Jesua, de Hogepriester, en de vorst Zerubbabel naar alle kanten om die van hun volk uit te nodigen te Jeruzalem te komen Zij deden zulks met grote blijdschap; en na een altaar gebouwd te hebben terzelfder plaats, waar het eerste stond, offerden zij er Gode offeranden naar de instelling van Mozes; hetwelk de naburige volken niet dan met afgunst aanschouwden, wegens de haat, die zij hun toedroegen. Terzelfder tijd vierden de Joden ook het Loofhuttenfeest, zoals het eerst was ingesteld; en zij brachten de dagelijkse offeranden, alsook die der Sabbatten feestdagen, benevens andere plechtigheden. Zij die

geloften gedaan hadden, voldeden dezelve door te offeren na de nieuwe maan der zevende maand. Daarna begon men aan het bouwen van de Tempel te arbeiden, veel geld aan de steenhouwers en werkbazen voorschietende, en tot betaling diegenen, die het bouwgereedschap aanbrachten. De Sidoniërs zonden met grote genegenheid cederhout, dat op het gebergte van Libanon gehouwen, en tot vlotten aaneengehecht, over zee gevoerd was tot aan de haven van Joppe, gelijk Cyrus en Darius gelast hadden. In de tweede maand des tweeden jaars na der Joden wederkering te Jeruzalem, begonnen zij de Tempel te stichten; en met de nieuwe maan de fondamenten gelegd hebbende, bouwden zij daarop. Al de Levieten, die twintig jaren en daarboven oud waren, Jesua met zijn zonen en broeders, en Kadmiël, broeder van Juda, zoon van Aminadab met zijn zonen, wien het opzicht over het werk aanbevolen was, arbeidden er zo vlijtig aan, dat het veel eer voltooid was dan men verwacht had. Het heiligdom voltooid zijnde, kwamen de priesters, bekleed met hun priesterlijk gewaad, onder het geschal der bazuinen aantreden, en de Levieten en de nakomelingen van Asaf zongen liederen en psalmen, door de Koning David tot Gods lof gemaakt. De bejaardsten der Levieten en des volks, die de pracht en kostbaarheid van de eersten Tempel gezien hadden, ziende hoeveel deze daarvan verschilde, en daardoor het verschil tussen hun verleden en hun tegenwoordig geluk erkennende, werden zo door droefheid getroffen, dat zij zich niet van zuchten en tranen konden onthouden. Maar het gemene volk daarentegen, hetwelk zich slechts door wat voor ogen is laat treffen, en op zodanig een vergelijking geenszins dacht, was zo hoogst vergenoegd, dat hun gejuich en het geluid der bazuinen het klagen der anderen verdoofden.

442 De mare van die bouw zich te Samaria verspreid hebbende, kwamen de inwoners van die stad, om naar de oorzaak daarvan te vernemen; en gehoord hebbende dat de Joden, wedergekeerd uit de Babylonische gevangenschap, de Tempel weêr opbouwden, verzochten zij aan Zerubbabel, Jesua, de Hogepriester en de vorsten der stammen, dat zij mede in die kosten mochten bijdragen, zeggende dat zij dezelfde God met hen aanbaden, en dat zij geen anderen godsdienst hadden gehad, sedert dat Salmaneser, Koning van Assyrië, hen uit Chute en Medië gezonden had om Samaria te bewonen. Maar de hoofden der Joden antwoordden allen eenparig daarop, dat ze hun begeerte niet konden inwilligen, doordien Cyrus en Darius aan niemand dan aan hen het bouwen van de Tempel bevolen hadden; maar dat zulks evenwel niet zou verhinderen dat zij en andere volken, die God daar wilden komen aanbidden, het vrijelijk zouden mogen doen. De Chuteërs (want zo noemen wij de Samaritanen) toonden zich zo gebelgd over dit antwoord, dat zij de Syriërs en hun landvoogd bewogen om tot het beletten van de Tempelbouw dezelfde middelen te gebruiken, waarvan zij zich weleer ten tijde van Cyrus en Cabyses bediend hadden; zij zeiden dat men geen tijd moest laten verloren gaan, omdat de Joden zo vlijtig aan die arbeid werkten.
Terzelfder tijd kwam Sisina, landvoogd van Syrië en Fenicië, vergezeld van Sarabazan en enige anderen, te Jeruzalem, en vraagde de voornaamste der Joden, wie hun verlof gegeven had de Tempel te herbouwen, en hem zo sterk te maken dat hij meer naar een kasteel dan naar een Tempel geleek; en waarom zij de stad met zulke dikke muren omringden. Zerubbabel en de Hogepriester antwoordden hun: dat zij dienaars des allerhoogste Gods waren; dat die Tempel eertijds ter zijner ere was gebouwd door een hunner Koningen, die een van de gelukkigste vorsten der wereld geweest was, en met wien nooit iemand in kennis en wijsheid had kunnen vergeleken worden. Dat dit prachtige gebouw verscheidene eeuwen was in stand gebleven; maar dat hun vaders God door hun zonden vertoornd hebbende, Hij toegelaten had dat Nebukadnézar, Koning van Babel en der Chaldeeërs, de stad stormenderhand innam, verdelgde, en de Tempel verbrandde, nadat hij er al de schatten en kostbaarheden had uitgenomen, terwijl hij toen het volk gevankelijk voerde naar Babel. Dat Cyrus, naderhand Koning van Perzië en Babylonië, uitdrukkelijk in brieven, ten die einde geschreven, bevolen had, dat men de Tempel zou herbouwen, en dat als hij voltooid zou zijn, men al de gewijde

vaten, die er uitgenomen waren, weer daarin zou brengen, welke hij tot dat einde aan Zerubbabel en Mithridat, zijn schatmeester, had doen overhandigen. Dat hij, om de Tempelbouw te verhaasten, Sesbazar naar Jeruzalem gezonden had, om de grondvesten te leggen. Dat sedert die tijd de volken, die hun vijandig waren, alles, wat in hun vermogen was, gedaan hadden om dat werk te stuiten; dat zij tot een bewijs van de waarheid van dat alles, slechts aan de Koning behoefden te schrijven, en te verzoeken of zij in de schriften en aantekeningen der voorgaande Koningen zouden mogen nagaan of de zaak zich alzo niet toegedragen had. Sisina en die hij bij zich had werden door deze redenen zo overtuigd, dat zij het werk niet wilden verhinderen, zonder alvorens de wil des Konings te weten; en daarom schreven zij aan hem. Ondertussen vreesden de Joden dat die vorst zijn gegeven verlof weer zou intrekken; maar de twee profeten, die in die tijd onder hen waren, Haggaï en Zacharia, zeiden tot hen, dat zij voor Darius noch de Perzen behoefden te vrezen, en dat zij daaromtrent door God onderricht waren. Toen schepte het volk weer moed, en vervolgde het werk onophoudelijk. Inmiddels lieten de Samaritanen of Chuteërs niet na aan de Koning Darius te schrijven dat de Joden hun stad versterkten, en een Tempel bouwden, die veeleer naar een vesting, dan naar een plaats van godsverering geleek; en dat, om de Koning te tonen, hoe nadelig zulks voor hem was, zij hem de brief van de Koning Cambyses zonden, in welke hij de voortzetting van de tempelbouw verboden had, omdat hij zulks niet bevorderlijk voor zijn macht oordeelde. Toen Darius deze brief en die van Sisina ontvangen had, beval hij dat men de gedenkschriften der Koningen zou nazien; men vond toen op het slot Ekbatana in Medië in die schriften dit volgende aangetekend: De Koning Cyrus belastte in het eerste jaar van zijn regering dat men te Jeruzalem een Tempel zou bouwen, zestig ellebogen hoog en van dezelfde breedte, met drie rijen gepolijste stenen, en één rij hout, dat daar te lande groeit; alsmede dat men een altaar in die Tempel zou maken, alles op zijn kosten. Dat men de gewijde vaten, welke Nebukadnézar uit de vorige Tempel gehaald had, weer in de nieuwen zou brengen. Dat Sesbazar, landvoogd van Syrië en Fenicië, en de ambtenaren des landschaps, zou de zorgen dat het werk voortgezet werd, zonder nochtans naar Jeruzalem te gaan; omdat het de Joden, hun vorsten, als die dienaars Gods waren, toekwam het opzicht daarover te hebben, omdat het genoeg was dat Sesbazar hen voorzag van geld, hetwelk uit de schattingen dier landschappen kwam, en dat hij hun ossen, schapen, lammeren, geiten, meelbloem, olie, wijn, en alles, wat de priesters eisten, voor hun offeranden moesten geven, opdat zij voor de welstand van de Koning en het rijk der Perzen mochten bidden. Dat, indien iemand zo stout was dat hij dit gebod niet gehoorzaamde, men hem kruisigen, en al zijn goederen verbeurd verklaren zou.

Hierbij was nog een vervloeking gevoegd, uitdrukkende, dat indien er enigen waren, die de bouw van de Tempel wilden verhinderen, de Koning God bad, dat Hij zijn rechtvaardige wraak aan hen wilde betonen, om hen wegens zulk een grote goddeloosheid te straffen." Darius, deze gedenkschriften van Cyrus gezien heb bende, schreef aan Sisina en zijn andere ambtenaren dit volgende: "De Koning Darius aan Sisina, algemeen bevelhebber onzer ruiterij, en Sarabasan, bovendien de andere landvoogden, heil. Wij zenden ulieden een afschrift der bevelen van de Koning Cyrus, hetwelk men in zijn gedenkschriften gevonden heeft; en wij begeren dat de inhoud daarvan stiptelijk nagekomen worde. Vaart wel."

Sisina en de anderen aan wie de brief gericht was, des Konings mening vernomen hebbende, lieten van hun kant niet na dat bevel na te komen, en waren de Joden uit al hun vermogen behulpzaam, om het werk van de Tempel voort te zetten; ook vorderde het daardoor, en door de aanmoediging, die de Profeten Haggaï en Zacharia aan het volk gaven, zo zeer, dat het na verloop van zeven jaren, in het negende jaar der regering van Darius, op de drie en twintigsten dag der twaalfde maand, welke wij Adar, en de Macedoniërs Dystrus noemen, voltooid werd. De priesters, Levieten, en de overigen des volks dankten God, dat het Hem behaagd had hen na zulk een lange gevangenschap in hun ouden gelukkigen staat te herstellen, en hun een nieuwen Tempel te geven; zij offerden Hem honderd stieren, tweehonderd rammen, vierhonderd

lammeren, en twaalf bokken voor de zonden der twaalf stammen. Voorts kozen de Levieten uit hun geslacht deurwachters, om aan al de poorten van de Tempel, volgens Mozes instelling, te zetten. Toen nu het feest der ongezuurde broden naderde en in de eerste maand, welke de Macedoniërs Xantikus, en wij Nisan noemen, stond gevierd te worden, kwam het volk van alle kanten uit de vlekken en dorpen, met hun vrouwen en kinderen te Jeruzalem; en nadat zij zich gereinigd hadden, offerden zij het Paaslam op de veertienden dag der maan in die maand, volgens het gebruik onzer voorouderen, en brachten zeven dagen met gastmalen en vrolijkheid door, zonder daarom na te laten Gode brandoffers te offeren, en Hem te danken, omdat het Hem behaagd had het hart des Konings te neigen, om hen weer te brengen in het land, hetwelk zijn Goddelijke Majesteit hun vaderen gegeven had, opdat zij Hem de schuldigen dienst zouden kunnen bewijzen. Vervolgens stelden zij een regering aan, waarin de voornaamste aan het hoofd stonden, maar onder het oppergezag van de Hogepriester, tot de tijd dat de Asmoneërs zich tot het Koningschap verhieven, en de Joden toen weer een koninklijke regering verkregen, onder welke zij vijfhonderd twee en dertig jaren, zes maanden en tien dagen, van Saul en David tot aan de Babylonische gevangenschap geleefd hadden, terwijl zij te voren, na Mozes en Jozua, meer dan vijfhonderd jaren geregeerd waren geweest door mannen welke zij Richters noemden. De Samaritanen ondertussen, die wegens de haat en de afgunst, welke zij ons volk toedroegen, niet dulden konden dat zij genoodzaakt werden de nodige dingen voor onze offeranden te verschaffen, en zich daarenboven beroemden, uit hetzelfde land gesproten te zijn als de Perzen, hielden niet op ons al het kwaad aan te doen, dat zij konden. En de landvoogden van Syrië en Fenicië lieten geen gelegenheid voorbij gaan om hun daarin behulpzaam te zijn. De Raad en het volk van Jeruzalem hen zo verbitterd ziende, besloten Zerubbabel en vier anderen der bekwaamsten naar Darius te zenden, om over de Samaritanen te klagen. Zodra die vorst deze afgezondenen gehoord had, deed hij hun een brief voor de voornaamste ambtenaren van Samaria, geven, die alzo luidde: "De Koning Darius aan Tangar en Sembab, oversten van zijn ruiterij te Samaria, almede Sadrach, Babelon en andere opzieners daar te lande. Zerubbabel, Ananias, en Mardochéus, gezanten der Joden, ons geklaagd hebbende de moeilijkheid, welke gijlieden hun bij het bouwen van de Tempel aandoet, naardien gij weigert, hun voor hun offeranden dat geen te verschaffen hetwelk wij u bevolen hebben, zo schrijven wij ulieden deze brief, ten einde gij, zodra gij die zult ontvangen hebben, niet nalaat uit onze schatkist, waarin de schattingen van Samaria verzameld worden, alles te geven, wat de priesters van Jeruzalem voor hun offeranden nodig hebben, opdat zij niet ophouden God dagelijks voor onzen voorspoed en die van het Perzische rijk te bidden."

HOOFDSTUK 5

Xerxes volgt Darius zijn vader op in hat Perzische rijk. Hij laat Ezra, de priester, met een groot getal Joden weer naar Jeruzalem keren, en staat hem alles toe, wat hij begeert. Ezra beveelt degenen, die vreemde vrouwen getrouwd hadden, deze weg te zenden. Zijn lof en zijn dood. Nehémia verwerft van Xerxes verlof om de muren van Jeruzalem weer op te bouwen, en brengt dat grote werk ten einde.

443 XERXES volgde zijn vader Darius op in de regering, (Ezra 1, 7) en was zowel erfgenaam van diens godvruchtigheid, als van zijn kroon; want hij veranderde niets van de instellingen omtrent de godsdienst, en droeg de Joden altoos een grote genegenheid toe. Joachim, zoon van Jesua, was Hogepriester onder zijn regering, en Ezra was de voornaamste en aanzienlijkste der priesters, die te Babel gebleven waren. Hij was een zeer vroom man, en genoot grote achting onder het volk, in de wetten van Mozes wel onderwezen zijnde, en zeer door de Koning bemind. Zodra als hij zich voorgenomen had naar Jeruzalem te keren, en enige Joden, die te Babel gebleven waren, met zich te nemen, kreeg hij van de vorst brieven van aanbeveling aan de landvoogden van Syrië, van deze inhoud: "Xerxes, Koning der Koningen, wenst Ezra,

priester en leraar van Gods wet, heil. Achtende dat het onze goedertierenheid meebrengt aan alle Joden, zo priesters, Levieten, als anderen, die het zouden mogen begeren, toe te laten dat zij weer naar Jeruzalem keren, om God daar te dienen, zo hebben wij, met goedvinden van onze zeven raadsheren, hun die gunst toegestaan; en wij bevelen u Gode te offeren, hetgeen wij en onze vrienden beloofd hebben. Wij verlenen u volmacht om al het goud en zilver, hetwelk uw landslieden, die nog in Babylonië verspreid zijn, Gode willen geven, mede te nemen, om er beesten voor te kopen, die men op Godsaltaar offere, en voorts te besteden voor zodanige gouden en zilveren vaten ten zijn dienste, als gij en uw broeders begeren zult. Ook zult gij de gewijde vaten, welke wij u ter hand zullen stellen, aan uw God opofferen; wij geven u daarenboven macht, om alles te doen wat gij nodig oordeelt, verlangende dat de gelden daartoe uit onze schatkist genomen worden. Tot dien einde schrijven wij aan onzen schatmeester van Syrië en Fenicië, dat hij u zonder verzuim geve hetgeen gij van hem zult eisen. En opdat God ons en onzen nakomelingen gunstig zij, willen wij dat men Hem honderd maten tarwe volgens zijn wet offere.

Verder verbieden wij allen onzen ambtenaren, om de priesters, Levieten, zangers, deurwachters, of anderen, die de Tempel dienen, iets af te eisen, of hun enige schattingen of andere belastingen op te leggen. En gij, Ezra, zult volgens het verstand en de wijsheid, u van God verleend, in Syrië en Fenicië rechters aanstellen, die het recht zullen bedienen voor degenen, die reeds in uw wet onderwezen zijn, die de onkundigen zullen onderwijzen, en die dezulken, welke niet schromen zijn en onze wetten te overtreden, met geldboeten, of met de dood zullen straffen. Vaar wel."

Ezra, deze brief ontvangen hebbende, aanbad God, en dankte Hem daarvoor, omdat hij deze buitengewone blijken van ‘s Konings goedertierenheid alleen aan des Heren bijstand toeschreef. Thans deed hij alle Joden, die toen te Babel waren, te samen komen, en las hun die brief voor, van welke hij het oorspronkelijke voor zich hield, en afschriften daarvan zond aan de Joden, die in Medië woonden. Men kan lichtelijk nagaan, hoe groot des volks blijdschap was, toen hij des Konings eerbied jegens God, en zijn goedgunstigheid jegens Ezra bespeurden. Velen werden te rade zich aanstonds met al hun have naar Babel te begeven, om met Ezra naar Jeruzalem te gaan; maar het gros der Israëlieten wilden het land niet verlaten, zodat alleen de stammen van Juda en Benjamin weer naar Jeruzalem keerden; en deze zijn het, die nu in Azië en Europa onder de heerschappij der Romeinen staan; want de andere tien stammen zijn aan geen zijde van de Eufraat gebleven, en daar spoedig ongelofelijk vermenigvuldigd. Onder die, welke zich in groten getale bij Ezra vervoegden, waren veel priesters, Levieten, deurwachters, zangers, en andere tempeldienaars, welke hij bij de Eufraat deed te samen komen; en na daar drie dagen te zijn gebleven, plechtig gevast, en God om zijn bescherming op hun reis gebeden te hebben, begaven zij zich op weg, de twaalfden dag der eerste maand, in het zevende Jaar van Xerxes regering, zonder dat Ezra een ruiterbende, welke die vorst hun tot gelegde wilde geven, begeerde te hebben, daar hij zei dat hij zich op Gods bijstand verliet, die zorg voor hem en de zijnen dragen zou. In de vijfde maand van hetzelfde jaar kwamen zij te Jeruzalem.

Terstond leverde Ezra aan de bewaarders van de schatten van de Tempel, die van priesterlijken geslachte waren, de gewijde schat over, welke de Koning, zijn vrienden, en de Joden, die te Babel gebleven waren, hem toevertrouwd hadden; deze bestond uit zeshonderd vijftig talenten zilver, honderd talenten waarde aan zilveren vaten, twintig talenten waarde aan gouden vaten, en het gewicht van twaalf talenten koperen vaten, kostbaarder dan goud. Thans offerde Ezra, volgens de wet, twaalf stieren Gode ten brandoffer, voor de behoudenis des volks, negentig rammen en twee en zeventig lammeren, bovendien twaalf bokken voor de zonden; daarna leverde hij aan de landvoogden en ambtenaren des Konings in Coelo-Syrië en Fenicië de brieven over, welke de vorst aan hen geschreven had; en omdat zij niet laten konden, die te gehoorzamen, bewezen zij aan ons volk grote eer, en waren het in alles behulpzaam. Men is

aan Ezra de eer dezer verhuizing verschuldigd; want niet alleen deed hij er de eersten voorslag van, maar buiten twijfel is zijn deugd en godvruchtigheid oorzaak geweest van de gelukkige uitkomst, welke het Gode behaagde daarop te verlenen.

444 Enige tijd daarna vernam hij dat er priesters en Levieten waren, die zich niet aan enige tucht onderwerpen wilden, maar door moedwillige verachting der voorvaderlijke wetten, vreemde vrouwen genomen, en alzo de zuiverheid der priesterlijke orde bezoedeld hadden. Die hem dit bericht gaven, verzochten hem dat hij ijver voor de godsdienst wilde tonen, en beletten, dat de misdaad van die bijzondere personen Gods gramschap over geheel het volk haalde, en het weer in dezelfde rampen stortte, waaruit het zo pas eerst verlost was. Omdat het van de aanzienlijkste personen waren, die zich aan die zonde hadden schuldig gemaakt, begreep Ezra wel dat zij weigeren zouden hem te gehoorzamen, indien hij hun beval hun vrouwen en kinderen weg te zenden; dit vervulde hem met zulk een diepe droefheid, dat hij zijn klederen scheurde, het haar uit zijn hoofd en baard rukte, en al wenende zich op de grond neerwierp. Ondertussen vervoegden de vroomste lieden zich bij hem, en mengden hun tranen onder de zijn. In deze treurige staat hief hij zijn ogen en handen ten hemel op, en zei: "Ik schaam mij, o God! de hemel te aanschouwen, wanneer ik bedenk dat dit volk telkens wederom tot zonden vervalt, en de straffen, waarmee Gij de goddeloosheid hunner vaderen getuchtigd hebt, zo spoedig uit het geheugen verliest. Nochtans, Heere, omdat Uw barmhartigheid oneindig is, heb medelijden, zo het U behaagt, met dit overblijfsel ener langdurige gevangenschap, hetwelk Gij eindelijk weer in zijn oude vaderland gebracht hebt. Vergeef, Heere, ook deze misdaad; en hoewel zij de dood verdiend hebben, laat het U toch behagen Uw genade te betonen, door hen in het leven te behouden." Terwijl hij alzo sprak, en terwijl allen, die bij hem waren, zo mannen als vrouwen en kinderen, nevens hem weenden, kwam Sechanja, een voornaam man van Jeruzalem, en zei; "dat men niet behoefde te twijfelen of degenen, die met vreemde vrouwen getrouwd waren, hadden een zware zonde begaan, dat men hen derhalve met ede verplichten moest die vrouwen benevens de kinderen, die zij er bij verwekt hadden, weg te zenden, en dat men de ongehoorzamen, die weigerden zulks na te komen, volgens Gods wet behoorde te straffen." Ezra keurde deze raad goed, en deed de voornaamste der priesters en Levieten en des volks met ede beloven de hand aan de uitvoering daarvan te zullen houden. Nadat hij uit de Tempel gegaan was, begaf hij zich ten huize van Johanan, zoon van Eljasib, en bracht het overige van de dag door zonder te eten of te drinken, omdat zijn hart door droefheid beklemd was. Daarna deed hij overal afkondigen, dat allen die uit de gevangenschap wedergekeerd waren, binnen twee of drie dagen te Jeruzalem moesten komen, onder bedreiging dat zij anders in de ban gedaan, en hun goederen ten voordele van de schatkist aangeslagen zouden worden, volgens het vonnis, dat de oudsten daarover zouden vellen.
De derden dag, zijnde de twintigste der negende maand, welke de Hebreeën Thebeth, en de Macedoniërs Appelleus noemen, begaven die van de stammen van Juda en Benjamin zich naar het opperste deel van de Tempel; en toen de voornaamste gezeten waren, stond Ezra op, en toonde aan dat degenen, die zich met vreemde vrouwen, tegen het verbod der wet, in het huwelijk begeven hadden, zulk een grote zonde begaan hadden, dat zij God niet bevredigen konden, dan door haar weg te zenden. Hierop werd van allen met luider stemme geantwoord, dat zij het gewillig doen zouden, maar dat het getal zo groot, en het seizoen zo ongeschikt was, wegens de winter en de felle koude, dat men hetzelve zo spoedig niet zou kunnen doen; dat men derhalve wat geduld moest hebben; en dat ondertussen de voornaamste onder het volk, die zich van deze misdaad vrij kenden, nauwkeurig zouden vernemen, wie ze waren, die tegen de wet overtreden hadden. Deze raad werd goed geoordeeld; en de eersten dag der tienden maand begon men een onderzoek te doen naar degenen, die zulke ongeoorloofde huwelijken hadden aangegaan. Dit duurde tot de eersten dag der volgende maand; en veel bloedverwanten, zo van

Jesua, de Hogepriester, als van andere priesters en Levieten, alsmede velen van het volk, zonden hun vrouwen weg, alzo de onderhouding der wetten boven de liefde stellende, welke zij haar toedroegen; en zij offerden Gode rammen om zijn gramschap te verzoenen. Ik zou hun namen wel kunnen melden, maar acht zulks onnodig. Alzo stuitte Ezra dit misdrijf, door het aangaan van ongewijde huwelijken gepleegd, en schafte die kwade gewoonte zo ten enenmale af, dat men er naderhand niet weer in verviel. In de zevende maand, toen de tijd gekomen was, om het Loofhuttenfeest te vieren, verzamelde bijna al het volk zich buiten de poort van de Tempel, die naar het oosten uitziet, en verzocht Ezra dat hij hun de wetten van Mozes wilde voorlezen. Hij deed zulks, en las van de morgen tot de middag, waardoor de toehoorders zo bewogen werden, dat zij merendeels weenden, doordien de heilige wetten hun niet alleen aanwezen, wat zij voor het tegenwoordige en in het toekomende moesten doen; maar hun ook te verstaan gaven dat, indien zij ze te voren onderhouden hadden, zij in zoveel rampen niet zouden gestort zijn.
Ezra hen zo bedroefd ziende, beval hun naar huis te gaan, en hun tranen te bedwingen, omdat men op zo een plechtig feest niet behoorde te wenen, maar zich eerder te verblijden, en zulk een goed gebruik van het berouw over het verleden misbruik te maken, dat men in het toekomende in die zonden niet weer verviel. Deze woorden troostten hen zo, dat zij met blijdschap acht dagen lang dat grote feest in tenten vierden, Ezra voor het hervormen hunner zeden dankten, en toen weer naar huis keerden en Gode lofzangen zongen. Zulk een opmerkelijk bedrijf, gevoegd bij de andere weldaden, waarvoor ons volk veel aan hem verplicht is, bracht hem zoveel eer aan, dat men hem, toen hij in een gelukkigen ouderdom zijn dagen geëindigd had, met grote staatsie te Jeruzalem begroef. Joachim, de Hogepriester, overleed omtrent diezelfde tijd, en Eliasib, zijn zoon, volgde hem in het ambt op.

445 Ondertussen gebeurde het dat een Jood onder de gevangenen, Nehémia (Neh. 1) genaamd, schenker van de Koning Xerxes, eens buiten Suza, de hoofdstad van Perzië wandelende, ettelijke vreemdelingen gewaar werd, die uit ver landen scheen te komen: horende dat zij Hebreeuws te samen spraken, naderde hij tot hen, om te vernemen vanwaar zij kwamen, en vernam dat zij uit Judéa gekomen waren; toen vroeg hij hoe het daar te lande ging, en inzonderheid te Jeruzalem. Zij antwoordden, dat alles daar in een slechten staat was; dat de stadsmuren omver lagen, dat de naburige volken hun niet dan alle kwaad deden, en onophoudelijk ten platten lande stroopten, zelfs de inwoners der stad gevangen namen, en dat men gestadig lijken langs de weg vond.
Nehémia werd door die rampzalige toestand van zijn vaderland zo ontroerd, dat hem de tranen uit de ogen vloeiden; hij keerde zijn gezicht ten hemel, en bad tot God: "Hoe lang, o Heere, zult Gij dulden, dat ons volk door zoveel onheilen gekweld wordt! Hoe lang zult Gij het ten prooi aan zijn vijanden laten!" Terwijl hij dus zijn klachten uitte en aan de poort vertoefde, kwam men hem boodschappen dat de Koning gereed was, zich ter tafel te voegen; dus ging hij terstond, zonder eerst zijn aangezicht te wassen, zo beschreid als hij was, tot de Koning, om zijn dienst te verrichten.
De vorst, die toen in een goede luim was, (Neh. 2) bij het verlaten van de tafel bemerkt hebbende dat Nehémia zeer bedroefd was, vraagde hem naar de oorzaak daarvan. Hij, God in zijn hart gebeden hebbende om zijn woorden klem bij te zetten, antwoordde: "Hoe kan ik, o Koning, anders dan droevig wezen, wanneer ik verneem, in welke staat Jeruzalem, de stad mijner vaderen, waar de graven mijner voorouderen zijn, gebracht is; want haar muren zijn omver geworpen, en haar poorten in de as gelegd. gewijs mij derhalve de gunst, bid ik u, dat ik heenga om die weer op te richten, en te zorgen voor hetgeen aan de voltooiing van de Tempel nog zou mogen ontbreken." De Koning stond niet alleen dit verzoek toe, maar beloofde hem, aan zijn landvoogden te zullen schrijven dat zij hem met alle eer zouden behandelen, en hem behulpzaam zijn met alles, wat hij begeerde."Vergeet dan," vervolgde de vorst,"uw droefheid,

en die mij met blijdschap." Nehémia dankte God en de Koning voor deze grote gunst, en zijn gelaat werd vrolijk als te voren.
De volgende dag stelde de Koning hem brieven ter hand aan Sadeus, landvoogd van Syrië, Fenicië en Samaria, hem bevelende Nehémia wel te bejegenen, en van alles, wat hij tot de opbouw van node had, te voorzien. Met deze brieven ging Nehémia naar Babel, van waar hij verscheidenen van zijn landgenoten met zich nam, en in het vijf en twintigste jaar van Xerxes regering te Jeruzalem aankwam. Nadat hij de brieven aan Sadeus, en de overige ambtenaren overgeleverd had, verzamelde hij al het volk in de Tempel, en sprak hen alzo aan: "Het is u niet onbekend, hoe de almachtige God voor Abraham, Izaäk en Jakob, onze voorouderen, ter oorzaak van hun godvruchtigheid en oprechtheid, zorg gedragen heeft. Hij laat ons nu duidelijk zien dat Hij ons niet verlaten heeft, omdat ik door zijn bijstand van de Koning verlof verworven heb om onze muren weer op te richten, en aan de tempelbouw de laatste hand te leggen. Maar daar gijlieden niet twijfelen kunt aan de haat, welke de naburige volken ons toedragen en weet, dat zij niets achterwege zullen laten om ons tegen te werken, als zij ons met vlijt aan die werken zien arbeiden; zo dunkt mij dat wij twee zaken te doen hebben: eerstelijk, ons vertrouwen te stellen op Gods bijstand, die de aanslagen onzer vijanden gemakkelijk kan verijdelen; en ten andere, nacht en dag met een onvermoeide ijver te werken om ons oogmerk te volbrengen, zonder een ogenblik van de tijd, die ons gunstig is, en zo kostbaar behoort te wezen, verloren te laten gaan."
Na deze rede beval Nehémia aan de overheid de omtrek des muurs te doen meten, verdeelde het werk onder het volk, wees aan ieder gedeelte burchten en vlekken aan, om daar te arbeiden, en beloofde hen uit al zijn vermogen bij te staan. Elk, door deze woorden aangemoedigd, sloeg terstond de hand aan het werk. Het was in die tijd dat men aan ons volk, dat uit Babylonië wedergekeerd was, de naam van Joden, en aan hun land de benaming van Judéa begon te geven, omdat het weleer door de stam van Juda was bezeten geweest. Toen de Ammonieten, Moabieten, Samaritanen, en de inwoners van Coele-Syrië vernamen dat dit werk voortging, (Neh. 4, 6) verdroot het hun zo geweldig, dat zij alle middelen zochten aan te wenden om het te beletten; zij leiden de onzen lagen, brachten allen om, die in hun handen vielen, en omdat Nehémia het voornaamste voorwerp van hun haat was, gaven zij geld aan moordenaars om hem te overvallen en te doden. Ook poogden zij de Joden door ijdele vrees een schrik aan te jagen, het gerucht verspreidende dat een heer van verscheidene volken in aantocht was, om hen te overvallen. Al deze lagen en listen verschrikten het volk dermate, dat het het werk bijna staakte. Maar niets was machtig Nehémia te verschrikken, of te doen verslappen; hij bleef onversaagd in het midden van al die gevaren, vervolgde de arbeid met groter ijver dan te voren, en nam enig krijgsvolk tot zijn lijfwacht; niet dat hij de dood zelf schroomde, maar uit vrees dat zijn medeburgers de moed zouden verliezen, wanneer zij hem niet meer bij zich hadden, om hen tot het uitvoeren hunner onderneming aan te moedigen. Hij beval de werklieden dat zij onder het arbeiden altoos het zwaard op zijde, en hun schilden bij de hand moesten hebben, om er zich des noods van te kunnen bedienen; en van vijfhonderd tot vijfhonderd schreden stelde hij trompetters aan, om alarm te blazen, en het volk te wapen te roepen, zodra men de vijanden zag verschijnen. Hijzelf deed de ganse nacht de ronde om de stad, tot voortzetting van de arbeid, en hij at, dronk, of sliep niet meer dan volstrekt nodig was; hetwelk hij niet alleen voor enigen te deed, maar gedurende de acht en twintig maanden, welke aan het herbouwen der stadsmuren besteed werden. Eindelijk werd dit werk in de negende maand van het acht en twintigste jaar der regering van Xerxes voltooid. Toen offerden Nehémia en al het volk Gode offeranden, en brachten acht dagen met gastmalen en vrolijkheid, tot groot hartzeer der Syriërs door. Nehémia, ziende dat Jeruzalem niet genoeg bevolkt was, raadde de priesters en Levieten, die op het land woonden, dat zij zich met der woon naar de stad zouden begeven, waar hij huizen voor hen deed bouwen; en vermaande de landbouwers dat zij hun de tienden zouden

brengen; hetwelk deze met blijdschap deden, opdat niets hen mocht verhinderen, zich geheel aan de dienst Gods toe te wijden. Alzo werd Jeruzalem bevolkt.
Nehémia, nadat hij veel andere loffelijke zaken verricht had, overleed in een hoge ouderdom. Hij was zo vroom, rechtvaardig, en ijverig voor de welstand zijns volks, en heeft het door zoveel weldaden aan zich verplicht, dat zijn nagedachtenis nooit onder de Joden zal vergaan. Dit is het voornaamste, dat met ons volk onder de regering van Xerxes gebeurd is.

HOOFDSTUK 6

Artaserxes volgt zijn vader Xerxes op in de regering over Perzië. Hij verstoot de Koningin Vasthi, en trouwt met Esther, nicht van Mordechaï. Haman raadt Artaxerxes aan alle Joden uit te roeien, en meent Mordechaï te doen ophangen; maar wordt zelf opgehangen, en Mordechaï in zijn plaats tot hoge staat verheven.

446 Na de dood van de Koning Xerxes volgde hem zijn zoon Cyrus, die de Grieken Artaxerxes noemen, op; (Esth. 1) onder zijn regering liepen de Joden gevaar van ten enenmale uitgeroeid te worden, gelijk ik zal verhalen. Eerst staat ons echter iets van die vorst te melden, en te verhalen, hoe hij een Joodse vrouw ten huwelijk nam, die van koninklijk geslacht was, en aan welke onze landgenoten hun behoudenis naast God verschuldigd zijn. Nadat deze nieuwe Koning op de troon van zijn vader gestegen was, en landvoogden aangesteld had in de honderd zeven en twintig landschappen, over welke hij van Indië tot aan Ethiopië regeerde onthaalde hij hen en zijn vrienden in het derde jaar van zijn regering te Suza, hoofdstad van Perzië, honderd tachtig dagen lang, met een buitengewone kostelijkheid en pracht; daarna onthaalde hij de gezanten der vreemde volkeren zeven dagen lang. Deze gastmalen werden gehouden onder paviljoenen, geschraagd door gouden en zilveren pilaren, alle met kostelijke tapijten overdekt, en zo ruim, dat ze een grote menigte van mensen konden bevatten. Al het vaatwerk, dat men gebruikte, was van goud, en met gesteenten bezet. Artaxerxes beval zijn dienaars dat men niemand zou dwingen naar de gewoonte der Perzen te drinken, maar ieder zijn vrijheid laten om daaromtrent te doen, zoals hij verkoos. Ook deed hij door zijn ganse gebied afkondigen, dat het volk enige dagen de arbeid zou nalaten, om zich vrolijk te maken, en hem een gelukkige regering te wensen. De Koningin Vasthi onthaalde terzelfder tijd de vrouwen in haar paleis met dergelijk een pracht als de Koning bij het onthaal der groten en vorsten toonde. omdat Artaxerxes zijn gasten wilde doen zien dat de Koningin in schoonheid alle andere vrouwen overtrof, ontbood hij haar om in die grote vergadering te komen. Maar omdat de gewoonte der Perzen aan de vrouwen niet toelaat, zich aan vreemdelingen te vertonen, kon zij niet besluiten derwaarts te gaan, hoewel de Koning verscheidene malen gesnedenen zond om haar daartoe aan te zetten. Deze hardnekkigheid maakte hem verstoord; zodat hij de feestzaal verliet, zijn zeven wijzen, die onder de Perzen uitleggers der wetten zijn, deed te samenkomen, hun klaagde dat hij de Koningin zo menigmaal ontboden had, maar zij hem niet had willen gehoorzamen, en hun nu beval dat zij hem zeggen zouden, wat hem daarin volgens de wetten te doen stond. Memuchan, een van hen, antwoordde: dat die ongehoorzaamheid der Koningin, en dat ongelijk, hetwelk zij de Koning had aangedaan, hem niet alleen betrof en hoonde, maar dat al de Perzen daardoor beledigd waren, doordien hun vrouwen, ziende dat de Koningin niet schroomde zulk een machtigen vorst door haar moedwillige verachting, te beledigen, haar mannen ook verachten zouden, om het voorbeeld der Koningin na te volgen. Dat hij hem derhalve raadde, haar streng te straffen, en door zijn ganse gebied te doen afkondigen, wat hij tegen haar zou besluiten. De andere wijzen hun gevoel ook gezegd hebbende, werd besloten, dat de Koning de Koningin verstoten, en een andere ter vrouw nemen zou.

447 Dit besluit bedroefde de vorst zeer, (Esther 2) omdat hij aan de een kant de wetten niet overtreden wilde, en aan de andere zijde der Koningin een grote liefde toedroeg, ter oorzaak

harer uitmuntende schoonheid. Zijn vrienden hem zo besluiteloos ziende, rieden hem die genegenheid, welke hem zo kwelde, uit zijn gemoed te verbannen, en in al zijn landschappen naar de schoonste dochters te laten zoeken, en met diegene te trouwen, welke hem behaagde, om door haar liefde die voor Vasthi allengskens te doen afnemen, en eindelijk ten enenmale uit te wissen. De Koning keurde die raad goed, en deed zulks terstond door zijn ganse gebied boodschappen. Daarop bracht men hem verscheidene maagden, die in schoonheid uitmuntten, onder welke ook één was, die men te Babel gevonden had, Esther geheten, die geen vader of moeder had, en door haar oom Mordechaï, uit de stam van Benjamin, en een van de voornaamste der Joden, opgevoed was. De schoonheid dezer dochter, haar zedigheid, en haar bevalligheid waren zo ongemeen, dat zij de ogen en bewondering van allen daardoor tot zich trok. Zij werd nevens vierhonderd anderen in bewaring van een gesnedenen kamerling gesteld, die last had zorg voor haar te dragen, en ook niets verzuimde om zich van zijn plicht te kwijten. Hij onthaalde haar zes maanden lang op alle bedenkelijke lekkernijen, en gebruikte ook veel kostelijk reukwerk om haar een liefelijk voorkomen te geven. Toen hij nu na verloop van die tijd oordeelde, dat zij in staat waren om de Koning te behagen, zond hij er hem alle dagen één toe, welke de vorst hem dan ‘s anderen daags wederzond.
Toen Esthers beurt gekomen was, werd Artaxerxes met zulk een liefde voor haar vervuld, dat hij haar tot zijn gemalinne verkoos; en men vierde de bruiloft in de twaalfde maand, Adar genaamd, in het zevende jaar van zijn regering. Thans zond hij boden, door de Perzen Angaros genoemd, door zijn ganse gebied, om af te kondigen dat het volk de dag van zijn bruiloft vieren zou; en hij onthaalde de voornaamste der Perzen en Meden, en van andere volken, die onder hem stonden, zeer prachtig, een maand lang. Nadat hij de nieuwe Koningin in haar paleis gebracht had, zette hij haar de kroon op het hoofd, en beminde haar altoos als zijn vrouw, zonder haar ooit te vragen van wat volk zij was, en zonder dat zij het hem ook zei. Mordechaï, die haar beminde, alsof zij zijn eigen dochter geweest ware, verliet om harentwille Babel, om te Susa te gaan wonen; en daar ging geen dag voorbij, dat hij niet naar het hof ging, om naar haar te vernemen. Omstreeks die tijd vaardigde de Koning een bevel uit, waarbij hij op straf des doods verbood dat iemand van zijn hof zich zou verstouten, niet ontboden zijnde, bij hem te komen, als hij op zijn troon gezeten was; zijn gewapende lijfwacht, die hem omringde, had last de zodanigen, die naderden, terneder te stoten, en alzo dat bevel uit te voeren. Hij hield alsdan een gouden staf in zijn hand, en wanneer hij genade wilde bewijzen aan iemand diegenen, die gewaagd hadden te komen zonder ontboden te zijn, raakte hij hem met die gouden staf aan, welke die persoon dan kuste, en daardoor de dood ontging. Enige tijd daarna smeedden twee gesnedenen, Bigthana en Theres genaamd, een aanslag om de Koning te doden; en een Jood, Barnabas geheten, die een van hen diende, verwittigde Mordechaï daarvan, die zulks aanstonds door de Koningin Esther, zijn nicht, de Koning bekend maakte. Men bracht hen in scherp verhoor, zij bekenden hun misdaad, en werden aan een galg opgehangen. Artaxerxes gaf Mordechaï toen geen vergelding daarvoor, maar deed echter die bewezen dienst in zijn gedenkschriften aantekenen, en liet hem toe in zijn paleis te komen, even alsof hij een van zijn naaste vrienden geweest ware.

448 Een Amalekieter, Haman genaamd, zoon van Hamedatha, was toen in zulk een groot aanzien, dat telkens, als hij in het paleis kwam, de Perzen en de vreemdelingen verplicht waren, in gehoorzaamheid aan ‘s Konings bevel, voor hem te buigen; Mordechaï was de enige, die hem die ere niet bewees, omdat Gods wet hem zulks verbood. Haman hem gezien hebbende, vraagde vanwaar hij was, en vernemende dat hij een Jood was, werd Haman zo toornig, dat hij uitriep: "Hoe, de Perzen, die vrije lieden zijn, buigen zich op de knieën voor mij ter aarde, en deze slaaf verwaardigt zich niet zulks te doen!" omdat hij nu natuurlijk een doodvijand der Joden was, doordien de Amalekieten eertijds door deze overwonnen waren, ging zijn woede zoverre, dat hij het te weinig tot voldoening van zijn wraakzucht achtte, zich

met de dood van Mordechaï te vergenoegen, maar zich voornam ook al diens landgenoten nevens hem uit te roeien. Hij ging dan naar de Koning toe, en zei tot hem: dat er zeker volk door zijn landen verspreid was, hetwelk vijandig aan alle andere zijnde, wetten, plechtigheden, en gewoonten had, die ten enenmale strijdig tegen de hun waren; en dat het bij alle mensen zo gehaat was, dat de grootste gunst, welke hij zijn onderdanen doen bewijzen, was, het te verdelgen. Dat hij derhalve, opdat ‘s lands inkomsten daardoor niet mochten verminderd worden, hem veertigduizend talenten zilver aanbood, welke hij hem van goeder harte geven zou, om hem de groten dienst te vergelden als hij zijn rijk van zulk een pest verloste. De Koning antwoordde, dat wat het geld aanging, hij hem dat gewillig schonk, en belangende dat volk, dat hij het aan hem overliet om er mee te doen, zoals hij wilde. Haman alzo verworven hebbende hetgeen hij begeerde, deed op ‘s Konings naam een bevel uitgaan van deze inhoud:
"De grote koning Artaxerxes aan de honderd zevenen twintig landvoogden, welke wij over onze landschappen van Indië tot aan Ethiopië gesteld hebben: omdat zoveel verschillende volken aan onze heerschappij onderworpen zijn, en wij ons gezag zelfs over de ganse aardbodem uitgestrekt hebben zo ver wij wilden, omdat wij, in plaats van onze onderdanen streng te behandelen, geen groter geluk kennen dan hun blijken onzer goedertierenheid te geven, en hun een gelukkigen vrede te doen genieten, zo blijft ons niet over dan op middelen bedacht te zijn om hun geluk duurzaam te maken. Hierom is het dat wij, door Haman, die wij wegens zijn getrouwheid, vroomheid, en wijsheid boven alle anderen eren, vernomen hebbende, dat er een volk overal verspreid is, hetwelk vijandig aan alle anderen zijnde, bijzondere wetten en gewoonten heeft, geheel verdorven van zeden is, en door zijn natuurlijke neiging de Koningen zo groten haat toedraagt, dat het noch onze heerschappij, noch de voorspoed onzes rijks dulden kan, zo willen en bevelen wij, dat wanneer Haman, die wij als onzen vader aanmerken, ulieden zulks zal bekend gemaakt hebben, gij dat ganse volk met hun vrouwen en kinderen zult uitroeien, zonder iemand te verschonen, of door mededogen u van het gehoorzamen van onzen wil te laten aftrekken. Wij begeren dat dit de dertiende dag der twaalfde maand van dit jaar uitgevoerd worde; opdat die openbare vijanden allen op één dag gedood worden, en gijlieden het overige uws levens in rust en vrede moogt doorbrengen."
Toen die brief bij wijze van bevelschrift overal afgekondigd was, bereidde elk zich om de Joden ten bestemden dage uit te roeien, en men maakte zich ook gereed om hetzelfde binnen Suza, hoofdstad van Perzië te doen. Ondertussen maakten de Koning en Haman zich met feestvieren vrolijk, terwijl de ganse stad ontroerd en benauwd was.
Toen Mordechaï de inhoud van dit wrede bevel vernomen had, (Esth. 4) scheurde hij zijn gewaad, bekleedde zich met een zak, strooide as op zijn hoofd, en ging wenende door de stad, klagende dat het een schrikkelijke zaak was, dat men een onschuldig volk alzo verdelgen wilde. Maar hij werd genoodzaakt voor de poort van het paleis te blijven staan, omdat het hem niet geoorloofd was in die staat daar binnen te treden. De droefheid der Joden in al de andere steden, waar dat bevel was afgekondigd, was het niet minder; en in die algemenen rouw weergalmde de lucht van gejammer en geklag. De Koningin ontroerd, toen zij vernam dat Mordechaï in zulk een jammerlijken staat voor de poort van het paleis was, zond hem een ander gewaad om er zich te mede bekleden; maar hij weigerde zulks, omdat de oorzaak van zijn droefheid niet weggenomen werd, en hij dus niet besluiten kon de blijken daarvan af te leggen.
Op deze weigering zond de vorstin de kamerling Hatach, om hem te vragen, welke reden hij had zo droevig te zijn, dat hij op haar verzoek zijn treurgewaad niet wilde afleggen. Mordechaï liet haar door de Kamerling weten, dat Haman de Koning een grote som geld aangeboden had, om tot het verdelgen der Joden van hem verlof te bekomen; en dat de vorst hem zulks toegestaan hebbende, men te Suza, en in al de landschappen van het rijksgebied, een bevel afgekondigd had, waarvan hij haar een afschrift zond; dat dit de ganse ondergang van het volk, waaruit de Koningin gesproten was, betrof en hij haar bad dat zij niet wilde schromen, zich

zover te vernederen, dat zij de Koning te voet viel om de behoudenis van dit volk van hem af te bidden, omdat zij alleen zulks doen konde; terwijl Haman, tegen wien niemand in invloed en gezag opwoog, die vorst onophoudelijk tegen hetzelve verbitterde." Hierop deed de Koningin hem wederom zeggen, dat indien de Koning haar niet ontbood, zij niet bij hem kon komen, zonder haar leven daarbij te wagen, tenzij hij om haar gunst te bewijzen, haar met de gouden staf aanraakte. Mordechaï dit vernemende, verzocht de kamerling dat hij der Koningin wilde boodschappen, dat zij in dit geval niet zozeer op haar eigen behoudenis, als op die van haar volk behoorde te zien; dat indien zij te bevreesd was, God niet laten zou zorg voor hetzelve te dragen; maar dat Hij haar dan met haar ganse geslacht zou straffen, omdat zij zich ongevoelig omtrent de ondergang haars volks getoond had. De Koningin door deze woorden bewogen, deed hem door dezelfde bode aanzeggen, dat hij alle Joden, die te Suza waren, zou doen te samenkomen, en hun een vasten van drie dagen bevelen, om God voor haar te bidden; dat zij desgelijks met haar staatsjufferen zou doen, en vervolgens tot de Koning gaan zonder ontboden te zijn, al zou het ook haar leven kosten. Mordechaï kwam dit bevel na, en bad God gedurende die vastentijd, dat Hij de verdelging zijns volks niet wilde toelaten, maar hen bijstaan, gelijk Hij in zoveel andere voorvallen gedaan had;hen hun zonden vergeven, en hen uit dit grote gevaar redden, omdat zij er door hun eigen schuld niet in vervallen waren. "Want," zei hij: "Gij weet, o God, dat de gramschap van Haman, die ons verderf gezworen heeft, alleen ontstaan is, omdat ik Uw heilige wetten niet heb willen schenden, door mij voor hem neer te buigen en hem een eer te bewijzen, die U alleen toekomt." Dit vurig gebed werd vergezeld van de gebeden des ganse volks, hetwelk met geen minder ijver God smeekte, hen in die hoge nood te willen bijstaan. De Koningin, ook een rouwkleed aangedaan hebbende, strekte zich op de grond neer, en bracht die drie dagen door, zonder spijs of drank te nuttigen, of enige zorg voor haar lichaam te dragen, God onophoudelijk biddende zich over haar te ontfermen, haar in de mond te geven, wat zij tot de Koning zeggen moest, en haar bevalliger in zijn ogen te maken dan te voren, om in dat gevaar niet alleen zijn goedertierenheid jegens haar en haar gehele volk op te wekken, maar ook te maken dat hij zijn toorn tegen haar vijanden wendde; en deze alzo in het verderf, dat ze voor hen bereid hadden, zelf mochten storten. Nadat zij alzo drie dagen in den gebede had doorgebracht, legde zij haar treurgewaad af, en trok een kostbaar kleed aan, daarbij al de versierselen voegende, waarmee een Koningin gewoon is zich op te sieren. Thans ging zij naar de Koning, vergezeld van twee van haar staatsjufferen, op één van welke zij steunde, terwijl de andere de langen sleep van haar tabberd nadroeg. Men zag een zedige blos op haar wangen; de schoonheid en majesteit blonken op haar gelaat; maar haar hart was niet vrij van vrees. Toen zij de vorst op zijn troon gezeten zag, rondom schitterende van gesteenten, en hij haar mogelijk niet heel gunstig aanzag, beving haar zulk een schrik, dat zij in onmacht vallende, neerzeeg tegen de kamenier, die haar ondersteunde.

De Koning, wiens hart God buiten twijfel op dat ogenblik bewoog, werd met zulk een vrees voor haar bevangen, dat hij haastig van zijn troon trad, haar in zijn armen nam, en met minnelijke en tedere woorden tot haar zei, dat zij niet bevreesd behoefde te zijn, omdat zij gekomen was, zonder door hem ontboden te wezen, naardien die wet alleen voor zijn onderdanen gemaakt was, en niet voor haar, die deelgenote van zijn kroon en boven de wetten verheven was. Alzo sprekende, gaf hij haar zijn scepter in de hand, om haar moed te doen grijpen, en om zijn wet, die hij gemaakt had, niet te overtreden, raakte hij haar met de gouden staf zacht aan het hoofd. Toen kwam de Koningin weer tot zich zelf, en zei, nadat zij wat bedaard was: "Ik kan u geen andere reden mijner ontroering geven, dan dat mijn verbaasdheid zo groot was, toen ik u zo vol van heerlijkheid, luister en majesteit aanschouwde, dat ik daardoor in onmacht viel, zonder te weten wat mij overkwam." Deze woorden sprak zij met zulk een flauwe stem uit, dat des Konings ongerustheid daardoor vermeerderd werd; en om haar moed in te spreken, zei hij haar dat er geen gunsten waren. welke zij niet van hem verwachten mocht, ja, dat al eiste zij ook de helft van zijn koninkrijk, hij haar dit met

blijdschap zou geven. Zij antwoordde dat de enige gunst, die zij nu van hem begeerde, was, dat het hem mocht behagen ‘s anderendaags met Haman bij haar ten avondmaal te komen. De Koning stond haar dit verzoek zeer gaarne toe; en nadat zij beiden gekomen, en aan de tafel gezeten waren, beval hij haar te zeggen, wat ze van hem begeerde, haar nog eens verzekerende, dat hij haar niets weigeren zou, al ware het ook een gedeelte zijns koninkrijks. Daarop verzocht zij dat het hem behagen mocht goed te vinden, dat zij haar bede tot de volgende dag uitstelde en dat hij dan wederom met Haman bij haar te gast wilde komen. De vorst bewilligde gaarne daarin; en Haman ging zeer verblijd heen, wegens de buitengewone gunst, welke de Koningin hem bewees, door hem alleen te verkiezen om de eer te hebben van met de Koning en haar te eten; maar Mordechaï in het paleis ontmoetende, werd hij door toorn vervoerd, ziende dat deze zich niet voor hem neerboog. Te huis gekomen zijnde, schetste hij aan zijn vrouw, Zaraza geheten, en zijn vrienden, de bijzondere gunst, welke de Koning en de Koningin hem bewezen, doordien hij alleen bij hen ter maaltijd geweest, en tegen de volgende dag wederom genodigd was."Maar," vervolgde hij,"hoe kan ik vergenoegd zijn, zolang ik Mordechaï, de Jood, die de stoutheid heeft mij te verachten, in het paleis moet zien." Zijn huisvrouw antwoordde hem, dat hij, om zich van die ergernis te bevrijden, een galg van vijftig ellebogen hoog moest doen maken, en van de Koning des anderen daags ‘s morgens verlof verzoeken, om Mordechaï daaraan te doen ophangen. Deze raad behaagde hem zo wel, dat hij een galg voor zijn paleis deed oprichten. (Esth. 6) Maar God, die wist, wat er gebeuren zou, spotte met dit verfoeilijke voornemen, en bracht, tot verijdeling daarvan, teweeg, dat de Koning de volgende nacht niet slapen konde, en dat hij, om de tijd door te brengen, de schriften, waarin het gedenkwaardigste, dat door hem en zijn voorvaderen was verricht, stond aangetekend, deed halen, en zich die door zijn geheimschrijver voorlezen. Toen hoorde hij, dat men een groot landgoed aan iemand gegeven had tot beloning ener voortreffelijke daad; dat een ander grote geschenken ontvangen had voor zijn betoonde getrouwheid: en dat Mordechaï de samenzwering van de kamerlingen Bithan en Theres ontdekt had. De schrijver, met lezen willende voortgaan, werd door de Koning weerhouden, die vraagde of er niets gemeld stond van enige beloning, welke Mordechaï voor die groten dienst genoten had; hij antwoordde dat hij daarvan niets vond, waarop hem gelast werd met lezen op te houden. Vervolgens vraagde de vorst aan iemand van zijn ambtenaren, die last had op de tijd te letten, welk uur van de nacht het was; vernemende dat het begon te dagen, beval hij dat men aan de poort van het paleis zou gaan zien, of niet iemand van zijn vrienden zich daar bevond. Het toeval wilde dat Haman daar was, doordien hij veel vroeger dan naar gewoonte gekomen was, om te verzoeken dat hij Mordechaï mocht laten ter dood brengen. De Koning gelastte dat hij zou binnen komen; en zei tot hem, nadat hij binnengetreden was: "Doordat ik verzekerd ben dat niemand mij meer genegenheid toedraagt dan gij, verzoek ik u dat gij mij zegt, wat ik behoor te doen om iemand, die ik zeer bemin, op een betamelijke wijze te eren." Haman, die wist, dat niemand in zulk een grote gunst bij de Koning stond als hij, beeldde zich in dat dit op hem zag, en denkende dat hoe gunstiger de raad was, die hij gaf, zulks des te meer tot zijn eigen voordeel zou zijn, antwoordde aldus: "Indien gij, o Koning, iemand, die u zeer lief en waard is, op het hoogste eren wilt, doe hem dan, met uw koninklijk gewaad gekleed, en met een gouden ketting omhangen, op uw paard stijgen, en laat iemand uwer hoogste dienaren door de ganse stad voor hem heen gaan, en roepen, gelijk een heraut: "Aldus is het dat men degene eren moet, die de Koning met zijn gunsten eren wil." De Koning hoorde met blijdschap deze raad, die Haman meende ten voordele van zichzelf gegeven te hebben, en zei daarna tot hem: "Neem dan een van mijn paarden, een mijner purperen tabberden, en een gouden ketting; versier daarmee de Jood Mordechaï op zodanig een wijze als gij voorgeslagen hebt, voer hem in die uitrusting door de stad, en ga voor hem heen, roepende, gelijk een heraut, hetgeen gij geoordeeld hebt gevoegelijk te zijn; want omdat ik niemand liever heb dan u, is het niet meer dan billijk dat gij de uitvoerder zijt van die wijzen raad welke gij mij gegeven hebt, om de man, die mij het leven behouden heeft, te belonen."

Haman stond over deze toespraak geheel versteld, en zij klonk hem als een donderslag in de oren; maar zich genoodzaakt vindende dit uitdrukkelijke bevel te gehoorzamen, ging hij het paleis uit, met een paard, een purperen tabberd, en een gouden ketting, om Mordechaï te zoeken. Hij vond hem bij de poort met een zak bekleed, en beval hem die af te leggen, dat gewaad en de ketting om te hangen, en te paard te stijgen. Mordechaï zich niet kunnende verbeelden, wat Haman bewoog om alzo te spreken, meende dat hij de spot met hem dreef, en zei daarom tot hem: "Is het aldus, o snode, dat gij onze ellende beschimpt?" Maar daarna vernemende, dat het de Koning was, die hem met die gunst vereerde, ter beloning voor de dienst, welke hij hem bewezen had, trok hij die tabberd aan, versierde zich met de ketting, steeg te paard, en reed alzo door de ganse stad, terwijl Haman voor hem uitriep: "Aldus is het, dat men degene eren moet, die de Koning eren wil." Daarna begaf Mordechaï zich naar het paleis; maar Haman, met schaamte overstelpt, ging naar huis, en verhaalde met tranen zijn wedervaren aan zijn vrouw en vrienden. Zij zeiden hem, doordat het zo klaar bleek dat God Mordechaï bijstond, hij niet te verwachten had dat hij zich op hem zou kunnen wreken. Terwijl zij te samen sprekende waren, kwamen twee kamerlingen van de Koningin hem boodschappen, dat hij zich moest haasten om bij haar ter maaltijd te komen. Een van hen, Charbona genaamd, die galg ziende, vraagde aan iemand, voor wien zij opgericht was, en vernam dat men ze voor Mordechaï vervaardigd had. Nadat nu de Koning met Haman aangezeten was, (Esther 7) zei hij onder de maaltijd tot de Koningin, dat zij maar eisen moest, alles wat zij begeerde, en dat het haar geworden zou. Hierop begon zij de ellende van haar volk te bewenen en te zeggen: dat het gevaar, waarin zij met haar volk was, haar niet toeliet, van iets anders te spreken; dat zij de vrijheid niet genomen zou hebben van hem lastig te vallen, indien zij alleen tot een zware slavernij waren veroordeeld geweest, doordien zulk een ramp, hoe zwaar ook, evenwel nog draaglijk zou geweest zijn. Maar omdat men het op de gehele verdelging van haar en haar volk toelegde, had zij niet kunnen nalaten in dat uiterste gevaar haar toevlucht tot zijn goedertierenheid te nemen. De Koning, versteld over dit verhaal, vraagde, wie toch die aanslag gesmeed had; en zij antwoordde dat het Haman was, die door de dodelijke haat, welke hij de Joden toedroeg, besloten had hun ondergang te bewerken. De ontsteltenis des Konings was zo groot, dat hij van tafel opstond, en geheel ontroerd naar de tuin ging. Haman twijfelde toen niet of hij was een verloren man; dus bad hij de Koningin om vergiffenis, en viel bij het neerbuigen op haar tafelbed.

Ondertussen kwam de Koning weer in, en hem in die staat ziende, werd zijn toorn zo ontstoken, dat hij hem toeriep: "Ha, gij boosaardige en vermetele, meent gij de Koningin te verkrachten!" Deze woorden vervulden Haman met zulk een schrik, dat het hem onmogelijk was daarop iets te antwoorden; en de kamerling Charbona, die er bij stond, verhaalde de Koning dat, toen hij bij Haman geweest was om hem van wege de Koningin te boodschappen, dat hij ter maaltijd gewacht werd, hij voor zijn nuis een galg van vijftig ellebogen hoogte gezien, en van iemand van de dienaars gehoord had, dat ze opgericht was om er Mordechaï aan te hangen. De Koning, dit horende, beval dat men Haman zelf aanstonds daaraan zou ophangen, om hem rechtvaardig met dezelfde straf te straffen, die hij ten onrechte een ander wilde doen lijden. Ik ben gedrongen mij alhier over Gods wijsheid en zonderlinge bestiering te verwonderen, omdat Hij Haman niet alleen naar verdienste strafte, maar daartoe hetzelfde middel gebruikte, waarmee deze zich op zijn vijand meende te wreken. De bozen behoren zich aan zodanig een voorbeeld te spiegelen; omdat men daaruit ziet dat het kwaad, hetwelk zij anderen willen berokkenen, veeltijds op hun eigen hoofd neerkomt. Haman kwam alzo aan zijn einde, omdat hij de grote genegenheid, welke Artaxerxes hem toedroeg, moedwillig misbruikte.

De vorst schonk al zijn goederen aan de Koningin; en toen vernomen hebbende dat Mordechaï haar oom was, stelde hij hem zijn zegelring, die Haman placht te dragen, ter hand. De Koningin stelde hem in het bezit van Hamans goederen, en bad de Koning dat hij haar van de

vrees wilde verlossen, waarin zij verkeerde door de brieven, welke die booswicht in ‘s Konings naam geschreven, en naar al de landschappen van zijn rijk afgezonden had, om al de Joden op één dag te vermoorden, omdat de dood haar aangenamer was, dan de ondergang van haar volk te overleven. De vorst stond haar dit gewillig toe, en beloofde haar zodanige brieven, als zij begeerde, te laten schrijven; die met zijn zegel te bekrachtigen, en ze naar al zijn landschappen af te zenden, opdat niemand iets daartegen zou durven ondernemen. Vervolgens deed hij aan de landvoogden en overheden der honderd zeven en twintig landschappen van zijn gebied een brief schrijven, luidende aldus:

"De grote Koning Artaxerxes, aan al de landvoogden onzer landschappen, en onze andere ambtenaren, heil! Het gebeurt dikwijls dat degenen, die van Koningen door een grote goedgunstigheid met goederen en eer voorzien worden, die weldaden niet alleen door het verachten van hun minderen misbruiken, maar zich ook baldadig tegen hun weldoeners verheffen, even alsof zij alle dankbaarheid uit het hart der mensen wilden verbannen, en meenden dat zij God bedriegen, en zich aan zijn gerechtigheid onttrekken kunnen. Wanneer dan de gunst hunner vorsten hen tot de regering hunner staten met gezag heeft bekleed, schromen zij niet, in plaats van de algemenen welstand te bevorderen, misbruik van der vorsten gunst te maken, om hun bijzondere vijandschap bot te vieren, en de onschuldigen door lasteringen te benadelen. Het zijn geen blote verhalen van vroegere voorvallen, maar het is een misdaad, waarvan onze eigen ogen getuigen zijn geweest, die ons zulks toont, en ons verplicht in het toekomende aan allerhande beschuldigingen niet lichtelijk geloof te slaan, maar de waarheid daarvan na te sporen, om de schuldigen streng te straffen, en de onschuldigen te beschermen, oordelende over beiden naar hun daden, en niet naar de woorden. Want Haman, zoon van Hammedatha, een Amalekieter, en alzo een vreemdeling, en geen Perziaan, die door ons tot zulk een eer verheven was, dat wij hem onzen Vader noemden, en dat wij bevalen dat men voor hem neerbuigen, en hem als van de eersten rang naast ons zou aanmerken, heeft zich bij zulk een groten voorspoed niet kunnen bedwingen, noch in zulk een hoge staat zich binnen de palen van matigheid houden. Zijn eerzucht steeg zo hoog, dat hij het op onzen Staat toelegde; dat hij ons wilde overhalen om Mordechaï, aan wien wij ons leven verschuldigd zijn, te doden; ja, dat hij door zijn listen poogde de Koningin Esther, onze gemalin, hetzelfde lot te doen ondergaan; ten einde hij, ons alzo berovende van de personen, die ons het liefst, meest toegenegen, en getrouwst zijn, onze kroon zou kunnen bemachtigen. Maar omdat wij bemerkt hebben dat de Joden, tot wier gehelen ondergang hij ons reeds had doen besluiten, niet alleen niet schuldig zijn, maar een heilige tucht onderhouden, en de God aanbidden, die ons en onzen voorvaderen de scepter ter hand gesteld heeft, en die dit rijk bewaart, zo is het ons niet genoeg dit volk te bevrijden van de straffe, aangeduid in de brieven, welke Haman ons aanraadde te schrijven, en waarop gijlieden geen acht moet geven, maar wij gelasten u daarenboven, dat gij hen met ere moet bejegenen; gelijkerwijs wij, zo om hun recht te doen, als om de wil Gods te gehoorzamen, die ons beveelt de misdaden te straffen, die trouweloze, die hun verderf gezworen had, nevens zijn ganse geslacht, aan de poorten van Suza hebben doen ophangen. Voorts bevelen wij dat er afschriften van deze brief naar al onze landschappen gezonden worden, ten einde een ieder van onzen wil onderricht worde, en de Joden in rust en in de onderhouding hunner wetten late leven, en hen ook bijsta in de wrake, welke wij beloven te zullen nemen over de hoon, hun gedurende de tijd hunner verdrukking aangedaan. Wij verkiezen daartoe de dertiende dag der twaalfde maand, Adar genaamd, welke God gelukkig voor hen heeft willen maken, hoewel hij eerst tot hun gehelen ondergang bestemd was; en wij begeren dat diezelfde dag geluk toebrenge aan allen, die ons getrouw zijn, en dat hij altoos tot een teken van de straf der bozen strekke. Allen volken en steden zij ook bekend gemaakt, dat allen, die nalaten de inhoud van deze tegenwoordigen brief te gehoorzamen, te vuur en te zwaard vervolgd zullen worden. En opdat niemand hiervan onwetend zij, willen wij dat deze afgekondigd worde in alle landen onder ons gebied; opdat de Joden zich bereiden om ten

bestemden dage zich op hun vijanden te wreken." Zodra als de brieven vervaardigd waren, zond men postlopers af, om ze met spoed overal heen te brengen. In dezelfde tijd kwam Mordechaï uit het paleis, recht koninklijk gekleed, met een gouden kroon op het hoofd, en een gouden ketting om de hals. De Joden, die te Suza waren, hem in zulk een groot aanzien ziende, waren niet minder over zijn geluk verheugd dan hij zelf. Allen, die in de landschappen woonden, waar des Konings brieven gebracht werden, merkten deze met grote vreugde als een gunstig teken aan, dat hen hun verlossing verkondigde; en hun vijanden werden zo bevreesd voor hun wraak, dat velen, om hun verderf te voorkomen, zich lieten besnijden. Want de boden bleven niet in gebreke, de Joden te verwittigen, dat zij op de dertiende dag der twaalfde maand, welke wij Adar en de Macedoniërs Dystrus noemen, zich vrijelijk op hun vijanden mochten wreken. Men zag dus geen vorsten, landvoogden, groten, en overheden, die niet de Joden ere bewezen, uit vrees voor Mordechaï.
Toen de dag, voor de Joden bestemd, om zich op hun vijanden te wreken, gekomen was, doodden zij er te Suza omtrent vijfhonderd. De Koning verhaalde zulks aan de Koningin, en vraagde haar of zij voldaan was, en dat zij anders maar moest zeggen, wat hij moest doen om haar genoegen te geven. Daarop verzocht zij dat men de volgende dag met dit doden mocht voortgaan, en de tien zonen van Haman ophangen. Hij stond het haar toe; zodat de Joden op de veertienden dag dier maand binnen Suza nog omtrent driehonderd mensen ombrachten, zonder hun goederen aan te roeren. Het getal diegenen, welke zij de voorgaande dag in al de andere steden gedood hadden, beliep vijfenzeventig duizend. De dag daarna werd met gastmalen en in vreugde doorgebracht; en nog hedendaags vieren de Joden overal, waar zij in de wereld verstrooid zijn, die dag, en zenden elkaar enige gerechten van hun tafel toe. Mordechaï gelastte de Joden, onderdanen van Artaxerxes, dat zij die twee dagen vieren zouden, en aan hun nakomelingen hetzelfde bevelen, om de zaak in een eeuwige gedachtenis te houden; omdat het betamelijk was dat zij God altoos zouden dankbaar zijn, dat Hij hen voor de woede hunner vijanden had behoed, toen zij door Hamans dodelijke haat gevaar liepen verdelgd te worden, en bovendien in staat had gesteld om zich op hun vijanden te wreken. De Joden vierden die dagen, en noemden ze Purim. Ondertussen wies het aanzien van Mordechaï zo aan, dat de Koning hem zo hoog verhief dat hij door hem het ganse koninkrijk regeerde; ook had de Koningin volkomen macht; zodat het geluk der Joden veel verder ging, dan zij ooit hadden durven wensen. Hetgeen ik alhier verhaald heb, is het voornaamste, wat ons volk onder de regering van Artaxerxes wedervaren is.

HOOFDSTUK 7

Johanan, de Hogepriester, doodt Jesua, zijn broeder In de Tempel. Manasse, broeder van Jesua, de hogepriester, huwt met de dochter van Sanballat, landvoogd van Samaria.

449 Na de dood van Eljasib, de Hogepriester, volgde zijn zoon Jojada hem in dat ambt op; en deze gestorven zijnde, werd door zijn zoon Johanan opgevolgd; deze was de oorzaak dat Bagoses, veldoverste van Artaxerxes, de Tempel ontheiligde, en de Joden een schatting oplegde van vijftig drachmen, ten laste van de Tempel, voor ieder offerdier, dat zij offerden. Dit was om de volgende oorzaak. Bagoses beminde Jesua, de broeder van Jonahan, zeer, en had hem het Hogepriesterambt beloofd. Op zekeren dag dat deze twee broeders te samen in de Tempel waren, geraakten zij daarover in zulk een twist, dat Johanan, door toorn vervoerd, zijn broeder in die heilige plaats doodde, en alzo zulk een verfoeilijk feit beging, dat men noch onder de Grieken, noch zelfs onder de aller-woestste volken, daarvan een voorbeeld vindt. Maar God liet deze kerkschennis niet ongestraft; de Joden verloren daardoor hun vrijheid, en de Tempel werd door de Perzen ontheiligd; want nauwelijks had Bagoses dit vernomen, of hij kwam als verwoed, roepende tot de Joden: "gij ontaarden, hebt gij u niet ontzien in uw eigen Tempel zulk een schrikkelijk feit te begaan!" Daarop wilde hij in de Tempel treden, en omdat

men het hem poogde te beletten, zei hij: "Acht gij mij dan onreiner dan het dode lichaam, dat in deze Tempel verslagen ligt?"
Thans trad de Tempel in, en bediende zich van die gelegenheid om de Joden zeven jaren lang te onderdrukken. Na de dood van Johanan, volgde Jaddua, zijn zoon, hem in het ambt van Hogepriester op. Hij had een broeder, Manasse genaamd, die getrouwd was met Nikasis, dochter van Sanballat, een Chuteër, en landvoogd van Samaria onder Darius, de laatsten Koning der Perzen. Sanballat had Manasse tot zijn schoonzoon verkoren, omdat hij, ziende dat Jeruzalem een aanzienlijke stad was, welke de Koningen van Assyrië en de Coele-Syriërs veel werks gegeven had, door dat middel invloed bij de Joden hoopte te verkrijgen.

HOOFDSTUK 8

Alexander de Grote, Koning van Macedonië, trekt uit Europa naar Azië, vernietigt het rijk der Perzen; maar toen men meende dat hij de stad Jeruzalem verdelgen zou, verleent hij haar genade, en bejegent de Joden gunstig. Te dier tijd werd Filippus, Koning van Macedonië, in Egéa door Pausanias, zoon van Cerastes, die van Orestes afkomstig was, verraderlijk gedood. Alexander de Grote, zijn zoon, die hem mij de regering opvolgde, voer de Hellespont over, kwam in Azië, en overwon in een grote veldslag bij de rivier Granikus de bevelhebbers van Darius heer; waarna hij Lydië en Iönië veroverde, Karië doortrok, en in Pamfilië kwam, gelijk elders verhaald is.

450 Ondertussen konden de voornaamste van Jeruzalem niet dulden dat Manasse, broeder van Jaddua de Hogepriester, een vreemde vrouw ten huwelijk genomen had; omdat dit een schending der huwelijkswetten, en een onheilige vermenging met afgodische volken was, hetwelk weleer de oorzaak hunner gevangenschap en der rampen, hun overkomen, was geweest. Hierom begeerden zij dat Manasse zijn huisvrouw terugzond, of het altaar niet meer genaakte; en Jaddua door die klachten bewogen, verbood hem hetzelve te naderen. Manasse trok daarop naar Sanballat, zijn schoonvader, en zei tot hem, dat hij zijn huisvrouw zeer beminde, maar het priesterambt echter zulk een aanzienlijk ambt onder zijn volk was, dat hij niet besluiten kon, daarvan verstoken te zijn. Sanballat antwoordde hem, dat, zo hij zijn dochter bij zich wilde houden, hij hem niet alleen in dat ere-ambt zou handhaven, maar hem tot Hogepriester en vorst van Judéa doen aanstellen, en van de Koning Darius verlof voor hem verwerven om een Tempel te bouwen, gelijk aan die van Jeruzalem, op de berg Gerizim, de hoogste van het ganse land, en die Samaria beheerst. Sanballat was toen al hoog bejaard; maar Manasse erlangde evenwel de uitvoering van zijn belofte door de gunst van Darius. Alzo zette hij zich te Samaria neer; en omdat veel priesters en andere Joden ook dergelijke huwelijken gesloten hadden, begaven zij zich mede derwaarts. Sanballat, om de eerzucht zijns schoonzoons te bevredigen, gaf hun om zijntwille geld, huizen, en land, hetwelk die van Jeruzalem zeer verdroot.

451 Darius, vernomen hebbende, dat Alexander de Hellespont overgetrokken was, en zijn veldoversten bij de Granikus had overwonnen, verzamelde zijn gehele krijgsmacht om hem tegen te trekken, eer hij zich meester van Azië kon maken; en nadat hij de Eufraat, en de berg Taurus in Cilicië overgetrokken was, besloot hij hem te bevechten. Toen Sanballat zag dat hij Judéa naderde, zei hij tot Manasse dat hij zijn belofte zou nakomen, zodra Darius Alexander overwonnen had; want hij, en al de volken van Azië twijfelden niet, of de Macedoniërs, zo klein in getal zijnde; zouden zich met het ontzaglijk heer der Perzen niet in een gevecht durven wagen. Maar de uitkomst toonde het tegendeel. De slag werd geleverd, Darius met groot verlies overwonnen, zijn moeder, gemalin, en kinderen gevangen genomen, en hijzelf genoodzaakt zijn behoud in de vlucht naar Perzië te zoeken. Na deze overwinning kwam Alexander in Syrië, nam Damascus in, veroverde Sidon, en belegerde Tyrus. Terwijl hij met dit

beleg bezig was, schreef hij aan Jaddua, Hogepriester der Joden, dat hij drie zaken van hem begeerde, te weten: hulp, een vrijen handel met zijn heer, en dezelfde bijstand, welke hij aan Darius gegeven had, hem verzekerende, dat indien hij zulks deed, hij geen oorzaak zou hebben van het zich te beklagen dat hij zijn vriendschap boven die van anderen gesteld had. De Hogepriester antwoordde dat de Joden aan Darius met ede beloofd hadden, dat zij nooit de wapenen tegen hem zouden opnemen, en dat zij die belofte moesten houden, zolang hij leefde. Dit antwoord vertoornde Alexander dermate, dat hij hem liet weten, dat zodra Tyrus zou bemachtigd zijn, hij hem met zijn heer zou tegentrekken, om hem en ieder te tonen, aan wien hij de eed houden moest. Daarop bestookte hij Tyrus zo fel, dat hij er zich meester van maakte; en na op alles orde gesteld te hebben, ging hij Gaza belegeren, waar Babemeses, onder de Koning van Perzië, het bevel voerde.

452 Maar, om tot Sanballat weer te keren: terwijl Alexander nog met het beleg van Tyrus bezig was, meende hij dat het een geschikte tijd was, om zijn oogmerk te bereiken, waarom hij de partij van Darius verliet, en met achtduizend mannen tot Alexander overging. Deze grote vorst hem wel ontvangen hebbende, zei hij tot deze, dat hij een schoonzoon had, Manasse genaamd, broeder van de Hogepriester der Joden; dat velen van dat volk hem uit genegenheid aanhingen, en dat hij gaarne een Tempel dicht bij Samaria zou bouwen; dat de Koning groot voordeel daaruit kon trekken, omdat zulks de macht der Joden verdelen, en beletten zou dat zij tegen hem zouden kunnen opstaan, en hem zoveel moeite veroorzaken, als hun voorouders de Koningen van Assyrië veroorzaakt hadden. Alexander stond hem zijn verzoek toe; waarop hij aanstonds met grote vlijt aan het bouwen van een Tempel deed werken, Manasse tot Hogepriester aanstelde, zelf niet weinig verblijd zijnde dat hij zulk een eerambt voor de kinderen, die uit zijn dochter geboren konden worden, verworven had. Eindelijk stierf hij, nadat hij zich zeven maanden bij het beleg van Tyrus, en twee bij dat van Gaza, bij Alexander opgehouden had. Toen deze roemruchte overwinnaar deze laatste plaats ingenomen had, trok hij naar Jeruzalem. De Hogepriester Jaddua, wien des Konings toorn tegen hem wel bekend was, zich met al het volk in zo groot gevaar ziende, nam zijn toevlucht tot God, beval openlijke gebeden, om Hem om zijn bijstand te smeken, en offerde Hem. Hierop verscheen de Heere hem de volgende nacht in een droom, beval hem de stad met bloemen te doen bestrooien, al de poorten te doen openzetten, met al de priesters, in het priesterlijk gewaad gedost, en met de andere ingezetenen in het wit gekleed, Alexander onbeschroomd tegemoet te gaan, en zich op de Goddelijke bescherming te verlaten. Jaddua, hierover verheugd, maakte het volk deze openbaring bekend, en elk bereidde zich om in die staat de komst des Konings af te wachten.
Toen men vernam, dat hij naderde, ging de Hogepriester, vergezeld van de andere priesters en de burgers met zulk een statelijke praal, veel van die van andere volken verschillende, hem tegemoet, tot aan een plaats, Sapha genaamd, hetwelk zoveel als Uitkijk betekent, omdat men vandaar de stad Jeruzalem en de Tempel zien kon. De Feniciërs en Chaldeeën, die in het heer van Alexander waren. twijfelden niet, ter oorzaak van zijn gramschap tegen de Joden, of hij zou hun toelaten Jeruzalem te plunderen, en de Hogepriester, anderen ten voorbeeld, te straffen. Maar het viel heel anders uit; want nauwelijks zag deze vorst die grote menigte van mensen, in het wit gekleed, de priesters met hun linnen gewaad, de Hogepriester met zijn Efod van hemelsblauwe kleur, met goud versierd, en zijn muts op het hoofd met een gouden plaat, waarop de naam des Heeren geschreven stond, of hij naderde alleen tot hem, aanbad die heiligen naam, en groette de Hogepriester, die nog door niemand anders gegroet was.
Toen omringden de Joden Alexander, en wensten hem met luider stemme geluk en voorspoed. De Koningen van Syrië en andere groten, die hem vergezelden, stonden hierover geheel versteld, niet wetende, wat zij daarvan denken moesten. Zelfs Parmenio, zijn voornaamste gunsteling, vraagde hem waarom hij, die door ieder aanbeden werd, de Hogepriester der Joden aanbad. "‘t Is niet," antwoordde Alexander,"de Hogepriester, die ik aanbid, maar het is de God,

wiens dienaar hij is; want toen ik nog te Dio in Macedonië was, en overlegde, hoe ik Azië zou kunnen bemachtigen, verscheen Hij mij in een droom in ditzelfde gewaad, vermaande mij niets te vrezen, beval mij onbeschroomd de engte van de Hellespont over te trekken, en verzekerde mij dat Hij mijn heer zou geleiden, en mij het rijk der Perzen doen veroveren. Hierom is het dat ik niet twijfelen kan, of het is door een Goddelijke bestiering, dat ik deze oorlog ondernomen heb, daar ik nooit iemand in zodanig gewaad, gelijk deze, die mij in de droom verscheen, gezien heb. Ik ben overtuigd dat ik Darius zal overwinnen, het rijk der Perzen vernietigen, en dat alles mij naar wens zal gelukken."
Alexander, alzo tot Parmenio gesproken hebbende, omhelsde de Hogepriester en de andere priesters, en daarna in hun gezelschap voortgaande, kwam hij alzo te Jeruzalem, waar hij naar de Tempel opging, en Gode offerde, op zodanig een wijze als de Hogepriester hem beval, hem en de andere priesters op een buitengewone wijze vererende. De Hogepriester toonde hem vervolgens het boek van Daniël, in hetwelk geschreven stond dat een Grieks vorst het rijk der Perzen vernietigen zou; hetwelk hij op zichzelf toepaste, en verheugd de menigte liet heengaan. Des anderen daags deed hij hen weer te samenkomen, en beval hun te zeggen welke gunst zij van hem begeerden. De Hogepriester antwoordde, dat zij hem baden, hun te willen toestaan, volgens hun voorvaderlijke wetten te leven, en hen om het zevende jaar vrij te stellen van de tol, die zij hem jaarlijks betaalden. Hij stond hun dit toe; en verder verzocht zijnde dat de Joden, die in Babylonië en Medië waren, evenzo volgens hun wetten mochten leven, beloofde hij zulks mede, en zei dat zo enigen van hen in zijn heer wilden dienen, hij hun zou toelaten daar volgens hun godsdienst te leven, en hun gewoonten te onderhouden, waarop velen zich onder zijn banieren vervoegden. Nadat deze vorst dit te Jeruzalem verricht had, trok hij naar de naburige steden, en werd daar met opene poorten ontvangen. De Samaritanen, welker hoofdstad toen Sichem was, op de berg Gerizim gelegen, en door de Joden, die hun land verlaten hadden, bewoond, ziende dat die overwinnaar de inwoners van Jeruzalem zo gunstig behandeld had, besloten te zeggen dat zij ook Joden waren. Want gelijk wij reeds vroeger gezegd hebben, zij erkennen ons niet als hun landgenoten als het kwalijk met onze zaken staat, en zij spreken alsdan naar waarheid; maar wanneer het geluk ons gunstig is, trachten zij te doen geloven dat wij met hen uit één bloede gesproten zijn, als zijnde, gelijk zij zeggen, van Jozef, uit zijn zonen Manasse en Efraïm, afkomstig. Zodra dan Alexander uit Jeruzalem getrokken was, gingen zij met het krijgsvolk, hetwelk Sanballat hun gezonden had, die vorst met grote staatsie en betoning van vreugde tegemoet, om hem te verzoeken dat hij in hun stad wilde komen, en hun tempel met zijn tegenwoordigheid vereren. Hij beloofde hun dat hij er bij zijn terugkomst komen zou; en omdat zij hem baden dat hij hun om het zevende jaar de schatting wilde kwijtschelden, omdat zij alsdan hun akkers niet bezaaiden, vraagde hij van welk volk zij dan waren. Zij antwoordden dat ze Hebreeën waren, maar dat de Sidoniërs hen Sichemieten noemden. hij vraagde verder, of zij dan Joden waren.
Hun antwoord was, neen; hetwelk hem deed zeggen: "Ik heb die gunst aan niemand dan de Joden toegestaan; maar op mijn terugkomst zal ik naar die zaak vernemen; en als ik er bericht van bekomen heb, zal ik zien wat billijk is." Na alzo tot hen gesproken te hebben, zond hij hen terug; maar hij beval aan de krijgsbenden van Sanballat hem naar Egypte te volgen, waar hij hun landerijen zou geven, gelijk hij ook dadelijk daarna deed, en hen te Thebe in bezetting legde. Na Alexanders dood werd zijn rijksgebied onder zijn veldoversten verdeeld. Omdat de Tempel, die op de berg Gerizim gebouwd was, bestaan bleef, gebeurde het soms dat de Joden, die te Jeruzalem woonden, en tegen de wet gezondigd hadden, hetzij door het eten van verbodene spijzen, of door het niet onderhouden van de Sabbat, of door andere dergelijke dingen, tot de Sichemieten overliepen, bewerende dat men hen verongelijkt had. Jaddua, de Hogepriester, overleed omstreeks die tijd, en werd door zijn zoon Onias in zijn ambt opgevolgd.

TWAALFDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

De veldoversten van Alexander de Grote verdelen zijn rijksgebied na zijn dood. Ptolomeüs, één van hen, vermeestert Jeruzalem door overrompeling. Hij zendt veel volkplantingen van Joden naar Egypte, en verlaat zich op hen. Gestadige oorlogen tussen die van Jeruzalem en de Samaritanen.

454 Alexander de Grote gestorven zijnde, nadat hij de Perzen overwonnen en de zaken te Jeruzalem geregeld had, gelijk verhaald is, werd zijn rijksgebied onder de oversten van zijn heirlegeren verdeeld. Antigonus nam voor zich Azië; Seleukus Babylonië en de naburige landen, Lysimachus de Hellespont, Kassander Macedonië, en Ptolomeüs, de zoon van Lagus, Egypte. De twist, die onder hen over het bestuur ontstond, veroorzaakte lange en bloedige oorlogen, de verwoesting veler steden, en de dood van een grote menigte mensen. Gans Syrië moest mede al deze onheilen dragen onder de regering van de vermelden Ptolomeüs, aan wien men de naam van Soter, dat is Behouder, gaf, schoon hij deed blijken dat die naam hem geenszins toekwam. Hij kwam te Jeruzalem op de Sabbat onder voorwendsel van te willen offeren. Omdat de Joden hem niet wantrouwden, en die dag hun rustdag was, ontvingen zij hem zonder enige zwarigheid. Maar hij, zich meester van de stad gemaakt hebbende, behandelde haar wredelijk. Agatarchides, de Knidiër, die de Historie van Alexanders opvolgers geschreven heeft, verwijt ons daarin ons bijgeloof, zeggende dat wij daardoor onze vrijheid verloren."Een volk," zegt hij,"dat Joden genoemd wordt, en een sterke stad, Jeruzalem geheten, bewoont, wilden door een dwaas bijgeloof de wapenen niet opnemen, en moesten daardoor dulden dat Ptolomeüs zich meester van hun stad maakte, en hun tot een strengen opperheer verstrekte." Deze vorst deed veel inwoners uit het gebergte van Judéa, van de plaatsen nabij Jeruzalem, uit Samaria en van de berg Gerizim komen, om ze naar Egypte te zenden. omdat hem uit het antwoord, dat de Joden aan Alexander gaven, nadat hij Darius overwonnen had, bekend was dat zij hun eden getrouwelijk hielden, vertrouwde hij hun de bewaking van verscheidene plaatsen toe, gaf hun te Alexandrië, evenals de Macedoniërs, het burgerrecht, en deed hen met ede beloven, hem en zijn nakomelingen getrouw te zijn. veel andere Joden begaven zich vrijwillig met der woon naar Egypte, daartoe bewogen zijnde door de vruchtbaarheid des lands, en door de genegenheid, welke Ptolomeüs aan hun volk betoonde. De nakomelingen dezer Joden waren gestadig in oorlog met de Samaritanen, doordien beide volken van hun gewoonten niet wilden afwijken. Die van Jeruzalem beweerden dat hun Tempel alleen heilig was, en dat men elders niet offeren mocht. De Samaritanen daarentegen hielden staande dat men op de berg Gerizim moest offeren.

HOOFDSTUK 2

Ptolomeüs Filadelphus, koning van Egypte, zendt honderdtwintigduizend Joden die in zijn rijk als gevangenen waren, weer terug. Hij doet twee en zeventig geleerden uit Judea komen, Om de Joodse wetten in het Grieks te vertalen. en zendt kostbare geschenken voor de Tempel, en onthaalt de afgezonden geleerden koninklijk.

455 Alexander twaalf jaren, en Ptolomeüs Soter, na hem, dertig, jaren geregeerd hebbende, zo volgde Ptolomeüs bijgenaamd Filadelphus zijn vader op in het bestuur over Egypte, en regeerde negen en dertig jaren. Hij deed de wetten der Joden in het Grieks vertalen, en gaf aan honderdtwintigduizend mensen van hun volk verlof om weer naar hun land te keren, en dat om deze oorzaak. Demetrius Phalereus, opziener der boekerij van die vorst, wendde een buitengewone vlijt en zorg aan, om van alle plaatsen der wereld de boeken, welke hij oordeelde dat dit waardig waren, en des Konings aandacht verdienden, bijeen te verzamelen.

Eens toen de Koning hem vraagde, hoeveel hij er reeds had, antwoordde hij dat er omtrent tweehonderdduizend bijeen waren, maar dat hij hoopte binnen korten tijd er wel vijfhonderdduizend te hebben; dat hij vernomen had dat er onder de Joden boeken waren, over hun wetten en gewoonten, in hun taal en met hun letteren geschreven, welke zeer waardig moesten zijn een plaats in zijn boekzaal te hebben; maar dat het veel moeite zou kosten, die in het Grieks te vertalen, omdat de Hebreeuwse taal en letters grote overeenkomst met de Syrische hadden; dat het niettemin wel doenlijk was, als de Koning niet op de kosten zag. Ptolomeüs, in die voorslag behagen hebbende, schreef aan de Hogepriester der Joden of hij hem die boeken wilde toezenden. Het gebeurde in die tijd dat Aristeus, die om zijn bescheidenheid en wijsheid zeer door de vorst bemind was, het voornemen opvatte hem te bidden dat hij de Joden, die in zijn rijk waren, in vrijheid wilde stellen; en deze gelegenheid, die zich nu door die boeken voordeed, scheen hem zeer gunstig daartoe. Hij werd echter te rade zulks aan Sosibus de Tarentiner, en Andreas, hoofdlieden der lijfwacht, bekend te maken, eer hij het de Koning voorstelde, hopende dat zij hem in zijn verzoek zouden ondersteunen. Zij vonden zijn verzoek goed; en daarop sprak hij de vorst alzo aan: "Daar ik vernomen heb, o Koning, dat uw voornemen is niet alleen een afschrift van de wetten der Joden te hebben, maar die ook te doen vertalen, zo zou het niet oprecht zijn, indien ik ontveinsde, dat ik niet zie, hoe zulks op een eerlijke wijze geschieden kan, in een tijd, dat gij zulk een groot getal lieden van dat volk als slaven in uw rijk houdt. Het zou waarlijk uw goedertierenheid en grootmoedigheid betamen, hen uit die ellende te verlossen; want voor zoveel ik na een vlijtig onderzoek heb kunnen ontdekken, dan is dezelfde God, die uw rijk regeert, en die wij onder de naam van Zeus, dat is Jupiter, aanbidden, omdat Hij ons allen doet leven, de Wetgever dezes volks. Nademaal nu geen ander volk Hem zulk een grote eer bewijst, en op een zo bijzondere wijze dient, schijnt uw godvruchtigheid u te verplichten dat gij hen weer naar hun vaderland zendt. En ik bid u, o Koning, te willen geloven, dat de vrijheid, die ik neem om dit voor te stellen, geenszins ontstaat uit enige verbintenis of vermaagschapping met dat volk, maar alleen omdat ik weet, dat God de Schepper van alle mensen is, en dat hun goede werken Hem aangenaam zijn."

De Koning luisterde goedgunstig naar deze rede, en vraagde Aristeus met een lachend gelaat, hoe groot het getal der Joden wel was, welke hij verzocht in vrijheid gesteld te zien. Andreas, die er bij tegenwoordig was, antwoordde dat er mogelijk omtrent honderdtwintigduizend waren. Hierop zei de Koning: "Denkt gij dan Aristeus, dat hetgeen gij vraagt, maar een geringe zaak is?" Sosibus, en die met hem waren, toen het woord nemende, zei tot de Koning, dat hij niets kon doen dat betamelijker was, dan door zulk een voortreffelijke daad zich erkentelijk jegens God te tonen, omdat Hij hem op de troon verheven had. Het behaagde de vorst zozeer hen dus eensgezind te zien, dat hij beloofde dat hij, om de wil Gods en het verzoek van Aristeus te voldoen, aan zijn krijgsvolk boven hun soldij honderdtwintig drachmen voor iedere Jood, die zij als slaaf hadden, zou betalen; dat hij hiervan een openlijk bevelschrift zou geven; ja, dat hij niet alleen hen, welke onder zijn vader, maar ook hen, welke vroeger en daarna in zijn rijk waren ingevoerd, zou vrijkopen. En toen men hem zei dat dit losgeld meer dan vierhonderd talenten zou belopen, antwoordde hij dat hij het daarom nochtans niet zou laten. Ik zal hier de bevelbrief van die vorst dienaangaande, van woord tot woord inlassen, opdat zijn edelmoedigheid te beter blijke. Hij luidde aldus: "Wij willen, dat al de Joden, welke de soldaten van wijlen de Koning, onzen vader, in Syrië, Fenicië, en Judea gevangen genomen, en naar Egypte gevoerd en verkocht hebben, alsmede die, welke te voren of daarna evenzo in ons rijk verkocht zijn, van dienstbaarheid bevrijd worden; en dat men uit onze schatkist voor ieder van hen honderdtwintig drachmen betale, welke onze krijgslieden boven hun soldij ontvangen zullen voor degenen, die zij in hun bezit hebben, en dat onze schatmeesters het losgeld der anderen zullen betalen aan de meesters, wier slaven zij zijn. Want omdat er reden is om te geloven dat het tegen de wil van de Koning, onzen vader, en tegen alle billijkheid geweest is,

dat de soldaten dit groot getal gevangenen naar Egypte gevoerd hebben, enkel uit begeerte naar voordeel, zo verplicht ons de liefde tot de gerechtigheid, en het medelijden, dat men met ongelukkigen behoort te hebben, om al die gevangenen in vrijheid te stellen, nadat men aan hun heren de gemelde prijs zal betaald hebben. En omdat wij niet twijfelen of deze goedertierenheid in dit geval ons zal voordelig zijn, zo verordenen wij dat dit tegenwoordige bevelschrift ter goeder trouw uitgevoerd worde, en dat de eigenaars der slaven, nadat het drie dagen achtereen zal afgekondigd zijn, het stipt zullen gehoorzamen. En indien iemand zich ongehoorzaam zou betonen, die zal men mogen aanklagen, en zijn goederen zullen ten onzen voordele verbeurd verklaard worden."

Toen deze bevelbrief aan de Koning allereerst getoond werd, gelastte hij dat er al de Joden onder begrepen zouden zijn, die voor en na Ptolomeüs Soter, zijn vader, uit Judea waren gevoerd; daarom wilde hij door een koninklijke goedertierenheid hun ook dezelfde gunst bewijzen, bevelende dat ook zij zouden verlost worden, en dat men de gelden daartoe uit de schatkist nemen zou, om aan zijn schatmeesters overhandigd, en dan aan de krijgsknechten tot losgeld gegeven te worden. Dit bevel werd in zeven dagen uitgevoerd, en het kwam die vorst op meer dan vierhonderd zestig talenten te staan; want de eigenaars der slaven begeerden ook voor de kinderen de beloofde honderdtwintig drachmen, alsof het de mening van de vorst ware geweest ook voor deze te betalen. Nadat deze vrijheid alzo verleend was, gelastte de Koning, die niets deed dan met een rijp overleg, dat Demetrius zou te kennen geven, wat hij omtrent de vertaling der Hebreeuwse boeken in het Grieks begeerde. Men deed aantekening houden van het verzoekschrift door Demetrius aan de Koning vertoond, van de brieven, deswege geschreven, van het getal en de waarde der geschenken, die gezonden werden, ten einde de grootmoedigheid des Konings blijken mocht, en van hetgeen de werklieden door hun kunst daartoe bijgebracht hadden. Het voorstel van Demetrius, bij wijze van verzoekschrift aan de Koning gedaan, luidde aldus: "Demetrius, aan de grote Koning. Naardien gij mij, o Koning, bevolen hebt nauwkeurig te vernemen naar boeken, die nog ontbreken om uw koninklijke boekerij meer voltallig te maken, heb ik alle vlijt en moeite aan gewend, en vind mij verplicht u te verwittigen dat de boeken, waarin de wetten der Joden zijn vervat, een gedeelte zijn van hetgeen, dat er nog aan ontbreekt, zo omdat ze met Hebreeuwse letters, en in die taal geschreven zijn, als omdat men zich niet bemoeid heeft daarnaar te zoeken, omdat gij nooit genegenheid getoond had om ze te bezitten. Het is nochtans nodig dat gij dezelve hebt, en dat zij getrouwelijk overgezet worden, doordien ze de allerwijste en volkomenste wetten behelzen, omdat het God zelf is die ze gegeven heeft.

Dit heeft de historieschrijver Hekateus Abderita doen zeggen, dat er geen poëet noch historieschrijver gevonden wordt, die er ooit gewag van heeft gemaakt, noch enig mens bestond, die zulk een gedrag gehouden heeft als die wetten bevelen; omdat zij heilig zijnde, niet door onheiligen in de mond behoren genomen te worden. Gij moet dan, indien het u goeddunkt, aan de Hogepriester der Joden schrijven, dat hij u zes van de oudsten en voornaamste van elke stam, die het meeste verstand van die wetten hebben, toezende, ten einde zij gezamenlijk een nauwkeurige vertaling vervaardigen, die geschikt is om uw begeerte volkomen te voldoen."

Nadat de Koning dit verzoekschrift gezien had, beval hij dat men aan Eleazar, de Hogepriester der Joden, volgens die inhoud schrijven, en hem ook berichten zou dat hij aan alle Joodse slaven in zijn rijk vrijheid verleende; dat hij vijftig talenten goud om er bekers, schalen en andere offervaten van te maken, een grote menigte edelgesteenten, waarvan de schatmeesters de keus gelaten hadden aan de werklieden, die ze verwerken zouden, en honderd talenten zilver voor offeranden en andere tempeldiensten, ten geschenke zond. Van de werken en sieraden, waartoe dit alles gebruikt werd, zal ik hierna spreken; maar eerst het afschrift van de brief, aan de Hogepriester geschreven, neerstellen, en ook verhalen op hoedanige wijze hij tot die waardigheid verheven werd. Na de dood van de Hogepriester Onias volgde zijn zoon Simon

hem in het ambt op; deze werd toegenaamd de Rechtvaardige, ter oorzaak van zijn godvruchtigheid en goedertierenheid jegens zijn volk. Hij liet maar één zoon na, Onias genaamd, die nog zo jong was, dat Eleazar, broeder van de gemelde Simon, in zijn plaats het Hogepriesterschap bediende.
Aan deze Eleazar was het dat de Koning Ptolomeüs de volgende brief schreef: "De Koning Ptolomeüs aan Eleazar, de Hogepriester, heil. Toen wijlen de Koning, mijn vader, in zijn rijk veel Joden vond, welke de Perzen daar als gevangenen gebracht hadden, bejegende hij hen zo gunstig, dat hij aan een gedeelte van hen ambten in zijn heiren gaf met een grote soldij, velen in zijn steden in bezetting legde, en hun zelfs de bewaking daarvan toevertrouwde, hetwelk hen bij de Egyptenaren geëerd maakte. Sedert wij op de troon gekomen zijn, hebben wij hun geen mindere goedgunstigheid betoond, inzonderheid aan uw burgers uit uw stad Jeruzalem; want wij hebben meer dan honderdduizend van hen in vrijheid gesteld, na het losgeld betaald te hebben aan degenen, wier slaven zij waren, menende dat wij Gode niets aangenamers konden doen tot erkentenis van de weldaad, welke Hij ons bewezen heeft, door ons de scepter van zulk een groot Koninkrijk ter hand te stellen. Wij hebben ook onder onze krijgsbenden doen inschrijven dezulken, wier ouderdom hen bekwaam maakte om de wapenen te dragen; en hebben velen in dienst genomen om onzen persoon tot lijfwachten te dienen, om de goeden dunk die wij van hun getrouwheid hebben. Maar om nog klaarder te doen blijken, hoedanig onze genegenheid tot de Joden is die de ganse wereld door verspreid zijn, hebben wij besloten uw wetten uit het Hebreeuws in het Grieks te doen vertalen, en die overzetting in onze boekzaal te zetten. Daarom zult gij ons een aangename dienst doen, zo gij uit elk uwer stammen zes personen kiest, die door hun ouderdom en wijsheid zulk een grote kennis van uw wetten verkregen hebben, dat zij bekwaam zijn, die nauwkeurig te vertalen en over te schrijven. Wij twijfelen niet of dat werk, wèl uitvallende, gelijk wij honen. zal ons een grote eer aanbrengen. Om dus met u over die zaak te handelen, zenden wij u Andreas, hoofdman onzer lijfwacht, en Aristeus, twee bij ons zeer geachte mannen, die u van onzentwege, als een eersteling van geschenken, honderd talenten zilver zullen brengen, om voor offeranden en andere diensten van de Tempel te dienen. Wij verwachten uw antwoord, hetwelk ons veel vreugde zal geven."
Eleazar, om die brief op het eerbiedigst te beantwoorden, schreef aan de Koning in dezer voege: "De Hogepriester Eleazar aan de Koning Ptolomeüs, heil. Het zal ons altoos het grootste geluk zijn, indien uw Koninklijke majesteit, de Koningin Arsinoë en uw doorluchtige kinderen welvaren. Wij hebben met betamelijke erkentenis uwer Koninklijke goedgunstigheid de brief ontvangen, welke het u geliefd heeft ons te schrijven; en die in tegenwoordigheid van al het volk gelezen hebbende, hebben wij met grote blijdschap de tekenen uwer godvruchtigheid daaruit gezien. Wij hebben ook ontvangen, en aan een ieder getoond, de twintig gouden vaten, en de dertig zilveren, de vijf bekers, en de tafel, welke voor de offeranden en ten gebruike van de Tempel zijn gewijd, alsmede de honderd talenten, die ons van uwentwege door Andreas en Aristeus, wier verdiensten hun de gunst, waarmee zij door u vereerd zijn, waardig maakt, gebracht zijn. Gij moogt u Heer Koning! verzekerd houden, dat er niets is, dat wij niet zullen doen om u onze erkentelijkheid, wegens de gunsten, welke wij van u genieten, te betonen. Wij hebben aanstonds Gode geofferd voor u, voor de Prinses, uw zuster, voor de Prinsen, uw zonen, en voor alle personen, die u lief en waard zijn. Al het volk heeft de Heer gebeden uw wensen te verhoren, uw rijk in vrede te bewaren, en te maken dat de overzetting" onzer wetten aan u al het genoegen geve, dat gij zou kunnen wensen. Wij hebben, Heer Koning, zes mannen uit elke onzer stammen verkozen, om u die wetten te brengen; en wij hopen van uw goedheid en gerechtigheid dat, als gij ze niet meer nodig zult hebben, het u dan behagen zal, ze veilig terug te zenden met hen, die ze u zullen aanbieden. Vaar wel." Het zou mijns oordeels nutteloos zijn, alhier de namen te melden van die twee en zeventig wetgeleerden, welke de wetten der Joden aan de Koning Ptolomeüs brachten, hoewel zij allen

in de gemelde brief des Hogepriesters genoemd zijn. Maar toch meen ik dat het niet voegen zou de pracht en kostbaarheid der geschenken, welke die vorst Gode offerde, omdat men zijn godvruchtigheid daaruit bemerken kan, met stilzwijgen voorbij te gaan. Hij vergenoegde zich niet met grote kosten tot dat einde te maken; maar hij gaf ook de werklieden geschenken, opdat zij, daardoor aangemoedigd, met meerder vlijt zouden arbeiden. Hoewel nu de draad der historie mij niet verplicht daarvan te spreken, echter zal ik het daarom niet laten; omdat zulk een buitengewone mildheid verdient dat de gedachtenis daarvan onder de nakomelingen blijve bestaan.

Ik zal dan beginnen met de prachtige tafel. omdat de Koning begeerde dat zij die, welke in de Tempel te Jeruzalem was, ware ‘t mogelijk, ver zou overtreffen, liet hij er de maat van nemen, zijnde van voornemen dat zij vijfmaal zo groot zou worden. Maar daarna ziende zowel op de doelmatigheid als op de pracht, werd hij te rade, uit vrees dat die tafel onnut voor het gebruik mocht wezen, haar van dezelfde grootte te maken als de andere; en alles, wat zij meer zou gekost hebben, indien zij groter geweest ware, gebruikte hij nu om haar te versieren en kostbaar te maken; want hij was zeer ervaren in allerlei kunsten, en zo vernuftig in het uitvinden van nieuwe en zeldzame dingen, dat hij zelfs de werklieden het voorbeeld daarvan gaf, en hen onderwees, hoe zij het werk moesten maken. De lengte dier tafel was twee en een halve elleboog, de breedte één elleboog, en de hoogte anderhalve; zij was van louter goud; haar lijst was een hand breed, en een krans was er rondom heen, die op de wijze van touwwerk zeer aardig gevlochten was, en in al de drie hoeken tot elkaar toeliep; en schoon de krans driehoekig was, waren echter de hoeken zo geheel gelijk, dat, hoe men ze ook draaide, zij altoos dezelfde gedaante vertoonde. Het gedeelte der lijst, dat onder de tafel kwam, was mede zeer kunstig gesneden; maar het bovenste was het sierlijkste, omdat het meer aan het gezicht bloot stond; en naar welke kant men de tafel ook draaide, zij was overal zeer schoon. Het gedraaide touwwerk was met kostbare gesteenten, die op een gelijken afstand met goud beslag daarin vast gezet waren, kunstig versierd. De zijden van de lijst der tafel waren met veel eironde stenen, tussen welke zich enig lofwerk vertoonde, bezet. Onder die eironde stenen liep een krans, verschillende soorten van vruchten verbeeldende, als druiven, koornaren, en granaatappelen, alle gemaakt van kostelijke gesteenten, die van dezelfde kleur als de vruchten, en in goud gezet waren. Onder deze kroon was weer een rij van eironde stenen, en weer een lofwerk van hetzelfde fatsoen, en even als het voorgaande. Voorts was de tafel overal zo net en kunstig gewrocht, dat hoe men haar ook zette of draaide, men nergens enig onderscheid bespeurde. Onder de tafel was een gouden plaat van vier vingeren breed, zo groot als de tafel zelf, in welke de voeten der tafel met gouden krammen op een gelijken afstand aan de lijsten waren vastgemaakt; en door deze krammen was het bovenste en het onderste zo aaneen gehecht, dat, hoe men de tafel ook stelde, zij zich van alle kanten geheel gelijk vertoonde. Boven op de tafel was een geslingerd lofwerk afgebeeld, dat met zeer kostbare stenen, als met sterren, bezet was; zodat men er een zeer aangename schittering zag van robijnen, smaragden, en andere gesteenten van grote waarde. Langs deze kronkelende slinger zag men strikwerk, waarvan het midden ruitsgewijze gemaakt, met kristal en amber op een gelijken afstand versierd, en zeer aardig bezet was. Het bovenwerk van de voeten der tafel was gemaakt als lelies, wier bladen zich onder de tafel ombogen, hoewel de stam recht overeind stond. Het onderste gedeelte dezer voeten rustte als op een dijk van robijnen! acht vingeren breed. Deze voeten waren zeer kunstig uitgehouwen, en met klimop en wijngaardranken, waaraan de druiven hingen, doorvlochten, en alles zo aardig naar het leven afgebeeld, alsof er de wind in speelde, zodat het eerder een werk der natuur, dan van kunst geleek. De gehele tafel was als driedubbel van gedaante, en de stukken waren zo net aaneen gevoegd, dat het onmogelijk was de voegen te onderscheiden; en de dikte der tafel was een halve elleboog. Alzo bleek uit de kostbaarheid der stof, en de verscheidenheid der sieraden van dit prachtige werkstuk, dat hoewel de Koning om de

bovengemelde redenen deze tafel niet groter had doen maken dan die, welke in de Tempel stond, hij echter niets gespaard had, om haar kostbaarder te doen zijn. Voorts waren er twee gouden vaten, als bekers, met schubben gesneden, van onderen tot boven geheel bezet met enige rijen van kostelijke stenen, van verschillende gedaanten, een geslingerd lofwerk verbeeldende, dat een elleboog hoog en met gesneden werk versierd was. Een aardig netwerk, dat zich tot aan de bovenrand dezer vaten uitstrekte, en met ruiten van vier vingeren breed geschakeerd was, vermeerderde het sieraad van dit werkstuk. In het midden waren schildjes, van enkele stenen, ter grootte van vier vingerbreedte, die er een prachtig aanzien aan gaven. De boorden dezer vaten waren met lelies en andere bloemen, en met wijngaardranken en druiventrossen omvlochten; elk dezer vaten hield twee grote maten in. De zilveren schalen overtroffen in glans de blinkendste spiegels; en men kon er zijn gelaat beter in zien dan in een spiegel. Hierbij voegde de Koning nog dertig vaten, op welke, daar zij niet met gesteenten bezet waren, klimop en wijngaardloof gesneden was. Men kon deze werken niet zonder bewondering aanschouwen, omdat de grote vlijt en milddadigheid des Konings niet minder daartoe bijgebracht hadden, dan de arbeid en kunstzin der voortreffelijkste kunstenaars. Het was de vorst niet genoeg dat hij geen kosten spaarde, maar dikwijls verliet hij gewichtige zaken om de werklieden te zien arbeiden, en hij moedigde hen door zijn tegenwoordigheid zo aan, dat zij hun pogingen verdubbelden om hem genoegen te geven. Nadat de Hogepriester Eleazar deze kostbare geschenken ontvangen had, wijdde hij ze Gode toe in de Tempel, uit naam van de vorst, bewees grote ere aan degenen, die ze gebracht hadden, en zond hen met geschenken terug. De Koning vraagde Andreas en Aristeus, bij hun terugkomst, naar verscheidene zaken, en had zulk een begeerte om met de afgezondenen, die met hen overgekomen waren, om de wet te vertalen, te spreken, dat hij tegen zijn gewoonte diegenen terug zond, die gekomen waren om gehoor bij hem te hebben, hetwelk hij aan zijn onderdanen alle vijf dagen, en aan de afgezanten alle maanden verleende. De wetgeleerden dan ingekomen zijnde, boden hem de geschenken van de Hogepriester aan, de perkamenten bij zich hebbende, op welke de wet met gouden letteren geschreven was. De vorst vroeg hun aanstonds naar dezelve; en nadat zij ze ontrold hadden verwonderde hij zich niet minder over de fijnheid van het perkament, dan over de tezamenhechting der bladen, die zo net was, dat men er geen naden aan bespeuren kon. Toen hij alles genoeg beschouwd had, zei hij, dat hij hen dankte voor hun komst, en dat hij nog meer dankbaar was aan degene, die hen gezonden had, maar allermeest aan God, wiens wetten zij hem gebracht hadden. De afgezondenen wensten hem allen voorspoed, met betuiging van toegenegenheid, waardoor hij zo bewogen werd, dat hij zijn tranen niet kon weerhouden, want tranen zijn zowel tekenen van grote blijdschap als van droefheid. Thans beval hij die boeken in handen diegenen te stellen, die er de bewaring van zouden hebben, omhelsde al de afgezondenen, en zei tot hen dat het billijk was, nu hij tot hen over de reden hunner reis gesproken had, ook over hetgeen hun zelf betrof te spreken. Dat hij derhalve, om te betonen hoe aangenaam hun komst hem was, zolang hij leefde de gedachtenis van die dag wilde vieren, die juist dezelfde was, op welke hij een overwinning ter zee op Antigonus bevochten had. Hij deed hun ook de eer aan van hen aan zijn tafel te gast te nodigen, en beval dat men hun goede huisvesting geven zou, dicht bij het hof. Nikanor, die last had om de vreemdelingen te ontvangen, beval aan Dorotheus, die aangesteld was om daarvoor alles te bezorgen, deze mannen al wat hun tot voedsel nodig was, te beschikken, zoals de Koning het gelast had: dat om de vreemdelingen beter te onthalen, de steden datgene, hetwelk hun best smaakte, zouden beschikken, en dat men het op hun landswijze zou toebereiden; omdat hij wel wist dat hoe voortreffelijk de spijzen ook waren, men ze echter niet goedkeurt, als zij niet op een behaaglijke wijze, en gelijk men gewoon is, toebereid zijn.

Doordat nu Dorotheus die zorg aanbevolen was, deed hij op last des Konings twee rijen banken maken, waarop zij bij de maaltijd bij de Koning zitten zouden, de een helft aan zijn rechter-, en de andere helft aan zijn linkerhand; want de vorst wilde niets achterwege laten om hun eer aan

te doen; en hij gelastte Dorotheus hen volgens hun landswijze te dienen. De Egyptische priesters, die gewoon waren bij de maaltijd des Konings het gebed te doen, deden het nu niet; maar de vorst beval Eliseus, een der afgezondenen, die ook een priester was, het te doen. Deze stond op, en bad God voor de welstand des Konings en van zijn onderdanen. Allen, die er bij tegenwoordig waren, juichten hierop van blijdschap, waarna elk zich ter tafel voegde. Onder de maaltijd stelde de Koning, nadat hij zolang als het hem betamelijk dacht, gezwegen had, aan de afgezanten enige natuurkundige vragen voor, en was zo voldaan over hun antwoord, dat hij hen twaalf dagen lang alzo onthaalde. Zo iemand een bijzonder bericht van het voorgevallene en overwogene op die maaltijden mocht begeren, die behoeft maar na te zien hetgeen Aristeus daarover geschreven heeft.

Maar de Koning was het niet alleen, die zich over hun antwoorden verwonderde; de filosoof Menedemus werd er ook door gedrongen te erkennen, dat alles door de Voorzienigheid bestuurd wordt, en dat ze hem redenen verschaften, waardoor hij het ten volle geloofde. De Koning zei ook dat hij zoveel nut uit hun gesprekken getrokken had, dat hij er door had geleerd hoedanig hij zich moest gedragen, om zijn rijk wel te regeren; voorts deed hij aan ieder drie talenten geven, en beval dat men hen naar de woningen, welke hij voor hen had laten vervaardigen zou brengen. Drie dagen daarna bracht Demetrius hen langs een bestraten weg van zeven stadiën lang, en over de brug, die het eiland aan het vaste land hecht, in een huis, gelegen aan de oever der zee aan de noordzijde, zover van het geraas afgescheiden, dat niets hen in een arbeid, die nadenken vereiste, daar storen kon; en hij verzocht hun, doordat zij daar ter plaatse alles hadden wat zij konden begeren, zij aan dat grote werk, voor hetwelk zij gekomen waren; een begin zouden maken. Zij deden zulks met allen mogelijken ijver en vlijt, opdat hun overzetting net en nauwkeurig mocht wezen; zij waren gestadig bezig tot aan de negende ure, wanneer men hun spijze bracht; en hoewel men hen wel verzorgde, echter liet Dorotheus niet na, volgens zijn last, hun van de spijzen aan te bieden, die voor des Koningstafel bereid waren.

Elke morgen gingen zij naar het hof om de vorst te begroeten, en begaven zich dan, na alvorens hun handen in het zeewater gewassen en zich gereinigd te hebben, aan het werk. Toen nu de overschrijving en vertaling der wet, in twee en zeventig dagen ten einde gebracht was, deed Demetrius al de Joden te samenkomen, en las hun deze overzetting in tegenwoordigheid der twee en zeventig overzetters voor; het volk keurde ze goed; zij prezen Demetrius, op wiens aanraden dit nuttige werk ondernomen was, en verzochten hem dat hun oversten het ook mochten lezen. De priester Eliseus, de oudste der overzetters, en de oversten des volks begeerden toen, dat, omdat dit werk zo gelukkig volbracht was, het niet toegelaten mocht worden daarin iets te veranderen. Dit werd besloten, mits dat het, eer zulks tot een wet gemaakt werd, zou vrijstaan om te zien of er ook iets moest bijgevoegd of afgenomen worden, ten einde het, zorgvuldig nagezien zijnde, naderhand onveranderd bleve. De Koning zag met groot genoegen dat zijn toeleg zo tot nut en voordeel van het algemeen uitgevallen was, maar zijn blijdschap was nog groter toen hem die wetten voorgelezen werden; hij kon zich niet genoeg verwonderen over de wijsheid des Wetgevers. Eens, toen hij met Demetrius in gesprek was, vraagde hij hem hoe het wezen kon dat geen historieschrijver of poëet iets van die uitmuntende wetten vermeld had. Demetrius antwoordde, doordat ze gans goddelijk waren, niemand zulks had durven wagen; dat er ook enigen gestraft waren, die er iets van hadden willen melden; dat Theopompus, van voornemen zijnde iets daarvan in zijn Historie in te voegen, zinneloos was geworden gedurende de tijd van dertig dagen; maar dat hij, bij tussenpozen, en in een droom, bemerkt hebbende dat hem zulks overkomen was omdat hij goddelijke zaken had willen doorsnuffelen, en aan onheilige mensen kennis daarvan geven, Gods gramschap door zijn gebeden verzoende, en weer bij zijn zinnen kwam. Dat de toneeldichter Theodektes, in zeker spel iets gemengd hebbende, dat hij uit de heilige boeken had getrokken, zijn gezicht verloren, en het niet wedergekregen had, voordat hij zijn misdaad bekend, en God om vergiffenis

gebeden had. Toen de Koning deze boeken uit de handen van Demetrius ontvangen had, aanbad hij ze, en beval dat men ze zorgvuldig bewaren, en niets daarin veranderen zou. Vervolgens zei hij tot de vertalers, dat, omdat het niet meer dan billijk was dat hij hen weer naar hun vaderland liet keren, hij hun verzocht dikwijls weer te komen om hem te bezoeken; en dat hij hen zo goed onthalen en begiftigen zou, dat zij zich hun reis niet zonden behoeven te beklagen. Na dus beleefd met hen gesproken te hebben, zond hij hen met geschenken terug, aan elk drieërlei sierlijke kleding gevende, twee talenten goud, een beker van een talent waarde, benevens een schoon aanligbed. Ook zond hij de Hogepriester Eleazar tien aanligbedden en hun toebehoren, met zilveren voeten, een drinkvat van dertig talenten, tien purpere tabberden, een sierlijke kroon, honderd stukken fijn lijnwaad, verscheidene drinkvaten, wierookvaten, en twee gouden bekers, om Gode toe te wijden; hij verzocht hem in de brief, die hij aan hem schreef, die afgezondenen te vergunnen, dat zij hem zo menigmaal kwamen bezoeken als zij begeerden, omdat het hem een groot vermaak was met hen te spreken, ter oorzaak van hun groot verstand en wijsheid; en dat hij hun blijken van zijn mildheid zou geven. Uit dit verhaalde kan men beoordelen hoe Ptolomeüs Filadelphus, Koning van Egypte, de Joden bejegende.

HOOFDSTUK 3

Gunsten door de Joden van de Koningen van Azië ontvangen. Antióchus de Grote gaat een verbond aan met Ptolomeüs, koning van Egypte, en geeft hem Cleopatra, zijn dochter, ten huwelijk, nevens verscheidene landschappen, waaronder ook Judea was.

455 Onias, de Hogepriester, vertoornt de Koning van Egypte, door zijn weigering om de schatting te betalen, welke hij hem schuldig was. De Koningen van Azië bewezen de Joden ook veel eer om de blijken van hun getrouwheid en kloekmoedigheid, die deze hun in de oorlog gaven. Seleukus, Nikanor bijgenaamd, gaf hun het burgerrecht evenals aan de Macedoniërs en Grieken, in alle steden, welke hij in Azië en in Neder-Syrië bouwde, en zelfs in Antiochië, de hoofdstad daarvan. Zij genieten dit recht nog heden ten dage; want omdat zij geen olie van vreemden willen gebruiken, zijn die, welke het bewind voeren, gehouden in plaats van de uitgedeelde olie hun een zekere som geld tot dezelfde waarde te geven. De inwoners van Antiochië poogden gedurende de laatsten oorlog die gewoonte af te schaffen, maar Mucianus, landvoogd van Syrië, belette zulks. Ook hebben die inwoners, evenmin als die van Alexandrië, van de Keizers Vespasianus en Titus kunnen verwerven dat zij de Joden van het burgerrecht beroofden; waarin de Romeinen, en inzonderheid die twee vorsten, hun billijkheid en edelmoedigheid betoond hebben. De moeilijkheid der oorlogen, welke zij tegen ons hebben gevoerd, en het verdriet wegens onzen opstand, hebben hen niet kunnen doen besluiten onze voorrechten te besnoeien. In plaats van zich door gramschap, en dat op het aandringen van twee zo machtige volken, als die van Antiochië en Alexandrië, te laten leiden, hebben zij meer acht geslagen op de oude verdiensten van ons volk, dan op de beledigingen, die zij er van ondergaan hebben, en op de dank, die onze vijanden hun zouden bewezen hebben, zo zij ons kwalijk behandelden. Zij hebben er deze gewichtige reden voor gegeven, dat die van ons, welke de wapenen tegen de Romeinen hebben opgenomen, genoeg daarvoor in de oorlog zijn gestraft geworden, en dat ten opzichte diegenen, die hen niet beledigd hadden, het niet billijk was, hen van hun voorrechten te beroven Het is ook bekend dat Markus Agrippa zich niet minder welwillend jegens de Joden gedragen heeft, toen de Ioniërs bij hem aandrongen om hen van het burgerrecht, waarmee zij door Antióchus, kleinzoon van Seleukus die bij de Grieken een God genoemd wordt, begunstigd waren, te beroven; of zo ze evenals zij wilden behandeld worden, dat ze dan ook dezelfde goden zouden moeten aanbidden; want nadat het in beraad genomen was, werd de zaak door de Joden, die Nikolaus van Damascus tot voorspraak hadden, gewonnen, en hun toegelaten volgens hun wetten en gewoonten te leven;

omdat Agrippa de uitspraak deed, dat het hem niet vrijstond daaromtrent enige nieuwigheid in te voeren. Indien iemand nieuwsgierig is om duidelijker te weten hoe die zaak zich toegedragen heeft, die behoeft slechts het honderd drie- en vier en twintigste boek van die Nikolaus te lezen. Het is waar, men behoeft zich juist niet te verwonderen over het oordeel, dat Agrippa toen uitsprak, omdat wij toen de wapenen tegen de Romeinen nog niet opgenomen hadden. Maar men kan zich over de edelmoedigheid van Vespasianus en Titus niet genoeg verwonderen, die na zoveel moeite en gevaar in de oorlog tegen ons uitgestaan te hebben, in plaats van tot wraakzucht te neigen, zich zo gematigd en welwillend jegens ons hebben gedragen. Maar het wordt tijd, dat wij de draad van ons verhaal hervatten.

456 In de tijd dat Antióchus de Grote in Azië regeerde, en Ptolomeüs Eupator, de Koning van Egypte, en zijn zoon Epifanes beoorloogde, werden, hetzij dat hij overwinnaar of overwonnen was, Judea en Coele-Syrië steeds verdrukt, en als een schip door de baren, onder de voor- en tegenspoeden van Antióchus, geslingerd. Maar Antióchus eindelijk overwinnaar gebleven zijnde, bracht Judea ten onder. Na de dood van Ptolomeüs Philopator, zond zijn zoon Ptolomeüs, bijgenaamd Epifanes, een groot heer naar Coele-Syrië onder het gelegde van Skopas, die veel steden veroverde, en ons volk onder de gehoorzaamheid van die vorst bracht. Enige tijd daarna overwon Antióchus Skopas in een grote veldslag, bij de oorsprongen van de Jordaan geleverd, en herwon Coele-Syrië en Samaria. Hierop gaven de Joden zich gewillig aan hem over, ontvingen zijn leger in hun stad, onderhielden zijn olifanten, en kwamen zijn benden te hulp, die de bezetting bestreden, welke Skopas in de vesting van Jeruzalem gelaten had. Antióchus, om hen voor die genegenheid te belonen, schreef aan zijn veldoversten en aan zijn vertrouwdste dienaren, die er kennis van hadden, dat hij besloten had hen te begunstigen.
Ik zal een afschrift van zijn brief geven, na alvorens gezegd te hebben hoe Polybius Megalopolitanus in het zestiende boek van zijn Historie daarvan spreekt. Skopas, zegt hij, veldoverste van Ptolomeüs, kwam in de winter in het hoge land, en bracht de Joden ten onder. En iets verder verhaalt hij: dat toen Antióchus Skopas overwonnen had, hij de steden Samaria, Gadara, Bathanea, en Abila bemachtigde; en dat aanstonds de Joden, te Jeruzalem wonende, waar de vermaarde Tempel is, zijn zijde kozen: van hetwelk, voornamelijk van de Tempel, veel te zeggen zijnde, stelt hij zulks echter tot gelegener tijd uit. Alzo spreekt die historieschrijver. De brief van Antióchus (met welke ik onze historie vervolgen zal) luidt aldus: "De Koning Antióchus aan Ptolomeüs, heil. Nademaal de Joden ons zoveel genegenheid betoond hebben, dat zij, zodra wij in hun land zijn gevallen, ons door de voornaamste onder hen tegemoet zijn gekomen; dat zij ons met alle ere in hun steden ontvangen hebben; dat zij onze krijgsbenden en olifanten onderhouden en verzorgd hebben; en zich bij ons gevoegd tegen de Egyptische bezetting in de sterkte van Jeruzalem; zo achten wij dat het de plicht onzer goedertierenheid is, onze erkentelijkheid daarvoor te tonen. Om hun dan een middel te geven ter bevolking hunner stad, die door zoveel rampen woest en verlaten geworden is, en om haar vorige inwoners, die in verscheidene plaatsen verstrooid zijn, terug te doen komen, bevelen wij dit volgende:
Eerstelijk dat men tot bevordering van de godsdienst en de godsvrucht, hun twintigduizend zilverlingen zal geven, onm er offerbeesten, wijn, olie, en wierook voor te kopen; veertienhonderd zestig maten tarwe om meelbloem van te maken, en driehonderd vijf en zeventig maten zout. Ook willen wij dat men hun alles wat nodig is voor de deuren, of enige andere verbetering van de Tempel, beschikke; en dat het hout, hetwelk men tot die einde uit Judea, de naburige landen, en van de berg Libanon zal halen, tolvrij zal zijn, zowel als alle andere bouwstoffen, welke men tot het herstellen van de Tempel zou mogen van node hebben. Ook staan wij de Joden toe, volgens hun wetten en gewoonten te leven; en ontslaan hun regeerders, priesters, schrijvers en zangers van het opgelegde hoofdgeld, van het geschenk, dat men gewoon is de Koning tot een gouden kroon aan te bieden, en van andere schattingen. En

ten einde de stad Jeruzalem te eer bevolkt worde, stellen wij allen, die er tegenwoordig wonen, en die er in de maand van Hyperbereteus met der woon zullen wederkeren, voor de tijd van drie jaren van schattingen vrij, en met het oog op de schade, die zij geleden hebben, scheiden wij hun voor het toekomende een derde deel van al de schattingen kwijt. Daarenboven begeren wij dat alle gevangene burgers, die als slaven gehouden zijn, vrijgelaten, en in het bezit van hun goederen hersteld worden." De vorst vergenoegde zich niet met alzo geschreven te hebben, maar om zijn eerbied jegens de Tempel te betonen, vaardigde hij een bevel uit, behelzende dat het geen vreemdeling zou toegestaan worden binnen de voorhof van de Tempel te gaan: en dat dit ook geen Jood, die niet volgens hun wet gereinigd was, zou vrijstaan. Dat men geen vlees van een paard, muildier wilden- of tamme ezel, panter, vos, haas, of enig ander onrein dier, dat de Joden verboden is te eten, in de stad zou mogen brengen, zelfs hun huiden of vellen niet, of er enige andere dieren te voeden dan alleen dezulke, welke hun voorouders gewoon waren te offeren; op verbeurte van drieduizend drachmen zilver, ten behoeve der priesters. Ook gaf de vorst ons nog een ander groot blijk van zijn toegenegenheid en vertrouwen; want vernomen hebbende dat er in Frygië en Lydië opstand plaats had, schreef hij aan Zeuxis, die zijn heer in de hoge landen aanvoerde, en zijn geachtste veldheer was, dat hij naar Frygië enigen der Joden, die te Babylon woonden, zenden zou.
Zijn brief luidde aldus: "De Koning Antióchus aan vader Zeuxis, heil. Het zal ons lief zijn dat gij welvarende zijt; ons aangaande wij varen wel. Alzo wij vernomen hebben, dat sommigen in Frygië en Lydië enige beroerten beginnen te verwekken, hebben wij geoordeeld dat dit een zaak is, waarin wij moeten voorzien; en na hetzelve in onzen raad overwogen te hebben, vinden wij geraden, in de plaatsen, welke men het geschiktst zal achten, bezettingen te leggen van tweeduizend Joodse huisgezinnen, die in Mesopotamië en Babylon wonen, omdat hun godvruchtigheid, en de blijken, welke de Koningen, onze voorouders, van hun genegenheid en getrouwheid hebben ontvangen, ons reden geven te geloven dat zij ons wel zullen dienen. Dus willen wij, dat gij onaangezien alle zwarigheden, hen derwaarts zult doen trekken; dat zij daar volgens hun wetten zullen leven, dat men hun plaatsen om te bebouwen, en landen om te bezaaien en met wijngaarden te beplanten, zal geven, zonder dat zij in tien jaren gehouden zullen zijn iets te betalen van de vruchten, die zij inzamelen. Wij willen ook dat gij hen van koorn voorziet, dat zij nodig zullen hebben ter tijd toe dat zijzelf vruchten van hun arbeid zullen hebben gemaaid; ten einde zij, zoveel blijken onzer goedgunstigheid ontvangen hebbende, ons voortaan nog te beter mogen dienen. Voorts bevelen wij u goede zorg voor hen te dragen, opdat niemand de stoutheid hebbe, hun enigen overlast aan te doen."

457 Dit is genoeg om te tonen hoedanig een genegenheid Antióchus de Grote de Joden toedroeg. Deze vorst vermaagschapte zich met Ptolomeüs, Koning van Egypte, en gaf hem Cleopatra zijn dochter, ten huwelijk, en tot haar huwelijksgift Coele-Syrië, Fenicië, Judea, en Samaria; ook deelden zij onderling de schattingen, welke door de groten van elk land gepacht werden voor zekere som, die ze aan de twee Koningen opbrachten.

458 Terzelfder tijd deden de Samaritanen, die toen zeer machtig waren, de Joden groot kwaad, zo door stropende in het land te vallen, als door het gevangen nemen van veel personen; voornamelijk deden zij dit onder het Hogepriesterschap van Onias. Deze had na Manasse, de oom en opvolger van Eleazar, dit ambt bekomen. Hij was de zoon van Simon de Rechtvaardige, welke, zoals gezegd is, de broeder was van Eleazar. Onias was een mens van weinig verstand, en zo gierig, dat hij de schatting van twintig talenten zilver, welke zijn voorgangers gewoon waren aan de Koning van Egypte op te brengen, niet betalen wilde. Ptolomeüs, bijgenaamd Energetes, vader van Philopator, was hierover zo vertoornd, dat hij Athenion, zijn gunsteling naar Jeruzalem zond, om hem te dreigen dat hij het land aan zijn

krijgsvolk ten buit zou geven, indien hij hem niet voldeed; hij liet zich echter daardoor niet verschrikken, zo ongevoelig had de liefde tot het geld hem gemaakt.

HOOFDSTUK 4

Josephus, neef van de Hogepriester Onias, verwerft van Ptolomeüs, Koning van Egypte, vergiffenis voor zijn oom, komt bij de vorst in gunst, en geraakt in aanzien. Hyrkanus, zoon van Josephus, komt desgelijks bij Ptolomeüs in aanzien. Josephus sterft.

459 Josephus, zoon van Tobias en van de zuster van Onias, die, hoewel jong, zo wijs en deugdzaam was, dat elk hem te Jeruzalem eerde, van zijn moeder, in zijn geboorteplaats, Phichola genoemd, waar hij toen was, vernomen hebbende, dat er een man van wege de in Koning de stad gekomen was om de oorzaak, hierboven vermeld, ging terstond naar zijn oom Onias, en zei hem: "dat het vreemd was, dat hij, door het volk tot het Hogepriesterambt verheven zijnde, zich zo weinig aan de staat liet gelegen liggen, dat hij niet schroomde al zijn medeburgers eerder in groot gevaar te brengen, dan te betalen hetgeen hij schuldig was; dat indien zijn baatzucht zo groot was, dat ze hem het belang zijns vaderlands deed verwaarlozen, hij ten minste naar de Koning had moeten gaan om kwijtschelding van het geheel, of van een gedeelte der som, welke hij niet betaald had, te verzoeken." Onias antwoordde hem,"dat hij zich zo weinig omtrent het Hogepriesterschap bekommerde, dat hij het liever wilde afstaan, dan zich naar de Koning begeven." Josephus verzocht hem dan te willen toelaten, dat hij er naar toeging, uit naam der inwoners van Jeruzalem, en omdat hij dit met weinig moeite verwierf, deed hij al het volk in de Tempel bijeenkomen, en stelde hun voor dat het verzuim zijns ooms hen niet met zulk een grote vrees behoorde te vervullen, omdat hij zich aanbood om naar de Koning te gaan, en hem van hunnentwege voor te stellen dat zij niets gedaan hadden, hetwelk hem mishagen konde. Het volk dankte hem voor deze aanbieding; en Josephus ging daarop naar des Konings gezant, bracht hem in zijn huis, onthaalde hem enige dagen zeer wel, gaf hem fraaie geschenken, en zei dat hij hem welhaast naar Egypte hoopte te volgen. Al deze beleefdheden, gevoegd bij de openhartigheid en andere brave hoedanigheden van Josephus, bekoorden Athenion dermate, dat hij hemzelf die reis aanried, en beloofde zulk een goeden dienst te doen, dat hij buiten twijfel alles, wat hij begeerde, van de Koning verwerven zou. Toen de gezant weer bij de Koning in Egypte gekomen was, laakte hij de ondankbaarheid van Onias zeer, maar prees Josephus ten hoogste, en zei dat deze zelf welhaast bij de Koning zou komen om voor zijn volk, als deszelfs voorspraak, verontschuldigingen aan te bieden. De gezant deed Josephus zulk een goeden dienst, dat de Koning en de Koningin Cleopatra, zijn gemalin, hem toegenegen werden, eer zij hem nog gezien hadden. Josephus ondertussen leende van zijn vrienden te Samaria geld, besteedde twintigduizend drachmen om zich uit te rusten, en vertrok toen naar Alexandrië. Onderweg ontmoette hij de voornaamste uit de steden van Syrië en Fenicië, die naar de Koning gingen om met hem te handelen over de pacht der schattingen, welke die vorst jaarlijks aan de rijksten onder hen voor zekere som gaf. Zij bespotten de armen staat van Josephus, welke, te Alexandrië gekomen zijnde, daar vernam, dat de Koning van Memfis terug kwam. Derhalve ging hij de vorst tegemoet, welke nevens de Koningin op zijn wagen gezeten was, Athenion bij zich hebbende, die Josephus nauwelijks gezien had, of hij zei tot de Koning dat deze de Jood was, van wie hij hem zoveel goeds gezegd had. De Koning groette hem, beval hem op zijn wagen te klimmen, en deed zijn beklag over Onias. Josephus verzocht de vorst de ouderdom zijns ooms een weinig te verschonen, omdat de oude lieden niet veel van kinderen verschillen; maar beloofde dat hij en al de anderen, die nog jong waren, nooit iets zouden doen dat hem zou kunnen mishagen. Dit voorzichtige antwoord vermeerderde de genegenheid, welke de Koning reeds voor hem had; en hij beval hem in zijn hof huisvesting te nemen, en aan zijn tafel te komen eten; terwijl de Syriërs door geen kleine spijt getroffen werden, toen ze bij de aankomst van de vorst te Alexandrië Josephus nevens

hem op de wagen zagen zitten. De dag van de verpachting der tollen gekomen zijnde, kwamen die van Coele-Syrië, Fenicië, Judea, en Samaria op een bod van achtduizend talenten. Hierop verweet Josephus hun dat zij zich met malkander verstonden, om zo weinig te geven, en hij bood tweemaal zoveel, willende daarenboven aan de Koning het voordeel laten van de verbeurde goederen diegenen, die verwezen zouden worden, hetwelk de anderen aan zich wilden trekken. De Koning zag met groot genoegen dat Josephus alzo zijn inkomsten vermeerderde, maar vraagde hem welke borgen hij stellen zou; Josephus antwoordde dat hij hem zulke zou geven, die zeer goed waren, en welke hij niet zou kunnen afslaan. Ptolomeüs hierop bevelende dat hij ze hem noemen zou, zei hij: "mijn borgen, Heer Koning, zult gij en uw gemalin zijn, die beiden voor mij zult gelieven in te staan." De vorst wees hem glimlachende, de pacht der tollen toe, zonder borg daarvoor te eisen, en dus moesten die voornaamste ingezetenen der genoemde steden beschaamd weer naar hun land keren. Josephus nam toen tweeduizend van ‘s Konings krijgslieden, om de zodanigen, die weigeren zouden schatting te betalen, daartoe te dwingen, en nadat hij te Alexandrië vijfhonderd talenten van ‘s Konings vrienden geleend had, trok hij naar Syrië. De inwoners van Askalon waren de eersten, die zijn bevelen verachtten; want zij wilden niet alleen niet betalen, maar bejegenden hem daarenboven met scheldwoorden. Maar hij deed terstond twintig der voornaamste gevangen nemen, en met de dood straffen; waarna hij aan de Koning schreef wat hij gedaan had, en hem duizend talenten, die uit hun verbeurde goederen afkomstig waren, toezond. De vorst nam zulk een groot genoegen in zijn wijs beleid, dat hij hem ten hoogste daarover prees, en het geheel aan hem overliet, om in het toekomende te doen, zoals hij het zelf goed vond. De straf der Askalonieten baarde zulk een schrik in de andere steden van Syrië, dat zij haar poorten open zetteden, en allen de schatting zonder enig verzet betaalden. Alleen de inwoners van Scythopolis weigerden zulks, en hoonden Josephus ook; maar hij behandelde hen, zoals hij de Askalonieten gedaan had, en zond de koning het geld toe, dat uit de verbeurdverklaring hunner goederen gekomen was. Terwijl hij alzo des Konings schat vermeerderde, haalde hij voor zichzelf ook groot voordeel daaruit, en omdat hij zeer verstandig was, oordeelde hij dat hij zich daarvan bedienen moest om zijn aanzien te stijven; hierom vergenoegde hij zich niet met de vorst te voldoen, maar hij zond ook grote geschenken aan diens gunstelingen en voornaamste hovelingen.

460 alzo leefde Josephus twee en twintig jaren in groten voorspoed, en kreeg zeven zonen bij ééne huis vrouw, en een achtsten, Hyrkanus genoemd, bij een andere, die de dochter van zijn broeder Solymus was, en welke hij bij deze gelegenheid ter vrouw genomen had. Het gebeurde namelijk eens dat hij naar Alexandrië gegaan was met Solymus, die zijn dochter medegenomen had, om ze aan enig voornaam persoon onder zijn landgenoten uit te huwelijken; en terwijl nu Josephus met de Koning het avondmaal hield, danste een zekere schone dochter des Konings met zulk een bevalligheid voor die vorst, dat Josephus op haar verliefde. Hij openbaarde hetzelve aan zijn broeder, en verzocht hem, omdat hun wet hem niet toeliet haar ter vrouw te nemen, dat hij alles zo wilde leiden, dat hij haar als zijn minnares nemen mocht. Solymus beloofde hem zulks; maar in plaats van zijn woord na te komen, deed hij zijn eigen dochter, kostelijk opgetooid, die avond in zijns broeders bed leggen. Josephus, die die dag goede sier gemaakt had, werd het bedrog niet gewaar maar zijn liefde nam zo toe, dat hij tot zijn broeder zei, dat hij zijn drift niet kon bedwingen, maar vreesde dat de Koning hem die dochter niet zou willen geven. Solymus antwoordde dat hij zich daarover niet behoefde te bekommeren, maar onbeschroomd zijn lust mocht boeten, en met haar trouwen. Toen verhaalde hij hem wie zij was, en hoe hij liever gewild had dat aan zijn dochter die oneer aangedaan werd, dan toe te laten dat zijn broeder zulk een schande overkwam. Josephus dankte hem voor zijn genegenheid, en nam zijn dochter ter vrouw, bij haar Hyrkanus verwekkende; van wie wij reeds gesproken hebben. Deze gaf reeds op de leeftijd van dertien jaren zulke blijken van

verstand en wijsheid, dat hij zijn broeders ver overtrof; maar zijn uitmuntende hoedanigheden verwekten hem, in plaats van liefde, niets dan hun haat en afgunst. Josephus, inmiddels willende zien, wie van de kinderen uit zijn eerste huwelijk de bekwaamste ware, deed hen allen zorgvuldig door de vermaardste leermeesters onderwijzen; maar zij waren zo traag en dom, dat ze even dom weer te huis kwamen, als zij heengegaan waren. Daarna zond hij Hyrkanus, die de jongste van allen was, met driehonderd paar ossen twee dagreizen ver in de woestijn, om het land daar te doen omploegen en te bezaaien, maar deed de trekzelen, waarmee de ossen voor de ploeg gespannen werden, heimelijk wegnemen. Hyrkanus, ter aangewezene plaatse gekomen zijnde, besloot iemand naar zijn vader te zenden, om trekzelen te halen; maar geen tijd willende verliezen, bedacht hij een middel, hetwelk het gewone verstand van zijn jaren te boven ging: hij deed tien van de ossen slachten, gaf het vlees aan zijn volk te eten, en gebruikte de huiden om er trekzelen van te maken. Alzo deed hij het land beploegen en bezaaien, en werd bij zijn terugkomst door zijn vader omhelsd, en zeer geprezen. Ook vermeerderde dit blijk van zijn overleg en verstand des vaders genegenheid, zodat deze hem sedert zo beminde, alsof hij geen andere kinderen behalve hem had; daarentegen nam de spijt en afgunst der broederen van Hyrkanus steeds toe. Ondertussen kwam er tijding dat de Koning Ptolemeus een zoon geboren was; waarover men door geheel Syrië grote vreugde betoonde. De voornaamste van het land gingen zelfs met groot gevolg naar Alexandrië, om de vorst geluk te wensen. Maar Josephus was wegens zijn hoge ouderdom genoodzaakt te huis te blijven, en vraagde daarom aan de kinderen uit zijn eerste huwelijk of zij die reis wilden doen. Maar zij weigerden dit, omdat ze niet wisten, hoe men ten hove moest leven, en op welke wijze men met Koningen moest omgaan; maar zij zeiden dat hij hun jongste broeder Hyrkanus wel derwaarts zenden konde. Josephus was niet ontevreden over dit antwoord, en vraagde aan Hyrkanus of hij bereid was die reis te ondernemen. Hij antwoordde ja, en dat tienduizend drachmen hem genoeg zouden zijn, omdat hij niet gezind was grote kosten te maken: dat ten opzichte van de geschenken, welke hij aan de Koning moest geven, hij het niet nodig achtte die mede te nemen; maar dat zijn vader te Alexandrië door zijn bewindsman wel gelden aan hem kon laten uitkeren, om daar iets kostelijks daarvoor te kopen, en van zijnentwege de vorst aan te bieden. De vader, die een zuinig huisbestierder was, toonde zich zo voldaan over de bescheidenheid zijns zoons, dat hij oordeelde dat tien talenten genoeg zouden zijn voor zulk een geschenk, en schreef daarop aan Arion om hem die te bezorgen. Deze Arion had het bestier over al de gelden, welke hij van Syrië naar Alexandrië zond, om de Koning de schattingen te betalen, wanneer ze vervallen waren; jaarlijks ging er een som van omtrent drieduizend talenten door zijn handen. Hyrkanus vertrok met de brief; en zodra hij, te Alexandrië gekomen zijnde, hem overgeleverd had, vraagde Arion hoeveel geld hij van hem wilde hebben, denkende dat hij niet boven de tien talenten, of iets meer, van hem begeren zou; maar hij eiste duizend talenten. Hierover werd deze bewindsman zo verstoord, dat hij hem verweet dat hij, in plaats van het voorbeeld zijns vaders, die door zijn moeite en zuinigheid veel rijkdom vergaderd had, na te volgen, het door onnutte kosten en overdaad wilde verkwisten; dat hij hem niet meer dan tien talenten geven zou, volgens het bevel, dat hij ontvangen had, en zelfs met beding van die te besteden tot tet kopen van geschenken om de Koning aan te bieden. Hyrkanus door dit antwoord vertoornd, deed Arion gevangen zetten; maar omdat deze bij de Koningin Cleopatra wel gezien was, zond hij zijn huisvrouw naar haar toe, om haar kennis te geven van hetgeen er was voorgevallen, en haar te bidden dat zij die moedwil geliefde te doen straffen. De vorstin sprak er met de Koning over, die daarop Hyrkanus deed vragen, waarom hij, door zijn vader tot hem gezonden zijnde, niet gekomen was om hem te begroeten, maar Arion in de gevangenis had doen zetten. Hij antwoordde, dat de wetten zijns lands aan de kinderen des huisgezins verboden enige geofferde spijzen te proeven, voor dat zij in de Tempel geweest waren om Gode te offeren, en hij geoordeeld had, niet voor de Koning te moeten verschijnen, voordat hij hem de geschenken kon aanbieden; welke zijn vader hem gelast had over te

leveren, tot een bewijs van erkentenis voor de weldaden van hem genoten. Dat, wat Arion aanging, hij hem met recht gestraft had, omdat deze hem niet had willen gehoorzamen; en alle meesters, hetzij aanzienlijk hetzij gering, een gelijke macht over hun dienaars hebben: en zo zij niet door hun knechten gehoorzaamd werden, de Koningen welhaast door hun onderdanen veracht zouden worden.
De Koning lachte hierom, en verwonderde zich over de vrijmoedigheid van de jongeling. Arion, dit vernomen hebbende, en daardoor weinig hulp van het hof tegemoet ziende, gaf hem de duizend talenten, welke hij eiste, om alzo uit de gevangenis te geraken. Drie dagen daarna ging Hyrkanus de Koning en de Koningin begroeten, en werd zo gunstig ontvangen, dat zij hem de eer aandeden van hem aan hun tafel te laten eten, ter oorzaak van de genegenheid, welke zij zijn vader toedroegen. Daarna kocht hij heimelijk honderd schone knapen, die wél in de letteren onderwezen waren, en die hem ieder een talent moesten kosten. Ook kocht hij honderd jonge dochters voor dezelfde prijs. Thans richtte de Koning een gastmaal aan voor de aanzienlijksten uit zijn landschappen, en nodigde ook hem om erop te verschijnen; maar hij werd aan het laagste einde gezet. Omdat nu de andere gasten hem om zijn jonkheid verachtten; legden zij de beenderen van het vlees, dat zij gegeten hadden. voor hem, zonder dat hij het zich scheen aan te trekken, Zekere Tryphon, die er zijn werk van maakte op ieder te schimpen, en de Koning met zijn spotternijen te vermaken, zei hierop, om de gasten te behagen: "Gij ziet, Heer Koning, welk een menigte van beenderen voor Hyrkanus ligt, en kunt daaruit afleiden, hoe zijn vader gans Syrië afknaagt."
Deze woorden deden de Koning lachen; en hij vraagde Hyrkanus, hoe het kwam dat hij zoveel beenderen voor zich had. Waarop deze tot antwoord gaf: "men behoeft zich, Heer Koning, daarover niet te verwonderen; want de honden vreten het vlees met de beenderen op, gelijk men zien kan aan degenen, die aan uw tafel zijn," daarop naar die gasten wijzende, welke niets meer voor zich hadden liggen; "maar de mensen vergenoegen zich met het vlees te eten, en laten de beenderen over, gelijk ik gedaan heb, omdat ik een mens ben. De Koning nam zulk een genoegen met dit antwoord, dat hij aan al de gasten verbood zich daarover te verstoren. De volgende dag begaf Hyrkanus zich naar degenen, die het meest in des Konings gunst stonden, en vraagde hun dienaars, welke geschenken hun heren bij zich hadden, om de koning, met het oog op de geboorte van zijn zoon, aan te bieden. Zij zeiden hem dat sommigen twaalf talenten, en anderen meer of minder, ieder naar zijn vermogen, zouden geven. hij gaf te kennen dat hem zulks ergerde, omdat hij niet in staat was zoveel te kunnen geven, en dat alles, wat hij zou kunnen doen, was, de vorst vijf talenten aan te bieden. De dienaars, dit aan hun heren verhalende, waren deze er blijde om, gelovende dat de Koning misnoegd zou zijn, als hij zulk een klein geschenk van Hyrkanus ontving. De bestemde dag daarop gekomen zijnde, gaven zij, die de Koning geschenken brachten, niet meer dan twintig talenten.
Maar Hyrkanus bood de vorst zijn honderd jonge knapen aan, die hem ieder een talent aanboden; en aan de Koningin de honderd jonge dochters, die desgelijks elk een talent aan de vorstin vereerden. Ptolomeüs en Cleopatra, nevens het ganse hof, stonden zeer verwonderd over deze uitstekende milddadigheid. Maar Hyrkanus liet het daarbij niet blijven, maar gaf ook grote geschenken aan des Konings vrienden en ambtenaren, om hun gunst te winnen, en zich voor het gevaar te behoeden, waarin de brieven van zijn broederen hem gebracht hadden, die hem van kant wilden laten maken, op welke wijze het ook ware. Ondertussen was de Koning zo ingenomen met deze mildheid, dat hij Hyrkanus beval te eisen wat hij wilde. Deze antwoordde, dat hij niets anders begeerde, dan dat het de vorst behagen mocht ten zijn gunste aan zijn vader en broeders te schrijven. De Koning was hem daarin ter wille, en schreef ook aan zijn landvoogden ter van zijn aanprijzing; en na hem bijzondere tekenen van zijn toegenegenheid gegeven te hebben, zond hij hem met grote geschenken terug. Zijn broeders, met groot misnoegen vernomen hebbende dat de Koning hem zulk een eer had aangedaan, gingen hem tegemoet, met het voornemen om hem te doden, zonder dat hun vader zulks

poogde te beletten, hoewel hij er kennis van droeg; zo toornig was deze omdat zijn zoon zulk een grote som geld aan geschenken had verkwist; maar hij durfde het niet laten blijken uit vrees voor de Koning. Alzo werd Hyrkanus dan op de weg door zijn broeders aangetast, maar hij verweerde zich zo dapper, dat er twee van zijn broeders en velen van hun gevolg het leven lieten, terwijl de anderen de vlucht namen naar hun vader te Jeruzalem, die daar ook aangekomen was en met grote verwondering zag dat hij door niemand ontvangen werd. Hij week daarop over de Jordaan, en zamelde daar de schattingen in, welke de barbaren schuldig waren.
Seleukus, toegenaamd Soter, zoon van Antióchus de Grote, regeerde toen over Azië; en Josephus, de vader van Hyrkanus, overleed omstreeks die tijd, nadat hij twee en twintig jaren de schattingen van Syrië, Fenicië, en Samaria ingezameld had. Hij was een vroom en verstandig man, en van zulk een groot beleid, dat hij de Joden uit hun armoede verloste, en in staat stelde om op hun gemak te kunnen leven. Onias, zijn oom, stierf ook niet lang daarna, en liet als opvolger in het Hogepriesterambt zijn zoon Simon na, die een zoon had, Onias geheten, welke na hem zijn plaats bekleedde; aan deze schreef Arius, Koning van Lacedemonië, de volgende brief.

HOOFDSTUK 5
Brief van Arius, Koning van Lacedemonië, aan Onias, de Hogepriester, om een verbond met de Joden aan te gaan; omdat de Lacedemoniërs zowel als zij van Abraham afkomstig waren.

461 Hyrkanus bouwt een prachtig paleis, en brengt zichzelf om het leven, uit vrees van in de handen van koning Antióchus te vallen. Arius, Koning van Macedonië, aan Onias, heil. Ons is uit een zeker geschrift gebleken, dat de Joden en de Lacedemoniërs één en dezelfde oorsprong hebben, en beiden van Abraham afkomstig zijn. Nademaal wij dan broeders zijn, en al onze belangen dezelfde behoren te wezen, is het billijk, dat gij ons met een volkomen vrijheid laat weten, wat gij van ons zou mogen begeren; en dat wij ten uw opzichte eveneens doen. Demoteles zal u deze brief overhandigen, geschreven op een vierkant blad, en gezegeld met een zegel, waarop een arend met een slang in zijn klauwen afgebeeld staat."

462 Na de dood van Josephus verwekte de verdeeldheid van zijn zonen grote onrust; want het grootste deel des volks begunstigde de oudste tegen Hyrkanus, die de jongste was. Onder anderen deed ook Simon, de Hogepriester ter alzo, omdat hij met hem vermaagschapt was. Hierom wilde Hyrkanus niet weer naar Jeruzalem keren, maar bleef aan geen zijde van de Jordaan, waar hij gestadig tegen de Arabieren krijg voerde, en velen van hen doodde, of gevangen nam. Hij bouwde een zeer sterk slot, welks muren van onderen tot boven toe van wit marmer waren, en waarop veel dieren afgebeeld stonden van meer dan levensgrootte. Dit kasteel omringde hij met een brede en diepe gracht, die vol water was; en hij deed veel grote holen, welker ingang zo eng was, dat er niet meer dan één man tegelijk kon ingaan, in de rots van een nabijgelegenen berg uithouwen, om zich daar te kunnen bergen, indien zijn broeders hem met geweld besprongen. Binnen het slot waren grote zalen, ruime kamers met al het nodig gerief, en zoveel springende fonteinen, dat niets sierlijkers en aangenamers gemaakt kon worden. Dit prachtige gebouw, gelegen aan geen zijde van de Jordaan, dicht bij Essebon, op de grenzen van Arabië en Judea, was van schone tuinen voorzien. Hij gaf het de naam van Tyri, en week niet vandaar, gedurende de zeven jaren, die Seleukus in Syrië regeerde. Nadat deze vorst gestorven was, volgde zijn broeder Antióchus, bijgenaamd Epifanes, hem in de regering op. Ptolomeüs, Koning van Egypte, evenzo toegenaamd Epifanes, stierf ook omstreeks die tijd, en liet twee zonen na, welker oudste Philometor, en de jongste Phiskon geheten was. De grote macht van Antióchus verbaasde Hyrkanus, en maakte hem zo bevreesd om in diens handen te

vallen, en streng gestraft te worden wegens de overlast, die hij de Arabieren had aangedaan, dat hij zichzelf ombracht; waarop Antióchus al zijn goederen aan zich trok.

HOOFDSTUK 6
Onias, Menelaüs toegenaamd, zich van het Hogepriesterschap verstoken ziende, vlucht naar de Koning Antióchus, en verlaat de godsdienst van zijn vaderen. Antióchus komt in Egypte, en wordt, toen hij gereed stond het te bemachtigen, door de Romeinen genoodzaakt te wijken.

463 Onias, de Hogepriester, omstreeks die tijd gestorven zijnde, gaf Antióchus, Koning van Syrië, het Hogepriesterschap aan Jesus, toegenaamd Jason, broeder van Onias, die maar één zoon had, die nog zeer jong was, en over wie op zijn plaats zal gesproken worden. Maar Antióchus, daarna op Jason ontevreden geworden zijnde, ontnam hem dat ambt, en gaf het aan Onias, toegenaamd Menelaüs, zijn jongste broeder, die één der drie zonen was, welke Simon nagelaten had, en welke allen na elkaar Hogepriesters werden, gelijk wij gezegd hebben. Jason, niet kunnende dulden dat hij dus van dit ambt beroofd was, kwam in groten twist met Menelaüs, voor wie de zonen van Tobias zich verklaarden; maar het grootste deel des volks begunstigde Jason, zodat de anderen genoodzaakt waren zich naar Antióchus te begeven, wie zij verklaarden, dat ze gezind waren de godsdienstplechtigheden huns volks te verzaken om zijn godsdienst en de Griekse levenswijze aan te nemen; zij verzochten hem daarom dat hij hun wilde toelaten, een oefenplaats te Jeruzalem te bouwen. Hij stond hun zulks toe; en daarop namen zij de voorhuid weer aan, om onder de Grieken niet kenbaar te zijn, wanneer zij naakt liepen of worstelden; en alzo hun vaderlijke wetten verlatende, verschilden zij niet van de vreemde volkeren.

464 De kalme vrede, die Antióchus genoot, en de minachting voor de kinderen van Ptolomeüs, welker jonkheid hen onbekwaam maakte om zich met staatszaken te bemoeien, deed hem aan het veroveren van Egypte denken. Daarom trok hij met een machtig heer recht op Pelusium aan, bedroog de Koning Philopator, nam Memfis in, en toog naar Alexandrië, om de stad te vermeesteren, en de Koning in handen te krijgen. Maar toen de Romeinen verklaarden, dat zij hem de oorlog zouden aanzeggen, indien hij niet weer naar zijn land keerde, was hij gedwongen die toeleg te staken, gelijk wij elders gezegd hebben. Doch, omdat ik maar als in het voorbijgaan heb aangeroerd, hoe hij zich van Judea en de Tempel meester maakte, zal ik zulks hier omstandig beschrijven, en de zaken daarom van wat hoger ophalen.

HOOFDSTUK 7 De Koning Antióchus, in de stad Jeruzalem gekomen zijnde, verdelgt haar geheel, plundert de Tempel, bouwt er een sterkte, en vernietigt de godsdienst. De Joden verlaten hun godsdienst. De Samaritanen verloocheen de Joden, en wijden hun Tempel van Gerizim aan de Griekse Jupiter.

465 Antióchus aldus, uit vrees van in een oorlog met de Romeinen te geraken. genoodzaakt zijnde het veroveren van Egypte te staken, kwam met zijn heer te Jeruzalem, honderd drie en veertig jaren, nadat het rijk van Syrië aan Seleukus en de zijnen gekomen was. Hij maakte zich zonder moeite meester van die grote stad, doordien zijn aanhangers zelf hem de poorten openden; hij deed velen van de andere partij ombrengen, nam veel geld weg, en keerde daarop weer naar Antiochië. Twee jaren daarna, op de vijf en twintigsten dag der maand, welke de Hebreeën Chasleu, en de Macedoniërs Apelleus noemen, in de honderd drie en vijftigste Olympiade, kwam hij weer te Jeruzalem, en verschoonde zelfs hen niet, welke hem ontvingen met de hoop, dat hij geen vijandelijkheid zou plegen. Zijn onverzadelijke gierigheid maakte dat hij niet schroomde zijn trouw te schenden, en de Tempel van de schatten; waarmee hij gevuld

was, te beroven. Hij nam de gewijde vaten, de gouden kandelaars, de tafel der toonbroden, de wierookvaten, en de tapijten van scharlaken en fijn linnen weg; roofde de verborgene schatten, en liet niets overblijven. En om deze bitteren overlast te voltooien, verbood hij de Joden, om Gode de gewone offerande volgens de wet te offeren. Nadat hij alzo de ganse stad geplunderd had, deed hij een gedeelte der inwoners om het leven brengen, voerde tienduizend anderen met vrouwen en kinderen gevankelijk weg, stak de schoonste gebouwen in brand, vernielde de muren, deed in de benedenstad een slot met grote torens bouwen om de Tempel te bedwingen, en legde er een bezetting van Macedoniërs in, onder welke veel Joden waren, maar zo snood en goddeloos, dat zij de inwoners niets dan kwaads deden. Ook deed hij een altaar in de Tempel bouwen, en er varkens op offeren; hetwelk een van de aller-strijdigste dingen tegen onzen Godsdienst is. Voorts dwong hij de Joden de dienst des waren Gods te verzaken, om zijn afgoden te aanbidden. Hij beval dat men tempels in al de steden voor zijn goden zou bouwen, en gelastte dat men niet één dag zou laten voorbijgaan, op welke men geen zwijnen offerde. Ook verbood hij de Joden op zware straffen hun kinderen te besnijden, en stelde personen aan om toe te zien, of zij al de wetten, welke hij hun oplegde, onderhielden, en om hen, indien zij nalatig waren, daartoe te dwingen. Het grootste gedeelte des volks was hem gehoorzaam, hetzij vrijwillig, hetzij uit vrees; maar omdat deze dreigementen degenen, die vroom en edelaardig waren, niet konden beletten de wetten hunner vaderen te onderhouden, deed deze wrede vorst hen onder velerlei pijnigingen sterven. Wanneer hij hun door geselslagen het lichaam had doen openrijten, was het zijner onmenselijkheid niet genoeg hen aan kruisen te laten hechten; maar terwijl ze nog leefden, deed hij hun vrouwen en besneden kinderen voor hun ogen verworgen. Ook deed hij al de boeken der Heilige Schrift verbranden, en verschoonde niemand, bij wie deze Schriften gevonden werden.

466 De Samaritanen, de Joden dus deerlijk geplaagd ziende, onthielden zich toen wel van te beweren dat zij één en dezelfde oorsprong hadden, en dat hun tempel van Gerizim aan de almachtige God toegewijd was; maar zij verklaarden dat ze van de Perzen en de Meden afkomstig waren, en dat ze naar Samaria gezonden waren, om die plaats te bewonen; hetwelk inderdaad waar was. Zij zonden gezanten aan de Koning Antióchus, die hem het volgende smeekschrift overleverden: "Verzoek hetwelk de Sidoniërs, die te Sichem wonen, aan de Koning Antióchus, de zichtbaren God, aanbieden. Onze voorouders, door grote en gedurige pestziekten geplaagd, hebben door een oud bijgeloof zich laten bewegen een feestdag te vieren, die door de Joden Sabbat genoemd wordt; ook hebben zij op de berg Gerizim een tempel ter ere van een naamloze God gebouwd, en daarna slachtoffers geofferd.
Thans echter, nu het u goed gedacht heeft de Joden te straffen, gelijk zij verdienen, willen zij, die uw bevelen uitvoeren, ons eveneens behandelen als hen, doordien zij zich inbeelden dat wij één zelfden oorsprong hebben. Maar het zal ons licht vallen uit onze gedenkschriften te tonen, dat wij Sidoniërs zijn. Nademaal wij dan, Heer Koning, aan uw goedertierenheid en bescherming niet kunnen twijfelen, bidden wij u, aan Apollonius, onzen landvoogd, en Nikanor uw koninklijken bewindsman, te bevelen, dat zij ons niet schuldig achten aan dezelfde misdaden als de Joden, welker gewoonten en oorsprong ten enenmale van de onze verschillen. Voorts verzoeken wij, dat onze tempel, die tot hiertoe geen naam van enigen God gevoerd heeft, voor het toekomende de tempel van de Grieksen Jupiter genoemd worde; opdat wij in ruste mogen blijven, en, onzen arbeid onbeschroomd verrichtende, u des te grotere schattingen kunnen betalen." Op dit verzoek schreef Antióchus aan Nikanor aldus: "De Koning Antióchus aan Nikanor. De Sidoniërs, te Sichem wonende, hebben ons dit nevensgaande smeekschrift aangeboden, en de brengers daarvan hebben aan ons en onzen Raad genoegzaam doen blijken, dat zij aan de misdrijven der Joden geen deel hebben, maar dat zij genegen zijn volgens de gewoonten der Grieken te leven. Hierom is het dat wij hen onschuldig verklaren aan alle medeplichtigheid, en hun verzoek, om hun tempel naar de Grieksen Jupiter te noemen,

toestaan, hetzelve ook aan Apollonius, hun landvoogd bevelende. Gegeven in het zes en veertigste jaar, op de achttienden dag der maand Hekatombeon.

HOOFDSTUK 8

Mattathias en zijn zonen doden degenen, welke de Koning Antióchus gezonden had, om hen tot het brengen van verfoeilijke offeranden te dwingen; en vluchten in de woestijn. Zij worden door velen gevolgd; en een grote menigte wordt in de holen verstikt, omdat zij zich op de Sabbat niet willen verweren. Mattathias schaft dit bijgeloof af, en vermaant zijn zonen om hun vaderland van de slavernij te verlossen.

467 Te dier tijd woonde in een vlek van Judea, Modin genoemd, een priester uit het geslacht van Joarib, geboortig van Jeruzalem, en Mattathias geheten, zoon van Joannes, zoon van Simon, zoon van Asmoneus. Deze Mattathias had vijf zonen, te weten: Johannes, bijgenaamd Gaddes, Simon, bijgenaamd Matthes, Judas, bijgenaamd de Makkabeër, Eleazar, bijgenaamd Auran, en Jonathan, bijgenaamd Aphus. Deze vrome man klaagde menigmaal tegen zijn zonen over de jammerlijken staat, waartoe hun volk vervallen was; omdat Jeruzalem verdelgd, de Tempel verwoest, en zij door zoveel andere rampen geplaagd werden; en voegde daarbij, dat het veel beter voor hen zou zijn, voor de bescherming van de godsdienst en de wetten hunner vaderen, het leven te laten, dan onder zulk een grote versmaadheid te leven.

468 Toen degenen, die door de Koning gelast waren om de Joden tot het nakomen van zijn bevelen te dwingen, in dit vlek waren aangekomen, spraken zij Mattathias, als de voornaamste, eerst aan, om hem tot het brengen van die verfoeilijke offeranden te bewegen, niet twijfelende of de anderen zouden zijn voorbeeld volgen. Zij beloofden hem grote vergeldingen daarvoor van de koning. Hij antwoordde, dat, al ware het dat alle volken dit onrechtvaardige bevel uit vrees gehoorzaamden, hij en de zijnen echter nooit de godsdienst hunner voorouders zouden verlaten. Het gebeurde hierop, dat een Jood aankwam, om volgens des Konings bevel de afgoden te offeren. Mattathias en zijn zonen, door dit bedrijf in ijver ontstoken, vielen met het zwaard in de hand op hem aan, en brachten niet alleen hem om, maar ook de hoofdman Apelles en zijn soldaten, die gekomen waren om het volk tot afgoderij te dwingen. Mattathias wierp daarna het altaar omver, en riep: "Zo er iemand is, wie de liefde tot onze godsdienst ter harte gaat, die volge mij." Daarop verliet hij al zijn have, en week met zijn zonen naar de woestijn. Al de andere inwoners volgden hem met hun vrouwen en kinderen, en begaven zich in holen. Zodra de bevelhebbers van ‘s Konings krijgsmacht dit vernomen hadden, namen zij een gedeelte der bezetting uit het slot te Jeruzalem, en jaagden hen na. Bij hen gekomen zijnde, poogden zij hen met schone woorden over te halen, en tot andere gedachten te brengen, opdat zij niet gedwongen werden geweld tegen hen te gebruiken. Maar omdat zij hen niet konden overreden, grepen zij hen op een Sabbat aan, en verbrandden hen in hun holen. De eerbied, welke de Joden die dag toedroegen, was zo groot, dat zij uit vrees van die te schenden, zelfs in de uitersten nood, zich niet alleen niet verweerden, maar ook de ingang hunner holen niet hadden willen sluiten; daardoor werden er wel duizend, met hun vrouwen en kinderen, verbrand of verstikt. Die het ontkomen waren, kwamen tot Mattathias, en kozen hem tot hun opperhoofd. Hij onderrichtte hen, dat zij geen zwarigheid moesten maken om op de Sabbat te strijden, omdat ze anders de wet overtraden door hun eigen leven te verkorten; omdat hun vijanden niet laten zouden die dag te kiezen, om op hen aan te vallen, en dat zij, zich niet verdedigende, gemakkelijk konden gedood worden. Alzo bracht hij hen van die dwaling af; en sedert hebben wij geen zwarigheid gemaakt om op die dag de wapenen op te nemen, wanneer de nood ons daartoe dwong.
Dit opperhoofd kreeg binnen korten tijd een aanzienlijke krijgsmacht bijeen; want die uit vrees naar de naburige volken geweken waren, kwamen zich bij hem vervoegen. Hierop wierp hij de

afgodische altaren omver, verschoonde niemand van de afvalligen, die in zijn handen vielen, deed al de kinderen besnijden, en verjaagde degenen, welke door Antióchus aangesteld waren om zulks te beletten.

469 Nadat Mattathias het getrouwe volk een jaar bestuurd had, werd hij ziek; en ziende dat de dood genaakte, ontbood hij zijn zonen, en sprak hen alzo aan: "Ik ben nu, mijn kinderen, tot die laatste stond gekomen, welke niemand ontwijken kan. Gijlieden weet wat mijn toeleg geweest is; en ik bid u dezelve niet op te geven, maar aan de wereld te doen zien, hoe lief de gedachtenis uws vaders ulieden is, door u ijverig te tonen om onze wetten te onderhouden, en de eer onzes vaderlands weer te herstellen. Verenigt u nooit met dezulken, die het land vrijwillig of door dwang aan onze vijanden verraden; maar doet blijken dat gij waarlijk mijn kinderen zijt, alles vertredende, wat zich als een hinderpaal tegen het onderhouden onzer wetten zou willen aankanten; en weest altoos bereid uw leven daarvoor op te offeren. Houdt u verzekerd dat God u dan met een gunstig oog zal aanzien; dat Hij uw deugd zal belonen, en u in die gelukkige vrijheid zal herstellen, waardoor gij de levenswijze onzer voorouders met blijdschap zult kunnen onderhouden. Onze lichamen zijn tot sterven bestemd; maar de geheugen onzer voortreffelijke daden maakt ons enigermate onsterfelijk. Draagt dan der ware eer en de roem zulk een liefde toe, dat gij, om die te verkrijgen, niet schroomt uw leven in gevaar te stellen; en leeft zo geheel in eendracht, dat elk van u met vermaak aanschouwe dat de anderen hun verkregen gaven ten beste van het algemeen in zulk een rechtvaardige zaak besteden. Omdat dan Simon een verstandig man is, zult gij wel doen dat gij zijn raad niet minder acht, dan of hij uw vader ware; en de dapperheid van Judas behoort u te verplichten, om hem het bevel over uw krijgsmacht op te dragen; naardien gij onder zijn beleid u zult kunnen wreken over het leed, dat ons volk is aangedaan; terwijl alle deugdzame en godvruchtige lieden niet laten zullen tot die einde met u samen te spannen."

HOOFDSTUK 9

Dood van Mattathias. Jadas de Makkabeër, een van zijn zonen, aanvaardt het bewind der zaken, verlost zijn vaderland, en reinigt het van de gruwelen, daar gepleegd. Mattathias, alzo gesproken hebbende, (1 Makk. 3) bad God dat Hij zijn zonen in hun rechtmatig voornemen wilde begunstigen, en zijn volk in hun oude levenswijze herstellen.

470 Kort daarna overleed hij, en werd te Modin begraven. Al het volk beweende hem met grote rouw; en in het jaar honderd zes en veertig aanvaardde zijn zoon Judas, toegenaamd de Makkabeër, het beheer der zaken in zijn plaats. Deze, door zijn broeders voortreffelijk geholpen, verjoeg de vijanden, deed alle Joden, die de vaderlijke wetten overtreden hadden, ombrengen, en zuiverde het ganse landschap van de gruwelen, die daar bedreven waren.

HOOFDSTUK 10

Judas de Makkabeër verslaat Apollonius, landvoogd van Samaria, en Seron landvoogd van Neder-Syrië.

471 Toen Apollonius, landvoogd van Samaria, onder de Koning Antióchus, dit bedrijf van Judas de Makkabeër vernomen had, trok hij hem met zijn heer tegen. Maar deze krijgsheld draalde niet om hem tegemoet te trekken, versloeg zijn heer, en doodde hem, nevens velen van de zijn; daarna plunderde hij zijn leger, bracht zijn zwaard tot een zegeteken mede, en bleef alzo volkomen overwinnaar.

472 Thans verzamelde hij een aanzienlijk heer; en Seron, landvoogd van Neder-Syrië, van de Koning Antióchus bevel ontvangen hebbende om de stoutheid der oproerigen te beteugelen, kwam met al zijn krijgsbenden, bovendien de afvallige Joden, die hun vaderland verraden, en zich bij hem gevoegd hadden, zich legeren in een vlek van Judea, Bethoron genoemd. Judas trok hem tegen, om hem te bevechten; maar zijn volk ongenegen daartoe ziende, zo om de menigte der vijanden, als omdat zij lang gevast hadden, hield hij hun voor, dat de overwinning niet afhing van het groot getal der mensen, maar van het vertrouwen op God; dat zij zulks konden zien aan het voorbeeld hunner voorouders, die zoveel roemrijke overwinningen op ontelbare menigten hunner vijanden behaald hadden; dat zij tot behoud hunner wetten, en voor de behoudenis hunner vrouwen en kinderen streden; dat dus niets in staat zou zijn hen te weerstaan, omdat zij het recht aan hun zijde hadden, en omdat de macht, welke dit geeft, onoverwinnelijk is. Deze woorden moedigden hen zo aan, dat zij, het vreselijke heer der Syriërs niet achtende, hen aangrepen, er op invielen, en na de veldoverste gedood te hebben, hen op de vlucht joegen, en najaagden tot aan de plaats, het Vlakke Veld geheten. Achthonderd sneuvelden er in dit gevecht; en de overigen namen de vlucht naar de zeekant.

HOOFDSTUK 11 Judas de Makkabeeër verslaat een groot heer, hetwelk de Koning Antióchus de Joden tegen gezonde had. Lysias komt het volgende jaar met een nog groter heer te velde. Judas verslaat vijfduizend mannen van diens volk, en doet hem wijken. Hij reinigt en herstelt de Tempel te Jeruzalem. Zijn andere grote krijgsdaden,

473 De Koning Antióchus werd zo vertoornd wegens de nederlaag van zijn twee veldoversten, dat hij zich niet vergenoegde met al zijn krijgsmacht bijeen te verzamelen, maar ook soldaten van de eilanden in dienst nam, en besloot in het begin van de lente tegen de Joden op te trekken. Maar toen hij zijn krijgsvolk betaald had vond hij zijn schatkist zo uitgeput, zo ter oorzaak van de oproeren van zijn onderdanen, waardoor hij verhinderd werd al zijn tollen te ontvangen, als omdat hij van natuur op pracht gesteld zijnde, zeer grote onkosten maakte, dat hij zich voornam eerst naar Perzië te gaan, om daar de schattingen in te vorderen. Bij zijn vertrek gaf hij aan Lysias, in wie hij groot vertrouwen stelde, het beheer der zaken over, benevens het bestuur over de landschappen van de Eufraat tot aan Egypte en Klein-Azië, en over een gedeelte van zijn krijgsbenden en olifanten. Hij beval hem gedurende zijn afwezen wél zorg te dragen voor de Prins Antióchus, zijn zoon; geheel Judea te verwoesten, de inwoners daarvan gevankelijk weg te voeren, Jeruzalem ten enenmale te verdelgen, en het Joodse volk uit te roeien. Nadat hij deze bevelen gegeven had, zette hij in het jaar honderd zeven en veertig zijn reis naar Perzië voort, toog over de Eufraat, en kwam in de Opperlandschappen.

474 Lysias koos toen uit de voornaamste krijgsoversten, op welke de Koning het meest vertrouwde, Ptolomeüs, zoon van Orimenes, Gorgias, en Nikanor; en zond hen met veertigduizend mannen te voet, en zevenduizend te paard, naar Judea. Toen zij te Emeus gekomen, en in een vlakte daar dicht bij gelegerd waren, werden zij door de hulpbenden der Syriërs en naburige volken, benevens een grote menigte afvallige Joden, versterkt. Ook kwamen er veel kooplieden met geld om gevangenen als slaven te kopen, en met handboeien om hen te kluisteren. Judas, deze grote menigte van vijanden ziende, vermaande zijn krijgsvolk niet te vrezen, maar al hun vertrouwen op God te stellen; en, met zakken bekleed, volgens de wijze hunner voorvaderen, Hem te bidden dat Hij hun de overwinning geven wilde, omdat het gebed het middel was om Hem tot barmhartigheid te bewegen, en kracht van Hem te verwerven om hun vijanden te overwinnen. Daarna stelde hij oversten en hoofdlieden aan, om het krijgsvolk aan te voeren volgens het oud gebruik; en zond de pas getrouwden, en dezulken,

die landerijen gekocht hadden, terug, opdat niet het verdriet van hun vrouwen en landgoederen te moeten verlaten, hen flauwhartig mocht maken.
Toen sprak hij zijn soldaten in dezer voege aan: "Nooit zal ons een gelegenheid voorkomen, die meer vereist, dat wij onze dapperheid tonen, en het gevaar verachten; want zo wij kloekmoedig strijden, zal onze vrijheid de beloning onzer dapperheid zijn; en hoe wenselijk deze ook op zichzelf moge wezen, echter behoren wij haar te meer te waarderen, nu wij zonder haar zelfs onzen godsdienst niet kunnen bewaren. Bedenkt dan dat de uitslag van deze strijd ons òf met geluk zal overladen, door ons een middel te geven om onze voorvaderlijke wetten en gewoonten gerust te onderhouden; òf ons in allerlei ellenden dompelen, en met schande overladen, indien wij door lafhartigheid oorzaak zijn dat het overschot van ons volk ten enenmale uitgeroeid wordt. Weest indachtig dat de blodaard evenmin de dood ontwijken kan, als de dappere; dat men een onsterfelijke roem verkrijgt door zijn leven voor godsdienst en vaderland te wagen; en twijfelt er niet aan, wanneer gij maar met een vast besluit, om te sterven of te overwinnen, ten strijde gaat, of de dag van morgen zal ulieden over uw vijanden doen zegepralen." Door deze woorden sprak Judas hun moed in; en vernomen hebbende dat Gorgias, door enige overgelopen Joden geleid, met duizend paarden en vijfduizend voetknechten in aantocht was, om hen bij nacht te overvallen, besloot hij hem voor te komen; en terzelfder tijd het leger der vijanden, hetwelk met zulk een getal van mensen verminderd was, aan te tasten. Nadat hij dan zijn volk wat had doen eten, en veel vuren in het leger had doen aansteken, toog hij, onder begunstiging der duisternis, naar Emeus. Gorgias kwam ondertussen in het leger der Joden; en niemand daar vindende, meende hij dat de vrees hen had doen wijken, om zich in het gebergte te verschuilen, en toog hij daarop derwaarts om hen op te zoeken. Judas daarentegen kwam met het aanbreken van de dag in het leger der vijanden, alleen met drieduizend mannen, die uit armoede slecht gewapend waren; ziende dat zij, welke hij bevechten wilde, zo wèl gewapend en in hun leger verschanst waren, zei hij tot de zijn, dat al waren ze ook naakt, zij echter niets moesten vrezen, omdat het Gode juist aangenaam zou zijn, te zien dat zij niet schroomden, zulk een groot getal welgewapende vijanden in die staat aan te tasten, en dat Hij hun zeker de overwinning geven zou. En daarop deed hij de aanval blazen. De schrik en verbaasdheid der vijanden was zo groot, dat er aanstonds velen sneuvelden, terwijl de anderen de vlucht namen, en tot aan Gadara, de velden van Idumea, Azote en Jamnia nagejaagd werden, zodat er wel drieduizend het leven lieten. Judas verbood de zijnen zich met de plundering op te houden, omdat Gorgias nog te bestrijden was, daar zij, wanneer deze overwonnen was, zich op hun gemak tot de roof zouden kunnen begeven. Terwijl hij nog sprak, werd men Gorgias, die met zijn benden terug kwam, op een hoogte gewaar. Toen deze zag dat het heer des Konings dus geslagen, en het leger vol van vuur en rook was, en daarbij bemerkte dat Judas zich gereed maakte om hem aan te grijpen, vond hij het niet geraden hem af te wachten, maar trok terug. Alzo dreef Judas hem op de vlucht, zonder vechten, en liet zijn volk toen plunderen. Zij vonden een menigte van goud, zilver, scharlaken en purper, en keerden met grote blijdschap weer, lofzangen zingende ter ere Gods, die de bewerker dezer overwinning was, welke zeer veel tot het herkrijgen hunner vrijheid toebracht.

475 In het volgende jaar verzamelde Lysias, om de schande van dit verlies te herstellen, een nieuw heer, bestaande uit een getal van zestigduizend uitgelezen voetknechten en vijfduizend ruiters, waarmee hij Judea introk, en, dwars over het gebergte, zich te Bethsura kwam legeren. Judas trok hem tegen met tienduizend man; en de grote macht van zijn vijanden ziende, bad hij God hem gunstig te willen zijn; en op Diens bijstand zich verlatende, greep hij de voorhoede aan, verbrak de gelederen, doodde vijfduizend mannen, en bracht zulk een schrik onder de vijanden, dat Lysias, ziende dat de Joden besloten waren te sterven of hun vrijheid weer te bekomen, en hun wanhoop meer dan hun macht vrezende, met het overige zijns legers naar

Antiochië terug keerde; waar hij vreemd krijgsvolk aannam, en zich gereed maakte, om met een machtiger leger Judea in te trekken.

476 Judas, zulke grote overwinningen op de veldoversten van Antióchus behaald hebbende, bewoog de Joden naar Jeruzalem te gaan, om Gode dankzeggingen te brengen, zijn Tempel te zuiveren, en Hem offeranden te offeren. Daar gekomen zijnde, zagen zij dat de Tempelpoorten verbrand, en de voorhoven vol ruigte en struiken waren, welke daar gegroeid waren, sedert dat deze verwoest geworden waren. Deze jammerlijke staat perste hun zuchten uit de boezem, en tranen uit de ogen. Nadat Judas een gedeelte van zijn krijgsvolk bevolen had de burg te belegeren, was hij de eerste, die de hand aan het werk sloeg, om de Tempel te reinigen. Nadat dit zorgvuldig gedaan was, deed hij er nieuwe vaten, een nieuwen kandelaar, tafel, en altaar, alle van goud, weer inbrengen; ook deed hij er nieuwe deuren aanhangen, en voorhangselen daarvoor hangen. Toen beval hij dat men het brandofferaltaar zou afbreken, omdat het ontheiligd was, en een nieuw van ongehouwen stenen zou bouwen. De vijf en twintigsten dag der maand Chasleu, welke de Macedoniërs Apelleus noemen, werden de lampen van de kandelaar aangestoken, en werd op het altaar gewierookt, broden op de tafel gezet, en brandoffers op het nieuwe altaar geofferd. Dit was op dezelfde dag dat de Tempel, drie jaren te voren, door Antióchus snood ontheiligd, en verwoest was; want dit was geschied op de vijf en twintigsten dag der maand Apelleus, in het honderd vijf en veertigste jaar en in de honderd drie en vijftigste Olympiade; en deze vernieuwing geschiedde op dezelfde dag van het honderd acht en veertigste jaar, en de honderd vier en vijftigste Olympiade; gelijk de profeet Daniël, vierhonderd acht jaren, te voren duidelijk voorzegd had, dat de Tempel door de Macedoniërs ontheiligd zou worden. Judas vierde acht dagen lang met al het volk, door plechtige offeranden, het feest van de herstelling van de Tempel; en men bracht die tijd door met allerlei gepaste vermakelijkheden. Overal hield men openbare gastmalen; de lucht weergalmde van lofzangen ter ere Gods; en de blijdschap was zó groot, omdat men, na zoveel jaren, toen men zulks het minst verwachtte, de aloude plechtigheden en de godsdienst onzer vaderen hersteld zag, dat er een instelling gemaakt werd om alle jaren ter gedachtenis daarvan een hoogtijd van acht dagen te vieren; hetwelk men sedert, jaarlijks, onderhouden heeft, en het Feest der Lichten noemt, omdat dit geluk, zo ik meen, als een aangenaam licht was, dat de duisternissen onzer lange wederwaardigheden verdreef, en dat in een tijd verscheen, toen wij ons zulks geenszins durfden beloven. Judas deed daarna de muren der stad weer opbouwen, en ze met grote torens versterken, waarin hij krijgsvolk legde om de vijand af te weren; ook versterkte hij de stad Bethsura, om zich daarvan, als van een burg, tegen hun aanval te bedienen.

477 Maar omdat de naburige volken niet dulden konden, dat de macht van ons volk alzo weer herleefde, legden zij de Joden lagen, en brachten velen van hen om het leven. Judas, die gestadig te velde was, om die stroperijen te weren, tastte terzelfder tijd het Akrabataansche land aan, versloeg daar veel Idumeërs, van Esau afkomstig, en voerde groten buit vandaar weg; ook nam hij het slot in, van waaruit de zonen van hun vorst, Baän, de Joden belaagden; en nadat hij degenen, die er in waren, gedood had, stak hij het in brand. Daarna toog hij op, tegen de Ammonieten, die in groten getale, onder het gelegde van Timotheüs, op de been gekomen waren, en overwon hen, hun stad Jasor innemende, welke hij plunderde en verbrandde, de inwoners gevangen wegvoerende. Maar zodra de omliggende volken vernomen hadden, dat hij weer naar Jeruzalem gekeerd was, verzamelden zij al hun macht, en vielen de Joden aan, die op de grenzen van Gilead woonden, welke daarop naar het kasteel Atheman de vlucht namen, en aan Judas bericht zonden van het gevaar, waarin zij waren, van in Timotheüs handen te vallen. Ook ontving hij omtrent diezelfde tijd brieven van de Galileërs, waarin zij hem verwittigden, dat de inwoners van Ptolomaïs, Tyrus, Sidon, en andere naburige volken, zamenspanden, om hen te bestrijden.

HOOFDSTUK 12
Bedrijven van Simon, broeder van Judas de Makkabeër, in Galiléa; en overwinning, door Judas en Jonathan, op de Ammonieten behaald. Andere daden van Judas.

478 Judas de Makkabeër, om de twee volken, die te gelijk bedreigd werden, in hun nood bij te staan, zond zijn broeder Simon, met drieduizend uitgelezen mannen, de Joden van Galiléa te hulp; terwijl hij met Jonathan, zijn anderen broeder, en achtduizend krijgslieden naar Gilead trok, en zijn overige krijgslieden, tot beveiliging van Judea, onder het opzicht liet van Josephus, Zacharias zoon, en van Azarias, met bevel om wèl zorg te dragen voor het behoud van dat landschap, en om vóór zijn wederkomst geen veldslag te wagen. Zodra Simon in Galiléa aangekomen was, leverde hij de vijanden slag, dreef hen op de vlucht, vervolgde hen, tot aan de poorten van Ptolemaïs, doodde bij de drieduizend van hen, verloste de Joden, welke zij gevangen genomen hadden, en keerde met groten buit weer naar Judea. Judas, trok, van een anderen kant, vergezeld van zijn broeder Jonathan, over de Jordaan, en werd drie dagen later door de Nabatheërs als vriend ontvangen. Hij vernam van hen, dat hun landgenoten in Gilead in hun woonplaatsen belegerd, en zeer door de vijanden benauwd werden; weshalve zij hem rieden, zich te haasten, om hen te ontzetten. Op dit bericht, toog hij door de woestijn; op zijn weg nam hij de stad Bozora in, stak ze in brand, deed al de inwoners, die bekwaam waren om de wapenen te dragen, ombrengen, en vervolgde zijn tocht, de ganse nacht door, totdat hij dicht bij het kasteel kwam, waar de Joden door Timotheüs belegerd werden. Hij kwam daar, met het krieken van de dag, en bevond dat de vijanden reeds ladders aansloegen, om de plaats te beklimmen; en dat zij bezig waren met het stormtuig aan te voeren. Hierop beval hij zijn trompetters de aanval te blazen, vermaande zijn volk hun dapperheid te tonen, en kloekmoedig, tot ontzet hunner broederen, te strijden. Nadat hij zijn benden in drie partijen verdeeld had, greep hij de vijanden van achteren aan, en versloeg hen zonder veel moeite; want, zodra zij vernomen hadden, dat hij die Makkabeër was, wiens dapperheid en voorspoedig beleid zij bij zoveel andere aanvallen ondervonden hadden, namen zij de vlucht. Maar hij zat hen zo haastig op de hielen, dat achtduizend hunner het leven verloren. Daarna nam hij een stad der Barbaren, Mallan genoemd, stormenderhand in, deed al de inwoners, uitgenomen de vrouwen, doden, en de plaats verbranden; ook verdelgde hij Bosor, Chaspora, en nog andere steden van Gilead.
Enige tijd daarna, verzamelde Timotheüs een grote krijgsmacht, en nam nevens andere hulptroepen getal Arabieren aan, waarmee hij aan geen beek, tegenover de stad Rapha, zich legerde volk vermaande de uiterste pogingen te doen, om de Joden de overtocht te beletten, omdat deze daarop de hoop op hun overwinning grondden. Zodra Judas vernam, dat Timotheüs zich tot een gevecht bereidde, kwam hij met al zijn benden aantrekken, toog over de beek, en viel op de vijand aan. Het grootste gedeelte diegenen, die hem weerstand boden, werd gedood, en de anderen wierpen hun geweer neer; een gedeelte ontkwam het, en de overigen weken in de tempel van Karnaim, hopende daar hun veiligheid te vinden; maar Judas nam de stad in, verbrandde de tempel, en deed allen door het staal of het vuur omkomen.

479 Na al deze voorspoedige krijgstochten, herzamelde de krijgsheld al de Joden, die in het landschap Gilead waren, met hun vrouwen, kinderen en have, om hen weer naar Judea te brengen; en omdat hij, om geen verren omweg te nemen, genoodzaakt was door de stad Ephron te trekken, deed hij de inwoners verzoeken, dat zij hem zulks wilden toestaan; maar zij sloten de poorten voor hem toe, en stopten ze dicht met stenen, Judas, door die weigering getergd, vermaande de zijnen wraak te nemen, belegerde de stad, en bemachtigde ze binnen de tijd van vier en twintig uren. Hij deed al de inwoners uitgenomen de vrouwen, ombrengen, en stak de plaats in brand. Het getal diegenen, die er sneuvelden, was zo groot, dat men de stad niet kon doorgaan, zonder op de lijken te treden. Nadat hij de Jordaan overgetrokken was

bovendien het grote veld, waarin de stad Betsan ligt, welke de Grieken Scythopolis noemen, kwam hij met zijn heer te Jeruzalem, lofzangen en liederen zingend, ter ere Gods; waarbij al de andere tekenen van blijdschap, bij grote overwinningen gebruikelijk, gevoegd werden, omdat er, na zovele gevechten, niet één van de Joden gemist werd.

480 Josephus, Zacharias zoon, welke Judas: achtergelaten had, om Judea te bewaken, toen hij, met zijn broeder Jonathan, naar Gilead, tegen de Ammonieten, getrokken was, en Simon, zijn anderen broeder naar Galiléa tegen die van Ptolomaïs uitgezonden had, was evenzo gezind roem te behalen. Deze toog dus met zijn krijgsmacht naar de stad Jamnia; maar Gorgias, die er het bevel voerde, trok hem tegen, versloeg hem, en doodde tweeduizend van zijn volk, terwijl de overigen naar Judea de vlucht namen. Alzo onderging hij rechtmatige straf, omdat hij het bevel, dat Judas hem gegeven had, om zich vóór diens wederkomst in geen gevecht met de vijanden in te laten, ongehoorzaam was geweest. En dit werd de reden, dat men zich, van die tijd af, hoe langer hoe meer, over de voorzichtigheid en het wijs beleid van het uitmuntend krijgshoofd der Israëlieten verwonderde. Inmiddels hielden Judas en zijn broeders niet op, de Idumeërs te beoorlogen, en van alle kanten te benauwen, totdat zij hun stad Hebron bemachtigden, al haar sterkten vernielden, de torens in brand staken, al het land rondom verwoestten, zich meester van de steden Marissa en Azote maakten, en die uitplunderden, waarna zij met groten buit weer naar Judea keerden.

HOOFDSTUK 13

De Koning, Antióchus Epifanes, sterft van spijt, dat hij gedwongen was het beleg der stad Elymaïs, in Perzië, waar hij een tempel van Diana wilde plunderen, schandelijk op te breken.

481 Tenzelfde tijde vernam de Koning, Antióchus Epifanes, die naar de hooggelegen landschappen gereisd was, dat er in een zeer rijke stad van Perzië, Elymaïs genoemd, een tempel van Diana was, vol van kostbare geschenken, die men daar geofferd had; waaronder ook schilden en harnassen waren, die Alexander de Grote, de zoon van Filippus, Koning van Macedonië, daar had gebracht. Antióchus besloot dus zich meester van die stad te maken, en belegerde haar tot dat einde; maar hij vond zich in zijn hoop bedrogen; want de inwoners kweten zich zo dapper, dat zij hem niet alleen dwongen het beleg op te breken, maar hem najaagden; zodat het eerder vluchtende, dan wijkende was, dat hij weer te Babel kwam, met verlies van veel volks. Terwijl hij zich over deze rampspoedige tocht bedroefde, bracht men hem de tijding, dat de Joden zijn veldoversten verslagen hadden, en zich meer en meer versterkten. Dit vermeerderde zijn hartzeer dermate, dat hem een ziekte overviel; en omdat zijn kwaal steeds toenam, vreesde hij wel, dat er de dood spoedig op volgen zou. Hij ontbood dan zijn vertrouwdste dienaars, verhaalde hun, hoe hij zich gevoelde, en wat er de oorzaak van was; maar bekende, dat hij die straf verdiende, omdat hij de Joden vervolgd, hun Tempel geplunderd, en de God, die zij aanbaden, veracht had. Alzo gesproken hebbende, gaf hij de geest.
Hierover verwonder ik mij, dat Polybius, de Megalopolitaner, die anders een vroom man was, de dood van deze vorst heeft toegeschreven aan zijn poging, om de Tempel van Diana te beroven; want zulk een toeleg, zonder dat de daad volgde, kon niet geacht worden, de dood te verdienen. Maar veel waarschijnlijker is het, dat zijn dood een straf geweest zij voor de kerkroof, welke hij door het plunderen van de schatten, in de Tempel te Jeruzalem, begaan had. Maar zo iemand meerder behagen heeft in het gevoelen van Polybius, dan in het mijn, ik zal er met hem niet over twisten.

HOOFDSTUK 14

Antióchus Eupator volgt zijn vader, Antióchus Epifanes op, in de regering. Judas de Makkabeër belegert de burg van Jeruzalem. Antióchus trekt hem met een groot heer tegen, en belegert Bethsura. Beiden breken zij het beleg op, en komen tot een veldslag. Zeldzame kloekmoedigheid, en dood van Eleazar, een van Judas broeders. Antióchus neemt Bethsura in, en belegert de Tempel van Jeruzalem.

482 Toen de Joden tot het uiterste gebracht waren, breekt hij het beleg op, bij de tijding dat Filippus zich als Koning van Perzië had doen uitroepen. De Koning, Antióchus Epifanes, had kort voor zijn dood, die in het honderd negen en veertigste jaar voorviel, Filippus, één dergenen, op wie hij het meest vertrouwde, tot rijksbestierder benoemd; en hij had hem zijn kroon, zijn koninklijken mantel, en zijn zegelring ter hand gesteld, om die zijn zoon te brengen, en hem gelast op diens opvoeding, en de staat des rijks toezicht te houden, tot de tijd, dat deze bekwaam zou zijn de regering zelf te aanvaarden. Zodra Lysias, opziener van de jongen Antióchus, ‘s Konings overlijden vernomen had, gaf hij het volk kennis daarvan, en stelde hun de nieuwen Koning voor, welke hij de naam van Eupator gaf.

483 Terzelfder tijd deden de Macedoniërs, die in de burg van Jeruzalem in bezetting lagen, en versterkt waren door de Joden, die zich bij hen gevoegd hadden, de anderen Joden veel kwaad; want omdat dit slot tegenover de Tempel lag, deden zij telkens uitvallen, en doodden degenen, die kwamen om te offeren. Judas de Makkabeër, dit niet kunnende dulden, besloot deze sterkte te belegeren; hij verzamelde tot dat einde zoveel krijgsmacht als hij kon, en besprong de vesting, in het honderd vijftigste jaar, nadat die landschappen onder het gezag van Seleukus gekomen waren. Hij gebruikte stormgereedschap, wierp hoogten op, en liet niets achterwege, om zijn toeleg uit te voeren. Velen, der overgelopen Joden, bij nacht uit de plaats vluchtende, gingen met anderen, die niet beter waren dan zij, naar de jongen Koning Antióchus; en stelden hem voor, dat het in zijn belang was, hen, benevens enige anderen van hun volk, voor het gevaar, waarin zij zich bevonden, te behoeden; dat hun dit leed was overkomen, omdat zij hun landgenoten verlaten hadden, om de Koning, zijn vader, te gehoorzamen; en dat de burg van Jeruzalem, en de koninklijke bezetting, welke hij daar gelegd had, in de handen van Judas zou moeten vallen, indien hij hun niet te hulp kwam. De jonge vorst, vertoornd door dit verhaal, ontbood terstond zijn krijgsoversten, en beval niet alleen overal in zijn land volk op de been te brengen, maar ook vreemden te werven. Alzo verzamelde hij een heer van honderdduizend mannen te voet, twintigduizend te parel, en twee en dertig olifanten, waarover hij Lysias tot veldheer aanstelde. Met deze macht, toog deze uit Antiochië naar Idumea, en belegerde Bethsura. Hij verloor daar veel tijd, omdat de inwoners zich dapper verweerden, en, in grote uitvallen, het stormtuig, waarmee hij de muren rammeide, in brand staken. Judas intussen, de aantocht des Konings vernomen hebbende, brak het beleg op, trok met al zijn benden hem tegen, en legerde zich zeventig stadiën van diens heer in een engte, genaamd Bethsacharia.
Zodra Antióchus dit vernomen had, brak hij het beleg van Bethsura ook op, om zijn vijand tegen te trekken; en toen hij dicht bij hem gekomen was, deed hij met het aanbreken van de dag zijn heer in slagorde stellen. omdat de plaats echter te eng was, om zijn olifanten nevens malkander te doen gaan, was hij genoodzaakt hen achter elkaar te laten voorttrekken. Bij ieder van dezelve voegde hij vijfhonderd ruiters en duizend voetknechten, en elke olifant droeg een kasteel met boogschutters, op zijn rug. Het overige van zijn heer werd door de bevelhebbers gelast, ter wederzijde van de berg op te trekken. Op deze wijze geschiedde de aanval met zulk een groot gekrijs, dat de dalen er van weergalmden; de gouden en koperen schilden gaven een glans, dat er de ogen van schemerden. Maar niets was in staat, om Judas de Makkabeër te doen versagen; hij ontving de vijanden met zulk een dapperheid en moed, dat zeshonderd van de eerste aanvallers op de plaats het leven lieten. E

leazar, zijn broeder, Auran toegenaamd, ziende dat er onder de olifanten één ongemeen grote, en prachtiger geharnast was, dan al de andere, verbeeldde zich dat de Koning daarop zat; weshalve hij, zonder te letten op de grootheid van het gevaar, waarin hij verkeerde, zich een weg baande, dwars door het krijgsvolk, dat die olifant omringde, velen van hen dodende, en de anderen op de vlucht jagende, totdat hij, bij dit woedende dier komende, zich onder zijn buik begaf, en het met zijn zwaard doodstak. Maar hij werd onder het gewicht daarvan verpletterd, en vond zelf de dood, terwijl hij die het beest toebracht, alzo roemruchtig zijn leven eindigende, nadat hij dit eerst aan zijn vijanden duur verkocht had. Judas, inmiddels ziende, dat deze hem zo ver in getal overtroffen, week naar Jeruzalem, om het beleg van de burg voort te zetten; en Antióchus, een gedeelte van zijn heer naar Bethsura gezonden hebbende, toog met het overige ook naar Jeruzalem. Toen die van Bethsura, welke het reeds aan levensmiddelen ontbrak, zich zo heftig aangetast zagen, gaven zij zich over, op belofte, met ede gedaan, dat hun geen leed wedervaren zou. Maar Antióchus hield hun geen woord; want hij schonk hun alleen het leven, en joeg hen naakt ter stad uit, een bezetting in de plaats leggende. Daarna belegerde hij de Tempel van Jeruzalem; welk beleg lang duurde, omdat de Joden zich dapper verdedigden, en zijn stormtuig door ander gereedschap vernielden. Maar de leeftocht begon te ontbreken, omdat het juist in het zevende jaar was, in hetwelk onze wet verbiedt het land te bezaaien; hierdoor werden velen genoodzaakt te wijken, zodat er maar weinigen overbleven, om het beleg uit te houden. De zaken in deze staat zijnde, vernamen de Koning, en Lysias, zijn veldoverste, dat Filippus zich als Koning had doen uitroepen, dat hij uit Perzië kwam, en reeds tegen hen in aantocht was. Op deze tijding, besloten zij het beleg op te breken, zonder tot de hoofdlieden en soldaten iets over Filippus te spreken. Lysias had alleen in last, van de Koning, hun te zeggen, dat de Tempel zo sterk was, dat men veel tijd behoefde om hem in te nemen; dat het heer gebrek aan leeftocht begon te lijden, en dat de staatszaken de Koning elders riepen. En dat, omdat de Joden zo sterk op het onderhouden hunner wetten stonden, dat zij liever altoos oorlog wilden voeren, dan daarin gestoord te worden, het beter was, een verbond van vriendschap met hen aan te gaan, en weer naar Perzië te keren. Lysias, alzo gesproken hebbende, werd zulks met algemene instemming goedgekeurd.

HOOFDSTUK 15

De Koning, Antióchus Eapator, maaakt vrede met de Joden, maar doet, tegen zijn woord, de muur, die de Tempel omringde, afbreken. Hij doet Onias, de Hogepriester, ook Menelaüs genoemd, doden, en geeft diens ambt aan Alcimus. Onias, neef van Menelaüs, begeeft zich naar Egypte, waar de Koning, en de Koningin Cleopatra, hem toelaten, te Heliopolis, een tempel, gelijk aan die van Jeruzalem, te bouwen.

484 Nadat dit besluit genomen was, deed de Koning Antióchus, door een krijgsbode, Judas de Makkabeër en allen, die nevens hem in de Tempel belegerd waren, aanzeggen, dat hij hun de vrede wilde geven, en hun toelaten, volgens hun wetten te leven. Zij ontvingen deze voorslag met blijdschap; en nadat die vorst hun zijn woord gegeven, en het met een eed bekrachtigd had, trokken zij de Tempel uit, en Antióchus ging er in. Maar toen hij de plaats beschouwd had, en gezien, hoe sterk zij was, brak hij zijn eed, en liet de muur, die de Tempel omringde, tot de grond toe afbreken. Daarna keerde hij weer naar Antiochíë, voerde de Hogepriester Onias, die ook Menelaüs genoemd werd, met zich, en deed hem te Beroë, in Syrië, om het leven brengen. Het was Lysias, die hem de raad daartoe gaf; zeggende, dat zo hij wilde, dat de Joden in rust bleven, en zijn staat door nieuwe beroerten niet stoorden, hij hem moest doen doden, omdat hij het was, die de Koning, zijn vader, bewogen had, het volk tot het verlaten van hun godsdienst te dwingen, waardoor al de gebeurde onheilen ontstaan waren. En inderdaad, die Hogepriester was zulk een snood en goddeloos mens, dat hij, om tot zijn ambt te komen, hetwelk hij tien

jaren bediende, niet schroomde zijn landgenoten tot het schenden hunner wetten te dwingen. Alcimus, anders Jacimus genaamd, volgde hem in het Hogepriesterschap op.

485 Nadat Antióchus de zaken van Judea alzo beschikt had, trok hij tegen Filippus op, en bevond dat deze het rijk reeds bemachtigd had; maar hij strafte die indringer welhaast; want nadat hij hem in een groten veldslag overwonnen en gevangen genomen had, deed hij hem om het leven brengen.

486 De zoon van de Hogepriester Onias, die nog maar een kind was, toen zijn vader stierf, ziende, dat de Koning, op raad van Lysias, zijn oom Menelaüs had doen ombrengen, en het ambt aan Alcimus, die niet van de priesterlijke stam was, had gegeven, waardoor het in een ander geslacht was overgegaan, vluchtte naar Ptolormeüs, Koning van Egypte; en hij werd door deze en de Koningin Cleopatra zo wèl ontvangen, dat zij hem toestonden in het gebied van Heliopolis een tempel, gelijk aan die van Jeruzalem, te bouwen, waarvan ter zijner plaatse zal gesproken worden.

HOOFDSTUK 16

Demetrius, zoon van Seleukus, vlucht uit Rome, komt in Syrië, doet zich tot Koning kronen, en laat Koning Antióchus en Lysias ombrengen. Hij zendt Bacchides met een heer in Judea, om Judas de Makkabeër, en zijn ganse land, ten onder te brengen, en draagt het gezag op aan de Hogepriester Alcimus, die grote wreedheden bedrijft. Maar Judas noodzaakt hem, naar Demetrius te vluchten.

487 Omtrent die tijd vluchtte Demetrius, zoon van Seleukus, uit Rome, nam de stad Tripolis in, wierf veel krijgsvolk, en deed zich tot Koning kronen. (1 Makk. 7) Het volk kwam van alle kanten tot hem, en viel hem met zulk een blijdschap toe, dat zij de Koning, Antióchus, en Lysias, in zijn handen leverden, welke beiden hij deed ombrengen. Antióchus had toen nog maar twee jaren geregeerd. veel Joden, die wegens hun goddeloos gedrag gevlucht waren, begaven zich naar die nieuwen Koning; en Alcimus, de Hogepriester, voegde zich bij hen, om zijn landgenoten, inzonderheid Judas de Makkabeër en zijn broeders te beschuldigen, dat zij allen van zijn aanhang, die in hun handen gevallen waren, gedood, en hen alzo tot het verlaten van hun land, genoodzaakt hadden, om elders hun veiligheid te zoeken; dat zij daarom bij de Koning gekomen waren, om te verzoeken, dat hij iemand, op wie hij zich verlaten kon, wilde zenden, om te onderzoeken naar hetgeen, waarvan zij Judas beschuldigden. Demetrius, hierdoor tegen Judas opgehitst, zond Bacchides, landvoogd van Mesopotámië, die een dapper man, en groot vriend van de Koning, Antióchus Epifanes, geweest was, met een leger af, om Judas en al de zijnen te verdrijven, hem in het bijzonder bevelende Alcimus, die hem op die tocht zou vergezellen, bij te staan. Deze veldheer vertrok dan van Antiochíë; en in Judea gekomen zijnde, deed hij aan Judas en zijn broeders, met het oogmerk om hen te overrompelen, boodschappen, dat hij een verbond van vrede met hen wilde aangaan. Maar Judas mistrouwde hem; en oordeelde, zeer terecht, dat wijl hij met zo groot een krijgsmacht kwam, zulks eer was om te oorlogen, dan om vrede te zoeken. Anderen echter, die zo voorzichtig niet waren, sloegen geloof aan de woorden van Bacchides, en menende dat zij van Alcimus, hun landgenoot, niets te vrezen hadden, gingen zij naar hem toe, nadat men hun alvorens met ede beloofd had, dat hun noch de hun enig leed wedervaren zou. Maar Bacchides deed zestig van hen, tegen zijn gegeven woord, ombrengen; welke trouweloosheid de anderen terug hield. Hij vertrok daarna van Jeruzalem, en kwam te Bethsethe, waar hij allen, die hij kon gevangen krijgen, deed doden. Hij beval de ingezetenen, Alcimus te gehoorzamen; liet onder hem een gedeelte van zijn krijgsmacht achter, en begaf zich weer naar Antiochië tot de Koning Demetrius.

488 Alcimus, om de genegenheid des volks te winnen, en zijn gezag te sterken, sprak iedereen zo minzaam aan, dat velen, waarvan echter het grootste deel maar snood geboefte en overlopers waren, zich bij hem vervoegden. Hierop begon hij door het land te stropen, en deed allen van Judas aanhang, die in zijn handen vielen, om het leven brengen. Judas, ziende dat Alcimus van dag tot dag sterker werd, en dat veel brave lieden door zijn wreedheid omkwamen, toog te velde, en doodde zovelen van de vijanden, als hij kon. Alcimus, zich te zwak bevindende om hem te kunnen weerstaan, ging naar Antiochië, om bijstand van de Koning Demetrius te verzoeken, die hij nog meer tegen Judas opzette: want hij beschuldigde deze, dat hij de Koning veel schade berokkend had, en hem nog grotere afbreuk zou doen, indien er niet een sterke krijgsmacht gezonden werd, om hem te straffen.

HOOFDSTUK 17 De koning Demetrius zendt, op het aandringen van Alcimus, Nikanor met een groot leger tegen Judas de Makkabeër, om hem te overrompelen. Zij komen tot een gevecht, waarin Nikanor sneuvelt. Dood van Alcimas, door een schrikkelijke straf Gods. Judas, tot Hogepriester in zijn plaats aangesteld, gaat een verbond aan met de Romeinen.

489 Op deze klachten van Alcimus, oordeelde de Koning Demetrius, dat de veiligheid van zijn staat vereiste, niet te dulden, dat Judas de Makkabeër zich meer versterkte. (1 Makk. 7) Daarom zond hij Nikanor, die met hem uit Rome gevlucht, en in groot aanzien bij hem stond, met een groot heer heen. Deze veldheer vertrok, met bevel om niemand der Joden te verschonen; maar, bij Jeruzalem gekomen zijnde, achtte hij het niet geraden aan Judas te laten blijken, waartoe hij gekomen was. Hij besloot derhalve met list te werk te gaan; en liet hem weten, dat hij niet begrijpen kon, waarom hij zich in het gevaar van een zware oorlog wilde steken, naardien hij bereid was, hem met ede te verzekeren, dat er niets voor hem te vrezen was, en dat hij met de zijnen alleen gekomen was, om hem de gunstige voornemens des Konings, omtrent zijn landgenoten, bekend te maken. Judas en zijn broeders lieten zich door deze schone woorden misleiden; men legde ter wederzijde de eed af, en liet daarop Nikanor met zijn leger binnentrekken. Deze begroette Judas; maar, terwijl hij met hem sprak, gaf hij zijn volk een teken, om hem te vatten. Maar Judas; dit bemerkende, ontweek het, en keerde tot de zijnen terug. De verraderlijke toeleg van Nikanor alzo ontdekt zijnde, was Judas alleen er op bedacht, om zich ten oorlog toe te rusten. Men kwam dan tot een gevecht, bij het vlek Kapharsalama, waar Judas het zo te kwaad kreeg, dat hij genoodzaakt was naar Jeruzalem te wijken.

490 Eens, toen Nikanor, uit de burg komende, naar de Tempel trad, kwamen enige priesters en oudsten hem met slachtoffers tegemoet, welke zij zeiden voor de welvaart van de Koning Demetrius te willen offeren; maar hij, in plaats van hen gunstig te bejegenen, sprak lasteringen tegen God uit, en dreigde de Tempel tot de grond toe te verdelgen, indien zij Judas niet aan hem overleverden; en daarop ging hij ter stad uit. Alles, wat zij in hun verbaasdheid wisten te doen, was, God met tranen te bidden, dat Hij hen beschermen wilde. Nikanor sloeg zijn leger te Bethoron neer, waar hem, van uit Syrië, vers krijgsvolk toegezonden werd; Judas legerde zich dertig stadiën van hem af, bij een plaats, Adaso genoemd, maar duizend mannen bij zich hebbende, welke hij vermaande zich over de menigte der vijanden, en andere schijnbare voordelen diegenen, welke zij te bestrijden hadden, niet te ontzetten, maar te bedenken wie zijzelf waren, en waarom zij streden, omdat dat genoeg was, om hun alle vrees te benemen. Hierop begon het gevecht met een grote woede ter wederzijde; veel vijanden lieten er het leven, zelfs Nikanor, na alles gedaan te hebben, wat men van een dapperen krijgsoverste verwachten kon. Door zijn dood, gaven zijn benden de moed verloren, wierpen hun geweer weg, en namen de vlucht. Judas jaagde hen wakker na, sloeg alles dood wat hij aantrof, en

deed met trompetgeschal door het ganse land verkondigen, dat God hem de overwinning gegeven had. De Joden, daarvan verwittigd, kwamen aanstonds in het geweer, en sneden de vluchtenden de weg af; zodat er van de negenduizend mannen, waaruit hun leger bestond, niet één was, die het ontkwam. Deze zege werd bevochten, op de dertiende dag der maand Adar, welke de Macedoniërs Dystrus noemen, en is sedert door ons jaarlijks gevierd geworden. Ons volk bleef toen enigen tijd daarop in rust, en genoot de vruchten des vredes, totdat het weer in nieuwe gevaren gewikkeld werd.

491 Alcimus, de Hogepriester, wilde de ouden muur van het Heiligdom, eertijds door de profeten gebouwd, doen omver werpen; maar God bezocht hem op staande voet met zulk een zware ziekte, dat hij ter aarde viel, van stem en spraak beroofd werd, en er eindelijk aan stierf, nadat hij, veel dagen lang, gestadige en onlijdelijke pijnen had uitgestaan. Hij had het Hogepriesterambt vier jaren bediend; en het volk verkoor met algemene toestemming Judas de Makkabeër tot zijn opvolger.

492 De nieuwe Hogepriester, vernomen hebbende, dat de macht der Romeinen zo groot was, dat zij de Galliërs, Spanjaarden, en Carthagers ten ondergebracht, Griekenland bedwongen, en de Koningen Perseus, Filippus, en Antióchus de Grote overwonnen hadden, besloot vriendschap met dit volk te sluiten; en hij zond, tot die einde, zijn twee vrienden Eupolemus, Johannes zoon, en Jason, zoon van Eleazar, naar Rome, met last om aan de Romeinen te verzoeken, dat zij hen tot een verbond van vriendschap wilden ontvangen, en aan de Koning Demetrius schrijven, dat deze hen in rust liet. De Raad ontving deze gezanten gunstig, stond hun verzoek toe, deed dit raadsbesluit op koperen tafelen graveren, die in het Kapitool bewaard werden, en gaf hun een afschrift daarvan, hetwelk van deze inhoud was: "Niemand diegenen die onder de gehoorzaamheid der Romeinen staan, zal de Joden oorlog mogen aandoen, noch hun vijanden, met koorn, schepen, of geld, te hulp komen. De Romeinen zullen de Joden met al hun macht bijstaan, tegen de zodanigen, die hen aanvallen; de Joden zullen de Romeinen desgelijks te hulp komen, indien deze aangevallen worden. Indien de Joden van dit verbond iets zouden willen af-, of er bijdoen, zal zulks niet mogen geschieden, dan met toestemming van het Romeinse volk, hetwelk die verandering zal moeten bekrachtigen." Dit afschrift was geschreven door Eupolemus en Jason, ten tijde toen Judas Hogepriester, en Simon, zijn broeder, veldoverste was. Dit verbond was het eerste, dat de Joden met de Romeinen maakten.

HOOFDSTUK 18

De Koning Demetrius zendt Bacchides met een vers leger, tegen Judas de Makkabeër die, hoewel bij maar achthonderd mannen tot zijn dienst had, echter besloot tegen hem te strijden.

493 De Koning Demetrius, de tijding van Nikanors dood, en van de nederlaag zijns legers vernomen hebbende, (1 Makk. 9) zond een ander heer tegen de Joden, onder het bevel van Bacchides. Deze toog van Antiochíë naar Judea, legerde zich bij Arbelle in Galiléa, bemachtigde de holen, waarin veel Joden geweken waren, en trok toen naar Jeruzalem. Onderweg vernomen hebbende, dat Judas in een vlek was, Berseth genoemd, toog hij terstond naar hem toe. Judas had toen maar duizend mannen bij zich, waarvan enigen nog zo verschrikt waren door het groot getal der vijanden, dat zij de vlucht namen, waardoor hem slechts achthonderd mannen overschoten. Maar hoewel hij dus verlaten was, en geen kans zag, om zijn troepen te versterken, echter besloot hij met dat kleine getal te strijden. Hij vermaande hen de grootheid van het gevaar door hun kloekmoedigheid te boven te komen; en toen daarop gezegd werd, dat er zulk een grote ongelijkheid tussen zijn macht, en die der vijanden was, zodat het beter zou zijn te wijken, om vers volk te bekomen, en alsdan ten strijde te trekken,

antwoordde hij: "Het zij ver dat ik zo lafhartig zou zijn, dat de zon mij ooit mijn rug de vijanden zie toekeren. Al zou ik er ook mijn leven bij inschieten, zo zal ik, door een schandelijke vlucht, de luister van al de overwinningen, welke ik op hen behaald heb, niet bezwalken; maar ik zal met de wapenen in de vuist, en kloekmoedig, strijdende, alles afwachten, wat Gode zal behagen, dat geschieden zal." Deze woorden van die held hadden zoveel invloed, dat zij dit kleine getal bewogen, om het grote gevaar te verachten, en onbevreesd tegen de aanval van zulk een aanzienlijk leger stand te houden.

HOOFDSTUK 19
Judas de Makkabeër strijdt met achthonderd mannen tegen het ganse leger van de Koning Demetrius, en sneuvelt, na het verrichten van buitengewone dappere daden. Zijn lof.

494 Bacchides stelde zijn krijgsvolk in slagorde, plaatste zijn ruiterij aan de twee vleugels, en zette de licht gewapenden en de boogschutters in het midden, waarachter de Macedonische benden volgden. Hijzelf voerde de rechtervleugel aan, en nadat hij met zijn leger, in deze orde voorttrekkende, de Joden genaderd was, beval hij de trompetters de aanval te blazen, en gelastte zijn volk de strijd te beginnen. Judas deed van zijn kant desgelijks, en het gevecht was zo hardnekkig, dat het tot zonsondergang duurde. Judas, toen bemerkt hebbende, dat Bacchides met het puik zijns krijgsvolks aan de rechtervleugel streed, nam de dappersten van de zijnen tot zich, en viel zo kloekmoedig op die strijdbare benden aan, dat hij er door heen sloeg, ze in wanorde en op de vlucht bracht, ze najagende tot aan de berg Aza. Toen die van de linkervleugel zagen, dat hij zich zo ver vooruit begeven had, volgden zij hem na, en omringden hem van alle kanten. Hij, toen ziende dat het hem onmogelijk was te wijken, hield zich met de zijnen pal en gesloten; en nadat hij een groot getal van zijn vijanden gedood had, geraakte hij zo buiten adem, dat hij geheel vermoeid neerviel en zijn dagen alzo eindigde, door een roemruchtige dood, die al zijn andere grote en dappere daden bekroonde. Zijn krijgslieden konden, na het verlies van zulk een opperhoofd, geen stand houden, en zochten elk een goed heenkomen. Zijn lijk werd, gedurende een stilstand van wapenen, door zijn broeders, Simon en Jonathan, opgenomen, en naar Modin gevoerd, waar het met grote staatsie in zijns vaders graf begraven werd. Het volk beweende hem veel dagen lang, en betoonde hem zodanig een eer, als het gewoon was aan de gedachtenis der doorluchtigste personen te bewijzen. Dit was het roemrijke einde van Judas de Makkabeër, die groten en kloekmoedig krijgsman, die, altoos het bevel zijns vaders voor ogen hebbende, zich met een onbezweken dapperheid in zoveel moeilijkheden en gevaren wikkelde, om de vrijheid zijns vaderlands te bewerken. Het is dan ook geen wonder, dat de eer, van zijn volk, door een menigte van buitengewone daden, uit de dienstbaarheid der Macedoniërs bevrijd te hebben, hem een naam verworven heeft, die door de tijd niet zal uitgewist worden. Hij had het Hogepriesterschap drie jaren bediend, toen hij stierf.

DERTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Na de dood van Judas de Makkabeër, wordt zijn broeder Jonathan door de Joden tot hun veldoverste gekozen. Bacchides, veldheer van Demetrius meent hem verraderlijk te doen doden; doch, dit niet gelukkende, bestrijdt hij hem. Wakker gevecht, en roemrijke aftocht van Jonathan. De zonen van Amar doden zijn broeder Johannes. Hij wreekt zulks. Bacchides belegert hem en zijn broeder Simon, in Bethalage, maar wordt genoodzaakt het beleg op te breken.

495 In het voorgaande boek hebben wij verhaald, op welke wijze de Joden van de Macedonische dienstbaarheid, door de dapperheid en het beleid van Judas de Makkabeër verlost werden; en (1 Makk. 9) hoe deze eindelijk, strijdende voor hun vrijheid, zijn leven verloor. Na het verlies van deze krijgsheld, deden de afgevallene Joden, die hun voorvaderlijke wetten verlaten hadden, meer kwaad, dan ooit te voren, aan degenen, die Gode getrouw gebleven waren. Ook werd Judea door zulk een zware hongersnood geteisterd, dat velen deze dubbele onheilen, die hun de armoede en de vijand toebracht, niet konden verdragen, en, om daarvan bevrijd te zijn, tot de Macedoniërs overgingen. Aan deze afvalligen droeg Bacchides het bestuur van de zaken des landschaps op; waarom zij allen, welke zij in handen konden krijgen, zowel de vrienden van Judas de Makkabeër, als anderen, die zijn partij begunstigd hadden, aan Bacchides overleverden, wie het niet genoeg was, hen te doen ombrengen, maar zijn wreedheid ging zo ver, dat hij hen eerst wrede pijnigingen deed lijden. De Joden, zich in zulk een ellendigen toestand gebracht ziende, als zij sedert de Babylonische ballingschap niet gekend hadden, en vrezende voor hun gehelen ondergang, baden Jonathan, de broeder van Judas, dat hij de navolger wilde zijn van de dapperheid van zijn voortreffelijke broeders, die zijn leven geëindigd had, met, tot de laatste adem toe, voor de behoudenis zijns vaderlands te strijden, en dat toch hij niet wilde toelaten, dat zijn ganse volk verloren ging, uit gebrek aan een opperhoofd, dat zo bekwaam was, als hij, om over hen te gebieden. Hij antwoordde, dat hij bereid was zijn leven, ten bate van de Staat, te wagen; en, omdat zij allen gezamenlijk geloofden, dat dit ambt aan geen waardiger persoon kon opgedragen worden, verkoren zij hem, met algemene toestemming, tot hun opperhoofd.

496 Nauwelijks had Bacchides dit vernomen, of hij besloot, uit vrees dat Jonathan, niet minder dan zijn broeder, aan de koning en de Macedoniërs werk verschaffen zou, hem verraderlijk te doen doden; maar Jonathan en Simon ontdekten zijn toeleg, en weken met velen van de hun in de woestijn, die dicht bij Jeruzalem is, waar zij, bij het meer van Asphar, zich bleven ophouden. Bacchides geloofde dat zij bevreesd waren, trok terstond met zijn gehele krijgsmacht tegen hen op, en legerde zich over de Jordaan. Jonathan, dit vernomen hebbende, zond Johannes, zijn broeder, Gadis bijgenaamd, met de pakkage naar de Nabatheesche Arabieren, die zijn vrienden waren, om te verzoeken, dat zij die bewaren wilden, totdat hij Bacchides slag geleverd had. Maar de zonen van Amar trokken uit de stad Medaba, vielen op hem aan, plunderden al de pakkage, en doodden hem, met allen, die hem vergezelden. Dit snood bedrijf bleef niet ongestraft, maar werd door de broeders van Johannes fel gewroken, gelijk hierna zal verhaald worden. Bacchides, wetende dat Jonathan naar het moeras van de Jordaan geweken was, koos de Sabbatdag, om hem te bevechten, denkende dat de begeerte, om de wet te onderhouden, hem niet zou toelaten te strijden. Jonathan stelde de zijnen voor, dat, omdat de vijanden van voren, en de rivier van achteren, hun alle middelen benamen om te vluchten, er niets overschoot, om hen uit zulk een groot gevaar te redden, dan hun kloekmoedigheid. Hij deed een gebed om de overwinning, en viel toen op de wijanden aan, van welke hij er velen doodde; en ziende, dat Bacchides stoutelijk op hem aankwam, spande

hij al zijn krachten in, om hem te verslaan, maar Bacchides ontweek hem. Jonathan, toen niet in staat zijnde om zulk een groot getal langer te kunnen weerstaan, sprong met de zijnen in de rivier, en zwom er over, hetwelk de vijanden hem niet durfden nadoen. Bacchides, in dit gevecht bijna tweeduizend mannen verloren hebbende, keerde weer naar de burg van Jeruzalem, en versterkte enige verwoeste steden, als Jericho, Emas, Bethoron, Bethella, Thamnata, Pharaton, Tochoa, en Gazara, deed ze met muren en sterke torens omringen, en legde er bezettingen in, om vandaar uitvallen tegen de Joden te kunnen doen. Maar de burg van Jeruzalem versterkte hij bovenal; want daar was het, dat hij de kinderen van de voornaamste Joden, die hem tot gijzelaars gegeven waren, in bewaring hield.

497 In dezelfde tijd vernamen Jonathan en Simon, dat de zonen van Amar de dochter van een der voornaamste Arabieren, met welke een van hen ondertrouwd was, met grote pracht en staatsie uit de stad Gathala zouden leiden, om het bruiloftsfeest te vieren. De twee broeders oordeelden, dat zij geen betere gelegenheid zouden kunnen vinden, om de dood van hun broeder Johannes te wreken. Zij togen daarop met een grote schare naar Medaba, en legden zich achter een berg, die langs de weg liep, in een hinderlaag. Zodra zij de bruidegom en de bruid, van hun vrienden vergezeld, zagen aankomen, vielen zij op hen aan, sloegen hen allen dood, namen al wat kostbaar was, en keerden terug, nadat zij aan hun wraak geheel voldaan hadden; want zij brachten vierhonderd personen, zo mannen als vrouwen en kinderen, om het leven. Na dit bedrijf, namen zij hun verblijf weer in het moerasland van de Jordaan.

498 Nadat Bacchides overal in Judea bezettingen gelegd had, keerde hij weer naar de Koning, Demetrius, en bleven de Joden twee jaren in vrede. Maar de afgevallenen, ziende dat Jonathan en de zijnen in rust leefden en niets kwaads vreesden, deden de Koning verzoeken, dat hij Bacchides wilde zenden om deze te overvallen, zeggende dat men hen gemakkelijk bij nacht kon overrompelen, en hen allen doodslaan. Bacchides kreeg daarop bevel van zijn vorst, om te vertrekken; en zodra hij in Judea gekomen was, schreef hij aan zijn vrienden en de Joden van zijn aanhang, dat zij Jonathan moesten zien te vatten. Deze poogden die last uit te voeren; maar te vergeefs; omdat hij zich op zijn hoede hield. Hierom werd Bacchides zo vertoornd op die valse Joden, denkende dat zij hem en de Koning bedrogen hadden, dat hij vijftig van de voornaamste deed ombrengen. Jonathan en zijn broeder, ziende dat zij niet sterk genoeg waren, weken met de hun naar een vlek in de woestijn, Bethalage genoemd, deden het met muren omringen, en met torens versterken, om daar in meerdere veiligheid te kunnen wonen. Bacchides belegerde die vesting, met al zijn krijgsbenden en de Joden van zijn aanhang; maar die van binnen verweerden zich dapper; en Jonathan, zijn broeder Simon in de plaats achterlatende om het beleg uit te houden, toog heimelijk uit de vesting naar het nabijgelegen land. Hij verzamelde zoveel volks, als hij kon, en viel bij nacht op het leger der vijanden aan, doodde velen van hen, en gaf aan zijn broeder kennis van zijn komst, die terzelfder tijd een uitval deed, het stormtuig in brand stak, en velen van de vijanden om het leven bracht.
Bacchides, zich alzo van alle kanten besprongen ziende, en niet kunnende hopen de plaats te zullen bemachtigen, werd zó ontsteld dat hij bijna uitzinnig scheen. Hij deed de zwaarte van zijn gramschap gevoelen aan die goddeloze afvalligen, welke hij meende dat de Koning bedrogen hadden, doordien het op hun aanraden was, dat men hem naar Judea gezonden had; en daarna overlegde hij hoe hij het beleg het best zonder schande zou opbreken, en weer naar zijn land keren.

HOOFDSTUK 2
Jonathan maakt vrede met Bacchides.

499 Jonathan, bemerkt hebbende dat Bacchides alzo gezind was, (1 Makk. 9) deed hem een voorslag van vrede doen, en liet hem weten, dat, indien hij daartoe gezind was, men er dan een begin mede maken moest, door de gevangenen van wederzijden te ontslaan. Bacchides, om geen gelegenheid te verliezen om het beleg met ere te kunnen onbreken, verklaarde zich bereid, om tot een onderhandeling te komen. Daarom beloofden zij elkaar, onder ede, de oorlog te zullen staken; waarop de gevangenen in vrijheid gesteld werden. Thans keerde Bacchides weer naar de Koning, zijn meester, te Antiochië, en voerde nooit meer de wapenen in Judea. Jonathan, alzo aan zijn land zekerheid en rust gegeven hebbende, nam zijn verblijf in de stad Michmas, waar hij de zaken des lands bestuurde, de geschillen beslechtte, de schuldigen strafte, en alles, tot de hervorming van de zeden zijns volks, aanwendde.

HOOFDSTUK 3
Alexander Balas, zoon van de Koning, Antióchus Epifanes, komt tegen Syrië in de wapenen. De bezetting van Ptolomais opent hem de poorten, ter oorzaak van haar haat tegen de Koning, Demetrius, die zich ten oorlog uitrust.

500 In het jaar honderd zestig, kwam Alexander, Balas toegenaamd, zoon van de Koning, Antióchus Epifanes, gewapenderhand in Syrië; waarop de bezetting van Ptolomaïs de plaats aan hem overleverde, uit haat tegen de Koning, Demetrius, ter oorzaak van diens losbandigheid. Deze hield zich opgesloten in een koninklijk huis, dicht bij Antiochië, met vier grote torens versterkt, waar hij niemand bij zich liet komen, en zonder zich met de regering van het rijk te bemoeien, bracht hij zijn leven daar in ledigheid door, waardoor hij de verachting en de afkeer van zijn onderdanen op zich haalde, gelijk wij elders vermeld hebben. Maar toen hij vernam, dat Alexander in Ptolomaïs ontvangen was, verzamelde hij zijn krijgsmacht, om hem tegen te trekken.

HOOFDSTUK 4 De Koning, Demetrius, zoekt een verbond met Jonathan aan te gaan, die zich van deze gelegenheid bedient, om de vestingen van Jeruzalem te herbouwen.

501 Demetrius zond terzelfder tijd gezanten naar Jonathan, (1 Makk. 10) om hem tot het sluiten van een verbond met hem uit te nodigen; want hij wilde Alexander voorkomen, niet twijfelende, of deze zou hetzelfde voornemen hebben, om de bijstand van Jonathan te verzoeken; in hetwelk Alexander wellicht te eerder zou slagen, wegens de haat, die eertijds tussen hen beiden geweest was. Hij beval hem dan zoveel krijgsvolk, als hij kon, bijeen te verzamelen, om hem in de oorlog bij te staan; en de gijzelaars der Joden, welke Bacchides in de burg van Jeruzalem gelaten had, weer in vrijheid te stellen. Zodra had Jonathan deze brief niet ontvangen of hij ging er mee naar Jeruzalem, en las hem daar in de tegenwoordigheid van al het volk, en van de bezetting van de burcht voor. De goddeloze Joden en de afvalligen, die zich derwaarts begeven hadden, stonden verbaasd, bij het horen, dat de Koning aan Jonathan toestond krijgsvolk te verzamelen, en de gijzelaars vrij te laten. Nadat men hem dan deze pandslieden ter hand gesteld had, leverde hij ze weer aan hun ouders over, en bediende zich van die gelegenheid om het vervallene te Jeruzalem te doen herstellen. Ook nam hij er zijn verblijf, zonder dat iemand zich daar tegen kantte; en hij deed de muren met grote vierkante stenen weer opbouwen, opdat zij het geweld der vijanden zouden kunnen weerstaan. Toen de verstrooide bezettingen in Judea dit gewaar werden, verlieten zij haar plaatsen, en keerden weer naar Antiochíë, uitgenomen die van Bethsura, en van de burg te Jeruzalem, welke voornamelijk bestonden uit overgelopene Joden, die geen godsdienst hadden.

HOOFDSTUK 5

De Koning, Alexander Balas, zoekt Jonathan's vriendschap, en geeft hem het ambt van hogepriester, hetwelk door de dood van Judas de Makkabeër, zijn broeder, openstond. De Koning, Demetrius, doet hem, en zijn landslieden, nog grotere aanbiedingen. Die twee Koningen komen tot een veldslag, waarin Demetrius het leven verliest.

502 Nademaal de Koning, Alexander Balas, niet onkundig was van Jonathan's grote daden, in de oorlog, die hij tegen de Macedoniërs gevoerd had, en daarbij wist, hoe hij door Demetrius, en zijn veldheer Bacchides, was geplaagd geweest, had hij niet zodra van de aanbiedingen, welke die vorst hem deed, vernomen, of hij zei tot zijn dienaren, dat hij in zodanigen staat van zaken met niemand een verbond zou kunnen aangaan, wiens bijstand hem voordeliger zou zijn, dan die van Jonathan, omdat deze, behalve zijn grote dapperheid en ervarenheid in de oorlog, bijzondere oorzaken had, om Demetrius te haten, omdat hij groot leed van hem ondergaan, maar ook het hem weer aangedaan had. Dat hij derhalve, indien zij het geraden oordeelden, met hem in een verbond tegen Demetrius wilde treden, omdat hij meende dat dit hem zeer voordelig kon wezen. Zij allen keurden dit voornemen goed; en daarop schreef hij terstond aan Jonathan de volgende brief: "De Koning, Alexander, aan Jonathan, zijn broeder, groetenis. Naardien de achting welke wij, sedert langen tijd, voor uw dapperheid en getrouwheid gevoeld hebben, ons genegen maakt om een verbond van vriendschap met u aan te gaan, zenden wij u tot dat einde enige afgezanten. En om u blijken daarvan te geven, stellen wij u hierbij tot Hogepriester aan, nemen u onder het getal onzer vrienden op, en zenden u, tot een geschenk, een purperen tabberd en een gouden kroon, terwijl wij niet twijfelen, of al die tekenen van eer, welke gij van ons ontvangt, bovendien ons verzoek, zullen u tot erkentelijkheid bewegen." Jonathan deze brief ontvangen hebbende, kleedde zich met de versierselen van het Hogepriesterschap, op de dag van het Loofhuttenfeest, vier jaren na de dood van zijn broeder Judas de Makkabeër, gedurende welke tijd dat ambt had opengestaan; voorts verzamelde hij veel volk, en deed een menigte van wapenen vervaardigen.

503 Demetrius, dit vernomen hebbende, had grote spijt daarover, en beschuldigde zijn eigen traagheid, omdat hij aan Alexander tijd had gelaten om, door zulke grote blijken van genegenheid, een man van zulke verdiensten tot zijn zijde te trekken; niettemin schreef hij aan Jonathan, en het volk, in dezer voege: "De Koning, Demetrius, aan Jonathan, en het Joodse volk, heil. Omdat wij weten, hoe gij de aanzoeken, door onze vijanden gedaan, om u tot het breken van het verbond met ons te bewegen, weerstaan hebt, kunnen wij uw getrouwheid niet genoeg prijzen, noch u te veel vermanen om steeds alzo te doen. Gij moogt er u op ons woord van verzekerd houden, dat er geen gunsten zijn, welke gij, tot beloning daarvoor van ons niet te verwachten hebt. En om u zulks metterdaad te tonen, schelden wij u het grootste gedeelte der schattingen kwijt, en ontslaan u hierbij van hetgeen gij gewoon zijt aan ons, en aan de Koning gen, onze voorgangers, te betalen, alsmede van het zoutgeld, het goud, dat gij ons tot een geschenk placht te geven, het derde deel van het zaad, de helft der boomvruchten, en voorts van het hoofdgeld, dat aan ons betaald werd, door de inwoners van Judea, en de naburige landschappen, Samaria, Galiléa, en Perea; en dat voor altoos. Verder begeren wij, dat de stad Jeruzalem, als een heilige plaats, het recht ener vrijstad geniete, en, met haar landpalen, van tienden en allerlei belastingen vrij zij. Wij staan aan Jonathan, uw Hogepriester toe, dat hij de burg van Jeruzalem met een wacht bezette van de zodanigen, welke hij het meest vertrouwt, om hem voor u te bewaren. Wij stellen de Joden, die in de oorlog gevangen genomen, en slaven onder ons zijn, in vrijheid; en wij ontslaan u van de last, om postpaarden te verschaffen. Wij willen dat de Sabbaten, de Hoogtijden, en de drie dagen, die er voorafgaan, dagen van vrijheid zullen zijn; dat de Joden, in onze landen wonende, vrij zullen wezen, en de wapenen, tot onzen dienst, zullen mogen dragen, ten getale van dertigduizend man, met dezelfde soldij, welke wij aan onze andere soldaten geven; dat zij in de bezettingen onzer plaatsen zullen

mogen gelegd, onder het getal onzer lijfwacht opgenomen, en hun oversten gunstig aan ons hof bejegend zullen worden. Wij laten ulieden, en die der drie gemelde naburige landschappen toe, volgens de wetten uwer vaderen te leven; en wij vergunnen uw Hogepriester, te zorgen dat niemand der Joden in een anderen Tempel, dan te Jeruzalem, zijn godsdienst verrichte. Wij bevelen, dat men jaarlijks, uit onze inkomsten, honderdvijftig duizend drachmen zilver neme, om er de offeranden uit te bekostigen, en dat het overige ten uw behoeve zij. En belangende de tienduizend drachmen, welke de Koningen jaarlijks van de Tempel plachten te ontvangen, wij schelden ze de priesters en anderen tempeldienaren kwijt, omdat wij vermenen dat ze hun toebehoren. Wij verbieden ook de personen of de goederen diegenen aan te tasten, die in de Tempel te Jeruzalem, of in het bedehuis daar dicht bij, om schuld aan het land, of ergens anders om, zouden mogen gevlucht zijn. Wij staan u toe, ten onzen koste de Tempel te verbeteren, alsmede de stadsmuren, en er hoge en sterke torens op te zetten: en indien er in Judea geschikte plaatsen zijn, om kastelen te bouwen, willen wij, dat men die ook op onze kosten make." Nadat de Koning Alexander een grote krijgsmacht bijeen vergaderd had, zo van dezulken, die in zijn soldij waren, als van die, welke in Syrië tegen Demetrius waren opgestaan, trok hij hem tegen, en men kwam tot een veldslag. De linkervleugel van Demetrius heer brak de rechtervan dat van Alexander door, dwong hem te vluchten, vervolgde hem lang met een grote felheid, en plunderde zijn leger. Maar de rechtervleugel van Demetrius, waarin hijzelf streed, kon de linker- van zijn tegenstander niet weerstaan. Niettemin betoonde deze vorst een buitengewone dapperheid; hij doodde met eigen hand veel van zijn vijanden; maar terwijl hij anderen nazette, zonk zijn paard zo diep in een modderpoel, dat het er niet uit kon komen. En, alzo ruiter te voet geworden, van allen bijstand ontbloot, en van alle kanten omringd zijnde, werd hij met zovele pijlen doorschoten, dat hij, na zich lang met een grote kloekmoedigheid verweerd te hebben, eindelijk, overal van wonden doorboord, nederviel; elf jaren geregeerd hebbende, gelijk wij elders verhaald hebben.

HOOFDSTUK 6

Onias, zoon van Onias, de Hogepriester, bouwt in Egypte een Tempel, van hetzelfde fatsoen, als die te Jeruzalem. Twist tussen de Joden, en de Samaritanen, voor Ptolomeüs Philometor, koning van Egypte, gevoerd, over de Tempel van Jeruzalem, en die van Gerizim. De Samaritanen verliezen het geding.

504 Onias, zoon van Onias, de Hogepriester, die, gelijk wij hiervoor gezegd hebben, zich naar Alexandrië, naar Ptolomeüs Philometer, Koning van Egypte, begeven had, ziende, dat Judea door de Macedoniërs en hun Koningen verwoest was, werd door een zucht om zijn nagedachtenis te vereeuwigen, genoopt, om aan de Koning, en de Koningin, Cleopatra, te schrijven, en hun te verzoeken, dat zij hem wilden toelaten in Egypte een Tempel, gelijk aan die van Jeruzalem te bouwen, en daar priesters en Levieten uit zijn landgenoten aan te stellen. In dit voornemen werd hij ook gesterkt door zekere profetie van Jesaja, die, reeds zeshonderd jaren te voren voorzegd had, dat een Jood in Egypte een Tempel ter ere Gods zou bouwen. De brief, die hij deswege schreef, luidde aldus: "Toen ik, met Gods bijstand, ulieden zulke grote diensten in de oorlog bewees, heb ik bij het doortrekken van Neder-Syrië, Fenicië, Leontopolis, dat onder de landvoogdij van Heliopolis behoort, en andere plaatsen, opgemerkt, dat de Joden daar verscheidene Tempels gebouwd hadden, zonder enige nodige regelen ten die einde in acht te nemen, hetwelk een grote verdeeldheid tussen hen baarde. En de Egyptenaars begaan dezelfde misslag, door de menigte hunner tempels, en de verscheidenheid van hun gevoelens, in zaken van godsdienst. Maar ik heb bij een kasteel, Bubaste genoemd, dat woest ligt, een geschikte plaats gevonden, om een Tempel te bouwen, omdat daar overvloed is van dieren, en van andere zaken, voor offeranden nodig; ook dat er reeds een vervallen tempel staat, die aan geen Godheid is toegewijd, en wiens afbraak, zo het ulieden gelieft zulks toe te

laten, dienen kan, tot het bouwen van een, ter ere des almachtigen Gods, die de Jeruzalemsen tempel gelijk zij, en waar men Hem, voor de welvaart van u beiden en uw kinderen zal bidden; hetwelk ook alle Joden, die in Egypte wonen, zal verenigen, doordien zij daar zullen te samen komen, om Gods lof te vermelden, gelijk de profeet Jesaja voorzegd heeft, dat er in Egypte een plaats de Heere heilig zal zijn." Hij voegde nog verscheidene andere zaken aangaande de gelegenheid van dat oord daarbij. De Koning Ptolomeüs, en de Koningin, Cleopatra, die te gelijk zijn zuster en zijn gemalin was, betoonden hun godvruchtigheid, door hun antwoord, hetwelk zo was gesteld, dat het al de zonde en overtreding van de wet, door deze tempelbouw te begaan, op Onias schoof; want hun brief luidde aldus: "De Koning Ptolomeüs, en de Koningin, Cleopatra, aan Onias, heil. Wij hebben uw brief gezien, en daaruit uw verzoek aan ons vernomen om de vervallen Tempel, bij het woest Bubaste, dicht bij Leontopolis, onder de landvoogdij van Heliopolis, weer op te bouwen; maar wij kunnen nauwelijks geloven, dat het Gode aangenaam zal zijn, op zulk een onreine plaats, zo vol van gedierte, Hem een tempel te bouwen. Doch, daar gij ons verzekert dat de profeet Jesaja lang geleden voorzegd heeft, dat zulks geschieden zou, staan wij het u toe, zo het een zaak is, die zonder schennis uwer wet geschieden kan; want wij willen de Heere niet beledigen."
Onias, dit verlof bekomen hebbende bouwde een Tempel, van gedaante aan die te Jeruzalem gelijk, maar kleiner, en niet zo kostbaar. Ik zal de maat daarvan, of hoedanig de vaten tot deszelfs dienst waren, alhier niet vermelden, omdat ik er in het zevende boek der Joodse Oorlogen van spreken zal. Inmiddels viel het Onias niet zwaar, onder de Joden, priesters en Levieten naar zijn genoegen te vinden, om in die tempel te dienen. 505 Omtrent die tijd ontstond te Alexandrië zulk een grote twist, tussen de Joden en de Samaritanen, die onder de regering van Alexander de Grote een Tempel op de berg Gerizim gesticht hadden, dat Ptolomeüs zelf van die zaak kennis moest nemen. Want de Joden zeiden, dat de Tempel te Jeruzalem, volgens de wetten van Mozes gebouwd zijnde, de enige was, die men erkennen moest. De Samaritanen hielden daarentegen staande, dat die van Gerizim de ware Tempel was. De Koning dan, de groten Raad tot dat einde vergaderd hebbende, beval dat de pleitbezorgers, die hun geding verloren, met de dood gestraft zouden worden. Sabeus en Theodosius spraken voor de Samaritanen, en Andronikus, zoon van Messalanus, voerde het woord voor de Joden, en voor die van Jeruzalem. Zij betuigden allen met ede, voor God en de Koning, dat zij geen bewijzen zouden bijbrengen, dan die uit de Wet gehaald waren, en zij verzochten de vorst, dat hij de schenders van die eed wilde doen sterven. Ondertussen waren de Joden te Alexandrië zeer bekommerd over degenen, die hun zaak zouden voorstaan, en konden niet zonder groot verdriet aanschouwen, dat men het recht van de oudsten en heerlijkste Tempel, die er in de wereld was, in twijfel trok. Sabeus en Theodosius dan, toegestaan hebbende dat Andronikus eerst sprak, toonde deze, door bewijzen uit de Wet getrokken, en door de gestadige opvolging der Hogepriesters, hoe groot de achtbaarheid en de heiligheid van de Tempel te Jeruzalem was. Voorts wees hij aan, dat alle Koningen van Azië, door kostbare geschenken, grote eer aan dezelve bewezen hadden, zonder van die van Gerizim enig werk te maken. Hij voegde nog andere redenen daarbij, die de Koning dermate overtuigden, dat hij verklaarde, dat de Tempel te Jeruzalem volgens Mozes inzettingen gebouwd was, en daarop Sabeus en Theodosius ter dood veroordeelde.

HOOFDSTUK 7

Alexander Balas, zich in het vreedzaam bezit van het rijk van Syrië, door de dood van Demetrius, ziende, neemt de dochter van Ptolomeüs Philometor, Koning van Egypte, ter vrouw. Alexander doet Jonathan, de hogepriester, grote eer aan.

506 Nadat de Koning, Demetrius, gelijk reeds gezegd is, in de slag gesneuveld was, (1 Makk. 11) en Alexander Balas zich, door deze dood, meester van gans Syrië zag, schreef hij aan

Ptolomeüs Philometor, Koning van Egypte, en verzocht de Prinses, Cleopatra, zijn dochter, van hem ten huwelijk, zeggende, dat het billijk was, omdat God hem de gunst bewezen had, om Demetrius te overwinnen, en het rijk zijns vaders weer te bemachtigen, dat hij hem in zijn verwantschap opnam, waartoe ook andere redenen hem niet onwaardig maakten. Ptolomeüs ontving die brief met blijdschap, en antwoordde daarop: dat hij met groot genoegen vernomen had, dat Alexander de regering, die hem van rechtswege toekwam, verkregen had; dat hij hem zijn dochter gaarne geven wilde; dat hij slechts naar Ptolomaïs behoefde te komen, waar zijn voornemen was haar te brengen, om daar de bruiloft te houden. Dit geschiedde alzo; en Ptolomeüs gaf aan zijn dochter een som geld, zulk een Koning waardig, ten bruidsschat. Alexander nodigde de Hogepriester Jonathan, door een brief, ook tot zijn bruiloft; deze liet niet na, daar te verschijnen, gaf grote geschenken aan de beide Koningen, en werd met grote eer door hen ontvangen; want Alexander deed hem zijn eigen gewaad afleggen, om een purperen tabberd aan te trekken, deed hem nevens zich op zijn troon zitten, en beval aan zijn voornaamste ambtenaren, dat zij hem door de stad zouden leiden, en voor hem doen uitroepen, dat niemand iets tegen hem zou mogen inbrengen, of hem enigen overlast aandoen. Al deze gunsten gaven aan iedereen te kennen, in welk aanzien Jonathan bij de Koning stond; weshalve zijn vijanden, die gekomen waren om hem te beschuldigen, weer heengingen, uit vrees dat het kwaad, hetwelk zij hem wilden aandoen, op hun eigen hoofd zou neerkomen. De genegenheid, welke de vorst hem toedroeg, was zo groot, dat hij hem behandelde als iemand, die hij boven alle anderen beminde.

HOOFDSTUK 8

Demetrius Nikanor, zoon van de koning, Demetrius, komt met een leger in Cilicië. De koning, Alexander Balas, geeft het bevel over het zijn, aan Apollonius, die Jonathan, de Hogepriester, bestrijdt: maar deze verslaat hem, neemt Azote in, en verbrandt Dagons tempel. Ptolomeüs Philometor, Koning van Egypte, komt de koning, Alexander, zijn schoonzoon, te hulp, die hem door Ammonius lagen doet leggen. Ptolomeüs ontneemt hem zijn dochter en geeft haar aan Demetrius, ten huwelijk; maakt dat de inwoners van Antiochíë deze erkennen en Alexander verjagen, die met een leger wederkomt. Ptolomeüs en Demetrius bevechten, en overwinnen hem; maar Ptolomeüs bekomt zoveel wonden, dat hij er aan sterft, na alvorens het hoofd van Alexander gezien te hebben, hetwelk hem door een Arabische vorst toegezonden werd. Jonathan belegert de burg van Jeruzalem, en bevredigt de Koning Demetrius, die de Joden nieuwe gunsten bewijst. Deze vorst, zich in vrede ziende, dankt zijn oude soldaten af.

507 In het honderd vijf en zestigste jaar nam Demetrius, Nikanor toegenaamd, zoon van de Koning Demetrius, veel krijgsvolk in dienst, hetwelk Lasthenes, de Kretenzer, hem verschafte; en ging van dat eiland scheep naar Cilicië. De tijding daarvan ontstelde de Koning, Alexander Balas, die toen in Fenicië was, zo zeer, dat hij terstond naar Antiochië vertrok, om in alles te voorzien, eer Demetrius daar kon komen, en gaf het bevel over zijn leger aan Apollonius Davus. Deze toog naar Jamnia, en schreef aan de Hogepriester Jonathan: dat het vreemd was, dat deze op zijn gemak leefde, en in rust bleef, zonder de Koning enigen dienst te bewijzen; maar dat hij het verwijt, dat hij van iedereen horen moest, dat hij hem niet tot zijn plicht bracht, niet langer wilde dulden. Dat hij zich niet behoefde te vleien, met de hoop, dat men hem in het gebergte niet zou kunnen overweldigen; dat, indien hij zo manhaftig was. en inderdaad zoveel vertrouwen op zijn macht stelde, als hij voorgaf, hij dan in de vlakte moest komen, om het geschil door de wapenen te beslechten, en dat dan de uitslag tonen zou, wie van hen beiden de dapperste was. Dat hij hem liet weten, dat hij de beste soldaten, die er waren; bij zich had, en dat ze uit alle plaatsen gelicht, en gewoon waren te overwinnen; dat men het gevecht zou houden op een plaats, waar men wapenen behoefde, en geen stenen, en waar de overwonnenen

zich niet door de vlucht zouden kunnen redden. Jonathan, door deze grootspraak getergd, vertrok terstond van Jeruzalem met tienduizend uitgelezen mannen, vergezeld van zijn broeder Simon; en hij legerde zich bij de stad Joppe. De inwoners sloten de poorten voor hem toe, alzo zij in hun midden bezetting van Apollonius hadden, maar ziende, dat hij zich gereed maakte om hen met geweld aan te tasten openden zij de poorten weer. Apollonius, vernomen hebbende, dat Jonathan meester van de stad was, nam zijn weg door Azote, met achtduizend mannen te voet, en drieduizend te paard, en kwam, met kleine dagreizen, in stilte bij Joppe: daarna trok hij een weinig af, om Jonathan in het veld te doen komen, omdat hij zich op zijn ruiterij verliet. Jonathan trok daarop voort, en volgde hem, de weg op, naar Azote.
Zodra Apollonius zag, dat Jonathan in de vlakte gekomen was, keerde hij met de zijnen om, en deed terzelfder tijd duizend naarden komen uit een hinderlaag, welke hij gelegd had, om de Joden van achteren te overvallen. Jonathan, die zulks reeds van te voren gezien had, verschrikte daardoor niet, maar stelde zijn slagorde in het vierkant op, om de vijanden van alle kanten het hoofd te kunnen bieden, en vermaande toen de zijn, zich dapper in de strijd te gedragen. Nadat het gevecht tot de avond geduurd had, gaf hij het bevel over een gedeelte van het leger aan zijn broeder Simon, en gelastte terzelfder tijd aan de benden, welke hij onder zijn eigen bevel hield, dat zij zich met hun schilden zouden dekken, om er de pijlen der vijandelijke ruiters op te doen afstuiten. Deze deden gelijk hun bevolen was, waardoor de vijanden al hun pijlen verschoten, zonder hun enig leed te doen. Toen Simon zag, dat de ruiters vermoeid waren, daar zij de ganse dag zoveel pijlen te vergeefs geschoten hadden, viel hij zo wakker op hun voetvolk aan, dat hij deze aan het wijken bracht. Door hun vlucht, ontzonk der ruiter de moed, zodat ook zij in grote wanorde de vlucht nam. Jonathan jaagde hen na, tot aan Azote, en versloeg een grote menigte van hen; de overigen vloden in de tempel van Dagon, om daar hun behoudenis te zoeken. Maar hij met de zijn, tegelijk met de vluchtenden, de stad binnentrekkende; deed er de brand in steken, alsmede in de dorpen daarom heen; en zonder de tempel van de afgod te verschonen, verbrandde ook die, met allen, die er in geweken waren. Het getal der vijanden, welke die dag door het staal en de vlammen sneuvelden, bedroeg achtduizend. Jonathan, daarna Azote verlatende, legerde zich dicht bij Askalon, welks inwoners hem geschenken aanboden, die hij ontving, hen voor hun goedwilligheid dankende, en hij keerde alzo heldhaftig, met rijken buit, weer naar Jeruzalem. De Koning Alexander Balas scheen blijde over Apollonius nederlaag te zijn, omdat deze zijn vriend en bondgenoot buiten zijn last had aangevallen; en, om aan Jonathan blijken te geven van de achting, die hij hem toedroeg, zond hij hem een gouden gesp, zoals door niemand dan des Konings magen mocht gedragen worden, en hij gaf hem Akkaron en deszelfs grondgebied voor altoos in eigendom.

508 Terzelfder tijd kwam Koning Ptolomeüs Philometor, met zijn land- en zeemacht, in Syrië, tot bijstand van zijn schoonzoon Alexander, op wiens bevel al de steden hem met blijdschap ontvingen, uitgenomen Azote, hetwelk hem zware klachten deed, dat Jonathan Dagons tempel verbrand, en al het land te vuur en te zwaard verwoest had; klachten, op welke hij niet antwoordde. Jonathan kwam hem bij Joppe tegemoet, werd wel ontvangen, vergezelde hem tot aan de rivier Eleutherus, en keerde toen met kostbare geschenken, die hij van de vorst ontvangen had, weer naar Jeruzalem.

509 Toen Ptolomeüs te Ptolomaïs was, scheelde het weinig, of hij ware omgekomen door de lagen, welke Alexander hem, door zijn vriend Ammonius, legde; maar hij ontdekte ze, en schreef aan Alexander, dat hij die verrader naar verdienste behoorde te straffen; ziende, dat daar niets op volgde, bemerkte hij wel dat Alexander zelf aan dat verraad schuldig was. Hij werd daarom zeer vertoornd op die trouweloze vorst, die zich reeds zeer gehaat gemaakt had bij de inwoners van Antiochíë, ter oorzaak van die Ammonius, van wie zij grote overlast

geleden hadden. Echter heeft deze booswicht zijn verdiende straf niet ontgaan; want, om zich te redden, vrouwenklederen aangetrokken hebbende, werd hij in dat gewaad gedood, en stierf alzo een schandelijken dood, gelijk wij elders verhaald hebben.

510 Ptolomeüs kreeg ondertussen berouw over de verbintenis, met Alexander aangegaan, en over de bijstand, hem verleend, waarom hij hem zijn dochter ontnam, en gezanten aan Demetrius zond, om deze hem ten huwelijk aan te bieden, met de belofte van hem in zijn rijk te herstellen. Deze ontving die aanbieding met grote blijdschap; dus stond er voor Ptolomeüs nu niets anders te doen, dan de ingezetenen van Antiochíë te overreden, dat zij die jongen vorst aannamen, op wie zij vertoornd waren, door de herinnering aan hetgeen zij onder zijns vaders regering geleden hadden. Maar de haat, die zij Alexander, ter oorzaak van Ammonius, toedroegen, deed hen zonder veel moeite besluiten hem uit hun stad te verjagen. Hij week dan naar Cilicië; en Ptolomeüs Philometor trok de stad Antiochíë binnen, waar hij als Koning begroet werd door de inwoners en door zijn leger, en gedwongen toe te laten dat men hem twee kronen op het hoofd zette, de één in de hoedanigheid van Koning over Azië, en de andere als Koning van Egypte. Maar omdat hij van natuur zeer rechtvaardig, wijs, gematigd, en niet eerzuchtig was, en de Romeinen geenszins beledigen wilde, verzamelde hij al de inwoners dier grote stad, en ried hun Demetrius tot hun Koning aan te nemen, hun verzekerende, dat hij, om die weldaad, de vijandschap, die er tussen zijn vader en hen geweest was, vergeten zou; waarbij hij voegde, dat hij hem onderwijzen zou, hoe hij wel regeren moest, en dat hij hem zou aanbevelen nooit iets te doen, dat een vorst onbetamelijk was: en wat hemzelf aanging, dat hij zich met het rijk van Egypte vergenoegde. Op deze wijze overreedde die wijze Koning hen, om Demetrius aan te nemen.

511 Alexander, een groot leger bijeen verzameld hebbende, trok daarmee naar Cilicië en Syrië, plunderde die landen, en verwoestte alles, met blakeren en branden. Ptolomeüs, en Demetrius, die toen zijn schoonzoon geworden was, togen tegen hem ten strijde, overwonnen hem, en dwongen hem, naar Arabië te vluchten. In dit gevecht gebeurde het, dat het paard van Ptolomeüs, verschrikt door het geschreeuw van een olifant, ter aarde viel; waarop de vijanden hem van alle kanten omringden, en hem gedood zouden hebben, indien zijn lijfwacht hem niet uit het gevaar gered had; maar hij bekwam zoveel wonden aan zijn hoofd, dat hij vier dagen was, zonder iets te kunnen spreken, of te verstaan hetgeen men tot hem sprak. De vijfde dag, toen hij weer tot zichzelf begon te komen, zond een zeker Arabisch vorst, Zabez geheten, hem het hoofd van Alexander. Daardoor vernam hij de dood van zijn vijand, en zag met eigen ogen, dat die tijding waar was, maar hij overleefde zijn blijdschap niet lang, want nauwelijks had hij die tijding ontvangen, of hij stierf. Alexander Balas regeerde maar vijf jaren, gelijk wij eldews gezegd hebben.

512 Demetrius Nikanor, door zijn dood in het bezit van het rijk gekomen zijnde, deed zijn kwaden aard welhaast blijken; want, de weldaden van Ptolomeüs Philometor vergetende, en de verwantschap, waarin hij door het huwelijk met Cleopatra getreden was, behandelde hij zijn krijgslieden zo kwalijk, dat zij, zijn ondankbaarheid verfoeiende; naar Alexandrië weken, maar hem de olifanten lieten behouden.

513 Terzelfder tijd vergaderde Jonathan, de Hogepriester, al zijn krijgsbenden uit geheel Judea, om de burg van Jeruzalem aan te tasten, waarin een bezetting van Macedoniërs lag, en de afvallige Joden zich begeven hadden. Hun vertrouwen op de sterkte der plaats maakte, dat zij in de beginne met zijn onderneming de spot dreven. Enige aller Joden gingen er heimelijk uit, om Demetrius kennis van dat beleg te geven. Deze werd hierover zo vertoornd, dat hij met een leger van Antiochíë tegen Jonathan optrok; en toen hij te Ptolemaïs gekomen was, aan hem

schreef, dat hij daar bij hem moest komen. Jonathan ging er heen, zonder echter het beleg op te breken; hij nam enige priesters en oudsten des volks met zich; en bracht hem goud, zilver, kostbare klederen, en veel andere geschenken om zijn gramschap te stillen. De Koning ontving hem met grote eer, bevestigde hem in het Hogepriesterschap, gelijk de Koningen, zijn voorgangers, gegaan hadden; en sloeg niet alleen geen geloof aan de beschuldiging der overgelopen Joden, maar vergunde hem ook dat Judea, benevens de drie onderhorige landschappen van Samaria, Joppe, en Galiléa, niet meer dan driehonderd talenten als schatting betalen zouden, gelijk blijkt uit de open brief, welke hij daarvan verleende, en die alzo luidde: "De Koning Demetrius aan Jonathan, zijn broeder, en het Joodse volk, heil. Wij zenden u het afschrift van de brief, die wij aan onzen bloedverwant Lasthenes geschreven hebben, ten einde gij de inhoud daarvan moogt zien. De koning Demetrius aan Lasthenes, onzen vader, heil. Willende aan de Joden betuigen, hoezeer wij over hun erkentelijkheid, wegens de liefde, die wij hun toedragen, voldaan zijn, en hun blijken daarvan willende geven, zo bevelen wilt dat de drie landvoogdijen van Apherema, Lydda, en Ramath, met haar rechtsgebied, aan Samaria ontnomen, en aan Judea toegevoegd worden; en wij schelden hun alles kwijt, wat de Koningen, onze voorgangers, gewoon waren te ontvangen van degenen, die naar Jeruzalem gingen om te offeren; alsmede alle andere schattingen, welke zij van de aard- en boomvruchten van hen trokken. Wij ontslaan hen ook van de zouttol, en de geschenken, welke zij de Koningen plachten te zenden; zonder dat men hun iets in het toekomende daarvan zal mogen afeisen. Geef dan bevel dat onze verordening uitgevoerd worde, en zend een afschrift van deze brief aan Jonathan, om in een openbare plaats van de heiligen Tempel bewaard te worden."

514 Demetrius zich nu in rust ziende, achtte dat hij niets te vrezen had; dus dankte hij zijn krijgsknechten, welker soldij hij te voren al besnoeid had, af, en hield alleen de vreemdelingen, welke hij uit Kreta en de andere eilanden medegebracht had, in dienst. Hierdoor haalde hij zich de haat van zijn eigen krijgsvolk op de hals; omdat de Koningen, zijn voorgangers, niet zo met hen gehandeld, maar hun ook in tijd van vrede soldij betaald hadden, opdat zij altoos door hen zouden kunnen gediend worden, wanneer de nood het kwam te vereisen.

HOOFDSTUK 9

Tryfon waagt het Antióchus, zoon van Alexander Balas, in de regering over Syrië te herstellen. Jonathan belegert de burg van Jeruzalem, en zendt aan Koning Demetrius Nikanor bijstand, die daardoor de inwoners van Antiochíë, welke hem in zijn paleis belegerd hadden, beteugelt. Zijn ondankbaarheid tegen Jonathan. Hij wordt overwonnen door de jongen Antióchus, en vlucht naar Cilicië. Antióchus doet Jonathan grote ere aan, en wordt door hem bijgestaan tegen Demetrius. Luisterrijke overwinning, door Jonathan op het leger van Demetrius behaald. Hij vernieuwt het verbond met de Romeinen en Lacedemoniërs. De secten der Farizeën, Sadduceën, en Esseërs. Een ander leger van Demetrius durft Jonathan niet te bestrijden. Jonathan begint Jeruzalem te versterken. Demetrius overwonnen, en door Arsaces, Koning der Parthen, gevangen genomen.

515 Toen Diodorus, toegenaamd Tryfon, een Apamener, en weleer een der opperbevelhebbers van het leger van de Koeing, Alexander Balas, zag, dat het krijgsvolk van Demetrius Nikanor zo ontevreden op hem was, ging hij naar een Arabier, Maleus genoemd, bij wie Antióchus, de zoon van Alexander, opgevoed werd, en hem het misnoegen van het leger van Demetrius verhalende, verzocht hij om die jongen Prins, ten einde hem in zijns vaders rijk te herstellen. De Arabier, die zijn woorden geen geloof kon geven, weigerde zulks eerst, maar Tryfon hield zo sterk aan, dat hij er eindelijk toe besloot.

516 Jonathan, de Hogepriester, volhardende in zijn voornemen, om de Macedoniërs, die in de burg van Jeruzalem in bezetting lagen, en de goddeloze Joden, die hun toevlucht daar genomen hadden, vandaar te verdrijven, en al de andere sterkten van de bezettingen te verlossen, zond gezanten met geschenken naar de Koning Demetrius, om daartoe van hem verlof te verzoeken. De vorst stond hem zulks niet alleen toe; maar liet hem zelfs weten dat hij nog meer zou doen, zodra hij verlost zou zijn van de oorlog, die hij voerde, en die hem nu belette te kunnen doen, wat hij wenste. Maar intussen verzocht hij hem, enige hulp te zenden, omdat zijn volk hem verliet, en tot de vijand overliep. Hierop zond Jonathan hem drieduizend uitgelezen krijgsknechten. Toen de inwoners van Antiochíë, die slechts naar gelegenheid verlangden om zich van Demetrius te ontslaan, ter oorzaak van het leed en de overlast, welke zij van hem en zijn vader ondervonden hadden, zagen, welke bijstand hij van Jonathan gekregen had, deed de begeerte om hem te voorkomen, eer hij een grote macht verzamelen kon, hen de wapenen opnemen, en hem in zijn hof belegeren, waarvan zij de toegangen overal bezetten, opdat niemand zou kunnen ontkomen. Hij poogde wel met zijn vreemde soldaten, en met de Joden, die hem ter hulp gekomen waren, een uitval te doen, maar na een ernstig gevecht, werd hij door het grote getal der ingezetenen genoodzaakt weer naar zijn paleis terug te keren. De Joden, zich toen van de hoogte der plaats, waarop zij stonden, bedienende, schoten van de muren zoveel schichten neer, dat zij de inwoners dwongen, de nabijgelegen huizen te verlaten, waarna zij deze in brand staken; de brand verbreidde zich terstond, en zette de ganse stad in vlammen, omdat de huizen zeer dicht aaneen, en maar van hout gebouwd waren. De inwoners, die het geweld van het vuur niet konden weerstaan, en zich alleen inlieten met het redden van hun vrouwen en kinderen, werden van de een kant door de Joden opgejaagd, en van de anderen op verscheidene plaatsen door de Koning bestreden, waardoor velen omgebracht, en de overigen genoodzaakt werden, het geweer neer te werpen, en zich op genade of ongenade over te geven. Daarop vergaf hij hen hun opstand, stilde de muiterij, schonk de Joden de geroofde buit, en zond hen weer naar Jeruzalem tot Jonathan, met de betuiging dat hij aan hen het dempen van het oproer van zijn onderdanen verschuldigd was. Hij toonde echter wel haast zijn ondankbaarheid; want het was hem niet genoeg, dat hij zijn belofte, aan Jonathan gedaan niet nakwam, maar hij dreigde hem met een oorlog, indien de Joden hem dezelfde schatting niet opbrachten, die zij aan zijn voorgangers betaald hadden; en deze bedreigingen zouden door daden gevolgd zijn geworden, indien Tryfon hem niet gedwongen had, zijn wapenen tegen hem te keren. Deze kwam uit Arabië en Syrië, met de jongen Antióchus, zoon van Alexander Balas, die hij tot Koning deed kronen; en omdat de krijgslieden van Demetrius, welke hij hun soldij onthouden had, hem bijvielen, leverde hij Demetrius slag, overwon hem, nam zijn olifanten, maakte zich meester van Antiochíë, en dwong hem naar Cilicië te vluchten.

517 Toen zond de jonge Antióchus' gezanten naar Jonathan met brieven, waarin hij hem zijn vriend en bondgenoot noemde, en hem zowel in het ambt van Hogepriester als in het bestuur over de vier landvoogdijen, die aan Judea toegevoegd waren, bevestigde. Hij zond hem ook gouden vaten en drinkbekers, een purperen tabberd, een gouden gesp, met verlof om die te dragen; en verzekerde hem, dat hij hem beschouwde, als een van zijn voornaamste vrienden. Daarenboven stelde hij Simon, Jonathans broeder, tot overste van het krijgsvolk aan, dat hij van Tyrus tot aan Egypte onderhield. Jonathan, ziende dat hem zoveel gunst en eer bewezen werd, zond gezanten aan die jongen vorst en aan Tryfon, om hun te verzekeren, dat het hem nooit aan genegenheid en getrouwheid jegens hen ontbreken zou, en dat hij bereid was, hen te helpen, om Demetrius te bestrijden, over wie hij grote reden had zich te beklagen, omdat deze de diensten, hem bewezen, niet dan met ondankbaarheid vergolden had. Hierop stond Antióchus hem toe, krijgsvolk in Syrië en Fenicië te werven, om de benden van Demetrius tegen te trekken; en daartoe trok hij terstond naar de naburige steden, waar hij wel ontvangen werd, maar toch geen soldaten kreeg. Hij trok dan naar Askalon, waarvan de inwoners hem

met geschenken tegemoet kwamen, en welke hij, even als die van de andere steden, en van Neder- Syrië, vermaande, naar zijn voorbeeld de zijde van Antióchus te kiezen, en die van Demetrius te verlaten, willende zich door deze handeling wreken, over het ongelijk, door Demetrius hem aangedaan. De redenen, welke hij aanvoerde, waren zo krachtig, dat de inwoners er door overtuigd werden, en hem hulp toezeiden. Vandaar ging hij naar Gaza, om de inwoners ook tot Antióchus zijde over te halen; maar, in plaats van zijn oogmerk te bereiken, vond hij de poorten toegesloten. Om zich daarover te wreken, verwoestte hij het platte land, belegerde de stad; en een gedeelte van zijn benden tot belegering der plaats achtergelaten hebbende, ging hij met de overigen naar de naburige vlekken, om die in brand steken. Die van Gaza, in dit gevaar op geen hulp van Demetrius kunnende hopen, omdat al ware deze in staat geweest om hun bijstand te zenden, hij echter te ver van de hand was om het tijdig genoeg te doen, waren gedwongen voor de nood te bukken; daarom zonden zij gezanten naar Jonathan, sloten een verdrag met hem, en verbonden zich, om hun wapenen in die oorlog bij de zijnen te voegen. Dit voorbeeld toont, dat de meeste mensen niet weten wat hun nut is, dan bij de ondervinding van het onheil, dat hun overkomt; terwijl voorzichtigheid hen moest leren, om het te voorkomen, en vrijwillig te doen, hetgeen zij toch niet kunnen vermijden. Nadat Jonathan dan gijzelaars van hen ontvangen had, welke hij naar Jeruzalem zond, bezocht hij het ganse landschap, tot aan Damascus.

518 Ondertussen kwam een groot leger, hetwelk Demetrius verzameld had, zich bij de stad Cedasa, die tussen het land van Tyrus en Galiléa ligt, legeren, om Jonathan daardoor te noodzaken, Syrië te verlaten, en Galiléa, dat onder zijn bestuur stond, te hulp te komen. Hij kwam ook welhaast naar die kant; maar liet zijn broeder Simon in Judea, die, zoveel krijgsvolk, als hij kon, bijeen gebracht hebbende, Bethsura, de sterkste plaats van dat landschap, waar Demetrius, een bezetting hield, belegerde, en haar zo wakker met stormgereedschap aantastte, dat de inwoners, vrezende dat zij met geweld bemachtigd, en dan allen omgebracht zouden worden, tot een verdrag kwamen, en zich naar Demetrius begaven, nadat zij de plaats in handen van Simon gesteld hadden, die er een bezetting in legde.

519 Jonathan brak van het meer van Genezareth in Galiléa op, en trok naar Azot, denkende dat hij daar geen vijanden zou aantreffen; deze daarentegen, daar zij ‘s daags te voren van zijn aantocht verwittigd waren, legden in het gebergte enig volk in een hinderlaag, en togen langs de vlakte op hem aan. Zodra hij hen zag komen, stelde hij zijn volk in slagorde, om het gevecht te beginnen; maar toen de Joden degenen, die in hinderlaag gelegd waren, te voorschijn zagen komen, werden zij zo bevreesd, dat ze van alle kanten omringd en aangegrepen zouden worden, dat zij de vlucht namen, en hun veldheer verlieten, uitgenomen Mattathias, Absaloms zoon, en Judas, Chapsus zoon, onderveldoversten van Jonathan, benevens vijftig andere dappere mannen, die, door wanhoop gedreven, met zulk een woede op de vijanden aanvielen, dat deze, door die buitengewone kloekmoedigheid verbaasd, de vlucht namen. Deze onverhoopte uitslag verdreef de schrik der anderen, die Jonathan verlaten hadden, zodat zij wederkeerden, de vijanden tot aan hun leger, dicht bij Cedasa, vervolgden, en tweeduizend van hen versloegen. Jonathan, door Gods bijstand zulk een heerlijke overwinning bevochten hebbende, keerde weer naar Jeruzalem, zond gezanten naar Rome, om het verbond met het Romeinse volk te vernieuwen; en beval hun, bij hun wederkomst door Lacedemonië te trekken, om het verbond van vriendschap daar ook op nieuw te bevestigen. Deze afgezanten werden te Rome zo wèl ontvangen, dat zij niet alleen alles verwierven, wat zij begeerden, maar ook brieven meekregen aan de Koningen van Azië en Europa, en aan alle stadvoogden, om hun volkomen veiligheid op hun reis te verschaffen. Te Lacedemon gekomen zijnde, leverden zij een brief over van de volgende inhoud:

"Jonathan, de Hogepriester, en de raad en het Joodse volk, aan de opzieners, de raad, en het volk van Macedonië, onzen broederen, groetenis: Indien gijlieden welvaart, en uw algemene en bijzondere zaken wel staan, zal het ons aangenaam zijn; wat ons aangaat, wij zijn welvarend. Het is enige jaren geleden, dat Demotheles aan Onias, toen Hogepriester van ons volk, een brief overleverde van Arius, uw Koning, waarvan wij ulieden een afschrift zenden, waaruit gij zult zien, dat hij melding maakt van een verwantschap tussen ons. Wij ontvingen die brief met grote blijdschap, en betuigden zulks ook aan Arius en Demotheles, hoewel die verwantschap ons niet onbekend was, doordien onze heilige boeken ons daarvan kennis geven; hetgeen ons belet, had daarvan tot ulieden te spreken, is, dat wij meenden, dat we u de eer, van ons daarin te voorkomen, behoorden te gunnen. Maar sedert die dag, dat wij ons verbond hebben vernieuwd, hebben wij niet nagelaten, God in onze offeranden, en op onze plechtige hoogt de, te bidden, dat Hij ulieden beware, en u de overwinning over uw vijanden verlene. Hoewel nu de eerzucht onzer geburen ons genoodzaakt heeft, zware oorlogen te voeren, hebben wij echter onzen bondgenoot tot geen last willen zijn; maar, nadat wij er ons gelukkig hebben door gered, hebben wij Numenius, zoon van Antimachus, en Antipater, Jasons zoon, twee aanzienlijke raadsheren, naar de Romeinen afgezonden, en hebben hun bevolen ook aan ulieden deze brief te overhandigen, om de vriendschap en het goed verstand, dat er tussen ons is, te vernieuwen. Het zal ons aangenaam zijn, zo gijlieden ons weten laat, waarin wij u nuttig kunnen wezen, omdat wij bereidwillig zijn u alle goede diensten te bewijzen." De Lacedemoniërs ontvingen deze gezanten zeer wel, en gaven hun een openbaar schriftelijk blijk der vernieuwing van de vriendschap en van het verbond.

520 Toen ter tijd waren er onder ons drie gezindheden, die verschillende gevoelens hadden, omtrent de godsdienstige aangelegenheden; de eerste was die der Farizeeën, de tweede die der Sadduceeën, en de derde die der Esseërs. De Farizeeën schrijven enige zaken, maar niet alle, aan het noodlot toe, en geloven dat sommige dingen in onze macht zijn; zodat wij die doen of laten kunnen, naar ons believen. De Esseërs beweren, dat alles van het noodlot afhangt, en dat ons niets buiten Gods beschikking overkomt. De Sadduceeën daarentegen, loocheen dat er een Goddelijke voorbeschikking is, en zeggen, dat deze alleen in de verbeelding bestaat, en zij beweren dat al onze bedrijven zo volstrekt van ons zelf afhangen, dat wij alleen, voor zoveel wij een goeden of kwaden raad volgen, de veroorzakers zijn van al het goed en kwaad, dat ons bejegent. Maar ik heb in het bijzonder over deze zaak gehandeld in het tweede boek der Joodse Oorlogen.

521 Om nu weer tot Demetrius te keren, de oversten van zijn leger, de geleden schade willende herstellen, verzamelden een grotere macht dan te voren, om tegen Jonathan op te trekken. Hij, daarvan verwittigd, toog hen tegemoet, in de vlakte van Hamath, om hun de ingang in Judea te beletten; hij legerde zich vijftig stadiën van hen, en zond enigen uit, om hun leger te bespieden. Nadat hij, door hun bericht, en dat van enige, in de nacht gevangen mannen, vernomen had, dat zij van voornemen waren hem te overrompelen, stelde hij met spoed op alles goede orde, zette schildwachten uit, en hield zijn leger de ganse nacht in de wapenen. Toen de vijanden, die zich niet sterk genoeg oordeelden, om hem openlijk te bestrijden, zagen, dat hun toeleg ontdekt was, braken zij hun leger op, en staken een menigte van vuren aan, om hun aftocht verborgen te houden. Des morgens, zeer vroeg, toog Jonathan op, om hen in hun leger aan te vallen; en bevindende dat zij het verlaten hadden, vervolgde hij hen, maar te vergeefs; want zij waren de rivier Eleutherus reeds overgetrokken, en in veiligheid. Hij wendde zich toen naar Arabië, verwoestte het land der Nabatheërs, behaalde er groten buit, en voerde veel gevangenen weg, welke hij te Damascus verkocht.

522 Terzelfder tijd trok Simon, broeder van Jonathan, door gans Judea en Palestina, tot aan Askalon toe, legde bezettingen in alle plaatsen, waar hij het nodig vond; en nadat hij het land alzo verzekerd en versterkt had, trok hij naar Joppe, nam het in, en legde er een sterke bezetting, omdat hij vernomen had, dat de inwoners hun stad aan Demetrius wilden overgeven.

523 Na het verrichten dezer treffelijke bedrijven, keerden de twee broeders weer naar Jeruzalem, waar Jonathan het volk deed bijeenkomen, en aanried de stadsmuren weer op te bouwen; de muur, waarmee de Tempel was omringd geweest, te herbouwen, en tot meerdere sterkte, van grote torens te voorzien, alsmede een anderen muur in het midden der stad te bouwen, om de bezetting van de burg in te sluiten, en haar door dat middel de toevoer van levensmiddelen af te snijden. Ook gaf hij te kennen, dat men de voornaamste plaatsen des landschaps beter behoorde te voorzien en te versterken. Deze voorslag werd goedgekeurd; daarop nam hij het versterken der stad op zich, terwijl zijn broeder Simon dat van de andere plaatsen op zich nam.

524 De Koning Demetrius, de rivier overgetrokken zijnde, ging naar Mesopotamië, om dat land, en de stad Babel te vermeesteren, en daar zijn rijkszetel te vestigen, wanneer hij de andere landschappen onder zijn gebied zou gebracht hebben; de Grieken en Macedoniërs, die daar woonden, hadden hem gestadig gezanten gezonden, om hem te verzekeren, dat zij zich aan hem zouden onderwerpen, en in de oorlog tegen Arsaces, Koning der Parthen, dienen. Demetrius, zich met die hoop vleiende, spoedde zich met zijn tocht naar dat land, menende, dat indien hij de Parthen kon overwinnen, het hem licht zou vallen, Tryfon uit Syrië te verdrijven. De inwoners dier landschappen ontvingen hem met blijdschap; en nadat hij een talrijk leger verzameld had, deed hij Arsaces de oorlog aan; maar die vorst versloeg hem ten enenmale, en kreeg hem levend in handen, gelijk wij elders verhaald hebben.

HOOFDSTUK 10

Tryfon, Demetrius verslagen ziende, wordt te rade zich van Antióchus te ontslaan, om zelf in zijn plaats te regeren, en Jonathan ook in het verderf te storten. Hij behandelt deze bedrieglijk, doet duizend mannen van zijn volk te Ptolomais ombrengen, en houdt hem gevangen.

525 Toen Tryfon zag, dat Demetrius ten enenmale in zijn verderf was gestort, (1 Makk. 31) vergat hij de trouw, welke hij Antióchus schuldig was, en werd te rade, hem te doen ombrengen, om in zijn plaats te regeren. Omdat hij nu geen anderen hinderpaal daarvoor zag, dan de vriendschap, die Jonathan aan Antióchus toedroeg, besloot hij zich eerst van de eersten te ontslaan, en daarna de jongen vorst te doen vallen. Met dit voornemen, ging hij van Antióchus naar Bethsa, hetwelk de Grieken Scythopolis noemen, en bevond dat Jonathan veertigduizend uitgelezen mannen bijeen had, om tegenstand te kunnen bieden, in geval men iets tegen hem ondernemen wilde. Tryfon dan, geen kans ziende om zijn toeleg te doen gelukken, nam zijn toevlucht tot list. Hij zond Jonathan geschenken, en betoonde hem grote beleefdheid; en om hem alle wantrouwen te benemen, ja, om hem ten val te brengen, wanneer hij er het minst op verdacht zou zijn, beval hij zijn bevelhebbers, dat zij Jonathan, als hem zelf, houden gehoorzamen. Hij gaf hem de raad, omdat alles in rust, en zulk een groot getal krijgsvolk onnodig was, hetzelve af te danken, en alleen een klein gedeelte te houden, om hem tot aan Ptolomaïs te vergezellen, hetwelk hij hem, met de andere vaste plaatsen van het land, in handen wilde stellen, daar hij met geen ander oogmerk bij hem gekomen was. Jonathan, gelovende dat Tryfon oprecht tot hem sprak, liet al zijn volk, op drieduizend mannen na, gaan, van welke hij tweeduizend in Galiléa liet, en vergezelde, met de overige duizend, Tryfon naar Ptolomaïs. Toen zij in de stad gekomen waren, sloten de inwoners, volgens het bevel van

Tryfon, de poorten, en brachten hen allen om het leven, uitgenomen Jonathan, die Tryfon gevangen hield. Daarop zond hij een gedeelte van zijn heer naar Galiléa, om de tweeduizend mannen, die daar gebleven waren, mede te doden. Maar deze, bericht bekomen hebbende van hetgeen Jonathan wedervaren was, doordien het gerucht daarvan zich reeds verspreid had, namen de wapenen op, en trokken zonder enig verlies af, omdat Tryfons krijgsvolk, ziende dat zij besloten hadden, hun leven duur te verkopen, hen niet durfde aanvallen, en alzo onverrichter zake wederkeerde.

HOOFDSTUK 11

De Joden kiezen Simon de Makkabeër tot hun opperhoofd, in plaats van Jonathan, zijn broeder, die gevangen gehouden wordt door Tryfon welke, honderd talenten en twee van zijn zonen tot pand ontvingen hebbende, om hem in vrijheid te stellen, zijn woord niet houdt, maar hem doet ombrengen. Simon richt voor hem, zijn vader en zijn andere broederen, een prachtige grafstede op. Hij wordt tot vorst en Hogepriester der Joden aangesteld. Zijn treffelijk beleid. Hij verlost zijn volk van de onderwerping aan de Macedoniërs neemt de burg van Jeruzalem stormenderhand in, en doet hem slechten, alsmede de berg, waarop hij gelegen was.

526 De tijding, van hetgeen Jonathan wedervaren was, bedroefde de inwoners van Jeruzalem zeer, zo wegens de genegenheid, welke zij hem toedroegen, als om de vrees, dat de naburige volken, die alleen uit ontzag voor hem zich stil gehouden hadden, hen van zulk een wijzen en kloekmoedig overste beroofd ziende, hun de oorlog zouden aandoen, en in de uitersten nood zouden brengen. Het bleek ook, dat zij zich niet bedrogen; want die volken hadden het gerucht, dat zich van Jonathans dood verspreidde, nauwelijks gehoord, of zij kondigden hun de oorlog aan, en Tryfon verzamelde ook een leger, om in Judea te trekken. Simon, om de Joden, welke hij zo verslagen zag, te bemoedigen, deed al het volk in de Tempel te samen komen, en sprak hen alzo aan: "Ulieden is het niet onbekend, broeders, dat mijn vader, mijn broeders, en ik, zich aan alle gevaren blootgesteld hebben, om uw vrijheid te verkrijgen, en te bewaren. Gelijk ik dan in mijn eigen geslacht voorbeelden vind, die mij verplichten de dood te verachten, om de wetten en de godsdienst onzer vaderen voor te staan, zo zullen geen gevaren mij ooit beletten, mijn eer en plicht boven mijn leven te stellen. Nademaal het ulieden dan niet ontbreekt aan een hoofd, dat zo ijverig voor uw welstand is, dat het altoos bereid is, tot bevordering daarvan, allen gevaren het hoofd te bieden, zo volgt mij kloekmoedig overal, waar ik u leide. Omdat ik niet meer verdienste heb dan mijn broeders, zo behoor ik mijn leven niet meer te verschonen, dan zij gedaan hebben; ik zou lafhartig moeten zijn, indien ik hun wegen niet bewandelde; het zal mij tot roem verstrekken, hen na te volgen, door, met blijdschap, voor de verdediging van ons vaderland, onze wetten, en onzen godsdienst, te sterven: ik hoop door mijn daden te doen blijken, dat ik geen onwaardig broeder ben van die doorluchtige en dappere mannen, wier gelukkig en wijs beleid ulieden zoveel overwinningen heeft doen behalen. Ik zal, met Gods bijstand, u op uw vijanden wreken; ik zal u met uw vrouwen en kinderen tegen de overlast, die zij u willen aandoen, beschermen, en ik zal beletten, dat hun moedwil onzen Tempel ontheilige; want deze afgodendienaars zouden u niet zo stout verachten, en bespringen, indien zij zich niet inbeeldden, dat gij zonder opperhoofd waart."
Het volk, door die woorden opgewekt, schiep moed, en kreeg meerder hoop; zij riepen allen, met eenparige stem, dat zij hem verkozen, om de plaats van Judas en Jonathan te bekleden, en dat zij hem blijmoedig gehoorzamen zouden. De nieuwe opperbevelhebber verzamelde terstond allen, die hij tot de krijgsdienst bekwaam oordeelde, en liet geen tijd verloren gaan, om Jeruzalem met muren en sterke torens te doen omringen. Ook zond hij Jonathan, Absaloms zoon, die zijn grote vriend was, naar Joppe, en gaf hem bevel, de inwoners uit de stad te drijven, opdat zij haar niet aan Tryfon overleverden; en hij bleef zelf te Jeruzalem.

527 Tryfon vertrok ondertussen, met een groot leger, van Ptolomaïs naar Judea, en voerde Jonathan, zijn gevangene, met zich. Simon trok hem met de krijgsmacht, die hij bij zich had, tegemoet, tot aan het vlek Adida, op een berg gelegen, die grensde aan de velden van Judea. Zodra Tryfon vernomen had, dat Simon veldoverste der Joden was, zond hij mannen tot hem om hem te bedriegen; want hij deed hem boodschappen, dat Simon hem honderd talenten zilver moest zenden, met twee van Jonathans zonen, om als borgen te dienen voor huns vaders belofte, dat hij de Joden niet van de Koning afvallig zou maken. Dat, zodra hieraan voldaan was, Jonathan in vrijheid gesteld zou worden; want, dat hij maar gevangen gehouden werd, totdat hij aan de vorst het geld, hetwelk hij hem schuldig was, zou betaald hebben. Simon bemerkte wel dat deze voorslag slechts een list was, en dat, al ware het dat men aan Tryfon gaf hetgeen hij eiste, en hem Jonathans kinderen ter hand stelde, hij deze echter niet ontslaan zou. Maar vrezende nochtans, dat men hem, indien hij zulks weigerde, beschuldigen zou, alsof hij de oorzaak van zijns broeders dood geweest ware, deed hij het ganse leger bijeen komen, zei de krijgslieden wat Tryfons eis was, en dat hij niet twijfelde, of het was enkel het oogmerk om hem te bedriegen; maar dat hij echter van oordeel was, dat men het geld en de twee kinderen moest zenden, ten einde men hem niet verdenken kon, alsof hij het leven zijns broeders niet wilde redden. Alzo werd dan het geld, nevens de kinderen, gezonden. Maar Tryfon hield zijn woord niet; hij liet Jonathan niet los; en verwoestte het land. Hij nam zijn weg door Idumea, en kwam aan Dora, een stad van dat land met het voornemen, om naar Jeruzalem te trekken; maar Simon volgde hem steeds met zijn benden, en legerde zich telkens tegenover hem.

528 Ondertussen zette de bezetting van het slot te Jeruzalem Tryfon gestadig aan, om hun te hulp te komen, en op het spoedigst leeftocht te zenden. Deze beval daarop aan de ruiterij, om nog diezelfde nacht derwaarts op weg te gaan, maar zij kon niet, door de zware sneeuw, die er viel, welke de wegen zo bedekte, dat noch mensen noch paarden die gebruiken konden.

529 Tryfon toog dan naar Neder-Syrië; en, door het land van Gilead trekkende, doodde hij Jonathan, liet hem begraven, en keerde toen weer naar Antiochië. Simon deed daarna het gebeente van zijn broeder uit de stad Baska naar Jodin voeren, en daar weer ter aarde bestellen. Al het volk bedreef groten rouw; en Simon deed voor zijn vader, en voor zijn broederen, een prachtige grafstede oprichten, van witten geslepen steen, zó hoog, dat men ze van ver kon zien; rondom maakte hij galerijen, die door zuilen, ieder uit één steen bestaande, onderschraagd werden; en om die zeven personen aan te duiden, deed hij er zeven grafnaalden van een grote hoogte, en wonderbare schoonheid, nevens zetten. Dit voortreffelijk kunststuk is tegenwoordig nog te zien.

530 Hieruit kan men afleiden, hoedanig een liefde Simon zijn nabestaanden toedroeg, en inzonderheid zijn broeder Jonathan, die, vier jaren nadat hij tot vorst zijns volks, en tot het ambt van Hogepriester verheven was, omgebracht werd. Al het volk verkoos toen, met eenparige stemmen, Simon tot zijn opvolger. In het eerste jaar, dat hij tot die twee hoge ambten verheven was, verloste hij de Joden van de onderwerping aan de Macedoniërs, zodat zij geen schatting meer aan hen betaalden; dit viel voor, honderd zeven jaren nadat Seleukus, Nikanor toegenaamd, zich meester van Syrië maakte. Ons gehele volk had zulk een achting voor Simons deugd, dat men niet alleen in de bijzondere, maar ook in de openbare schriften plaatste: "Gedaan in het zoveelste jaar der regering van Simon, vorst der Joden, die zijn gehele volk door weldaden aan zich verplicht heeft." Want onder zijn regering genoten zij allerlei voorspoed, en behaalden veel overwinningen op de naburige volken, die hun vijanden waren. Hij plunderde ook de steden Gazara, Joppe, en Jamnia; nam de burg van Jeruzalem stormenderhand in, en slechtte die, tot op de grond toe, om te beletten dat de vijanden zich er

ooit meer van zouden kunnen bedienen, om de Joden nadeel te doen, ja, zelfs de berg, waarop de burg lag deed hij slechten, opdat niets dan de Tempel, boven het overige der stad uitsteken zou. Om dit grote werk uit te voeren, had hij al het volk doen te samen komen, en hun de overlast, die zij van de bezetting des burgs geleden hadden, en nog zouden kunnen lijden, indien enig vreemd vorst die herbouwde, met zulke klemmende redenen voorgesteld, dat zij allen besloten aan die moeilijke arbeid de hand te slaan. Zij waren er dan drie jaren, onophoudelijk, dag en nacht, mee bezig, en maakten die berg zo effen, dat er niets in de omtrek overbleef, boven hetwelk de Tempel niet uitstak.

HOOFDSTUK 12

Tryfon doodt Antióchus, zoon van Alexander Balas, en wordt als Koning aangenomen. Zijn ondeugden maken hem zo gehaat bij zijn soldaten, dat zij in dienst van Cleopatra, Demetrius weduwe, overgaan. Zij trouwt met Antióchus Soter, broeder van Demetrius, en doet hem tot Koning kronen. Tryfon wordt door hem overwonnen, vlucht naar Dora, en vandaar naar Apamea, waar hij gedood wordt. Antióchus zoekt de vriendschap van Simon de Hogepriester.

531 Niet lang nadat de Koning, Demetrius Nikanor, door de Parthen gevangen was, deed Tryfon Antióchus, (1 Makk. 15) de zoon van Alexander Balas, Theos of God, toegenaamd, in het vierde jaar nadat hij hem onder zijn voogdij genomen had, heimelijk ombrengen; en liet daarna een gerucht verbreiden, dat Antióchus zichzelf onbedacht onder zijn oefeningen gedood had. Voorts deed hij het krijgsvolk door zijn vrienden aanzoeken, om hem als Koning aan te nemen, hun veel geld belovende, en hun voorhoudende dat, indien Antióchus, broeder van Demetrius, kwam te regeren, hij hen streng over hun opstand zou straffen. De hoop op beloning, en zijn redenen, haalden hen daartoe over, zodat zij hem als Koning erkenden. Maar toen hij zich tot die opperste waardigheid verheven zag, verborg hij niet langer die kwade neigingen, welke hij, ambteloos zijnde, zo zorgvuldig verborgen had, om de genegenheid van ieder te winnen. Hij toonde, dat hij waarlijk was, hetgeen zijn naam betekende, dat is wellustig, en aan alle ondeugden overgegeven. Die verandering van gedrag strekte niet weinig tot voordeel van zijn vijanden; zijn soldaten werden met zulk een haat tegen hem vervuld, dat zij hem verlieten, om over te gaan in de dienst der Koningin, Cleopatra, Demetrius weduwe, die zich toen met haar kinderen in Seleucië ophield. Toen deze vorstin zich door die krijgsbenden versterkt zag, zond zij boden naar Antióchus, Soter toegenaamd, broeder van Demetrius, die, uit vrees voor Tryfon, van stad tot stad omzwierf; en liet hem de voorslag doen, om met haar te trouwen, en hem de kroon op het hoofd te zetten. Men zegt, dat zij daartoe gedreven werd door de raad van haar vrienden, en door de vrees, dat de inwoners van Seleucië de poorten voor Tryfon zouden openen. Antióchus kwam daarop aanstonds tot haar; en omdat hij van dag tot dag groten toeloop van volk kreeg, trok hij op tegen Tryfon, leverde hem slag, overwon hem, en dwong hem Opper-Syrië te verlaten. Hij vluchtte dan naar Dora, een sterke plaats in Fenicië; Antióchus belegerde die stad, en zond gezanten naar Simon, de Hogepriester, om een verbond met hem aan te gaan; deze deed zulks gewillig, en stond hem bij, met geld en levensmiddelen om het beleg voort te zetten, waardoor hij Antióchus zo aan hem verplichtte, dat die hem enigen tijd als een van zijn beste vrienden aanmerkte. Tryfon vluchtte van Dora naar Apamea, waar hij met geweld gevat en gedood werd, nadat hij drie jaren geregeerd had.

HOOFDSTUK 13

Ondankbaarheid van Antióchus Soter, tegenover Simon de Makkabeër, waaruit een oorlog ontstaat. Simon behoudt steeds de overhand, en vernieuwt het verbond met de Romeinen.

532 Antióchus, die van nature zeer gierig was, vergat spoedig de bijstand, welke hij van Simon ontvangen had, en zond daarop Cendebeüs met zijn leger, om Judea in te nemen en te verwoesten. Over deze trouweloosheid, werd de Hogepriester zo gebelgd, dat, hoewel hij al hoog bejaard was, hij echter in deze zaak geen mindere wakkerheid betoonde, dan zo hij nog in de bloei van zijn jonkheid ware geweest. Hij zond zijn zonen, met zijn beste krijgsbenden, de vijanden tegemoet, volgde met de overigen, langs een anderen weg, en legde in verscheidene engten van het gebergte hinderlagen, hetwelk hem zo wèl gelukte, dat er geen gevecht in die oorlog voorviel, waarin hij de overhand niet had. Hij sleet acht jaren in rust, nadat hij het verbond met de Romeinen vernieuwd had.

HOOFDSTUK 14

Simon de Makkabeër wordt verraderlijk gedood door zijn schoonzoon, Ptolomeüs, die ook zijn weduwe en twee zonen gevangen neemt.

533 De dappere Simon werd, nadat hij acht jaren over de Joden geregeerd had, verraderlijk op een gastmaal gedood, door zijn schoonzoon Ptolomeus, (1 Makk. 16) die ook terzelfder tijd zijn weduwe en twee van haar zonen gevangen zette, en mannen uitzond om Johannes, Hyrkanus toegenaamd, die haar derde zoon was, desgelijks om het leven te brengen. Maar deze, bericht daarvan bekomen hebbende, vluchtte naar Jeruzalem, zich verlatende op de genegenheid, welke het volk, wegens de genotene weldaden, voor zijn vader had, en op de haat, die men Ptolomeüs toedroeg. Het bleek, dat zijn vertrouwen niet ongegrond was; want, toen Ptolomeüs door een andere poort wilde inkomen, werd hij door het volk, dat Hyrkanus reeds ontvangen had, met kracht weerhouden.

HOOFDSTUK 15

Hyrkanus, zoon van Simon, belegert Ptolomeüs, binnen Dagon; maar zijn liefde voor zijn moeder en broeders, die door Ptolomeüs met de dood bedreigd worden, indien hij de plaats bestormde, belette hem, die in te nemen; hoewel Ptolomeüs niet nalaat hen te doden, toen het beleg opgebroken was.

534 Ptolomeus, zijn toeleg gemist hebbende, week naar het slot Dagon, (1 Makk. 16) boven Jericho gelegen, waar Hyrkanus, nadat hij in het ambt van Hogepriester, hetwelk zijn vader had bekleedt bevestigd was, en Gode offeranden geofferd had, hem kwam belegeren. Doch, hoewel hij machtiger was dan zijn vijand, liet hij zich echter, door de liefde en barmhartigheid jegens zijn moeder en broeders, overwinnen; want Ptolomeüs, hen op de muren hebbende doen brengen, deed hen daar , ten aanschouwen van ieder, geselen, met bedreiging, hen van boven neer te doen werpen, indien hij het beleg niet opbrak. Dit trof Hyrkanus zo gevoelig, dat de begeerte, om deze personen, die hem zo dierbaar waren, van die pijnigingen te bevrijden, zijn moed neersloeg. Zijn moeder daarentegen gaf hem een teken met haar handen, dat hij zijn toeleg met meerdere wakkerheid moest voortzetten; en zij vermaande hem, dat hij zich toch niet door medelijden zou laten vermeesteren; maar, door een rechtvaardige gramschap aangezet, hun overlast op de snode vijand wreken, en hem de straf voor zijn gruwelijke wreedheid zou doen lijden; dat, wat haar aanging, zij met blijdschap onder de pijnigingen sterven zou, als die booswicht maar naar verdienste voor zijn misdaden gestraft werd. Deze woorden moedigden Hyrkanus aan, om de storm, tot bemachtiging van het kasteel, te hervatten: maar, op het gezicht, dat men zijn moeder het lichaam met geselslagen verscheurde, ontzonk hem de moed; en zijn gramschap moest wijken voor de liefde en genegenheid, welke hij haar toedroeg. Dit hield dan het beleg slepende; en het zevende jaar, hetwelk voor de Joden een jaar van rust is, gekomen zijnde, bevrijdde Ptolomeüs van Hyrkanus wraak. Deze verrader,

alzo van de vrees verlost, doodde de moeder en haar twee zonen evenwel, en vluchtte naar Zeno, Kotyla toegenaamd, die zich van de stad Filadelfia met geweld meester gemaakt had.

HOOFDSTUK 16

De Koning, Antióchus Soter, belegert Hyrkanus in Jeruzalem, en staakt eindelijk het beleg, na het aangaan van een verbond. Hyrkanus vergezelt hem, in een oorlog tegen de Parthen, waarin Antióchus sneuvelt. Demetrius, zijn broeder, die door Arsaces, koning der Parthen, in vrijheid gesteld was, bemachtigt het rijk van Syrië.

535 Antióchus Soter, die steeds een wrok behield, wegens de overwinningen, die Simon, vader van Hyrkanus, op hem behaald had, tastte Judea aan, in het vierde jaar van zijn regering, hetwelk het eerste van Hyrkanus bestuur, en in de honderd twee en zestigste Olympiade, was. Nadat hij het land verwoest, en Hyrkanus gedwongen had naar Jeruzalem te wijken, belegerde hij hem daar , en deelde zijn leger in zeven delen, om de ganse plaats alzo in te sluiten. Hij lag er enigen tijd voor, zonder iets te vorderen, ter oorzaak van de sterkte der muren, en van de dapperheid der belegerden, waarbij nog gebrek aan water kwam, waarin echter een zware regen hun te hulp kwam. Daarna deed hij aan de kant van het noorden, waar de toegang gemakkelijk was, honderd torens met drie zolderingen oprichten, waarin hij veel krijgsvolk legde, om de muren onophoudelijk te beuken. Daarenboven deed hij een dubbele gracht, die zeer diep en wijd was, om de stad maken, waardoor hij de Joden alle gemeenschap met die van buiten, afsneed. De belegerden lieten ondertussen niet na, menigmaal uitvallen te doen, tot grote schade der belegeraars, als deze zich niet op hun hoede hielden; want anders weken zij terstond weer in de stad. Hyrkanus, ziende dat de menigte der onnutte monden, die in de plaats waren, de levensmiddelen te spoedig zou verteren, deed hen ter stad uitgaan, alleen dezulken behoudende, die door hun jaren bekwaam waren om te strijden. Maar Antióchus belette hun de doortocht, zodat zij, rondom de muren zwervende, jammerlijk door hongersnood gekweld werden. Maar, omdat het Loofhuttenfeest aankwam, lieten de belegerden, door medelijden met hun medeburgers bewogen, hen weer in de stad komen; en de Hogepriester Hyrkanus bad de Koning, dat hij hem een stilstand van wapenen voor zeven dagen wilde toestaan, om die hoogtijd te kunnen vieren De vorst bewilligde niet alleen in dat verzoek, maar, door godvruchtigheid gedreven, zond hij mild stieren met vergulde hoornen tot een offerande, en gouden en zilveren vaten vol met allerlei kostbaar reukwerk; hetwelk alles aan de stadspoorten ontvangen, en naar de Tempel gebracht werd. Ook zond hij levensmiddelen voor de soldaten, waardoor hij toonde, dat hij gans niet geleek op Antióchus Epifanes, die, nadat hij de stad had ingenomen, zwijnen op het altaar deed offeren, de Tempel met het bloed dezer dieren verontreinigde, en de wet der Joden schond, welke, door deze verachting van hun godsdienst, een onverzoenlijke haat tegen hem opvatten; terwijl deze Antióchus, wegens zijn godsdienstigheid, de bijnaam kreeg van de Godvruchtige. Hyrkanus werd door de welwillendheid des Konings zo bewogen, dat hij gezanten tot hem zond, om te verzoeken, dat hij de Joden wilde toelaten, volgens de wetten huns lands te leven. De Koning, de raad diegenen verwerpende, die hem aanspoorden tot een gehele uitroeiing onzes volks, welks gewoonten en levenswijze ten enenmale van die van andere volken verschilden, oordeelde integendeel dat hij de gezanten goedertieren behoorde te bejegenen; hij antwoordde hun derhalve, dat hij hun de vrede zou schenken, mits zij hun wapenen aan hem overleverden; hem de schattingen van Joppe, en andere steden buiten Judea, afstonden, en krijgsbezetting innamen. Zij toonden zich bereid deze voorwaarden aan te nemen, uitgenomen die van de bezetting, omdat zij zich met vreemde volken niet wilden vermengen; en, om daarvan bevrijd te blijven, gaven zij gijzelaars, en vijfhonderd talenten zilver, waarvan er driehonderd terstond betaald werden. De broeder van Hyrkanus was een van de gijzelaars. Hierop werden de borstweringen van de stadsmuren af-, en het beleg opgebroken.

536 Hyrkanus deed toen het graf van David, die de rijkste van al de Koningen was geweest, openen, en men haalde er drieduizend talenten uit. Deze Hogepriester was de eerste, die vreemd krijgsvolk in dienst hield. Hij ging daarna een verbond aan met Antióchus, ontving hem met zijn ganse leger in de stad, en trok met hem op, tegen de Parthen. Dit getuigt ook de historieschrijver Nikolaüs, de Damascener, met deze woorden: De Koning Antióchus, nadat hij een zegeboog, met het oog op de overwinning, welke hij op Indates, veldoverste der Parthen, behaald had, aan de oever van de rivier Lykus had doen oprichten, bleef daar twee dagen, op het verzoek van Hyrkanus, de Jood, ter oorzaak van zekeren hoogtijd van dit volk, die in die tijd viel, en gedurende welke hun wetten hun niet toelaten te reizen. Hierin spreekt die historieschrijver de waarheid; want het Pinksterfeest kwam toen juist na de Sabbat, en het is ons alsdan niet geoorloofd, ons op weg te begeven. Antióchus, aan Arsaces, Koning der Parthen, slag geleverd hebbende, werd overwonnen, en verloor zijn leger en zijn leven. Demetrius, zijn broeder, die door Arsaces in vrijheid gesteld was, toen Antióchus in zijn land kwam trekken, maakte zich meester van het rijk van Syrië, gelijk wij elders gezegd hebben.

HOOFDSTUK 17

Hyrkanus herneemt, na Antióchus dood, enige plaatsen in Syrië, en vernieuwt het verbond met de Romeinen. Koning Demetrius wordt door Alexander Zebina overwonnen en vervolgens te Tyrus gevangen genomen, waar hij jammerlijk sterft. Antióchus Cyzicenus, zijn broeder van moeders zijde zoon van Antióchus Soter, doet hem de oorlog aan. Hyrkanus heeft ondertussen vrede in Judea.

537 Zodra Hyrkanus de dood van Antióchus vernomen had, trok hij met zijn leger naar de steden van Syrië, in de hoop, dat hij ze van krijgsvolk ontbloot zou vinden. Hij nam Madaba in, na een beleg van zes maanden, bemachtigde Samega, benevens de naburige vlekken, bovendien Sichem en Gerizim; ook bracht hij de Chuteërs ten onder, die de Tempel onderhielden, welke met verlof van Alexander de Grote, naar het voorbeeld van die van Jeruzalem gebouwd was, door Sanballat, ten gevalle van zijn schoonzoon Manasse, broeder van Jaddua de Hogepriester, gelijk hier voren verhaald is; deze Tempel werd vernield, tweehonderd jaren nadat hij gesticht was.

538 Hyrkanus nam ook de steden Adora en Marissa in Idumea in; en nadat hij dat ganse landschap ten onder gebracht had, stond hij de ingezetenen toe, daar te blijven wonen, mits zij zich lieten besnijden, en zich naar de Joodse godsdienst schikten. De vrees, van uit hun land verdreven te worden, deed hun die voorwaarden aannemen; en sedert zijn zij altoos als Joden aangemerkt geweest.
Thans zond Hyrkanus gezanten naar Rome, om het verbond te vernieuwen. De Raad, hun brieven gelezen hebbende, toonde zich daartoe wel genegen, blijkens het volgende afschrift van zijn besluit: "Op de twaalfden van Sprokkelmaand heeft de praetor Fanius, Markus zoon, de Raad doen te samenkomen, in tegenwoordigheid van Lucius Manlius, zoon van Lucius Mentina, en van Kajus Sempronius, zoon van Kajus Falerna, om te beraadslagen, over hetgeen Simon, Dositheus zoon, Apollonius, Alexanders zoon, en Diodorus, Jasons zoon, afgezanten der Joden, en personen van verdienste, uit de naam huns volks, -behalve een vernieuwing des verbonds met het Romeinse volk, -zijn komen verzoeken: namelijk, dat men hun, ten gevolge van dat verdrag, zou doen weergeven, de stad en de haven van Joppe, Gazara, de Fonteinen, en de andere steden, welke hun met verbreking van het besluit des Raads door de Koning Antióchus zijn afgenomen; alsmede dat men des Konings krijgsvolk verbiede, door de landen der Joden, en die hunner onderdanen, te trekken; dat alles, wat in de laatsten oorlog door Antióchus verricht is, nietig en van gener waarde verklaard worde; dat de Raad aan hem

gezanten zende, om hem te verplichten, dat hij het genomene wedergeve, en de Joden de verwoestingen, in hun land aangericht, vergoede. Ook hebben deze afgezanten verzocht, dat men hun brieven van aanbeveling aan de Koningen en vrije volken zou geven, ten einde zij veilig de terugreis door die landen kunnen ondernemen. Al hetwelk overwogen zijnde, heeft de Raad bevolen, het verdrag van vriendschap en bondgenootschap met deze vrome mannen, afgezonden door een volk, dat vriend der Romeinen en hun getrouw is, te vernieuwen."
Belangende de brieven, antwoordde de Raad, dat, zodra hij enige andere nodige zaken afgedaan had, hij zorg zou dragen, te beletten, dat de Joden in het vervolg enig ongelijk werd aangedaan; en men beval aan de praetor Fanius de afgezanten van geld uit de algemene schatkist te voorzien, opdat zij, op geschikte wijze, weer naar hun land konden keren; en hun ook, voor hun veiligheid, brieven van aanbeveling aan degenen, door wier plaatsen zij moesten trekken, te geven, benevens dit raadsbesluit.

539 Ondertussen was Demetrius zeer begerig, om Hyrkanus de oorlog aan te doen, maar hij kon niet, omdat zijn boosaardigheid hem zo gehaat, bij de Syriërs, en zijn eigen soldaten, maakte, dat zij hem niet konden dulden, en naar Ptolomeics Phisko, Koning van Egypte, zonden, en deze verzochten, dat hij hun iemand uit het geslacht van Seleukus wilde geven, om hem tot Koning over hen aan te stellen. Hierop zond hij hun Alexander Zebina met een leger; men kwam tot een veldslag, waarin Demetrius overwonnen werd, en naar Ptolemaïs vluchtte, waar de Koningin Cleopatra, zijn gemalin, was; maar zij hield de poorten voor hem gesloten; daarop ging hij naar Tyrus, waar hij gevangen genomen werd, en, na veel uitgestaan te hebben, jammerlijk zijn leven eindigde. Alexander Zebina, alzo van het rijk van Syrië meester geworden zijnde, sloot een verbond met de Hogepriester Hyrkanus. Maar enigen tijd daarna, werd hij, in een veldslag overwonnen, en gedood door Antióchus Grypus, zoon van Demetrius. Deze vorst, zich in het bezit van dit rijk ziende, zou de Joden gaarne de oorlog aangedaan hebben; maar hij durfde dit niet ondernemen, wegens de tijding, die hij ontving, dat zijn broeder van moeders zijde, even als hij, Antióchus geheten, en Cycicenus toegenaamd, te Cyzikum, waar hij opgevoed was, een grote krijgsmacht vergaderde, om hem te bestrijden. Die andere Antióchus was de zoon van Antióchus Soter, die door de Parthen gedood was; want Cleopatra was, gelijk wij gemeld hebben, met de twee broeders, na malkander, getrouwd geweest. Hij toog dan naar Syrië, waar veel gevechten tussen hen voorvielen. Hyrkanus ondertussen, die terstond na de dood van Antióchus Soter, het juk der Macedoniërs afgeschud had, en hun, noch als onderdaan, noch als vriend, enigen bijstand meer verleende, verblijdde zich in een zeer voorspoedigen staat, onder de regering van Alexander Zebina, en nog meer onder die twee broeders; want, ziende dat zij door hun gestadige oorlogen elkaar verzwakten, en dat Antióchus geen bijstand uit Egypte kreeg, verachtte hij hen beiden, en genoot al de inkomsten van Judea, waardoor hij veel geld verzamelde.

HOOFDSTUK 17

540 Hyrkanus herneemt, na Antióchus dood, enige plaatsen in Syrië, en vernieuwt het verbond met de Romeinen. Koning Demetrius wordt door Alexander Zebina overwonnen en vervolgens te Tyrus gevangen genomen, waar hij jammerlijk sterft. Antióchus Cyzicenus, zijn broeder van moeders zijde zoon van Antióchus Soter, doet hem de oorlog aan. Hyrkanus heeft ondertussen vrede in Judea.

HOOFDSTUK 18

Zodra Hyrkanus de dood van Antióchus vernomen had, trok hij met zijn leger naar de steden van Syrië, in de hoop, dat hij ze van krijgsvolk ontbloot zou vinden. Hij nam Madaba in, na een beleg van zes maanden, bemachtigde Samega, benevens de naburige vlekken, bovendien Sichem en Gerizim; ook bracht hij de Chuteërs ten onder, die de Tempel onderhielden, welke

met verlof van Alexander de Grote, naar het voorbeeld van die van Jeruzalem gebouwd was, door Sanballat, ten gevalle van zijn schoonzoon Manasse, broeder van Jaddua de Hogepriester, gelijk hiervoren verhaald is; deze Tempel werd vernield, tweehonderd jaren nadat hij gesticht was.
Hyrkanus nam ook de steden Adora en Marissa in Idumea in; en nadat hij dat ganse landschap ten onder gebracht had, stond hij de ingezetenen toe, daar te blijven wonen, mits zij zich lieten besnijden, en zich naar de Joodsen godsdienst schikten. De vrees, van uit hun land verdreven te worden, deed hun die voorwaarden aannemen; en sedert zijn zij altoos als Joden aangemerkt geweest.

541 Thans zond Hyrkanus gezanten naar Rome, om het verbond te vernieuwen. De Raad, hun brieven gelezen hebbende, toonde zich daartoe wel genegen, blijkens het volgende afschrift van zijn besluit: "Op de twaalfden van Sprokkelmaand heeft de praetor Fanius, Markus zoon, de Raad doen te samenkomen, in tegenwoordigheid van Lucius Manlius, zoon van Lucius Mentina, en van Kajus Sempronius, zoon van Kajus Falerna, om te beraadslagen, over hetgeen Simon, Dositheus zoon, Apollonius, Alexanders zoon, en Diodorus, Jasons zoon, afgezanten der Joden, en personen van verdienste, uit de naam huns volks, -behalve een vernieuwing des verbonds met het Romeinse volk, -zijn komen verzoeken: namelijk, dat men hun, ten gevolge van dat verdrag, zou doen weergeven, de stad en de haven van Joppe, Gazara, de Fonteinen, en de andere steden, welke hun met verbreking van het besluit des Raads door de Koning Antióchus zijn afgenomen; alsmede dat men des Konings krijgsvolk verbiede, door de landen der Joden, en die hunner onderdanen, te trekken; dat alles, wat in de laatsten oorlog door Antióchus verricht is, nietig en van gener waarde verklaard worde; dat de Raad aan hem gezanten zende, om hem te verplichten, dat hij het genomene wedergeve, en de Joden de verwoestingen, in hun land aangericht, vergoede. Ook hebben deze afgezanten verzocht, dat men hun brieven van aanbeveling aan de Koningen en vrije volken zou geven, ten einde zij veilig de terugreis door die landen kunnen ondernemen. Al hetwelk overwogen zijnde, heeft de Raad bevolen, het verdrag van vriendschap en bondgenootschap met deze vrome mannen, afgezonden door een volk, dat vriend der Romeinen en hun getrouw is, te vernieuwen." Belangende de brieven, antwoordde de Raad, dat, zodra hij enige andere nodige zaken afgedaan had, hij zorg zou dragen, te beletten, dat de Joden in het vervolg enig ongelijk werd aangedaan; en men beval aan de praetor Fanius de afgezanten van geld uit de algemene schatkist te voorzien, opdat zij, op geschikte wijze, weer naar hun land konden keren; en hun ook, voor hun veiligheid, brieven van aanbeveling aan degenen, door wier plaatsen zij moesten trekken, te geven, benevens dit raadsbesluit.

545 Ondertussen was Demetrius zeer begerig, om Hyrkanus de oorlog aan te doen, maar hij kon niet, omdat zijn boosaardigheid hem zo gehaat, bij de Syriërs, en zijn eigen soldaten, maakte, dat zij hem niet konden dulden, en naar Ptolomeics Phisko, Koning van Egypte, zonden, en deze verzochten, dat hij hun iemand uit het geslacht van Seleukus wilde geven, om hem tot Koning over hen aan te stellen. Hierop zond hij hun Alexander Zebina met een leger; men kwam tot een veldslag, waarin Demetrius overwonnen werd, en naar Ptolemaïs vluchtte, waar de Koningin Cleopatra, zijn gemalin, was; maar zij hield de poorten voor hem gesloten; daarop ging hij naar Tyrus, waar hij gevangen genomen werd, en, na veel uitgestaan te hebben, jammerlijk zijn leven eindigde. Alexander Zebina, alzo van het rijk van Syrië meester geworden zijnde, sloot een verbond met de Hogepriester Hyrkanus. Maar enigen tijd daarna, werd hij, in een veldslag overwonnen, en gedood door Antióchus Grypus, zoon van Demetrius. Deze vorst, zich in het bezit van dit rijk ziende, zou de Joden gaarne de oorlog aangedaan hebben; maar hij durfde dit niet ondernemen, wegens de tijding, die hij ontving, dat zijn broeder van moeders zijde, even als hij, Antióchus geheten, en Cycicenus toegenaamd, te

Cyzikum, waar hij opgevoed was, een grote krijgsmacht vergaderde, om hem te bestrijden. Die andere Antióchus was de zoon van Antióchus Soter, die door de Parthen gedood was; want Cleopatra was, gelijk wij gemeld hebben, met de twee broeders, na malkander, getrouwd geweest. Hij toog dan naar Syrië, waar veel gevechten tussen hen voorvielen. Hyrkanus ondertussen, die terstond na de dood van Antióchus Soter, het juk der Macedoniërs afgeschud had, en hun, noch als onderdaan, noch als vriend, enigen bijstand meer verleende, verblijdde zich in een zeer voorspoedige staat, onder de regering van Alexander Zebina, en nog meer onder die twee broeders; want, ziende dat zij door hun gestadige oorlogen elkaar verzwakten, en dat Antióchus geen bijstand uit Egypte kreeg, verachtte hij hen beiden, en genoot al de inkomsten van Judea, waardoor hij veel geld verzamelde.

HOOFDSTUK 19

Aristobulus, de oudste zoon van Hyrkanus, vorst der Joden doet zich tot Koning kronen, neemt Antigonus, zijn broeder, tot medegenoot in de regering aan; zet zijn andere broeders, bovendien zijn moeder, in de gevangenis, waar hij ze van honger laat sterven. Hij vat wantrouwen op tegen Antigonus, en laat hem om het leven brengen, waarover hij daarna berouw gevoelende, sterft.

546 Aristobulus, die de oudste van Hyrkanus kinderen was, en Philellen, dat is beminnaar der Grieken, toegenaamd werd, veranderde na, zijns vaders dood het bestuur over de Joden in een koninklijke regering, en was alzo de eerste, die zich tot Koning liet kronen. Dit geschiedde, vierhonderd een en tachtig jaren, nadat de Joden uit de Babylonische ballingschap ontslagen en weer in hun vaderland gekomen waren. Overmits hij Antigonus, zijn oudste broeder, zeer beminde, nam hij hem tot medegenoot in de regering aan, en deed zijn drie andere broeders in de gevangenis zetten, alsmede zijn moeder, omdat zij, even als hij zelf, naar het hoog gezag stond, en Hyrkanus, bij zijn dood, de regering in haar handen gesteld had. Ja, zijn wreedheid ging zo ver, dat hij haar in de kerker van honger liet sterven, en daarenboven zijn broeder Antigonus, die hij zozeer scheen te beminnen, deed ombrengen. Dit was ontstaan door lasteringen, welke hij in het eerst niet had willen aanhoren, zo om de genegenheid, die hij hem toedroeg, als omdat hij geloofde, dat ze boosaardig verdicht waren. Dit beklaaglijk ongeval viel alzo voor: het gebeurde dat Antigonus, in een tijd, toen Aristobulus ziek lag, uit de oorlog te huis komende, met een grote staatsie, juist terwijl men het Loofhuttenfeest vierde, kostbaar toegerust, naar de Tempel ging, vergezeld van gewapend krijgsvolk, zonder enig ander oogmerk, dan om God voor de gezondheid van de Koning, zijn broeder, te bidden. Enige boosaardige mensen, nijdig op Antigonus voorspoed, en op zijn prachtige intrede in de Tempel, bedienden zich van die gelegenheid, om tweedracht tussen de twee broeders te zaaien; en zeiden boosaardig tot Aristobulus, dat, omdat Antigonus op zulk een feest met zulk een praal had willen verschijnen, hij daardoor genoeg liet blijken, dat hij naar de kroon stond, en dat hij welhaast met een groot getal van krijgsvolk zou komen, om de Koning te doden, doordien hij het een dwaasheid zou achten, zich met een gedeelte van de regering te vergenoegen, als het in zijn macht stond zich daarvan geheel meester te maken. Aristobulus, die toen zijn verblijf hield in een toren, welke naderhand de naam van Antonia gevoerd heeft, kon nauwelijks geloof slaan aan die woorden; nochtans, om zijn veiligheid te verzekeren, zonder echter zijn broeder te veroordelen, gelastte hij zijn lijfwacht, zich in een duistere en onderaardse plaats te verbergen, zonder Antigonus enig leed te doen, zo hij ongewapend kwam, maar zo hij gewapend was, dat zij hem dan moesten doden. Daarop deed hij Antigonus boodschappen, dat hij hem verzocht, ongewapend, tot hem te willen komen. Maar de Koningin en andere vijandige lieden, de bode bepratende, haalden deze over, om te zeggen, dat de Koning, vernomen hebbende, dat hij een fraaie wapenrusting aan had, verzocht, dat hij hem het genoegen wilde doen van hem daarmee te komen bezoeken. De Prins, die geen kwaad

vermoedde, en op de toegenegenheid van de Koning, zijn broeder, steunde, ging, zo gewapend als hij was, heen; toen hij bij Stratons toren was gekomen, waar de doorgang zeer duister was, viel des Konings lijfwacht op hem aan, en doodde hem. Uit dit treurige ongeval kan men zien, wat de nijd en laster vermogen, en hoe ze zelfs de tederste en natuurlijkste vriendschap kunnen verbreken. Ook is het verwonderlijk, dat een zekere Judas, een Esseër, wiens voorzeggingen nooit vals bevonden waren, en die Antigonus naar de Tempel had zien opgaan, tot zijn leerlingen en vrienden, die gewoon waren hem om zijn grote kennis van toekomende zaken te volgen, zei, dat hij wel wenste dood te zijn, nu het leven van Antigonus, de onwaarheid van zijn voorzeggingen toonde, daar hij volgens zijn voorzegging die dag, bij Stratons toren, sterven moest, hetwelk onmogelijk was, omdat die toren zeshonderd stadiën van Jeruzalem gelegen lag, en het grootste gedeelte van de dag reeds verlopen was. Terwijl hij alzo sprak, werd hem geboodschapt, dat Antigonus omgebracht was in een onderaardse doorgang, die ook de naam van Straton voerde, evenals de toren, welke, aan de oever der zee gelegen, en sedert Caesarea genoemd is; deze gelijkheid van naam, was de oorzaak van zijn bekommering en ongerustheid geweest.

547 Het duurde niet lang, of Aristobulus werd door zulk een berouw over het ombrengen zijns broeders overvallen, dat zijn ziekte daardoor zeer verergerde. Gestadig, verweet hij zichzelf, dat hij zulk een zware misdaad begaan had; en zijn kwaal werd zo hevig, dat hij bloed braakte. Toen nu een van zijn dienaren dit uitbraaksel wegdroeg, gebeurde het, zo ik meen door Goddelijke besturing, dat hij terzelfder plaatse, waar het bloedige spoor van de moord op Antigonus gepleegd, nog op de grond te zien was, kwam te vallen, en er een gedeelte van het bloed neerstortte. Die in de nabijheid waren, meenden dat hij het met voordacht deed, en gaven zulk een luiden schreeuw, dat de Koning het hoorde, en naar de oorzaak daarvan vraagde; maar niemand wilde het hem zeggen, hetwelk zijn begeerte, om het te weten, nog meer gaande maakte, omdat de mensen van nature een wantrouwen opvatten, wanneer men iets voor hen tracht te verbergen, en daarvan erger denken dan het inderdaad is. Aristobulus dwong zijn volk dan, door bedreigingen, hem de waarheid van de zaak te zeggen, en dit maakte zulk een indruk op zijn gemoed, dat hij zeer bittere tranen stortte, en onder een diepe verzuchting zei: "Het blijkt dan, dat deze verfoeilijke daad voor God niet verborgen heeft kunnen blijven, omdat Hij zijn rechtvaardige wraak zo spoedig tegen mij oefent. Hoe lang zal dit rampzalige lichaam mijn schuldige ziel nog in zich besluiten! Was het niet beter, eensklaps te sterven, dan dus mijn bloed bij druppelen uit te storten, om daarmee, als door een zoenoffer, te boeten voor degene, die ik zo wreed heb doen ombrengen?" Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of hij gaf de geest, nadat hij maar een jaar geregeerd had. Zijn vaderland was echter voor grote weldaden veel aan hem verplicht; want hij deed de Itureërs de oorlog aan, veroverde een gedeelte van hun land, hetwelk hij aan Judea hechtte, en dwong de ingezetenen zich te laten besnijden, en naar de Joodse wijze te leven. Hij was goedaardig, en zedig, gelijk ook Strabo, volgens het verhaal van Timagenes, met deze woorden getuigt: Deze vorst was zachtzinnig, en de Joden zijn niet weinig aan hem verplicht; want hij breidde hun landpalen zo ver uit, dat hij er een gedeelte van Iturea aan hechtte, welks volk hij door de band der besnijdenis aan de Joden verbond.

HOOFDSTUK 20 Salóme, de weduwe van Koning Aristobulus, ontslaat diens broeder Janneus, Alexander toegenaamd, uit de gevangenis, en maakt hem Koning. Hij doet een van zijn broeders ombrengen en belegert Ptolomaïs. Koning Ptolomeüs Lathur, die door zijn moeder, Cleopatra, uit Egypte verjaagd was, komt in Cyprus, om die van Ptolomaïs te helpen. Zij weigeren hem toegang te verlenen. Alexander breekt het leger op, en onderhandelt openlijk met Ptolomeüs en heimelijk met Cleopatra.

548 Na de dood van de Koning, Aristobulus, stelde de Koningin Salóme, zijn weduwe, welke de Grieken Alexandra noemen, zijn broeders, die door hem gevangen gezet waren, in vrijheid; en maakte zij Janneus, anders Alexander genaamd, die de oudste en geschiktste van allen was, Koning. Hij was zo ongelukkig geweest, dat zijn vader Hyrkanus, van zijn geboorte af, een tegenzin tegen hem had, en die tot zijn dood toe behield, zodat het hem nooit toegelaten werd onder zijns vaders ogen te komen. De oorzaak van die afkeer wordt gezegd deze geweest te zijn: Hyrkanus, die Aristobulus en Antigonus, zijn twee oudste zonen zeer beminde, vraagde God, die hem in een droom verscheen, wie van die twee hem in de regering zou opvolgen. En omdat God hem het gelaat van Alexander voorstelde, en daardoor te verstaan gaf, dat deze regeren zou, baarde hem dit zulk een verdriet, dat hij Alexander in Galiléa liet opvoeden. Maar daarom bleef niet achterwege, hetgeen God hem voorzegd had, dat gebeuren zou; want Alexander werd, na de dood van Aristobulus, ten troon verheven. Hij deed toen de een van zijn broeders, die zich tot Koning wilde opwerpen, ombrengen, en bejegende de anderen, die zich met een ambteloos leven vergenoegde, zeer goed.

549 Als hij nu de zaken des rijks op een goeden voet gebracht had, trok hij met een leger op naar Ptolomaïs, en nadat hij de vijanden in een hevig gevecht overwonnen had, dwong hij hen binnen de stad te wijken, waarin hij hen belegerde. Van al de zeesteden waren Ptolomaïs en Gaza nog maar alleen te veroveren; ook moest Zoïlus, die Dora en Stratons toren bemachtigd had, ten onderbrengen. Ondertussen konden de ingezetenen van Ptolomaïs geen bijstand van de Koning, Antióchus, noch van zijn broeder Antióchus Cycicenus verwachten, omdat deze met al hun macht elkaar beoorloogden. Maar Zoïlus, die met de verdeeldheid dezer vorsten zijn voordeel hoopte te doen, en Ptolomaïs te vermeesteren, zond er enige hulp heen, terwijl de twee Koningen zich om die plaats zeer weinig scheen te bekommeren. Zij waren op elkaar zo verbitterd, dat zij, zonder zich om het overige te bekommeren, wel op kampvechters geleken, die, hoewel afgemat door de strijd, echter te beschaamd zijn, om zich voor overwonnen te verklaren, zodat zij het geenszins willen opgeven, maar na een weinig ademhalens het gevecht hervatten. De enige toevlucht dan, die er voor de belegerden nog over scheen, was, hulp uit Egypte te bekomen, en voornamelijk van de Koning Ptolomeüs Lathur, die, door zijn moeder Cleopatra uit het rijk verdreven, zich naar het eiland Cyprus begeven had. Zij zonden dan gezanten, om hem te bidden, dat hij hen uit het gevaar, waarin zij waren, verlossen wilde; zij deden hem geloven, dat, zodra hij in Syrië zou aangekomen zijn, terstond die van Gaza, benevens Zoïlus, de Sidoniërs, en veel anderen, zouden zich aan zijn zijde voegen. Hierop vertrouwende deed hij een grote vloot uitrusten. Maar Demetrius, die te Ptolomaïs in groot aanzien was, overreedde ondertussen de inwoners, om van voornemen te veranderen, zeggende, dat het hun veel voordeliger zou zijn, in onzekerheid omtrent de uitslag van de oorlog, die zij tegen de Joden voerden, te blijven, dan in een slavernij te vervallen, die onvermijdelijk zou wezen, indien zij de Koning, Ptolomeüs, als hun Heer inhaalden, omdat zij dan niet alleen die oorlog zich op de hals haalden, maar nog een gevaarlijker krijg van de kant van Egypte te wachten zouden hebben. De Koningin, Cleopatra, moeder van Ptolomeüs, wier toeleg was, om hem uit het eiland Cyprus te verjagen, zou toch niet zodra zien, dat hij zich door de hulp van de naburige landschappen poogde te versterken, of zij zou hen met een machtig leger tegentrekken; en indien Ptolomeüs, in zijn hoop bedrogen, hen verliet, om naar Cyprus te vluchten, dan zouden zij zich aan het uiterste gevaar, dat men bedenken kon, bloot gesteld vinden.

550 Ptolomeüs vernam onderweg de verandering in de gezindheid der inwoners van Ptolomaïs, maar liet daarom niet na, zijn tocht te vervolgen. Hij landde met zijn leger, bestaande uit dertigduizend mannen, zo te paard als te voet, te Sykamine, en trok vandaar naar Ptolomaïs; maar hij vond zich in grote verlegenheid, toen hij zag, dat de inwoners zijn gezanten niet

wilden ontvangen, noch naar zijn voorslagen luisteren. Zoïlus, en die van Gaza, kwamen echter tot hem, om hulp tegen de Joden, en hun Koning, die hun land verwoestte, te verzoeken; zodat dan ook Alexander genoodzaakt werd het beleg van Ptolomaïs op te breken. Deze trok dan met zijn leger terug, en met loosheid te werk willende gaan, zond hij heimelijk naar Koningin Cleopatra, om een verbond met haar, tegen Ptolomeüs, aan te gaan, terwijl hij aan de anderen kant openlijk met deze onderhandelde, en hem vierhonderd talenten zilver beloofde, indien hij de Tiran Zoïlus aan hem overleverde, en de plaatsen en landen, welke Zoïlus bezat, aan de Joden gaf. Ptolomeüs toonde zich zeer genezen, om een verbond met Alexander aan te gaan, en deed Zoïlus in verzekerde bewaring nemen; maar, toen hij vernam dat Alexander in heimelijke onderhandeling met de Koningin, zijn moeder, was, brak hij de onderhandeling af, en belegerde Ptolomaïs, hetwelk, gelijk reeds gezegd is, weigerde hem te ontvangen. Hij liet enige van zijn voornaamste bevelhebbers, met een gedeelte van zijn krijgsmacht, voor die stad, om het beleg voort te zetten, en trok met de overigen heen, om Judea te verwoesten. Hij greep de stad Azochis in Galiléa onvoorziens op een Sabbat aan, nam ze stormenderhand in, en voerde tienduizend gevangenen, benevens een groten buit, vandaar weg. Alexander verzamelde ondertussen een leger van vijftig-, of, zoals anderen melden, van tachtigduizend mannen, om hem het hoofd te bieden.

HOOFDSTUK 21

Grote overwinning, door Ptolomeüs Lathur op Alexander, Koning der Joden behaald, en zijn schrikkelijke wreedheid. Cleopatra, moeder van Ptolomeüs komt de Joden tegen hem te hulp. Hij tracht te vergeefs zich meester van Egypte te maken. Alexander neemt Gaza in, en bedrijft er grote wreedheid. Verscheidene oorlogen, over het bezit van Syrië gevoerd. Buitengewone haat van de meeste Joden tegen Alexander, hun koning. Zij ontbieden Demetrius Eucerus, ter hunner hulp.

551 Nadat Ptolomeüs Lathur Azochis alzo bemachtigd had, trok hij naar de stad Seforis, die er niet ver af ligt, en bestormde haar; maar hij werd met groot verlies afgeslagen, zodat hij het beleg opbrak, en tegen Alexander, de Koning der Joden, optrok, hem bij Asofon, dat dicht aan de Jordaan ligt, ontmoette, en zich tegenover hem legerde. De voorhoede van Alexander bestond uit achtduizend mannen, allen dappere soldaten, met koperen schilden gewapend; die van Ptolomeus voorhoede hadden ook zulke schilden; maar, omdat de overigen van zijn krijgsvolk niet zo wel gewapend waren, durfden zij niet tot de aanval overgaan. Maar Filostefanus, een zeer ervaren krijgsman, sprak hun moed in, en deed hen de rivier, die de twee legers vaneen scheidde, overtrekken, zonder dat Alexander het poogde te beletten. Hij meende de vijanden gemakkelijker te kunnen overwinnen, wanneer zij, de rivier achter zich hebbende, niet zouden kunnen vluchten. Het gevecht was zeer bloedig; en men kon bezwaarlijk beoordelen naar welke zijde de overwinning zou neigen. Eindelijk begon het krijgsvolk van Alexander enigszins de overhand te krijgen, en dat van Ptolomeüs te bezwijken; maar Filostefanus, hen met enige verse troepen ondersteunende, deed hen weer moed scheppen. De Joden, verbaasd over deze verandering, en door geen van de hun te hulp gekomen, begonnen te vluchten, en werden daarin door geheel hun leger gevolgd. De vijanden jaagden hen wakker na, en hielden niet op met doodslaan, totdat hun handen vermoeid waren, en hun zwaarden begonnen stomp te worden. Het getal der doden, aan de zijde der Joden, was dertigduizend, of, volgens het verhaal van Timagenes, vijftigduizend. De overigen van het leger werden gevangen genomen, of bergden zich door de vlucht.

552 Na deze grote overwinning, en dit bloedbad, begaf Ptolomeüs zich tegen de avond naar enige vlekken van Judea, welke hij vol vrouwen en kinderen vond; hij beval zijn soldaten hen te doden, in stukken te snijden, en in ketels met kokend water te werpen; opdat de Joden, die

uit de slag ontvlucht waren, daar komende, zouden menen dat hun vijanden mensenvlees aten, en daardoor te groter schrik voor hen zouden krijgen. Strabo is het niet alleen, die deze ijselijke wreedheid vermeldt, maar Nikanor maakt er ook gewag van. Daarna nam Ptolomeüs de stad Ptolomaïs met geweld in, gelijk wij elders verhaald hebben.

553 Toen Koningin Cleopatra zag, dat de macht van haar zoon alzo aangroeide, omdat hij Judea zonder tegenstand verwoestte, Gaza onder zijn gehoorzaamheid gebracht had, en reeds als voor de poorten van Egypte stond, met het voornemen om er zich meester van te maken, oordeelde zij dat het hoog tijd was hem te weerstaan. Hierop verzamelde zij zonder uitstel een grote krijgsmacht, ter zee en te land, waarover zij Chelcias en Ananias, beiden Joden, het bevel gaf: voorts stelde zij het grootste gedeelte van haar schatten, benevens haar kindskinderen, en haar uitersten wil, op het eiland Ceos in bewaring; zond Alexander, haar anderen zoon, met een grote vloot naar Fenicië, omdat dat landschap tot opstand geneigd was; kwam zelf in persoon voor Ptolomaïs; en, omdat de inwoners de poorten voor haar gesloten hielden, belegerde zij de stad. Toen Ptolomeüs vernam, dat zij Egypte verlaten had, trok hij derwaarts, menende dat hij het ongewapend vinden, en er zich licht meester van zou kunnen maken, maar hij vond zich in zijn mening bedrogen. Terzelfder tijd kwam Chelcias, een van Cleopatra's veldoversten, die Ptolomeüs vervolgde, in Neder-Syrië.

554 Cleopatra had nauwelijks vernomen, dat haars zoons toeleg tegen Egypte hem mislukt was, of zij zond een gedeelte van haar leger derwaarts, en dreef er hem geheel uit. Alzo was hij genoodzaakt weer te keren, en bracht de winter te Gaza over. Ondertussen nam Cleopatra Ptolomaïs in, waar Alexander, Koning der Joden, met geschenken bij haar kwam. Zij ontving hem minzaam, als een vorst, die, kwalijk door Ptolomeüs behandeld zijnde, nergens toevlucht vond, dan bij haar. Enige stelden haar voor, dat zij zijn land moest zien te overmeesteren, en niet toelaten, dat zulk een menigte van brave Joden onder de macht van één man zouden staan. Maar Ananias raadde haar het tegendeel, zeggende dat zij geen recht had een vorst, met wie zij een verbond had aangegaan, en die haar ook in maagschap bestond, van zijn land te beroven; dat zij ook, indien zij hem dus verongelijkte, alle Joden tot vijand zou krijgen. Deze woorden haalden haar over, weshalve zij Alexander niet alleen geen overlast aandeed, maar ook het verbond met hem te Scythopolis, een stad in Neder-Syrië, vernieuwde.

555 Zodra deze vorst zich van de vrees voor Ptolomeüs ontslagen zag, trok hij naar Neder-Syrië, nam daar de stad Gadara in, na een beleg van tien maanden, en vervolgens Hamath, de sterkste van al de vestingen aan de Jordaan gelegen, waarin Theodorus, Zenos zoon, al zijn kostbaarheden bewaard hield. Theodorus, om zich te wreken, overviel de Joden onverhoeds, doodde tienduizend van hen, en nam al de pakkage van Alexander. Die vorst, zonder zich over dat verlies te bekommeren, liet niet na Rafa, aan de oever der zee gelegen, en Anthedon, hetwelk later naar Herodes Agrippa genoemd werd, te belegeren, en in te nemen. Toen, ziende dat Ptolomeüs Gaza verlaten had, om weer naar Cyprus te keren, en dat Koningin Cleopatra desgelijks weer naar Egypte getrokken was, werd hij, door toorn daarover dat die van Gaza Ptolomeüs ter hunner hulp, tegen hem, geroepen hadden, zo verbitterd, dat hij hun land verwoestte, en hun stad belegerde. Apollodorus, hun overste, waagde het daarop met tweeduizend vreemde soldaten, en duizend van zijn eigen volk, 's nachts een uitval te doen, en hield, zolang het donker was, de overhand, omdat de Joden meenden dat Ptolomeüs de belegerden te hulp gekomen was; maar, zodra de dag begon aan te breken, zagen zij dat ze zich bedrogen hadden, en daarop moed vattende, grepen zij Apollodorus zo wakker aan, dat zij duizend van de zijnen op de plaats afmaakten. De belegerden lieten daarom de moed niet zakken, hoewel de honger ook begon te nijpen; maar zij besloten liever het uiterste af te

wachten, dan zich over te geven; en zij werden in dat voornemen door Aretas, Koning der Arabieren, die hun hulp beloofde, gesterkt.
De stad moest zich echter overgeven, daar Apollodorus verraderlijk gedood was. Deze moord beging zijn eigen broeder Lysimachus, uit jaloezie over het grote aanzien, dat hij door zijn verdienste verkregen had; en daarna een hoop krijgsvolk bijeen vergaderd hebbende, leverde Lysimachus de plaats aan Alexander over. Toen deze eerst daar binnen kwam, toonde hij een vredelievenden aard; maar daarna zijn krijgsvolk in de stad gezonden hebbende, liet hij hun toe, alle wreedheid tegen de ingezetenen te plegen, om hen te straffen; zodat zij niemand verschoonden, maar allen doodsloegen, die hun tegenkwamen. Dit kostte echter ook menigen Jood het leven; want velen der inwoners sneuvelden gewapenderhand, terwijl zij zich verweerden; anderen staken hun huizen in brand, om te beletten, dat ze hun vijanden ten buit werden; en weer anderen doodden hun vrouwen en kinderen, om ze voor een schandelijke slavernij te vrijwaren. Het geviel juist dat de raadsheren, ten getale van vijfhonderd, vergaderd waren, toen de woedende benden de stad introkken; hierop namen zij de vlucht in de Tempel van Apollo, menende daar veilig te zijn; maar te vergeefs: Alexander deed hen allen ombrengen. Nadat hij de stad, welke hij een jaar lang had belegerd, verwoest had, keerde hij weer naar Jeruzalem.

556 Ten zelfden tijd werd Koning Antióchus Grypus verraderlijk door Herakleon, in het vijf en veertigste jaar zijns ouderdoms, gedood, nadat hij negen en twintig Jaren geregeerd had. Zijn zoon Seleukus volgde hem in de regering op. Deze voerde oorlog tegen zijn oom Antióchus Cycicenus, nam hem in een veldslag gevangen, en deed hem ombrengen. Niet lang daarna kwam Antióchus, Eusebes toegenaamd, zoon van Antióchus Cycicenus, te Arad, waar hij tot Koning gekroond werd. Hij deed Seleukus de oorlog aan, overwon hem in een veldslag, en verdreef hem uit Syrië. Deze vluchtte daarop naar Cilicië, waar hij door de Mopseaten werd ontvangen, maar in plaats van die weldaad te erkennen, wilde hij hun dwingen, schattingen op te brengen; en zij, zulks niet kunnende dulden, staken de vlam in zijn paleis, zodat hij met zijn vrienden in de brand het leven verloor.

557 Terwijl Antióchus in Syrië regeerde, kwam een andere Antióchus, broeder van Seleukus, hem beoorlogen, maar hij werd met zijn ganse leger verslagen. Toen deed zijn broeder Filippus zich tot Koning kronen, en regeerde over een gedeelte van Syrië. Ondertussen ontbood Ptolomeüs Lathur zijn vierden broeder, Demetrius Eucerus, uit Cnidus, en stelde hem tot Koning van Damascus aan. Antióchus weerstond deze twee broeders kloekmoedig, maar leefde niet lang daarna. Hij was naar Laodicéa getrokken, tot bijstand van de Koningin der Galadeners, die met de Parthen in oorlog was, en werd, dapper strijdende, in een slag gedood. Door zijn dood, bleven de twee broeders, Filippus en Demetrius, vreedzame bezitters van het rijk van Syrië, gelijk elders verhaald is.

558 Omtrent die tijd, zag Alexander, Koning der Joden, zijn rijk verstoord, door de haat, die het volk hem toedroeg: want toen hij op het Loofhuttenfeest, wanneer men takken van palm- en citroenbomen draagt, zich bereidde om te offeren, was men er niet tevreden mede, hem citroenen naar het hoofd te werpen, maar men hoonde hem ook met scheldwoorden, en zei dat hij onwaardig was Gode te offeren, als een, die van een slavin afkomstig was. Hierover werd hij zo vertoornd, dat hij zesduizend mensen om het leven deed brengen. Hij keerde vervolgens de overlast van de woedende volkshoop af, door een houten staketsel, hetwelk hij rondom de Tempel en het altaar liet maken, tot aan de plaats, waar het alleen de priesters vrij stond in te gaan. Ook nam hij krijgsvolk uit Pisidië en Cilicië in dienst; want, omdat hij een vijand der Syriërs was, wilde hij zich van deze niet bedienen. Hij overwon ook de Arabieren; legde de Moabieten en Galadieten schattingen op, en verdelgde Hamath, zonder dat Theodorus zich in

een gevecht met hem durfde meten. hij beoorloogde Obed, Koning der Arabieren, eveneens; maar dicht bij Gadara in een dal gekomen, en door een menigte van kamelen in een nauwe engte, waar de doortocht zeer moeilijk was, belemmerd zijnde, had hij grote moeite om zich te redden en te Jeruzalem te komen. Dit ongeval werd gevolgd door een oorlog, die zijn onderdanen zes jaren lang tegen hem voerden, gedurende welke tijd hij wel vijftigduizend van hen doodde. Hoewel hij alles aanwendde, om hen te bevredigen, was echter hun verbittering zo groot, dat ze door zachte middelen slechts scheen aan te groeien. Hij vraagde hun derhalve eens, wat hij toch doen moest om hun genoegen te geven, en zij antwoordden, dat hij zichzelf om hals moest brengen. De haat der Joden tegen hem was zo groot, dat zij aan Demetrius Eucerus om hulp verzochten.

HOOFDSTUK 22

Demetrius Eucerus, Koning van Syrië, komt de Joden tegen Alexander, hun Koning, te hulp, verslaat hem in een veldslag, en wijkt terug. De Joden beoorlogen hem evenwel. Hij overwint hen, in verscheidene gevechten, en doet hen aan kruisen nagelen. Demetrius belegert zijn broeder Filippus, binnen Beroë. Mithridates Synaces, Koning der Parthen, zendt een leger tegen hem, hetwelk hem gevangen neemt. Hij sterft kort daarna.

559 Demetrius Eucerus, gestijfd door hen, die hem ter hunner hulp ontboden hadden, kwam tot hen, met een leger van drieduizend paarden, en veertigduizend mannen te voet, en legerde zich bij de stad Sikima. Alexander trok hem tegen, met zesduizend tweehonderd vreemde soldaten, welke hij in dienst genomen had, en twintigduizend Joden, die hem getrouw gebleven waren. Men gebruikte daarop van wederzijde veel listen, om elkaar afbreuk te doen; want Demetrius poogde de vreemdelingen, welke Grieken waren, naar zijn zijde te lokken, en Alexander deed zijn best, om de Joden, die zich bij Demetrius gevoegd hadden, tot zijn partij te doen overgaan; maar geen van beiden bereikte zijn oogmerk. Men kwam eindelijk tot een gevecht: Demetrius won de slag; de vreemde krijgslieden, in Alexanders dienst, gaven uitmuntende blijken van hun dapperheid en getrouwheid, want zij sneuvelden allen in de strijd, zonder dat er één overbleef. Demetrius verloor er ook veel volk. Alexander vluchtte naar het gebergte, waar, door een zonderlinge verandering, zesduizend Joden, uit deernis met zijn ongeval, bij hem kwamen; hetwelk Demetrius zoveel vrees aanjoeg, dat hij terugweek. Inmiddels lieten de andere Joden niet na, alleen de oorlog tegen Alexander voort te zetten; maar, omdat zij telkens geslagen werden, verloren zij in verscheidene gevechten veel volk. Hij dwong de voornaamste zich naar Bethon te begeven, waarna hij die stad met geweld innam, en hen gevangen naar Jeruzalem voerde, waar hij, om zich over hun tegenstand te wreken, een zeer afgrijselijke, wreedheid tegen hen pleegde; want, terzelfder tijd, dat hij zijn bijwijven, op een verhevene plaats, vanwaar men een vrij uitzicht had, op een gastmaal onthaalde, deed hij achthonderd van hen, voor zijn ogen, aan kruisen hechten, en terwijl zij nog leefden, hun vrouwen en kinderen voor hun ogen ombrengen. Het is waar, dat zij hem ten hoogste beledigd hadden, omdat zij, nog niet vergenoegd met hem, met hun eigen macht, te beoorlogen, vreemdelingen ter hunner hulp hadden ingeroepen, hem menigmaal in levensgevaar en op het punt van het verlies van zijn koninkrijk hadden gebracht, en tot zulk een uiterste gedreven, dat hij genoodzaakt was de plaatsen, welke hij in de landen der Moabieten en Galadieten veroverd had, aan de Koning der Arabieren over te geven, opdat zij niet met zijn oproerige onderdanen tegen hem zouden samenspannen; behalve nog veel ander leed, dat zij hem aangedaan hadden. Maar toch behoort men een afschrik te hebben van zulk een gruwelijke onmenselijkheid, waarvoor men hem met recht de toenaam van Thracides gegeven heeft, om zijn woeste en wrede aard daardoor aan te duiden. Achtduizend soldaten, van degenen, die de wapenen tegen hem opgenomen hadden, trokken de volgende nacht, na de onmenselijke daad, weg, en onderwierpen zich nooit weer aan zijn regering, die sedert stil en vreedzaam was.

HOOFDSTUK 23

Toen Demetrius Judea verliet, ging hij, met duizend paarden en tienduizend voetknechten, zijn broeder Filippus, binnen Beroë, belegeren.

570 Straton, die vorst dier stad was, en Filippus bijstond, verzocht hulp van Zizus, veldheer der Arabieren, en van Mithridates Synaces, Koning der Parthen; en omdat deze hem een grote krijgsmacht toezonden, werd Demetrius in zijn legerplaats opgesloten, en zijn volk, zo door de menigte van schichten en pijlen, als door gebrek aan water, gedwongen, hem in de handen der vijanden over te leveren. Deze zonden hem gevangen naar Mithridates; en met buit beladen, terugkerende, lieten zij al de Antiochiërs, die onder de gevangenen waren, zonder losgeld vrij. Mithridates ondertussen bewees Demetrius grote eer, tot aan het einde zijns levens toe, toen hij door ziekte stierf. Maar Filippus had zich, terstond na het gevecht, naar Antiochíë begeven, en zich van Syrië meester gemaakt.

HOOFDSTUK 24

De koning, Alexander, laat twee zonen na, Hyrkanus, die Hogepriester wordt, en Aristobulus. De Koningin, Alexandra, hun moeder, wint de genegenheid des volks door middel van de Farizeeën, aan welke zij een groot gezag overlaat. Zij doet op hun raad, de getrouwste dienaars van de Koning haar gemaal ombrengen, en vertrouwt aan anderen, om hen te bevredigen, de bewaring der sterkste plaatsen. Inval van Tigranes, Koning van Armenië, in Syrië. Aristobulus wil zich tot Koning opwerpen. Koningin Alexandra sterft.

561 Nadat nu Koningin Alexandra het kasteel Ragaba ingenomen had, en weer te Jeruzalem gekomen was, sprak zij tot de Farizeeën, op die wijze, als de Koning, haar gemaal, haar bevolen had; zij verzekerde hun, dat ze omtrent het lijk van Alexander, en het rijksbestuur, niets buiten hun raad en goedvinden, zou doen. Hierop veranderde de haat, die deze tegen haar opgevat hadden, in toegenegenheid, zodat zij de treffelijke daden van Alexander bij het volk prezen, en verklaarden, dat zij een braven Koning aan hem verloren hadden. Daardoor verwekten zij zulk een droefenis en rouw over zijn dood, dat men hem een prachtiger lijkstaatsie gunde, dan men ooit voor iemand van zijn voorgangers had gehouden.

562 De vorst liet twee zonen na, Hyrkanus en Aristobulus, en had bij uitersten wil bevolen. dat Alexandra regentes zou zijn. Hyrkanus, de oudste der zonen, was onbekwaam voor de regering, en verkoos een ambteloos leven. Aristobulus daarentegen was schrander en onversaagd. De Koningin, hun moeder, die bij het volk in gunst was, omdat zij altoos betuigd had dat zij de misdrijven van haar man met tegenzin aanzag, deed Hyrkanus tot Hogepriester aanstellen, niet zozeer omdat hij de oudste was, als om zijn onbekwaamheid en traagheid. Zij liet de Farizeeën in alles begaan, beval het volk hun te gehoorzamen, en zo haar schoonvader Hyrkanus iets van hun overleveringen afgeschaft had, die weer in ere te houden. Alzo had zij niet dan de naam van Koningin, en bezaten de Farizeeën de ganse koninklijke macht; zij herriepen de gebannenen, lieten de gevangenen los, en bezaten alle macht. Er waren alleen enige zaken, waarover deze vorstin de beschikking had. Zij onderhield een groot getal van vreemde krijgslieden, en scheen machtig genoeg te zijn, om de naburige vorsten in ontzag te houden; want zij noodzaakte hen gijzelaars aan haar te zenden. Alzo regeerde zij vreedzaam; het waren alleen de Farizeeën, die de Staat verontrustten, door haar te overreden, dat zij degenen, die Alexander geraden hadden de achthonderd mannen te kruisigen, deed ombrengen. Zij maakten een begin met Diogenes, en brachten daarna ook anderen om het leven, tot dat de voornaamste dezer vervolgden bij de Koningin in het paleis kwamen, Aristobulus bij zich

hebbende, die door zijn gelaat genoeg te verstaan gaf, dat hij deze vervolging niet goedkeurde, en dat, indien zich gelegenheid daartoe aanbood, hij aan de Koningin, zijn moeder, zou verklaren, dat zij haar macht zo niet behoorde te misbruiken. Die personen herinnerden aan de vorstin, de voortreffelijke diensten, welke zij wijlen de Koning, hun Heer, bewezen hadden; zeiden dat de weldaden, die zij van hem genoten hadden, een vergelding voor hun dapperheid en getrouwheid waren; en dat zij haar baden niet te willen toelaten, dat, na zoveel gevaren in de oorlog gediend te hebben, hun vijanden hen in vollen vrede als slachtoffers zouden om het leven brengen, zonder daarvoor gestraft te worden. Dat, zo deze wrede vervolgers zich vergenoegden met het bloed, dat zij reeds vergoten hadden, dood, de eerbied voor het koninklijk gezag, waarmee zij hun bedrijf poogden te verdedigen, hen met geduld alles, wat zij geleden hadden, zou doen dragen. Maar dat, indien zij wilden voortgaan met zulk een wreedheid te plegen, zij de Koningin baden, te willen toelaten, dat ze hun veiligheid buiten haar rijk gingen zoeken. Dat zij zulks, zonder haar verlof, niet wilden doen; maar, zo zij hun dit billijk verzoek weigerde, dat zij hen dan liever allen in haar paleis kon laten vermoorden, hoewel er niets schandelijker kon zijn, dan toe te laten, dat zij dus door de gezworen vijanden van de Koning, haar gemaal, behandeld werden. Dat zij door die handelwijze aan Aretas, Koning van Arabië, en anderen vorsten, het genot gaf van te zien, dat zij zichzelf van zoveel brave mannen beroofde, welker naam alleen hen voormaals deed sidderen. Ten besluite zeiden ze, dat, indien zij hun deze gunst afsloeg, en vast besloten had aan de woedende drift der Farizeeën de vrijen teugel te geven, zij hen dan ten minste hier en daar in enige vestingen moest verdelen, om alzo hun leven in een rampzaligen staat te slijten, naardien de fortuin Alexanders dienaars zo wreed vervolgde." Door deze, en meerdere dergelijke woorden, hoopten zij de Koningin tot deernis te bewegen, zo met degenen, die reeds gedood waren, als met hen, die hetzelfde gevaar liepen. Dit trof al de omstanders dermate, dat zij zich niet van tranen konden onthouden. Maar Aristobulus toonde zijn misnoegen meer dan iemand anders, door het verwijt, dat hij der Koningin, zijn moeder deed. Hij zei, dat zij hun onheilen zichzelf het meest te wijten hadden, en zij er zelf oorzaak van waren, door de regering aan zulk een heerszuchtige vrouw op te dragen, even alsof de overleden Koning geen zonen had nagelaten, om hem in de regering op te volgen.

De vorstin zag zich met deze zaak niet weinig verlegen, en dacht dat zij niet beter kon doen, dan de bewaring der vaste plaatsen, uitgenomen Hyrkanus, Alexandrion, en Macheron, waar ze haar voornaamste kostbaarheden had, aan die misnoegden toe te vertrouwen. Niet lang daarna, zond zij Aristobulus met een leger naar Damascus, tegen Ptolomeüs Memnon, die al de naburige volken ontrustte; maar hij keerde terug, zonder iets merkwaardigs verricht te hebben. Terzelfder tijd kreeg men bericht, dat Tigranes, Koning van Armenië, met een heer van vijfhonderd duizend mannen, in Syrië gevallen was, en welhaast in Judea zou komen. Dit groot en onverwacht gevaar verschrikte de Koningin Alexandra, en het ganse hechtte. Zij zond derhalve gezanten met kostbare geschenken naar die vorst, die hem met het beleg van Ptolomaïs bezig vonden. Zij verzuimden niets, om Tigranes te bewegen, dat hij een gunstig gevoelen van hun volk mocht verkrijgen. Hij ontving hen minnelijk, en zond hen met goede hoop terug. Toen hij Ptolomaïs ingenomen had, vernam hij dat Lukulles, die de Koning Mithridates had nagejaagd, zonder hem te kunnen achterhalen, omdat deze reeds naar Liberië gevloden was, in Armenië was gevallen, en daar het ganse land plunderde en verwoestte; hetwelk hem deed besluiten terug te keren. De Koningin Alexandra verviel daarna in een zware ziekte, hetwelk Aristobulus deed denken, dat hij geen gunstiger gelegenheid, tot het uitvoeren van zijn toeleg, zou kunnen vinden. Hij vertrok dan bij nacht, alleen van één dienaar vergezeld, om naar de vaste plaatsen te gaan, die, gelijk gezegd is, door de vertrouwdste vrienden van wijlen de Koning, zijn vader, bewaard werden. omdat hij al lang over het gedrag van zijn moeder ontevreden was geweest, vreesde hij dat, na haar dood, de regering geheel in de macht der Farizeeën komen zou. Hij zag daarbij, dat zijn broeder Hyrkanus ten enenmale

onbekwaam was om te regeren. Hij vertrouwde zijn geheim aan niemand dan aan zijn huisvrouw, die hij met zijn kinderen te Jeruzalem liet Allereerst ging hij naar Agaba, waar Galestes, één van de voornaamste, hem met blijdschap ontving.
Des anderen daags bemerkte de Koningin wel dat Aristobulus van huis was, maar zij vermoedde evenwel niet, dat hij weggegaan was, om beroerten te verwekken. Maar toen zij vernam, dat hij zich meester van één plaats, en daarna van andere gemaakt had, (want zodra had de één zich niet aan hem overgegeven, of andere vielen hem ook toe) werd zij met al de haar door een grote verbaasdheid bevangen, doordien zij wel begrepen dat Aristobulus op die wijze bijna in staat was, om zich meester van het hechtte te maken, en dat zij zeer vreesden, dat hij zich wreken zou over het kwaad, zijn vrienden aangedaan. In die grote bekommering wisten zij geen beteren raad, dan de vrouw en kinderen van Aristobulus in verzekerde bewaring te nemen, en hen op het slot, dicht bij de Tempel, te bewaren. Inmiddels kreeg die Prins groten toeloop, en zag hij zich binnen vijftien dagen meester van twee en twintig plaatsen. Hij nam toen de merktekenen der koninklijke waardigheid aan, en liet geen tijd verloren gaan, om krijgsvolk te verzamelen, hetwelk hij kreeg van de berg Libanon, van Trachonitis, en van de naburige vorsten, die hem gewillig bijstonden, in de hoop dat hij het erkennen zou, indien zij hem ten troon verhieven, hetgeen hij zichzelf niet zou hebben durven beloven, hoezeer hij er ook naar haakte. Hyrkanus, vergezeld van de voornaamste Joden, kwam bij de Koningin, haar verzoekende, dat zij hun wilde zeggen, wat zij dienstig oordeelde in die toestand te doen, omdat de zaken zo ver gekomen waren, dat Aristobulus, door de overgave van zoveel plaatsen, bijna meester was van de ganse Staat, en dat, schoon zij zeer ziek was, zij het echter hun plicht achtten, gedurende haar leven, niets buiten haar raad en weten te ondernemen. Zij antwoordde: dat zij het aan hen overliet, om te doen hetgeen zij voor het hechtte het best oordeelden; dat het hun niet aan volk en krijgsbenden, of geld, waarvan men een grote som in de schatkist zou vinden, zou ontbreken, en dat zij voor haar zelf niet langer in staat was, om zich over wereldse zaken te bekommeren, omdat zij gevoelde dat haar levenskrachten haar begaven. Kort nadat zij dit gesproken had, stierf zij, negen jaren geregeerd, en drie en zeventig geleefd hebbende.
Deze vorstin was ver boven de zwakheid van het vrouwelijk geslacht verheven, en toonde door haar daden dat zij bekwaam was om te regeren, en zodanige vorsten, die zich de rang, die zij in de wereld bekleden, onwaardig toonden, te beschamen; zij beoogde alleen de tegenwoordige welstand des rijks, zonder zich, door ijdele gedachten over het toekomende, van zulk een gewichtige bezigheid te laten aftrekken; zij geloofde ook, dat gematigdheid in de regering boven alles te achten was, en dat men niets behoorde te doen, dat niet billijk en eerlijk was. Maar al deze goede hoedanigheden konden niet beletten, dat haar nakomelingen, na haar dood, de macht, welke zij door haar staatkunde met grote moeite en gevaar verkregen had, weer kwijt raakten; zo groot was de misslag, die zij beging, door de verderfelijken raad van de vijanden van haar huis te volgen, die haar bewogen om de staat te beroven van hen, die het bekwaamst waren om hem te ondersteunen. Dus volgden er beroerten en placht na haar dood; maar zolang zij regeerde, was alles in rust.

VEERTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1

Na de dood van Koningin Alexandra, komen Hyrkanus en Aristobulus, haar twee zonen, tot een strijd, waarin Aristobulus de overhand behoudt; zij gaan daarna een verdrag aan, volgens hetwelk de kroon aan Aristobulus komt, hoewel hij de jongste is, en Hyrkanus stelt zich tevreden met een ambteloos leven.

570 (nummering incorrect) Wij hebben in het voorgaande boek gesproken over het leven en de dood der Koningin Alexandra; nu staat ons te spreken over hetgeen daarna gebeurde, en wij zullen ons bevlijtigen dat er niets door verzuim of achteloosheid voorbijgegaan worde. Hoewel zij, die ondernemen een historie te schrijven, en de zaken, die lang te voren zijn voorgevallen, op te helderen, daarbij netheid van stijl, en de sieraden daarbij vereist behoren in acht te nemen, echter moet hun voornaamste zorg zijn, de waarheid nauwkeurig te verhalen, opdat zij hun lezers, die geloof aan hun woorden slaan, een getrouw bericht geven. Nadat dan Hyrkanus tot Hogepriester aangesteld was, in het derde jaar der honderd zeven en zeventigste Olympiade, ten tijde toen Q. Hortensius en Q. Metellus Kretikus te Rome praefecten waren, verklaarde Aristobulus hem de oorlog. Er viel een veldslag voor, dicht bij Jericho, waarin een groot gedeelte van Hyrkanus krijgsvolk tot Aristobulus overliep. Dit veroorzaakte, dat Hyrkanus de vlucht nam in het slot te Jeruzalem, waar de huisvrouw en kinderen van Aristobulus op bevel van Koningin Alexandra gevangen gezet waren. De overigen van zijn volk weken binnen de omtrek van de Tempel, en gaven zich spoedig over. Toen begon men van vrede tussen de twee broeders te spreken, en hij werd ook gesloten, op voorwaarde dat Aristobulus regeren, en Hyrkanus zich met een ambteloos leven, en het genot van zijn goederen, zou vergenoegen. Dit verdrag werd in de Tempel getroffen, en met hand en eed door beiden bekrachtigd, waarna zij elkaar in de tegenwoordigheid des volks omhelsden, en van elkaar scheidden. Aristobulus begaf zich naar het koninklijk paleis, terwijl Hyrkanus naar het huis ging, waar Aristobulus vroeger woonde.

HOOFDSTUK 2

Antipater, een Idumeër, raadt Hyrkanus te vluchten, en zich naar Aretas, Koning der Arabieren, te begeven, die belooft hem in de regering over Judea te herstellen.

571 Zekere Idumeër, Antipater geheten, een hechtte man, stout om iets te bestaan, en van een groot verstand, was een groot vriend van Hyrkanus, en vijand van Aristobulus. Nikolaüs, de Damascener, wil, dat hij afkomstig was uit één van de voornaamste geslachten der Joden, die uit Babylon weer naar Judea gekeerd waren; maar hij zegt dit, om Herodes, zoon van Antipater, die naderhand door het geluk tot de troon onzer Koningen verheven werd, te behagen. Men noemde hem in het eerst niet Antipater, maar Antipas, gelijk zijn vader, die door Koning Alexander, en zijn gemalin, tot landvoogd van Idumea aangesteld, met de Arabieren, en Askalonieten vriendschap gemaakt, en door grote geschenken hun genegenheid gewonnen had. Omdat nu de macht van Aristobulus, bij Antipater, die wegens de vijandschap, die er tussen hen was, voor hem vreesde, verdacht geworden was, deed hij hem heimelijk bij de voornaamste Joden zoveel nadeel als hij kon, zeggende, dat het niet billijk was, dat men toeliet dat hij zich de kroon aanmatigde, die zijn oudsten broeder Hyrkanus met recht toekwam. Het was hem niet genoeg, dat hij dit ook aan Hyrkanus voorhield; maar hij voegde daarbij, dat deze zijn leven niet zeker was, indien hij niet spoedig vluchtte, omdat de vrienden van Aristobulus geen gelegenheid zouden laten voorbijgaan, om hem te doden, om het aangematigd gezag zijns broeders te bevestigen. omdat Hyrkanus van nature goedaardig was, en niet licht aan een kwaad vermoeden geloof sloeg, liet hij zich door dit gesprek niet overtuigen. Zijn zachtheid en

vredelievendheid maakten, dat hij aangemerkt werd als een man van klein verstand, maar Aristobulus daarentegen was stout van aard, en tot het uitvoeren van grote ondernemingen bekwaam. Antipater liet evenwel niet af, hoewel hij zag dat Hyrkanus niet naar hem luisterde; maar hij poogde hem te doen geloven, dat Aristobulus het op zijn leven gemunt had. Eindelijk haalde hij hem over om naar Aretas, Koning der Arabieren, te vluchten, dat niet moeilijk te doen was, omdat Arabië aan Judea paalde; hij beloofde hem, naar zijn vermogen, daartoe behulpzaam te zullen zijn. Hierop werd hij door Hyrkanus naar Aretas gezonden, om vrijgelegde te verzoeken, en de belofte dat hij hem niet aan zijn vijand zou overleveren. Nadat hem dit door Aretas met ede beloofd was, kwam hij weer te Jeruzalem bij Hyrkanus, en weinige dagen daarna, hem bij nacht uit de stad geleidende, bracht hij hem met grote dagreizen naar de stad Petra, waar de Koning der Arabieren zijn hof hield; en omdat hij bij die vorst wel gezien was, verzocht hij hem zo ernstig om Hyrkanus in de regering over Judea te herstellen, en gaf hem zoveel geschenken, dat hij er hem toe overhaalde. Hyrkanus beloofde hem ook, dat, zo hij door hem in de regering hersteld werd, hij uit erkentelijkheid voor die weldaad, hem het land en de twaalf steden, welke de Koning Alexander, zijn vader, de Arabieren ontnomen had, te weten Medaba, Naballo, Libias, Tharabasa, Ahalla, Athon, Zoara, Orone, Marissa, Ridda, Lussa, en Oryba, zou weergeven.

HOOFDSTUK 3

Aristobulus wordt genoodzaakt, zich binnen de vesting van Jeruzalem op te sluiten. De koning Aretas belegert hem. Onias, een rechtvaardig man, wordt door enige Joden gestenigd. Gods straf daarover.

572 De Koning Aretas, door deze belofte van Hyrkanus bewogen, trok met een heer van vijftigduizend mannen, zo ruiters als voetvolk, op Aristobulus aan, leverde hem slag, en overwon hem, waarna veel Joden zich aan de zijde van Hyrkanus voegden. Aristobulus, zich alzo verlaten ziende, vluchtte in de Tempel, te Jeruzalem; maar Aretas belegerde hem daar met zijn leger, hetwelk versterkt was door het volk, dat de zijde van Hyrkanus gekozen had; want het waren alleen de priesters, die Aristobulus bleven aanhangen. Het feest der ongedesemde broden, hetwelk wij Pascha noemen, nabij zijnde, verlieten de voornaamste Joden hun vaderland, en vloden naar Egypte, maar Onias, die een rechtvaardig man, en zo door God bemind was, dat hij in een grote droogte regen van Deze verworven had, die burgeroorlog ziende, verborg zich, maar men vond hem, en bracht hem in het leger, waar de Joden hem baden, dat hij, gelijk hij eertijds door zijn gebeden de hongersnood gestuit had, nu ook alzo een vloek tegen Aristobulus en die van zijn aanhang mocht uitspreken. Hij weerstond hun verzoek lang, maar eindelijk dwong het volk hem. Daarop wendde hij zich tot God, en sprak Hem alzo aan, in tegenwoordigheid van al het volk: "Grote God, die de Opperheer van het heelal zijt, omdat deze, die zich hier tegenwoordig bevinden, Uw volk zijn, en zij, welke men belegert, Uw priesters, zo bid ik U, dat Gij de gebeden van beiden, tegen elkaar gedaan, onverhoord laat."

Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of enige boze en schelmse Joden vielen, onder het werpen van stenen, op hem aan. Maar God vertoefde niet met wraak over dit snode misdrijf te nemen. Het feest van Pascha, op hetwelk wij gewoon zijn een menigte van offeranden te offeren, gekomen zijnde, en het offervee ontbrekende, zo verzochten Aristobulus en de priesters, die bij hem waren, aan de Joden, die hen belegerden, dat zij hun beesten wilden leveren, tot zulken prijs als zijzelf begeerden. Deze eisten daarop duizend drachmen voor ieder beest, en het geld vooraf. Aristobulus en de priesters stonden hun eis toe, en lieten het geld met een touw bij de muur af. Maar die booswichten, het ontvangen hebbende, wilden de offerbeesten niet laten volgen, zodat zij niet alleen de mensen hun woord niet hielden, maar ook Gode de eer, die Hem toekwam, poogden te onttrekken. De priesters, zich alzo bedrogen

ziende, baden God, dat Hij die trouwelozen wilde straffen. Hun gebed werd terstond verhoord; want de Heere zond door het ganse land een onstuimige wind, die al de aardvruchten vernielde, zodat een maat tarwe voor elf drachmen verkocht werd.

HOOFDSTUK 4

Scaurus, door Pompejus gezonden, en door Aristobulus tot zijn partij overgehaald, noodzaakt de Koning, Aretas, het beleg van Jeruzalem op te breken. Aristobulus wint een veldslag, tegen Aretas en Hyrkanus.

573 Pompejus, omstreeks die tijd bezig zijnde met de oorlog in Armenië, tegen Tigranes, zond Scaurus naar Syrië. Deze te Damascus, hetwelk kort tevoren door Metellus en Lollius ingenomen was, gekomen zijnde, toog van daar naar Judea. Terwijl hij derwaarts op weg was, ontmoetten hem gezanten van Aristobulus en Hyrkanus, welke hem verzochten, een verbond met hun zenders aan te gaan, waartoe hem de een vierhonderd talenten, en de ander niet minder aanbood, mits hij hun bijstand verleende. Scaurus stelde Aristobulus boven zijn broeder, omdat, behalve dat hij hechtte en mild was, hetgeen hij beloofde ook lichter te volbrengen was; terwijl Hyrkanus, arm en vasthoudend zijnde, zijn belofte, zo het hem toescheen, niet zou kunnen houden, hoewel hetgeen hij begeerde veel meer was, dan hetgeen Aristobulus eiste. Het was toch veel zwaarder, zulk een sterke en vaste plaats, als de Tempel, te bemachtigen, dan de belegeraars daarvan, die maar vluchtelingen en Nabatheërs waren, en weinig lust in de oorlog hadden, te overwinnen. Deze redenen bewogen Scaurus, de som, welke Aristobulus hem aanbood, aan te nemen, en het beleg te doen opbreken. Daartoe deed hij Aretas aanzeggen, dat hij moest wegtrekken, wijl hij hem anders voor vijand van het Romeinse volk verklaren zou. Toen keerde Scaurus weer naar Damascus; en Aristobulus verzamelde een groot leger, leverde Aretas en Hyrkanus slag op een plaats, Papyron genoemd, overwon hen, en versloeg van hun volk zevenduizend mannen, onder welke Cesalus, de broeder van Antipater, was.

HOOFDSTUK 5

Pompejus komt in Neder-Syrië. Aristobulus zendt hem een kostelijk geschenk. Antipater komt bij hem. Pompejus hoort de twee broeders, en stelt de uitspraak over hun geschil uit, totdat hij de Nabatheërs tot hun plicht zonde gebracht hebben. Aristobulus, zonder daarnaar te wachten, begeeft zich naar Judea.

574 Weinig tijd daarna, kwam Pompejus te Damascus, en door Neder-Syrië, waar de gezanten van geheel Syrië, Egypte, en Judea, bij hem kwamen. Aristobulus zond hem een gouden wijngaard, vijfhonderd talenten waard. Strabo van Cappadócië maakt van dit kostbaar geschenk gewag, met deze woorden: "daar kwamen gezanten uit Egypte, die Pompejus een kroon, vierduizend stukken goud wegende, aanboden; en anderen brachten hem uit Judea een wijngaard, of tuin, van goud; welke men Terpolis, dat is genoeglijk, noemde. Dit kostbaar geschenk heb ik te Rome gezien, in de tempel van Jupiter Kapitolinus, met dit bijschrift: Alexander, Koning der Joden. En het werd op vijfhonderd talenten gewaardeerd. Men zegt, dat Met door Aristobulus, vorst der Joden, gezonden was." Antipater kwam, niet lang daarna, vanwege Hyrkanus bij Pompejus; en Nikodemus, door Aristobulus gezonden, maakte zich Gabinius en Scaurus tot vijanden, door de één te beschuldigen, dat hij driehonderd, en de anderen dat hij vijfhonderd talenten aangenomen had; Pompejus beval daarop, dat Hyrkanus en Aristobulus bij hem zouden komen, om uitspraak over hun geschil te doen; en toen de lente gekomen, en zijn krijgsvolk uit de winterkwartieren gegaan was, toog hij te velde, en verwoestte, bij het doortrekken, het slot van Apamea, hetwelk Antióchus Cycicenus had doen bouwen; ook bezichtigde hij het land van Ptolomeüs Memnon, die in boosheid voor Dionysius,

de Tripolitaan, zijn bloedverwant, wien het hoofd afgehouwen was, geenszins onderdeed; maar deze kocht zich vrij, voor duizend talenten; met welk geld Pompejus zijn benden betaalde. Hij slechtte het kasteel Lysias, waarvan een Jood, Silas geheten, heer was; trok door Heliopolis en Chalcis, over het gebergte naar Neder-Syrië, en begaf zich van Pella naar Damascus. Hier hoorde hij Hyrkanus en Aristobulus, over het verschil, dat zij tezamen hadden; ook verleende hij gehoor aan de Joden die over hen beiden klaagden, en verklaarden, dat ze onder geen heerschappij van Koningen wilden staan, omdat God hun bevolen had alleen de priesters te gehoorzamen; dat deze twee broeders wel van priesterlijk geslacht waren, maar dat zij de vorm der regering wilden veranderen, om zich het hoog gezag aan te matigen, en hun volk alzo tot slavernij te brengen. Hyrkanus klaagde, dat, schoon hij de oudste was, Aristobulus hem wilde beroven van hetgeen hem door zijn geboorterecht toekwam, en hem noodzaken zich met een klein gedeelte te vergenoegen, terwijl hij het overige met geweld in zijn macht hield; dat hij in de naburige landen ging stropen, en ter zee door anderen roverij liet plegen; en dat men geen ander blijk van zijn onstuimige en oproerige aard behoefde, dan dat hij het volk tot afval bewoog.
Deze klachten werden door het getuigenis van wel duizend der voornaamste Joden, welke Antipater tot zijn partij overgehaald had, bevestigd. Aristobulus beweerde daarentegen, dat Zijn broeder de regering onwaardig was, door zijn lafhartigheid en zijn onverstand, die hem onbekwaam om te regeren, en bij het volk veracht, maakten; dat die reden hem verplicht had, het gezag te aanvaarden, uit vrees, dat het in een ander geslacht zou overgaan; dat hij de waardigheid van Koning niet aangenomen had, dan omdat zijn vader haar altoos bezeten had. Tot getuigen van hetgeen hij zei, bracht hij enige jonge lieden te voorschijn, die in het oog liepen, omdat zij zo kostbaar gekleed, en zo opgetooid waren, dat ze eerder scheen gekomen te zijn, om hun staatsie te tonen, dan om een oordeel te horen uitspreken. Pompejus, beide broeders gehoord hebbende, kon gemakkelijk inzien dat Aristobulus ongelijk had; hij beval hun echter weer heen te gaan, en zei dat hij op alles orde zou stellen, als hij de Nabatheërs tot hun plicht gebracht had. Hij beval hun ondertussen vreedzaam te leven. Hij bejegende Aristobulus beleefd uit vrees dat die hem anders de doortocht zou sluiten; maar hij won er niets mede op diens gemoed, want Aristobulus ging naar de stad Delion, en vertrok van daar naar Judea.

HOOFDSTUK 6
Pompejus, verstoord over Aristobulus vertrek, trekt tegen hem op. Verscheidene samenkomsten, vruchteloos afgelopen.

575 Pompejus, over dit vertrek van Aristobulus verstoord, nam de krijgsbenden, die hij tegen de Nabatheërs had gezonden, ontbood allen, welke hij te Damascus en in het overige gedeelte van Syrië had, en toog met deze en de Romeinse keurbenden onder zijn gezag tegen hem op. Toen hij Pella en Sesthopolis voorbij, en te Koreas, waar het gebied van Judea begint, aangekomen was, werd hij een sterk kasteel, Alexandrion genoemd, en op de top eens bergs gelegen, gewaar en vernam, dat Aristobulus daarheen geweken was. Hij ontbood hem derhalve, en Aristobulus liet niet na te komen, omdat men hem raadde, dat hij zich vooral met geen oorlog tegen de Romeinen zou inlaten. Nadat hij met hem over het geschil, dat hij met zijn broeder omtrent de regering over Judea, gesproken had, liet Pompejus hem weer naar het slot keren. Dit gebeurde tot twee of driemaal toe; omdat Aristobulus, in de hoop van het rijk te behouden, niets verzuimde om Pompejus te behagen. Ondertussen liet hij niet na, zich ten oorlog toe te rusten, uit vrees dat Pompejus zich voor Hyrkanus zou verklaren. Eindelijk beval Pompejus, dat Aristobulus alle sterkten aan hem overleveren, en zelf het bevel daartoe aan de stadvoogden geven moest. Hij deed zulks, maar met groot misnoegen, zodat hij naar Jeruzalem uitweek, om zich in staat van tegenweer te stellen. Pompejus trok daarop tegen hem op, en

ontving, op zijn tocht, door een bode, uit Pontus tijding, dat Koning Mithridates door zijn zoon Farnases gedood was.

HOOFDSTUK 7

Aristobulus, berouw hebbende over zijn bedrijf, komt bij Pompejus, en onderhandelt met hem; maar, daar hij weigerde zijn Krijgsvolk het beloofde geld te geven en de Romeinen binnen Jeruzalem te ontvangen, houdt Pompejus hem gevangen, en belegert de Tempel, waarin de aanhangers van Aristobulus geweken waren.

576 Pompejus sloeg zijn legerplaats eerst op bij Jericho, welke landouw zeer vruchtbaar is, rijk aan dadelbomen, en waar de balsem, die onder alle reukwerken de kostbaarste is, zeer welig groeit, en uit de boompjes druipt, nadat men er met een scherp steentje in gesneden heeft. De volgende dag trok hij voort naar Jeruzalem. Toen berouwde het Aristobulus, wat hij gedaan had; daarom ging hij naar hem toe, bood hem een som geld aan, zei dat hij hem binnen Jeruzalem ontvangen zou, en verzocht hem alles te beschikken, zoals het hem beliefde, zonder het tot een oorlog te laten komen. Pompejus stond hem zijn verzoek toe, en zond Gabinius met enig krijgsvolk naar de stad, om dat geld te ontvangen. Maar deze kwam onverrichter zake terug; want men gaf hem geen geld, en sloot de poorten voor hem toe, omdat de Krijgslieden van Aristobulus het verdrag niet wilden erkennen. Hierover werd Pompejus zo vertoornd, dat hij Aristobulus gevangen hield, en zelf naar Jeruzalem ging. De stad was aan alle kanten zeer sterk, uitgenomen aan de noordzijde, waar een wijd en diep dal de Tempel, die van een zeer sterken muur voorzien was, omringde.

HOOFDSTUK 8

Pompejus neemt, na een beleg van drie maanden, de Tempel van Jeruzalem stormenderhand in, zonder hem te plunderen. Hij beperkt de macht der Joden, Laat het bevel over Zijn leger aan Scaurus over, en voert Aristobulus met zijn twee zonen, Alexander en Antigonus, benevens zijn twee dochters, gevangen naar Rome. Alexander ontvlucht de gevangenis.

577 Ondertussen was de ganse stad Jeruzalem verdeeld; sommigen wilden de poorten voor Pompejus openen; anderen, van de aanhang van Aristobulus, begeerden daarentegen dat men ze voor hem sluiten, en zich ten oorlog toerusten zou, omdat hij Aristobulus gevangen hield. Zonder zich lang te bedenken, maakte deze partij zich meester van de Tempel, brak de brug af, waarmee hij aan de stad verbonden was, en stelde zich in staat van tegenweer. De anderen ontvingen het leger van Pompejus, en leverden alzo de stad, en het koninklijk paleis, aan hem over. Daarop zond hij zijn stedehouder Piso, met zijn benden, om die plaats in bezit te nemen, terwijl hijzelf de huizen en de andere plaatsen nabij de Tempel deed versterken. Doch, voor hij maatregelen van geweld nam, bood hij die van binnen voorwaarden van vrede aan; maar toen hij zag, dat zij die niet wilden aannemen, versterkte hij de gehelen omtrek met een muur, waartoe Hyrkanus alles, wat nodig was, verschafte. Pompejus koos, om de Tempel te bestormen, de noordzijde, omdat die de zwakste was; hoewel zij voorzien was van sterke torens en een wijde gracht, die met grote moeite in een diep dal gemaakt was. Aan de zijde van de stad, waar hij zijn verblijf genomen had, waren niet dan diepten, welke men niet over kon komen, nu de brug afgebroken was. De Romeinen waren met onvermoeide vlijt bezig, om stormschansen op te werpen, en hakten tot die einde alle bomen in de nabijheid omver, ook tevens de gracht dempende, hetgeen grote moeite kostte wegens haar geweldige diepte. Dit gedaan zijnde, begonnen zij de Tempel te beuken met het stormtuig, hetwelk Pompejus van Tyrus had doen brengen, en waarmee men zware stenen wierp. Maar zij zouden hun stormschansen niet hebben voltooid, indien de onderhouding onzer voorvaderlijke wetten, die

ons verbieden op de Sabbat te werken, de belegerden niet belet had, dat werk te stuiten. Want de Romeinen, zulks bemerkende, schoten op de Sabbat niet met schichten, noch deden enigen aanval, maar hielden zich alleen bezig met het opwerpen van hun hoogten, en het aanvoeren van hun stormtuig, om dit des anderen daags te gebruiken. Hieruit kan men afleiden, hoe groot onze ijver voor God en voor de onderhouding onzer wetten is, naardien de vrees van overweldigd te worden, de belegerden van het brengen hunner offeranden niet kon afhouden. De priesters lieten niet éénen dag voorbijgaan, zonder Gode ‘s morgens, en ter negende ure, te offeren; zich door geen gevaar, hoe groot ook, daarvan latende terughouden.
En toen, in de derde maand van het beleg, de Tempel op een vastendag, in de honderd negen en zeventigste Olympiade, toen C. Antonius en M. Tullius Cicero consuls waren, ingenomen werd, en de Romeinen al wat hun voorkwam, om het leven brachten, deed echter de vrees des doods niemand diegenen, welke met die Goddelijke plechtigheden bezig waren, daarmee ophouden; want zij hielden het voor de grootste zonde, de altaren te verlaten, en de onderhouding hunner wetten te verzuimen. Tot een bewijs dat hetgeen, hetwelk ik zeg, geen verzinsel is, om de godvruchtigheid onzes volks op het breedste uit te meten, behoeft men maar na te zien wat anderen, die over de daden van Pompejus spreken, als Strabo, Nikolaus, en inzonderheid Titus Livius, die de Romeinse historie beschreven heeft, daarvan vermelden. Maar wij willen ons verhaal vervolgen. Toen de grootste toren door de stormtuigen aan het waggelen gebracht was, en, neervallende ook de muur, die er bij stond, deed instorten, drongen de Romeinen, door die opening, de Tempel binnen.
De eerste, die er in klom, was Cornelius Faustus, zoon van Sylla, gevolgd door het krijgsvolk, waarover hij bevel voerde. Furzus, een hopman, trok er van een anderen kant met zijn bende in, en Fabius, een ander hopman, trok met de zijnen tussen hen beiden door. Terstond werd alles met lijken gevuld; veel Joden werden door de Romeinen gedood, sommigen brachten malkander om, en anderen wierpen zich van boven neer, of staken hun huizen in brand, omdat de dood hun welkomer toescheen, dan zulk een ijselijke verwoesting. Twaalfduizend Joden verloren daar het leven, maar van de Romeinen sneuvelde maar een klein getal. Absolom, oom en schoonvader van Aristobulus, werd gevangen genomen. De heiligheid van de Tempel werd op een ongewone wijze geschonden; want, terwijl vreemdelingen nooit een voet in het Heiligdom gezet, ja het nooit gezien hadden, trad Pompejus, met velen van zijn gevolg, nu daarbinnen, en zag, hetgeen niemand dan de priesters toegestaan was te aanschouwen. Hij zag er de gouden tafel, de kandelaars, de gouden schalen, een menigte van reukwerk, en in de heilige schatkist omtrent tweeduizend talenten. De eerbied hield hem echter terug, om iets daarvan aan te raken, en hij deed bij die gelegenheid niets, wat hem onbetamelijk was.
De volgende dag, beval hij de bedienaars van de Tempel, dat zij die zouden reinigen, om er Gode offeranden te offeren; en hij gaf aan Hyrkanus het ambt van Hogepriester, zowel om de Bijstand van hem genoten, als omdat hij de Joden weerhouden had de partij van Aristobulus te kiezen. Toen deed hij de aanleggers van de oorlog onthoofden, en gaf aan Faustus en anderen, die de muren het eerst beklommen hadden, beloningen, aan hun dapperheid geëvenredigd. Hij maakte de stad Jeruzalem cijnsbaar aan de Romeinen, ontnam haar de steden, welke zij in Neder-Syrië veroverd had, beval dat zij haar stadvoogden zou gehoorzamen, en beperkte alzo de macht onzes volks, voormaals zo groot en verheven, binnen enge palen. De stad Gadara, enigen tijd te voren vernield, deed hij herbouwen, ten gevalle van Demetrius, zijn vrijgelatene, die vandaar geboortig was. De steden, die landwaarts in lagen, te weten Hippon, Scythopolis, Pella, Dion, Samaria, Marissa, Azote, Jamnia, Arethuse, alsmede die, welke door de oorlog ten enenmale verdelgd waren, gaf hij weer aan haar oude inwoners; en de zeesteden, als Gaza, Joppe, Dora, en Stratons toren, die Herodes naderhand prachtig herbouwen, en met havens en fraaie tempels versieren deed, en waaraan hij de naam van Caesarea gaf, verklaarde hij dat vrij zou blijven, en een gedeelte van het wingewest uitmaken. Alzo was het, dat de verdeeldheid tussen Hyrkanus en Aristobulus, waaruit zoveel placht ontstonden, ook oorzaak was, dat wij

onze vrijheid verloren, aan de Romeinse heerschappij onderworpen werden, en gedwongen alles weer te geven, wat wij door de wapenen in Syrië gewonnen hadden. Daarbij komt nog, dat deze nieuwe heren ons, niet lang daarna, meer dan tienduizend talenten afeisten, en de koninklijke waardigheid, die te voren aan het priesterlijk geslacht verbonden was, aan personen van vreemde of geringe geboorte opdroegen. Maar wij zullen ter zijner plaatse omstandig over die zaken spreken.

578 Pompejus vertrouwde dan aan Scaurus, de regering over Neder-Syrië tot aan de Eufraat en de grenzen van Egypte, trok met twee keurbenden door Cilicië, en ging vandaar met spoed naar Rome, Aristobulus gevangen met zich voerende, benevens zijn twee dochters, en twee zonen, waarvan de oudste, Alexander, het ontvluchtte, maar de jongste, Antigonus, met zijn zusters naar Rome gevoerd werd.

HOOFDSTUK 9
Antipater doet Scaurus goeden dienst, in Arabië.

579 Scaurus trok met zijn leger naar Petra, de hoofdstad van Arabië; en omdat de wegen derwaarts zeer woest waren, plunderden de soldaten, door honger gedrongen, het land daar om heen. Inmiddels verzorgde Antipater hem uit Judea, volgens Hyrkanus bevel, door toevoer van koren, en van andere nodige zaken; en omdat hij zeer bekend was bij de Koning Aretas, zond Scaurus hem als gezant naar die vorst; in welke betrekking hij zich zo wel kweet, dat hij hem overreedde, om het verwoesten van zijn land met driehonderd talenten af te kopen. Alzo zag men deze oorlog even snel geëindigd als begonnen, waarover Scaurus zich niet minder verheugde dan Aretas.

HOOFDSTUK 10
Alexander, zoon van Aristobulus, maakt krijgstoerustingen in Judea, en versterkt de plaatsen. Gabinius verslaat hem in een veldslag, en belegert hem in het kasteel Alexandrion, hetwelk Alexander, benevens andere plaatsen, aan hem overgeeft. Gabinius bevestigt Elyrkanus in het hogepriesterschap, en stelt Judea onder het bestuur van de voornaamste van het land.

580 Enige tijd daarna, kwam Gabinius, Romeins veldheer, in Syrië, waar hij gewichtige zaken verrichtte. Hyrkanus, de Hogepriester, was voornemens de muren van Jeruzalem, welke Pompejus vernield had, weer op te bouwen; maar hij werd daarin door de Romeinen verhinderd. Ondertussen verzamelde en wapende zijn neef, Alexander, zoon van Aristobulus, in Judea tienduizend mannen te voet, en vijftienhonderd te paard; versterkte het kasteel Alexandrion, bij Korea gelegen, alsmede dat van Macheron, bij het gebergte van Arabië, en stroopte in Judea, zonder dat Hyrkanus dit kon beletten. Gabinius trok hem tegen, en zond Markus Antonius met andere oversten vooruit, bij welke zich de Joden vervoegden, die onder hun bevelhebbers Pitholaüs en Malichus de Romeinen getrouw gebleven, en met de hulptroepen van Antipater versterkt waren. Gabinius volgde met het overige gedeelte van het leger. Alexander week naar de nabijheid van Jeruzalem, waar de slag geleverd werd; de Romeinen behielden de overhand, omtrent drieduizend mannen gedood hebbende en even zovelen gevangen genomen. Daarna ging Gabinius het kasteel Alexandrion belegeren, en beloofde aan degenen, die er binnen waren, vergiffenis, zo zij de plaats wilden overgeven. Een groot gedeelte der Joden had zich buiten het kasteel gelegerd, waar zij door de Romeinen aangevallen, en velen van hen gedood werden, bij welke gelegenheid Antonius zijn dapperheid toonde, en een groot getal van hen met eigen hand afmaakte. Gabinius, een gedeelte van zijn leger tot voortzetting van het beleg achtergelaten hebbende, trok met het overige naar Judea, en

deed daar de steden, welke hij verdelgd vond, weer opbouwen: zoals Samaria Azote, Scythopolis, Anthedon, Rafia, Dora, Marissa, Gaza, en veel andere plaatsen; zodat men er, nadat zij lang woest gelegen hadden, weer veilig kon wonen. Hij keerde daarna weer naar het beleg van Alexandrion; en, omdat hij de plaats zeer in het nauw bracht, zond Alexander gezanten, om vergiffenis van hem te verzoeken, onder belofte van niet alleen dit slot, maar ook Hyrkanus en Macheron, aan hem over te geven. Gabinius nam deze aanbieding aan, en verwoestte al die plaatsen. De gemalin van Aristobulus, moeder van Alexander, die de Romeinen toegedaan was, en wier gemaal en andere kinderen nog te Rome gevangen waren, kwam ondertussen bij hem, en verkreeg van hem alles, wat zij begeerde. Nadat hij zijn zaken geregeld had, bracht hij Hyrkanus te Jeruzalem, om daar voor de Tempel te zorgen, en het Hogepriesterschap te bedienen. Hij verdeelde het landschap in vijf delen, op elke plaats een rechtbank aanstellende: te weten de eerste te Jeruzalem, de tweede te Gadara, de derde te Hamath, de vierde te Jericho, en de vijfde te Seforis in Galiléa. De Joden, alzo van de heerschappij der Koningen ontslagen, geraakten onder het bestuur van hun voornaamste landzaten.

HOOFDSTUK 11

Aristobulus, te Rome gevangen, ontvlucht met Antigonus, een van zijn zonen en komt in Judea. De Romeinen overwinnen hem in een gevecht. Hij wijkt naar Alexandrion, waar hij belegerd en gevangen genomen wordt. Gabinius zendt hem naar Rome; verslaat Alexander, zoon van Aristobulus, in een veldslag; keert weer naar Rome, en laat Krassus in zijn plaats achter.

581 Aristobulus, uit Rome ontvlucht zijnde, kwam in Judea, met het voornemen om het kasteel Alexandrion, dat onlangs vernield was, weer op te bouwen; maar Gabinius zond Sisenna, Antonius en Servilius af om hem het bemachtigen van die plaats te beletten, en om te trachten hem gevangen te krijgen. Ondertussen kwamen veel Joden bij Aristobulus, zo uit eerbied voor zijn doorluchtige naam, als uit levendige begeerte naar verandering en opstand; Pitholaüs, stadvoogd van Jeruzalem, kwam met duizend goede soldaten bij hem; ook kwamen er veel anderen, maar de meesten waren ongewapend; daarom zond hij ze als onnut terug, en trok alleen met achtduizend mannen, die wel gewapend waren, naar Macheron, om het te vermeesteren. De Romeinen hem nazettende, geraakten met hem in gevecht, en behielden de overhand, zodat, hoewel hij en de zijnen zich dapper verweerden, echter vijfduizend van hen in de strijd verslagen werden; de overigen redden zich door de vlucht, elk zoals hij het best kon. Aristobulus kwam met slechts duizend man te Macheron; hij liet wegens de slechten staat van zijn zaken de moed geenszins zakken, maar versterkte de plaats; hij werd terstond belegerd, en nadat hij twee dagen tegenstand geboden had, en op verscheidene plaatsen gekwetst was, werd hij met zijn zoon Antigonus, die met hem uit Rome was gevlucht, gegrepen, en bij Gabinius gebracht, die hem ten tweeden male gevangen naar Rome zond. Hij had het Hogepriesterschap drie en een half jaar bekleed, met niet minder luister dan kloekmoedigheid. De Raad stelde zijn kinderen in vrijheid, omdat Gabinius schreef dat hij dit aan hun moeder had beloofd, omdat zij hem verscheidene plaatsen in handen geleverd had, en daarop werden ze weer naar Jeruzalem gezonden.

582 Gabinius maakte zich nu gereed tot de tocht tegen de Parthen, en was de Eufraat reeds overgetrokken, toen hij van voornemen veranderde, en naar Egypte ging, om Ptolomeüs in zijn hechtte te herstellen, gelijk elders verhaald is. Antipater verzorgde, op last van Hyrkanus, zijn leger van koren, en geld; en overreedde de Joden, die te Pelusium woonden, en die als bewakers van de grenzen van Egypte waren, om een verbond met de Romeinen aan te gaan.

583 Gabinius, in Egypte komende, vond geheel Syrië in opschudding; want Alexander, zoon van Aristobulus, had zich het bestuur met geweld aangematigd, en een grote menigte van Joden tot zijn partij overgehaald. Hij had alzo een talrijk leger bijeen gekregen, en liep het ganse land af, en doodde al de Romeinen, die hij kon aantreffen. Die het ontkwamen, weken naar de berg Gerizim, waar hij hen belegerde. Gabinius, de zaken in die staat gevonden hebbende, zond Antipater, wiens voorzichtigheid hij kende, af, om, zo het mogelijk was, de oproerlingen tot onderwerping te brengen. Deze gedroeg zich zo behendig in het uitvoeren van die last, dat hij velen weer tot onderwerping bracht, hoewel hij Alexander daartoe niet kon bewegen; die waagde toch met dertigduizend Joden, die hem volgden, een veldslag bij de berg Itabyrion, waar de Romeinen de zege behaalden, en de Joden tienduizend man verloren. Nadat Gabinius te Jeruzalem op alles goede orde gesteld had, volgens de raad, hem door Antipater gegeven, trok hij op tegen de Nabatheërs, en overwon hen evenzo. Twee aanzienlijke Parthen, Mithridates en Orsanes genaamd, die tot hem waren overgelopen, zond hij weer naar hun land; en hij deed een gerucht verbreiden, dat zij het ontvlucht waren, om weer naar hun vaderland te keren. Na het uitvoeren van zoveel belangrijke zaken, keerde dit dappere legerhoofd weer naar Rome, en werd door Krassus in het bestuur over die landschappen opgevolgd. Nikolaus, de Damascener, en Strabo, de Kappadociër, hebben de tochten van Pompejus en Gabinius tegen de Joden beschreven, en komen daarin geheel overeen.

HOOFDSTUK 12
Krassus plundert de Tempel te Jeruzalem. Hij wordt, met zijn gehele leger, door de Parthen verslagen. Kassius trekt naar Syrië, en beschermt het tegen de Parthen. Antipaters grote aanzien, zijn huwelijk en zijn kinderen.

584 Krassus, uitgetogen zijnde om de Parthen te beoorlogen, trok door Judea, en nam, uit de Tempel te Jeruzalem, niet alleen de tweeduizend talenten, welke Pompejus niet had willen aanraken, maar ook het goud, dat hij er vond, hetwelk achtduizend talenten bedroeg; evenzo nam hij een staaf van louter goud, driehonderd minen wegende, en elke mine twee en een half pond. De priester Eleazar, die de schatten dezer heilige plaats bewaarde, gaf hem die staaf, niet meteen kwaad oogmerk, want hij was een vroom man; maar omdat hij al de tapijten, die zeer schoon en kostbaar waren, en aan die staaf gehangen werden, ook in zijn bewaring had, en vreesde dat Krassus, die hij zo geneigd zag om zich te verrijken, al de sieraden van de Tempel nemen zou; en daarom meende hij, dat hij al het andere zou kunnen behouden, door die staaf te geven. Hij deed dit echter niet, voordat Krassus hem met ede beloofd had, al het overige niet te zullen aanroeren, maar zich met dat grote geschenk te vergenoegen. Deze gouden staaf, was met een hollen houten balk bekleed, hetwelk niemand dan Eleazar wist. Krassus niettemin, zonder zich aan het schenden van zijn eed te storen, nam alles, wat er in de Tempel was. Men behoeft zich niet te verwonderen dat hij daarin zoveel kostbaarheden vond, omdat die schatten door al de Joden van Azië en Europa, ter ere Gods, van veel jaren her, daar gebracht waren. Om te tonen dat ik, uit een ijdele liefde voor ons volk, de zaak niet vergroot, wanneer ik zeg dat hetgeen Krassus uit de Tempel roofde, zulk een grote som beliep, zou ik veel historieschrijvers kunnen aanhalen, maar ik zal alleen de woorden van Strabo, de Kappadociër, bijbrengen, die er alzo van spreekt: "Mithridates zond naar het eiland Ceos, om het geld, dat Koningin Cleopatra daar in bewaring gesteld had, benevens achthonderd talenten van de Joden, vandaar te halen." En omdat wij geen andere algemene kas hebben, dan die, welke wij Gode toewijden, blijkt het duidelijk uit die woorden, dat de Joden in Azië, uit vrees voor de oorlog van Mithridates die achthonderd talenten naar het eiland Ceos gezonden hadden. Want het is niet te denken, dat die van Judea, welke zulk een sterke stad en Tempel hadden, geld naar dat eiland zouden gezonden hebben; en is het ook wel gelofelijk, dat die van Alexandrië uit

zodanige vrees tot zulk een zaak zouden gedrongen zijn, naardien zij geen reden hadden, om voor Mithridates te vrezen?
Dezelfde Strabo, van Syllas overvaart naar Griekenland, om Mithridates te beoorlogen, sprekende, en van het krijgsvolk, dat Lukullus naar Cyrene zond, om een oproer van ons volk te stillen, bevestigt zulks ook, en toont dat de Joden overal verspreid waren. Alzo luiden de woorden van Strabo: "In de stad Cyrene, waren burgers, arbeiders, vreemdelingen en Joden; want de laatsten zijn in alle steden verspreid, en het zou moeilijk vallen een plaats op de aardbodem te vinden, waar zij zich niet neergezet hebben. Egypte en Cyrene, toen die landen nog onder een zelfden vorst stonden, en veel andere staten, hebben de Joden zo hoog geacht, dat zij hun gewoonten aangenomen, en voor zover ze onder hen opgevoed zijn, dezelfde wetten onderhouden hebben.
Men ziet ook in Egypte veel volkplantingen der Joden, zonder nog van Alexandrië te spreken, waar ze een groot gedeelte van de stad bewonen, en ook overheden hebben, die hun geschillen volgens hun wetten beslissen, en hun overeenkomsten, en andere voorwaarden, die er onder hen gemaakt worden, bekrachtigen, gelijk onder vrije volken geschiedt. De oorzaak dat dit volk zich dus in Egypte met der woon heeft gevestigd, is, dat de Egyptenaars hun oorsprong van de Joden hebben, en hun landen zo nabij elkaar liggen, dat men gemakkelijk uit het een in het ander kan komen, en zelfs naar Cyrene gaan, hetwelk niet alleen een naburige staat van Egypte, maar ook een gedeelte daarvan is."

585 Nadat Krassus in Judea al, wat hij wilde, gedaan had, trok hij tegen de Parthen op, en werd met zijn leger door hen verslagen, gelijk elders verhaald is. Kassius week naar Syrië, waar hij de Parthen, die, opgeblazen door hun overwinningen, daar kwamen stropen, weerstond. Daarna kwam hij te Tyrus, en vandaar in Judea, waar hij Tarichéa stormenderhand innam, en omtrent dertigduizend mensen gevangen wegvoerde. Pitholaus, die het met Aristobulus gehouden had, en onder deze gevangenen was, deed hij ombrengen, op aanraden van Antipater, die in groot aanzien bij hem stond, en daarbij groot gezag in Idumea had, en gehuwd was met een vrouw uit een der aanzienlijkste huizen van Arabië, Cypron geheten, bij welke hij vier zonen verwekte Fasaël, Herodes, die naderhand Koning werd, Josephus, en Feroras, bovendien een dochter, Salóme geheten. Antipater verwierf de vriendschap van de meeste vorsten, door zijn eerbiedig gedrag jegens hen; inzonderheid die van de Koning der Arabieren, aan wie hij, toen hij Aristobulus beoorloogde, zijn kinderen te bewaren gaf. Kassius, krijgsvolk bijeen vergaderd hebbende, trok daarmee naar de Eufraat, om de Parthen tegenstand te bieden, gelijk andere historieschrijvers beschreven hebben.

HOOFDSTUK 13

Pompejus doet Alexander, de Zoon van Aristobulus, onthoofden. Filippion, zoon van Ptolomeüs Mennon, vorst van Chalcis, trouwt met Alexandra, Aristobulus dochter. Ptolomeüs, zijn vader, doet hem ombrengen, en neemt die Prinses ten huwelijk.

586 Toen, enige tijd daarna, Caesar zich meester van Rome gemaakt had, en Pompejus met de Raad over de Ionische zee gevlucht was, stelde hij Aristobulus in vrijheid, en zond hem, met twee keurbenden, naar Syrië, om van dat landschap zeker te zijn. Maar die vorst had niet lang genot van Caesars bescherming; want hij werd door de aanhangers van Pompejus vergiftigd. Zijn lijk werd gebalsemd, en bewaard, totdat Antonius het naar Judea zond, om in het graf der Koningen bijgezet te worden.

587 Scipio deed te Antiochië, op last van Pompejus, Alexander, de zoon van Aristobulus, onthoofden, omdat hij weleer tegen de Romeinen opgestaan was. Ptolomeüs Mennon, vorst van Chalcis, aan de berg Libanon gelegen, zond Filippion, zijn zoon, naar Askalon, naar de

weduwe van Aristobulus, met bevel, dat ze haar zoon Antigonus en haar dochters aan hem zou zenden. Filippion, op een van haar verliefd geworden zijnde, trouwde met haar; maar, enigen tijd daarna, deed zijn vader Ptolomeüs hem ombrengen, en nam zelf die Prinses tot vrouw, daarbij niet nalatende zorg te dragen voor haar broeders.

HOOFDSTUK 14
Antipater staat Caesar, in de oorlog, in Egypte, op bevel van Hyrkanus, bij, en betoont zijn dapperheid.

588 Toen Caesar, na zijn overwinning, en de dood van Pompejus, de oorlog in Egypte voerde, werd hij door Antipater, landvoogd van Judea, op bevel van Hyrkanus, wakker bijgestaan; want toen Mithridates, de Pergameniër, die, met hulpbenden, naar Caesar in aantocht was, genoodzaakt werd bij Askalon stil te houden, omdat hij niet sterk genoeg was Pelusium door te trekken, kwam Antipater met drieduizend welgewapende Joden bij hem, en maakte niet alleen dat de Arabieren ook ter zijner hulp kwamen, maar werd zelfs de oorzaak dat hij groten bijstand kreeg uit Syrië: inzonderheid van de vorst Jamblichus, van Ptolomeüs, zijn zoon, van Ptolomeus, zoon van Sohemus, die op de berg Libanon woonde, en van bijna alle steden. Mithridates, door zoveel krijgsvolk versterkt, kwam te Pelusium, hetwelk hij belegerde, doordien de inwoners hem de doortocht weigerden. Antipater kweet zich dapper bij die gelegenheid; want hij was de eerste, die, nadat er een bres gemaakt was, storm liep, en alzo voor anderen de weg baande om die plaats te bemachtigen. Daarna trok hij met Mithridates af, om zich bij Caesar te voegen. De Joden, die in dat gewest van Egypte woonden, hetwelk de naam van Onias voert, wilden zich tegen hun doortocht aankanten; maar Antipater raadde hun, de partij van Caesar te kiezen, en bediende zich tot dat einde van brieven van de Hogepriester Hyrkanus, die hen daartoe niet alleen vermaande, maar ook aanraadde dat zij het leger, met levensmiddelen, en andere dingen, die het mocht van node hebben, zouden bijstaan. De inwoners van Memfis, dit vernomen hebbende; ontboden Mithridates, welke aanstonds derwaarts ging, waarop zij zich bij zijn partij voegden.

HOOFDSTUK 15
Antipater verkrijgt een groten naam in de oorlog in Egypte. Caesar komt in Syrië, bevestigt Hyrkanus in het ambt van Hogepriester, en doet Antipater grote eer aan, onaangezien de klachten van Antigonus, de zoon van Aristobulus.

589 Toen Mithridates en Antipater in het landschap, Delta genaamd, gekomen waren, leverden zij de vijanden slag, op een plaats, het Veld der Joden genoemd. Mithridates had het bevel over de rechtervleugel, en Antipater over de linker. Die van Mithridates geraakte aan het deinzen, en liep gevaar van ten enenmale verslagen te worden, indien Antipater, die de vijanden tegenover zich reeds overwonnen had, niet spoedig ter zijner hulp langs de rivier gekomen ware, en hem uit dat grote gevaar gered had; want hij versloeg de Egyptenaars, die reeds meenden dat zij de overhand hadden, joeg hen na, plunderde hun leger, en ontbood Mithridates en de zijn, die achter gebleven waren, om mede deel aan de buit te komen nemen. Mithridates verloor achthonderd mannen in dat gevecht, en Antipater maar vijftig. Mithridates schreef hierover aan Caesar, dat men de eer der overwinning alleen aan Antipater verschuldigd was, en dat deze hem en de zijnen behouden had. Dit roemrijke getuigenis verwekte bij Caesar zulk een grote achting voor Antipater, dat hij hem de hoogste lof toezwaaide, en voortaan in al de gevaarlijkste tochten in die oorlog gebruikte, waarin hij niet minder dapperheid dan beleid betoonde, en ook wonden bekwam.

590 Toen Caesar, na het eindigen van de oorlog, over zee in Syrië kwam, bewees hij Hyrkanus en Antipater grote eer, bevestigde de éénen in het Hogepriesterschap, en gaf aan de anderen het Romeins burgerrecht met al de voorrechten daartoe behorende. Sommigen zeggen, dat Hyrkanus ook aan die oorlog deelnam en naar Egypte getrokken was; hetwelk Strabo de Cappadociër, met de getuigenis van Asinius bekrachtigt. Dus luiden zijn woorden: "Nadat Mithridates in Egypte gekomen, en Hyrkanus, Hogepriester der Joden, daar met hem aangekomen was...."
Dezelfde Strabo zegt op een andere plaats, Hypsikrates tot dat einde aanhalende: "dat Mithridates eerst alleen kwam, en dat hij bij zijn komst te Askalon, Antipater, landvoogd van Judea, ter zijner hulp ontboden had; dat deze hem drieduizend manschappen bracht, en daardoor oorzaak was dat al de andere groten, alsmede Hyrkanus, de Hogepriester, hun wapenen bij de zijnen voegden. In dezelfde tijd kwam Antigonus, zoon van Aristobulus bij Caesar, om hem te klagen, dat men zijn vader had vergiftigd, omdat hij Caesar's zijde gehouden had; en dat Scipio zijn broeder had doen onthoofden; weshalve hij Caesar bad, medelijden met hem te hebben, daar hij alzo van het vorstendom, dat zijn vader toebehoorde, beroofd was; ook beschuldigde hij Hyrkanus en Antipater, dat zij zich het gezag met geweld aangematigd hadden. Antipater antwoordde daarop, dat Antigonus een onruststoker was, die altoos gepoogd had oproer en muiterij te verwekken; terwijl hij veel gevaren uitgestaan, en in die laatsten oorlog veel diensten aan Caesar bewezen had, waarvan hij geen andere getuigen dan Caesar zelf behoefde; dat Aristobulus daarentegen altoos een vijand van het Romeinse volk geweest was, en het daarom niet meer dan recht was, dat men hem gevangen naar Rome gevoerd had; en dat de roverijen zijns broeders de oorzaak waren, dat Scipio hem had doen onthoofden. Caesar, door deze redenen overtuigd, bevestigde Hyrkanus in het Hogepriesterambt, vertrouwde Antipater de regering in Judea toe, en bood hem zodanig een landvoogdij aan, als hijzelf begeerde.

HOOFDSTUK 16

Caesar staat Hyrkanus toe, de muren van Jeruzalem te herbouwen. Ere, aan Hyrkanus bewezen door die van Athene. Antipater doet de muren van Jeruzalem weer opbouwen.

591 Bij al de gunsten, welke Caesar aan Hyrkanus bewees voegde hij ook deze, dat hij de muren van Jeruzalem, die, sedert ze op last van Pompejus omver gehaald waren, niet weer waren opgebouwd, mocht herbouwen; en hij schreef aan de consuls te Rome dat zij een besluit daaromtrent in de handvestenzaal zouden doen plaatsen, hetwelk alzo luidde: "Valerius Lucius, praetor, heeft, op de dertiende van Wintermaand, aan de Raad, in de Tempel der Eendracht vergaderd in tegenwoordigheid van L. Coponius Licius, en C. Papyrius Quirinus, voorgehouden, dat Alexander Jasonszoon, Numenius, Antióchuszoon, en Alexander Dorotheus zoon, gewanten der Joden, personen van verdiensten en onze bondgenoten, gekomen zijn om de oude vriendschap, en het verbond met het Romeinse volk, te vernieuwen; tot een teken waarvan zij ons een gouden schild, vijftigduizend gouden penningen waard, gebracht hebben; en dat zij ons verzoeken, hun brieven te geven voor de vrije steden en voor de Koningen, om veilig door de landen en havens van deze te kunnen trekken. Waarop de Raad bevolen heeft, dat zij in de vriendschap en in het verbond van het Romeinse volk zullen opgenomen worden; dat men hun alles wat zij vragen zal toestaan, en dat men hun geschenk zal aannemen." Dit geschiedde in het negende jaar des Hogepriesterschaps en der regering van Hyrkanus, in de maand Panemus.

592 De vorst der Joden ontving ook een ereblijk van het Gemenebest van Athene, hetwelk, tot erkentenis der weldaden van hem genoten, hem het volgende besluit toezond: "Op de twintigste avond der maand Panemus, terwijl Dionysius Asklepiades rechter en priester was,

heeft men een besluit der Atheners, onder de eersten voorzitter Agathokles genomen, aan de regeerders vertoond, waarvan Bukles Menanderszoon een verslag deed, op de elfden avond van de maand Munychion. En nadat Dorotheus, de Opperpriester, en de voorzitters des volks de stemmen opgenomen hadden, heeft Dionysius, zoon van Dionysius, gezegd: dat Hyrkanus Alexanders zoon, Hogepriester en vorst der Joden, altoos een zeer grote genegenheid voor ons volk in het algemeen, en voor onze burgers in het bijzonder heeft getoond, en dat hij geen gelegenheid verzuimd heeft om er blijken van te geven, zowel door zijn manier om onze gezanten en anderen, die om hun zaken te verrichten bij hem gekomen waren, te ontvangen, als door zijn maatregelen dat zij veilig weer naar huis geleid werden, gelijk verscheidene personen getuigen. En overeenkomstig hetgeen Theodorus, zoon van Theodorus Simias, meegedeeld heeft aangaande de deugd van die vorst, en zijn begeerte om ons alle goede diensten te doen, die in zijn vermogen zijn, is besloten, hem een gouden kroon te vereren; een metalen beeld in de tempel van Demus en der Bevalligheden voor hem op te richten, en door de heraut zo in de schouwburg, op onze grote feesten, Panathenea en Eleusinia genaamd, als op de Dionysia, wanneer men nieuwe treurspelen vertoont, en eindelijk in het worstelperk, te doen afkondigen, dat deze kroon hem om zijn deugd gegeven is. Alsmede, dat onze overheden, zolang hij zal volharden in die genegenheid zorg zullen dragen dit te erkennen, door allerlei huldeblijken en goede diensten; zodat ieder wete, hoedanig onze dankbaarheid, en onze achting tegenover alle personen van verdiensten zij, en men alzo geneigd worde onze vriendschap te zoeken. Daarenboven is besloten, dat men gezanten zal benoemen, om hem dit besluit te brengen, en door zoveel tekenen van eer hem te bewegen tot wederdienst."

593 Toen Caesar alles in Syrië beschikt had, ging hij weer scheep, met de vloot; en Antipater, die hem vergezeld had, keerde weer naar Judea. Het eerste, dat deze deed, was de muren van Jeruzalem weer op te bouwen, waarna hij door het ganse landschap ging, om, zo door raad als door bedreigingen allen opstand en muiterij te beletten, aan het volk verzekerende dat zij, wanneer zij Hyrkanus gehoorzaamden, gelijk zij gehouden waren, hun goederen in rust konden genieten; maar dat zij zo zij, hopende voordeel uit onrust te scheppen, tot een opstand kwamen, aan hem, in plaats van een landvoogd, een strengen meester, en aan Hyrkanus, in plaats van een Koning, die zijn onderdanen lief heeft, een Koning zonder ontferming, en aan Caesar en de Romeinen, in plaats van bondgenoten, dodelijke en onverzoenlijke vijanden zouden hebben; doordien deze nooit zouden dulden, dat men verandering maakte in hetgeen zij bevolen hadden. Deze vermaningen van Antipater waren van zulk een kracht. dat ze een gelukkige kalmte te weeg brachten.

HOOFDSTUK 17

Antipater krijgt groot aanzien, door zijn bekwaamheid. Fasaël, zijn oudste zoon, wordt stadvoogd van Jeruzalem, en Herodes, zijn tweede zoon, landvoogd van Galiléa. Herodes doet veel rovers ombrengen. Argwaan van enige groten tegen Antipater en zijn kinderen. Zij nopen Hyrkanus, om Herodes in rechten te vervolgen, wegens die lieden, welke hij had doen sterven. Hij verschijnt voor het gerecht, en gaat daarna weer heen. Hij komt Jeruzalem belegeren, en zou het ingenomen hebben, indien Hyrkanus en Fasaël hem daarvan niet afgehouden hadden. Hyrkanus vernieuwt het verbond met de Romeinen. Blijken van achting en toegenegenheid der Romeinen, jegens Hyrkanus en de Joden. Caesar, in het Kapitool, door Brutus en Kassius vermoord.

594 De onbekwaamheid en traagheid van Hyrkanus gaven aan Antipater gelegenheid, om de grondslagen dier grootheid te leggen, waartoe zijn huis naderhand verheven werd. Hij stelde Fasaël, zijn oudsten zoon, tot overste van Jeruzalem en het omliggende landschap aan, en Herodes, zijn tweeden zoon, tot landvoogd van Galiléa, hoewel deze maar vijftien jaren oud

was; maar deze had zoveel verstand en moed, dat hij welhaast deed blijken, dat zijn beleid zijn ouderdom overtrof. Hij nam Ezechias, opperhoofd der rovers, die door het ganse land stroopte, gevangen, en deed hem, benevens zijn makkers, ombrengen. Zulk een voor het land nuttig werk verwekte bij de Syriërs zulk een genegenheid voor hem, dat zij in alle steden en op het land zongen, dat ze hun rust en het vreedzaam genot hunner goederen aan hem verschuldigd waren. Dit bracht hem nog een ander voordeel aan: namelijk dat hij in kennis kwam met Sextus Caesar, landvoogd van Syrië, en bloedverwant van de groten Caesar. Deze algemene achting baarde zulk een na-ijver bij Fasaël, dat hij voor zijn broeder in verdiensten en bekwaamheid met wilde onderdoen, en alle krachten inspande om de genegenheid des volks van Jeruzalem te winnen. Hij nam zelf de openbare ambten waar, en bediende ze met zulk een gerechtigheid, en op zulk een behaaglijke wijze, dat niemand reden had om over hem te klagen, of hem van misbruik van zijn macht te beschuldigen. Omdat nu de roem der kinderen tot lof van de vader strekt, kreeg ons volk zulk een grote liefde voor Antipater, dat het hem niet minder eerde, dan alsof hij hun Koning geweest ware; maar deze verstandige staatsdienaar, in plaats van zich door de glans van zo groot een voorspoed te laten verblinden, behield altoos dezelfde eerbied en getrouwheid tegenover Hyrkanus. De voornaamste Joden, hem en zijn zonen tot zulk een hoog gezag verheven ziende, zo bemind door het volk, en zo hechtte door de inkomsten van Judea en de giften van Hyrkanus, werden zeer afgunstig; en deze afgunst nam toe, toen ze vernamen dat hij ook de genegenheid der Romeinse veldheren gewonnen had. Hierom zeiden ze, dat hij Hyrkanus geraden had deze grote sommen geld te zenden, en dat hij, in plaats van het uit de naam van Hyrkanus aan te bieden, het in zijn eigen naam hun aangeboden had. Hetzelfde zeiden zij ook tot Hyrkanus, maar deze spotte daarmee. Hetgeen hun meer dan al het andere kwelde, was, dat Herodes hun zo gewelddadig en stout toescheen, dat zij niet twijfelden, of hij haakte naar de opperheerschappij. Zij besloten dan eindelijk naar Hyrkanus te gaan, om Antipater openlijk bij hem te beschuldigen. Zij spraken hem alzo aan: "Hoe lang zult gij, hetgeen voor uw ogen geschiedt, dus gerust dulden? Ziet gij niet, dat Antipater en zijn zonen al de eer der oppermacht genieten, en u alleen de naam van koning overlaten? Ligt er u dan niets aan gelegen, om kennis daarvan te nemen? Gaat het u niet aan, daarin te voorzien? en meent gij veilig te zijn, wanneer gij uw welstand en die van de Staat dus verwaarloost? Deze personen gedragen zich niet langer als dezulken, die uw bevelen uitvoeren, en onder uw gezag staan. Gij zou u zelf bedriegen, indien gij zulks geloofde; want zij handelen openlijk als opperheren. En begeert gij een klaarder bewijs daarvan? Onze wetten verbieden iemand, hoe snood hij ook zij, te doden, voor dat hij door het gerecht veroordeeld is: Herodes nochtans heeft niet geschroomd deze wet te schenden, door Ezechias en zijn makkers te doen ombrengen, zonder u zelfs verlof daartoe te verzoeken?"

595 Deze woorden troffen Hyrkanus. De moeders diegenen, welke Herodes had doen doden, verhoogden zijn gramschap, want er ging geen dag voorbij, dat zij niet in de Tempel kwamen, om hem en al het volk te bidden, dat Herodes mocht gedwongen worden zich wegens dat misdrijf voor de rechters te verantwoorden. Hyrkanus daagde hem dan voor het gerecht. Zodra hij deze dagvaarding ontvangen had, stelde hij orde op de zaken van Galiléa, en vertrok naar Jeruzalem. Maar, in plaats van te komen als een ambteloos persoon, nam hij, op raad zijns vaders, zoveel volk mede, als hij oordeelde nodig te hebben om Hyrkanus geen argwaan te geven, en echter in staat te zijn, om zich te verweren, indien men hem aanviel. Sextus Caesar, landvoogd van Syrië, vergenoegde zich niet met aan Hyrkanus, ten gunste van Herodes te schrijven, maar hij beval dat men hem zou vrijspreken, daarbij bedreigingen voegende, indien men hetzelve niet nakwam. Zulk een sterke aanbeveling was echter onnodig, omdat Hyrkanus Herodes zowel ontzag, als vreesde. toen hij met zijn stoet voor de rechters verscheen was, stonden zijn aanklagers zo verbaasd, dat niet één van hen durfde staande houden, hetgeen zij in zijn afwezigheid tegen Hem ingebracht hadden.

Sameas echter, een man van zulk een oprechtheid, dat hij niet schroomde vrijmoedig uit de borst te spreken, stond toen op, en zich tot Hyrkanus en de rechters kerende, hief hij alzo aan: "Heer Koning, en gij Heren, die alhier vergaderd zijt om deze beschuldigde te oordelen, wie heeft ooit gezien dat iemand, die zich voor het gerecht verantwoorden moet, op zulke wijze aankomt? Ik geloof, dat men bezwaarlijk enig voorbeeld daarvan zal kunnen aantonen. Allen, die tot nog toe voor deze vergadering zijn verscheen, zijn er op een ootmoedige en beschroomde wijze gekomen, in het zwart gekleed, met onopgemaakt haar, en in een staat om deernis te verwekken Maar deze daarentegen, die van veel doodslagen beschuldigd wordt, en de straf, daarop staande, poogt te ontgaan, verschijnt voor ons, in het purper gekleed, met opgemaakt haar, en met een stoet van gewapende mannen, zodat, indien wij hem veroordelen volgens onze wetten, hij, deze verachtende, ons zelf het leven kan benemen. Evenwel kan ik hem, die zo doet, om zijn leven, dat hem liever is dan de onderhouding onzer wetten, te redden, niet zozeer laken, als ik ulieden laak, die zulks duldt, en inzonderheid de Koning. Maar weet nochtans, -vervolgde hij, zich tot de rechters kerende, -dat God niet minder rechtvaardig dan machtig is, en dat Hij dus zal toelaten, dat deze Herodes, die gijlieden, ten gevalle van onzen Koning Hyrkanus Wilt vrijspreken, ulieden en ook hem, ten eniger tijd wet straffen zal."

596 Deze laatste woorden waren een voorzegging, die door de tijd bewaarheid werd; want, toen Herodes tot Koning verheven was, deed hij al die rechters, zelfs ook Hyrkanus, ombrengen, uitgenomen Sameas, die hij altoos in grote ere hield; zo om zijn deugd, als om dat hij, toen Herodes en Sosius Jeruzalem belegerden, het volk vermaande om hen te ontvangen, zeggende, dat zijn vroegere misslagen hen niet behoorden te beletten, zich aan hem te onderwerpen; gelijk wij ter zijner plaatse omstandiger zullen verhalen. Maar om weer ter zake te komen: Hyrkanus ziende dat de meerderheid der rechters er toe overhelde om Herodes te veroordelen, stelde het vonnis tot de volgende dag uit, en deed Herodes heimelijk aanzeggen, dat hij vluchten moest. Hij dan, onder de schijn van voor Hyrkanus te vluchten, week naar Damascus; en toen hij in veiligheid bij Sextus Caesar gekomen was, verklaarde hij openlijk, dat hij besloten had, niet te verschijnen, zo men hem ten tweeden male dagvaardde. De Joden, door deze verklaring getergd, poogden aan Hyrkanus te doen inzien, dat Herodes het op zijn verderf toelegde; ook kon hij niet onwetend daarvan zijn; maar hij was zo lafhartig en traag, dat hij niet wist, waartoe hij besluiten zou. Ondertussen verkreeg Herodes van Sextus Caesar, door een som geld, dat hij tot landvoogd van Neder-Syrië werd aangesteld. Dit deed Hyrkanus vrezen, dat Herodes hem beoorlogen zou. Zijn vrees was niet ijdel; want Herodes, om zich te wreken, omdat men hem voor het gerecht gedaagd had, kwam met een leger te veld, om zich van Jeruzalem meester te maken niets weerhield hem daarvan dan de smekingen van zijn vader Antipater en zijn broeder Fasaël, die bij hem kwamen, en hem voorhielden, dat het hem genoeg behoorde te wezen, dat hij zijn vijanden had doen beven zonder dezulken als vijanden te behandelen, die hem niet beledigd hadden; dat hij, zonder ondankbaarheid, de wapenen niet kon opnemen tegen Hyrkanus, aan wie hij zijn verheffing en grootheid verschuldigd was; dat hij niet zozeer behoorde te bedenken dat men hem voor het gerecht had gedaagd, als wel dat men hem ook weer vrij had laten heen gaan, en dat hij zien moest op de weldaad, daardoor aan hem bewezen, meer dan op zijn rechtvaardigen toorn; dat de voorzichtigheid hem verplichtte te bedenken dat de uitslag van de oorlog twijfelachtig was; dat God alleen de overwinning in Zijn hand had, om ze te geven aan wie Hij wilde; en dat hij geen reden had om zich die te beloven, indien hij tegen zijn Koning en weldoener streed, van wie hem nooit enig leed wedervaren was, en die hem nooit iets kwaads had willen aandoen, dan op de verkeerden raad, die men hem gegeven had. Herodes, door deze redenen overtuigd, achtte dat het genoeg was zijn landslieden getoond te hebben hoe ver zijn macht ging, en stelde daarop zijn voornemen tot een anderen tijd uit, in de hoop van zijn doel eens te bereiken.

597 Toen de zaken van Jeruzalem in deze staat waren, rustte Caesar, die weer te Rome gekomen was, zich uit, om naar Afrika over te schepen, om Scipio en Kato te beoorlogen. Hyrkanus zond toen gezanten naar hem, om vernieuwing van het verbond te verzoeken. Bij deze gelegenheid acht ik mij verplicht te verhalen welke eer ons volk van de Romeinen ontvangen heeft, en wat verbonden zij met ons aangegaan hebben, ten einde ieder wete, in hoedanig een achting en aanzien wij bij de regeerders van Azië en Europa, om onze dapperheid en getrouwheid, gestaan hebben. De Perziaanse en Macedonische historieschrijvers hebben verscheidene dingen geschreven, die zeer ten onzen voordele zijn; en wij zijn het niet alleen, die hun historiën bezitten; andere volken hebben ze ook. Maar omdat zij, die ons haten, geen geloof daaraan willen slaan, onder voorgeven dat men er niet overal kennis van heeft, zo wijs ik hen op de gedenkschriften der Romeinen, die in alle steden afgekondigd zijn, en, op koperen platen gegraveerd, in het Kapitaal bewaard worden, omdat men die niet zal kunnen tegenspreken Julius Caesar, heeft ook door een opschrift, hetwelk hij op een metalen zuil te Alexandrië deed zetten, willen bekend maken, dat de Joden het burgerrecht van die stad hebben.

Bij deze blijken zal ik nog enige bevelen voegen van de opperbevelhebbers, en de raadsbesluiten, die Hyrkanus en ons ganse volk betreffen "Cajus Julius Caesar, opperveldheer, opperpriester, en ten tweeden male oppergezaghebber, aan de regeerders de raad, en het volk van Sidon, groetenis. Wij zenden ulieden een afschrift van de brief, die wij schrijven aan Hyrkanus, Alexanders zoon, vorst en Hogepriester der Joden, ten einde gijlieden die in het Grieks en Latijn in uw handvestkamer bewaart."

Dus luidde de brief: "Julius Caesar, opperveldheer, andermaal oppergezaghebber en opperpriester. Wij hebben. na daarover beraadslaagd te hebben, dit volgende besloten: Nademaal Hyrkanus, Alexanders zoon, de Jood, ons ten allen tijde blijken van zijn genegenheid, zo in vrede als in oorlog, gegeven heeft, gelijk veel veldoversten ons betuigd hebben, en omdat hij mij de laatsten Alexandrijnse oorlog, op ons bevel, vijftienhonderd soldaten aan Mithridates leverde, en voor niemand in dapperheid onderdeed; zo willen wij, dat hij en zijn nakomelingen voor altijd vorsten en Hogepriesters der Joden zijn, om die ambten, volgens de wetten en gewoonten huns lands, te bedienen; alsmede dat zij onze bondgenoten en vrienden zijn. Dat zij al de voorrechten van het Hogepriesterschap genieten; en, zo er enige geschillen over de Joodse inzettingen ontstaan, dat hij rechter daarvan zij; dat hij niet gehouden zal wezen winterkwartieren aan het krijgsvolk te geven, of enige schatting te betalen." "Cajus Caesar, consul, beveelt dat het vorstendom der Joden op de zonen van Hyrkanus zal overgaan, benevens het genot der landerijen, welke zij bezitten; dat een der nakomelingen altoos vorst en Hogepriester van zijn landslieden zal zijn, en dat hij het recht bedienen zal. Wij willen ook, dat men aan hem gezanten zende, om een verbond van vriendschap aan te gaan, en dat men in het Kapitaal, en in de Tempels van Tyrus, Sidon, en Askalon, koperen tafelen zette, op welke al deze zaken met Romeinse en Griekse letteren gegrift zijn; dat dit besluit aan de overheden van al de steden bekend gemaakt worde, ten einde ieder wete dat wij de Joden voor onze vrienden houden, dat wij willen dat men hun gezanten wel ontvange, en dat dit tegenwoordige besluit overal bekend gemaakt worde."

"Cajus Caesar, opperbevelhebber, oppergezaghebber, en consul: Wij bevelen, zowel uit hoofde van de eer, deugd, en vriendschap, als tot welstand en voordeel van de raad en het volk van Rome, dat Hyrkanus, Alexanders zoon, en zijn zonen, Hogepriesters van Jeruzalem en het Joodse volk zullen zijn, om dat ambt te bekleden, met dezelfde voorrechten, waarmee hun voorgangers het bediend hebben." "Cajus Caesar, ten vijfden male consul: Wij bevelen, dat men de stad Jeruzalem zal versterken; en dat Hyrkanus, Alexanders zoon, Hogepriester en vorst der Joden, regeren zal, zoals hij het zal goedvinden; dat men de Joden in het tweede jaar enigen afslag van de schattingen zal geven, en dat zij van alle belastingen vrij zullen wezen."

"Cajus Caesar, ten tweeden male opperbevelhebber:

Wij bevelen dat de inwoners van het Joodse land, voor de stad Jeruzalem, alle jaren een schatting zullen betalen waarvan de stad Joppe vrij zal zijn; maar dat zij in het zevende jaar, hetwelk zij het Sabbatjaar noemen, niets zullen betalen, omdat zij dan de bodem niet bezaaien noch enige vruchten van de bomen plukken, dat zij om het andere jaar te Sidon de schatting, bestaande in een vierde van het gezaaide, benevens de tienden, zullen betalen, aan Hyrkanus en zijn zonen, zoals vroeger geschiedde. Wij bevelen ook dat geen landvoogden krijgsbevelhebbers, noch gezanten, krijgsvolk zullen mogen lichten, noch landerijen der Joden enigszins belasten, hetzij met winterkwartieren, of iets anders, wat het ook zou mogen wezen; maar dat de Joden vrij zullen zijn van dit alles, en gerust genieten hetgeen zij verkregen en gekocht hebben. Wij willen daarenboven dat de stad Joppe, welke zij bezaten toen zij een verbond met Romeinen aangingen; hun eigendom zal blijven; en dat Hyrkanus en zijn kinderen de inkomsten daarvan zullen genieten, zo van hetgeen de arbeiders betalen, als van het ankergeld, en de tol der waren, die naar Sidon vervoerd worden; hetwelk jaarlijks twintigduizend zeshonderd vijf en zeventig maten beloopt; uitgenomen in het zevende jaar, hetwelk de Joden het jaar der rust noemen, waarin zij niet arbeiden, en geen boomvruchten vergaderen. Belangende de dorpen, welke Hyrkanus en zijn voorgangers in het Grote Veld bezeten hebben, het behaagt de raad, dat Hyrkanus en de Joden het genot daarvan trekken als vóór deze. De raad begeert ook dat de bedingen, te eniger tijd tussen de Joden en de priesters gemaakt, onderhouden worden; en dat zij alle gunsten genieten, die hun door de raad en het Romeinse volk zijn toegestaan; hetwelk ook plaats zal hebben ten opzichte van Lydda. En aangaande de landerijen en andere dingen, welke de Romeinen aan de Koningen van Syrië en Fenicië, ter oorzaak van het verbond, dat er tussen hen gemaakt was, gegeven hebben, de raad beveelt dat Hyrkanus die zal bezitten; alsmede dat hij, zijn zonen, en zijn gezanten recht zullen hebben naast de raadsheren te zitten, om de gevechten der zwaardvechters en de andere openbare spelen te aanschouwen.

Voorts, dat wanneer zij iets aan de raad te verzoeken hebben, de oppergezaghebber of de overste der ruiterij hen zal doen binnenleiden, en dat men hun binnen tien dagen een antwoord zal laten toekomen." "Cajus Caesar, opperveldheer, ten vierden male oppergezaghebber, ten vijfden male consul, en onbepaald dictator, heeft alzo omtrent het recht, hetwelk Hyrkanus, Alexanders zoon, Hogepriester en vorst der Joden, toekomt, beslist: omdat zij, die voor ons in de wingewesten het gezag hadden, gunstige getuigenissen van Hyrkanus, Hogepriester der Joden, en van zijn volk gegeven hebben, en dat de raad en het volk van Rome zulks aangenaam is geweest, is het niet meer dan billijk dat wij het aandenken daarvan levendig houden, en dat wij zorgen dat de raad en het Romeinse volk aan Hyrkanus en zijn zonen, en aan al het Joodse volk te verstaan geven, dat zij hun een grote genegenheid toedragen."

"Cajus Julius, oppergezaghebber en consul, aan de overheden, de raad, en het volk der Parianiërs, groetenis. De Joden zijn uit verschillende plaatsen te Delos bij ons gekomen, en hebben ons, in tegenwoordigheid uwer gezanten, geklaagd, dat gijlieden hun verboden hebt volgens hun wetten te leven, en offeranden te brengen; hetwelk een strengheid is tegenover onze vrienden en bondgenoten, die wij niet kunnen dulden, omdat het niet billijk is hen te dwingen in hetgeen hun leer en inzettingen betreft, en hen te beletten dat zij, volgens hun wetten, hun geld voor openbare gastmalen en offeranden besteden, daar men het hun zelfs te Rome toelaat, en daar Cajus Caesar, consul, zelfs in het verbod, dat hij tegen de openbare bijeenkomsten in de steden uitvaardigde, de Joden daarvan uitzonderde. En hoewel wij zowel als hij, die bijeenkomsten verbieden, staan Wij echter de Joden toe; de hun te houden, gelijk zij altoos gedaan hebben. Het is dus billijk, dat, indien gijlieden iets gedaan hebt, hetwelk onze vrienden en bondgenoten beledigt, gij het uit eerbied voor hun genegenheid tot ons, herroept."

Na de dood van Caesar, deden Antonius en Dolabella die toen consuls waren, de raad bijeenkomen, en de gezanten der Joden hebbende doen binnenleiden, stelden zij hun verzoek voor; dit werd hun geheel toegestaan, en men vernieuwde door een raadsbesluit het verdrag en

het verbond. Ik heb het nodig geacht, het raadsbesluit zelf alhier in te voegen, opdat een ieder het zou kunnen zien en onderzoeken. Het was van deze inhoud: "Raadsbesluit, nageschreven volgens het oorspronkelijke stuk van de schatkamer, uit de openbare tafelen van de schatbewaarders; (zijnde toen schatbewaarders der stad Qunitus, en Cajus Cornelius), op de tweede tafel, van de eerste lade. Daags voor de dertiende van Grasmaand. Bij dit schrijven zijn tegenwoordig geweest, Lucius Calpurnius Piso, uit de wijk van menenia; Servius Papinius Potitus, uit die van Lemona; Cajus Caninius Rebilius, uit die van Terentina; Publius Tidetius en Lucius Apulinus Luciuszoon, uit die van Sergia, Publius Platius Publius zoon, uit die van Papiria, Markus Acilius, Markus zoon, uit die van Mæcia; Lucius Erucius, Luciuszoon, uit die van Stellatina; Markus Quintius Markuszoon, uit die van Pollia, Plancillus en Publius Serius; De consuls Publius Dolabella en Markus Antonius hebben het woord gevoerd. Aangaande de zaken, welke Cajus Caesar door een raadsbesluit ten voordele der Joden heeft besloten, en die te voren niet in de schatkamer opgetekend zijn, behaagt het ons, dat dit thans geschiede; gelijk ook de consuls Publius Dolabella en Markus Antonius hetzelve willen en besluiten: dat men namelijk het voornoemde raadsbesluit op tafelen zal schrijven, aan de stadsschatmeesters overhandigen, en hun gelasten, daarvan afschriften te maken, en die weg te leggen. Gedaan in de Tempel der Eendracht; daags voor de dertiende van Grasmaand. De afgezanten van de Hogepriester Hyrkanus zijn geweest de navolgenden: Lysimachus Pausaniaszoon, Alexander Theodoruszoon Patroklus Chereas zoon, en Jonathan Onias zoon."

Ook zond Hyrkanus een van deze afgezanten naar Dolabella, die toen in Azië het bevel voerde, hem smekende dat hij de Joden van de krijgsdienst wilde ontslaan, zodat het hun vrij zou staan, om volgens hun voorvaderlijke gewoonten te leven. Dolabella, de brieven van Hyrkanus ontvangen hebbende, heeft zonder enig verder beraad aan alle steden van Azië, en in het bijzonder aan de stad Efeze, die de voornaamste was van Azië, bevelen doen overbrengen, betreffende de Joden. Zijn brief of bevel luidde aldus: "Onder het hoogste magistraatsbewind van Artemon, op de eersten dag van de maand Lenxon. Dolabella aan de magistraat en het volk van Efeze, groetenis. Alexander Theodoruszoon, afgezant van Hyrkanus Alexanderszoon, Hogepriester en vorst der Joden, heeft mij meegedeeld, dat het de Joden, zijn landgenoten, niet geoorloofd is, om voor soldij te dienen, omdat ze de wapenen niet mogen dragen, of reizen, op de Sabbatdagen, en niet in staat zijn om hun spijzen afzonderlijk en naar de voorvaderlijke gewoonten te bereiden. Daarom geef ik, naar net voorbeeld van mijn voorgangers, hun lieden vrijdom van de krijgsdienst, en ik laat hun toe, dat ze hun voorvaderlijke gewoonten onderhouden, wanneer ze te samen komen voor hun gebeden, en om giften te verzamelen voor de offeranden, en om hun godsdienstige plechtigheden uit te oefenen. Ik wil ook dat gijlieden te die einde alom, aan elke stad afzonderlijk, daarvan bericht zult zenden."

Dit is, hetgeen Dolabella ten onzen gevalle heeft gedaan, nadat Hyrkanus afgezanten naar hem gezonden had. Waarbij ik nog het een en ander zal voegen: "Uitspraak van de consul Lucius Lentulus: "Ik heb de Joden, die het Romeinse burgerrecht hebben, naar de Joodse wijze en gewoonten te Efeze levende, van uit mijn rechterstoel, ten gevale van hun godsdienst, vrijdom van de krijgsdienst geschonken, en heb hen laten gaan. Op de twaalfden dag, voor de eersten van Wijnmaand, Lucius Lentulus en Kajus Marcellus consuls zijnde.

Hierbij zijn tegenwoordig geweest: Titus Appius Balgus Titus zoon, uit ae wijk van Horatia, onderveldheer Titus Tongius Tituszoon, uit de wijk van Krustimina Quintus Resius Quintuszoon Titus Pompejus Longinus Tituszoon, Cajus Servilius Cajuszoon, uit de wijk van Terentina, Bracchus hopman, Publius Clusius Gallus Publiuszoon, uit die van Veturia, Cajus Sentius Cajuszoon, uit de wijk van Sabatina."

"Titus Atilius Bulbus Tituszoon, onderveldheer en oudconsul, aan de magistraat, raad en volk van Efeze groetenis: De consul Lucius Lentulus, heeft op mijn voorspraak de Joden, die in Azië zijn, van de krijgsdienst ontslagen. En toen ik dit daarna aan de veldheer Fannius en de oud-schatmeester Lucius Antonius voor hen verzocht, heb ik van deze hetzelfde verkregen.

Daarom wil ik dat gijlieden zorg draagt, dat hunlieden daarover geen moeilijkheid geschiede."
"Het raadsbesluit van die van Delus. Onder het archontschap van Beosus, op de twintigsten der maand Thargelion, is dit besluit der Stratégen geweest; Markus Piso, onderveldheer, in onze stad bij de monstering der krijgslieden tegenwoordig zijnde, heeft ons en velen bijeen vergaderden burgers bevolen, dat niemand onzer de Joden, Romeinse burgers zijnde, enige moeilijkheid ten opzichte van de krijgsdienst zou aandoen; alzo de consul Cornelius Lentulus de Joden uit hoofde van hun godsdienst vrijdom van de krijgsdienst heeft gegeven; waarom het billijk is dat gijlieden de Stratégen gehoorzaamt."
Van gelijken inhoud zijn de besluiten, door die van Sardis, en anderen, ten onzen opzichte genomen, gelijk ik ze hier laat volgen: "Cajus Fannius Cajuszoon, veldheer en consul, aan de magistraten van Kos, groetenis. Ik wil dat gijlieden weet, dat de afgezanten der Joden tot mij gekomen zijn, verzoekende dat ik hunlieden de raadsbesluiten, ten hun opzichte gemaakt, zou geven. Deze raadsbesluiten gaan hier nevens. Ik wil dat gijlieden, in gevolge daarvan, zorg draagt, dat deze mensen wel behandeld worden, en veilig door uw land naar het hun kunnen keren."
Lucius Lentulus, consul zegt: Ik heb de Joden, die Romeinse burgers zijn, en die mij toescheen hun voorvaderlijken godsdienst en hun gewoonten in Efeze te onderhouden, vrij verklaard van de krijgsdienst. Gedaan de dertiende dag voor de eersten van Wijnmaand."
"Lucius Antonius Markus zoon, oud-schatmeester en oud-consul, aan de magistraat, de raad en het volk van Sardis, groetenis. De Joden, die onze medeburgers zijn, zijn bij mij gekomen, en hebben mij meegedeeld, dat ze reeds van de beginne aan, hun eigen bijzondere bijeenkomsten, en afgezonderde plaatsen hebben gehad, in welke zijzelf over hun zaken en geschillen handelen, en uitspraak doen. Toen ze nu aan mij verzochten, dat hun dit voorrecht verder mocht worden toegestaan, heb ik geen zwarigheid gemaakt daarin te bewilligen, en hun zulks toe te staan." "Markus Publius Spurius zoon, Markus Markuszoon, en Lucius Publiuszoon, zeggen: naar de oud-consul Lentulus gegaan zijnde, hebben zij hem onderricht omtrent hetgeen Dositheus Kleopatridaszoon, de Alexandrijner, verzocht heeft: of het hem namelijk beliefde de Joden, die, Romeinse burgers zijnde, gewoon waren de Joodse godsdienst waar te nemen, daarvoor opnieuw vrijheid te geven.
Hij heeft dit verlof verleend, daags voor de dertiende dag van de eersten van Wijnmaand." "In Hooimaand, Lucius Lentulus en Cajus Marcellus consuls zijnde. Er waren tegenwoordig: Titus Appius Balbus Tituszoon, uit de wijk van Horatia, onderveldheer, Titus Tongius, uit die van Krustumia, Quintus Resius Quintus zoon, Titus Pompejus Tituszoon, Cornelius Longinus, Cajus Servilius Bracchus hopman, uit die van Terentina, Publius Clusius Gallus Publiuszoon, uit die van Veturia, Cajus Tentius Cajuszoon, hopman, uit die van Æmilia, Sextus Atilius Serranus Sextuszoon, uit die van Æsquilina, Cajus Pompejus Cajuszoon, uit die van Sabatina, Titus Appius Menander Titus zoon, Publius Servilius Strabo Publiuszoon, Lucius Paccius Cajuto Luciuszoon, uit de wijk van Kollina, Aulus Furius Tertius Auluszoon, Appius Menas.
In tegenwoordigheid van deze allen heeft Lentulus dit besluit afgekondigd: De Joden, die Romeinse burgers zijn, en die gewoon zijn de Joodsen godsdienst in de stad Efeze te onderhouden, heb ik van uit mijn rechterstoel wegens hun godsdienst verlof tot vertrekken gegeven."
"De overheden van Laodicea aan de consul Cajus Rubilius Caiuszoon, groetenis. Sopater, afgezant van de Hogepriester, heeft ons uw brief overgegeven, in welke gij ons bekend maakt, dat enige afgezondenen van Hyrkanus, de Hogepriester der Joden, tot u gekomen zijn, brieven met zich brengende, ten voordele van de Joden geschreven, opdat het hun vrijsta hun Sabbat en andere godsdienstplechtigheden te vieren volgens hun voorvaderlijke wetten, zodat niemand hen daarin belette, of hun enigen overlast in ons landschap aandoe, omdat ze onze vrienden en bondgenoten zijn. Waarom gij ook, niettegenstaande die van Trallis voor u verklaarden, dat zij daarin geen genoegen namen, en hetzelve tegenspraken, hun gelast hebt dat het alzo

geschieden zou. Daar men daarenboven u had verzocht, ook aan ons daarover te willen schrijven, zo is het, dat wij, uw brief ontvangen hebbende, die naar onze kanselarij hebben overgebracht. Uw bevelen zijn nagekomen, en wij zullen zorg dragen dat wij in het vervolg zorgvuldig nakomen al hetgeen ons door u is bevolen geworden."
"Publius Servilius Galba, Publiuszoon, oud-consul, aan de magistraat, de raad en het volk van Miletus, groetenis. Hermaszoon, de Prytaan, ulieder medeburger, tot mij gekomen zijnde te Trallls, waar ik zitting hield, heeft mij bekend gemaakt, dat de Joden door ulieden niet behandeld werden volgens mijn bevelen, maar dat men hen verhinderde hun Sabbatten te vieren, hun voorvaderlijke plechtigheden te onderhouden, en hun inkomsten te regelen; en dat hij ook zelf dit uw besluit als Prytaan volgens de wetten had opgemaakt. Weet dan, dat wij, na alles voor en tegen gehoord en wel overwogen te hebben, willen en verordenen, dat men de Joden in hun voorvaderlijke gewoonten geenszins hinderlijk zal zijn." "Het raadsbesluit van die van Pergamus. Onder de Prytanij van Kratippus, op de eersten dag der maand Desius; met goedkeuring der Stratégen. Alzo de Romeinen, volgens het voorbeeld hunner voorvaderen, in de gevaren van hun vrienden en bondgenoten delen, en voor derzelver veiligheid werkzaam zijn, met groten ijver beoogende, dat zij in geluk en vrede mogen leven, zo is het, dat door het Joodse volk en hun Hogepriester Hyrkanus, afgezanten tot hen zijn gezonden, te weten: Strato Theodotuszoon, Apollonius Alexanderszoon, Lukas Antipaterszoon, Aristobulus Amyntaszoon, Sosipater Philippuszoon, goede en vrome mannen, die de voornaamste belangen huns volks ons hebben voorgedragen.
Zo heeft dan de Romeinse raad, ten opzichte van hetgeen hem is voorgedragen, besloten, dat de Koning Antióchus, zoon van Antióchus, op generlei manieren, de Joden, bondgenoten der Romeinen, in zijn hechtte mag hinderlijk zijn, en dat hij, zo hij hun enige kastelen, havens, of landerijen, of iets anders, onder wat naam het ook moge begrepen zijn, mocht hebben ontnomen, hij hun dit wederom moet teruggeven. Dat ze ook vrij de havens mogen uitvaren, en dat niemand iets uit hun havens mag uitvoeren, zonder tol te betalen, hetzij het schip van een Koning, hetzij van enig volk of stad is, dan alleen uitgezonderd Ptolemeus, der Alexandrijnen Koning, omdat hij onze vriend en bondgenoot is. Dat men ook de bezetting, die in Joppe ligt, daaruit lichte, gelijk ze verzocht hebben.
Ook heeft Lucius Pestius, een uit onzen raad, een goed en vroom man, bevel gegeven, dat men bij ons zorg zou dragen, dat alles geschiede overeenkomstig het besluit van de Romeinse raad, en bewerken, dat de voornoemde afgezanten veilig naar hun vaderland kunnen terugkeren. Ook hebben wij Theodorus in onzen raad toegelaten; en toen wij van hem de brief en het raadsbesluit ontvangen hadden; en hijzelf met veel kracht had gesproken, en de deugd en de grootmoedigheid van Hyrkanus zeer had geprezen, en verhaald hoe deze, en in het algemeen en in het bijzonder allen die tot hem komen, welwillend bejegent en met weldaden overlaadt, zo is het, dat wij deze brieven en besluiten in onze kanselarij hebben weggelegd, en besloten, dat ook w zelf, als bondgenoten der Romeinen, alle goeds aan de Joden volgens het voornoemde raadsbesluit bewijzen zouden.
Nog heeft de genoemde Theodorus, die ons de brief overhandigd heeft, onze Stratégen verzocht, dat ze aan Hyrkanus een afschrift van ons besluit ten hun opzichte wilden overzenden, benevens afgezanten, die hetzelve mochten overbrengen, ter betuiging van onze goede vriendschap en wederzijdse verbintenis, ja tot versterking daarvan, en om dankbaarheid te betonen, bij de herinnering hoe in de oude tijden van Abraham, die de vader is van alle Hebreeën, onzer beider voorouders met elkaar in vriendschap geleefd hebben, gelijk wij daarvan aantekening in onze archieven vinden. "Het raadsbesluit van die van Halikarnassus.
Onder het priesterschap van Memnon Orestideszoon, de aangenomen zoon van Euonymus, in de maand Anthesterion, is dit het besluit des volks, waarvan verslag is gedaan door Markus Alexander: Alzo wij ten allen tijde, hetgeen heilig en godsdienstig geacht wordt, zeer zorgvuldig in acht nemen, in navolging van het Romeinse volk, hetwelk de weldoener is van

alle mensen; en alzo wij gezien hebben wat dit volk aan deze stad geschreven heeft nopens de vriendschap voor en het bondgenootschap met de Joden, te weten dat het deze vrijstaat hun God volgens hun wetten te dienen, en hun feesten en heilige bijeenkomsten te houden; zo is het, dat het ons behaagt, dat alle Joden, die zulks zouden mogen willen, hetzij man, hetzij vrouw, de vrijheid zullen hebben om hun Sabbatten te onderhouden, en hun feesten naar hun wet te vieren, en ook gebedenhuizen nabij de zee te bouwen, volgens hun voorvaderlijke gewoonte.
En indien iemand zich verstoutte, om hun daarin hinderlijk te zijn, hetzij een magistraatspersoon hetzij een gewoon burger, die zal daarvoor beboet worden, ten behoeve van onze stad." "Het raadsbesluit van die van Sardis. Nadat de Stratégen verslag hadden gedaan, heeft het de raad en het volk alzo goed gedacht: Alzo de Joden, als burgers in deze stad wonende, ten allen tijde zeer veel goed van ons genoten hebben, en nu, voor onze rechtbank toegelaten zijnde, aan de raad en het volk verzocht hebben, gelijk hun dit door een Romeins raadsbesluit is toegestaan, om volgens hun wetten met vrije uitoefening hunner plechtigheden te mogen leven, en wij hen daarin niet willen tegengaan, maar toelaten, dat ze in de daartoe geschikte plaatsen met hun vrouwen en kinderen mogen vergaderen, en God, volgens hun voorvaderlijke wijze, aanbidden; zo is het, dat het de raad en het volk van Sardis goeddunkt, dat men hun vergunne op hun bestemde dagen bijeen te komen, en al die plechtigheden te verrichten, die hun wetten medebrengen; ja, dat ook door onze Stratégen voor hen een plaats zal worden afgezonderd en aangewezen om daar te kunnen wonen, en wel zulk een plaats, als daartoe geschikt zal geoordeeld worden; dat ook de marktmeesters der stad zorg zullen dragen dat alles op die plaats te krijgen is, wat tot hun onderhoud zou mogen dienen." "Het raadsbesluit van die van Efeze. Onder de Prytanij van Menophilus; op de eersten dag der maand Artemisius, heeft dit ons volk goed gedacht, en Nikanor Euphemuszoon heeft het op het, bevel der Stratégen, bekend gemaakt: Nademaal de Joden hier ter stede aan de consul Markus Julius Pompejus Brutus zoon hebben verzocht om vrijheid, om hun Sabbatdagen te mogen vieren, en in alles hun voorvaderlijke wetten te onderhouden, zonder dat iemand hen daarin verhindere, zo is hun zulks door de Stratégus toegestaan. En het heeft de raad en het volk behaagd, ook omdat voornamelijk de Romeinen deze zaak aangaat, dat men niemand zal beletten de Sabbat te vieren, of daarover zal in boete slaan, maar de Joden vrijheid laten om in alles hun wetten te onderhouden."
Daar zijn nog veel andere besluiten door de raad en de Romeinse bewindhebbers ten gevalle van Hyrkanus en onze landslieden genomen, bovendien brieven aan de steden en aan de landvoogden, over onze voorrechten, waaruit blijkt dat men dit alles gemakkelijk zal kunnen geloven, als men die zonder vooroordeel leest. Omdat ik dan door deze klare en zekere bewijzen getoond heb hoedanig onze vriendschap met het Romeinse volk geweest is, zoals ook de zuilen en koperen platen, welke men nog ten huidigen dage in het Kapitaal ziet, ontwijfelbare blijken daarvan zijn, en altoos zullen wezen; zo geloof ik niet, dat er personen zullen zijn die dit nog in twijfel zullen trekken, maar ik houd er mij in tegendeel van verzekerd, dat men uit hetgeen ik gezegd heb ook over de andere bewijzen, welke ik nog zou kunnen bijbrengen, maar weglaat, om mijn lezer niet lastig te vallen, gunstig zal oordelen.

598 Terzelfder tijd ontstond in Syrië een grote onrust, uit de volgende oorzaak: Bassus, die een aanhanger van Pompejus was, deed Sextus Caesar verraderlijk ombrengen, en maakte zich met zijn krijgsbenden meester van het landschap. Terstond trokken die van Caesars partij met al hun krijgsmacht tegen Bassus op; en het omliggende land van Apamea werd het toneel van de oorlog. Antipater, om zich erkentelijk voor Caesars weldaden te tonen, en diens dood te wreken, zond diens partij bijstand, onder het bevel van zijn zonen. Omdat nu die oorlog lang duurde, werd Markus gezonden, om Sextus plaats te bekleden. Ondertussen werd Julius Caesar, in de raad, door Cassius, Brutus, en andere samenzweerders, om het leven gebracht,

nadat hij drie en een half jaar geregeerd had, gelijk men breedvoeriger in andere historiën kan lezen.

HOOFDSTUK 18
Cassius komt in Syrië, en haalt zeshonderd talenten zilver uit Judea. Herodes wint zijn genegenheid. Ondankbaarheid van Malichus tegen Antipater.

599 Na Caesars dood ontstond er een hevige burgeroorlog onder de Romeinen; en omdat de voornaamste samenzweerders naar alle kanten gingen, om volk te werven, kwam Cassius in Syrië, aanvaardde het bevel over het leger hetwelk Apamea belegerde, brak het beleg op, en haalde Bassus en Markus tot zijn partij over. Toen ging hij van stad tot stad, verzamelde wapenen en soldaten, en eiste grote schattingen, voornamelijk in Judea, waar hij zevenhonderd talenten zilver kreeg. Antipater, de zaken in zodanige verwarring ziende, beval zijn twee zonen een gedeelte van dat geld te lichten; Malichus, die zijn vriend niet was, werd met anderen gelast de rest in te vorderen. Herodes, oordelende dat de voorzichtigheid hem verplichtte de genegenheid der Romeinen, ten koste van anderen, te winnen, was de eerste, die zijn last in Galiléa uitvoerde, en zich daardoor bij Cassius bemind maakte. Doch, omdat de andere steden niet alzo deden, werd Cassius zo toornig, dat hij de inwoners van sommige steden, zoals Gofna, Emaus, Lydda, en Thamna, liet verkopen, en Malichus zou gedood hebben, indien Hyrkanus zijn gramschap niet neergezet had, door hem met Antipater honderd talenten te zenden. Nadat Cassius vertrokken was, stond Malichus Antipater naar het leven, menende dat zijn dood de heerschappij van Hyrkanus bevestigen zou. Maar Antipater ontdekte zijn toeleg, en trok terstond naar de overzijde van de Jordaan, om daar , zo uit de inwoners dier landstreek, als uit de Arabieren, krijgsbenden bijeen te verzamelen. Toen Malichus, die een doortrapt mens was, zijn verraad ontdekt zag, betuigde hij met ede nooit zulk een voornemen gehad te hebben, en zei dat er zelfs niet de minste schijn van was, daar Fasaël, Antipaters oudste zoon, stadvoogd van Jeruzalem, en Herodes, zijn andere zoon, bevelhebber van het krijgsvolk waren, zodat dergelijk een voornemen hem zelfs niet in de gedachte kon komen. Alzo verzoende hij zich met Antipater. Maar Markus, landvoogd van Syrië, bemerkte dat zijn toeleg was om geheel Judea te verontrusten, en zou hem hebben doen sterven, indien Antipater niet voor hem gebeden had. De uitkomst toonde echter dat hij daarmee een grote onvoorzichtigheid beging.

HOOFDSTUK 19
Cassius en Markus uit Syrië vertrekkende, geven aan Herodes het bevel over het leger, dat zij verzameld hadden en beloven te zullen bewerken dat hij koning wordt. Malichus doet Antipater vergiftigen. Herodes veinst tegenover hem.

600 Cassius en Markus, nadat zij een leger verzameld hadden, gaven het bevel daarover en over hun scheepsmacht, aan Herodes, die zij tot landvoogd van Neder-Syrië aanstelden, en beloofden hem koning te zullen maken, als de oorlog, gevoerd tegen Antonius en de jongen Caesar, later Augustus genoemd, zou ten einde gebracht zijn. Zulk een groot gezag, gevoegd bij het vooruitzicht van nog een veel groter, vermeerderde de vrees, welke Malichus reeds voor Antipater had; daarom besloot hij deze van kant te maken; en om dit voornemen uit te voeren, kocht hij Hyrkanus schenker om, die hem vergiftigde, toen zij beiden bij die vorst ter maaltijd waren; waarop Malichus met enig krijgsvolk door de stad ging, om te beletten dat die dood enige opschudding veroorzaakte. Herodes en Fasaël, zonen van Antipater, waren zeer bedroefd over het verlies van hun vader; zij behoefden, na het ontdekken van de misdaad van de schenker, niet te betwijfelen, dat Malichus de bewerker daarvan was, schoon hij zulks stoutelijk ontkende. Zodanig was het einde van Antipater, die een vroom en rechtvaardig man, en een vriend van zijn vaderland was. Herodes wilde Malichus terstond met een leger

aanvallen; maar Fasaël oordeelde dat het beter was te veinzen, om hem alzo te beter te overrompelen, en opdat men hen niet beschuldigen kon van een burgeroorlog verwekt te hebben; dus veinsden zij geloof te slaan aan de betuigingen, welke Malichus deed, dat hij geen deel gehad had aan die snode daad, en hielden zij zich bezig met huns vaders grafstede te versieren. Daarna kwam Herodes te Samaria, en vond het in een grote verwarring, welke hij poogde weg te nemen, door de geschillen der inwoners bij te leggen. Toen nu te Jeruzalem een groot feest stond gevierd te worden, trok hij met krijgsvolk derwaarts. Malichus, hierover verbaasd, raadde Hyrkanus dat hij hem, alzo vergezeld, de toegang weigeren zou, zeggende, dat het zulken vreemdelingen, als Herodes bij zich had, niet geoorloofd was hun heilige plechtigheden bij te wonen. Maar Herodes, zonder zich daaraan te storen, kwam bij nacht in de stad, en maakte Malichus daardoor nog meer bevreesd: waarom deze verrader tot zijn gewone listen terugkeerde. Hij beweende in het openbaar de dood van Antipater, als die van zijn besten vriend, maar heimelijk verzamelde hij krijgsvolk ter van zijn bescherming. Herodes, zijn wantrouwen ziende, oordeelde het best te zijn, dat hij hem niet liet blijken enig vermoeden omtrent zijn geveinsdheid te hebben, en leefde daarom als vriend met hem, opdat hij hem alle kwaad vermoeden mocht benemen.

HOOFDSTUK 20

Cassius zendt, op verzoek van Herodes, last aan de Romeinse krijgsoversten om de dood van Antipater te wreken, welke daarop Malichus het leven benemen. Felix, die over de Romeinse bezetting in Jeruzalem gebood, bespringt Fasael, maar deze vermeestert hem.

601 Toen Cassius, die van Malichus boosheid niet onkundig was, door Herodes vernomen had, dat hij diens vader had doen vergiftigen, besloot hij die misdaad te straffen, en zond hij heimelijk last aan de bevelhebbers van het Romeinse krijgsvolk te Tyrus, om Herodes bij die billijke daad bij te staan. Cassius veroverde daarna Laodicéa; en omdat de voornaamste van het land hem kronen en geld brachten, twijfelde Herodes niet of Malichus zou zich ook derwaarts begeven. Hij oordeelde dus dit een geschikte gelegenheid te zijn, om zijn voornemen uit te voeren. Toen echter Malichus dicht bij Tyrus in Fenicië was, vatte hij wantrouwen op, en besloot een groten aanslag te ondernemen, name lijk om zijn zoon, die te Tyrus als gijzelaar was, vandaar te vervoeren, en alsdan naar Judea gaande, het volk tot opstand te bewegen, en zich het bestuur des lands aan te matigen, terwijl Cassius met de oorlog tegen Antonius bezig was. Dit stout bestaan zou misschien gelukt zijn, indien de fortuin hem gunstig geweest ware. Maar omdat Herodes zeer bedachtzaam en loos was, en niet twijfelde of Malichus had iets kwaads voor, zond hij iemand van de zijn, onder de schijn van een maaltijd voor enige vrienden te doen bereiden, maar inderdaad om de Romeinse bevelhebbers te verzoeken, dat zij Malichus tegemoet wilden gaan, en hem doden. Terstond gingen deze heen; en hem dicht bij de stad, aan de oever der zee, aantreffende, doorstaken zij hem met hun dolken. Hyrkanus, dit vernomen hebbende, werd daardoor zo van schrik bevangen, dat hem de spraak begaf; maar wederom tot zichzelf gekomen, vraagde hij Herodes, wat de oorzaak van dit bedrijf was; en vernomen hebbende dat het op bevel van Cassius was geschied, prees hij het, en zei dat Malichus een snood mens, en een vijand zijns vaderlands was. Alzo werd dan Antipaters dood eindelijk gewroken. 602 Nadat Cassius uit Syrië vertrokken was, ontstond er een beroerte in Judea. Felix, die met Romeins krijgsvolk te Jeruzalem gelaten was, viel op Fasaël aan, maar het volk greep de wapenen op, om hem te verdedigen. Herodes gaf hiervan kennis aan Fabius, landvoogd van Damascus, en wenste zijn broeder met spoed ter hulp te trekken, maar werd door een ziekte daarin belet. Fasaël had ook die hulp niet nodig, want dwong Felix naar een toren te wijken; waaruit hij hem daarna volgens verdrag liet uittrekken. Hij deed Hyrkanus een scherp verwijt, dat deze, zoveel weldaden genoten hebbende, evenwel zijn vijanden nog begunstigde, want de broeder van Malichus had veel plaatsen, onder andere Massada, een zeer

sterk kasteel, in bezit genomen. Maar toen Herodes hersteld was, hernam hij al die plaatsen, en liet de vijand volgens verdrag vrij heen gaan.

HOOFDSTUK 21
Antigonus, Aristobulus zoon, verzamelt een lezer. Herodes verslaat hem en komt zegepralend te Jeruzalem. Hyrkanus belooft hem Marianne, zijn kleindochter, ten huwelijk.

Antigonus, zoon van Aristobulus, kreeg Fabius door geld op zijn zijde, en bracht een leger op de been, terwijl Ptolomeüs Mennon hem uit hoofde van hun verwantschap tot zoon aannam; ook werd hij bijgestaan door Marion, die, door Cassius tot vorst van Tyrus aangesteld, ook Syrië bemachtigd, en geen bezetting in verscheidene plaaten gelegd had. Ook had hij drie vestingen in Galiléa bemachtigd, maar die hem door Herodes weer ontnomen werden. Deze bejegende de Tyriërs, die er binnen lagen, zeer wel, en vereerde sommigen met geschenken wegens de genegenheid, die hij hun stad toedroeg. Daarna trok hij Antigonus tegen, leverde hem slag, en overwon hem, toen hij nog nauwelijks op de grenzen van Judea gekomen was. Alzo zegepralende te Jeruzalem wedergekeerd, werden hem kransen aangeboden door het volk, alsmede door Hyrkanus, die hem toen reeds aanmerkte als een lid van zijn gezin, omdat hij zou huwen met Mariamne, dochter van Alexander, Aristobulus zoon, en van Alexandra, Hyrkanus dochter. Dit huwelijk werd daarna voltrokken, en Herodes kreeg er drie zonen en twee dochters uit. Zijn eerste huwelijk was met een vrouw uit zijn eigen volk, Doris geheten, bij welke hij Antipater, zijn oudsten zoon, verwekt had.

HOOFDSTUK 22 Na de nederlaag van Cassius, bij Filippi komt Antonius in Azië. Herodes geraakt door grote geschenken in zijn gunst. Bevelschriften van Antonius, tot begunstiging van Hyrkanus en de Joden.

604 Nadat Cassius, bij Filippi, door Antonius en Agustus overwonnen was, trok de laatste naar Gallië, terwijl Antonius naar Azië ging. Toen hij in Bithynië gekomen was, kwamen er gezanten van verscheidene volken bij hem; en die der Joden beschuldigden Fasaël en Herodes, zeggende, dat Hyrkanus maar Koning in naam was, maar dat zij met der daad regeerden. Herodes kwam zich daarover verantwoorden, en kreeg Antonius door een grote som geld op zijn zijde, zodat deze niet alleen hem met veel eer onthaalde, maar zells zijn aanklagers niet eens horen wilde. Toen Antonius te Efeze was, zonden Hyrkanus, de Hogepriester, en het Joodse volk, gezanten tot hem, die hem een gouden kroon aanboden, en hem verzochten, dat hij naar de verschillende landschappen wilde schrijven, dat de Joden, die Cassius tegen het recht des oorlogs gevangen weggevoerd had, weer in vrijheid en in het bezit hunner afgenomen landerijen mochten gesteld worden. Antonius oordeelde hun verzoek zo billijk te zijn, dat hij het toestond, en aan Hyrkanus en de Syriërs de volgende brieven schreef. "Marcus Antonius, opperbevelhebber, aan Hyrkanus, de Hogepriester en landvorst der Joden, groetenis. Lysimachtus Pausaniaszoon, Josephus Mennonszoon, en Alexander Theodorus zoon, uw gezanten, zijn te Efeze bij ons gekomen, om ons opnieuw te verzekeren van de verklaring, die zij ons reeds te Rome gedaan hebben, en van de genegenheid, welke gij en uw volk ons toedraagt. Wij hebben hen met grote blijdschap ontvangen, omdat uw daden, deugd, en getrouwheid ons nog meer zeggen dan uw woorden. Omdat nu onze vijanden, en die van het Romeinse volk, geheel Azië verwoest, en zelfs de steden en de heilige plaatsen niet verschoond hebben, noch ook zwarigheid gemaakt hun woord te breken, en hun eed te schenden; zo is het niet zozeer ons eigen belang, als de welstand van de Staat, die ons aandrijft om wraak te nemen over de wreedheden tegen die mensen gepleegd, en over een menigte misdaden, welke de goden zozeer hebben verstoord, dat de zon haar stralen schijnt ingehouden te hebben, om het

schrikkelijk feit, tegen Caesar begaan, niet te aanschouwen. Macedonië heeft die booswichten op zijn grond ontvangen; en omdat zij als verwoeden te werk gingen, hebben zij daar maar inzonderheid bij Filippi, alle kwaad, dat zij bedenken konden, aangericht. Daarna hebben zij alle voorname plaatsen bemachtigd, zich, als met bolwerken, door de bergen, die zich tot aan de zee uitstrekken, omringd, en geoordeeld dat zij veilig waren, omdat men maar langs één toegang tot hen naderen kon. Maar de goden, die een afschrik hadden van hun verfoeilijk bedrijf, hebben ons de gunst verleend van hen te overwinnen. Brutus vluchtte naar Filippi, waar wij hem belegerden; en Cassius is met hem gesneuveld. Nademaal nu deze trouwelozen naar verdiensten gestraft zijn, hopen wij in het vervolg een gelukkigen vrede te behouden, en Azië verlost te zien van al de ellende, welke het door de oorlog geleden heeft. Het schijnt nu reeds door onze overwinningen weer adem te halen, gelijk iemand, die uit een zware ziekte weer opstaat. En gij en uw volk kunt er u van verzekerd houden, dat gij deel aan dit geluk zult hebben, omdat ik geen gelegenheid zal laten voorbijgaan, om uw voordeel te behartigen. Om u daarvan blijken te geven, zenden wij een bevel naar alle steden, om alle Joden, zo vrijgeborenen als slaven, welke Cassius en de zijnen in het openbaar heeft doen verkopen, in vrijheid te stellen; want wij willen dat alle gunsten, welke wij en Dolabella ulieden hebben verleend, van invloed zullen zijn. Ook verbieden wij de Tyriërs iets tegen u te bestaan, en bevelen wij hun dat zij alles, wat ze in uw land ingenomen hebben, ulieden weergeven. De gouden kroon welke gij ons gezonden hebt, hebben wij ontvangen."

"Marcus Antonius, opperbevelhebber, aan de overheid de raad, en het volk van Tyrus, groetenis. Hyrkanus de Hogepriester en vorst der Joden, heeft ons door gezanten doen weten, dat gijlieden sommige plaatsen in zijn land in bezit genomen hebt, ten tijde toen onze vijanden dat landschap bemachtigd hadden. Maar omdat Wij die oorlog niet ondernomen hebben, dan tot welstand des rijks, om de gerechtigheid voor te staan, en om de ondankbaren en trouwelozen te straffen, zo willen wij, dat gijlieden met onze vrienden en bondgenoten in vrede leeft, en dat gij hun wedergeeft hetgeen die vijanden hun ontnomen hebben. Want niemand diegenen, die u het bezit daarvan hebben verleend, heeft zijn ambt en gezag in het leger volgens bevel van de raad ontvangen; maar zij hebben zich met geweld daarvan meester gemaakt, en het met hun medehelpers gedeeld. Omdat zij dan nu hun verdiende straf ondergaan hebben, is het niet meer dan billijk, dat onze bondgenoten weer in het vreedzaam genot hunner goederen gesteld worden. Indien gijlieden dan nog enige landerijen aan Hyrkanus, de vorst der Joden, toebehorende, en door u bemachtigd, toen Cassius die onrechtvaardigen oorlog in onze landvoogdij voerde in uw bezit hebt, zult gij die weergeven, zonder enige zwarigheid daartegen te maken. En zo gijlieden meent enig recht daarop te hebben, kunt gij ons uw redenen bekend maken, wanneer wij weer in dat gewest zullen gekomen zijn, gelijk onze bondgenoten alsdan ook kunnen doen."

"Marcus Antonius, opperbevelhebber, aan de overheden, de raad, en het volk van Tyrus, groetenis. Wij hebben ulieden ons bevelschrift gezonden, en wij willen dat het in het Grieks en Latijn geschreven, en in uw kanselarij op een zichtbare plaats gesteld worde, om van een ieder gelezen te kunnen worden." "In een vergadering, waarin de Tyriërs hun staatszaken behandelden, heeft Marcus Antonius, de opperbevelhebber, een der drie mannen, gezegd: Naardien wij de hoogmoed en moedwil van Cassius, door de wapenen, beteugeld hebben, omdat hij, de verwarring des lands te baat nemende, in een landvoogdij gevallen is, welke hem niet toekwam, zich van krijgsvolk bedienende, dat niet onder zijn bevel stond, en waarmee hij Judea verwoest heeft, hoewel de inwoners vrienden van het Romeinse volk waren; zo willen wij, door rechtvaardige vonnissen en billijke bevelen het onrecht en geweld, door hem gepleegd, herstellen. Hierom gelasten wij, dat alle goederen, de Joden afgenomen, hun weergegeven worden; dat men die van hen, welke tot slaven gemaakt zijn, in vrijheid stelle, en dat, zo iemand het zal wagen dit bevel te overtreden, hij naar verdienste gestraft worde." Ditzelfde schreef Antonius ook aan die van Sidon, Antiochië en Arad; en wij hebben het nodig

geacht dit te verhalen, om te tonen hoe groot een zorg het Romeinse volk voor ons gedragen heeft.

HOOFDSTUK 23
Begin van de minnehandel tussen Antonius en Cleopatra. Hij toont zich streng tegen de Joden die gekomen waren om Herodes en Fasaël bij hem te beschuldigen. Antigonus Aristobulus zoon, sluit een verbond met de Parthen.

605 Toen Antonius gereed stond om Syrië in te trekken, kwam Cleopatra, Koningin van Egypte, in Cilicie bij hem, en bekoorde hem door haar liefde. Terzelfder tijd kwamen er honderd der voornaamste Joden te Dafne, een voorstad van Antiochië, tot hem, om Herodes en Fasaël te beschuldigen; zij kozen de welsprekendsten onder hen, om het woord te voeren. Messala nam de verdediging der twee broeders op zich, en werd door Hyrkanus bijgestaan. Als nu Antonius de partijen gehoord had, vraagde hij Hyrkanus wie van die beiden het bekwaamst was, om het land wel te regeren; waarop deze antwoordde, dat het Herodes was. Weshalve Antonius, die deze twee broeders al sedert langen tijd een bijzondere genegenheid toegedragen had, omdat hun vader Antipater, toen Gabinius de oorlog in Judea voerde, hem zeer goed in zijn huis had onthaald, hen tot viervorsten over de Joden aanstelde, en het bewind der zaken hun toevertrouwde. Ook schreef hij brieven ter hunner begunstiging, deed vijftien van hun vijanden in de gevangenis zetten, en zou hen hebben doen doden, indien Herodes niet voor hen gesproken had. Deze ondankbaren, in plaats van die goeden dienst te erkennen, waren niet zodra van hun gezantschap wedergekeerd, of zij bewerkten dat er een andere bezending gezonden werd van duizend lieden van hun aanhang, die naar Tyrus gingen, om Antonius op te wachten. Maar Herodes en zijn broeder hadden zich reeds van zijn gunst verzekerd, door een grote som geld, welke zij hem gegeven hadden. Hierom beval hij aan de overheid, dat zij die afgezondenen, welke nieuwe onlusten poogden te verwekken, straffen, en Herodes, met alles, wat hij tot bevestiging van zijn regering van hen van node had, zou bijstaan. Herodes toonde zijn edelmoedigheid ook bij dit voorval; want hij ging naar deze afgezondenen, die langs de oever der zee wandelden, en vermaande hen terug te keren. Hyrkanus, die er bij was, raadde hun hetzelfde, en hield hun het grote gevaar voor, waarin zij zich stelden, indien ze bij hun opzet bleven; maar zij versmaadde die raad; waarop de Joden, benevens de overige inwoners, op hen aanvielen, en velen doodden en kwetsten. De overigen, dit ziende, namen de vlucht, en hielden zich sedert stil. Maar het volk liet daarom niet na, Herodes te beledigen, hetwelk Antonius zo vertoornde, dat hij degenen, welke hij had doen gevangen zetten, liet ombrengen.

606 Het volgende jaar maakte Pakorus, zoon van de Koning der Parthen, met één van de vorsten des lands, Barzafarnes, zich meester van Syrië, en Ptolomeüs Mennon stierf terzelfder tijd. Lysanias, zijn zoon, volgde hem op in de regering, en sloot, door middel van Barzafarnes, die veel op hem vermocht, een verbond met Antigonus, Aristobulus zoon.

HOOFDSTUK 24
Antigonus, door de Parthen bijgestaan, belegert vruchteloos Fasael en Herodes, in het paleis van Jeruzalem. Hyrkanus en Fasaël laten zich overhalen om naar Barzafarnes te gaan.

607 Antigonus beloofde de Parthen duizend talenten en vijfhonderd vrouwen, indien zij de regering van Hyrkanus aan hem overdroegen, en Herodes, benevens die van zijn aanhang, om het leven brachten; maar deze beloften hadden geen gevolg. De Parthen trokken echter om zijntwille naar Judea; te weten Parkorus langs de zeekant, en Barzafarnes midden door het land. De Tyriërs weigerden Parkorus te ontvangen; maar de Sidoniërs, en die van Ptolemaïs

openden de poorten voor hem. Hij zond een bende ruiterij, onder het bevel van zijn opperschenker, die ook Parkorus genoemd werd, vooruit naar Judea, om het land te verspieden, met bevel, om zich bij Antigonus te voegen. De Joden, die op de berg Karmel woonden, kwamen evenzo bij Antigonus, waarom hij dacht dat hij door hun bijstand een gedeelte van het land, dat Dryma geheten wordt, zou kunnen bemachtigen. Verscheidene Joden voegden zich verder bij hem. Dus trokken zij naar Jeruzalem, waar zij door een nog groter getal versterkt, Fasaël en Herodes in het koninklijk paleis belegerden. Maar deze twee broeders trokken hun tegen, op de grote markt, en vielen zo dapper op hen aan, dat zij hen dwongen naar de Tempel te vluchten, waarna zij enig krijgsvolk in de huizen legden, die er dicht bij stonden; maar het volk, die bezettende, stak ze in brand, waardoor de verdedigers in de vlammen omkwamen. Herodes wachtte niet lang met dit te straffen, maar viel er op in, en doodde een grote menigte van zijn vijanden. Geen dag ging voorbij, dat er geen schermutselingen voorvielen. Antigonus en die van zijn aanhang wachtten met ongeduld naar het Pinksterfeest, dat nabij was, omdat alsdan een groot getal volks van alle kanten verwacht werd, om het feest te vieren. Die dag gekomen zijnde, kwam er een grote menigte, zo gewapend als ongewapend, die niet alleen de Tempel vulden, maar ook de gehele stad, uitgenomen het koninklijk paleis, hetwelk Herodes met enige soldaten, van binnen, en Fasaël, van buiten, verdedigde. Herodes deed eens een uitval tegen de vijanden, die in de voorstad waren, en dreef, na een wakker gevecht, de meesten op de vlucht, waarbij enigen in de stad, ettelijken in de Tempel, en anderen achter het bolwerk, dat er dicht bij lag, vloden. Fasaël kweet zich mede dapper bij die gelegenheid. Toen kwam Pakorus, de opperschenker, met een klein gevolg, ten verzoeke van Antigonus, de stad in, onder de schijn van de onrust te willen stillen, maar inderdaad om hem tot Koning te laten aanstellen. Fasaël ging hem tegemoet, en ontving hem beleefde in het paleis. Pakorus, om hem in de strik te doen vallen, raadde hem, naar Barzafarnes te gaan; en omdat Fasaël hem niet wantrouwde, liet hij zich daartoe bepraten, ondanks de waarschuwingen van Herodes, die de trouweloosheid dier barbaren kennende, hem raadde zich van Pakorus en allen, die met hem gekomen waren, te ontdoen. Maar Hyrkanus en Fasaël begaven zich op reis; Pakorus gaf hun, tot een geleide, tweehonderd ruiters, benevens tien vrijgelatenen, zoals men ze noemt. Toen zij in Galiléa gekomen waren, kwamen de stadvoogden hun gewapend tegemoet; Barzafarnes ontving hen in het eerst zeer wel, gaf hun geschenken, maar peinsde intussen op middelen, om hen in het verderf te storten. Men bracht hen in een huis, dicht bij de zee, waar Fasaël vernam, dat Antigonus aan Barzafarnes duizend talenten, en vijfhonderd vrouwen beloofd had. Dit deed hem wantrouwen opvatten. Bovendien werd hij ook gewaarschuwd, dat men hem die nacht een wacht zou toezenden, om zich van zijn persoon meester te maken. Dit zou inderdaad ook geschied zijn, indien men niet had willen wachten, totdat de Parthen; die te Jeruzalem gebleven waren, Herodes zouden gevat hebben, opdat deze niet ontvluchtte, als hij vernam dat Hyrkanus en Fasaël in verzekerde bewaring waren genomen.
Het bleek welhaast dat de berichten waar waren, want men zag een wacht aankomen. Hierop werd fasaël geraden, inzonderheid door Ofelius, die het geheim ontdekt had, van Saramalla, de rijksten van al de Syriërs, dat hij spoedig te paard zou stijgen, om zich te bergen. Ofelius bood hem zelfs vaartuigen aan, omdat het huis niet ver van de zee was; maar Fasaël meende dat hij Hyrkanus niet mocht verlaten, en zijn broeder Herodes in het gevaar achterlaten. Hij ging dus naar Barzefarnes, en zei tot hem, dat hij zonder de uiterste ongerechtigheid, en zonder zichzelf te onteren, het leven van personen, die ter goeder trouw bij hem gekomen waren, en op welke niets te zeggen viel, niet kon belagen; en dat, indien het hem aan geld schortte, hij hem meer kon geven dan Antigonus. Barzafarnes verklaarde met ede, dat het geheel en al vals was, hetgeen men van hem verhaald had; en daarop ging Fasaël naar Pakorus.

HOOFDSTUK 25

Barzafarnes houdt Hyrkanus en Fasaël gevangen, en zendt naar Jeruzalem, om Herodes in verzekerde bewaring te nemen; maar deze ontvlucht bij nacht, met zijn volk en vrienden. Hij wordt onderweg aangevallen, maar slaat er telkens doorheen. Ondankbaarheid van de Koning der Arabieren tegenover Herodes, die naar Rome gaat.

608 Zodra Barzafarnes vertrokken was, legde men de hand op Hyrkanus, en op Fasaël, die niet anders kon, dan deze trouweloosheid verfoeien. Deze Barzafarnes zond terzelfder tijd een gesnedene naar Jeruzalem, tot Herodes, met bevel om deze buiten het paleis te lokken, en dan in verzekerde bewaring te nemen. Maar Herodes vernam dat de Parthen diegenen gevat hadden, welke Fasaël afgezonden had, om hem van hun trouweloosheid te verwittigen. Hij deed zijn beklag daarover aan Pakorus en al de andere oversten, die, hoewel het hun niet onbekend was, echter verklaarden niets daarvan te weten, verder zeggende dat hij geen zwarigheid moest maken om uit het paleis te komen, tot het ontvangen der brieven, welke men hem overhandigen wilde, omdat hij niets anders dan goede tijding van zijn broeder daaruit vernemen zou.
Doch Herodes sloeg geen geloof aan die woorden, omdat hij reeds vernomen had, dat men zijn broeder in hechtenis hield, welke tijding bevestigd werd door Alexandra, Hyrkanus dochter, met wier dochter hij stond te huwen. En hoewel anderen met dit bericht de spot dreven, echter vond het ingang bij hem, doordien zij een verstandige vrouw was. De Parthen, niet wetende wat hun te doen stond, omdat zij zulke en dapper man niet openlijk durfden aantasten, stelden hun voornemen tot ‘s anderen daags uit. Herodes, ondertussen niet twijfelende aan het gepleegde verraad, en aan de gevangenschap zijns broeders, hoewel anderen het tegendeel staande hielden, besloot nog die nacht de vlucht te nemen, zonder langer in zulk een gevaar, onder zijn vijanden, te blijven. Om dit voornemen uit te voeren, verzamelde hij al zijn gewapend volk, deed zijn moeder, zijn zuster, zijn bruid Marianne, haar moeder Alexandra, haar jongsten broeder, met al haar huisgenoten en dienaars, op wagens en paarden zetten, en sloeg alzo de weg in naar Idumea, zonder dat zijn vijanden zulks gewaar werden. Men moest ongevoelig geweest zijn, om bij zulk een beklagenswaardige zaak geen medelijden getoond te hebben: de vrouwen zag men, overstelpt van droefheid en tranen, met haar kinderen aan de hand, haar vaderland verlaten, terwijl haar nabestaanden gevangen waren, en zij voor zichzelf geen beter vooruitzicht hadden. Maar niets kon het grootmoedige hart van Herodes doen bezwijken. Hij toonde bij die gelegenheid, dat zijn moed zijn rampen te boven ging; hij liet niet af, allen op de tocht te vermanen, dat zij hun tegenspoed kloekmoedig zouden verdragen, zonder zich aan droefheid en onnutte klachten over te geven, omdat dit niets anders kon uitwerken, dan hun vlucht, waarin zij al hun heil moesten zoeken, te vertragen. Maar er gebeurde een zaak, die hem zo diep trof, dat het weinig scheelde, of hij had zichzelf om het leven gebracht. De wagen namelijk, waarin zijn moeder zat, viel om, en zij bezeerde zich zo deerlijk, dat men vreesde dat zij het besterven zou. Zijn grote droefheid daarover, gevoegd bij de vrees dat hij wegens dit oponthoud door de vijanden achterhaald zou worden, was zo heftig, dat hij zijn zwaard trok, en er zichzelf mee doorstoken zou hebben, indien zij, die bij hem waren, hem dit niet belet hadden. Zij baden hem, dat hij hen toch niet aan de woede hunner vijanden zou overlaten, maar bedenken dat het zijner kloekmoedigheid onwaardig zou zijn, zichzelf te bevrijden van placht, die vreselijker waren dan de dood, zonder zich te bekommeren over het hooggeklommen gevaar van zijn liefste vrienden. Alzo genoopt, ten dele door geweld; ten dele door schaamte van onder het ongeluk te schijnen te bezwijken, zag hij af van zijn noodlottig voornemen, kwam zijn moeder, zoveel als de gelegenheid toeliet, met geneesmiddelen te hulp, en vervolgde zijn reis naar de sterkte Massada.
Verscheidene malen werd hij door de Parthen, op de weg, aangetast; maar hij versloeg hen telkens. Zelfs de Joden vielen op hem aan, toen hij nog geen zestig stadiën van Jeruzalem was, maar hij overwon ook hen in een hevig gevecht; want hij verweerde zich, niet als iemand, die

vluchtende overvallen wordt, maar gelijk een groot krijgsman, die bereid is om de grootste gevaren door te staan. Nadat hij tot de troon verheven was, deed hij op de plaats des gevechts een prachtig paleis, en een stad, Herodion geheten, bouwen. Toen hij te Tressa, een vlek in Idumea, was aangekomen, kwam zijn broeder Josephus bij hem; en zij overlegden te samen, wat zij doen zouden met al het krijgsvolk, hetwelk Herodes, behalve de soldaten, die in zijn dienst waren, medegebracht had, omdat het slot Massada, waarheen hij zich begeven wilde, niet groot genoeg was, om hen allen te huisvesten. Hij besloot dan het grootste gedeelte, hetwelk meer dan negenduizend personen beliep, weg te zenden; en hun enigen leeftocht gevende, zei hij dat zij voor zich zelf, zo goed zij konden, in verschillende plaatsen van Idumea moesten zorgen. Behalve zijn magen, hield hij alleen de bekwaamsten bij zich, en hij liet de vrouwen en de personen, die zij tot haar dienst nodig hadden, zijnde achthonderd in getal, in het kasteel; en omdat die plaats geen gebrek aan koren of water of andere noodwendigheden tot onderhoud, had, stelde hij zich gerust. Nadat hij nu alles bezorgd had, ging hij naar Petra, de hoofdstad van Arabië. Laat ons nu wederkeren tot Jeruzalem. Toen het dag geworden was plunderden de Parthen alles, wat Herodes daar , en in het paleis, gelaten had; maar zij roerden de driehonderd talenten niet aan, die Hyrkanus toebehoorden; en een gedeelte van hetgeen Herodes toekwam werd ook geborgen, benevens alles, wat zijn voorzichtigheid hem naar Idumea had doen zenden. De barbaren vergenoegden zich niet met de stad te plunderen; zij verwoestten ook het land, en vernielden Marissa, een rijke stad, ten enenmale. Alzo werd Antigonus door de Koning der Parthen in het bezit van Judea gesteld. Men leverde Hyrkanus en Fasaël gevangen aan hem over; maar het speet hem zeer, dat de vrouwen, welke hij beloofd had boven het geld aan die vorst te geven; ontvlucht waren. Vrezende, dat het volk Hyrkanus in de regering herstellen zou, deed hij hem de oren afsnijden, om hem daardoor ongeschikt te maken tot het bedienen van het Hogepriesterschap, doordien de Wet verbiedt, dat ambt aan iemand, die enig lichaamsgebrek heeft, op te dragen.

609 Maar, wat zal men zeggen van Fasaëls kloekmoedigheid! Nademaal hij de dood, tot welke hij wist dat men hem veroordeeld had, niet zo zeer vreesde, als wel de schande, van die door de handen van zijn vijanden te ondergaan; en omdat hij zichzelf niet kon doden, wijl hij geboeid was, stiet hij zijn hoofd te pletter tegen een steen. Men zegt, dat Antigonus hem geneesmiddelen zond. die, in plaats van enig nut te doen, zijn wonden vergiftigden. Eer hij stierf, had hij de troost van door een arme vrouw te vernemen, dat Herodes ontvlucht was. Hij stierf toen met vreugde, bij de gedachte, dat hij een broeder naliet, die zijn dood zou wreken, en dat zijn vijanden door deze de straf voor hun trouweloosheid zouden ondergaan.

610 Herodes ondertussen, wiens moed onder zijn tegenspoeden niet bezweek, verzuimde niets, om ze te boven te komen. Hij trok heen naar Malchus, Koning der Arabieren, die veel aan hem verplicht was, om hem te verzoeken, dat hij de bewezene weldaden in deze dringenden nood wilde vergelden, en hem thans vooral met geld, hetzij ten geschenke of ter leen, bijstaan; doordien hij, met de dood zijns broeders toen nog onbekend, besloten had, tot driehonderd talenten toe, te besteden om hem los te kopen. Met dat oogmerk had hij het zoontje van Fasaël, dat nog maar zeven jaren oud was, medegenomen, om het als gijzelaar aan de Arabieren over te leveren; maar enige personen, door die vorst afgezonden, kwamen hem, uit diens naam, aanzeggen dat hij zich uit zijn landen verwijderen moest, omdat de Parthen verboden hadden hem te ontvangen. Men zegt dat het de groten van zijn rijk waren, die hem die lafhartige raad gaven, om onder die dekmantel zich te ontslaan van de verplichting, om het geld, dat Antipater de Koning te bewaren gegeven had, aan Herodes weer uit te keren. Deze antwoordde, dat hij hem geen overlast wilde aandoen, en hem enkel over zaken van belang had willen spreken.

611 Hij oordeelde dan, na de zaak overwogen te hebben, dat het het best was, terug te trekken. Dus sloeg hij de weg in naar Egypte, zeer misnoegd, zoals men denken kan, over zulk een onbehoorlijke bejegening. Hij overnachtte in een Tempel, waar hij velen van zijn gevolg gelaten had, en kwam de volgende dag te Rhinocura waar hij Fasaëls dood vernam. De Koning der Arabieren ondertussen, over zijn misslag nadenkende, had er berouw over, en reisde hem na, maar kon hem niet inhalen, omdat hij zo spoedig naar Pelusium gereisd was. Daar gekomen zijnde, wilde het scheepsvolk, dat naar Alexandrië ging, hem niet in hun schip nemen, weshalve hij zich bij de overheid vervoegde, die hem grote eer bewees. De Koningin Cleopatra wilde hem bij zich houden; maar zij kon hem niet overhalen om te blijven, omdat hij zulk een grote begeerte had om naar Rome te gaan, hoewel het in de winter was, omdat er een gerucht liep, dat de zaken van Italië in een verwarden toestand waren. Hij ging dan scheep naar Pamfilië, en kwam, na een zware storm, waarin men een gedeelte der scheepslading over boord had geworpen, eindelijk te Rhodus, waar hij Sapinas en Ptolomeüs, twee van zijn vrienden, aantrof. Die stad zo verwoest ziende, door de oorlog tegen Cassius gevoerd, had hij er zulk een medelijden mee, dat, hoewel hijzelf in ongelegenheid was, hij niet laten kon, haar boven zijn vermogen te hulp te komen. Hij deed daarna een galei uitrusten; en, er zich met zijn vrienden op begeven hebbende, kwam hij te Brundusium aan, vanwaar hij naar Rome ging, waar hij zich eerst bij Antonius vervoegde, wien hij alles verhaalde, wat er in Judea was voorgevallen, namelijk: dat zijn broeder Fasaël door de Parthen gevangen genomen en gedood was; dat zij Hyrkanus nog gevangen hielden; dat zij Antigonus tot Koning aangesteld hadden, op diens belofte dat hij hun duizend talenten zou geven, benevens vijfhonderd vrouwen, welke hij voorgenomen had uit de personen van de voornaamste rang, en in het bijzonder uit zijn geslacht, te kiezen; dat hij derhalve, om de vrouwen te redden, haar bij nacht met veel moeite de stad had uitgevoerd, en groot gevaar had doorstaan; en eindelijk dat hij, in het midden van de winter, onder veel gevaren, zich op zee gewaagd had, om spoedig bij Antonius te komen, als zijnde dit zijn enige hoop en toeverlaat.

HOOFDSTUK 26 Herodes wordt, door middel van Antonius en met bijstand van Augustus tot Koning van Judea vermaard. Antigonus belegert Massada, hetwelk verdedigd wordt door Josephus, Herodes broeder.

612 Het mededogen, hetwelk Antonius had met de onspoeden van Herodes, waarin de fortuin, die met de rampen der grootste mannen spot, hem gestort had; de herinnering aan de welwillendheid, waarmee diens vader Antipater hem eertijds had onthaald; de belofte van geld, indien hij hem tot Koning deed aan stellen, gelijk hij hem reeds Viervorst gemaakt had; en vooral zijn haat tegen Antigonus, die hij als een oproermaker, en openbaren vijand der Romeinen beschouwde, dit alles deed hem besluiten Herodes met al zijn vermogen bij te staan. Augustus toonde zich ook daartoe genegen, zo uit hoofde van de bijzondere vriendschap, welke Julius Caesar aan Antipater had toedragen, wegens de bijstand, die hij van deze in de Egyptische oorlog ontvangen had, als uit begeerte om Antonius aan zich te verplichten, wien hij de belangen van Herodes zo ijverig zag voorstaan. Hierop deden zij de raad vergaderen; en Messala en Atratinus, Herodes binnenleidende, stelden met groten lof de diensten voor, welke diens vader aan het Romeinse volk bewezen had, terwijl Antigonus daarentegen niet alleen een openbare vijand was, gelijk zijn vorige daden genoeg getoond hadden, maar zelfs zulk een minachting tegenover de Romeinen had laten blijken, dat hij de kroon uit de handen der Parthen had willen ontvangen. Deze rede verbitterde de raad, tegen Antigonus. Antonius voegde daarbij, doordat men in oorlog met de Parthen was, het buiten twijfel zeer voordelig zou zijn, Herodes tot Koning van Judea aan te stellen. Dit voorstel werd door allen aangenomen; en Herodes vond zich te meer aan Antonius verplicht, omdat hij zo groot een gunst niet verwacht had; want de Romeinen waren niet gewoon, kronen te geven dan aan

dezulken, die van koninklijk geslacht waren. Het was zijn voornemen enkel geweest om het rijk van Judea te verzoeken voor Alexander, Mariannes broeder, kleinzoon van Aristobulus van vaders- en van Hyrkanus van moederszijde, welke hij echter daarna om het leven deed brengen, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen. Bij dit alles kan nog gevoegd worden, dat de spoed, waarmee Antonius handelden deze weldaad vergrootte; want de gehele zaak werd in zeven dagen afgedaan. De raad uiteengegaan zijnde, namen Antonius en Augustus Herodes in hun midden, en, vergezeld van de consuls en raadsheren, leidden zij hem naar het kapitool, waar zij offeranden offerden, en het raadsbesluit in bewaring gaven. Thans gaf Antonius een prachtig gastmaal aan de nieuwen vorst, op de eersten dag van zijn regering, welke begon in de honderd vier en tachtigste Olympiade, onder het consulaat van Cajus Domitius Calvinus, die toen voor de tweede maal consul was en van Cajus Asinius Pollio.

613 Terwijl dit te Rome gebeurde, belegerde Antigonus de sterkte Massada. Josephus, de broeder van Herodes verdedigde haar; zij was van alles wel voorzien, uitgenomen dat het water er begon te ontbreken. Omdat Josephus wist, dat Malchus, Koning der Arabieren, berouw had dat hij aan Herodes oorzaak van misnoegen gegeven had, nam hij zich voor, bij nacht, met tweehonderd man, ter stad uit en naar Malchus te trekken; maar er viel die nacht zulk een zware regen, dat de waterbakken vol geraakten; en daar er nu aan water geen gebrek was, zo besloot hij de stad nog langer te verdedigen. Deze bijstand, welke hij en de zijnen aanmerkten als van de hemel gekomen, gaf hun zulk een moed, dat zij, zowel bij dag als bij nacht, gestadige uitvallen tegen de belegeraars deden, en velen van hen doodsloegen.

614 Ventidius, Romeins veldheer, verdreef de Parthen uit Syrië, kwam in Judea, en legerde zich dicht bij Jeruzalem, onder voorwendsel van Josephus te hulp te komen, maar inderdaad, om Antigonus geld af te persen, gelijk hij deed. Hij trok, na het bekomen daarvan, met het grootste gedeelte van zijn benden weer weg, de overigen daar latende blijven, onder bevel van Silo, aan wien Antigonus ook geld moest geven, om geen overlast van hem te lijden, gedurende de tijd, waarin hij hoopte hulp van de Parthen te zullen ontvangen.

HOOFDSTUK 27

Herodes, uit Rome terug gekeerd zijnde, neemt enige plaatsen in, en belegert Jeruzalem, maar kan hem niet bemachtigen. Hij verslaat zijn vijanden in een hevig gevecht, en bedient zich van een list, om veel Joden van Antigonus part, die in holen geweken waren, te onderwerpen. Hij trekt met enige krijgsbenden naar Antonius, die de Parthen beoorloogde. Zijn gevechten onderweg. Zijn broeder Josephus sneuvelt in de strijd, en wordt op last van Antigonus onthoofd. Hoe Herodes die dood wreekt. Hij belegert Jeruzalem, waar Sosius met een Romeins leger nadert. Gedurende dat beleg huwt Herodes met Marianne.

615 Nadat Herodes uit Rome teruggekomen was, verzamelde hij te Ptolemaïs een groot aantal krijgsbendens zo van zijn landslieden, als van vreemden, welke hij in zijn bezoldiging nam. Daarenboven versterkt wordende door Ventidius en Silo, (die door Gellius van Antonius last ontvangen hadden, om zich bij hem te vervoegen, nadat alvorens de eerste de onlusten in enige steden, door de inval der Parthen veroorzaakt, gestild had, en de ander, in Judea gekomen zijnde, door Antigonus omgekocht was,) kwam hij in Galiléa, om Antigonus tegemoet te trekken. Zijn macht nam gedurig toe, en bijna geheel Galiléa koos zijn partij. Het eerste, dat hij besloot te ondernemen, was, Massada te ontzetten, om zijn nabestaanden, die daar belegerd waren, te verlossen. Maar eerst moest hij Joppe innemen, om zulk een sterke plaats niet in ‘s vijands handen achter zich te laten, als hij naar Jeruzalem trok. Silo nam deze gelegenheid waar, om te wijken; en de Joden van Antigonus’ partij vervolgden hem; maar Herodes, hoewel

hij weinig volk bij zich had, versloeg hen, en redde Silo, die niet in staat was, om hen langer te weerstaan. Thans nam hij Joppe in, trok met spoed naar Massada, terwijl zijn leger van dag tot dag ‘sterker werd, door die van het land, welk zich bij hem voegden, sommigen om de genegenheid, die zij zijn vader hadden toegedragen, anderen uit achting voor hem zelf, ettelijken wegens de weldaden van hen beiden genoten, en de meesten in de hoop van door hem begunstigd te worden, nu hij Koning geworden was. Antigonus legde hem verscheidene hinderlagen op zijn weg, maar zonder veel voordeel daaruit te trekken. Herodes dan, het beleg van Massada hebbende doen opbreken, en zich met degenen, die er binnen waren, versterkt hebbende, nam het kasteel Ressa in, en trok naar Jeruzalem, gevolgd door de benden van Silo, en door veel inwoners dier grote stad, welke voor zijn macht vreesden. Hij belegerde de stad van de westzijde, maar die van binnen schoten, ongemeen juist, met pijlen en schichten, en deden zware uitvallen tegen de zijn. Daarom deed hij door een heraut afkondigen, dat hij met geen ander oogmerk gekomen was, dan tot welstand der stad; dat hij zelfs de beledigingen, hem door zijn grootste vijanden aangedaan, vergeven zou, en dat niemand van die algemene vergiffenis zou uitgesloten zijn. Antigonus, zich tot Silo en de Romeinen kerende, antwoordde daarop: dat het, tegen de rechtvaardigheid, waarop het Romeinse volk zich beroemde, strijdig was, een gering persoon op de troon te zetten, en wel een, die een Idumeër, dat is, slechts ten halve Jood, was; en dat, tegen de wetten huns volks in, die zodanig een eer niet opdroegen dan aan dezulken, wier geboorte hun daarop aanspraak gaf. Mochten zij op hem ontevreden wezen, omdat hij de kroon uit handen der Parthen ontvangen had, er waren nog veel andere prinsen van koninklijk geslacht, die de Romeinen niet beledigd hadden, aan wien zij dezelve geven konden; en er waren ook nog priesters, welke men met geen billijkheid beroven mocht van een eer, waarnaar zij met recht staan mochten. Terwijl Antigonus en Herodes alzo te samen twistten, en ook tot scheldwoorden overgingen, gaf Antigonus de zijnen verlof, de vijanden van de muren te drijven; hierop schoten zij zulk een menigte van pijlen en schichten van hun torens, dat zij hen noodzaakten te wijken. Het bleek toen duidelijk, dat Silo zich door geld had laten omkopen; want velen van zijn soldaten begonnen te roepen om levensmiddelen, geld, en winterkwartieren, zeggende, dat het omliggende land ten enenmale door de benden van Antigonus verwoest was. Hierdoor ontstond zulk een opschudding in het ganse leger, dat elk zich tot de aftocht gereed maakte. Herodes bad de bevelhebbers van het Romeinse krijgsvolk, dat zij hem toch niet verlaten zouden; hij hield hun voor, dat zij door Antonius, Augustus, en de raad, gezonden waren om hem bij te staan; en aangaande de levensmiddelen zei hij, dat hij zorgen zou dat hun niets ontbrak. Deze belofte werd door de daad gevolgd; want hij deed zulk een overvloed daarvan aanvoeren, dat hij Silo alle voorwendsels, om af te trekken, benam. Ook beval hij aan zijn vrienden te Samaria, dat zij koren, wijn, olie, vee, en alles, wat er in het leger nodig mocht wezen, te Jericho, zouden doen brengen. Antigonus, hiervan bericht bekomen hebbende, gaf last aan enige van zijn krijgsbenden, de wegen in het gebergte te bezetten, en hinderlagen te leggen voor degenen, die levensmiddelen naar Jericho brachten. Herodes die van zijn kant ook niets verzuimde, nam toen vijf Romeinse en vijf Joodse benden, benevens enige vreemde soldaten, en enige ruiters, waarmee hij naar Jericho trok. Daar komende, vond hij de stad verlaten, en vernam, dat vijfhonderd inwoners met hun huisgezinnen naar het gebergte gevlucht waren. Hij deed hen gevangen nemen, maar ontsloeg hen weer. De Romeinen, de stad van alles voorzien vindende. begaven zich aan het plunderen. Herodes legde een bezetting in de stad en gaf aan de Romeinse benden winterkwartieren in Idumea, Galiléa, en Samaria. Als vergelding voor de geschenken, welke hij aan Silo gegeven had, verwierf Antigonus vrijheid om een gedeelte van zijn krijgsvolk naar Lydda te zenden, om daardoor Antonius gunst te winnen. Alzo hadden de Romeinen rust, en overvloed van alles.

616 Ondertussen zond Herodes, die niet ledig wilde zitten, zijn broeder Josephus, met duizend voetknechten en vierhonderd ruiters, naar Idumea, en trok zelf naar Samaria, waar hij zijn

moeder en zijn nabestaanden, welke hij uit Massada verlost had, in veilige bewaring liet; waarna hij naar Galiléa trok, om enige plaatsen in te nemen, die door Antigonus van bezetting voorzien waren Hij kwam onder een zware sneeuwjacht te Seforis, en vond daar een groten voorraad van levensmiddelen, terwijl het krijgsvolk van Antigonus, dat in de stad lag, de vlucht nam. Vandaar zond hij een troep ruiters en drie benden voetvolk tegen de rovers af, die in de holen, dicht bij het vlek Arbela, de wijk genomen hadden. Veertig dagen daarna trok hij met zijn leger op; maar de vijanden kwamen hem stoutmoedig tegemoet. Hierop ontstond er een hevig gevecht, waarin de linkervleugel van Herodes leger aan het deinzen geraakte; maar hij ondersteunde hem met zulk een dapperheid, dat hij de zijn, die reeds op de vlucht gingen, deed keren, en de vijanden, die zich de overwinning al hadden toegekend, op de vlucht dreef, en tot aan de Jordaan najaagde. Door deze treffelijke daad kreeg hij al de inwoners van Galiléa op zijn zijde, uitgenomen die, welke in de hoen geweken waren. Hij gaf toen aan ieder van zijn soldaten honderd vijftig drachmen, beloonde naar die mate ook de hoofdlieden, en zond hen gezamenlijk naar de winterkwartieren. Inmiddels werd Silo genoodzaakt te vertrekken, en kwam met zijn bevelhebbers bij hem, doordien Antigonus voor niet meer dan een maand levensmiddelen voor zijn krijgsvolk wilde geven, en zelfs aan de inwoners der omliggende plaatsen last gegeven had, om met alles, wat tot levensonderhoud nodig was, weg te trekken, en naar het gebergte te vluchten, opdat de Romeinen, alzo, door gebrek aan leeftocht, zouden moeten omkomen. Maar Herodes voorzag daarin, en beval Feroras, zijn jongsten broeder, hen van voorraad te verzorgen, en het slot Alexandrion, dat geheel verlaten was, te doen verbouwen en verbeteren.

617 Te die tijde was Antonius te Athene, en Ventidius in Syrië, van waar hij Silo gelastte bij hem te komen, om, met de hulpbenden der wingewesten, tegen de Parthen op te trekken, nadat hij alvorens aan Herodes de nodigen bijstand zou verleend hebben. Maar Herodes wilde hem niet ophouden, maar trok zelf met zijn eigen benden tegen de rovers uit, die met hun huisgezinnen in de holen van het gebergte geweken waren. Het was een grote zwarigheid, hen daar te genaken, doordien de wegen zeer eng waren, en alles met scherpe rotsen en steilten omringd was; zodat men daar niet kon opklimmen, of; boven zijnde, daarvan niet kon af komen. Om deze zwarigheid te overwinnen, deed Herodes bakken maken, welke aan ijzeren kettingen hingen, en door windassen nedergelaten werden. Deze bakken waren vol soldaten, met lange haken gewapend, om degenen, die weerstand bodens te kunnen vasthaken, en hen van de steilten af te stoten. Het afdalen was zeer gevaarlijk wegens de hoogte der bergen; en zij, die zich in de holen ophielden, hadden geen gebrek aan leeftocht. Als nu deze bakken voor de ingang der holen gekomen waren, en niemand van de rovers die durfde naderen, maar allen zich stil hielden in hun schuilplaatsen, greep een soldaat, die niet verdragen kon dat zijn makkers zo bevreesd waren, en niet uit hun bak durfden treden, de ketting, waaraan de kist hing, met beide zijn handen, sprong op de grond, en ziende, dat niemand te voorschijn kwam, naderde hij de ingang van een dier holen, doodde verscheidene rovers met zijn schichten, trok anderen, die tegenstand boden, met zijn lange haak naar zich toe, en stiet hen van boven neer. Daarna trad hij in het hol, waar hij er nog meer om het leven bracht, waarna hij zich weer naar zijn makkers begaf. Door het gekerm van de gewonde rovers overviel de anderen zulk een schrik, dat zij aan het behoud van hun leven wanhoopten; de nacht belette echter de verderen aanval, en Herodes deed allen vergiffenis aankondigen, indien zij zich wilden overgeven. Dit weigerden de rovers, en daarom werd het bestormen dezer holen de volgende dag hervat; veel soldaten klommen uit hun bakken, om aan de ingang der holen te strijden, en er vuur in te werpen, wetende dat er brandbare stoffen in waren. In een dezer holen was een oud man met zijn vrouw, en zeven zonen; deze, zich in zulk een nood ziende, baden hem, dat hij hun wilde toestaan zich aan de vijanden over te geven; maar in plaats van daarin te bewilligen, plaatste hij zich aan de ingang van het hol, doodde hen, toen ze daaruit wilden treden, de een na de

ander, zodra zij tevoorschijn kwamen, en eindelijk ook zijn vrouw; en de lijken van boven neer werpende, nadat hij veel verwijtingen en scheldwoorden tegen Herodes had uitgebraakt, wierp hij zichzelf evenzo neer, alzo de dood boven de slavernij verkiezende, hoewel Herodes hem ziende, met zijn hand gewenkt, en hem toegeroepen had, dat hij hem vergiffenis wilde verlenen. Al de overigen, die in de holen waren, werden gedwongen zich over te geven, omdat zij zich niet langer konden verbergen, of weerstand bieden.

618 Nadat nu Herodes Ptolomeüs tot landvoogd aangesteld had, trok hij, met zeshonderd paarden en drieduizend man te voet, naar Samaria, met het voornemen om Antigonus te bestrijden. Het liep, in zijn afwezen, Ptolomeüs geheel tegen, in de landvoogdij; want hij werd door hen, welke Galiléa vroeger in opschudding gebracht hadden, overvallen en gedood, waarna zij de vlucht namen, en zich naar moerassen en ontoegankelijke plaatsen begaven, van waar zij door het ganse land gingen stropen. Herodes terugkomende, liet niet na hen te straffen; hij doodde velen van hen, en de sterke plaatsen, waarin anderen geweken waren, ingenomen hebbende, deed hij hen sterven, verwoestte die streken, legde aan de steden een boete van honderd talenten op, en dempte alzo deze muiterij.

619 Terzelfder tijd werden de Parthen in een groten veldslag overwonnen, en Pakorus, hun Koning, gedood; hierop zond Ventidius, op last van Antonius, Machera naar Koning Herodes, met twee keurbenden en duizend ruiters; maar Antigonus kocht Machera met geld om, zodat deze, hoewel Herodes alles deed, wat hij kon, om hem van die stap terug te houden, naar Antigonus ging, onder de schijn van de staat van zijn krijgsmacht te willen zien. Antigonus durfde evenwel op hem niet betrouwen, en wilde hem daarom niet alleen niet ontvangen, maar deed ook met slingerstenen naar hem werpen. Toen bemerkte Machera zijn misslag; en naar Emmaüs gaande, deed hij in zijn gramschap al de Joden, die hem op de weg tegenkwamen, ombrengen, zonder zelfs te vragen, of zij vrienden of vijanden waren. Door dit gedrag werd Herodes zeer vertoornd; en hij ging naar Samaria, om Antonius daarover te spreken, en hem te verzoeken, dat hij hem niet meer zodanigen onderstand zond, omdat die hem meer schade deed dan zijn vijanden, en hij die zeer wel missen konde, als zijnde zonder deze hulp sterk genoeg, om tegen Antigonus te bestaan. Maar Machera kwam hem onderweg tegemoet en bad hem niet verder te gaan, of ten minste hem zijn broeder Josephus te geven, om gezamenlijk Antigonus te beoorlogen. Alzo werden zij weer verzoend; en Herodes stond aan Machera, op zijn verzoek, toe, dat hij hem het grootste gedeelte van zijn leger zou overlaten, onder het gelegde van Josephus, aan wien hij beval niets te wagen, dat hem met Machera in twist kon doen geraken.

620 Daarna trok hij met een troep ruiterij en voetvolk naar Antonius, die de stad Samosate, aan de Eufraat gelegen, belegerde. Te Antiochië ontmoette hij een groot getal lieden, die ook naar Antonius wilden gaan, maar die zich niet op weg durfden begeven, omdat de barbaren, daar rondom verspreid, allen, die in hun landen vielen, doodsloegen. Maar hij sprak hun moed in, en bood zich aan, hun opperhoofd te worden. Toen hij, tot op twee dagreizen na, bij Samosate gekomen was, waren de barbaren daar in groot getal vergaderd, om degenen, die naar Antonius trokken, te overvallen. Omdat zij niet uit hun hinderlaag te voorschijn kwamen, dan wanneer zij de reizigers in de vlakte zagen, lieten zij de eerste troepen van Herodes voorbij trekken, en vielen met vijfhonderd paarden op de volgende aan, waaronder hijzelf in persoon was; hoewel zij de voorste rijen deden wijken, kweet echter de vorst zich zo dapper, dat hij de zijnen een hart onder de riem stak, de vluchtenden weer tot het gevecht bracht, de meeste barbaren in stukken hieuw, en niet ophield met strijden, voor dat hij al de buit en de gevangenen, die zij genomen hadden, wedergekregen had. Daarna voorttrekkende, versloeg hij nog een groot getal van barbaren, die zich in het bos, niet ver van het veld, ophielden, om de reizigers te overvallen; en alzo de weg gebaand hebbende, voor hen, die later kwamen, werd hij door allen

hun beschermer en behouder genoemd. Toen hij dicht bij Samosate gekomen was, zond Antonius, die reeds vernomen had, dat hij de barbaren verstrooid had, en tot zijn bijstand kwam, hem enige uitgelezen benden tegemoet, om hem eer aan te doen; en, hem met grote blijdschap ontvangende, omhelsde hij hem, prees zijn dapperheid, en bejegende hem als een vorst, wien hij de kroon op het hoofd gezet had. Kort daarna, gaf Samosate zich aan Antonius over; en alzo eindigde de oorlog. Antonius liet aan Sosius het bevel over het leger en het landschap, met de last om Koning Herodes in alles, wat hij van node mocht hebben, bij te staan, en ging daarop naar Egypte. Sosius zond daarna twee keurbenden met Herodes naar Judea, en volgde zelf met het overige van het leger.

621 Terwijl dit voorviel, kwam Josephus, Herodes broeder, in Judea, om het leven, omdat hij het bevel, dat hij ontvangen had, van niets te wagen, niet nagekomen was. Hij sloeg de weg in naar Jericho, met zijn benden, en vijf vendels ruiter, welke Machera hem gegeven had, om koren in te zamelen. Maar omdat de ruiterij slechts uit jong en onervaren krijgsvolk bestond, waarvan de meesten in Syrië waren geworven, vielen de vijanden op een nadelige plaats op hem aan, versloegen zijn gehele manschap, terwijl hij zelf; manhaftig strijdende, werd gedood. Antigonus deed Josephus onthoofden; hoewel diens broeder Feroras hem vijftig talenten voor het lichaam in zijn geheel aanbood. Na dit gevecht stonden de Galileërs tegen hun oversten op, en wierpen die van Herodes part in het meer. Bovendien hadden er nog verscheiden andere onlusten in Judea plaats; waarom Machera het kasteel van Geth tot een wijkplaats versterkte. Herodes vernam de tijding van zijns broeders dood, in een voorstad van Antiochië, Dafne genoemd. Zij kwam hem niet onverwacht, omdat hij enige dromen had gehad, die hem die dood voorspelden. Nu verhaastte hij zijn tocht; en toen hij aan de berg Libanon gekomen was, nam hij achthonderd mannen van het land, en ging met een Romeinse keurbende naar Ptolomaïs, vanwaar hij diezelfde nacht vertrok, om naar Galiléa te gaan. Hij werd op die tocht wel door de vijanden overvallen, maar hij overwon hen, en dwong hen, binnen een kasteel te vluchten, waaruit zij de vorigen dag getrokken waren. Des anderen daags belegerde hij hen; maar een zwaar onweer dwong hem naar de naburige vlekken te wijken. De andere keurbende, welke hij van Antonius ontvangen had, kwam toen ook bij hem, hetwelk de belegerden zo bevreesd maakte, dat zij het kasteel bij nacht verlieten. Herodes, verlangende om zijns broeders dood te wreken, trok met groten spoed naar Jericho, waar hij de voornaamste der stad op een gastmaal onthaalde Nauwelijks waren de gasten weer vertrokken, of de zaal, waarin de maaltijd gehouden was, stortte in, zonder dat er iemand omkwam, omdat alle gasten vertrokken waren; hetwelk grond gaf om te geloven, dat God een bijzondere zorg voor Herodes droeg, omdat Hij hem, als door een wonderwerk, voor zulk een groot onheil bewaard had.
De volgende dag, kwamen zesduizend der vijanden van het gebergte, en jaagden de Romeinen groten schrik aan, te meer, omdat deze door de voorste gelederen zwaar met schichten en stenen gehavend werden, zodat ook Herodes zelf door een schicht een kwetsuur in zijn zijde ontving. Antigonus, willende doen geloven, dat hij sterk genoeg was om op meer dan een plaats te gelijk de oorlog te voeren, zond enige benden naar Samaria, onder het bevel van Pappus; maar Machera bood hem weerstand. Herodes nam vijf steden in, doodde bijna tweeduizend van degenen, die er in bezetting lagen; stak de plaatsen in brand, en keerde zich toen tegen Pappus, die bij het vlek Ifanas gelegerd was, waar velen, zowel uit Jericho als uit Judea, zich bij hem voegden. Zodra Herodes bemerkte, dat de vijanden stout genoeg waren om een gevecht te wagen, viel hij op hen aan, overwon hen, en, brandende van begeerte om zijns broeders dood te wreken, jaagde hij hen, onder het doodslaan na, tot aan het vlek. Terstond werden de huizen daar met mensen gevuld, en velen vonden zich genoodzaakt op de daken te klimmen; maar deze vluchtelingen werden spoedig gedood; waarop men de daken openbrak, en die er binnen waren zo dicht op malkander gepakt vond, dat zij zich niet verweren konden, weshalve men hen met stenen dood wierp, hetwelk door de schrikkelijke menigte van doden

een ijselijker schouwspel aanbood, dan men nog in die ganse oorlog gezien had. Dit bedwong de stoutheid der vijanden, meer dan iets anders; want zij verloren alle hoop, dat het geluk hun weer dienen zou. Men zag hen bij grote troepen vluchten; en was de wintertijd niet tussenbeide gekomen, de overwinnaars zouden tot aan Jeruzalem hebben kunnen voortrukken, en die stad hebben ingenomen, en alzo de oorlog ten einde gebracht hebben, omdat Antigonus reeds in beraad stond om te vluchten, en de stad te verlaten. Toen het avond geworden was, beval Herodes dat men de soldaten zou laten spijzigen; en omdat hij zeer vermoeid was, begaf hij zich naar zijn kamer, om in het bad te gaan. Toen bevrijdde de Goddelijke voorzienigheid hem van een zeer groot gevaar; want; terwijl hij geheel naakt was, en niet meer dan een van zijn dienaren bij zich had, kwamen drie der vijanden, die zich uit vrees in het huis verborgen hadden, de een na de ander, met het zwaard in de vuist, om zich te redden. Zij verschrikten zo door de tegenwoordigheid des Konings, die in het bad was, dat, in plaats van hem te doden, gelijk zij gemakkelijk hadden kunnen doen, zij niets anders beproefden, dan haastig te vluchten. De volgende dag deed Herodes het hoofd van Pappus, die onder de doden was, afhouwen, en zond het toen aan Feroras, om hem over het verlies zijns broeders te troosten, omdat het Pappus was geweest, die met eigen Hand. Josephus gedood had.

622 Toen de winter voorbij was, trok Herodes naar Jeruzalem, sloeg zich dicht bij de stad neer, en belegerde haar, drie jaren nadat hij te Rome tot Koning verklaard was. Hij koos die plaats uit, welke hij het geschiktst oordeelde om de stad te bemachtigen, en sloeg zijn leger op, voor de Tempel, gelijk Pompejus weleer gedaan had. Hij deed door een menigte van delvers drie stormschansen opwerpen, torens bouwen, en veel bomen vellen. Gedurende dit beleg ging hij naar Samaria, en huwde daar met Marianne, dochter van Alexander en kleindochter van Koning Aristobulus, met welke hij verloofd was, gelijk hierboven reeds verhaald is.

HOOFDSTUK 28

Herodes bijgestaan door Sosius, Romeins veldheer, neemt Jeruzalem met geweld in en doet de plundering afkopen. Sosius neemt Antigonus gevangen, en voert hem naar Antonius.

623 Nadat Herodes zijn bruiloft gehouden had, bracht hij zijn leger een versterking van dertigduizend mannen aan; en Sosius, die zijn leger, hetwelk rijk aan ruiterij en voetvolk was, vooruit gezonden had, kwam terzelfder tijd, door Fenicië, aanrukken. Alzo zag men van alle kanten benden in aantocht, voor het beleg van Jeruzalem, hetwelk aan de noordzijde aangetast werd; men zag elf keurbenden, en zesduizend ruiters, behalve de hulptroepen van Syrië. De twee aanvoerders van dit vermaarde beleg waren Sosius, door Antonius gezonden tot bijstand van Herodes, en deze vorst zelf, die de oorlog voerde om zich van de kroon, hem door het besluit van de raad geschonken, meester te maken, door de ondergang van Antigonus, die een openbaar vijand van het Romeinse volk was. De Joden, die, van alle kanten van het rijk, zich binnen de stad begeven hadden, verdedigden haar met zeer grote kloekmoedigheid. Zij steunden op de heiligheid van hun Tempel, poogden het volk te doen vertrouwen dat God hen uit het gevaar verlossen zou, en deden heimelijk uitvallen, om de levensmiddelen, en het voeder op het veld, te vernielen, opdat de belegeraars gebrek daaraan mochten krijgen. Herodes, om daarin te voorzien, legde hinderlagen op verscheidene plaatsen, en deed leeftocht van ver aanvoeren, waardoor men in het leger voorraad kreeg van alles, wat nodig was. Hij gebruikte ook een groot aantal gravers; en omdat het zomerseizoen aan hun werk geen verhindering toebracht, voltooide hij de drie aangelegde stormschansen. Voorts beukte hij de muren der stad net stormtuig, en liet niets achterwege om zijn oogmerk te bereiken. De belegerden daarentegen deden alles, wat mogelijk was, om zich te verweren; zodat zij niet alleen de pas begonnene, maar ook de voltooide werken der vijanden verbrandden, en door hun

grote dapperheid betoonden, dat de Romeinen hen alleen overtroffen in de krijgskunst. In plaats van de omgeworpen muren wierpen zij weer andere op; zij doorgroeven de mijn met tegenmijnen, en streden dikwijls, voet voor voet, zonder te wijken. Zodat, hoewel zij door zulk een grote macht belegerd, en terzelfder tijd door hongersnood gekweld werden, doordien dat jaar juist een Sabbatjaar was, de wanhoop hen echter aanvuurde, en niets hen tot de overgave der stad kon doen besluiten.
Eindelijk, op de veertigste dag der belegering, beklommen twintig der stoutmoedigste Romeinse soldaten de muur; en, door een der hoofdlieden van Sosius gevolgd, en door andere benden ondersteund, maakten zijn er zich meester van. Vijftien dagen daarna, werd ook de tweede muur bemachtigd, en enige van de galerijen van de Tempel verbrand. Herodes legde dit later aan Antigonus ten laste, om hem daardoor bij het volk gehaat te maken. Nadat het buitenste van de Tempel, en de benedenstad alzo ingenomen waren, weken de belegerden naar de bovenstad, en in de binnentempel; en vrezende, dat de Romeinen hun het verrichten der offeranden beletten zouden, verzochten zij aan de belegeraars dat men hun wilde toelaten, om de nodige beesten voor de offeranden met zich te nemen. Herodes stond hun verzoek toe, in de hoop dat die gunst hen zachter stemmen zou. Maar daarna ziende, dat zij hoe langer hoe hardnekkiger werden, om Antigonus in de koninklijke waardigheid te handhaven, verdubbelde hij zijn pogingen, om de plaats te bemachtigen, wat hem ook gelukte. Toen zag men welhaast aan alle kanten niet dan een afgrijselijke moord, doordien de Romeinen verbitterd waren, dat het beleg zolang had geduurd, en de Joden van Herodes aanhang hun landgenoten, die de andere partij gekozen hadden, wilden verdelgen. Zij sloegen hen dood in de straten, in de huizen, en zelfs wanneer ze in de Tempel vloden; men verschoonde noch jongen, noch ouden; de weerloosheid der zwakkere kunne wekte geen mededogen jegens de vrouwen op; en hoewel Herodes beval, ja bad, haar te verschonen, het mocht niet helpen; want het krijgsvolk was zo verwoed, dat het alle menselijkheid scheen te hebben uitgeschud.

624 Antigonus klom nu van de toren, waarin hij zich bevond af, en zonder acht te slaan op zijn vorigen staat, wierp hij zich voor de voeten van Sosius neer die, in plaats van zich zijner te ontfermen, hem schamper bejegende, en hem niet, als een man, Antigonus, maar, als een vrouw, Antigona, noemde; evenwel hield hij hem niet in verzekerde bewaring als een vrouw, maar voegde hem een goede wacht toe.

625 Nadat Herodes zoveel moeite gehad had om zijn vijanden te overwinnen, had hij niet minder werk om de moedwil der uitheemse krijgslieden, welke hij ter zijner hulp ontboden had, te beteugelen. Zij stoven ter Tempel in, en wilden zelfs in het Heiligdom indringen. Om dit te beletten, gebruikte hij niet alleen gebeden en bedreigingen, maar ook geweld; want hij vreesde dat het erger voor hem zou zijn overwinnaar dan overwonnen te zijn, indien zijn zege de oorzaak was, dat aan de ogen der heidenen blootgesteld werd hetgeen hun niet geoorloofd was te zien. Ook poogde hij, uit al zijn macht, het plunderen der stad te beletten, vrijmoedig tegen Sosius zeggende, dat, indien de Romeinen haar van inwoners wilden ontbloten, en plunderen, hij dan slechts de Koning zou zijn van een woeste en verlatene plaats, en dat hij de heerschappij, ten koste van het bloed van zoveel mensen, niet kopen wilde. Sosius antwoordde hierop, dat men de soldaten de plundering ener plaats, die zij stormenderhand veroverden, niet kon weigeren; maar toen beloofde Herodes dat hij het leger uit zijn eigen bezittingen schadeloos zou stellen. Alzo bevrijdde hij de stad van plundering, en hij kwam zijn belofte stipt na, zowel ten aanzien der soldaten als der bevelhebbers, welke hij ruim beloonde, maar inzonderheid Sosius, die hij koninklijk beloonde. Dit innemen van Jeruzalem geschiedde onder het consulaat van M. Agrippa en Kanisius Gallus, in de honderd vijf en tachtigste Olympiade, in de derde maand, op een vastendag, zijnde juist dezelfde dag, waarop Pompejus, zeven en twintig jaren te voren, de stad innam.

626 Nadat Sosius Gode een gouden kroon geofferd had, vertrok hij van Jeruzalem, en voerde Antigonus met zich naar Antonius. Dit verwekte een grote zorg bij Herodes; want hij vreesde dat Antonius Antigonus vrij zou laten, en deze, dan te Rome komende, aan de raad zou doen voorstellen, dat hem, als van koninklijken bloede zijnde, de voorrang boven Herodes toekwam, die van geen doorluchtige geboorte was; en dat, al ware het dat zijn opstand tegen de Romeinen hen er van weerhield om hem in de regering te handhaven, zij echter zijn kinderen, die hen niet beledigd hadden, niet behoorden voorbij te gaan. Om zich dan van deze zorg te ontslaan bewoog Herodes Antonius, door een grote som geld, dat hij Antigonus deed ombrengen.

627 alzo verloor het geslacht der Asmoneërs, na honderd zes en twintig jaren geregeerd te hebben, de heerschappij. Dit huis is niet alleen doorluchtig geweest, omdat het zich op de troon verheven heeft gezien, maar ook omdat het steeds het Hogepriesterambt bezeten heeft, en omdat de voortreffelijke daden zijner Koningen de roem van ons volk zeer verhoogd hebben. Maar inwendige verdeeldheid heeft eindelijk de ondergang van dit geslacht veroorzaakt, waardoor de heerschappij overging op het stamhuis van Herodes, de zoon van Antipater, die gesproten was uit een geslacht, dat geenszins door adeldom van de andere onderdanen des Konings onderscheiden was.

VIJFTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Antonius doet Antigonus, de Koning der Joden, onthoofden.

628 Wij hebben, in het voorgaande boek, het innemen van Jeruzalem door Sosius en Herodes, en het gevangen nemen van Antigonus verhaald; nu staat ons het vervolg van het gebeurde te behandelen. Toen Herodes zich meester van Judea zag, toonde hij zich erkentelijk jegens hen, die hem genegenheid toegedragen hadden, toen hij nog een ambteloos persoon was; maar er ging integendeel geen dag voorbij, dat hij niet enigen diegenen, die het met Antigonus gehouden hadden, deed ombrengen. Pollio, een Fariseër, en Sameas, zijn leerling, waren de enigen, welke hij gunstig bejegende; om het hun te vergelden, dat zij gedurende het beleg steeds aangeraden hadden, dat men zich zou onderwerpen. En deze Sameas was het, die, toen men Herodes voor het gerecht had gedagvaard, aan Hyrkanus en aan de andere rechters voorspelde, dat hij, indien men hem vrijsprak, hen allen daarna zou doen om het leven brengen; welke voorzegging, na verloop van tijd, is bewaarheid geworden.

629 Herodes deed al het kostbare huisraad, dat hij in het koninklijk paleis vond, benevens het goud en het zilver, hetwelk hij de rijken ontnam, bijeenbrengen, en verzamelde alzo een groten schat, welke hij aan Antonius en zijn vrienden gaf. Hij deed vijf en veertig der voornaamste van Antigonus aanhangers sterven, en stelde wachters aan de poorten, om, wanneer de lijken uitgedragen werden, te zien, of men ook te gelijk enige kleinodiën wegdroeg; ten welke einde die dode lichamen nauwkeurig geschouwd werden; en al het goud en zilver, dat men bij hen vond, deed hij zich brengen. Die het met Antigonus gehouden hadden, zagen geen einde aan hun ellende; want al hun goederen konden de hebzucht van deze nieuwen Koning, wiens schatkist uitgeput was, niet voldoen. Ook had men reden om voor een hongersnood beducht te zijn, omdat de landen toen braak lagen; omdat dat jaar het zevende jaar was, in hetwelk het ons niet geoorloofd is, de bodem te bearbeiden en te bezaaien. Antonius ondertussen wilde Antigonus sparen, om de luister van zijn zegepraal te verhogen; maar, ziende dat de Joden hem

begunstigden, en tot een opstand neigden, om de haat, die zij Herodes toedroegen, oordeelde hij dat de dood van Antigonus het beste middel was, om hen in bedwang te houden; weshalve hij hem te Antiochië liet onthoofden.
Hierover spreekt Strabo de Kappadociër aldus: "Antonius deed Antigones, de Koning der Joden, te Antiochië onthoofden; en was de eerste der Romeinen, die een Koezing alzo deed sterven, omdat hij geen ander middel zag, om de Joden tot gehoorzaamheid aan Herodes, die in zijn plaats Koning geworden was, te bewegen; want zij waren tegen deze zo verbitterd, en Antigonus zo toegedaan, dat men hen zelfs door pijnigingen niet kon dwingen om Herodes de naam van Koning te geven. Dit bewoog Antonius om, door een smadelijke dood, de herinnering aan de een wijt te wissen, en de afkeer, die men van de ander had, te verminderen.

630 Wij hebben reeds gezegd, hoe Barzafarnes en Pakorus, veldoversten der Parthen, Hyrkanus de Hogepriester, en Fasaël, de broeder van Herodes, gevangen hielden; en dat de laatste, om de schande der slavernij te ontgaan, zichzelf ombracht. Nu staat ons te vermelden, hoe Hyrkanus vrijgelaten werd, en bij Herodes kwam, nadat deze als Koning opgetreden was.

HOOFDSTUK 2

Fraätes, Koning der Parthen, laat Hyrkanus uit zijn gevangenschap weer naar Judea keren. Herodes, die hem in zijn macht wilde hebben, helpt daartoe, en geeft het Hogepriesterschap aan een persoon van gering aanzien. Alexandra, schoonmoeder van Herodes, en moeder van Aristobulus, schrijft aan Cleopatra, om, door middel van Antonius, dit ambt voor haar zoon te bekomen. Herodes, zulks gewaar wordende, geeft het hem, en veinst zich met Alexandra te verzoenen.

631 Hyrkanus, bij Fraätes, Koning der Parthen, gekomen zijnde, werd, wegens zijn edele afkomst, door die vorst goed bejegend; want hij ontsloeg hem van zijn boeien, en liet hem toe binnen Babel, waar veel Joden waren, te wonen. Hierdoor werd hij niet alleen door de Joden, welke in die stad hun verblijf hadden, als hun Hogepriester en Koning geëerd; maar al de andere Joden, die aan geen zijde van de Eufraat woonden, bewezen hem gelijke eer, zodat hij zich in zijn ongeluk gelukkig bevond. Toen hij vernam, dat Herodes op de troon gestegen was, kreeg hij alle hoop, omdat hij zich verbeeldde, dat hij zich niets dan goeds van diens erkentelijkheid voorstellen konde, omdat hij hem het leven behouden had, toen hij op het punt stond van veroordeeld te worden. Hierom verlangde hij er zeer naar, om naar hem toe te gaan, en sprak er van tot zijn vertrouwdste vrienden; maar die raadden hem te blijven. En om hem daartoe te bewegen, hielden zij hem voor, dat al hun landgenoten, die daar in die streken woonden, hem al de eer bewezen, die zij aan hun Hogepriester en Koning geven konden; dat hij dit in Judea niet verwachten kon, omdat Antigonus hem zo smadelijk, aan het lichaam, mishandeld had; dat verandering van toestand ook de gevoelens der mensen verandert, en men zelden ziet, dat Koningen, de weldaden die zij in hun geringen staat hebben genoten, later indachtig zijn, en dat hij daarom ook niet veel op de dankbaarheid van Herodes moest rekenen. Maar deze wijze raad had geen indruk op Hyrkanus gemoed, door de sterke begeerte die hij had, om weer naar zijn land te keren. Herodes schreef hem ook dat hij Koning Fraätes en de Joden verzoeken moest, dat ze hem het genoegen van de koninklijke macht met hem te delen, niet misgunnen zouden, nademaal de tijd nu gekomen was, om zich dankbaar te tonen voor de weldaden, in opvoeding en bescherming vroeger genoten. De listige vorst vergenoegde zich niet met alzo aan Hyrkanus te schrijven, maar zond Saramalla. in de hoedanigheid van gezant, met grote geschenken naar Fraätes, om de bevrijding zijns weldoeners van hem te verwerven, opdat hij zich wegens de genotene gunsten van zijn plicht kwijten kon. Maar al deze betuigingen van vriendschap waren niet dan veinzerij; want hij wist wel dat hij zich de kroon

ten onrechte aangematigd had, en vreesde voor enige verandering. Daarom begeerde hij zo vurig, om Hyrkanus in zijn macht te hebben, en hem zelfs te doen doden indien hij het voor zijn zekerheid nodig oordeelde, gelijk het gevolg toonde.

632 Hyrkanus werd dan door de Koning der Parthen in vrijheid gesteld; en de Joden te Babel woonachtig, voorzagen hem van het nodige reisgeld. Herodes ontving hem met grote eerbewijzingen, en gaf hem overal, in bijeenkomsten en op gastmalen, de eerste plaats, noemde hem zijn vader, en verzuimde niets van hetgeen hem alle vermoeden mocht benemen omtrent het verraad, dat hij beraamde. Hij wilde, ten koste van alles, van de kroon meester blijven, en zijn nieuwe gezag bevestigen; waaruit later huiselijke tweedracht, en grote onrust ontstond, gelijk ik verhalen zal. Herodes vreesde dat een persoon van voorname afkomst met het Hogepriesterschap bekleed mocht worden, en ontbood daarom uit Babel een priester van geringe geboorte, Ananel genaamd, wien hij dit ambt gaf. Alexandra, Hyrkanus dochter, en weduwe van Alexander, de zoon van Koning Aristobulus, bij wien zij een zoon had, (een wonderschoon jonkman, Aristobulus geheten, gelijk zijn grootvader), en een dochter van wonderbare schoonheid, Marianne genoemd, de gemalin van Herodes, gevoelde een zeer groot hartzeer wegens het ongelijk, dat men haar zoon aandeed, door iemand van gering aanzien alzo boven hem te stellen, en in zulk een aanzienlijk ambt te plaatsen. Zij zond daarom, door een muzikant, een brief aan Cleopatra, om haar te bidden, dat deze dit ambt, aan Antonius, voor haar zoon verzoeken zou. De Koningin deed zo; maar zij kon het niet verwerven. Ondertussen kwam Dellills, een groot vriend van Antonius, in Judea, om enige zaken te verrichten, en omdat hij zich verwonderde over de buitengewone schoonheid van Aristobulus en Marianne, en over het geluk van Alexandra, dat zij zulke kinderen ter wereld gebracht had, raadde hij haar hun beeltenissen aan Antonius te zenden, niet twijfelende of deze zou, als hij die gezien had, alles doen, wat zij begeerde. Zij deed zo; en Dellius, weer bij Antonius gekomen zijnde, roemde hun schoonheid nog meer, en zei dat zij meer op godheden dan op sterfelijke mensen geleken, daarbij niets nalatende om in hem de begeerte tot het zien van deze schoonheden te verlevendigen. Maar Antonius oordeelde dat het niet eerlijk van hem zou zijn, indien hij een Koning, zijn vriend, zou vergen hem zijn huisvrouw te zenden; en aan de anderen kant vreesde hij ook dat dit de minnenijd van Cleopatra opwekken zou. Hierom vergenoegde hij zich, met aan Herodes te schrijven, en hem te verzoeken, Aristobulus, onder enig geschikt voorwendsel te willen overzenden, indien zulks zonder enige zwarigheid geschieden konde. Alaar Herodes vond het ongeraden een persoon van zodanig een geboorte, schoonheid, en jonkheid, want hij was toen nog maar zestien Jaren oud, te zenden naar iemand van zulk een groot gezag als Antonius, die, één van de wellustigsten der Romeinen zijnde, het plegen van zijn wellusten geenszins verborg, omdat hij op zijn grote vermogen steunde. Herodes antwoordde derhalve, dat Aristobulus niet uit Judea kon gaan, zonder het land daardoor tot oorlog te brengen, omdat de Joden steeds naar nieuwigheid en verandering van regering haakten.

633 Nadat Herodes zich dus bij Antonius verontschuldigd had, vond hij goed, Aristobulus en Alexandra niet ten enenmale ontevreden te maken, en aan Marianne, die onophoudelijk om het Hogepriesterschap voor haar broeder vroeg, geen misnoegen te geven. Hij oordeelde dat het het best was, om Aristobulus alle gelegenheid om het land te verlaten, onder voorwendsel van een reis te doen, te benemen; en zijn vertrouwdste vrienden hebbende doen bijeenkomen, klaagde hij tegen hen over Alexandra, zeggende, dat zij heimelijk arbeidde om hem de kroon te ontnemen, en door Cleopatra te weeg te brengen dat Antonius die aan haar zoon zou geven; hetwelk te groter misdaad van haar was, omdat zij zulks niet kon doen, zonder haar dochter van de troon te stoten, en haar schoonzoon een eer, die hij met grote moeite en gevaren verkregen had, te ontnemen; dat hij nochtans het ongelijk, dat zij hem aandeed, wilde vergeten, en zijn genegenheid voor haar en de haar met der daad betonen, door aan haar zoon het

Hogepriesterschap te geven, hetwelk Ananel zo lang, ter oorzaak van Aristobulus jonkheid, bediend had. Deze woorden, welke Herodes gesproken had, om de Prinses en haar vrienden te bedriegen, troffen Alexandra dermate, zo door blijdschap die zij voelde over het verkrijgen van haar wens, als door vrees dat Herodes haar toeleg ontdekt had, dat zij met tranen voor hem bekende, dat ze, ten opzichte van het Hogepriesterschap, inderdaad alles, wat zij kon, gedaan had, menende dat het een oneer voor haar zoon was, dat een ander dat ambt bekleedde; maar wat het koningschap betrof, dat zij niet de allerminste gedachte gehad had, om het voor hem te begeren; ja, dat, al bood men het haar voor hem aan, zij het niet zou willen aannemen. Dat het haar ere genoeg was, te zien, dat haar zoon nevens hem, regeerde, en dat haar huisgezin buiten gevaar gebracht was. Dat zij, zich dus door zijn weldaden overwonnen ziende, met alle dankbaarheid de eer, welke hij haar zoon aandeed, zou aannemen; dat hij zich verzekerd kon houden dat haar zoon hem onderdanig zou zijn; en dat zij hem bad, haar te willen vergeven al wat zij, zo uit hoofde van haar hoge geboorte, als terzake van het ongelijk, hetwelk zij meende dat men Aristobulus aangedaan had, had gedaan. Nadat zij alzo gesproken had, gaven zij elkaar de hand, ten blijke van ware verzoening; en elk geloofde dat alle wantrouwen tussen hen weggenomen was.

HOOFDSTUK 3

Herodes beneemt Ananel het Hogepriesterambt, en geeft het aan Aristobulus. Hij doet Alexandra en Aristobulus in verzekerde bewaring nemen, toen ze naar Cleopatra meenden te vluchten. Hij veinst met hen verzoend te zijn; doet Aristobulus daarna verdrinken, en verordent een prachtige lijkstaatsie voor hem.

634 Daarop nam Koning Herodes het Hogepriesterschap van Ananel af, die, hoewel hij van het geslacht der priesters was, echter voor een vreemdeling gehouden werd, omdat hij van die Joden was, welke in grote menigte aan geen zijde van de Jordaan woonden. Herodes, aan de regering gekomen zijnde, had hem met die waardigheid vereerd, omdat hij zijn oude vriend was, en hij ontnam ze hem, om geen andere reden, dan omdat hij het nodig oordeelde tot voorkoming der onlusten in zijn huisgezin; maar omdat dit ambt niet slechts voor een tijd, maar voor levenslang begeven werd, kon hij zulks niet dan onrechtmatig doen. Antióchus Epifanes was de eerste, die deze wet verbrak, toen hij Jozua afzette, om zijn broeder Onias in zijn plaats te stellen. Aristobulus was de tweede, toen hij het ambt zijn broeder ontnam, om het voor zichzelf te behouden; en Herodes was de derde, toen hij het, bij het leven van Ananel, aan Aristobulus gaf; om daardoor rust in zijn huis te brengen.

635 Maar die verzoening weerhield hem niet van verder wantrouwen; Hij geloofde dat Alexandra, zo veel gedaan hebbende, niet nalaten zou te vluchten, indien zij er maar gelegenheid toe vinden kon. Hierom verbood hij haar uit het paleis te gaan, of zich ergens mee te bemoeien; en hij liet haar zo nauw gadeslaan, dat zij niets kon doen, zonder dat hij er bericht van kreeg. Zij, hoogmoedig van aard, gelijk aan de vrouwen eigen is, kon niet dulden, dat zij zo onbetamelijk behandeld werd, en zou, ik weet niet wat, liever geleden hebben, dan alzo haar vrijheid te verliezen, en onder een schijn van eer haar leven in een ware slavernij en gestadige vrees door te brengen. Zij besloot dus aan Koningin Cleopatra te schrijven, en haar te bidden, dat zij deernis met haar ongeluk zou hebben, en haar wilde bijstaan. Deze vorstin zond haar bericht, en gaf haar de raad, dat zij moest trachten met haar zoon te vluchten en naar Egypte te komen. Alexandra, deze raad goedkeurende, beval aan twee van haar trouwste dienaren, dat zij twee koffers, op doodkisten gelijkende, zouden laten maken, om haar in de een, en haar zoon in de anderen te sluiten, en hen dan bij nacht in een schip te brengen, dat gereed lag om naar Egypte te varen. Esopus, een dezer dienaren, sprak er van tot Sabbion, die, naar hij meende van de zaak reeds wist, omdat hij voor een groot vriend van zijn meesteres, en voor een vijand van

Herodes gehouden werd, en zelfs verdacht was van een der medeplichtigen te zijn, die Antipater vergiftigd hadden. Deze man, verblijd, dat hem zulk een gunstige gelegenheid voorkwam, om de genegenheid van Herodes te winnen, ontdekte Alexandra's voornemen aan hem. De vorst, die niet minder behendig, dan wraakzuchtig was, liet haar met haar voorgenomen werk begaan, zonder haar en haar zoon in verzekerde bewaring te nemen, voordat men hen in de doodkisten wegdroeg. Omdat hij Alexandra geen kwaad durfde aandoen, uit vrees, dat Cleopatra het zich zou aantrekken, gedroeg hij zich alsof hij het haar vergaf, en veinsde hij dat hij grootmoedig en goedertieren jegens de moeder en de zoon wilde zijn; maar in zijn hart besloot hij, Aristobulus van kant te maken, het kostte wat het wilde, maar dit alleen enigen tijd uit te stellen, om zijn voornemen des te beter te volvoeren. Het Loofhuttenfeest, een onzer voornaamste hoogtijden, gekomen zijnde, bracht hij hetzelve onder gastmalen met het volk door, bij welke gelegenheid iets voorviel, hetwelk zijn argwaan omtrent Aristobulus zo vermeerderde, dat hij niet besluiten kon, langer te wachten, om zijn voornemen uit te voeren, en hetwelk zich alzo toedroeg. 636 Toen deze Prins, die nog maar zeventien jaren oud was, naar het altaar opklom, bekleed met de sieraden des Hogepriesterschaps, om, volgens de wet, de offeranden met de vereiste plechtigheden te verrichten, trok hij, zowel door de grootte van zijn persoon, die zijn jaren te boven ging, als door zijn ongemeen schone gedaante, waarin de majesteit van zijn voorgeslacht uitblonk, de ogen van de ganse menigte des volks tot zich; zodat ieder, daardoor opgetogen, zich de grote daden van zijn grootvader Aristobulus herinnerde. De omstanders konden hun bewondering niet verbergen, maar betoonden die, door hun gejuich, en door wensen voor de jongen Prins, met meerder luidruchtigheid dan onder zulk een argwanend Koning, als Herodes was, geraden was. Dit bewijs van genegenheid, hetwelk het volk aan het huis van Aristobulus gaf, zich daaraan gehecht betonende, vertoornde de Koning zozeer, dat hij zijn toeleg niet langer wilde uitstellen. Het feest dan voorbij zijnde, begaf hij zich naar een gastmaal, hetwelk Alexandra te Jericho voor hem aangericht had, waar hij, als om Aristobulus genoegen te doen, allerlei spelen van jonge lieden met hem aanving, en hem naar een plaats lokte, die geschikt was voor zijn aanslag. Omdat het nu zeer heet weer was, werden ze welhaast moe van spelen, en gingen, om wat te rusten, en om op het heetst van de middag enige koelte te scheppen, naar de vijvers, waar zij velen van hun makkers en dienaars zagen zwemmen. Herodes haalde Aristobulus toen over, om zich ook eens te baden; waarop enigen, wien hij zulks gelast had, onderdoken, en Aristobulus speelswijze mede onderdompelden, maar om hem niet los te laten, voor hij verdronken was.

Dit was het beklagenswaardig einde van die jongeling, die toen nog maar in zijn achttiende jaar ging, en het Hogepriesterschap slechts een jaar bediend had, welk ambt Herodes terstond aan Ananel wedergaf. Wie zou de droefheid der moeder en der zuster van deze ongelukkige kunnen schetsen! zij stortten een menigte van tranen bij zijn lijk, en waren ontroostbaar. Het gerucht, dat zich dadelijk binnen Jeruzalem verspreidde, bracht de ganse stad in rouw; en daar was geen huis of huisgezin, dat dit treffende verlies niet als een eigen gemis aanmerkte. Maar niemands droefheid kon tegen die van Alexandra opwegen; want de kennis, die zij droeg van het verraad, waardoor men haar zoon haar zo wreed had ontrukt, vermeerderde haar verdriet; en nochtans was zij gedwongen haar leed te verkroppen, en het te ontveinzen. Uit vrees voor nog groter kwaad. Menigmaal nam zij zich voor, om zichzelf het leven te benemen; maar telkens werd zij daarvan weerhouden, door de hoop dat zij, haar zoon overlevende, zonder te laten blijken dat de oorzaak van zijn dood haar bekend was, mogelijk enig middel zou vinden, om zich daarover te wreken. Wat Herodes betrof, hij wendde alle middelen aan, om het volk te doen geloven dat hij er geen deel aan gehad had, het was niet alleen door woorden, dat hij zijn droefheid poogde te doen blijken, maar hij voegde er tranen bij, en dat zo natuurlijk, alsof ze uit ware droefheid voortkwamen. Het zou ook wel kunnen wezen, dat, hoewel hij zijn veiligheid door die dood verzekerd achtte, hij echter met deernis was bewogen, toen hij een

Prins, van zulk een zeldzame schoonheid, alzo in de bloei van zijn jeugd gestorven zag. Maar het zij daarmee zo het wil, dit is zeker, dat hij alle moeite aanwendde, om de mensen te doen geloven, dat hij onschuldig aan die misdaad was. Hij spaarde geen kosten om Aristobulus, door een prachtige lijkstaatsie, eer te betonen; en indien de droefheid der Prinses, door zulke uitwendige tekenen van toegenegenheid, had kunnen verzacht worden, zij zou zich door de hoeveelheid van reukwerk, dat hij op zijn graf liet branden, en door de sieraden, waarmee de tombe prachtig opgetooid werd, hebben laten bedriegen.

HOOFDSTUK 4

Herodes moet bij Antonius komen om zich, wegens de dood van Aristobulus, te verantwoorden. Hij krijgt hem door geschenken op zijn zijde. Hij had, voor zijn vertrek, aan Josephus, zijn schoonbroeder, bevolen, dat, indien Antonius hem ter dood veroordeelde, hij Marianne moest doen ombrengen. Josephus vertelt dit onvoorzichtig aan die vorstin. Herodes, op hem en haar beide, jaloers zijnde, doet hem doden. Onverzadelijke gierigheid en vergaande heerszucht van Cleopatra.

637 Het verlies van deze beminnelijke zoon had zulk een diepe wonde aan het hart van Alexandra geslagen, dat niets in staat was om haar te troosten; en haar droefheid werd dagelijks, door het smartelijke verdriet, hetwelk haar onophoudelijk tot wraak aanspoorde, vernieuwd. Zij schreef daarom aan Cleopatra, op welk een gruwelijke wijze Herodes naar haar zoon ontrukt had. Deze Koningen, die reeds geneigd was om haar te helpen, had zulk een medelijden met haar ongeluk, dat zij alles, wat ze kon, bij Antonius aanwendde, om hem tot het straffen van die jammerlijken dood te overreden. Zij stelde hem voor ogen, dat het een gruwelijke zaak was, en dat het zijn eer gold; omdat Herodes door hem in het bezit van een rijk gesteld was, waarop hij anders geen recht had, en waarvan hij nu door een onmenselijke wreedheid de wettigen erfgenaam om het leven had gebracht. Antonius werd door deze woorden zeer bewogen; en omdat hij zulk een snood bedrijf, indien het waar bevonden werd, geenszins kon goed keuren, begaf hij zich naar Laodicéa, en ontbood hij Herodes, om daar bij hem te komen, en zich omtrent het feit, waarvan hij beticht werd, te verantwoorden. Herodes, die zich schuldig kende, en de haat van Cleopatra, van welke hij wist dat zij Antonius onophoudelijk tegen hem ophitste, geweldig vreesde, schroomde zeer die reis te ondernemen; maar hij vond zich echter genoodzaakt te gehoorzamen. Hij stelde dan zijn oom Josephus, die ook zijn schoonbroeder was, aan het hoofd der regering, en beval hem heimelijk, dat, indien Antonius hem veroordeelde, hij terstond de Koningin Marianne doden moest; want hij beminde haar met zulk een ongeëvenaarde liefde, dat hij niet kon dulden, dat iemand anders, na zijn dood, het bezit van haar hebben zou; ook merkte hij haar aan, als de oorzaak van zijn ongeluk, omdat het gerucht van haar uitstekende schoonheid Antonius al zeer lang begerig naar haar gemaakt had. Nadat hij zijn zaken alzo beschikt had, begaf hij zich op reis, met weinig hoop op een goeden uitslag.

638 Naardien Josephus, toen Herodes vertrokken was, dikwijls bij Marianne kwam, zowel plichtshalve, als om met haar over de regeringszaken te spreken, bracht hij telkens het gesprek op de overgrote liefde, welke de Koning, haar gemaal, haar toedroeg; en toen hij zag dat zij, in plaats van er geloof aan te slaan, de spot daarmee dreef, en dat haar moeder Alexandra dit nog meer deed, liet hij zich door een onvoorzichtige begeerte, om haar van gevoelen te doen veranderen, zo ver vervoeren, dat hij haar zei, welk bevel Herodes hem gegeven had; hetwelk toonde, dat hij zelfs door de dood van haar niet wilde gescheiden zijn. Dit verhaal, in plaats van de Prinsessen van Herodes liefde te overtuigen, wekte bij haar een afgrijzen op van zijn vergaande onmenselijkheid, die hem zelfs na zijn dood wreed maakte tegen de persoon, welke hij het meest beminde.

639 Ondertussen deden de vijanden van de vorst een gerucht verbreiden, dat Antonius hem had doen doden, nadat hij eerst veel pijnigingen had moeten doorstaan. De gehele stad Jeruzalem was hierover ontroerd. Maar voornamelijk het hof, en, aan het hof, de Prinsessen. Alexandra raadde Josephus aan, om, met haar en Marianne, zich onder de beschutting der Romeinse keurbende, die onder de hoofdman Julius buiten de stad gelegerd was, te stellen, om daar in veiligheid te zijn, indien er enige oploop ontstond; alsmede, omdat zij niet twijfelde, of Marianne zou, zodra Antonius haar gezien had, van deze verkrijgen, al wat zij begeerde, ja zelfs de herstelling in haar rijk, en haar rang, en al de andere voorrechten, die zij wegens haar aanzienlijke geboorte zou mogen eisen, terwijl zij dit voornemen had, ontving men brieven van Herodes, ten enenmale strijdig met het gerucht, dat er verspreid was; zij vermelden dat hij, zodra hij bij Antonius gekomen was, deze door geschenken had tevreden gesteld, en in vertrouwelijke gesprekken zijn gunst zo had gewonnen, dat hij voor de kwade beschuldigingen van Cleopatra niet meer vreesde, omdat Antonius oordeelde dat een Koning niet gehouden was, rekenschap omtrent de zaken van zijn regering aan iemand te geven; omdat men geen Koning was, indien men dat gezag, hetwelk aan die waardigheid was verbonden, niet mocht gebruiken; en dat het Cleopatra ook niet voegde, zich met het gedrag van andere Koningen te bemoeien. Die brieven gaven ook te kennen, dat Antonius hem alle eer bewees, dat hij hem zijn raadsvergaderingen liet bijwonen, en hem dagelijks te gast noodde, hoewel Cleopatra alles aanwendde, om hem in het verderf te storten, uit hoofde van de begeerte, die zij had, om koningin van Judea te worden; maar dat de gerechtigheid van Antonius opwoog tegen de listen en lasteringen dier vorstin. Dat hij dus zou terugkeren, vaster bevestigd dat ooit in de regering, en in de gunst van Antonius, zonder dat Cleopatra enige hoop kon hebben, om hem te benadelen, omdat Antonius haar Coele-Syrië gegeven had, mits zij van haar eis op Judea zou afstaan.

640 Deze brieven, deden Alexandra en Marianne, die zich onder de bescherming der Romeinen meenden te stellen, van voornemen veranderen; maar dit kon niet zo heimelijk toegaan, of Herodes kreeg er kennis van; want zijn zuster Salóme en zijn moeder verwittigden hem daarvan, toen hij te Jeruzalem kwam, nadat Antonius tegen de Parthen opgetrokken was. Salóme ging nog een stap verder; want, om zich op Marianne te wreken, die, hooghartig zijnde, haar in een twist haar lage afkomst verweten had, beschuldigde zij haar eigen man, Josephus, van een al te gemeenzaam verkeer met die vorstin. Herodes, die Marianne altoos zeer vurig bemind had, gevoelde toen, waartoe de driften der jaloezie iemand vervoeren kunnen; echter bedwong hij zich, hoewel met grote moeite, om geen oorzaak voor het vermoeden te geven, dat zijn hartstochten hem het verstand benamen. Hij vraagde dan Marianne in het bijzonder wat verkering zij met Josephus gehouden had. Zij antwoordde, en betuigde met al die eden, waarvan iemand, die onschuldig is, zich, ter zijner verdediging, bedienen kan, dat zij niet de allerminste onbetamelijke omgang met hem gehad had. Herodes, vertederd door de liefde, welke hij haar toedroeg, gevoelde dat zijn gemoed bedaarde, en bad haar om vergiffenis, omdat hij zo licht geloof had geslagen aan enig kwaadspreken tegen haar; voorts dankte hij haar, dat Zij hem getrouw gebleven was; en zei alles, wat hij kon, om haar te kennen te geven, met hoe groot een liefde hij haar beminde. Al deze betuigingen van tedere liefde veroorzaakten, dat zij beiden, gelijk het doorgaans bij dergelijke voorvallen gebeurt, begonnen te wenen, en daarop elkaar omhelsden. Maar terwijl Herodes meer en meer poogde Marianne zijn vurige genegenheid te verzekeren, kon zij zich niet bedwingen van te zeggen: "Is het dan zulk een groot teken van vriendschap, dat gij last geeft mij te doden, ingeval Antonius u het leven had benomen; hoewel ik u niet de minste reden gegeven had om misnoegd op mij te zijn?" Deze woorden waren als de steek van een dolk, die Herodes het hart doorvlijmde. Hij liet Marianne los, rukte zich het haar uit het hoofd, en riep, dat hij nu niet

langer aan haar misdrijf twijfelde, omdat het onmogelijk was, dat Josephus haar een geheim van zulk een belang zou ontdekt hebben, indien zij zich aan hem niet had overgegeven, om zijn verraderij te vergelden. En hij werd zo door toorn vervoerd, dat hij haar dadelijk gedood zou hebben, indien de kracht van zijn liefde de jaloezie niet bestreden had. Maar Josephus liet hij aanstonds het leven benemen, zonder hem te willen zien of horen; en Alexandra deed hij, als de oorzaak van al dit kwaad, gevangen zetten.

641 Ondertussen was alles in Syrië in onrust, door de onverzadelijke gierigheid van Cleopatra, die, de macht, welke zij op het gemoed van Antonius had, misbruikende, hem onophoudelijk tegen de groten des lands ophitste, opdat hij hen hun bezittingen ontnemen, en die aan haar geven zou. Haar begeerte naar schatten was zo groot, dat zij oordeelde dat alles haar vrijstond, om die te verkrijgen; haar eerzucht was zo groot, dat zij haar broeder, van vijftien jaren oud, wien de regering toekwam, deed vergiftigen, en van Antonius verlof kreeg, om haar zuster Arsinoë, toen deze in de tempel van Diana te Efeze gevlucht was, om door de heiligheid dier plaats veilig te zijn, te doen ombrengen. Zij schroomde niet de heiligheid der tempels, graven, en vrijsteden, te schenden, wanneer zij hopen kon, geld daaruit te zullen kunnen trekken. Zij maakte geen zwarigheid om kerkroof te plegen, wanneer het haar enig voordeel aanbracht; zij maakte geen onderscheid tussen gewijde en ongewijde dingen, als het haar eigenbelang betrof; zij ontzag zich niet, het recht te vertreden, als er maar voordeel voor haar in stak; en alle schatten der wereld zouden nauwelijks genoeg geweest zijn, om die prachtlievende en wellustige vorstin te voldoen. Men behoeft zich dan niet te verwonderen, dat zij Antonius gestadig aanzette tot het beroven van anderen, om haar te verrijken; en zodra was zij niet met hem in Syrië gekomen, of zij overlegde, op welke wijze zij zich dat land zou kunnen toeëigenen. Zij deed Lysanias, zoon van Ptolomeüs, doden, zeggende dat hij de Parthen begunstigde; en zij drong er bij Antonius op aan, om Arabië en Judea hun Koningen te ontnemen, en die rijken aan haar te geven. Maar hoewel hij haar zulk een hartstochtelijke liefde toedroeg, dat het scheen alsof zij hem betoverd had, echter kon hij niet besluiten zulk een onrechtvaardige daad te begaan; die aan de gehele wereld zo getoond hebben, dat hij, zelfs in de gewichtigste zaken, de slaaf ener vrouw was. Om haar dus niet te vertoornen, door haar in deze, wat zij begeerde, te weigeren, en om bij iedereen niet voor onrechtvaardig aangezien te worden, indien hij het haar toestond, gaf hij haar hetgeen men van die landschappen afgenomen had, benevens al de steden, van de rivier Eleutherus af, tot aan Egypte, uitgenomen Tyrus en Sidon, welke hij wist, dat altoos vrij geweest waren, hoewel zij geen moeite spaarde om die evenzo te verkrijgen.

HOOFDSTUK 5

Cleopatra gaat naar Judea, en doet te vergeefs alles, wat zij Kan, om Herodes op haar te doen verlieven. Antonius, Armenië veroverd hebbende, biedt haar grote geschenken aan.

642 Nadat Cleopatra Antonius, toen hij met zijn leger naar Armenië trok, tot aan de Eufraat vergezeld had, trok zij terug, kwam te Apamea en te Damascus, en toonde zich ook begerig om Judea te zien. Daar gekomen zijnde, ontving Herodes haar met grote eerbewijzingen, en onderhandelde met haar over de inkomsten van dat gedeelte van Arabië, hetwelk Antonius hem gegeven had, en over de landstreek van Jericho, de enige plaats, waar de balsem groeit, welke men voor één van de voortreffelijkste reukwerken houdt, en waar de schoonste dadelbomen in menigte groeien. Na verscheiden gesprekken, welke Herodes met de vorstin gehouden had, deed zij, al wat ze kon, om hem op haar te doen verlieven; en omdat zij zeer onkuis was, droeg ze hem mogelijk ook enige liefde toe; maar waarschijnlijker is het, dat zij zich voornam, zich van dat middel te bedienen, om zijn verderf te bewerken. Maar hoe het ook zij, zij betuigde altoos een grote liefde voor die vorst te hebben. Herodes daarentegen, die al lang een afkeer

van haar had gehad, omdat zij er behagen in schiep elkeen te beledigen, was niet alleen ongevoelig voor haar liefkozingen, maar had ook een afschuw van haar onbeschaamdheid. Hij raadpleegde met zijn vrienden, of hij haar ook zou doen om het leven brengen, om zoveel lieden, die zij beledigde, van het kwaad, dat ze hun aandeed, of nog zou kunnen doen, te bevrijden. Hij hield hun voor, dat men zelfs Antonius daardoor een dienst zou doen; omdat, indien de fortuin ophield hem gunstig te zijn, hij in plaats van bijstand, niets dan trouweloosheid van haar te wachten had; en dat hij (Herodes) zeer genegen was, de wereld van die openbare vijandin van alle deugd en gerechtigheid te verlossen. Maar zijn vrienden waren van een ander gevoelen. Zij zeiden hem, dat het ongeraden was, dat zulk een bedachtzaam vorst, als hij, zich in zulk een blijkbaar gevaar zou werpen; dat zij hem dus baden niet roekeloos te werk te gaan; dat het onmogelijk was, dat Antonius het gebeurde niet zou te weten komen; en dat, welk voordeel hij er ook uit meende te trekken, de gramschap echter, bij het zien dat men hem die vorstin had durven ontroven, tot meerdere opwekking van zijn liefde jegens haar leiden zou; dat hij naar niets, dat men zou kunnen aanvoeren om zodanig een onderneming, tegen de machtigste Koningin van die tijd, te verdedigen, zou horen; omdat, al was het, dat haar dood hem voordelig was, men echter niet zou kunnen ontkennen, dat hem daardoor een grote hoon was aangedaan. Dat zij daarom oordeelden, dat hij niets tegen Cleopatra kon ondernemen, zonder zich en zijn ganse geslacht in grote placht te storten, en het daarom het best was, dat hij haar geen wedermin toonde, maar overigens alles deed, wat hij kon, om haar genoegen te doen. Herodes liet zich door deze woorden overstemmen, misleidde Cleopatra door grote geschenken, en geleidde haar tot aan Egypte. Nadat Antonius Armenië veroverd had, zond hij Artabases, zoon van Tigranes, met de Prinsen, zijn zonen, geboeid en gevangen, naar Egypte, en schonk hen aan Cleopatra, met het kostbaarste, dat hij in dat rijk bekomen had. Artaxias, oudste zoon van Artabases, die op het gerucht van de oorlog gevlucht was, regeerde daarna over Armenië; maar Archelaüs en Nero verdreven hem uit het rijk, en stelden de jongsten broeder, Tigranes, in zijn plaats. Maar deze zaken zijn later, onder Augustus, voorgevallen. Belangende de schattingen des lands, welke Antonius aan Cleopatra gegeven had, Herodes betaalde ze stipt aan die vorstin; doordien hij wel begreep, hoeveel er hem aan gelegen was, dat hij haar geen oorzaak gaf, om hem te haten; en de Arabieren, voor welke Herodes bij Cleopatra borg was geworden, daar hij op zich had genomen de schattingen van hen in te vorderen, betaalden hem een tijd lang tweehonderd talenten ‘s jaars; maar daarna hielden zij er mea op, en gaven hem nauwelijks een gedeelte daarvan.

HOOFDSTUK 6 Herodes wil Antonius tegen Augustus bijstaan; maar Antonius raadt hem, de Arabieren te beoorlogen; daarom trekt hij in hun land, levert hun een veldslag, die hij wint; maar krijgt, ten tweeden male tot een gevecht komende, de nederlaag.

643 Herodus, wiens fiere moed de oneerlijkheid en minachting der Arabieren niet kon dulden, maakte zich gereed, om gewapend in hun land te trekken, toen er een burgeroorlog onder de Romeinen ontstond, om de heerschappij der wereld of aan Augustus of aan Antonius toe te wijzen; welk geschil, door de slag bij Aktium, in de honderd zeven en tachtigste Olympiade, ten voordele van Augustus beslist werd. Omdat nu Herodes veel aan Antonius verplicht was, en omdat de vreedzame bezitting, gedurende een langen tijd, van een land, dat zo veerijk en zo vol weiden was, en andere grote inkomsten gaf; hem zeer rijk gemaakt had, bracht hij een aanzienlijke krijgsmacht op de been, om hem ter hulp te snellen. Maar Antonius liet hem weten, dat hij zijn bijstand nodig had; dat hij, door hem en Koningin Cleopatra, de trouweloosheid der Arabieren vernomen hebbende, liever had dat hij tegen deze te velde trok. Cleopatra, die gaarne zag, dat de Joden en de Arabieren te samen handgemeen werden, om alzo elkaar te verzwakken, was de oorzaak, dat Antonius dit antwoord aan Herodes gaf, die daarop van voornemen veranderde, en met een machtig leger Arabië binnentrok, en tot bij

Diospolis naderde, waar de Arabieren hem tegenkwamen. Daar kwam het tot een gevecht, dat zeer bloedig was; maar de Joden behielden de overhand. Daarna verzamelden de Arabieren een nieuw leger, bij Kana in Coele-Syrië.
Herodes trok hen tegemoet met het grootste gedeelte van zijn krijgsmacht; en toen hij dicht bij hen gekomen was, wilde hij zich neerslaan, en Zijn leger verschansen, om hen alsdan ten bekwamen tijde aan te tasten; maar zijn krijgsvolk begeerde met luid geschreeuw dat hij hen, zonder uitstel, tot het gevecht zou aanvoeren. Zij waren nog moedig op de overwinning, en de macht van hun leger maakte hen stout. Herodes oordeelde dat hij die drift niet moest laten verflauwen, maar zich daarvan moest bedienen; en zeggende, dat hij in moed voor hen niet onderdoen zou, trok hij op tegen de vijanden, en voerde zelf de eersten troep aan. De stoutheid, met welke hij op de vijanden losging, verbaasde deze zo, dat de meesten de vlucht namen; en zij zouden ten eenmale verslagen geworden zijn, zo niet Athenion, de veldheer van Cleopatra's krijgsmacht daar te lande, zulks belet had. Omdat deze overste Herodes zeer haatte, wachtte hij met zijn benden in goede orde de uitslag van de strijd af, menende niemands zijde te kiezen, indien de Arabieren de overhand kregen. Maar toen hij zag dat ze geslagen waren, viel hij op de Joden aan, terwijl hij hen juist aangreep, toen zij meenden overwinnaars te zijn, en dachten dat er niets meer voor hen te vrezen was. Het viel hem niet zwaar een grote menigte van hen te doden, te meer doordien hij goed bekend was met de landstreek, die zeer steenachtig en ruw was. Hierop schepten de Arabieren weer moed, en hervatte de de strijd; en de Joden buiten staat van tegenweer geraakt zijnde, had er zulk een grote slachting plaats, dat maar een klein gedeelte des legers weer in hun kamp keerde. Herodes was ondertussen met lossen toom weggereden, om verse benden ter hunner hulp te halen; maar hij kon niet tijdig genoeg komen, om te beletten, dat het kamp geplunderd werd. Op deze wijze behaalden de Arabieren door een onverhoopt geluk de zege, toen zij meenden dat ze al overwonnen waren, en zij versloegen alzo een machtig leger. Herodes vermeed van die dag af, weer tot een veldslag te komen, en vergenoegde zich met op het gebergte zich te legeren, om in het land der vijanden te stropen, waardoor hij groot voordeel behaalde; want de zijnen aan die arbeid gewennende, maakte hij hen bekwaam, om het verlies, dat zij geleden hadden, te herstellen.

HOOFDSTUK 7
Grote aardbeving in Judea. De Arabieren grijpen de Joden aan, en doden hun afgezanten, die kwamen om vrede te vragen.

644 In het zevende jaar van Herodes regering; hetwelk het jaar was, waarin de slag bij Aktium tussen Augustus en Antonius voorviel, had men in Judea zulk een zware aardbeving, als men nog nooit daar te lande gehad had, zodat het grootste gedeelte van het vee gedood, en meer dan tienduizend mensen onder de puinhopen hunner huizen verpletterd werden; maar het krijgsvolk leed geen schade, omdat het onder de blauwen hemel gelegerd was. Dit verlies, hetwelk door de haat. die andere volken ons toedroegen, nog groter gemaakt werd dan het inderdaad was, maakte de Arabieren zeer trots en moedig; want zij beeldden zich in, dat al onze steden vernield, en geen mensen meer over waren, om hun tegenstand te bieden. Weshalve zij, in plaats van deernis met dit jammerlijke ongeval der Joden te hebben, hun afgezanten, die gekomen waren om vrede te vragen, om het leven brachten, en hen met onbesuisde drift en blijdschap tegemoet trokken. De Joden durfden hen niet afwachten, omdat hun tegenspoed in de krijg, het verlies door de aardbeving geleden, en de flauwe hoop op bijstand, hen zo neerslachtig hadden gemaakt, dat zij gereed waren zich geheel aan de wanhoop over te geven. In deze uiterste verslagenheid, verzuimde Herodes niets om de moed hunner oversten te verwakkeren; en ziende, dat de kloekmoedigsten wat hoop begonnen te scheppen, ondernam hij tot al het krijgsvolk te spreken; hetwelk hij te voren niet had durven doen, omdat hij in

andere voorvallen bemerkt had, dat zij nergens naar wilden luisteren, wanneer het geluk hun tegenliep.

HOOFDSTUK 8
Toespraak van Herodes aan zijn soldaten, waardoor zij zo aangemoedigd worden, dat zo een grote overwinning op de Arabieren bevechten, en hen noodzaken, Herodes tot hun beschermer aan te nemen.

645 "Ulieden is niet onbekend," zei Herodes,"welke rampen onze vooruitgang, sedert enigen tijd, vertraagd hebben; zij zijn zo groot geweest, dat het niet vreemd is, dat zelfs de moedigsten daardoor zijn ontzet geworden. Maar omdat wij dezelve door onze dapperheid kunnen te boven komen, en wij het recht aan onze zijde hebben, waarom zouden wij niet weer goede hoop opvatten voor het toekomende, en weer tot die stoutmoedigheid komen, die ulieden weleer zo ontzaglijk voor uw vijanden maakte? De oorzaak alleen van deze oorlog behoorde genoeg te zijn, om ulieden aan te moedigen; want, omdat wij hem niet ondernomen hebben, dan om een ondragelijke overlast af te keren, zo kan er geen rechtvaardiger krijg gevoerd worden; en het euvel, dat ons drukt, is niet zodanig, dat het ons aan de overwinning behoort te doen wanhopen. Ik neem u allen tot getuigen van de verongelijking, welke wij van deze Barbaren, de snoodste en trouwelooste van alle mensen geleden hebben. Hoe groot een oorzaak ook al hun geburen mogen hebben, om over hen te klagen, niemand nochtans heeft de last hunner gierigheid en afgunst zo ondervonden als wij. Maar wat zal ik zeggen van hun ondankbaarheid. Want om niet te spreken van andere weldaden, waarvoor zij veel aan ons verplicht zijn kunnen zij niet ontkennen, dat ik het was, die door de genegenheid, welke Antonius mij altijd toegedragen heeft, verhinderd heb, dat zij onder de heerschappij van Cleopatra zijn gekomen. Toen die vorstin een gedeelte van hun en van ons land van hem verwierf, heb ik hen bijgestaan, en de rust voor twee volken verkregen door geschenken, welke ik hem uit mijn eigen bezittingen schonk. Ik betaal tot dat einde tweehonderd talenten ‘s jaars, en sta borg voor nog even veel, hetwelk moet worden opgebracht uit die landerijen, welke zij bezitten, en welker inkomsten zij ons onthouden. Wij dan, Joden zijnde, gelijk we zijn, wat schijn van recht heeft het, dat wij schattingen moeten betalen, en ons van een gedeelte van ons goed ontdoen, om het voor een volk te geven, dat zijn behoudenis aan ons verschuldigd is? Maar nog onbillijker is het, dat dezulken, die niet kunnen ontkennen, dat zij hun vrijheid door onzen bijstand behouden, en die ons daarvoor gedankt hebben, nu, in vollen vrede, en in een tijd, dat ze voorgeven onze vrienden te wezen, ons weigeren te betalen hetgeen zij aan ons schuldig zijn? Hoe kan men, zonder eerloosheid, tegenover vrienden in zijn trouw te kort komen, daar men verplicht is zelfs zijn grootste vijanden woord te houden? Maar zulk een onbeschaafd volk acht niets eerlijk, dan hetgeen hun voordeel aanbrengt, en het meent dat beledigingen ongestraft moeten blijven, wanneer er voordeel in zit voor degenen die ze aandoen. Wie kan dan twijfelen aan ons recht, om ons door de wapenen te wreken over het ongelijk, ons door die Barbaren aangedaan? God zelf beveelt het ons, wanneer Hij ons gebiedt de verwaandheid en de ongerechtigheid te haten. Deze oorlog is niet alleen een rechtvaardige maar ook een noodzakelijke oorlog. Want, hebben ze niet, door het doden van onze gezanten, volgens het oordeel der Grieken, ja zelfs der aller-woestste volken, een van de zwaarste misdaden begaan? Wie weet niet, dat onder de Grieken de naam reeds van afgezant heilig en onschendbaar is? Met hoeveel meer reden behoort zulks dan onder ons te wezen, die onze heilige wetten van God ontvangen hebben, door de dienst van zijn Engelen, die zijn boden en gezanten zijn? Het is een waardigheid, waar men niet te veel eerbied aan bewijzen kan, omdat zij strekt om de mensen tot de kennis Gods te brengen, en om de dodelijkste vijanden te verzoenen. Kan er dan wel iets ijselijkers wezen, dan de handen te bezoedelen met het bloed diegenen, die alleen kwamen om hun billijke voorslagen te doen? en wat voorspoed kunnen zij verwachten, die een

zo verfoeilijk feit begaan? Men zal misschien zeggen, dat het wel waar is dat we gelijk hebben, maar dat zij ons te sterk zijn. Maar ik antwoord, dat dit het geval niet wezen kan; omdat God altoos is met hen, welke het recht aan hun zijde hebben, en dat, overal waar God is, zijn oneindige macht zich ook vertoont. Als wij enkel op onze eigen kracht zien, hebben wij hen in de eersten slag niet overwonnen, en in de tweeden op de vlucht gedreven, zonder dat zij onzen eersten aanval konden weerstaan? ja, waren we niet volkomen overwinnaars, toen Athenion met een trouweloosheid, die geenszins de naam van dapperheid verdient, ons aangreep, zonder ons vooraf de oorlog verklaard te hebben? Waarom zouden wij dan flauwhartiger zijn dan toen, daar wij nu meerdere oorzaak hebben, om iets goeds te hopen? En waarom hen gevreesd, welke wij altoos overwonnen hebben, als er geen verraad onder liep, waardoor Zij alleen de overhand op ons kregen? Indien zij al zo vreselijk waren, als men het wil doen voorkomen, behoorde dat onzen moed niet eer te versterken dan te verzwakken, nademaal de ware dapperheid niet bestaat in ten onder brengen van lafhartige blodaards, maar in het overwinnen van strijdbare en dappere lieden? En zo er onder ons zijn, die door onze burgerlijke onenigheden, en door de laatste aardbeving verschrikt zijn, zij behoren te bedenken dat dit iets is, dat de Arabieren misleidt, omdat zij de schade veel groter achten dan ze werkelijk is, en dat er niets schandelijker voor ons is, dan vrees op te vatten uit hetgeen hen stout maakt. Want, blijkt het niet klaar, dat het niet om hun macht is, dat zij vermetel zijn, maar alleen, omdat ze ons door veel rampen gedrukt en neergeslagen achten? Wanneer zij dan zullen zien, dat wij kloekmoedig op hen lostrekken, zal hun stoutheid verdwijnen, hun vrees zal onzen moed verdubbelen, en wij zullen niets dan een half overwonnen volk te bevechten hebben. Onze ongevallen zijn buiten twijfel zo groot niet, als enigen zich verbeelden; want die aardbeving is niet door Gods gramschap tegen ons veroorzaakt, maar is uit natuurlijke oorzaken ontstaan; en indien zij ons ook door Gods wil overkomen ware, dan hebben wij reden om te denken, dat zijn gramschap nu door onze straf voldaan is; omdat Hij ze anders niet zou hebben doen ophouden, noch ook getoond, gelijk Hij toch door duidelijke tekenen gedaan heeft, dat Hij de oorlog, die wij nu ondernomen hebben, voor rechtmatig houdt. Want hoewel die aardbeving zich over het ganse rijk heeft uitgestrekt, echter zijt gijlieden, die in de wapenen waart, ongedeerd gebleven; zodat, indien al het volk, gelijk gij, ten oorlog gekomen ware, niemand enig leed zou overkomen zijn. Na dan alles aandachtig opgemerkt te hebben, en inzonderheid dat God nooit in gebreke is gebleven om uw beschermer te zijn, zo trekt op, met vast vertrouwen op de gerechtigheid uwer zaak, tegen dit snode en trouweloze volk, dat de duurst bezworen verbonden verbroken heeft, dat altoos voor ons gevlucht is, en nooit onversaagdheid betoond heeft, dan bij het doden onzer gezanten."

646 Deze aanspraak van Herodes moedigde het krijgsvolk dermate aan, dat zij verlangden naar de slag. Hij beval dan, naar gewoonte, offeranden te brengen, deed zijn leger zonder dralen over de Jordaan gaan, om de Arabieren tegemoet te trekken, en sloeg zijn kamp niet ver van hen op. Daar lag tussen de legers een kasteel, dat hem dienstig kon zijn, hetzij dat het tot een gevecht kwam, hetzij dat men verder moest voorttrekken, om een veiliger legerplaats, dan de zijn, te kiezen. Hij besloot dan het in te nemen; en, omdat de Arabieren hetzelfde voornemen hadden, kwam het, na het houden van enige schermutselingen tot een vinnig treffen, waarbij velen sneuvelden, en de Arabieren aan het wijken gebracht werden. De Joden vervolgden hen tot aan hun kamp, waar zij genoodzaakt werden stand te houden, en zich te verweren, hoewel ze in grote wanorde waren, en geen hoop hadden om te overwinnen. Eindelijk, na een zwaar gevecht, waarin velen het leven verloren, namen de Arabieren de vlucht; en vijfduizend hunner werden, zo door de Joden, als door hen zelf, in het gedrang, onder het vluchten, gedood. De overigen weken naar hun leger, hoewel daar gebrek aan eetwaren en water was. Daar werden zij door de Joden ingesloten, en door de uitersten nood gedwongen aan Herodes voor te stellen, dat zij alles zouden doen, wat hij begeerde, indien hij hun wilde toelaten hun dorst te lessen.

Maar hij wilde hun gezanten niet horen, noch het losgeld, dat zij aanboden, ontvangen, noch ook enige voorwaarden toestaan; omdat hij hun schennis van het recht der volkeren begeerde te straffen. Zij dan de kwellenden dorst niet langer kunnende uitstaan, boden vierduizend van hen zich, de vijfden dag van het beleg aan, om, als slaven geboeid te worden. Des anderen daags besloten de overigen een uitval te doen, en liever met de wapenen in de vuist te sterven, dan zich aan zulk een grote schande bloot te stellen. Zij stelden zich dan te weer; maar zij waren zo zwak en afgemat, dat ze niets van belang konden uitrichten. Zij wensten niets dan te sterven, en vreesden langer te leven. Reeds bij de eersten uitval werden er omtrent zevenduizend gedood. Dit verlies vernederde ten enenmale de hoogmoed van dit volk; zodat zij, in hun ongeluk zich over het dappere beleid van Herodes verwonderende, hem tot hun beschermheer aannamen.

HOOFDSTUK 9

Antonius, door Augustus, in de slag bij Aktium verslagen. Herodes doet Hyrkanus ombrengen, onder een onwaardig voorwendsel. Hij besluit naar Augustus te gaan, en stelt, voor zijn vertrek, orde op zijn zaken.

647 Na deze gelukkig uitslag keerde Herodes weer naar Jeruzalem, met eer en roem overladen; maar toen hij op het toppunt van de voorspoed scheen, bracht de overwinning, welke Augustus, bij Aktium, op Antonius behaalde, hem in zulk een groot gevaar, dat hij zich verloren achtte. Al zijn vrienden en vijanden waren van hetzelfde gevoelen, omdat men zich niet anders verbeelden kon, of de grote vriendschap, welke tussen Antonius en hem bestaan had, moest nu zijn verderf veroorzaken. Daarom konden zij, die hem waarlijk beminden, hun verdriet niet ontveinzen; en die hem haatten, gedroegen zich alsof ze hem beklaagden, hoewel zij van harte blijde waren over het voordeel, waarop zij door de verandering van zijn fortuin hoopten. Naardien Hyrkanus de enige was, die nog van het koninklijk geslacht was overgebleven, oordeelde Herodes dat zijn belang vereiste hem te doen sterven; opdat, zo hij het gevaar, dat hem scheen te dreigen, ontkwam, Hyrkanus niet, tot zijn nadeel, naar de kroon zou kunnen staan; of indien Augustus hem deed ombrengen, hij ten minste de troost had van te weten, dat Hyrkanus het genoegen niet hebben zou van hem in de regering op te volgen. Toen hij dit in zijn gemoed overlegde, bood het geslacht, waaraan hij verwant was, hem een gelegenheid aan, om zijn voornemen uit te voeren. Hyrkanus was van een zachtzinnige aard, en had zich nooit met staatszaken bemoeid; hij liet alles zijn gang gaan, en hield zich tevreden met hetgeen hem overkwam, zonder ooit enig misnoegen daarover te betonen. Alexandra, zijn dochter, die integendeel zeer eerzuchtig was, kon zich niet genoeg bedwingen in de hoop op verandering, welke zij koesterde; dus hield zij hem onophoudelijk voor, dat hij niet langer moest dulden, dat Herodes alzo zijn huis vervolgde, maar dat hij op zijn veiligheid behoorde bedacht te zijn, en op een betere toekomst te rekenen.
Voorts raadde zij hem aan, dat hij aan Malchus, die toen over Arabië regeerde, zou schrijven, en bescherming aan hem verzoeken; omdat er geen twijfel aan was, indien het met Herodes zo slecht afliep, als de haat van Augustus tegen hem scheen te voorspellen, of de achtbaarheid van zijn geslacht, en de genegenheid, die het volk hem toedroeg, zouden hem de troon weer doen beklimmen. Hyrkanus verwierp in het eerst die voorslag; maar omdat Alexandra niet ophield hem voor te houden, dat hij aan de een kant reden had, om op het beklimmen van de troon te mogen hopen, en aan de anderen kant voor de verraderij en de wreedheid van Herodes te vrezen, liet hij zich eindelijk door haar gedurig aandringen overwinnen. Hij zond dan door een van zijn vrienden, Dositheus genaamd, een brief aan Malchus, hem verzoekende enige ruiters te zenden, die hem tot aan het meer Asfaltiris, driehonderd stadiën van Jeruzalem gelegen, zouden kunnen geleiden. Hyrkanus en Alexandra hadden Dositheus gekozen, als iemand, van wien zij meenden dat hij geheel op hun zijde, en een vijand van Herodes was; omdat hij een

bloedvriend was van Josephus, die Herodes had doen ombrengen, en ook omdat twee van zijn broeders te Tyrus op last van Antonius gedood waren. Niettemin was hij hun zo ontrouw, dat hij, in de hoop van bij Herodes in gunst te komen, hem de brief ter hand stelde. De vorst bedankte hem daarvoor, en eiste nog een anderen dienst van hem, namelijk de brief weer toe te doen, die aan Malchus te bezorgen, en er een antwoord op te brengen, omdat er hem veel aan gelegen was diens gevoelen te weten. Disotheus verrichtte deze boodschap en kreeg van de Arabier voor Hyrkanus ten antwoord dat hij hem met al de Joden van zijn partij zou ontvangen, hem een bende krijgsvolk tot gelegde zenden, en in alles behulpzaam zou zijn.
Toen Herodes deze brief bekomen had, ontbood hij Hyrkanus in zijn Raad; en vroeg hem, of hij een verbond met Malchus gemaakt had; hetwelk Hyrkanus ontkende, waarop hij hem de brief toonde, en last gaf, dat men hem het leven zou benemen. Alzo wordt die zaak door Herodes zelf in zijn aantekeningen verhaald. Anderen zeggen, dat het niet om die oorzaak was dat hij Hyrkanus deed sterven. Zij verhalen de zaak aldus: Herodes, op een gastmaal aan Hyrkanus gevraagd hebbende, zonder dat hij enig kwaad vermoeden liet blijken, of hij geen brieven van Malchus ontvangen had, had Hyrkanus gezegd, dat hij er wel een had ontvangen; maar alleen een brief van begroeting. Hebt gij ook geschenken van hem gekregen? vervolgde Herodes. Ja, antwoordde Hyrkanus, maar niets dan vier paarden voor mijn wagen. Hieruit had Herodes aanleiding genomen om hem van verraad te betichten, en te zeggen dat hij zich had laten omkopen; daarop bevelende, dat men hem zou doen sterven. Diezelfde schrijvers zeggen, om te tonen dat Hyrkanus onschuldig was, dat hij in zijn jeugd, en later toen hij reeds Koning was, een grote mate van goedaardigheid en zachtzinnigheid betoond, en bijna in alles de raad van Antipater, Herodes vader, opgevolgd had, zodat er gans geen zweem van was, dat hij, toen Herodes zo vast in de regering bevestigd was, in de ouderdom van tachtig jaren van over de Eufraat, waar hij in groot aanzien was, in diens gebied zou gekomen zijn, om zich in een aanslag, zo geheel tegen zijn inborst indruischende, te wikkelen; maar dat er veel meer reden was om te geloven, dat deze gewaande misdaad hem door Herodes toegedicht was.
Dit was het einde van Hyrkanus, die veel wederwaardigheden in zijn leven had doorstaan. Hij was tot Hogepriester aangesteld, onder de regering van zijn moeder Alexandra, en bediende dat ambt negen jaren. Daarna volgde hij die vorstin in de regering op, en werd, na drie maanden, door zijn broeder Aristobulus daaruit gezet; maar Pompejus herstelde hem in zijn waardigheid, welke hij toen de tijd van veertig jaren aanéén bezat. Naderhand werd hij door Antigonus verdreven, verminkt, en gevankelijk naar de Parthen gevoerd. Maar daarna door hun Koning in vrijheid gesteld, kwam hij weer in Judea, waar hij niet alleen verstoken bleef van de goederen, hem door Herodes beloofd; maar, nadat hij zijn leven onder veel rampen en tegenspoeden had doorgebracht, eindigde hij zijn dagen in een hoge ouderdom, door een jammerlijken dood, die hij geenszins verdiend had. Omdat hij zachtzinnig en bescheiden was, de rust beminde, en wel wist dat hij de vereiste bekwaamheid niet had om te regeren, gebruikte hij, bijna voor alles eens anderen dienst. Deze al te grote goedaardigheid gaf aan Antipater en Herodes gelegenheid, em zich tot zulk een macht en tot zulk een aanzien te verheffen, dat zij de kroon op hun stamhuis overbrachten. De dood van die ongelukkigen vorst was de vrucht, welke hij van Herodes ondankbaarheid oogstte.

648 Nadat Herodes zich alzo van Hyrkanus ontslagen had, maakte hij zich gereed om Augustus te gaan opwachten, bij wien hij geen gunstig onthaal verwachtte, ter oorzaak van de vriendschap, welke hij aan Antonius bewezen had. Inmiddels vreesde hij ook dat Alexandra zich van zijn afwezen mocht bedienen, om het volk tegen hem vijandig te maken, en de Staat te verontrusten. Hij gaf het beleid der regeringszaken aan zijn broeder Feroras, bracht zijn moeder Cyros, zijn zuster, en al zijn magen in de vesting Massada in veiligheid, en beval Feroras, zo zijn reis slecht uitviel, de regering des rijks te aanvaarden. Omdat Marianne niet wel met Cypros en Salóme overeenstemmen kon, leidde hij haar met haar moeder Alexandra

naar het kasteel Alexandrion, waarvan hij de bewaring beval aan Josephus, zijn schatmeester, en aan Sohemus, de Itureër, op welke hij, van de beginne van zijn regering af, altoos een volkomen vertrouwen gesteld had. Hij wendde voor, dat dit geschiedde, om deze vorstinnen eer aan te doen; maar hij gaf aan die twee mannen een heimelijk bevel, dat, indien zijn reis slecht uitviel, zij haar, zodra ze tijding van zijn dood kregen, om het leven moesten brengen, en Feroras met al hun macht bijstaan, om het rijk voor zijn kinderen te bewaren.

HOOFDSTUK 10 Herodes spreekt Augustus zo vrijmoedig toe, dat hij zijn gunst verwerft, waarop hij hem naar Egypte vergezelt, en hem te Ptolemaïs met zulk een pracht ontvangst, dat hij daarvoor de achting van al de Romeinen wint.

649 Toen Herodes orde op al zijn zaken had gesteld, begaf hij zich scheep naar Rhodus, om Augustus daar te vinden. Hij verscheen voor hem, met al zijn koninklijke sieraden, uitgenomen de kroon, en liet nooit groter moed blijken, dan door de wijze, waarop hij hem aansprak. In plaats van smekingen en lafhartige verontschuldigingen te gebruiken, om hem tot het verlenen van vergiffenis te bewegen, gelijk men doorgaans bij zulk een grote verandering der zaken doet, gaf hij hem rekenschap van zijn gedrag, zonder enige vrees te laten blijken. Hij bekende, dat hij Antonius een zeer grote genegenheid had toegedragen; dat hij al zijn vermogen had aangewend, om hem tot het verkrijgen van de heerschappij over de wereld behulpzaam te zijn; dat, indien hij toen niet tegen de Arabieren bezig geweest was, hij hem met zijn wapenen zou hebben zij gestaan; maar dat hij, daardoor verhinderd zijnde, hem toen koren en geld gezonden had. Dat hij gewenst had, in staat te zijn geweest om meer voor hem te doen, en dat hij niet alleen zijn goed, maar ook zijn leven gegeven zou hebben voor zulk een vriend en weldoener, als hij Antonius bevonden had. Dat men hem niet zou kunnen verwijten, dat hij hem na de slag van Aktium verlaten had, noch dat de verandering der fortuin hem van gedrag had doen veranderen, om de belangen van anderen te omhelzen, en zich alzo een weg tot nieuwe macht te banen.
"Want," vervolgde hij,"toen ik mij niet in staat bevond, om hem met mijn krijgsmacht in persoon bij te staan, gaf ik hem een raad, die, zo hij hem gevolgd had, zijn ondergang zou voorkomen hebben, namelijk om Cleopatra te doen sterven, haar rijk te bemachtigen, en door dat middel zich in staat te stellen, om een voordelige vrede met u te sluiten. Maar hij verachtte die raad, en arbeidde alzo aan de aanwas van uw welzijn, in plaats van het zijn te beveiligen. Omdat nu uw haat tegen hem u aandrijft om mijn toegenegenheid te veroordelen, wel aan, ik zal daarom niet nalaten die te bekennen, en niets zal mij ooit beletten openlijk te belijden, hoe groot mijn ijver voor zijn belangen en zijn persoon geweest zij. Maar indien gij, zonder te letten op hetgeen tussen hem en mij voorgevallen is, in aanmerking wilt nemen, hoedanig een vriend ik ben, en hoedanig mijn erkentenis jegens mijn weldoeners is, gij kunt er een proef van nemen; men behoeft de namen maar te veranderen, en men zal altoos dezelfde vriendschap, die dezelfde lof waardig is, bij mij bespeuren."
Herodes liet, onder het uitspreken dezer woorden, zulk een grootmoedigheid blijken, dat Augustus, die zeer edelmoedig was, er zo door bewogen werd, dat de Koning der Joden, niet alleen het gevaar, dat hem dreigde, ontging, maar door die waardige wijze van zich te verantwoorden en te verdedigen, zijn genegenheid won. Hij beval hem zijn kroon weer te nemen, vermaande hem niet minder zijn vriend te zijn, dan hij die van Antonius was geweest, en betuigde dat hij van Q. Didius bewijzen ontvangen had, met hoeveel ijver Herodes hem dienst gedaan had, ten opzichte van de kampvechters; en, om hem een blijk van zijn vriendschap te geven, deed hij hem door een raadsbesluit in het bezit van zijn rijk bevestigen. Herodes, alzo boven zijn verwachting begunstigd, vergezelde Augustus tot aan Egypte, en gaf degenen, die het meest bij hem gezien waren, zulke kostbare geschenken, dat het zelfs zijn vermogen te boven ging. Hij verzocht van Augustus zeer ernstig vergiffenis voor Alexander,

die een vriend van Antonius geweest was; maar hij kon ze niet verwerven, omdat Augustus gezworen had dit niet te zullen toestaan.

650 De wederkomst van Herodes in Judea met een nieuwe vermeerdering van eer en gezag, verbaasde diegenen, welke het tegendeel verwacht hadden; en zij konden het niet anders aanmerken dan als een bescherming Gods, dat hij zo gelukkig die grote gevaren ontkwam, welke hem eerst scheen te dreigen, en dat wel om zijn leven voortaan nog beroemder en doorluchtiger te maken.

651 Toen Augustus uit Syrië naar Egypte toog, vergenoegde Herodes zich niet, met hem te Ptolemaïs zeer prachtig te ontvangen, maar hij voorzag zijn gehele leger van overvloed van leeftocht; en deze edelmoedigheid veroorzaakte zulk een gemeenzame omgang tussen hem en Augustus, dat deze, wanneer hij zijn krijgsvolk monsterde en te paard reed, begeerde dat Herodes zich aan zijn zijde zou voegen. Herodes koos honderd vijftig personen uit, op wie hij zich het meest verliet, om toe te zien, dat hij en zijn vrienden met alle mogelijke pracht en voorkomendheid bediend werden: en wanneer het leger door dorre plaatsen, waar geen water was, moest trekken, bracht hij door zijn vlijt en voorzorg teweeg, dat er aan niets gebrek was, ja, dat men er zelfs wijn had. Hij gaf daarenboven aan Augustus achthonderd talenten; en al de Romeinen waren zo wel over hem voldaan, dat ze bekenden dat de grootheid van zijn karakter hem ver boven zijn kroon verhief. Dit gedrag, alsmede dat hij de voornaamste Romeinen op hun terugkomst uit Egypte, op dezelfde wijze onthaalde, bracht hem in zulk een grote achting, bij Augustus en de Romeinen, dat zij niet moe werden hem te prijzen, en te zeggen, dat hij in pracht en mildheid voor niet een vorst onderdeed.

HOOFDSTUK 11

Marianne ontvangt Herodes bij zijn terlogkomst zo koel, dat dit, gevoegd bij de lasteringen van zijn moeder en zuster, hem toen reeds tot haar dood zou hebben doen besluiten; maar hij is genoodzaakt weer naar Augustus te keren, maar doet haar, na zijn terugkomst, sterven. Lafhartigheid van Alexandra, Mariannes moeder. Wanhoop van Herodes, na Mariannes dood. Hij vervalt in een zware ziekte. Alexandra poogt de twee sterkten van Jeruzalem in haar macht te krijgen; waarop Herodes haar, benevens Kostobarus, en enige anderen, doet ombrengen. Hij richt schouwspelen aan, ter ere van Augustus; waardoor hij de meeste Joden zo vertoornt, dat tien van hen ondernemen, om hem te doden; maar hij doet hen sterven. Hij bouwt enige vestingen, en sticht op de puinhopen van Samaria een schone stad, welke hij Sebaste noemt.

652 Herodes, in plaats van, na zijn terugkomst in zijn rijk, de liefelijkheden des vredes te smaken, en enige rust te genieten, vond niets dan verwarring en onrust in zijn eigen huisgezin, door het misnoegen van Marianne en Alexandra. Die vorstinnen geloofden met recht, dat het niet was voor haar veiligheid, maar om haar gevangen te houden, dat hij haar op het kasteel had doen zetten, waar ze geen vrijheid hadden om zich van wat ook te bedienen. Behalve dat, verbeeldde Marianne zich vast, dat die grote liefde, welke hij betuigde voor haar te hebben, niets dan veinzerij was, omdat hij zulks voordelig voor zijn zaken achtte. Omdat zij haar gedachten steeds liet gaan over het bevel, dat hij Josephus gegeven had, was het niet zonder schrik, dat zij zich voor ogen stelde, hoe zij niet hopen kon hem lang te overleven, al stierf hij vóór haar. Zij stelde dus alle middelen in het werk, om haar bewaarders op haar zijde te krijgen, en inzonderheid Sohemus, daar zij wist dat haar leven of dood van hem afhing. In het eerst bleef deze Herodes getrouw; maar langzamerhand werd hij door de geschenken en beleefdheden der vorstinnen gewonnen want hij dacht dat, indien Herodes het gevaar, dat hem dreigde; al ontkwam, er echter weinig kans was, dat hij ooit weer tot zijn vorig gezag zou

komen; dat er daarom meer voor hem te hopen was van de vorstinnen, dan van de vorst; dat zij om de groten dienst, die hij haar deed, hem niet alleen in zijn staat zouden handhaven, maar ook zijn aanzien vergroten; en dat al ware het, dat aan Herodes alles naar zijn wens gelukte, zijn grote liefde voor Marianne haar echter machtig zou maken. En al deze overleggingen te samen, deden hem besluiten, het geheim, dat hem toevertrouwd was, aan de vorstinnen te ontdekken. Niet weinig werd Marianne door spijt en gramschap vervoerd, bij het vernemen dat de placht, welke zij te vrezen had, zonder einde waren; en het deed haar gestadig wensen, dat alles Herodes mocht tegenlopen, omdat niets haar ondragelijker toescheen, dan haar leven met hem te moeten doorbrengen; en dit maakte zulk een indruk op haar gemoed, dat zij het zich niet ontveinzen kon.

653 Maar, omdat de reis van deze vorst boven verwachting voorspoedig uitviel, was het eerste, dat hij na zijn aankomst deed, Marianne te bezoeken, haar te omhelzen, en aan haar te vertellen, als aan degene, die hij het liefste op aarde had, hoe wel hem alles gelukt was. Terwijl hij alzo sprak, wist zij niet, of ze zich verblijden of bedroeven moest; haar rondborstige aard liet haar niet toe, de ontroerdheid van haar gemoed te verbergen; en haar zuchten toonden, dat dit gesprek haar meer droefheid dan blijdschap veroorzaakte. Herodes kon toen niet langer twijfelen aan hetgeen er in haar hart omging; zulk een blijkbare en zonderlinge afkeer deed het hem maar al te klaar zien; en zijn grote liefde jegens haar, maakte die verachting ondraaglijk. Ondertussen werd zijn gramschap zo door zijn genegenheid bestreden, dat het bij hem van haat tot liefde, en van liefde tot haat overging. Alzo tussen deze twee hartstochten dobberende, wist hij niet, wat hij doen zou; omdat, wanneer hij besloot om haar te doen sterven, en zich alzo over haar minachting te wreken, hij in zijn hart gevoelde, dat haar dood hem ten hoogste ongelukkig zou maken.

654 Toen de moeder en de zuster van Herodes, die Marianne een dodelijke haat toedroegen, hem in die slingering zagen, dachten zij, dat ze geen gunstiger gelegenheid konden vinden, om haar in het verderf te storten. Te die einde bedienden zij zich van allerlei lasteringen, om de gramschap van de vorst te vermeerderen, en zijn jaloezie meer en meer op te wekken. Hij hoorde haar aan, en toonde geen tegenzin te hebben in hetgeen zij hem tot nadeel van Marianne zeiden; maar hij kon toch niet besluiten een persoon, die hij zo zeer beminde, te doen sterven. Niettemin werd hij van dag tot dag meer op haar verbitterd; en zij ontveinsde haar gevoelens ook niet, waardoor de liefde van de vorst eindelijk in haat veranderde. Misschien zou hij zijn wrede besluit toen al uitgevoerd hebben, indien hij niet vernomen had, dat Augustus, door de dood van Antonius en Cleopatra, zich van Egypte meester gemaakt had; want deze tijding noodzaakte hem alles uit te stellen, om deze te gaan ontmoeten. Bij zijn vertrek roemde Marianne de diensten van Sohemus; met grote betuigingen van tevredenheid over de zorg, die deze voor haar gedragen had, en verwierf van de Koning voor hem een landvoogdij in Judea. Bij Augustus gekomen zijnde, wiens gunst en vriendschap hij reeds gewonnen had, ontving hij van hem niet alleen grote eer, maar ook grote weldaden; want hij gaf hem vierhonderd Galatiërs, die Cleopatra's lijfwacht waren geweest, en hij schonk hem dat gedeelte van Judea weer, hetwelk Antonius aan die vorstin gegeven had, als ook de steden Gladara, Hippon en Samaria; en, aan de zeekant, Gaza, Anthedon, Joppe, en de toren van Straton, waardoor zijn rijk zeer vergroot werd.

655 Hij vergezelde Augustus tot aan Antiochië; en weer te Jeruzalem gekomen zijnde, bevond hij dat, hoe gelukkig hij buitenslands ook was geweest, zijn huwelijk, hetwelk hij weleer als zijn grootste geluk had aangemerkt, hem ongelukkig maakte in zijn huis; want hij beminde Marianne met zulk een vurige liefde, dat men in niet een historie vindt, dat iemand ooit door een onwettige liefde meer is vervoerd geworden, dan hij was door de liefde van zijn vrouw.

Maar die vorstin, anders zeer verstandig en kuis, was van zulk een lastig humeur, en misbruikte zijn liefde zozeer, dat zij hem menigmaal verachtend, en met schimpende scherts bejegende, zonder in aanmerking te nemen, dat ze hem om zijn staat eerbied schuldig was. Hij ontveinsde het zich niettemin, en verdroeg zelfs het verwijt, dat zij aan zijn moeder en zuster deed, over haar geringe afkomst, hetwelk de oorzaak was van de onverzoenlijke haat, die deze vrouwen zoveel valse beschuldigingen tot haar verderf deed gebruiken. In dier voege werden de gemoederen hoe langer hoe meer verbitterd; en er verliep alzo een jaar, na Herodes terugkomst van Augustus. De toeleg, waarover hij al lang gedacht had, kwam eindelijk op de volgende wijze tot uitvoering. Op zekeren middag, toen de Koning zich in zijn kamer begeven had om te rusten, ontbood hij Marianne, die hij niet laten kon nog even vurig te beminnen. Zij kwam; maar wat hij ook zei, hij kon haar niet bewegen, om bij hem te komen liggen; zij deed niets, dan hem de moord van haar grootvader en haar broeder verwijten. Die bitse woorden, gevoegd bij zulk een grote minachting, vertoornden Herodes zozeer, dat hij zich nauwelijks weerhouden kon, van haar te slaan. Salóme, horende wat er omging, zond een schenker, welke zij omgekocht had, naar de kamer; deze, door haar omgekocht, zei, dat de Koningin hem een grote beloning beloofd had; om hem te bewegen, dat hij de vorst zekeren minnedrank zou ingeven. Herodes; hierover ontsteld, vraagde hem wat het voor een drank was. De schenker antwoordde dat de Koningin hem niets van hetgeen zij er in wilde doen, gegeven had, maar alleen van hem begeerd had, dat hij die drank de Koning zou aanbieden; maar dat hij, de kracht daarvan niet kennende, het zijn plicht geoordeeld had, de vorst daarvan te verwittigen. Dit antwoord vermeerderde Herodes ontsteltenis; hij deed een kamerling van Marianne, die hij wist een zo getrouw dienaar van haar te zijn, dat hij niet twijfelde of zij vertrouwde hem alles, pijnigen.
Deze persoon bekenden niets, maar liet zich onder de pijniging echter ontvallen, dat Marianne's haat ontstond uit hetgeen zij van Sohemus vernomen had. Bij het horen van deze woorden, riep Herodes uit, dat Sohemus, die hem te voren zo getrouw geweest was, zijn geheim nooit geopenbaard zou hebben, indien hij zich met Marianne niet te buiten gegaan was; en daarom deed hij hem om het leven brengen. Wat de Koningin betrof, hij wilde haar door de rechtbank doen veroordelen; en, tot dit einde zijn vertrouwdste vrienden hebbende doen tezamen komen, beval hij haar, zich te verantwoorden. Hij beschuldigde haar van de valse en gewaande misdaad, dat ze hem door een drank had willen vergiftigen; en in plaats van te blijven binnen de palen der gematigdheid, die een rechter betaamt, sprak hij met zulk een hevigheid en drift, dat de rechters zijn mening gemakkelijk konden begrijpen, en daarop de onschuldige vorstin ter dood veroordeelden. Zij oordeelden niettemin, dat hijzelf ook van gevoelen was, dat men zich met de uitvoering van het vonnis niet behoorde te haasten, maar dat het het beste was, haar in een sterke en besloten plaats gevangen te houden. Maar Salóme en die van haar aanhang, dit uitstel niet kunnende dulden, stelden alles in het werk, om dit besluit te doen veranderen. Een der krachtigste redenen, waarvan zij zich bedienden, om Herodes daartoe te bewegen, was, dat het te duchten stond, dat het volk in opstand zou komen, indien het vernam, dat de Koningin nog in leven was. Hierop werd zij dan ter doodstraf geleid. Alexandra, menende dat zij op geen zachter lot te hopen had, dan haar dochter, vergat, door schandelijke lafhartigheid, die grootheid van gemoed, welke zij tot die tijd had doen blijken; en zij toonde zich nu even bevreesd, als zij te voren moedig en fier geweest was; zodat zij, om te doen geloven, dat zij aan de misdaad van haar dochter geen deel had, haar minachtend in het bijzijn van iedereen bejegende, uitroepende dat ze een snode en ondankbare was, die niet verdiende dat de Koning haar zulk een grote liefde had toegedragen; en dus sprekende scheen zij haar dochter te willen aanvallen, om haar de haar uit het hoofd te rukken. Daar was niemand, die deze lafhartige veinzerij niet wraakte; en Marianne deed zulks, door haar stilzwijgen, meer dan iemand anders; want zij werd zo weinig door de scheldwoorden van haar moeder getroffen, dat zij zich niet verwaardigde daarop te antwoorden; zij toonde, met haar gewone kloekmoedigheid, dat zij zich over zulk een grote lafhartigheid schaamde; en zonder

de minste vrees te laten blijken, of zelfs van kleur te veranderen, toonde zij, tot op haar laatste ogenblik, diezelfde hooghartigheid, welke men gedurende haar ganse leven in haar bespeurd had

656 alzo stierf die kuise en kloekmoedige, maar tevens al te fiere en hooghartige vorstin. Zij overtrof in schoonheid, waardigheid, en bevalligheid, al de vrouwen van haar tijd; maar al die uitmuntende hoedanigheden waren de oorzaak van haar ongeluk; want, de Koning zo verliefd op zich ziende, meende zij. dat ze niets van hem te vrezen had; zodat ze hem geen behoorlijken eerbied toedroeg, en niet schroomde hem haar wrok te laten blijken, omdat hij haar grootvader en haar broeder had doen ombrengen. Door dergelijk een onvoorzichtigheid maakte zij zich zijn moeder en zuster mede tot vijandinnen, en maakte eindelijk hemzelf ook tot haar vijand.

657 Hoe groot zijn liefde voor haar ook was, terwijl zij leefde, gelijk men uit het reeds verhaalde genoeg kan afleiden, ze vermeerderde echter nog na haar dood; want hij beminde haar niet, gelijk andere mannen hun vrouwen beminnen, maar hij was op haar verzot; en hoe nors zij hem ook bejegende, hij kon daarom niet laten met liefde voor haar vervuld te zijn. Nadat zij niet meer op de wereld was, geloofde hij dat God haar bloed van hem eiste; men hoorde hem gestadig de naam van Marianne noemen; hij deed klachten, die voor de majesteit eens Konings onbetamelijk waren, en zocht tevergeefs, op gastmalen en in andere uitspanningen, enige verlichting van zijn verdriet; ja, zijn droefheid ging zo ver, dat hij de zorg voor zijn rijk vergat, en de zijnen beval Marianne te roepen, alsof zij nog in leven geweest ware. Terwijl hij in die staat was, ontstond er een zware pest, die veel volk, en daaronder veel personen van aanzien, wegsleepte. Elk merkte deze schrikkelijke plaag aan, als een rechtvaardige wrake Gods over de misdaad, door hem door de onrechtvaardige veroordeling van Marianne begaan. Onder dit toenemende hartzeer begon Herodes te verkwijnen, zodat hij zich aan wanhoop overgaf, en zich mij woeste en eenzame plaatsen verborg, onder de schijn van ter jacht te gaan. Eindelijk werd hij dodelijk ziek, door een hevige pijn in het hoofd, die hem van het verstand beroofde, en waarbij de geneesmiddelen niets deden, dan de kwaal te vermeerderen. De artsen, zijn zware ziekte ziende, en daarbij zijn eigenzinnigheid, omdat hij zich naar de regelen hunner wunst niet voegen, maar zijn eigen zin volgen wilde, waren genoodzaakt hem op te geven, en de ziekte haar beloop te laten, zonder enige hoop op zijn herstel. Hij was toen ter tijd te Samaria, hetwelk men nu Sebasta noemt.

658 Toen Alexandra, die te Jeruzalem was, zijn gevaarlijken toestand vernam, deed zij alle moeite om de twee sterkten, waarvan de een in de stad, en de andere dicht bij de Tempel was, in haar macht te krijgen; omdat degenen, die daarvan meester waren, het daardoor reeds enigszins van het ganse land waren, omdat men zonder hun verlof Gode niet kon offeren, en omdat de Joden zo op hun Godsdienst geteld zijn, dat zij de plichten daarvan boven hun leven stellen. Hierom drong Alexandra er bij de oversten dier vestingen op aan, dat zij ze in handen zouden stellen van haar en van de kinderen, door Herodes bij Marianne verwekt. Zij hield hun voor, dat indien hij kwam te overlijden, het onbillijk zou zijn, dat ze in de macht van een ander geslacht vervielen; en zo hij weer herstelde, niemand dezelve beter voor hem kon bewaren, dan zij, die hem zo na bestonden. Maar deze redenen hadden op de bevelhebbers dier sterkten geen invloed, zo, omdat zij hun Koning altoos getrouw en toegedaan waren, en nog hoop op zijn leven hadden, als ter oorzaak van de haat, die zij Alexandra toedroegen. Een van hen, Achab geheten, een neef van Herodes, zond hem bericht van Alexandra’s toeleg; waarop hij terstond bevel gaf, dat men haar moest doen sterven.

659 Eindelijk kwam de vorst, na veel uitgestaan te hebben, weer op van zijn ziekte; maar toen de krachten van zijn lichaam en zijn geest begonnen te herstellen, toonde hij zich zo vergramd

en gruwzaam, dat er geen wreedheden waren, welke hij, bij de geringste voorvallen, niet pleegde; ja, hij verschoonde zelfs zijn beste vrienden met, maar deed Kostobarus, lysimachus, Gadias bijgenaamd Antipater, en Dositheus, om de volgende oorzaak, doden. Kostobarus was afkomstig uit een der voornaamste huizen van Idumea; en zijn voorouders waren priesters geweest van Koze, de god, welke die volken met groten eerbied aanbaden, voordat Hyrkanus hen bewoog de Joden Joodsen godsdienst aan te nemen. Zodra Herodes Koning geworden was, schonk hij de landvoogdij van Idumea en Gaza aan Kostobarus, hij gaf hem daarna zijn zuster Salóme tot vrouw, nadat hij haar eersten man Josephus, gelijk verhaald is, had doen ombrengen. Toen Kostobarus zich tot zulk een rang verheven zag, waarnaar hij vroeger niet zou hebben durven staan, werd hij zo trots, dat hij niet langer verdragen kon, een onderdaan van Herodes te zijn; maar meende hij dat het een schande voor hem was deze als Koning te erkennen, omdat de Idumeërs dezelfde wetten onderhielden, als de Joden. Hij zond dus gezanten naar Koningin Cleopatra, om haar voor te stellen, dat, omdat Idumea altoos onder haar voorgangers gestaan had, zij met recht van Antonius eisen kon, dat hij haar dat landschap gaf; en dat, wat hem aanging, hij gereed was haar te gehoorzamen. Het was niet, omdat hij liever onder de heerschappij van Cleopatra wilde staan; maar hij poogde de macht van Herodes te besnoeien, om zich te gemakkelijker van Idumea meester te maken; en hij vlegde zich met de hoop van zijn oogmerk te zullen bereiken, zo door de luister van zijn geslacht, als door zijn groten rijkdom; want, nadat hij die aanslag ontworpen had, waren er geen middelen, hoe snood en schandelijk ook, welke hij niet in het werk stelde, om geld bijeen te schrapen. Maar alles, wat Cleopatra bij Antonius aanwendde, was te vergeefs. Herodes zou Kostobarus toen reeds hebben doen ombrengen, indien hij door het smeken van zijn moeder en zuster daarvan niet weerhouden geweest ware; daarom vergenoegde hij zich, met hem steeds in het oog te houden. Kostobarus kwam daarna in grote onenigheid met Salóme, zijn huisvrouw, zodat zij hem een scheidbrief toezond, in strijd met onze wetten, die dat recht alleen aan de mannen verlenen, maar niet toelaten dat een vrouw, die zich van haar man verwijdert, weer trouwt, tenzij ze van haar man, een scheidbrief ontvangt.

Maar Salóme, deze voorvaderlijke wet met voeten tredende, waagde het, op haar eigen gezag, te doen, waartoe ze geen recht had, en ging daarop tot de Koning, haar broeder, aan wien zij verklaarde, dat ze, uit genegenheid jegens hem, zich genoodzaakt zag, haar man te verlaten, omdat zij bemerkt had dat hij tegen zijn dienst samenspande met Antipater, Lysimachus, en Dositheus; en tot bewijs van deze verklaring, voegde zij er bij, dat hij de kinderen van Babas nu al twaalf Jaren verborgen, en in het leven gehouden had, welk laatste inderdaad waar was.

Over dit verhaal stond Herodes zeer versteld. Hij had vroeger wel besloten, die zonen te doen doden, omdat ze zich altoos tegen hem aangekant hadden, maar door de duur des tijd was de zaak bij hem in vergetelheid geraakt. De oorzaak van zijn haat tegen hen, was, dat toen hij Jeruzalem, onder de regering van Antigonus, belegerde, het grootste deel des volks, de ongemakken moe, welke zij door dat beleg moesten uitstaan, de poorten voor hem wilde openen; maar deze zonen van Babas, die in groot aanzien, en aan Antigonus zeer getrouw waren, verklaarden zich daartegen, omdat zij het veel voordeliger voor het ganse volk oordeelden, door vorsten van koninklijken bloede beheerst te worden, dan door Herodes. Toen nu deze de stad ingenomen had, beval hij Kostobarus al de toegangen te bezetten, om allen, welke hem tegen geweest waren, het ontvluchten te verhinderen. Maar Kostobarus, wetende, in welk aanzien de zonen van Babas bij het volk waren, meende dat er hem veel aan gelegen lag, hen te behoeden, om in tijden van verandering zich van hen te kunnen bedienen; en daarom liet hij hen heimelijk ontvluchten, en zond hen naar zijn landgoederen. Herodes gaf ondertussen zijn argwaan tegen hen te kennen; maar Kostobarus zwoer een eed daarop, dat hij niet wist, wat van hen geworden was; waardoor Herodes voor die tijd zijn achterdocht liet varen; maar daarna zijn vorig wantrouwen weer krijgende, deed hij alles wat hij kon, om hen te vinden, en liet hij met trompetgeschal afkondigen, dat hij een grote beloning zou geven, aan degene die

hen ontdekte. Maar Kostobarus hield zich stil; want omdat hij eens ontkend had iets van hen te weten, zag hij zich genoodzaakt, hen verborgen te houden, niet zozeer uit genegenheid voor hen, als om zijn eigen belang. Zodra nu Herodes door zijn zuster hiervan verwittigd was, zond hij dienaren naar de plaatsen, waar zij zich verscholen hielden, en deed hen ombrengen, benevens allen, welke hij aan deze zaak schuldig achtte, opdat er alzo niemand van Hyrkanus maagschap overblijvende, men zijn wil, hoe onrechtvaardig hij ook ware, voortaan niet zou durven weerstaan.

660 Herodes zich alzo volkomen machtig en geheel vrij vindende om alles te doen, wat hij wilde, schroomde niet hoe langer hoe meer van onze voorvaderlijke gewoonten af te wijken. Hij schafte onze aloude inzettingen, die hem onschendbaar behoorden geweest te zijn, af, om nieuwe in te voeren; en hij maakte alzo een gehele verandering in de wet, die het volk binnen de palen van hun plicht hield. Hij begon met het instellen van worstel en renspelen, die alle vijf jaren ter ere van Augustus gehouden werden, en deed tot die einde een schouwtoneel binnen Jeruzalem, en een groten ronden schouwburg buiten de stad, bouwen. Dit waren twee prachtige gebouwen, maar in strijd met onze zeden, die ons niet toelaten dergelijke schouwspelen bij te wonen. Omdat hij nu deze spelen vermaard wilde maken, deed hij die met alleen in alle omliggende landschappen afkondigen, maar ook in ver afgelegene plaatsen, met belofte van grote prijzen voor de overwinnaars. Daarop zag men er van alle kanten aankomen, die in het worstelen en rennen uitmuntten, benevens muzikanten, en bekwame speellieden, alsmede dezulken, die afgericht waren, om met wagens, door twee, drie, en vier paarden getrokken, of te paard gezeten, om het snelst te rennen. En om deze schouwspelen aangenaam en vermakelijk te maken, spaarde Herodes geen moeite noch kosten. De schouwburg was rondom bedekt met opschriften ter ere van Augustus, en met zegetekens van overwonnen volken; en het was niet dan goud, zilver, gesteenten, en kostbare kleding, wat men er zag blinken. Hij ontbood van alle kanten veel wilde beesten, als leeuwen, en andere dieren, die om hun buitengewone sterkte of enige andere hoedanigheid zeldzaam waren; en deze liet hij tegen malkander, of tegen mensen, die ter dood veroordeeld waren, vechten. Die schouwspelen verschaften de vreemdelingen vermaak en verstrooiing; maar de Joden merkten die aan als een verachting en verstoring van de zeden hunner voorouders. Niets scheen hun goddelozer toe, dan mensen, uit wreed vermaak, aan de woede der beesten bloot te stellen, en de heilige gewoonten te verlaten, om die van heidense volken aan te nemen. En de zegetekenen, die zij aanzagen voor mensenbeelden met wapenen bedekt, waren hun niet minder ondraaglijk, omdat ze geheel tegen hun wetten streden.
Herodes, hen van dit gevoelen ziende, oordeelde dat het het beste was, geen geweld te gebruiken; hij sprak hen bedaard aan, hun pogende te bewijzen dat hun schroom enkel uit dwaas vooroordeel ontstond. Maar hij kon hen niet overreden; want zij geloofden dat hij daarvoor een zware zonde beging, en zij verklaarden dat, al konden zij al het overige inwilligen, zij echter nooit beelden en afbeeldingen van mensen in hun stad zouden dulden, omdat hun godsdienst zulks uitdrukkelijk verbood. Herodes kon door deze verklaring wel begrijpen, dat het enige middel, om hen te bevredigen, zou zijn, hen van hun dwaling te overtuigen. Hij bracht dan de voornaamste van hen in de schouwburg, toonde hun enige zegetekenen, en vraagde hun wat zij geloofden dat dit waren. Zij gaven ten antwoord,"dat het mensenbeelden waren." Daarop deed hij er al de sieraden afnemen; en toen bleef er niets over dan de blote stijlen, waaraan ze gehecht waren geweest. Alzo werd dit grote bezwaar opgeheven, het oproer gestild, en lieten de meesten zich tevreden stellen. Evenwel waren er nog, die bij hun gevoelen bleven; want de afschrik, die zij voor de vreemde gewoonten hadden, deed hen geloven, dat die niet ingevoerd konden worden, zonder hun voorvaderlijke instellingen omver te stoten, en het verderf van de Staat te veroorzaken; zij merkten daarom

Herodes niet langer aan als hun Koning, maar als hun vijand, en besloten liever alles te wagen, dan zulk een groot kwaad te dulden.

661 Tien van hen, de grootheid van het gevaar verachtende, verborgen dolken onder hun klederen, en werden in hun voornemen gesterkt door een blinde, die wel geen deel kon hebben aan de aanslag, maar zich echter nevens hen aan het gevaar wilde blootstellen. Zij gingen dan naar de schouwplaats, in de hoop dat zij in hun voornemen zouden slagen, omdat Herodes niets kwaads vermoedde. Zij wilden gezamenlijk op hem aanvallen, en zo ze in de aanslag hemzelf misten, ten minste velen van die, welke hem vergezelden, doden. Zij zouden dan met die troost sterven, dat zij hem als een schender hunner wetten bij het volk hatelijk gemaakt, en aan anderen de weg tot het uitvoeren van zulk een rechtmatig plan getoond hadden. Nademaal Herodes verscheidene personen had, die alles, wat er omging, gadesloegen, was er een onder hen, die deze toeleg ontdekte, en die er hem kennis van gaf, toen hij naar de schouwburg ging. Het viel de Koning niet zwaar, dit te geloven, omdat hij niet onbekend was met de haat, die men hem toedroeg, en met de uitwerkingen, die daaruit konden voortkomen. Hij keerde dan weer naar zijn paleis, en deed de samenzweerders halen, die, ziende dat zij het niet ontvluchten konden, zich zonder tegenstand lieten gevangen nemen.
Hun stoutmoedigheid maakte hun dood roemrijk, want zij lieten niet de minste vrees blijken, noch ontkenden hun voornemen; maar toonden met een onverschrokken en vrijmoedig gelaat, de dolken, waarvan zij zich voorzien hadden om het plan uit te voeren, en verklaarden openlijk, dat het alleen ijver voor de godsdienst en de welstand van de Staat was, die hen daartoe aangedreven had. Nadat zij alzo gesproken hadden, stierven zij met dezelfde standvastigheid, te midden der pijnen, welke men hun aandeed. De haat, die het volk tegen hun aanbrenger opvatte, was zo groot, dat het zich niet vergenoegde met hem te doden; maar men scheurde hem in stukken, en wierp die voor de honden, zonder dat een van de Joden, die het aanzagen, iemand daarover aanklaagde, ofschoon Herodes door enige vrouwen, welke hij met zware pijniging folterde, toch te weten kwam wie de daders daarvan waren; waarna hij hen met hun gehele huisgezinnen deed ombrengen.

662 Ziende dat het volk zich meer en meer versterkte in het besluit om hun gewoonten en wetten te handhaven, en dat dit hen tot een opstand zou aandrijven, indien hij geen krachtige middelen tot voorkoming daarvan gebruikte, besloot hij daarin te voorzien. Behalve de twee sterkten, die te Jeruzalem waren, de een, het koninklijk paleis, waarin hij woonde, en de andere, het slot Antonia, hetwelk dicht bij de Tempel lag, deed hij Samaria, hetwelk hij Sebaste noemde, versterken, omdat het slechts een dagreis van Jeruzalem af lag, en hij dus het oproer, zowel in de stad als op het platte land, beletten kon. Ook versterkte hij de toren Straton, die hij Caesarea noemde, zozeer, dat hij er al het land omheen ook door scheen te kunnen bedwingen. Voorts stichtte hij op de plaats, het Grote Veld genoemd, een kasteel, waarin hij een bezetting van ruiters legde, die door het lot daartoe aangewezen werden; en een ander kasteel bouwde hij te Gaba in Galiléa, en nog een ander, Esebonitis genoemd, in Perea.
Nadat hij deze sterkten alzo op de geschiktste plaatsen van het rijk opgericht, en met krijgsvolk bezet had, benam hij het volk, dat zo tot muiterij genegen was, alle middelen tot opstand, doordien, bij de minsten schijn van beweging, zij, die last hadden daarop toe te zien, dezelve of dempten, of in haar geboorte smoorden. Omdat nu zijn voornemen was om Samaria, dat op een berg lag, en sterk door zijn ligging was te herbouwen, en er een tempel te stichten, legde hij er veel krijgsbenden in, zowel vreemden, als uit de naburige landschappen; voorts veranderde hij de naam der stad in die van Sebaste, verdeelde het omliggende land, dat zeer onvruchtbaar was, onder de inwoners, om door dat voorrecht de stad te eer te bevolken, omringde haar met sterke muren, vergrootte haar omtrek tot op twintig stadiën, en maakte haar zo aanzienlijk, dat zij met de grootste steden kon vergeleken worden. In het midden maakte hij een ruim plein van

anderhalve stadie, stichtte daar een prachtige Tempel, en arbeidde er steeds aan om die stad in allen dele vermaard te maken. Hij oordeelde haar sterkte voor zijn veiligheid nodig, en merkte haar pracht als een gedenkteken van zijn grootheid en luister aan, hetwelk de heugenis zijns naams tot in de toekomende eeuwen bewaren zou.

HOOFDSTUK 12

Judea, door veel rampen, en inzonderheid door een felle pest en zware hongersnood, geteisterd. Grote zorg en mildheid van Herodes, om daarin te voorzien, waardoor hij de genegenheid des volks terugbekomt, en de welvaart herstelt. Hij bouwt een prachtig paleis te Jeruzalem, en trouwt met de dochter van Simon, die hij tot Hogepriester aanstelt. Hij sticht een aanzienlijk kasteel, ter plaatse waar hij vroeger de Joden overwonnen had.

663 In hetzelfde jaar, hetwelk het dertiende van Herodes regering was, werd Judea door zware rampen geteisterd; hetzij zulks geschiedde als een Goddelijke straf, of door zodanige verderfelijke toevallen, als van tijd tot tijd in de wereld voorkomen. Die placht begonnen met zulk een zware en langdurige droogte, dat de aarde zelfs die vruchten en gewassen niet opleverde, die ze anders natuurlijk en van zelf voortbrengt. De mensen, alzo door de nood gedwongen, gebruikten, tot onderhoud huns levens, voedsel, dat hun te voren onbekend was, waardoor ze in zware ziekten vervielen, die, door een aaneenschakeling van allerlei kwalen, in een felle pest veranderden. Deze schrikkelijke gesel nam steeds toe, omdat het degenen, die er door getroffen werden, aan bijstand en spijze ontbrak. Hierdoor stierven veel mensen; en omdat er geen hoop was, om enig middel tot onderstand der zieken te bekomen, verloren de gezonden de moed, om hun plicht jegens hun nabestaanden waar te nemen. Alle vruchten der voorgaande jaren waren verteerd; men had in het lopende jaar niets ingeoogst, en de aarde te vergeefs bezaaid, omdat ze zo dor was, dat het zaad, hetwelk men er ingeworpen had, bedierf; en omdat dit langer dan een jaar duurde, nam het kwaad steeds toe, in plaats van af.

In deze beklagenswaardige toestand waren de bezittingen van Herodes, hoe groot ook, niet genoegzaam voor zijn onderhoud, omdat hij door de onvruchtbaarheid des lands zijn inkomsten moest derven, en hij grote sommen geld, aan het bouwen van steden en sterkten, besteed had. Alzo ontbrak hem alle hoop op onderstand; en bij dit alles kwam nog de haat van zijn onderdanen tegen hem, volgens de gewoonte des volks, hetwelk de schuld van hun tegenspoed altoos op de regeerders schuift. Hij zocht onophoudelijk naar middelen om hun ter hulp te komen, maar te vergeefs; omdat zijn naburen, die zelf door hongersnood gekweld werden, hem geen koren konden verkopen, en hij geen geld genoeg had om aan een ieder van het grote aantal, die zo behoeftig waren, iets te geven. Omdat hij meende dat hij gehouden was alles in die uitersten nood in het werk te stellen, deed hij alles, wat hij van goud en zilver had, smelten, zonder zelfs de werken der kunstigste meesters te verschonen. Daardoor verzamelde hij een grote som. en zond die naar Egypte, waar Petronius voor Augustus het bevel voerde. Deze landvoogd werd ook sterk aangezocht door anderen, die in gelijken nood waren; maar omdat hij een vriend van Herodes was, stond hij om zijnentwil aan diens onderdanen, voor alle anderen, koren toe, en was hun behulpzaam bij het kopen en uitvoeren, waardoor hij meer dan iemand anders tot de redding van ons volk toebracht.

Het volk, zich alzo in zijn ellende door de grote zorgvuldigheid des Konings geholpen ziende, vergat daardoor niet alleen de haat, die het hem toedroeg, maar prees zijn goedgunstigheid naar verdienste. De vorst deelde dit koren geregeld uit aan degenen, die zelf brood konden maken, en stelde bakkers aan voor allen, die door ouderdom of andere bezwaren onbekwaam daartoe waren. Hij voorzag hen, tegen de koude des winters, ook van kleding, welke zij zeer van node hadden, omdat bijna al het vee gestorven was, en de wol ontbrak, zowel als andere dingen, benodigd voor kleding. Nadat hij zijn onderdanen alzo verzorgd had, liet hij zijn gedachten gaan over de steden van Syrië, aan Judea palende, om die ook ter hulp te komen; hij gaf dan

aan de inwoners koren om te zaaien, en trok zelf geen klein voordeel uit hetgeen zij van hem ontvingen; want de aarde gaf het graan, dat men haar toevertrouwd had, met zoveel woeker terug, dat men de overvloed weer terug zag komen; en toen de tijd van de oogst genaderd was, zond de vorst vijftigduizend mensen, welke hij op zijn eigen kosten onderhouden had, om het koren in te zamelen. In dezer voege was hij, door zijn vlijt en waakzaamheid, niet alleen de weldoener van zijn rijk, maar ook van zijn geburen, van welke niemand zijn hulp verzocht, zonder die te ontvangen. Men bevond dat hij aan vreemden wel tienduizend kor koren, iedere kor tien Attische medimnen houdende, uitgereikt had; en dat hetgeen hij in zijn rijk had doen uitdelen, wel tachtigduizend kor beliep. Al die zorg van de vorst, benevens de weldaden, welke hij in die hoge nood aan zijn onderdanen bewees, deden hem door alle mensen bewonderen; en hij won daardoor hun genegenheid zo, dat zij al de haat vergaten, die ze te voren, door de verandering, welke hij in de regering en in hun gewoonten had ingevoerd, opgevat hadden. Zij oordeelden nu dat dit kwaad reeds genoeg hersteld was door de weldaden, welke zij van zijn mildheid in zulk een zorgelijke tijd ontvangen hadden; en de roem, die hij bij de uitheemsen verwierf, was niet minder. Alzo dienden al deze placht, om zijn naam doorluchtiger te maken; want hetgeen zijn volk geleden had, vermeerderde in zijn rijk de achting voor hem, door erkentenis van zijn goede daden; en zijn goedertierenheid, welke hij in die hoge nood bewezen had, zelfs aan dezulken, die zijn onderdanen niet waren, maakte, dat men hem buitenslands niet langer als zodanig aanmerkte als hij te voren was geweest, maar zo, als men hem in die uitersten nood bevonden had.

664 De vorst, om zijn genegenheid voor Augustus te betonen, zond terzelfder tijd vijfhonderd voor de dapperste mannen van zijn lijfwacht naar Elius Gallus, wien zij in de oorlog; welke hij in Arabië bij de Rode zee voerde, groten dienst deden. Nadat hij nu de voorspoed in zijn rijk hersteld had, deed hij, op de verhevenste plaats der stad Jeruzalem, een groot en prachtig paleis bouwen, dat overal van goud en marmer blonk; en onder de prachtige vertrekken, die men daar zag, was er een, dat de naam van Augustus, en een ander die van Agrippa voerde; zij waren zeer groot en ruim, zodat een menigte van tafelbedden daarin geplaatst konden worden.

665 Hij begon er toen aan te denken om weer te trouwen; en omdat hij zijn vermaak niet in afwisseling zocht, wilde hij een persoon kiezen, aan welke hij zijn ganse genegenheid kon schenken. Daarom nam hij een vrouw, enkel uit liefde; hetwelk op deze wijze geschiedde. Simon, zoon van Boëthius, een Alexandrijner, die een priester was, en van edele afkomst, had een dochter van zulk een buitengewone schoonheid, dat men van geen ding zo veel sprak binnen Jeruzalem. Het gerucht daarvan kwam dus ook tot Herodes; daarom wilde hij haar zien; en nooit was enige liefde, reeds bij het eerste gezicht, groter dan die, welke hij voor haar kreeg. Hij vond het niet geraden, zijn macht te gebruiken, om haar tot zich te nemen, gelijk hij had kunnen doen, doordien men hem dan voor een dwingeland zou gehouden hebben; maar hij achtte, dat het het beste was haar te trouwen. Omdat Simon echter niet aanzienlijk genoeg was voor zodanig een verbintenis, noch ook van een stand, die te verachten was, wilde hij hem tot groot aanzien verheffen, om hem aanzienlijker te maken. Hij ontnam dus aan Jesus, Phabets zoon, het Hogepriesterschap, gaf het aan Simon, en trouwde met zijn dochter.

666 Zodra zijn bruiloft gehouden was, bouwde hij, zestig stadiën van Jeruzalem, een zeer heerlijk kasteel ter plaatse waar hij de Joden overwonnen had, toen zij hem najaagden en hij door Antigonus de stad was uitgedreven. De stand daarvan was zeer geschikt, als gelegen op een kleinen berg van een ronde gedaante, niet minder sterk dan liefelijk, en door hem nog meer versierd en versterkt. Dit kasteel was met torens omringd; en men klom er langs tweehonderd stenen trappen naar toe. Van binnen waren er prachtige vertrekken, omdat hij geen kosten ontzien had, om bij de sterkte ook sieraad te voegen. Beneden aan de voet zag men verscheiden

bevallige gebouwen, die zich te sierlijker vertoonden door de menigte van schone wateren, welke daarheen van ver door waterleidingen gebracht werden. De gehele landstreek daar om heen was zo vol van huizen, dat ze een goede stad zouden hebben kunnen uitmaken, waarbij dit kasteel, op een berg gebouwd, tot een slot had kunnen dienen, om haar te bedwingen

667 Toen Herodes alles in dezer voege beschikt had, vreesde hij niet meer voor enige beroerten in zijn Staat. De vrees voor straf, waarvan hij niemand uitzonderde, hield zijn onderdanen in bedwang; de mildheid, welke hij tegenover de algemene behoeften betoonde, maakte dat hij de toegenegenheid des volks verkreeg; en de zorg, die hij droeg, om bij zijn naburen bemind te zijn, kwam voort uit de begeerte om zich, door hun genegenheid, tegen zijn onderdanen te versterken. Hij maakte zich vertrouwelijk in alle steden, en betoonde zich overal goedgunstig; en omdat hij een hooghartig gemoed had, wist hij bij plechtige ontmoetingen het hart der groten ook door zijn statelijkheid te winnen. Alzo werd hij aangenaam bij ieder; en zijn voorspoed nam steeds toe.

668 Maar de zucht, die hij had, om zijn naam vermaard te maken, en om de vriendschap met Augustus en de machtigsten onder de Romeinen aan te kweken, bracht teweeg, dat hij de onderhouding onzer gewoonten begon te verwaarlozen, en onze heilige wetten in veel zaken te schenden. Want hij bouwde, ter ere van Augustus, steden, ja ook tempels, hoewel niet in Judea, doordien onze landgenoten dat niet geduld zouden hebben, nademaal het bij ons een verfoeilijke zaak is, beelden te eren, gelijk de heidenen doen. Tot verontschuldiging over dit heilloos bedrijf bracht hij bij, dat het niet uit vrijwillige begeerte was dat hij zulks deed; maar om te gehoorzamen aan degenen, welke hij niet ongehoorzaam mocht zijn. Hij won door dat middel de genegenheid van Augustus en de Romeinen des te meer, omdat zij bemerkten dat hij, om hen te behagen, niet schroomde de gewoonten en zeden zijns lands te overtreden. Niettemin was zijn eigen nut, en zijn sterke begeerte om zijn gedachtenis te vereeuwigen, zijn voornaamste oogmerk, bij de buitengewoon grote kosten, die hij maakte bij het stichten en versieren van die nieuwe steden.

HOOFDSTUK 13

Herodes doet, ter ere van Augustus, een prachtige stad bouwen, welke hij Caesarea noemt. Hij zendt hem zijn twee zonen, Alexander en Aristobulus welke hij bij Marianne verwekt had. Augustus staat hem nieuwe gunsten toe. Oorzaak, waarom Herodes de Esseërs zo gunstig bejegent.

669 Herodes, opgemerkt hebbende, dat er aan de zee een plaats was, de toren van Straton genoemd, wier ligging zeer voordelig was, deed daar een zeer schone stad bouwen. Niet alleen waren de paleizen zeer prachtig, en van wit marmer gebouwd, maar ook de gewone huizen waren zeer net en kunstig gemaakt; en een grote haven, gelijk aan die van Pirëus, waar de schepen veilig konden liggen, ging al het andere nog te boven. De inrichting daarvan was bewonderenswaardig; en van binnen stonden grote pakhuizen, om er allerlei uitrustingen en koopmanschappen in te bewaren. Tot voltooiing van dit werk werd een buitengewone arbeid en werden overgrote kosten vereist, omdat alle bouwstoffen daartoe van ver moesten gebracht worden. De stad zelf ligt in Fenicië, ter plaatse waar men afvaart naar Egypte, tussen Joppe en Dora, twee kleine zeesteden, die geen veilige havens hebben, omdat ze open liggen voor de zuidenwind, die door zijn onstuimigheid zoveel zand tegen de oever aandrijft, dat de schepen, met waren geladen, daar niet veilig kunnen liggen, maar hun ankers in zee moeten uitwerpen. Om dit ongerief te voorkomen, deed Herodes de haven van Caesarea halvemaanswijze maken, om er een groot getal van schepen te kunnen bergen; en omdat de zee daar twintig vademen diep was, deed hij er stenen in zinken van een buitengewone grootte, zodat de meeste vijftig

voeten lang, achttien breed, en negen hoog, ja sommige nog groter waren. Dit gevaarte strekte zich tweehonderd voeten uit, en de helft daarvan diende om het geweld der golven te breken; en op de andere helft werd een muur gebouwd, versterkt met torens, aan de grootste van welke, die ook zeer fraai versierd was, Herodes de naam gaf van Drusus, stiefzoon van Augustus, een jonkman, die in de kracht van zijn jeugd gestorven is. Daar waren ook verscheidene huizingen, boogswijze gemaakt, om scheepsvolk te herbergen. Een fraaie afhellende schuinte, die voor een schone wandelplaats kon dienen, omringde de haven, welker ingang voor de noordenwind, de gunstigste van alle winden, open staat. Ter linkerzijde, aan de ingang van de haven, was een toren gebouwd op een groten beer, die gemaakt was, om het geweld der baren te keren. Ter rechterzijde stonden twee grote stenen zuilen, die in hoogte de toren overtroffen. Rondom de haven zag men een reeks van huizen, van net gehouwen stenen gebouwd; en op een hoogte, in het midden, stond een tempel, aan Augustus toegewijd, die men, ter zee varende, van ver zien kon. In die tempel waren twee beelden, het een van Rome, en het andere van de Keizer, tot wiens eer Herodes deze stad Caesarea of Keizerstad noemde en die niet minder prachtig was door haar bouwstoffen dan door de praal van haar sieraden.
Onder de grond waren lange riolen, die, op een gelijken afstand van malkander, alle in de zee uitliepen; en dwars door dezelve liep er één, waardoor het regenwater en de vuilnis der stad weggevoerd werd, en bij een hoge vloed het zeewater, dat onder de stad spoelde; en alle vuiligheid met zich wegsleepte, opgenomen werd. Herodes deed er ook een stenen schouwburg maken, en aan de zuidzijde van de haven een grote ronde schouwplaats, vanwaar men ver in zee kon zien; en terwijl hij geen arbeid of kosten aan die grote werken spaarde, voltooide hij ze in twaalf jaren.

670 Nadat de vorst de twee grote steden, Sebaste en Caesarea, voltooid had, zond hij, zijn zonen Alexander en Aristobulus, welke hij bij Marianne verwerkt had, naar Rome, om door dit huldebetoon zich in ‘s Keizers gunst te dringen. Pollio, die een groot vriend van Herodes was, had huisvesting voor hen bereid; maar zij hadden die niet van node, omdat Augustus hen daaraan voorzag in zijn paleis. Deze Keizer ontving hen met tekenen van grote toegenegenheid, en liet aan hun vader de vrijheid, om die van zijn zonen, welke hijzelf daartoe verkoos, tot zijn opvolger te kiezen. Ook vergrootte hij zijn rijk, door de volgende omstandigheid, met deze drie landschappen: Trachonitis, Batanea, en Auranitis.

671 Zekere Zenodorus namelijk, had de landgoederen van Lysanias in pacht; maar niet tevreden zijnde met het voordeel, dat hij er wettig uit halen kon, behaalde hij veel groter winst, door die van Trachonitis, welke gewoon waren nabij Damascus te komen stropen, in hun rovers te begunstigen; want, in plaats van zulks te beletten, deelde hij met hen de buit. Men klaagde daarover bij de landvoogd Varro; en deze schreef deswege aan Augustus, die hem beval de schuilplaatsen van die rovers uit te roeien, en het landschap aan Herodes te geven, opdat deze het voortduren dier ongeregeldheden, die nauwelijks te stuiten zouden zijn, door zijn kracht zou keren. Dit volk, dat van de roof leefde, en zich niet in steden of vlekken ophield, maar in holen, gelijk de beesten, voorzag zich van voorraad van water en spijzen, om een langen tijd te kunnen bestaan, indien men hen in hun grotten kwam bestoken. De ingang dezer holen was zo eng, dat er maar één mens te gelijk door kon; maar van binnen was er meer ruimte dan men denken zou. De grond, die hun holen bedekte, was zo steenachtig en ruw, dat men er nauwelijks op gaan kon; de paden naar die holen liepen zo krom en bochtig, dat men ze zonder leidsman niet had kunnen vinden; en het volk was zo woest, dat, wanneer het anderen niet beroven kon, het malkander bestal. Nauwelijks had Herodes dit landschap van Augustus gekregen, of hij kwam, met behulp van goede leidslieden, bij al die holen, beteugelde de rovers, en bracht het ganse gewest in rust. Zenodorus, verdrietig over zijn verlies, en uit haat

tegen Herodes, die meester van zijn bezitting geworden was, ging naar Rome, om zijn beklag daarover te doen; maar te vergeefs.

672 Terzelfder tijd zond Augustus Agrippa, die hij zeer beminde, als landvoogd naar Azië. Herodes ging deze te Mitylene, waar hij de winter overbleef, bezoeken, en keerde daarna weer naar Jeruzalem. Toen nu enige inwoners van Gadara bij Agrippa gekomen waren, om Herodes te beschuldigen, luisterde hij niet alleen niet naar hen, maar zond ze hem zelfs geboeid toe.

673 De Arabieren, die de heerschappij van Herodes niet konden dulden, en al lang naar een gelegenheid, om tegen hem op te staan, gezocht hadden, meenden dat zij er toen een gevonden hadden, die hun gunstig was; want Zenodorus, ziende dat zijn zaken verlopen waren, had het landschap Auranitis, zijnde een gedeelte van zijn vroeger gebied, voor vijftig talenten, aan hen verkocht. Maar omdat dit begrepen was onder de gift, door Augustus aan Herodes geschonken, oordeelden zij dat deze hun daardoor groot ongelijk deed, en besloten zij dit niet te verdragen; weshalve zij hun eigendom poogden terug te krijgen, hetzij door het gerecht, hetzij met geweld, zich van enig krijgsvolk bedienende, dat eigen voordeel zocht uit deze beroerte. Herodes, die alle onrust poogde te weren, oordeelde het beter, door zachte middelen daarin te voorzien, dan door geweldige; maar, in het zeventiende jaar van zijn regering, toen Augustus in Syrië gekomen was, brachten veel inwoners van Gadara zware klachten tegen hem in, en beschuldigden hem, dat hij een tiran was, waartoe Zenodorus hen voornamelijk aandreef, door beloften, die hij met ede bekrachtigde, dat hij nooit rusten zou, voor dat hij hen van Herodes heerschappij verlost, en weer onder die van Augustus gebracht zou hebben. Hetgeen hen te stouter maakte, om tegen Herodes op te staan, was, dat hij diegenen niet gestraft had, welke hem door Agrippa geboeid waren toegezonden; want, hoewel hij streng tegen zijn onderdanen was, echter was hij zacht jegens vreemden, dus schroomden zij niet hem van knevelarijen, ruwheid en van de vernieling van hun heiligdommen te beschuldigen. Herodes, zonder zich daarover te ontstellen, bereidde zich om zich over zijn bedrijf te verantwoorden; maar Augustus ontving hem minzaam, en toonde dat hij zich door die aanklachten niet had laten overhalen. Men roerde de zaak alleen op de eersten dag aan, zonder er daarna meer van te spreken. Toen de Gadareners zagen dat Augustus en zijn vrienden Herodes zo gunstig waren, werden zij zo bevreesd, dat ze, gelijk niet onwaarschijnlijk was, in zijn handen overgeleverd zouden worden, dat sommigen zich de volgende nacht doorstaken, en anderen zich van boven neer wierpen of zich verdronken. Omdat zij dan alzo zichzelf scheen veroordeeld te hebben, maakte Augustus geen zwarigheid om Herodes vrij te spreken. Hierbij kwam nog een ander geluk voor hem; want, Zenodorus te Antiochië aan de roden loop gestorven zijnde, gaf de Keizer hem diens bezitting, gelegen tussen Galiléa en Trachonitis, welke zeer aanzienlijk was, omdat zij Ulatha, Paniade, en de omliggende landstreken bevatte. Bij deze gunst voegde Augustus nog een andere, namelijk dat hij de landvoogden van Syrië beval, dat zij niets, dan met goedvinden van Herodes, doen zouden.
Doordat nu Augustus bijna de ganse wereld beheerste, en Agrippa gezegd kon worden naast hem de machtigste in de regering te zijn, werd het geluk van Herodes zo groot, dat Augustus niemand, naast Agrippa, boven hem beminde, en dat Agrippa, naast Augustus, niemand liever had dan Herodes. Deze dan, op de gunst van twee zulke machtige personen steunende, verzocht en verkreeg van Augustus voor zijn broeder Feroras het viervorstendom, en legde deze uit zijn inkomsten honderd talenten toe, opdat hij na zijn dood zou kunnen bestaan, zonder van zijn kinderen afhankelijk te zijn Thans geleidde hij Augustus naar zee, en stichtte hij, teruggekeerd ter zijner eer, in het landschap van Zenorus, dicht bij Panium, een prachtige tempel van marmer. Dit Panium is een groot hol onder een schonen berg, waar de Jordaan haar oorsprong heeft, en waarbij een ontzaglijke afgrond is, en een peilloze kom vol water; en

omdat die plaats reeds zeer vermaard was, koos Herodes haar, om er een tempel ter ere van Augustus op te richten.

674 Op dezelfde tijd onthief de vorst zijn onderdanen van het derde deel hunner schattingen, onder voorgeven dat zij daardoor op hun verhaal mochten komen, na de ongemakken, welke zij door de hongersnood geleden hadden; maar de ware oorzaak was, om, doordat middel, hun misnoegen, dat zij om zijn werken, tegen hun godsdienst strijdende, hadden opgevat, te overwinnen. Want omdat hij voor de gevolgen vreesde, wendde hij alle vlijt aan, om dit misnoegen af te keren. Hij beval dat niemand zich met iets anders dan met zijn eigen zaken zou bemoeien; hij verbood, op zware straffen, het houden van bijeenkomsten en grote gastmalen binnen Jeruzalem; en hij poogde dit gebod zo strikt te doen onderhouden, dat hij verspieders in de stad en op de wegen hield, om op de overtreders nauw te letten, en hen in verzekerde bewaring te nemen; en deze werden, zowel in het openbaar, als heimelijk, naar het slot Hyrkanus geleid, en daar ter dood gebracht.
Men verhaalt dat hijzelf zich dikwijls verkleedde, en bij nacht zich onder het volk vermengde, om te vernemen, hoe het ten opzichte van de regering gezind was. Hij deed degenen, die zijn gedrag laakten, zonder genade straffen; en de anderen met ede beloven, dat zij hem getrouw zouden blijven. Alzo werd het grootste getal van zijn onderdanen door vrees bewogen om te doen, wat hij begeerde; en hij stelde alle middelen in het werk om dezulken, die de stoutheid hadden om zich over zijn dwingelandij te beklagen, uit de weg te ruimen. Die zelfden eed eiste hij ook van Pollio, de Fariseër, van Sameas, en van het grootste gedeelte hunner leerlingen. Hoewel zij zulks weigerden, strafte hij hen echter niet gelijk de anderen, ter oorzaak van de achting, die hij Pollio toedroeg. Hij ontsloeg ook diegenen van de eed, welke wij Esseërs noemen, en wier gevoelens overeenkomen met die der Griekse filosofen, die men Pythagoristen noemt, gelijk wij elders aangewezen hebben. Bij deze gelegenheid acht ik het niet buiten het bestek mijner historie te zijn, de oorzaak te verhalen, welke Herodes bewoog zulk een gunstig gevoelen omtrent hen te hebben.

675 Een Esseër, Manahem genaamd, die, om zijn vrome leven, door iedereen geprezen werd, en die van God de gave, om toekomende zaken te voorzeggen, ontvangen had, Herodes, toen hij nog jong was, naar de school ziende gaan, zei tot hem, dat hij nog eens over de Joden heersen zou. Herodes, denkende dat hij hem òf niet kende, òf dat hij met hem spotte, antwoordde daarop, dat hij wel zag dat het Manahem onbekend was, dat zijn geslacht niet doorluchtig genoeg was, om zich zulk een geluk te kunnen beloven. Manahem, hem met de hand op de rug slaande, zei, al lachende: "Ik heb het u gezegd, en ik zeg het nog eens: gij zult Koning zijn, en zult gelukkig regeren, omdat het Gods wil is. Denk dan aan deze lichte klappen, die ik u nu geef, om u de verschillende veranderingen der fortuin af te beelden, en vergeet nooit dat een Koning altoos de godvruchtigheid voor ogen behoort te hebben, die de Heere van hem eist, en de gerechtigheid, die hij aan iedereen moet bewijzen, en de liefde, die hij gehouden is zijn onderdanen toe te dragen. Maar dit weet ik, dat gij dit niet doen zult, wanneer gij tot zulk een hoge rang zult gestegen zijn; want even gelukkig en beroemd als gij in al het overige zult zijn, even rampzalig zult gij wezen door uw ongehoorzaamheid tegen God, en door uw ongerechtigheid tegen de mensen. Maar gij zult u voor het gezicht van de Opperheer van het heelal niet kunnen verbergen; Hij zal uw geheimste gedachten doorgronden, en gij zult op het laatst van uw leven de werking van zijn gramschap ondervinden." Herodes lette toen weinig op die woorden; maar toen hij zich op de troon verheven, en tot zulk een groten voorspoed gekomen zag, ontbood hij Manahem, en vraagde hem, hoe lang zijn regering duren zou.
Toen Manahem daarop niets antwoordde, vroeg hij wederom, of zij wel tien jaren zou duren. Ja, wel twintig of dertig, antwoordde de ander; zonder hem nochtans een zeker bepaald getal

jaren te zeggen. Herodes, wel voldaan met dit antwoord, liet hem met eerbewijzing heengaan, en toonde zich sedert altoos zeer gunstig jegens de Esseërs. Ik twijfel niet of dit zal velen ongelofelijk voorkomen; maar ik heb het evenwel mijn plicht geacht om het te verhalen, omdat er velen onder die secte zijn, aan welke God, om hun godsdienstig leven, zijn geheimen openbaart.

HOOFDSTUK 14
Herodes herbouwt de Tempel van Jeruzalem geheel om hem prachtiger te maken.

676 Na al deze grote daden, en na het stichten van veel prachtige gebouwen, nam Herodes, in het achttiende jaar van zijn regering, een besluit, dat al zijn andere verrichtingen nog te boven ging; dit was, Gode een Tempel te bouwen, welke groter en aanzienlijker was dan die, welke er toen stond. Hij meende, en dat met recht, dat alles, wat hij tot die dag toe gedaan had, hoe uitmuntend het ook ware, nog ver beneden zulk een grote onderneming was en dat niets er zo veel aan zou kunnen toebrengen, om zijn nagedachtenis onsterfelijk te maken. Omdat hij echter vreesde dat het volk, tegen de moeilijkheid van zulk een werk opziende, nauwelijks daartoe zou kunnen besluiten, deed hij hetzelve heenkomen, en sprak het alzo aan: "Het zou nodeloos zijn, ulieden alles, wat ik sedert mijn komst op de troon gedaan heb, voor te houden; want omdat gij er meer nut van getrokken hebt dan ik ere, kunt gij er niet onwetende van zijn. Gijlieden weet dat ik, onder de algemenen nood, mijn eigen belangen vergeten heb, om alleen aan uw redding te denken; dat, onder al de grote werken, welke ik ondernomen, en met Gods bijstand uitgevoerd heb, ik niet zozeer aan mijn eigen genoegen gedacht heb, als aan het voordeel, dat gij er door ontvangen zou, en hetwelk ons volk tot een hogeren trap van aanzien heeft gebracht, dan waarop het zich ooit te voren gezien heeft. Het zou dan vruchteloos wezen, tot u te spreken van de steden, welke ik gesticht, en van die, welke ik in Judea, en in de landschappen, die cijnsbaar aan ons zijn, versierd en verbeterd heb. Maar ik zal u iets voorstellen dat veel groter, en van veel meer belang is dan al het andere, omdat het de dienst en de verering betreft, die wij Gode schuldig zijn. Gijlieden weet, dat de Tempel, welke onze voorvaderen, na hun terugkeer uit de Babylonische ballingschap, gebouwd hebben, op zestig elleboogslengten na, zo hoog niet is, als die, welke Salomo gesticht had; maar het is hun niet te wijten, omdat zij hem gaarne even prachtig zouden gemaakt hebben als de eersten; maar toen onderworpen zijnde aan de Perzen, gelijk zij het sedert aan de Macedoniërs geweest zijn, waren ze genoodzaakt de bevelen te volgen, die hun door de Koningen Cyrus en Darius Hystaspes voorgeschreven werden. Maar thans, nu ik God te danken heb voor de kroon, die ik draag, voor de vrede, die ik geniet, voor de rijkdom, die ik bezit, en voor de vriendschap der Romeinen, die nu meester van de wereld zijn, zal ik trachten hun mijn erkentenis voor al die weldaden te tonen, door dit grote werk tot de hoogste volkomenheid te brengen."

677 Over deze aanspraak van Herodes stond iedereen versteld; want de grootheid van die toeleg maakte, dat de uitvoering daarvan hun onmogelijk toescheen; en wanneer dit het geval al niet was, zo vreesden zij echter dat, als de Tempel zou afgebroken zijn, men hem niet geheel zou kunnen herbouwen, zodat zij het een hachelijke onderneming oordeelden te wezen. Maar de vorst sprak hun moed in; en beloofde de ouden Tempel niet te zullen afbreken, dan nadat alles, wat tot het bouwen van een nieuwen nodig was, vervaardigd zou zijn; en hij deed dit ook met der daad. Hij gebruikte duizend wagens, om stenen aan te voeren, verzamelde al de bouwstoffen, verkoos tienduizend bekwame werklieden, en stelde over hen duizend priesters aan, op zijn kosten gekleed, en niet onbekend met metsel- of timmerwerk. Toen alles alzo beschikt was, deed hij de oude grondvesten afbreken, om de nieuwe in de plaats daarvan te leggen, waarop een Tempel, van honderd ellebogen lang, en honderd twintig hoog, gebouwd werd. Maar de grondvesten later verzakt zijnde, bleef de hoogte honderd elleboogslengten.

Men wilde, onder de regering van Keizer Nero, de Tempel, die twintig ellen, welke hij gezonken was, weer ophogen. Dit werk werd van harde witte marmerstenen, van vijf en twintig ellebogen lang, acht hoog, en twaalf breed, gebouwd.

678 De gevel van dit prachtige gebouw geleek op die van een koninklijk paleis; de twee zijstukken van de gevel gelijk ook bij de koninklijke galerij het geval was, waren lager dan het midden; en dit midden stond zo verheven, dat zij, die tegenover de Tempel woonden, of van verre kwamen, het zien konden, al waren zij er nog veel stadiën af. Het bouwkundig maaksel der deuren was aan het overige bijna gelijk. Men zag in de Tempel tapijten gespannen van verschillende kleuren, versierd met purperen bloemen en zuilen daartussen; boven dezelve waren onder aan de muur kransen of pennen met vergulde wijngaardranken en druiventrossen, zo schoon gewrocht, dat de kunst voor de stof niet behoefde onder te doen. Rondom de Tempel deed Herodes ruime en hoge wandelplaatsen maken, die met de pracht van het overige overeenkwamen, en in sierlijkheid de vorige overtroffen; zodat deze vorst, meer dan iemand anders vóór hem, aan het versieren van de Tempel gearbeid heeft. Deze wandelplaatsen waren onderschraagd door dikke en sterke muren, en zo fraai en net van maaksel, als men er ooit gezien had. Daar was een ruwe steenachtige berg aan de oostzijde, die schuin naar de stad afliep; Salomo was de eerste, die, op Gods bevel, de top daarvan met een muur omringde. Ook deed Salomo de voet van die berg, aan welks zuidzijde een diep dal is, met een anderen muur omringen. Deze muur, gebouwd van grote stenen, die met lood aaneengehecht waren, daalt neer tot aan de voet van de berg, en omringt hem alzo in zijn geheel; zijn gedaante is vierkant, en hij is zo hoog en sterk, dat men hem niet zonder verbaasdheid kan aanzien. Deze stenen, die van een buitengewone grootte zijn, vertonen zich van buiten als één geheel, en zijn van binnen met ijzer aan malkander gehecht, om de vernielende tand des tijds te kunnen verduren.
Nadat deze muur dus even hoog als de top van de berg opgetrokken was, vulde Salomo de ganse ruimte tussen beide; zodat het toen een verhevene vlakte was, van vier stadiën in omtrek; want ieder der vier zijden was een stadie lang. Verder zag men er een grote galerij, in het midden der vier hoeken geplaatst. Binnen dit vierkant was nog een andere stenen muur gemaakt, om de top des bergs te omringen, welks zijde naar het oosten een dubbele galerij heeft, tegenover de poort van de Tempel, die in het midden gebouwd is, welke galerij door verscheidene onzer vorige Koningen zeer versierd werd. De ganse omtrek van de Tempel was behangen met buit, op onze vijanden veroverd; en Herodes hing er die zegetekenen opnieuw op, met bijvoeging van die, welke hij op de Arabieren veroverd had. Aan de noordzijde was een zeer sterke en vierkante toren, door onze Koningen uit het geslacht der Asmoneërs gebouwd, welke tegelijk de opperheerschappij en het priesterdom bezaten. Die toren hadden zij Baris genoemd, omdat men het gewaad des Hogepriesters, waarmee hij, alleen als hij offert, bekleed is, daarin opsloot; ook deed Herodes dat gewaad daar bewaren. Na zijn dood hebben de Romeinen dat kleed in hun macht gehouden, tot aan de tijd van de Keizer Tiberius; maar toen Vitellius, onder diens regering, bezit van de landvoogdij van Syrië kwam nemen, werd hij door de inwoners van Jeruzalem met zulk een eer onvangen, dat hij, om zijn genoegen daarover te betonen, van Tiberius voor hen verlof verkreeg, dat dit heilig gewaad weer in hun bewaring gesteld werd. Zij genoten die gunst, tot na de dood van Koning Agrippa de Groten; want toen bevalen Kassius Longinus, landvoogd van Syrië, en Kuspius Fadus, landvoogd van Judea, de Joden, dat zij het naar de toren Antonia zouden brengen, opdat het als te voren in de bewaring der Romeinen zou zijn. Hierover zonden de Joden gezanten naar Keizer Klaudius; en de jonge Koning Agrippa, toen te Rome zijnde, was daarin hun voorspraak bij de Keizer, zodat hun verzoek toegestaan werd; en men schreef er over aan Vitellius, die toen ter tijd over Syrië het bewind voerde. Te voren werd dit kostbare gewaad, onder het zegel des Hogepriesters en der schatmeesters van de Tempel, bewaard.

Des daags vóór de feesttijden gingen zij naar de Romeinse bevelhebber van die toren; nadat zij gezien hadden of het zegel nog ongeschonden was, ontvingen zij het gewaad uit zijn hand; en als de feesttijd voorbij was, brachten zij het hem weer, en verzegelden het als te voren. Die toren was toen sterk; maar Herodes maakte hem nog sterker, om daardoor de Tempel te meer te versterken; en hij noemde hem Antonia, ter ere van Antonius, van wien hij zoveel vriendschap genoten had. Aan de westzijde waren vier poorten; door de een ging men naar het koninklijk paleis, over een aangevuld dal, dat tussen beide lag; door twee andere ging men naar de voorstad, en door de vierde naar de stad; maar men moest veel trappen afklimmen, tot beneden in het dal, en dan aan de andere zijde even veel trappen weer opklimmen; want de stad ligt tegenover de Tempel, in de gedaante van een amfitheater, aan de zuidzijde in dat dal uitlopende. Aan diezelfde zijde van dit vierkant, recht in het midden, was een andere poort, en een drie dubbele prachtige galerij, de koninklijke galerij genoemd, die zich uitstrekte van het ooster- tot aan het westerdal, en die niet langer gemaakt kon worden dan ze was, omdat ze het gehele ruim besloeg. Dit was een van de kunstigste werken, die men ooit gezien had; want het dal was zo diep, en de kap der galerij zo hoog, dat men vandaar niet naar omlaag kon zien; zonder dat men duizelde, en de ogen schemerden. Die galerijen werden ondersteund door vier rijen pilaren, die op gelijken afstand van elkaar stonden; en een stenen muur vulde de ruimte tussen de pilaren van de vierde rij. Al deze pilaren waren zo dik, dat drie mannen werk hadden om een daarvan te omvatten, want de omtrek van elke pilaar was zeven en twintig voeten, en het voetstuk had de dubbele breedte. Daar waren er in het geheel honderd twee en zestig, van de Korinthische orde, en zo voortreffelijk gewrocht, dat men er zich over verwonderen moest. Tussen deze vier rijen pilaren waren drie galerijen, zijnde twee daarvan, die recht over elkaar stonden, dertig voet breed, over de vijftig hoog, en een stadie lang; maar de middelste was anderhalf maal zo wijd, en tweemaal zo hoog als de andere. Men zag in de gewelven dier galerijen verscheidene beeldwerken van hout, zeer fijn uitgehouwen; het verwulfsel der middelste galerij, die zoveel groter was dan de andere, steunde op stenen kapitelen, die zo kunstig uitgehouwen, en zo net aan de zuilen gehecht waren, dat men de voegen niet zien kon, en gemeend zou hebben dat het uit één steen gemaakt was. Alzo was de eerste omtrek gebouwd.

Voorts was er een tweede, die er een weinig af stond, met een stenen muur; men klom er op, langs enige trappen, en er was een opschrift op, hetwelk de vreemdelingen op straf des doods de ingang verbood. Dit binnenste muurwerk had aan de zuid- en noordzijde drie poorten, even wijd van elkaar, en aan de oostzijde een grote poort door welke zij, die gereinigd waren, met hun vrouwen, ingingen; maar het was de vrouwen verboden verder te gaan. Wat het perk betrof, dat in het midden dezer twee omheiningen was, daar mochten alleen de priesters ingaan; want daar was de Tempel gebouwd, en daar stond het altaar, op hetwelk de offeranden geofferd werden; zodat Herodes zelf, omdat hij geen priester was, daar niet durfde, ingaan. Aan de buitenwerken van de Tempel, en de galerijen besteedde hijzelf zijn uiterste vlijt; maar hij had de priesters het maken van dit werk opgedragen, hetwelk zij in achttien maanden voltooiden; maar aan al het overige werden acht jaren besteed. Het volk was ten hoogste verblijd, toen zij dit grote werk binnen zulk een korten tijd voltooid zagen; weshalve zij Gode daarvoor dankten, en de Koning de lof gaven, die zijn ijver verdiende. Daarna hielden zij een groot feest, om de gedachtenis van deze nieuwen tempelbouw te vieren. Herodes offerde Gode driehonderd ossen; en daar was niemand, die niet enig slachtoffer, naar zijn vermogen, offerde; ja, het getal der offeranden was zo groot, dat men het wel ontelbaar mocht noemen. Dit feest viel juist op dezelfde dag, waarop Herodes begonnen was te regeren, en welke daarom, jaarlijks met grote pracht door hem gevierd werd, en dit verdubbelde de algemene blijdschap. Ook moet ik hier nog melden, dat deze vorst, behalve al die werken van de Tempel, nog een gewelfde gang onder de grond deed maken, die van de toren Antonia tot aan de oosterpoort van de Tempel liep, bij welke hij nog een toren deed bouwen, opdat hij, of andere Koningen,

bij het ontstaan van een oproer, derwaarts zouden kunnen vluchten. Men zegt dat gedurende de ganse tijd, dat aan het herbouwen van de Tempel gearbeid werd, het nooit dan bij nacht regende, ten einde dit heilige werk niet vertraagd werd. Dit hebben wij door overlevering van onze voorvaderen vernomen; en men behoeft geen zwarigheid te maken, om er geloof aan te slaan, als men zich zoveel andere gunsten, welke wij van Gods milde en machtige hand ontvangen hebben, voor de geest roept.

ZESTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Koning Herodes maakt een wet, waardoor hij als een tiran aangemerkt wordt. Hij gaat naar Rome, en haalt zijn zonen Alexander en Aristobulus van daar. Salóme, zijn zuster, met haar aanhang, pogen hen bij hem verdacht te maken.

679 Terwijl Koning Herodes oordeelde dat een van zijn voornaamste zorgen voor de welvaart van zijn Staat behoorde te zijn, dat men niet toeliet, dat iemand, te Jeruzalem, noch op het land, verongelijkt of beledigd werd, beval hij, bij een nieuwe wet, dat men de dieven, die de muren verbraken, om in de huizen te komen, als slaven zou behandelen, en buiten het rijk verkopen. Maar hij deed dit, niet zo zeer om de misdaden te straffen, als om een oud gebruik onder ons af te schaffen, en zich alzo boven de wetten te verheffen; want zulk een straf, waardoor men onder de dienstbaarheid van vreemden, welker manier van leven geheel van de onze verschilt, gebracht wordt, kwetst de godsdienst, meer dan dat ze de gerechtigheid handhaaft; en onze oude wetten hadden er genoegzaam in voorzien, door te bevelen dat iemand, die middelen had, het gestolene vierdubbel moest betalen, en dat zij, die niets hadden, als slaven verkocht zouden worden. Maar omdat ze aan geen anderen dan aan hun landslieden mochten verkocht worden, kon hun dienstbaarheid niet voor altoos zijn, omdat het zevende jaar hen in vrijheid stelde. Daarom werd de nieuwe wet zeer onbillijk geacht, en als de daad van een tiran aangemerkt, die door een ondragelijke hoogmoed meende, dat het hem vrijstond de wetten des rijks met voeten te treden, en nieuwe straffen in te voeren; ja, elkeen klaagde openlijk daarover; en dit bestaan verwekte een groten haat tegen hem.

680 Ter dezer tijd trok Herodes naar Rome, om de Keizer te begroeten, en zijn kinderen, die daar opgevoed werden, en reeds lang in de wetenschappen onderwezen waren, te bezoeken. Augustus ontving hem met tekenen van grote vriendschap, en gaf hem zijn zonen weer, om ze met zich naar hun vaderland te voeren. Zodra zij daar aankwamen, ontvingen de Joden hen met grote blijdschap, omdat zij schoon van gelaat, en gestalte waren, en om dat alles in hen een koninklijke majesteit toonde. Deze toegenegenheid des volks maakte des Konings zuster, Salóme, en allen, die, met haar, de jammerlijken dood van Marianne door hun lasteringen veroorzaakt hadden, zeer bezorgd; want zij vreesden, dat deze jonge Prinsen de dood hunner moeder zouden trachten te wreken, wanneer zij eens tot het hoogste gezag kwamen. Hierom besloten zij dezelfde listen tegen hen te gebruiken, waarvan zij zich tegen de onschuldige en rampzalige vorstin bediend hadden, om de genegenheid huns vaders jegens hen daardoor te doen verkoelen. Tengevolge van dit besluit deden zij het gerucht verbreiden, dat de Prinsen de tegenwoordigheid huns vaders niet dulden konden, omdat zij hem aanmerkten als iemand, wiens handen nog met het bloed hunner moeder bezoedeld waren. Echter durfden zij dit de Koning zelf niet zeggen; maar zij twijfelden niet, of dit gerucht zou hem wel ter oren komen, en zulk een haat in zijn hart tegen zijn zonen ontsteken, dat de vaderlijke liefde daardoor verkoelen zou.

HOOFDSTUK 2

Herodes huwelijkt zijn zonen Alexander en Aristobulus uit, en ontvangt Agrippa luisterrijk in zijn land.

681 Terwijl dit kwaadspreken van Salóme en van de andere bewerkers van Mariannes dood, geen indruk op Herodes gemoed maakte, ging hij voort met zijn zonen zo wel te bejegenen als zij konden wensen; en omdat zij reeds huwbaar waren, deed hij Alexander met Glovyra, dochter van Archelaüs, Koning van Cappadócië, en Aristobulus met Berenice, Salomes dochter, trouwen.

682 Herodes, tenzelfden tijde vernomen hebbende, dat Agrippa uit Italië weer in Azië gekomen was, trok hem tegemoet, en nodigde hem uit om, wegens hun vriendschap, in zijn rijk te komen. Agrippa, dit om Herodes sterk aanhouden niet kunnende afslaan, verzuimde Herodes niets, om hem en zijn vrienden met alle mogelijke pracht te onthalen. Hij voerde hem naar de nieuwe steden, welke hij gesticht had, te weten Sebaste en Caesarea, waarvan hij hem de prachtige haven toonde; hij bracht hem ook naar de sterkten Alexandrion, Herodion en Hyrkanus, alsmede te Jeruzalem, waar al het volk, als voor een feest gekleed, hem met groot gejuich tegemoet kwam. Agrippa offerde Gode een offerande van honderd slachtoffers, gaf aan het gehele volk een gastmaal, en toonde zich zo wel voldaan over het onthaal, dat men hem aandeed, dat hij verklaarde nog gaarne enige dagen te willen blijven; hoewel hij thans, omdat de winter op handen was, en het alzo gevaarlijk werd zich op zee te begeven, genoodzaakt was naar Ionië te varen. Maar dit geschiedde niet, voor dat Herodes hem en de voornaamste van zijn gezelschap eerst met grote geschenken begiftigd had.

HOOFDSTUK 3

Herodes komt bij Agrippa, in Pontus, met een vloot, waarmee hij zijn leger versterkt; en een gedeelte van de terugweg hem vergezellende, bewijst hij grote gunst aan veel steden.

683 Toen de lente gekomen was, vernam Herodes, dat Agrippa met zijn vloot naar de Bosphorus zou oversteken. Hij ging dus scheep, om hem te Lesbos te ontmoeten; maar, nadat hij Rhodus en Ceos voorbijgezeild was, dreef een noordenwind hem naar het eiland Chios, waar hij genoodzaakt werd enige dagen te blijven. Velen kwamen hem daar begroeten, en werden met koninklijke geschenken door hem begiftigd. Gezien hebbende, dat de grote en fraaie galerijen der stad, gedurende de oorlog met Mithridates, omver geworpen waren, en dat de ingezetenen zich niet in staat bevonden om ze, zoals zij met de andere werken gedaan hadden, weer op te bouwen, gaf hij meer geld daarvoor dan nodig was, en vermaande hen vlijtig te arbeiden, om hun stad in haar vorige luister te herstellen.

684 Zodra de wind omgelopen was, ging hij weer scheep, kwam te Mitylene, en daarna te Bysantium aan, waar hij vernam dat Agrippa de Cyaneesche rotsen reeds voorbij was; daarop volgde hij hem met spoed, en kwam te Sinope, een stad in Pontus. Agrippa was niet minder blijde dan verwonderd, toen hij hem met een vloot zag aankomen, daar hij dit geenszins verwachtte; hij ontving hem dus met alle tekenen van erkentelijkheid, omdat Herodes, ten blijke zijner vriendschap, zijn rijk en zijn staatszaken alzo verliet, om hem zulk een aanzienlijken bijstand te brengen. Deze verdubbelde toegenegenheid verenigde hen dermate, dat zij altoos te samen waren, en dat Agrippa niets buiten weten van Herodes deed; hij riep hem in al zijn raadsvergaderingen, gaf hem deel aan de uitvoering van al zijn ondernemingen, en wanneer hij enig vermaak, tot ontspanning van zijn geest, wilde nemen, was de Koning de enige, die hij deelgenoot daarvan liet zijn, hem alzo niet minder blijken van vriendschap in aangename en vermakelijke, dan van vertrouwen in gewichtige en moeilijke zaken gevende. Nadat Agrippa de zaken van Pontus, waarvoor hij zijn reis had ondernomen, afgedaan had,

werd hij te rade zijn terugreis over land te nemen. Hij doorreisde dan Paflagonië, Cappadócië en Groot-Frygië, en kwam alzo te Eféze, vanwaar hij zich naar Samos inscheepte. De grootmoedigheid en mildheid van Herodes bleken op deze reistocht, door de weldaden, welke hij aan alle steden, die het nodig hadden, bewees; want hij was haar behulpzaam, niet alleen met geld maar ook met zijn voorspraak bij Agrippa, bij wien hij meer vermocht dan iemand anders. Dit viel hem te lichter, omdat die grote man een zo edel en verheven gemoed had, dat hij altoos bereid was toe te staan, hetgeen men van hem verzocht, mits dat er niemand door verongelijkt werd. Ja, hij was milder in gunsten dan Herodes zou hebben kunnen begeren; en dat, uit verlangen om hem te behagen. Zo verleende hij, op zijn verzoek, vergiffenis aan de Iliënzers, op welke hij zeer vertoornd was. Ook betaalde Herodes aan des Keizers schatmeester hetgeen die van Chios schuldig waren, en bewees aan al de andere steden bijstand, waar het nodig was.

HOOFDSTUK 4

Klachten, in het bijzijn van Herodes, aan Agrippa gedaan door de Joden, die in Ionië woonden, en door de Grieken in de uitoefening hunner rechten verhinderd werden.

685 Zodra Agrippa en Herodes in Ionië aangekomen waren, kwam er een groot getal Joden, die in dat landschap woonden, hun beklag doen, dat men, met miskenning van de voorrechten, hun door de Romeinen toegestaan, en van de vrijheid, die hun verleend was, om volgens hun wetten te leven, hen noodzaakte op de feestdagen voor het gerecht te verschijnen, en hen dwong ten oorlog te trekken, en gelden voor de algemene schatting op te brengen, waardoor hun het middel benomen werd, om geld voor de heiligen dienst naar Jeruzalem te zenden. Herodes, deze gelegenheid om de Joden bij te staan niet willende laten voorbijgaan, gaf hun een zijner vrienden, Nikolaüs, om hun zaken te bepleiten; en nadat Agrippa de voornaamste der Romeinen, die bij hem waren, benevens enige Koningen en vorsten had doen bijeenkomen, sprak die vriend van Herodes hem alzo aan: "Grote en edelmoedige Agrippa! Men behoeft er zich niet over te verwonderen, dat verdrukte personen hun toevlucht nemen tot de zodanigen, welker gezag hun verlichting kan toebrengen van de overlast, die zij lijden. Wij behoeven daarom niet te vrezen, dat we ons verzoek niet verhoord zullen zien, omdat wij niets anders begeren, dan gehandhaafd te worden in hetgeen het u behaagd heeft aan ons toe te staan, en hetwelk onze vijanden ons pogen te ontnemen, ofschoon zij even zeer aan u onderworpen zijn als wij, en het hun geenszins toekomt zich tegen uw wil aan te kanten. Welk voorwendsel kunnen zij aanvoeren? indien de gunst, welke gij ons bewijst, groot is, dan moet gij ons waardig geoordeeld hebben, die te ontvangen; en indien ze klein is, zou het een schande voor u zijn, die niet te laten behouden door degenen, die ze van uw mildheid verkregen hebben. Het blijkt dan klaar, dat het ongelijk, dat zij ons aandoen, op u neerkomt; omdat het een verachting van uw uitspraak is, en men uw weldaden wil verijdelen, hetwelk hen dus zo veel te schuldiger maakt. Indien men hun zou vragen, wat zij liever wilden, of dat men onzen geloofsgenoten het leven benam, of dat men hun belette de wetten huns lands, hun feesttijden, plechtigheden, en offeranden te onderhouden, buiten twijfel zouden deze antwoorden, dat ze liever alles zouden willen lijden, dan in die dingen gestoord te worden. Welke oorlogen vangt men niet aan, om in het bezit van zulk een dierbaar en kostelijk goed, als de godsdienst bij alle volken geacht wordt, te blijven? En is er in de vrede, welke men onder de Romeinse heerschappij geniet, wel iets zoeters, dan te mogen leven volgens de wetten zijns vaderlands? Onze vijanden willen echter anderen een juk opleggen, dat zijzelf niet dragen kunnen, alsof het minder goddeloosheid was, ons te verhinderen dat wij Gode de dienst bewijzen, waartoe onze wet ons verplicht, dan zelf in de plichten van de godsdienst te kort te schieten. Maar daar is nog een andere reden, die hun nog minder tot verschoning strekt; want is er wel enige stad of volk, dat het als een groot geluk aanmerkt, onder de heerschappij van zulk een machtig rijk, van alles

beroofd te zijn? En nochtans is het met onze vijanden zo gelegen, naardien zij, pogende de weldaden, die wij van uw goedheid genieten, ons te ontrukken ons het recht misgunnen om datgene te bezitten, hetwelk zij van u ontvangen hebben, en dat hun heilig behoorde te zijn. Indien zij de vorige tijden en de dwingelandij gedachten der Koningen, aan wie zij onderworpen waren, en de gelukkige rust waardeerden waarin zij nu onder de bescherming des Keizers leven, dan zouden ze zich niet als onderworpenen, maar als vrijen aanmerken. En hoe groot ook ons geluk zij, dat we rust onder uw heerschappij genieten, men behoort het ons nochtans niet te benijden, omdat het enige, dat wij verzoeken, is, niet gestoord te worden in de uitoefening van onzen godsdienst. Kan men ons die met recht weigeren, nademaal er voordeel in steekt ons die te vergunnen? God bemint niet alleen degenen, die Hem eren, maar ook dezulken, die toelaten dat men Hem eer bewijst. Wat is er toch in al onze wetten en gewoonten, waar men met recht iets op kan zeggen, of dat niet vol van gerechtigheid en godvruchtigheid is? Zij zijn zo zuiver en heilig, dat wij niet schromen dat ieder die kenne. Wij besteden iederen zevenden dag, die bij ons een dag van rust is, om ons in die wetten te oefenen; wij bevinden dat ze ons nuttig zijn, om onze misslagen te verbeteren, en om ons tot deugd aan te sporen. Indien zij nu prijselijk zijn uit zichzelf, behoort dan haar oudheid, die sommigen te vergeefs in twijfel trekken, ze niet nog veel eerwaardiger te maken; naardien men zonder goddeloosheid geen wetten, door de goedkeuring van zoveel eeuwen geheiligd, zou kunden verwerpen? Hoe groot een oorzaak van klachten hebben wij dan niet tegen de zodanigen, die ons zulk een groot ongelijk aandoen? Zij ontnemen ons door een gruwelijken kerkroof het geld, dat wij geven, om ten dienste Gods gebruikt te worden; Zij leggen ons belastingen op, waarvan wij vrij verklaard zijn; zij dwingen ons, op onze feestdagen, voor tijdelijke zaken, voor het gerecht te verschijnen, en dat alleen om ons in de uitoefening van onzen godsdienst te storen; waarin zij te meer te laken zijn, omdat ze in hun gemoed weten dat wij hun geen oorzaak geven om ons te haten; en dat zij weten, dat de billijkheid uwer regering geen ander doel heeft, dan de eendracht uwer onderdanen te bevorderen, en alles, wat die zou mogen verstoren, te beletten. Verlos ons dan, o voortreffelijke Agrippa, van zodanig een verdrukking; verhinder door uw gezag, dat men ons in het toekomende in het onderhouden onzer wetten verontruste; en maak dat degenen, die ons haten, niet meer macht over ons hebben, dan wij ons over hen aanmatigen. Hetgeen wij van u verzoeken, is zo billijk, dat het niets anders is dan de bevestiging van iets, dat ons reeds toegestaan is, gelijk men zien kan uit zoveel raadsbesluiten, die op koperen tafels gegraveerd, nog in het Capitool bewaard worden. Men behoeft ook niet te twijfelen, of onze genegenheid en getrouwheid jegens het Romeinse volk de oorzaak geweest zijn van al die blijken, welke zij ons van zijn vriendschap gegeven hebben. En al ware het, dat wij die voorrechten met verdiend hadden, het zou genoeg zijn, dat men ze ons eens heeft toegestaan, om ze voor altoos onschendbaar te doen zijn; want ulieder manier van behandeling, ten aanzien van ons volk, is zo edelmoedig, dat gij, in plaats van uw weldaden te besnoeien, er vermaak in schept ze te doen aangroeien, zelfs boven de verwachting diegenen, die reeds deswege aan ulieden verbonden zijn. De gunsten, welke wij van het Romeinse rijk ontvangen hebben, zijn zo menigvuldig, dat ik al te langwijlig zou zijn, indien ik die alle afzonderlijk zou willen vermelden. Maar opdat het niet schijne, alsof hetgeen ik zeg van onzen ijver en dienstvaardigheid jegens het Romeinse volk, ijdel en zonder grond ware, zal ik niet van de voorgaande tijden spreken, maar zal ik alleen van onzen Koning gewagen, die ik bij u gezeten zie. Want, wat blijken heeft hij u van zijn grote toegenegenheid niet gegeven? welke bewijzen hebt gij van zijn getrouwheid niet ontvangen? welke eer heeft hij u niet bewezen? Hebt gij wel ooit bijstand van node gehad, en was hij niet de eerste, die hem u verleend heeft? Kunt gij dan aan zoveel zijner verdiensten die gunst weigeren, welke wij van u verzoeken? En kan ik wel met stilzwijgen de grote diensten voorbijgaan van zijn vader Antipater? Wie weet niet dat, toen Caesar oorlog in Egypte voerde, hij hem met tweeduizend mannen te hulp kwam; en dat niemand meer roem wegdroeg dan hij, door zijn dapperheid in alle gevechten, zo te land als ter

zee betoond, zodat niemand het Keizerrijk met meerder nut diende? Daar is geen ander blijk van nodig, dan de geschenken, welke Caesar hem gaf, en de brieven, welke deze aan de raad schreef, die zo vol van achting en eerbied waren, dat hij er grote eer, en het Romeinse burgerrecht door verwierf; dat alles is genoeg, om te tonen, dat wij die gunsten verdiend hebben, en dat wij ten onrechte zouden vrezen, dat gij weigeren zou die te bekrachtigen. Wij hopen eerder dat gij ze vermeerderen zult; omdat wij zien hoe groot uw vriendschap voor onzen Koning is, en daarenboven vernemen hoe gij God te Jeruzalem door uw offeranden geëerd, hoe gij het volk gastmalen gegeven, hoe gunstig gij hun geschenken ontvangen, en met welk een liefde gij uw blijdschap over het onthaal, u door onzen Koning in zijn rijk en hoofdstad aangedaan, betoond hebt. Want wat zou men meer kunnen begeren, dan verzekerd te zijn van uw geneigdheid, om ons gehele volk te begunstigen? Al deze opmerkingen dan doen ons hopen, dat de boosaardigheid onzer vijanden ons niet van die gunsten beroven zal, welke wij door uw edelmoedigheid genieten."
Nikolaüs alzo voor de Joden gesproken hebbende, was er niet één van de Grieken, die hem tegensprak omdat het geen zaak was, die voor rechters behandeld werd, maar alleen een klacht over ongelijk, dat men leed. De vijanden van ons volk hadden niets anders tegen ons in te brengen, dan dat wij vreemdelingen waren, die hun tot last verstrekten; waarop de Joden antwoordden, dat ze niet als vreemdelingen behoorden aangezien te worden, daar zij burgers waren, en, zonder iemand te verongelijken, volgens de wetten huns vaderlands leefden.

HOOFDSTUK 5
Agrippa staat de Joden hun verzoek toe.

686 Herodes, weer In zijn rijk gekomen zijnde, scheldt zijn onderdanen het vierde deel van hetgeen zij moesten betalen, kwijt. Dit vertoog, voor Agrippa, ten gunste van de Joden gedaan, deed hem zien, welke reden zij hadden om te klagen; daarom antwoordde hij, dat het niet alleen zijn vriendschap jegens hun Koning, maar de billijkheid van hun eis was, die hem bewoog om hun die toe te staan; en dat, indien zij meer van hem begeerd hadden, hij het hun niet zou geweigerd hebben, mits dat het niet nadelig voor het Keizerrijk ware. Maar omdat het alleen te doen was, om de bevestiging der gunsten, welke zij ontvangen hadden, dat hij zulks gewillig deed, en ook bevel zou geven, om hen in het toekomende niet meer te storen. Nadat hij alzo gesproken had, deed hij de vergadering eindigen, en Herodes dankte hem voor dat gunstig antwoord. De twee vorsten namen toen, met blijken van grote toegenegenheid, afscheid van elkaar, en vertrokken van Lesbos. Herodes, de wind naar wens hebbende, kwam te Caesarea, en weinige dagen daarna te Jeruzalem aan, waar hij al het volk, dat ook in grote menigte uit het omgelegen land in de stad gekomen was, deed samenkomen, en hun een verhaal deed van alles, wat op zijn reis voorgevallen was, verzekerende dat hij verworven had dat de Joden, in Azië woonachtig, daar in volkomen rust zouden leven, zonder dat men hen meer zou durven lastig vallen; voorts hield hij hun in een lange rede voor, welk een geluk zij onder zijn regering genoten, en verklaarde hun dat er niets was, hetwelk hij hun te gevalle niet wilde doen, ja, dat hij, tot een blijk daarvan, hun het vierde deel der schattingen van het vorige jaar kwijt schold. Deze aanspraak, van zodanig een gunst vergezeld, werd door het volk met alle tekenen van erkentelijkheid aangehoord; en hem werd van elk heil en voorspoed toegewenst.

HOOFDSTUK 6
Salóme, Herodes zuster, poogt hem tegen zijn zonen Alexander en Aristobulus op te hitsen. Hij zendt Antipater, een zoon uit zijn eerste huwelijk, naar Rome.

687 Ondertussen nam de tweespalt in Herodes familie steeds toe, door de onverzoenlijken haat van Salóme tegen Alexander en Aristobulus, omdat deze van haar en haar broeder Feroras ongunstig spraken, en zij alzo vreesde dat ze de dood van Marianne zouden wreken. Omdat nu haar verfoeilijke toeleg, om de moeder van kant te maken, gelukt was, wilde zij ook de kinderen doen omkomen. Het ontbrak haar niet aan een voorwendsel, omdat de Prinsen slechts weinig liefde aan hun vader betoonden, zo wegens de gedachte aan de onrechtvaardigen dood hunner moeder, als door hun begeerte om zelf te regeren. Alzo was de haat ter wederzijde gelijk; maar zij gingen ongelijk te werk; want de twee broeders ontveinsden hun wrok niet, hetzij omdat ze fier waren op hun: hoge afkomst hetzij dat het uit gebrek aan ondervinding geschiedde. Salóme en Feroras daarentegen, om de weg voor hun plannen te banen, hitsten de Prinsen op, ten einde hun vader geloven mocht, dat zij, door de gedachte dat men hun moeder onrechtvaardig ter dood gebracht had, en dat het hun een ere was, het leven van zulk een aanzienlijke vorstin ontvangen te hebben, het besluit gingen nemen om haar dood met eigen handen te wreken. Men sprak door de ganse stad nu nergens anders van; en gelijk het gaat onder de toeschouwers, bij kampgevechten, waar de partijen ongelijk zijn, elk had deernis met de Prinsen, om het gevaar, waarin zij door hun onvoorzichtigheid konden geraken.
Salóme liet geen gelegenheid voorbijgaan, om de valse beschuldigingen, waarvan zij zich tot hun verderf bediende, met enigen schijn van waarheid te tooien; want de dood hunner moeder ging hun zo ter harte, dat zij er zich niet mede vergenoegden hun hartzeer door klachten te uiten, maar zich ook lieten ontvallen, dat zij zich ongelukkig achtten, omdat ze genoodzaakt waren te leven met degenen, die hun handen met haar bloed bezoedeld hadden.

688 Naardien dit alles voorviel, terwijl Herodes op reis was om Agrippa te zien, verstrekte zijn afwezen tot vermeerdering van het kwaad. Zodra hij teruggekomen was, en tot het volk in dier voege gesproken had, gelijk boven verhaald is, lieten Feroras en Salóme niet na, hem voor te houden, dat hij alles van zijn eigen kinderen te vrezen had, omdat die openlijk verklaarden dat zij de dood hunner moeder wilden wreken; en zij voegden er boosaardig bij, dat ze door Archelaüs, Koning van Cappadócië, gehoor bij de Keizer hoopten te verkrijgen, om hun vader aan te klagen. Deze werd door dit zeggen te meer getroffen, omdat hem ook van andere kanten dergelijke berichten ter ore kwamen, en omdat het hem zijn verdriet indachtig maakte, geleden door het verlies van zijn beste vrienden en van een vrouw, die hij zo ongemeen bemind had. De ongelukkige vorst, uit het verledene tot het toekomende besluitende, en vrezende voor nog grotere rampen dan die hem reeds overkomen waren, bevond zich in een onbeschrijfelijke onrust. Men zou van hem kunnen zeggen, dat, zo gelukkig als hij buitenshuis was, waar hem alles naar wensen boven zijn verwachting gelukte, hij even rampzalig was door zijn huiselijk verdriet; zodat men in zodanig een overmaat van goed en kwaad, nauwelijks kon inzien, welk van beide het zwaarste woog; het was de vraag, of het hem niet beter ware geweest, zijn leven, in een ambteloze staat, in rust door te brengen, dan een kroon te dragen, wier grootheid en luister van zoveel verdriet en hartzeer vergezeld was.

689 Na verscheidene zaken bij zichzelf overwogen te hebben, besloot Herodes de oudste van zijn zonen, Antipater genaamd, die hij als een ambteloos persoon had doen opvoeden, bij zich te ontbieden, en hem enige eerambten op te dragen. Niet dat zijn voornemen toen was, hem het ganse gezag in handen te geven, gelijk hij naderhand deed; maar hij wilde hem tegen zijn broeders stellen, om alzo hun verwaandheid te bedwingen, en om hen daardoor wijzer te maken, als zij zouden zien dat het hem niet aan een opvolger ontbrak, al ware het dat zij van de troon werden uitgesloten. Hij ontbood dus Antipater, alsof hij hem tot zijn vertrouwde maken, en veel zaken van gewicht aan hem opdragen wilde; maar het was inderdaad om de hoogmoed van zijn broeders te fnuiken, omdat hij die verheffing een geschikt middel daartoe oordeelde. Maar het viel heel anders uit. De twee Prinsen toonden zich zeer gebelgd; en Antipater,

zichzelf tot groter aanzien verheven ziende, dan hij zich had durven beloven, poogde, daar hij zeer doorslepen van aard was, de eerste plaats in de genegenheid van zijn vader te krijgen. Omdat hij nu wist dat de Koning zeer ontevreden op zijn broeders was, en dat hij aan de lasteringen, die gebruikt werden om hen gehaat te maken, licht geloof sloeg, poogde hij op allerlei wijze zijns vaders afkeer tegen hen nog te vergroten. Dit deed hij met zulk een behendigheid, dat men hem nooit iets tot hun nadeel hoorde spreken; maar, om hun schade te doen, gebruikte hij personen, die bij de Koning bemind en dus niet verdacht waren, en op welke hij zich verlaten kon, doordien hij reeds gemaakt had, dat velen zijn gunst zochten; en deze maakten Herodes wijs, dat het alleen uit genegenheid voor hem was, dat zij dus tot hem spraken.
Aldus spanden velen, die het met malkander in die zaak eens waren, samen, om de twee Prinsen in het verderf te storten; en deze gaven er zelf enige aanleiding toe. Want omdat zij niet konden dulden, dat men hen zo verachtelijk behandelde, welden hun soms de tranen uit de ogen, en hoorde men hen de naam hunner moeder aanroepen. Ook klaagden zij openlijk over de onbillijkheid huns vaders. De aanhangers van Antipater sloegen nauwkeurig acht op dit alles. Het was hun niet genoeg dat zij dit aan Herodes verhaalden; maar zij voegden er meer bij, dan waar was, en vermeerderden door hun boosaardigheid de tweedracht. Door deze listen en lasteringen werd Herodes meer en meer opgehitst, en besloot hij Alexander en Aristobulus nog meer te vernederen. Om dit te doen, verhief hij Antipater tot nog hogere eer, en stond hij hem op zijn verzoek toe, dat zijn moeder in het paleis kwam. Hij schreef ook verscheidene malen, ter zijner aanbeveling, aan Augustus; en toen hij scheep ging, om Agrippa, die tien jaren landvoogd van Azië geweest was en naar Rome terugkeerde, te bezoeken, was Antipater de enige van zijn zonen, die hij met zich nam. Hij verzocht Agrippa deze zoon mede in zijn gezelschap te nemen, en hem Augustus voor te stellen, aan wien hij met die zoon grote geschenken zond, om hem alzo in zijn gunst aan te bevelen. Daarom twijfelde niemand of Antipater zou, met uitsluiting van zijn broeders, Herodes in de regering opvolgen.

HOOFDSTUK 7

Antipater hitst zijn vader zo tegen Alexander en Aristobulus op, dat Herodes hen naar Rome voert, en bij Augustus aanklaagt, dat zij een aanslag tegen zijn leven beraamden.

690 Deze reis van Antipater naar Rome, met brieven van aanbeveling van de Koning, zijn vader, aan al zijn vrienden, was een zaak van grote eer voor hem; maar het deed hem leed, dat hij door zijn afwezigheid de gelegenheid niet had, om zijn broeders evenals voorheen te belasteren. Omdat hij nu vreesde dat Herodes gunstiger gedachten omtrent hen mocht krijgen, liet hij niet na, in zijn brieven hem steeds op te hitsen. Hij wendde voor, dat het uit zorg voor zijns vaders welstand was; maar de eigenlijke reden was, om door deze slechte middelen tot het genot van wat hij hoopte te komen, en zich van de kroon te verzekeren. Zijn toeleg gelukte hem; want Herodes verloor alle genegenheid, welke hij nog voor de twee ongelukkige zonen der rampzalige Marianne gehad had, en merkte hen voortaan niet anders aan dan als vijanden. Opdat het echter niet mocht schijnen, alsof hij, van alle vaderlijke liefde ontbloot, enkel uit haat tegen hen te werk ging, besloot hij naar Rome te gaan, en de twee jonge Prinsen bij Augustus te brengen, en hen aan te klagen.
Doch te Rome aangekomen zijnde, vond hij de Keizer niet daar , maar te Aquileja, waar hij hem alzo aansprak: Dat hij hem bad, deernis met zijn ongeluk te hebben; dat hij twee zonen medegebracht had, om hen in zijn tegenwoordigheid te beschuldigen; dat zij zich door heerszucht tot zulk een gruwelijke goddeloosheid hadden laten vervoeren, dat ze, uit haat tegen hun eigen vader, diens leven belaagden. Dat hem wel bekend was dat Augustus hem toegestaan

had, die van zijn zonen tot opvolger te kiezen, welke hij daartoe het bekwaamst en het geschiktst achtte; maar dat deze beiden niet in aanmerking konden komen, naardien hun haat tegen hun vader zo groot was, dat zij het rijk, ja zelfs het leven wel zouden willen verliezen, indien zij hem maar van het leven konden beroven. Dat hij dit grote verdriet, zolang als het mogelijk was, verdragen had, maar zich eindelijk genoodzaakt vond het aan hem te ontdekken, en hem met zulk een onaangename zaak lastig te vallen."Heb ik dan verdiend," vervolgde hij,"dat zij mij dus bejegenen? Welke reden van klachten heb ik hun gegeven? En op welke grond verbeelden zij zich, dat ik een kroon, door zoveel moeilijkheden en gevaren verkregen, niet zou mogen bezitten; en dat het mij niet zou vrijstaan om haar aan die van mijn kinderen na te laten, die mij door zijn deugd en gedrag de meeste reden geeft om wel over hem voldaan te zijn? Wat is geschikter om een edelen naijver onder hen te verwekken, dan aan allen zulk een grote vergelding, als de prijs hunner verdienste, voor te stellen? Kan men, bij het leven van een vader, begeerte hebben om hem in de regering op te volgen, zonder terzelfder tijd naar zijn dood te haken, naardien het niet gebruikelijk is, dat men iemand, die nog leeft, in de regering opvolgt? Deze ontaarde kinderen, kunnen niet klagen, dat ik hun niet alles gegeven heb, wat koningskinderen zouden mogen begeren, niet alleen voor zover het nodig is, maar ook waar dat tot luister en vermaak dient. Heb ik hen niet naar hun staat uitgehuwelijkt, de een aan een dochter van Archelaüs, Koning van Cappadócië, en de anderen aan mijner zusters dochter? Tot een duidelijk bewijs mijner toegevendheid, breng ik hen bij u, als onzen gemeenschappelijken weldoener; om u als rechter tussen hen en mij te stellen, in plaats van de macht te gebruiken, die ik heb om hen te straffen, zowel in mijn hoedanigheid van vader, omdat ze in al hun natuurlijke plichten te kort zijn gekomen, als in mijn hoedanigheid van Koning, doordien ze een aanslag op mijn leven gedaan hebben. Ik verzoek u alleen, hen niet ongestraft te laten; opdat ik niet zo ongelukkig worde van het overige mijner dagen in een gestadige vrees door te brengen, en zij de zegen niet hebben van het licht langer te aanschouwen, nadat ze door zulk een gruwelijk bestaan de onschendbaarste wetten, die er onder de mensen wezen kunnen, overtreden hebben."

Nadat Herodes alzo met grote drift gesproken had, zag men dat zijn twee zonen, die zich onder zijn spreken niet hadden kunnen onthouden van tranen, in groot geween uitbarsten. Hoewel zij zich onschuldig kenden, echter was het hun een ondraaglijk hartzeer, te moeten zien dat hun eigen vader hun aanklager was. De eerbied, die zij hem schuldig waren, benam hun de vrijheid van te antwoorden; en nochtans was er hun alles aan gelegen, de rechtvaardigheid hunner zaak te verdedigen. Alzo verlegen zijnde, wat zij doen moesten, verdedigden zij zich alleen door hun zuchten en tranen. Maar deze manier van zich te verweren, deed hen vrezen, dat men hun stilzwijgen zou opnemen, als een blijk, dat zij zich schuldig kenden, hoewel het alleen ontstond uit hun ontsteltenis en geringe ondervinding. Augustus bespeurde, door zijn grote wijsheid, de verschillende gewaarwordingen wel, waardoor het gemoed dezer jongelingen bestreden werden; hijzelf en al de omstanders werden tot medelijden bewogen; en ook Herodes scheen er door ontroerd.

HOOFDSTUK 8

Alexander verdedigt zich, en zijn broeder Aristobulus, zo krachtig, met het oog op de misdaad, die hun te laste gelegd werd, dat Augustus hen onschuldig oordeelt, en hen met hun vader verzoent. Herodes keert met zijn drie zonen weer naar Judea.

691 Toen de twee broeders bemerkten dat Augustus, benevens alle omstanders, ja zelfs hun vader, deernis met hen gevoelden, en dat sommigen hun tranen niet konden weerhouden, nam Alexander, die de oudste was, het woord, om zich te verantwoorden over de misdaden, waarvan zijn vader hen beschuldigde; en zich tot hem kerende, ving hij alzo aan:

"Daar is, mijn vader, geen ander blijk uwer goedheid jegens ons nodig, dan de plaats alleen; waar wij ons bevinden; want, indien gij ons had willen verderven, gij zou ons voor deze groten vorst niet gebracht hebben, die niets liever wenst dan de heerlijken titel van behouder te verdienen, door aan ieder goed te doen. Gij had u van de macht, welke gij als Koning en vader bezit, tegen ons kunnen bedienen; en indien onze redding u niet lief geweest ware, gij zou ons niet naar Rome gevoerd hebben, om de Keizer tot rechter en tot getuige van onzen dood te hebben. Want men brengt hen, welke men het leven wenst te benemen, niet naar gewijde plaatsen en tempels. Die zelfde goedheid, welke wij zozeer genoodzaakt zijn te prijzen, zou onze misdaad nog verzwaren, indien we schuldig waren, naardien wij verplicht zijn te bekennen, dat wij, zonder ons onwaardig te maken het daglicht te aanschouwen, niet kunnen nalaten liefde en eerbied aan zulk een goeden vader te bewijzen; en het zou beter voor ons zijn, onschuldig te sterven, dan, van zulk een grote ondankbaarheid verdacht, langer te leven. Indien God ons dan in onze verantwoording zo bijstaat, dat wij u van de waarheid kunnen overtuigen, zo zullen wij er ons niet zozeer over verblijden dat wij zulk een groot gevaar ontkomen zijn, als wel dat we door uw eigen woord gerechtvaardigd worden. Maar zo integendeel de lasteringen, welke men gebruikt, om u tegen ons op te hitsen, de overhand in uw gemoed behouden, dan zou het vruchteloos wezen, zo gij ons een leven gunt, dat ons toch ondraaglijk zijn zou. Wij bekennen dat onze jonge jaren, gevoegd bij het rampzalig einde van de Koningin, onze moeder, ons verdacht kunnen maken, alsof wij getracht hadden de troon te beklimmen; maar overweeg eens, bid ik u, of men dergelijk een aanklacht niet even zeer zou kunnen doen, tegen alle kinderen van Koningen, die geen moeder hebben; en of een bloot vermoeden reeds genoeg is, om iemand van een zo verfoeilijke misdaad te verdenken, als deze zou zijn, dat men het op zijns vaders leven toelegde, om in zijn plaats te kunnen regeren. Omdat nu een vermoeden niet voldoende is, hebben wij dan geen gelijk, dat wij enige bewijzen eisen, die geschikt zijn om aan zulk een schrikkelijke beschuldiging geloof te doen slaan? Hoewel er niets is dat de laster niet verdichten kan, wanneer er verschil en tweedracht in de huisgezinnen der Koningen komt te ontstaan, is er nochtans wel iemand, die zeggen kan dat wij vergift bereid, of een samenzwering gesmeed, of huisgenoten omgekocht, of brieven ten uw nadele geschreven hebben? Maar de hoop op de regering, welke gij voorgesteld hebt als de vergelding voor de eerbied en gehoorzaamheid der kinderen jegens hun vaderen, is menigmaal een oorzaak dat slechte gemoederen tot kwade bedrijven aangespoord worden. Wij zijn echter verzekerd, dat men ons van niets daarvan zal kunnen overtuigen.

Nopens de lasteringen, waardoor gij u tegen ons hebt laten ophitsen, hoe zouden wij de valsheid daarvan kunnen aangetoond hebben, naardien men ons niet eens heeft willen horen? Wij bekennen, dat we vrijmoedig geklaagd hebben, niet over u, want dat zou ons schuldig gemaakt hebben; maar over degenen, die u zulke berichten aanbrachten. Wij erkennen ook, dat wij onze moeder beweend hebben; maar de oorzaak onzer tranen ligt niet zo zeer in haar dood als wel in onze droefheid dat men mensen zo vermetel zag, dat ze haar nagedachtenis durfden onteren. Men zegt ook, dat wij, bij uw leven, naar de kroon gestaan hebben. Maar welke schijn van waarheid is er voor zulk een beschuldiging? Indien wij reeds al de eer genieten, die uw kinderen kunnen eisen, wat zouden we meer kunnen begeren? En indien wij die niet genieten, zou het ons dan niet geoorloofd zijn, daarop voor de toekomst te hopen? En, door het leven te verkorten van hem, aan wien wij het onze verschuldigd zijn, zouden wij niets anders te verwachten hebben dan dat de aarde zich opende, om ons te verslinden, of dat de zee ons in haar kolken begroef. De heiligheid van onzen godsdienst, en de getrouwheid uwer onderdanen, zouden niet kunnen dulden dat men vadermoorders tot Koningen had, en hun de toegang gunde in die heiligen Tempel, welke gij zelf ter ere Gods gebouwd hebt. En wanneer wij die straffen niet vreesden, zouden wij er dan op kunnen rekenen, ongestraft te blijven onder de regering van een zo rechtvaardig vorst als de Keizer is? Indien wij ongelukkiger kinderen voor u zijn, dan uw waardigheid vereist, wji zijn daarom evenwel niet goddeloos, noch ook zo zinneloos,

als men u wil diets maken. Wat de dood onzer moeder betreft, haar ongeluk behoorde ons wijzer gemaakt, maar ons niet tegen u verbitterd te hebben. Ik zou nog veel andere redenen tot onzer verantwoording kunnen aanvoeren, indien het nodig ware ons te verdedigen tegen iets, dat nooit in onze gedachten gekomen is. De enige zaak dan, die wij van de Keizer, ons aller heer en onzen scheidsrechter, begeren, is, dat indien gij u van de waarheid onzer onschuld overtuigen, en de argwaan, tegen ons opgevat, varen laat, dat wij dan, hoewel ongelukkig, mogen blijven leven; want kan er wel groter ongeluk wezen, dan valselijk beticht te worden van een van de aller-gruwelijkste misdaden? En indien gij daarentegen volhardt in uw wantrouwen tegen ons, laten we dan op ons eigen verzoek sterven, zonder dat men u beschuldigen kan van ons ter dood gedoemd te hebben; want het leven is ons zo lief niet, dat wij het zouden willen behouden, ten koste van de goeden naam desgenen, van wien wij het ontvangen hebben."

692 Augustus, die reeds van het begin af geen geloof had kunnen slaan aan de ongepaste beschuldigingen, en die, onder het spreken van Alexander, dikwijls de ogen op Herodes geslagen, en bemerkt had dat deze rede hem ontroerde, hield zich nu nog meer verzekerd van de onschuld der twee broeders; en allen, die erbij tegenwoordig waren, hadden zulk een mededogen met hen, en waren zo bekommerd over de uitslag hunner zaak, dat zij zich niet weerhouden konden Herodes kwaad toe te wensen; want de beschuldigingen scheen hun zo ongelofelijk, en de jeugd der Prinsen, gevoegd bij hun schone gestalte, maakte allen zo gevoelig voor hun verdriet, dat zij hun gaarne krachtigen bijstand wilden verlenen. Deze genegenheid vermeerderde nog, toen zij zagen dat Alexander, na zo wijs op de rede zijns vaders geantwoord te hebben, zulk een zedigheid liet blijken, dat hij en zijn broeder, nadat hij opgehouden had met spreken, met neergeslagene en wenende ogen bleven staan, even als te voren. Eindelijk zag men een straal van hoop doorbreken; want men bemerkte op het gelaat van Herodes, dat hijzelf meende reden te hebben om zich te moeten verontschuldigen, dat hij zo licht en zonder bewijs geloof geslagen had aan de berichten, die hem aangebracht waren. Augustus, de zaak een weinig bij zichzelf overpeinsd hebbende, zei: dat hij de jongelingen onschuldig achtte aan hetgeen, waarvan men hen beschuldigde; maar dat hij hen echter niet kon vrijspreken van oorzaak aan hun vader gegeven te hebben, om ontevreden over hun gedrag te zijn. Voorts verzocht hij Herodes, hen weer in gunst aan te nemen, en niet meer zulk een achterdocht tegen hen op te vatten; omdat het onbillijk was geloof te slaan aan dergelijke beschuldigingen tegen eigen kinderen. Ook gaf hij te verstaan, dat zij zich zo van hun plicht jegens hem moesten kwijten, dat hij niet alleen het misnoegen, dat zij veroorzaakt hadden, vergeten kon, maar dat hij zijn oude liefde jegens hen weer zou betonen; en dat elk van zijn kant trachten moest de onderlinge vriendschap en het vorige vertrouwen te herstellen, zodat hun eendracht groter zou zijn dan ooit. Nadat Augustus alzo gesproken had, wenkte hij de jonge Prinsen met zijn hand, dat zij naderen zouden, terwijl zij zich reeds bereidden, om vergiffenis aan hun vader te vragen. Maar Herodes voorkwam hen, en omhelsde hen, met zoveel tekenen van genegenheid en liefde, dat al de omstanders daardoor getroffen werden. De vader en de zonen dankten de Keizer; en Antipater veinsde mede blijde te zijn over de verzoening van zijn broeders met hun vader.

693 Enige dagen daarna gaf Herodes een geschenk van driehonderd talenten aan Augustus, die toen schouwspelen voor het Romeinse volk bereidde, en geschenken aan hetzelve uitdeelde. Augustus van zijn kant schonk aan Herodes de halve inkomsten der mijn van het eiland Cyprus, en gaf hem het opzicht over de andere helft; hij voegde nog enige andere giften daarbij, met betuigingen van grote toegenegenheid. Voorts liet hij hem vrij om uit zijn zonen zodanigen opvolger te kiezen, als hij wilde, of ook om zijn rijk onder hen te verdelen. Herodes toonde zich daarop bereid aanstonds afstand te doen van de kroon, maar de Keizer wilde niet

dat de zonen er bij Herodes leven bezit van zouden nemen, omdat het niet meer dan billijk was, dat hij altoos meester bleef van zijn Staten en kinderen.

694 Herodes vertrok daarna, met zijn drie zonen, weer naar Judea, zijnde Trachonitis, een aanzienlijk gedeelte des lands, gedurende zijn afwezigheid, van hem afgevallen; maar zijn krijgsoversten hadden het gedwongen zich weer te onderwerpen. Toen hij Eleuse, een stad in Cilicië, nu Sebaste genoemd, doortrok, ontving Archelaüs, Koning van Cappadócië, hem en zijn zonen met grote eer, en betoonde veel blijdschap, dat de twee jongsten weer in zijn gunst hersteld waren, en dat zijn schoonzoon Alexander zich zo wel over de beschuldigingen tegen hem ingebracht verantwoord had. De twee Koningen scheidden, na elkaar met grote geschenken begiftigd te hebben. Toen Herodes te Jeruzalem aangekomen was, beval hij het volk in de Tempel te verzamelen, en deed hij hun een verhaal van zijn reis, van de eer, die Augustus hem bewezen had, en van alles, waarvan hij het nodig oordeelde hun kennis te geven. En tot onderrichting van zijn zonen, vermaande hij, op het einde van zijn aanspraak, al zijn hovelingen, en al de overigen in die grote bijeenkomst, dat zij in eendracht moesten leven; hij verklaarde dat zijn zonen na hem regeren zouden, te weten eerst Antipater, en vervolgens Alexander en Aristobulus; maar zei dat, zolang hij leefde, zij hem alleen voor hun Koning en Heer erkennen moesten; want dat het er zo ver vandaan was, dat zijn ouderdom hem beletten zou te regeren, dat die hem juist nog bekwamer maakte, zo door de lange ondervinding, welke hij daardoor verkregen, als door andere voordelen, welke hij boven zijn kinderen had; en dat dus zij allen en het krijgsvolk gelukkig zouden leven, indien ze op hem alleen zagen. Hierop scheidde de bijeenkomst, en de meesten oordeelden dat hij wel gesproken had; echter waren sommigen van een ander gevoelen, menende dat de hoop om te regeren, die hij aan zijn kinderen gegeven had, twist onder hen zou kunnen veroorzaken, en dat daaruit in het vervolg grote beroerten zouden kunnen ontstaan.

HOOFDSTUK 9

Herodes, de stad Caesarea gebouwd hebbende, wijdt haar in, ter ere van Augustus, en doet daar met grote pracht schouwspelen voor het volk vertonen. hij bouwt ook andere steden, en doet verscheidene gestichten maken. Zijn grote mildheid jegens vreemdelingen, on zijn gestrengheid tegen zijn onderdanen.

695 Terzelfder tijd werd de stad Caesarea, waarvan men de grondvesten tien jaren vroeger gelegd had, voltooid, zijnde in het acht en twintigste jaar der regering van Herodes, en in de honderd twee en negentigste Olympiade. Omdat hij nu de inwijding daarvan met alle mogelijke pracht en heerlijkheid wilde vieren, ontbood hij van alle kanten vermaarde zangers, worstelaars, en die op wedlopen afgericht waren; ook verzamelde hij een groot getal kampvechters, wilde beesten, snelle paarden, en alles, wat gebruikt wordt in de schouwspelen, die bij de Romeinen en andere volken zozeer in achting zijn. Al die spelen gaf hij ter ere van Augustus, en hij beval dat men ze alle vijf jaren zou houden. Keizer Augustus, zich verheugende over deze zijn goeden wil, zond hem al het nodige daartoe over. De Keizerin, Julia, ook iets willende toebrengen tot dit prachtige feest, waaraan Herodes geen kosten spaarde, zond hem uit Rome zovele kostbaarheden, dat de waarde daarvan vijfhonderd talenten beliep. Behalve een menigte van volk, dat van alle plaatsen derwaarts toog, om deze zeldzame zaak te zien, kwamen er ook gezanten van verschillende volken, welke Herodes door weldaden aan zich verplicht had; deze herbergde en onthaalde hij prachtig, vermaakte hen dagelijks met nieuwe uitspanningen, en als het avond geworden was, richtte hij zulke grote gastmalen voor hen aan, dat zij zich over de kostbaarheid daarvan niet genoeg konden verwonderen. En hij vond er zulk een vermaak in, om zijn heerlijkheid te tonen, dat hij altoos wilde, dat de glans zijner laatste bedrijven de luister der eerste uitwiste; ja, men wil dat Augustus en Agrippa

dikwijls gezegd hebben, dat zijn karakter zo ver boven zijn kroon verheven was, dat hij verdiende over geheel Syrië en Egypte te heersen.

696 Na al die vermaarde en prachtige feesten en schouwspelen, stichtte hij een stad in het veld Kafarsaba, op een terrein, dat door wateren en geboomte zeer aangenaam was; want een rivier, omzoomd door een bos van zeer hoge bomen, omringde de plaats. Hij noemde deze stad Antipatris, naar zijn vader. Hij bouwde bij Jericho een kasteel, hetwelk hij de naam van Cypron gaf, naar zijn moeder; en hij deed het niet minder sterk en fraai maken.
Omdat hij ook zijn broeder Fasaël, die hij zeer bemind had, niet kon vergeten, deed hij tot zijn gedachtenis enige treffelijke gebouwen oprichten; eerstelijk een toren te Jeruzalem, die voor die van Pharus niet behoefde onder te doen, en welke hij Fasaëlus noemde, een van de voornaamste sterkten der stad; daarna stichtte hij in het dal van Jericho, aan de zijde van het noorden, een stad, die hij evenzo de naam van Fasaëlus gaf, en die oorzaak werd dat de landstreek daaromheen, die te voren woest en ledig was, fraai bebouwd, en ook met die naam genoemd werd. Het zou zwaar vallen al het goede te verhalen, dat deze vorst niet alleen aan veel steden van Syrië en Griekenland deed, maar ook aan veel andere, die hij op zijn reizen doortrok; want hij verleende aan de meeste bijstand, hetzij door nieuwe gebouwen, welke hij deed maken, of door geld, dat hij gaf tot voltooiing dergene die reeds begonnen waren, maar welke men door onvermogen der ingezetenen niet had kunnen voltooien. Onder al deze koninklijke weldaden muntten wel het meest uit, de Tempel van Apollo Pythius, welke hij te Rhodus op zijn kosten deed bouwen; een som van veel talenten, die hij aan de Rhodiërs gaf, om schepen te bouwen; een andere grote som, voor de algemene gestichten der stad Nikopolis, welke Augustus bij Aktium had doen bouwen; de galerijen, welke hij ter wederzijde van de straat liet maken, die dwars door de grote stad Antiochië loopt; en het bestraten daarvan met gladde geslepen stenen, zo tot sieraad der stad, als tot gerief der inwoners.

697 Nademaal de Olympische spelen toen niet overeenkwamen met hun vroegere beroemdheid, omdat er geld voor de kosten ontbrak, bestemde hij jaarlijkse inkomsten daarvoor, opdat men ze zou kunnen houden, en offeranden doen, met zodanige pracht, als bij de groten toeloop des volks, dat van alle gewesten kwam om dezelve te zien, vereist werd. En om die grote mildheid droeg men het eerambt van voortdurend opziener dier spelen aan hem op. Men kon zich niet genoeg verwonderen over de grote tegenstrijdigheden, die men in die vorst bespeurde; want als men deze zijn milde gaven en geschenken opmerkte, was men genoodzaakt te bekennen, dat hij zeer weldadig was; en als men daarentegen zag op de wreedheden en ongerechtigheden, welke hij tegen zijn onderdanen pleegde, ja zelfs tegen dezulken, die de grootste invloed op hem hadden, dan moest men noodzakelijk zeggen dat hij hardvochtig, onverbiddelijk, en vreemd aan alle bescheidenheid was. Maar hoewel deze hoedanigheden zo tegen malkander strijden, dat het bijna onmogelijk schijnt die in één en dezelfde persoon aan te treffen, echter oordeel ik er anders over, en acht ik dat ze uit dezelfde oorzaak voortkwamen; want naardien de driften, die het sterkste in die vorst heersten, eer- en roemzucht waren, zo dreef een begeerte om lof bij zijn leven te verdienen, en zijn nagedachtenis te vereeuwigen, hem tot zulk een pracht en grootheid aan; maar omdat zijn land, hoe groot het ook was, zulke zware kosten niet kon dragen, was hij genoodzaakt zijn onderdanen hard te behandelen, om door kwade middelen terug te bekomen hetgeen hij door ijdelheid verkwist had. Doordien hij dan, zonder te verarmen, niet nalaten kon zodanige knevelarijen te begaan, die hem bij zijn volk gehaat maakten, zo bediende hij zich van geweld, in plaats van door zachte middelen hun genegenheid te winnen. Als er enigen waren, die niet blindelings alles, wat hij beval, deden, of als hij vermoedde dat zij het juk van hun zware dienstbaarheid ongeduldig droegen, dan behandelde hij hen met dezelfde gestrengheid alsof zij zijn doodvijanden waren geweest, zonder zijn nabestaanden of liefste vrienden te verschonen;

hij wilde dat men hem een onbegrensd ontzag en onderwerping bewijzen zou, hoe onbillijk zijn regering ook was. Men behoeft van die onmatige zucht om ontzien te worden, geen ander blijk, dan de buitensporige eer, welke hij aan Augustus, Agrippa, en zijn andere vrienden bewees; want hij beoogde niets anders daarmee, dan om door die voorbeelden te tonen, hoezeer hijzelf geëerd en ontzien wilde worden. Maar nademaal onze wetten de gerechtigheid, en niet het voldoen aan de ijdelheid, ten doel hebben, lieten zij de Joden niet toe, de gunst en genegenheid van de vorst te zoeken door beelden voor hem op te richten, tempels aan hem toe te wijden, en dergelijke vleierijen te gebruiken, om zijn eerzucht te bevredigen. En uit deze oorzaak, zo ik meen, kwam het, dat, hoe prachtiger en milder Herodes jegens de vreemdelingen was, hij zoveel te onbillijker en wreder was tegen zijn onderdanen.

HOOFDSTUK 10
Blijken van de genegenheid der Romeinse Keizers voor de Joden.

698 Te die tijde werden de Joden, die in Azië en Afrika woonden; en aan wie de Koningen het burgerrecht verleend hadden zo kwalijk door de Grieken behandeld, die hen beschuldigden dat zij het geld uit het land voerden, en hun in alles tot last waren, dat zij zich genoodzaakt vonden hun toevlucht tot de rechtvaardigheid van Augustus te nemen. Deze vorst schreef daarop naar de wingewesten, dat hij begeerde dat de Joden in hun voorrechten gehandhaafd zouden worden, gelijk men zien kan uit zijn brief, waarvan ik een afschrift alhier ingevoegd heb, om te tonen hoe groot de genegenheid der Romeinse Keizers voor ons was.
"Caesar Augustus, opperpriester en bestuurder van het rijk, heeft het volgende bevolen: Nademaal het Joodse volk niet alleen tegenwoordig, maar ook in vorige tijden, het Romeinse volk getrouw en toegenegen is geweest, en voornamelijk mijn vader Caesar, toen Hyrkanus hun Hogepriester was, zo bevelen wij, met goedvinden van de raad, dat de Joden volgens hun wetten en gewoonten mogen leven, gelijk zij deden ten tijde van Hyrkanus, Hogepriester des oppersten Gods. Dat men hun gewijde zaken niet zal mogen roven; dat het hun vrij zal staan het geld, dat ze ten dienste Gods bestemmen, naar Jeruzalem te zenden; dat zij niet gehouden zullen zijn voor het gerecht te verschijnen op de Sabbat, of ‘s daags te voren, na de negende ure, op de voorbereiding. Dat zo iemand hun heilige boeken, of het geld ten dienste huns Gods bestemd, uit die plaatsen, in welke ze plegen bewaard te worden, wegneemt, hij als een kerkrover gestraft, en zijn goed ten voordele des Romeinsen volks verbeurd verklaard zal worden. Ook wil ik, dat het besluit, hetwelk zij ter mijner ere hebben genomen, om daardoor mijn goedgunstigheid jegens alle mensen te vermelden, en de verdiensten, die C. Marcius Censorinus heeft, te belonen, met dit tegenwoordig besluit, op een aanzienlijke plaats in de Tempel van Ancyre, welke gans Azië ter onzer ere gewijd heeft, kenbaar gemaakt worde; en dat men hem gestreng straffe, die de stoutheid heeft om het te overtreden."
Men ziet ook het volgende besluit, in een pilaar in de Tempel van Augustus, uitgehouwen: "Caesar, aan Norbanus Flakkus, heil. Wij willen dat het de Joden, in welke landschappen zij ook wonen, vrij sta, volgens hun oude gewoonte, geld naar Jeruzalem te zenden, om ten dienste Gods gebruikt te worden, zonder dat iemand het verhindere." Agrippa schreef ook tot begunstiging der Joden aldus: "Agrippa aan de overheid, de raad, en het volk te Efeze, heil. Wij bevelen dat de bewaring en het gebruik van het heilige geld, dat de Joden, in Azië wonende, volgens hun gewoonte, naar Jeruzalem zenden, hun verblijve, en dat, zo iemand het geroofd heeft, en zijn toevlucht naar een vrijplaats neemt, om daar zijn veiligheid te zoeken, men hem daaruit hale en aan de Joden overlevere, om de straf, op kerkroof staande, te ondergaan. Ook heb ik aan de overste Silanus geschreven, dat men de Joden niet zal dwingen om op de Sabbat voor het gerecht te verschijnen."
"Markus Agrippa aan de overheid en de raad van Cyrene, heil. Omdat de Joden die te Cyrene wonen, ons geklaagd hebben, dat, hoewel Augustus aan Flavius, landvoogd van Libië, en aan

de ambtenaars van dat wingewest, bevolen had, hun volkomen vrijheid te laten om het heilige geld naar Jeruzalem te zenden, gelijk zij altijd gewoon zijn geweest, er echter kwaadwillige mensen zijn, die hun dit willen beletten, onder voorgeven dat zij nog enige schattingen schuldig zouden zijn; zo bevelen wij dat men hen in het genot hunner voorrechten handhave, zonder hen daarin te storen; en dat, zo men in enige stad de Joden iets van het heilige geld ontvreemd hebbe, het hun weer ter hand gesteld worde door dezulken, die men daartoe benoemen zal, en dat men in het vervolg zorg drage dat zulks niet weer kome te gebeuren.'
"Cajus Norbanus Flakkus, onder-consul, aan de overheden van Sardes, groetenis. Caesar heeft ons in zijn brieven bevolen, te beletten dat men de Joden store in de vrijheid, welke zij altoos gehad hebben om geld naar Jeruzalem te zenden, volgens de gewoonte huns volks. Dit verplicht mij deze aan ulieden te schrijven, om u van des Keizers en van onzen wil bericht te geven." Julius Antonius, oud-consul, schreef ook in dezer voege: "Julius Antonius, oud-consul, aan de raad en het volk van Efeze, heil. Toen ik op de dertiende van Sprokkelmaand in de rechtbank zat, werd mij door de Joden die in Azië wonen, aangetoond, dat Caesar Augustus en Agrippa hun toegestaan hadden, vrijelijk, volgens hun wetten en gewoonten, naar Jeruzalem de eerstelingen te zenden, die ieder van hen Gode wil offeren, uit enige opwelling van godvruchtigheid en uit eigen beweging; en zij hebben mij verzocht die gunst te willen handhaven. Hierom is het, dat ik ulieden doe weten, dat ik, volgens de wil van Augustus en Agrippa, de Joden toesta daarin hun gewoonte te onderhouden, zonder dat iemand het hun zal mogen verhinderen "
Naardien ik vertrouw dat deze historie zeker in handen der Grieken zal komen, heb ik al deze schriftelijke bewijzen willen bijbrengen, om hun te tonen dat het reeds van ouds is, dat ons door het hoge gezag is toegelaten de gewoonten onzer voorvaderen te onderhouden, en God op zodanig een wijze te dienen, als onze inzettingen medebrengen. Dit is iets, hetwelk ik meen dat men niet te dikwijls verhalen kan, om alzo de vreemde volken te bewegen tot het afleggen van de haat, welke zij ons zonder oorzaak toedragen. Daar is toch geen volk op aarde, dat met een ander volkomen in alles overeenstemt, maar ieder heeft zijn eigen levenswijze en gebruiken, die veel van die van anderen verschillen. Maar hetgeen recht en billijk is, heeft overal, en jegens een iegelijk plaats, bij de Barbaren zowel als bij de Grieken. Onze wetten nu bekrachtigen hetgeen recht en billijk is, en noodzaken ons aldus, zo wij die zelf onschendbaar willen onderhouden, jegens een ieder ons goed en vriendelijk te gedragen. Hierom bid ik allen dat zij ons niet haten, omdat onze levenswijze van de hun verschilt; maar dat ze ons liever beminnen, om onze liefde voor de deugd, die allen mensen behoorde gemeenschappelijk te zijn, en zonder welke men niet gelukkig leven kan. Maar ik zal de draad onzer historie hervatten.

HOOFDSTUK 11

Herodes doet Davids graf openen, om er geld uit te halen, en wordt door God gestraft. Tweedracht en onlusten in zijn huis. Zijn wreedheden, veroorzaakt door zijn mistrouwen, en door de boosaardigheid van Antipater. Hij doet zijn zoon Alexander in de gevangenis zetten.

699 Daar de overdadige kosten, door Herodes, zowel binnen als buiten zijn rijk gemaakt, zijn schatkist uitgeput hadden, en daar hij wist dat Hyrkanus, zijn voorganger, drieduizend talenten zilver uit Davids graf genomen had, geloofde hij dat daar nog wel zoveel schatten overig zouden zijn, als genoeg waren om alles wat hij begeerde, uit te voeren; en daarom was hij reeds lang voornemens geweest, om mede zijn toevlucht tot dat middel te nemen, zoals hij ook eindelijk deed. Hij stelde alle nodige voorzorg in het werk, om te beletten, dat het volk enige kennis daarvan kreeg, en deed daarom het graf bij nacht openen, alleen met zijn vertrouwdste vrienden daarin gaande. Hij vond er echter geen geld, gelijk Hyrkanus, maar veel bewerkt

goud, zo vaten als andere fraaie dingen, welke hij deed wegvoeren; en omdat zijn begeerte, om nog meer te hebben, daardoor ontvonkt werd, beval hij alles te doorzoeken, tot zelfs de doodkisten van David en Salomo; maar men zegt dat daar een vlam uitsloeg, welke twee van zijn lijfwacht verteerde. Dit verschrikte hem; en om voor deze roof te boeten, deed hij aan de ingang van het graf een prachtig gedenkteken van wit marmer oprichten. Nikolaüs, die de historie van deze vorst beschreven heeft, maakt gewag van dit kunststuk; maar niet van dit onderzoek van Herodes in Davids graf; omdat hij oordeelde dat zulks hem nadelig kon zijn. Zo heeft hij ook gedaan omtrent alles, wat die vorst betreft; want naardien hij zijn historie bij Herodes leven schreef, heeft de begeerte om hem te behagen hem van geen andere zaken doen spreken, dan die tot zijn roem strekken konden. Hierom verheft hij zijn goede daden met groten lof, bedekt, zoveel als mogelijk is, de onbillijke, of ten minste poogt die te verbloemen, ja tracht zelfs de wreedheden, tegen Marianne en haar zonen gepleegd, door gezochte voorwendsels te verschonen, Marianne voorstellende als een onkuise, en haar zonen als dezulken, die een toeleg tegen het leven van hun vader beraamd hadden. Men zou die schrijver enigszins kunnen verschonen, als Herodes onderdaan, die zich niet zozeer daarop heeft toegelegd om een waar en oprecht verhaal van zaken te geven, als wel om te schrijven hetgeen de Koning kon behagen. Maar wat mij aangaat, die de eer heb van uit de Asmoneesche vorsten gesproten te zijn, en de priesterlijke waardigheid te bekleden, daar ik mij schamen zou om leugens te schrijven, zo verhaal ik de zaken naar waarheid, en meen niet dat het tot oneer der Koningen, die afkomstig zijn van Herodes, strekken kan, dat ik de waarheid hoger acht dan hun gunst, indien ze dit mijn doen niet wel mochten opnemen.

700 Van de dag af, dat Herodes de eerbied, die men aan de heiligheid der graven verschuldigd is, geschonden had, nam de onrust in zijn huis steeds toe, hetzij door een wraak des Hemels, die zijn verdriet verzwaarde, hetzij dat dit bij geval geschiedde in een tijd, dat men de oorzaak aan die gepleegde roof kon toeschrijven. Een burgeroorlog ontroert een Staat niet meer, dan de driften van verschillende partijen het hof van een vorst beroeren. Antipater was afgericht op listen, om zijn broeders in het verderf te storten; hij deed hen van valse misdaden betichten, en met een boosaardigheid, die, hoe bedekter, des te gevaarlijker was, nam hij dikwijls op zich, hen te verdedigen, om door die schijn van liefde hen te beter te onderdrukken, en de Koning hun vader te bedriegen, die hem aanmerkte als de enige, wien zijn welzijn ter harte ging. Hierom beval Herodes aan Ptolomeüs, zijn voornaamste staatsdienaar, niets in zake de rijksregering te doen, dan met medewerking van Antipater; ook gaf hij kennis van alles aan zijn moeder; en Antipater bediende zich van het vermogen, dat hij op des Konings gemoed had, om allen, uit wier ongenade zij voordeel tegemoet zagen, bij hem gehaat te maken. Alexander en Aristobulus daarentegen, wier fierheid met de voornaamheid van hun afkomst overeenkwam, konden niet dulden dat zij zo onwaardig behandeld werden door dezulken, die zoveel minder waren dan zij.
Hun vrouwen waren van dezelfde gedachten; Glafyra haatte Salóme dodelijk, zowel uit liefde voor haar gemaal Alexander, als omdat ze niet verdragen kon, dat zij aan haar dochter, die met Aristobulus gehuwd was, dezelfde eer deed bewijzen, als aan haar. Feroras verergerde deze tweedracht ook nog, doordien hij aan Herodes reden gaf om hem te verdenken en te haten, omdat hij weigerde zijn dochter te huwen, uit vrees dat hij dan een dienstmaagd, welke hij zeer beminde, zou moeten verlaten. Die minachting speet de Koning geweldig; want niets kon hem meer smarten, dan te zien dat een broeder, wien hij zoveel weldaden bewezen had, ja, door het gezag, dat hij hem verleende, enigszins deel aan de regering gegeven had, die toegenegenheid zo slecht beantwoordde; maar ziende, dat hij hem van zijn dwaasheid niet genezen kon, gaf hij de Prinses aan de zoon van Fasaël, zijn oudsten broeder, ten huwelijk. Enige tijd daarna; toen hij dacht dat Feroras zijn lust geboet had, en aan de rede meer gehoor zou geven, verweet hij hem zijn onfatsoenlijk gedrag, en bood hem zijn andere dochter Cypros aan. Feroras ging

daarop met Ptolomeüs te rade, die hem zei dat het een zinneloos gedrag was, dat hij zich eerst door schandelijke lusten had laten vervoeren, en nu nog zou willen voortgaan met de Koning, zijn broeder, die hem zijn eersten misslag vergeven had, grotelijks te beledigen, en zich alzo diens haat en ongenade op de hals te halen, in plaats van zijn vriendschap te behouden.
Feroras, door deze redenen overgehaald, zond de vrouw, bij welke hij een zoon had, weg, en beloofde de Koning met ede, haar nooit meer te zullen zien, en binnen een maand de Prinses, zijn dochter, te huwen. Maar toen die tijd gekomen was, vergat hij zijn beloften, nam de vrouw weer bij zich, en toonde zich zo gehecht aan haar als ooit te voren. Herodes, daardoor ten hoogste getergd, kon zijn toorn niet genoeg bedwingen, en menigmaal ontsnapten hem woorden, die daar blijken van gaven; en het ontbrak niet aan mensen, die, hem zo afkerig van Feroras ziende, hem door lasteringen nog meer ophitsten. Alzo ging er nauwelijks een dag, ja bijna geen uur voorbij, dat hem geen nieuwe stof van misnoegen verschaft werd door die verdeeldheid, en door de gestadigen twist van personen, die hem zo na bestonden.
De haat van Salóme tegen Marianne's kinderen was zo groot, dat zij niet dulden kon dat haar eigen dochter, die met Aristobulus gehuwd was, in vrede met haar gemaal leefde; ja, zij vergde van haar dat ze de geheimste praatjes, die zij te samen hielden, aan haar vertellen moest; en indien het gebeurde dat er een klein geschil tussen hen ontstond, gelijk dat een gewone zaak is, zo poogde zij in plaats van haar ter neer te zetten, haar gemoed tegen Aristobulus te verbitteren; en zij begeerde ook van haar te weten, al wat er tussen de broeders omging. Hierop verhaalde de Prinses, dat zij, als zij alleen waren, dikwijls over de Koningin hun moeder spraken, en een afkeer van hun vader betoonden; zeggende, dat, indien zij ooit aan de regering kwamen, zij aan de zonen van Herodes, welke hij bij zijn vrouwen verwekt had, geen andere ambten zouden geven, dan die van schrijvers op de dorpen, waartoe hun bekwaamheid hun dan wel te stade zou komen; en dat, indien zij zagen dat de vrouwen van Herodes zich met de versierselen hunner moeder optooiden, zij haar niet anders dan haar klederen zouden geven, en ze doen opsluiten in een plaats, waar ze nooit zon of maan zouden zien. Salóme liet niet na, dit alles weer aan Herodes te verhalen. Hij hoorde het met hartzeer aan, maar wilde evenwel liever trachten zijn zonen te verbeteren, dan hen daarvoor te straffen. Hij werd dagelijks verdrietiger; maar hoewel hij licht geloof sloeg aan de vertellingen, die men hem deed, vergenoegde hij zich echter met hen daarover te berispen, en zich met hun verantwoording voldaan te tonen. De wond, die geheeld scheen, brak welhaast weer open; want Feroras zei tot Alexander, dat hij van Salóme vernomen had, dat de Koning zo verliefd geworden was op de Prinses Glafyra, zijn gemalin, dat het hem onmogelijk was die liefde te overwinnen.
Deze woorden vervulden de Prins met zulk een jaloezie, dat hij van toen af alle blijken van genegenheid, welke Herodes, hem ten gevalle, aan zijn schoondochter betoonde, verkeerd opnam, en ten kwade duidde; ja, zijn verdriet werd zo groot, dat hij het niet langer kon verkroppen, maar naar de Koning, zijn vader, ging, en hem met tranen verhaalde wat Feroras hem gezegd had. Nooit was iemands verbaasdheid groter dan die van Herodes; en het smartte hem zo diep, dat hij zich dus valselijk van zulk een verfoeilijk misdrijf beschuldigd zag, dat hij niets deed dan klagen over de verschrikkelijke boosheid van zijn nabestaanden, die al de weldaden, van hem genoten, alzo met ondankbaarheid beloonden.
Toen ontbood hij Feroras, en zei tot hem met een verbolgen gelaat: "Gij, booswicht, en snoodste van alle mensen! Erkent gij dus de gunsten, die gij van mij ontvangen hebt? Hoe hebben gedachten en woorden, die mijn goeden naam zo kwetsen, en zo in strijd met de waarheid zijn, ingang in uw gemoed kunnen vinden, en zijn die uit uw mond kunnen voortkomen? Maar ik begrijp wel wat uw oogmerk is. Het is niet alleen om mij te beledigen, dat gij zodanig een taal tegen mijn zoon gevoerd hebt, maar gij hebt hem trachten te bewegen, om mij door vergift om het leven te brengen. Wat zoon, zo hij niet van een meer dan gewoon goede inborst was, zou kunnen verdragen, dat zijn vader hem zulk een bitteren hoon aandeed, zonder zich daarover te wreken? Dunkt u, dat het veel verschilt of men hem zulk een jaloezie

inblaast, dan of men hem een zwaard in de hand geeft, om mij te doden? En wat hebt gij er toch mee voor, dat gij, onder de schijn van minzaamheid, de twee broeders, die gij haat, zou gebruiken, om mij zodanig een blaam op te leggen, die alleen in een hart en een hoofd als de uw opkomen kan? Ga weg, ondankbare, die alle menselijkheid tegenover uw weldoener en broeder uitgeschud hebt. Het verwijt van uw geweten mag u, uw leven lang, tot een beul verstrekken, ik zal mij vergenoegen met uw boosaardigheid door mijn goedheid te beschamen, en ik zal u niet straffen gelijk gij verdient, maar u met een zachtheid behandelen, welke gij u onwaardig gemaakt hebt."
Feroras, zich niet kunnende vrij pleiten van een misdaad, waarvan hij zo duidelijk overtuigd was, wierp de schuld op Salóme, zeggende dat zij er de oorzaak van was. Zij, daar tegenwoordig, en niet minder geveinsd en listig dan boosaardig zijnde, hield stoutelijk staande, dat men haar vals beschuldigde, en riep dat het scheen alsof ieder samenspande om haar bij de Koning gehaat te maken, en om hem te bewegen dat hij haar het leven benam, omdat haar liefde voor zijn dienst haar zorg deed dragen om hem voor de gevaren, waarmee hij gedreigd werd, te behoeden; en dat Feroras haar meer dan ooit haatte, omdat zij alleen de oorzaak geweest was, dat hij de vrouw, met welke hij leefde, weggezonden had. Alzo sprekende rukte zij zichzelf de haar uit het hoofd, en sloeg zij op haar boezem; en hoewel het niet dan veinzerij was, nochtans meende ieder, die haar listen niet kende, dat zij de waarheid sprak.
Ondertussen werd Feroras hierdoor zeer verlegen, want hij kon niet ontkennen, dat hij zodanig een gesprek met Alexander gehouden had, noch ook bewijzen dat het van Salóme voortgekomen was. Zij twistten lang te samen: hij, om haar te beschuldigen, en zij, om zich te verantwoorden; totdat Herodes eindelijk, moe van hun twisten, hen beiden wegjoeg en zijn zoon wegens zijn bescheidenheid, en omdat hij zijn verdriet aan hem ontdekt had, zeer prees en omdat het reeds laat geworden was, begaf hij zich aan tafel. Elk gaf Salóme ongelijk; en men twijfelde niet, of zij had die lastering verzonnen. De vrouwen des Konings die haar om haar kwaden inborst, en veranderlijken aard haatten, poogden haar alle slechte diensten bij hem te doen, die zij konden; en om dit voornemen te beter te doen gelukken, bedienden zij zich van het volgende voorval:

701 In Arabië regeerde toen Obodas, een onachtzaam vorst, die alleen de rust beminde; Sylleus, die bekwaam, welgemaakt, en op het best van zijn leven was, bestierde alles, onder zijn gezag. Het gebeurde dat deze bij Koning Herodes kwam, om over enige zaken met hem te handelen; en zijn avondmaal eens met hem en Salóme houdende, vond hij deze zo naar zijn wens, dat hij, vernomen hebbende dat zij weduwe was, haar aansprak over een huwelijk. Zij, die behagen in Sylleus had, sloeg zijn voorslag niet af; omdat zij wel wist dat ze bij haar broeder niet meer zo wel gezien was. Zij zetten ondertussen te samen de maaltijd voort, en men kon gemakkelijk bemerken, dat zij elkaar geen kwaad hart toedroegen. De vrouwen des Konings lieten niet na hem die nieuwe zaak te vertellen, en er mee te spotten. Dus beval hij Feroras acht op hen te geven; en deze verhaalde hem, dat het uit hun gelaat en gebaar licht te bespeuren was, dat zij elkaar heel wel verstonden. Herodes twijfelde toen niet meer aan de zaak, en Sylleus vertrok; maar twee of drie maanden daarna kwam hij weer, en verzocht Salóme van hem ter vrouwe, zeggende dat dit huwelijk hem voordelig zou zijn wegens de koophandel van zijn rijk met Arabië, waarvan de kroon aan hem stond te komen, en de regering reeds voor een gedeelte aan hem vervallen was. Herodes, hierover met zijn zuster sprekende, toonde zij zich daartoe geneigd, hetwelk hem tot Sylleus deed zeggen, dat hij zijn verzoek zou toestaan, mits dat deze de Joodse godsdienst aannam. De Arabier antwoordde dat hij zulks niet doen kon, omdat zijn landgenoten hem dan stenigen zouden; en alzo werd de zaak afgebroken. Feroras beschuldigde Salóme daarna, dat zij, wellustig en dartel zijnde, weinig zorg gedragen had voor haar goeden naam, en de vrouwen des Konings zeiden ronduit, dat zij de vreemdeling niets geweigerd had.

702 Herodes, enigen tijd daarna door Salóme's verzoek bewogen, besloot aan de zoon, die zij bij Kostobarus gekregen had, de Prinses, zijn dochter, welke Feroras uit liefde voor zijn dienstmaagd geweigerd had te trouwen, ten huwelijk te geven. Maar Feroras ontraadde het hem, zeggende dat die jongeling haar nooit beminnen zou, om de wrok wegens de dood van zijn vader; dat het dus beter ware dat Herodes die Prinses aan zijn zoon gaf, die ook de eer had van 's Konings neef te zijn, en die hem in het viervorstendom stond op te volgen. Herodes keurde die voorslag goed, gaf zijn dochter honderd talenten tot een bruidsschat, en verleende aan Feroras vergiffenis van zijn vorig misdrijf.

703 Ondertussen hielden de onlusten in Herodes huisgezin niet op, maar namen nog toe, door zekere voorvallen, waarvan de beginselen schandelijk, en de gevolgen dodelijk waren. De vorst had drie gesnedenen, welke hij zeer beminde, omdat zij fraai van lijf en leden waren; de één was zijn schenker, de ander zijn hofmeester, de derde zijn eerste kamerdienaar, en hij bediende zich van hen, zelfs voor de gewichtigste zaken. Inmiddels verhaalde men hem, dat Alexander hen door een grote som geld omgekocht had; hierop deed hij hen op de pijnbank brengen; zij bekenden dat het waar was, dat zij Alexander ten dienste hadden gedaan, maar loochenden dat deze hen had willen bewegen om iets tegen de Koning te ondernemen. Men bracht hen dan ten tweeden male ter pijniging, en tastte hen, om Antipater te behagen, zo fel aan, dat zij de pijn niet konden uitstaan, en zeiden dat Alexander de haat, die hij altoos tegen de Koning, zijn vader, gehad had, nog in zijn hart behield; dat hij hen vermaand had, dat zij Herodes verlaten moesten, als een mens, die voortaan onbekwaam tot enige zaak was, wegens zijn ouderdom, al poogde hij die, zoveel hij kon, te bedekken door zijn haar en baard te verwen; maar dat hij hun beloofd had, zo zij hem wilden aanhangen, hen tot de voornaamste ambten te zullen verheffen, zodra hij aan de regering zou gekomen zijn; hetwelk niet missen kon hem welhaast te beurt te vallen, al ware het ook dat zijn vader het niet wilde toelaten, omdat, behalve dat de kroon hem door het geboorterecht toekwam, alles reeds bereid was om hem in het bezit daarvan te stellen; en dat veel van zijn vrienden en oversten gezind waren om alles om zijnentwil te bestaan en uit te voeren. Dit bericht maakte Herodes zeer vergramd, en vervulde hem te gelijk met grote vrees; zijn moed kon niet dulden, dat zijn zoon zulk een schampere taal durfde voeren, en hij vreesde dat hij het gevaar, hetwelk hem dreigde, niet tijdig genoeg zou kunnen voorkomen. Echter oordeelde hij het ongeraden een openbaar onderzoek te doen, maar vond hij goed heimelijk enige personen, op wie hij zich verlaten kon, te gebruiken, om achter de zaak te komen. Ondertussen mistrouwde hij iedereen, als achtte hij dat zijn veiligheid van dit wantrouwen afhing; daarom hield hij veel lieden, die geheel onschuldig waren, voor verdacht; Ja, hoe nader iemand hem bestond, des te meer vreesde hij voor hem, als voor een die bekwaam was om iets tegen zijn persoon te bestaan. Nopens dezulken, die geen toegang tot hem hadden, was het genoeg om hen te betichten, om hem tot hun doodvonnis te bewegen; zodat het eindelijk zover kwam dat zijn huisgenoten, zich niet veilig achtten, tenzij zij anderen ten verderve brachten, en hun makkers beschuldigden, en daarna door anderen beschuldigd wordende, op hun beurt dezelfde welverdiende straften leden, welke zij aan onschuldigen berokkend hadden, en alzo in dezelfde strikken vallende, als zij voor anderen hadden gespannen. Het berouwde Herodes spoedig, als hij personen, die van generlei misdaad overtuigd waren, had doen sterven; maar dat verhinderde hem niet dergelijk onrecht ook tegen anderen te plegen; want hij deed de aanbrengers dezelfde straffen ondergaan, welke hun, die zij vals beschuldigd hadden, opgelegd waren. De beklagenswaardige staat, waarin het hof van de vorst zich toen bevond, ging zover, dat hij aan verscheidenen van hen, die hij het meest beminde en om hun verdienste in waarde hield, beval niet meer voor hem te verschijnen, of in zijn paleis te komen, wijl hij schroomde om in hun bijzijn zoveel kwaad te plegen. Onder deze waren ook Andromachus en Gemellus, twee van

zijn oudste vrienden, die hem grote diensten bewezen hadden, zo door raadgevingen, gezantschappen, als door andere van de gewichtigste staatszaken; zij hadden ook toezicht gehad op de opvoeding der Prinsen, zijn zonen, en er was niemand geweest in wien hij vroeger groter vertrouwen gesteld had. Zijn verandering ten aanzien van Andromachus ontstond hieruit, dat Prins Alexander zeer gemeenzamen omgang met zijn zoon Demetrius had; en de oorzaak zijns afkeers van Gemellus was, dat deze die Prins mede een grote genegenheid toedroeg, omdat hij een van zijn onderwijzers was geweest, en hem op zijn reis naar Rome gezelschap had gehouden. Men betwijfelt niet, of Herodes zou hen streng behandeld hebben, indien hij door de bekendheid hunner verdienste niet weerhouden ware geweest; maar hij vergenoegde er zich mede hen te doen vertrekken, en hun alle gezag te benemen ten einde hij, niet langer door hun tegenwoordigheid weerhouden, met volkomen vrijheid alles doen kon, wat hij begeerde. Van al dit kwaad was Antipater de voornaamste oorzaak; want toen hij bemerkte dat de Koning zo lichtelijk vrees en een kwaad vermoeden opvatte, verenigde hij zich met zijn gevoelens, versterkte hem in zijn wreedheid, en deed het hem als een groten dienst aanmerken, dat hij hem raad gaf om allen, die hem weerstaan konden, te doen sterven.
Herodes dan, nadat hij Andromachus en Gemellus, die vrij tot hem spreken durfden, weggezonden had, deed allen, welke hij meende dat het met Alexander hielden, pijnigen, om hun te doen bekennen, dat zij in een samenzwering tegen hem verbonden waren; maar zij stierven onder de pijnen, tot op het laatst toe staande houdende, dat zij onschuldig waren aan die misdaad. Maar hoe minder hij vond om hen te overtuigen, des te hardnekkiger werd hij om hen te doen pijnigen; en Antipater was boosaardig genoeg om te zeggen, dat de vrees, om hun meester te betichten, hen belette de waarheid te bekennen. Alzo deed hij er zeer velen pijnigen, om hen te doen bekennen, hetgeen hij wenste.
Eindelijk was er één, die voor het geweld der pijnen zwichtte, en verklaarde dat hij Alexander verscheidene malen had horen zeggen, wanneer men hem om zijn grote gestalte, zijn behendigheid bij het schieten met de boog en bij andere oefeningen, prees, dat dit eerder nadelen dan gunsten waren, welke hij van de natuur ontvangen had, doordien ze bij zijn vader maar argwaan verwekten, zodat hij, nevens hem gaande, genoodzaakt was zich te krommen en te bukken, om niet groter te schijnen dan deze; en met hem ter jacht zijnde, voorbedachtelijk mis moest schieten? omdat deze niet dulden kon dat men hem prees. Toen hij die man alzo hoorde spreken, pijnigde men hem nog meer, maar toen men hem verlichting van pijn beloofde, voegde hij er bij: dat Aristobulus, met zijn broeder overeengekomen was, om de Koning te doden, als hij op de jacht zou zijn; en zo dit gelukte, dan naar Rome te gaan, om de kroon te verzoeken. Men vond ook brieven van de Prins aan zijn broeder, waarin hij klaagde, dat Herodes aan Antipater landerijen van tweehonderd talenten opbrengst gegeven had. Dit alles te samen deed Herodes geloven dat hij bewijzen genoeg had om zijn zonen met recht te verdenken.

704 alzo werd hij op nieuw tegen Alexander vertoord, en deed hem gevangen zetten. Evenwel hield hij zich niet verzekerd van al hetgeen, waarvan men deze Prinsen beschuldigde; doordien hij het niet waarschijnlijk achtte, dat ze een aanslag tegen zijn leven hadden beraamd, en na het begaan van een vadermoord, zich naar Rome zouden durven begeven. Het kwam hem veel waarschijnlijker voor, dat het klachten en misnoegdheden waren van jonge lieden, die door eerzucht geleid werden, en groten argwaan tegen Antipater opgevat hadden. Hij wilde dus klaarder bewijzen hebben, om te geloven dat zij schuldig waren, en om het verwijt te ontgaan dat hij al te licht het besluit genomen had om zijn zoon gevangen te zetten. Hij deed dus de voornaamste vrienden van de Prins pijnigen, en velen hunner het leven benemen, al ware het dat zij niets bekenden. Het ganse hof alzo vol beroerte, schrik, en kwelling zijnde, was er een jongeling, die zei dat Alexander te Askalon vergift had doen bereiden, en aan zijn vrienden te Rome geschreven had, dat zij hun best moesten doen, om Augustus te bewegen, dat hij hem

ontbood, omdat hij deze wilde verwittigen dat de Koning, zijn vader, de zijde der Romeinen poogde te verlaten, om een onderhandeling met Mithridates, Koning der Parthen, aan te gaan. Herodes sloeg geloof aan deze beschuldigingen, en meende iets gevonden te hebben tot verzachting van zijn leed. Hij zich zich, dat hij nu de aanslag ontdekt had, die hij zich veel snoder verbeeldde dan hij was. Maar welk onderzoek men ook deed naar dit gewaande vergif, men vond het niet. Alexander, dus door rampen bestormd, liet daarom de moed niet zinken, maar toonde zich in zijn tegenspoed moediger dan ooit, en schroomde niet zich te verantwoorden. Maar in plaats van zich te verdedigen, sprak hij op zulk een wijze, dat hij de Koning, zijn vader, nog meer verbitterde; doordien hij hem poogde beschaamd te maken, dat hij zich zo licht door lasteringen had laten bedriegen, en aan de anderen kant hem in grote bekommering en verlegenheid bracht, indien zijn zeggen bij hem geloof vond; want hij stelde vier geschriften op, en zond ze hem toe, in welke hij zei dat het te vergeefs was zoveel personen te pijnigen, om te weten of men hem naar het leven stond, omdat dit een uitgemaakte zaak was, en zijn vertrouwdste vrienden, ja, Feroras zelf deel aan die samenzwering hadden, dat Salóme heimelijk, bij nacht, tegen zijn wil bij hem in bed was gekomen, en tegen zijn wil gemeenschap met hem gehad had; dat zij allen daarop uit waren om hem van kant te maken, in de hoop van daarna in rust te leven. Ook werden Ptolomeüs en Sapinius, de twee vertrouwdste vrienden van Herodes, beschuldigd, dat zij onder het getal der medeplichtigen waren.
Aldus had men nooit iets treurigers gezien dan de gesteldheid van dit hof in die tijd; het scheen alsof men door woede en razernij vervoerd was, en dat zij, die eertijds de grootste vrienden waren geweest, in een ogenblik de onverzoenlijkste vijanden geworden waren. Men luisterde niet naar de verantwoordingen der beschuldigden, men trachtte niet de waarheid na te sporen, maar de straf ging vóór het vonnis, en de gevangenneming van deze, de dood van geen, en de wanhoop van allen, die zich geen beter lot voorstelden, vervulden het paleis met zulk een schrik en vrees, dat er geen spoor van de vorige gelukkigen staat overbleef. Herodes zelf had, onder al die grote beroerten, een verdrietig leven; en in de gestadige bekommering, waarin hij verkeerde, strekte het hartzeer van zich aan niemand te kunnen toevertrouwen, hem tot een wrede pijniging. Omdat hij dan nacht en dag nergens anders over peinsde, verbeeldde hij zich dikwijls dat hij zijn zoon voor zijn ogen zag zweven, met een zwaard in de vuist, om hem het leven te benemen; zodat deze gestadige schrik hem bijna zinneloos maakte.

HOOFDSTUK 12
Archelaüs, koning van Cappadócië, verzoent zijn schoonzoon

705 Alexander, weer met Herodes, zijn vader. Archelaüs, Koning van Cappadócië, vernomen hebbende, dat de zaken in zulk een verwarring gekomen waren, vond zich genoopt, zo uit genegenheid voor zijn dochter en Prins Alexander, zijn schoonzoon, als uit deernis dat zijn vriend Herodes in zulk een beklagenswaardige staat vervallen was, hem te gaan bezoeken. Hij bevond dan dat het maar al te waar was, wat men hem verhaald had; hij achtte het niet geraden, Herodes te beschuldigen, dat hij al te licht gelovig was geweest, en zich te veel door zijn driften had laten vervoeren, uit vrees dat zijn gemoed te meer verbitteren zou, wanneer hij hem noodzaakte zich te verantwoorden. Omdat hij wijs en verstandig was, bediende hij zich van een ander middel, om Herodes nêer te zetten, en gaf hij hem te verstaan, dat hij zeer op zijn schoonzoon vertoornd was, dat hij zijn gedrag en handelingen tegenover hem goedkeurde, en bereid was, zo hij het begeerde, het huwelijk te verbreken, en zijn dochter weer tot zich te nemen, ja, haar zelfs te straffen, indien het ontdekt werd dat zij van het misdrijf haars mans kennis gehad, en de Koning, haar schoonvader, daarvan niet verwittigd had. Herodes, verwonderd dat Archelaüs zich met zulk een ijver aan zijn belangen liet gelegen liggen, en zich nog heviger tegen Alexander betoonde, dan hij zelf, voelde het vuur van zijn gramschap verflauwen, nam het besluit om niet dan met recht en billijkheid in die zaak te handelen, en

werd langzamerhand weer met vaderlijke neiging en tederheid voor zijn zoon vervuld, zodat, daar hij te voren niet lijden kon, dat men zijn zoon voorsprak, hij nu, bij het zien dat Archelaüs in plaats van hem voor te spreken hem beschuldigde, zo weemoedig werd, dat hem de tranen uit de ogen sprongen, en hij Archelaüs verzocht zich door misnoegen tegen zijn schoonzoon niet te laten vervoeren, noch het huwelijk verbreken.
Archelaüs, hem dus bedaard ziende, begon de beschuldigingen, die tegen Alexander ingebracht waren, behendig op degenen te schuiven, die door hun kwade raadgevingen zijn gemoed, dat van nature vreemd aan alle kwaadwilligheid was, ophitsten, en voornamelijk op Feroras. Omdat nu deze broeder van Herodes reeds bij hem in ongenade was, had hij niet zodra hetgeen ik hier verhaald heb, vernomen, of hij achtte zich verloren, en meende dat niemand bekwamer zou zijn om verzoening te bewerken, dan Archelaüs. Hij kwam dus bij hem met een rouwkleed aan, en als een mens, die gelooft aan de uitersten rand van het verderf gekomen te zijn. Archelaüs vond goed zich van deze gelegenheid te bedienen, en zei tot Feroras, dat hetgeen hij van hem verzocht geen lichte zaak was, maar dat de beste raad, die hij hem geven kon, was, zelf naar de Koning te gaan, en hem te bekennen dat hij de oorzaak van al het gestichte kwaad geweest was, en vergiffenis van hem te verzoeken. Dat, als hij zich alzo bereid betoonde om te gedogen dat men voor hem sprak, hij zijn tijd zou afwachten, om hem de dienst te doen, welke hij van hem begeerde. Feroras volgde zijn raad op, en het gelukte hem zo wel, dat hij weer in gunst bij Herodes geraakte. Alexander trok er niet minder nut van dan hij, daar hij onverhoopt, door dit middel, van al de misdaden, welke men hem ten laste legde, werd vrij gesproken. Archelaüs, alzo door zijn voortreffelijk beleid allen bevredigd hebbende, won Herodes genegenheid zo, dat die hem begon aan te merken als zijn besten vriend; hij gaf hem kostbare geschenken. Omdat hij aan Augustus over zijn misnoegen tegen zijn zonen geschreven had, zag hij zich verplicht deze ook van het voorgevallene kennis te geven, waartoe hij besloot een reis naar Rome te doen. Thans vertrok Archelaüs weer naar zijn rijk; Herodes vergezelde hem tot aan Antiochië; en nadat hij hem met Titus, de landvoogd van Syrië verzoend had, kwam hij weer in Judea.

HOOFDSTUK 13

Herodes voort oorlog tegen de Arabieren, omdat zij de Trachonitische rovers beschermden. Herodes, zijn reis naar Rome geëindigd hebbende, vond zich te die tijde, om de volgende oorzaak genoodzaakt, met de Arabieren oorlog te voeren.

706 Nadat Augustus het land Trachonitis van Zenodorus genomen, en het aan Herodes gegeven had, durfden de inwoners hun roverijen niet langer plegen, en vonden zich alzo gedwongen om hun akkers te bebouwen. Hoewel dit een werk was, dat zeer tegen hun neiging streed, daar hun land zo onvruchtbaar was, dat zij weinig voordeel van hun arbeid trokken, werden zij echter door het scherpe toezicht van Herodes een tijd lang verhinderd hun naburen enigen overlast aan te doen. Maar toen hij naar Rome gegaan was, om Alexander bij Augustus aan te klagen, en hem Antipater aan te prijzen, liep het gerucht, dat hij gestorven was; waarop de Trachonieten hun roverijen weer begonnen, maar door Herodes' krijgsoversten deswege gestraft werden.
De voornaamste dezer rovers, door deze uitslag verschrikt, namen de vlucht naar Arabië, waar Sylleus, vertoornd omdat Herodes hem zijn zuster geweigerd had, hen ontving, en in een sterkte een wijkplaats verleende, vanwaar zij in Judea en zelfs in Coele-Syrië gingen stropen, en ten platten lande plunderen. Herodes, uit Rome teruggekomen zijnde, kon hen niet straffen, gelijk zij verdienden, omdat ze door de Arabieren beschermd werden, maar kon ook niet dulden, dat zij zijn onderdanen dus behandelden, en trok dus naar Trachonitis, al de nabestaanden van die rovers, welke hij in handen kreeg, dodende. Dit verbitterde de anderen zeer, en zij werden door een hunner wetten, die hen tot het wreken van de dood hunner

nabestaanden verplicht, zo tegen hem verbitterd, dat zij alle gevaren verachtten, om in zijn landen te komen en die te plunderen. Herodes verzocht toen aan Saturninus en Volumnius, die door Augustus tot landvoogden in die gewesten aangesteld waren, dat zij hen wilden straffen. Maar de rovers, in plaats van daarvoor te vrezen, werden er te stouter op, zodat zij ten getale van duizend bijeen kwamen, en het land en de dorpen nog meer afliepen, zonder iemand, die in hun handen viel, in het leven te laten; zodat het meer oorlog dan roverij geleek. Herodes verzocht daarop aan de Arabieren, dat zij die rovers aan hem wilden overleveren, en hem de zestig talenten, welke hij Koning Obodas door Sylleus ter leen gezonden had, en waarvan de tijd van betaling verscheen was, weer voldoen. Maar Sylleus, die Obodas bestuurde, en genoegzaam alleen het gehele rijk regeerde, stelde de betaling steeds uit, en ontkende dat die rovers zich in Arabië ophielden. Eindelijk bevalen Saturninus en Volumnius hem dat hij binnen dertig dagen moest betalen, en dat men de overlopers van wederzijde teruggeven moest. Toen bemerkte men de kwaadwilligheid der Arabieren; want niemand van de hun was om enigerlei oorzaak naar de landen van Herodes geweken, en daarentegen hadden al de rovers hun wijk in Arabië genomen.

HOOFDSTUK 14

Sylleus wil niets van hetgeen de landvoogden van Augustus bevolen hadden nakomen, maar gaat naar Rome. Herodes valt gewapenderhand in Arabië, en neemt het slot in, waar de Trachonitische rovers zich ophielden.

707 SYLLEUS toonde zich onwillig om hetgeen hem bevolen was, na te komen; maar ging naar Rome, om Augustus daarover te spreken. Ondertussen toog Herodes, met toestemming van Saturninus en Volumnius, met een leger naar Arabië, en dat zo spoedig, dat hij in drie dagen zulk een afstand aflegde, als men anders gewoonlijk in zeven aflegt; waarop hij de rovers in het kasteel Raëpta, waarin zij gevloden waren, aangreep, en hetzelve bemachtigde, en deed slechten, zonder de ingezetenen des lands enig leed te doen. Niettemin trok Naceb, de overste der Arabische benden, hem tegen, en het kwam tot een gevecht, waarin hij, met vijf en twintig van de zijn, het leven liet. Al de overigen namen de vlucht, en Herodes verloor nauwelijks één man. Nadat hij deze rovers alzo bedwongen en gestraft had, zond hij drieduizend Idumeërs naar Trachonitis, om daar te wonen, en de voortgang der roverij te beletten; hij schreef aan de bevelhebbers der Romeinse krijgsbenden in Fenicië wat er voorgevallen was, en hoe hij zich te vrede gesteld had met de macht, die hem gegeven was, zonder iets meer te ondernemen; en zij, daarnaar vernemende, bevonden dat het inderdaad zo was.

HOOFDSTUK 15

Sylleus hitst Augustus zo tegen Herodes op, dat hij weigert zijn gezanten te ontvangen, en ook niet wil luisteren naar die van Aretas, koning der Arabieren, welke Obodas opgevolgd was, toen Sylleus deze door vergift had doen ombrengen, om meester van het rijk te worden. Herodes zendt een derde gezantschap aan Augustus.

708 DE Arabieren vaardigden in der ijl boden naar Rome af naar Sylleus, en zonden hem een bericht van de gebeurde zaken., maar geheel anders dan ze voorgevallen waren. Hij was reeds bij Augustus aangediend, en hij wandelde juist voor diens paleis, toen men hem de brieven ter hand stelde.
Hij schoot straks een rouwkleed aan, ging naar de Keizer, en klaagde hem met tranen in de ogen: "Dat Herodes gewapenderhand Arabië binnengetrokken was; dat hij het geheel verwoest had; dat er vijf en twintig honderd der voornaamste Arabieren, en onder andere hun Krijgsoverste Naceb, die hem in maagschap bestond en zijn vriend was, gedood waren; dat

men grote schatten uit het kasteel Raëpta geroofd had; en dat Herodes, zo uit minachting voor Obodas, wiens achteloosheid zo groot was geweest, dat hij zich niet ten oorlog toegerust had, als omdat er gedurende zijn afwezigheid een goed opperhoofd ontbrak, tot het voeren van zulk een onrechtvaardigen oorlog besloten had. Hierbij voegde hij, dat zo hij zich niet verlaten had op de zorg, welke de keizer er voor droeg om alle landschappen in vrede te houden, hij zijn land niet zou verlaten hebben, noch te Rome zou gekomen zijn, om aan Herodes gelegenheid te geven tot het aanvangen van een oorlog, welke geenszins tot diens voordeel zou uitgevallen zijn, indien hij had kunnen tegenwoordig zijn."
Augustus, door deze klachten bewogen, vraagde aan sommige vrienden van Herodes, en aan enige Romeinen, die onlangs uit Syrië gekomen waren, of het waar was, dat die vorst met een leger Arabië binnengetrokken was; en omdat zij dit niet konden ontkennen, vernam hij niet verder naar de oorzaak, die hem daartoe aangedreven had, maar werd hij zo toornig, dat hij aan Herodes een brief schreef, vol van dreigementen, behelzende onder anderen, dat hij hem tot die tijd toe had aangemerkt als zijn vriend, maar dat hij hem in het toekomende als zijn onderdaan zou behandelen. Sylleus van zijn kant schreef naar Arabië, op zodanig een wijze als men denken kan. Deze brieven maakten de Arabieren zo overmoedig, dat zij, ziende dat de Keizer op Herodes vertoornd was, de overlopers niet wilden weergeven, noch ook het geld, dat zij schuldig waren, betalen, noch voor de weiden, die zij in pacht hadden, iets geven. De Trachonieten zich van deze verwarring willende bedienen, stonden tegen de Idumeërs, welke Herodes bij hen in bezetting gelegd had, op, voegden zich bij de andere Arabische rovers, plunderden het land, en deden er veel kwaad, niet zozeer om enig voordeel te behalen, als uit begeerte om zich te wreken. Herodes was genoodzaakt dit te verdragen, daar hij niets durfde ondernemen, omdat Augustus zo vertoornd op hem was, dat deze de eerste gezanten, welke hij gezonden had, niet had willen horen, en de anderen zonder antwoord teruggezonden had. Dat Sylleus toen te Rome was, vermeerderde de bekommering van Herodes, doordien hij wist, dat men de woorden van die bedrieger geloofde, en dat deze naar de kroon van Arabië stond. Daar Koning Obodas in die tijd gestorven was, en Enéas, nadat hij de naam van Aretas had aangenomen, zich in het bezit van het rijk gesteld had, bediende Sylleus zich van allerlei lasteringen, om hem uit de regering te verdrijven, en er zich meester van te maken. Hij gaf ten die einde grote geschenken aan de gunstelingen van Augustus, beloofde ook hemzelven grote gaven, en hoopte dat hij die te gunstiger ontvangen zou, omdat hij zeer vertoornd was, dat Aretas zich in het bezit van het rijk had durven stellen, zonder van hem verlof daartoe te verzoeken. Ondertussen schreef deze nieuwe Koning aan Augustus, en zond hem onder andere geschenken een gouden kroon van grote waarde. Hij beschuldigde Sylleus in zijn brief, dat hij een trouweloze was, die Obodas, zijn Koning en heer, vergiftigd, zich het bewind der zaken bij diens leven aangematigd, de vrouwen der Arabieren schandelijk misbruikt, en grote sommen geld tot voortzetting van zijn tirannie geleend had. Maar Augustus wilde zijn geschenken niet ontvangen, noch zijn gezanten horen, maar zond hen zonder antwoord terug. Alzo werden de zaken tussen de Joden en de Arabieren hoe langer hoe erger, en niemand was in staat om die grote beroerte te stillen. Aretas was in zijn nieuwe regering nog niet genoeg bevestigd, om de moedwil van zijn onderdanen te kunnen beteugelen; en de vrees, die Herodes had, om Augustus nog meer te vertoornen, indien hij het ongelijk, dat men hem aandeed, afkeerde, noodzaakte hem hetzelve te verdragen. In deze verlegenheid vond hij geen beter middel, dan een derde gezantschap aan Augustus te zenden, om, door middel van zijn vrienden, te trachten hem te bevredigen: hij koos ten die einde Nikolaüs de Damascener.

HOOFDSTUK 16

Herodes meer dan ooit vertoornd op zijn zonen Alexander en Aristobulus door de lasteringen tegen hen ingebracht, doet hen in de gevangenis zetten. Augustus verneemt de boosheid van Sylleus, veroordeelt hem ter dood, bevestigt Aretas in de regering over

Arabië, beeft berouw over zijn vergramdheid op Herodes, en beveelt hem een vergadering te Beryte te beleggen, om zijn zonen, over wie hij op nieuw tegen hem geklaagd had, te recht te stellen.

709 ONDERTUSSEN nam de onrust in het huisgezin van Herodes steeds toe, door het aangroeien van zijn haat tegen Alexander en Aristobulus. Het wan trouwen, dat zulk een gevaarlijk kwaad voor de Koninggen is, had niet opgehouden, en het werd door het volgende voorval nog vergroot. Een Lacedemoniër, Eurykles genaamd, van edele afkomst, maar met een kwaad gemoed, zeer misdadig, een groot pluimstrijker, en zó listig, dat hij alles in het werk stelde om het tegendeel te schijnen van hetgeen hij inderdaad was, kwam bij Herodes, bood hem geschenken aan, ontving er van hem nog grotere, en drong zich zo in zijn gunst in, dat hij door deze onder het getal van zijn beste vrienden geteld werd. Hij woonde bij Antipater, en sloot ook vriendschap met Alexander, wien hij wijs maakte dat Koning Archelaüs, zijn schoonvader, hem een bijzondere genegenheid toedroeg, en dat hij daarom zich verplicht vond alle mogelijke diensten aan de Prinses, Glafyra, zijn dochter, te bewijzen. Omdat hij dan overal welkom was, en zich bij iedereen voordeed als onzijdig, viel het hem gemakkelijk, op alles, wat men zei, te letten, en zich daarvan te bedienen om te belasteren wien hij wilde; hij had de gunst van allen gewonnen; elk meende dat hij het met hem hield, en dat hij geen omgang met anderen had, dan om zijn belangen te bevorderen. Omdat nu Alexander door zijn jonge jaren weinig ervaring had, liet hij zich zo van hem bepraten, dat hij meende dat er niemand was, aan wien hij zich veiliger toevertrouwen kon. Hierom ontsloot de Prins zijn hart voor hem, verklaarde hem zijn verdriet, zo wegens des Konings afkeer van hem, als over de dood van de Koningin zijn moeder; en zei hoe het hem speet, dat Antipater zo machtig was, en alleen al die eer bezat, naar welke zijn broeder en hij met recht mochten staan; voorts bekende hij, dat het hem ondraaglijk was te zien, dat de haat van zijn vader tegen Aristobulus en hem zover ging, dat hij hun niet langer de eer bewees hem van hen op zijn gastmalen te ontbieden, of zelfs tot hen spreken. De verrader verhaalde dit alles weer aan Antipater, zeggende dat hij zich door de weldaden, van hem genoten, verplicht zag om hem van het gevaar, dat hem dreigde, te verwittigen, ten einde hij zich op zijn hoede kon houden, naardien Alexander niet ontveinsde dat hij van woorden misschien wel tot daden zou overgaan. Antipater ontving dit bericht als een teken van grote toegenegenheid van Eurykles, gaf hem grote geschenken, en noodzaakte hem om hetzelfde de Koning te verhalen. Hij deed alzo; Herodes sloeg lichtelijk geloof aan de dubbelzinnige woorden, waarvan deze verrader zich bediende om zijn argwaan en mistrouwen te vermeerderen; hij vatte hierdoor een onverzoenlijke haat op tegen Alexander, en begiftigde Eurykles met vijftig talenten. Deze booswicht vertrok toen naar Koning Archelaüs, sprak zeer gunstig tot hem van de Prins, zijn schoonzoon, en zei dat hij het geluk gehad had om behulpzaam geweest te zijn, om hem weer in gunst bij de Koning, zijn vader, te brengen; hij kreeg daardoor ook grote geschenken van Archelaüs, en keerde toen weer naar Macedonië, eer men zijn bedrog ontdekken konde. Maar omdat hij in zijn vaderland niet vromer leefde dan in de vreemde, werd hij gebannen en verjaagd.

710 Ondertussen stelde Herodes zich niet tevreden, gelijk te voren, met het oor te lenen aan de lasteringen, waarmee men Alexander en Aristobulus poogde te bezwaren, maar zijn haat tegen hen was zo groot, dat, hoewel niemand hen beschuldigde, hij nochtans niet naliet op hen te letten, volkomen vrijheid gevende om tot hun nadeel tegen hem te spreken; omdat hij naar niets liever luisterde, verhaalde men hem onder anderen, dat zekere Euaratus, van Ceos, met Alexander een aanslag gesmeed had.

711 Behalve deze gestadige lasteringen, waardoor velen om strijd de twee Prinsen bij de Koning poogden zwart te maken, onder de schijn van voor zijn welzijn zorg te dragen, viel er

nog iets voor, dat hun nadeliger was dan al het andere. Onder Herodes lijfwacht waren er twee, Jukundus en Tyrannnus geheten, die bijzonder door hem bemind waren om hun ongewone grootte en sterkte; maar om enig misnoegen, tegen hen opgevat, verwijderde hij hen van zich. Hierop nam Alexander hen onder zijn lijfwacht aan; en omdat ze dappere mannen waren, was hij zeer mild jegens hen. Nauwelijks had de Koning dit vernomen, of hij vatte daaruit een kwaad vermoeden op, en deed hen pijnigen. Zij stonden de pijn lang uit; maar eindelijk daaronder bezwijkende, bekenden zij, dat Alexander hen aangezocht had om de Koning te doden, als hij op de jacht was; en gezegd had dat men de lieden gemakkelijk zou kunnen doen geloven, dat Herodes, van het paard vallende, zich met zijn eigen wapen gedood had, omdat zulks niet lang tevoren bijna gebeurd was. Zij voegden hier nog bij, dat men in de paardenstal van de Prins geld verborgen zou vinden, en zij beschuldigden de opperjagermeester, dat hij op last van Alexander, hun en aan enigen van de zijn, de schichten gegeven had, welke de Koning gewoon was op de jacht te gebruiken.

712 Herodes liet de slotvoogd van Alexandrion ook in hechtenis nemen, en ter pijnbank brengen, omdat men hem beschuldigde dat hij de twee Prinsen beloofd had, dat hij hen in die plaats ontvangen, en het geld, dat Herodes daar bewaarde, hun ter hand stellen zou Hij bekende niets; maar zijn zoon verklaarde, dat het waar was, en toonde een brief, geschreven, zo het scheen, door Alexander, en deze woorden bevattende: "Zodra wij met Gods bijstand ons voornemen zullen hebben uitgevoerd, zullen wij bij u komen, en wij twijfelen niet, of gij zult ons binnen uw plaats ontvangen, gelijk gij ons beloofd hebt." Herodes, deze brief gezien hebbende, twijfelde nu niet langer of zijn zonen beraamden een aanslag tegen zijn leven. Maar Alexander beweerde dat de geheimschrijver Diosantus zijn hand, op last van Antipater, die de beramer van dit schelmstuk was, nagebootst had; want Diosantus was een grote vervalser, en werd later zelfs om dergelijk een misdaad met de dood gestraft.

713 Herodes, die toen te Jericho was, deed hen, die gepijnigd waren, openlijk voorkomen, opdat ze zijn zonen beschuldigen zouden; waarop het volk hen met stenen dood gooide, en Alexander en Aristobulus ook wilde stenigen; maar Herodes zond Ptolomeüs en Feroras, om zulks te beletten, en vergenoegde zich met hen in de gevangenis te doen zetten. Zij werden daar zo streng bewaard, dat niemand bij hen mocht komen, en men sloeg niet alleen op al hun daden acht, maar men lette zelfs op de minste woorden, die zij spraken. Daardoor werden zij reeds aangemerkt als veroordeeld, en zijzelf beschouwden zich niet anders.

714 In deze uitersten nood was het, dat Aristobulus, om Salóme, die te gelijk zijn tante en zijn schoonmoeder was, tot deernis met zijn ongeluk te bewegen, en om aan haar haat tegen de bewerker daarvan in te boezemen, alzo tot haar sprak: "Kunt gij u zelf wel veilig achten, nu men tot de Koning gezegd heeft, dat de hoop om met Sylleus te huwen, u alles, wat er in dit rijk geschiedt, aan deze doet overbrieven?" Zij verhaalde dit terstond weer aan Herodes, die er zo toornig om werd, dat hij zich niet kon bedwingen, en beval, dat men de twee broeders voortaan zou scheiden, en in boeien klinken, en dat men hen zou noodzaken, schriftelijk te openbaren, al wat er van de toeleg tegen hem besloten aan was. Zij, om hem te gehoorzamen, stelden een verklaring op, welke behelsde dat zij geen gedachten hadden gehad, om enigen aanslag tegen de Koning te smeden; maar dat het waar was, dat het kwaad vermoeden, hetwelk hij tegen hen opgevat had, hun het leven pijnlijk maakte, en dat zij daarom besloten hadden te vluchten.

715 Terzelfder tijd zond Archelaüs een der grootste heren van zijn hof, Mela genaamd, als gezant naar Judea. Herodes, om te tonen, dat hij grote reden had zich over zijn meester te beklagen, deed Alexander uit de kerker halen, en vraagde hem in Mela’s tegenwoordigheid,

hoe en naar welke plaats hij voornemens was te vluchten. Hij antwoordde, dat zijn voornemen geweest was, naar de Koning, zijn schoonvader, te gaan, die beloofd had, hem naar Rome te zenden; maar dat hij niet de aller-minste toeleg had gehad, om iets tegen zijn vader te ondernemen, ja, dat er niet één woord waar was van al hetgeen, waarmee men hem beschuldigde; dat hij gewenst had, dat men Tyrannes en zijn makkers nauwkeuriger ondervraagd had; maar dat Antipater, en door hun dood het navorsen van de waarheid te beletten, gemaakt had dat enigen van zijn aanhang, zich onder het volk begevende, hen opgehitst hadden om hem te stenigen. Herodes beval daarop dat men Alexander en Mela bij Prinses Glafyra zou brengen, en haar in hun bijzijn zou vragen, of zij geen kennis had van de samenzwering tegen hem. Toen de Prinses de Prins, haar gemaal, in boeien zag, werd zij zo van droefheid overstelpt, dat ze op haar hoofd sloeg, en overluid kreet. Alexander kon toen ook zijn tranen niet weerhouden; en dit droeve schouwspel bewoog alle omstanders tot medelijden, zodat ze lang sprakeloos en roerloos bleven staan. Eindelijk zei Ptolomeüs, wien de bewaking van de Prins aanbevolen was, dat hij verklaren moest, of de Prinses, zijn gemalin, enige kennis had van hetgeen door hem gedaan was."Hoe zou dat anders kunnen wezen," antwoordde hij,"nademaal ik haar liever heb dan mijn leven, en ik kinderen bij haar gewonnen heb, die mij zo lief en waard zijn?" Zij nam toen het woord, en zei: "Dat zij ten enenmale onschuldig was; maar dat zij, indien ze door zich schuldig te verklaren, haar gemaal redden kon, bereid was een onwaarheid te belijden, zonder in aanmerking te nemen, wat haar deswege ook zou kunnen wedervaren."
Toen zei Alexander tot haar: "Het is waar, dat noch gij, noch ik, iets gedaan hebben van hetgeen, waarvan men ons beticht; maar echter is het u niet onbekend, dat wij besloten hadden naar de Koning, uw vader, te vluchten, om vandaar naar Rome te gaan." Dit bekende zij; en Herodes meende, dat hij geen ander blijk van Archelaüs kwaden toeleg behoefde. Hij zond dan Olympias en Volumnius tot Archelaüs, om te klagen dat hij mede deel had aan de bozen toeleg van zijn zonen; deze gezanten bevelende, te Eleusis een stad in Cilicië, aan land te treden, en als zij zijn brieven aan Archelaüs overhandigd hadden, naar. Rome te gaan; en dat zij, zo ze bevonden dat Nikolaüs gezantschap in zijn oogmerk geslaagd was, de brieven en geschriften, aan Augustus zouden overleveren, om te bewijzen dat zijn zonen schuldig waren. Archelaüs antwoordde op hetgeen hem te laste gelegd werd, dat het waar was dat hij Alexander en Aristobulus beloofd had hen te zullen ontvangen, omdat hij geloofde dat zulks voordelig zou zijn voor hen en de Koning, hun vader, die op losse vermoedens zich tot gramschap had laten vervoeren; maar dat zijn voornemen in geen dele geweest was hen naar Rome te zenden, noch ook enig boos ontwerp tegen Herodes te volvoeren.

716 Olympus en Volumnius, te Rome aangekomen zijnde, vonden geen zwarigheid om hun brieven aan Augustus over te geven, doordien Nikolaüs alles, wat Herodes begeerde, op de volgende wijze verkregen had. Vernomen hebbende dat er verdeeldheid onder de Arabieren, die met Sylleus te Rome waren, heerste, en door enigen van hen bericht verkregen hebbende van de misdaden door Sylleus begaan, en wetende dat zij bereid waren hem aan te klagen, en door zijn eigen brieven, die zij, na hun verwijdering van hem, machtig waren geworden, te overtuigen, dat hij veel bloedverwanten van Koning Obodas had doen sterven, geloofde hij dat hij die gelegenheid moest aangrijpen. Hij vond dit middel veel gemakkelijker, om zijn meester weer bij Augustus in gunst te brengen, dan de groten tegenzin, die de Keizer tegen hem had opgevat, met redenen te gaan bestrijden; en als hij een begin maakte met Sylleus te beschuldigen, kon hij daarna wel eens een gunstiger tijd vinden om Herodes te verdedigen. Toen de dag, om de zaak voor Augustus te bepleiten, gekomen was, beschuldigde Nikolaüs, met bijstand der gezanten van Koning Aretas, Sylleus, dat hij Koning Obodas, zijn heer, bovendien veel Arabieren, omgebracht had; dat hij geld geleend had, om het tot verwarring van de staat te gebruiken; dat hij verscheidene keren overspel, niet alleen in Arabië, maar ook te

Rome gepleegd had; en dat hij, boven al die misdaden, het nog had durven wagen de Keizer door zijn bedriegerijen voor zich in te nemen, en Herodes van veel zaken te beschuldigen, waarvan er niet één waar was. Op deze woorden viel Augustus hem in de rede, beval hem het verhaal te staken, en te verklaren of het niet waar was dat Herodes met een leger Arabië was binnengetrokken, daar vijf en twintig honderd mensen had gedood, een groot getal gevangenen weggevoerd, en het land geplunderd. Nikolaüs antwoordde dat hij hem vrijmoedig verzekeren kon, dat die dingen merendeels loutere verdichtselen waren, dat hij hem niets gezegd had dan hetgeen de waarheid was, en dat Herodes niets gedaan had, dat Augustus zou kunnen mishagen. Augustus, verwonderd over dit antwoord, luisterde naar hem met nog groter aandacht, waarop Nikolaüs begon te verhalen, dat Herodes vijfhonderd talenten te leen gegeven had, en dat het handschrift uitdrukkelijk inhield, dat, wanneer de tijd van betaling vervallen was, hij zijn betaling op het ganse land zou mogen verhalen. Dat men dus het krijgsvolk, waarvan hij zich bediend had, geen leger kon noemen, maar eerder benden, die op een tocht gingen om een gerechts vonnis uit te voeren. Dat de bescheidenheid van Herodes zo groot was geweest, dat, hoewel hij volkomen recht had om uit zichzelf die zaak voort te zetten, hij er echter eerst verscheidene malen tegen Saturninus en Volumnius, landvoogden van Syrië, over gesproken had, en dat Sylleus, in hun tegenwoordigheid, in de stad Beryte beloofd en bij Caesars fortuin gezworen had, dat hij die som binnen dertig dagen betalen, en de overlopers weergeven zou. Dat, omdat hij zijn woord niet hield, Herodes wederom bij die landvoogden gekomen was; dat zij hem toegestaan hadden, zijn recht te gebruiken en gewapenderhand zijn betaling te zoeken; en dat hij daarop eindelijk in Arabië gevallen was."Dit is het, machtige vorst," vervolgde hij,"dat men de naam geeft van oorlog-aandoen, dit is die oorlog, waar men zo hoog van opgeeft. Maar kan men dit een oorlog noemen, daar het niet geschied is dan met verlof uwer landvoogden, uit kracht van een wettig handschrift en na het plegen van zulk een grote meinedigheid waardoor men niet geschroomd heeft de eerbied, die men de Goden en uw naam schuldig is, te schenden?

Nu staat mij nog te spreken van de gevangenen, welke men zegt dat Herodes weggevoerd heeft; en het zal mij niet zwaar vallen, die zaak te verdedigen. Veertig van die Trachonitische rovers, en daarna nog een partij anderen, vrezende dat Herodes hen straffen zou, namen de vlucht naar Arabië, waar Sylleus hen niet alleen ontving, om zich tot overlast van alle mensen van hen te bedienen, maar hij gaf hun zelfs land, en deelde met hen de roof, zonder te bedenken dat hij de eed brak volgens welke hij gehouden was die misdadigers, benevens het geld, dat hij schuldig was, in handen van Herodes te leveren; en hij zal niet kunnen bewijzen, dat Herodes enige andere lieden in Arabië gevangen genomen heeft, dan deze, van wie nog een gedeelte het ontkomen is. Heeft men dan wel ooit groter bedriegerij gezien? Maar het volgende is nochtans niet minder, zo het haar niet nog overtreft. Men heeft u gezegd, dat Herodes vijf en twintig honderd mensen omgebracht had: en ik kan met waarheid verzekeren, dat niemand van de zijnen de hand aan het zwaard geslagen heeft, dan nadat Naceb met zijn krijgsmacht hen eerst aangegrepen, en enigen van de hun gedood had; maar toen verloor hijzelf het leven met vijf en twintig andere Arabieren. Alzo ziet gij, machtige vorst, dat dit getal van vijf en twintig, door een zonderling verdichtsel, tot vijf en twintig honderd vermenigvuldigd is."

Deze woorden ontstelden Augustus zo geweldig, dat hij, zich naar Sylleus kerende, en hem met een oog van gramschap aanziende, vraagde, hoeveel Arabieren in dat gevecht gesneuveld waren. Deze, niet wetende wat te antwoorden, zei dat men zich in het getal vergist had. Men las daarna het handschrift der lening, de bevelschriften der landvoogden, en de brieven der steden, die over deze rovers klaagden. Augustus, toen volkomen van de zaak onderricht, had berouw dat hij zich door bedrog had laten verleiden, om zo fors aan Herodes te schrijven; voorts veroordeelde hij Sylleus ter dood, verweet hem, dat hij door zijn leugentaal hem zo verbolgen tegen zijn vriend gemaakt had, en beval dat men hem naar Arabië zou voeren, om daar zijn schuldeisers te voldoen, eer men hem met de dood strafte. Belangende Aretas, kon hij

niet besluiten hem zijn misslag, dat hij zich zonder zijn verlof in het bezit van het rijk gesteld had, kwijt te schelden, en hij wilde Arabië aan Herodes geven; maar de brieven van die vorst, die hem door Olympius en Volumnius reeds waren overgegeven, deden hem van voornemen veranderen, omdat hij daarin niets anders vond dan beschuldigingen tegen zijn zonen, en hij het niet geraden oordeelde een ouden man, die van zoveel huiselijk verdriet geplaagd was, met de zorg voor een ander koninkrijk te belasten. Dus liet hij de gezanten van Aretas toe, hem te komen begroeten; en nadat hij het bedrijf van hun meester scherpelijk berispt had, omdat deze de stoutheid gehad had van het rijk tot zich te nemen, zonder het van hem ontvangen te hebben, nam hij zijn geschenken aan, en bevestigde hem in de regering. Daarna schreef hij aan Herodes, dat hij hem zeer beklaagde dat zijn kinderen hem zoveel last veroorzaakten; dat indien zij zo ontaard waren dat ze iets tegen zijn leven hadden durven ondernemen, hij hen als vadermoorders moest behandelen, waartoe hij hem volkomen vrijheid gaf. Maar indien zij geen ander voornemen gehad hadden dan te vluchten, dat dan de vaderlijke genegenheid hem verplichtte, zich met een lichte straf voldaan te tonen. Dat hij hem dus raadde te Beryte, waar veel Romeinen waren, een vergadering te houden, opdat de zaak daar met behulp der landvoogden van de omliggende wingewesten, van Archelaüs, Koning van Cappadócië, en van andere personen, die, zowel door hun staat als wegens hun vriendschap bij hem in aanzien waren, mocht beslecht worden.

HOOFDSTUK 17
Herodes klaagt zijn zonen, Alexander en Aristobulus, in een grote vergadering te Beryte aan, doet hen veroordeelden, en ombrengen.

717 DE brief van Augustus aan Herodes gaf deze grote blijdschap, zo doordien hij daaruit zag dat hij weer bij hem in gunst geraakt was, als omdat hij volle macht ontving, om met zijn zonen naar goedvinden te handelen. Ik weet niet hoe het kwam, dat hij, die te voren, in de tijd zijns voorspoeds, zich wel fors tegen zijn zonen betoonde, maar echter nooit zo ver ging dat hij hun ondergang begeerde, nu al te schielijk tegen hen wilde voortvaren, en geen maat of perk hield in zijn haat, hoewel de zaken in beteren staat hersteld waren, dan hij had kunnen wensen. Hij ontbood dan van alle kanten degenen, die Augustus aangewezen had, om te Beryte te komen, uitgenomen Archelaüs, hetzij dat hij hem haatte, of dat hij vreesde, dat deze zich tegen zijn voornemen zou aankanten. De landvoogden en de voornaamste personen uit verscheidene steden kwamen daar; maar zijn zonen wilde hij er niet laten komen, maar hij deed hen in een vlek der Sidoniërs, Platane genoemd brengen, vanwaar men hen, omdat het niet ver van de stad was, lichtelijk kon halen, indien het nodig ware. Hij trad dan alleen in de vergadering, die uit honderd vijftig personen bestond. De manier, op welke hij zijn zonen beschuldigde, in plaats dat ze medelijden met zijn ongeluk verwekt, en de omstanders van de noodzakelijkheid, die hem tot dit uiterste drong, overtuigd zou hebben, was zeer stuitend en onredelijke in de mond van een vader; want hij sprak met grote heftigheid, door zijn toorn zo vervoerd wordende, dat hij niet dan stamelende en geheel ontroerd de beschuldigingen tegen zijn zonen voortbracht, zonder enig bewijs van alles, wat hij zei. Men zag een vader, die, in plaats van de rechters een juist bericht te geven, zich niet schaamde te begeren dat zij met hem zouden samenspannen om zijn kinderen te beschuldigen. Hij las hun brieven, waarin niets was, dat enig kwaad voornemen tegen hem te kennen gaf, of naar enige grote ondeugd geleek; men kon er alleen uit bemerken dat zij besloten hadden te vluchten; en enige woorden gaven te verstaan, dat zij misnoegen opgevat hadden. Toen hij die brieven gelezen had, riep hij uit, evenals of zij een volkomen bewijs inhielden, dat zij het op zijn leven toegelegd hadden, en hij zwoer dat zij hem ondragelijker waren dan de dood; waarbij hij voegde, dat zowel de natuur als Augustus hem volle macht over zijn zonen gaven; en dat één van de wetten zijns volks zeer nadrukkelijk in deze sprak, omdat ze beval dat, wanneer de ouders hun kinderen beschuldigden, en de handen

op hun hoofd legden, de omstanders gehouden waren hen te stenigen. Dat hij dus zonder enige rechtspleging zijn zonen in zijn land kon doen sterven; maar dat hij genegen was de raad en het oordeel dier grote heen komst te horen. Dat hij hen nochtans daar niet had doen komen om rechters over zijn zonen te zijn, omdat hun misdaad klaar bleek; maar alleen opdat zij bij deze gelegenheid in zijn rechtmatig gevoelen zouden delen, en de nakomelingen alzo door hun goedkeuring mochten weten, van hoe groot belang het was, zulk een schrikkelijk handelen van kinderen tegen hun ouders niet ongestraft te laten. Nadat Herodes alzo gesproken had, zonder zijn zonen te hebben laten halen, opdat zij zich verantwoorden zouden, bemerkte de vergadering wel dat er geen hoop op verzoening meer over bleef; dus bevestigde zij de macht, welke Augustus hem gegeven had, om met hen te handelen zoals hij het goed vond. Saturnius, een man die de waardigheid van consul had bekleed, en die zeer aanzienlijke ambten bediend had, was de eerste, die zijn mening te verstaan gaf, en dat met grote bescheidenheid; want hij zei: dat hij van gevoelen was dat zij strafbaar waren, maar niet met de dood; doordien hijzelf vader zijnde, zo streng niet kon wezen, noch ook geloven, dat men bij de vorige rampen van Herodes dit nieuwe verdriet, dat alle andere te boven zou gaan, behoorde te voegen. Zijn drie zonen, die zijn stedehouders waren, zeiden toen ook hun mening, en waren van hetzelfde oordeel. Volumnius daarentegen meende dat zij, die zich zo goddeloos tegen hun vader gedragen hadden, de dood verdienden; en de meesten, die na hem spraken, waren van zijn gevoelen; zodat er voor de twee Prinsen geen hoop meer overbleef.

718 Thans vertrok Herodes naar Tyrus, waarheen hij hen ook deed voeren; en Nikolaüs, die van Rome wederkeerde, daar aangekomen zijnde, verhaalde hem, wat er te Beryte voorgevallen was, en vraagde wat het gevoelen van zijn vrienden te Rome was, omtrent zijn zonen. Nikolaüs antwoordde dat de meesten hen veroordeelden, en meenden, dat hij hen in de gevangenis moest zetten, om hen te doen sterven, indien hij het billijk vond; maar alleen na rijp overleg, opdat het niet zou schijnen, dat hij in zulk een gewichtige zaak meer door toorn dan door rechtvaardigheid geleid werd; of anders dat hij, om zich niet in een niet te verhelpen onheil te wikkelen, hen behoorde te ontslaan en in vrijheid te stellen. Herodes, hem alzo hebbende horen spreken, bleef lang in diepe gedachten, zonder iets te zeggen. Toen beval hij hem mede scheep te gaan, en vertrok naar Caesarea. Ondertussen gaf deze grote zaak stof van gesprek aan ieder men sprak van niets dan van het ongeluk der Prinsen en de haat, die hun vader hun al sinds lang toegedragen had, deed vrezen, dat hij hen zou doen ombrengen. In de spanning over deze zaak kon men zonder gevaar niets zeggen noch aanhoren, dat hun gunstig was, maar moest men het mededogen, dat men met hen had, in zijn hart verbergen, en zijn hartzeer ontveinzen en verkroppen.

719 Er was niemand dan Tero, een oud en dapper krijgsman, wiens zoon van Alexanders ouderdom, en die Prins zeer toegedaan was, die de moed had om niet te verzwijgen hetgeen anderen enkel durfden denken. Hij schroomde niet, soms openlijk en ronduit, te zeggen: dat er geen waarheid en gerechtigheid meer onder de mensen was; dat de leugen en boosaardigheid in hun harten regeerde; en dat hun blindheid zo groot was, dat, hoe groot hun misslagen ook waren, zij die niet bemerkten. Men had er vermaak in, hem met zulk een edelaardige en gevaarlijke oprechtheid te horen spreken, en men kon zijn vrijmoedigheid niet laken; maar elk zweeg stil, uit vrees van er zijn leven door te wagen, hoewel het gevaar, hetwelk men voor de Prinsen duchtte, anderen behoorde bewogen te hebben om zijn voorbeeld na te volgen.
Hij verzocht ook gehoor bij de Koning, om alleen met hem te spreken; en Herodes stond het hem toe, waarop hij zich alzo liet horen: "Ik kan niet nalaten, Heer Koning, u aan te spreken, met een vrijmoedigheid, die gevaarlijk voor mij kan wezen, maar voordelig voor u, indien het u belieft mijn woorden wel te overwegen. Wat denkt gij toch? Of waar is nu dat hart, hetwelk zich boven de zwaarste onheilen placht te verheffen; en waar zijn alle uw nabestaanden en

vrienden gebleven? Kan men onder dat getal hen wel rekenen, die zich niet inspannen om een beroerte te stillen, die zulk een gelukkig hof, als het uw eertijds was, ten enenmale omkeert? Opent gij uw ogen niet om te aanschouwen wat er geschiedt? Is het wel mogelijk dat gij twee Prinsen, welke gij bij een zo grote Koningin gewonnen hebt, en die zo wel geboren zijn, zou doen sterven, om in de ouderdom, waarin gij zijt, u in handen van een Prins, die een misdadige hoop heeft, te stellen, en u over te geven aan diegenen uwer nabestaanden, welke gij zo menigmaal onwaardig geoordeeld hebt te blijven leven? Bemerkt gij niet dat het volk door zijn stilzwijgen uw gedrag en uw haat tegen uw kinderen laakt? En wordt gij niet gewaar dat uw krijgslieden, maar voornamelijk de bevelhebbers, deernis met het ongeluk dier twee Prinsen hebben, en hen, die de oorzaak van hun ongeval zijn, niet zonder afgrijzen kunnen aanschouwen?" omdat de Koning zijn verdriet wel gevoelde, en van de ontrouw van zijn nabestaanden genoeg verzekerd was, nam hij deze aanspraak van Tero in het eerst niet kwalijk. Maar ziende dat hij hem met al te grote vrijpostigheid drong, en geen maat hield, begon hij toornig te worden; en hetgeen hij zei eerder als een verwijt aanmerkende, dan als een raad van genegenheid voor zijn dienst, vraagde hij hem wie die bevelhebbers en krijgslieden waren, die zijn gedrag laakten; en nadat Tero die genoemd had, deed hij hen allen in hechtenis nemen, en zond hem zelfs ook naar de kerker.
Zekere Tryfo, die baardscheerder van Herodes was, zei hem daarna, dat hij dikwijls door Tero was aangezocht, hem met zijn scheermes de keel af te snijden, als hij hem de baard schoor, met de toezegging dat hij er wel voor beloond zou worden; want dat er niets was, dat hij van Alexander niet mocht verwachten. Herodes deed die baardscheerder terstond in hechtenis nemen, om hem ter pijnbank te brengen; ook liet hij Tero pijnigen, bovendien zijn zoon, welke, ziende dat zijn vader gruwelijke pijnen uitstond zonder iets te bekennen, en dat de wreedheid des Konings geen hoop op enige verlichting gaf, zei dat hij de waarheid verklaren zou, indien men ophield met hen te folteren. Men beloofde het hem; waarop hij dan zei, dat zijn vader, de vrijheid hebbende om met de Koning alleen te spreken, voorgenomen had hem te doden, en alles te wagen ter liefde voor Alexander. Deze verklaring verloste Tero van de pijniging; maar men weet daarom niet of ze waar was, en of zijn zoon alzo niet gesproken heeft, om zijn vader en zichzelf van de pijnen te bevrijden.

720 Toen verbande Herodes uit zijn gemoed alle aarzeling, die er nog mocht overgebleven zijn om hem tot het ombrengen van zijn zonen te doen besluiten; en om niet weer van gedachten te veranderen, haastte hij zich om zijn voornemen uit te voeren. Hij deed dan Tero, en zijn zoon, benevens de baardscheerder, en de driehonderd bevelhebbers, welke men beschuldigd had, openlijk te voorschijn brengen, en beschuldigde hen voor het volk, hetwelk fluks op hen aanviel, hen met stenen en alles, wat hun voor de hand kwam wierp, en hen allen om het leven bracht. Aangaande Alexander en Aristobulus, de onbarmhartige vader deed hen naar Sebaste voeren, waar zij op zijn bevel geworgd werden; waarna men hun lijken bij nacht naar Alexandrion bracht, in het graf, waar hun grootvader van moeders zijde, en veel hunner voorouders begraven waren.

721 Men zal zich mogelijk niet verwonderen, dat een haat, zolang te voren opgevat, zo aangroeide, dat hij machtig was alle neigingen der natuur in Herodes uit te blussen. Maar men mag met reden betwijfelen of men de twee Prinsen, die hun vader gestadig vertoornden, en hem er eindelijk toe brachten, hen als zijn doodsvijanden aan te merken, behoort te beschuldigen, dan of men de zaak mocht toeschrijven aan de hardvochtigheid van Herodes, en aan die geweldige heerszucht, die, als het op het behouden van zijn onbeperkte macht aankwam, in welke hij niet dulden kon dat men hen weerstreefde, hem geloven deed dat hij niemand behoorde te verschonen; of dat men de oorzaak liever aan het noodlot moet wijten, hetwelk meer macht heeft dan alle menselijke wijsheid; waarom wij ook geloven, dat alle te

gebeuren zaken door een zekere voorbeschikking zo vast bepaald zijn, dat ze noodwendig gebeuren moeten, aan welke kracht wij de naam van Noodlot geven, omdat aan ieder noodzakelijk zijn vooruit bepaalde lot overkomen moet. Ik meen dat men dit in zover kan toestemmen, als er echter ook iets van onzen wil afhangt, en dat men niet moet vaststellen, dat het boze, hetgeen iemand bedrijft of overkomt, buiten zijn eigen toedoen geschiedt, hetgeen de wet reeds lang voor deze onze bewering heeft aangetoond. Maar om weer tot de twee eerste oorzaakn van dit treurspel en beklagenswaardige voorval te komen, het is waar, dat men deze Prinsen beschuldigen kan van een zekere stoutheid, die niet dan al te veel bij personen van hun ouderdom gevonden wordt, en van die hoogmoed, welke een koninklijke geboorte meebrengt; ook dat zij al te licht het oor geleend hebben aan dezulken, die tot nadeel van hun vader spraken; dat zij al te nauwkeurig zijn daden onderzochten; en er al te slecht over oordeelden; zodat zij alzo zelf grond verschaften voor de lasteringen der geen, die hun geringste woorden opmerkten, om des Konings genegenheid te winnen, door hen bij deze gehaat te maken.
Maar wat Herodes betreft, hoe kan men hem verschonen, bij zulk een onnatuurlijke daad, van zijn eigen kinderen te doen sterven, zonder dat hij hen kon overtuigen dat zij een toeleg tegen zijn leven hadden beraamd; alzo rijk beroofd hebbende van twee Prinsen, zo welgemaakt, zo behendig in allerlei oefeningen, zo bekwaam en afgericht tot de oorlog, en zo bevallig van taal, inzonderheid Alexander, dat zij niet alleen door de Joden, maar ook door de vreemdelingen bemind werden? Indien hij hen al schuldig geoordeeld had, behoorde hij er zich niet mede vergenoegd te hebben hen gevangen te houden, of uit het rijk gebannen te hebben; naardien er niets, noch van binnen, noch van buiten, te vrezen was, en wijl hij van zulk een machtige bescherming, als die der Romeinen was, zich verzekerd kon houden? En wat groter blijk zijner stuitende onmenselijkheid kon hij geven, dan dat hij die niet alleen heeft kunnen overwinnen, maar zich er zo door liet vervoeren, dat hij zijn kinderen met zulk een haastige drift deed ombrengen? En hij maakte zich te schuldiger, omdat hij tot zodanigen ouderdom gekomen was, dat hij zich niet zij verschonen kon wegens onervarenheid, of omdat de zaak zolang geduurd had; zijn misdrijf zou zo zwaar niet geweest zijn, indien een schielijke aanslag op zijn leven hem zo overrompeld had, dat hij niet had kunnen nalaten geloof daaraan te slaan, en hem tot zulk een wrede daad aangedreven had. Maar dit te begaan, na zulk een langen tijd en zoveel overleg, is een teken van een bloeddorstig gemoed, dat in het kwaad verhard is, gelijk het gevolg genoegzaam toonde, want hij spaarde zelfs hen niet, welke hij tevoren het meest scheen te beminnen. En hoewel er weinig reden was om deze te beklagen, omdat zij schuldig waren aan de dood van de beide Prinsen, echter belet dit niet zijn wreedheid in deze aan te tonen.

ZEVENTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Antipater poogt de dood van koning Herodes, Zijn vader, te verhaasten, om in zijn plaats te regeren. Kinderen, welke Herodes bij zijn negen vrouwen had.

722 HOEWEL Antipater, door de dood van zijn broeders, een groten voortgang in zijn verfoeilijken aanslag tegen het leven van zijn vader gemaakt had, was echter zijn ongeduld om te regeren zo groot, dat hij geen andere hinderpalen, die zijn toeleg vertraagden, dulden kon; verlost zijnde van de vrees, dat zijn broeders de kroon met hem delen zouden, bevond hij zich in nog grotere verlegenheid, door de haat, die het volk hem toedroeg, en door de afkeer, welke de krijgslieden van hem hadden, die nochtans machtig genoeg zijn om de troon der Koningen, wanneer er veranderingen en omkeringen in de rijken dreigen te komen, te onderschragen. Hij kon de algemenen tegenzin, welke men tegen hem had opgevat, niet dan aan zichzelf toeschrijven, omdat hij die op zich gehaald had, door de dood van zijn broeders te bewerken. Hij liet evenwel niet na het ganse rijk met zijn vader te regeren, alsof hij reeds in het bezit

daarvan was. Herodes stelde volkomen vertrouwen in hem, in plaats van een afschuw van zijn verraad tegen zijn broeders te hebben; hij scheen er wel mee ingenomen, menende dat het niet uit haat tegen hen geschied was, dat hij zo gehandeld had, maar uit toegenegenheid jegens hem, en om het belang, dat hij in zijn behoud stelde. Het was nochtans duidelijk, dat Antipater met zulk een woede tegen zijn broeders was vervuld, dat hij niet alleen hun personen haatte, maar hun ook haat toedroeg om huns vaders wil, doordien hij voor een ieder vreesde, die zijn verraad aan hem zou kunnen ontdekken, en zich kon verzetten tegen de toeleg, die hij gesmeed had, om door verraad zich van de regering meester te maken. Maar omdat diezelfde vrees van ontdekt worden, en geen groter vijand te hebben dan zijn vader, niet kon ophouden, zolang deze in het lezen was, haastte hij zich om zijn verfoeilijke onderneming te volbrengen.
Met dit oogmerk verzuimde hij niet, om de voornaamste vrienden zijns vaders, voornamelijk die te Rome, en boven alle anderen Saturninus, landvoogd van Syrië, en zijn broeder, door grote geschenken te winnen. Ook hoopte hij zijn tante Salóme, die toen met één der grootste vrienden van Herodes gehuwd was, op zijn zijde te krijgen; want Antipater was de huichelachtigste en doortraptste mens, die er wezen kon, om onder schijn van vriendschap te bedriegen. Maar omdat Salóme hem door en door kende, was het hem onmogelijk haar te misleiden, hoewel hij had weten te weeg te brengen dat haar dochter, weduwe van Aristobulus, met zijn oom van moeders zijde gehuwd was. Haar andere dochter was gehuwd met Kalleas, en zijzelf behield haar genegenheid tot Sylleus, wensende met hem te mogen huwen; maar Herodes dwong haar een huwelijk met Alexas aan te gaan, en om haar daartoe te brengen gebruikte hij de bijstand der Keizerin, die haar te verstaan gaf, dat de Koning, haar broeder, haar bedreigde met zijn ongenade, indien zij zulks weigerde; weshalve zij niet beter kon doen dan zijn begeerte na te komen.

723 Terzelfder tijd zond Herodes Prinses Glafyra Alexanders weduwe, naar Koning Archelaüs, haar vader, terug, en betaalde daar benevens uit zijn schatkist hetgeen zij mede ten huwelijk gebracht had, om alzo alle oorzaak van klachten te weren. Er waren twee zonen uit dit huwelijk, en Aristobulus had er drie nagelaten bij Berenice, behalve nog twee dochters. Herodes liet niets achterwege om hen wel te doen opvoeden; hij prees hen zijn vrienden dikwijls aan, betreurde het ongeluk van zijn zonen, bad God dat hun kinderen gelukkiger mochten zijn, en in deugd zowel als in jaren opwassende, hem voor de zorg, die hij voor hun opvoeding droeg, danken. Hij gaf de oudsten zoon van Alexander de dochter van zijn broeder Feroras, de oudsten zoon van Aristobulus de dochter van Antipater, de zoon van diezelfde Antipater een der dochters van Aristobulus, en zijn zoon Herodes, die hij bij een dochter des Hogepriesteres verwekt had, (naardien onze wetten ons toelaten verscheidene vrouwen te hebben) de andere dochter van Aristobulus ter vrouwe. Zijn voornaamste oogmerk met deze huwelijken was, om Antipater daardoor tot medelijden en liefde jegens die weeskinderen te bewegen; maar deze haatte hen niet minder dan hij hun vaders gehaat had; en des Konings genegenheid voor hen, in plaats van de zijnen op te wekken, maakte hem te bekommerder; want hij vreesde dat zij, tot jaren gekomen zijnde, zich tegen zijn macht zouden aankanten, met de hulp van Koning Archelaüs, hun grootvader, en van de viervorst Feroras, wiens zoon, zo het huwelijk doorging, met een der dochters van Aristobulus zou trouwen. Zijn vrees nam toe, door de deernis, welke het volk met die jonge Prinsen had; door de haat, die hij wist, dat men hem toedroeg, omdat hij de oorzaak van hun ongeluk geweest was, en door de geneigdheid welke de ingezetenen hadden, om zijn boosheid, wanneer zich daartoe een gelegenheid voordeed, aan de Koning te ontdekken, en om de lagen waarvan hij zich bediend had om zijn broeders van kant te maken, aan hem bekend te maken. Om dan te beletten dat zijn neven ter eniger tijd het gezag met hem zouden kunnen delen, wendde hij alles aan, wat hij kon om het besluit van Herodes omtrent de gemelde huwelijken te doen veranderen; en hij verwierf

eindelijk door zijn smeken van hem verlof, om met de dochter van Aristobulus te trouwen, en zijn zoon aan de dochter van Feroras uit te huwelijken.

724 Herodes had toen negen vrouwen, van welke de eerste de moeder was van Antipater; de tweede was de dochter van de Hogepriester Simon, bij welke hij een zoon had, even als hij zelf, Herodes genaamd; de derde was zijns broeders dochter; de vierde van zijn zusters dochter, bij welke twee hij geen kinderen had; de vijfde was een Samaritaanse; bij wie hij twee zonen, Archelaüs en Antipas had, en een dochter, Olympias geheten, met welke zijns broeders zoon naderhand huwde; deze Archelaüs en Antipas werden te Rome bij een van zijn vrienden opgevoed; de zesde, Cleopatra genaamd, was van Jeruzalem; hij had bij haar twee zonen, Herodes en Filippus, welke laatste ook te Rome opgevoed was. De zevende heette Pallas, bij wie hij een zoon had, Fasaël; de achtste Fedra, bij welke hij een dochter had, Roxane; en de negende was Elpis, bij wie hij een dochter had, Salóme genoemd. Belangende zijn twee dochters, de zusters van Alexander en Aristobulus, welke hij bij Mariamne verwekt had, en met wie Feroras geweigerd had te huwen, van deze had hij de een uitgehuwelijkt aan Antipater, de zoon van zijn zuster Salóme, en de andere aan de zoon zijns broeders Fasaël, gelijk boven verhaald is.

HOOFDSTUK 2
Over een Jood, Zamaris genaamd, een zeer dapper man.

725 HERODES wenste het landschap Trachonitis in veiligen staat te brengen, en versterkte daartoe een vlek, dat in het midden van het land lag, vergrootte dit tot een stad, en legde er een bezetting in, om de vijanden te kunnen weerstaan. Daarna vernomen hebbende dat een Jood, Zamaris genaamd, van Babylon gekomen, met vijfhonderd ruiters, gewapend met pijlkokers en schichten, en vergezeld van bijna honderd van zijn bloedverwanten, zich met verlof van Saturninus, landvoogd van Syrië, naar een slot, Valathe genoemd, dicht bij Antiochië begeven had, ontbood hij hem met al de zijn, beloofde hem landerijen in de streek van Bathanea, op de grenzen van Trachonitis, en zei hem van alle belastingen vrij te zullen laten, mits hij de stroperijen, die de rovers in het land mochten willen doen, beletten zou. Zamaris nam de aanbieding aan, en bouwde kastelen, en een vlek, hetwelk hij Bathyra noemde. Alzo dekte hij het land tegen de invallen der Trachoniten, en beschermde de Joden, die uit Babylonië naar Jeruzalem gingen om te offeren, voor hun roverijen. Velen, die onze voorvaderlijke wetten godsdienstig onderhielden, voegden zich bij hem; en die landstreek werd zeer bevolkt, ter oorzaak van de vrijdom van schattingen, die Herodes de ingezetenen toestond, en welke zij gedurende zijn regering genoten. Maar Zijn zoon Filippus, hem in de regering opgevolgd zijnde, legde hun een kleine schatting op, hoewel maar voor een korten tijd. Agrippa de Grote en zijn zoon kwelden hen echter met zware belastingen, maar lieten hun evenwel hun vrijheid behouden; en de Romeinen deden desgelijks, zoals wij ter zijner plaatse zullen verhalen. Deze Zamaris, die een zeer dapper man was, liet brave kinderen na, hem gelijk: onder anderen Jakimus, die zich door zijn dapperheid zeer beroemd maakte, en die de Babylonische Joden zo goed in het paardrijden oefende, dat de Koningen hen steeds als lijfwacht te paard gebruikten. Hij stierf in hoge ouderdom en liet een zoon na Filippus, zozeer uitmuntende in deugd, dat Koning Agrippa hem niet alleen een bijzondere genegenheid toedroeg, maar hem ook tot overste van zijn leger aanstelde.

HOOFDSTUK 3
Samenzwering van Antipater, Feroras, en zijn huisvrouw, tegen Herodes. Salóme geeft er deze kennis van. Hij doet de Farizeeën, die van de aanslag wisten, ombrengen; en poogt Feroras tot het verstoten van zijn vrouw te bewegen, maar deze kan er niet toe besluiten.

726 TOEN de zaken in die staat waren, en Herodes, die zich inbeeldde zeer door Antipater bemind te worden, zulk een groot vertrouwen in hem stelde, dat hij hem een volkomen gezag gaf, deed de buitensporige eerzucht van die ontaarden zoon, hem die macht misbruiken. Hij verborg echter zijn kwaadwilligheid zo behendig, dat zijn vader niets daarvan bemerkte, en hij door zijn boosheid en macht door iedereen ontzien werd. Hij bewees Feroras grote eer; en deze, door de vrouwen, die Antipater begunstigden, bedrogen, was hem behulpzaam, omdat hij zijn huisvrouw niet durfde mishagen, noch ook zijn schoonmoeder en haar zuster, hoewel hij haar haatte, ter oorzaak van de kwade bejegening, die zij zijn dochters, welke nog ongehuwd waren, aandeed; maar hij was genoodzaakt dit te verdragen, uit vrees van haar verstoord te maken, omdat al zijn bedrijven haar zeer wel bekend waren, en zij in innige onderlinge eendracht leefden, en Antipater in een nauwe betrekking met haar stond, zo uit eigen beweging, als door zijn moeder; want die vier vrouwen waren het in alles eens met malkander.
Niettemin ontstond er tussen Feroras en Antipater enig misverstand uit geringe oorzaken, en dat door de list van Salóme, die, nauwkeurig op alles gelet hebbende, bespeurd had dat zij te samen tegen de Koning samenspanden, en die gereed was er deze van te verwittigen. Dit ter hunner kennis gekomen zijnde, besloten zij niet meer openlijk met elkaar te verkeren, maar zich te houden alsof zij niet langer goede vrienden waren en de een ongunstig van de ander te spreken, voornamelijk in het bijzijn van de Koning, of van dezulken die het hem konden verhalen, maar ondertussen in het geheim meer omgang met elkaar te houden dan te voren. Maar dit kon niet zo behendig geschieden, of Salóme, die op al hun bedrijf zeer nauw lette, werd het gewaar. Daarop verhaalde zij de Koning, dat ze te samen aten en dronken, zonder dat men het zag, dat zij beraadslagingen hielden, die tot zijn verderf zouden strekken, zo hij die niet spoedig verijdelde; dat zij openlijk veinsden met elkaar overhoop te liggen, en bitse woorden gebruikten; maar dat zij, alleen zijnde, elkaar groter vriendschap betoonden dan te voren, en dat men niet behoefde te twijfelen, of zij beraamden de ondergang diegenen, voor wie zij dit zo zorgvuldig poogden te verbergen. Herodes had zelf al iets hiervan bemerkt, maar hij ging zeer omzichtig te werk, doordien hij zijn zuster wel kende, als iemand, die geen zwarigheid maakte om onwaarheid te spreken, en het hem ook niet onbekend was dat zij, en al de andere vrouwen, van welke reeds gesproken is, de richting van zekere lieden toegedaan waren, die voor wijzer, dan alle anderen, in de godsdienst willen aangezien worden, en die de mensen doen geloven, dat zij door God zo bemind worden, dat Hij zich aan hen openbaart, en hun kennis geeft van toekomende zaken. Men noemt hen Farizeeën; zij zijn zeer listig, en zo stout dat zij menigmaal niet schromen zich tegen de Koningen te verzetten, en hen openlijk te wederstreven, zodat, toen het gehele Joodse volk zich met ede verbonden had, de Koning en de Keizer getrouw te zijn, er meer dan zesduizend van hen waren, die die eed weigerden.
Herodes besloeg hen in een geldboete, maar de huisvrouw van Feroras betaalde die voor hen. Om deze gunst te vergelden, zeiden zij tot haar, dat het Gods voornemen was, het rijk aan Herodes en zijn nakomelingen te ontnemen, om het aan haar geniaal Feroras, en aan de kinderen, welke hij bij haar gewonnen had, te geven. Salóme ontdekte deze samenspanning ook, en vernam dat deze lieden enigen aan het hof door geschenken omgekocht hadden; hiervan gaf zij de Koning kennis. Hij deed de Farizeeën, die er de voornaamste leiders van waren, ombrengen, alsmede de gesneden kamerling Bagoas, en een zekeren Karus, een jongen, die hij om zijn schone gedaante beminde, bovendien al zijn huisgenoten, welke beschuldigd werden, medeplichtig aan de samenzwering te zijn. De Farizeeën hadden Bagoas wijs gemaakt, dat de nieuwe Koning, wiens grootheid zij voorspelden, hem niet alleen als zijn weldoener en vader zou aanmerken, maar ook hem de kracht des lichaams schenken, dat hijzelf kon trouwen, en in staat zou zijn om kinderen te verwekken.

727 Nadat Herodes deze Farizeeën had doen doden, deed hij zijn vrienden bijeenkomen, en verklaarde hun: "dat de huisvrouw van Feroras, die daar tegenwoordig was, de oorzaak was geweest van de hoon, die deze hem had aangedaan, door een huwelijk met de Prinsessen, van zijn dochters, te weigeren; dat zij bij deze en bij alle andere gelegenheden, niets had nagelaten om hen tegen elkaar te verbitteren; dat zij de boete betaald had, welke hij de weerspannige Farizeeën had opgelegd; en dat zij aan de laatste samenzwering schuldig was. Dat dus Feroras niet behoorde te wachten totdat hij hem verzocht een persoon te verstoten, die niets anders poogde dan verdeeldheid tussen hen te veroorzaken; en dat hij haar niet kon dulden, zonder de vriendschap met zijn broeder te breken." Feroras, door dit gesprek zeer getroffen, zei dat, hoewel hij de genegenheid en getrouwheid, welke hij de Koning, zijn broeder, schuldig was, stiptelijk zou onderhouden, hij echter niet besluiten kon zijn vrouw te verstoten, doordien hij haar zo lief had, dat de dood hem niet zo zwaar zou vallen, als van haar gescheiden te zijn. Herodes was zeer gebelgd over dit antwoord, zonder nochtans zijn toorn te laten blijken; maar hij vergenoegde zich met Antipater en zijn moeder te verbieden enige samenspraak met hem te houden, en gelastte Antipater zorg te dragen, dat het samenkomen van deze vrouwen belet werd. Zij beloofden het hem, maar lieten evenwel niet na, als zij er maar gelegenheid toe hadden, bij malkander te komen eten, voornamelijk Feroras en Antipater, van wien men geloofde dat hij in oneerbaarheid met Feroras huisvrouw leefde; en algemeen werd gedacht dat Antipater’s moeders hun vertrouwde was.

HOOFDSTUK 4

Herodes zendt Antipater naar Augustus, met zijn uitersten wil, waarin hij hem tot zijn opvolger benoemt. Sylleuse koopt een van Herodes lijfwacht om, om hem te doden; maar de toeleg wordt ontdekt.

728 OMDAT Antipater vreesde dat de haat van de Koning, zijn vader, eindelijk op hem zou neerkomen, schreef hij aan zijn vrienden te Rome, dat zij toch door hun brieven de Koning moesten bewegen om hem ten spoedigste naar Augustus te zenden. Zij kwamen zijn verzoek na; en Herodes zond hen daarop met grote geschenken heen, en met zijn uitersten wil, waarin hij hem tot opvolger benoemde; indien hij hem overleefde. In geval Antipater voor hem stierf, verkoos hij, om hem in de regering op te volgen, zijn anderen zoon Herodes, die hij bij de dochter des Hogepriesters verwekt had.

729 Terzelfder tijd kwam Sylleus ook te Rome, zonder nagekomen te zijn hetgeen Augustus bevolen had. Antipater beschuldigde hem voor de Keizer van die zelfde misdaden, waarover Nikolaus hem had aangeklaagd. Aretas deed hem desgelijks beschuldigen, dat hij, tegen zijn goedvinden, te Petra verscheidene personen van aanzien, en in het bijzonder Soëmus, een zeer deugdzaam man, had doen ombrengen, alsmede een van Augustus dienaren, Fabatus geheten. De laatste beschuldiging nu tegen Sylleus geschiedde om de volgende oorzaak. Onder de lijfwacht van Herodes was een zekere Korinthus, op wien hij zich veel verliet; deze kocht Sylleus voor een grote som geld om, en deed hem beloven dat hij de Koning, zijn meester, om het leven zou brengen. Fabatus, dit uit de mond van Sylleus zelf vernomen hebbende, gaf er Herodes kennis van, die Korinthus in hechtenis liet nemen, en pijnigen. Hij bekende alles, en beschuldigde twee Arabieren, van welke de een, een groot heer, en de ander een bijzonder vriend van Sylleus was. Herodes deed hen evenzo ter pijnbank brengen, en zij bekenden dat zij eigenlijk gekomen waren om Korinthus tot het nakomen van zijn belofte aan te sporen, en hem daarin bij te staan, indien het nodig was. Herodes zond hen met deze berichten naar Saturninus, die hen naar Rome deed voeren, om daar terecht gesteld te worden.

HOOFDSTUK 5

Dood van Feroras, Herodes broeder.

730 HERODES, ziende dat Feroras hardnekkig verlangde zijn huisvrouw te behouden, beval hem dat hij zich dan naar zijn vier vorstendom moest begeven. Dit deed hij niet alleen gewillig, maar hij zwoer met ede dat hij gedurende zijn leven nooit weer aan het hof zou komen, en hij hield zijn woord; want Herodes, enigen tijd daarna ziek geworden zijnde, en hem ontboden hebbende, om hem voor zijn sterven enige heimelijke en gewichtige bevelen te geven, liet Feroras hem weten dat hij niet komen kon, om zijn eed. Herodes nam hem daarin niet tot voorbeeld, noch verkoelde in de genegenheid, welke hij hem toedroeg; want na die tijd vernomen hebbende, dat Feroras ziek was, ging hij hem bezoeken, zonder daartoe verzocht te zijn; en toen Feroras aan deze ziekte stierf, deed Herodes het lijk naar Jeruzalem voeren, daar begraven, en zijn gedachtenis met een openbare rouw eren. Die dood was het begin van de val van Antipater, die zich toen te Rome ophield; want God wilde hem eindelijk straffen voor zijn boosheid, bij het bewerken van de dood van zijn broeders betoond. Ik zal de omstandigheden daarvan verhalen, om aan ieder door dat voorbeeld te tonen, hoeveel er aan gelegen is, gerechtigheid en deugd ten regel van zijn daden te nemen, en nooit iets te doen, dat daartegen strijdt.

HOOFDSTUK 6 Herodes ontdekt de toeleg van zijn zoon Antipater, om hem door vergift om het leven te brengen.

731 TWEE mannen, die door Feroras vrijgemaakt, en zeer door hem bemind waren, kwamen na zijn dood bij Herodes, om hem te bidden dat hij die dood niet ongestraft wilde laten, maar een nauwkeurig onderzoek doen naar degenen, die er de oorzaak van waren. Herodes, hen met oplettendheid aanhorende, en aan hun woorden geloof slaande, verhaalden zij hem vervolgens, dat hun meester, op de dag dat zijn ziekte hem overviel, het avondmaal met zijn huisvrouw gehouden had, en men hem vergift ingegeven had, gemengd in een spijs, waarvan hij nauwelijks gegeten had, of het had hem aangetast; dat dit vergift gekomen was van een Arabische vrouw, die gezegd had dat het niet anders was dan een minne kruid, terwijl het nochtans een dodelijk vergift was, en dat men onder de Arabische vrouwen, die grote gifmengsters zijn, er een in het bijzonder beschuldigde, die een vrijen toegang had tot de bijzit, welke Sylleus onderhield; en dat de moeder en zuster van Feroras huisvrouw bij die vrouw gekomen waren, om dit vergift van haar te kopen, en dat zij het, ‘s daags voordat Feroras die maaltijd bij zijn vrouw gehouden had, medegebracht hadden.
Dit bericht maakte Herodes zo vertoornd, dat hij de slavinnen en vrije vrouwen van de moeder en zuster van Feroras huisvrouw deed pijnigen. Hoewel zij niets bekenden, was er eindelijk echter een van haar, die, door het geweld der pijn overstelpt, zei, dat zij wenste dat de moeder van Antipater dergelijke pijnigingen mocht uitstaan, omdat deze er de oorzaak van was dat zij al deze smarten moest lijden. Deze woorden deden Herodes nog nauwkeuriger onderzoek doen, om achter de waarheid der zaak te komen; hij deed die vrouwen zo fel pijnigen, dat hij alles, wat er geschied was, van haar vernam, te weten, de geheime maaltijden en de bijeenkomsten, en zelfs datgene, hetwelk hij tot niemand dan tot Antipater alleen gezegd, en dat Feroras aan die vrouwen meegedeeld had; de zaak der honderd talenten namelijk, die hij aan Antipater buiten iemands weten geschonken had, onder belofte, dat hij zich van Feroras zou scheiden; dat Antipater hem een groten haat toedroeg; dat hij zijn beklag dikwijls aan zijn moeder gedaan had, dat zijn vader zolang leefde; dat hij, zelf oud wordende, de kroon zo laat zou erven, dat hij er het genot niet lang van zou hebben; dat zijn vader zoveel andere zonen en kleinzonen had, dat hij niet hopen kon het rijk met volkomen zekerheid te zullen bezitten; en dat, al kwam de koning te sterven, het niet zijn zoon, maar een van zijn broeders was, die hij tot zijn opvolger benoemd had. De vrouwen verklaarden ook dat hij dikwijls van Herodes

wreedheid sprak; en dat hij placht te zeggen dat deze zijn eigen zonen niet verschoond had, en dat dit hem naar Rome, en Feroras naar zijn vier vorstendom had doen gaan. Omdat dit alles overeenstemde met het bericht, dat Herodes van Salóme had ontvangen, aarzelde hij zich niet lang er volkomen geloof aan te slaan. Hij hield Doris, Antipaters moeder, voor schuldig van deel aan die samenzwering gehad te hebben, ontnam haar al haar juwelen, die van een grote waarde, en door hem aan haar vereerd waren, en hij verjoeg haar van zijn hof. Jegens de vrouwen van Feroras huis, begon hij zich zachter te tonen, omdat zij alles aan hem ontdekt hadden.
Maar niets vertoornde hem meer tegen Antipater, dan hetgeen hij van zijn rentmeester, die een Samaritaan, en ook Antipater geheten was, vernam. Die man, ter pijnbank gebracht, bekende onder anderen, dat zijn meester aan Feroras een dodelijk vergift ter hand gesteld had, om het in zijn afwezen de Koning in te geven, opdat men er hem niet van zou kunnen beschuldigen; dat dit vergift door Antifilus, een van Antipaters vrienden, uit Egypte medegebracht was, en dat het zijn oom Teudio, broeder van zijn moeder Doris was, die het aan zijn huisvrouw in bewaring gegeven had. Herodes ontbood aanstonds Feroras weduwe, en ondervraagde haar omtrent die zaak. Zij bekende dat zij dit vergift had, en ging heen als om het te halen; maar in plaats van het te brengen, wierp zij zich uit een galerij van het paleis van boven neer, zonder dat die val dodelijk voor haar was, omdat zij juist op haar voeten neerkwam. Nadat zij weer tot zichzelf gekomen was, beloofde de Koning haar en haar ganse geslacht vergiffenis, indien zij hem de waarheid beleed; maar hij dreigde haar daarentegen met de zwaarste pijniging, indien zij die hardnekkig voor hem poogde te verbergen.
Daarop betuigde zij met ede dat ze niets voor hem verbergen zou; en de algemene gedachte was dat zij oprecht daarin te werk ging." Antifilus," zei zij,"heeft dit vergift uit Egypte medegebracht, waar het bereid was door zijn broeder, die arts is; toen kocht uw zoon Antipater het van hem, om er zich tegen uw persoon van te bedienen, en Theudio bracht het bij Feroras, die het mij te bewaren gaf. Mijn man, naderhand ziek geworden zijnde, werd zo getroffen door uw genegenheid, die gij hem door uw bezoek betoonde, dat hij mij deed roepen, en tot mij zei: vrouw, ik heb mij door Antipater laten verleiden, toen hij mij zijn voornemen, om zijn vader te vergiftigen, ontdekte; maar nu ik zie dat de Koning de broederlijke genegenheid, welke hij mij altoos heeft betoond, nog behouden heeft, en mijn leven ten einde loopt, wil ik naar de andere wereld niet gaan met een ziel, die bezoedeld is met de misdaad van mijn Koning en broeder naar het leven gestaan te hebben. Daarom verzoek ik u, dat vergift in mijn tegenwoordigheid te verbranden.
Nauwelijks had hij dit gezegd, of ik liep heen, om het te halen, en verbrandde het voor zijn ogen, uitgenomen een weinig daarvan, dat ik bewaarde, om er mij van te bedienen, indien gij na zijn dood mij met de uiterste gestrengheid zou willen behandelen." Dit zeggende toonde zij aan Herodes het overschot van het vergif, en het doosje, waarin het besloten was. De broeder van Antifilus en zijn moeder bekenden onder het pijnigen dezelfde zaak, en herkenden ook het doosje. Men beschuldigde evenzo een van ‘s Konings vrouwen, dochter van de Hogepriester, dat zij deel aan die samenzwering had gehad, en hetgeen ze daarvan geweten had, verborgen had gehouden. Herodes verstiet haar, schrapte zijn zoon Herodes, die hij bij haar verwekt, en tot zijn erfgenaam benoemd had, in geval Antipater voor hem stief, uit zijn uitersten wil, ontnam zijn schoonvader Simon het hogepriesterschap, en gaf het aan Matthias, Theofilus zoon. Ondertussen kwam Batthyllus, een vrijgemaakte van Antipater, uit Rome; men bracht hem op de pijnbank, en hij bekende dat hij vergift medegebracht had, om het aan Antipater en Feroras te overhandigen, opdat, wanneer het eerste, hetwelk men de Koning zou ingegeven hebben, geen werking deed, men hem het tweede zou geven. Men stelde ook terzelfder tijd aan Herodes brieven ter hand, welke zijn vrienden te Rome hem op verzoek van Antipater, die hen door grote geschenken voor zijn zaak had gewonnen, geschreven hadden. Deze brieven hielden in dat zijn zonen, Archelaüs en Filippus, hem dikwijls wegens de dood hunner broeders,

Alexander en Aristobulus, beschuldigden, te kennen gevende dat zij er zeer gevoelig over waren, en geloofden dat hij hen niet uit Rome naar Judea zou ontbieden, dan om hen eveneens te behandelen. Antipater schreef ook deswege aan de Koning, om hen te verschonen, zeggende dat men het hunner jonkheid ten goede moest houden. En terwijl hij zijn verblijf aan het hof van Augustus hield was hij er gestadig op uit, om de voornaamste hovelingen door geschenken te winnen, tot die einde meer dan tweehonderd talenten bestedende. Inmiddels schijnt het bewonderenswaardig, dat hij gedurende de zeven maanden, die hij te Rome was, niets vernam van hetgeen er in Judea tegen hem was beraamd. Maar behalve dat men op alle wijzen zo nauwkeurig wacht hield, om te beletten dat hij enige tijding kreeg, was de haat, welke men hem toedroeg, zo groot, dat er niemand was, die zich om zijnentwil in gevaar wilde stellen.

HOOFDSTUK 7

Antipater, weer uit Rome in Judea gekomen zijnde, wordt in tegenwoordigheid van Varus, landvoogd van Syrië, overtuigd, dat hij de Koning, zijn vader, had willen vergiftigen. Herodes doet hem in de gevangenis zetten, en schrijft daarover aan Augustus.

732 HERODES, zijn gramschap tegen Antipater ontveinzende, nadat deze bericht had, dat hij welhaast, na alles gelukkig ten einde gebracht te hebben, meende te huis te komen, schreef hem, dat hij ten spoedigste moest overkomen, opdat zijn afwezen hem niet nadelig werd. Hij deed alleen enige lichte klachten over zijn moeder, met belofte, dat, zodra hij weer te huis gekomen zou zijn, hij het opgevatte misnoegen vergeten zou; waarbij hij niet dan betuigingen van genegenheid voegde, uit vrees dat zijn zoon enig mistrouwen kreeg, en niet zou terugkomen, maar iets kwaads tegen hem brouwen. Antipater ontving die brief in Cilicië, terwijl hij op weg was om terug te komen; hij had te voren andere brieven te Tarente ontvangen, waaruit hij Feroras dood vernomen had, waarover hij zeer bedroefd was; niet uit genegenheid voor hem, maar omdat Feroras zijn vader niet vergiftigd had, gelijk hij hem had beloofd.

Toen hij te Celenderis, een stad in Cilicië, gekomen was, begon hij te twijfelen of hij zijn reis vervolgen zou; want hij was zeer gebelgd over de hoon, van zijn moeder aangedaan nu zij uit het paleis was verjaagd. Het gevoelen van zijn vrienden was verdeeld; sommigen waren van mening, dat hij op enige plaats behoorde te wachten, om te zien wat er gebeuren zou, maar anderen rieden hem zich te haasten, om door zijn tegenwoordigheid de toeleg, die zijn vijanden, moedig door zijn afwezigheid, tegen hem mochten beramen, te verijdelen. Hij volgde de laatsten raad, zette zijn reis voort, en kwam in de haven van Sebaste, welke Herodes voor zoveel kosten had doen maken, en ter ere van Augustus naar diens naam genoemd had. Men twijfelde toen niet aan Antipaters ondergang; want, terwijl hij, toen hij naar Rome scheep ging, omringd was van een stoet diegenen, die hem uitgelegde deden, en geluk op zijn reis wensten, was er bij zijn terugkomst niemand, die hem begroette of verwelkomde; maar men wenste dat Gods wraak hem mocht treffen, en voor de moord van zijn broeders straffen. Juist trof het, toen hij te Jeruzalem aangekomen was, dat Quntilius Varus, die Saturninus in de landvoogdij van Syrië was opgevolgd, gekomen was om Herodes te bezoeken, en dat zij te samen raadpleegden. Antipater, niets wetende van hetgeen er voorgevallen was, kwam, in het purper gekleed, volgens zijn gewoonte, voor de poort van het paleis, welke men voor hem opende; maar zijn gevolg hield men er buiten. Het viel hem toen niet zwaar te begrijpen in welk gevaar hij verkeerde; en hij bemerkte dit nog beter, toen Herodes, in plaats van hem te omhelzen, hem terug stiet, en, hem de dood van zijn broeders verwijtende, tot hem zei, dat hij daar nog een vadermoord had willen bijvoegen; maar dat Varus de volgende dag zijn rechter zou wezen. Zulk een onverwachte ontmoeting trof Antipater als een donderslag, zodat hij verschrikt heenging; en door zijn moeder en zijn huisvrouw, dochter van Antigonus, die voor Herodes

geregeerd had, van alles bericht gekregen hebbende, bereidde hij zich voor, om voor het gerecht te verschijnen.

733 De volgende dag riep Herodes een grote bijeenkomst samen, waarin Varus voorzitter was. Hun beider vrienden bevonden zich evenzo daar, benevens de bloedverwanten van Herodes, en onder anderen ook zijn zuster Salóme. Men ontbood allen, die de toeleg ontdekt hadden; ook ontbood men degenen, die gepijnigd waren, bovendien sommige huisgenoten van Antipater's moeder, welke men kort voor zijn terugkomst in hechtenis genomen had, omdat men brieven bij hen gevonden had, meldende dat zijn aanslagen ontdekt waren, dat hij zich wachten moest weer te komen, om niet in de handen van de Koning, zijn vader, te vallen; en dat de enige hoop op redding, die er voor hem overschoot, was, zijn toevlucht tot de bescherming van Augustus te nemen Antipater wierp zich neer aan de voeten van Herodes, biddende dat hij hem niet veroordelen mocht zonder hem eerst te horen, maar dat hem mocht toegestaan worden zich te verantwoorden. Herodes beval hem op te staan, en zei vervolgens: dat hij zeer ongelukkig was, doordien hij zulke kinderen verwekt had, en op het laatste van zijn dagen in Antipater's lagen gevallen was; dat hij alle zorg voor hun opvoeding had gedragen; dat hij hun niet dan weldaden bewezen had; maar dat al die blijken van genegenheid en goedgunstigheid hen niet hadden kunnen beletten het op zijn leven toe te legen, om door zulk een schrikkelijke misdaad voor de tijd een koninkrijk te verkrijgen, hetwelk hij, zo door de loop der natuur, als door de wil zijns vaders, op wettige wijze kon bezitten. Dat hij niet begrijpen kon, wat voordeel hij zich van het uitvoeren van zulk een verfoeilijke aanslag zou kunnen voorstellen, nademaal hij hem bij uitersten wil tot zijn opvolger benoemd had, en zelfs bij zijn leven het gezag met hem deelde. Dat hij hem jaarlijks vijftig talenten voor zijn uitgaven toegelegd, en er hem driehonderd voor zijn reis naar Rome gegeven had. Voorts verweet hij Antipater de dood van zijn broeders, wier aanklager hij geweest was, en ook hun navolger, indien zij schuldig, maar wier lasteraar en moordenaar hij was, indien zij onschuldig waren; omdat hij geen andere bewijzen tegen hen had verlangd, maar hij hen had veroordeeld, op zijn aanbrengen; maar dat hij hen nu onschuldig achtte, hemzelf schuldig bevindende, aan die vadermoord, waarvan hij hen had beticht. Terwijl Herodes alzo sprak, ontsprongen hem de tranen zo, dat hij zijn spreken moest staken; daarom verzocht hij Nikolaüs de Damascener, wien hij niet minder vriendschap dan vertrouwen toedroeg, en die goed van de zaak onderricht was, te verhalen wat de verklaringen der getuigen, die als bewijzen tegen zijn zoon moesten dienen, behelsden. Maar Antipater voorkwam hem, en bepleitte zijn zaak. Zelfs hij gebruikte ter van zijn verdediging dezelfde redenen, waarvan Herodes zich tegen hem bediend had, zeggende: "dat de grote genegenheid zijns vaders een beloning voor zijn dienstvaardigheid was, en een teken, dat hij niet in gebreke was gebleven in hetgeen hij hem schuldig was. Dat het onwaarschijnlijk was, dat hij, hem voor deze behoed hebbende voor de aanslagen op zijn leven, nu zichzelf in zodanige misdaad gewikkeld, en door zulk een smet zijn goeden naam bezwalkt zou hebben. Dat hij er geen reden voor had, doordien hij door zijn vader tot opvolger verklaard, en reeds deelgenoot van de macht en de eer der kroon gemaakt zijnde, zich niet alleen mocht voorstellen eens Koning te zullen wezen; maar dat men zeggen kon dat hij het inderdaad reeds was, zonder dat iemand zich daartegen aankantte. Dat er dus geen reden was om te geloven dat de hoop om het gehele bezit te bekomen van een rijk, van hetwelk hij reeds om zijn bekwaamheden een gedeelte vreedzaam bezat, hem in zodanig een gevaar en misdaad zou gewikkeld hebben.
Dat de straf, welke zijn broeders voor dergelijk een onderneming geleden hadden, de zaak nog minder waarschijnlijk maakte; dat er geen beter bewijs voor zijn vurige liefde jegens zijn vader nodig was, dan dat hijzelf hun aanklager was geweest; en dat het hem niet berouwde, omdat hij zijn liefde jegens hem niet beter kon betonen, dan door het straffen van hun goddeloosheid. Dat hij tot getuige zijner bedrijven binnen Rome Augustus zelf had, die men immers evenmin kon bedriegen als God; dat hij zijn brieven kon tonen, aan welke men zeker meer geloof moest

slaan dan aan de lasteringen van zijn vijanden, die nergens vuriger naar verlangden, dan om tweedracht in het koninklijke gezin te stichten, waartoe zijn afwezigheid hun gelegenheid gegeven had. Dat wat de verklaringen der getuigen betreft, het niet billijk was die te geloven, omdat ze door het geweld der pijnbank afgedwongen waren. En eindelijk dat hij zichzelf aanbood om de pijniging door te staan, zonder dat men hem behoefde te verschonen." Antipater, alzo sprekende, stortte een vloed van tranen, en sloeg zijn aangezicht zo bont en blauw, dat het zelfs zijn vijanden tot deernis zou hebben kunnen bewegen, en daarom noodzakelijk de vergadering enigszins moest treffen; ja, Herodes zelf werd er door ontroerd, hoewel hij alles deed, wat hij kon, om het niet te laten blijken.
Nikolaüs nam toen met veel aandrang het woord, om de aanklacht, welke de Koning begonnen had, te vervolgen. Hij verklaarde zich over ieder punt; bracht als bewijs voor de misdaad de getuigenissen bij van degenen, die gepijnigd waren; weidde uit over de grote goedheid, welke de Koning aan zijn kinderen betoond had, door de zorg, die hij voor hun opvoeding had gedragen, en waarvoor hij zo slecht beloond was; en zei, dat, hoe groot ook het misdrijf van Alexander en Aristobulus mocht geweest zijn, er zoveel reden niet was om er zich over te verwonderen, omdat zij nog jong en kwalijk beraden waren, en zich door te grote begeerte om te regeren, door anderen hadden laten verleiden. Maar dat niets zo vreselijk was als de misdaad van Antipater, die, wreder dan de wreedste beesten, welke hun felheid laten varen tegenover hun weldoeners, niet was getroffen geworden door al de weldaden, welke hij van de Koning, zijn vader, genoten had; en die in plaats van te bedenken tot welke rampen zijn broeders door hun slechte gedrag vervallen waren, niet geschroomd had hen op die weg na te volgen. Want, vervolgde hij, zich tot Antipater kerende, zijt gij het niet zelf, die hen eerst beschuldigd hebt? Zijt gij het niet, die getracht hebt hen van schuld te overtuigen? Ja, zijt gij het niet, die hen hebt doen straffen? maar dit is de zaak niet, waarvan ik u beschuldig; uw haat tegen hen was rechtmatig. Maar kan men zich wel genoeg er over verwonderen, dat en niet gevreesd hebt, u zelf even gehaat te maken? Want is het niet gemakkelijk te begrijpen, dat hetgeen gij tegen hen gedaan hebt, niet geschied is uit liefde voor uw vader, maar om te lichter de verfoeilijke aanslag, welke gij tegen hem gesmeed hadt, te kunnen uitvoeren, door zo bezorgd voor zijn welzijn te schijnen, en zulk een afkeer van hun misdaad te tonen, gelijk het vervolg heeft doen zien? Omdat gij, bij het bewerken van de dood uwer broeders, hun medeplichtigen verschoonde, hebt gij genoeg doen blijken dat gij met hen in goede verstandhouding waart, en dat het uw voornemen was, u van hen te bedienen, om iets tegen het leven van uw vader te ondernemen. Gij hebt daardoor een dubbele vreugde gesmaakt; de één dat het in de ogen der mensen scheen, alsof gij een lofwaardig werk verricht had, gelijk het inderdaad zou geweest zijn, indien gij u tegen uw broeders, zo zij schuldig waren, gekant verklaard had, om uw vader te redden; de andere bleef geheim en in uw hart verborgen; omdat gij het daardoor gemakkelijker vond, om door een misdaad, nog groter dan de hun, hem verraderlijk te doen omkomen, voor wien gij zulk een grote genegenheid scheen te hebben. Indien gij waarlijk een afschuw had gehad van de snode toeleg, waarvan uw broeders beschuldigd werden, en die hun het leven gekost heeft, zou gij dan getracht hebben hen na te volgen? Blijkt het niet klaar, dat gij geen ander oogmerk gehad hebt, dan om door uw listen degenen, die u de kroon zouden hebben kunnen betwisten, en die haar waardiger waren dan gij, ten verderve te brengen, en alle schuld daarvan op uw vader te schuiven, om u zelf alzo buiten gevaar te stellen van gestraft te kunnen worden, bij die broedermoord een vadermoord voegende, zo schrikkelijk, als ooit enige eeuw heeft gezien? Want het is geen gewoon vader, wiens dagen gij u voorgenomen had te verkorten; maar een, die u hartelijk beminde, die u met weldaden had overladen, die zijn gezag met u gedeeld, die u tot zijn opvolger verklaard had, die u reeds het genot van te regeren deed genieten, en die u bij uitersten wil de kroon toegezegd had. Zulk een buitengewone goedheid heeft op een zo boos gemoed als het uw geen indruk kunnen maken. In plaats van de belangen van uw weldoener voor te staan, hebt gij alleen uw eigen belang gezocht. Uw buitensporige

heerszucht heeft niet kunnen dulden dat gij uw eigen vader, aan wien gij zoveel verplicht zijt, tot medeheerser zou hebben; en terwijl uw woorden een groten ijver voor zijn welzijn te kennen gaven, waren al uw daden op zijn ondergang gericht. Het is u niet genoeg geweest, zelf boos te zijn, maar gij hebt getracht uw moeder zo snood te maken als gij zelf zijt, door haar medeplichtig aan uw misdaad te doen worden. Gij hebt het gemoed uwer broeders verbitterd, en de stoutheid gehad van uw vader bitter te honen, door hem een beest te noemen, gij namelijk, wiens hart vervuld is met erger vergift dan van de venijnigste slangen, en waarvan gij u tegen uw nabestaanden, aan welke gij zoveel verplicht zijt, bediend hebt; gij eindelijk, die, in plaats van uw vader in zijn ouderdom bij te staan, u niet met uw eigen boosheid hebt tevreden gesteld, om hem de felheid van uw haat te doen gevoelen, maar die u van wachten hebt doen vergezellen; die niet alleen mannen, maar ook vrouwen voor uw aanslag gebruikt, en zoveel personen, als u mogelijk was, omgekocht hebt, om hun listen bij de uw te voegen, en hem alzo te overvallen. Nu zelfs terwijl men zoveel verklaringen heeft van personen, zo vrijgeborenen als slaven, welke men om uwentwille gepijnigd heeft, en terwijl men zulke overtuigende blijken uwer misdaad ziet, durft gij nog de waarheid ontkennen. Het is u niet genoeg, dat gij de tederste gevoelens der natuur verkracht, door uw best te doen om uw eigen vader het leven te benemen; maar gij wilt ook de wetten, tegen u en uws gelijken gemaakt, omver werpen, om de eerlijkheid van Varus om te kopen, en alle recht, dat er in de wereld is, vernietigen. Gij zegt dat men de verklaringen, afgedwongen door pijniging, ofschoon ze uw vader het leven bewaard hebben, niet behoort te geloven; en gij wilt ondertussen dat men geloven zal, wat gij zegt, als men u pijnigt. Maar, vervolgde Nikolaüs, zich tot Varus wendende, zult gij onzen Koning niet verlossen van de verfoeilijke aanslagen van zijn naaste bloedverwanten tegen hem? Zult gij die onmens niet ten dode doemen, die zich van een valse schijn van liefde jegens zijn vader bediend heeft, om de ondergang van zijn broeders te weeg te brengen, en die niets verzuimd heeft om ook hem in het verderf te storten, ten einde hijzelf alleen regeren mocht? Gij weet dat een vadermoord niet als een bijzondere, maar als een algemeen veroordeelde misdaad behoort aangemerkt te worden, omdat zulk een daad een belediging van de natuur is, en de oorsprong onzes levens aantast. Gij weet dat bij zodanige daad zowel de plannen strafbaar zijn als de uitvoering, en dat men niet laten kan ze te straffen, zonder tegen die zelfde natuur, welke de moeder van alle mensen is, te zondigen."
Nikolaüs verhaalde daarna nog verscheidene zaken, welke Antipaters moeder, door vrouwelijke praatzucht, zich had laten ontvallen; te weten, dat zij met waarzeggers te rade was gegaan, en offeranden geofferd had, om te weten, wat Herodes beschoren was. Ook maakte hij gewag van de ongeregeldheden, zo uit dronkenschap ontstaan, als door vrouwen van Antipater in het huisgezin van Feroras veroorzaakt; en hij bracht een menigte van verklaringen tegen hem bij, waarvan sommige vrijwillig, en andere door de pijnbank afgeperst waren, welke men voor betrouwbaar mocht houden, omdat degenen, die, uit vrees voor Antipater, te voren verzwegen hetgeen zij tegen hem hadden, nu zagen dat de verandering van zijn staat aan ieder vrijheid gaf om hem te beschuldigen, zodat zij vrijmoedig zeiden hetgeen hun haat tegen hem hun niet toeliet verborgen te houden.

734 Maar niets kwelde Antipater meer dan het verwijt van zijn eigen geweten, hetwelk hem zijn boze aanslagen tegen zijn vader, bovendien de dood van zijn broeders, door zijn verfoeilijke listen bewerkt, en de verwarring door hem in het koninklijk huis gesticht, steeds voor ogen hield. Men had sinds lang opgemerkt, dat hij nooit iemand gegronde haat of getrouwe vriendschap toegedragen had; maar dat eigenbelang alleen de regel van zijn gedrag was. Die zich tot nu toe stil gehouden hadden, kwamen thans voor de dag; en zodra het veilig geschieden kon, begon men hem te beschuldigen, en om strijd al het kwaad te zeggen, dat men van hem wist. Velen beschuldigden hem van verscheidene misdaden; en men had reden om te geloven dat ze de waarheid spraken, doordien het niet bleek te zijn om de Koning te behagen,

of omdat vrees voor gevaar hen noodzaakte iets te verbergen; maar het scheen veeleer dat het geschiedde uit afkeer, en omdat zij niet zozeer naar zijn dood wensten om het leven van Herodes te beveiligen, als wel om te verhoeden dat zij onder de heerschappij kwamen van zulk een snode vorst als Antipater was. Het waren niet alleen degenen, welke men ondervraagde, die alzo spraken, er waren ook velen, die vrijwillig tegen hem getuigden; en hoewel hij een van de listigste en onbeschaamste mensen was, evenwel durfde hij zijn mond niet open doen om te antwoorden.

725 Nadat Nikolaüs had opgehouden te spreken, en de bewijzen en stukken bij te brengen en te tonen, nam Varus het woord, en zei tot Antipater, dat hij hem volkomen vrijheid gaf om te spreken, indien hij iets ter van zijn verdediging had in te brengen, en dat de Koning zijn vader, en hij, niets zo zeer begeerden, als dat hij onschuldig bevonden mocht worden. Antipater, in plaats van zich te verantwoorden, viel met het aangezicht op de grond, en bad God door enig teken zijn onschuld te willen openbaren, en te doen blijken hoe ver het er van af was dat hij ooit de gedachte had gehad van iets tegen zijn vader te ondernemen. Alzo zijn de slechte mensen gewoon te doen; wanneer zij zich in misdaden wikkelen, geven zij zich aan hun driften over, zonder te bedenken dat er een God is; maar als zij in gevaar zijn om gestraft te worden, dan roepen zij Hem aan, nemen Hem tot getuige dat ze onschuldig zijn, en zeggen dat zij zich geheel aan zijn wil onderwerpen. Dus ging het met Antipater; hij handelde te voren in alles, alsof er geen God was; en toen hij zag dat zijn verdiende straf hem boven het hoofd hing, durfde hij nog zeggen, dat God hem geholpen had, om zorg voor zijn vader te dragen. Varus ziende, dat hij niet antwoordde op hetgeen men hem vraagde, en dat hij niets anders deed dan God aanroepen, beval dat men het vergift, waarvan in het geding gesproken was, te voorschijn zou brengen, om de kracht daarvan eens te beproeven. Het werd daarop gehaald; men deed het iemand innemen, die ter dood verwezen was, en het bleek zo krachtig te zijn dat deze terstond de geest gaf. Toen deed Varus de vergadering eindigen; en hij keerde de volgende dag weer naar Antiochië, waar hij doorgaans zijn verblijf had, omdat de Koningen van Syrië gewoon waren daar hun hof te houden.

736 Herodes liet Antipater toen in de gevangenis zetten, zonder dat men wist welk besluit hij met Varus daaromtrent genomen had; maar de meesten geloofden dat hij buiten diens goedvinden niets in die zaak deed. Hij schreef daarna aan Augustus, en gelastte degenen, die zijn brieven zouden overleveren, dat zij de keizer mondeling van zijns zoons misdaad verwittigen zouden. Terzelfder tijd onderschepte men een brief, die Antifilus uit Egypte aan Antipater geschreven had. Herodes deed hem openen, en men vond er deze woorden in: "Ik heb u een brief van Akme gezonden, waaraan mijn leven hangt; gij behoeft er niet aan te twijfelen of ik zou, indien de inhoud bekend werd, mij de dodelijke haat van de twee machtigste geslachten op de hals halen. Ik wens dat uw voornemen u wel gelukken moge." Herodes, de brief gelezen hebbende, liet vernemen naar de anderen, waarvan in deze gesproken werd; maar men kon hem niet vinden, en de knecht van Antifilus zei dat hij geen anderen gebracht had dan deze, welke men gezien had. Terwijl men alzo in onzekerheid was, bemerkte iemand van ‘s Konings vrienden een zoom aan de onderrok van die dienaar, en begon te denken dat men de brief wel daarin kon verborgen hebben.
Zijn gissing bedroog hem niet, want men vond er een brief, die alzo luidde: Akme aan Antipater: Ik heb aan de Koning, uw vader, zo geschreven als gij begeerdet, en ik heb in het pakket een afschrift gedaan van een brief, die aan de Keizerin, mijn meesteresse, door Salóme zal schijnen geschreven te zijn. Ik houd mij verzekerd dat hij die niet zal gelezen hebben, of hij zal haar terstond straffen als iemand, die aan een toeleg tegen zijn leven schuldig is."
De inhoud van deze brief, die valselijk aan Salóme toegeschreven werd, was door Antipater bedacht, maar hij had zijn bedoeling aan Akme meegedeeld, opdat die hem in haar gewone

schrijfwijze zou uitdrukken. Belangende de brief van Akme aan Herodes, hij bevatte deze woorden: "Nademaal ik, Heer Koning, een brief gevonden heb, door Salóme aan de Keizerin, mijn meesteres, geschreven, in welke zij haar bidt te weeg te brengen dat zij met Sylleus mag trouwen, zo heb ik uit ijver voor uw dienst mij verplicht gevonden hem over te schrijven, en u toe te zenden. Het moge u behagen denzelven te verbranden, omdat er mijn leven aan hangt."
Zodanig was de inhoud diens briefs. Maar hetgeen Akme aan Antipater schreef, ontdekte de ganse schelmerij, doordien het bleek dat zij niets gedaan had dan op zijn bevel, en om Salóme te verderven. Deze Akme, die een Jodin en in dienst der Keizerin was, had haar hulp in dit werk vrij duur aan Antipater verkocht. Alzo vernam Herodes dat de boosheid van zijn zoon zo ver ging, dat hij niet tevreden was met het leven van zijn vader belaagd te hebben, en het verderf van Salóme te zoeken, en het ganse gezin in verwarring en onrust te brengen, maar dat hij zelfs het hof van Augustus poogde te vergiftigen. Al deze misdaden te samen baarden zulk een afschuw, dat het weinig scheelde of Herodes had hem op staande voet doen doden. Ook zette Salóme hem daartoe aan; op haar boezem slaande, riep zij uit, dat ze gereed was de dood te ondergaan, indien het bleek dat zij in haar getrouwheid jegens hem ooit te kort gekomen was. Herodes liet Antipater halen, en beval hem zonder schroom te zeggen, of hij iets ter zijner verantwoording in te brengen had; maar toen hij geen antwoord gaf, zei de Koning, dat hij dan ten minste zijn medeplichtigen moest aanwijzen. Daarop noemde hij Antifilus als de enigen schuldige; en niemand meer.
Herodes kreeg toen het voornemen om hem naar Rome te zenden, om daar door Augustus geoordeeld te worden; maar omdat hij vreesde dat Antipater’s vrienden hem zouden verlossen, zond hij hem terug naar de gevangenis, geboeid als te voren, en schreef hij aan Augustus om deze van zijn misdaad te verwittigen, zijn gezanten lastgevende; dat zij de Keizer zouden verhalen hoe hij Akme voor zijn zaak gewonnen had, en dat zij hem een afschrift van haar brieven zouden tonen.

HOOFDSTUK 8
De gouden arend, die Herodes boven de poort de Tempels had doen zetten, afgerukt. Strenge straf daarover. Zijn vreselijke ziekte, en de wrede bevelen, welke hij aan Salóme en haar man geeft.

737 TERWIJL de gezanten van Herodes op weg waren om met zijn bevelen naar Rome te gaan, werd hij door een ziekte aangetast, maakte zijn uitersten wil, en benoemde Antipas, de jongsten van zijn zonen, tot zijn opvolger in de regering, omdat Antipater door zijn lasteringen hem tegen Archelaüs en Filippus verbitterd had. Hij vermaakte Augustus duizend, en der Keizerin, zijn gemalin, benevens haar kinderen, vrienden, en vrijgemaakten, vijfhonderd talenten. Het overige van zijn geld, landerijen en inkomsten, verdeelde hij onder zijn zonen en kindskinderen; zijn zuster Salóme bedacht hij rijkelijk, uit erkentenis dat zij hem steeds een onbezweken vriendschap toegedragen had. En nademaal hij geen hoop had dat hij van zijn ziekte zou opkomen, omdat hij bijna zeventig jaren oud was, werd hij zo balorig en korzelig, dat hij zichzelf niet dulden kon. De voornaamste oorzaak daarvan was, dat hij meende dat zijn onderdanen hem verachtten, en zich over zijn rampen verheugden. In dit vermoeden werd hij versterkt door een oproer, dat door enigen, die bij het volk in groot aanzien waren, verwekt was, en hetwelk alzo toeging:

738 Judas, zoon van Sarifeus, en Matthias, Margalothus zoon, waren zeer bemind bij het volk; want zij waren niet alleen de welsprekendste onder de Joden, en de geleerdste in de kennis hunner wetten, maar zij onderwezen de jeugd, en spaarden geen moeite om haar de deugd te doen betrachten. Toen deze twee mannen vernomen hadden, dat des Konings kwaal ongeneeslijk was, vermaanden zij de jongelingen, die hun, als hun meesters, ontzag

toedroegen, de werken, welke hij uit minachting voor hun voorvaderlijke zeden gemaakt had, af te breken; zij hielden hun voor, dat niets hun groter roem kon aanbrengen, dan dat zij zich voorstanders van hun godsdienst toonden; en dat al de ongevallen, die het huis van Herodes overkwamen, aan geen andere oorzaak te wijten waren, dan dat hij de wetten, welke hem onschendbaar behoorden geweest te zijn, had durven verbreken, en de oude inzettingen met voeten treden, om nieuwe in te voeren. Terwijl deze leraren alzo spraken, zeiden zij niets dan hetgeen zij waarlijk meenden. Onder andere ongodsdienstige daden van Herodes, behoorde dat hij boven de grote poort van de Tempel een gouden arend van een buitengewone grootte en van hoge waarde had doen zetten, en als een geschenk inwijden, hoewel onze wetten uitdrukkelijk verbieden enig afbeeldsel van dieren te maken.
Die twee mannen derhalve, die ijverig waren voor de onderhouding onzer voorvaderlijke wetten, spoorden hun leerlingen aan om die arend af te rukken, zeggende, dat, hoewel het een gevaarlijke aanslag was, zij daarvoor niet bevreesd behoorden te zijn, naardien men een eervolle dood boven het leven, hoe aangenaam het ook ware, behoorde te stellen, wanneer het op het handhaven der wetten van het vaderland, en op het verkrijgen van een onsterfelijke roem aankwam. Dat de lafhartigen evenzeer stierven als de moedigen; en doordat de dood onvermijdelijk alle mensen treft, allen, die hun leven in grote daden eindigden, de troost hadden van hun nakomelingen een altijd durende roem na te laten. Deze woorden moedigden die jongelingen dermate aan, dat zij, omdat er een gerucht liep dat Herodes gestorven was, op de vollen middag, opklommen naar de plaats, waar de arend stond, hem afrukten, van boven neerwierpen, en met bijlen aan stukken hakten, ten aanschouwen van een grote volksmenigte, die in de Tempel vergaderd was.
De bevelhebber van ‘s Konings benden, dit vernomen hebbende, en vrezende dat het het begin ener grote samenzwering was, ging terstond met een groot getal krijgslieden derwaarts. Omdat hij enkel een verwarden hoop vond, die daar op een oproerige wijze tezamen gekomen was, verstrooide hij die bende zonder enige moeite; uitgenomen veertig dier jongelingen, die de enigen waren, welke hem opwachtten; deze nam hij gevangen, en bracht hen bij de Koning, benevens Judas en Matthias, die het zich een schande rekenden om te vluchten. Herodes vraagde hun, wie hen zo vermetel gemaakt had, om zulk een gewijd afbeeldsel te durven afrukken.
Hierop antwoordden zij aldus: Het is al lang geleden, dat wij dit besluit namen, en het moest ons aan moed ontbroken hebben, indien wij het niet uitgevoerd hadden. Wij hebben de hoon, Gode aangedaan, gewroken, en de eer der wet, wier leerlingen wij zijn, gehandhaafd. Acht gij het vreemd, dat wij, die haar door Mozes, aan wien God zelf ze gegeven heeft, ontvangen hebben, haar boven uw bevelen stellen? En zouden wij vrezen voor de dood, die gij ons moogt aandoen, maar die in plaats van de straf voor een misdaad, voor ons niet anders zal zijn dan een vergelding onzer deugd en godvruchtigheid?" Zij spraken deze woorden met zulk een vrijmoedigheid, dat men niet kon twijfelen, of hun hart stemde met hun mond overeen, en zij scheen met niet minder standvastigheid te zullen lijden, dan zij moed in het uitvoeren van het gebeurde betoond hadden. Herodes zond hen geboeid naar Jericho, deed daar de voornaamste Joden te samen komen, en liet zich wegens zijn zwakheid op een draagbed derwaarts voeren. Daar stelde hij hun voor, hoeveel arbeid en moeite hij voor het volk uitgestaan had; dat hij ter ere Gods de Tempel met grote kosten ten enenmale had herbouwd, hetwelk de Asmoneesche Koningen met elkaar, gedurende al de honderd vijf en twintig jaren, dat zij geregeerd hadden, niet hadden kunnen doen, en dat hij hem met veel kostbare geschenken had begiftigd; dat hij gehoopt had, dat men hem daarom nog na zijn dood dankbaar zou gedenken, en zijn nagedachtenis daarom in ere gehouden zou hebben; maar dat men, in plaats van zich erkentelijk daarover te betonen, niet geschroomd had nog bij zijn leven hem zulk een groten hoon aan te doen, en dat men bij klaren dag, in het gezicht van al het volk, een voorwerp had afgerukt, dat Gode toegewijd was, en de Heere daardoor nog meer beledigd had dan hem. De

voornaamste der vergaderden de Koning alzo hebbende horen spreken, en vrezende dat hij in de woede, waarin hij was, zijn toorn op hen zou laten neerkomen, verklaarden, dat zij geen deel aan het gebeurde gehad hadden, en betuigden dat die zaak verdiende gestraft te worden. Deze woorden bedaarden hem, zodat hij tegen de anderen niet opstoof; maar alleen Matthias, van wien hij geloofde, dat hij enig deel aan het gebeurde gehad had, het Hogepriesterambt ontnam, en het zijn schoonbroeder Joazar gaf. Terwijl deze Matthias het Hogepriesterambt nog bediende, gebeurde het eens dat hij op een nacht, voor dat men de volgende dag een vasten vieren zou, droomde, dat hij met zijn vrouw gemeenschap had; en omdat hij hierdoor verhinderd was om de godsdienstplechtigheden te verrichten, werd Jozef, zoon van Ellem, die zijn bloedverwant was, voor die dag aangesteld om zijn plaats te bekleden. Nadat Herodes de Hogepriester alzo het ambt ontnomen had, deed hij de anderen Matthias, als de stichter van het oproer, benevens allen, die met hem gevangen genomen waren, levend verbranden.

739 Ondertussen nam de kwaal van Herodes van tijd tot tijd toe, omdat God hem voor zijn goddeloosheid wilde straffen. Een gloeiende hitte, die van buiten minder gevoeld werd dan van binnen, verbrandde en verteerde hem; hij had zulk een gruwelijken honger, dat niets hem kon verzadigen; zijn ingewanden waren vol zweren; een felle buikpijn deed hem schrikkelijke smarten uitstaan; zijn voeten waren gezwollen en loodkleurig, en zijn liezen desgelijks; zijn mannelijke delen waren zo ziek, dat er de wormen uitkropen; zijn zenuwen waren opgekrompen; en zijn adem zo onrein dat men het dicht bij hem niet uitstaan kon. Allen, die met een godvruchtig hart de toestand van deze rampzaligen vorst opmerkten, oordeelden dat het blijkbaar een bezoeking van God was, om hem voor zijn wreedheid en goddeloosheden te straffen. Maar, hoewel niemand meende dat hij van die kwaal zou opkomen, echter zich hij zichzelf nog met die hoop. Daarom ontbood hij van alle kanten geneesmeesters, begaf zich op hun raad over de Jordaan, naar de warme baden van Kallirhoë, welker wateren in een meer, dat vol jodenlijm is, hun uitloop hebben, en niet alleen van een genezende kracht, maar ook aangenaam om te drinken zijn. Men zette hem in een kuip met olie; maar dit bekwam hem zo slecht, dat men meende dat hij de geest zou geven. Het gekrijt en gejammer van zijn huisgenoten deed hem weer tot zichzelf komen, en hij bemerkte toen dat zijn kwaal ongeneeslijk was.
Hij beval dat men aan ieder van zijn soldaten vijftig drachmen zou uitdelen; ook gaf hij grote geschenken aan hun oversten en aan zijn vrienden, en deed zich weer naar Jericho brengen, waar zijn wreedheid zo toenam, dat ze hem het schrikkelijkste besluit deed nemen, dat ooit iemand in de zin gekomen is; want hij beval op doodstraf dat al de voornaamste Joden zich naar Jericho zouden begeven, en toen zij er gekomen waren, deed hij hen allen in het renperk sluiten, zonder te onderzoeken of zij schuldig of onschuldig waren. Daarna ontbood hij zijn zuster Salóme en haar man Alexas, en zei tot hen, dat hij zoveel pijn leed, dat hij wel zag dat het einde van zijn leven nabij was; dat hij er niet over klagen kon, naardien het een tol was, welke alle mensen volgens de algemene wet verplicht zijn aan de natuur te betalen; maar dat het hem ondraaglijk voorkwam, beroofd te blijven van de eer, welke men de Koningen door algemeen rouw te dragen schuldig was. Dat hij nochtans wist dat de haat, die de Joden hem toedroegen, zo groot was, dat zij niet zouden nalaten zich over zijn dood te verblijden, omdat zij zelfs gedurende zijn leven niet geschroomd hadden tegen hem op te staan, en hem door het afrukken van de gewijde gouden arend te beledigen; dat hij dus van de toegenegenheid en liefde van twee personen, die hem zo na bestonden als zij, verwachtte, dat zij hem bij zulk een groot verdriet te hulp zouden komen; dat zij zulks doen konden door na te komen, hetgeen hij hun beval, om alzo zijn lijkstatie heerlijker en aangenamer voor zijn ziel te maken, dan die van enig ander Koning ooit geweest was, doordien er niemand in zijn rijk zou zijn, die alsdan geen ongeveinsde tranen storten zou.

Dat hetgeen hun te doen stond, was, dat zij, zodra hij de geest zou gegeven hebben, de renbaan door zijn krijgsvolk moesten doen bezetten, zonder hun iets van zijn dood te zeggen; en dat zij hun van zijnentwege gebieden moesten, allen, die er in opgesloten waren, met pijlen dood te schieten. Dat, indien zij dit bevel nakwamen, hij dubbel aan hen verplicht zou zijn, zo omdat zij aan zijn begeerte voldaan hadden, als omdat zij zijn lijkrouw vermaarder hadden gemaakt, dan enige andere ooit geweest was. De wrede vorst stortte bij die woorden hete tranen, en bezwoer hen bij de genegenheid, die zij hem toedroegen, en bij alles wat hun lief en waard was, niet te dulden, dat men van zijn gedachtenis die laatste eer niet bewees. Zij beloofden hem dat zij zijn bevelen stipt zouden nakomen. Indien nu iemand de wreedheden, welke Herodes tegen zijn nabestaanden gepleegd heeft, zou willen verschonen, met te zeggen dat zulks alleen gedaan was om zijn eigen leven te beveiligen, zou dan dit laatste bedrijf hem niet noodzaken te bekennen, dat men nooit een zo schrikkelijke onmenselijkheid gezien heeft, als de zijn, doordien hij begeerde, toen hij op het punt stond van dit leven te verlaten, dat er niet één geslacht zou zijn, waarvan niet iemand van de voornaamste op zijn bevel de dood zou moeten vinden, opdat het ganse rijk daardoor in rouw zou verkeren, zonder zelfs hen, welke niets misdaan hadden, en over wie hij niet klagen kon, te verschonen? hoewel men anders, hoe weinig zachtmoedigheid men ook heef, gewoon is zijn vijanden te vergeven, als men zich in zulk een staat bevindt.

HOOFDSTUK 9

Augustus laat het aan Herodes over om met Antipater te handelen zoals hij wil. Herodes, door felle pijnen aangetast, wil zich doden. Achiab, een van zijn kleinkinderen, belet het hem. Het gerucht loopt dat hij gestorven is. Antipater poogt te vergeefs zijn bewaarder om te kopen. Herodes, dit vernomen hebbende, doet hem doden.

740 ZODRA Herodes dit wrede bevel aan zijn zuster en zijn schoonbroeder gegeven had, vernam hij door zijn gezanten te Rome, dat Augustus Akme had doen doden, omdat zij zich door Antipater had laten omkopen; en dat hij het geheel aan hem overliet, om zijn trouweloze zoon te straffen, zoals hij het goed vond, hetzij door hem in ballingschap te zenden, of door hem ter dood te doemen. Deze tijding verblijdde hem; maar omdat zijn pijnen hem overvielen, en hij zich flauw gevoelde, daar hij weinig genuttigd had, eiste hij een appel en een mes, omdat hij gewoon was die vrucht zelf te schillen, en aan stukjes te snijden om ze te eten. Omdat hij zich het leven wenste te benemen, zag hij rond, en hij zou zijn voornemen volbracht hebben, indien zijn kleinzoon Achab zulks niet bemerkt, en met een luiden gil hem bij de arm gegrepen had.
Het gehele hof werd toen ten tweeden male met schrik en ontzetting vervuld, omdat elk meende dat de Koning gestorven was; en dit gerucht verspreidde zich zo ver, dat het ook Antipater ter oren kwam. Hij sloeg er dadelijk geloof aan, en begon niet alleen te hopen dat hij uit de gevangenis verlost zou worden, maar beeldde zich ook vast in dat hij regeren zou; weshalve hij aan zijn bewaarder grote beloningen beloofde, indien deze hem vrij wilde laten. Maar deze, in plaats van dit te doen, ging aanstonds de Koning daarvan verwittigen; waarop Herodes, die reeds zulk een groten afkeer van Antipater had, een gil gaf, zich op het hoofd sloeg, en hoe zwak hij ook was, zich op zijn elleboog overeind richtte, en aan een van zijn lijfwachten gebood Antipater dadelijk te gaan doden, met bevel dat men zijn lijk zonder staatsie in het slot Hyrkanus begraven zou.

HOOFDSTUK 10

Herodes verandert zijn testament, en verklaart Archelaüs tot Zijn opvolger. Hij sterft vijf dagen na Antipater. Archelaüs vereert Herodes door een prachtige lijkstaatsie. Grote toejuichingen des volks, ter ere van Archelaüs.

741 THANS veranderde Herodes zijn uitersten wil; in plaats van Antipas, die hij te voren tot zijn opvolger in de regering benoemd had, stelde hij hem nu tot viervorst van Galilea en Peréa aan, vermaakte het koninkrijk aan Archelaüs, gaf aan diens broeder Filippus Trachonitis, Gaulanitis, Batanéa, en Panias, daarvan een viervorstendom makende; aan zijn zuster Salóme gaf hij Jamnia, Azote, en Fasaëlis, met vijfhonderd zilveren penningen. Ook dacht hij al zijn anderen bloedverwanten grote erfdelen toe, zo aan geld als aan jaarlijkse renten. Aan Augustus maakte hij, behalve zijn goud- en zilverwerk, en veel kostbare klederen en huisraad, tien miljoen zilveren penningen, en aan de Keizerin en enige van zijn vrienden vijf miljoen dergelijke penningen.
Hij overleefde Antipater maar vijf dagen, en stierf, vier en dertig jaren, nadat hij Antigonus uit het rijk verjaagd had, en zeven en dertig jaren, nadat hij te Rome tot Koning der Joden was verklaard.
Nooit heeft men een vorst gezien, die toorniger, onrechtvaardiger, wreder, en meer door de fortuin begunstigd was; want in een geringen staat geboren, klom hij op tot de troon, kwam ontelbare gevaren te boven, en leefde een langen tijd. Aangaande zijn huiselijke zaken, hoewel hij door de ondernemingen van zijn zonen tegen hem, mijns oordeels, zeer ongelukkig geweest is, zo was hij echter, volgens zijn eigen gevoelen daarin gelukkig, doordien hij, hen niet langer aanmerkende als zijn kinderen maar als zijn vijanden, hen gestraft, en zich op hen gewroken heeft.

742 Eer de tijding van zijn dood bekend was, stelden Salóme en Alexas al de aanzienlijke personen, die in het renperk opgesloten waren, in vrijheid, en zeiden dat zij zulks op ‘s Konings bevel deden, waarover het volk zich zeer verheugde. Toen de dood van Herodes ruchtbaar was, deden zij al het krijgsvolk in de schouwburg van Jericho te samenkomen, om een brief, door die vorst geschreven, aan hen over te leveren; hij werd daar openlijk voorgelezen, en behelsde, dat Herodes de krijgslieden dankte voor de genegenheid en getrouwheid, welke zij hem betoond hadden, en hun verzocht dat zij daarin tegenover zijn zoon Archelaüs, die hij tot zijn opvolger in de regering benoemd had, volharden zouden. Ptolomeüs, wien hij het zegel toevertrouwd had. las zijn uitersten wil ook, die uitdrukkelijk inhield dat hij geen kracht zou hebben, dan na de goedkeuring van Augustus. Terstond begon men te roepen: "Leve Koning Archelaüs!" en de soldaten, benevens al hun oversten, beloofden deze met dezelfde getrouwheid te zullen dienen, als zij de Koning, zijn vader, betoond hadden, en wensten hem een gelukkige regering.

743 De vorst deed daarna een prachtige uitvaart voor zijn overleden vader bereiden, en wilde die plechtigheid zelf bijwonen. Het lijk, koninklijk gekleed, met een koninklijken haarband en gouden kroon op het hoofd, en een scepter in de hand, lag op een gouden praalbed, dat met kostbare gesteenten versierd was. De zonen en naaste bloedverwanten van de overledene volgden de baar, en al het krijgsvolk, naar hun landaard verdeeld, kwam achter hen. De Thraciërs, Duitsers, en Galliërs trokken vooraan, en de overigen volgden, allen door hun oversten geleid, en gewapend alsof zij ten strijde togen. Vijfhonderd huisdienaars van de overleden Koning droegen reukwerk, en sloten de prachtige lijkstoet. Alzo ging men acht stadiën voort, van Jericho tot aan het kasteel Herodion, waar het lijk van de vorst, volgens zijn bevel, begraven werd.

744 Nadat de nieuwe Koning, naar het gebruik van ons volk, zeven dagen aan de rouw over zijn vader gewijd had, gaf hij aan het volk een gastmaal, en ging toen naar de tempel. Overal waar hij kwam, werd hij met vrolijk gejuich ontvangen; en toen hij op zijn gouden troon gezeten was, hoorde men alom vreugdegeroep en gelukwensen weergalmen. Hij antwoordde

minzaam daarop, en dankte het volk voor de genegenheid, die het hem betoonde, niettegenstaande de gestrengheid, waarmee zijn vader geregeerd had; hij verzekerde dit te zullen erkennen, echter zeggende dat hij de naam van Koning niet zou aannemen, voor dat Augustus zijns vaders uitersten wil bekrachtigd had; en dat hij daarom ook de kroon, die het ganse leger hem te Jericho had aangeboden, geweigerd had. Dat, zodra hij de bekrachtiging van Augustus, die alleen macht had om ze te geven, ontvangen had, hij door zijn daden zou tonen de liefde des volks waardig te zijn, en trachten zou hen gelukkiger te maken dan zij onder zijns vaders regering geweest waren. Daar het volk gewoon is zich te verbeelden, dat de vorsten, als zij pas aan de regering komen, oprecht handelen, deed die betuiging van Archelaus het gejuich verdubbelen; terwijl zij zijn lof verhieven, en verschillende gunsten van hem verzochten: sommigen afslag van schatting, anderen de invrijheidstelling van verscheidene personen, welke de Koning, zijn vader, had doen gevangen zetten, en van welke enigen al lang in de kerker gezeten hadden; en nog anderen de afschaffing der tollen en der belastingen op koopwaren. De vorst, die niet anders zocht dan zijn nieuwe regering te bevestigen, vond het niet geraden hun iets te weigeren. Nadat de offeranden gebracht waren, onthaalde hij zijn vrienden op een gastmaal.

HOOFDSTUK 11

Enige Joden, die wraak begeerden te nemen over de dood van Judas, Matthias en anderen, welke Herodes had doen verbranden, wegens het afrukken van de gouden arend boven de poort van de Tempel, verwekken een oproer, bij hetwelk drieduizend van hen omgebracht worden. Archelaüs gaat naar Rome om zich door Augustus in de regering te laten bevestigen; Antipas, zijn broeder, die ook naar de kroon staat, gaat er evenzo heen; hun zaak wordt voor Augustus bepleit.

745 ONDERTUSSEN begonnen enige Joden, die niet dan onrust en beroerte zochten, te samen te rotten, en het wrede lot van Matthias en van de anderen, die, om het afrukken van de gouden arend boven de poort van de Tempel ter dood gebracht waren, te beklagen. De vrees, die zij voor Herodes hadden, deed hen gedurende zijn leven stilzwijgen; maar na zijn dood voeren zij tegen hem uit, alsof de hoon, die zij zijner gedachtenis aandeden, in de andere wereld enigen troost kon geven aan de doden, welker verlies hun zo smartelijk viel. Zij drongen er dus bij Archelaüs op aan, om dit onrecht door de dood van enigen van Herodes vrienden, welke volgens hen daartoe aangespoord hadden, te wreken, en om het Hogepriesterambt degene, wien het gegeven was, te ontnemen, en het aan iemand, die door zijn deugd dat ambt meer waardig was, op te dragen. Hoewel Archelaüs, die zich gereed maakte om naar Rome te gaan, opdat hij door Augustus in de regering bevestigd mocht worden, zich zeer gebelgd toonde over die eis poogde hij echter het oproer door zachtheid te stillen. Te die einde zond hij de overste van zijn benden af, om de ontevredenen voor te houden, dat zij zich niet door wraakzucht moesten laten vervoeren, maar behoorden te bedenken dat de straf, waarover zij klaagden, volgens de wetten voltrokken was; dat hun eis zijn gezag te na kwam; dat het geen geschikte tijd was, om dergelijke klachten te doen; dat men er op moest bedacht wezen om de eendracht en de vrede te bewaren, totdat hij, door Augustus in het bezit van het rijk bekrachtigd, weer uit Rome terug gekomen was; dat men alsdan, na rijp overleg, en met algemene toestemming, nader daarin voorzien zou; maar dat men zich ondertussen stil en rustig moest houden, zonder zich in de misdaad van oproer te wikkelen.

De oproerlingen, in plaats van door dit vertoog tot bedaren te komen, deden door hun getier blijken, dat er geen kans was om hen tot hun plicht te doen terugkeren, zonder zich aan levensgevaar bloot te stellen, doordien de onbesuisde drift, die hun het ontzag voor hun overheid deed verliezen, hen deed denken, dat het nu de tijd was, om wraak te oefenen over het bloed hunner vrienden, die zo wreed door Herodes omgebracht waren. Zij erkenden niets

anders als recht, dan wat hun deze troost geven kon; en het verlangen naar die troost liet hun niet toe enig gevaar te ontzien. In plaats dus van door de redenen, welke hun van ‘s Koningswege voorgehouden werden, zich te laten bewegen, en door het ontzag, dat zij hem schuldig waren, weerhouden te worden, werden zij hoe langer hoe meer verbitterd. Het was licht te denken dat hun getal door het Paasfeest, hetwelk aanstaande was, vermeerderen, en het oproer toenemen zou; want niet alleen viert geheel Judea die hoogtijd met grote blijdschap, en offert men alsdan meer slachtvee, dan men anders gewoon is, ter gedachtenis onzer verlossing uit Egypte; maar zelfs een menigte van Joden, die buiten het rijk wonen, komen dan te Jeruzalem, om de plechtigheid, uit liefde voor onzen godsdienst, bij te wonen.
Ondertussen weken de oproerigen, die de dood van Judas en Matthias beweenden, niet uit de Tempel, en schaamden zij zich niet om onderhoud te bedelen, ten einde niet genoodzaakt te zijn die plaats te verlaten. Archelaüs, vrezende dat hun moedwil nog verder zou gaan, zond een bevelhebber met krijgsvolk naar hen toe, om hen te beteugelen, vóór dat zij ook het overige des volks met hun muitzucht besmet hadden; en hij beval hem degenen, die de stoutheid hadden om weerstand te bieden, te vatten en tot hem te brengen. Toen de muiters deze krijgslieden zagen aankomen, hitsten zij het volk door hun geroep en geschreeuw zo tegen hen op, dat het op hen aanviel en de meesten doodde, en de bevelhebber gekwetst zelf het ternauwernood met enige anderen ontkwam; waarna de oproerigen hun offeranden hernieuwden.
De Koning, toen oordelende dat het van zeer groot belang voor hem was, zodanig een opstand niet ongestraft te laten, zond zijn gehele leger op hen af, met bevel aan de ruiterij om allen, die uit de Tempel kwamen, om zich te bergen, te doden, en om de vreemden te beletten hun ter hulp te komen. Alzo werden er wel drieduizend gedood; en de overigen namen de vlucht naar het naburige gebergte. Thans deed Archelaüs afkondigen dat elk zich naar huis begeven moest; waarop de vrees voor gevaar hen, die te voren zo stout waren, de offeranden deed staken.

746 Nadat Archelaüs de muiters alzo beteugeld had, liet hij de zorg voor zijn huis, en het bestuur van het rijk aan zijn broeder Filippus, en begaf hij zich naar Rome, zijn moeder, Nikolaüs, Ptolomeüs, en veel anderen van zijn vrienden met zich nemende. Salóme, zijn tante, hield hem ook gezelschap met haar ganse huisgezin; en verscheidene anderen van zijn bloedverwanten deden desgelijks, onder voorwendsel van hem behulpzaam te willen zijn, om hem de bevestiging van het bezit des rijks te doen verkrijgen; maar inderdaad om hem daarin te verhinderen, en om hem te beschuldigen, dat hij zoveel volk in de Tempel had doen doden. Te Caesarea ontmoette hij Sabinius de rentmeester des Keizers in Syrië, die met haast naar Judea trok, om de schatten, door Herodes nagelaten, in bezit te nemen. Maar Varus, tot wien Ptolomeüs te die einde door Archelaüs gezonden was. weerhield hem om verder te gaan; zodat hij, uit ontzag voor deze, in plaats van de vestingen te bezetten en de schatkist te verzegelen, beloofde alles in de macht van Archelaüs te zullen laten, totdat de Keizer bevel daaromtrent gegeven zou hebben; en daarop bleef hij te Caesarea.
Maar nadat Archelaüs naar Rome scheep gegaan, en Varus weer naar Antiochië gekeerd was, trok Sabinus naar Jeruzalem, waar hij zich in het koninklijk paleis vestigde, aan de algemene ontvangers beval hem rekenschap te doen, en de bevelhebbers van de vestingen der stad gebood dat zij die in zijn handen zouden stellen. Maar deze, die een anderen last van Archelaüs hadden, en de plaatsen tot aan diens terugkomst voor hem wilden behouden, antwoordden dat zij ze voor de Keizer bewaren zouden.

747 Terzelfder tijd ging Antipas, een van Herodes zonen, op aanraden van Salóme, ook naar Rome, in de hoop van het rijk te zullen verwerven, en boven Archelaüs gesteld te worden, als zijnde door Herodes tot op volger benoemd in zijn eerste testament, hetwelk Antipas van meer kracht oordeelde te zijn dan het laatste. Hij nam zijn moeder met zich, bovendien Ptolomeüs, de broeder van Nikolaus, die Herodes voornaamste vriend was geweest, en die nu zijn zaak

begunstigde; maar Ireneus, die een zeer welsprekend man, en gedurende veel jaren door de vorige Koning in staatszaken gebruikt was, had hem wel het meest dit voornemen zo ingeprent, dat hij niet wilde luisteren naar hen, die hem rieden voor zijn ouderen broeder Archelaüs te zwichten, die toch door de laatste wilsbeschikking zijns vaders tot Koning aangesteld was. Toen nu Antipas te Rome aangekomen was, voegden al zijn bloedverwanten zich bij hem, niet zozeer uit genegenheid voor hem, als wel uit haat tegen Archelaüs, en uit begeerte om een zekere mate van vrijheid te genieten, en aan niemand dan aan de Romeinen onderworpen te zijn, of zo dit niet gelukken wilde, om een zachtere regering onder Antipas te hebben dan onder zijn broeder. Ook schreef Sabinus aan Augustus, ten nadele van Archelaüs.

748 Maar Archelaüs, om zijn zaak te verdedigen, deed de Keizer door Ptolomeüs een geschrift overhandigen, bevattende zijn aanspraken, zijns vaders uitersten wil, en een opgave der nagelaten schatten, benevens het zegel, waarmee deze verzegeld waren. Antipas leverde evenzo een geschrift in, waarin zijn redenen uiteengezet waren. Nadat Augustus deze geschriften, benevens de brieven van Varus en Sabinus, gelezen, en gezien had hoeveel de inkomsten van Judea beliepen, verzamelde hij een groten kring van zijn voornaamste vrienden, waarvan hij Cajus Cesar, zoon van Agrippa en zijn dochter Julia, die hij tot zoon had aangenomen, tot voorzitter koos, en vervolgens gaf hij aan de beide mededingers gehoor. Antipater, Salóme's zoon, die zeer welsprekend en een volslagen vijand van Archelaüs was, begon eerst, en zei, dat het slechts voor de vorm was dat Archelaüs om de regering kwam verzoeken, omdat deze, zonder 's Keizers goed vinden daaromtrent af te wachten, zich reeds in het bezit daarvan gesteld had, en op een feestdag zulk een menigte van Joden had doen ombrengen. Dat het wel waar was dat zij schuldig waren, maar dat het niemand toekwam hen te straffen dan wie een wettige macht daartoe had. Dat, indien Archelaüs zich als Koning dit had aangematigd, hij de Keizer zeer beledigd had; en dat, zo hij zulks als een ambteloos persoon had gedaan, hij nog veel schuldiger was.
Dat Archelaüs dus ten onrechte hoopte de kroon van de vorst te zullen erlangen, doordien hij had doen blijken, dat hij hem niet aanmerkte als degene, die recht had om ze hem te geven. Voorts beschuldigde hij Archelaüs, dat hij op zijn eigen gezag verscheidene bevelhebbers had aangesteld, dat hij zich op de troon gezet had; dat hij daar, als Koning, rechtszaken in zijn tegenwoordigheid had doen bepleiten; dat hij het volk de verzochte gunsten had toegestaan; dat hij al degenen, welke zijn vader in het renpark had doen opsluiten, losgelaten had; en eindelijk dat hij niets had nagelaten van hetgeen hij had mogen doen, indien hij door de Keizer tot Koning ware benoemd geweest. Hij bracht nog verscheidene andere zaken bij, sommige waar, andere waarschijnlijk; omdat zij door een jongeling, die pas tot het hoogste gezag verheven was, lichtelijk konden gedaan zijn. Hij voegde daarbij, dat Archelaüs zo weinig door Herodes dood ontroerd was geweest, dat hij de volgende nacht een gastmaal gehouden had, waaruit bijna een oproer was ontstaan; omdat het door het volk verfoeilijk geacht werd, dat hij zich zo ongevoelig toonde voor de grote weldaden, welke zijn vader hem had betoond; en dat hij als een toneelspeler, die verscheidene rollen vervulde, over dag veinsde te wenen, en de nacht met allerlei koninklijke vermakelijkheden doorbracht. Dat nademaal men het niet anders dan als een grote misdaad kon aanmerken, zich over de dood eens vaders te verheugen, zoals men het over de dood eens vijands zou doen, de Keizer zelf licht inzien kon, wat dank hij van iemand van zulk een slechte inborst hebben zou, indien hij hem zijn verzoek toestond; en dat het iets zonderlings was, dat hij voor hem durfde verschijnen, om in de regering bevestigd te worden, daar hij reeds in alles gehandeld had, alsof hij Koning was. Ook weidde Antipater uit over de schrikkelijke en goddeloze moord, in de Tempel begaan, waar men, op een feestdag, niet alleen burgers, maar ook vreemdelingen, als slachtoffers had zien doden, zodat die heilige plaats met stapels van lijken gevuld was, niet op bevel van een vijandelijke vorst, maar op last van hem,

die zich van de geëerbiedigde naam van wettige Koning bediende, om aan zijn zucht tot wreedheid te voldoen, en allerlei onmenselijkheden te plegen.
Dat ook Herodes, die zijn slechte neigingen kende, bij zijn leven zo weinig gedachte gehad had om het rijk aan hem achter te laten, dat hij in zijn vorige uiterste wil, die veel geldiger was dan de laatste, Antipas, wiens zeden zeer veel van die van Archelaüs verschilden, tot zijn opvolger verkoren had, en dat in een tijd, waarop men niet zeggen kon, gelijk daarna, dat zijn geest reeds gestorven was, terwijl zijn lichaam nog leefde, maar toen zij beide nog in volle kracht waren. Dat, indien het al waar was, dat Herodes toen reeds zo gezind was, gelijk hij in zijn laatsten uitersten wil had verklaard, Archelaüs echter blijk gegeven had, hoedanig een Koning hij zou zijn, doordien hij versmaad had de kroon uit de hand des Keizers te ontvangen, en daarenboven zoveel burgers in de Tempel had doen vermoorden, terwijl hij nog slechts een ambteloos persoon was.
Aldus eindigde Antipater zijn rede; en hij nam verscheidene van de bloedverwanten der beide prinsen tot getuigen van de waarheid van zijn zeggen. Nikolaüs daarentegen, om de zaak van Archelaüs te verdedigen, zei, dat men het bloed, dat bij de Tempel vergoten was, alleen te wijten had aan de moedwil en de hardnekkigheid der oproerigen, die Archelaüs tot geweld gedwongen hadden, om hen te beteugelen; en dat, hoewel het scheen alsof zij het enkel tegen zijn persoon hadden, het echter klaar gebleken was, dat zij ook oproerig tegen de Keizer waren, omdat zij zonder te vrezen het recht der volkeren te schenden, en zonder Gode bij de plechtigheid van zulk een vermaard feest enig ontzag toe te dragen, degenen, welke Archelaüs ter demping van het oproer tot hen had gezonden, gedood hadden; dat Antipater zich behoorde te schamen, dat hij, door naijver tegen Archelaüs vervoerd, die muiters had durven verontschuldigen, in plaats van te bekennen dat de omgebrachten alleen schuldig waren, omdat zij de anderen eerst aangevallen, en hen gedwongen hadden zich van de wapenen te bedienen, welke deze alleen ter hunner bescherming opgenomen hadden.
Nikolaüs wierp ook al de andere zaken, tegen Archelaüs ingebracht, op de beschuldigers terug, zeggende, dat hij niets daarin gedaan had dan volgens hun raad, en dat die zaken niet zo waren geschied als zij ze thans voorstelden enkel uit de boze begeerte om een vorst te benadelen, die hun in maagschap bestond, en wiens vader hen niet alleen door veel weldaden aan zich verplicht, maar die zelf hun ook allerlei goede diensten bewezen had. En wat de uitersten wil van Herodes betrof, dat hij goed bij zijn verstand was, toen hij die maakte; dat men zich aan het laatste besluit moest houden; en dat dit te krachtiger was, omdat Herodes er de Keizer volkomen meester over gelaten had, door het aan hem over te dragen daaromtrent te doen zoals hij goed vond. Dat hij er zich van verzekerd hield dat de grote vorst niet doen zou gelijk degenen, die, zoveel weldaden van Herodes ontvangen hebbende, zijn laatsten wil poogden omver te stoten, maar met ingenomenheid de bepaling omtrent de opvolging gemaakt door een Koning, zijn vriend en bondgenoot, zou handhaven, doordien er een zeer groot onderscheid was tussen de kwaadwilligheid van Archelaüs vijanden, en de deugd en goede trouw des Keizers, die buiten twijfel zich nooit zou laten wijsmaken, dat iemand, die met zoveel voorzichtigheid alles aan zijn wil onderworpen had een verbijsterd verstand kon gehad hebben, toen hij voor een van zijn zonen, die vroom van leven was, van de goedheid des keizers niets anders verwachtte, dan dat deze hem in het rijk, dat hem nagelaten was, zou bevestigen. Nadat Nikolaus alzo gesproken had, viel Archelaüs de Keizer te voet; en Augustus hief hem minzaam op, zeggende dat hij hem waardig achtte te regeren, en dat hij niet gezind was iets te doen, hetwelk niet tot zijn voordeel was, en overeenkomstig met zijns vaders uitersten wil. Alzo aan Archelaüs goede hoop gegeven hebbende, deed hij geen uitspraak, maar eindigde de vergadering, om op een gelegener tijd te beslissen of hij het rijk geheel aan Archelaüs geven, dan of hij het onder de kinderen van Herodes, die allen hun toevlucht tot hem namen, en alles van zijn genegenheid hoopten, verdelen zou.

HOOFDSTUK 12

Grote opstand in Judea, terwijl Archelaüs te Rome is. Varus, Landvoogd van Syrië, dempt het. Filippus, Archelaüs broeder, gaat ook naar Rome, in de hoop van een gedeelte van het rijk te verkrijgen. De Joden zenden gezanten naar Augustus, om hem te verzoeken, dat hij hen van het bestuur der Koningen wilde ontslaan, en met Syrië verenigen. Ook spreken zij tot nadeel van Archelaüs en van Herodes.

749 ALVORENS Augustus die zaak beslist had, werd Malthace, Archelaüs moeder, ziek, en overleed. Augustus vernam daarna uit brieven van Varus, Landvoogd van Syrië, dat er sedert het vertrek van Archelaüs grote beroerten in Judea ontstaan waren; dat hij terstond met zijn benden derwaarts was getogen; dat hij de stichters van het oproer had doen straffen; en dat hij, nadat het oproer nagenoeg gestild was, weer naar Antiochië was gekeerd, een keurbende binnen Jeruzalem gelaten hebbende om te beletten dat er weer een opstand uitbrak.

750 alzo scheen het, dat er niets meer te vrezen was; maar de zaak viel anders uit; want Sabinus, zich versterkt ziende door de benden, die door Varus gezonden waren, poogde zich meester van de sterkten te maken, zijn brandende hebzucht deed hem niets verzuimen, om het geld, dat Herodes nagelaten had, op te zoeken en machtig te worden. Hierover werden de Joden zo vertoornd, dat zij, toen het Pinksterfeest genaakte, in groot getal kwamen uit alle plaatsen, niet alleen uit Judea, maar ook uit Galilea, Idumea, Jericho, en van geen zijde der Jordaan, zowel uit begeerte om zich op Sabinus te wreken, als om hun godsdienst waar te nemen. Zij deelden zich in drie hopen, waarvan de geen het renperk in nam, de andere de Tempel van de noord- en oostzijde, en de derde deze van de westzijde, waar het koninklijk paleis stond, belegerde. Toen zij de Romeinen alzo van alle kanten ingesloten hadden, maakten zij zich gereed om hen aan te grijpen. Sabinus, verbaasd, dat hij hen zo verbitterd zag, en zo besloten om te sterven of hun toeleg uit te voeren, schreef aan Varus, en verzocht hem spoedig de keurbende, welke hij achtergelaten had, te hulp te komen, omdat zij anders gevaar zou lopen van geheel vernield te worden.
Toen klom hij op de hoogste toren van het kasteel, dat Herodes had gesticht, en aan hetwelk hij de naam van Fasaëlus, ter ere van zijn door de Parthen gedode broeder Fasaël, gegeven had, vanwaar hij met zijn hand de Romeinen een teken gaf om een uitval tegen de Joden te doen, alzo begerende, terwijl hij zich aan zijn vrienden niet durfde vertrouwen, dat anderen zich aan het gevaar, waarin zij door zijn gierigheid vervallen waren, zouden blootstellen. De Romeinen deden daarop een uitval; en er ontstond een hevig gevecht, waarin veel Joden het leven lieten; maar dit deed de moed der overigen niet verflauwen; want enigen van hen klommen op de galerijen van de uitersten omgang van de Tempel, vanwaar zij een menigte stenen, zo met de hand, als uit slingers, op de Romeinen wierpen; terwijl anderen met schichten en pijlen op hen schoten, waarentegen die, welke de Romeinen van beneden naar hen wierpen, hen niet konden bereiken. Dit gevecht duurde vrij lang; maar de Romeinen konden niet dulden dat hun vijanden dit voordeel op hen hadden, zij staken de galeren, zonder dat de Joden het gewaar werden, in brand, en wierpen er veel hout bij; dit deed de vlam aanstonds naar het dak stijgen, en omdat er veel was en pik vermengd was met de stof, waarop men de sieraden en het verguldsel gehecht had, brandde alles zeer snel, zodat de prachtige zoldering welhaast in de as gelegd werd, waardoor degenen, die er boven opgeklommen waren, jammerlijk sneuvelden.
Sommigen vielen van boven neer; anderen werden door de pijlen der Romeinen gedood; ettelijken, door de grootheid van het gevaar beangstigd, en tot wanhoop vervoerd, staken zichzelf dood, of wierpen zich in de vlammen; en wie om zich te redden, wilden afklimmen, waar zij op gekomen waren, vielen in de handen der Romeinen, welke hun met weinig moeite het leven benamen, omdat hun kloekmoedigheid, hoe groot die ook was, hen weinig kon helpen, omdat zij ongewapend waren; zodat niet één van allen, die op de galerijen van de

Tempel waren geklommen, het ontkwam. Toen renden de Romeinen, dwars door het vuur, om ter plaatse te komen waar het godgewijde geld bewaard lag. De soldaten namen een gedeelte daarvan weg; en Sabinus scheen niet meer dan vierhonderd talenten daarvan bekomen te hebben. Deze plundering van de heiligen schat, en de dood van zo velen der voornaamste, in het gevecht omgebracht, bedroefde de anderen geweldig, maar deed hen daarom de moed niet verliezen. Een troep van de dappersten bezette het koninklijk paleis, dreigde allen, die er binnen waren, te verbranden en dood te slaan, indien zij er niet terstond uitkwamen, maar beloofde, indien zij er uittrokken, lijfsbehoud aan Sabinus en aan wie bij hem waren. Hierop gingen de meeste bevelhebbers en soldaten des Konings tot hen over; maar Rufus en Gratus, aanvoerders van drieduizend der dapperste krijgsknechten van Herodes, wiens gehele ruiterij onder het bevel van Rufus stond, gingen nevens anderen tot de Romeinen over, en versterkten die partij niet weinig. De Joden, met ijver hun onderneming voortzettende ondermijnden de muren, en vermaanden tevens de Romeinen af te zien van hun verdediging. Sabinus zou zich met zijn krijgsvolk wel hebben willen overgeven; maar omdat hij de Joden zoveel leed berokkend had, durfde hij zich op hun woord niet verlaten; hij hield hun voordelige aanbiedingen voor verdacht, en wachtte op ontzet door Varus.

751 Terwijl de zaken te Jeruzalem in die staat waren, was er een grote opstand in verscheidene plaatsen van Judea, waarbij ieder of door hoop op winst, of door wraakzucht gedreven werd. Tweeduizend soldaten van de beste manschap, welke Herodes gehad had, en die afgedankt waren, kwamen bijeen, en trokken uit om de benden des Konings, onder het bevel van Achiab, Herodes' achterneef, aan te tasten; maar deze durfde hen, omdat zij oude en ervaren soldaten waren, in het veld niet afwachten, maar toog met de zijnen naar sterke en bijna ontoegankelijke plaatsen. Aan een anderen kant verzamelde Judas, de zoon van Ezechias, de opperste dier rovers, welke Herodes vroeger met veel moeite uitgeroeid had, bij de stad Seforis in Galiléa, een grote bende van onversaagde mannen, trok daarmee in de landen des Konings, bemachtigde het wapenhuis, wapende zijn volk, nam al het geld van de vorst, dat bij in de naburige plaatsen vond, plunderde alles, wat hem voorkwam, en maakte zich door het ganse land gevreesd; ja, zijn stoutheid ging zo ver, dat hij zelfs naar de kroon durfde staan; niet dat hij zich zulke hoedanigheden toekende, die hem recht tot die rang der ere konden geven; maar omdat de voorspoed in het kwaad hem vermetel genoeg maakte om alles te ondernemen.
Zekere Simon, weleer een bediende van Herodes, die deze voormaals tot gewichtige zaken gebruikt had, en die door zijn achtbaar gelaat en grote gestalte boven anderen uitmuntte, was zo vermetel dat hij zich de kroon op het hoofd zette. Hierdoor kreeg hij niet alleen een groten aanhang, maar de dwaasheid des volks ging zo ver, dat het hem als Koning begroette. Hij had zulk een goeden dunk van zichzelf dat hij zich verbeeldde dat niemand beter verdiende het te zijn, dan hij. Het eerste, dat hij deed, was het koninklijk paleis te Jericho te plunderen en in brand te steken; ook verbrandde hij andere vorstelijke paleizen, welke hij eerst door zijn volk liet uitplunderen; en hij zou nog grotere dingen uitgevoerd hebben, indien men niet spoedig tegen hem opgetrokken was. Want Gratus, die over des Konings krijgsvolk gebood, en die, gelijk reeds gezegd is, zich bij de Romeinen gevoegd had, trok hem tegen, waarop een hevig gevecht volgde, in hetwelk die van Simons aanhang meer stoutmoedigheid dan beleid betoonden, en verslagen werden. Hijzelf vluchtte, om het te ontkomen, maar werd door Gratus in een engte achterhaald; en hem werd door deze het hoofd afgehouwen. Een bende van zulk soort van volk, als Simon tot zijn aanhang had, verbrandde terzelfder tijd het koninklijk paleis te Amatha, aan de oever der Jordaan; en dergelijke woede had alstoen door geheel Judea de overhand, zo uit gemis van een Koning, door wiens deugd het volk bij zijn plicht gehouden werd, als omdat de Romeinen, in plaats van het kwaad te stillen door de oproerigen te beteugelen, hen door hun trots gedrag en overzadelijke hebzucht nog meer verbitterden. Zekere Athronges, die van zeer geringe afkomst en te voren maar herder was, en die niets loflijks

bezat, dan dat hij zeer groot en sterk van lichaam was, verhief zich tot die trap van stoutheid, dat hij zich zelfs tot Koning wilde opwerpen, en ten koste van zijn leven het vermogen wilde kopen om iedereen kwaad te doen. Hij had vier broeders, even groot en stout als hij zelf, die elk over een troep krijgsvolk geboden, en zich scheen te verbeelden dat, om tot de heerschappij te komen, het genoeg was, alles te durven wagen. Een grote menigte van volk voegde zich bij deze broeders; Athronges bediende zich van hen als van zijn stedehouders, om overal te gaan stropen, terwijl hij, met de kroon op het hoofd, over de zaken beraadslaagde, en alles met een schijn van oppergezag bestuurde. Hij hield zich vrij lang alzo staande; en men zou in sommige opzichten kunnen zeggen, dat hij de naam van Koning niet te vergeefs voerde, omdat hij niets beval, dat niet uitgevoerd werd. Zijn ernstigste pogingen waren tegen de Romeinen en tegen des Konings benden gericht, welke hij gelijk haatte, deze om het kwaad, dat zij deden, en de anderen om hetgeen zij onder de regering van Herodes gedaan hadden. Hij versloeg velen van hen, en beoorloogde hen van dag tot dag, hetzij in de hoop van zich te verrijken, of omdat hij door het voordeel, dat hij op hen behaalde, opgeblazen werd.
Een bende Romeinen, die koren en wapenen naar het leger brachten, in een hinderlaag bij Emmaüs gevallen zijnde, werd de bevelhebber Arius, die kolonel van een keurbende was, met veertig van de dappersten hunner met pijlen gedood, en de overigen achtten zich ook reeds verloren, toen Gratus met ‘s Konings krijgsvolk recht van pas aankwam, en hen ontzette; maar de doden bleven in de macht dezer muiters. De vijf broeders deden de Romeinen alzo een langen tijd door verscheidene gevechten veel overlast aan, en kwelden hun eigen lands lieden niet minder. Maar eindelijk werd één van hen door Gratus, en een ander door Ptolomeüs overwonnen en gevangen genomen, terwijl Athronges in handen van Archelaüs viel, daar hij, door het ongeluk van zijn broeders verschrikt, en geen hoop op uitkomst ziende, omdat zijn krijgsvolk door arbeid en ziekte zeer verminderd was, zich aan Archelaüs op belofte van lijfsbehoud overgaf. In die verwarring, welke geheel Judea met roverijen vervulde, nam elk, die maar een bende oproerigen bijeenbracht, de naam van Koning aan. Alzo werd de Staat aan alle kanten verscheurd; en slechts het minste deel der rampen trof de Romeinen, omdat de Joden, in plaats van zich te verenigen, en gezamenlijk hun wapenen tegen hen te keren, onder elkaar verdeeld waren, en malkander doodsloegen.

752 Nauwelijks had Varus door brieven van Sabinus vernomen in welk gevaar de belegerde keurbende te Jeruzalem was, of hij nam de twee andere, welke hij in Syrië bij zich had, bovendien vier vanen ruiterij, en de hulptroepen, welke hij van de Koningen en de vier vorsten bekwam, en toog daarmee op, om de zijnen te ontzetten, Ptolemais tot verzamelplaats bestemd hebbende. Die van Beryte vermeerderden zijn benden, toen hij door hun stad trok, met vijftienhonderd mannen; en Aretas, Koning van Arabië, die uit haat tegen Herodes een verbond met de Romeinen gemaakt had, zond hem ook een aanmerkelijk getal ruiters en voetknechten. Nadat Varus zijn leger te Ptolemaïs bijeengebracht had, stelde hij zijn zoon over een gedeelte daarvan tot bevelhebber aan, benevens een van zijn vrienden, met bevel om in Galiléa, hetwelk dicht bij Ptolemaïs ligt, te trekken. Deze kwam dit bevel na, dreef allen, die hem tegenstand durfden bieden, op de vlucht, nam de stad Seforis in, deed al de inwoners openlijk verkopen, stak de plaats in brand, en legde ze in de as. Varus aan de anderen kant trok zelf met het overige van het leger naar Samaria, zonder nochtans iets tegen die stad te ondernemen, omdat zij geen deel aan de opstand had, en hij legerde zich bij een vlek, Arus genoemd, hetwelk Ptolomeüs toebehoorde. De Arabieren staken dit in brand, omdat hun haat tegen Herodes zo groot was, dat die zich ook tot zijn aanhangers uitstrekte. Thans trok het leger voort tot aan Samfo; hoewel dit een sterke plaats was, namen de Arabieren ze evenwel in, plunderden ze, en staken haar in brand; ja, zij verschoonden niets van hetgeen hun op de weg voorkwam, maar verwoestten alles te vuur en te zwaard. Het vlek Emmaüs, dat door de inwoners verlaten was, werd op bevel van Varus verbrand, om de dood der Romeinen, die daar gesneuveld waren, te

wreken. Zodra de Joden, die de Romeinse keurbende belegerden, vernamen dat Varus met zijn leger in aantocht was, braken zij het beleg op, waarna de belegerden, met de voornaamste der stad, en Josephus, kleinzoon van Koning Herodes, hem tegemoet gingen; maar Sabinus week heimelijk naar de zeekant. Varus bestrafte de inwoners van Jeruzalem streng; maar zij verontschuldigden zich, betuigende dat zij geen deel aan het gebeurde gehad hadden; maar dat het geschied was door de volksmenigte, die van alle kanten gekomen was om de feestviering bij te wonen; en dat, in plaats dat zij de Romeinen zouden belegerd hebben, zijzelf door dat groot getal van vreemdelingen belegerd waren geworden. De veldheer zond daarna een gedeelte van zijn leger door het ganse land om een nauwkeurig onderzoek naar de stichters van het oproer te doen; tweeduizend hunner werden gekruisigd, en de overigen liet hij gaan. Omdat hij nu meende dat hij het krijgsvolk niet meer nodig had, en daar hem de moedwil, die de zijn, tegen zijn bevel, uit geldzucht pleegden, mishaagde, wilde hij hen terug zenden, toen hij vernam, dat tienduizend Joden op de been gekomen waren en zich verzameld hadden. Daarop trok hij in allerijl op, om hen te bevechten; maar zij durfden hem afwachten, en gaven zich toen volgens de raad van Achiab over. Varus vergenoegde zich met de voornaamste van hen naar Augustus te zenden, die de meesten hun misdrijf kwijtschold, en alleen enigen van Herodes bloedverwanten, welke hij oordeelde dat het verdiend hadden, deed straffen, omdat noch de gedachte aan die bloedverwantschap, noch het recht hen aan hun plicht trouw had kunnen maken. Nadat Varus de beroerten alzo gestild, en Judea weer tot rust gebracht had, liet hij in het slot van Jeruzalem dezelfde keurbende als bezetting achter, die er te voren gelegen had, en keerde hij weer naar Antiochië.

753 Terwijl dit in Judea voorviel, ontmoette Archelaüs een nieuwe hinderpaal tegen zijn plannen, en dat op de volgende wijze: vijftig afgezondenen der Joden kwamen met verlof van Varus bij Augustus, om hem te verzoeken, dat hij hun wilde toelaten volgens hun wetten te leven; meer dan achtduizend Joden, die te Rome woonden, ondersteunden hen in dat verzoek. De Keizer hield hierover een grote samenkomst met zijn vrienden, en de voornaamste der Romeinen in de Tempel van Apollo, die hij met grote kosten had doen bouwen. De afgezondenen kwamen daar met andere Joden, en Archelaüs bevond er zich ook met zijn goede vrienden; maar zijn bloedverwanten wisten niet, welke zijde zij kiezen zouden; want aan de een kant haatten zij hem en aan de anderen schaamden zij zich, om, in tegenwoordigheid van de Keizer, de vijanden van een vorst, die hun in de bloede bestond, te begunstigen. Filippus, Archelaüs broeder, die door Varus zeer bemind werd kwam op diens raad ook daar uit Syrië, onder voorgeven van zijn broeder bij te willen staan; maar inderdaad in de hoop, dat, indien het verzoek der gezanten ingewilligd, en het rijk onder Herodes kinderen verdeeld werd, hij er ook een gedeelte van krijgen mocht. De gezanten spraken eerst, en zeiden: dat er geen wetten waren, welke Herodes door zijn onrechtvaardig en wreed gedrag niet geschonden had; dat hij wel de naam van Koning had gedragen, maar dat men nooit wreder tiran had gezien; want dat hij, niet voldaan met alle middelen te gebruiken, welke anderen in het werk stellen om hun onderdanen te verderven, nog nieuwe daarenboven bedacht had. Dat het niet nodig was te spreken van het groot getal Joden, die hij had doen ombrengen, doordien de toestand diegenen, welke hij het leven niet benomen had, erger was dan die der doden, zo ter oorzaak van hun gestadige vrees voor zijn wreedheid, als omdat hij hen van al hun goed beroofde. Dat hij geen steden buiten zijn staten had gesticht en versierd, dan om daardoor gelegenheid te hebben om die, welke in zijn rijk lagen, door schattingen uit te putten. Dat hij Judea in een bloeiende staat en in welvaart gevonden hebbende, het tot de uiterste ellende gebracht had. Dat hij verscheidene personen van rang zonder oorzaak had doen doden, om meester van hun goed te worden; en dat hij dit ook degenen ontnomen had, wien hij het leven had laten behouden. Dat men boven de gewone belastingen, waarvan niemand vrij was geweest, gedwongen werd grote sommen geld op te brengen, om de gierigheid van zijn vrienden en hovelingen te voldoen, en

om zich van de onrechtmatige kwellingen zijn ambtenaren vrij te kopen. Dat zij niet wilden spreken van de maagden en vrouwen van aanzien, door hem geschonden, omdat de enige troost, die deze in haar groot verdriet en leed konden erlangen, deze was, dat men de herinnering aan die zaak verloor. En eindelijk, indien het mogelijk was dat enig gruwzaam dier de regering van een rijk verkreeg, men er echter geen vinden zou, dat de mensen met zulk een wreedheid behandelde als die vorst gedaan had, omdat men van dergelijke wreedheden nergens in de historiën las. Dat zij derhalve, menende dat degene, die hem in de regering zou opvolgen, zich geheel anders zou gedragen, geen zwarigheid gemaakt hadden om Archelaüs als hun Koning te erkennen. Dat zij om zijntwil de nagedachtenis zijns vaders door een openbaren rouw hadden geëerd, en dat er geen plichten waren, welke zij niet bereid zouden zijn te vervullen, om zijn genegenheid te winnen; maar dat hij daarentegen, alsof hij gevreesd had dat men twijfelen zou of hij de rechte zoon van Herodes wel was, spoedig had doen blijken, welk gevoelen men van hem hebben kon, naardien hij, zonder te wachten totdat de Keizer hem in het rijk bevestigd had, en toen zijn ganse fortuin nog van diens wil afhing, aan zijn nieuwe onderdanen dit schone blijk van zijn deugd, bescheidenheid, en gerechtigheid had gegeven, dat hij zijn regering begonnen was met drieduizend mensen van zijn eigen landgenoten in de Tempel als slachtbeesten te doen ombrengen. Dat men uit zulk een verfoeilijke daad afleiden kon, of zij ongelijk hadden, iemand te haten, die, na het begaan van zulk een misdrijf, hen nog beschuldigde dat zij oproerige majesteitsschenders waren.
Het slot van de rede dezer gezanten was, dat zij Augustus verzochten de vorm hunner regering te veranderen, door hen niet langer onder Koningen te laten, maar hun land met dat van Syrië te verenigen, zodat zij onder geen ander zouden staan dan onder hem, wien hij de regering van Syrië opdroeg; dat men dan eens zou zien of zij oproerigen waren, en of zij niet trouw gehoorzaam wilden zijn aan de zodanigen, die een wettig recht hadden om over hen te gebieden. Nadat de gezanten alzo gesproken hadden, nam Nikolaus de verdediging van Herodes en Archelaüs op zich; aangaande de eerste zei hij, dat het vreemd was dat niemand hem beschuldigd had gedurende zijn leven, toen men van de gerechtigheid des Keizers de straf voor zijn misdaden, indien ze begaan waren, had kunnen verwachten, maar dat men na zijn dood het wagen durfde zijn nagedachtenis te onteren. En aangaande Archelaüs, dat men de daad, die hem verweten werd, alleen moest toeschrijven aan de moedwil en de oproerigheid diegenen, die hem gedwongen hadden hen te straffen, toen zij de wetten, en het ontzag dat ze hem schuldig waren, met voeten traden, en met zwaarden en stenen aangevallen waren op diegenen, welke hij afgezonden had om hen in de voortgang van hun oproer te stuiten. Tot besluit zei Nikolaüs, dat zij altoos oproerig en tot een opstand geneigd waren, en zich onwillig toonden om de wetten en het recht te gehoorzamen, maar daarboven staan wilden.

HOOFDSTUK 13
Augustus bekrachtigt het testament van Herodes, en schenkt zelfs aan diens kinderen, hetgeen hemzelf vermaakt was.

754 NADAT Augustus deze vertogen aangehoord had, liet hij de vergadering uiteen gaan; en weinige dagen daarna stond hij aan Archelaus niet het gehele koninkrijk van Judea, maar de helft daarvan, toe, onder de titel van landvorst, belovende hem tot Koning te zullen aanstellen, wanneer hij zich door zijn deugd dit waardig gemaakt zou hebben. De andere helft verdeelde hij tussen Filippus en Antipas, de andere zonen van Herodes, die hem de kroon betwist hadden; Antipas kreeg voor zijn deel Galilea, met het land aan geen zijde van de rivier, waarvan de

inkomsten tweehonderd talenten bedroegen; en Filippus kreeg Batanea, Trachonitis en Auranitis, met een gedeelte van hetgeen Zellodorus toebehoord had, waarvan de inkomsten honderd talenten beliepen. Archelaüs kreeg Judea, Idumea, en Samaria, waaraan Augustus het vierde deel der schattingen kwijtschold, die zij gewoon waren te betalen, omdat zij zich stil gehouden hadden toen de anderen oproerig waren geworden. De toren van Strato, Sebaste, Joppe, en Jeruzalem behoorde onder hetgeen Archelaüs ten deel gevallen was; maar Gaza, Gadara en Hippo, omdat men daar vogens de gewoonten der Grieken leefde, werden door Augustus van het rijk gescheiden, en met Syrië verenigd. De jaarlijkse inkomsten van Archelaüs bedroegen zeshonderd talenten. Alzo ziet men wat Herodes kinderen van hun vader erfden. Wat Salóme betreft, behalve de steden Jamnia, Azote, Fasaëlis, en vijfhonderdduizend zilverlingen, welke Herodes haar vermaakt had, gaf Augustus haar een paleis te Askalon. Haar inkomsten beliepen zestig talenten; zij hield haar verblijf in het land, dat onder Archelaüs stond. De Keizer bekrachtigde ook de legaten, welke Herodes bij uitersten wil aan zijn andere bloedverwanten gemaakt had; en behalve hetgeen die vorst aan zijn twee dochters, die nog ongehuwd waren, had nagelaten, vereerde Augustus aan ieder van haar tweehonderd vijftigduizend zilverlingen, en deed hij haar met de twee zonen van Feroras huwen. De milddadigheid van Augustus ging nog veel verder; want hij schonk aan Herodes zonen de waarde van vijftienhonderd talenten, die hemzelf door hun vader bij erfgift vermaakt waren, en hij vergenoegde zich met alleen een klein gedeelte der kostbare vaten, die hem ook waren toegedacht, voor zich te nemen, niet om hun waarde, maar om te tonen dat hij iets tot een gedachtenis wilde houden van een Koning; die hij bemind had.

HOOFDSTUK 14
Een bedrieger geeft zich uit voor Alexander, zoon van Herodes. Augustus ontdekt zijn bedrog, en zendt hem naar de galeien.

755 TENZELFDEN tijde dat Augustus alzo Herodes nalatenschap verdeeld had, waagde een zekere Jood, die te Sidon bij een vrijgemaakte slaaf van een Romeins burgers opgevoed was, zich tot Koning op te werpen, door die hij zeer veel geleek op Alexander, die op bevel van zijn vader Herodes ter dood gebracht was. De overeenkomst van gelaat was zo groot, dat zij, die deze Prins gekend hadden, geloofden dat hij het waarlijk was. Om dan zijn bedrog wel te doen gelukken, bediende hij zich van iemand uit zijn stam, die een bijzondere kennis had van alles, wat er in het koninklijk huis was voorgevallen, en die, niet minder listig dan ondeugend, bekwaam was om een grote beroerte te verwekken. Alzo door zulk een raadsman bijgestaan, veinsde hij Alexander te wezen, voorwendende dat een diegenen, wien door Herodes gelast was om hem en zijn broeder Aristobulus om te brengen, hen behouden, en anderen in hun plaats gedood hadden. Deze gelukzoeker, opgeblazen door de hoop, waarmee hij zich vleide, maakte er zijn werk van om anderen te bedriegen, gelijk hij zichzelf bedroog. Tot die einde ging hij naar Kreta, waar hij alle Joden, met welke hij sprak, zo overreedde, dat hij geld van hen kreeg, waarop hij zich naar het eiland Melos begaf, waar hij, omdat men geloofde dat hij van koninklijken bloede was, nog veel meer kreeg. Toen verbeeldde hij zich, nog meer dan te voren, dat hij zijn oogwit bereiken zou; hij beloofde vergeldingen aan de zodanigen, die hem wilden bijstaan, en door hen vergezeld, besloot hij naar Rome te gaan.
Toen hij te Puteoli voet aan land gezet gehad, kwamen alle Joden, voornamelijk die enige weldaad van Herodes ontvangen hadden, tot hem, en merkten hem reeds aan als hun Koning; waarover men zich niet behoeft te verwonderen, omdat de mensen licht geloof slaan aan hetgeen hun wenselijk voorkomt, en het nauwelijks anders wezen kon of men moest door zulk een grote gelijkheid van uiterlijk bedrogen worden, want deze was zodanig, dat degenen, die gemeenzame omgang met Alexander gehouden hadden, zo weinig daaraan twijfelden dat hijzelf het was, dat zij niet schroomden een eed daarop te doen. Zodra het gerucht hiervan door

Rome verspreid was, gingen al de Joden, die daar in menigte woonden, en God voor zulk een onverhoopt geluk dankten, de bedrieger tegemoet, en hun toejuichingen en geluk wensingen gaven te kennen, welk een eerbied zij van zijn afkomst toedroegen, daar zij hem erkenden voor een zoon van Koningin Marianne. Hij werd met een prachtige toestel in een rosbaar gedragen, want in de plaatsen, welke hij doorreisde, spaarden de Joden geen kosten voor hem. Maar wat men Augustus ook zei van deze gewaande Koning der Joden, hij weigerde er geloof aan te slaan, omdat hem de aard van Herodes al te wel bekend was, om te geloven dat deze zich in een zaak van zulk belang zou hebben laten bedriegen. Niettemin, omdat hij niet ten enenmale zeker was dat er niet enige waarheid in de zaak kon wezen, beval hij Celadus, een van zijn vrijgemaakten, die veel omgang met Alexander en Aristobulus gehad had, deze persoon bij hem te brengen. Deze deed zo, en liet zich evengoed bedriegen als alle anderen; maar Augustus was niet te misleiden, omdat hij in verstand hen allen overtrof, en de overeenkomst van gelaat, hoe groot zij ook ware, niet zodanig was dat men niet enig onderscheid bespeurde, wanneer men de bedrieger nauwkeurig beschouwde. Hij had door de arbeid niet alleen eelt in de handen, maar omdat hij altoos in een geringen staat geleefd had, zag men aan hem die bevalligheid niet, welke het edele bloed en de opvoeding geven aan de zodanigen, die met grote zorgvuldigheid opgevoed worden.
De Keizer twijfelde dus niet of de meester en de leerling spanden te samen om ieder te bedriegen, en vraagde de valse Alexander, wat er van zijn broeder Aristobulus geworden was, en waarom deze ook niet was gekomen, om nevens hem, hetgeen hij met recht eisen kon, te verzoeken. Zijn antwoord was, dat zijn broeder op het eiland Cyprus was gebleven, om zich niet bloot te stellen aan het gevaar der zeereis; opdat, indien hem enig ongeluk overkwam, er ten minste nog één van Marianne's kinderen in het leven mocht blijven. Nadat hij dit onbeschaamd had gezegd, en de ander, die de smeder van het bedrog was, zulks bevestigd had, nam Augustus de jonkman alleen, en zei tot hem: "Indien gij niet poogt mij verder te bedriegen gelijk de anderen, schenk ik u het leven, mits gij mij zegt wie gij zijt, en wie u aansporing tot dit stout bedrog gegeven heeft, want zulk een listige en doortrapte toeleg gaat uw jaren te boven." Deze woorden des Keizers verschrikten de bedrieger zo, dat hij het ganse bedrog bekende, zeggende wie er de aanlegger van was, en hoe men het overlegd had. Augustus, om zijn woord te houden, vergenoegde er zich mede, omdat hij kloek en sterk en tot roeier zeer geschikt was, met hem naar de galeien te zenden; en de ander, die hem zo goed onderwezen had, deed hij met de dood straffen. De Joden van het eiland Melos kwamen er af met het verlies van het geld, dat zij uitgegeven hadden, om die valse Alexander eer aan te doen. Zodanig eerloos einde had die roekeloze aanslag.

HOOFDSTUK 15

Archelaüs huwt met Glafyra, weduwe van zijn broeder Alexander. Augustus zendt hem, op de klachten der Joden, naar Vienne in Gallië, in ballingschap, en verenigt de landen, die hij bezat, met Syrië. Glafyra's dood.

756 TOEN Archelaüs in Judea wedergekeerd was, en van zijn vorstendom bezit genomen had, ontnam hij aan Joazarus, de zoon van Boëthus, die hij beschuldigde van de partij der oproerlingen begunstigd te hebben, het Hogepriesterschap, en gaf het aan Eleazar, de broeder van Joazarus. Daarop liet hij het paleis te Jericho weer kostbaar opbouwen, deed de helft van het water, dat door het vlek Neara stroomt, naar een bos van dadelbomen, dat hij in een vlakte bij de stad geplant had, leiden, stichtte een vlek, dat hij naar zijn naam Archelaüs noemde, en schroomde niet onze wetten te schenden, door Glafyra, de dochter van Koning Archelaüs, en weduwe van zijn broeder Alexander, bij wien zij kinderen had, ter vrouw te nemen. Eleazar behield het Hogepriesterambt niet lang; want Archelaüs zette hem af, en stelde Jesus zoon van Sias, in zijn plaats.

757 In het tiende jaar der regering van deze vorst ondernamen de voornaamste Joden en Samaritanen, die zijn dwingelandij niet langer konden dulden, het hem bij Augustus aan te klagen; en zij deden dit te vrijmoediger, omdat zij wisten dat de Keizer hem uitdrukkelijk bevolen had, zijn onderdanen met alle billijkheid en recht te regeren. Augustus werd hierover zo tegen hem verstoord, dat hij, zonder hem met een letter schrifts te verwaardigen, zijn zaakgelastigde, die te Rome was, en ook Archelaus heette, ontbood, en deze beval spoedig te vertrekken om zijn meester te halen. Hij gehoorzaamde dit bevel. In Judea aangekomen zijnde, vond hij hem aan een groot gastmaal met zijn vrienden; en nadat hij zijn zending volbracht had, keerde hij met hem naar Rome; waar de Keizer, zijn beschuldigers en zijn verantwoording gehoord hebbende, al zijn schatten en geld verbeurd verklaarde, en hem naar Vienne, een stad in Gallië, in ballingschap zond.

758 Voordat Archelaüs het bevel ontving om te Rome te komen, had hij een droom, die hij zijn vrienden vertelde. Hem dacht, dat hij tien korenaren zag, die alle rijp en vol graan waren, en die door de ossen afgegeten werden. Ontwaakt zijnde, meende hij dat het een belangrijke droom was, en ontbood hij dus enige uitleggers, om er hem een verklaring van te geven; toen zij daarin niet overeenstemden, was er een Esseër, Simon genaamd, die verlof verzocht hebbende om er een uitlegging van te geven, tot hem zei, dat die droom hem een ongelukkige verandering in zijn staat voorspelde, doordien de ossen dieren waren, die hun leven in gestadige arbeid doorbrachten, en de grond beploegden, en die van plaats en gedaante deden veranderen; dat de tien korenaren tien jaren betekenden, omdat het aardrijk door een gestadige omloop alle jaren nieuwe vruchten voortbrengt; en dat daarom het einde van het tiende jaar ook het einde van zijn heerschappij zou zijn. Vijf dagen nadat Simon deze droom alzo had uitgelegd, kwam des Konings zaakgelastigde hem bevel brengen, om bij Augustus te komen. De vorstin Glafyra, zijn gemalin, had ook een droom.
Wij hebben vroeger gezien hoe zij, nog maagd zijnde, met Alexander, zoon van Koning Herodes, gehuwd was. Na diens dood huwelijkte Koning Archelaüs, haar vader, haar uit aan Juba, Koning van Mauritanië, die desgelijks stierf; waarna zij weer naar Cappadócië naar haar vader terugkeerde. Toen werd de landvorst Archelaüs zo op haar verliefd, dat hij, zijn eigen gemalin Marianne verstotende, haar ter vrouw nam. Terwijl zij nu bij hem was, had zij de volgende droom: het scheen haar toe dat zij Alexander, haar eersten gemaal, zag, en dat zij, door blijdschap vervoerd, hem wilde gaan omhelzen, maar dat hij op verwijtende toon tot haar zei: "Gij hebt genoeg getoond hoe men kan geloven dat de vrouwen niet te vertrouwen zijn; want hoewel gij, nog maagd zijnde, aan mij gegeven waart, en kinderen bij mij gekregen hebt, zo heeft echter de lust in een tweede huwelijk u de liefde, die gij onschendbaar voor mij behoorde behouden te hebben, doen vergeten; en, niet tevreden met mij die hoon aan te doen, hebt gij u zelfs niet ontzien aan een derden man te behoren, en onbeschaamd weer in ons geslacht te komen, door met mijn broeder Archelaüs te trouwen. Maar mijn genegenheid zal standvastiger zijn dan de uwe; ik zal u niet vergeten, zo als gij mij vergeten hebt; en ik zal u tot mij nemen als iets, dat mij toebehoort, en zal u van de schande, waarin u leeft, verlossen."
De vorstin vertelde die droom aan enigen van haar vrienden, en overleed vijf dagen daarna. Ik heb het niet ongevoegelijk geacht dit alhier te verhalen, nu er van Koningen en groten gehandeld wordt, omdat het dienen kan tot een klaar bewijs voor de onsterflijkheid der ziel, en voor de Goddelijke voorzienigheid. Indien nu sommigen zouden menen dat zodanige zaken ongelofelijk zijn, zij mogen bij dit hun gevoelen blijven, zonder het daarom vreemd te vinden, dat anderen geloof daaraan slaan, en zich daardoor tot de deugd laten aansporen Wat het gebied van Archelaüs betrof, Augustus verenigde het met Syrië, en gaf last aan Cyrenius, die consul geweest was, om een berekening daarvan te maken, en het paleis van Archelaüs te verkopen.

ACHTTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Judas en Zadok maken van de opschrijving in Judea gebruik om een vierde sekte in te voeren, en verwekken een ernstige binnenlandse oorlog.

759 CYRENIUS, Romeins raadsheer, een man van grote verdienste, die langs al de trappen der ere tot de waardigheid van consul was gestegen, was door Augustus tot landvoogd van Syrië aangesteld, en kreeg bevel om een staat van al de middelen der ingezetenen te maken; en Coponius, een man van ridderlijke waardigheid, was met hem afgezonden om over Judea te regeren. Maar omdat dit landschap met Syrië verenigd werd, was het Cyrenius, en niet Coponius, die de opschrijving liet doen, en die al het geld, dat Archelaüs toebehoorde, in beslag nam. De Joden wilden zich eerst daartegen verzetten, maar de Hogepriester Joazarus, zoon van Boëthus, raadde hun zich niet hardnekkig daartegen aan te kanten. Enige tijd daarna trachtte een zekere. Judas, een Gauloniter, uit de stad Gamala, bijgestaan door een Fariseër, Zadok geheten, het volk tot opstand aan te zetten, zeggende dat zulk een opschrijving een duidelijk bewijs was, dat men hen tot slavernij zocht te brengen; en om allen tot het handhaven hunner vrijheid aan te manen, hield hij hun voor, dat, indien hun onderneming een gelukkigen uitslag had, zij dan hun goederen met niet minder roem dan rust bezitten zouden; maar dat zij niet verwachten moesten dat God hun gunstig zou zijn, indien zij van hun kant niet alles deden, wat in hun vermogen was. Deze woorden vonden zulk een ingang bij het volks dat het aan het muiten sloeg; en het is bijna ongelooflijk welke beroerte die twee mannen overal verwekten; het waren enkel moorden en roverijen, waar men van hoorde; men plunderde, zonder onderscheid, vrienden en vijanden, onder voorgeven van de vrijheid voor te staan; personen van de hoogste staat sloeg men uit geldzucht dood; en de woede dezer muiters holde zo tomeloos voort, dat een grote hongersnood hen niet kon beletten de steden te overrompelen, en het bloed hunner eigen landslieden te vergieten; ja men zag hoe de vlam van deze binnenlandse oorlog zelfs tot aan Gods Tempel voortschreed. Van al die rampen mag men zeggen dat een vierde sekte de oorzaak geweest is, van welke voorheen onder de Joden nooit gehoord was geworden. Omdat nu deze de oorzaak van dit grote kwaad geweest is, hetwelk niet alleen geheel Judea ontroerde, maar het zaad van al de onheilen zaaide, waardoor het volk sedert geplaagd is geworden, heb ik het raadzaam geacht van iets de gevoelens dezer sekte te zeggen.

HOOFDSTUK 2
Van de vier sekten, die er onder de Joden waren.

DIEGENEN onder de Joden, welke er hun bijzonder werk van maakten zich in de godgeleerdheid te oefenen, waren reeds voor veel eeuwen in drie gezindheden verdeeld; en hoewel ik in het tweede boek van de Joodse Oorlogen daarover gesproken heb, acht ik het echter nodig ook hier iets daarvan te melden. De levenswijze der Farizeeën is niet weelderig of wellustig, maar eenvoudig zij houden zich stipt aan hetgeen zij menen hun plicht te zijn. Zij eren de oude lieden zo zeer, dat zij hen nooit durven tegenspreken. Alles, wat er gebeurt, schrijven zij aan het noodlot toe, zonder evenwel de mens het vermogen der instemming met wat geschiedt te ontnemen; zodat, hoewel alles door Gods bevel geschiedt, het echter van onzen wil afhangt om ons tot deugd of ondeugd te voegen. Zij geloven dat de zielen onsterflijk zijn, en dat ze onder de aarde gestraft of beloond worden, naar dat ze in deze wereld deugdzaam of ondeugend geweest zijn; dat de één eeuwig in die kerker gevangen gehouden wordt, en de ander weer tot dit leven keert. Door hun leer hebben zij zulk een groot aanzien onder het volk bekomen, dat het in alles, wat de godsdienst en zijn plechtigheden betreft, hun

gevoelens volgt; zodat gehele steden gunstige getuigenissen van hun deugd, levenswijze, en redevoeringen geven.
Het gevoelen der Sadduceeën is, dat de zielen met de lichamen sterven; dat het enige, hetwelk wij verplicht zijn te doen, is de Wet te onderhouden; en dat het een deugdzaam bedrijf is, in wijsheid niet voor zijn onderwijzers te willen onderdoen. Deze gezindheid telt maar een klein getal volgelingen, evenwel van de voornaamste personen. Er wordt echter bijna niets naar hun gevoelen gedaan; want wanneer zij tegen hun wil tot aanzienlijke ambten verheven worden, zijn zij gehouden zich naar het gedrag der Farizeeën te schikken, omdat het volk niet zou toelaten dat zij zich tegen deze stelden.
De Esseërs, die de derde gezindheid uitmaken, schrijven alles, niets uitgezonderd, aan de voorzienigheid Gods toe; zij geloven dat de zielen onsterflijk zijn, en dat men met al zijn vermogen de gerechtigheid behoort te betrachten; zij vergenoegen zich met hun gaven naar de Tempel te zenden, zonder zelf daar te gaan offeren, omdat zij zulks met nog grotere plechtigheden op zichzelf doen. Hun zeden zijn onberispelijk, en de landbouw is hun enige bezigheid. Hun deugd is verwonderlijk groot, en overtreft die der Grieken en der andere volken zeer ver, doordien zij al hun vlijt tot de beoefening daarvan gestadig aanwenden. Zij houden gemeenschap van goederen; zodat de rijken niet meer hebben dan de armen. Hun getal is ruim vierduizend. Zij hebben geen vrouwen of knechten, omdat Zij geloven dat de vrouwen tot de rust des levens niets bijbrengen, en dat het houden van knechten een miskenning van de natuur is, die alle mensen gelijk maakt; hierom dienen zij malkander, en kiezen vrome mannen, uit de orde der priesters, die alles, wat zij door hun arbeid inzamelen, ontvangen, en allen daaruit van onderhoud voorzien. Deze manier van leven is bijkans dezelfde als die, welke de Polisten bij de Daciërs volgen.
Judas, hiervoren genoemd, was de stichter van een vierde gezindheid, welke in alles met die der Farizeeën overeenkomt, uitgenomen dat haar aanhangers beweren, dat men niemand dan God alleen als Heer en Koning behoort te huldigen; zij dragen der vrijheid zulk een brandende liefde toe, dat zij liever de aller-zwaarste pijnen zouden uitstaan, en toelaten dat de personen, welke hun het allernaast en dierbaarst zijn, die leden, dan dat zij aan enig mens de naam van Heere zouden geven. Maar ik zal daarvan geen nader verhaal geven, omdat dit zulk een bekende zaak is, dat in plaats van te vrezen dat men geen geloof zou slaan aan hetgeen ik zeg, ik eerder beducht ben dat ik niet in staat zou zijn om hun groot geduld en hun verachting van pijn te schetsen. Deze ongeneeslijke ziekte en deze liefde voor de vrijheid is nog toegenomen door de snode mishandeling, waarmee Gesstus Florus, landvoogd van Judea, ons volk bejegend en het eindelijk tot opstand tegen de Romeinen bewezen heeft.

HOOFDSTUK 3

Dood van Salóme, Herodes zuster, en van Augustus, die door Tiberius in de regering opgevolgd wordt. Herodes, de viervorst, sticht ter ere van Tiberius de stad Tiberias. Beroerten onder de Parthen, en in Armenië. Beroerten in het rijk van Komagene. Germanikus wordt uit Rome naar het oosten gezonden, om daar het gezag van het keizerrijk te herstellen, en wordt door Piso vergiftigd.

761 NADAT Cyrenius de goederen van Archelaüs, die verbeurd verklaard waren, verkocht, en de opschrijving, welke geschiedde zeven en dertig jaren na de slag bij Aktium, waarin Antonius door Augustus overwonnen werd, ten einde gebracht had, ontnam hij Joazarus, tegen wien de Joden opgestaan waren, het Hogepriesterambt, en gaf het aan Ananus, de zoon van Sethus.

762 Wij hebben gezien hoe Herodes en Filippus in de viervorstendommen, hun door hun vader Herodes de Grote nagelaten, door Augustus gehandhaafd werden. Die twee vorsten

verzuimden niets om zich in hun gebied, zoveel hun doenlijk was, te handhaven. Herodes omringde Seforis met muren, en maakte het tot de voornaamste en sterkste plaats van Galilea; ook versterkte hij de stad Beratamphtha, en noemde haar Julias, ter ere der Keizerin. Filippus van zijn kant versierde Paneas, aan de oorsprong van de Jordaan gelegen, liefelijk, en noemde het Caesarea; ook vergrootte hij het vlek Bethsaïda, aan de oever van het meer Gennesareth, zodat het naar een stad geleek; hij bevolkte en verrijkte het, en noemde het Julias, ter ere van Julia, Augustus dochter.

763 Terwijl Coponius over Judea regeerde, gebeurde het, op de dag van het feest der ongezuurde broden, hetwelk wij Pascha noemen, dat toen de priesters volgens gewoonte de poorten van de Tempel ter middernacht open gezet hadden, enige Samaritanen heimelijk binnen Jeruzalem kwamen, en de galerijen van de Tempel met doodsbeenderen bestrooiden, waarom de priesters voortaan allen buiten hielden, hetgeen te voren niet placht te geschieden; ook deed deze heiligschennis hen in het vervolg beter toezicht houden.

764 Coponius kort daarna naar Rome teruggekeerd zijnde, volgde Markus Ambivius hem in de landvoogdij van Judea op. Terzelfder tijd stierf Salóme, de zuster van Koning Herodes de Grote. Zij liet Julia tot erfgename achter, niet alleen van haar heerschappij, maar van Jamnia, Fasaëlis, dat in het vlakke veld gelegen is, en Archelaïs, waar veel schone vruchtdragende palmbomen stonden.

765 Annius Rufus volgde Ambivius op, en onder zijn bestuur was het, dat Augustus Cesar overleed, in de ouderdom van zeven en zeventig jaren. Deze vorst, die de tweede Romeinse Keizer was, regeerde zeven en vijftig jaren, zes maanden, en twee dagen; daaronder begrepen de veertien jaren, welke hij met Antonius geregeerd had.

766 Tiberus Nero, zijn schoonzoon, en zoon van zijn gemalin Livia, volgde hem in de regering op, en zond in de plaats van Rufus, Valerius Gratus, die de vijfde landvoogd van Judea werd. Hij ontnam Ananus het Hogepriesterschap, en gaf het aan Ismaël, Fabus' zoon, die kort daarna afgezet werd om plaats te maken voor Eleazar, Ananus' zoon. Maar een jaar daarna ontnam men het ook hem, en gaf het aan Simon, Kamithus' zoon, die het niet langer dan een jaar bediende, en het aan Josephus, Kajafas toegenaamd, moest overgeven. Nadat Gratus elf jaren over Judea geregeerd had, keerde hij weer naar Rome; en hij werd door Pontius Pilatas in zijn ambt opgevolgd.

767 Herodes, de viervorst, de gunst van de Keizer Tiberius gewonnen hebbende, stichtte een stad, welke hij naar diens naam Tiberias noemde. Hij verkoos tot dat einde een van de vruchtbaarste landstreken in geheel Galilea, aan de oever van het meer Gennésareth gelegen, niet ver van de warme baden van Ammaus. Hij bevolkte die nieuwe stad ten dele met vreemdelingen, en ten dele met Galileeërs, van welke sommigen gedwongen werden zich daar met der woon neer te zetten; echter waren er ook edellieden, die er vrijwillig kwamen. De vorst had zulk een begeerte om die stad bevolkt te zien, dat hij er ook zeer geringe lieden opnam, die van alle kanten derwaarts kwamen, en onder welke er waren, die men vermoedde slaven geweest te zijn. Hij stond hun grote voorrechten toe; gaf aan sommigen landerijen, en aan anderen huizen, om hen tot het daar blijven te bewegen, omdat hij vreesde dat zij anders vertrekken zouden, omdat de plaats, waar de stad lag, vol grafsteden was, hetwelk zo tegen onze wetten strijdt, dat men zeven dagen onrein geacht wordt, als men bij dergelijke plaatsen geweest is.

768 In dezelfde tijd werd Fraates, Koning der Parthen, verraderlijk door zijn zoon Fraätaces, gedood, op zodanige wijze als ik verhalen zal. Fraates, die veel echte zonen had, werd zeer hartstochtelijk verliefd op een Italiaanse vrouw, met name Thermusa, welke de Keizer hem, met andere geschenken, gezonden had, en welke ongemeen schoon was. In het eerst merkte hij haar enkel aan als een van zijn bijwijven; maar omdat zijn liefde steeds toenam, en hij Fraätaces bij haar verwekt had, huwde hij haar. Daar zij nu een zeer groot vermogen op hem had, overlegde zij hoe zij het rijk der Parthen aan haar zoon zou kunnen doen komen; en doordien zij zulks niet verwachten kon, tenzij de echte kinderen van Fraätes verwijderd werden, verzocht zij hem dat hij ze als gijzelaars naar Rome wilde zenden. De vorst, die haar niets kon weigeren, willigde dit verzoek in. Alzo bleef Fraätaces alleen bij hem, en werd deze opgevoed als de aanstaande erfgenaam van de kroon; maar deze goddeloze zoon verlangde zo ongeduldig om zelf te regeren, dat hij, niet kunnende wachten op de dood zijns vaders, hem deed ombrengen, op het aanraden van zijn moeder, met welke men geloofde dat hij boeleerde. Het afgrijzen van die vadermoord, gevoegd bij de bloedschande, verwekte zulk een algemenen haat tegen hem, dat hij zijn voornemen niet volvoeren kon, en gedood werd, aleer hij zich in zijn bezoedelde heerschappij kon vestigen.
De ganse adel, toen achtende dat hun rijk niet dan door een Koning geregeerd kon worden, en geen anderen begerende dan een uit het geslacht der Arsaciden, werd te rade, omdat men het huis van Fraates aanmerkte als verontreinigd door de schaamteloze onkuisheid dezer Italiaanse vrouw, om Orodes, die van koninklijken bloede was, te verkiezen, en op de troon te verheffen, en zond ten die einde gezanten tot hem. Maar deze vorst was zo oplopend, zo wreed, en moeilijk te spreken, dat het volk hem niet dulden kon. Dus besloot men hem van kant te maken; en omdat de Parthen altoos hun zwaarden bij zich dragen, werd hij op een gastmaal, of, zo als anderen zeggen, op de jacht, gedood. De Parthen, alzo zonder Koning zijnde, verzochten te Rome om een van Fraates zonen, die daar in gijzeling waren, tot hun regeerder. Men gaf hun Vonones, die waardiger geacht werd dan zijn andere broeders, om, met toestemming van twee zo grote rijken, tot die trap van ere verhoogd te worden. Maar naardien die barbaren van nature ongestadig en verwaand zijn, hadden de voornaamste van hen welhaast berouw over hun keus, en verklaarden zij niet langer onder een slaaf, (dus noemden zij die vorst, omdat hij te Rome gijzelaar geweest was) wilden staan. Zij voegden er bij, dat het niet het recht des oorlogs, maar een der voorwaarden van een schandelijke vrede was, waardoor zij hem tot Koning gekregen hadden. Zij zonden gezanten aan Artabanus, Koning der Meden, die van het geslacht der Arsaciden was, om hem de kroon aan te bieden. Hij nam die verheugd aan, en naderde met een grootleger; maar omdat het alleen de adel was, die deze verandering had gemaakt, werd Artabanus door Vonones, wien het volk getrouw was gebleven, in een veldslag overwonnen, en genoodzaakt in het gebergte van Medië te vluchten. Artabanus verzamelde daarna weer een grote krijgsmacht, en waagde een tweeden veldslag, waarin Vonones overwonnen werd, en met weinigen van de zijnen naar Seleucië de vlucht nam. Artabanus, nadat hij een grote slachting onder de Parthen aangericht had, trok voort tot aan Ktesiphon, en bleef alzo meester van het rijk. Vonones was nauwelijks in Armenië, of hij vatte het voornemen op zich meester daarvan te maken. Tot dat einde zond hij gezanten naar Rome; maar Tiberius, die hem versmaadde, en die de Parthen, welke het Romeinse rijk met oorlog dreigden, niet wilde vertoornen, weigerde hem bij te staan. Zich alzo buiten hoop ziende van iets van de Romeinen te verwerven, en vernomen hebbende dat het machtigste volk van Armenië, hetwelk aan de Nifates woont, de zijde van Artabanus gekozen had, begaf hij zich naar Silanus, landvoogd van Syrië die hem wel ontving, omdat hij weleer te Rome opgevoed was. Artabanus, die toen geen weerstand meer vond, stelde zijn zoon Orodes tot Koning van Armenië aan.
Antiochus, Koning van Komagene, te dien tijde gestorven zijnde, ontstond er een grote twist tussen de adel en het volk; want de adel begeerde dat men het rijk tot een landvoogdij zou maken; en het volk daarentegen wilde dat het door een Koning geregeerd zou worden, gelijk te

voren. Ter oorzaak van deze twist werd Germanikus, volgens een besluit van de Romeinse raad, naar het oosten gezonden; maar het schijnt dat het noodlot die gelegenheid waarnam, om die Prins te verderven; want, nadat hij de zaken in een beteren staat gebracht had dan men van hem zou hebben kunnen hopen, werd hij door Piso met vergift omgebracht, gelijk elders zal worden verhaald.

HOOFDSTUK 4

De Joden tonen zich zo misnoegd op Pilatus, omdat hij veldtekenen met ‘s Keizers beeltenis ingevoerd had, dat hij die laat wegbrengen. Kort bericht omtrent Jesus Christus. Gruwelijke moedwil door de priesters der godin Isis aan een Romeinse jonkvrouw gepleegd; straf door Tiberius daarover verordend.

770 PILATUS, landvoogd van Judea zijnde, zond het krijgsvolk van Caesarea naar Jeruzalem naar de winterkwartieren met veldtekenen, waarop des Keizers beeltenis stond, hetwelk zo strijdig tegen onze wetten is, dat geen ander landvoogd voor hem ooit zo iets gedaan had. Die benden kwamen bij nacht binnentrekken, zodat men daarvan niets vernam voor de volgende dag. Hierop gingen de Joden aanstonds in grote menigte naar Pilatus naar Caesarea, en baden hem, veel dagen lang, dat hij die veldtekenen naar elders wilde doen brengen. Hij weigerde het, zeggende, dat hij zulks niet doen kon zonder de Keizer te beledigen. Maar omdat zij onophoudelijk bij hem aanhielden, beval hij zijn krijgsvolk de zevenden dag heimelijk in het geweer te komen. Toen zette hij zich op zijn rechterstoel, die hij voorbedacht in het renperk had doen oprichten, omdat die plaats het geschiktst was om zijn volk te verbergen. Toen de Joden met hetzelfde verzoek weer tot hem kwamen, gaf hij een teken aan zijn soldaten, die hen van alle kanten omringd hadden, en dreigde hij hen te doen doden, indien zij niet aflieten, en elk weer naar zijn huis keerde. Op deze woorden vielen zij allen ter aarde, en boden hem de bloten hals aan, om te tonen, dat het onderhouden hunner wetten hun meer waard was dan het leven. Hun standvastigheid en hun ijver voor hun godsdienst baarde zulk een verwondering bij Pilatus, dat hij toen beval de veldtekenen van Jeruzalem weer naar Caesarea te brengen.

771 Daarna wilde hij de gewijde schat aantasten, om door waterleidingen water te brengen in Jeruzalem, hetwelk er wel tweehonderd stadiën af lag. Maar dit ontstelde het volk dermate, dat het in grote troepen tot hem kwam, om te verzoeken dat hij dit voornemen wilde opgeven; ja, sommigen ontzagen zich niet, gelijk het doorgaans onder het oproerige volk gaat, hem met scheldwoorden te bejegenen. Hierop beval hij zijn soldaten, met stokken onder hun klederen verborgen, deze hoop te omringen; en zodra zij weer op hem begonnen te schelden, gaf hij zijn volk een teken om zijn bevel uit te voeren. Zij deden dat niet alleen, maar nog meer daarenboven; want zij sloegen zonder onderscheid, zowel hen die zich stil hielden, als de oproerigen. En omdat de Joden ongewapend waren, werden er velen van hen gedood en gekwetst, waardoor het oproer een einde nam.

772 Te die tijde was er een zekere Jesus, een wijs mens, indien men hem althans een mens noemen mag; want zijn werken waren wonderbaar. Hij onderwees degenen, die gaarne in de waarheid onderricht wilden worden, hij werd gevolgd niet alleen door veel Joden, maar ook door veel heidenen. Deze was de CHRISTUS, die door de oversten onzes volks bij Pilatus aangeklaagd en op zijn bevel gekruisigd werd. Maar die hem bij zijn leven gevolgd hadden, verlieten hem na zijn dood niet; want hij is hun ten derden dage weer levend verscheen, gelijk de Goddelijke profeten, onder meer andere wonderlijke dingen, van hem voorzegd hadden. Aan hem is het dat de Christenen, die tegenwoordig nog bestaan, hun naam ontleend hebben.

773 Omtrent die tijd werd er te Rome een zeer verfoeilijke en schandelijke daad gepleegd. Daar woonde een jonkvrouw, Paulina genoemd, die niet minder doorluchtig was door haar deugd dan door haar geboorte, en daarbij zeer rijk en schoon. Zij was gehuwd met Saturnius, een man waarlijk zulk een vrouw waardig. Zekere Decius Mundus, die een aanzienlijken rang onder de ridderschap bekleedde, werd hartstochtelijk op haar verliefd; en omdat zij van zulk een staat, en zo uitmuntend van deugd was, dat hij geen kans zag om haar door geschenken te overreden; werd hij door de onmogelijkheid om tot zijn doel te geraken, te meer in oneerbaren lust ontstoken, zodat hij, om daaraan te kunnen voldoen, haar tweehonderdduizend drachmen deed aanbieden; maar zij sloeg dat aanbod met versmading af. Het leven hem toen verdrietende, besloot hij zich uit te hongeren. Maar een vrijgelatene slavin zijns vaders, lda geheten, afgericht op veel zaken, die beter geheim bleven, bemerkte zijn voornemen, en om hem daarvan af te keren, gaf zij hem niet alleen hoop, maar beloofde zij dat zij hem zijn begeerte zou doen erlangen, zonder dat het hem meer dan vijftigduizend drachmen zou behoeven te kosten. Dit voorstel deed Mundus zulk een moed vatten, dat hij haar de geëiste som gaf. Die vrouw, wel wetende dat zij met dit geld bij de kuise Paulina niets zou kunnen uitrichten, besloot een anderen weg in te slaan. Doordien zij wist dat deze jonkvrouw zeer godsdienstig was jegens de godin Isis, ging zij naar enigen der priesters van Isis, aan welke zij, na verkregen belofte van de zaak geheim te houden, een verhaal deed van de brandende liefde, die Mundus aan Paulina toedroeg, zeggende, dat zo zij haar wilden beloven een middel te verschaffen om hem zijn lust te laten boeten, zij hun vijfentwintig duizend drachmen vooruit zou geven, en nog zoveel, wanneer zij hun belofte zouden nagekomen zijn. De begeerte naar dit grote loon deed hun die voorslag aannemen; en de oudste van hen begaf zich aanstonds naar Paulina, en zei haar dat de god Anibis zo op haar verliefd was, dat hij haar beval bij hem te komen liggen. De jonkvrouw hield dit voor zulk een grote eer, dat zij er op roemde bij haar vriendinnen, en het ook aan haar man verhaalde, die, overtuigd van haar uitstekende kuisheid, het haar gewillig toestond. Zij ging dus naar de tempel; en toen, na het houden van het avondmaal, de tijd om naar bed te gaan gekomen was, sloot de priester haar op in een kamer, waar geen licht was, en waar Mundus, die zij meende de god Anubis te zijn, verborgen was. Hij bracht de ganse nacht met haar door, en pakte zich ‘s morgens vroeg weg, eer de andere priesters, die van deze handel geen kennis hadden, opgestaan waren. Paulina ging weer naar haar man, wien zij haar wedervaren verhaalde, gelijk zij ook niet naliet deze zaak aan haar vriendinnen ten breedste te vertellen. Maar deze kwam dit verhaal zo wonderlijk voor, dat zij er nauwelijks geloof aan konden slaan, en evenwel Paulina’s eerbaarheid geenszins in twijfel durfden trekken.

Drie dagen daarna ontmoette Mundus haar bij geval, en zei tot haar: "voorwaar Paulina, ik ben u ten hoogste dankbaar, dat gij de tweehonderdduizend drachmen, die ik u wilde geven, geweigerd hebt, en mij evenwel hebt laten genieten hetgeen ik begeerde; want wat is er mij aan gelegen, dat gij Mundus versmaad hebt, nu ik onder de naam van Anubis, alles, wat ik zou hebben kunnen wensen, van u verworven heb?"

Dit gezegd hebbende ging hij heen. Paulina, toen het gruwelijk bedrog bemerkende, dat men met haar gepleegd had, scheurde haar klederen, verhaalde aan haar man, wat haar bejegend was, en bad hem zulk een schelmstuk niet ongewroken te laten. Hij ging terstond naar de Keizer, en verhaalde hem de ganse zaak. Tiberius, alles nauwkeurig onderzocht hebbende, deed de eerloze priesters, benevens Ida, de aanlegster van dit verfoeilijk bedrijf, kruisigen, de tempel van Isis afbreken, en haar beeld in de Tiber werpen. Maar Mundus strafte hij enkel met ballingschap, omdat hij zijn misdaad aan het vuur van zijn liefde toeschreef.

HOOFDSTUK 5

Tiberius verdrijft de Joden uit Rome. Pilatus straft de Samaritanen, die de wapenen opgevat hadden. Zij beschuldigen hem bij Vitellius, landvoogd van Syrië, die hem

noodzaakt naar Rome te gaan, om zich te verantwoorden. IK zal nu verhalen hetgeen de Joden, die te Rome woonden, overkwam.

774 Een zekere Jood, een van de snoodsten, die er wezen kon, en die uit zijn land gevlucht was om de straf van zijn misdaden te ontgaan, spande met drie anderen samen, die niets beter waren dan hij, en zij gaven zich uit voor uitleggers van de wet van Mozes. Een aanzienlijke vrouw, Fulvia genaamd, die onzen godsdienst aangenomen had, meende dat zij vrome lieden waren, en had zich tot hen om onderwijzing begeven; daarop overreden zij haar tot het geven van enig goud en purper, om het naar Jeruzalem te zenden; maar in plaats daarvan, behielden zij het voor zichzelf, iets waarop ze het ook toegelegd hadden. Saturninus, Fulvia's man, klaagde hierover bij Tiberius, door wien hij zeer bemind was, en deze vorst, dit vernomen hebbende, gaf bevel alle Joden uit Rome te verjagen. De consuls namen, na een nauwkeurig onderzoek, vierduizend van hen in krijgsdienst, die naar het eiland Sardinië gezonden werden, en straften veel anderen zeer streng, omdat zij hun voorvaderlijke wetten niet wilden overtreden, en geweigerd hadden zich onder de wapenen te begeven. Alzo moesten al de Joden, om de boosheid van vier schelmen, Rome verlaten.

775 De Samaritanen bleven ook niet vij van onrust. Een bedrieger, die niets ter wereld ontzag, om het gemene volk te behagen, en hun gunst te winnen, beval hun op de berg Gerizim, die in dat land voor een heilige plaats gehouden wordt, bijeen te komen, en beloofde hun de gewijde vaten, welke Mozes daar begraven had, te tonen. Hierop kwamen zij in de wapenen, en in afwachting van de anderen, die van alle kanten bij hen verwacht werden, om gezamenlijk de berg op te klimmen, legerden zij zich in het vlek Tyrathaba. Pilatus belette het echter; want met zijn ruiterij en voetvolk genaderd zijnde, bezette hij de berg, viel op hen aan bij het vlek, dreef hen op de vlucht, nam velen gevangen, en deed de voornaamste onthoofden. Hierop gingen de aanzienlijksten onder de Samaritanen naar Vitelius, die toen landvoogd van Syrië was, en ook consul was geweest, en beschuldigden zij Pilatus van wreedheid, zeggende, dat zij niet de minste gedachte hadden gehad om tegen de Romeinen op te staan, en dat zij bij Tyrathaba alleen tezamen gekomen waren, om zich tegen zijn geweld te beveiligen. Op deze klachten zond Vitellius zijn vriend Marcellus, om onderzoek naar de zaken in Judea te doen, en beval hij Pilatus zich voor de Keizer te gaan verantwoorden. Zich genoodzaakt vindende dit bevel te gehoorzamen, vertrok hij naar Rome, nadat hij Judea tien jaren bestuurd had; maar Tiberius stierf, eer hij daar aankwam.

HOOFDSTUK 6

Vitellius geeft de bewaring van het hogepriesterlijk gewaad weer aan de Joden over. Hij onderhandelt uit naam van Tiberius met Artabanus, Koning der Parthen. De oorzaak van zijn haat tegen Herodes, de viervorst. Filippus, viervorst van Trachonitis, Gaulanitis, en Batanea, sterft zonder kinderen; zijn landen worden met Syrië verenigd.

776 VITELLIUS, op het Paasfeest naar Jeruzalem gegaan, en daar met grote eer ontvangen zijnde, schold de ingezetenen de gehelen tol kwijt, die gesteld was op de vruchten, welke te koop gebracht werden; en stond de priesters de bewaring toe van de Efod en van de andere Hogepriesterlijke sieraden, welke zij vroeger zelf bewaard hadden, maar die toen op de burg Antonia waren, waar men ze om de volgende oorzaak gebracht had: De Hogepriester Hyrkanus, de eerste van die naam, een toren dicht bij de Tempel hebbende doen bouwen, hield zich daar de meesten tijd op. En omdat hij alleen zich met dat heilig gewaad, hetwelk hij in zijn bewaring had, mocht kleden, liet hij het daar ter plaatse blijven, wanneer hij het afgelegd, en zijn gewone kleding weer aangetrokken had. Maar Herodes aan de regering gekomen zijnde, en de ligging van die toren zeer gunstig vindende, deed die zeer versterken, noemde hem

Antonia naar zijn vriend Antonius, en liet het heilig gewaad daar, gelijk hij het er gevonden had, menende dat het volk hem daardoor te onderdaniger zou zijn. Archelaüs, zijn zoon en opvolger, maakte geen verandering daarin, en nadat het rijk tot een landvoogdij gemaakt was, en de Romeinen bezit daarvan genomen hadden, hielden zij dit heilig gewaad in hun bewaring, veilig geborgen in een stenen kist, die verzegeld werd met het zegel van de priester, en van de schatbewaarders van de Tempel. Voor deze kist deed de slotvoogd gestadig een lamp branden, en zeven dagen voor de feestdag leverde hij het heilige gewaad aan de Hogepriester over, die; nadat het wel gereinigd was, zich daarmee kleedde, om de godsdienst te verrichten, en het de volgende dag weer in de kist legde. Dit geschiedde alzo elk jaar op de drie hoofdfeesten, en op de dag der Vasten.
Vitellius, om ons volk te bevredigen, stelde het, gelijk ik gezegd heb, weer in de macht der priesters, en ontsloeg de slotvoogd van de zorg om het te bewaren. Daarna benam hij Josephus, die ook Kájafas geheten wordt, het Hogepriesterambt, en gaf het aan Jonathas, zoon van Ananus, die ook Hogepriester was geweest, en vertrok toen om weer naar Antiochië te keren.

777 Tiberius, bevreesd zijnde dat Artabanus, die zich meester van Armenië gemaakt had, een gevaarlijk vijand voor het Romeinse rijk mocht worden, zond aan Vitellius last om een verbond met hem aan te gaan, mits dat hij gijzelaars, en, zo het mogelijk was, ook zijn eigen zoon te pand gave. Op dit bevel bood Vitellius de Koningen der Iberiërs en Abaniërs grote sommen gelds aan, om hen tot het beoorlogen van Artabanus te bewegen. De Iberiërs wilden de wapenen niet opnemen. Maar stonden toch aan de Scythiërs de doortocht toe, en openden voor hen de doorgangen in het Kaspische gebergte. Alzo vielen zij in Armenië, plunderden het geheel, en maakten er zich meester van, waarna zij de krijg voortzetten, en in het land der Parthen kwamen waar zij het grootste gedeelte van de adel, ja zelfs de zoon van Artabarus en een leger van veel duizenden doodsloegen. Deze vorst, toen ontdekt hebbende dat Vitellius enigen van zijn vrienden en nabestaanden omgekocht had om hem te doden, en dat hij zich daarom niet betrouwen kon op lieden, die, onder schijn van vriendschap naar de gelegenheid zochten om hem het leven te benemen, en dan tot zijn vijanden over te lopen, nam de vlucht naar de bergachtige streken, waar hij zich niet alleen in veiligheid bevond, maar ook een groot leger van Daciërs en Saciërs verzamelde, met welke hij de oorlog tegen zijn vijanden hervatte, overwinnaar bleef, en zijn rijk terugkreeg. Door deze voorspoed van Artabarus werd Tiberius bewogen om vrede met hem te sluiten; en Artabarus niet ongenegen daartoe zijnde, ontmoetten die vorst en Vitellius, beide van hun lijfwacht vergezeld, elkaar op een brug, die over de Eufraat lag. Toen zij het verdrag gesloten hadden, onthaalde Herodes de viervorst hen op een prachtigen maaltijd onder een groot paviljoen, dat hij met grote kosten in het midden van de rivier had doen oprichten. Kort daarna zond Artabanus zijn zoon Daritzs als gijzelaar naar Tiberius met grote geschenken, waaronder ook een Jood, Eleazar geheten, die een reus was van zeven ellebogen lengte. Toen keerde Vitellius weer naar Antiochië, en Artabanus naar Babylon.

778 Herodes, aan Tiberius de eerste tijding willende doen brengen van hetgeen men van Artabanas verkregen had, zond hem spoedig een renbode, die hij van alles zo omstandig onderricht had, dat Vitellius hem niets meer kon doen boodschappen dan hetgeen hij reeds wist, zodat Tiberius, toen hij de brieven van Vitellius ontvangen had, hem geen ander antwoord zond, dan dat hij niets nieuws van hem vernomen had; hetwelk een groten haat tegen Herodes bij Vitellius verwekte; maar hij ontveinsde zulks, tot aan de regering van Kajus.

779 Filippus, broeder van Herodes, stierf terzelfder tijd, in het twintigste jaar der regering van Tiberius, nadat hij zeven en dertig jaren over de vorstendommen van Trachonitis, Gaulanitis, en Batanea geregeerd had. Hij was een zeer bescheiden vorst, die de zachtzinnigheid en rust

beminde, en altoos binnen zijn landgebied bleef. Als hij ten platte lande reisde, nam hij alleen een klein getal van zijn voornaamste vrienden met zich, en deed een stoel als troon medevoeren, waarop hij ging zitten, wanneer hij een vonnis moest vellen; want hij bleef terstond stilstaan, als iemand recht van hem verzocht; en nadat hij de redenen der partijen gehoord had, veroordeelde hij de schuldigen terstond, en sprak hij de onschuldigen vrij. Hij overleed te Julias. Zijn uitvaart was zeer luisterrijk, en men begroef hem in een prachtig graf, dat hijzelf had laten maken. Omdat hij geen kinderen naliet, verenigde Tiberius zijn staten met Syrië, mits dat de inkomsten in het land zouden bewaard blijven.

HOOFDSTUK 7

Oorlog tussen Aretas, Koning van Petra, en Herodes de viervorst, die, met zijn dochter gehuwd zijnde, haar wilde verstoten, om met Herodias, dochter van Aristobulus, en huisvrouw van zijn broeder Herodes, te huwen. Het leger van Herodes wordt verslagen, hetwelk de Joden toeschrijven aan zijn gevangenzetting van Johannes de Doper. Nakomelingen van Herodes de Grote.

780 OMSTREEKS die tijd ontstond er tussen Herodes, de viervorst, en Aretas, Koning van Petra, een zware oorlog, om de volgende oorzaak. Herodes, die gehuwd was met de dochter van Aretas, reisde, nadat hij lang met haar geleefd had, eens naar Rome, en hield zich onderweg op bij Herodes, zijn broeder van vaders wege, en zoon van de dochter van Simon de Hogepriester; en bij deze gelegenheid werd hij zo hevig verliefd op diens huisvrouw Herodias, dochter van Aristobulus, hun beider broeder, en zuster van Agrippa, die naderhand Koning werd, dat hij haar de voorslag deed om een huwelijk met haar aan te gaan, en de dochter van Aretas te verstoten, wanneer hij van Rome terug gekomen zou zijn; waarin zij bewilligde. Toen vervolgde hij zijn reis, en keerde hij weer, nadat hij zijn zaken, waarom hij die reis had ondernomen, verricht had. Zijn gemalin kwam ondertussen te weten, wat er tussen hem en Herodias voorgevallen was, maar liet er niets van blijken, en verzocht van hem verlof om naar Machera te gaan, hetwelk een sterkte was, gelegen op de grenzen der landen, die toen de Koning, haar vader, toebehoorden; en omdat Herodes niet dacht dat zij iets van zijn voornemen wist, maakte hij geen zwarigheid haar zulks toe te staan. De slotvoogd ontving haar wel; en een groot getal krijgsvolk geleidde haar van de een plaats naar de andere, tot aan het hof van Koning Aretas. Daar gekomen zijnde, gaf zij deze te kennen, welk besluit Herodes genomen had; hij toonde zich daarover zeer gebelgd; en omdat er bovendien een geschil tussen die twee vorsten ontstond over de grensscheiding van het gebied van Gamala, kwam het tot een oorlog, en voorts tot een veldslag, waarbij echter geen van hen zich in persoon bevond. Het leger van Herodes werd ten enenmale verslagen, door de trouweloosheid van enige overlopers, die uit het viervorstendom van Filippus verdreven zijnde, zich onder de krijgsbenden van Herodes begeven hadden. Die vorst schreef aan Tiberius, wat er voorgevallen was; waarop deze zo vertoornd werd op Aretas, dat hij aan Vitellius bevel gaf hem te beoorlogen, en hem levend naar Rome te voeren, indien hij hem krijgen kon, of anders zijn hoofd te zenden, indien hij in het gevecht gedood werd.

781 veel Joden geloofden dat dit verslaan van Herodes' leger, een straf van God was, ter oorzaak van Johannes, bijgenaamd de Doper, een zeer godvruchtig man, die de Joden vermaande de deugd te omhelzen, gerechtigheid te oefenen, en de doop te ontvangen, nadat zij zich aangenaam bij God zouden gemaakt hebben door afstand te doen van de zonden, alzo een rein hart bij een gezuiverd lichaam voegende. Omdat een grote menigte volks hem volgde om zijn lering te horen, vreesde Herodes dat er door het grote vermogen, hetwelk hij op de mensen had, een oproer mocht komen te ontstaan, doordien zij gereed waren om alles te ondernemen, wat hij hun beval; hij meende dat hij dit kwaad in tijds moest voorkomen, opdat hij het zich

naderhand niet zou behoeven te beklagen, dat hij er te lang mee gewacht had. Hij deed dus Johannes gevangen nemen, en naar het slot Machera, hiervoren vermeld, voeren, en daar ombrengen; waarop de Joden de nederlaag van zijn leger toeschreven aan Gods rechtvaardig oordeel over zijn onrechtvaardig bedrijf.

782 Vitellius, om de last, die hij van Tiberius ontvangen had, uit te voeren, nam twee keurbenden, met enige ruiterij en ander krijgsvolk, hem door de Koningen die onder het Romeinse rijk stonden, toegezonden; waarmee hij naar Petra trok, en te Ptolemaïs aankwam. Zijn voornemen was om met zijn leger dwars door Judea te trekken; maar de voornaamste der landzaten kwamen hem bidden zulks niet te doen, omdat de Romeinse krijgsbenden beeltenissen in hun veldtekenen hadden, die tegen onzen godsdienst strijdig waren. Hij liet zich door hun verzoek bewegen, trok met zijn leger door het Grote Veld, en ging met Herodes de viervorst en zijn vrienden naar Jeruzalem, om Gode offeranden te offeren op de feestdag, die aanstaande was, en werd daar met grote eer ontvangen en bleef er drie dagen.

783 Terwijl hij daar was, ontnam hij Jonathas het Hogepriesterschap, en gaf het aan zijn broeder Teofilus. Hier tijding ontvangen hebbende van de dood van Tiberius, deed hij het volk de eed van getrouwheid aan Cajus Caligula afleggen, die in de regering opgevolgd was. Wegens deze verandering ontbood hij zijn benden terug, zond ze naar de winterkwartieren, en keerde weer naar Antiochië.

784 Men zegt dat Aretas met de waarzeggers geraadpleegd had, toen hij vernam, dat Vitellius in aantocht was, en van hen vernomen had, dat het onmogelijk was voor dat leger, om tot aan Petra te komen, doordien of de aanlegger van die oorlog, of de uitvoerder van zijn bevelen, of hij, die men bestrijden wilde, voor die tijd sterven zou.

785 Er was nu een jaar verlopen, sedert Agrippa, de zoon van Aristobulus, naar Rome gegaan was, om Keizer Tiberius over enige zaken te spreken. Maar eer ik verder van die Prins melding maak, zal ik nog iets verhalen omtrent Herodes de Grote, zo omdat het het vervolg mijner historie betreft, als om de hoogmoed der mensen te beschamen, door aan te tonen, welke de leidingen der Goddelijke voorzienigheid zijn, en dat noch het grote getal van kinderen, noch andere voordelen, die tot bevestiging der menselijke macht kunnen dienen, haar bewaren kunnen, indien ze niet van deugd en godvruchtigheid vergezeld is; gelijk uit dit voorbeeld blijkt, hetwelk ons toont dat de grote nakomelingschap van Herodes in minder dan honderd jaren tot een zeer klein getal gedaald was. En het is niet minder bewonderenswaardig, dat Agrippa, tegen de verwachting van ieder, van een geringen staat, tot het vorstelijk gezag verheven werd gelijk ik nu reeds van de kinderen van Herodes de Grote gesproken heb, zo zal ik er nog breedvoeriger van spreken. Die vorst had twee dochters bij Mariamne, Hyrkanus dochter, van welke hij de oudste, Salampsio genaamd, aan Fasaël, de zoon van zijn oudsten broeder Fasaël, en de andere, Cypros geheten, aan zijn neef Antipater, zoon van zijn zuster Salóme, uithuwelijkte. Fasaël verwekte bij Salampsio drie zonen, -Antipater, Herodes, en Alexander, en twee dochters, waarvan de een, Alexandra genaamd, op het eiland Cyprus huwde met een zekeren Timius, bij wien zij geen kinderen kreeg; en de andere, wier naam Cypros was, huwde met Agrippa, de zoon van Aristobulus, bij wien zij twee zonen kreeg, te weten Agrippa en Drusus, die jong stierf, en drie dochters, Berenice, Mariamne, en Drusilla. Agrippa, hun vader, was met zijn broeders Herodes en Aristobulus bij Herodes de Grote, hun grootvader, opgevoed, gelijk ook Berenice, de dochter van Salóme en van Kostobarus.
De kinderen van Aristobulus waren nog jong, toen Herodes hem met zijn broeder Alexander liet ombrengen, gelijk wij hiervoor gezien hebben. Toen die kinderen tot hun jaren gekomen waren, huwde Herodes, de broeder van Agrippa, met Mariamne, de dochter van Olympias, de

dochter van Herodes de Grote, en verwekt door zijn broeder Josephus, en hij kreeg uit dit huwelijk een zoon, Aristobulus genaamd. De andere broeder van Agrippa, ook Aristobulus geheten, huwde met Jotape, de dochter van Sampsigeramus, Koning der Emesseners, en verwekte hij haar een dochter, Jotape genaamd, gelijk de moeder, maar die doof was. Deze waren de kinderen dier drie broeders. Herodias, hun zuster, huwde met Herodes de viervorst, de zoon van Herodes de Grote en van Mariamne, de dochter van Simon de Hogepriester, bij wien zij Salóme kreeg, waarna zij zich niet schaamde de eerbied, welke men aan onze wetten schuldig is, met voeten te treden, door haar man te verlaten, en nog bij zijn leven, met zijn broeder Herodes, viervorst van Galilea, te huwen. Salóme, haar dochter, huwde met Filippus, de zoon van Herodes de Grote, en viervorst van Trachonitis, en toen deze gestorven was, zonder dat zij kinderen bij hem had, huwde zij met Aristobulus, zoon van Herodes, Agrippa's broeder, bij wien zij drie zonen kreeg, Herodes, Agrippa, en Aristobulus. Dus ziet men, wie de nakomelingen van Fasaël en van Salampsio waren. Cypros, dochter van Herodes de Grote en zuster van Salampsio, kreeg bij Antipater, Salóme's zoon, een dochter, even als zijzelf Cypros genaamd, welke huwde met Alexas Celcias, de zoon van Alexas, bij wien zij een dochter kreeg, evenzo Cypros geheten. Wat Herodes en Alexander, de broeders van Antipater betreft, zij stierven zonder kinderen. Alexander, de zoon van dezelfde Herodes de Grote, en tegelijk met zijn broeder op last van deze omgebracht, had bij Glafyra, de dochter van Archelaüs, Koning van Cappadócië, twee zonen Alexander en Tigranus. Deze laatste, die Koning van Armenië, en bij de Romeinen aangeklaagd werd, stierf zonder kinderen. Maar Alexander had een zoon, evenals zijn oom, Tigranus genaamd. Hij werd door Keizer Nero tot Koning van Armenië aangesteld, en kreeg een zoon Alexander genaamd, die met Jotape, de dochter van Antiochus, Koning van Komagene, huwde.
Keizer Vespasianus gaf hem, als koninkrijk, het eiland Sebaste. Maar de nakomelingen van Alexander, zoon van Herodes de Grote, verzaakten bijna allen, van hun jeugd af, de godsdienst onzer voorvaderen, om die der Grieken aan te nemen. De andere dochters van Herodes de Grote zijn zonder kinderen gestorven. Alzo een bericht gegeven hebbende van de nakomelingen van die vorst, tot aan de regering van Agrippa, staat mij nu aan te wijzen door welke verschillende leidingen der fortuin hij eindelijk tot zulk een hoge trap van staat en macht verheven werd.

HOOFDSTUK 8
Door welke toevallen Agrippa, bijgenaamd de Grote, zoon van Aristobulus, en kleinzoon van Herodes en Mariamne, door Keizer Cajus Caligula tot Koning der Joden aangesteld werd.

786 KORT voor de dood van Herodes de Grote, was zijn kleinzoon Agrippa, de zoon van Aristobulus, naar Rome gegaan; en omdat hij gemeenzaam met Drusus, de zoon van Keizer Tiberius, verkeerde, won hij de vriendschap van deze, en kwam hij ook bij Antonia, gemalin van Drusus, de broeder van Tiberius, en moeder van Germanikus, en van Klaudius, die naderhand Keizer werd, in gunst en aanzien, door toedoen van zijn moeder Berenice, die in bijzondere achting bij Antonia stond. Hoewel Agrippa van nature zeer mild was, durfde hij zulks echter bij het leven van zijn moeder niet te laten blijken, uit vrees voor haar gramschap; maar zodra zij gestorven was, en hij door niets weerhouden werd, maakte hij zulke grote uitgaven door gastmalen en andere overdadige mildheden, voornamelijk ten gevalle van des Keizers vrijgelatene slaven, welker gunst hij poogde te winnen, dat hij door zijn schuldeisers lastig gevallen werd, zonder dat hij hun voldoen kon.
Toen de jonge Drusus terzelfder te gestorven was, verbood Tiberius aan allen, die vrienden van die Prins geweest waren, onder zijn ogen te komen, omdat hun tegenwoordigheid zijn droefheid zou vermeerderen. Daardoor werd Agrippa genoodzaakt weer naar Judea te keren;

en de schaamte van zich in die staat te bevinden, deed hem naar het kasteel van Malatha in Idumea wijken, om zijn leven daar in droefheid te slijten. Cypros, zijn huisvrouw, deed alles wat zij kon, om hem van dit voornemen af te brengen, en schreef aan Herodias, Agrippa's zuster, die met Herodes de viervorst gehuwd was, met verzoek dat zij Agrippa toch wilde bijstaan, gelijk zij zelf, zoveel haar mogelijk was, ook deed, hoewel zij de middelen niet bezat van Herodias. Herodes en Herodias ontboden hem daarop, gaven hem een zekere som geld, en het voornaamste overheidsambt van Tiberias, opdat hij naar zijn staat in die stad zou kunnen leven. Hoewel dit niet genoeg was, om Agrippa volgens zijn vroegeren staat te doen leven, echter verkoelde Herodes zo tegenover hem, dat hij de wil om hem goed te doen, geheel verloor; en eens te samen te Tyrus op een gastmaal zijnde, waar hij wat teveel gedronken had, verweet hij Agrippa zijn armoede, verklarende dat hij het was, die hem de mond open hield en de kost gaf. Agrippa, die hoon niet kunnende verdragen, ging naar Flakkus, landvoogd van Syrië, die consul te Rome geweest was, en met wien hij daar in vriendschap geleefd had. Deze ontving hem zeer wel; hij had reeds vroeger Aristobulus, de broeder van Agrippa, goed onthaald, zonder dat de vijandschap, die er tussen de twee broeders was, hem verhinderde hen gelijk te begunstigen. Maar Aristobulus volhardde zo in zijn haat, dat hij niet rustte, voordat hij Flakkus afkerig van Agrippa gemaakt had, hetwelk alzo toeging:

Die van Damascus waren met de Sidoniërs in twist geraakt over de grensscheiding; en omdat Flakkus uitspraak over dit verschil had te doen, boden zij Agrippa een grote som geld aan, indien hij met zijn aanzien hun bij de landvoogd behulpzaam wilde zijn; hij beloofde alles, wat in zijn vermogen was, voor hen te zullen doen. Aristobulus hier achter gekomen zijnde, gaf er Flakkus kennis van, die, de zaak onderzoekende, bevond dat het inderdaad zo was. Agrippa, daardoor uit zijn gunst geraakt, verviel tot grote armoede, en ging naar Ptolemaïs; maar niet hebbende om van te leven, besloot hij vandaar weer naar Italië te keren. Omdat hem daarvoor het geld ontbrak, beval hij Marsias, zijn vrijgelatene, al te doen wat hij kon om gelden ter leen op te nemen. Deze kwam daarop bij Petrus, een vrijgemaakte van Berenice, Agrippa's moeder, (die deze bij uitersten wil in Antonia's gunst had aanbevolen, waardoor hij in haar dienst gekomen was), en verzocht van hem enig geld tegen schuldbekentenis ter leen. Petrus antwoordde dat Agrippa hem reeds geld schuldig was; toen hij echter een schuldbekentenis van twintigduizend Attische drachmen van hem gekregen had, gaf hij er hem maar zeventienduizend vijfhonderd op, en hield hij de overige tweeduizend vijfhonderd in, zonder dat Agrippa zulks beletten kon.

Nadat deze die som ontvangen had, begaf hij zich naar Anthedon, en daar een schip gevonden hebbende, maakte hij zich gereed om zijn reis te vervolgen, toen Herennius Capito, die te Jamnia het bewind van zaken had, enig krijgsvolk zond, om hem de driehonderdduizend zilverlingen, die hij aan 's Keizers schatkist, gedurende zijn verblijf te Rome, schuldig gebleven was, af te eisen. Agrippa beloofde die te zullen betalen; maar toen de nacht gekomen was, deed hij de touwen kappen, en zeilde hij naar Alexandrië; daar aangeland zijnde, verzocht hij Alexander, die er de voornaamste magistraatspersoon was, hem tweehonderdduizend zilverlingen te willen lenen. Deze weigerde zulks, maar zei dat hij ze aan zijn huisvrouw Cypros lenen zou, omdat hij haar hoog achtte om haar deugd en haar liefde voor haar man. Alzo was zij zijn borg; en Alexander gaf hem vijf talenten, met toezegging van hem het overig te Puteoli te overhandigen, het niet geraden achtende hem alles gelijk te geven, omdat hij zo verkwistend was. Cypros, toen ziende dat niets haar man weerhouden kon om naar Italië te gaan, keerde met haar kinderen over land weer naar Judea. Zodra Agrippa te Puteoli was aangeland, schreef hij aan de Keizer, die zich toen te Caprea bevond, dat hij gekomen was om zijn plicht tegenover hem te vervuilen, en dat hij verlof verzocht om hem te bezoeken. Tiberius antwoordde terstond gunstig, dat hij blijde was over zijn terugkomst, en dat hij bij hem kon komen zodra hij wilde. Gelijk nu deze brief beleefd was, evenzo was het de wijze op welke de Keizer hem ontving; want hij omhelsde hem, en gaf hem huisvesting in zijn paleis. Des

anderendaags echter ontving hij brieven van Herennius Capito, door welke deze hem liet weten, dat Agrippa, door hem aangemaand, om de driehonderdduizend zilverlingen, die flij uit de schatkist geleend had, en waarvan de tijd der teruggave was vervallen, gevlucht was, en hem alzo het middel benomen had om die gelden weer te krijgen.
Deze brieven maakten Tiberius zo vertoornd op Agrippa, dat hij zijn kamerdienaars verbood hem binnen te laten, voordat hij zijn schuld zou betaald hebben. Maar zonder zich over ‘s Keizers gramschap te ontzetten, verzocht deze Antonia dat zij hem die som wilde lenen, opdat hij niet uit de gunst van Tiberius geraken mocht. Omdat die Prinses altoos in gedachtenis hield de bijzondere genegenheid, welke zij weleer Berenice, moeder van Agrippa, had toegedragen, en hoe Agrippa met Klaudius, haar zoon, opgevoed was, stond zij hem zijn verzoek toe. Alzo betaalde hij zijn schuld, en kwam daardoor weer zo in ‘s Keizers gunst, dat Tiberius hem beval toezicht op de jongen Tiberius, de zoon van wijlen zijn zoon Drusus, te houden, en deze overal te vergezellen. De begeerte, die Agrippa had, om de gunsten, waarvoor hij tegenover Antonia verplichting had, te erkennen, maakte dat hij, in plaats van des Keizers bevel na te komen, nauwe verkering hield met Cajus, Caligula toegenaamd, kleinzoon dier Prinses, en die door ieder bemind en geëerd was, om de nagedachtenis van zijn vader Germanicus; en tienmaal honderdduizend zilverlingen geleend hebbende van een vrijgemaakte van de Keizer, Thallus genaamd, een Samaritaan, gaf hij Antonia weer hetgeen hij van haar geleend had. Zich dan in de gunst van Cajus gedrongen hebbende, gebeurde het eens, terwijl hij met deze op zijn wagen reed, dat, hun gesprek op Tiberius gevallen zijnde, hij te verstaan gaf dat hij wel wenste, dat de Keizer spoedig plaats mocht maken voor Cajus, die meer verdiende te regeren dan Tiberius. Eutychus, zijn vrijgelatene, die de wagen mende, hoorde dit, maar zei daarop niets; maar toen Agrippa hem enigen tijd daarna beschuldigd had, dat hij hem iets ontstolen had, gelijk inderdaad waar was, nam hij de vlucht, en toen hij gevat, en voor Piso de stadvoogd van Rome gebracht was, zei hij, in plaats van op de beschuldiging tegen hem ingebracht te antwoorden, dat hij aan de Keizer een geheim te openbaren had, hetwelk zijn leven betrof.
Men zond hem echter aanstonds geboeid naar Caprea, en Tiberius deed hem gevangen zetten, zonder de zaak verder te onderzoeken. Hoewel dit iemand vreemd zou mogen schijnen, behoeft men er zich evenwel niet over te verwonderen, omdat geen vorst zich minder dan hij in iets haastte. Hij gaf nooit spoedig gehoor aan gezanten, noch vervulde ooit de plaatsen der landvoogden, dan na de dood diegenen, welke die plaatsen bekleedden; en door deze traagheid geschiedde het ook, dat de gevangenen lang in de kerker zaten, eer ze verhoord werden. Als zijn vrienden hem naar de oorzaak daarvan vraagden, antwoordde hij, dat, wat de gezanten betrof, het was, opdat men hem niet terstond andere zou zenden, gelijk geschieden zou, indien hij hen te spoedig afvaardigde: en ten aanzien der landvoogden, dat de reden, waarom hij hen niet verplaatste, was om de ingezeten te sparen; doordien de mensen, doorgaans geldgierig zijnde, voornamelijk wanneer zij zich ten koste van vreemden kunnen verrijken, te meer geneigd tot knevelarij zijn, wanneer zij zien dat hun weinig tijds overschiet om in hun ambt te blijven; terwijl zij, als zij reeds veel bijeen geschraapt hebben, en niet in vrees zijn om spoedig door anderen in hun bediening vervangen te worden, meer bescheiden handelen; daar anders al het goed der landvoogdijen niet genoeg zou zijn om de hebzucht dier ambtenaren te verzadigen, indien men hen dikwijls verplaatste. Tot een bewijs van hetgeen hij zei, bediende hij zich van deze gelijkenis: Een zeker man, eens zeer gekwetst zijnde, kreeg een menigte vliegen op zijn wonden. Een voorbijganger, dit ziende, werd met deernis voor hem bewogen, te meer omdat hij meende dat het de gewonde aan krachten ontbrak om de vliegen er af te jagen, weshalve hij zich bereid toonde om hem die hulp te bewijzen. Maar de gekwetste bad hem, dat hij hem laten mocht gelijk hij was; en toen de ander hem naar de reden daarvan vroeg, antwoordde hij: "Doordat de vliegen, die gij ziet, reeds van mijn bloed verzadigd zijn, houden ze een weinig op met mij pijn aan te doen; maar zo gij ze wegjaagt, zullen er terstond andere

komen, die, verhongerd zijnde, en mij zo zwak bevindende, mij verder geheel zullen uitmergelen."
Men behoeft geen ander bewijs van de waarheid van hetgeen ik zeg, dan de handelwijze van Tiberius, die gedurende de twee en twintig jaren, welke hij regeerde, maar twee landvoogden, Gratus en Pilatus, naar Judea zond, en evenzo met de andere wingewesten van het Romeinse rijk deed. Die vorst zei ook, dat, hetgeen hem belette de gevangenen spoedig te vonnissen, was, dat hij hen voor hun misdaden wilde straffen met een langdurige kwelling, die zwaarder was dan de dood. Dit was de reden, waarom Tiberius Eutychus zolang gevangen hield, zonder hem te veroordelen. Maar toen hij van Caprea te Tuskulanum kwam, hetwelk omtrent twintig stadiën van Rome af ligt, verzocht Agrippa aan Antonia, dat zij mocht bewerken dat Eutychus verhoord werd, opdat men weten kon van welke misdaad hij hem beschuldigde.
Tiberius hield Antonia in grote waarde, zo omdat zij zijn schoonzuster was, als ter oorzaak van haar kuisheid, omdat zij, jong weduwe van Drusus geworden zijnde, en door Augustus sterk tot hertrouwen aangemaand, zich nooit in een tweede huwelijk had willen begeven, maar altoos een zeer deugdzaam en onbesproken leven geleid had. Hierbij kwam nog dat hij bijzonder veel aan haar verplicht was door de genegenheid die zij hem betoond had; want toen Sejanus, de hoofdman der lijfwacht, die hij zeer bemind en tot hoge staat verheven had, met veel raadsheren, en bevelhebbers van het leger, bovendien enige vrijgemaakten van Tiberius, een grote samenzwering tegen hem hadden gemaakt, en die op het punt stond om uit te barsten, was zij alleen de oorzaak dat de aanslag te niet liep; doordien zij, die ontdekt hebbende, terstond daarover aan hem schreef, en de brief door Pallas, de getrouwsten van haar vrijgemaakte slaven, te Caprea aan hem liet bezorgen, waarop hij Sejanus en zijn medeplichtigen deed ter dood brengen. Deze grote dienst deed hem zulk een achting en toegenegenheid jegens die Prinses opvatten, dat hij een onbepaald vertrouwen op haar stelde; en naardien er niets was, waarover zij hem niet durfde aanspreken, verzocht zij dat hij Eutychus verhoren wilde. Hierop antwoordde de Keizer, dat indien hij zijn meester vals beschuldigd had, hij er door de ongemakken van zijn gevangenis reeds genoeg voor gestraft was; en dat Agrippa wel had toe te zien dat hij die zaak niet, onbedacht, al te hard door dreef, opdat het kwaad, dat hij zijn vrijgelatene wilde aandoen, niet op hemzelven kwam te vallen. Dit antwoord, in plaats van Agrippa in zijn gramschap neer te zetten, deed hem nog sterker bij Antonia aanhouden, om beslissing der zaak van de Keizer te verwerven. Zich van zijn verzoek niet kunnende ontslaan, nam zij de gelegenheid waar, dat Tiberius, om zich eens te verluchten, zich in een draagbaar liet dragen, terwijl Cajus en Agrippa wat vooruit traden. Zij volgde te voet, en vernieuwde toen haar verzoek, dat Eutychus mocht verhoord worden.
"Ik neem de Goden tot getuigen," antwoordde hij,"dat het tegen mijn zin is, en alleen om u niet voor het hoofd stoten, dat ik doen zal hetgeen gij van mij begeert." Fluks beval hij Makro, die in plaats van Sejanus hoofdman der lijfwacht geworden was, dat hij Eutychus zou halen. Deie deed zo; en Tiberius vraagde de gevangene, wat hij in te brengen had tegen degene, aan wien hij zijn vrijheid verschuldigd was."Het gebeurde eens," zei Eutychus toen,"dat Cajus, die ik hier tegenwoordig zie, en Agrippa te samen op een wagen reden, en dat, terwijl ik aan hun voeten zat te mennen, Agrippa tot Cajus onder anderen zei: zal ik dan nooit de dag beleven dat deze oude man naar de andere wereld reist, en u heer en meester laat, zonder dat zijn kleinzoon Tiberius u daarin tot een hinderpaal zou kunnen strekken, omdat het niet moeilijk zou vallen u van hem te ontslaan? Hoe gelukkig zou de wereld dan zijn, en hoe groot een aandeel zou ik in dat geluk hebben!" Tiberius vond geen zwarigheid om aan deze woorden van Eutychus geloof te slaan, omdat hem het misnoegen nog niet vergeten was, dat Agrippa hem gegeven had, toen deze, in plaats van zijn kleinzoon Tiberius Nero te bewaken, gelijk hij hem bevolen had, zich geheel aan Cajus overgegeven had; dus zei hij tot Makro: boei hem. Maar Makro zich niet kunnende verbeelden dat het Agrippa was, die hij bedoelde, draalde zolang daarmee totdat hij zijn wil nader vernam. Nadat Tiberius, zich enige keren in het renperk had laten ronddragen, en

Agrippa nog zag, zei hij tot Makro: "Heb ik u niet bevolen die man te boeien?" "Welke man, Keizer," vroeg Makro."Agrippa," hernam Tiberius. Daarop nam Agrippa zijn toevlucht tot smeken, en bad hem, om de nagedachtenis zijns zoons, met wien hij opgevoed was, en om de vriendschap, die hij de jongen Tiberius bewezen had, hem genade te bewijzen. Maar zijn bidden was te vergeefs; en hij werd door de lijfwacht des Keizers naar de gevangenis geleid, zonder dat men hem zijn purperen gewaad afnam. Omdat het weer zeer heet was, en de wijn, die hij bij de maaltijd had gedronken, hem daarenboven nog verhit had, gevoelde hij zich zo van dorst gekweld, dat hij naar alle kanten omkeek, of er niet iemand ware, die hem in die nood te hulp kon komen. Hij zag een van Cajus' slaven, Thaumastus geheten, die een kruik met water droeg, en verzocht hem eens te mogen drinken, hetwelk de ander hem zeer gaarne toestond. Gedronken hebbende, zei hij tot hem: "Het zal u niet berouwen, dat gij mij deze dienst gedaan hebt; want als ik weer vrij zal zijn, zal ik van Cajus uw vrijheid zien te verwerven, tot vergelding dat gij mij, in banden ziende, u niet minder gewillig hebt getoond om mij van dienst te wezen, dan toen ik nog in een voorspoedigen staat was."

Deze belofte werd door de daad gevolgd; want toen Agrippa aan de regering gekomen was, verzocht hij Cajus om Thaumastus, en maakte hem niet alleen vrij, maar gaf hem het beheer over zijn goederen; en hij beval bij zijn sterven aan zijn zoon Agrippa en zijn dochter Berenice, hem in dat ambt te laten, zodat hij het gedurende het overige zijns levens met ere bediende. Op zekeren tijd, dat Agrippa met andere gevangenen voor het paleis stond, en uit zwakheid en verdriet tegen een boom leunde, kwam zich een uil daarop neerzetten. Een Duitser, welke mede een van de gevangenen was, die gezien hebbende, vraagde aan een soldaat, die hem bewaakte, wie die man in het purper was; en vernomen hebbende dat het Agrippa was, één van de edelste en aanzienlijkste Joden, verzocht hij de soldaat, aan wien hij gebonden was, dat hij wat nader bij hem mocht gebracht worden, om iets omtrent de gewoonten zijns lands van hem te vernemen.

De soldaat stond het hem toe; en daarop zei de Duitser door een tolk tot Agrippa: "Ik zie wel, jeugdige Heer, dat de grote en schielijke verandering van uw staat u bedroeft, en dat gij nauwelijks zult kunnen geloven dat de Goddelijke voorzienigheid uw verlossing zeer nabij heeft doen komen. Maar ik neem de Goden, welke ik aanbid, en die, welke men hier te lande eert, en die ons in deze banden gebracht hebben, tot getuigen, dat hetgeen ik u te zeggen heb, niet is om u een ijdele troost te geven; nademaal ik wel weet dat gunstige voorzeggingen, als ze niet door de daad gevolgd worden, slechts dienen om onze droefheid te vermeerderen. Ik wil u dan, zelfs met gevaar van mijn leven, zeggen, wat deze vogel, die boven uw hoofd is komen vliegen, u voorspelt. Gij zult welhaast in vrijheid gesteld worden, en u tot zulk een hoge staat verheven zien, dat gij benijd zult worden door degenen, die thans deernis met uw ongeluk hebben. Gij zult voorspoedig zijn gedurende het overige uws levens, en zult kinderen nalaten, die in uw geluk zullen delen. Maar wanneer gij deze vogel nog eens zult zien verschijnen1 weet dan, dat u maar vijf dagen tijd overig zullen zijn om te leven. Dit is hetgeen de Goden u voorspellen; en omdat ik kennis daarvan heb, zo heb ik het mijn plicht geacht u deze tijding mede te delen, om uw tegenwoordige rampen door de hoop op een aanstaanden voorspoed te verzachten. Wanneer gij tot dat geluk zult gekomen zijn, vergeet dan, bid ik u, ons niet, maar tracht ons uit deze ellende te verlossen."

De voorzegging van deze Duitser kwam Agrippa toen zo bespottelijk voor, als ze hem naderhand bewonderenswaardig dacht. Ondertussen veroorzaakte zijn ongeval aan Antonia een zeer gevoelig hartzeer; maar doordien zij het vruchteloos oordeelde bij Tiberius voor hem te spreken, was alles, wat zij doen kon, Makro te verzoeken, hem goedhartige soldaten tot bewakers te geven, en een hups bevelhebber, aan wien hij geketend zou zijn, en hem dagelijks het gebruik van een bad te gunnen en ook aan zijn vrienden en vrijgemaakte vrije toegang tot hem te verlenen, om alzo de bezwaren van zijn gevangenis enigszins te verlichten. Alzo brachten hem Silas, zijn vriend, en Marsias en Stoïchus, zijn vrijgelatenen, zodanige spijzen,

als zij wisten dat hem het meest behaagden, en droegen zij zoveel zorg voor hem, dat zij, onder de schijn van enige dekens te koop te brengen, die bij hem lieten blijven, waarvan hij zich dan des nachts bediende, zonder dat zijn bewaarders het verhinderden, omdat zij van Makro bevel hadden het toe te laten. Zes maanden verliepen er aldus; en Tiberius, weer te Caprea gekomen zijnde, verviel in een kwijning, die in het eerst niet gevaarlijk scheen; maar de kwaal nam zo toe, dat men aan zijn leven begon te wanhopen; en daarom beval hij Evodus, die hem de trouwste van zijn vrijgelatenen was, dat hij Tiberius, Gemellus of de tweeling toegenaamd, de zoon van zijn overleden zoon Drusus, en Cajus, zijn achterneef, de zoon van zijn broeder Germanicus, bij hem zou brengen, omdat hij vóór zijn dood nog niets tot hen wilde spreken. De laatste was reeds volwassen, goed in de letteren onderwezen, en zeer door het volk bemind, om de nagedachtenis van zijn vader, Germanicus.
Want die dappere en voortreffelijke Prins was met zulk een zachtzinnigheid en buitengewone minzaamheid begaafd, dat hij niet alleen de genegenheid van de raad, maar die van alle mensen gewonnen had; zijn dood was met zulke ongeveinsde tranen beweend, dat het in die algemenen rouw scheen, alsof elk zijn bijzonder verlies betreurde; gedurende zijn leven had hij iedereen door goede diensten aan zich verplicht, en nooit iemand beledigd. De liefde, die men de vader toegedragen had, was de zoon ook zeer voordelig bij de krijgslieden; en deze gaven genoeg te kennen dat zij geen gevaren zouden ontzien, om hem op de troon te zetten.
Nadat Tiberius alzo aan Evodus bevolen had, des anderendaags ‘s morgens vroeg, zijn kleinzoon, en zijn achterneef tot hem te brengen, bad hij de Goden, dat zij hem door enig teken te kennen wilden geven, wien van die twee zij tot zijn opvolger bestemd hadden. Want hoewel hij wenste dat het rijk aan Tiberius mocht komen, echter durfde hij in een zaak van zulk een belang niets besluiten, voor dat hij wist hoedanig hun wil in dit geval was. Het teken, dat hij zich voorstelde hieromtrent te krijgen, was: wie hem de volgende morgen het eerst kwam begroeten, zou zijn opvolger zijn. Zich dan vleiende met het geloof, dat de Goden zich voor zijn kleinzoon zouden verklaren, beval hij deszelfs opvoeder, dat hij de jongen Tiberius ‘s morgens heel vroeg bij hem zou brengen. Maar de uitkomst beantwoordde aan zijn hoop niet; toen hij, zodra het dag werd, aan Evodus gelast had, dat deze zou heengaan om die van de twee Prinsen, die het eerst gekomen was, bij hem te brengen, vond hij de jongen Tiberius niet, omdat deze met het ontbijt, dat wat laat klaar was geweest, zich had opgehouden. Maar Cajus stond voor de deur der kamer. Evodus, die van des Keizers voornemen niets wist, zei tot hem dat de Keizer naar hem vraagde, waarop hij binnen trad. Tiberius hem ziende, bemerkte toen dat de Goden hem niet toelieten de beschikking over het rijk te nemen, gelijk hij gewenst had, daar hun voornemen tegen het zijn indruiste. Hoezeer hem dit ook speet, echter ging hem het ongeluk van zijn kleinzoon nog meer ter harte, omdat er niet alleen geen hoop voor hem overbleef om zijn opvolger te worden, maar dat hij levensgevaar liep, daar men gemakkelijk kon inzien, dat de bloedverwantschap niet in staat zou zijn hem het leven te doen behouden, indien Cajus meester werd, omdat de oppermacht geen deelgenoot duldt, en de nieuwe Keizer zich niet van de troon verzekerd zou achten, zolang de jonge Tiberius in het leven was, en daarom niet laten zou naar middelen te zoeken om zich van hem te ontslaan.
Tiberius maakte veel werk van de sterrenwaarzeggerij, en hechtte gedurende zijn ganse leven zulk een groot geloof aan die kunst, dat zij hem in zijn meeste verrichtingen tot een gids diende; zodat hij, Galba eens ziende aankomen, tot enigen van zijn voornaamste vrienden zei: "De man, die gij daar ziet, zal nog Keizer worden." En omdat hij bij verschillende voorvallen zijn voorzeggingen bewaarheid had gezien, heeft nooit enig ander Keizer zoveel geloof daaraan gehecht als hij. Weshalve dit geval, dat Cajus het eerst bij hem gekomen was, hem zo bedroefde, dat hij de jongen Tiberius reeds als dood aanmerkte, en zichzelf beschuldigde dat hij zo begerig was geweest om de wil der Goden door dit voorteken te weten, hetwelk hem nu groot hartzeer veroorzaakte, omdat het hem de dood aankondigde van iemand, die hij zeer beminde, daar hij anders gerust zou gestorven zijn, indien zijn nieuwsgierigheid hem niet

aangedreven had, om toekomende dingen te onderzoeken. In de grote ontroering, waarin hij was, omdat hij zag dat het Keizerrijk tegen zijn wens in de handen van iemand, die hij niet tot zijn opvolger bestemd had, stond te komen, liet hij niet na, hoewel met verdriet, alzo tot Cajus te spreken:
"Mijn zoon, hoewel Tiberius mij nader is dan gij, echter zal ik niet laten mij door mijn eigen keus naar de wil der Goden te schikken, en het Romeinse rijk aan u op te dragen. Maar ik bid u, nooit de weldaad te vergeten, dat ik u tot deze hoge staat verheven heb, en dat gij daar blijken van geeft, door Tiberius te begunstigen. Dit is het grootste bewijs van uw erkentelijkheid voor die groten dienst, welke gij naast de Goden aan mij verschuldigd zijt, dat gij zult kunnen geven. Behalve dat de natuur u verplicht om een persoon, die u zo na bestaat, te beminnen, zo behoort gij zijn leven aan te merken als een der steunsels voor uw rijk; terwijl zijn dood voor u een begin van ongelukken zou zijn, doordien het gevaarlijk voor vorsten is geen bloedverwanten te hebben, en ook doordien de zodanigen, die niet schromen de Goden te beledigen, door de wetten der natuur te schenden, hun rechtvaardige straf niet zullen kunnen ontvlieden."
Dit was het laatste gesprek van Tiberius. Cajus liet niet na alles te beloven, hoewel zonder het voornemen om het te houden; want zodra hij meester was geworden, deed hij de jongen Tiberius ombrengen, gelijk zijn grootvader voorzien had; maar hijzelf werd enige Jaren daarna ook vermoord. Maar om weer tot Tiberius te komen, hij leefde maar weinige dagen nadat hij Cajus tot zijn opvolger benoemd had; hij stierf, twee en twintig jaren, vijf maanden en drie dagen geregeerd hebbende. Het gerucht van de dood van deze vorst baarde zeer grote blijdschap te Rome; maar men durfde geen geloof daaraan slaan, omdat, hoe meer men er naar verlangde, men zoveel te meer vreesde dat de tijding niet waar was; en indien ze onwaar geweest was, zou men zich in levensgevaar gesteld hebben, indien men er vreugde over had laten blijken; zozeer vreesde men de aanbrengers, onder de regering van Tiberius, die de raadsheren erger behandeld had dan ooit iemand voor hem; want hij was zo oplopend, zo onverbiddelijk, en zo wreed, dat hij iemand haatte zonder oorzaak, en een onrechtvaardigen dood als een lichte straf aanmerkte. Marsias evenwel kon niet nalaten met allen spoed naar zijn meester te lopen, om hem bericht hiervan te geven. Hij vond hem gereed om zich te baden; en genaderd zijnde, zei hij tot hem in het Hebreeuws: "De leeuw is dood."
Het viel Agrippa niet moeilijk te begrijpen, wat dit zeggen wilde, zodat hij zeer verblijd daarop antwoordde: "Hoe zal ik de diensten, welke gij mij bewezen hebt, genoeg kunnen belonen, inzonderheid deze, dat gij mij zulk een goede tijding brengt, indien ze maar waar is?" De bevelhebber, die Agrippa bewaakte, bemerkt hebbende, met welk een ijver Marsias aankwam, en welke vreugde Agrippa had laten blijken bij hetgeen hem geboodschapt was, kon daaruit gemakkelijk afleiden dat er iets van belang moest zijn voorgevallen, en verzocht derhalve, dat zij hem zeggen wilden, wat het was. In het eerst vonden zij er enige zwarigheid in; maar hij drong er zo hard op aan, dat Agrippa, die reeds enige vriendschap voor hem opgevat had, eindelijk niet kon nalaten het hem te zeggen. Daarop wenste de hoofdman hem geluk, en richtte een gastmaal aan om zijn blijdschap te betonen. Terwijl zij goede sier maakten, en dronken, kwam er een gerucht dat Tiberius niet dood was, maar welhaast te Rome zou komen. Deze onverwachte tijding verbaasde de bevelhebber; hij vreesde dat het zijn hoofd kosten zou, dus vrolijk te zijn met een gevangene, die hij in bewaring had, in een tijd, toen men meende, dat de Keizer gestorven was, zodat hij Agrippa van de tafel stiet, en tot hem zei: "Meent gij dat ik ongestraft zal dulden, dat gij mij door deze valse tijding van ‘s Keizers dood bedrogen hebt, en dat dit verdichtsel u het leven niet kosten zal?"
Dit gezegd hebbende, beval hij dat men hem, wien hij de kluisters al had af gedaan, weer zou boeien, en strenger bewaren dan te voren. In grote bekommering bracht Agrippa de ganse nacht door; maar de volgende dag twijfelde men niet meer aan ‘s Keizers dood; elk sprak er openlijk van, en sommigen brachten offeranden om hun blijdschap te betonen. Terzelfder tijd

kwamen er twee brieven van Cajus, de een aan de Raad, waarin hij hun kennis gaf van Tiberius' dood, en berichtte dat deze hem tot opvolger verkozen had; en de andere aan de stadvoogd Piso, die hetzelfde behelsde en hem beval Agrippa uit de gevangenis te ontslaan, en weer naar huis te laten keren. Alzo werd deze van vrees ontslagen, en hoewel hij nog door een wacht bewaard werd, echter leefde hij zoals hijzelf wilde.
Kort daarna kwam Cajus te Rome; het lijk van Tiberius daar ook hebbende laten brengen, hetwelk hij, volgens de gewoonte der Romeinen, met een prachtige lijkstoet vereerde. Hij wilde Agrippa diezelfde dag in volkomen vrijheid gesteld hebben; maar Antonia raadde hem daarmee nog wat te wachten; niet omdat het haar aan genegenheid jegens hem ontbrak, maar omdat zij achtte dat die snelle verandering tegen de welvoeglijkheid zou strijden, en men zich niet zo kon haasten om de vrijheid aan iemand te geven, die door Tiberius gevangen gehouden was, zonder enige haat tegen zijn nagedachtenis te tonen. Maar weinige dagen daarna ontbood Cajus hem, en beval hem niet alleen zijn haar te laten scheren, maar zette hem zelfs de kroon op het hoofd, maakte hem Koning van het viervorstendom, dat Filippus bezeten had, en voegde er dat van Lysanias bij. Voorts schonk hij hem tot een teken van zijn genegenheid een gouden ketting van dezelfde zwaarte als de ijzeren, die hij gedragen had, en zond daarna Marullus als overste der ruiterij naar Judea.

787 In het tweede jaar van Cajus' regering verzocht Agrippa dat deze hem wilde toelaten naar zijn rijk te gaan om op alles orde te stellen, met belofte van daarna terug te komen. Dit werd hem toegestaan. Alzo zag men, tegen alle waarschijnlijkheid, die vorst met de kroon op het hoofd wederkomen. Dit is een treffend voorbeeld van de macht der fortuin; voornamelijk als men Agrippa's vroegere ellende met zijn volgend geluk vergeleek. Het verschafte aan sommigen stof om zich over de standvastigheid zijner hoop te verwonderen, terwijl anderen nauwelijks geloven konden, hetgeen zij met hun eigen ogen aanschouwden.

HOOFDSTUK 9

Herodias, gemalin van viervorst Herodes, en zuster van Koning Agrippa, de voorspoed haars broeders benijdende, dwingt haar man naar Rome te gaan, om ook een kroon te verzoeken; maar daar Agrippa ongunstig over hem aan Keizer Cajus geschreven had, zendt deze hem met zijn gemalin naar Lyon in ballingschap.

788 HERODIAS, de zuster van de nieuwen Koning Agrippa, en gemalin van Herodes, de viervorst van Galiléa en Peréa, kon de voorspoed van haar broeder, waardoor hij boven haar gemaal verheven was, niet zonder nijd aanschouwen. Zij brandde van spijt, toen zij hem, die eerst genoodzaakt was geweest zijn toevlucht bij hen te zoeken, omdat hij geen middelen had om zijn schulden te betalen, alzo met eer en roem zag teruggekeerd. Zulk een grote verandering van zijn staat was haar ondraaglijk, inzonderheid wanneer zij hem, met het koninklijk gewaad bekleed in het midden van het volk zag voorttreden. De spijt, die haar onophoudelijk het hart doorknaagde, niet kunnende ontveinzen, drong zij bij haar gemaal er gestadig op aan, dat hij zich naar Rome zou begeven, om ook dergelijke eer te verwerven, betuigende dat zij niet langer dulden kon, dat Agrippa, die maar een zoon van die Aristobulus was, welke op bevel van zijn vader was omgebracht, en die genoodzaakt was geweest om te vluchten wegens zijn onvermogen om zijn schulden te betalen, nu een kroon zou dragen; terwijl hij, die een Koningszoon was, wien door al zijn vrienden de rijksstaf toegewenst werd, niet naar gelijke glorie stond, maar tevreden was met een gering leven te leiden.
"Indien gij," zei zij,"u tot hiertoe hebt kunnen vergenoegen met een kleineren staat dan die van uw vader, zo begin ten minste nu te staan naar de eer, die u door uw hoge geboorte toekomt. Toon u niet minder dan iemand, die gij voorheen gevoed hebt; en wees niet zo lafhartig, dat gij, bij de invloed door de goederen, die gij bezit, niet trachten zou hetzelfde te verwerven, dat

hij verkregen heeft, toen hij in zulk een nood was, dat hem alles ontbrak. Schaam u bij hem achter te staan, die eens in zodanigen staat was, dat hij zonder u niet leven kon. Laat ons naar Rome trekken, en tot die einde noch moeite noch kosten ontzien, omdat het minder genot is, schatten te bewaren, dan die tot het verkrijgen van een koninkrijk te besteden." omdat Herodes de rust beminde, en het Romeinse hof wantrouwde, deed hij alles, wat hij kon, om zijn gemalin die gedachten uit het hoofd te zetten; maar hoe meer hij haar tegenstond, des te meer drong zij aan; de begeerte naar een koninkrijk had haar zo vervuld, dat zij alles deed om daartoe te geraken. Hierom kwelde zij hem zo, dat hij haar aandrang niet langer weerstaan kon, zodat zij zijn toestemming meer afdwong dan verwierf, waarop zij beiden met een prachtige stoet naar Rome reisden.
Nauwelijks had Agrippa daarvan bericht bekomen, of hij zond Fortunatus, een van zijn vrijgemaakten, met geschenken en brieven ten nadele van Herodes naar de Keizer, met bevel om, als de gelegenheid het meebracht, breder met deze over die zaak mondeling te spreken. Fortunatus had zulk een gunstige reis, dat hij bijna even spoedig te Puteoli aankwam als Herodes. Cajus was toen te Baje, een kleine stad in Campanië, waar veel prachtige paleizen gesticht zijn door de Keizers, die getracht hebben elkaar in heerlijkheid te overtreffen; ook vindt men daar veel warme bronnen en baden, die niet minder aangenaam dan dienstig voor de gezondheid zijn. Nadat Herodes zijn huldebezoek bij de Keizer afgelegd had, bood Fortunatus deze de brieven van Agrippa aan. Hij las die terstond; en zag Herodes daarin beschuldigd, dat hij met Sejanus in een samenzwering tegen Tiberius gewikkeld was geweest, en dat hij nu Artabanus, de Koning der Parthen, tegen Cajus begunstigde, waarvan men geen ander bewijs behoefde, dan dat zijn magazijn met wapenen voor zeventigduizend mannen voorzien waren. De Keizer, hierover vertoornd, vraagde Herodes of het waar was, dat hij zulk een groten voorraad van wapenen had; en toen deze daarop ja antwoordde, omdat hij het niet ontkennen kon, oordeelde Cajus dat dit een afdoend bewijs van zijn verraad was. Dus ontnam hij hem zijn viervorstendom, hetwelk hij bij Agrippa’s rijk voegde, verklaarde al zijn bezittingen verbeurd, welke hij ook aan Agrippa schonk, en veroordeelde hij hem tot levenslange ballingschap naar de stad Lyon in Gallië. Maar vernemende dat Herodias de zuster van Agrippa was, liet hij haar de goederen behouden, die haar in persoon toekwamen, menende dat zij niet met haar man in zijn ongenade zou willen delen, en zei hij tot haar dat hij het haar vergaf, uit gehechtheid aan haar broeder. De hoogmoedige vorstin antwoordde daarop: "Gij handelt, Heer Keizer, op een wijze, uwer waardig, dat gij mij die gunst bewijst; maar de liefde jegens mijn gemaal laat mij niet toe, die aan te nemen; omdat ik deel aan zijn voorspoed gehad heb, zou het niet billijk zijn als ik hem in zijn tegenspoed verliet." Deze hooghartigheid ener vrouw Cajus ondraaglijk zijnde, verzond hij haar nevens haar man in ballingschap, en gaf hij al hun goederen aan Agrippa. Alzo strafte God Herodias voor haar nijd over haars broeders geluk, en Herodes voor het opvolgen van haar raad.

789 De nieuwe Keizer regeerde de twee eerste jaren zeer wel, en won daardoor de genegenheid der Romeinen, en der andere volken onder zijn heerschappij. Maar de grote macht, waartoe hij zich verheven zag, maakte hem zo opgeblazen, dat hij vergat dat hij maar een mens was; zijn dwaasheid steeg zo hoog, dat hij lasteringen tegen God uitbraakte, en zichzelf Goddelijke eer aanmatigde.

HOOFDSTUK 10
Twist tussen de Joden en de Grieken van Alexandrië; zij zenden een gezantschap naar Keizer Cajus. Philo wordt het hoofd van het gezantschap der Joden.

790 Doordat te Alexandrië een grote twist tussen de Joden en de Grieken ontstond, zonden zij van wederzijde drie gezanten naar Cajus, van welke Philo en Apion de voornaamste waren.

Apion beschuldigde de Joden van veel zaken; en voornamelijk dat de Joden alleen de Keizer goddelijke eer weigerden, en niet bij zijn naam wilden zweren, ofschoon er in de ganse kring van het Romeinse gebied niet een plaats was, waar men geen tempels en altaren ter ere van hem stichtte, en hem als een God eerde; waarbij hij voorts alles voegde, hetwelk hij dacht dat Cajus nog meer zou kunnen vertoornen. Toen Philo, de broeder van Alexander de Alabarcha, een man van grote verdienste, en een beroemd filosoof, zich bereidde om voor de Joden te antwoorden, beval Cajus hem te vertrekken, en werd hij op hem zo vertoornd, dat, indien hij niet spoedig gehoorzaamd had, hem buiten twijfel nog ergere bejegening zou wedervaren zijn. Philo zich toen tot de Joden, die hem vergezelden, kerende, zei tot hen: "Wij moeten goeden moed houden; want nu de Keizer zo op ons vertoornd is, zal God niet nalaten ons gunstig te zijn."

HOOFDSTUK 11 Cajus beveelt Petronius, de landvoogd van Syrië, de Joden met de wapenen te dwingen, dat zij zijn beeld in de Tempel lieten plaatsen; maar Petronius, door hun gebeden bewogen, schrijft voor hen aan de Keizer.

791 DE hoogmoedige vorst, niet kunnende dulden dat de Joden alleen zouden weigeren hem te gehoorzamen, zond Petronius naar Syrië, om daar landvoogd te zijn in plaats van Vitellius, met bevel om gewapenderhand in Judea te trekken, om zijn beeld in de Tempel van Jeruzalem te plaatsen, indien de Joden het vrijwillig toestonden; maar hen te beoorlogen en met geweld daartoe te dwingen, indien zij het weigerden. Zodra Petronius in Syrië aangekomen was, verzamelde hij al de hulptroepen, en die bij zijn twee Romeinse keurbenden gevoegd hebbende, sloeg hij zijn winterkwartieren te Ptolemaïs op, met het voornemen om de oorlog te beginnen, zodra de lente zou gekomen zijn. Hij zond daarvan bericht aan de Keizer, die zijn vlijt prees, en hem beval, niet na te laten de Joden te beoorlogen, totdat hij hun trotsheid bedwongen zou hebben. Ondertussen gingen veel duizenden Joden naar Ptolemaïs, om Petronius te bidden, dat hij hen niet zou dwingen iets te doen, dat tegen hun godsdienst streed, zeggende, dat indien hij zich voorgenomen had des Keizers beeld in hun Tempel te zetten, hij dan een begin daarmee moest maken dat hij hen allen doodde; want dat zij, zolang ze leefden, niet zouden toelaten dat hun wetten, die zij van hun wetgever ontvangen, en welke hun voorvaders sedert zo veel eeuwen onderhouden hadden, geschonden werden."Uw redenen," antwoordde Petronius,"zouden mij kunnen bewegen, indien de Keizer zich door mijn raad liet besturen; maar ik moet hem gehoorzamen, of ik zou gevaar lopen van mij in het verderf te storten."
"Indien gij dan vast besloten zijt, o Petronius," antwoordden de Joden, "om des Keizers bevelen met kracht uit te voeren, wij hebben niet minder het besluit genomen, om onze wetten niet te overtreden, maar de deugd onzer voorvaderen na te volgen, en alleen op Gods hulp te vertrouwen. Want kunnen wij wel zonder goddeloosheid het behoud van ons leven stellen boven de gehoorzaamheid, welke wij Hem schuldig zijn; en behoren wij niet alle gevaren te verachten, om onzen heiligen godsdienst voor te staan? omdat God weet dat het alleen is om Hem de verschuldigde eer te geven, dat wij gereed zijn alles te wagen, kunnen wij niet anders dan op Zijn bijstand hopen. Wat ons ook zou mogen overkomen, al ware het de dood zelf, het zal ons dragelijker vallen, dan de schande en het verdriet, dat wij door lafhartige gehoorzaamheid, en door het overtreden onzer wetten, Gods gramschap over ons zouden halen, welke wij, gelijk gij zelf wel kunt inzien, meer behoren te vrezen dan die des Keizers." Petronius, uit deze rede wel bemerkende dat er geen hoop voor hem was om de vastberadenheid der Joden te overwinnen, en dat hij noodzakelijk tot het aanwenden van de wapenen zou moeten komen, en veel bloed vergieten, eer hij dat beeld in de Tempel zou kunnen zetten, ging naar Tiberias, alleen vergezeld van zijn vrienden en huisgenoten, om, wanneer hij wat naderbij zou gekomen zijn, beter over de staat der zaken te kunnen oordelen.

De Joden, niet onkundig van het gevaar dat hun dreigde, maar nog meer voor de overtreding hunner wetten bevreesd, kwamen in zeer groot getal te Tiberias bij hem, om hem te bidden dat hij hen niet tot wanhoop mocht brengen, door een beeld in hun Tempel te zetten, hetwelk tot de ontheiliging daarvan leiden zou."Zijt gij dan van voornemen," zei hij,"een oorlog tegen de Keizer aan te vangen, zonder zijn macht, en uw zwakheid in aanmerking te nemen?" "Wij zullen de wapenen niet opnemen," was hun antwoord; "maar wij zullen eerder sterven dan onze wetten te overtreden; " en daarop ter aarde vallende, strekten zij hun halzen uit, en gaven zij te kennen, dat zij bereid waren de dood te ondergaan. In deze staat bleef alles veertig dagen; en gedurende die tijd bemoeiden de Joden zich niet met de akkerbouw, hoewel het toen de tijd was om het land te bezaaien; want zij waren vast besloten, eer te sterven, dan het beeld te dulden. De zaken in die staat zijnde, kwam Aristobulus, de broeder van Koning Agrippa, vergezeld van Elcias, de Grote toegenaamd, met de voornaamste van dat huis, en de aanzienlijksten onder de Joden, bij Petronius, om hem te verzoeken, dat hij mocht bedenken dat het besluit van het volk onverzettelijk was, en dat hij hen niet tot wanhoop behoorde te brengen, maar liever aan de Keizer schrijven dat zij geen gedachte hadden aan oproer; dat zij, alleen uit vrees van hun wetten te schenden, liever wilden sterven dan dat beeld dulden; dat zij zelfs de landbouw gestaakt hadden, en indien de akkers onbezaaid bleven, men aan alle kanten niet dan roverij zou zien; en dat zij dan geen middelen zouden hebben om schatting aan de Keizer te betalen. Dat de vorst wellicht door deze redenen zou bewogen worden, om het niet tot het uiterste te laten komen tegen een volk, dat in het geheel geen voornemen had om tegen hem op te staan; maar indien hij vast bij zijn besluit bleef, dat dan niets het uitbarsten van een oorlog zou kunnen verhinderen. Nadat Aristobulus alzo met groten nadruk gesproken had, gevoelde Petronius zich zo bewogen door het aanzien van die verdediger en van zoveel andere personen van rang door het gewicht der zaak, door de onoverwinnelijke standvastigheid der Joden, en door de grote onbillijkheid, die het zijn zou om zulk een menigte van mensen te vernielen, om Cajus' hoogmoed te voldoen, dat de vrees om God te vertoornen, en nooit een gerust gemoed te hebben, indien hij zijn geweten alzo geweld aandeed, hem deed besluiten aan de Keizer te schrijven, en hem de zwarigheid, die er in het uitvoeren van zijn bevelen lag, voor te houden; hoewel hij wist dat het deze zo verwoed zou maken, als men niet op staande voet zijn bevelen gehoorzaamde, dat er niet dan het uiterste gevaar voor hem van te verwachten was. Maar hij dacht bij zichzelf dat, indien hij de Keizer niet bewegen kon, en deze, in plaats van zijn voornemen te veranderen, zijn gramschap bot vierde, het echter de plicht eens vromen mans was, zijn leven niet te ontzien, om dat van een groot volk te behouden.

Nadat hij dan dit besluit genomen had, ontbood hij de Joden te Tiberias, en toen zij daar met veel duizenden bijeengekomen waren, sprak hij hen alzo aan: "Het is niet uit eigen beweging dat ik zoveel krijgsvolk bijeen gebracht hebt, maar ik ben genoodzaakt mij te schikken naar het bevel van de Keizer, wiens macht zo groot en zo onbeperkt is, dat men niet zonder gevaar zou kunnen nalaten hem te gehoorzamen; ik ben daar te meer toe verplicht, omdat hij mij tot zulk een hoge trap van waardigheid verheven heeft. Niettemin, omdat ik uw ijver voor de onderhouding uwer wetten niet kan laken, noch ook het voornemen des vorsten, om Gods Tempel te ontheiligen, kan goedkeuren, zo wil ik uw behoud boven mijn eigen veiligheid en welvaart stellen. Ik zal dan aan de Keizer schrijven, en hem uw redenen en inzichten voorhouden, zonder iets te vergeten van wat strekken kan, om hem tot inwilliging van uw verzoek te overreden. Het believe Gode, wiens macht zo hoog boven die der mensen verheven is, mij bij te staan, in het handhaven van uw godsdienst, en de Keizer niet te straffen wegens de zonde, die zijn eerzucht hem doet begaan. En indien hij over mijn schrijven zo vertoornd mocht worden dat hij zijn gramschap tegen mij wendt, zal ik mij getroosten wat hij mij zou mogen aandoen, al ware het ook het verlies van mijn leven, als ik maar een zo grote menigte volk, welke niets gedaan heeft dan hetgeen recht en prijslijk is, behouden zie. Gaat dan allen weer naar huis, en begint uw akkers te bebouwen; want ik neem op mij, gezanten naar Rome te

zenden, en u met al mijn vermogen, zo van mij zelf, als door mijn vrienden, bij te staan." God toonde spoedig hoezeer Hem het beleid van die wijzen landvoogd behaagde, en liet niet na aan die ganse bijeenkomst een zichtbaar blijk van zijn bijstand te geven; want nauwelijks had Petronius zijn vermaning aan de Joden, om moed te scheppen, en hun akkers te bebouwen, geëindigd, of daar viel bij een heldere lucht, tegen alle verwachting, een zware slagregen, na de grote droogte, welke men toen had, en terwijl men menigmaal was bedrogen geweest, wanneer het scheen alsof de hemel betrok en zich tot regen schikte. Dit deed de Joden geloven dat de dienst, die de landvoogd hun beloofd had, niet vruchteloos zou zijn; en Petronius zelf werd door dit wonderteken zo getroffen, dat hij niet twijfelde of God droeg zorg voor het Joodse volk. Hij verzuimde dan niet aan de Keizer te schrijven, en hem te raden dat hij niet zou trachten een volk; dat niet dan door een bloedige oorlog tot het verlaten van zijn godsdienst kon gedwongen worden, tot wanhoop en ondergang te brengen; maar dat hij moest bedenken van welke grote inkomsten hij zich door die hardheid zou beroven, en hoedanig een vloek hij daardoor voor altoos op zich laden zou; waarbij hij voegde, dat God door openbare tekenen zijn macht bewezen, en getoond had, hoe dierbaar dat volk Hem was.

792 Ondertussen richtte Koning Agrippa, die toen te Rome was, en zich meer en meer in ‘s Keizers gunst drong, zulk een prachtig gastmaal aan, dat het in kostbaarheid, weelde, en schat van keurige gerechten, alle andere, ja zelfs die van de Keizer overtrof, om zich daardoor bij die vorst aangenaam te maken. Cajus, verbaasd over zulk een pracht, en ziende dat Agrippa, om hem te behagen, niet schroomde boven zijn vermogen kosten te maken, wilde voor hem in edelmoedigheid niet onderdoen; weshalve hij onder de goede sier, toen de drank hem tot vrolijkheid begon op te wekken, tot Agrippa, die op hem dronk, zei: "Het is heden niet voor het eerst dat ik uw genegenheid bemerk; gij hebt er mij, niet zonder gevaar, reeds bij het leven van Tiberius blijken van gegeven, en ik zie dat gij niets achterwege laat, om mij die nu nog te betonen. Omdat het mij dan een schande zou zijn, dat ik mij door u liet voorbijstreven, zo wil ik datgene, waarin ik tot hiertoe te kort gekomen ben, verbeteren, en mijn vorige mildheid zo verhogen, dat uw toekomend geluk het tegenwoordige ver zal te boven gaan."
Cajus, alzo tot hem sprekende, twijfelde niet of Agrippa zou enige grote landerijen, of de inkomsten van enige steden van hem verzoeken; maar Agrippa, die zich van te voren al bereid had om een andere gunst te verzoeken, en nu deze gelegenheid, om ze te verwerven, zich niet wilde laten ontglippen, zonder nochtans te laten blijken dat het een vooruit bedachte zaak was, antwoordde hem: dat toen hij tegen het bevel van Tiberius hem aangehangen had, dit niet geschied was met het oog op enig voordeel, maar alleen uit begeerte om in zijn gunst te komen; en dat de weldaden, welke hij hem bewezen had, zijn hoop, hoe groot die ook mocht geweest zijn, ver te boven gegaan waren; want vervolgde hij, al ware het dat gij er mij nog grotere kondet bewijzen, zo hebt gij echter volkomen voldaan aan hetgeen ik van uw goedheid zou kunnen wensen. Cajus, ten hoogste verwonderd over zulk een grote ingetogenheid, drong hem om te eisen, wat hij begeerde, zeggende dat hij bereid was het hem toe te staan."Heer," antwoordde Agrippa toen,"nademaal gij door uw grote goedertierenheid mij uwer gunst waardig oordeelt, zal ik iets van u verzoeken, hetwelk geen vermeerdering van mijn goederen bedoelt, omdat uw mildheid mij in staat gesteld heeft dat ik zulks niet behoeve; maar ik zal u bidden om een gunst, die u een groten naam van godsvrucht zal verwerven, en maken zal dat God u gunstig zij, en die mij voordeliger zal zijn dan alle andere weldaden, welke gij mij reeds bewezen hebt. Dit verzoek is dat gij het bevel, hetwelk gij aan Petronius gegeven hebt, om uw beeld in de Tempel van Jeruzalem op te richten, wilt herroepen." Agrippa alzo sprekende, was niet onkundig dat het een zaak was, waaraan zijn leven hing, nu hij zich aankantte tegen iets, wat de Keizer bevolen had.
Maar Cajus, wiens gemoed door de eer, hem door Agrippa bewezen, geheel bedaard was, schaamde zich hem een gunst te weigeren, en geen woord te houden, daar allen, die er

tegenwoordig waren, wisten dat hij er hemzelf toe aangedreven had. Hij verwonderde zich over zijn edelmoedigheid, dat hij het behoud van de wetten zijns lands, en de dienst van de God, die hij aanbad, boven de vergroting van zijn rijk, en de vermeerdering van zijn inkomsten gesteld had; toch stond hij hem zijn verzoek toe, en schreef aan Petronius: dat hij wel gedaan had, met al de krijgsbenden bijeen te verzamelen om zijn bevel na te komen; dat, indien hij zijn beeld reeds in de Tempel geplaatst had, hij de zaken in de staat moest laten waarin ze waren; maar indien het er nog niet in was, dat hij dan met zijn krijgsvolk maar terug gaan, en naar Syrië moest keren, zonder iets meer te doen, naardien hij de Joden die gunst toegestaan had om Agrippa's wil, die hij al te zeer beminde om hem iets te weigeren. Dit was de inhoud van zijn brief; maar nauwelijks had hij vernomen dat de Joden dreigden de wapenen op te nemen, of hij merkte die stoutheid aan als een ondraaglijk verzet tegen zijn gezag, zodat hij in een geweldigen toorn verviel; want hij wist zich nooit te matigen, welke redenen er ook mochten zijn, maar rekende het zich tot eer dat hij zich door oplopendheid en drift vervoeren liet.
Hij schreef dan zonder uitstel de volgende brief aan Petronius: "Doordat gij de geschenken der Joden meer geacht hebt dan mijn bevelen, en niet geschroomd om mij ongehoorzaam te zijn, om hun te behagen, zo wil ik dat gij zelf bepalen zult welke straf gij verdiend hebt, door mijn gramschap over u te halen, en dat uw voorbeeld aan de tegenwoordige en aan de toekomende eeuw tone welke eerbied men aan de bevelen der Keizers schuldig zij." omdat deze brief, die eerder een doodvonnis dan een brief was, door de langdurigheid der reis diegenen die er de brengers van waren, niet tijdig besteld werd, had Petronius de tijding van Cajus' dood al vernomen, eer men hem die overhandigde; hetwelk toonde dat God gedachtig was aan het gevaar, waarin hij zich ter van zijn ere, en voor de behoudenis van het Joodse volk, gewaagd had, alzo de kracht van zijn gramschap doende zien tegen de goddelozen Keizer, die zich een goddelijke eer had durven aanmatigen. Door deze edelmoedige daad verwierf Petronius zich niet alleen grote achting in alle landschappen, tot het Keizerrijk behorende, maar ook bij alle Romeinen, en inzonderheid bij de raadsheren, welke de snode vorst gewoon was geweest te plagen. Ik zal ter zijner plaatse de oorzaak der samenzwering tegen hem, en de wijze hoe ze uitgevoerd werd, verhalen, en wil hier alleen zeggen, dat Petronius die eersten dreigende brief, die hem het laatst overhandigd werd, ontvangen hebbende, zich niet genoeg kon verwonderen over de wonderbare voorzienigheid Gods, die zijn eerbied jegens de Tempel, en de bijstand, welke hij de Joden verleend had, zo spoedig beloonde.

HOOFDSTUK 12

Twee Joden, Asneus en Anileus, gebroeders, en van geringen staat, maken zich zo gezocht bij die van Babylonië, dat zij de Parthen veel werk geven. Hun bedrijf, en dood. De Grieken en Syriërs, in Seleucië wonende, spannen tegen de Joden samen, en brengen vijftigduizend van hen om, toen deze niets kwaads vermoedden.

793 DE Joden, die in Mesopotamië woonden, maar voornamelijk die van Babylonië, vervielen te dier tijde in zwaarder rampen, dan hun ooit in de voorgaande eeuwen getroffen hadden; en omdat ik deze stof nauwkeurig wens te behandelen, zal ik genoodzaakt zijn de eerste oorzaak hiervan op te halen. In Babylonië is een stad, Nearda genoemd, welker landouw zo vruchtbaar is, dat zij, hoewel zeer volkrijk, echter al haar inwoners kan voeden; daarenboven, heeft zij het voordeel van niet aan de aanval der vijanden bloot te staan, omdat zij, behalve door sterke vestingen, nog omringd is door de Eufraat, aan welke ook een andere stad, Nisibis geheten, gelegen is. De Joden, steunende op de sterkte dier twee plaatsen, bewaarden daar de didrachmen, of het geld, dat Gode, volgens de gewoonte onzer voorvaderen, toegewijd is, en door iedere Jood betaald wordt, en onder een sterk geleide, uit vrees dat het door de Parthen, onder welker gezag Babylonië toen stond, mocht geroofd worden, naar Jeruzalem gezonden werd. Onder de Joden van Nearda waren twee broeders, Asineus en Anileus genaamd. Hun

vader gestorven zijnde, waren zij door hun moeder in het weven geoefend, hetwelk geen veracht handwerk is in dat land, waar zelfs de mannen zich aan het wolspinnen wijden. Toen zij eens door hun meester geslagen werden, omdat ze al te laat op het werk kwamen, konden zij die hoon niet verdragen; zij namen al de wapenen, die zij bij hem vonden, en begaven zich naar een plaats, waar de rivier zich in tweeën scheidt, een zeer vruchtbaar oord, rijk niet alleen aan weiland maar ook aan allerlei vruchten, inzonderheid dezulke, die men voor de winter bewaart. Enige jonge behoeftige mannen voegden zich bij hen; en zich allen zo gewapend hebbende als zij het best konden, verstrekten deze broeders hun tot hoofdlieden, zodat niemand zich tegen hen verzetten durfde.
Zij wierpen een vesting op, en zonden toen enigen uit om van de inwoners der nabijgelegen plaatsen een schatting van vee en andere levensbehoeften te eisen, met belofte dat, zo zij aan die eis voldeden, zij hen tegen allen, die hen wilden beledigen, beschermen zouden, maar met bedreiging, zo zij hierin nalatig waren, al hun vee te doden. Alzo was men gedwongen te doen hetgeen zij begeerden; en toen hun getal van dag tot dag toenam, maakten zij zich eindelijk gevreesd door het ganse land, zodat het gerucht van hen ook tot Artabanus, Koning der Parthen, kwam. De stedehouder van Babylonië, het kwaad in zijn geboorte willende smoren, bracht de krijgsmacht der Parthen en Babyloniërs, die hij bekomen kon, bijeen, om hen daarmee te overvallen. Hij begon met het moeras te omringen, en verbood de zijnen verder te gaan, omdat het des anderen daags Sabbat was, en hij meende dat de Joden zich dan niet zouden verweren, maar zich zonder vechten laten gevangen nemen.
Asineus, die geen wantrouwen koesterde, en enigen van de zijnen bij zich had, zei tot hen: "Mannen, ik hoor een gedruis van paarden, niet als van dezulke, die in de weide lopen, maar als van ruiters; ook hoor ik geraas van paardentuig; dus vrees ik dat er vijanden zijn, die komen om ons te overrompelen. Ik zal iemand uitzenden op kondschap, hoewel ik wens dat ik in mijn vermoeden mag bedrogen zijn." Dit gezegd hebbende, zond hij enigen uit, die hem bescheid brachten, dat zijn vermoeden slechts al te waar was, dat de vijanden in grote menigte aankwamen, en dat het deze niet zwaar zou zijn hen te overvallen en aan te grijpen, op een rustdag, wanneer zij door de voorvaderlijke wetten belet werden zich te verweren. Asineus, in plaats van zich over dit bericht te ontzetten, zei: "Dat zij de vijanden het voordeel niet gunnen moesten van zich zo zonder weerstand te laten bespringen en doodslaan; maar dat zij integendeel in zulk een dreigend gevaar hun moed en hun dapperheid moesten tonen, en ten minste hun leven zo duur verkopen als zij konden." Dit gezegd hebbende, gordde hij de wapenen aan, en moedigde hij de anderen door het voorbeeld van zijn koenheid aan om desgelijks te doen, zodat zij van de vijanden, die zich van de overwinning verzekerd hielden en achteloos op hen aankwamen, een grote menigte doodden, en de overigen op de vlucht sloegen.
De tijding dezer nederlaag de Koning der Parthen aangediend zijnde, kreeg deze daardoor zulk een achting voor de beide broeders, dat hij begerig werd hen te zien. Dus zond hij een van zijn getrouwste lijfwachten, om hun te zeggen: dat, hoewel hij reden had om op hen vertoornd te zijn over het geweld, dat zij in zijn rijk gepleegd hadden, hij echter om hun dapperheid zijn gramschap liet varen, en hun niet alleen ter goeder trouw vergiffenis uit zijn naam beloofde, maar hen ook de betoning van zijn goedheid en mildheid wilde laten genieten, opdat zij zich daardoor verplicht mochten gevoelen, om hun kloekmoedigheid voortaan in zijn dienst te gebruiken.
Hoewel zulke voordelige beloften geschikt waren om Asineus goeden moed te geven, vond hij het echter niet geraden er zelf heen te gaan, maar zond hij zijn broeder Anileus naar de Koning, met enige geschenken naar zijn vermogen. De vorst ontving hem minzaam, en vraagde hem, waarom zijn broeder niet mee gekomen was. Uit het antwoord bemerkt hebbende, dat het de vrees was, die hem belet had zijn moerassen te verlaten, zwoer hij bij zijn goden, dat zij beiden in alle veiligheid konden komen, en gaf hem daarop de rechterhand, hetwelk bij die barbaren

het grootste teken van onkreukbare trouw is. Toen zond hij hem weer naar zijn broeder, opdat hij deze mocht overreden om evenzo te komen. Hierin handelde deze vorst zeer wijs want hij had een tweevoudig oogmerk, het een, om de twee broeders te winnen, en zich van hen te bedienen om de groten zijns lands, die tot oproer geneigd waren, wanneer zij hem elders bezig zagen, bij hun plicht te houden; en het andere, om als hij de handen vol werk had met een opstand te dempen, de twee broeders de gelegenheid niet mochten waarnemen om zich tegenover Babylonië te versterken, hetzij door hun landzaten tot zich te trekken, of door hen te beoorlogen. Asineus, van zijn broeder alles wat hem wedervaren was vernomen hebbende, vond geen zwarigheid om met hem naar de Koning te gaan.
Daar gekomen zijnde, werden zij gunstig ontvangen. De vorst ziende dat Asineus klein van gestalte was, en ganse niet deftig van voorkomen, zei tot zijn vrienden, dat hij er zich niet genoeg over verwonderen kon, dat in zulk een klein lichaam zulk een grote geest gehuisvest was. Eens onder de maaltijd wees hij hem aan een der oversten van zijn lijfwacht, met name Abdegases, en sprak op een zeer loffelijke wijze van zijn dapperheid; waarop deze barbaar verlof verzocht om hem te doden, en hem alzo voor het nadeel, dat hij de Parthen aangedaan had, te straffen. Artabanus, verwonderd over die voorslag, antwoordde hem: dat hij nooit zou gedogen, dat men iemand, die zich op het woord, hetwelk hij hem met ede en onder hand aanbieding gegeven had, verliet, enig leed zou aandoen; "maar," sprak hij,"zo gij als een kloekmoedig man wilt handelen, dan is het niet nodig dat ik mijn eed schende, om de hoon, die hij de Parthen aangedaan heeft, te wreken; als hij vertrekt, tast hem dan openlijk aan, zonder dat ik er in betrokken worde." De volgende morgen ontbood de vorst Asineus, en zei tot hem: "Het wordt tijd dat gij weer vertrekt, opdat gij niet, door langer hier te vertoeven, de haat mijner bevelhebbers op u haalt, en zij u niet buiten mijn weten om het leven brengen. Ik beveel u het landschap van Babyonië aan; behoed het zorgvuldig voor roverij en voor anderen overlast. Die dienst zijt gij mij schuldig voor de trouw, die ik u gehouden heb, door steeds vast bij mijn besluit te blijven om u te beschermen, zonder te luisteren naar degenen, die uw verderf zochten."
Artabanus, alzo tot hem gesproken hebbende, zond hem met geschenken terug. Hij, weer te huis gekomen zijnde, maakte nieuwe vestingen, versterkte die, welke hij reeds gemaakt had, en werd binnen korten tijd zo machtig en aanzienlijk, dat nooit iemand van zulke geringe afkomst zich tot zulk een hoge trap van vermogen verheven had; want hij werd niet alleen door de Babyloniërs ontzien, maar ook de Parthen, die als landvoogden naar die gewesten gezonden werden, bewezen hem eer, en in Mesopotamië vermocht hij alles. In deze groten voorspoed brachten de broeders vijftien jaren door; en deze verliet hen niet voor dat zij, hun voorvaderlijke wetten verlatende, zich door wellust lieten verleiden, waarvan de eerste oorzaak deze was. Een zeker heer onder de Parthen, als landvoogd naar die gewesten gezonden, had een vrouw, die, bij veel andere voortreffelijke hoedanigheden, van zulk een uitstekende schoonheid was, dat elk zich daarover verwonderde. Anileus, hetzij hij haar gezien had, hetzij hij er alleen van had horen spreken, werd zeer verliefd op haar. Omdat hij niet in staat was zijn drift te beteugelen, noch ook zijn begeerte door enig ander middel dan door geweid wist te bevredigen, verklaarde hij haar man de oorlog, doodde hem in een gevecht, en zijn vrouw alzo in zijn macht bekomen hebbende, nam hij haar ter vrouw. Hieruit ontstonden al de rampen, die hem en zijn broeder naderhand overkwamen; want deze vrouw, de beelden van haar goden met zich genomen hebbende, (want dat volk heeft de gewoonte dat het zijn huisgoden meeneemt, as het op reis gaat) eerde die in het geheim, zolang zij nog een gevangene was; maar nadat Anileus haar gehuwd had, verborg zij die niet meer.
Hierop beduidden de voornaamste vrienden der twee broeders hem, eerst zacht, dat het ten hoogste tegen hun wetten streed, een huwelijk aan te gaan met een vreemde vrouw, die geheel aan de bijgelovigheden en afgoderijen van haar vaderland verslaafd was; en dat zij zich niet zo door hun lusten moesten laten vervoeren, dat zij daardoor de verheven staat, waartoe zij door

Gods bijstand gekomen waren, onteerden. Maar die vermaning, in plaats van enig goed te doen, had op hem geen uitwerking; ja, toen daarna enige vrienden met wat meer vrijmoedigheid spraken vertoornde hij zich dermate, dat hij, die vrijmoedigheid niet kunnende dulden, de voornaamste diegenen die hem dus aanspraken, om het leven liet brengen.
Deze bad, zieltogende, God zijn dood en de schending der heilige wetten te wreken, door Asineus en Anileus hetzelfde lot, dat hem wedervoer, van hun vijanden te laten overkomen, en ook allen, welke hen in hun goddeloosheid stijfden, in plaats dat zij hem in het verdedigen van hun godsdienst naar behoren bijgestaan hadden, te straffen. Want al was het dat die personen het gedrag der twee broeders in hun hart wraakten, nochtans had de herinnering aan de oude dapperheid, waaraan zij het geluk, dat ze genoten verschuldigd waren, de overhand in hun gemoed. Maar toen ook zij zagen dat die vreemde vrouw niet schroomde de afgoden der Parthen openlijk te eren, oordeelden zij dat het tegen hun plicht streed, langer te verdragen dat Anileus de godsdienst hunner voorvaderen alzo vertrad. Daarom gingen velen naar Asineus, om tegen hem hun beklag over zijn broeder te doen, zeggende, dat, indien hij al in het eerst zijn misslag niet ingezien had, hij zich ten minste nu behoorde te verbeteren, zonder te wachten tot dat de straf voor die misdaad over hen allen kwam; dat niet één van hen dit huwelijk kon goedkeuren, omdat zij een afschuw hadden van de goddeloze verering, welke die vrouw, met verachting van de eer, die men Gode alleen schuldig is, aan de valse godheden bewees. Asineus begreep wel dat de zonde zijns broeders veel onheil zou kunnen baren; maar ziende dat deze door de liefde voor zijn vrouw geen meester van zichzelf was, schikte hij zich door de genegenheid, die hij hem toedroeg, in datgene, hetwelk hij noodzakelijk had moeten afkeuren.
Eindelijk evenwel overwonnen door de onophoudelijke klachten, die men hem van dag tot dag deed, besloot hij Anileus daarover aan te spreken. Anileus over zijn misdrijf berispende, beval hij hem zich te verbeteren, en de Parthische vrouw weer ijaar de haar te zenden; maar te vergeefs. De vrouw, ziende aan welk gevaar Anileus zich om harentwille blootstelde, hielp Asineus met vergift om het leven, zonder voor straf te vrezen, omdat zij niemand behoefde te duchten dan haar man, die uit liefde voor haar verblind was.
Aldus kreeg Anileus het gezag alleen, en viel daarop met zijn krijgsmacht in de landen van Mithridates, een der voornaamste heren onder de Parthen, en schoonzoon van Koning Artabanus; hij plunderde daar, en kreeg een groten buit, aan geld, slaven, vee, en andere dingen van waarde. Mithridates, die toen niet ver vandaar was, niet kunnende verdragen dat men hem alzo beledigde, zonder dat hij daartoe enige reden gegeven had, vergaderde al de manschappen, die hij bijeen kon brengen, inzonderheid een groot aantal ruiters, en trok terstond op, om hem te bevechten. Bij een zeker vlek gekomen zijnde, hield hij daar stil, om met de strijd tot des anderen daags te wachten, omdat het dan de Sabbat was, die de Joden verplicht waren te vieren. Een Syriër, daar dicht bij wonende, verwittigde Anileus daar van, en gaf hem ook kennis dat Mithridates die avond een groot gastmaal zou houden. Daarop beval Anileus zijn volk zich door spijs te versterken, en trok toen de ganse nacht voort, om de vijanden te overrompelen. ‘s Morgens omtrent de vierde wake kwam hij in hun leger, vond hen slapende, doodde velen van hen, dreef de anderen op de vlucht, nam Mithridates gevangen, en deed hem naakt op een ezel zitten, hetwelk bij de Parthen voor de allergrootste schande gerekend wordt. Toen hij in die staat met hem in een woud gekomen was, werd hij door zijn vrienden geraden hem te doden; maar hiertoe wilde hij geenszins overgaan, zeggende, dat men zulk een voornaam heer der Parthen, die de eer had van ‘s Konings schoonzoon te zijn, niet zo wreed moest behandelen; dat hij, door hem in het leven te behouden, het geleden ongelijk kon doen vergeten; maar dat, zo hij hem liet ombrengen, de Koning zulks wreken zou met de dood dier Joden, die in Babylonië woonden, en aan wier behoud hun zeer veel gelegen was, zo omdat deze hun geloofsgenoten waren, als omdat zij een toevlucht bij hen zouden moeten zoeken, indien hun enig groot verlies overkwam.

Elk keurde die raad goed, en daarop zond hij Mithridates terug. De gemalin van de Prins ontving hem met een bits verwijt, dat hij, een schoonzoon des Konings, zich niet schaamde het leven verschuldigd te zijn aan een volk, van hetwelk hij zulk een bitteren overlast en smaad geleden had."Gij moet, zei zij, uw oude dapperheid weer laten blijken, of ik zweer u bij de goden, die handhavers der koninklijke waardigheid zijn, dat ik niet langer bij u wonen wil." Dit verwijt, dat zij hem dagelijks deed; en de kennis, die hij van de hooghartigheid dezer Prinses had, deden hem vrezen dat zij hem inderdaad verlaten zou; en bedenkende dat het voor hem als een geboren Parther, een schande zou zijn te blijven leven, indien hij in kloekmoedigheid voor de Joden moest onderdoen, besloot hij, hoewel met tegenzin, zoveel krijgsvolk bijeen te vergaderen als hem mogelijk was. Anileus hiervan bericht bekomende, oordeelde dat het schande voor hem zou zijn, zich binnen zijn moerassen te houden, in plaats van zijn vijanden tegen te trekken. Hij vertrouwde dat het geluk hem nu niet minder gunstig zou zijn, dan het hem altoos geweest was, en dat zijn stoutheid de dapperheid van zijn krijgslieden, bij zoveel andere voorvallen betoond, verhogen zou. Hij kwam dan te velde, en behalve zijn gewone volk voegden velen zich bij hem, in de hoop dat de vijanden, hen ziende, straks de vlucht nemen, en zij alzo zonder gevaar een groten buit bekomen zouden. Nadat zij dan in de hitte van de dag omtrent negentig stadiën afgelegd hadden, door een dor land, waar volstrekt geen water was, kwam Mithridates met zijn verse benden op hen aan, en vond hen door vermoeidheid en dorst zo afgemat, dat zij nauwelijks de wapenen konden hanteren, en schandelijk de vlucht namen, zodat er een grote menigte van hen verslagen werd. Anileus verborg zich met de overigen in een bos, en Mithridates had het genoegen om met geringe moeite een volkomen overwinning behaald te hebben.
Terwijl Anileus tot die staat gebracht was, vervoegden allen, die niets te verliezen hadden, en die de ongebondenheid boven de welvaart stelden, zich bij hem, en vermeerderden zijn benden in dier voege, dat ze even sterk als te voren waren in aantal, hoewel niet in macht, omdat de gesneuvelden ten oorlog waren afgericht, terwijl deze slechts nieuwelingen en onbedreven waren. Evenwel liet hij daarom niet na hen tegen de kastelen aan te voeren, en al het land wijd en zijd af te lopen. De Babyloniërs, zich alzo behandeld ziende, zonden gezanten naar de Joden te Nearda, met verzoek, dat zij Anileus in hun handen mochten leveren; maar ze kregen ten antwoord, dat zulks niet in hun macht was. Toen hielden de anderen bij hen aan, dat zij dan ten minste zouden trachten vrede met hem te maken. Dit beloofden ze, en zonden terstond enige gezanten tot hem met die der Babyloniërs. De laatsten, de plaats opgenomen hebbende, waar Anileus zich ophield, sloegen hem des nachts dood, met allen, die bij hem waren, zonder zelf enig gevaar te lopen, omdat Anileus en de zijnen zich aan de drank te buiten waren gegaan.

794 omdat de Babyloniërs in zeden en gewoonten veel van de Joden verschilden, lagen zij gestadig met hen overhoop; maar zolang Anileus leefde, werden zij uit ontzag voor hem, omdat hij het opperhoofd van zoveel onversaagde lieden was, weerhouden, om hun haat tegen onze landgenoten te laten blijken. Maar die vrees door zijn dood geweken zijnde, deden ze de Joden zoveel kwaad, dat deze genoodzaakt waren naar Seleucië, de hoofdstad van dat gewest, door Seleukus Nikanor gesticht, en door veel Macedoniërs, Grieken, en Syriërs bewoond, zich te begeven. Daar bleven zij vijf jaren in rust; maar toen er een zware pest in Babylon ontstond, weken de inwoners naar Seleucië, waardoor de Joden een groot onheil overkwam; en dat, uit de volgende oorzaak. De Grieken en Syriërs werden het met malkander oneens, en de partij der Syriërs was de zwakste; maar de Joden, die een strijdbaar volk waren, en het gevaar verachtten, zich bij hen gevoegd hebbende, waren zij de sterksten. De Grieken, geen kans ziende om die vereniging te verbreken, en weer de boven hand te krijgen, dan door zich met de Syriërs te verzoenen, kwamen daarop, door bemiddeling van vrienden, welke zij daar hadden, met hen tot een verdrag, waarbij zij besloten om zich gezamenlijk in te spannen, om de Joden uit te roeien. Alzo vielen zij onverhoeds op deze aan, en brachten meer dan vijftigduizend van hen

om het leven, zonder dat iemand die wreden dood ontging, dan dezulken, die door hun vrienden of geburen verborgen werden. Dit kleine getal begaf zich naar Ktesifon, een kleine Griekse stad, niet ver van Seleucië, waar de Koning doorgaans de winter doorbrengt, waarom ook het grootste deel van zijn leeftocht daar bewaard wordt. Nademaal nu deze samenspanning der Babyloniërs, Seleuciërs, en Syriërs tegen de Joden, in die gewesten wonende, bleef voortduren, werden deze genoodzaakt naar Nearda en Nisibis te gaan, in de hoop van daar, zo door de sterkte der plaatsen, als door de dapperheid der ingezetenen, in veiligheid te zijn.

NEGENTIENDE BOEK

HOOFDSTUK 1.
Wreedheden en dwaasheden van Keizer Cajus Caligula. Verscheiden samenzweringen tegen hem. Chereas, door anderen geholpen, brengt hem om het leven. De Duitse lijfwacht van de vorst doodt enige raadsheren. De raad veroordeelt zijn nagedachtenis.

795 DE verwoedheid van Keizer Cajus strekte zich te dier tijde niet alleen over de Joden te Jeruzalem, en de omliggende landschappen uit, gelijk wij gezien hebben; maar land en zee zuchtten onder zijn tirannie, en van al de wingewesten van het Romeinse rijk was er niet één, dat er de heftigheid niet van gevoelde. De overlast, die hij allen aandeed, was zodanig, dat men daarvan geen voorbeeld in enige historie vindt; ja, Rome zelf werd niet minder onmenselijk behandeld dan de andere steden. Bij die algemene verdrukking scheen hij in het bijzonder genegen om te woeden tegen alles, wat groot en verheven was. De adellijke huizen, de raadsheren, en de ridders, die in waardigheid en rijkdom voor hen niet onderdeden, maar soms tot de raadsheerlijken staat overgaan, waren het, welke hij het meest plaagde en vervolgde. Hij vergenoegde zich niet met hen in ballingschap te verzenden, hun veel beledigingen aan te doen, en hen van hun goederen te beroven, maar hij benam hun ook het leven. De verbeurdverklaring van de goederen diegenen, welke hij ter dood deed brengen, was het loon, dat hij zichzelf toekende voor het vergieten van hun bloed. En gelijk deze vorst woest was, zo was hij ook buitensporig hovaardig; want het was hem niet genoeg, van zijn onderdanen al de eer te ontvangen, die men aan een mens bewijzen kan, maar hij wilde dat men hem eren zou als een God.

Wanneer hij naar het Kapitolium ging, hetwelk de vermaardste van al de tempels van Rome is, had hij de verwaandheid van Jupiter zijn broeder te noemen. Onder de veel tekenen van zijn dwaasheid was een van de grootste de gril, die hem in het hoofd kwam, om droogvoets van Puteoli tot aan Misenum te gaan, twee stedekens van Campanië, die door een zeearm van dertig stadiën wijdte vaneen gescheiden zijn. Hij meende dat het vernederend voor hem was, om niet anders dan met galeiën van de een naar de andere dier plaatsen te kunnen gaan, en dacht dat de zee hem niet minder onderdanig behoorde te zijn dan het land. Hierom deed hij een brug van het een voorgebergte tot aan het andere maken, en reed er in een prachtige wagen over, denkende dat die nieuwe weg bij de majesteit van zulk een god, als hij zich verbeeldde te zijn, wel voegde. Er waren geen tempels in Griekenland, welke hij niet van het kostbaarste, wat er in was, beroofde; hij beval bij een openbaar gebod dat men al de fraaie schilderijen, schone beelden, en andere kostbaarheden, de goden toegewijd, hem zou brengen, waarmee hij dan zijn paleis, tuinen, en lusthuizen in Italië versierde, omdat Rome, gelijk hij zei, de schoonste stad van de wereld was, en het dus ook billijk was, alles, wat er elders fraai en schoon gevonden werd, derwaarts te brengen.

Hij gebood Memmius Regulus hem het beeld van Jupiter Olympius te zenden, hetwelk door geheel Griekenland met buitengewone eer geëerd wordt, en een werk van Fidias is; maar dit bevel werd niet nagekomen, omdat de beeldhouwers zeiden dat het niet mogelijk was, het beeld te vervoeren, zonder het te breken, en omdat Regulus, gelijk men verhaalt, zo verschrikt was door de wondertekenen, die er gebeurden, dat hij niet verder durfde gaan, en zulks ook aan de Keizer schreef, hetwelk hem echter ongetwijfeld het leven zou gekost hebben, indien de dood van Cajus hem niet van dat gevaar verlost had. De buitensporige dwaasheid van die vorst bleef daar niet bij, want een dochter bekomen hebbende, deed hij haar beeltenis in het Kapitolium op de knieën van het beeld van Jupiter zetten, alsof zij deze niet minder na bestond, dan hem; en hij had de verwaandheid van te zeggen, dat hij in bedenking gaf, wie van die twee vaders wel de grootste was. Men zag al deze dingen met schrik, en nochtans verdroeg men ze. Hij schaamde zich niet de slaven toe te staan, dat zij hun meesters van allerlei misdaden

beschuldigden; en die beschuldigingen waren te meer te vrezen, omdat zij door zijn gezag gesteund werden, en men wist dat ze hem aangenaam waren. Pollux, één der slaven van Claudius, was een van hen die de stoutheid hadden, om tegen hun meester te getuigen; de wrede Keizer wilde zelf één der rechters van zijn eigen oom zijn, in de hoop van hem als een misdadiger te doen sterven, hetwelk hem echter niet gelukte.

796 omdat zulk een hatelijk gedrag de Staat met valse beschuldigers vervulde, de slaven boven hun meesters verhief, en een oneindige menigte van onheilen veroorzaakte, werden er verscheidene aanslagen op Cajus leven beraamd; sommigen deden het uit begeerte om zich te wreken over het kwade, dat hij hun aangedaan had, en anderen om het gevaar, waarmee zij bedreigd werden, te voorkomen, door hem uit de wereld te helpen, menende dat er geen ander middel was om de achtbaarheid der wetten, de veiligheid van bijzondere personen, en de algemenen welstand te herstellen. Maar onder het algemene lijden van zoveel volken, was ons volk het meest in gevaar; want zijn geheel verderf was onvermijdelijk, indien deze ongelukkige regering langer geduurd had. Dit verplicht mij om nauwkeurig te verhalen hoe de rampzalige vorst zijn leven eindigde; zo om te tonen hoe God de verdrukten te hulp komt, als om degenen, die tot hoge rang verheven zijn, daardoor te leren, dat zij zich bij hun geluk dienen te beheersen, en hun gedachtenis door schandelijke en wrede daden niet te onteren, en zichzelf niet te vleien met het valse geloof dat niets in staat kan zijn om hun voorspoed te stuiten. Er werden drie verschillende samenzweringen gesmeed, om de wereld van het ondragelijke juk van deze tiran te ontslaan, zijnde alle drie belegd door mannen van moed. Æmilius Regulus, geboortig van Corduba in Spanje, was het hoofd van de eerste; Cassius Chereas, hoofdman der lijfwacht, was de ontwerper van de tweede; Annius Minucianus, was het van de derde; en geen van hen ontbrak het aan medeplichtigen. Cajus was het algemene voorwerp van hun haat; maar de beweegredenen, die hen tot een aanslag op zijn leven aanspoorden, waren verschillend. Regulus werd er toe aangedreven door zijn natuurlijke kloekmoedigheid, die geen onrecht verdragen kon; en omdat hij openhartig van aard was schroomde hij niet zijn voornemen aan zijn vrienden en anderen, die hij dacht dat kloekmoedigheid genoeg hadden om het goed te keuren, bekend te maken. Minucianus werd er toe aangemoedigd, eensdeels door de begeerte om zich te wreken over Lepidus, zijn bijzondere vriend, een man van voortreffelijke hoedanigheden, die door Cajus om het leven gebracht was, en ten anderen door de vrees dat hem hetzelfde lot wedervaren zou door die wrede vorst, in wiens haat men niet kon vervallen zonder gevaar van het leven te verliezen. Chereas besloot er toe, zo omdat hij niet langer kon verdragen dat Cajus hem van lafhartigheid beschuldigde, als omdat hij, door de verplichting om steeds zijn persoon te moeten opwachten, zich aan een aanhoudend gevaar, hetwelk hem onvermijdelijk toescheen, bloot stelde. Bij deze verschillende beweegredenen kwamen zij allen hierin overeen, dat zij de wereld van deze trotse en wrede dwingeland wilden verlossen, en de roem verdienen dat zij hun leven blijmoedig gewaagd hadden, om het algemene en verlangde geluk te bevorderen. Maar Chereas toonde zich het ijverigst daarin, hetzij door begeerte om zich een naam te maken, of omdat zijn ambt hem het gemakkelijkst toegang tot Cajus gaf.
Het was toen de tijd van het wedrennen in de renbaan, en van andere spelen, waarin de Romeinen zulk een vermaak vinden. Omdat het volk, dat zich altoos in grote menigte daar bevond, gewoon was alsdan enige gunsten van de Keizer te verzoeken, in het vaste vertrouwen van die te zullen verkrijgen, zo verzocht het Cajus ernstig om verlichting van enige schattingen. Maar in plaats van die bede toe te staan, werd hij zo toornig, dat hij zijn lijfwacht beval degenen, die het meeste daarop aandrongen, aan te vallen en te doden; en omdat men het leven nog liever heeft dan het geld, werd het volk door dit bloedbad zo bevreesd, dat het dadelijk stil zweeg. Dit afgrijselijk schouwspel moedigde Chereas nog te meer aan tot de uitvoering van zijn voornemen, om het mensdom van dit gruwzame monster, dat niets menselijks had dan de naam, te verlossen. Hij had reeds dikwijls het voornemen gehad hem

aan de tafel te doden, maar was telkens daarvan weerhouden geworden door de hoop van een betere gelegenheid te vinden. Hij had zijn ambt al een langen tijd, niet zonder groten haat tegen Cajus, bediend.
De Keizer gebruikte hem tot ontvanger van zijn inkomsten; maar omdat sommigen diegenen, van welke hij gelden invorderen moest, zo arm waren dat zij meer dan een jaar ten achteren waren, en hij door medelijden belet werd hen hard te behandelen, werd Cajus daar zo toornig om, dat hij hem verweet lafhartig en verwijfd te zijn. Wanneer hij hem het wachtwoord kwam vragen, gaf hij hem uit spotternij een naam op, die niet dan op vrouwen, en in een verachtelijke zin, toepasselijk was, hoewel Cajus zelf zich ook niet schaamde, bij zekere plechtige diensten, door hemzelven ingesteld, zich als een vrouw te kleden, gekrulde haarlokken op te zetten, en zich evenzo op te tooien alsof hij een vrouw geweest ware. Het misnoegen, dat Chereas om die hoon opvatte, werd vermeerderd door het schimpen van zijn medebevelhebbers, die zich van spotten niet konden onthouden, als hij hun het wachtwoord bracht, dikwijls van te voren zeggende, dat hij er hun een van dat soort brengen zou.
Onder zulke verwijten niet langer kunnende leven, besloot hij zijn voornemen aan enigen te openbaren. De eerste, tot wien hij er van sprak, was een raadsheer, Pompedius genaamd, die de aanzienlijkste ambten bediend had, en van Epikurus' leer zijnde, in rust en gemak zocht te leven. Timidius, die zijn vijand was, had hem beschuldigd van beledigende woorden tegen de Keizer gesproken te hebben, en noemde als getuige van zijn beschuldiging een toneelspeelster Quintilia geheten, die zeer schoon was, en onder veel andere mededingers door Pompedius zeer bemind werd. Omdat de beschuldiging vals was, kon die vrouw niet besluiten om te liegen in een geval, hetwelk het leven zou kosten aan iemand, die haar beminde. Dit deed Timidius er op aandringen dat men haar zou pijnigen; en Cajus, die bij dergelijke voorvallen zich altoos verwoed toonde, beval Chereas zulks aanstonds te doen; want hij belastte hem doorgaans met dergelijke bevelen, denkende dat de spijt van telkens van weekhartigheid beticht te worden, hem zodanigen last te strenger zou doen uitvoeren.
Toen men Quintilia heen leidde om op de pijnbank gelegd te worden, ontmoette haar een van de medeplichtigen der samenzwering, wien zij een wenk gaf, om hem te verstaan te geven dat hij goedsmoeds moest zijn, en niet bekommerd dat men haar door pijniging enige bekentenis zou afpersen. Hoewel het Chereas tegen de borst stuitte, deed hij haar echter streng pijnigen, doordien hij er zich toe gedwongen zag. De vrouw, alles met grote standvastigheid doorstaan hebbende, bracht hij haar in die jammerlijken toestand bij de Keizer, die, hoe hardvochtig hij ook was, er evenwel er door getroffen werd; zodat hij haar en Pompedius niet alleen onschuldig verklaarde, maar haar ook geld deed geven, om haar te troosten voor de pijnen, die zij zo kloekmoedig doorstaan had. Dit bedrijf van Cajus was een groot verdriet voor Chereas, omdat hij daardoor aangezien werd als ten hoogste wreed, omdat hij iemand in zulk een toestand gebracht had, dat de onmenselijke Cajus zelf er deernis mee moest hebben. Omdat het hem onmogelijk was, zich langer te bedwingen, sprak hij tot Papinius, die een dergelijk ambt bekleedde als hij, en tot Clemens, die een bevelhebberspost in het leger had, zeggende:
"Gij weet, Clemens, hoe getrouw wij voor het behoud van de Keizer gewaakt hebben, en hoe hij het aan onze vlijt en arbeid dank te weten heeft, dat er zoveel samenzweringen tegen hem ontdekt zijn, hetwelk sommigen het leven heeft gekost, en anderen zulke gruwelijke pijnigingen doen lijden, dat hijzelf genoodzaakt is geweest zich hunner te erbarmen. Maar is dat een werk, hetwelk aan ons ambt en bediening voegt?" Clemens zweeg stil; maar rood van toorn wordende, bleek het genoeg dat hij zich schaamde, zulk een eerlozen dienst te moeten waarnemen, en dat het alleen uit vrees was dat hij Cajus' zotternij en woede niet openlijk afkeurde. Chereas hervatte daarop zijn rede met meer vrijmoedigheid; en nadat hij hem de rampen, waaronder Rome en het ganse rijk geteisterd werden, had voor ogen gesteld: voegde hij er bij: "Ik weet dat men de oorzaak daarvan aan de Keizer toeschrijft; maar om de waarheid te zeggen, Clemens, het is aan Papinius, het is aan mij, en het is aan u, dat Rome en de gehele

wereld het kwaad, dat zij lijden, moet wijten, omdat wij de uitvoerders van zijn wrede bevelen zijn, en omdat wij, die de uitingen van zijn woede tegen onze medeburgers, en tegen allen, die onder Hem staan, zouden kunnen stuiten, ons niet schamen zelf er de hand toe te lenen, en het ambt van beul in plaats van dat van krijgsman te vervullen, de wapenen niet gebruikende tot het behoud van Rome en van de Staat, maar tot steun van een tiran, die er zich niet mede vergenoegt de lichamen dienstbaar te maken, maar die de mensen ook de vrijheid van gedachten wil benemen, zodat wij genoodzaakt worden gestadig onze handen met bloed te bezoedelen, en anderen ijselijke pijnigingen te doen lijden. Wachten wij nu nog totdat hij dezelfde wreedheden tegen ons begaat, die hij ons aan anderen doet plegen? Of menen wij dat we ons daarvoor zullen kunnen behoeden door de gehoorzaamheid, die wij hem bewijzen? In plaats dat hij dit in dank van ons opneemt, verdenkt hij ons, dat wij het niet doen dan uit dwang; en hij is zo gewoon aan moord, dat dit zijn grootste vermaak geworden is. Waarom zouden wij ons dan inbeelden, dat onder de menigte van onschuldigen, die het slachtoffer van zijn wreedheid geweest zijn, wij de enigen zijn, die zijn razernij zullen kunnen ontgaan? Laten we ons dan niet bedriegen, maar ons zelf liever aanmerken als dezulken, die reeds veroordeeld zijn, tenzij wij ons leven door zijn dood beveiligen, en door ons zelf te redden, de ganse Staat behouden."

Clemens stemde met het gevoelen van Chereas in, maar raadde hem het geheim te houden, omdat hun dood onvermijdelijk zou zijn, indien men er kennis van kreeg eer het uitgevoerd kon worden. Voorts zei hij, dat men moest wachten totdat de tijd een gunstige gelegenheid verschafte; en dat, hoewel de ouderdom, die hem reeds het bloed in de aderen deed stollen, hem tot de veiligste weg deed overhellen, hij nochtans bekende dat er geen eervoller en edeler daad kon zijn, dan die welke voorgeslagen was. Nadat hij alzo gesproken had, ging hij naar huis, bij zichzelf overdenkende, wat hem gezegd was, en wat hij er op geantwoord had. Chereas was zeer verwonderd over dit antwoord, het welk hem deed vrezen dat Clemens de zaak zou ontdekken, en ging op staande voet naar Cornelius Sabinius, die ook een hoofdman van een gedeelte der Keizerlijke lijfwacht was. Hij kende hem als een dapper man, die de welstand van de Staat bedoelde, en niet dan met ongeduld de beklagenswaardige staat, waartoe het Keizerrijk gebracht was, aanschouwde, en oordeelde dat hij zijn voornemen aan hem behoorde bekend te maken, om Zijn raad in die gewichtige zaak te vragen. Hij vond zich in zijn mening niet bedrogen, want omdat Sabinius zelf reeds dergelijke gevoelens had, en de enige oorzaak, waarom hij dit niet had laten blijken, was, omdat hij het aan niemand had durven openbaren, luisterde hij naar Chereas' voorstel niet alleen met genoegen, en met de verzekering van het stil te zullen houden, maar hij beloofde ook hem daarin te zullen bijstaan.

Zij kwamen hierin overeen dat men geen tijd verliezen moest, en gingen terstond naar Minucianus, wiens deugd en kloekmoedigheid zij kenden, en van wien zij wisten dat hij bij Cajus verdacht was als de moordenaar van Lepidus, zijn besten vriend. Hij was al te verstandig om niet te kunnen zien dat hij eveneens gevaar liep, al was er geen andere reden geweest dan die van zijn verdiensten, omdat dit reeds genoeg was om het ergste van zulk een bozen vorst te vrezen. Zij konden zich van hem verzekerd houden; want hoewel de grootheid van het gevaar hem verhinderde de haat, die men Cajus toedroeg, openlijk te laten blijken, echter hadden zij allen bij verschillende gelegenheden genoeg gezegd, om te laten blijken dat zijn wingelandij hun ondragelijk was; en die overeenkomst van gevoelens had reeds enige vriendschap tussen hen te weeg gebracht. Maar de eerbied, welke Chereas en Sabinius hadden voor de buitengewone hoedanigheden en deugden van Minucianus, deed hen besluiten, om in plaats van terstond tot hem te spreken over de zaak, waarvoor zij kwamen, te wachten totdat hijzelf er hun enige aanleiding toe gaf. Dit geschiedde; want omdat ieder wist dat de Keizer gewoon was aan Chereas de naam van iets, dat onkies en beledigend was tot een leuze te geven, vraagde Minucianus deze wat het wachtwoord was, dat hij hem die dag gegeven had. Chereas, blijde dat deze zo goed met zijn voornemen instemde, en niet vrezende ten aanzien van een man als

Minucianus, antwoordde daarop: "Geef gij mij, zo het u belieft, Vrijheid tot wachtwoord. Ik acht mij gelukkig, en gij verplicht mij er door, dat men uit uw gelaat bespeuren kan, dat gij mij aanmaant om iets te ondernemen naar hetwelk ik zelf zeer verlang. Er is niets meer nodig om er mij toe te bewegen; het is mij genoeg dat ik zie dat gij het goedkeurt, en dat wij, eer wij nog spraken, dezelfde geachten hadden.
Dit zwaard, dat gij ziet, zal u en mij te samen kunnen dienen; men moet geen tijd verloren laten gaan; en er is niets, dat ik niet bereid ben onder uw gelegde te doen. Beveel dan maar, en gij zult gehoorzaamd worden. Daar is niets aan gelegen, dat gij geen zwaard hebt, omdat gij voorzien zijt van die grootheid van gemoed, waaraan het staal zijn kracht ontleent. Ik verlang om tot daden te komen; ik maak gans geen zwarigheid om hetgeen mij zou kunnen overkomen; want zou ik zonder schaamte alleen op mijn eigen behoud kunnen bedacht zijn, wanneer ik de openbare vrijheid verdrukt, de wetten geschonden, en alle mensen in het rijk aan de woede van die tiran blootgesteld zie? Ik durf ook geloven dat ik niet onwaardig ben om de uitvoerder van zulk een grootse onderneming te wezen, omdat ik met u in gevoelen overeenstem."
Minucianus, Chereas alzo horende spreken, omhelsde hem, prees zijn kloekmoedigheid, en vermaande hem tot volharding, waarop zij scheidden, wensende dat de goden de aanslag begunstigen mochten. Sommigen verhalen, dat er een zaak gebeurde, die Chereas nog meer bemoedigde, namelijk dat, toen hij in het paleis kwam, hij een stem hoorde, die hem vermaande niet te schromen om zijn voornemen uit te voeren, maar zich van de bijstand der goden verzekerd te houden. Dat die woorden hem in het eerst verschrikten, en deden vrezen dat de zaak ontdekt was; maar dat hij daarna niet twijfelde, of het was iemand van de samenzweerders, die alzo gesproken had, om hem nog meer aan te moedigen, of dat het een stem uit de hemel was, die hem te kennen gaf dat de goden niet nalieten voor zijn zaken zorg te dragen.
Omdat ondertussen iedereen geloofde dat het behoud van het rijk van Cajus' dood afhing, en omdat elk daarom om strijd wenste, dat de wereld van hem verlost mocht zijn, werd het getal der eedgenoten zo groot, dat er ook raadsheren onder waren. Kalistus zelfs, de vrijgemaakte van Cajus, die meer in zijn gunst stond dan iemand anders, en die zich zo gevreesd gemaakt had, dat men hem enigszins de deelgenoot van des Keizers tirannie kon noemen, voegde zich ook bij hen. Hij was niet alleen machtig door zijn gezag, maar ook door de groten rijkdom, die hij verkregen had door het verkopen van zijn gunst aan dezulken, die hem door geschenken omkochten; waarbij nog kwam dat hij zijn macht zeer hovaardig gebruikte. Omdat hij de aard van Cajus kende, die, wanneer hij enig kwaad vermoeden tegen iemand opvatte, het nooit vergaf, en omdat, al had hij geen andere reden gehad om te vrezen, zijn aanzienlijk vermogen reeds geschikt was om zijn gevreesde meester aan te sporen hem te doden, poogde hij heimelijk zich in de gunst van Claudius te dringen, die hij hoopte dat Cajus in de regering zou opvolgen, en zei tot hem, dat hij van Cajus last had, hem met vergift van kant te helpen; maar dat hij zich van verschillende voorwendselen bediend had om de uitvoering van dat bevel na te laten. Ik voor mij geloof dat dit maar een verdichtsel van hem was, om zich daardoor bij Claudius in gunst te brengen; want indien Cajus zulks in de zin gehad had, zou hij Kalistus zeker wel op staande voet over het niet nakomen van zijn bevelen gestraft hebben.
Claudius niettemin hield zich verzekerd dat de goden zich van Kalistus bediend hadden om hem voor de razernij van Cajus te behoeden, en was hem zeer dankbaar voor een dienst, welke hij nooit van hem genoten had. Ondertussen werd er niets uitgericht door de traagheid van enigen der samenzweerders, hoewel Chereas oordeelde dat de tijd voor de uitvoering van het werk geschikt was, hetzij wanneer Cajus naar het Kapitool ging, om offeranden voor zijn dochter te offeren, hetzij als hij van de top van zijn paleis gouden en zilveren penning gen onder het volk te grabbel wierp, of wanneer hij zekere plechtigheden, door hemzelf ingesteld, verrichtte; want hoewel hij gestadig omringd was van personen, die het op zijn leven toelegden, had hij echter geen wantrouwen tegen iemand, maar meende hij in volkomen

veiligheid te zijn. Chereas, gramstorig over dit lange uitstel, en vrezende dat de gelegenheid voorbij zou gaan, vraagde de eedgenoten of zij meenden dat de goden de tiran onkwetsbaar gemaakt hadden, verder zeggende, dat hij voor zichzelf geen zwarigheid maakte om hem zonder geweer om het leven te brengen. Zij konden hierop niet anders doen dan zijn liefde voor de vrijheid prijzen, maar waren van gevoelen dat men het werk nog een weinig moest uitstellen, uit vrees dat, indien de zaak niet gelukte, de ganse stad in rep en roer zou komen, door het nauwkeurig onderzoek dat men naar hen doen zou, waardoor anderen kloekmoedigen mannen het middel, om zodanigen aanslag uit te voeren, benomen zou worden; dat zij het dus beter oordeelden, dat men de tijd daartoe koos als de schouwspelen vertoond werden, welke ingesteld waren ter ere van Cesar, die, om de oppermacht te bekomen, allereerst de Romeinen hun vrijheid ontweldigd en het gemenebest in een monarchie veranderd had. Omdat een grote menigte volks zich dan naar het schouwtoneel begaf, hetwelk recht tegenover het paleis opgeslagen werd, en alle personen van staat zich met hun vrouwen en kinderen derwaarts begaven, terwijl de Keizer zelf daar verscheen, zo zou het onder zulk een gedrang zwaar vallen voor degenen, die voor zijn behoud moesten waken, hem tegen de aanval der samenzweerders te beschermen, en kon men hem met gemak, in een nauwe doorgang aanvallen. Chereas onderwierp zich aan deze raad, en men besloot het werk tot de eersten dag der schouwspelen uit te stellen; maar het toeval vermocht meer dan die raadslag; want nauwelijks kon men het besluit op de derden dag, die de laatste dezer spelen was, uitvoeren.

Chereas, toen de eedverwanten hebbende doen bijeenkomen, sprak hen alzo aan: "Wat verwijtingen doet de tijd ons niet, die wij hebben laten voorbijgaan, zonder de kloekmoedige aanslag uit te voeren? Is er geen oorzaak om te vrezen dat, als de toeleg ontdekt is, Cajus zijn woede zal verdubbelen, en dat in plaats van door zijn dood de vrijheid van het rijk te bewerken, wij door onze lafhartigheid zijn tirannie zullen verzwaren? Is het alzo dat men naar onze veiligheid en die van zoveel volken moet trachten? En is dit het middel om een onsterfelijke naam en roem te verkrijgen?" omdat niemand iets hiertegen durfde spreken, maar dat allen hem verbaasd en met stilzwijgen aanzagen, vervolgde hij aldus: "Waarom wilt gij het langer uitstellen? Weet gij niet dat het de laatste dag dezer spelen is, en dat Cajus op zijn vertrek staat naar Alexandrië, en vandaar naar Egypte? Meent gij dat wij dit gruwelijk monster uit onze handen behoren te laten ontkomen, ten einde hij zowel ter zee als te land over de lafhartigheid der Romeinen triomferen, en dat een Egyptenaar, die kloekmoediger is dan wij, de eer wegdrage van de verdrukte vrijheid door de dood van de dwingeland weer hersteld te hebben? Ik voor mij ben niet genegen meer tijd met onnutte overleggingen te verspillen; maar wi mij heden kwijten van hetgeen ik mijn vaderland verschuldigd ben; en wat mij deswege ook mag beschoren zijn, liever wil ik mij alles getroosten, dan toelaten dat een ander mij de roem ontrukke van de wereld van zulk een monster verlost te hebben."

Chereas alzo sprekende bereidde zichzelf te meer voor de groten aanslag, en moedigde de anderen ook zo daartoe aan, dat zij allen ontvonkt werden door de begeerte om die zonder morren uit te voeren. Het was juist die dag zijn beurt om het wachtwoord bij de keizer te halen; dus ging hij gewapend naar het paleis, omdat de gewoonte meebracht dat de hoofdmannen der lijfwacht hun wapenen bij zich moesten hebben, wanneer zij dit gedeelte van hun ambt kwamen verrichten. Een grote menigte volks was reeds naar het paleis gegaan, en elk drong om plaats te krijgen, omdat er geen bijzondere voor de raadsheren en ridders beschikt was. Maar elk zich zette, waar hij kon, de vrouwen on der de mannen, en de meesters onder de slaven vermengd, welke wanorde de Keizer met vermaak aanschouwde. Daarna offerde hij aan Augustus, tot wiens eer die schouwspelen vertoond werden. Onder het offeren gebeurde het, dat met het omver vallen van het offerdier de tabberd van Asprenas, een der raadsheren, zeer bebloed werd, hetwelk voor hem een kwaad voorteken was, want hij werd in het oproer gedood; maar Cajus lachte daarom, en men bemerkte met verwondering en als iets ongewoons, dat hij die dag tegen zijn aard niet fors en stuurs was. Nadat de offerande gebracht was, ging

Cajus met zijn beste vrienden op het schouwtoneel zitten, ter plaatse, die voor hem bereid was. De schouwburg was van hout, en werd jaarlijks in dezer voege opgericht: er waren twee poorten, de ééne onder de bloten hemel, die op het grote plein uitzicht had, en de andere tegenover de galerij, door welke de spelers in- en uitgingen, zonder de toeschouwers te belemmeren; men had aan die kant een afzonderlijk vertrek afgeschoten, waarin de kluchtspelers en muziekanten zich ophielden. Nadat ieder plaats genomen had, en Chereas en de andere hoofdlieden der lijfwacht vrij dicht bij de Keizer waren, die zich ter rechterzijde van het toneel geplaatst had, vraagde de raadsheer Vatinius, die ook consul geweest was, aan de oud-consul Kluvius, die dicht bij hem zat, zacht of hij ook iets nieuws gehoord had, hetwelk de ander met neen beantwoordde."
Dan zult gij," hernam Vatinius,"heden een spel zien spelen, dat de tirannie zal doen eindigen." Kluvius zei daarop met een vers uit Homerus tot hem: "Zwijg, opdat niemand van de Grieken u hore." Er werden vruchten en veel gevogelte te grabbel gegooid; en Cajus zag met groot vermaak aan, hoe het volk woelde om de buit te vangen en op te rapen. Daarna volgden twee zaken, die als voortekenen konden opgenomen worden. De een, dat men bij de spelen een overste der rovers vertoonde, die gegrepen, en aan een kruishout gehangen werd; de andere, dat men het treurspel van Cinyras speelde, waarin hij en zijn dochter Myrrha gedood werden, en bij het vertonen van de dood dezer drie personen werd veel bloed, dat men tot dat einde daar gereed had, gestort. Hierbij wordt nog verhaald dat het op dezelfde dag van het jaar was, dat Filippus, de zoon van Amintas, Koning van Macedonië, weleer door Pausanias, een van zijn vrienden, was gedood, toen hij naar het schouwtoneel ging. Omdat die dag de laatste der schouwspelen was, overlegde Cajus of hij blijven zou tot op het laatst, dan of hij zich naar het bad zou begeven, en voorts wat eten, om daarna weer te keren, gelijk hij gewoon was. Minucianus, die dicht bij hem gezeten was, en Chereas had zien uitgaan, vreesde daarom dat de gelegenheid om de toeleg uit te voeren voorbij zou gaan, en stond op, om deze in zijn voornemen te versterken.
Maar Cajus greep hem bij de tabberd, en zei op een vriendelijke wijze tot hem: "Waarheen toch, goede man?" Hij ging na dit gezegde weer zitten; maar zijn vrees niet kunnende overwinnen, rees hij ten tweedemale op, zonder dat Cajus hem weerhield, denkende dat hij iets nodigs te verrichten had. Asprenas, die met de aanslag bekend was, en naar het uitvoeren daarvan verlangde, deed de Keizer toen besluiten om naar het bad te gaan, en de maaltijd te houden, om daarna weer te keren. Ondertussen had Chereas de eedgenoten op zodanige plaatsen, die het geschiktst voor hun oogmerk waren, gesteld. Ongeduldig wordende door het lang vertoeven, omdat het reeds het negende uur van de dag was, nam hij zich voor, weer naar de schouwburg te keren om de aanslag uit te voeren; want hoewel hij genoeg begreep, dat zulks niet kon geschieden, zonder dat het het leven van veel der raadsheren en ridders zou kosten, oordeelde hij echter dat de algemene vrijheid boven het behoud van bijzondere personen behoorde gesteld te worden. Maar toen hij naar het schouwtoneel ging, bemerkte hij door het gedruis, dat Cajus uit het renperk gegaan was, en naar het paleis kwam. Hierop maakten de samenzweerders ruim baan onder het gedrang, alsof het op bevel des Keizers geschiedde; maar inderdaad was het, om hem gemakkelijker te kunnen doden, als er geen volk in de weg stond. Voor hem heen traden zijn oom Claudius, zijns zusters man Markus Vinicius, en de onderconsul Valerius, die te aanzienlijk van rang waren om hen te doen wijken, en met hem volgde Paulus Aruntius. Nadat hij in het paleis gekomen was, verliet hij de gewonen weg, welke Claudius, en de anderen, die vooruit gingen, genomen hadden, en waar de ambtenaars van zijn huis hem ook stonden te wachten; hij sloeg een anderen geheimen weg in, om naar de baden te gaan, en daar de jongens te zien, die uit Azië gebracht waren, om de lofzangen te zingen onder de godsdienstplechtigheden en offeranden, door Claudius zelf ingesteld, en om op het toneel de Pyrrischen dans te dansen.

Chereas hem in dit overwelf tegemoet tredende, vroeg hem het wachtwoord, en Cajus gaf er hem volgens gewoonte een, dat schandelijk luidde. Chereas keerde die hoon af met een ander schimpwoord, en gaf hem met zijn zwaard een houw, die echter niet dodelijk was. Sommigen menen dat dit met voordacht geschiedde, opdat hij veel wonden ontvangende, eer hij stierf, daardoor te pijnlijker dood tot straf van zijn misdaden zou lijden. Maar dat komt mij geheel onwaarschijnlijk voor, omdat men zich in zodanige bedrijven met geen overleggingen ophoudt, die niet snel kunnen uitgevoerd worden, en omdat Chereas een zeer onverstandig mens moest geweest zijn, om zich zo door zijn haat te laten vervoeren, dat hij meer bedacht zou geweest zijn om zulk een ijdel genoegen te smaken, dan zichzelf en al zijn medeplichtigen tegen het gevaar, waarin zij waren, te vrijwaren. Het zou Cajus lichtelijk niet aan helpers ontbroken hebben, om hem te beschermen, zolang hij in het leven was; maar als men hem spoedig doodde, zouden de samenzweerders gelegenheid hebben te ontkomen, voor zij herkend werden. Maar ik laat elk daarover oordelen naar zijn goedvinden. De wonde, die Cajus ontvangen had, was tussen de hals en de schouder, en zou dieper getroffen hebben, indien er geen been in de weg geweest ware. Hoewel die slag hem pijn deed, schreeuwde hij niet noch riep hij iemand ter van zijn hulp, maar gaf hij alleen een zucht, hetzij dat de schrik hem de spraak benam, of dat hij ook hen wantrouwde, die hij roepen mocht, of daar niet op verdacht was. Hij poogde te vluchten, toen Cornelius Sabinius hem een stoot gaf, dat hij op zijn knieën viel; waarop de samenzweerders hem omringden, roepende: "Weer aan, weer aan!" en hem alzo ombrachten.
Onder de houwen en steken, die hij ontving, meent men dat Aquila hem de doodsteek gaf, waardoor het rijk van zijn ondragelijke tirannie verlost werd. Niettemin komt Chereas de grootste roem daarvan toe, hoewel verscheidenen aan de aanslag deel hadden, omdat hij de eerste was, die de aanslag bedacht, die er anderen toe aanspoorde, die hun de middelen ter uitvoering voorstelde, die hun, door de grootheid van het gevaar verbaasd, een hart onder de riem stak, en die, zodra de gelegenheid zich daartoe aanbood, de dwingeland de eersten slag gaf, en toen hij reeds half dood was, aan anderen overliet hem verder af te maken; zodat men met waarheid zeggen kan, dat men aan zijn kloekmoedigheid en beleid al de eer, die zijn medeplichtigen verdiend hadden, moet geven.

797 Nadat zij die grote daad verricht, en door deze moord van de Keizer, die dwaas door het grauw bemind werd, en zeer veel krijgsvolk onderhield, zich in geen klein gevaar gesteld hadden, bevonden ze dat het moeilijk zou vallen te ontvluchten; omdat het hun onmogelijk scheen weer te keren langs dezelfde weg, die zij gekomen waren, omdat die doorgang zeer eng, en met bevelhebbers en lijfwachten, die ambtshalve zich op die feestdag bijeen gevoegd hadden, bezet was, gingen zij door een anderen weg naar het paleis van Germanikus, wiens zoon Cajus zij gedood hadden. Dit paleis stond naast dat van de Keizer, of liever was een gedeelte daarvan, evenals andere gebouwen door de vorige Keizers gesticht, naar welke zij genoemd waren. Zij dan het gedrang alzo ontweken zijnde, waren daar in veiligheid, zolang het gerucht van Cajus' dood nog niet verspreid was. De eersten, die er de tijding van kregen, waren de Duitsers van zijn lijfwacht, welke men de Celtische keurbende noemde. Dit waren soldaten, welke hij uit het krijgsvolk van dat volk gekozen had, om hem steeds te vergezellen, woeste barbaren, wel niet zeer schander van aard, maar sterk van lichaam; en omdat ze doorgaans de eersten aanval der vijanden moeten uitstaan, dragen zij er niet weinig toe bij, om de overwinning naar die zijde, waar zij vechten, te doen overslaan. De dood des Keizers was hun zeer smartelijk; niet om zijn verdiensten, maar om hun eigen belang, waarop zij zagen; ook was niemand beter dan zij door Cajus behandeld geworden, die hun grote geschenken gaf, om daardoor hun genegenheid te winnen. Zij stonden toen onder het bevel van Sabinus, die tot dat ambt niet bevorderd was om zijn bekwaamheid, noch om die zijner voorouders (want hij was een zwaardvechter geweest), maar om zijn buitengewone sterkte. Onder zijn gelegde

liepen zij naar alle kanten met het zwaard in de vuist, om degenen, die de Keizer gedood hadden, evenzo het leven te benemen.
De eerste, die hun tegenkwam, was Asprenas, van wien wij verhaald hebben dat het als een kwaad voorteken aangezien was, dat er van het bloed des slachtoffers op zijn rok viel; en zij hieuwen hem aan stukken.
Toen troffen zij Norbanus aan, die van zulk een doorluchtige geboorte was, dat hij veel veldoversten onder zijn voorouders tellen kon; deze niet minder sterk dan kloekmoedig, ziende dat de barbaren van zijn waardigheid geen ontzag toedroegen, rukte een van hen het zwaard uit de hand, en zou niet ongewroken gestorven zijn, indien hij niet van alle kanten omringd geweest ware; maar door hun grote getal overmand, viel hij van wonden doorboord eindelijk neer.
De derde der raadsheren, die de woede dezer Duitsers ondervond, was Antejus, wien de nieuwsgierigheid, om het dode lichaam van Cajus te zien, het leven kostte. Omdat de haat, die hij de vermoorde toedroeg, groot en rechtmatig was, daar deze zijn vader niet alleen had verbannen, maar hem in zijn ballingschap had doen doden, verlustigde hij zich met dit aangename schouwspel, toen hij het krijgsvolk op hem hoorde aankomen. Hij nam daarop de vlucht om zich te verbergen, maar er was geen kans voor hem om de handen dezer verwoede mensen, die de onschuldigen evenmin als de schuldigen verschoonden, te ontkomen.
Toen het gerucht van ‘s Keizers dood zich in de schouwburg verspreidde, baarde het meer verwondering in de gemoederen, dan het geloof vond; want die er lang en vurig naar gewenst hadden, konden het nauwelijks geloven, omdat zij vreesden dat het niet waar was, en anderen wilden er geen geloof aan slaan, doordien zij wensten dat het onwaar mocht zijn, en zij zich niet verbeelden konden dat men zulk een stouten aanslag zou hebben durven beramen, veel minder uitvoeren. Het getal dezer laatsten bestond uit soldaten, vrouwen, jonge lieden, en slaven; want de soldaten hadden behalve hun soldij ook winst door de tirannie, en de roofzucht des Keizers, die hun toeliet de aanzienlijkste ingezetenen baldadig en ongestraft te beledigen. De vrouwen en het jonge volk schepten behagen in de schouwspelen, schermgevechten, geschenken, en andere vermakelijkheden, waarmee Cajus mild was, schijnbaar om het volk genoegen te geven, maar inderdaad om aan zijn wreedheid en dwaasheid te voldoen. De slaven waren ingenomen met de vrijheid, welke hij hun gaf, niet alleen om hun meesters te verachten, maar om hen ook vals te beschuldigen, zonder dat zij behoefden te vrezen daarvoor gestraft te zullen worden; want niets was gemakkelijker dan vergiffenis voor hun lasteringen bij de vorst te verwerven; ja, zij waren zelfs verzekerd dat, wanneer zij aanwijzing gaven van het geld, dat hun heren hadden, zij daardoor hun vrijheid konden verwerven, benevens het achtste deel van het verbeurde, hetwelk de aanbrenger toegezegd was.
Nopens de personen van aanzien, hoewel velen van hen geloofden dat de tijding waar was, hetzij omdat zij het wensten, of omdat zij enigszins bekend waren met de aanslag; zij durfden geen blijdschap daarover te betonen, noch ook te laten blijken, dat zij hoorden wat er gezegd werd, uit vrees dat, indien zij in hun hoop bedrogen waren, het hun duur te staan zou komen zo zij hun gevoelen te kennen gegeven hadden; en die van de samenzwering wisten, waren de ingetogensten van allen, wijl zij zich niet verdacht wilden maken bij degenen, die er belang in stelden, dat Cajus nog leefde, en die niet zouden hebben nagelaten, om hen te verderven, indien de tijding zijns doods vals geweest ware. Ondertussen ontstond er een gerucht, dat de Keizer wel gekwetst, maar niet dood was, en dat men zijn wonden verbond. Evenwel wist men niet, wat men hiervan geloven moest, omdat de verbreiders van dit bericht òf verdacht waren van de tirannie te begunstigen, òf voor zulke vijanden daarvan gehouden werden, dat men geen geloof kon slaan aan iets, dat zij misschien eer zeiden uit begeerte dat het waar mocht zijn, dan dat het inderdaad waar ware. Op dit gerucht volgde nog een ander, dat alle lieden van de hoogste rang zeer verontrustte, namelijk dat Cajus, zonder zijn wonden te laten verbinden, gans bebloed naar het grote plein gelopen was, om daar een aanspraak aan het volk te houden. Deze

verschillende geruchten baarden verschillende gewaarwordingen, naar de onderscheidene gesteltenis der gemoederen, en niemand durfde zijn plaats verlaten uit vrees van verdacht te worden, doordien ieder wist dat men de bedrijven niet beoordeelde volgens de gedachten, welke iemand waarlijk in zijn gemoed had, maar naar de uitlegging die de aanbrengers en rechters daaraan gaven. In die staat der dingen, zag men de Duitsers met uitgetogen zwaarden aanlopen, om de schouwburg te omringen. Dit deed allen voor hun leven vrezen, en ieder zei zich elk ogenblik de dood toe, zodat zij, omdat er niet minder gevaar in het vluchten dan in het blijven scheen, niet wisten, waartoe ze besluiten zouden.
Toen dit krijgsvolk door het gedrang heen en tot aan de schouwplaats gekomen was, hoorde men een verward geraas van de menigte van stemmen diegenen, die baden dat men hun geen leed wilde doen, nademaal zij in geen dele schuld aan ‘s Keizers dood hadden. Hun smekingen waren van tranen en zuchten vergezeld; zij riepen de goden tot getuigen hunner onschuld aan, en deden alles, wat de vrees voor zulk een gevaar hun inboezemde. Hoe groot ook de verwoedheid der Duitse soldaten was, echter konden zij dit algemeen geschrei en geween niet onbewogen aanschouwen, noch onvermurwd blijven bij het zien der hoofden van Asprenas en anderen, door hen gedood, welke men overal rond gedragen en op een altaar gezet had. Dit somber schouwspel van de ramp, aan verscheidene mannen van naam overkomen, baarde niet alleen deernis bij zoveel lieden van aanzien en bij het ganse volk, maar het deed ieder sidderen van angst, dat zij het gevaar niet zouden kunnen ontvluchten; zodat zelfs de blijdschap diegenen, die Cajus haat toedroegen, en er de meeste oorzaak toe hadden om het te doen, gestoord werd door de vrees, dat zij hem niet zouden overleven. Terzelfder tijd verscheen er een openbaar uitroeper van verkopingen, die een zeer luide stem had, heel rijk, zeer gezien was bij het volk, en Enaristus Arruncius genaamd was, op het toneel, in rouwgewaad, en met alle tekenen van grote droefheid; hoewel hij Cajus geweldig haatte, nochtans ontveinsde hij zijn blijdschap, en menende, dat iedereen behoorde te weten dat de vorst waarlijk dood was, maakte hij zulks met luider stemme bekend, opdat niemand daaraan behoefde te twijfelen. Hierdoor weerhield hij de Duitsers, die op bevel hunner bevelhebbers het zwaard in de schede staken. Alzo werd deze openbare aankondiging van ‘s Keizers dood de behoudenis der grote menigte, in de uitersten nood. De gehechtheid van het krijgsvolk aan Cajus was zo sterk, dat, indien zij maar enige hoop op zijn leven gehad hadden, zij zich van het plegen van geweld of wreedheden niet zouden ontzien hebben, om hem op zijn vijanden te wreken. Maar de zekerheid zijs doods ontwapende hun gramschap, doordien zij hem niet langer blijken van hun toegenegenheid konden geven, noch die van te vrezen, indien de raad meester werd. Ondertussen was Chereas ten hoogste bekommerd dat Minucianus door de woede der Duitsers zou omkomen; daarom verzocht hij alle krijgsknechten, op welke hij enigszins staat kon maken, dat zij toch zorg voor zijn leven wilden dragen. Minucianus was onderwijl bij Clemens gebracht, die hem met veel andere raadsheren in vrijheid gesteld had, en zijn daad ten hoogste had geprezen; zeggende, onder anderen, dat het der tirannie eigen was, binnen korten te veld te winnen, door het vermaak dat zij had, om ongestraft elkeen kwaad te kunnen doen; maar dat de haat, die zij bij alle vrome lieden tegen zich opwekte, te weeg bracht, dat de tirannen, door een snelle verandering, hun leven jammerlijk eindigden.
Dat men een voorbeeld daarvan zag in de persoon van Cajus, die niet geschroomd had alle wetten te schenden, al zijn vrienden te beledigen, en hen tot zijn vijanden gemaakt had, dat derhalve, hoewel hij door hun handen omgekomen was, men echter met waarheid zeggen kon, dat hij zichzelf de dood had aangedaan. Onderwijl stonden de toeschouwers op, om uit de schouwburg te gaan, hetgeen zeer grote verwarrlng, gedrang, en gevaar veroorzaakte, doordien ieder het eerste zichzelf ter poort uit zocht te redden. De oorzaak van deze verwarring was, dat zeker heelmeester Alcyon genaamd, die men gehaald had om enigen der gekwetsten te verbinden, zijn vrienden had doen uitgaan onder de schijn van geneesmiddelen te halen, maar inderdaad om hen uit het gevaar te verlossen.

798 Nu kwam de raad in het paleis bijeen, en het volk kwam met hopen op het plein aanstormen; beide eisten zij straf over degenen, die de Keizer gedood hadden; maar het volk begeerde zulks in ernst, en de raad maar in schijn. Deze opschudding bewoog de raad Valerius Asiatikus, oud-consul, naar het volk te zenden; omdat dit zich zeer misnoegd toonde dat men de samenzweerders nog niet ontdekt had, en daarbij vraagde, wie de ontwerper van de moord was, antwoordde Valerius: "Ik wenste dat ik het geweest ware." De raad nam daarna een besluit, bij hetwelk de nagedachtenis van Cajus eerloos verklaard werd; en hij beval aan allen te vertrekken, de burgers naar hun huizen, en het krijgsvolk naar hun legerplaatsen, aan de eersten groten afslag van schatting, en aan de anderen vergeldingen belovende, zo zij hun plicht volbrachten. Men was voor de laatsten beducht dat, indien hun geen genoegen gedaan werd, zij allerlei geweld in Rome plegen, en niet alleen de huizen der inwoners plunderen, maar zelfs de tempels niet verschonen, en tempelschennis begaan zouden. Al de raadsheren woonden deze vergadering bij, en die tot het getal der samenzweerders behoorden, waren niet alleen de eersten daar, maar hoopten ook dat de raad, door die grote verandering, zijn vorig gezag weer hernemen zou.

HOOFDSTUK 2

Het krijgsvolk staat in beraad om aan Claudius, oom van Cajus, de regering op te dragen. Rede van Saturnius in de raad, voor de vrijheid. Chereas zendt iemand, om Cæsonia, de gemalin van Cajus, en zijn dochter te doden. Goede en kwade hoedanigheden van Cajus. Het krijgsvolk besluit Claudius Keizer te maken, en brengt hem naar het leger. De raad zendt hem boden om te verzoeken dat hij die waardigheid niet aanneme.

799 TERWIJL de raad overlegde, hielden de krijgslieden ook raad; en na alles overwogen te hebben, scheen het hun toe dat de volksregering, indien men die herstelde, ongeschikt was om het gezag der Romeinen over zoveel koninkrijken en landschappen te steunen; en dat, al ware het dat zulks geschieden kon, zij er geen voordeel bij zouden vinden; verder, dat indien iemand der voornaamste uit de raad tot Keizer verkoren werd, zij hem tot vijand zouden hebben, zo ze niet behulpzaam waren geweest om hem tot die hoge rang te verheffen. Gelovende dat niemand het beter verdiende dan Claudius, zo door zijn hoge afkomst, omdat hij de oom van Cajus was; als om zijn deftige opvoeding, en hopende dat hij hun dienst dankbaar erkennen zou, besloten zij hem, die ze met haast uit zijn vertrek gehaald hadden, als Keizer uit te roepen. Kneüs Sentius Saturninus kreeg bericht in de raad, hoe Claudius als tot de regering gedwongen was, schoon men wel bevroedde, dat het met zijn eigen neiging en beweging strookte. Hij achtte dat men geen tijd verloren moest laten gaan om vroedheid en kloekmoedigheid te tonen; daarom stond hij op, en sprak met een vrijmoedigheid, die aan zulke voorname en doorluchtige mannen betamelijk is, in dezer voege: "Eindelijk, o Romeinen, zien wij heden, na een slavernij van zoveel jaren, tegen alle hoop in, de gelukkige vrijheid, die de voortreffelijkste van alle goederen is te voorschijn komen. Wel is waar, dat wij niet weten hoe lang zij duren zal, doordien het van de wil der goden, die ze ons geschonken hebben, afhangt, ons dezelve te laten behouden. Maar al ware het dat dit grote geluk ons spoedig stond te begeven, daarom behoren wij echter niet na te laten het hoog te achten, omdat er geen mens van verstand is, die zich niet verblijd voelt, als hij vrij in een vrij land mag leven, en ten minste enige uren het genot smaken, hetwelk onze voorvaders eertijds genoten, toen de Staat in zijn vollen bloei en luister was. Nademaal ik geboren ben in de tijd dat die zo gewenste vrijheid niet meer bestond, zo heb ik de gelukkige tijden, in welke men in geleerdheid, en in alle eervolle oefeningen, die het verstand beschaven en de moed aanvuren, opgekweekt werd, nooit gezien. Hierom is alles, wat ik tegenwoordig doen kan, dat ik mijn liefde betuig voor die tijd, welke ons heden beschijnt; en

ik acht dat er geen eer is, die wij, naast de onsterfelijke goden, niet schuldig zijn te bewijzen aan degenen, wier edelmoedigheid en deugd ons dit aangename licht der vrijheid weer doet aanschouwen. Want al ware het dat wij haar maar één dag stonden te genieten, zou het voor allen niet een groot voordeel zijn? Voor de ouden, omdat zij na zulk een onverhoopte verandering zonder verdriet kunnen sterven, en voor de jongen, omdat het hun tot een voorbeeld verstrekt, dat zij gehouden zijn na te vogen, indien zij van de deugd hunner voorouders niet willen ontaarden; en dat het niet dan door deugdzame bedrijven is, dat men de vrijheid verwerven kan! Van vroegere tijden kan ik niet spreken, dan door horen zeggen van anderen; maar hetgeen ik zelf aanschouwd heb, laat mij niet toe onkundig te wezen van de placht, die door dwingelandij veroorzaakt worden. Ik weet dat zij de deugd openlijk beoorloogt, en dat ze geen lieden van moed en verdienste dulden kan; dat zij vrees in de gemoederen prent, en hen tot een lafhartige vleierij vervoert, omdat men de wetten geen eerbied toedraagt, wanneer alles van de volstrekte wil van de vorst afhangt. Want sedert dat Julius Cesar, de inzettingen vertredende, weleer zo godsdienstig door onze voorvaderen onderhouden, zijn onrechtmatige heerschappij op de puinhopen van het gemenebest gesticht heeft, zijn er geen rampen en ellenden geweest, welke Rome niet heeft moeten ondergaan.
Zij, die hem in de oppermacht gevolgd zijn, schijnen geen ander oogmerk gehad te hebben, dan elk om strijd naar de gehele vernietiging der aloude zeden te trachten. Omdat zij gemeend hebben dat er nergens veiligheid voor hen te vinden was, dan onder mensen, die bereid zijn allerlei schelmstukken te begaan om hun te gehoorzamen, zo zijn er geen middelen zo snood geweest, waarvan zij zich niet bediend hebben om de vroomste lieden te onderdrukken; ja, hun het leven te benemen. Onder de ondragelijke meesters, die ons onder zulk een tirannieke heerschappij hebben doen zuchten, kon Cajus zich beroemen dat hij al de anderen overtrof; want zich niet tevreden stellende met zijn woede tegen ons burgers te keren, heeft hij de kracht daarvan ook aan zijn vrienden en nabestaanden doen gevoelen; en hij is niet minder eerloos jegens de goden, dan wreed voor de mensen geweest. Want dit is een eigenschap der tirannen, dat het hun niet genoeg is gierig, wellustig, en trots te zijn, maar dat hun grootste vermaak is hun vijanden uit te roeien; en allen, die een edel en verheven gemoed hebben, merken zij als vijanden aan. Geen taai geduld is in staat hen te vertederen; doordien hun niet onbekend is, hoe gehaat zij bij hun onderdanen zijn, geloven zij dat ze zelf niet veilig en zeker kunnen wezen, dan door deze zo te benauwen, dat zij zich van hun ellende niet ontslaan kunnen. Omdat wij dan nu daarvan verlost zijn, en alzo geheel alleen van ons zelf afhangen, zo kan onze tegenwoordige eendracht onze veiligheid voor het toekomende te weeg brengen. Wie belet ons, de roem van Rome weer op te heffen, en de Staat zijn ouden glans en vorige luister weer te geven? Het staat ons vrij tegen ongeregeldheden te waarschuwen, en wij mogen zonder gevaar zeggen hetgeen ons het voordeligst dunkt voor het gemenebest, naardien wij het juk van die heerszuchtige meesters, die ons zulks konden beletten, en die een loffelijk bedrijf als een grote misdaad straften, afgeschud hebben. Laten we ons dus te binnen brengen, dat niets de tirannie bij haar geboorte zo gesterkt heeft, als de lafhartigheid diegenen, die er zich niet tegen durfden verzetten, en dat het onze verwijfdheid was, waardoor we ons als slaven gewend hebben een schandelijk leven boven een eervolle dood te stellen, die Rome in deze afgrond van alle rampen gedompeld heeft. Maar bovenal laat ons de schuldige eer geven aan degenen, die ons van de slavernij bevrijd hebben, en inzonderheid aan Chereas, wiens beleid en dappere arm ons door de bijstand der goden de vrijheid verworven heeft. Want wat vergelding verdient hij niet te ontvangen van hen, voor welke hij niet geschroomd heeft, zich aan zulk een gevaar bloot te stellen? Ja, hij heeft dat nog voor, boven Brutus en Cassius, wier deugd hij heeft nagevolgd, maar zó, dat hij, terwijl hun bedrijf gevolgd werd door een oorlog, die het gehele rijk en de ganse aardbodem beroerde, ons door de dood van één mens van al onze kwalen verlost heeft."
Deze rede van Saturninus werd met groot behagen door al de raadsheren en ridders, die daar tegenwoordig waren, aangehoord. Omdat de ijver, met welke hij sprak, hem had doen vergeten

dat hij een ring aan de vinger had, op welks gesteente het beeld van Cajus gesneden stond, nam Trebellius Maximus hem die af; en brak die fluks aan stukken. 800 De nacht ondertussen gekomen zijnde, vroeg Chereas het wachtwoord aan de consuls, waarop hem dat van Vrijheid gegeven werd. Zij konden er zich nauwelijks genoeg over verwonderen, dat zij dus, nadat zij hun vrijheid een eeuw lang kwijt waren geweest, weer in het bezit van hun vorige gezag gekomen waren. Chereas gaf vervolgens deze leus aan de bevelhebbers der vier vanen, die, een wettige heerschappij boven de tirannie stellende, de zijde van de raad gekozen hadden.

801 Kort daarna betoonde het volk, dat doorgaans wuft en ongestadig is, grote blijdschap wegens de hoop, die het had, van bij de vrijheid ook de macht, die het eertijds bezeten had, weer te bekomen; en het prees Chereas ten hoogte.

802 Deze aanlegger van het werk, waardoor de Staat een andere gedaante gekregen had, meende dat men altoos oorzaak van vrees zou hebben, zolang er iemand van Cajus' geslacht in leven was; en hij beval daarom Julius Lupus, een van de hoofdlieden der lijfwacht, Keizerin Cæsonia en haar dochter te gaan doden; hem boven anderen daartoe uitkiezende, omdat hij een bloedverwant was van Clemens, die een der samenzweerders was. Hoewel er nu enigen waren, die het voor wreedheid hielden, een vrouw om te brengen, alsof zij schuldig ware aan het bloed der doorluchtigste Romeinen, hetwelk door de woede van Cajus alleen vergoten was, zo zeiden anderen daarentegen dat zij de voornaamste oorzaak van de rampen des rijks was, doordien zij hem een minnedrank had ingegeven, die hem tot zoveel buitensporigheid vervoerd had; en dat men haar dus moest aanmerken als een, die het dodelijke vergift, waardoor zoveel uitmuntende personen om het leven gebracht waren, bereid had. Dit laatste gevoelen behield de overhand; en dus vertrok Lupus om zijn last uit te voeren. Hij vond Cæsonia op de grond liggen, bij het lijk van haar gemaal, dat van alles, hetwelk men gewoon is de doden te geven, beroofd was, terwijl zij ook overal bevlekt was met het bloed van zijn wonden. Haar dochtertje lag nevens haar; en men hoorde uit haar mond niets dan klachten, dat hij de raad, die zij hem zo menigmaal gegeven had, niet had willen volgen. Die woorden werden toen, en nu nog, verschillend uitgelegd; want sommigen meenden dat zij daarmee zeggen wilde dat zij de Keizer, haar gemaal, geraden had, zich anders te gedragen, en zijn woede af te leggen, om de genegenheid der Romeinen te herwinnen, opdat deze niet, door wanhoop vervoerd, het op zijn leven toelegden. Anderen daarentegen beweerden dat die woorden betekenden, dat zij, enige kennis van de samenzwering gekregen hebbende, hem geraden had niet te wachten, totdat hij er volkomen van verzekerd was, maar in tijds voor zijn veiligheid zorg te dragen. De droeve vorstin, menende dat Lupus kwam om het lijk te zien, zei tot hem, met tranen en geween, dat hij wat nader moest komen. Maar toen zij zag dat hij haar niet antwoordde, bemerkte zij welhaast, waarom hij daar gekomen was; en haar jammerlijken staat beklagende, toonde zij hem haar ontbloten hals, en maande hem aan om het laatste bedrijf van dit bloedig treurspel te voltooien. Daarop verwachtte zij de doodsteek met wonderbare standvastigheid; en haar dochtertje, dat nog jong was, werd nevens haar gedood.

803 Dit was het uiteinde van Cajus, nadat hij drie jaren en acht maanden geregeerd had. Hij had, eer hij tot de keizerlijke waardigheid kwam, reeds getoond, dat hij onbeschaafd, boosaardig, wellustig, een begunstiger van aanbrengers, blode en vreesachtig, en bijgevolg wreed van aard was. De macht om onschuldigen te mishandelen, en zich met hun goederen, nadat hij hen had doen ombrengen, te verrijken, werd door hem aan gemerkt als het grootste voordeel der oppermacht. Hij kon niet dulden dat men hem enkel als een mens beschouwde, maar trachtte dwaaslijk als een god geëerd te worden, en verhovaardigde zich op de snode vleierijen des gemenen volks. De beteugeling, waaraan de wetten de ongeregelde driften onderwerpen, was hem ondraaglijk. Geen vriendschap, hoe groot en oud ook, was in staat hem

te weerhouden om zijn handen met bloed te bezoedelen, wanneer hij toornig was. Alle brave lieden hield hij voor zijn vijanden. Hoe onrechtvaardig zijn bevelen ook waren, hij wilde ze op staande voet, en zonder de minste tegenspraak, uitgevoerd hebben. Onder andere ondeugden, waardoor hij zich gehaat maakten werd hij wegens zijn gruwelijke, en tot op die tijd toe ongehoorde onkuisheid, die hem tot het plegen van bloedschande met zijn eigen zuster aandreef, door ieder verfoeid. Hij stichtte gedurende zijn regering geen grote werken, waarvan het rijk enig nut kon trekken, uitgenomen enige havens bij Rhegium, en in Sicilië, om de schepen, die koren uit Egypte en Italië brachten, te kunnen bergen, hetwelk inderdaad nuttig voor het algemeen was; maar dit werk bleef onvoltooid, door de achteloosheid diegenen, die er het toezicht over hadden. Ook besteedde hij zijn geld liever aan dwaze en ijdele dingen voor zijn vermaak, dan iets te doen, wat een groot Keizer, die het welvaren van zijn onderdanen boven zijn eigen genoegen stelt, betamelijk was. Hij was zeer welsprekend, en in de Griekse en Latijnse letteren goed onderwezen, zodat hij alles zeer vlug begreep, op iedere toespraak voor de vuist antwoordde, en zelfs in de gewichtigste zaken zo bekwaam was als enig mens, om aan te bevelen hetgeen hij voordroeg, zo omdat hij van nature schrander van verstand was, als omdat hij zich daarin zeer geoefend had; om niet onder te doen voor zijn vader Germanikus, of voor Tiberius, die alle anderen daarin overtrof, en grote zorg gedragen had om hem goed te doen onderwijzen.

Die goede opvoeding belette echter niet, dat hij in zijn verderf liep, toen hij Keizer geworden was; zo zwaar valt het, zich binnen behoorlijke palen te houden, wanneer men ongestraft doen mag al wat men wil. In het begin van zijn regering had hij personen van grote verdienste tot vrienden, die hem aanspoorden tot alles, waar hij lof en eer mee kon inleggen; maar hij verwijderde zich allengskens van hen; en toen hij zich ten enenmale aan tomeloze ongebondenheid overgaf, vermeerderde zijn afkeer van hen dermate, dat hij zich niet schaamde eerloze middelen te gebruiken, om zijn ondankbaarheid en wreedheid door hun dood bot te vieren. 804 Thans staat ons van Claudius te spreken, die, gelijk gezegd is, voor Cajus uit ging, toen deze van de schouwburg kwam. Toen hij Cajus' dood vernomen had, en de grote opschudding zag, verschool hij zich in een duisteren hoek van het paleis, hoewel er niets was, dat hem enige vrees kon inboezemen, dan zijn doorluchtige afkomst; want hij had een ambteloos leven geleid en zich altoos zedig en stemmig gedragen, zich met de letteren, voornamelijk de Griekse, steeds bezig houdende, buiten alle gewoel en geraas, en zonder zich met staatszaken te bemoeien. Ondertussen nam de verwarring toe; het hof was niet alleen vol van soldaten, die verwoed van alle kanten kwamen aanstuiven, zonder te weten, wien zij te lijf wilden, maar het volk, dat zich verbeeldde het juk nu afgeschud te hebben, kwam ook in menigte aangelopen. Toen begonnen de lijfwachten, die de eersten rang onder het krijgsvolk bekleedden, te overleggen wat hun te doen stond. De dood van de Keizer bracht hen in bekommering; zij geloofden wel dat hij die verdiend had, maar zij rekenden zich toch verplicht zodanig besluit te nemen, als het meest tot hun voordeel dienen zou. Wat de Duitsers aangaat, het was niet de belangstelling in het algemene heil, maar alleen hun drift, die hen tegen de doodslagers van Cajus aanhitste. De vrees van Claudius werd nog vermeerderd, toen hij de hoofden van Asprenas en anderen, welke deze woeste mensen aan hun wraakzucht hadden opgeofferd, zag ronddragen; daarom hield hij zich in zijn duistere plaats verscholen, waar men niet komen kon dan door enige trappen af te gaan. Een der keizerlijke lijfwachten, Gratus genaamd, werd hem gewaar, maar kon hem wegens de duisternis niet herkennen; dus trad hij naderbij, in de mening dat het wel een verrader kon zijn, en beval hem uit die hoek te komen, hetwelk de ander niet doen durfde. Hij rukte hem er toen met geweld uit; en herkende hem; waarop hij tot zijn makkers zei: "Zie hier ook een Germanikus, laat ons hem Keizer maken."

Op deze woorden maakten zij zich gereed om hem op te heffen; Claudius, vrezende dat men hem om het leven zou brengen, ter oorzaak van de haat, die men aan de nagedachtenis van Cajus toedroeg, bad hen, dat zij zijn onschuld in aanmerking wilde nemen, en bedenken dat hij

geen deel gehad had aan hetgeen er gebeurd was; waarop Gratus hem bij de hand vatte, en lachende tot hem zei: "Wees niet bekommerd voor uw leven, maar betoon alleen enige kloekmoedigheid, gelijk bij de heerschappij past, die de goden, moe van het kwaad, hetwelk Cajus het gehele rijk heeft doen lijden, heden aan uw deugd aanbieden; en beklim roemruchtig de rijkstroon uwer voorouders." Terwijl Gratus alzo sprak stond er een groot getal andere soldaten van de lijfwacht bij hem. Zij grepen Claudius gezamenlijk aan; en omdat de hevige strijd tussen vrees en blijdschap, welke hij in zijn boezem gevoelde, hem niet toeliet te gaan, droegen zij hem op hun schouders. Velen, die hem in die toestand zagen, meenden dat men hem ter dood bracht; en omdat hij nooit deel aan de staatszaken gehad, maar zelf dikwijls levensgevaar onder Cajus' regering gelopen had, had ieder deernis met zijn ongeval, en zei elk dat het de consuls alleen toekwam hem te vonnissen.
Onder het voorttreden van dit krijgsvolk, kwamen er nog meerderen toevloeien, en men liet niet af Claudius te dragen, doordien de dragers van zijn rosbaar, menende dat het met hem gedaan was, toen zij hem dus zagen opnemen, weggevloden waren. Het volk maakte ruimte voor de menigte van soldaten, die het voorhof van het paleis, hetwelk men zegt het oudste gedeelte van Rome te zijn, vulden, en die onder malkander overlegden, wat men ten aanzien van het staatsbestuur doen zou. Ondertussen vervoegde zich nog meer krijgsvolk bij hen, en hun blijdschap dat zij Claudius zagen was zo groot, dat ze betuigden bereid te zijn alles te doen, om hem op de rijkstroon te zetten, zo om de liefde en de eerbied, welke zij der nagedachtenis van zijn broeder Germanikus toedroegen, als doordien zij niet onbekend waren met de onheilen door de onmatige eerzucht der voornaamste uit de raad veroorzaakt, toen het hoog gezag bij hen berustte. Zij achtten het onmogelijk de zaken des rijks in hun ouden staat te herstellen, en meenden omdat men toch tot het verkiezen van een Keizer moest komen, dat het het beste was te beletten dat er iemand gekozen werd, die het hun geen dank zou weten; terwijl Claudius, zo hij door hun toedoen tot die waardigheid verheven werd, hun alle gunsten zou bewijzen, tot vergelding van die groten dienst. Nadat zij dit alzo overlegd, en hun gedachten ook aan degenen, die bij hen waren, bekend gemaakt hadden, werden zij het allen gezamenlijk eens, stelden Claudius in hun midden, en droegen hem naar het leger, om die grote zaak te volvoeren, zonder dat iemand het hun zou kunnen verhinderen.

805 Terwijl deze zaken voorvielen, waren de raad en het volk niet van hetzelfde gevoelen; want de raad, zich van de dwingelandij der tirannen bevrijd ziende, wilde zijn vroegere gezag hernemen; maar het volk, dat hun dit gezag benijdde, en de keizerlijke macht aanmerkte als een teugel, om het gezag van de raad in toom te houden, en als een beschutting tegen zijn geweld, verblijdde zich in het besluit des krijgsvolks over de verheffing van Claudius, hopende daardoor een burgeroorlog, en andere rampen, zoals Rome ten tijde van Pompejus geleden had, te voorkomen.

806 Zodra de raad kennis bekomen had van hetgeen er in het leger omging, werden enigen van hen naar Claudius gezonden. om hem voor te houden, dat het hem niet geraden was, zich met geweld tot Keizer op te werpen, maar dat hij het de raad behoorde over te laten om zorg voor het bestuur te dragen, en iemand uit hun midden te kiezen, die met de andere raadsheren voor het algemene welzijn zou waken. Dat hij indachtig moest zijn aan de rampen, waardoor Rome onder de heerschappij der tirannen was gekweld geweest, en aan het gevaar, dat hemzelf gedurende de regering van Cajus boven het hoofd gehangen had. Dat het af te keuren was, dat hij, de dwingelandij in anderen verfoeid hebbende, nu door eerzucht zijn vaderland weer onder een ondraaglijk juk, waarvan het pas verlost was, zou willen brengen. Dat hem, als hij zich naar het gevoelen van de raad schikte, en zich vergenoegde met te leven gelijk voorheen, de hoogste bedieningen en de grootste eer zou worden geschonken; dat hij dan allen lof zou verdienen, indien hij uit genegenheid voor de Staat, en uit eerbied jegens de wetten, gewillig

was zowel te gebieden als te gehoorzamen. Maar zo hij integendeel, zonder op het lot van Cajus te letten, in zijn voornemen volhardde, de raad besloten had, zich daartegen te verzetten, daar zij behalve het grote aantal krijglieden, hetwelk zij op hun zijde hadden, een menigte van slaven konden wapenen. Dat zij echter hun voornaamste vertrouwen stelden op de hulp der goden, die doorgaans degenen bijstaan, die voor de gerechtigheid strijden, omdat er niets loffelijkers is dan de vrijheid zijns vaderlands te beschermen.
Veranius en Brocchus alzo tot Claudius gesproken hebbende, vielen voor hem op hun knieën, en baden hem dat hij Rome toch in geen burgeroorlog zou wikkelen; en hem door zulk een grote menigte van krijgslieden omringd ziende, dat het niet te verwachten was, dat het gezag der consuls veel gelden zou, verzochten zij hem, dat, zo hij gezind was de keizerlijke heerschappij te aanvaarden, hij die dan uit de handen van de raad mocht ontvangen, omdat het eervoller en voordeliger voor hem zou zijn, door een algemene verkiezing, dan door kracht en geweld tot de heerschappij te komen.

HOOFDSTUK 3
Koning Agrippa versterkt Claudius in het besluit om de keizerlijke waardigheid aan te nemen. Het krijgsvolk, dat het met de raad gehouden had, verlaat hem, en voegt zich bij degenen, die de eed aan Claudius afgelegd hadden, hoewel Chereas zulks poogde te beletten. Alzo blijft Claudius meester, en veroordeelt Chereas ter dood, die hem met een grote standvastigheid ondergaat. Sabinus, een der voornaamste samenzweerders, doodt zichzelf.

807 CLAUDIUS, wetende dat de raad hoopte zijn vorig gezag terug te bekomen, antwoordde heel beleefd, om hen niet te beledigen; maar omdat hij reden meende te hebben om alles van die hoge vergadering te vrezen, en omdat het krijgsvolk daarentegen hem allen bijstand beloofde, waarbij nog kwam dat Agrippa hem geraden had, geen vijand van zichzelf te zijn, door de grote heerschappij, welke men hem aanbood, te weigeren, besloot hij eindelijk niets van zijn kant te verzuimen, om zijn doel te bereiken. Koning Agrippa, die door Cajus aan de kroon gekomen was, had diens lijk zo betamelijk, als de tijd dit toeliet, op een bed gelegd, en zijn lijfwacht diets gemaakt dat hij niet dood was, maar dat zijn wonden zo pijnlijk waren, dat de hulp der geneesheren zeer nodig was. Toen hij nu vernam dat het krijgsvolk Claudius met geweld vervoerd had, drong hij door het gedrang om bij hem te komen; en hem in zulk een stemming des gemoeds vindende, dat hij op het punt stond, om zijn gezag aan de raad af te staan, sprak hij hem moed mij, en vermaande hem de gelegenheid om op de troon te komen, niet te verwaarlozen. Nauwelijks was hij weer van daar gegaan, of hem werd geboodschapt dat de raad hem verzocht bij hen te komen. Fluks zalfde hij zich met geurige balsem, opdat men denken zou dat hij van de maaltijd kwam; en zich houdende alsof hij van niets wist, vraagde hij, toen hij bij de raad gekomen was, wat er van Claudius geworden was. Daarop verhaalde men hem alles, wat er voorgevallen was, en verzocht hem zijn gevoelen omtrent de tegenwoordigen toestand der zaken te zeggen. Hij betuigde toen, dat had bereid was zijn leven voor de waardigheid van de raad op te offeren; maar dat hij oordeelde dat zij meer behoorden bedacht te zijn op hetgeen nuttig was, dan op wat hun het meest behaagde; en dat zo zij zich voorgenomen hadden het hoog gezag aan zich te trekken, zij wapenen en krijgsvolk moesten hebben, om in zulk een grote onderneming niet te kort te schieten. Men antwoordde hem, dat het de raad niet aan mannen, wapenen, en geld ontbrak, om een oorlog te voeren; en dat men des noods veel slaven kon vrijmaken en wapenen."Ik wenste, beschrevene vaders," hernam Agrippa,"dat uw toeleg naar wens mocht gelukken; maar naardien uw belangen mij ter harte gaan, vind ik mij verplicht ulieden te zeggen, dat ik een groot onderscheid zie tussen het aantal oude soldaten, die de zijde van Claudius kiezen, en de slaven, waarvan gij spreekt, welke niet anders dan zeer onbedreven mensen zijn, die nauwelijk met een zwaard weten om te gaan.

Hierom ben ik van oordeel dat gijlieden iemand naar Claudius moet zenden, om hem te raden dat hij van zijn aanspraak op de regering afziet, en ik bied mij aan om met uw gezanten te gaan."
Deze voorslag werd aangenomen, en daarop vergezelde hij de afgezonden raadsheren. Nadat hij Claudius heimelijk had te kennen gegeven, in welke ontsteltenis de raad was, ried hij hem aan stoutmoedig te spreken, als een vorst, die de rijkstroon reeds beklommen had. Claudius zei dus tot de afgezondenen dat hij zich niet verwonderde dat de raad voor de alleenheerschappij beducht was, omdat de regering der vorige Keizers zo streng was geweest; maar dat zij onder zijn bestuur de zegen ener gematigde heerschappij zouden smaken, die niets van de opperhoogheid zou hebben dan de naam alleen, en in welke alles zou behandeld worden volgens hun raad, en met goedkeuring van allen. Zij behoefden aan zijn woorden niet te twijfelen, omdat zijzelf getuigen waren, op welke wijze hij ten allen tijde geleefd had, zonder ooit iets berispelijks gedaan te hebben. Nadat hij de gezanten met dit bescheid terug gezonden had, hield hij een aanspraak tot het krijgsvolk, dat zich bij hem gevoegd had, eiste hun de eed af, en deelde aan ieder van de lijfwachten vijfduizend drachmen uit. Voorts begiftigde hij de bevelhebbers, naar het getal der mannen, over wie zij geboden, en beloofde hij al de andere krijgslieden, in welke plaats zij ook waren, gunstig te behandelen. Des anderen daags, ‘s morgens eer het nog licht was, deden de consuls de raad in de tempel van Jupiter de Overwinnaar te samenkomen; maar enige raadsheren durfden zich niet uit hun huizen begeven, en anderen gingen naar hun hofsteden; want doordien zij zagen hoe de zaken gingen, keurden zij een rustige dienstbaarheid beter, dan de hachelijke toeleg om de vrijheid te herstellen, zodat er niet meer dan honderd in de raad verscheen.
Terwijl zij beraadslaagden, hoorde men aan de poort een groot geraas van krijgsvolk, hetwelk, ter voorkoming van het nadeel, dat het rijk lijden zou, indien de heerschappij onder velen verdeeld werd, begeerde dat de raad iemand uit de hun, die hun het waardigst toescheen, tot Keizer zou kiezen. Deze eis, zo in strijd met de hoop, welke de raad had, van zijn oude vrijheid en macht weer te bekomen, ontroerde hen te meer, omdat zij vreesden dat Claudius Keizer zou worden. Niettemin waren er enigen, wier adel en wier verwantschap met de Keizers hen eerzuchtig genoeg maakten om naar de heerschappij te staan.
Markus Vinicius, een der doorluchtigste Romeinen, die met Julia, Cajus’ zuster gehuwd was, bood zich aan om het bestuur van het rijk op Zich te nemen. Maar de consuls, in plaats van daarop te antwoorden, verzochten over iets anders te spreken. Valerius Asiatikus had hetzelfde voornemen als Vinicius; maar Minucianus, die één der samenzweerders tegen Cajus geweest was, belette hem zich uit te spreken. Indien iemand Claudius het keizerschap openlijk had willen betwisten, zou het tot een groot bloedbad gekomen zijn. Want behalve de menigte van zwaardvechters, en van wachters, welke men onderhield om ‘s nachts in de stad de rondte te doen, Was er ook zeer veel bootsvolk binnen gekomen. De grote wanorde, die hieruit te wachten stond, weêrhield veel raadsheren, om naar de regering te staan, zo uit vrees voor het gevaar, waarin Rome vervallen zou, als om hetgeen hun zelf dreigde.

809 Met het krieken van de dag kwam Chereas met zijn vrienden, en wenkte met de hand de soldaten, dat hij iets tot hen te spreken had. Maar in plaats dat deze zulks toelieten, begonnen zij te schreeuwen dat ze begeerden, dat men hun zonder uitstel een Keizer geven zou. Toen bemerkte de raad dat des krijgsvolks minachting voor hun gezag hen buiten staat stelde om de oude regering te herstellen. Aan de anderen kant was de oneerbiedigheid dezer soldaten tegen deze aanzienlijke vergadering ondraaglijk voor Chereas, en voor degenen, die hem in de aanslag tegen Cajus bijgestaan hadden, zodat hij, niet kunnende dulden dat zij niet aflieten van een Keizer te begeren, met gramschap tot hen zei, dat hij hun er een geven zou, indien zij hem een bevel van Eutychus brachten. Deze was een voerman in de renbaan van de Prasinische bende (gelijk ze genoemd werd) van wien Cajus zeer veel had gehouden, en die de krijgslieden

gebruikt had, om stallen voor de Keizer te bouwen, en tot andere slaafse diensten. Hij voegde nog andere verwijtingen hierbij; ja, dreigde dat hij hun het hoofd van Claudius zou brengen, en zei dat het een schandelijke zaak zou zijn, de regering aan een zinneloze te ontnemen, om ze aan een dwaas te geven. Maar het krijgsvolk, zonder naar hem te luisteren, trok het zwaard, en liep met de vaandels naar Claudius, om zich bij hen, welke de eed reeds aan hem hadden afgelegd, te voegen.

810 De raad was dus verlaten door degenen, die hem behoorden te beschermen, en de consuls hadden geen gezag meer. De verbaasdheid was groot, en hun vrees, omdat zij Claudius verbitterd hadden, nam zo toe, dat zij de schuld van al het gebeurde op elkaar wierpen. Onder dit twisten trad Sabinus, een van hen, welke Cajus omgebracht hadden, voor de dag, en betuigde ronduit, dat hij liever zichzelf zou doden, dan toelaten dat Claudius de troon beklom, en men in een nieuwe slavernij verviel. Ook voegde hij Chereas toe, dat het vreemd was dat hij, die de eerste geweest was om tegen de tiran op te staan, nu nog leven wilde, zonder dat de vrijheid des vaderlands hersteld werd; waarop Chereas antwoordde, dat hij niet langer lust had om te leven, maar toch begerig was te weten, wat Claudius' voornemen was.

811 Ondertussen liep elk naar het leger om Claudius onderdanigheid te bewijzen: onder anderen ook Q. Pomponius, een der consuls. Deze was bij de soldaten zeer gehaat, omdat hij de raad aangemaand had de vrijheid te handhaven; daarom kwamen zij met het zwaard in de vuist naar hem toelopen, en zouden zij hem gedood hebben, indien Claudius het niet belet had; hij beschermde hem voor dit gevaar, en deed hem aan zijn zijde zitten, maar de raadsheren, die hem vergezelden, liepen meer gevaar. Men wilde hun niet toelaten, dat zij Claudius naderden, om hem te begroeten; ja sommigen, waaronder ook Aponius, werden gekwetst; en er was er niet één, die geen gevaar liep. Koning Agrippa ried Claudius aan, die voorname personen goed te bejegenen, omdat er, als men hen ombracht, geen lieden van aanzien zouden zijn, over welke hij gebieden kon. Die raad keurde hij goed; en hij beval en raad diensvolgens naar het paleis te gaan, waarheen hij zich, midden door de stad, en vergezeld van krijgslieden, die het grauw deden wijken, in een draagstoel liet brengen.

812 Ondertussen schroomden Chereas en Sabinus, die de voornaamste der samenzweerders geweest waren, niet, zich in het openbaar te vertonen, tegen de raad van Pollio, aan wien Claudius het bevel over de lijfwacht gegeven had. Zodra Claudius in het paleis gekomen was, hield hij raad met zijn vrienden, en veroordeelde hij Chereas ter dood. Niettemin moesten allen bekennen dat deze een doorluchtige daad bedreven had; maar men beschuldigde hem van verraad, en oordeelde dat men door zijn dood voor de veiligheid des Keizers behoorde zorg te dragen. Dus werd hij met Lupus en veel anderen der samenzweerders ter doodstraf geleid. Men zegt dat hij een ongewone standvastigheid betoonde; en dat hij niet alleen niet van gelaat veranderde, maar dat hij, Lupus ziende wenen, deze zijn lafhartigheid verweet, en toen deze over koude klaagde, omdat men hem zijn kleed ontnomen had, zei dat de wolven van geen koude wisten. In het midden der grote menigte staande, welke hem omringde, vraagde hij een soldaat of hij op het doden wel afgericht, en of zijn zwaard wel scherp genoeg was; zelfs verzocht hij dat men hem dat zwaard zou brengen, met hetwelk hij Cajus gedood had. Eindelijk werd hem met éénen slag het leven benomen, maar Lupus ontving er vele, omdat hij uit vrees zijn hoofd niet uitgestrekt hield. Weinige dagen daarna werd het feest der offeranden voor de overledenen gevierd, en het volk wierp ter ere van Chereas ook een offer in het vuur, biddende dat hijhen hun ondankbaarheid vergeven wilde. Dit was het einde van hem, die door zijn dappere daad zijn nagedachtenis zo roemrijk gemaakt heeft.

813 Nopens Sabinus, het was Claudius niet genoeg hem vrij te spreken, maar hij liet hem ook zijn ambt behouden. Maar deze hooghartige Romein wilde de ondergang der vrijheid niet overleven, maar het woord, dat hij de samenzweerders gegeven had, houden, en hij doorstak zich met zijn zwaard, omdat zijn kloekmoedigheid hem het leven ondraaglijk maakte.

HOOFDSTUK 4
Keizer Claudius bevestigt Agrippa in zijn koninkrijk, en voegt er Judea en Samaria bij. Hij geeft het rijk Chalcis aan Herodes, Agrjppa's broeder, en begunstigt de Joden door openbare bevelschriften.

814 Een der eerste zaken, die Claudius deed, nadat hij aan de regering was gekomen, was, al de krijgslieden, die bij hem verdacht waren, af te danken, en Agrippa in het koninkrijk, dat hij van Cajus ontvangen had, te bevestigen. Daarenboven gaf hij een bevelschrift, waarin hij hem zeer prees, en zijn staten vermeerderde met Judea en Samaria, die hem rechtens toebehoorden, als zijnde weleer door Koning Herodes, zijn grootvader, bestuurd geweest. Voorts gaf hij hem Abila, dat Lysanias voormaals toebehoord had, met al het land van de berg Libanon; ook maakte hij midden op de markt te Rome een verbond met Agrippa.

815 De nieuwe Keizer schonk ook aan Antiochus, die van zijn rijk beroofd was, Komagene en een gedeelte van Cilicië. En omdat hij een bijzondere genegenheid had voor Alexander Lysimachus de Alabarch, die bewindsman van zijn moeder Antonia was geweest, en door Cajus in de gevangenis gezet was, vergenoegde hij zich niet met deze in vrijheid te stellen, maar beraamde ook een huwelijk tussen zijn zoon Marcus en Berenice, de dochter van Agrippa; maar Markus gestorven zijnde, eer het huwelijk voltrokken was, huwde de Koning haar uit aan zijn broeder Herodes, voor wien hij het rijk van Chalcis van Claudius verkreeg.

816 Te dier te ontstond er een beroerte tussen de Joden en de Grieken, die te Alexandrië woonden; want de eersten, welke door die van Alexandrië onder de regering van Cajus verdrukt geweest waren, hadden de tijding van zijn dood nauwelijks vernomen, of zij begaven zich onder de wapenen. Claudius schreef aan de landvoogd van Egypte, dat hij dat oproer moest stillen, en zond ten behoeve van de Koningen Agrippa en Herodes een bevelschrift naar Alexandrië en Syrië, van deze inhoud "Tiberius Claudius Cesar Augustus Germanikus, Alleenheerser, heeft het volgende bevel gezeven. Nademaal het uit verscheidene handvesten blijkt, dat de Koningen van Egypte reeds voor lang aan de Joden, te Alexandrië woonachtig, dezelfde voorrechten toegestaan hebben, die de andere inwoners genieten, zo heeft Augustus dezelve nadat hij die stad bij het Keizerrijk gevoegd had, bekrachtigd; zij hebben ze vreedzaam onder Aquila, en andere landvoogden na hem, genoten, en ook verlof van die Keizer bekomen, om wanneer hun overste stierf, een anderen te kiezen, en volgens hun wetten en inzettingen te leven, zonder in hun godsdienst gestoord te worden. Maar toen Cajus eiste dat men hem als een God zou aanbidden, namen de inwoners van Alexandrië de gelegenheid waar, om die vorst tegen de Joden op te hitsen, omdat deze weigerden zijn goddeloos bevel te gehoorzamen. En omdat niets onbillijker is dan hen om zulk een oorzaak te vervolgen, begeren wij dat zij in hun voorrechten gehandhaafd blijven; en wij bevelen aan de een partij zowel als aan de andere, dat zij in het toekomende in vrede leven, zonder enige beroerte aan te richten."
Ook zond deze Keizer naar al de landschappen van het Romeinse Rijk een bevel van de volgende inhoud: "Tiberus Claudius Cesar Augustus Germanikus, Opperpriester, Alleenheerser, en ten tweeden male Consul. De Koningen Agrippa en Herodes, onze bijzonder goede vrienden, aan ons verzocht hebbende voor de Joden in het ganse Romeinse rijk, dat deze volgens hun wetten mogen leven, gelijkerwijs wij aan die van Alexandrië toegestaan hebben, zo hebben wij hun zulks gaarne ingewilligd, niet alleen met het oog op twee zulke voorname

verzoekers, maar ook omdat wij menen, dat de genegenheid en getrouwheid, welke de Joden altoos aan het Romeinse volk betoond hebben, hun die gunsten waardig maken. hierom begeren wij dat men hen, zelfs in de Griekse steden, in het genot daarvan niet hindere, naardien de vergoddelijkte Augustus hen daarin bevestigd heeft; onze wil is ook dat zij in het toekomende die vrijheid genieten, overal, waar ons gebied zich uitstrekt, om hen door dit bewijs onzer goedheid te verplichten dat zij de godsdienst van andere volken niet verachten, maar zich vergenoegen met de hun vrij te mogen uitoefenen. En opdat niemand hiervan onkundig zij, bevelen wij dat dit gebod niet alleen door gans Italië afgekondigd, maar door onze ambtenaren de Koningen en vorsten buitenslands toegezonden, en in hun gebied voor de tijd van dertig dagen openlijk aangeslagen worde, ten einde een iegelijk het zal kunnen lezen."

HOOFDSTUK 5
Koning Agrippa gaat naar zijn rijk, en brengt de ketting, die een teken van zijn gevangenschap was, in de Tempel te Jeruzalem. Hij voorziet in het Hogepriesterschap, en kan de moedwil der Dorieten, die een beeld des keizers in de Synagoge der Joden opgericht hadden, niet verdragen.

817 NADAT die twee bevelschriften, in welke Keizer Claudius zijn genegenheid voor de Joden betoonde, naar Alexandrië en alle andere plaatsen, tot het Romeinse gebied behorende, afgezonden waren, verleende Claudius aan Agrippa, die hij met grote eer en veel weldaden begunstigd had, verlof om weer naar zijn koninkrijk te keren, en gaf hem brieven van aanbeveling voor de landvoogden en opzieners der wingewesten. Zodra die vorst te Jeruzalem gekomen was, betaalde hij door offeranden de geloften, welke hij Gode gedaan had, beval de Nazireeërs hun haar te laten scheren, en volbracht al de andere dingen die de wet vereist. Voorts deed hij in het Heiligdom, boven de offerkist, de gouden ketting ophangen, welke Keizer Cajus hem geschonken had, en die even zwaar woog als de ijzeren, waarmee Tiberius zich niet ontzien had zijn koninklijke handen te boeien. Daar was hij alzo voor ieders ogen ten toon gesteld, als een klaar bewijs van de verandering der fortuin, en om te tonen dat, als mensen van de eer, die ze genoten, beroofd worden, God hen weer opbeuren, en in groter voorspoed herstellen kan. Een ieder kon aan de ketting, alzo toegewijd, bemerken, dat die vorst, ondanks de eerbied, die men aan zijn afkomst verschuldigd was, om een geringe zaak in de gevangenis gezet zijnde, niet alleen met eer daar weer uitgekomen, maar ook op de troon gezet was. Het gebeurt lichtelijk, dat de hoogste machten eensklaps vernederd worden, maar ook met meerder roem weer opstaan, door de onbestendigheid en wisselvalligheid der wereldse zaken.

818 Nadat Koning Agrippa zijn plichten jegens God volbracht had, ontnam hij Theofilus, Ananus' zoon, het Hogepriesterschap, en gaf het aan Simon, Kanthera toegenaamd, de zoon van de Hogepriester Boëthus, wiens dochter Herodes de Grote, gelijk hierboven gemeld is, ter vrouw genomen had. Deze Simon had twee broeders, die ook Hogepriesters geweest waren; hetwelk men voormaals evenzo had zien gebeuren, onder de regering der Macedoniërs, met de drie zonen van Simon de Hogepriester, de zoon van Onias, welke ook alle drie Hogepriesters waren gelijk hun vader. Toen Agrippa het Hogepriesterschap alzo verzorgd had, wilde hij de genegenheid, welke de inwoners van Jeruzalem hem betoond hadden, niet onbeloond laten, maar schold hij hun, tot een teken van zijn erkentelijkheid, de schatting kwijt, die voor ieder huis betaald werd; en hij maakte Silas, die hem in al zijn moeite en wederwaardigheden niet verlaten had, tot zijn veldoverste.

819 Niet lang daarna waren de jongelieden van Doris zo roekeloos en baldadig, dat zij, onder voorwendsel van godvruchtigheid, een beeld van de Keizer in de Synagoge der Joden zetten.

Omdat dit ten enenmale tegen onze wetten streed, werd Agrippa zo ontevreden daarover, dat hij zich aanstonds naar Petronius begaf, die in Syrië het bevel voerde. Die landvoogd toonde zich niet minder misnoegd daarover dan de Koning, en schreef dus ernstig aan degenen, die de stoutheid gehad hadden om dit goddeloze bedrijf te begaan.

HOOFDSTUK 6

Brief van Petronius, landvoogd van Syrië, aan Doris, omdat zij het beeld des Keizers in de Synagoge der Joden gezet hadden. Koning Agrippa geeft het Hogepriesterschap aan Matthias. Marsus wordt landvoogd van Syrië.

820 PETRONIUS, landvoogd, onder Tiberius Claudius Cesar Augustus Germanikus, aan de Wethouders der Dorieten. Ik heb vernomen dat enigen van de uw, met schennis van het bevel van Claudius Cesar Augustus Germanikus, volgens hetwelk hij de Joden toestaat naar hun wetten te leven, de stoutheid gehad hebben van hun Synagoge te ontheiligen, door des Keizers beeld daarin te zetten, en alzo hun godsdienst beledigd, en de godvruchtigheid des Keizers, wiens wil is dat elke godheid geëerd worde in de tempel, die haar toegewijd is, miskend hebben. Ik zal nu niet spreken van de smaad, die mijn bevelen daardoor aangedaan wordt, nademaal men daarin ook de eerbied vergeten heeft, welke men aan het gezag van Caesar schuldig is, die niet alleen goed vindt, dat de Joden hun voorvaderlijke inzettingen onderhouden, maar hun ook, zowel als de Grieken, het burgerrecht toegestaan heeft. Hierom is het dat ik de hoofdman Vitellius Prokulus bevolen heb degenen tot mij te brengen, die zeggen dat het maar door een oploop des volks, en zonder uw toestemming is geschied, dat die misdaad begaan is, ten einde ik hun verantwoording hore. En gijlieden kunt uw onschuld niet beter betonen, dan door aan Prokulus aanwijzing te doen, wie de schuldigen zijn, en te maken dat er, tegen het oogmerk van mij en Koning Agrippa, geen onlusten ontstaan, gelijk enige boze mensen wel zouden begeren. Wij beiden nemen niets meer ter harte, dan dat de Joden geen oorzaak gegeven worde om de wapenen op te nemen, onder voorgeven van zich te verdedigen. En om ulieden alle oorzaak van twijfel omtrent des Keizers wil te benemen, voeg ik bij deze brief het afschrift van zijn gebod omtrent die van Alexandrië, hetwelk Koning Agrippa mij toonde, terwijl ik op de rechterstoel gezeten was; opdat de Joden, volgens des Keizers bedoeling, gehandhaafd worden in de gunsten, hun door Augustus toegestaan; dat gij ieder toelaat naar de godsdienst zijns lands te leven, en alles belet, hetwelk enige onrust en beroerte zou kunnen veroorzaken." Dit gedrag van Petronius verhielp de misslag, die er begaan was, en was oorzaak dat men een dergelijken niet meer beging.

821 Koning Agrippa ontnam daarna Simon Kanthera het Hogepriesterambt, om het aan Jonathas, Ananus' zoon, weer te geven, als achtende hem daartoe waardiger. Maar deze was ongenegen om het weer te aanvaarden, verzocht daarvan verschoond te zijn, en sprak aldus: "Ik acht mij ten hoogste aan u verplicht, Heer Koning, dat gij mij zulk een eer wilt aandoen; maar naardien God mij dit niet waardig heeft geoordeeld, behoort het mij genoeg te zijn dat ik eenmaal het heilige gewaad gedragen heb, hetwelk ik nu niet zo rechtvaardig zou kunnen aannemen, als toen. Maar, Heer Koning, indien gij deze waardigheid aan iemand wilt geven, die ze meer verdient dan ik, en die Gode door zijn deugd aangenamer is, zo kan ik niet schromen u mijn broeder voor te stellen." Dit zedig antwoord beviel Agrippa zo goed, dat hij het Hogepriesterschap aan Matthias, de broeder van Jonathas, gaf. Enige tijd daarna volgde Marsus Petronius in de Landvoogdij van Syrië op.

HOOFDSTUK 7

De grote onvoorzichtigheid van Silas, Agrippa's veldheer, beweegt die vorst om hem te doen gevangen zetten. Hij versterkt Jeruzalem; maar Keizer Claudius verbiedt hem

daarmee voort te gaan. Zijn treffelijke hoedanigheden en prachtige bouwstukken. Oorzaak van zijn afkerigheid van Marsus, landvoogd van Syrië. Hij geeft het Hogepriesterschap aan Elioneus. Hij sterft op een afgrijselijke wijze, laat zijn Zoon Agrippa tot opvolger, en heeft nog drie dochters Schrikkelijke ondankbaarheid van die van Caesarea en Sebaste tegenover zijn nagedachtenis. Keizer Claudius zendt Fadus als landvoogd naar Judea, ter oorzaak van Agrippa's jeugdigen leeftijd.

822 SILAS, de veldoverste van Koning Agrippa, die hem in zijn tegenspoed zo getrouw geweest was, dat hij geen moeilijkheden of gevaren ontzag, om er hem blijken van te geven, vatte zulk een hoge dunk op van de diensten, welke hij Agrippa bewezen had, dat hij niet dulden kon voor hem te moeten onderdoen. Hij vergat de eerbied, die hij hem schuldig was; sprak tot hem met een vrijmoedigheid, die niet gebruikelijk is, als men tot Koningen spreekt, en haalde Agrippa's vorige ongelukken dikwijls op, om hem daardoor de diensten, welke hij hem bewezen had, indachtig te maken, en als te verwijten. Dit lastige en onvoorzichtige gedrag werd ondraaglijk voor de vorst, omdat niets verdrietiger is dan een herhaling van onaangename zaken, noch iets belachelijker dan onophoudelijk van bewezen weldaden te spreken. Eindelijk liep het misnoegen van Agrippa zo hoog, dat hij aan zijn gramschap meer gehoor gaf dan aan de rede, en Silas niet alleen van zijn ambt ontzette, maar hem gevangen naar zijn geboorteplaats zond. Enige tijd daarna wat tot bedaren komende, en bij zichzelf bedenkende, wat al diensten hij vroeger van hem genoten had, liet Agrippa hem halen, om het gastmaal, dat hij op zijn geboortedag aan zijn vrienden gaf, mede bij te wonen. Omdat Silas echter onbekwaam was om te veinzen, en oordeelde dat hem groot ongelijk door de Koning was aangedaan, kon hij zich niet bedwingen om tot de gasten te zeggen: "Gijlieden ziet welke eer de Koning mij deze dag aandoet; maar zij zal niet lang duren; hij zal er mij even vast van beroven, als hij mij schandelijk beroofd heeft van het ambt, dat ik door mijn getrouwheid verdiend had. Want meent hij dat ik zal nalaten vrijmoedig te spreken? omdat ik mij nergens schuldig aan ken, zal ik altoos ronduit verhalen, uit welke rampen ik hem gered heb, welke moeilijkheden mij voor zijn behoud en zijn eer overkomen zijn, en hoe banden en een duistere kerker mijn loon zijn geweest. Zulk een grote verongelijking laat zich zo niet vergeten, en ik zal er niet alleen gedurende mijn leven, maar zelfs na mijn dood aan denken."
Het was die onvoorzichtige man niet genoeg dat hij dus tot de gasten sprak, maar hij begeerde dat zij het de Koning over zouden brengen, en deze, ziende dat zijn dwaasheid ongeneeslijk was, deed hem weer in de gevangenis zetten.

823 Agrippa, thans zijn zorg over Jeruzalem latende gaan, besteedde de openbare gelden tot het vergroten en hoger ophalen van de muren der nieuwe stad, en zou ze zo sterk gemaakt hebben dat zij onneembaar geweest ware. Maar Marsus, landvoogd van Syrië, de Keizer daarvan verwittigd hebbende, schreef deze aan Agrippa dat hij daarmee niet mocht voortgaan: en Agrippa durfde hem niet ongehoorzaam zijn.

824 De Koning was van nature zo mild, weldadig, en goedgunstig jegens zijn onderdanen, dat hij geen kosten spaarde, om zijn regering door loffelijke daden vermaard te maken; waarin hij verschilde van zijn grootvader Herodes, die boosaardig en wreed was, en de Grieken meer begunstigde dan de Joden, gelijk bleek uit de grote onkosten, welke hij maakte voor het versieren van uitheemse steden, door daar tempels, schouwburgen, baden, en andere prachtige gestichten te doen bouwen, en grote mildheid te tonen, zonder dat hij Judea ooit met iets dergelijks verwaardigde. Daarentegen was Agrippa zachtzinnig en vriendelijk jegens iedereen, zijn onderdanen even goed bejegende als de vreemdelingen, en de verdrukten gaarne te hulp komende. Hij hield zijn gewoon verblijf te Jeruzalem, en er ging geen dag voorbij, dat hij

Gode niet offerde, gelijk onze wet beveelt, naardien hij een godsdienstig onderhouder onzer voorvaderlijke instellingen en gewoonten was.

825 Het gebeurde eens, terwijl Agrippa zich te Caesarea bevond, dat een zeker leraar der wet, Simon genaamd, de stoutheid had om hem te Jeruzalem openlijk te beschuldigen dat hij een slecht mens was, wien men de toegang tot de Tempel behoorde te weigeren, omdat die alleen voor inboorlingen moest openstaan. De stadvoogd, de Koning kennis hiervan gegeven hebbende, ontving last, die man over te zenden. Juist geviel het toen deze te Caesarea aankwam, dat de vorst in de schouwburg was. Hij beval de leraar dus dat hij nevens hem zou komen zitten, en sprak hem toen met een bedaarde stem alzo aan: "Eilieve, zeg mij eens, wat van hetgeen gij hier ziet geschieden, is tegen de wet?" De man werd zo beschaamd, dat hij niet wist wat te antwoorden, en om vergiffenis bad. Agrippa vergaf het hem op staande voet, zeggende, dat de Koningen de zachtmoedigheid boven de strengheid moesten stellen en die over hun gramschap moesten doen zegepralen. Zijn goedheid ging nog verder, want hij zond hem zelfs met een geschenk terug.

826 veel steden ondervonden de blijken van der mildadigheid dezes vorsten. Hij spaarde geen kosten om te zij Beryte een prachtig schouwtoneel, en een ronden schouwburg, bovendien sierlijke baden en galerijen te stichten. Het schouwtoneel werd met velerlei muziek en andere vermakelijke vertoningen ingewijd; en om het volk in vredestijd met een afbeelding des oorlogs te vermaken, werden er veertienhonderd personen, die ter dood veroordeeld waren, in de ronden schouwburg gebracht, en in twee hopen verdeeld, die zulk een hardnekkig en bloedig gevecht voerden, dat er van al die misdadigers niet één in het leven bleef.

827 Daarna begaf de vorst zich van Beryte naar Tiberias, een stad in Galilea, en omdat hij in groot aanzien bij de naburige vorsten was, werd hij daar bezocht door Antiochus, Koning van Komagene, Sampsigeramus, Koning der Emesseniërs, Kotys, Koning van Klein-Armenië, Polemon, vorst van Pontus, en Herodes, Koning van Chalchis, zijn broeder; hij onthaalde hen met grote beleefdheid en pracht, zodat het bleek dat hij zulk een statig bezoek waardig was. Terwijl zij allen daar bijeen waren, kwam Marsus, landvoogd van Syrië, hem ook bezoeken. Agrippa, om hem de eer te bewijzen, die men aan de Romeinse macht en grootheid schuldig was, ging hem zeven stadiën tegemoet, en dit werd de eerste oorzaak van hun misverstand; want omdat al de Koningen, die bij hem gekomen waren, op één en dezelfde wagen met hem reden, merkte Marsus die eendracht van zoveel vorsten aan als een zaak, die nadelig voor het Keizerrijk was; waarom hij hun elk in het bijzonder deed aanzeggen, dat zij weer naar hun landen zouden keren. Hierover was Agrippa zo gebelgd, dat hij hem sedert altoos haat toedroeg.

828 De vorst ontnam Matthias het Hogepriesterambt, en gaf het aan Elioneus, zoon van Kanthera. In het derde jaar van zijn regering over het gehele Joodse land, hield hij in de stad Caesarea, vroeger Stratons toren genoemd, de plechtige spelen, ter ere des Keizers ingesteld. Bij dit feest bevonden zich al de groten en de adel des lands. Op de tweeden dag der schouwspelen kwam Agrippa ‘s morgens bij tijds in de schouwplaats, met een kleed hetwelk geheel en al van zilver, en zo kunstig bewerkt was, dat, als de zon er met haar stralen op scheen, het zulk een schitterende glans gaf, dat men het niet kon aanzien zonder van eerbied en bewondering vervuld te worden. Enige snode vleiers begonnen te roepen, dat zij hun Koning tot nog toe maar als een mens hadden beschouwd, maar dat zij nu zagen dat ze hem als een God moesten eren, en hem bidden, dat hij hun gunstig wilde zijn; omdat het scheen dat hij niet sterfelijk van natuur was, gelijk andere mensen. Deze goddeloze taal werd door Agrippa niet berispt, noch werden zij, die ze voerden, streng gestraft. Maar straks daarop zijn ogen

opslaande, zag hij boven zijn hoofd een uil op een gespannen koord zitten, en begreep terstond dat die vogel de voorbode van zijn onheil was, gelijk hij het eertijds van zijn geluk was geweest.
Hij slaakte dus een diepen zucht, en gevoelde op dat ogenblik zijn ingewand door felle pijnen aangetast. Daarop zich tot zijn vrienden kerende, zei zij: "Ziet hier degene, die gijlieden voor onsterfelijk verklaart, op het punt van te sterven; dit onvermijdelijke gevaar zal u tot een spoedig herroepen van uw leugentaal leiden. Maar men moet zich naar Gods wil schikken. Ook heb ik zo niet geleefd, om berouw over mijn staat te hebben, en ik behoefde niemands geluk te benijden." Deze woorden gezegd hebbende, voelde hij dat zijn pijn toenam; daarop droeg men hem naar zijn paleis, en het gerucht verspreidde zich dat hij op sterven lag. Aanstonds dekte het volk hun hoofden met zakken volgens onze voorvaderlijke gewoonte, om God voor des Konings gezondheid te bidden, en de lucht weergalmde van gejammer en geklag.
De vorst, die in de hoogste kamer van zijn Paleis was, en vandaar het volk ter aarde neergestrekt zag, kon zijn tranen niet inhouden. Ondertussen hielden zijn hevige pijnen niet op, maar rukten ze hem op de vijfden dag uit het leven, in het vier en vijftigste jaar zijns ouderdoms, hetwelk het zevende van zijn regering was; want hij had vier jaren onder Keizer Cajus geregeerd, in de drie eerste van welke hij enkel het viervorstendom van Filippus bezeten had, maar in het vierde jaar was er dat van Herodes bijgevoegd; in de drie jaren, welke hij onder Claudius regeerde, gaf die Keizer hem daarenboven Judea, Samaria, en Caesarea. Hoewel zijn inkomsten daardoor zeer groot waren, was hij echter zo mild en verkwistend, dat hij zich genoodzaakt vond gelden ter leen op te nemen. Eer nog de tijding zijns doods verspreid was, zonden Chelcias, overste zijns volks, en Herodes, vorst van Chalcis, beide vijanden van Silas, Ariston, om deze in de gevangenis te doden, zich houdende alsof zij daartoe bevel van de Koning ontvangen hadden.

830 Agrippa, die veel voortreffelijke hoedanigheden bezeten had, liet een zoon na van zeventien jaren, ook Agrippa genoemd, gelijk hij, en drie dochters, van welke de oudste, Berenice geheten, toen zestien jaren oud, met haar oom Herodes gehuwd was; Mariamne, die de tweede was, en tien jaren bereikt had, was met Julius Archelaüs, zoon van Chelcias, verloofd, en de derde, Drusilla genaamd, die niet boven de zes jaren oud was, was aan Epifanes, zoon van Archelaüs, Koning van Komagene, toegezegd.

831 Toen de dood van Koning Agrippa ruchtbaar geworden was, vergaten de inwoners van Caesarea en Sebaste al de weldaden, die zij van hem genoten hadden; en hun gruwelijke ondankbaarheid ging zover, dat zij zijn nagedachtenis poogden te onteren, door beschimpingen, die onbetamelijk zijn zelfs om te verhalen. De trosboeven, die toen bij menigte onder het volk waren, hadden de stoutheid dat zij de standbeelden van de prinsessen, zijn dochters, uit hun plaats weghaalden, en naar de huizen der lichte vrouwen brachten, waar ze voor ieder ten toon stonden, en met allen mogelijke smaad behandeld werden. Deze ondankbare lieden richtten daarenboven gastmalen op de straten aan, daar zij met bloemkransen op het hoofd, en het haar gezalfd, aan Charon offeren, en malkander toedronken, om hun uitgelaten vreugde over de dood van de vorst te betonen. Dit baldadig en schamper bedrijf was een blijk van hun onerkentelijkheid voor de weldaden, welke zij van hem, en van zijn grootvader Herodes de Grote genoten hadden; want deze laatste had niet alleen hun steden doen bouwen, maar ze ook met prachtige tempels en zeer schone havens versierd.

832 Keizer Claudius, bij wien de jonge Agrippa toen te Rome opgevoed werd, was zeer bedroefd over de dood van diens vader, en toornig tegen die van Caesarea en Sebaste. Hij zou, om zijn eed na te komen, de jongen Prins aanstonds afgezonden hebben om bezit van zijn koninkrijk te nemen; maar zijn vrienden en vrijgelatenen, die in groot aanzien bij hem stonden,

deden hem van voornemen veranderen, daar zij hem voorhielden, dat het het werk van een bejaard man was zulk een groot gebied te regeren, terwijl de jonkheid van Agrippa hem daartoe nog onbekwaam maakte. Hij besloot dus een landvoogd naar Judea te zenden, die over het ganse rijk gebieden zou; en wetende dat Marsus en de overleden Koning Agrippa te samen twist gehad hadden, wilde hij deze eer aan de nagedachtenis van een vorst, die zijn vriend geweest was, bewijzen, dat hij dat ambt niet aan zijn vijand gaf. Daarom belastte hij er Kuspius Fadus mee, en beval hem bovenal die van Caesarea en Sebaste zeer streng te straffen om de hoon, die zij de overleden Agrippa, en de Prinsessen, zijn dochters, aangedaan hadden. Ook gelastte hij hem de vijf regimenten, en het overige krijgsvolk, dat in die twee steden was, naar Pontus te zenden, en een gedeelte, uit de Romeinse keurbenden van Syrië gelicht, in hun plaats te leggen. Maar dit laatste bevel werd niet nagekomen; want die steden, afgevaardigden aan de Keizer gezonden hebbende, bevredigden hem, en verwierven van hem verlof om in Judea te blijven, hetwelk het begin was der onheilen, waardoor het land naderhand getroffen werd, en het zaad van de oorlog, die onder de landvoogdij van Florus ontstond. Hiervan was Vespasianus zo overtuigd, dat, toen hij overwinnaar was, hij hen uit dat land deed trekken, om elders te wonen, gelijk wij in het vervolg zullen verhalen.

TWINTIGSTE BOEK

HOOFDSTUK 1.

Keizer Claudius ontneemt Marsus de landvoogdij van Syrië, en geeft ze aan Longinus, Fadus, landvoogd van Judea, doet de oproerigen en de rovers, die bet ganse land beroerden, straffen, en beveelt de Joden het Hogepriesterlijk gewaad weer in de vesting Antonia te brengen. Maar de Keizer, staat, op het verzoek van de jongen Agrippa, die toen te Rome vas, hun de bewaring daarvan toe.

833 NA de dood van Koning Agrippa de Grote, van wien in het voorgaande boek gesproken is, ontnam Keizer Claudius, om door de eer, die hij zijner nagedachtenis bewees, te tonen hoezeer hij hem bemind had, aan Marsus de landvoogdij van Syrië, gelijk Agrippa dikwijls aan hem verzocht had, en gaf ze aan Longinus.

834 Terzelfder tijd kwam Fadus, die de landvoogdij van Judea bekomen had, dat ambt daar waarnemen. Hij bevond dat, wegens zekeren twist tussen de Joden, die in het landschap Peréa woonden, en die van Filadelfia, ontstaan over de grensscheiding van het vlek Mia, welks inwoners een strijdbaar volk waren, de Joden de wapenen opgenomen hadden, buiten kennis van hun Overheid, of van de voornaamste onder hen, en dat zij velen gedood hadden. Hierover werd hij zo toornig, omdat zij, zonder zijn oordeel af te wachten, zichzelf recht hadden willen verschaffen, dat hij Annibas, Amaram, en Eleazar, de voornaamste aanleggers van het oproer, deed gevangen nemen, de eerste met de dood strafte en de anderen verbande.

835 Enige tijd daarna deed hij Ptolomeus, het hoofd der rovers, die de Idumeeërs en Arabieren zeer veel kwaad gedaan had, ook gevangen nemen, veroordeelde hem ter dood, en zuiverde geheel Judea van dat gevaarlijke volk. Hij ontbood daarna de priesters en de voornaamste van Jeruzalem, en beval hun, uit ‘s Keizers naam, dat zij het priesterlijk gewaad, wat de Hogepriester alleen geoorloofd is te dragen, op de burg Antonia zouden brengen, om daar door de Romeinen, gelijk eertijds, bewaard te worden; en omdat hij vreesde dat dit bevel enig oproer mocht verwekken, had hij zijn troepen te Jeruzalem gebracht. De priesters durfden zich tegen dit gebod niet verzetten, maar baden Longinus en Fadus dat men hun wilde toelaten gezanten naar de Keizer te zenden, om hem te verzoeken dat die heilige kleding in hun bewaring mocht blijven; en dat er ondertussen, terwijl men op diens antwoord wachtte, geen verandering mocht geschieden. Deze bede werd hun toegestaan, mits dat zij hun kinderen tot gijzelaars gaven, wat zij gewillig deden. Alzo vertrokken de gezanten; en de jonge Agrippa, de zoon van Agrippa de Grote, toen te Rome zijnde, en de oorzaak van hun komst vernomen hebbende, bad de Keizer hun verzoek in te willigen, en aan Fadus daarover te schrijven. Claudius ontbood de afgezondenen bij zich, en zei tot hen dat hij hen hun begeerte toestond, maar dat zij er Agrippa voor bedanken moesten, omdat het om hem, en op zijn verzoek was, dat hij hun die gunst bewees.
Vervolgens gaf hij hun een brief mede van deze inhoud: "Claudius Caesar Germanikus, in het vijfde jaar van zijn regering ten vierden male tot Consul benoemd, ten tienden male Opperveldheer, en Vader des vaderlands. Aan de overheid, de raad, het volk van Jeruzalem, en het ganse Joodse volk, heil. Uw afgezondenen, welke aan mij voorgesteld zijn door Agrippa, die ik opgevoed heb, en die ik zeer bemin, mij bedankt hebbende voor de zorg, die ik voor uw volk draag, hebben mij ernstig verzocht dat ik het gewaad van uw Hogepriester, en de kroon in uw bewaring wilde laten, gelijk Vitellius toegestaan had, die om zijn deugd bij mij hooggeacht is; en ik heb hen hun bede toegestaan, eensdeels uit eerbied voor de godsdienst, en ten anderen omdat ik het billijk acht dat een iegelijk naar zijn landswijze de godsdienst uitoefent; mede ter oorzaak van de bijzondere genegenheid, welke Koning Herodes en de jonge Aristobulus, die

groot belang in uw zaken stellen, mij toedragen, en weer van mij genieten. Ik heb over deze zaak aan Kuspius Fadus, door Kornelius, de zoon van Sero, Tryphon, de zoon van Theudio, Dorotheus, de zoon van Nathanaël, en Joannes, de zoon van Joannes, geschreven. Gegeven de vierden der Kalender van de maand Juli; Rufus en Pompejus Sylvanus Consuls zijnde."

835 Herodes, vorst van Chalcis en broeder van de overleden Koning Agrippa de Grote, verzocht van Keizer Claudius, en verkreeg ook van hem, macht over de Tempel, en de gewijde schatkist, bovendien het recht om het ambt van Hogepriester te begeven; en hij en de zijnen behielden dat recht tot aan het einde der Joodse oorlogen. Deze vorst ontnam Kanthera het Hogepriesterschap, en gaf het aan Josephus, de zoon van Kamei.

HOOFDSTUK 2

Isates, Koning der Adiabeners, en zijn moeder Helena sluiten zich aan bij het Jodendom. Hun godvruchtigheid en de grote daden van die vorst, welke door God beschermd wordt. Fadus, landvoogd van Judea, straft een bedrieger des volks, en die van zijn aanhang.

836 OMTRENT die tijd gebeurde het dat Koningin Helena en haar zoon Isates, Koning der Arabieren, tot het Jodendom overgingen, en dat om de volgende oorzaak. Monobasus, Bazeos toegenaamd, Koning van dat volk, was zo verliefd op deze Prinses, die zijn zuster was, dat hij haar ter vrouw nam, en bezwangerde. Eens bij haar te slapen liggende, legde hij zijn hand op haar buik, en hoorde hij in de droom een stem, die hem beval zijn hand weg te nemen, opdat hij de vrucht niet beschadigde, die, door een bijzondere bestiering Gods ontvangen zijnde, zeer gelukkig zou wezen. Hij ontwaakte geheel ontroerd, en verhaalde aan zijn vrouw wat hij gehoord had; en nadat het kind ter wereld gekomen was, gaf hij het de naam van Isates. Bij had reeds een anderen zoon bij die vorstin, Monobazus geheten, gelijk hij zelf; ook had hij nog andere zoons bij zijn andere vrouwen; zijn liefde tot Isates was echter zo groot, dat een iegelijk wel bemerken kon dat hij hem niet meerder bemind kon hebben al ware hij de enige zoon geweest. Deze grote liefde des Konings voor Isates baarde geweldige afgunst bij zijn broeders; want zij konden niet dulden dat hij boven hen gesteld werd; en de vorst kon hun dit niet kwalijk nemen, omdat het niet uit boosaardigheid ontstond, maar alleen uit de begeerte, die elk had, om de meest geliefde bij hem te zijn. Om Isates van het gevaar te bevrijden, waarin hij door de haat van zijn broeders te eniger tijd vervallen kon, zond de Koning hem met kostbare geschenken naar Abennerigus, Koning van Spazin, hem aan diens zorg en toezicht aanbevelende. Die vorst ontving hem zeer wel, en kreeg zulk een grote genegenheid voor hem, dat hij Prinses Samacho, zijn dochter, aan hem ten huwelijk gaf, daarbij een landschap met grote inkomsten voegende.
Monobazus ondertussen tot hoge ouderdom gekomen zijnde, en ziende dat hem maar een kleine tijd om te leven meer over was, wilde deze zoon, die hem zo lief was, nog eens voor zijn dood zien. Hij ontbood hem derhalve, bewees hem alle tekenen van tedere liefde en gaf hem het landschap Karras, dat zeer vruchtbaar is, en de geurige plant Amomum oplevert, en waar nog ten huidige dage (gelijk de inwoners voorgeven) de overblijfselen der ark, waardoor Noach de zondvloed ontkwam, te zien zijn. In dit gewest woonde Isates totdat de Koning, zijn vader, gestorven was; toen deed Koningin Helena, zijn moeder, al de groten en krijgsoversten te samen komen, en sprak hen alzo aan: "Het is u buiten twijfel niet onbekend, dat wijlen de Koning mijn gemaal begeerd heeft dat Isates zijn opvolger zou zijn, hem het waardigst daartoe achtende. Maar ik verzoek ulieder gevoelen daarover te weten, omdat ik een vorst niet gelukkig kan achten, indien hij de troon niet beklimt met die algemene toestemming, welke hem over de harten van zijn onderdanen doet regeren." De vorstin, als dus tot hen gesproken hebbende, vielen zij allen, volgens ‘s lands gebruik, voor haar neêr, en antwoordden haar, dat zij het besluit van wijlen de Koning niet anders dan goedkeuren konden; en omdat deze Isates

boven zijn broeders gesteld had, zij hem blijmoedig zouden gehoorzamen. Ja dat ze, zo men het van hen begeerde, zelfs zijn broeders en nabestaanden zouden ombrengen, om hem de kroon te verzekeren, en om hem te verlossen van de vrees, dat er iemand mocht overblijven, die door haat en afgunst hem dezelve zou willen betwisten.
De Koningin dankte de groten voor hun genegenheid voor Isates, en zei dat zij niets tegen zijn broeders wilde ondernemen, voor dat Isates zelf gekomen was, en men zijn gevoelen omtrent die zaak vernomen had. Zij keurden dit goed, maar verzochten haar toe te staan dat men hen gevankelijk bewaarde tot zijn komst, opdat zij in zijn afwezigheid niets tegen hem zouden kunnen ondernemen; en dat de Koningin ondertussen het bestuur van het rijk zou opdragen aan iemand, die zij vertrouwen kon. Dit stond de Koningin toe, en zette Monobazus, de oudsten broeder van Isates, de kroon op het hoofd, gaf hem des overleden Konings zegelring, en het koninklijk gewaad, dat ze Sampfera noemen, met volmacht om als Onderkoning de regering waar te nemen, tot de komst van Isates; die nauwelijks aangekomen was, of Monobazus stond het bestuur aan hem af. Terwijl Isates, eer hij nog aan de regering kwam, op het kasteel van Spazin woonde, gebeurde het dat een Joods koopman, Ananias genaamd, enige staatsjuffers in de kennis van de waren God onderwees, en haar overreedde om de Joodse godsdienst aan te nemen; en door middel van haar toegang bij Isates gekregen hebbende, had hij deze tot hetzelfde gevoelen overgehaald. Toen nu de Koning, zijn vader, hem vóór zijn sterven ontboden had, verzocht hij Ananias hem op die reis te vergezellen. Terzelfder tijd gebeurde het ook dat een andere Jood Koningin Helena in onzen godsdienst onderwees, en haar tot het aannemen daarvan bewoog.
Isates, na alzo tot een godvruchtige wandel gekomen te zijn, kon in het midden van zijn blijdschap, nu hij met algemene toestemming der groten tot Koning aangesteld was, niet dan met droefheid zijn broeders en bloedverwanten in banden zien. Hij oordeelde dat het wreed zou zijn, hen te doen sterven, ja zelfs hen gevangen te houden; en evenwel vond hij oorzaak om te vrezen, dat, indien hij hen losliet, zij zich over het geleden ongelijk zouden trachten te wreken. Om dan tussen die twee uitersten een middelweg te kiezen, zond hij een gedeelte van hen met hun kinderen naar Keizer Claudius als gijzelaars, en een ander gedeelte als pandslieden naar Artabanus, Koning der Parthen. Toen de vorst vernomen had dat de Koningin, zijn moeder, zowel als hij de Joodse godsdienst toegedaan was, oordeelde hij dat hij niet langer behoorde uit te stellen belijdenis daarvan te doen, en omdat hij achtte dat hij niet waarlijk een Jood kon zijn, indien hij niet besneden werd, nam hij zich voor zulks te laten doen. Maar de vorstin dit vernomen hebbende, poogde het hem te ontraden, door hem het gevaar voor ogen te stellen, waarin hij zichzelf brengen zou, om het misnoegen, dat zijn onderdanen daaruit zouden opvatten, omdat zij buiten twijfel geenszins zouden dulden dat hij tot een vreemden godsdienst overging, en zij ook geen Jood tot Koning zouden willen hebben. Deze redenen hielden hem nog terug, en hij verhaalde ze aan Ananias, die uit vrees dat men hem, indien de zaak ruchtbaar werd, als de oorzaak daarvan straffen zou, dezelve niet alleen goedkeurde, maar daarenboven tot hem zei, dat indien hij er zich niet aan onderwierp, hij hem dan zou moeten verlaten; daarbij voegende, dat het niet nodig was zich te laten besnijden, om Gode die eerbied te bewijzen, welke de Joodse godsdienst vereist.
Omdat die dienst meer inwendig dan uiterlijk is, zou het hem zonder twijfel vergeven worden, dat hij die plechtigheid naliet, om te voorkomen dat zijn onderdanen oproerig werden. Ananias alzo bekrachtigd hebbende hetgeen de Koningin tot de Koning gezegd had, deelde die vorst enigszins, hoewel niet ten enenmale in hun gevoelen. Enige tijd daarna kwam er een andere Jood, Eleazar genaamd, die in onze wet zeer ervaren was, van Galiléa. De Koning ging hem groeten, en vond hem lezende in de boeken van Mozes. Eleazar zei daarop tot hem: "Gij weet niet, Heer Koning, wat ongelijk gij der wet, en daardoor God zelf aandoet. Meent gij, dat het genoeg is zijn geboden te weten, zonder die na te komen? en wilt gij altoos onbesneden blijven? Indien gij nog niet weet dat de wet beveelt, zich te laten besnijden, zo lees haar

nauwkeurig, en gij zult zien dat men zulks zonder goddeloosheid niet kan nalaten." Door deze woorden werd de Koning zo bewogen, dat hij zich zonder uitstel naar een kamer begaf en een arts ontboden hebbende, zich liet besnijden. Toen deed hij de Koningin, zijn moeder, en Ananias bij zich komen, en verhaalde hun wat hij gedaan had. Zij toonden hierover grote verbaasdheid, omdat zij vreesden dat zijn onderdanen niet zouden willen staan onder een vorst, die van een anderen godsdienst was dan de hun, en hij alzo zijn rijk verliezen zou; ook waren zij voor zichzelf beducht, als hebbende hem die gevoelens ingeprent.
Maar God verloste de vorst niet alleen van de gevaren, die hem scheen te bedreigen, maar ook zijn kinderen, en dat nog wel, toen de zaken op het hachelijkst stonden. Hij toonde dat degenen, die al hun vertrouwen op Hem stellen, zijn gunst tot beloning hunner godvruchtigheid mogen verwachten, gelijk het vervolg dezer Historie zal doen zien. Koningin Helena, ziende dat Koning Isates, haar zoon, door een bijzondere bestiering Gods, een duurzame vrede genoot, en dat de vreemdelingen zich niet minder over zijn geluk verwonderden dan zijn onderdanen, kreeg begeerte om God in de wijdvermaarde Tempel, ter zijner eer te Jeruzalem gebouwd, te aanbidden, en Hem daar offeranden aan te bieden. Hiertoe gaf haar zoon haar niet alleen zeer gaarne verlof, maar vergezelde haar ook een gedeelte van de weg. Alzo kwam zij te Jeruzalem met een grote toerusting, en wel voorzien van geld.
Haar komst was de inwoners zeer voordelig; want er was te die tijde zulk een grote hongersnood daar , dat velen van gebrek stierven. De Koningin, om daarin te voorzien, deed te Alexandrië veel koren, en in het eiland Cyprus gedroogde vijgen opkopen, welke zij onder de armen liet uitdelen, en door die liefdadigheid maakte zij zich een groten naam onder de Joden. De Koning, haar zoon, toonde zich niet minder weldadig; want vernomen hebbende dat de hongersnood bleef voortduren, zond hij aan de voornaamste van Jeruzalem grote sommen geld, om ten behoeve der armen te besteden. Ik zal in het vervolg nog meer spreken van de weldaden, welke onze stad aan die vorst en die vorstin verschuldigd is. Artabanus, Koning der Parthen, vernomen hebbende dat de groten zijns rijks hem belaagden, oordeelde dat hij niet langer veilig zou kunnen blijven, en besloot dus naar Koning Isates te gaan, om met hem te overleggen, wat hem het best te doen stond, en meteen te trachten zich door diens hulp weer in zijn Staat te bevestigen.
Hij vertrok dan met zijn nabestaanden en voornaamste dienaars, welker getal omtrent duizend personen uitmaakte. Onderweg ontmoette hem Isates, die hij aanstonds kende; maar Isates kende hem niet. Artabanus wierp zich, volgens de wijze zijns lands, voor zijn voeten neêr, en sprak hem alzo aan: "Versmaad mij niet, o vorst, omdat gij mij in de staat van een smekende ziet; want gedwongen zijnde mijn rijk te verlaten, heeft de grote verandering van fortum mlj genoodzaakt u om hulp te bidden. Maar bedenk liever hoe weinig staat men op aardse grootheid maken kan, en leer door uw eigen opmerking omtrent u zelf, aan welke lotgevallen wij onderhevig zijn. Kan men wel weigeren mij bij te staan om mijn onderdanen voor hun misdaad te straffen, zonder de stoutheid en oproerigheid van andere volken tegen hun Koningen aan te moedigen?" Artabanus alzo met een bedroefd gelaat sprekende, en zijn woorden van tranen verzellende, steeg Isates, die de naam van Artabanus gehoord had, en hem nu kende, van zijn paard, en antwoordde hem aldus: "Schep moed, grote vorst, en laat uw ongeluk u niet zo neerslachtig maken, alsof er geen helpen aan was. Ik hoop dat gij uw rampen dra zult zien eindigen; gij zult in mij een getrouwer vriend en bondgenoot vinden, dan gij u voorgesteld hebt; want ik zal u of in uw rijk herstellen, of het mijn aan u afstaan."
Dit gezegd hebbende, deed hij Artabanus te paard stijgen, en wilde hem te voet volgen, om een Koning, die hij voor een groter vorst hield dan zichzelf, daardoor eer aan te doen. Maar Artabanus wou zulks niet gedogen, en zwoer bij al de voorspoed, die hij ooit zou mogen genieten, dat hij van het paard zou stijgen, indien Isates niet evenzo opzat en vooruit wilde rijden. Alzo vond deze zich daartoe genoodzaakt, en voerde hem naar zijn paleis, waar hij hem alle eer bewees, hem in alle bijeenkomsten en op gastmalen de eerste plaats gevende, zodat hij

hem niet behandelde naar de staat, waarin hij zich toen bevond, maar naar die, waarin hij geweest was, omdat hij zich wijselijk voorstelde dat er geen ongelukken waren, die niet een ieder konden overkomen. Hij schreef daarna aan de voornaamste onder de Parthen, vermaande hen weer tot gehoorzaamheid aan hun Koning, met toezegging dat die vorst al het verleden vergeten zou, hetwelk hij hun beloofde met ede te bekrachtigen, indien zij het begeerden. Hierop werd door hen geantwoord, dat zij wensten in staat te zijn om zulks te kunnen doel; maar dat het niet in hun macht was, omdat zij Chinham de kroon op het hoofd gezet hadden, en hem die niet konden ontnemen, zonder een zwaren burgeroorlog te verwekken.
Doch Shinham, die door Artabanus opgevoed was, vernomen hebbende wat er voorgevallen was, werd door zulk een erkentelijkheid gedreven, dat hijzelf aan hem schreef, dat hij, op zijn woord, in alle veiligheid kon komen, ja dat hij er hem om bad, en dat hij hem zeer gaarne de rijksstaf, die aan hem opgedragen was, ter hand zou stelien. Artabanus, geen zwarigheid ziende om zich op hem te verlaten, vertrok daarop; Chinham kwam hem te gemoet, wierp zich voor hem neer, groette hem als Koning, nam de kroon van zijn eigen hoofd en zette die op het zijn. Alzo kreeg Artabanus zijn rijk terug door de bijstand van Isates. Hij was niet ondankbaar voor deze weldaad, maar betoonde hem de grootste eer, die hij hem kon aandoen, om blijk van zijn erkentelijlsheid te geven. Hij liet Chinham toe een rechten tulband te dragen, en op een gouden ledekant te slapen, hetwelk anders niemand geoorloofd is dan de Koningen der Parthen. Hij gaf Isates een landschap, Nisibis genaamd, hetwelk eertijds tot het rijk van Armenië behoord had, en in hetwelk de Macedoniërs een stad, Antiochië geheten, maar naderhand Mygdonia genoemd, gebouwd hadden.
Niet lang daarna stierf Artabanus, en werd door zijn zoon Bardanes, in de regering opgevolgd, die Koning Isates vcrzocht om met hem samen te spannen en de Romeinen te beoorlogen; maar hij kon hem daartoe niet overreden, doordien Isates hun macht al te wel kende, om te geloven dat die onderneming gelukken zou; ook had hij vijf van zijn zonen naar Jeruzalem gezonden, om onze taal te leren, en in onze inzettingen onderwezen te worden, juist op de tijd dat Koningin Helena, zijn moeder, derwaarts gegaan was. Om God in de Tempel te aanbidden, gelijk reeds verhaald is. De vorst deed alles, wat hij kon, om Bardanes van die toeleg af te brengen, hem voorhoudende, hoezeer zulke vijanden als de Romeinen te vrezen waren. Maar in plaats van die raad op te volgen, toonde hij er zich zo gebelgd over, dat hij hem zelfs de oorlog aankondigde. Maar God, die Isates beschermde, behoedde hem ook voor dat gevaar; want toen de Parthen gewaar werden dat hun Koning van voornemen was de Romeinen aan te vallen, brachten zij hem om het leven, en stelden zijn broeder Gotarses in zijn plaats, die enigen tijd daarna ook verraderlijk gedood, en door zijn broeder Vologesus in de regering opgevolgd werd.
Deze vorst, die twee volle broeders had, gaf aan Pakorus, de oudste, het rijk van Medië, en aan Tiridates, de jongste, het rijk van Armenië. Monobazus, de broeder van Koning Isates, en diens andere bloedverwanten, bemerkende dat zijn godvruchtigheid hem boven anderen gelukkig maakte, werden te rade om, even als hij, hun godsdienst te verlaten en de Joodsen aan te nemen. De groten des lands, dit gewaar wordende, werden er zeer misnoegd over, maar besloten zulks te ontveinzen, totdat hun een geschikte gelegenheid zou voorkomen, om hem in het verderf te storten. Zij schreven dus aan Abia, Koning der Arabieren, en beloofden hem veelgeld, indien hij met een leger wilde komen om hun Koning te beoorlogen, onder toezegging dat zij, zodra het tot een gevecht kwam, hem verlaten zouden, omdat zij voorgenomen hadden hem voor het verachten van de godsdienst zijns vaderlands te straffen. Deze belofte bekrachtigden zij met ede, en zij verzochten hem zich te haasten.
Daarop kwam de Arabier met een groot leger te velde, en Isates trok hem tegen; maar toen het gevecht zou beginnen, zag hij zich van de zijnen verlaten, alsof een schielijke vrees hen op de vlucht gedreven had. Hij kon hieruit lichtelijk bemerken dat de groten hem verraden hadden; maar zonder zich daarover te ontzetten, ging hij met de vluchtenden naar zijn leger, waar hij

onderzocht wie de verraders waren; die zulk een schandelijk verdrag met zijn vijanden aangegaan hadden, en hen naar verdienste deed straffen. Des anderen daags leverde hij zijn vijanden slag, versloeg zeer velen van hen, dreef de overigen op de vlucht, en jaagde Abia na tot aan het slot van Arsamum, hetwelk hij stormenderhand innam, waarna hij met groten buit heldhaftig weer naar Adiabene keerde. De enige zaak, die aan zijn zegepraal ontbrak, was Abia levend in zijn macht gekregen te hebben, want, deze had, om de gevangenschap te ontgaan, zichzelf het leven benomen.
De rijksgroten, die tegen Isates samengezworen hadden, alzo in hun hoop bedrogen, en door hulp van God in zijn handen overgeleverd, staakten daarom hun trouweloosheid niet, maar schreven aan Vologesus, Koning der Parthen, en baden Hem of hij Isates wilde doen ombrengen, en iemand van zijn familie tot Koning over hen stellen, naardien zij Isates niet konden dulden, omdat hij de wetten zijns vaderlands verlaten en die van vreemden aangenomen had. Vologesus, door dit verzoek bewogen, besloot Isates de oorlog aan te doen, hoewel deze hem daartoe geen reden gegeven had. Om een begin daarmee te maken, trok hij de gunsten in, welke Koning Artabanus, zijn vader, aan hem toegestaan had; en dreigde vervolgens gewapenderhand in zijn land te zullen trekken, indien hij zijn bevel niet nakwam. Isates werd over deze onverwachte boodschap ontroerd; maar daar hij meende dat hij de eer, welke hij zo rechtmatig verdiend had, niet zonder reden kon afstaan, zo geloofde hij ook dat, al ware het dat hij dit deed, Vologesus hem evenwel niet met vrede zou laten. Hij besloot dus al zijn vertrouwen op de bijstand van de Almachtigen God te stellen; hij verzond daarop zijn gemalin en kinderen naar een sterk kasteel, deed al het koren en het voeder, dat op het veld was, bergen of verbranden, en afwachtte toen de aankomst van zijn vijanden. De Koning der Parthen, kwam spoediger dan men gedacht had, met een grote menigte van ruiterij en voetvolk te velde, en legerde zich aan de oever van de rivier, die Adiabene van Medië scheidt.
Isates, die maar zesduizend ruiters bij zich had, sloeg zijn leger niet ver van hem neer. Vologesus liet hem door een krijgsbode aanzeggen, dat hij gekomen was om hem met al de macht zijns koninkrijks; hetwelk zich van de Eufraat tot aan het Bactrisch gebergte uitstrekte, te bestrijden, om hem alzo te straffen voor zijn ongehoorzaamheid tegen hem, zijn heer, en zei dat die God, welke hij aanbad niet in staat zou zijn zulks te beletten. Isates antwoordde op die ijselijke godslastering, dat hem wel bekend was dat zijn macht geenszins met die der Parthen te vergelijken was, maar dat hij ook wist dat Gods macht oneindig groter was dan die van alle mensen te samen. Nadat hij alzo gesproken had, zond hij de krijgsbode terug, en zijn hoofd met as bestrooiende ving hij een vasten aan, beval zijn vrouw en kinderen evenzo te vasten, strekte zich voor Gods Majesteit ter aarde neer, en riep Hem met tranen alzo aan: "Indien het niet te vergeefs is, Heere, dat ik mij in de armen uwer barmhartigheid geworpen heb, en dat ik U als de enigen Meester van het heelal erken, zo kom mij te hulp, o God, niet zo zeer om mij tegen mijn vijanden te beschermen, als om hen wegens hun vermetelheid en schrikkelijke godslasteringen, welke zij tegen uw Oppermajesteit hebben durven uitbraken, te straffen."
Dit vurig gebed, hetwelk hij al wenende uitsprak, was niet vruchteloos; want God verhoorde hem zo spoedig, dat Vologesus de volgende nacht opbrak, en onverrichter zake terugkeerde, wijl hij vernomen had dat de Dahors en Sacers, stout geworden door zijn afwezigheid, een inval in zijn rijk gedaan hadden, en het doorstroopten; zodat het duidelljk bleek dat God Isates in zijn bescherming genomen had. Niet lang daarna overleed deze godvruchtige vorst in de ouderdom van vijf en vijftig jaren, waarvan hij er vier en twintig geregeerd had; en hoewel hij vier en twintig zonen en even zoveel dochters had, echter liet hij Monobazus, zijn oudsten broeder, als opvolger in de regering, uit dankbaarheid voor de weldaad, die deze hem bewezen had, door het rijk na zijns vaders dood voor hem te bewaren. Dit grote blijk van zijn dankbaar heid was geen geringe troost voor Koningin Helena, hun moeder, bij haar grote droefheid over het verlies van zulk een waardig en deugdzame zoon; maar zij over leefde hem niet lang, want zij stierf, kort nadat zij Monobazus was komen bezoeken. Die vorst zond haar gebeente en dat

van Isates naar Jeruzalem, om in de drie grafnaalden, welke de vorstin drie stadiën van die stad had doen maken, gelegd te worden. Van het bedrijf van Monobazus zullen wij in het vervolg spreken.

838 Terwijl Fadus de landvoogdij van Judea bekleedde, was er een tovenaar Theudas geheten, die een grote menigte volk overhaalde, om hem met al hun goed tot aan de Jordaan te volgen, zeggende dat hij een profeet was, en dat hij met één enkel woord de loop dier rivier zou stuiten, en er hen droogvoets doen doorgaan. Alzo bedroog hij veel mensen; maar Fadus strafte die bedrieger, bovendien degenen, die zich in hun dwaasheid door hem hadden laten bedriegen; want hij zond hun enige ruiterbenden na, die hen overvielen, een gedeelte van hen doodsloegen, en velen gevangen namen, waaronder ook Theudas, wien men het hoofd afhieuw, en het naar Jeruzalem bracht. Dit is het voornaamste, dat gedurende de regering van Kuspius Fadus voorviel.

HOOFDSTUK 3 Tiberius Alexander volgt Fadus in de landvoogdij van Judea op: en Alexander wordt door Kumanus opgevolgd. Dood van Herodes, Koning van Chalcis. Zijn kinderen. Keizer Claudius geeft zijn vorstendom aan Agrippa.

839 FADUS had tot opvolger in de landvoogdij van Judea Tiberius Alexander, de zoon van Alexander, de Alabarch van Alexandrië, die de rijkste ingezetene dier grote stad was, en godvruchtiger dan zijn zoon, welke onzen godsdienst verliet. Het was in zijn tijd dat die grote hongersnood in Judea ontstond, in welke Koningin Helena haar liefdadigheid betoonde. Deze Alexander deed Jakobus en Simon kruisigen, welke zonen warer van Judas de Galileër, die, ten tijde toen Cyrenius de opschrijving der Joden liet doen, het volk tot een opstand tegen de Romeinen poogde te bewegen.

840 Herodes, Koning van Chalcis, ontnam Josephus, de zoon Kamidus, het Hogepriesterschap, en gaf het aan Ananias, de zoon van Nebedéus. Kumanus volgde Tiberius Alexander in zijn bediening; en Herodes, Koning van Chalcis, de broeder van Koning Agrippa de Grote, van wien wij reeds gesproken hebben, kwam ontrent die tijd te sterven, in het achtste jaar der regering van Keizer Claudius. Hij liet bij zijn eerste gemalin een zoon na, Aristobulus genaamd, en bij Berenice, zijn andere vrouw, de dochter van Koning Agrippa zijn broeder, twee andere zonen, Berenicianus en Hyrkanus geheten. Zijn vorstendom werd door Keizer Claudius aan Agrippa gegeven. Gedurende het bewind van Kumanus, ontstond te Jeruzalem een groot oproer, dat velen Joden het leven kostte, en uit de volgende oorzaak sproot.

HOOFDSTUK 4
De verschrikkelijke baldadigheid van een soldaat der Romeinse benden veroorzaakt te Jeruzalem de dood van twintigduizend Joden, Andere moedwil eens soldaat.

840 OP het feest van Pascha, op hetwelk de Joden geen andere dan ongezuurde broden eten, kwam er van alle kanten een grote toevloed van volk; en Kumanus, om alle beroerte te voorkomen, gelastte aan een bende krijgsvolk aan de poort van de Tempel wacht te houden, gelijk zijn voorgangers bij dergelijke gelegenheden plachten te doen. Op de vierden dag van dit feest gebeurde het dat een zeker soldaat uit moedwil zijn mannelijk lid aan iedereen ontbloot vertoonde. Deze afgrijselijke onbeschaamdheid tergde het volk in dier voege, dat het begon te roepen dat hij hen niet alleen, maar God zelf daardoor hoonde; en de heethoofdigsten waagden het tegen Kumanus uit te varen, zeggende dat hij het was, die de soldaat tot het bedrijven van die moedwil aangezet had. Kumanus toonde zich hierover zeer gebelgd, maar liet daarom niet na hen te vermanen dat zij zich wachten zouden om oproer te verwekken. Maar zij, in plaats

van hem te gehoorzamen, barstten in scheldwoorden tegen hem uit. Hierop beval hij aan al zijn troepen dat zij zich gewapend naar het slot Antonia zouden begeven, hetwelk, gelijk bekend is, bij de Tempel stond. Het volk, zulk een grote menigte van krijgsvolk ziende aankomen, nam verschrikt de vlucht; en omdat de straten eng waren, en elk door angst meende dat de soldaten hem op de hielen zaten, drongen en vertraden zij malkander zo geweldig, dat er meer dan twintigduizend mensen verpletterd en doodgetrapt werden. Alzo werd de vreugde van deze hoogtijd in droefheid veranderd, de gebeden werden gestaakt, de offeranden nagelaten; men hoorde niets dan gekerm en geklag; en de verfoeilijke schaamteloosheid van een enig mens was de oorzaak van dit jammerlijk onheil.

842 Nauwelijks was die zware ramp voorbij, of er ontstond een andere; want enigen van hen, welke onder dat oproer gevlucht waren, honderd stadiën van Jeruzalem, een van ‘s Keizers huisgenoten, Stefanus genaamd, op de weg ontmoet hebbende, pakten hem aan, en beroofden hem van zijn reisbehoeften, en al wat hij bij zich had. Kumanus dit vernomen hebbende, zond enig krijgsvolk, met bevel om de vlekken daar nabij te plunderen, en de voornaamste inwoners daarvan gevangen bij hem te brengen. Een soldaat, in een dier vlekken de boeken van Mozes gevonden hebbende, verscheurde ze ten aanschouwen van iedereen, en braakte een menigte van scheldwoorden tegen onze boeken en ons volk uit. De Joden, die moedwil niet kunnende dulden, gingen in groot getal naar Caesarea, waar Kumanus toen was, en verzochten hem dat hij die groten hoon, waardoor God nog meer beledigd was dan zij, wilde straffen. De landvoogd, hen dus ontroerd ziende, en een oproer duchtende, deed op raad van zijn vrienden, de soldaat, die onze heilige wet alzo geschonden had, onthoofden, en stilde daardoor de grote beroerte.

HOOFDSTUK 5

Grote twist tussen de Joden van Galilea en de Samaritanen, die Kumanus, de landvoogd van Judea, omkopen. Quadratus, landvoogd van Syrië zendt hem met Ananias de Hogepriester, en veel anderen naar Rome, om zich voor de Keizer te verantwoorden, en doet enigen om het leven brengen. De Keizer veroordeelt de Samaritanen; verzendt Sumanus in ballingschap, en geeft aan Felix de landvoogdij van Judea; voorts geeft hij aan Agrippa het viervorsterdom, hetwelk Fillipus bezeten had, benevéns Bathanea, Trachonitis, en Abila, en ontneemt hem Chalcis. Huwelijk van Agrippa’s zuster. Dood van Keizer Claudius. Nero volgt hem op in de regering. Hij geeft Klein-Armenië aan Aristobulus, de zoon van Herodes, Koning van Chalcis, en aan Agrippa een gedeelte van Galiléa, Tiberias, Tarichea, en Julias.

843 TERZELFDERTIJD ontstond er een groot geschil tussen de Samaritanen en de Joden, door het volgende voorval. De Joden, die op de feestdagen uit Galilea te Jeruzalem kwamen, gewoon zijnde door het land van Samaria te trekken, geraakten in twist met enigen van de inwoners van Ginais, een vlek, gelegen op de grenzen van Samaria, en van het zogenaamde Grote Veld; en de strijd liep zo hoog dat er veel Joden sneuvelden. De voornaamste van Galilea deden hierover hun beklag bij Kumanus, en eisten recht; maar ziende dat zij dit van hem niet verkrijgen konden, doordien de Samaritanen hem met geld omgekocht hadden, spoorden zij de andere Joden aan de wapenen op te nemen, om hun vrijheid weer te bekomen, zeggende dat de dienstbaarheid op zichzelf zwaar genoeg was, zonder dat men door ongerechtigheid en moedwil die ten enenmale ondraaglijk maakte. De overheid poogde hen wel neêr te zetten, belovende Kumanus tot het straffen van de doodslagers te bewegen, maar zij wilden er niet naar luisteren, maar namen de wapenen op, Eleazar, de zoon van Dineus, ter hunner hulp ontbiedende, die reeds veel jaren zijn werk van roven gemaakt had, en zich in het gebergte ophield; en alzo plunderden en verbrandden zij de dorpen, tot Samaria behorende.

Nauwelijks had Kumanus dit vernomen, of hij trok hen tegen met de ruiterij van Sebaste, benevens vier benden te voet, en een goed aantal Samaritanen, en hij doodde velen van de misnoegden, maar nam er nog meer gevangen. De voornaamste personen van Jeruzalem, de zaken in die staat ziende, en vrezende dat het gevolg daarvan nog erger zou zijn, bekleedden zich met zakken, strooiden as op hun hoofden, en verzuimden niets om het grote getal van de hun, die zij met droefheid zich aan de wanhoop zagen overgeven, tot bedaren te brengen. Zij stelden hun voor, dat, indien zij de wapenen niet neerlegden, en weer naar hun huizen keerden, om daar in rust te blijven, zij de oorzaak van de gehelen ondergang huns vaderlands zouden zijn; dat zij de Tempel voor hun ogen verbrand, en hun vrouwen en kinderen tot slaven gemaakt zouden zien. Door deze redenen kwamen zij tot bedaren, en scheidden van elkaar; maar de rovers, hiervoren gemeld, keerden weer naar hun sterkten, en van die tijd af werd geheel Judea een afgrijselijk roversnest. Inmiddels gingen de voornaamste Samaritanen naar Tyrus, om Ummidius Qucadratus, landvoogd van Syrië, te verzoeken, dat hij de Joden, die hun land plunderden en hun dorpen in brand staken, wilde beteugelen. Zij hielden hem voor, dat hoe groot ook de schade was, welke zij leden, die hun echter niet zo smartelijk viel, als de smaad, welke dat volk de Romeinen aandeed; dat het hem alleen toekwam over de ongeregeldheden, welke in de landschappen onder hun gebied gepleegd werden, te oordelen; en dat hij niet behoorde te dulden dat het volk zich zo aanstelde, alsof het keizerrijk geen landvoogden had, die hun gezag konden handhaven.

Hiertegen brachten de Joden in, dat de Samaritanen de oorzaak van dat oproer en van de moord, daarop gevolgd, geweest waren; en dat Kumanus de schuldigste van allen was, omdat hij, in plaats van hen te straffen, zich door geschenken had laten omkopen. Quadratus, hun redenen gehoord hebbende, stelde zijn oordeel over deze zaak uit, totdat hij in Judea gekomen, en nauwkeuriger omtrent de waarheid in deze onderricht zou zijn. Enige tijd daarna ging hij naar Samaria waar hij de zaak voor zich liet bepleiten, en bevond dat de Samaritanen de stichters van die beroerte geweest waren; en vernomen hebbende dat er ook enige Joden waren, die gepoogd hadden onrust te verwekken, deed hij die, welke door Kumanus gevangen gehouden werden, kruisigen. Vandaar ging hij naar het vlek Lydda, hetwelk door zijn grootte wel een stad gelijkt; en daar op zijn rechterstoel gezeten zijnde, hoorde hij de Samaritanen ten tweeden male. Toen van een van hen vernomen hebbende dat Dortus, die in groot aanzien onder de Joden was, met vier anderen gepoogd had zijn landslieden tot afval te bewegen, deed hij hen alle vijf ter dood brengen, en zond Ananias, de Hogepriester, benevens de hoofdman Ananus, gevangen naar Rome, om zich voor de Keizer te verantwoorden.

Ook zond hij de voornaamste der Samaritanen en Joden, alsmede Kumanus, en een bevelhebber, Celer genaamd, derwaarts; maar vrezende voor een opstand onder de Joden, ging hij naar Jeruzalem. Daar vond hij alles in rust, en het volk op de feestdagen bezig hun offeranden, volgens de voorvaderlijke inzettingen, aan God te offeren. Hij oordeelde dus dat er niets te vrezen was, en keerde weer naar Antiochië. Kumanus en de Samaritanen te Rome gekomen, en de dag tot het bepleiten van hun zaak vastgesteld zijnde, kochten zij door geld de gunst van de vrijgelatenen en vrienden des Keizers, en zouden door dat middel de veroordeling der Joden te weeg gebracht hebben; maar Agrippa, die toen te Rome was, wist door zijn smekingen van Keizerin Agrippina te verwerven, dat zij de Keizer, haar gemaal, verzocht kennis van die zaak te nemen, en degenen, die stichters van het oproer bevonden werden, te straffen. Keizer Claudius beide partijen gehoord hebbende, en bevindende dat de Samaritanen de eerste oorzaak der beroerte geweest waren, strafte deze, die ter hunner verantwoording waren gekomen, met de dood, verzond Kumanus in ballingschap, en liet Celer weer naar Jeruzalem voeren, om daar ten aanschouwen van al het volk langs de straat gesleept te worden tot hij de geest gaf; daarna gaf hij de landvoogdij van Judea aan Klaudius Felix, broeder van Pallas.

844 De Keizer gaf in het twaalfde jaar van zijn regering aan Agrippa het viervorstendom, hetweLk Filippus bezeten had, benevens Bathanea, Trachonitis, en Abila, welke tot het viervorstendom van Lysias hadden behoord; maar hij ontnam hem Chalcis, waarvan hij het bezit drie of vier jaren had gehad. Nadat die vorst deze gunsten van Claudius genoten had, huwelijk te hij zijn zuster Drusilla uit aan Azizus, Koning der Emesseners, die Jood geworden was, of schoon hij haar te voren beloofd had aan Epifanes, de zoon van Koning Antiochus, op de toezegging van deze, dat hij de Joodsen godsdlenst zou aannemen; maar deze zijn woord niet houdende, was er van dat huwelijk niets gekomen. Wat Mariamne betrof een andere van zijn zusters, zij huwde met Archelaüs, Chelcias' zoon, aan wien zij door haar vader, Koning Agrippa de Grote, verloofd was, en uit dit huwelijk werd een dochter geboren, Berenice geheten. Niet lang daarna verliet Drusilla Koning Azizus, haar gemaal, om de volgende oorzaak: omdat zij een van de schoonste vrouwen van haar tijd was, had Felix, landvoogd van Judea, haar nauwelijks gezien, of hij liet haar door een Jood, Simon genaamd, geboortig van Cyprus, en zijn bijzondere vriend, die voor een wijs tovenaar gehouden werd, voorstellen om haar gemaal te verlaten en met hem te huwen; belovende hij haar een zeer gelukkige vrouw te zullen maken. Zij was zo onbedacht, dat ze, om van de jaloersheid van haar zuster Berenice, die haar om haar schoonheid benijdde, ontslagen te wezen, in die voorslag bewilligde, en niet schroomde in strijd met haar godsdienst te huwen. Zij kreeg bij Felix een zoon die Agrippa genoemd werd, en die, nog een jonkman zijnde, met zijn moeder, bij de uitbarsting van de berg Vesusius, onder de regering van Titus, omkwam, gelijk wij ter zijner plaatse zullen verhalen. Berenice, de oudste van Agrippa's drie zusters bleef na de dood van Herodes, die haar gemaal en ook haar oom was, enigen tijd weduwe; maar omdat er een gerucht liep, dat zij onbehoorlijke verkering met haar broeder hield, liet zij aan Polemon, Koning van Cilicië, voorstellen, of hij haar huwen, en tot dat einde de Joodse godsdienst aannemen wilde, hopende door dit middel dat gerucht als leugen te doen aanzien. Die vorst nam de voorslag aan, omdat zij zeer rijk was; maar zij waren niet lang bijeen, want zij verliet hem, uit onkuisheid, zo men zegt; en hij, zich van haar verlaten ziende, liet onzen godsdienst ook varen. Mariamne vas niet vromer dan haar zusters; zij verliet haar gemaal Archelaüs, om met Demetrius, de aanzienlijksten en rijksten onder de Joden te Alexandrië, waar hij Alabarch was, te huwen. Zij kreeg bij hem een zoon, die Agrippinus genoemd werd; maar wij zullen hierna meer over deze personen spreken.

845 Keizer Claudius, dertien jaren acht maanden en twintig dagen geregeerd hebbende, kwam eindelijk te sterven. Enige hebben geloofd dat zijn gemalin Agrippina hem vergiftigd had. Zij was een dochter van Germanikus, de broeder van Claudius, zijnde in haar eerste huwelijk gehuwd geweest met Domitius Ænobardus, een der doorluchtigste Romeinen. Zij was al lang weduwe geweest eer Claudius haar huwde, die haar zoon Domitius, naar zijn vader genoemd, tot zoon aannam, en hem de naam van Nero gaf. Claudius was te voren gehuwd geweest met Messalina, die hij uit jaloezie om het leven liet brengen, Brittannikus en Octavia bij haar verwekt hebbende. Ook liet hij een dochter na, Antonia geheten, die de oudste van zijn kinderen was, en welke hij bij Petina, zijn eerste vrouw, verwekt had. Hij huwde Octavia aan Nero uit.

846 omdat Agrippina vreesde dat het Keizerrijk, hetwelk zij aan haar zoon Nero poogde te brengen, aan Brittannikus, die te voren Germanikus genoemd, en reeds volwassen was, komen zou, zond zij Nero, zodra de Keizer haar gemaal, door haar toedoen, gelijk men vast geloofde, overleden was, naar de legerplaats der lijfwachten, om daar door Burrhus, de overste van hen, benevens door de andere voornaamste bevelhebbers, en de vrijgelatenen van Claudius, tot Keizer uitgeroepen te worden. Een van de eerste dingen, welke hij deed nadat hij tot die oppermacht was verheven, was Brittannikus heimelijk door vergift te doen ombrengen. Enige

jaren daarna deed hij zijn eigen moeder openlijk vermoorden, en vergold haar alzo dat zij hem niet alleen ter wereld gebracht, maar hem ook aan de opperheerschappij geholpen had. Hij deed zijn gemalin Octavia, de dochter van Keizer Claudius, en veel andere doorluchtige personen, insgelijks sterven, hun ten laste leggende dat zij een samenzwering tegen hem beraamd hadden. Maar ik zal mij in geen bijzondere beschrijving daarvan inlaten; want het ontbreekt niet aan historieschrijvers, die de daden van die vorst beschreven hebben, hoewel sommigen om genoten gunsten tot zijn verontschuldiging hebben gesproken, anderen daarentegen, uit afkeer tegen hem, zijn nagedachtenis schandelijk hebben onteerd, de waarheid alzo niet minder verkortende dan de eersten. Maar ik verwonder mij daar niet over, doordien degenen, die de historie der voorgaande Keizers beschreven hebben, evenzo hebben gedaan, hoewel zij lang na henleefden, en geen reden hadden om hen te beminnen of te haten. Wat mij zelf aangaat, die besloten heb nooit van de waarheid af te wijken, ik zal mij vergenoegen met alleen in het voorbijgaan aan te roeren hetgeen mijn onderwerp enkel raakt, zullende niets uitvoerig behandelen dan wat ons volk betreft, zonder onze misslagen te verzwijgen, evenmin als de onheilen, die ons daardoor zijn overkomen. Ik keer dan weer tot onze Historie.

847 Azizus, Koning der Emesseners, in het eerste jaar van Nero's regering gestorven zijnde, werd door zijn broeder Soëmus in de regering opgevolgd. Nero gaf Klein-Armenië aan Aristobulus, de zoon van Herodes, Koning van Chalcis; ook gaf hij aan Agrippa een gedeelte van Galiléa, en beval dat Tiberias en Tarichea aan hem onderworpen zouden zijn, alsmede Julias, hetwelk in Perea, of over de Jordaan ligt, met het onderhorige gebied, waarin veertien vlekken gelegen zijn.

HOOFDSTUK 6

Felix, landvoogd van Judea, doet de hogepriester Jonathas vermoorden. Zijn moordenaars begaan nog andere moorden in de Tempel. Rovers en valse profeten gestraft. Grote twist tussen de Joden en de andere inwoners van Caesarea. Koning Agrippa stelt Ismaël tot Hogepriester aan. Geweldpleging der overpriesters.

848 HET werd nu met de zaken van Judea hoe langer hoe erger; want het land was vol rovers en bedriegers gekomen, die het volk misleidden, en er ging geen dag voorbij, dat Felix niet enigen van hen deed straffen. Een der voornaamste onder deze rovers was Eleazar, Dinéus' zoon, die een groten aanhang van zulk volk had. Felix bewoog deze dat hij, op zijn woord van hem geen leed te zullen doen, tot hem kwam; maar hij brak zijn woord en zond hem gevangen naar Rome. Omdat de landvoogd de Hogepriester Jonathas zeer haatte, omdat die hem steeds over zijn slecht bestuur berispte, omdat hij vreesde dat de schuld daarvan op hem zou komen, omdat het op zijn verzoek geweest was, dat de Keizer aan Felix die landvoogdij gegeven had, besloot hij zich van die overlast te ontslaan, omdat de boze niets ondragelijker valt dan vermaningen. Om dan zijn voornemen te volbrengen, beloofde hij aan Dora, een Jeruzalemmer, die voor een groot vriend van Jonathas gehouden werd, een som geld; en die booswicht voerde het ontwerp uit door rovers. Zij kwamen in de stad, onder vertoon van godsdienstigheid, met dolken onder hun klederen verborgen; en zich onder Jonathas dienaars verspreid hebbende, brachten zij hem om het leven. Omdat de moordenaars voor dat snode feit niet gestraft werden, kwamen zij op de feestdagen, en zich onder het volk mengende, staken zij allen dood, wien zij haat toedroegen, of tot wier moord zij zich hadden laten omkopen; het was hun niet genoeg deze moorden in de stad te begaan, maar zij pleegden ze zelfs, o gruwelijke goddeloosheid! in de Tempel. Wie behoeft zich dan te verwonderen dat God Jeruzalem met een oog van gramschap aanschouwde, en dat Hij, nu zijn heilige woonstede haar eerwaardige reinheid verloren had, de Romeinen zond, om de rampzalige stad door vuur en zwaard te

tuchtigen, en vrouwen en kinderen als slaven weg te voeren, om ons door zulk een schrikkelijke straf tot inkeer te brengen.

849 Terwijl de rovers Jeruzalem alzo met moord vervulden, lieten de bedriegers niet na het volk te misleiden, hen naar eenzame plaatsen leidende, onder voorgeven van hun tekenen en wonderen te tonen. Felix strafte hen voor hun dwaasheid, en deed velen van hen gevangen nemen en ombrengen. Omstreeks die tijd kwam er een Egyptenaar te Jeruzalem, die zich voor een profeet uitgaf. Hij haalde een grote menigte volks over om hem te volgen naar de Olijfberg, die omtrent vijf stadiën van de stad ligt, en maakte hun wijs, dat zij de muren van Jeruzalem zouden zien neervallen, zodra hij enige woorden zou gesproken hebben, zodat men er in en uit zou kunnen gaan, zonder de poorten te gebruiken. Zodra Felix hiervan bericht bekomen had, trok hij met een groot aantal krijgsvolk ter stad uit, en viel op die menigte aan, zodat er vierhonderd van gedood en tweehonderd gevangen genomen werden; maar de Egyptische bedrieger ontkwam het. Evenwel lieten de rovers zich niet afschrikken door de straf, die enigen van hen ten deel was gevallen, maar hitsten zij het volk steeds op tot muiterij tegen de Romeinen, zeggende dat men zulk een ondraaglijk juk moest afschudden; en zij plunderden en verbrandden de dorpen diegenen, die hen niet wilden bijstaan.

850 Terzelfder tijd ontstond te Caesarea tussen de Joden en de andere ingezetenen een grote verdeeldheid wegens het recht van voorzitting; de Joden beweerden dat het hun toebehoorde, omdat Herodes, een hunner Koningen, de stad gesticht had; en de Syriërs hielden daarentegen staande dat hun de voorrang toekwam, omdat de stad te voren de naam van Stratons toren had gevoerd, en daar toen niet één Jood woonde. De landvoogden, kennis genomen hebbende van de twist, deden de wederzijdse belhamels vatten en met geseling straffen. Maar de Joden, die op hun rijkdom steunden, begonnen de Syriërs te verachten, en met scheldwoorden te bejegenen; maar omdat er onder de laatsten velen van Caesarea en Sebaste waren, die onder de Romeinse krijgsbenden dienden, bleven zij hun niets schuldig, maar spraken manhaftig en stout terug. Daardoor kwam het eindelijk van woorden tot het werpen met stenen, zodat er van wederzijde velen gedood en gewond werden; maar de Joden behielden de overhand. Felix ziende dat die twist erger gevolgen zou hebben, verzocht de Joden dat zij zich toch zouden matigen; maar toen zij hem niet gehoorzaamden, zond hij krijgsknechten, die velen van hen doodden en gevangen namen, en onverhinderd enige huizen, waarin zich grote rijkdommen bevonden, plunderden. De aanzienlijksten onder de Joden, zulk een grote wanorde ziende, en voor de gevolgen daarvan vrezende, baden Felix dat hij de soldaten bevelen wilde te vertrekken, om alzo hen, die zich onbedacht door hun drift hadden laten medeslepen, gelegenheid te geven om tot inkeer te komen, opdat de verwarring niet groter werd; welk verzoek door hem toegestaan werd.

851 Terzelfder tijd gaf koning Agrippa het Hogepriesterambt aan Ismaël, Fabus' zoon. De overpriesters geraakten in strijd met de gewone priesters en de voornaamste burgers van Jeruzalem. Elk voorzag zich van gewapend volk, hetwelk zij uit de stoutsten en oproerigsten kozen. Zij begonnen elkaar met scheldwoorden te lijf te gaan, en vervolgens met stenen te werpen, zonder dat iemand zich inspande om hen te scheiden. Het scheen als of er geen overheid in de stad was, die recht had om hun moedwil te beteugelen. Ja, de onbeschaamdheid en stoutheid der overpriesters ging zo ver, dat zij hun knechten naar de dorsvloeren zonden, om de tienden, die de priesters toekwamen, weg te nemen; zodat sommige arme priesters van honger vergingen. Zozeer werd het recht alstoen, door het geweld der oproerlingen, met voeten getreden.

HOOFDSTUK 7 Festus volgt Felix in de landvoogdij van Judea op. De inwoners van Caesarea verwerven van Keizer Nero, dat het burgerrecht de Joden dier stad ontnomen wordt. koning Agrippa doet een vertrek bouwen, waaruit men alles kon zien, wat er nabij de Tempel geschiedde. Die van Jeruzalem maken een hoge muur, om zulks te beletten.

852 NADAT Porcius Festus door Keizer Nero gezonden was om Felix in de landvoogdij van Judea op te volgen, zonden de Joden van Caesarea enigen naar Rome om Felix te beschuldigen; en buiten twijfel zou hij de kwade behandeling, die hij de Joden had aangedaan, zwaar hebben moeten boeten, indien Nero hem, op verzoek van zijn broeder Pallas, die toen in groot aanzien bij hem was, zijn misdrijf niet kwijtgescholden had. Twee der voornaamste Syriërs van Caesarea kochten Burrhus, die leermeester van Nero geweest, en ook toen nog de geheimschrijver van zijn Griekse brieven was, voor een grote som gelds om, en verwierven door hem een brief, waarbij het burgerrecht, hetwelk de Joden benevens de Syriërs te Caesarea genoten, ingetrokken werd. Men zou kunnen zeggen dat deze brief de oorzaak onzer ellenden geweest is; want de Joden van Caesarea werden er zo verbitterd door, dat er eindelijk uit die verbittering een oorlog voortkwam.

853 Toen Festus in Judea aangekomen was, vond hij het in een jammerlijken toestand, door het kwaad, dat de rovers daar veroorzaakten; want overal plunderden zij, en staken alles in brand. Men noemde de wreedsten van hen, wier aantal zeer groot was, Sicarii, of Moordpriemers, omdat zij korte zwaarden droegen, gelijk die der Perzen, zijnde enigszins gekromd als de dolk, die de Romeinen Sica noemen. Deze moordenaars vervulden alles met doodslag; en zich op de feestdagen onder het volk, dat van alle kanten uit godsdienstigheid te Jeruzalem kwam, mengende, brachten zij iedereen, die zij wilden, ongestraft om het leven. Ook bestormden zij de vlekken diegenen wien zij een haat toedroegen, en plunderden die niet alleen, maar staken ze in brand.

854 Zekere bedrieger lokte een menigte van mensen met zich naar de woestijn, belovende dat hij hen van allerlei onheilen verlossen zou; maar Festus zond een partij ruiters en voetknechten derwaarts, die deze hoop verstrooiden en hem met zijn gevolg doodsloegen.

855 Koning Agrippa deed een grote woning bouwen bij de galerij van het koninklk paleis te Jeruzalem, hetwelk door de Asmoneesche vorsten gesticht was; en omdat die plaats zeer hoog was, had men er een schoon uitzicht over de ganse stad, en Agrippa kon uit zijn kamer alles zien, wat er in en bij de Tempel geschiedde. De voornaamste van Jeruzalem waren hierover zeer misnoegd, omdat onze wetten niet toelaten dat men hetgeen in de Tempel verricht wordt, en voornamelijk de offeranden, bespiedt. Om dit dan te beletten, deden zij boven de zitplaatsen van de binnensten Tempel, aan de westzijde, een muur maken, en die zo hoog ophalen, dat hij niet alleen het uitzicht benam aan des Konings vertrek, maar ook aan de galerijen, die buiten de Tempel aan de westzijde waren, waar de Romeinen op de feestdagen wacht hielden tot bewaring van de Tempel. Agrippa toonde zich zeer gebelgd hierover, en Festus was nog meer vergramd, en beval de burgers die muur af te breken. Maar zij verzochten aan hem verlof om een gezantschap deswege aan de Keizer te zenden, omdat zij liever wilden sterven, dan enig gedeelte van de Tempel omverwerpen. Dit stond hij hun toe. Daarop zonden zij tien der voornaamste burgers, benevens de Hogepriester Ismaël, en Chelcias, de bewaarder der gewijde schatten, naar Rome. Nero verleende hun gehoor; en Keizerin Poppéa, zijn gemalin, die godsdienstig van aard was, voor hen gesproken hebbende, verwierf niet alleen dat hij, om harentwil wat zij gedaan hadden, niet kwalijk opnam, maar hij stond ook toe dat de muur mocht blijven staan. De vorstin liet toen de tien andere afgezondenen weer naar huis keren, en

behield Ismaël en Chelcias alleen als gijzelaars. Koning Agrippa gaf daarna het Hogepriesterschap aan Josephus, Kabi toegenaamd, de zoon van de Hogepriester Simon.

HOOFDSTUK 8

Albinus volgt Festus in de landvoogdij van Judea op, en Koning Agrippa begeeft het Hogepriesterambt verscheidene malen. Ananus, de Hogepriester, doet de apostel Jakobus ombrengen. Agrippa vergroot en versiert de stad Caesarea Filippi, en noemt ze Neronias. Gunsten, de Levieten toegestaan. Volgreeks der Hogepriesters, van Aäron af.

856 FESTUS gestorven zijnde, gaf Nero de landvoogdij van Judea aan Albinus, en Koning Agrippa ontnam Josephus het Hogepriesterambt, en gaf het aan Ananus, de zoon van Ananus. Deze Ananus, de vader, werd aangemerkt als een van de aller-gelukkigste mensen, want hij genoot zelf die hoge waardigheid gedurende een lange reeks van jaren, en had vijf zonen, die ze allen na hem bezaten, hetwelk nooit iemand anders te beurt gevallen is. Ananus, een van hen, van welke wij nu spreken, was een stout en onversaagd mens, en van de aanhang der Sadduceeën, die, gelijk wij gezegd hebben de strengste onder de Joden zijn, en in het gericht het hardnekkigst bij hun gevoelen blijven staan. Hij nam de tijd waar, toen Festus gestorven, en Albinus nog niet aangekomen was, deed de raad te samenkomen, en ontbood er Jakobus, broeder van die Jesus, welke Christus genoemd werd, benevens enige anderen voor, en hen beschuldigd hebbende dat zij de wet overtreden hadden, deed hij hen veroordelen om gestenigd te worden. Dit bedrijf mishaagde al de inwoners van Jeruzalem, die enigszins godsdienstig waren en de onderhouding der wetten behartigden; en daarom lieten zij Koning Agrippa heimelijk verzoeken, dat hij Ananus bevelen wilde zo iets niet meer te doen, omdat hetgeen hij gedaan had een onverschoonbare zaak was. Sommigen van hen gingen Albinus, die toen van Alexandrië vertrokken was, tegemoet, om hem kennis te geven van hetgeen er was voorgevallen, en hem aan te tonen dat Ananus geen recht had de raad zonder zijn verlof te doen bijeenkomen. Hij toonde van hetzelfde gevoelen te zijn, en schreef aan Ananus met verstoordheid, onder bedreiging dat hij hem zou doen straffen. Agrippa, ziende dat Albinus zo vergramd was, benam Ananus het Hogepriesterschap, hetwelk hij niet langer dan vier maanden bediend had, en gaf het aan Jesus, de zoon van Damneus.

857 Toen Albinus te Jeruzalem aangekomen was, wendde hij alle vlijt aan om het landschap in rust te brengen, door een groot gedeelte der rovers te doen doden. Terzelfder tijd was Ananias, een zeer vermaard priester, bij iedereen in gunst; elk eerde hem om zijn mildheid, en hij verstond de kunst om veel geld bijeen te verzamelen, en er ging geen dag voorbij dat hij geen geschenken aan Albinus en de Hogepriester zond. Zijn dienaars waren zo ondeugend, dat zij met anderen, die niet beter waren dan zij zelf, naar de dorsvloeren gingen, om de tienden, die de priesters toebehoorden, met geweld weg te nemen, en degenen sloegen, die weigerden ze hun te geven. Hetzelfde werd ook door anderen gedaan, zodat de priesters, die daar alleen van leven moesten, zich in de uiterste verlegenheid gebracht zagen, zonder dat er enige orde daartegen gesteld werd. Het gebeurde op zeker feest dat de moordenaars, waarover hierboven gesproken is, bij nacht in de stad kwamen, en de geheimschrijver van Eleazar, hoofdman van de Tempel, die een zoon van de priester Ananias was, aangrepen, en gebonden wegvoerden, en zijn vader lieten weten dat zij zijn zoon zouden ontslaan, indien Albinus tien van hun makkers, welke hij gevangen hield, wilde loslaten. Die list gelukte hun; want Albinus, de nood ziende, die Ananias drong, om dit aan hem te verzoeken, stond zijn bede toe. Maar dit was oorzaak van veel kwaad; want de rovers vonden steeds gelegenheid om iemand van Ananias' nabestaanden te vatten, die zij dan niet teruggaven dan na dergelijk een ruiling. Alzo groeide hun getal aan, en hun stoutheid nam zo toe, dat zij het ganse land een geweldigenoverlast aandeden.

858 Koning Agrippa vergrootte te dier tijd de stad Caesarea Filippi, en noemde ze Neronias, ter ere van Nero. Hij deed te Beryte ook een prachtige schouwburg bouwen, waarin hij jaarlijks schouwspelen aan het volk liet vertonen; ook deed hij koren en olie onder de inwoners uitdelen. Om de stad te versieren, liet hij het grootste gedeelte van al de kunststukken, die in zijn rijk waren, waaronder veel uitmuntende beelden, naar de voornaamste der oude kunstenaren geschetst, gehouwen of gegoten, derwaarts voeren. Maar hierdoor maakte hij zich gehaat bij zijn onderdanen, die met leedwezen zagen, dat hij hun steden van haar voornaamste sieraden beroofden, om er een vreemde stad meê te versieren.

859 De vorst ontnam Jesus, Damneus zoon, het Hogepriesterambt, en gaf het aan Jesus, Gamaliëls zoon; maar omdat deze het niet gewillig afstond, veroorzaakte zulks een groten twist tussen hen; en omdat zij beiden van enig onversaagd volk vergezeld waren, kwam het dikwijls tot schelden, en van schelden tot het werpen van stenen.

860 Ondertussen bleef Ananias steeds de aanzienlijkste onder de priesters, zo wegens zijn groten rijkdom, als door zijn mildheid, waardoor hij zich meer en meer vrienden maakte. Kostobarus en Saulus hadden ook een grote menigte krijgsvolk bij zich en waren in groot aanzien, omdat zij van koninklijken bloede, en alzo aan de Koning vermaagschapt waren; maar zij waren te streng, en altoos gereed om de zwaksten te onderdrukken. En omdat de zaken alzo steeds verergerden, ontstond daaruit voornamelijk de ondergang van ons volk.

861 Toen Albinus vernam dat Gessius Florus hem in zijn ambt stond op te volgen, hield hij zich alsof hij de inwoners van Jeruzalem aan zich wilde verplichten en deed dus al de gevangenen voor zich brengen, van welke hij degenen, die voor halszaken gegrepen waren, ter dood veroordeelde, en hen die om geringe zaken in hechtenis genomen waren, weer naar de gevangenis zond, en vervolgens voor geld losliet. In dezer voege maakte hij de gevangenissen ledig, maar werd het land met rovers vervuld

862 Die van de stam van Levi, wier ambt het was in de Tempel lofzangen te zingen, verwierven van Koning Agrippa, dat hij door zijn raad liet bevelen dat zij een linnen kleed zouden mogen dragen, hetwelk anders niemand dan de priesters vrijstond; zij hadden hem tot dat einde voorgesteld, dat, omdat zij die gunst nooit genoten hadden, het een eer voor hem zou zijn, dit aan hen toe te staan. Maar ondertussen vergunde hij ook aan het andere gedeelte van die stam, hetwelk de Tempeldienst waarnam, zowel als aan de anderen, lofzangen te zingen; hoewel dit alles tegen onze wetten streed, die nooit overtreden zijn geworden, zonder dat God een strenge straf daarover gebracht heeft.

863 omdat de werken van de Tempel voltooid waren, en er nu achttienduizend werklieden, die met de arbeid daaraan steeds geld verdiend hadden, ledig liepen, wilden de inwoners van Jeruzalem hun een middel aan de hand geven om de kost te winnen; en omdat zij niets van het gewijde geld wilden bewaren, uit vrees dat de Romeinen het toch naar zich zouden nemen, spraken zij Koning Agrippa aan over het herbouwen van de galerij, die aan de oostzijde was. Deze galerij was buiten de Tempel, in zulk een diep dal, dat de muren vierhonderd ellebogen hoog waren, van vierkante stenen, elk twintig ellebogen lang, en zes dik, gebouwd, en nog een werk van Salomo, die de eersten Tempel gesticht had. Maar Agrippa, wien de zorg voor de Tempel door Keizer Claudius was opgedragen, de moeilijkheid van die onderneming inziende, zowel ten aanzien van de tijd, als ter oorzaak van het geld, dat er aan ten koste gelegd zou moeten worden, en bedenkende dat de grootste werken licht gesloopt werden, kon niet

besluiten om hun verzoek toe te staan; maar hij gaf hun verlof om hun stad, indien zij wilden, met witte stenen te bestraten.

864 De vorst ontnam Jesus, Gamaliëls zoon, het Hogepriesterambt, en gaf het aan Matthias, de zoon van Theofilus, onder wiens bediening de Joodse oorlog begon. Het zal alhier niet ongepast zijn de afkomst der Hogepriesters te verhalen, en op te sommen wie dat ambt tot het einde van deze oorlog bediend hebben. De eerste was Aäron, Mozes broeder; hij werd opgevolgd door zijn zonen, en die hoge waardigheid is altoos onder hun nakomelingen verbleven, zonder dat men iemand anders, ja zelfs geen Koningen, daartoe verkoos. Er zijn er drie en tachtig geweest van Aäron tot aan Phanasus, die door de oproerlingen in zijn ambt gesteld werd; en dertien van hen hebben het bekleed sedert Mozes Gode een Tabernakel in de woestijn oprichtte, tot aan de tijd dat het volk in Judea gekomen is, waar Salomo de Tempel bouwde. In de beginne stelde men niemand in dit ambt aan, dan na de dood diegenen, die het bediend hadden; maar naderhand werden er bij hun leven wel anderen in hun plaats gesteld. Die dertien waren allen afkomstig van de twee zonen van Aäron, en volgden malkander op. De regering over ons volk berustte toen bij de voornaamste des volks; maar daarna werd het hoog gezag aan één enkelen opgedragen, en eindelijk ging het over aan Koningen. Er verliepen zeshonderd twaalf jaren onder de bediening van die dertien, sedert ons volk, onder het gelegde van Mozes, uit Egypte getrokken was, totdat Salomo de Tempel stichtte. Achttien andere Hogepriesters volgden elkaar na die dertien op, gedurende de tijd van vierhonderd zes en zestig jaren, zes maanden, en tien dagen, welke verliepen van Salomo's tijd af, totdat Nebukadnézar, Koning van Babel, Jeruzalem ingenomen en de Tempel verbrand hebbende, het volk met de Hogepriester Josadach gevangen naar Babylonië voerde.
Na een ballingschap van twee en zeventig jaren stond Cyrus, Koning van Perzië, de Joden toe, weer naar hun land te keren, en de Tempel te herbouwen. Jesus, de zoon van Josadach, werd toen Hogepriester. Vijftien van zijn nakomelingen, allen Hogepriesters gelijk hij, hebben gedurende vierhonderd veertien jaren de vrijen Staat geregeerd, totdat Koning Antiochus Eupator en Lysias zijn veldoverste, nadat zij de Hogepriester Onias, Menelaus bijgenaamd, te Beroë hadden doen sterven, diens ambt aan Jakim gaven, die wel van Aäron afstamde, maar niet uit hetzelfde geslacht was, dat die waardigheid te voren bezat; alzo beroofden zij er de zoon van Onias van, die zijns vaders naam voerde. De jonge Onias vertrok toen naar Egypte, waar hij in de gunst van Koning Ptolomeüs Philometor, en Koningin Cleopatra, diens gemalin, gekomen zijnde, verlof van hen verkreeg om dicht bij Heliopolis een tempel, gelijk aan die van Jeruzalem, te bouwen, waarvan hij Hogepriester werd, gelijk hiervoren verhaald is. Jakim, na verloop van drie jaren gestorven zijnde, bleef het Hogepriesterambt zeven jaren openstaan. Maar toen ons volk tegen de Macedoniërs opstond, en die van het geslacht der Asmoneërs tot vorsten koos, werd Judas, één van hen, met algemene toestemming verkozen om deze waardigheid te bekleden. Hij bediende die zeven jaren, en toen Tryfon hem verraderlijk om het leven gebracht had, werd hij door zijn broeder Simon opgevolgd. Simon, dat eerambt acht jaren bekleed hebbende, werd door zijn schoonzoon op een gastmaal vermoord, en zijn zoon Hyrkanus daarop tot Hogepriester verheven. Hij bezat het ambt dertig jaren, en stierf in een hoge ouderdom. Judas, zijn zoon, Aristobulus toegenaamd, volgde hem op, en was de eerste, die zich de koninklijken rang aanmatigde. Hij regeerde maar één jaar, en zijn broeder Alexander volgde hem in het koningschap en in de waardigheid van Hogepriester op. Hij regeerde zeven en twintig jaren, en liet bij zijn sterven zijn gemalin Alexandra als Regentes na, met volmacht, om die van zijn zonen, welke zij wilde, in het Hogepriesterambt te stellen. Zij gaf het aan Hyrkanus, die het gedurende de negen jaren, welke zij regeerde, bediende, maar toen zij gestorven was, deed zijn jongere broeder, Aristobulus, hem de oorlog aan, overwon hem, en noodzaakte hem een ambteloos leven te leiden, terwijl hij zichzelf te gelijk de koninklijke regering en het Hogepriesterschap aanmatigde. Hij bezat één en ander drie jaren.

Pompejus, Jeruzalem ingenomen hebbende, voerde hem met zijn kinderen gevangen naar Rome, en herstelde Hyrkanus in het ambt van Hogepriester en vorst der Joden, zonder hem nochtans de waardigheid van Koning te geven. Deze bekleedde het vier en twintig jaren, behalve de negen reeds vermeld; maar op het einde van die tijd kwamen Pakorus en Barsafarnes, veldoversten der Parthen, van geen zijde van de Eufraat, hem beoorlogen, en namen hem gevangen, Antigonus, de zoon van Aristobulus, tot Koning der Joden aanstellende. Drie jaren en drie maanden later werd die vorst te Jeruzalem met geweld door Herodes en Sosius gevat, en naar Antonius gezonden, die hem te Antiochië liet onthoofden.
Herodes, door de Romeinen tot Koning aangesteld zijnde, koos de leden uit het geslacht der Asmoneërs niet meer tot Hogepriesters, maar nam voor dat ambt gewone priesters, ja zelfs de zodanigen, die nog van minder aanzien waren, uitgenomen toen hij het aan Aristobulus, kleinzoon van Hyrkanus, gaf, die door de Parthen gevangen genomen was, en broeder van zijn gemalin Mariamne. Hij deed dit ter oorzaak van de genegenheid des volks voor deze, en om de eerbied, welke men voor de nagedachtenis van Hyrkanus behield. Maar omdat de liefde, die elkeen die jongen Prins toedroeg, hem bevreesd maakte, deed hij hem te Jericho verdrinken, gelijk hierboven verhaald is, en wilde niemand van het geslacht der Asmoneërs meer tot dat eerambt verheffen. Archelaüs, Herodes' zoon, en de Romeinen, die daarna meesters van Judea werden, deden evenzo. Gedurende de honderd en zeven jaren, die er verliepen sedert het begin van Herodes regering tot de tijd, dat Titus Jeruzalem en de Tempel verbrandde, waren er acht en twintig Hogepriesters, van welke enigen dat ambt onder de regering van Herodes bedienden. Na de dood van Herodes en Archelaüs kwam de regering over ons volk weer aan de voornaamste des volks; en de Hogepriesters hadden het oppergezag.

HOOFDSTUK 9
Florus volgt Albanus in de landvoogdij van Judea op; en zijn gierigheid en wreedheid zijn oorzaak van de oorlog der Joden tegen de Romeinen. Einde dezer Historie.

865 GESSIUS Florus, geboortig van Klazomene, werd, tot ongeluk van ons volk, door Nero verkozen om Albinus in de landvoogdij van Judea op te volgen. Cleopatra, zijn huisvrouw, die hij met zich bracht, en die voor hem in boosheid niet onderdeed, had die gunst voor hem verworven door Keizerin Poppea, die haar zeer toegedaan was. Hij misbruikte zijn macht zo schandelijk, dat men zich het vertrek van Albinus beklaagde; want terwijl die het kwaad heimelijk en ter sluiks deed, droeg Florus er openlijk roem op; en het scheen alsof hij enkel gezonden was, om de ongerechtigheid te doen zegepralen, en ons volk op het snoodst te verongelijken. Zijn roverijen en wreedheden kenden geen maat of perk; zijn hart was ongevoelig en zonder ontferming; de grote winsten deden hem de kleine niet verwaarlozen; overal sloeg hij de handen in; alles was zijn gading; hij deelde met de struikrovers de buit, en het was tot die prijs dat hij hun de straffeloosheid hunner misdaden verkocht. Alzo ging het kwaad, dat de Joden leden, alle beschrijving te boven; zij waren genoodzaakt hun vaderland en hun godsdienstplechtigheden te verlaten, om naar vreemden te vluchten; want bij de wreedste volken konden zij geruster leven dan in hun eigen land. Wat zal ik meer zeggen? Is het niet genoeg, als ik zeg, dat het Florus was, die ons dwong de wapenen tegen de Romeinen op te nemen, om liever allen te gelijk met één slag, dan de een na de ander, en elk afzonderlijk, onder zulk een ondragelijke regering om te komen? Want twee jaren nadat deze tirannieke landvoogd in Judea gekomen was, in het twaalfde jaar van Nero's heerschappij, begon die verderfelijke oorlog. Die de begeerte hebben om in bijzonderheden te willen weten, wat daarin voorgevallen is; behoeven slechts de Historie der Joodse Oorlogen, die wij geschreven hebben, te lezen.

866 Ik zal nu de Historie van de Oudheden onzes volks, de zaken behandelende, die sedert de schepping der wereld tot aan het twaalfde jaar van Nero's regering voorgevallen zijn, eindigen, van waaraf ik ook die der Oorlogen ben begonnen te schrijven. Men kan in het eerste Werk alles zien, wat de Joden gedurende zoveel eeuwen, zowel in Egypte als in Palestina en Syrië, wedervaren is; wat zij onder de Assyriërs en Babyloniërs geleden hebben; en hoe zij door de Perzen, de Macedoniërs, en de Romeinen zijn behandeld. Ik heb daarin ook de volgreeks der Hogepriesters gedurende tweeduizend jaren, mitsgaders al de bedrijven onzer Koningen, en diegenen, die, als er geen Koningen waren, het oppergezag hadden, alzo verhaald, als ik het in de Heilige Boeken beschreven heb gevonden, gelijk ik in het begin van dit Werk heb beloofd. Ik zou wel durven zeggen dat niemand anders, hetzij Jood of vreemdeling, onze Historie zo nauwkeurig de Grieken zou kunnen verhalen; mijn landgenoten bekennen zelf, dat ik onze gewoonten en inzettingen zeer goed ken. Ik heb geen reden om de tijd te beklagen, die ik tot het leren van de Griekse taal besteed heb, hoewel ik ze niet op het zuiverste uitspreek; want dat valt ons zeer zwaar, omdat men er zich niet genoeg op toelegt wijl onze landslieden degenen, die verscheiden talen leren en wel en sierlijk weten uit te spreken, weinig achten, en zulke letteroefeningen aanmerken als een ongewijde oefening, die even goed de slaven voegt als de vrijgeborenen. Zodat men dezulken onder ons alleen wijs acht, die zulk een grote kennis van onze wetten en de Heilige Schriften verkregen hebben, dat zij bekwaam zijn, die uit te leggen; hetwelk echter iets zo zeldzaams is, dat er nauwelijks twee of drie zijn geweest, die daarin uitgemunt, en roem verworven hebben.

867 Ik hoop dat men het niet zal afkeuren, dat ik in het kort ook iets schrijve van mijn geslacht en afkomst, en van mijn voornaamste levensbedrijf, terwijl er nog personen in het leven zij, die het òf bekrachtigen, òf de onwaarheid daarvan tegenspreken kunnen. Dus zal ik dan deze Oudheden, die in twintig boeken, en zestigduizend regels vervat zijn, eindigen. Zo God mij het leven spaart, zal ik in het kort de oorzaken van onze Oorlog verhalen, bovendien alles, wat tot op deze tijd toe, zijnde het dertiende jaar der regering van Keizer Domitianus, en het zes en vijftigste van mijn ouderdom, ons is overkomen.

Ik heb mij ook voorgenomen vier boeken van de gevoelens der Joden ten aanzien van God, Zijn wezen, Zijn wetten, en wat ons volgens deze geoorloofd of verboden is, te schrijven.

VERKORTE CHRONOLOGIE VAN DE PERIODE DIE JOSEFUS BESCHRIJFT[1]

Hoofdtijdperken

Wij kunnen Chronologie op 2 manieren berekenen. 1e vanaf de Schepping en 2e vanaf de Christelijke jaartelling. De perioden zien er als volgt uit:

Periode	Aantal jaren	Ná de Schepping	Vóór de Chr. jaartel.
Van de Schepping tot de Zondvloed	1650	0 -1650	3974 -2324
Na Zondvloed tot geboorte Abram	350	1651-2000	2324 -1974
Van Abrams geboorte tot de Uittocht		500 2001-2500	1974 -1474
Van Wetgeving tot 4e jr. Salomo	480	2501-2980	1473/4 -993/4
Van Tempelbouw tot Ballingschap, (390-3 à 4 j)	386/7	2981-3366/7	993/4 - 607
Van begin Ballingschap tot terugkeer Juda	70	3467-3437	607 - 537
Vanaf bouw 2e Tempel tot komst Ezra	80	3437-3517	537 - 457
Van Ezra tot herstel van de Tempel	292	3517-3809	457 - 165
Van herstel van de Tempel tot verw. Jeruzalem	234	3909- 4043	165 - 70 ná Ch
Totaal	4043		

Bovenstaande perioden worden bij hun beginjaar in de jaartabellen van dit boek toegelicht. Er kunnen verschillen ontstaan door afronding.

In deze Chronologie is gebruik gemaakt van de Assyrisch/Babylonische Chronologie tot 747. Vanaf die tijd vertoont de Assyrische Chronologie een ernstig manco. De regeringsjaren van koning Pul worden overgeslagen, omdat er een archeologisch bewijs ontbreekt. Het gevolg is een verschil van 28/30 jaar met de Bijbelse dateringen. De wetenschap hanteert reeds 1 eeuw de foutieve Assyrische Chronologie voor de dateringen van de oude geschiedenis van het Midden-Oosten, incl. Israël. Hoe erg dit is blijkt b. v. uit de datering van koning David, 1012-972 v.Chr. en de datering van Davids overwinning op Sion/Jeruzalem, 1003. Maar de Bijbelse Chronologie geeft als overwinningsdatum 1023. Bijgevolg, de verovering van Jeruzalem door Israël op 6 juni 1967 was precies 3000 jaar na Davids verovering. Maar pas in 1997 dit feit feestelijk gevierd werd in Israël!
Gelukkig dat nieuwe chronologen de jaren van koning Pul in hun berekening hebben ingevoegd en door nieuwe gegevens een veel juister beeld geven.

Jaartellingen en maanden
De Romeinen dateerden hun jaartelling vanaf de Stichting van Rome, 753. Het zgn. Juliaanse jaar begon met januari. De Grieken telden vanaf de 1e Olympiade. De Babyloniërs vanaf het Nieuw-Babylonische rijk 747 v.Chr. Dat jaar begon in de lente. Syrië had de Seleucidische jaartelling vanaf 312/311 v. Chr. De Joodse jaartelling in de diaspora is gebaseerd op het werk van Rabbi Hillel, in de 4e eeuw na Christus. Het wijkt af van de jaartallen in de Hebreeuwse Masoretische tekst.
De Christelijke jaartelling dateert uit de 6e eeuw. De Paus gaf opdracht aan Dionysius Exiguus te berekenen in welk jaar na de Stichting van Rome Christus was geboren. Dionysius

[1] Zie voor volledige Chronologie: www.theologienet.nl
Rubriek theologie, Westerbeke

berekende de geboorte in het jaar 753 en begon het volgend jaar (754) met het jaar 1. De oude kerkvaders berekenden dat de geboorte van Christus plaats vond ong. 750-751 na de Stichting van Rome.
Nieuw astronomisch onderzoek naar Jezus' geboorte wijst naar aug./sept. 3 v. Chr. jaartelling.

HOOFDSTUK 1
1ste HOOFDTIJDPERK VAN DE SCHEPPING TOT DE ZONDVLOED

De jaren vanaf de Schepping tot de Zondvloed worden volgens Genesis 5 berekend naar de leeftijden van de stamvaders van Noach. De tekst van de Septuagint en de Samaritaanse Pentateuch wordt buiten beschouwing gelaten.

In Gen 7:6 staat: "Noach nu was 600 jaren oud, als de vloed der wateren op de aarde was."
Daarmee wordt bedoeld: **in** het 600 jaar des levens van Noach, Gen. 7:11.

Het aantal levensjaren in de Bijbel wordt anders uitgedrukt dan wij gewoon zijn. Als wij zeggen iemand is 50 jaar dan bedoelen we: 50 jaar en X aantal maanden. De Bijbel spreekt over **in** zijn X (= zoveelste) levensjaar**. In** Noachs 600 jaar betekent dus 599 jaar en X maanden.
Adam was **IN** zijn 130 jaar toen Seth geboren werd. In de Bijbel is een pas geboren baby 1 jaar, of een kind in het eerste jaar. Bij ons is dat pas op z'n 1ste verjaardag.
Wanneer we de leeftijden van de vaders vóór de Zondvloed tot het eind van Noach's 600^{e} jaar, naar boven afronden krijgen we 1656 jaar. Als we het naar beneden afronden krijgen wij 1646 jaar. Het is het beste om het gemiddelde te nemen, ongeveer 1651 jaar.
In deze Chronologie gaan we uit van 1650 jaar.

	Geboren			Geb. stamhouder			Gestor Ven		
	vroeg	Gemiddeld	Laat	Vroeg	Gemiddeld	laat	Vroeg	Gemiddeld	Laat
Adam			0	129	129,5000	130	929	929,5	930
Seth	129	129,5000	130	104	104,5000	105	1040	1041	1042
Enos	233	234,000	235	89	89,5000	90	1137	1138,5	1140
Kenan	322	323,5000	325	69	69,5000	70	1231	1233	1235
Mahalaleël	391	393,000	395	64	64,5000	65	1285	1287,5	1290
Jered	455	457,5000	460	161	161,5000	162	1416	1419	1422
Henoch	616	619,000	622	64	64,5000	65	980	983,5	987
Methusalah	680	683,5000	687	186	186,5000	187	1645	1650,5	1656
Lamech	866	870,000	874	181	181,5000	182	1642	1646,5	1651
Noach	1047	1051,500	1056	499	499,5000	500	1996	2001	2006
Sem	1546	1551,000	1556	99	99,5000	100	2144	2150	2156
Zondvloed	**1646**	**1651,000**	**1656**						
1 jaar Zondvloed	**1**	**1**	**1**						
Arfachsad	1648	1652,000	1656	34	34,5000	35	2084	2089	2094
Sela	1682	1686,500	1691	29	29,5000	30	2113	2118,5	2124
Heber	1711	1716,000	1721	33	33,5000	34	2173	2179	2185
Peleg	1744	1749,500	1755	29	29,5000	30	1981	1987,5	1994
Rehu	1773	1779,000	1785	31	31,5000	32	2010	2017	2024
Serug	1804	1810,500	1817	29	29,5000	30	2032	2039,5	2047
Nahor	1833	1840,000	1847	28	28,5000	29	1979	1987	1995
Terah	1861	1868,500	1876	129	129,5000	130	2065	2073	2081
Abram	1990	1998,000	2006						
Van Zondvloed tot Abram's geboorte	**344**	**347**	**350**						

HOOFDSTUK 2

2E HOOFDTIJDPERK: NA DE ZONDVLOED TOT DE GEBOORTE VAN ABRAM

Na Schep.	vóór Chr.	
1651	2323	Einde van de Zondvloed, 1e dag van de 1e maand, Gen 8:13
1652	2322	geboorte Arfachsad, 2 jaar na de vloed, Gen. 11:10
1687	2287	geboorte Sela, Gen. 11:12.
1717	2257	geboorte van Heber, Gen. 11:14. De stamvader van de Hebreeën.
	2234	Begin van de Sterrenkunde bij de Chaldeeën, Hutton blz. 17. Aristóteles schrijft dat 1903 jaar voor Alexander de Grote's komst te Babel de sterrenkundige aanmerkingen begonnen zijn te Babel, Vitringa, Jesaja III bl 357 331 v.Chr. + 1903 = 2234.
1751	2223	geboorte Peleg, Gen. 11:16, ruim 100 jaar na de Zondvloed. Peleg betekent: 'verdeling'. Kort voor zijn geboorte is de aarde verdeeld door de SPRAAKVERWARRING, Gen. 10:25, 1 Kron. 1:19. Einde torenbouw, Gen 11:1-9. Babel betekent in Hebr: In/door verwarring. In het Akkadisch: poort naar (de God) Bel.
1781	2203	geboorte Rehu, Gen. 11:18
1813	2161	geboorte Serug, Gen. 11:20
1843	2131	geboorte Nahor, Gen. 11:22
1872	2102	geboorte Terach Gen. 11:24. Terach leefde 70 jaar en gewon Abram, Nahor en Haran, Gen. 11:26. Terach stierf 205 jaar oud te Haran, Gen. 11:32. Abram verliet Haran na de dood van zijn vader, Hand. 7:4. Abram was toen 75 jaar, Gen. 12:4, dus werd Abram geboren toen Terach **in** zijn 130 jaar was.
2000	1974	dood van Noach, Gen. 9:28. Merk op: In dezelfde tijd toen Noach de *2e stamvader* van de wereld/kerk stierf, werd *de vader der gelovigen* geboren.

Noach leefde na de Zondvloed 350 jaar, Gen 9:29. De jaren van bovengenoemde periode worden opgeteld aan de hand van de leeftijd van de stamvaders van Abram, in Gen. 11:10-26 etc. De ouderdom van de stamvaders wordt berekend naar hun leeftijd bij de geboorte van hun zoon (stamhouder). De totale tijdsduur naar boven afgerond is 352 jaar naar beneden afgerond is 342 jaar; gemiddeld 347.

In bovenstaande kolom wordt 3 jaar boven het gemiddelde genomen, nl 350 jaar. Daarmee is het gemiddeld aantal jaren van de stamvaders vanaf Adam tot Abram's geboorte in evenwicht, nl. totaal max. 2008 en min. 1988. Voor deze chronologie gaan we uit van bijna het gemiddelde, 2000 jaar.

HOOFDSTUK 3

3E HOOFDTIJDPERK VAN ABRAMS GEBOORTE TOT DE UITTOCHT

Na de schep.	vóór Chr.	Abram	
2001	1973	1	Geboorte van Abram.
2011	1963	10	Geboorte van Sara, Gen. 17:17.
2019	1965	12	Ongeveer in deze tijd, dood van Sela en Rehu
2042	1942	41	Ongeveer in deze tijd, dood van Serug
			Waarschijnlijk heeft Job in deze tijd geleefd, gezien zijn hoge leeftijd. Hij had vóór zijn lijden kinderen die zelfstandig woonden, hfd. 1:18; na zijn beproeving nog 140 jaar, Job 42:16. Wellicht is hij minstens 200 jaar geworden.
2071	1903	70	Abrams roeping en Gods *belofte* van een zaad, Gen. 12:1-3. Abram was 70 jaar, (of in zijn 71e jaar); hij was 100 jaar toen Izak geboren werd; vanaf Izak tot de Uittocht was 400 jaar; de Uittocht/Wetgeving was 430 jaar na de belofte. De roeping van Abram is een beginpunt in de Bijbelse/Joodse historie, waarmee men een nieuwe jaartelling begon, zie Ex. 12:40, nader verklaard in vers 41. **"En het geschiede ten einde van 430 jaren, zo is het even op diezelfde dag geschied, dat al de heiren des Heeren uit Egypteland getrokken zijn".** Paulus verklaart deze tekst zo: 430 jaar na de belofte van een zaad aan Abram, werd de Wet gegeven, Gal. 3:16,17,18. Zie kanttek. nr. 70 Gal. 3; Gen. 15:13; Hand. 7:6.
2076	1898	75	Dood van Terach, Gen 11:32. Abram vertrekt uit Haran, 75 jaar oud, Gen. 12:4
		78	Ongeveer deze tijd gaat Abram naar Egypte, Gen. 12:10
		81	id Abram en Lot scheiden, Gen 13.
		84	id Abrams krijgstocht, Gen 14
		85	Belofte aan Abram voor Bescherming, Gen. 15:1 In vs 13 voorzegt de Heere dat Abrams *zaad* vreemdeling zal zijn, (in Kanaan) en verdrukt worden (o.a. in Egypte) totaal 400 jaar. 10 jaar na Abrams vertrek uit Haran, vlgs. Dode Zeerollen dl II blz 312, A. v. d. Woude (Geen Bijbels bewijs)
2087	1887	86	Geboorte Ismael toen Abram 86 jaar was, Gen. 16:16
2090	1884	89	Dood van Arfachsad, Gen 11:13
2100		99	Instelling van de besnijdenis toen Abraham 99 jaar was, Gen. 17:23-27. God belooft een zoon, na 1 jaar Gen 18:10. Verwoesting van Sodom, Gen. 19.
2101	1873	100	Izaak geboren, Abraham is 100 j. Gen. 21:3-5; Sara is 90 jaar, Gen. 17:17
			BEGIN PERIODE VAN 400 JAAR
		102	Izaak gespeend, uitdrijving van Hagar, Gen. 21:8
		103	Abraham woont in Berseba, Gen. 21:31,34
			Wanneer Abraham zijn zoon Izak moest offeren is onbekend, Gen 22
		138	Dood van Sara, 127 jaar Gen. 23:1

		140		Huwelijk van Izak (40j.) Gen. 24:67, 25:20; Gen. 25:20
				Jacob
2161	1813	160	1	Jacob en Ezau geboren; Izaak 60 jaar Gen. 25:26
2176	1798	175	16	Dood van Abraham, Gen. 25:7 (wordt in de Bijbel niet in tijdsvolgorde beschreven)

Jacob

Jacob was 130 jaar toen hij bij Farao stond, Gen 47:9
Jozef was toen 30+9=39 jaar. Jacob was dus 91 toen Jozef geboren werd, nadat hij reeds 14 jaar bij Laban geweest was, Gen 29:27 verg. 30:25.

		84	Huwelijk met Lea, na 1 week huwt Jacob Rachel, Gen. 29:27
		97	Jacob gaat terug naar Kanaan, na 20 jaar, Gen. 31:41
2281	1693	121	Jozef wordt onderkoning, 30 jaar oud, Gen. 41:46

1ste jaar van overvloed.
In Jozefs tijd regeerde in Egypte de 15e en 16e dynastie, de zgn Hyksostijd.
Welke farao is nog onbekend.

2361 1613 Jozef sterft 110 jaar, Gen 50:26, na 80 jaar regering als onderkoning.

Tijdperk van onderdrukking

2362 1612 1 Het 1ste jaar na de dood van Jozef begon de verdrukking van Israël.
Exod. 1:8 'Daarna stond een nieuwe koning op ove Egypte, die Jozef niet gekend had'.
In de literatuur staat deze periode bekend als de 'Kleine Hyksosperiode', die duurde van ong. 1613 tot 1554 voor Chr. Er is echter geen eenstemmigheid over. (47)

1554 59 Farao geeft bevel om de jongens te verdrinken.
Deze Farao is zeer waarschijnlijk Ahmose geweest die na ong. 10 jaar strijd de Hyksos verdreef en de grondlegger werd van het grote NIEUWE RIJK.
"Er stond een nieuwe koning op over Egypte die Jozef niet gekend had", Ex. 1:8. Er is duidelijke sprake van een nieuwe dynastie
Vlgs. Bijbels Handboek deel 2A blz 28 begon de 18e dynastie in 1552 v.Chr. Zij volgen de beroemde Egyptoloog Hornung. Wetenschappers variëren vanaf 1580 – 1560 over het beginjaar van de 18e dynastie.

Hieronder volgt een staatje van de regeringsjaren van de Farao=s vanaf Mozes geboorte tot de Uittocht, 80 jaar, en daarna koningin Hatsjepsut.

Ahmose	25 jaar en 4 mnd	1554-1529 v.Chr.
Amenhotep I	20,5 jaar	zomer 1529 - 22-3-1508
Thutmose I	21,5 jaar	22-3-1508 - dec.1487
Thutmose II	13 jaar	jan. 1486 - 30 apr.1473
Totaal	80 jaar	Uittocht
Koningin Hatsjeput	21 jaar	1473 - 1452
Thutmose III	32,5 jaar	(totaal 54 jaar met inbegrip van zijn moeder)

In de regeringsjaren is gebruik gemaakt van de beroemste Egyptologen, Hornung, Brierbrier, Goedicke, Kitchen, e a. Zij verschillen enkele jaren

van elkaar, zowel in aanvang en in duur van de regeringsjaren. Sommigen stellen de regeringsjaren van Thutmose II op slechts 2,5 jaar, van 1481-1479.

		Mozes	
2421	1553	1	Mozes geboren, Ex. 2:1-10. (Terugrekenen vanaf de Uittocht).
2460	1514	40	Mozes vlucht naar Midian, Ex. 2:15
	1508	46	Thutmose I, een generaal van Amenhotep wordt Farao. Over zijn regeringsjaren is verschil, 10-30 jaar.
	1486	68	Thutmose II wordt Farao. Zijn beide zonen stierven jong, hij benoemt zijn enige dochter, Hatsjeput tot mederegentes. [**Hatshepsut ruled jointly until 1473,** when she declared herself pharao, (publ. tourerypt.net.)] Egyptologen verschillen over de regeringsduur van Thutmose; Joséfus: 13 jaar.
2500	1474	80	In de herfst begint het nieuwe burgerlijke jaar in Israël. Het verlossingsjaar!

HOOFDSTUK 4

4e HOOFDTIJDPERK: VAN DE UITTOCHT TOT DE TEMPELBOUW 480 JAAR

In Gen. 15: 13 zegt God tot Abraham: Uw *zaad* zal vreemd zijn in een land dat het hunne niet is en zij zullen hen verdrukken 400 jaren. Dit tijdperk ziet dus op de *vreemdelingschap* van Abrahams *zaad* te beginnen bij Izaaks geboorte, in Kanaan **en** de dienstbaarheid in Egypte tot de Uittocht, samen 400 jaar, zie Hand 7:6

De periode 400 jaar komt terug in Gal. 3:17, maar dan vermeerderd met 30 jaar, dus vanaf Abrahams roeping uit Ur. Zie ook Ex. 12:40

In Hand. 13:17-21 noemt Paulus een periode van 450 jaar. 'En daarna, omtrent 450 jaar, gaf Hij hun richters tot op Samuel de profeet'. Het schijnt dat Paulus bedoelt: Van geboorte Izaak tot Uittocht 400 jaar

In de woestijn	40 jaar
Tot dood Jozua	10 jaar Totaal 450 j.

Israël trekt in de woestijn Sur, 3 dagen na de Doortocht te Mara, Ex 15:23-26

Siwan In de 3e maand, Siwan, komt Israël bij de Sinaï Ex. 19:1

3 Mozes klimt op de Sinaï, de Heere belooft op de derde dag neer te dalen.

6 Op de 6e dag van Siwan, dat is de 50e dag na de Uittocht, Ex 19:15

De Joodse traditie, vanaf 70, getuigt eenstemmig dat de Wet gegeven werd op de 50e dag na Pasha, dus de 50e dag van de Uittocht.

Vòòr Chr.j.t	**nà de UITT.**	
1472	2	Op de 1ste dag van de 1ste maand Abib wordt de Tabernakel opgericht, Ex. 40:2+17.

1434 40 Israël komt in de woestijn Zin, Num 20:1,22.
Mirjam sterft in de 1ste maand, ong april, Num 20:1
Aäron sterft, 123 jaar, op de 1ste van de 5e maand (Ab), op berg Hor, Num 33:38,39, (juli) 30 dagen rouw, Num 20:29.
1433 41 Op de 10e dag van de 1ste maand, Abib, gaat Israël over de Jordaan, Joz. 4:19, eind maart.
Op de 14e dag van de 1e maand Pasha, in de buurt van Jericho, Joz. 5:10
Op de 15e dag van de 1ste maand eet Israël Overjarig koren, Joz. 5:11
Op de morgen van 16 Abib houdt het Manna op, precies 40 jaar na de Uittocht! Joz.5:12
1424 50 Verbondsvernieuwing; Jozua sterft, 110 jaar, Jozua 24:29. (reeds Joz 13:1 staat Dat Jozua oud en welbedaagd was)
Er is geen vaststaand bewijs dat Jozua's dood in dit jaar plaats vond.
1423 Regering van de oudsten van Israël.
Vanaf 1422 worden de Sabbatjaren gerekend in Israël, sept. 1422/1421.
De Sabbatjaren zijn in hoofdzaak bekend door de exacte mededelingen van Joséfus, zie bij tijdperk Herodus.

RICHTERENTIJDPERK.

Het is heel moeilijk om een overzicht te geven van het tijdperk van de richters vanaf de dood van Jozua tot de dood van Simson.
Er zijn twee vaste punten:

- ***De Tempelbouw begon* in *het 480e j. na de Uittocht, 1 Kon 6:1.***
- In Richt. 11:26 zegt Jefta dat Israël 300 jaar in Hesbon gewoond heeft.

Van deze jaartallen wordt in deze Chronologie uitgegaan.

Paulus zegt: "En daarna omtrent vierhonderd en vijftig jaren gaf Hij hun rechters, tot op Samuel, den profeet." Hand. 13:20,21.
Deze periode van 450 jaar kan niet opgevat worden vanaf de Uittocht, want 480 jaar na de Uittocht begon de Tempelbouw. Ook niet vanaf Jacobs komst in Egypte, 215 jaar vóór de Uittocht, want dan zou die eindigen 235 jaar nà de Uittocht. Nemen wij een minimum aantal jaren vanaf de Uittocht, dan krijgen we: Mozes 40 j. Jozua 10 j. Othniël 40 j. Eglon 80 j. Debora 40 j. Abimelech 3 j. Thola 23 j.; totaal 236 jaar.
Ook kan Paulus niet bedoelen dat het tijdperk van 450 jaar loopt vanaf Jozua's dood tot en met Samuël, want dat strijdt tegen het tijdperk van 480 jaar tussen de Uittocht en de Tempelbouw.
Rest niets anders dan dat de 450 jaar voorafgaand aan Samuël, door Paulus als één geheel wordt beschouwd.

Als we vast houden aan het gegeven dat Israël 300 jaar te Hesbon woonde toen Jefta Richter werd, houdt het in dat de 40 jaar van de hogepriester Eli niet als aparte Richterjaren worden opgenomen, zoals de Christelijke Encyclopedie -en velen die dit volgen- schrijft, maar 40 dienstjaren, tijdens het Richteren-tijdperk. Paulus vermeldt Eli niet, Hand. 13:17-21.

Door op deze manier achteruit te rekenen vanaf Jefta ontstaat er een richterloos tijdperk van 45 à 46 jaar. Dit kan niet bewezen worden, dus geef ik een *globaal* overzicht.

GLOBAAL OVERZICHT

1423 –1377 Na Jozua's dood regeerden de oudsten. Richt. 1; 2:1-15; 20:28 en Richteren 17 t/m 21!
In die dagen was er *geen koning (richter)* in Israël, Richt 18:1, 19:1; Pinehas, hogepriester, had een belangrijk deel in de leiding, Richt. 20:28

		Richter	Jaren Onder-drukking	**jaren**
		Richterloos tijdperk		46
		Onderdrukking Cushan Rischataïm, Richt 3:18	8	
1377	-1337	I richter: Othniël, Richt 3:11		40
		In Egypte regeerde Amenhotep IV, 16 jaar tussen ca. 1383-1336. Zijn archief werd gevonden in de Amarna brieven. Daarin staan verzoeken van Kanaänieten aan Farao tegen de steeds verder opdringende Habiru (=de Hebreen?).		
		Onderdrukking door Eglon, Richt 3:12-14	18	
1337	-1257	II Ehud richt Israël, Richt 3:30		80
		Onderdrukking door Jabin, Richt 4:2	20	
		In deze tijd leefde Samgar, Richt 3:31		
1257	-1217	III Debora en Barak richten Israël, Richt 5:31		40
		Omtrent deze tijd leefde Boaz en Ruth, teruggerekend vanaf Obed		
		Onderdrukking door Midianieten, Richt. 6:1		7
1217	-1177	IV Gideon richt Israël, Richt 8:28		40
		Bedan ?, 1 Sam. 12:11.		
1177	-1174	V Abimelech, Richt. 9:22		3
1174	-1151	VI Thola, Richt 10:2		23
1151	-1129	VII Jair, Richt 10:3		22
		Onderdrukking door Ammonieten , Richt. 10:8	18	
1129	-1123	VIII Jefta wordt richter, 300 jaar nadat de soldaten terugkeerden naar het Overjordaanse, Hesbon, Richt 11:26. 1427 –300 = 1127 v.Chr., Joz. 22:4		6
1123	-1116	IX Ebzan, Richt 12:9		7
		Eli wordt hogepriester, 1 Sam. 4:18 Hij richtte Israël 40 jaar. Teruggerekend van jaar 1078. Sommige theologen (7-9) voegen deze richterjaren tussen de dood van Simson en het richterschap van Samuel. Zij laten het richterloze tijdperk na Jozua=s dood vervallen. Dit zou aannemelijk zijn, als het niet streed tegen Jefta=s optreden, Richt 11:26		
1116	-1106	X Elon, Richt 12:11		10
		Ongeveer in deze tijd werd Samuel geboren en komt na enkele		

		jaren bij Eli, 1 Sam. 1 en 2.		
1106	-1098	XI Abdon , Richt 12:14		8
1098	-1078	XII Simson, Richt 13:25 en 15:20.		20
		Richt 13:1 een 40 jarige onderdrukking van de Filistijnen	40	
		Totaaljaren van onderdrukking	111	299
		Waarschijnlijk dat deze 40 jaar 20 jaar tijdens Simson was en 20 jaar tijdens Periode Samuel, Sam.7:2		
(1078)		Na Simsons dood *her*vatten de Filistijnen de strijd bij Afek, 1 Sam.4:1		
		Zij nemen de Ark mee, 1 Sam. 4. Ong. okt.		
		Eli=s dood, hij richtte Israël 40 jaar, 1 Sam. 4:18		
		Samuël wordt richter/profeet. (volgt periode Samuël)		

Samenvatting:

Uittocht tot Jozua's dood	50
Richterloos tijdperk (45 j)	46
12 Richteren (300 j)	299
	395
Periode Samuel met inbegrip 10 regeringsjaren Saul	40
(Zie kanttek. opschrift l Sam. 1)	
Saul 0,5 jaar en David 0,5 jaar	1
David	40
Salomo, in zijn 4e jaar begon de tempelbouw	4
Tempelbouw in het 480 jaar na de Uittocht.	480

PERIODE VAN SAMUEL 40 JAAR

De periode van Samuel als richter/profeet is een overgangsperiode tussen richters en koningen die 40 jaar duurde, Hand. 13:20,21. "En daarna omtrent vierhonderd en vijftig jaren gaf Hij hun rechters, tot op Samuel, den profeet. En van toen aan begeerden zij een koning; en God gaf hun Saul den zoon van Kis, een man uit den stam van Benjamin, veertig jaren". Zie kanttek.; Dr. Gill. De uitdrukking van Paulus: "God gaf hun Saul, veertig jaar", moet m.i. gelezen worden in de context. God gaf 450 jaar na de Uittocht de richters en daarna een periode van 40 jaar: Samuel de profeet, met inbegrip van Sauls (10 jarige) regering. De periode van Saul wordt niet apart geteld, misschien omdat hij al na een jaar regeren verworpen werd.
Sommigen vatten het zo op dat het 1e boek Samuel vanaf de dood van Eli een periode beslaat van 40 jaar en het 2e boek van Samuel eveneens 40 jaar, nl. de regering van David, [o.a W. Perkins, Al de Werken, deel 3, Chron. (27A)]

Vóór **Samuel**
Chr.

1078 1 Na Eli's dood, 98 j. 1 Sam. 4:18, wordt Samuel richter, najaar
(7 mnd. vóór de tarweoogst, 1 Sam. 6:13). Misschien was hij al minstens 30 jaar.
30 jaar was de leeftijd waarop sommige typen van Christus hun ambt begonnen.

1077 2 De *ark* bleef 7 maanden bij de Filistijnen, komt terug in de tarweoogst, april,

1 Sam. 6:13. De *Tabernakel* blijft te Silo, 1 Sam. 14:3.
Volgens Joodse overlevering (Seder Olam Rabba H.13 verliet God de tabernakel te Silo op de dag toen Eli stierf, gebaseerd op Ps. 78:60,61
***Merk op**: 350 jaar nadat de Tabernakel werd opgericht, 350+1077=1427*

1048 31 Nahas, de Ammoniet, strijdt tegen Jabes, 1 Sam. 11:1
Israël vraagt opnieuw om een koning, 1 Sam. 12:12
Joséfus schrijft: De 2e Tempel werd ingewijd sedert Saul en David:
532 jaar, 6 maanden, 10 dagen, J. Hist. VI, 4, 442. 1048-533=515. EEN MOOI GEGEVEN!
(Bij Joséfus zijn er wel afwijkingen in de regeringsjaren van enkele koningen)

Saul

1047 32 1 Saul verslaat Ammonieten 1 Sam. 11 en wordt te Gilgal koning 1 Sam. 11:15, in de tarweoogst, april, 1 Sam. 12:17.
Uit de duur van Davids omzwervingen moet het ongeveer in deze tijd zijn dat Saul koning werd. Ook is er een aanwijzing voor in de 40 jaar die genoemd worden bij Absaloms opstand? 2 Sam. 15:7; zie jaar 1007.

33 2 Saul was 1 jaar in zijn regering, in het 2e jaar regeerde hij over [geheel] Israël, 1 Sam. 13:1
Jonathan verslaat de Filistijnen bij Geba, 1 Sam. 13:3 en Michmas 1 Sam. 14:1-23. Saul offert, 1 Sam. 13:3. Samuel voorzegt dat zijn koninkrijk niet lang zal bestaan 1 Sam. 13:13,14

34 3 Saul verslaat de Amelekieten;
Samuel zegt dat Saul verworpen is en dat hij hem nooit meer zal zien, 1 Sam. 15:26,34. (Ong. 4 jaar later stierf Samuel)

1044 35 4 Kort na Sauls verwerping wordt David, wordt gezalfd, 1 Sam. 16:1-13.
David was ong. 23 j. Dit jaar kan alleen globaal berekend worden door terugrekenen vanaf Davids kroning, 30 j.

Merk op: *Vanaf Abrams roeping tot de Uittocht is 430 jaar*
Vanaf de Uittocht tot Davids roeping is 430 jaar. 1473-1044
Tussenperiode van 20 jaar
Vanaf koninkrijk van David tot wegvoering naar Babylon, is 430 jaar, 1037-607

39 8 Ong. deze tijd -geen exact jaar- Saul trekt naar Zif, David vlucht naar Maon, Saul hem achterna, 1 Sam. 23:24-28; David gaat naar Engedi en spaart Saul, 1 Sam. 24
SAMUEL STERFT, 1 Sam. 8:23 en 25:1. Voor zijn Richterperiode, zie het opschrift jaar 1078.
David gaat naar Paran en Karmel naar het schaapscheerdersfeest, ong. april, 1 Sam. 25:2. David naar Zif en spaart Saul, 1 Sam. 26. David naar Gath, 1 Sam. 27:1,2,

1039 39, 40 9 David blijft in Gath 1 jaar en 4 mnd., 1 Sam. 27:7, waaruit blijkt dat Saul nog ong. 1,5 jaar regeert na Samuëls dood.

1038 40 10. De Filistijnen trekken op tegen Saul, 1 Sam. 28:1-4.

Saul naar de waarzegster te Endor, 1 Sam. 28:7 en wordt verslagen te Gilboa, 1 Sam. 31

PERIODE KONINGEN VAN JUDA (EN ISRAËL) DAVID 40,5 JAAR

Vermoedelijk vanaf hier begint de periode van 390 + 40 jaar, Exech. 4:5.
"De dagen van de ongerechtigheid van het huis van Israël," zijn 390 dagen
"De ongerechtigheid van het huis van Juda", zijn 40 dagen
Iedere dag voor één jaar. Dit tijdperk der koningen, 430 jaar is van hoogst belang. Het schijnt dat Ezechiël met 390 jaar de duur aantoont vanaf Salomo's kroning en met 40 jaar de tijd van Davids regering.
De Chr. Enc. en de Bijbelse Enc. en allen die hen volgen dateren Davids kroning ongeveer 30 jaar later. Dat vindt zijn reden hierin, dat ze de Assyrische chronologie volgen die synchroon loopt aan de Israëlische chronologie. Later wordt aangetoond dat de Assyrische chronologie pertinent fout is.

David

1037 1 Isbóseth, 40 j. oud koning over Israël, regeert 2 volle jaren vlgs. kanttek. 2 Sam. 2:10; oorlog tussen Israël en Juda, 2 Sam. 3:1

1034 4 David verovert de burg Sion, 2 Sam. 5:6; 1 Kron. 11:1-9, bouwt een paleis, 2 Sam.
5:9. Volgens Joodse bronnen stierf David op het feest der eerstelingen, ong. april mei. Hij was 40 jaar koning, dus kan zijn troonbestijging ook in het voorjaar geweest zijn.

MERK OP: **3000 JAAR LATER WORDT DE OUDE STAD JERUZALEM VEROVERD OP DE ARABIEREN, 6 juni 1967**.
1033½ + 1966½= 3000 jaar

1027 11 David haalt de ark op uit Kirjath –Jearim, na 3 maanden brengt hij ze naar Jeruzalem, 2 Kron. 13:6; hfd 14+15. 40 jaar later wordt de ark in de Tempel geplaatst, 987 v. Chr.
Merk op: 400 jaar nadat de tabernakel opgericht werd te Silo

998 40 David verzwakt, l Kon. 1:1.
Salomo koning 1 Kon. 1

997 41 David sterft na 33 jaar regering te Jeruzalem, 1 Kon. 2:11. Volgens Joodse overlevering sterft David tijdens het feest van de Eerstelingen, de 3e maand,
ong. mei. (1)

Salomo

In Ezech. 4 wordt een periode genoemd van 390 jaar voor het huis van Israël en 40 jaar voor Juda. Hoe deze periode van 390 jaar ook opgevat wordt, ze eindigt in 607 bij de eerste wegvoering van Daniël, of in 597 bij de ballingschap van Jechonia, of in 587 bij de verwoesting van de tempel. De periode begint dan resp. 997, 987, 977. We gaan uit van 997, de troonsbestijging van Salomo, omdat de andere jaren onoverkomelijke bezwaren geeft. Het is jammer dat deze periode genegeerd wordt, en men in de literatuur (7-10) het jaar van Salomo begint in 971.

	1	Salomo regeert vanaf z'n 20 tot 60 jaar. 40 j. 1 Kon. 11:42 Vermoedelijk vanaf hier begint de periode van 390 jaar, Ezech. 4:5. "De dagen van de ongerechtigheid van het huis van Israël;" zijn 390 jaar. De andere 40 jaar is waarschijnlijk vanaf Davids regering.
	2	
995	3	

HOOFDSTUK 5

5E HOOFDTIJDPERK: VANAF DE TEMPELBOUW TOT TERUGKEER UIT BABEL

*De tempel werd ingewijd ong. sept. 987 en verwoest ong. aug. 587, was 400 jaar in gebruik. Patrick citeert in de Bijbelverkl. (1) de Ridder Joan Marsham: 'dat de Tempel verbrand is nadat hij **400 jaar had gestaan'**, 2 Kon. 25:9.*

994 4 In het **480** jaar na de Uittocht uit Egypte in het 4e jaar van Salomo in de maand Zif, d.i. de 2e mnd. (ong. 1 mei) wordt met de Tempelbouw begonnen.
In het 11e j., in de maand Bul, (de 8e mnd) is de tempel gereed. Er wordt 7,5 jaar aan gewerkt, 1 Kon. 6:1, 37, 38.
Merkt op: De **2e** Tempel wordt **480** jaar later voltooid, 515 v. Chr.

987 11 In het 11e jaar van Salomo in de 8e maand (Bul) wordt de tempel voltooid, ong. okt/nov.1 Kon. 6:38. 2 Kron. 7:10.
De heerlijkheid des Heeren (Schechina) daalt voor allen zichtbar neer, en blijft in het Heilige der heiligen, 1 Kon 8:10-11. Inwijdingsfeest van de 15e tot de 22e dag, in de 7e maand, (Ethanim) sept/okt. Daarna het Loofhuttenfeest, 2 Kron. 7:8,9

De ark wordt in het Heilige der Heiligen geplaatst, 1 Kon. 8:6-8.
Merkt op:
*** 440 jaar nadat de ark in de tabernakel te Silo geplaatst werd, 1427.**
*** 400 jaar tot de verwoesting van de Tempel, 587 v. Chr.**

986 12 Salomo bouw -nà het Huis des Heeren- 13 jaar aan zijn paleis, 1 Kon.7:1
974 24 Salomo eindigt zijn paleis, 1 Kon.9:10
God verschijnt aan Salomo, 1 Kon.9

Merkt op: Het jaar 974 is een mijlpaal in de Joodse geschiedenis.
*** Ruim 3000 jaar na de Schepping**
*** 1000 jaar na de geboorte van Abraham**
*** 500 jaar na de Uittocht**
*** Het 10e Jubeljaar in Israël begint 10 Tisri.**
*** 1000 jaar voor de doop van Christus**

958 40 Salomo regeert 40 jaar, 1 Kon. 11:42. Rehabeam volgt hem op.
Als Salomo's regeringsjaren omtrent 40 zijn, is hij omstreeks mei gestorven.

KONINGEN VAN JUDA EN ISRAËL, 235 JAAR

Het komt regelmatig voor dat de koningen tijdens hun regering een zoon, een kroonprins, als mede-regent aanstelden. Het aantal regeringsjaren van een koning werd geteld vanaf het jaar dat hij mede-regent werd, terwijl de regeringsjaren van zijn vader nog doorgeteld werden. Van de Land in zijn leerzaam boekje *Van David tot Zedekia,* (24) verwijst naar Thiele (64) die dit bewezen heeft. Vanaf die datum wordt hun regeringsjaren gerekend.
Er is verschil in visie welke datum als uitgangspunt wordt genomen van welke de regeringsjaren worden berekend. Dit is het probleem van de post-daterings en ante-dateringsmethode. Postdatering als men de periode van de troonsbestijging tot aan de eerstvolgende nieuwjaar niet meetelt. Ante-datering als men de periode van troonsbestijging tot aan de eerst volgende nieuwjar als een volledig jaar telt. De Bijbel rekent vanaf Nisan, de 1ste maand, zie bv. Jer. 36:22, de 9^{e} maand was in de winter. Meerdere bewijzen bij Van der Land, (24, blz 114).
Bovendien worden regeringsjaren afgerond, zie jaar 935. Het lost veel schijn tegenstrijdigheden op als we met bovenstaande rekening houden.
De duur van het 10 Stammenrijk heeft veel chronologen in de war gebracht, omdat men nog teveel de Bijbelse Chronologie inpast in de Assyrische Chronologie. Maar allen zijn het eens over de wegvoering van het Koningshuis door Salmanasser in 722. Joséfus schrijft: Vanaf de erkenning van Jerobeam tot koning tot de wegvoering door Salmanasser is 240 jaar, 7 maanden, 7 dagen. Joodse Hist. IX b 14e hfd nr 409. Volgens Augustinus is dit 242 jaar, De Stad Gods, 18e b cap. 22
In de literatuur (7-9) begint men het 10 Stammenrijk omstreeks 931 en eindigt in 722. Dan zou het rijk 209 jaar geduurd hebben. De Bijbelse chronologie spreekt dit tegen.

De Egyptische Chronologie geeft ook het bewijs dat de duur van het 10 Stammenrijk langer is geweest dan 210 jaar zoals men poogt aan te tonen uit de Assyrische dateringen. Want van Sisak (Sjosjenk I, waarmee de 22e dynastie in Egypte begon) die in het 5e jaar van Rehabeam (953 v. Chr.) een inval deed in Jeruzalem tot koning So (Osorkon IV) tot wie Hoséa uit Israël om hulp ging in 724 v. Chr. zijn 229 jaar.

Het begin van de 22e Dynastie, worden verschillend berekend, vanaf 953, of 950, of 945 voor Chr. (47), (8) tegenwoordig ook wel 930 tot 715 (24). Dr. Bierbrier (41) vond de veldtocht van Sjesjonk I plaatst in het begin van zijn regering. Hij relateert het beginjaar van Sjesjonk I aan het 5^{e} jaar van Rehabeam, volgens de geleerden ca, 930/925, (24). Echter, de Bijbelse Chronologie zoals ze door de wetenschappers wordt ingevuld, is synchroon aan de Assyrische Chronologie en die is echt fout, zie bijlage 1. De duur van de 22^{e} dynastie is relatief berekend naar het hoogst aantal regeringsjaren die men op inscripties heeft aangetroffen. Deze regeringsjaren zijn niet het totaal aantal jaren van iemands regering, maar het hoogst aantal jaren die gedateerd zijn bij een belangrijke gebeurtenis. Dit kan theoretisch niet korter maar zeker langer worden, als de absolute jaren bekend worden. Ik ben er van uitgegaan dat de 22^{e} dynastie duurde van 953 tot 715. Hierbij heb ik de jaren van Dr. Bierbrier aangehouden. Zie ook de publicaties van Stichting B. G. A. te Barneveld, o.a. Farao's en de bijbel.

Overzicht van de regeringsjaren van de koningen van Israël, Juda, Assyrië, Babel, Syrië en Egypte

Alleen het begin van de regeringsjaren vóór Chr. worden vermeld.

David 1038
Salomo 997

Juda		Israël		Assyrië		Syrië	Egypte	
Rehábeam	957	Jerobeam	957			Rezon	Sjesjonk 1	945
Abia	940	Nadab	936			Hezion		
Asa	937	Baësa	935			Tabrimmon	Osorkon 1	924
		Ela	912			Benhaddad 1		
		Zimri	911				Takelot 1	889
		Omri	911					
Josafat	899	Achab	903			Benhaddad 2	Osorkon II	874
Jehoram	878	Ahazia	883	Salmanasser 3	888			
Ahazia	870	Joram	881			Hazaël	Takelot II	850 ca.
Athalia	869	Jehu	869	Sjamsi-Adad 5	858			
Joas	863	Joahaz	841	Adadnirari 3	841	Behaddad 3	Sjosjonk III	825 ca.
Amazia	826	Joas	827	Salmanasser 4	813			
Uzzia	809	Jerobeam	812	Assurdan 3	800	Khadianu	Pimay	773 ca.
Jotham	757	Zacharia	772	Assurnirari 5	783			
		Menahem	772	Pul	773		Sjesjonk V	767
		Pekahia	760	Tiglath-Pileser	746	Rezin		
Achaz	742	Pekah	758	Salmaneser 5	726	Damaskus	Osorkon IV	730
							veroverd 733	
Hizkia	727	Hosea gen.	738	Sargon 2	722		Einde 22e +	
Manasse	698	Hosea	730	Sancherib	705		23e dynastie	715
Amon	642	Einde	722	Asarhaddon	681	*25e Nubische dynastie*		
Josia	640			Asurbanipal	669		Piankhi	747
Joahaz		609		Asuretillu	625		Shabaka	716
Jojakim	609			Sinsariskun	622		Shebitku	702
Jojachin	598			verwoesting			Tirhaka	690
Zedekia	597			Ninevé	612		*26e dynastie*	
Verwoest							Psamtik I	664
tempel	587			Babelonië			Necho II	610
				Nabopolasar	626		Psamtik II	595
				Nebukadnezar	605		Hofra (Apries)	589
				Evilmerodach	560		Ahmose II	570
				Nergalsarezer	559		Psamtik III	526
				Labash Marduk	556			
				Nabonidus	556			
				Belsazar	553			

Voor Chr.j.	Juda	Israël	
	Reha beam	Jero beam	
957	1	1	Rehábeam, 41 jaar wordt koning over Juda en Benjamin, 1 Kon.14:21; regeert 17 jaar; Jerobeam koning over Israël, 10 Stammenrijk, regeert 22 jaar, 1 Kon. 12:20 14:20 Jerobeam voert de Baäldienst in Israël in, wijdt de afgodshoogte in op 15e van de 8e maand, ong. dec. Een profeet uit Juda –volgens Joséfus heet hij Jadon- voorzegt dat er mensenbeenderen op het altaar verbrand zullen worden, 1 Kon. 12:32,33 en 13:2. Vervulling: 335 jaar later, 2 Kon. 23:16
953	5	5	Sisak, (Sjosjenk I, koning van Egypte doet in het begin van zijn regering een inval in Juda en Jeruzalem, 1 Kon. 14:25. In zijn laatste regeringsjaar heeft Sisak nòg een veldtocht gehouden. (24) In de Egyptische Chronologie wordt deze koning Sheshonk I genoemd, regeerde 21 jaar. Hij was de eerste koning van de 22e (Lybische) dynastie plm. 953-932 v.Chr. Of volgens anderen vanaf 950 of 945(8). De inval was 600 jaar na de geboorte van Mozes, 1553-953 v.Chr. Deze periode van 600 jaar is *Het Nieuw-Egyptische Rijk*, tijdens de 18e t/m de 21e dynastie. *Helck-Otto, geciteerd door E. Hornung, een voortreffelijk Egyptoloog stelt dat deze periode 600 jaar duurde. van het voorjaar 1550 tot 950 v.Chr.* *Dr. M. Bierbrier berekent eveneens een periode van ca. 600 jaar,* (41, blz. 112). Tijdens de regering van Jerobeam voorzegt Ahia de ondergang van het koningshuis van Jerobeam en de wegvoering van Israël, 1 Kon. 14:14,15
941	17	17	Laatste jaar van Rehábeam Abiam
940	1	18	Abiam of Abia, koning van Juda in het 18e j. van Jerobeam, 1 Kon. 15:1, hij regeert 3 j.
	Asa		
937	1	21	Asa koning van Juda, regeert tot in zijn 41e jaar, 2 Kron.14:1 en 16:13
		Nadab	
936	2	22. **1**	Nadab, zoon van Jerobeam ,wordt koning van Israël in het 2e j. van Asa, regeert 2 jaar, 1 Kon.15:25. Waarschijnlijk 1 jaar mederegent met zijn vader.
		Baësa	
935	3	1. **2**	Baësa doodt Nadab in het 3e j. van Asa, 1 Kon. 15:28 Het 2e Koningshuis van Israël regeert, l Kon. 15:33 (Uit de regeringsjaren van Nadab blijkt dat de regeringsjaren **afgerond** worden. Het 1ste jaar van Nadab is tevens het 22e j. van Jerobeam en het 2e j. van Nadab is gelijk het 1ste j van Baesa.)
927	11	9	De eerste 10 jaar van Asa was er geen oorlog, 2 Kron. 14:1.

	15	13	In okt. van het vorig jaar begon het **11e Jubeljaar** in Israël.
922	16	14	In het 36e jaar -van de Dynastie Rehábeam- bouwt Baësa de stad Rama, 9 km. van Jeruzalem. Asa verbreekt zijn verbond met Israël en roept hulp in van Benhadad (I) koning van Damasus, 2 Kron. 16:1-4
		Ela	
912	26	24.**1**	Ela, zoon van Baësa, koning van Israël in 26e j. van Asa, regeert 2 jaar, 1 Kon. 16:8
911	27	**2**	In het 27e j. van Asa verslaat Zimri Ela, regeert 7 dagen, 1 Kon. 16:10,11,15.
		Omri	
		1	Omri verslaat Zimri en regeert over de helft van Israël; Tibni over de andere helft, vers 21. Het 3e Koningshuis van Israël, 'Het Huis van Omri' begint te regeren.
908	31	5	Tibni sterft, Omri regeert over heel Israël, 6 jaar te Thirza, daarna 6 jaar Samaria, 1 Kon. 16:23,24.
		Achab	
	35 27	9. 1	Achab, zoon van Omri, wordt mederegent, zie kanttek. 1 Kon. 16:29 nr
900	38	12. 4	Achab koning van Israël in 38e j. van Asa, regeert totaal 22 j. 1 Kon. 16:29
	Josa fath		
901	39.1	5	Asa wordt ziek in zijn 39e j., 2 Kron. 16:12
	41.3	7	Jósafat stuurt de vorsten en Levieten uit met het Wetboek, in zijn 3e j. (zodra hij alleenheerser is?) 2 Kron. 17:9
		Achazia	
883	17	21. **1**	In het 17e j. van Jósafat neemt Achab zijn zoon Aházia in de regering, hij regeert 2 jaar, 1 Kon. 22:52
882	18	22. **2**	Na 3 jaar ontbrandt de strijdt tussen Achab met Jósafat (geheel Israël) tegen Benhadad II van Syrië om Ramoth in Gilead, 1 Kon. 22:1-3 Achab sneuvelt, 1 Kon 22:35-40.
		Joram	
881	19	1	Na Achabs dood vallen de Moabieten onder koning Mesa af van Israël, 2 Kon. 1:1 en 3:5,6.
879	21	3	Ongeveer deze tijd: Moabieten en Ammonieten enz. trekken naar Juda, Jósafat overwint en krijgt rust, 2 Kron. 20:30
	Jeho ram		
878	22. 1	4/*5*	Jehóram, 32 j. komt bij vader Jósafat in de regering in het *5e j.* van Joram koning van Israël, 2 Kon. 8:16,17 en regeert 8 jaar. (Jorams 5e jaar dateert waars. de helft in 878 en de helft in 877
	24. 3	6	
875	25. 4	7	Jehóram doodt zijn broers, na de dood van Jósafat, 2 Kron. 21:4,5
872	7	10	Jehóram ontvangt de brief van Elia en wordt 2 jaar ziek, 2 Kron.

			21:12-15
871	8	11	In het **11e** j. van Joram koning van Israël wordt Aházia koning van Juda, tijdens ziekte van vader Jehóram, 2 Kon. 9:29.
	Ahá zia		
870	1	12	Jehóram sterft, Aházia, 22 j. 2 Kon. 8:26, wordt koning van Juda in het 12e j. van Joram koning van Israël, 2 Kon. 8:25 en regeert 1 j. 2 Kron. 22:2 In 2 Kron. 22:2 staat dat Aházia 42 jaar oud was. Maar de Hebreeuwse tekst luidt: 'een zoon 40 en 2 jaar Ahazjahu in zijn koninkrijk'.
	Athália		
		Jehu	
869	1	1	Jehu wordt gezalfd tot koning in Israël en verdelgt het koningshuis van Omri-Achab-Joram-Athália, een 42 j. dynastie, 2 Kron. 22:7,8 en doodt Aházia van Juda, 2 Kron. 22:9; 2 Kon. 9 en 10. Het 4e Koningshuis in Israël.
864	6	6	Athália, koningin-weduwe van Jehóram van Juda, regeert 6 volle jaren over Juda en brengt het huis van David om, behalve Joas, 2 Kon. 11:1-3 en 2 Kron. 22:10-12
	Joas		
863	1	7	In het 7e j van Jehu wordt Joas koning van Juda uitgeroepen door de priester Jójada en regeert 40 jaar, 2 Kon. 12:1, waarvan ong. 35 jaar tijdens het leven van de hogepriester Jójada; teruggerekend van de dood van Zacharia, 827.
		28	Jehu regeert 28 jaar, 2 Kon. 10:36; (de langstregerende koning)
		Joahaz	
841	23	1	Joahaz, zoon van Jehu, wordt koning van Israël in het 23e j. van Joas koning van Juda. Joahaz regeert 17 jaar, 2 Kon. 13:1; de laatste 2 j. met zijn zoon, zie Statenv. kanttek. Nr 3.
		Joas	
827	37	15. *1*	Joahaz van Israël strijdt, tijdens zijn regering, met Hazaël en Benhadad III 2 Kon. 13:3,7 Joahaz neemt zijn zoon Joas (Israël) in de regering in het 37e j van Joas van Juda, 2 Kon. 13:10. Joas regeert 16 jaar Zacharia zoon van Jójada bestraft Joas van Juda over de afgoderij en wordt gestenigd, 2 Kron. 24:20-22; het volgende jaar valt Benhadad (III) in Jeruzalem, vs. 23.
	Ama zia		
826	38. 1	16.2	Joas van Juda neemt Amázia in de regering in het 2e j. van Joas van Israël. Joas is 25 j. en regeert 29 jaar, 2 Kon 14:1, 2.
825	39. 2	17.3	Laatste jaar van koning Joahaz van Israël, 2 Kon 13:1.
824	40. 3	4	Joas koning van Juda sterft, Amázia volgt hem op
822	*5*	*6*	Joas koning van Israël verovert de steden op Benhadad, 2 Kon. 13:25
			Volgens inscripties op de Tell Al Rimah stèle, die in 1967 in Irak gevonden werd, betaalt Joas tribuut aan Ada-nirari III koning van

Assyrië. Zijn naam wordt vermeld: 'Jaasu Samerinaja' dat is: Joas de man van Samaria. (35,37)
Jaar onbekend.

Joas strijdt tegen Amázia te Beth-Semes en overwint hem, 2 Kon 14:12,13 (jaar onbekend)
Jona profeteert dat Jerobeam II Damaskus en Hamath aan Israël zal onderwerpen, 2 Kon 14:25-28 (jaar onbekend)

811	14	*15*	
		Jero beam II	
812	*15*	1. *16*	'In het 15e jaar van Amázia (..)werd te Samaria koning, Jerobeam de zoon van Joas koning over Israël en regeerde een en veertig jaar". Het schijnt uit de verdubbeling van het woord koning dat Jerobeam al onderkoning was, 2 Kon 14:23 Jerobeam onderwerpt Syrië, 2 Kon. 14:25,28
810	*17*	3	
	Uzzia		
809	*18.* 1	4	Vermoedelijk deze tijd vlucht Amázia van Juda naar Lachis, 2 Kron. 25:27 Het volk maakt Azária (of Uzzia), de zoon van Amázia koning. Hij was 16 jaar toen hij koning werd en regeerde 52 j. 2 Kon. 15:2 Van deze 52 jaar regeerde hij 11 jaar voordat zijn vader stierf, 2 Kon 14:21; zie kanttek. nr 32.
799	*28.* 11	14	
798	*29.* 12	15	Amázia leefde na de dood van Joas van Israël nog 15 jaar, wordt gedood te Lachis, 2 Kon. 14:17 en 2 Kron. 25:25
797	13	16	In het 27e jaar van Jerobeam wordt koning Azária (= Uzzia de zoon van Amázia) koning over Juda, 2 Kon. 15:1 zie kanttekeningen. Jerobeam is 16 jaar oud en regeert 52 jaar, vers 2, waarvan 11 jaar samen met z'n vader Amázia. Het 27e j. van Jerobeam wordt hier berekend vanaf 824. Uit deze tekst blijkt duidelijk dat Jerobeam 12 jaar met zijn vader Joas heeft geregeerd.
792	18	21	
791	19	22	Grote zonsverduistering op Pinksterfeest, mei/juni volgens Jac. Usher, Chrologia Sacra 1660. (1) Usher vermeldt een nog grotere zonsverduistering 11 jaar later, 780 v. Chr. op het Loofhuttenfeest. Ook was er een eclips op Pasen 779, (1). Deze data komen overeen met de gegevens van de astronomie. (33,34,35, **52**)

De zonsverduistering in 791 (of 779) vond plaats in het 9e j. -anderen zeggen 10e j.- van Assurdan III, koning van Assyrië.

In de Chronologie van Assyrië wordt het 9e jaar van Assurdan gedateerd in 763 v. Chr. Maar dit klopt niet, want het is de grote vraag of er wel een zonsverduistering was in 763. Bedoelt wordt wellicht 15 juni 762.
De Assyrische Chronologie (8,9,10,33,34,35,40,63,64,67,68 vertoont een verschil met de Bijbelse gegevens van 28 jaar. Dit wordt veroorzaakt omdat sommige chronologen het bestaan van koning Pul ontkennen,

omdat ze hem vereenzelvigd met met Tiglath-Pileser koning van Assyrië.
De regeringsjaren van de koningen van Assyrië zijn bekend uit de overlevering, uit de inscripties en uit stèle's die vanaf 1845 gevonden zijn.
Zij geven een prachtig inzicht in de daden en regeringstijden van de koningen. Maar door hiaten die er in voorkomen worden regelmatig fouten gemaakt met veronderstellingen om de ontbrekende gegevens aan te vullen.

Een onthullende studie van H. Tadmor, 1965, (63)over de inscripties uit de annalen van de Assyrische koningen ten tijde van Pul en/of Tiglath-Pileser, vermeldt:

- "Op 9-11-1845 ontdekte H. Layard in de ruines van Nineve een paleis met een groot aantal tegels voorzien van inscripties en afbeeldingen over de koningen van Assyrië, ***Layard schreef dat het van Pul, van zijn voorganger, of van Tiglath-Pileser moest zijn.***
- Een van de vertalers was G. Smith, (1866) Hij maakte -volgens Tadmor- de fout dat hij de inscripties teveel paste in de Bijbelse Chronologie, waardoor hij bekoord was. Een andere vertaler E. Schrader 1872, deed het beter, -volgens Tadmor- want hij ging er vanuit dat Pul een andere naam was voor Tiglath-Pileser"

Het is betreurenswaardig dat vanaf die tijd veel schrijvers het idee van Schrader etc. hebben overgenomen zonder diepgaand onderzoek. Dat Pul een ander was dan Tglath Pileser wordt straks aangetoond. **Dit is het kardinale punt waar de Assyrische chronologie de mist in gegaan is.** Deze ata zijn in Nederland overgenomen door de Chr. Enc. etc.

777	35	38	Jerobeam zocht steun bij een Assyrisch koning, (wie en wanner is onbekend. Hoséa 5:13 en 10:6. Hoséa noemt hem Jareb, wat betekent: 'de grote koning' een titel die de Assyrische koningen werd gegeven, 2 Kon. 18:19.
776	36	39	Begin 1ste GRIEKSE OLYMPIADE, een tijdvak van 4 jaar. Dit is van belang omdat Joséfus e.a. deze tijdrekeningen gebruiken
772	38 j.	41	Zacharia de 4e zoon uit het koningshuis van Jehu wordt koning in het 38e
		Zacharia	van Azarja/Uzzia, regeert 6 maanden, 2 Kon. 15:8;
		0,5	Het vierde lid van de dynastie van Jehu zou op de troon zitten.
771	39	Sallum Menáhem	Sallum doodt Zacharia en regeert 1 maand, 2 Kon 15:13
			In het 39e j. van Azarja/Uzzia wordt Sallum gedood door Menáhem.
		1	Menáhem wordt koning en regeert 10 jaar 2 Kon 15:17. Het 5e koningshuis in Israël.
770	40	7	
764	46	8	Pul de koning van Assyrië komt naar het land, 2 Kon. 15:19, zie kanttek.

God verwekte de geest van Pul, de koning van Assyrië en de geest van Tillegath-Pilneser de koning van Assyrië, die (nl. Tiglath-Pileser) voerde hen gevankelijk weg, 1 Kron. 5:26, nl. de inwoners van het Overjordaanse land.
De diaspora van Israël gaat beginnen!

Er is in 1851 een kleitablet gevonden in Kalah, gepubliceerd door P. Rost, uit de Annalen van "Tiglath-Pileser", waarop koningen staan die schatting aan hem betaalden. Er staat geen naam en jaar van de overwinnaar op. Overwonnen koningen zijn o.a: Azrijau van Jaudi, (hebr. Azarjahu = Azarja of Uzzia, koning van Juda), Minnihiom Samiriína, (Menahem van Samaria), Zabibe, koningin van Arabie, enz. Zie (67, blz. 32)
Gesuggereerd wordt (67) dat deze schatting afgedragen wordt aan Tiglath-Pileser. Deze tabletten kunnen niet dateren na de troonsbestijging van Tiglath-Pileser. In die tijd was Pul koning van Assyrië en waarschijnlijk was Tiglath-Pileser de kroonprins of een generaal die deelnam aan diverse veldtochten en de overwinningen voor zich in stèles opeiste toen hij eenmaal regeerde. Sargon II deed later hetzelfde.

762	48	10	Volgens de chronologie van de meeste Assyrologen (8, 9, 33, 34, 35) is 763 het 9e jaar van koning Assurdan III. Er vond volgens hen een zonsverduistering plaats op 15 juni 763. Van dit ijkpunt berekent men de Assyrische Chronologie.

Er was op 15 juni 763 helemaal geen zonsverduistering. Prof. Menzel vermeldt een zonsverduistering op **15 juni 762.** Dit sluit aan op de Inex cycles van de zon die een periode van 29 jaar insluit, volgen de astronomie. *In 791 was er ook een zonsverduistering in mei/juni en het is niet uitgesloten dat 791 het 9^{e} jaar van Assudan III is geweest.*

761	49	11 Pekahia	Menáhem regeerde 11 jaar, van het 39^{e}-50^{e} jaar van Azária
760	50	1	Pekahia, zoon van Menahem, wordt koning van Israël in het 50 j. van Azária Hij regeert 2 jaar, 2 Kon. 15:23.
759	51	2 Pekah	
758	51	1	Pekah, een generaal van Pekahia roeit het koningshuis van Menáhem uit. Hij wordt koning in Israël in het 52 j. van Azaria en regeert 20 jaar, 2 Kon 15:27. Het 6^{e} koningshuis in Israël.
757	52	2	Uzzia sterft, Jotham wordt koning in het 2^{e} j. van Pekah. Hij was 25 jaar en regeert 16 jaar, 2 Kon. 15:33. Uit 2 Kon. 15:30 blijkt dat hij 16 jaar regeerde en 4 jaar met zijn zoon Achaz.
753	5	6	STICHTING VAN ROME. Op 21-4-753 begint een nieuwe jaartelling. Ook wel aangeduid A.U.C. Ab Urbe Condita, d. i. Na de Stichting van Rome. Sommige geleerden dateren 0,5 jaar eerder.

747	11	12	Nabonássar, wordt koning van Babel, 26 febr. 747-734 v.Chr. Hij is van Assyrische afkomst, vlgs C. Vitringa, dl II Jesaja. Nissen constateert dat er 40 jaar geen heerser in Babylon bekent is, blz. 95. Pul, een Babylonisch gouverneur maar van Assyrische afkomst verdreef de Babylonische koning. Megasthenes schrijft dat Pulbelochus (Griekse naam voor **Pul**) 48 jaar geregeerd heeft. Misschien dat Pul ca 793 gouverneur was van Babylon en ca 773 een koning opvolgde. Zie bijlage: Pul
746	12	13	Tiglath-Pileser III, (hebreeuws. voor Tukulti apil Esharra, =mijn vertrouwen is de zoon van Esharra {=god Assur} wordt koning van Assyrië in de 6e maand, vlgs. Assyrische datering; ca sept. Tiglath-Pileser wordt in de oude literatuur genoemd: Phulasar de zoon van Phulbelochus, zie kanttek. 2 Kon. 15:29 nr. 25. Volgens de Assyrische koningslijst was hij de zoon van *Assu*-Nirari V, maar volgens een inscriptie zoon van *Adad*-Nirari, (J.C. Brinkman). Facetten van zijn regeringsjaren is beschreven in de Assyrische Eponymenkroniek. (37, 54, 70)
	Achaz		
742	16. ½	17	Achaz, zoon van Jotham, wordt koning in het 17e j van Pekah. Hij was 20 jaar en regeert 16 jaar, 2 Kon. 16:2.3. Het 17e jaar van Pekah viel in 742/741. Volgens Van der Land, (24, blz. 75) zette de Assyrisch gezinde stroming in Israël Jotham af, kort na Nisan en bracht Achaz aan de macht in de hoop op hulp van Assyrië.
741	17. 1	18	Pekah komt in Israël verslaat Achaz, laat het jonge prinsje Maäseja doden, 2 Kron. 28:6,7. Waarschijnlijk zet Pekah spoedig een nieuwe aanval in met Rezin van Syrië, maar overwint Achaz niet, 2 Kon 16:5, Jes. 7:1. Jesaja profeteert dat binnen 65 jaar het rijk van Efraïm (Israël) verbroken wordt, Jes. 7:8. Kanttek. Nr. 25 'Deze verwoesting is **ten dele** door Salmanasser begonnen en voltooid door Esarhaddon, 2 Kon. 17:24. Zie ook Ezra 4:2. Die 2e wegvoering van Israël had plaats toen ook Manasse, koning van Juda, weggevoerd werd naar Babel, ong. 677. Jesaja profeteert dat binnen enkele jaren de koning van Assur naar Damaskus en Samaria komt, Jesaja 8:4
740	19.2	19	
739	20.3	20	Hoséa, bevelvoerder van Israël, verslaat Pekah, koning van Israël, in het 20e jaar van Jotham, 2 Kon. 15:30
		Hoséa militair	
738	4 bewind, dr.	1	Bevelhebber Hoséa voert met hulp van Tiglath-Pileser een militair Gill (1A).
734 729	8	5	Nabonássar, koning van Babel sterft, in 732 wordt Ukinasar koning tot
733	9	6	Volgens inscripties maakt Tiglath-Pileser in zijn 12e jaar opnieuw een veldtocht tegen Israël en Syrië.(35, 70) Achaz betaalt schatting aan hem, 2 Kon. 16:7

732	10	7	Tiglath-Pileser neemt Damaskus in en laat Rezin doden, 2 Kon. 16:9.
731	11	8	
	Hoséa		
730	12	1	Hoséa tot koning gekroond in het 12e j van Achaz. Hij regeert 9 jaar, 2 Kon. 17:1, met kanttek. Wellicht einde van 12e j. van Achaz, want het 3e j. van Achaz viel in 728/727).
729	13	2	Tiglath-Pileser III verdrijft Ukinasar en wordt koning van Babel. (35, 70)
728	14	3	
	Hiskia		
727	½. 15	4	Tiglath-Pileser sterft in zijn 19e regeringsjaar, 25 Tebeth, dec. 728 / jan. 727, 35/70.
724	3	7	Ongeveer dit jaar valt Hiskia af van de koning van Assyrië, 2 Kon 18:7
723	4	8	Hoséa, van Israël verbindt zich met koning So van Egypte tegen Salmanasser, 2 Kon. 17:4. So is Farao Akhepere Osorkon IV, regeerde tussen ca. 730-715. Salmanasser voert Israël gedeeltelijk weg en belegert Samaria vanaf het 4e jaar van Hizkia, dat is het 7e jaar van Hoséa, tot het 9e j van Hoséa, in totaal 3 jaar, 2 Kon 17:5,6 en 18:9,10. Het 7e j. van Hosea viel in 724/723. In okt 724 begint het 15e Jubeljaar van Israël, waarin het 750 jaar geleden is dat Israël uit Egypte optrok. *MERK OP**: Na 15 jubeljaar-perioden, het einde van Israëls koninkrijk! Na nogmaals 15 Jubeljaren vindt de doop van de MESSIAS plaats, 26 NA Chr.***
722	6	9	Een groot gedeelte van Israël, Samaria en met name het Koningshuis, wordt weggevoerd in het 9e jaar van Hoséa, het 6e j. van Hiskia, 2 Kon. 18:10. Eind 722. Salmanasser sterft, ong. 722/721 (34, 37) Het rijk van Israël heeft vanaf de rijksscheuring ruim 235 jaar bestaan, van 957 tot 722. Het rijk van Juda bestaat nog 135 jaar langer, vanaf 722 tot juli 487 de verwoesting van de Tempel.

KONINKRIJK VAN JUDA NOG 135 JAAR

Voor Chr.j.	Hiskia	
721	7	Sargon II volgt zijn vader Salmanasser op in AsSyrië, (35) Merodach Baladan, Chaldeer, wordt koning in Babel, (35)
720	8	Sargon II heeft in zijn 2e regeringsjaar opnieuw een groot aantal mensen weggevoerd. In de annalen van de Assyrische koningen wordt vermeld: 'Ik belegerde en veroverde Samarina. Ik nam 27.290 personen die daar woonden in gevangenschap mee. Ik maakte mij meester van 50 strijdwagens die zich daar bevonden. De overigen liet ik hun deel terug nemen. Ik stelde mijn legeroverste over hen aan en ik legde hun dezelfde schatting op als de vorige koning.'

Hiskia staat het leger van Assyrië toe om door Juda te trekken. Misschien zinspeelt Jesaja hierop, Jes. 19:23. De AsSyriërs legeren zich bij de beek van Egypte. Een inscriptie luidt: "Ik opende de verzegelde haven van Egypte, ik vermengde de Assyriërs met de Egyptenaars en liet ze handel met elkaar drijven". Waarschijnlijk heeft het te maken met de veldtocht van Sargon II naar Egypte.

Ongeveer in deze tijd profeteert Jesaja 19 de inval van Assyrië in Egypte.
Sargon II stuurt zijn Tartan (= legeroverste) met zijn leger naar Asdod. Jesaja voorspelt zijn overwinning; 'hij zal Egypte en Moorenland overwinnen', Jes. 20:4.

713 14 Volgens inscripties betaalde Hiskia tribuut in het 9e jaar van Sargon.
In het 14e jaar van Hiskia komt Sancherib naar het land van Juda. Volgens Assyrische Chronologie was Sancherib nog geen koning. Hij is wellicht bevelhebber over het leger geweest en **regent met zijn vader.** Als kroonprins diende Sancherib zijn vader als militair tegen het noorderfront.

712 15 Hiskia wordt ziek. God belooft hem nog 15 jaar en verlossing van de Assyriërs, Jesaja 38:5,6. Een exacte datering is niet mogelijk. In deze chronologie wordt uitgegaan van 15 jaar, ca. begin 712 tot eind 698.
Merodach Baladan stuurt boden naar Hiskia, Jes. 39. Hij zoekt steun bij Hiskia tegen de AsSyriërs. Jesaja profeteert de wegvoering naar Babel, Jes. 39:5-7.
710 17 Sargon II verdreef Merodach Baladan de koning van Babel en werd koning
Tot 705 toen Sargon II gedood werd en Merodach Baladan zich herstelde

705 20 Sargon II stierf tijdens een veldtocht. Sancherib zijn zoon volgt hem op. (34)

702 23 Ong. deze tijd: Tirhaka, koning van Cush (Moorenland) trekt tegen Sancherib, 2 Kon. 19:9. Misschien dat in de volgende inscriptie deze veldtocht bedoeld Werd:
"…op mijn derde veldtocht… en Juda dat zich aan mijn juk niet onderworpen had, zesenveertig van zijn machtige, ommuurde steden en kleine steden veroverde ik. … 200.150 mensen klein en groot… paarden, kamelen en kleinvee voerde ik weg. Hemzelf sloot ik als een vogel in een kooi te Jeruzalem… Hiskia betuigde zijn onderdanigheid…" (8, 37)

*Hoe **voorzichtig wij moeten zijn met de interpretatie** van stèles en kleitabletten blijkt wel uit een zin die op dezelfde stèle voorkomt:*
Menahem van Samaria ……en anderen… gaven mij rijke geschenken en kusten mijn voeten!
De gebeurtenis op deze stèle vermeld kunnen natuurlijk nooit in de tijd van Hiskia hebben plaatsgevonden, want Menahem stierf in 760.

Tirhaka, koning van Cush biedt steun aan Shibitku, of Seti, koning van Egypte, (ong. 702-690). Tithaka is waarschijnlijk enige jaren mederegent met zijn vader Shabaka geweest. Zie Vitringa, die getuigenissen citeert van Manetho, Megastenus, Herodotus e.a.
701 24 Sancherib houdt een veldtocht tegen Tirhaka en stuurt opnieuw boden met

Brieven naar Hiskia, 2 Kon. 19:9-14.
Hiskia bidt en Jesaja profeteert de verlossing van Jeruzalem. Jesaja geeft een teken ervan: "In dit jaar zal men eten wat vanzelf gewassen is," enz. Jes. 37:30 en 2 Kon 19:29
Jesaja doelt op het **SABBATJAAR**, (Calvijn, Comm. over Koningen) 702/701.

698 29 Dood van Hiskia, 2 Kon. 20:21.
Manasse, 12 jr. wordt koning en regeert 55 jaar, 2 Kron. 33:1

Manasse
697 1
681 17 Dood van Sanherib, Esarhaddon koning over Assyrië en Babylonië.
"In het **8e jaar** toen er in Babil geen koning was… de 20e Tebet werd *Sanherib* de koning van Assyrië zijn zoon bij een oproer gedood…. Asarhaddon zijn zoon besteeg de troon, de 8e…" citaat van beschadigde kleitablet, Babyl. Kroniek.

678 20 Esarhaddon zet Mannasse te Babel gevangen, 2 Kron. 33:11

669 29 Esarhaddon sterft op weg naar Egypte, zijn zoon Assurbanipal wordt koning.
In Ezra 4:10 wordt hij *de vermaarde Asnapper* genoemd. (33,35)
Hij laat een lijst opstellen van koningen die hem onderdang zijn; zij moesten hem op zijn veldtochten volgen. Manasse wordt als tweede genoemd, na de koning van Tyrus.
643 55 Laatste jaar van Manasse

Amon
642 1 Manasse sterft, Amon 22 j. oud regeert 2 jaar, 2 Kon. 21:19.
641 2

Josia
640 ½ Amon wordt vermoordt, Josia, 8 j. oud, wordt koning,
Josia stierf in juni 609; hij regeerde 31 jaar, 2 Kon. 22:1; zijn regering begon ca juni 640.
633 7,8 Op 16 j. begint Josia de Heere te zoeken, 2 Kron. 34:3.
Josia hervormt Juda en Israël in z'n 12e regeringsjaar, 2 Kron. 34:3.
628 12,13 In het 13e jaar van Josia wordt Jeremia geroepen, Jer. 1:2 en 25:3.
627 14 Assubanipal, koning van Assyrië, sterft na 42 j. regering.
626 15 Het Assyrische leger doet een aanval op Babylon; de Chaldese leger-aanvoerder Nabopollassar verdrijft de Assyriërs, overwint Babylonië en wordt koning van Babel, 22 nov. 626.
624 17 Ong. okt. begint het 16e Jubeljaar in Israël. Vanaf de Babylonische wegvoering wordt er geen Jubeljaar meer gehouden.
623 18 In Josia zijn 18e regeringsjaar wordt de tempel gerestaureerd,
het originele Wetboek van Mozes gevonden, 2 Kon. 22:3,8. 2 Kron.34:8.
* Reformatie in Juda en Israël, 2 Kon. 23.
* Josia viert het Paasfeest, 2 Kron. 35.
Merk op: Dit laatste Jubeljaar is bijzonder, het Pasha eveneens, 2 Kron. 35:18.
* 850 jaar na de Uittocht!
Sinsuraskin wordt de laatste koning van Assyrië. (34,35)

614 27 De Meden, onder koning Cyaxares (ca. 625-585) veroveren Assyrië.
Sinsuraskin komt om, zijn broer, Assurballit vluchtte naar Haran.

612 29 De Meden en de Babyloniërs verwoesten Ninevé, de hoofdstad van Assyrië, 21 maart 612, Nahum 3. (33,34,35)

609 31 Farao Necho (610-595) gaat naar Assurballit, gevlucht koning van Assyrië die met een leger te Karchémis aan de Frath verblijft.
Josia bemoeit zich ermee en sneuvelt in de strijd, 39 j. oud, 2 Kron. 35:20-einde. (Een nationale ramp. Thammuz ca. juni)

Joachaz Josia had meerdere vrouwen, Joahaz zoon van Hamútal; Jojakim zoon van Zebudda, 2 Kon. 23:31,36; en 4 zonen, 1 Kron. 3:15: de oudste Johannan; de 2e Jojakim, 25 jr; (heette eerst Eljakim); de 3e Zedekia; 4e Sallum die waarschijnlijk ook de naam Joahaz droeg, Jeremia 22:10-12. Waarom de jongste koning werd, is onbekend.

Jojakim
½ Joahaz, 23 j. wordt koning voor 3 maanden, 2 Kon. 23:30,31; Farao Necho II komt terug van Karchémis en zet hem af, hij sterft in Egypte, 2 Kon. 23:34.
Necho maakt Eljakim koning en verandert zijn naam in Jojakim; 25 j. toen hij koning werd en regeert 11 jaar, 2 Kon. 23:36.

608 1,2 Jeremia preekt en wordt vervolgd, Jer. 26.

607 2,3 Nebukadnézar, kroonprins, ong 20 j. wordt door Nabopollassar naar Jeruzalem gestuurd. Hij neemt de stad in, in het 3e jaar van Jojakim, Daniël 1:1
Hij neemt een gedeelte van het tempelgereedschap mee. De tempel staat nog 20 jaar, tot juli 587. In de Bijbel staat dat Nebukadnézar *koning* was.
Nebukadnézar neemt enkele prinsen mee, Daniël, etc, Dan. 1:3.
Jojachin, 8 jaar oud wordt tot *kroonprins* aangesteld, 2 Kron. 36:9,10
Fl. Joséfus citeert Beroses dat *kroonprins* Nebukadnézar Joden gevangen nam
De periode vanaf 2e helft 607 tot maart 537 wordt genoemd **de 70 jarige Babylonische Gevangenschap**. In feite begint de ballingschap dus met de wegvoering van Daniël, etc. *"Zodat het koninkrijk van Juda bestaan heeft 390 jaar"*, schrijft B. Pictet, dl. III Chr. Godgel. (997-607 v.Chr., Ezech. 4:5)

606 3,4
605 4,5 Nebukad nezar In het 23e j. van Jeremia, in het **4e j. van Jojakim, dat is het 1ste jaar** van Nebukadnézar profeteert Jeremia dat al de volken Nebukadnézar 70 jaar moeten dienen, hfd. 25:1-3, 11.
Nebukadnézar houdt een veldtocht o.a. tegen Farao Necho te Karchémis, die verslagen wordt, mei/juni. (33,34,35)
Hij trekt naar Egypte, aug. 2 Kon. 24:7 en Jer. 46:22. Hij komt niet in Juda, volgens Joséfus, 10e Boek Joodse Historie.
Nabopollassar sterft te Babel in het 21e regeringsjaar, 16 aug. Nebukadnézar volgt zijn vader op in de regering, 1 Elul, 6/7 september (Babel. Kroniek).

598 11,¼ 7,8 Nebukadnézar voert in z'n 7e jaar 3023 joden weg uit Juda,
Jer. 52:28. Jojakim wordt weggevoerd, 2 Kron. 36:6 en sterft kort daarna, in Babel? (2 Kron. 36:6.) Sommigen dateren deze veldtocht maart 597. (8)
Jojachin Jojachin die 10 jaar kroonprins was en 18 j. oud

	Zedekia	Nebukadn.	
597	1,2	8,9	Rond nieuwjaar, (ong. maart) stuurt Nebukadnézar om Jojachin en het tempelgereedschap naar Babel te brengen, 2 Kron. 36:10.
595	3,4	10,11	Jeremia profeteert tegen Hanánja, ong. juli. Jer. 28:1. Jeremia schrijft een brief aan de Joden te Babel dat zij terugkeren als de 70 jaar te Babel vervuld zijn, Jer. 29:2, 10. Hij profeteert de ondergang van Babel, Jer. 50 en 51; geeft die profetie mee aan Seraja, 4e j. van Zedekia, Jer. 51:59.
593	5,6	12,13	Ezechiël tot profeet geroepen in het 5e j. (van Jojachin), Ez. 1:1,2. Let op de exacte data! Het 5e jaar van Jojachins wegvoering naar Babel. Het 30e jaar na het Jubeljaar en de hervorming door Josia, j. 623. De 4e maand op de 5e dag. (ong. 2e helft juni). God beveelt hem om 390 dagen de ongerechtigheid van Israël te dragen en 40 dagen die van Juda, elke dag voor 1 jaar, hfd. 4:5, 6 Ezechiël profeteert de verwoesting van Jeruzalem, hfd. 8-10.
591	7,8	14,15	Zedekia komt in opstand tegen Nebukadnézar, 2 Kon. 24:20, stuurt om hulp naar Egypte, zie ook Ezech. 17:12-18.
590	8,9	15,16	In sept/okt. 590 begint het SABBATJAAR waarop de slaven vrijgelaten werden. (Zie over sabbatjaren o.a. Polus Bijbelverkl. Jer.28:1.)
589	9,10	16,17	Nebukadnézar verslaat het Egyptische leger; (9,33) Farao Hofra wordt koning, 589-570, Jer. 44:30. Nebukadnézar belegert Jeruzalem in 9e j. van Zedekia, 10e maand, 10e dag, ong. begin febr. 2 Kon. 25:1 en Jer. 39:1, 52:4; Ezechiël wordt het op dezelfde dag nog geopenbaard, Ez. 24:1. Ezechiël dateert alles naar Jojachins regering!
588	10,11	17,18	Ezechiël profeteert tegen Egypte, 29:1. Nebukadnézar voert in z'n 18e j. 832 mensen uit Jeruzalem, Jer. 52:29. Er liepen Joden over naar de Chaldeeën, Jer. 38:19. Ezechiël profeteert opnieuw tegen Egypte, 11e j. 3e mnd. 1e dag, Ez. 31.
587	<u>11</u>	18,19	Jeruzalem wordt ingenomen 9e dag van 4e maand in 11e j van Zedekia, 2 Kon. 25:2, Jer. 39:2 en 52:6,7; ong. 1 aug. Zedekia en al zijn zonen gedood, Jer. 52:10. DE TEMPEL VERWOEST kort na de 7e dag, 5e maand, (midden aug.) 19e j. van Nebukadnézar, 2 Kon. 25:8. De tempel wordt op de 10e dag verbrand, Jer. 52:12. Maimonides schrijft; in het 36e jaar na het Jubeljaar, zie Polus, Bijbelverkl. Lev. 25. (1) MERK OP: De tempel werd ingewijd ong. sept. 987 en verwoest ong. aug. 587, was 400 jaar in gebruik. Patrick citeert in de Bijbelverkl. Ridder Joan Marsham: 'dat de Tempel verbrand is nadat hij 400 jaar had gestaan', 2 Kon. 25:9.
	Jojachin		
	11,12		Ezechiël voorzegt de verwoesting van Tyrus door Nebukadnézar; 11e jr. van Jojachin, hfd 26:1. (Ezechiël houdt de "regerings"jaren van Jojachin aan)
586	12,13	19,20	Ezechiël krijgt bericht van Jeruzalems verwoesting, 33:21, in het

			12e j. van Jechonia, de 10e maand, de 5e dag, ong half jan.
582	16,17	23,24	Nebukadnézar voert 745 mensen uit Jeruzalem, Jer. 52:30. Misschien omtrent deze tijd voorzegt Ezechiël de terugkeer van Israël in het laatste der dagen en hun strijd met omliggende volken, Ez. 38 en 39. Merk op: Jeruzalem veroverd in 1967, is 2550 jaar later!
580	18,19	25,26	Daniël voorzegt dat Nebukadnézar krankzinnig zal worden, wat na 12 maanden gebeurt en 7 volle jaren duurt, Dan. 4:26,36 (ong. 579 t/m 573)
573	25,26	32,33	Ezechiël krijgt een zeldzaam vergezicht op de verlossing van Israël en de heerlijkheid van de tempel des Heeren in het laatste der dagen, hfd 40-48, Ezech. 40:1. In het 25e j. van Jojachin, 10e dag in het begin van t' jaar, in 14e j. nadat de stad verwoest was, 'juist op die dag'. Merk op: Het is precies 900 jaar nadat het eerste Pasha ingesteld werd.
572	26,27	33	Nebukadnézar krijgt z'n verstand terug en grotere heerlijkheid, Dan. 4:36. (6)
571	27,28	34	In het 27e j. (van Jojachin), in de 1ste maand op de 1e dag: Ezechiël voorzegt de verwoesting van Egypte door Nebu-kadnézar, als 'loon' voor de belegering van Tyrus, hfd. 29:17.
570	28,29	35	Tyrus ingenomen, Ithobaäl gedood, (33-35) Nebukadnézar trekt naar Egypte en blijft daar 1 a 2 jaar. (6)
569	29,30	36	Farao Hofra, (ook Apries genoemd, 588-569), wordt gedood, Amasis volgt hem op, (569-525).
562	36,37	43	Nebukadnézar sterft na 43 j. regering, Evilmerodach –vlgs Joséfus zijn zoon- wordt koning. Bab. kroniek dateert zijn dood op 26 Elul = 7 oktober. (37)
		Evil Merodach	
561	37		In het 1e j. van Evilmerodach wordt Jojachin ontslagen uit de gevangenis en tot een hoge functie verheven, de 27e dag van 12e maand, ong. maart, 2 Kon. 25:27 Evilmerodach werd op 25 Adar, 2 april, officieel gekroond. (37)
560		1,2	Evilmerodach wordt vermoord door Nergal-Sarezer schoonzoon (of zwager) van Nebukadnézar; misschien dezelfde legeraan-voerder die Jeremia uit de gevangenis verloste, Jer. 39:3-13
		Nabonidus	
553		1	Nabonidus neemt zijn eerstgeboren zoon Bélsazar aan in de regering. Bélsazar is een nakomeling van Nebukadnézar, Jer. 27:7 verg. Dan 5:18,22. (33, 37)
551		3	In het 3e j van Bélsazar krijgt Daniël, in de koninklijke residentie Susan, het visioen van de koninkrijken van de Perzen en Meden, Dan 8:1. (33, 34)
539		15	Kores koning van Perzië overwint in zijn 17e regeringsjaar Babel, in de nacht waarin Bélsazar wordt gedood, Dan 5:30. Ong. 13 okt. 539. Kores maakt zijn oom Darius de Meder, zoon van Ahasveros, koning over de Chaldeeën Dan 9:1. Darius is 62 jaar en regeert 1,5 jaar, Dan 6:1 In het Perzisch wordt hij genoemd: Cyaxares de zoon van Astyages, broer van Kores' vrouw.

Dit is het 68/69 jaar van de Babylonische gevangenschap.
2 Kron. 36:20, Kanttek. Nr. 42: CYRUS NAM BABEL IN HETWELK GESCHIED IS NAAR SOMMIGER REKENING OMTRENT HET JAAR DER SCHEPPING 3434.
Volgens deze chronologie is dit het 3435e jaar vanaf de Schepping:

Van Schepping tot Zondvloed (gemiddelde leeftijd)	1650
Van Zondvloed tot Noachs dood/ geb. Abram	350
Van geb. Abram tot Wetgeving (70+430 j.)	500
Van Wetgeving tot begin tempelbouw	480
Van tempelbouw 7, 5 j. tot verwoesting tempel	407,5
Van verwoesting tempel tot inname Babel	48
	3435,5

Voor Chr.j.	**Koning van <u>Perzië</u>** Kores	
538	1	Dit is het 1e jaar van Kores, na zijn overwinning en het 1e jaar van Darius koning over Babel en Medië.

Daniël bemerkt in het 1e jr. van Darius uit het boek Jeremia, (29:10) dat het getal van de verwoesting van Jeruzalem vervuld wordt, Dan 9:1,2.
Gabriël openbaart hem een periode van 70 (jaar)weken in welks einde de Messias zal komen, verzoening zal doen en het Heiligdom zal zalven, Daniël 9: 24-27.
Die periode houdt in: 70x7 = 490 jaar, die als volgt worden onderscheiden:
Vanaf bevel om Jeruzalem op te bouwen, straten en grachten, 'doch in benauwdheid der tijden', zijn 7 weken en 62 weken tot op Messias. In de laatste = 70e week zal de Messias uitgeroeid worden.

Periode van opbouw Jeruzalem:	7x7 weken	49 jaar
Na de opbouw tot op Messias	(62x7)	434
In de helft van de daarop volgende week wordt de Messias uitgeroeid,	(2x3,5 =1x7)	7
		490 jaar

De woorden in het 2e deel van vers 26 *"Een volk des vorsten zal komen en de stad verderven"*, etc. zijn een tussenrede, die geplaatst kan worden na vers 27. Het ziet op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, 70 j na Chr. jaart. (1, 27 1e deel)
De opdracht om de *tempel* te bouwen werd gegeven door Kores, maar de opdracht om *Jeruzalem* te bouwen door Arthahsasta in jaar 457 v. Chr. en herhaald in 444 v.Chr.
In augustus van 538 v.Chr. vindt de beroemde Proclamatie plaats van Kores, die de Joden vergunning geeft om naar Juda en Jeruzalem te gaan, Jes. 44:28 en 45:1; 2 Kron. 36:22, 23 en Ezra 1:1,2 en 6:3. Kores gaf geen bevel of bekostiging om Jeruzalem te bouwen met muren en verblijf voor regeringspersonen, maar verlof om hun huizen te herbouwen en er te wonen.
Kores gaf in bijzonder opdracht om de Tempel te bouwen, Ezra 1:2-4. Hij stelt Sesbazar aan tot Perzisch landvoogd over Juda, Ezra 1:8 (vorst van Juda) en 5:14. Joséfus schrijft dat Sesbazar landvoogd was over Fenicië en Syrië,

waarvan Juda een provincie was, die tevens moest zorgen dat het werk aan de tempel werd uitgevoerd. (Joodse Hist. 11e boek)
De Joden komen te Jeruzalem en gaan offeren op de puinhopen van de tempel, vanaf de 1e dag van 7e maand, ong. okt. Ezra 3:6
De Joden vieren het Loofhuttenfeest, einde van 7e maand, ca. okt. 538 v. Chr. Ezra 3:4.

Uit deze datering blijkt dat in de Bijbel het kerkelijk jaar met Abib (of Nisan) als 1e maand normatief geldt voor de jaartellingen.

Merk op*: Dit vond plaats in het 70e jaar van de Ballingschap, (april 607)-okt. 538, en in het 50e jaar na de verwoesting van de tempel in 587.*

HOOFDSTUK 6

6E HOOFDTIJDPERK: VANAF DE TERUGKEER TOT DE MAKKABEEËN

537 2 In het 2e jaar van de Terugkeer in de 2e maand, ong. april wordt het fundament van de Tempel gelegd onder leiding van Zerubbábel, (in Hag. 2:22 vorst van Juda genoemd) en hogepriester Jesúa, Ezra 3:8.

536 3 In 3e j. van Kores, 24e dag, 1e maand ontvangt Daniël een visioen, Dan 10:1-4.

530 9 Kores sterft in het 26e regeringsjaar over Perzië, het 9e jaar over Babylonië. Zijn zoon Cambyses volgt hem op. (8, 35)

Cambyses/ Ahasvéros

529 1 Cambyses wordt Ezra 4:6 Ahasvéros genoemd, de Hebr. naam voor het Perzische Arthahsasta /Artaxerxes, Ezra 4:7 en Joséfus J. H. 11e b. 2e hfd.
De Samaritanen schrijven aan hem een aanklacht tegen de Joden; kopie brief in Ezra 4:6-16. Arthahsasta verbiedt de verdere tempelbouw, Ezra 5:24. Het werk ligt 9 jaar stil

523 7 Maansverduistering in juli, 192 jaar en 64 dagen voor Alexander de Grote, (zie jaar 331)

522 8 Cambyses doodt zijn broer Smerdes en sterft kort daarna, 1 juli 522.
Een magiër, volgt Cambyses op en regeert 0,5 jaar van 11 maart –11 okt.
Darius I Hystapis wordt koning van Perzië, 5 okt. De 2e koning na Kores, van de drie genoemd in Dan. 11:2. (8, 35)
In deze chronologie wordt ervan uitgegaan dat zijn beginjaar gerekend wordt van het Perzisch nieuwjaar, mrt. 521.

Darius

520 2 Haggaï profeteert in 2e j. van Darius, 6e maand, 1e dag, (29 aug.), Haggaï 1:1. (Data in Haggaï en Zacharia uit: 53)
De Joden hervatten de tempelbouw. Haggaï bemoedigt hen, 24e dag, 6e maand Hag. 2:1,2
Zacharia roept het volk tot bekering, 8e maand, 2e j. van Darius, Zach 1:1
Haggaï bemoedigt het volk, 24e dag, 9e maand, (18 dec.), Hag. 2:11,16,19

519 Zacharia krijgt een belofte van de komst des Heeren tot Zijn tempel, 11e maand, 24e dag, (15 febr.), Zach. 1:7-21 en hfd. 2
De tempelbouw gaat met grote spoed verder, Ezra 6:14.

518 4 4e jaar van Darius, 4e dag, 9e maand, (7 dec.) een vraagstuk over het vasten, Zach. 7. O.a het vasten in de 5e maand, wat ging over de tempelverwoesting. De Joden zeiden dat dit vasten niet meer nodig was nu de tempel herbouwd werd.
De Heere bestraft hun *uitwendig* vasten, deze 70 jaar, Zach. 7:5

515 6 De tempel wordt voltooid in het 6e j. van Darius op 3e Adar, (18 febr.) Ezra 6:15 Helaas, de ark en de Sjechina wordt gemist! (Jer. 3:16)
De Joden vieren Pascha 14e van de 1e maand, Ezra 6:19.
De tempel werd ingewijd 532 j. 6 mnd. 10 d. vanaf Sauls regering, Jos. J. Hist. VI, 4, 442. 515 + 533 = 1048 v. Chr. (Een exacte berekening van Joséfus, hoewel deze chronologie van hem verschilt in enkele perioden.)

MERK OP: In het **480** jaar na de Uittocht werd het fundament gelegd van de 1e Tempel 994 v.Chr.; **480** j. later werd de 2e Tempel voltooid.

Vanaf de Terugkeer tot de inwijding van de nieuwe tempel, zijn 22 jaar. Beschreven in het boek Ezra, die later leefde.
Vanaf de nieuwe tempel, 515 tot het 1ste jaar van Arthahsasta koning van Perzië 464 v. Chr., is een periode van ong. 51 jaar. Deze periode is niet beschreven in de Bijbel. De regeringsjaren van de Perzische vorsten worden door Joséfus ook niet juist weergegeven. Toch konden de Joden uit later tijd de duur ervan enigszins weten uit andere gebeurtenissen en de geslachtsregisters met name van de hogepriesters, zie Ezra 10 en Nehemia 12: 10,11, 22

486 36 Darius I sterft, nov. 486, Xerxes wordt koning, de 3e Perzische koning na Kores, Dan. 11:2. (9, 35)

Xerxes

483 3 Xerxes voert oorlog met Griekenland. Met een fabelachtig rijk leger trekt hij op, overwintert te Sardis.

481 5 Zerubbábel, landvoogd van Juda sterft, (Joséfus, Joodse Hist. 11e boek).
Hij wordt opgevolgd door Rezamesullam, ook Resa genoemd, geslachtsregister Maria, Lucas 3:27. (Zie bijlage: geslachtsregister van Jezus)

479 7 Xerxes verliest de zeeslag bij Salamis

478 8 Xerxes verslagen door de Grieken te Platea en Mikale.
Sommige latere theologen schrijven dat de geschiedenis van Ester plaats vond tijdens het leven van Xerxes. Dit strijdt tegen de historiebeschrijving die gewag maakt van zijn tocht naar Griekenland. Xerxes kan niet te Susan geweest zijn in zijn 3e en 7e jaar, Ester 1:3 en 2:16

465 21 Laatste jaar van Xerxes. (9, 35)

Arthahsasta

464 Xerxes wordt vermoord na 21 j. regering door Artabanus die 7 maanden regeert.
Arthahsasta Longimanus doodt Artabanus en wordt koning over Perzië. Longimanus betekent: langhand. In Perzisch: Artaxerxes, in Hebr. Ahasvéros Wordt koning ong. november.
Hij is de beroemde 4e koning na Kores, Dan. 11:2

463 1 'Hij is die Ahasvéros die regeerde van Indië af tot Morenland toe 127 landschappen', Ester 1:1

461 3 Ahasvéros maakt in zijn 3e j een prachtig feest omdat hij zijn broer Hystaspes verslagen had en alleenheerser werd over het grote Perzische rijk, Ester 1:3
Vasthi wordt verstoten, Esther gekozen, Es. 2:8

4 Na 1 jaar wordt Ester voor het eerst bij Ahasvéros gebracht, Est. 2:12,13

458 6 Ongeveer 1 november begint het 7e jaar van Ahasvéros

457 7 Ester wordt koningin in maand Tebeth, de 10e maand, Est. 2:16.
De Joodse schrijver, Ezra, hanteert het kerkelijk jaar van de Joden, ong. januari. De komst van Ester aan het Hof had grote betekenis en goede gevolgen voor de Joden, want:
In het 7e jaar van Arthahsasta geeft hij Ezra de priester **opdracht** om naar Jeruzalem te gaan om de Tempeldienst te onderhouden uit de Schatkist. Die mee willen krijgen vrijgeleide. Ezra 7:1-7.

Ezra gaat met een grote schat naar Jeruzalem en regelt er de burgerlijke zaken, Ezra 7:11-26. De optocht vanuit Susan begint 1e van 1e maand, ong half maart. Zij vasten 12e van de 1e maand, Ezra 8:31 en men bereikt Jeruzalem 1e van 5e maand, Ezra 7:9. Ongeveer aug. 457.

Deze terugkeer wordt in de literatuur genoemd:
DE TWEEDE TERUGKEER IN 457 VOOR CHR. JAARTELLING.

Met deze terugkeer beginnen de 70 jaarweken, de 1e periode van 49 jaar, zoals Gabriël aan Daniël openbaarde: "Van **de uitgang des woords** om te doen *wederkeren* **en** om *Jeruzalem te bouwen*", Dan 9:25

* Ahasvéros en zijn 7 raadsheren en alle geweldigen deden een gebod uitgaan van vrijgeleide en hulp aan degenen die wederkeerden naar Jeruzalem; Ezra 7:28
* 13 jaar later, in het 20 jaar van Ahasvéros doet hij opnieuw een gebod om Jeruzalems **muren** te herbouwen, Neh. 2:7-9

456 8 Ezra verzamelt alle mannen van Juda en Jeruzalem inzake vreemde vrouwen; vanaf de 20e van de 9e maand en stuurt ze weg. Het karwei is klaar op 1e dag van 1e maand, (maart), Ezra 10:9,17

450 12 In het 12e j. van Ahasvéros wordt Haman onderkoning en begint zijn Vervolging tegen de Joden, Ester 3:1,7. Vanaf de 1e maand Nisan (voor de Gevangenschap Abib genoemd) wordt het Poer, het Lot geworpen om de Joden uit te roeien, Ester 3:7-13

451 13 In de laatste maand, Adar, ong febr./mrt wordt het Poer beëindigd, Est. 3:13

Op de **13e** van de 1e maand, ong april worden de brieven voor de holocaust van de Joden verzonden. (13, het ongeluksgetal) 's Daags voor hun Pascha! Es. 3:12.

Ester gaat naar de koning; Haman wordt opgehangen en Mórdechai wordt onderkoning, Est 5,6,7.

Op de 23e van de 3e maand ong juli, schrijft Mórdechai aan de Joden, Ester 8:9

450 14 Op de 13e dag van 12e maand, ong. maart worden de zaken omgekeerd.

Grote blijdschap, Est. 9:1.

Het POERIMFEEST (Lotenfeest) wordt ingesteld op 14 en 15 Adar, Est. 9:21

444 20 Nehemia is schenker van koning Ahasvéros in de stad Susan in Medië.

Neh. 1:1 [Een Joodse schenker. Hoe kan het anders, een Joodse koningin en onderkoning.]

In het 20e jaar, maand Chisleu, ong nov. ontvangt Nehemia bericht over de ellenden in Juda en dat Jeruzalems poorten en muren nog steeds niet herbouwd zijn, Neh. 1:1-3

Nehemia wordt voor 12 jaar als landvoogd naar Jeruzalem gestuurd door Ahasvéros Neh. 2:6 en 5:14. Hij begint met de herbouw van de muren.

Er zijn oudere schriftverklaarders (1) die de periode van 490 jaar vanaf jaar 444 beginnen. Zij rekenen in maanjaren. Een maanjaar heeft 354 dagen. Dat komt neer op 470 zonnejaren over genoemde periode. De periode van maanjaren eindigt ook dan in 26 na Chr. Maar de Bijbel rekent meestal niet in

maanjaren. Bovendien eindigt de periode van 470 maanjaren in 26 na Chr. terwijl de periode van 490 zonnejaren in 26, de laatste jaar-week, nog moet beginnen.

432 32 Arthahsasta roept Nehemia naar Babel in zijn 32e regeringsjaar, Neh. 13:6.
Nehemia blijft er 'sommige dagen' Vermoedelijk is Nehemia enkele jaren daar gebleven. Tijdens zijn afwezigheid heeft Eljasib de hogepriester en Tobia het huis Gods ontheiligd, Neh. 13:4,5. (Joods Hist. 11e boek)

435 35 Misschien omtrent deze jaren gaat Nehemia terug Jeruzalem.
Hij voert nieuwe hervormingen door, Neh. 13:7-31

423 41 Arthahsasta sterft na ruim 41 jaar regering, gerekend van de dood van Xerxes
De koningin sterft enkele dagen later. Was het Esther? (Wordt niet in de literatuur vermeld.)
Zijn zoon Xerxes volgt hem op, wordt vermoord door Secundianus, die door Ochus vermoord wordt. Ochus aanvaardt de regering en laat zich Darius II (Nothus) noemen; Darius de Perziaan, Neh. 12:22.

Darius

419 5 Uit dit jaar dateert een zgn Paasbrief, een perkament gevonden in Egypte.
Ca. deze tijd heeft Maleáchi, de laatste profeet geprofeteerd.

409 15 In deze tijd was Jaddua de 6e hogepriester na de Eerste Terugkeer, Neh. 12:22.

408 16 Ong. juli/aug. eindigen de eerste 7 jaarweken, 49 jaren, Dan 9:24-26.

407 17 De periode van de eerste 7 jaar-weken wordt door de engel afgebakend.
Misschien is dit de reden dat het werk van Ezra, Nehemia en Maleáchi in deze tijd geëindigd zijn.
Maleáchi sluit de Canon af met de profetie van de komst van de Messias en Zijn voorloper.
Ezra legt de laatste hand aan de boeken van het Oude Verbond, b.v. 1 Kron. 9:34 worden hoofden genoemd die te Jeruzalem woonden na de herbouw. Zie ook Nehemia 11.
De periode van de Terugkeer 538 tot de Afsluiting van de Canon, is ruim 130 jaar.

VANAF AFSLUITING CANON TOT DE MAKKABEEËN

Voor Chr.j. Koning Perzie

Darius II

De profetie in dit tijdperk is in enkele hoofdlijnen geopenbaard aan Daniël, hfd.11
De historie is o.a. beschreven door Flavius Joséfus, Joodse Hist. Boek 12 en 13.
Andere bronnen: De boeken der Makkabeeën, W. Keller (22), Van der Woude, (69)

405 19 Darius II sterft

Artaxerxes II

404 1 Artaxerxes II Mnemon wordt koning van Perzië.

359 46 Artaxerxes II regeert 46 jaar

Artaxerxes III

358 1 Artaxerxes III, ook Darius Ochus genoemd, wordt koning.
337 21 Artaxerxes III regeert 21 jaar
Darius;
Arses
336 1 Artaxerxes III wordt vergiftigd, Arses (Darius Arses) volgt hem op
Arses wordt aangevallen door Philips, koning van Macedonie, hoofdman van het Griekse leger.
Arses wordt vermoord, Darius III (Darius Codomanus) volgt hem op
Darius
Codomanus
335 1,2 *Alexander de Grote* wordt hoofdman over de Griekse legers en strijdt tegen de Perzen
334 2 Alexander trekt naar Azië en verslaat de Perzische legers
333 3 Alexander overwint Klein Azië
332 4,5 Alexander verwoest Tyrus, verovert Palestina en Egypte. Hij trekt door Juda tot Jeruzalem en brengt het land onder zijn regering.

Alexander
331 1 Darius III wordt verslagen door Alexander bij Arbela.
Alexander trekt over de Eufraat en Tigris, neemt Babel in, onderwerpt de Meden en andere volken, okt. 331.
11 dagen voor de Monarchie van Alexander was er een zonsverduistering, 192 jaar en 64 dagen na de zonsverduistering in het 7e jr van Cambyses, (W. Perkins, 3e deel Al de Werken, Chronologie)
328 4 Alexander verovert Indië
324 8 Alexander sterft te Babel, 33 jaar oud, begin 323.
Daniël heeft van Alexander geprofeteerd in hfd. 8:5 'De harige bok uit Griekenland' en hfd. 11:3

Daniël heeft van de 4 grote wereldrijken geprofeteerd in Hfd. 2,7,8,11.

Het 1e wereldrijk Babylonië	70 jaar	607-538 v.Chr.
Het 2e wereldrijk Perzen en Meden	307	538-331
Het 3e wereldrijk Grieken	263	331- 68
Het 4e wereldrijk Romeinen	381	68- 313

Het heidens Romeinse keizerrijk werd in 313 gevolgd door het Christen Romeinse Rijk. Uit dit Rijk ontwikkelden zich de kerkelijk-wereldlijke regering van de Antichristelijke machten, die de Kerk en het Jodendom vervolgd hebben.

Na de dood van Alexander de Grote viel zijn rijk uiteen in 4 delen, Dan. 11:4. (*'maar niet aan zijn nakomelingen'*)
323 Ptolemeüs I Soter, generaal van Alexander de Grote, wordt "vorst" dwz. (hoogste overheidspersoon) van Egypte en Seleukis Nikanor legeraanvoerder van Syrië.
In Daniël 11 wordt de koning van Egypte en zijn opvolgers genoemd: 'de koning van het ZUIDEN', Dan. 11:5,6; en de koning van Syrië en zijn opvolgers 'de koning van het NOORDEN'.
Beide dynastieën hebben Juda overheerst, waarvan de Syrische de wreedste was.
319 Ptolemeüs Soter I overheerst Juda en neemt Jeruzalem in, Dan 11:5a

Juda komt onder GEZAG VAN EGYPTE.

311 Seleucus I Nicanor wordt koning van Syrië, 'zijn heerschappij zal een grote heerschappij zijn'. Dan 11:5b. Nieuwe historici schrijven 311.
In 312 begint de **SELEUCIDISCHE jaartelling.** Recente wetenschappers: schrijven **311**.
304 Ptolemeüs I Soter wordt koning in Egypte
301 Palestina komt onder heerschappij van de Ptolemeeën uit Egypte
283 Ptolemeüs Soter I sterft, Ptolemeüs II Filadelfus volgt hem op
281 Seleukis in Syrië wordt vermoord, Antiochus I Soter volgt hem op
262 Antiochus II Theos wordt koning in Syrië.

246 Ptolemeüs III Euèrgetès wordt koning van Egypte. Antiochus II Theos sterft, zomer.
245 Seleucus II Kallinikos, zoon van Antiochus II, wordt koning van Syrië
Wat Daniël voorzegt in hfd. 11:7-9 wordt in deze koningen en in de koningin Berenice vervuld.
225 Seleukus III Soter of Keraunos, zoon van Seleucus II, koning van Syrië, 3 jaar, Dan. 11:10
222 Antiochus III de Grote, koning van Syrië
221 Ptolemeüs IV Filopator, 17 j. oud, koning van Egypte, Daniël 11:10,11.
207 Antiochus III doet grote overwinningen, Dan 11:12,13. *"De koning van het Zuiden zal wederkeren."*
204 Ptolemeüs V Epífanes van Egypte wordt kroonprins, 6 j. oud, als zijn vader sterft, 5 jaar lang.

198 Antiochus strijdt tegen Egypte, Dan 11:15; Israël wordt overwonnen, Dan. 11:16. *"Hij zal ook staan in het land des sieraads."* (Ezech. 20:6: het sieraad van alle landen)

V.Chr JUDA KOMT ONDER GEZAG VAN DE SYRIËRS

195 Antiochus de Grote sluit vrede met Egypte
193 Antiochus de Grote geeft zijn dochter aan Ptolemeüs V van Egypte, Dan. 11:17
191 Antiochus stuurt een vloot naar Griekenland en omliggende landen, Dan. 11:18.
"maar een Romeins overste verslaat hem", vers 18a. Antiochus de Grote wordt bestreden door Publius Cornelius Scipio Africanus.
188 "Een overste", uit Rome dwingt Antiochus de Grote tot vredesonderhandelingen, Dan 11 vers 18b.
187 Antiochus de Grote wordt 3 juli 187 vermoord.
Seleucus IV Filipator volgt hem op.
Een wreedaard en belasting afperser, Dan. 11:19, 20
180 Ptolemeüs VI Filometor, 6 j. oud volgt zijn vader op in Egypte

Antiochus IV Epifanus
175 1 Seleucus IV Filipator sterft 2 sept. Antiochus IV Epifanus wordt koning
In Syrië, Dan. 11:21. *"Daarna zal er een verachte in zijn staat opstaan."*

Antiochus IV Epifanus beschouwde zich als een zoon van Zeus, een Goddelijk

koning, Dan. 11:36. (Hij was in zijn zelfverheffing en in zijn tempelontheiliging een type van de Antichrist. Ook betreffende de duur van zijn tempelontheiliging, 1260/1290 dagen/jaren.)

172	4	Menelaös koopt het Hogepriesterambt van Antiochus hij blijft 10 jaar een afvallig Bewind voeren, vanuit Jeruzalem.
171	5	Op de 6e dag van de 6e maand wordt een (godvruchtig) hogepriester Onias III gedood.
170	6	Antiochus IV richt te Jeruzalem verwoestingen aan
169	7	Antiochus IV trekt voor de 3e keer naar Egypte om afspraken te maken, Dan. 11:23
168	8	Antiochus IV gaat voor de 4e keer naar Egypte, wordt door de Romein Attilius verslagen, vers 29, 30. Hij stuurt Apollonius naar Jeruzalem die de stad verwoest.
		Hij bouwt op 15 Chisleu een afgodsaltaar, in de tempel, 'de gruwel der verwoesting', Dan. 11:31. Het heidens altaar wordt ingewijd op de 25e van 9e maand
		Vervolgingen breken overal los, Dan 11:31-39
167	9	De dappere Matthias en zijn 7 zonen vatten de wapens op, Dan 11:34
166	10	Judas de Makkabeeër overwint Lysias de Syrische legeroverste.
		Antiochus IV houdt een veldtocht naar het oosten, Dan 11:40-45